

**Latvijas Republikas
AUGSTĀKĀS TIESAS
spriedumi un lēmumi**

2014

LATVIJAS
VĒSTNESIS

2015

Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014. –
Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015. – 1048 lpp. (VII, A-370, C-386, K-273)

Krājumu sagatavoja:

- Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi:
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Mg.iur. **Veronika Krūmiņa**
Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīgs Mg.iur. **Agris Dreimanis**
- Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi:
Civillietu departamenta priekšsēdētāja p.i. Mg.iur. **Edīte Vernuša**
Judikatūras nodaļas konsultante Mg.iur., phil. **Zinaida Indrūna**
- Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmumi:
Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Mg.iur. **Pēteris Dzalbe**
Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palīdze Mg.iur. **Nora Magone**

Krājuma redaktore:

Augstākās tiesas Komunikācijas nodaļas vadītāja Mg.sc.soc. **Rasma Zvejniece**
VAS „Tiesu namu aģentūra” Tiesiskās informācijas un izdevējdarbības daļas
juriste Mg.iur. **Signe Terihova**

© Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2015

© Latvijas Vēstnesis, 2015

Izdevējs

LATVIJAS
VĒSTNESIS

Bruņinieku iela 41, Rīga, LV-1011
tālr. 80006000

ISBN 978-9984-840-38-3

Izdevuma satura rādītājs

Par grāmatas struktūru.....	V
Priekšvārds	VI
Foreword.....	VII

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2014

A

Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas anotācija

A-7

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Administrative Cases

A-11

I. Spriedumi lietās, kuras Augstākā tiesa izskata kā pirmās instances tiesa	A-17
II. Spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos	A-88
III. Spriedumi citās lietās par iestāžu lēmumiem un faktisko rīcību.....	A-144
IV. Tiesas lēmumi	A-225
Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	A-267
Iestāžu rādītājs.....	A-307
Tiesību aktu rādītājs.....	A-309
Tēžu rādītājs.....	A-323
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs.....	A-359
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.....	A-366
Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	A-370

Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2014

C

Civillietu departamenta nolēmumu daļas anotācija

C-9

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Civil Cases

C-13

I. Spriedumi lietās, kas izriet no mantojuma tiesībām.....	C-19

II. Spriedumi lietās, kas izriet no lietu tiesībām	C-41
III. Spriedumi lietās, kas izriet no saistību tiesībām.....	C-78
IV. Spriedumi lietās, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām	C-125
V. Nolēmumi maksātnespējas lietās	C-169
VI. Lēmumi par ierakstiem zemesgrāmatā.....	C-213
VII. Nolēmumi procesuālo tiesību piemērošanas jautājumos.....	C-225
Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	C-298
Tiesību aktu rādītājs	C-338
Tēžu rādītājs	C-356
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs	C-377
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.....	C-382
Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	C-386

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta

lēmumi 2014.....	K
Krimināllietu departamenta lēmumu daļas anotācija	K-7
Summary of the Section of the Rulings by the Department of Criminal Cases	K-13
I. Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos	K-21
II. Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos	K-39
III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos	K-115
Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	K-216
Tiesību aktu rādītājs	K-242
Tēžu rādītājs	K-257
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs	K-267
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos lēmumos dotas atsauces.....	K-271
Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	K-273

Par grāmatas struktūru

Grāmatu veido trīs daļas – katram Augstākās tiesas departamentam sava – ar atšķirīgu lappušu numerāciju. Katras lappuses numuram pievienots burts, kas norāda attiecīgo departamentu: A – Administratīvo lietu departaments, C – Civillietu departaments, K – Krimināllietu departaments.

Katrai grāmatas nolēmumu daļai ir savs izvērsts satura rādītājs, kā arī anotācija. Tāpat katrai daļai atsevišķi pēc dažādiem kritērijiem izveidoti vairāki rādītāji, kas palīdzēs atrast interesējošo nolēmumu.

Krājumā publicētie nolēmumi nav uzskatāmi par spriedumu un lēmumu norakstiem, jo tajos var būt izdarītas nelielas redakcionālas un stilistiskas izmaiņas, kas nemaina nolēmumu saturu. Šī iemesla dēļ krājumā publicētie nolēmumi var atšķirties arī no Augstākās tiesas judikatūras datubāzē pieejamā satura.

Priekšvārds

Ir gandarījums, ka Augstākajai tiesai izdevies saglabāt tradīciju un izdot kārtējo – nu jau deviņpadsmito – kasācijas instances nozīmīgāko spriedumu un lēmumu krājumu.

Tiesu nolēmumiem kļūstot aizvien pieejamākiem elektroniski, nereti izskan viedoklis, ka drukāta izdevuma izdošana vairs nav lietderīga. Tāpat tika domāts, vai līdz ar Senāta nosaukuma zaudēšanu kasācijas instancei nemainīt arī šī izdevuma saturu un formu. Nonācām pie atziņas, ka saglabājama vēsturiskā un pasaulē atzītā tradīcija periodiski izdot Augstāko tiesu nozīmīgāko spriedumu un lēmumu krājumus.

Pateicoties Tieslietu ministrijas un „Latvijas Vēstneša” atbalstam, Augstākā tiesa turpina aizsākt darbu Latvijas tiesību prakses attīstības dokumentēšanā un saglabāšanā.

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem šajā krājumā diemžēl vairs nav atrodams Senāta vārds. Tas Augstākajai tiesai līdz ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2014.gada 1.janvāra ir atņemts.

Atšķirīgs ir arī šī krājuma apjoms. Ņemot vērā, ka iepriekšējos gados Senāta nolēmumu krājums ar gandrīz 1500 lappusēm sasniedza poligrāfiski *kritisko* robežu, nācās daudz stingrāk veikt nolēmumu atlasī, lai no 3112 aizvadītajā gadā kasācijas instancē pieņemtajiem spriedumiem un lēmumiem krājumā iekļautu tikai 75 nolēmumus – 25 pašus vērtīgākos no katra departamenta. Novērtējiet, kāds bibliogrāfisks retums un judikatūras esence ir Jūsu rokās!

Ivars Bičkovičs,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Foreword

I am truly satisfied that the Supreme Court succeeded to preserve the tradition and to publish annual – the nineteenth – collection of the most significant judgements and decisions of the cassation instance.

Court rulings become even more available in electronic form, and the opinion is often heard that publishing of printed edition is not useful anymore. It was also considered whether cassation instance should change content and outline of this edition along with loss of the title of the Senate. We came to the conclusion that historical and internationally recognised tradition to publish collections of the most significant judgements and rulings of the Supreme Courts must be preserved.

Thanks to the support of the Ministry of Justice and the publishing house „Latvijas Vēstnesis”, the Supreme Court continues commenced work on documenting and storing of development of case-law of Latvia.

In contradiction to previous years, the title of the Senate is not included in this collection anymore, unfortunately. As from 1 January 2014, the Supreme Court was deprived of this title by amendments to the law „On Judicial Power”.

The volume of this collection is also different. Taking into account that the collection of rulings by the Senate of almost 1500 pages reached critical margin to be printed, it was necessary to perform selection of rulings more strictly to select only 75 rulings – 25 the most valuable rulings by each department, from among 3112 judgements and decisions adopted by cassation instance last year. You should appraise bibliographic rarity and essence of judicature you are holding in your hands!

Ivars Bickovics,
The Chief Justice of the Supreme Court

**Latvijas Republikas
AUGSTĀKĀS TIESAS
Administratīvo lietu
departamenta
spriedumi un lēmumi**

2014

Saturs

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas anotācija	A-7

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Administrative Cases.....	A-11

I. Spriedumi lietās, kuras Augstākā tiesa izskata kā pirmās instances tiesa	A-17
Valsts nepārtrauktības doktrīna (<i>Lieta Nr.SA-1/2014</i>).....	A-17
Latvijas Republikas Satversmes 78.panta jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretācija (<i>Lieta Nr.SA-3/2014</i>).....	A-42
Saeimas vēlēšanu rezultātu pārbaude tiesā (<i>Lieta Nr.SA-5/2014</i>).....	A-56

II. Spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos	A-88
Muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm (<i>Lieta Nr.SKA-2/2014</i>).....	A-88
Sava nekustamā īpašuma pārdošanas nošķiršana no saimnieciskās darbības (<i>Lieta Nr.SKA-25/2014</i>)	A-101
Pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam; spēkā neesoša administratīvā akta tiesiskā ietekme (<i>Lieta Nr.SKA-34/2014</i>).....	A-110
<i>Tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas lietā Nr.SKA-34/2014</i>	<i>A-123</i>
<u>Judikatūras maiņa</u> . Nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā (<i>Lieta Nr.SKA-41/2014</i>).....	A-126
Terminu „saistītās personas” un „izšķiroša ietekme” tulkojums (<i>Lieta Nr.SKA-80/2014</i>).....	A-130

Tiesību normu intertemporālā piemērošana nodokļu soda naudas noteikšanā (<i>Lieta Nr.SKA-495/2014</i>)	A-138

III. Spriedumi citās lietās

par iestāžu lēmumiem un faktisko rīcību	A-144
Lietas ierosināšana Konkurences padomē uz iesnieguma pamata (<i>Lieta Nr.SKA-13/2014</i>).....	A-144
Personas tiesības privatizācijas procesā (<i>Lieta Nr.SKA-17/2014</i>).....	A-154
Administratīvais akts ar nosacījumu (<i>Lieta Nr.SKA-51/2014</i>).....	A-164
<u>Judikatūras maiņa</u> . Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta piemērošana (<i>Lieta Nr.SKA-79/2014</i>).....	A-168
Administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība (<i>Lieta Nr.SKA-83/2014</i>).....	A-177
Informācijas par amatu konkursa norisi pieejamība (<i>Lieta Nr.SKA-139/2014</i>).....	A-183
Zemes īpašnieka saskaņojuma nepieciešamība ēku atjaunošanai dalītā īpašuma gadījumā (<i>Lieta Nr.SKA-164/2014</i>).....	A-189
Konkurences likuma normu piemērošana pilnsabiedrības gadījumā (<i>Lieta Nr.SKA-333/2014</i>).....	A-197
Aizgādības tiesības (<i>Lieta Nr.SKA-534/2014</i>)	A-205
Prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu publiskā iepirkuma lietā (<i>Lieta Nr.SKA-807/2014</i>)	A-212
Aizbildņa atcelšana (<i>Lieta Nr.SKA-1032/2014</i>).....	A-218

IV. Tiesas lēmumi

Nodokļu maksātāja pienākums sniegt informāciju nodokļu administrācijai (<i>Lieta Nr.SKA-148/2014</i>).....	A-225
Informācijas par tiesneša disciplināro atbildību konfidencialitātes satversmība (<i>Lieta Nr.SKA-370/2014</i>).....	A-228

Judikatūras <u>maiņa</u> . Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence (<i>Lieta Nr.SKA-472/2014</i>)	A-246
Pieteicēja tiesības prasīt tiesvedības turpināšanu, ja iestāde tiesas procesa laikā ir apmierinājusi pieteicēja prasījumu (<i>Lieta Nr.SKA-629/2014</i>).....	A-254
Pagaidu aizsardzība zvērināta notāra atstādināšanas gadījumā (<i>Lieta Nr.SKA-1253/2014</i>).....	A-258
Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	A-267
Iestāžu rādītājs.....	A-307
Tiesību aktu rādītājs.....	A-309
Tēžu rādītājs.....	A-323
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs.....	A-359
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces	A-366
Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	A-370

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Administratīvo lietu departamenta nolēmumu daļas anotācija

1. Krājumā ietverti 25 Administratīvo lietu departamenta nolēmumi, kas iedalīti četrās nodaļās:

- 1) spriedumi lietās, kuras Augstākā tiesa izskata kā pirmās instances tiesa;
- 2) spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos;
- 3) spriedumi citās lietās;
- 4) tiesas lēmumi.

2. 2014.gadā Augstākā tiesa kā pirmās instances tiesa izskatīja vairākas lietas, kuras skar arī konstitucionālo tiesību jautājumus.

Vienā no šīm lietām (Nr.SA-1/2014) Augstākā tiesa izvērsti skaidroja valsts nepārtrauktības doktrīnas saturu un tās konstitucionālo statusu. Lieta bija ierosināta par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ar kuru atteikts nodot parakstu vākšanai likuma ierosināšanai likumprojektu „Grozījumi Pilsonības likumā”. Likumprojekts paredzēja automātisku Latvijas pilsonības piešķiršanu tiem bijušās Padomju Sociālistisko Republiku Savienības pilsoņiem, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības (tā sauktajiem nepilsoņiem). Augstākā tiesa spriedumā pamatoja, ka šāda automātiska pilsonības piešķiršana nav savienojama ar konstitucionāli tiesisko Latvijas valsts nepārtrauktības principu.

Arī lieta Nr.SA-3/2014 bija ierosināta par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu saistībā ar iesniegto likumprojektu. Biedrība „Par latu, pret eiro” lūdza uzlikt Centrālajai vēlēšanu komisijai pienākumu reģistrēt biedrības izstrādāto likumprojektu, kas paredzēja papildināt Latvijas Republikas Satversmes 4.pantu ar jaunu trešo teikumu šādā redakcijā: „Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats.” Centrālā vēlēšanu komisija likumprojektu bija atteikusi reģistrēt, norādot, ka tas pēc satura nav pilnībā izstrādāts. Augstākā tiesa lietā sniedza Latvijas Republikas Satversmes 78.pantā ietvertā jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretāciju.

Lietā Nr.SA-5/2014 Augstākā tiesa izskatīja pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ar kuru apstiprināti 12.Saeimas vēlēšanu rezultāti. Šī nebija

pirmā lieta, kurā Augstākā tiesa vērtēja vēlēšanu norises tiesiskumu. Taču, balstoties arī iepriekšējos spriedumos izteiktajās atziņās, Augstākā tiesa būtiski attīstīja judikatūru jautājumā par šāda veida lietu izskatīšanu tiesā. Tostarp Augstākā tiesa pamatoja no Latvijas Republikas Satversmes 1.panta izrietošo tiesas kompetenci lemt par vēlēšanu rezultātu tiesiskumu pēc būtības.

3. Nodokļu lietas ir viena no skaitliski lielākajām lietu kategorijām administratīvajās tiesās. No šīs kategorijas lietām šā gada nolēmumu krājumā ievietoti seši spriedumi. Divi no tiem attiecas uz muitas maksājumu noteikšanu. Spriedumā lietā Nr.SKA-2/2014 vērtēta muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm; šajā lietā Augstākā tiesa bija vērsusies ar prejudiciāliem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā, un spriedums balstīts Eiropas Savienības Tiesas atbildēs uz prejudiciālajiem jautājumiem. Spriedumā lietā Nr.SKA-41/2014 Augstākā tiesa mainījusi judikatūru attiecībā uz nodokļu maksātāja pienākumu maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā. Augstākā tiesa atzinusi, ka pienākums maksāt nokavējuma naudu izriet no nacionālajām – likuma „Par nodokļiem un nodevām” – normām, atkāpjoties no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā regulē vienīgi Eiropas Savienības tiesību normas.

Sava nekustamā īpašuma pārdošanas nošķiršanu no saimnieciskās darbības iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas kontekstā Augstākā tiesa padziļināti skaidrojusi spriedumā lietā Nr.SKA-25/2014. Spriedumā lietā Nr.SKA-80/2014 Augstākā tiesa skaidrojusi, kā nosakāms, vai personas ir uzskatāmas par saistītām un vai personai ir izšķiroša ietekme kapitālsabiedrībā. Šis vērtējums ir izdarīts kontekstā ar tiesisko regulējumu, kas paredz ar uzņēmumu ienākuma nodokli apliekamā ienākuma korekciju gadījumā, ja uzņēmums preces par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, pārdod ar uzņēmumu saistītām personām.

Spriedumā lietā Nr.SKA-495/2014 norādīts, ka nodokļu soda naudas noteikšanā piemērojami krimināltiesību principi. Tādējādi iestādei, piemērojot sodu par nodokļu likumu prasību pārkāpumiem, ir jāpiemēro tā soda apmēru nosakošā norma, kura bija spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā, ja vien jaunā tiesību norma nav privātpersonai labvēlīgāka. Taču nepieciešamība piemērot jauno, labvēlīgāko tiesību normu neattiecas uz administratīvo tiesu, jo tiesa vērtē iestādes piemērotās soda naudas pamatotību, nevis pati to piemēro.

Spriedums lietā Nr.SKA-34/2014 ir vienīgais Administratīvo lietu departamenta 2014.gada spriedums, kuram pievienotas tiesneša atsevišķās domas. Spriedumā vērtēta, pirmkārt, pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam, otrkārt, vērtēts, vai iestāde var veikt

jaunu nodokļu auditu, ja iepriekš veiktā audita atzinumu ir atzinusi par spēkā neesošu. Tieši šajā otrajā jautājumā ir izteiktas tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas.

4. Citi krājumā ietvertie spriedumi, kopskaitā 11, attiecas uz dažādām lietu kategorijām.

Trīs spriedumi saistīti ar konkurences lietām. Spriedumā lietā Nr.SKA-13/2014 skaidroti priekšnoteikumi lietas ierosināšanai Konkurences padomē uz iesnieguma pamata. Spriedumā lietā Nr.SKA-51/2014 pamatots, ka administratīvais akts (tostarp administratīvajā aktā ietverts nosacījums), ja adresāts to likumā paredzētajā termiņā neapstrīd, kļūst neapstrīdams. Savukārt administratīvā akta neapstrīdamība nozīmē, ka tas var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai, un adresāts vairs nevar iebilst pret tā tiesību ierobežojumu, ciktāl tas balstīts jau par neapstrīdamu kļuvušajā administratīvajā aktā. Spriedumā lietā Nr.SKA-333/2014, skarot gan konkurences, gan publisko iepirkumu jomu, pamatots, ka personu vispārējās tiesības izveidot pilnsabiedrību kopīgai dalībai publiskajos iepirkumos neatceļ konkurences tiesību normu par aizliegtām vienošanām piemērošanu.

Vēl divi krājumā ietvertie spriedumi skar publisko iepirkumu jomu. Spriedumā lietā Nr.SKA-79/2014 Augstākā tiesa analizējusi priekšnoteikumus, kuru pastāvēšanas gadījumā publiskā persona ir tiesīga nerikot iepirkuma procedūru, bet nodrošināt pakalpojuma sniegšanu saviem spēkiem. Minētajā spriedumā Augstākā tiesa arī atkāpusies no savas iepriekš izteiktās atziņas, ka iepirkuma lietās pārbaudāms, vai publiskās personas darbība privāto tiesību jomā atbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pantam. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-807/2014 sniegtas praktiskas vadlīnijas tam, kā izvērtējams prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu iepirkuma lietā.

Divi krājumā ietvertie spriedumi ietver būtiskas judikatūras atziņas par tiesību normu interpretāciju lietās, kas skar bērnu tiesības. Spriedumā lietā Nr.SKA-534/2014 interpretētas tiesību normas, kas regulē aizgādības tiesības. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-1032/2014 padziļināti vērtēts aizbildņa iecelšanas un atcelšanas tiesiskais regulējums.

Spriedumā lietā Nr.SKA-17/2014 vērtētas personas subjektīvās tiesības iepretim valsts pārvaldes tiesībām un pienākumiem privatizācijas procesā. Spriedumā lietā Nr.SKA-83/2014 kā judikatūras veidošanā būtiskas vērtējamas atziņas par administratīvā akta procesuālo un materiālo spēkā esību. Spriedumā lietā Nr.SKA-139/2014 vērtēts, kāda informācija par amatu konkursa norisi ir vispārpieejama, bet kāda – ierobežotas pieejamības. Spriedumā lietā Nr.SKA-164/2014 pamatots, ka dalītā īpašuma gadījumā zemes īpašniekam

nav tiesību aizliegt apbūves īpašniekam atjaunot palīgēku, kas iepriekš bijusi apbūves sastāvā, bet ir pilnībā nopostīta ugunsgrēkā.

5. Ne vien spriedumi, bet arī tiesas lēmumi nereti satur būtiskas judikatūras atziņas.

Tā lēmumā lietā Nr.SKA-148/2014 Augstākā tiesa skaidrojusi, kādas sekas ir nodokļu maksātāja atteikumam sniegt informāciju nodokļu administrācijai. Lēmumā lietā Nr.SKA-472/2014 padziļināti vērtēta patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence. Savukārt lēmumā lietā Nr.SKA-629/2014 Augstākā tiesa norādījusi, kā izvērtējams, vai tiesiskais strīds, kas bijis par pamatu lietas ierosināšanai tiesā, objektīvi uzskatāms par izbeigušos; ja strīds objektīvi uzskatāms par izbeigušos, tad tiesai ir pienākums izbeigt tiesvedību lietā, neraugoties uz pieteicēja subjektīvo vēlmi tiesāšanos turpināt.

Lēmums lietā Nr.SKA-1253/2014 ir nozīmīgs judikatūrai, jo šajā lēmumā Augstākā tiesa tālākveidojusi tiesības. Lēmumā tiesību analogijas ceļā uz zvērinātu notāru, kurš atstādināts no amata, attiecināts pagaidu tiesas aizsardzības līdzeklis, kas ļauj atstādinātajam notāram gūt ienākumus savas iztikas nodrošināšanai viņa atstādināšanas laikā (kad viņš nevar gūt ienākumus no notāra darbības).

Lēmums lietā Nr.SKA-370/2014 ir par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā. Augstākā tiesa ar minēto lēmumu lūgusi Satversmes tiesu atzīt par Latvijas Republikas Satversmes normām neatbilstošu Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā ietvertu regulējumu, kas paredz, ka informācija par tiesnesi, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, nav pieejama sabiedrībai. Augstākās tiesas ieskatā, pastāvošais likuma regulējums, kas paredz šādas informācijas sniegšanas pilnīgu ierobežošanu, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojams.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīgs
Mg.iur. **Agris Dreimanis**

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Administrative Cases of the Collection “Judgements and Decisions of the Supreme Court 2014”

1. The collection includes 25 rulings of the Department of Administrative Cases, which are divided into four sections:

- 1) Judgements in cases reviewed by the Supreme Court as the first instance court;
- 2) Judgements in cases regarding decisions of the State Revenue Service in tax administration issues;
- 3) Judgements in other cases;
- 4) Court decisions.

2. In 2014, the Supreme Court as the first instance court reviewed several cases concerning, *inter alia*, issues related to constitutional law.

In one of these cases (No.SA-1/2014), the Supreme Court extensively explained content and constitutional status of doctrine on continuity of the state. The case was initiated regarding the decision of the Central Election Commission rejecting transfer of draft law „Amendments to the Citizenship Law” for sign-in to initiate the law. The draft law envisaged automatic granting of citizenship of the Republic of Latvia to those citizens of the former Union of Soviet Socialist Republics, who do not have Latvian citizenship or that of any other state (so called non-citizens). The Supreme Court justified in its judgement that such automatic granting of citizenship is not compatible with constitutional legal principle of continuity of the State of Latvia.

The case No.SA-3/2014 also was initiated due to the decision of the Central Election Commission regarding submitted draft law. The association „Par latu, pret eiro” (For the Lat, Against the Euro) asked to impose an obligation to the Central Election Commission to register draft law elaborated by the association, which envisaged to supplement the Article 4 of the Constitution of the Republic of Latvia with new, the third sentence in following wording: „The Lat is national currency unit of Latvia.” The Central Election Commission rejected to register the draft law, pointing out that its content was not fully elaborated. In the case, the Supreme Court provided interpretation of the concept „fully elaborated” included in the Article 78 of the Constitution of the Republic of Latvia.

In the case No.SA-5/2014, the Supreme Court reviewed an application regarding the decision of the Central Election Commission on approval of results of the 12th Saeima (*Parliament*) elections. This case was not the first one, in which the Supreme Court assessed lawfulness of the elections. However, grounding on conclusions expressed also in previous judgements, the Supreme Court significantly developed judiciary in issue related to examination of such cases in the court. The Supreme Court, *inter alia*, justified authority of the court to decide on lawfulness of results of the elections on the merits, which follows from the Article 1 of the Constitution of the Republic of Latvia.

3. Tax cases are one of the largest in number categories of cases in administrative law. Six judgements from among cases of this category are published in the collection of rulings of this year. Two of them are related to determination of customs fees. In the judgement in the case No. SKA-2/2014 ascription of results of partial verification of goods included in customs declaration to goods included in previous customs declarations is assessed; in this case, the Supreme Court addressed the Court of Justice of the European Union regarding the reference for the preliminary ruling, and the judgement is justified with answers to preliminary questions provided by the Court of Justice of the European Union. In the judgement in the case No.SKA-41/2014, the Supreme Court changed case-law in respect of a tax payer's obligation to pay overdue penalty, if the debt occurs. The Supreme Court recognised that the obligation to pay overdue penalty follows from national norms stipulated in the law „On Taxes and Fees”, thus receding from its previously expressed conclusion that calculation of overdue penalty, if the customs debt occurs, is regulated only by norms of the European Union law.

In the judgement in the case No.SKA-25/2014, the Supreme Court has extensively explained separation of sale of personal real estate from economic activity in the context of calculation of personal income tax. In the judgement in the case No.SKA-80/2014, the Supreme Court explained that it must be determined whether individuals are considered to be associated and whether the person has crucial influence in the capital company. This assessment is performed in context with legal regulation, which envisages correction of income chargeable with enterprise income tax, if the undertaking sells goods to persons affiliated with the undertaking for prices, which are lower than market prices.

It is pointed out in the judgement in the case No.SKA-495/2014 that principles of criminal law must be applied in determination of tax penalty. Thus, an authority, when applying penalty for violations of requirements of tax laws, must

apply the provision establishing amount of the penalty, which was effective at the moment of commitment of the violation, unless the new provision is more favourable for the individual. However, the necessity to apply new provision, which is more favourable, does not refer to administrative court, as the court assesses validity of penalty imposed by the authority rather than imposes it itself.

The judgement in the case No. SKA-34/2014 is the only judgement of the Department of Administrative Cases rendered in 2014, which includes separate opinion of a judge. First, the judgement contains assessment of application of 0 % value-added tax rate after goods were issued for free circulation. Second, it is assessed whether the institution may perform new tax audit if it invalidated conclusion of the previously performed audit. The judge Janis Neimanis expressed his separate opinion on this, namely, the second, issue.

4. Other judgements, in total of 11, which are included in the collection, refer to different categories of cases.

Three judgements are related to cases concerning competition law. The judgement in the case No.SKA-13/2014 includes explanation of prerequisites for initiation of a case in the Competition Council on the ground of application. The judgement in the case No.SKA-51/2014 comprises justification that the administrative act (*inter alia*, condition included in the administrative act), becomes irreversible, if the addressee does not appeal against it in term stipulated by the law. Irreversibility of the administrative act, in turn, means that it may serve as a ground for issue of the new administrative act, and the addressee may not object to restriction of his rights any more, as far as it is justified in the administrative act, which has already become irreversible. In the judgement in the case No.SKA-333/2014, concerning fields both of the competition law and public procurement, it is justified that individuals' general right to establish general partnership company for joint participation in public procurements does not repeal application of the norm of competition law regarding prohibited agreements.

Another two judgements, which are included in the collection, concern field of public procurement. In the judgement in the case No.SKA-79/2014, the Supreme Court analysed prerequisites, which must exist so that the public person would be allowed not to organise procurement procedure, but to ensure providing of service by its own forces. In foregoing judgement, the Supreme Court also receded from its previous conclusion that it was necessary to verify in procurement cases whether activity performed by the public person in field of private law complied with Section 87 and 88 of the State Administration Structure Law. The judgement in the case No.SKA-807/2014,

in turn, provides practical guidelines on how claim on reimbursement of foregone income must be assessed in case on procurement.

Two judgements included in the collection comprise significant conclusions of case-law regarding interpretation of legal norms in cases regarding children's rights. The judgement in the case No.SKA-534/2014 includes interpretation of legal norms, which regulate custody rights. The judgement in the case No.SKA-1032/2014, in turn, comprises extensive assessment of legal regulation on appointment and dismissal of the guardian.

The judgement in the case No.SKA-17/2014 includes assessment of subjective right of the individual opposite to rights and obligations of state administration under privatisation procedure. The judgement in the case No.SKA-83/2014 includes assessment of procedural and substantive validity of the administrative act as significant for the development of judicature. The judgement in the case No.SKA-139/2014 provides assessment on what information regarding course of a competition to the office is unclassified and what information is classified. The judgement in the case No.SKA-164/2014 includes justification that in case of shared property the owner of the land may not prohibit the owner of the building to restore subsidiary building, which previously had existed in composition of the building, but is completely destroyed in fire.

5. Not only judgements, but also court decisions often include significant conclusions of judicature.

Thus, in the decision in the case No.SKA-148/2014, the Supreme Court explained what would be the consequences of tax payer's refusal to provide information to tax administration. The decision in the case No.SKA-472/2014 includes extensive assessment of authority of the Consumer Rights Protection Centre. In the decision in the case No.SKA-629/2014, the Supreme Court, in turn, pointed out that it must be assessed whether legal dispute which served as the ground to initiate the case in the court, might be objectively recognised as terminated; if the dispute is objectively recognised as terminated, then the court must terminate proceedings in the case irrespective of the applicant's subjective wish to proceed litigation.

The decision in the case No.SKA-1253/2014 is important for judicature, as in this decision the Supreme Court performed further development of law. In the decision, by analogy of law, temporary legal protection measure is applied to the sworn notary, who is suspended from the office. It allows the sworn notary to gain income to ensure his living during the time of his suspension (when he cannot gain income from notarial activity).

The decision in the case No.SKA-370/2014 concerns submission of an application to the Constitutional Court. By filing the foregoing decision, the Supreme Court asked the Constitutional Court to recognize regulation included in the Judicial Disciplinary Liability Law as not complying with the Constitution of the Republic of Latvia. The foregoing regulation envisages that information about the judge, against whom the disciplinary case is initiated, is not available to public. In opinion of the Supreme Court, the existing legal provision, which envisages complete restriction of provision of such information, when not assessing necessity of issue of information in each concrete case, may not be justified.

Assistant to the Judge of the Supreme Court
Department of Administrative Cases
Mg.iur Agris Dreimanis

I. Spriedumi lietās, kuras Augstākā tiesa izskata kā pirmās instances tiesa

Valsts nepārtrauktības doktrīna

1. Valsts nepārtrauktības doktrīna kā valstiskās atjaunošanas pamats uzliek valsts varas institūcijām par pienākumu ievērot šo doktrīnu un neatkāpties no tās. Tāpat valsts varas institūcijām ir saistošs Neatkarības deklarācijas preambulā ietvertais vēsturisko faktu izklāsts un to juridiskais novērtējums, kas pamato nepārtrauktības doktrīnu. Šāds valsts pašas konstitucionāls uzstādījums – konsekvēnti neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnas – noteic juridisku pienākumu, ne tikvien politisku rīcības vadlīniju (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula).

2. Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Valstij, saglabājot savus būtiskos elementus, tostarp tautu, ir iespēju robežās jārūpējas par to, lai grozījumi tiesiskajā regulējumā tiktu izdarīti, ievērojot no nepārtrauktības doktrīnas izrietošos principus (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula).

3. Nepārtrauktības doktrīnai kā valsts atjaunošanas pamatam ir ne tikai vienreizējs efekts, bet arī ilgstoša iedarbība. Ja Latvija grozītu vai nekonsekvēnti uzturētu uzskatu par savu valstisko nepārtrauktību, starptautiskajās attiecībās parādītos nopietni argumenti par to, ka Latvija ir jauna valsts. Šāda hipotētiskā valsts pašnovērtējuma grozīšana per se ir pretrunā nepārtrauktības doktrīnai, kas prasa ieturēt noteiktu pozīciju par valsts identitāti. No nepārtrauktības doktrīnas, kam ir konstitucionālo tiesību rangs, izriet šis valsts pienākums neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnai atbilstošas identitātes paušanas (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula).

4. Likumprojekts, kas paredz masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā, uzrāda būtiski atšķirīgu risinājumu bijušās PSRS pilsoņu statusa tiesiskajā noregulējumā, proti, parāda, ka Latvija atzīst šo personu tiesisku piederību (un tieši pilsonības statusā) Latvijas valstij kā personu grupai kopumā. Tāpēc šāds

likumprojekts ir atzīstams par tādu, kas neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekventi paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un Latvijas Republikas Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula).

5. Valsts principā var politiski izšķirties par pilsoņu loka izmaiņām. Taču ar pilsoņu loku nedrīkst manipulēt. Pirmkārt, tam jāsaglabā sava identitāte, jo tā ir valsts konstitucionālās identitātes būtiska sastāvdaļa. To principā var nodrošināt tikai individuāla naturalizācija, kur tiek izvērtēta attiecīgā kandidāta integrācijas pakāpe jau pastāvošajā pilsoņu lokā, lojalitāte Latvijas valstij un individuālā vēlme kā pilsonim piederēt Latvijas tautai, kurā ietilpst kā Latvijas pilsoņi, tā latviešu valstsnācijas piederīgie. Otrkārt, pilsoņu loka izmaiņām jāsaskan ar valsts nepārtrauktības doktrīnu (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula).

6. Minimālā dalība demokrātijā iemieso spēju piedalīties vēlēšanās, vismaz aktīvo vēlēšanu tiesību īstenošanā – balsojot par pārstāvjiem parlamentā, kas savukārt tāpat nozīmē, ka jābūt spējai izprast kandidātu paustos politiskos uzskatus un rīcības programmas. Tādēļ Latvijas Republikas Satversme paredz valsts valodu, kas ir ne vien Latvijas valsts latviski nacionālā rakstura izpausme, bet vienlaikus arī instruments, lai pilsoņi varētu viens otru saprast un piedalīties kopējā demokrātijas procesā (Latvijas Republikas Satversmes 1., 4.pants).

7. Automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem bez individuāla izvērtējuma un uzticības solījuma neļauj prezumēt, ka šādā kārtībā papildināts pilsoņu kopums tikpat stingri kā iepriekš uzturēs savu lojalitāti Latvijas Republikai. Tādēļ šāda pilsonības piešķiršana ir pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam (Latvijas Republikas Satversmes 1.pants).

Rīgā 2014.gada 12.februārī

Lieta Nr.A420577912

SA-1/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese

R.Vīduša,

tiesnese

V.Kakste,

tiesnese

I.Skultāne,

piedaloties pieteicējam J.K. un viņa pārstāvim E.A., pieteicējam A.T. un A.K., kurš pārstāv arī pieteicējus A.T. un Z.K.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc J.K., A.T., A.K. un Z.K. pieteikuma par Centrālās vēlēšanu komisijas 2012.gada 1.novembra lēmuma Nr.6 atcelšanu, pienākuma uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai nodot parakstu vākšanai likuma ierosināšanai likumprojektu „Grozījumi Pilsonības likumā” un par morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Grozījumi Pilsonības likumā”, kurš paredzēja ar 2014.gada 1.janvāri par Latvijas pilsoņiem atzīt nepilsoņus, kuri līdz 2013.gada 30.novembrim Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nav iesnieguši iesniegumu par nepilsoņa statusa saglabāšanu. Likumprojekts paredzēja arī papildināt likuma pārejas noteikumus ar 5.punktu, atbilstoši kuram Ministru kabinets nosaka iesnieguma par nepilsoņa statusa saglabāšanu paraugu, tā iesniegšanas un izskatīšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde ne vēlāk kā 2013.gada 23.decembrī nosūta 2.panta 6.punkta subjektiem izziņu par kļūšanu par Latvijas pilsoņiem ar 2014.gada 1.janvāri. No 2014.gada 1.janvāra nepilsoņu pases, uzrādot šajā punktā minēto izziņu, tiek pielīdzinātas Latvijas pilsoņu pasēm. Tāpat pārejas noteikumus paredzēts papildināt ar 6.punktu, kurš noteiktu, ka Ministru kabinets līdz 2013.gada 30.augustam iesniedz Saeimā grozījumus Personu apliecināšanu dokumentu likumā par kārtību, kādā nepilsoņa pase tiek mainīta pret Latvijas pilsoņa pasi, nosakot, ka šī apmaiņa notiek par brīvu.

[2] Centrālā vēlēšanu komisija ar 2012.gada 1.novembra lēmumu Nr.6 nolēma nenodot likumprojektu parakstu vākšanai likuma ierosināšanai. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedra un Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra, Valsts prezidenta kanceleja, Saeimas Juridiskais birojs, tiesībsargs, Tieslietu ministrija, Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskā fakultāte, Rīgas Juridiskā augstskola, Ārlietu ministrija, Baltijas Starptautiskās akadēmijas docētāji, Dr. Mārtiņš Paparinskis un Iekšlietu ministrija snieguši komisijai atzinumus par likumprojektu. No komisijas lēmuma izriet tālāk minētie apstākļi un iestādes apsvērumi.

[2.1] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 78.pantu un likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” (turpmāk – Tautas nobalsošanas likums) 22.pantu vēlētājiem ir tiesības iesniegt pilnīgi izstrādātu likumprojektu. Ievērojot likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 4.pantu un 6.pantu, secināms, ka Tautas nobalsošanas likums uzliek tieši Centrālajai vēlēšanu komisijai pienākumu pārbaudīt priekšnoteikumus likumprojekta reģistrācijai, tostarp, vai ir iesniegts pilnīgi izstrādāts likumprojekts. No tā izriet, ka komisijai ir

jāpārliecinās, vai likumprojekts ir noformēts atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām, vai ir saprotams un ievietojams Latvijas tiesību sistēmā, vai tajā uzliktie pienākumi ir īstenojami, vai likumprojekts atbilst hierarhijas ziņā augstākiem normatīvajiem aktiem – Satversmei un Latvijas starptautiskajām saistībām.

[2.2] Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijā „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (turpmāk – Neatkarības deklarācija) nostiprināts Latvijas kontinuitātes (nepārtrauktības) juridiskais pamats, kas citstarp ietver pilsonības nepārtrauktības principu. Neatkarības deklarācijai ir konstitucionāls rangs. Atbilstoši Satversmes tiesas skaidrojumam Neatkarības deklarācijas preambula uzliek valsts varas institūcijām pienākumu ievērot šo doktrīnu un neatkāpties no tās. Tāpat valsts varas institūcijām ir saistošs preambulā ietvertais vēsturisko faktu izklāsts un to juridiskais novērtējums.

[2.3] Likumprojekta iesniedzēju mērķis ir panākt, lai okupācijas laikā valstī ieceļojušajiem PSRS pilsoņiem tiek piešķirta Latvijas Republikas pilsonība bez jebkādiem priekšnosacījumiem kā jaunizveidotas valsts teritorijas rezidentiem. Minētais ir pretrunā Neatkarības deklarācijā nostiprinātajam un Satversmes tiesas atzītajam valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) principam.

[2.4] Likumprojekts arī apdraud Latvijas starptautisko identitāti un starptautiskās saistības. Automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem būtu Latvijas nepārtrauktības doktrīnas maiņa. Latvijas neatkarības atjaunošana, ņemot vērā valsts nepārtrauktības doktrīnu, ir vispārēji starptautiski atzīta un pieņemta, tāpēc jebkuras izmaiņas šajā jautājumā varētu mainīt valsts ārpolitisko un tiesisko situāciju, tostarp būtu pretrunā ar līdz šim pausto pozīciju, ka Latvija nav bijušās Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk – PSRS) pēctece un neuzņemas nekādas bijušās PSRS saistības. Satversmes tiesa nepārtrauktības doktrīnā ir ietvērusi aizliegumu Latvijas pilsonību iegūt automātiski tām personām, kuras valstī bija ieceļojušas prettiesiskās okupācijas laikā. Šis aizliegums ir saistošs gan valsts varas institūcijām, gan Latvijas likumdevējam – Saeimai un pilsoņu kopumam.

[2.5] Turklāt likumprojekts paredz pilsonības piešķiršanu aizmuguriski, tas ir, nedemokrātiski uzspiežot Latvijas Republikas pilsonību. Tas ir pretrunā starptautisko tiesību principam, ka pilsonības pieņemšanai jābūt brīvprātīgai personas gribas izpaušmei.

[2.6] Likumprojekta pārejas noteikumu 5.punktā minētās izziņas izsniegšana ir pretrunā ar spēkā esošā Pilsonības likuma 17.panta otro daļu. Tāpat šajā punktā paredzētā izziņas uzrādīšana kopā ar nepilsoņa pasi nav pielīdzināma pilsoņa pasei un nav atzīstama par ceļošanai derīgu dokumentu, kā to paredz Personu apliecināšu dokumentu likums. Šo dokumentu kombinācija neatbilst arī Padomes Regulai (EK) Nr.2252/2004 par drošības

elementu un biometrijas standartiem dalībvalstu izdotās pasēs un ceļošanas dokumentos.

[2.7] Likumprojekta pārejas noteikumu 6.punktā ietvertā tiesību norma, kas paredz nepilsoņu pases nomaiņu bez valsts nodevas samaksas, ir diskriminējoša attiecībā pret visiem jau esošajiem pilsoņiem un arī pret personām, kuras līdz 2014.gada 1.janvārim būs pabeigušas naturalizācijas procedūru un saņems personu apliecinošu dokumentu. Turklāt atbrīvojums attiektos uz daudzām personām, kas ietekmētu valsts budžeta daļu, ko veido ieņēmumi no pasu nodevām. Taču likumprojektu par budžeta grozījumiem nevar nodot tautas nobalsošanai.

[2.8] Ievērojot minēto, likumprojekts nav ievietojams esošajā tiesību sistēmā un nav atzīstams par pilnīgi izstrādātu Satversmes 78.panta izpratnē, tādēļ to nevar nodot parakstu vākšanai likuma ierosināšanai.

[3] Pieteicējs J.K. un pieteicēji A.T., A.K. un Z.K. iesniedza administratīvajā tiesā pieteikumus par komisijas lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu nodot iesniegto likumprojektu parakstu vākšanai likuma ierosināšanai. A.T., A.K. un Z.K. pieteikumā ietvēruši prasījumu arī par morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Pieteikumos norādīti tālāk minētie apsvērumi.

[3.1] Komisija nav kompetenta vērtēt likumprojekta lietderību vai atbilstību Satversmei; tas būtu pretrunā varas dalīšanas principam, turklāt komisija citos gadījumos šādu vērtējumu nav veikusi.

[3.2] Saeimai un pilsoņu kopumam kā likumdevējiem ir tiesības pārskatīt pilsoņu kopumu un veikt arī atbilstošas izmaiņas normatīvajos aktos.

[3.3] Lietuvas Republika pēc neatkarības atjaunošanas neradīja nepilsoņa institūciju, bet piešķīra pilsonību visām personām, kurām analogā situācijā Latvijas Republikā tika piešķirts nepilsoņa statuss.

[3.4] Likumprojekts neparedz automātisku pilsonības piešķiršanu, tas ņem vērā nepilsoņu saikni ar Latvijas Republiku. Turklāt likumprojekts pieļauj iespēju atteikties no pilsonības piešķiršanas.

[3.5] Likumprojekta pretrunas ar citām tāda paša vai zemāka juridiskā spēka normām risināmas, pielietojot tiesību normu kolīziju risināšanas metodes. Nepieciešamības gadījumā Saeimai pēc likuma pieņemšanas ir pienākums izdarīt grozījumus citos likumos, ciktāl tas nemaina tautas ierosināto likumu pēc būtības.

[3.6] Likumprojekta pārejas noteikumu 5.punkta mērķis ir noteikt pārejas periodu, lai nenoslogotu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, kurai pretējā gadījumā būtu pienākums apmainīt pases tūkstošiem cilvēku. Šī norma kā speciālā ierobežo Personu apliecinošu dokumentu likuma 16.panta pirmās daļas 2.punkta piemērošanu.

[3.7] Likumprojekta pārejas noteikumu 6.punkts neliedz Ministru kabinetam izstrādāt un Saeimai akceptēt tādus grozījumus Personu apliecinošu dokumentu likumā, kuri attiecinātu līdzīgu apmaiņas kārtību (atbrīvojums no valsts nodevas samaksas) arī uz citām personām. Turklāt šim atvieglojumam ir leģitīms mērķis – mudināt cilvēkus izdarīt izvēli par labu Latvijas pilsonībai. Normai, iespējams, būs ietekme uz valsts budžeta ieņēmumiem, tomēr citos līdzīgos gadījumos netika piedāvāts grozīt arī likumu par valsts budžetu.

[3.8] Pieteicējiem (A.T., A.K. un Z.K.) nodarīts būtisks kaitējums.

Pieteicēji jūta atsvešinātību no valsts, valsts vēlēšanos bloķēt tautas likumdošanas iniciatīvu, kas savukārt radīja neuzticību valstij, radās iespaids, ka tā nevēlas ievērot Satversmes 2.pantu. Morālo kaitējumu rada arī sabiedrības informētība par lēmumu, kas savukārt var radīt kļūdainu uzskatu, ka pieteicēji nemākulīgi izstrādājuši likumprojektu, kuru parakstīja liels skaits pilsoņu, tērējot laiku un naudu paraksta apliecināšanai. Lietā nav adekvāti tikai atjaunot iepriekšējo stāvokli, tādēļ izmaksājams atlīdzinājums 3000 latu katram līdzpieteicējam.

[4] Centrālā vēlēšanu komisija paskaidrojumos pieteikumus neatzīst, balstoties uz lēmumā norādīto argumentāciju un papildus norādot tālāk minētos apsvērumus.

[4.1] Satversmes tiesa 2012.gada 20.janvāra rīcības sēdes lēmumā lietā Nr.2012-03-01 atzinusi, ka komisijas kompetencē, vērtējot, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts, ietilpst arī vērtējums par likumprojekta atbilstību Satversmei. Tiesa atzina ikvienas konstitucionālas institūcijas kompetenci iztulkot Satversmē ietvertās normas.

[4.2] Likumprojekta saturs paredz jēdziena „Latvijas tauta” satura un sastāva pārmaiņas Satversmes 2.panta izpratnē. Valsts pārveidošana par citu valsti vai valsts konstitucionālās varas institūcijas jēdziena satura un sastāva maiņa ar vienkāršiem likuma grozījumiem nav atbilstoša tiesiskajai iekārtai (*sk. arī Konstitucionālo tiesību komisijas viedokļa par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu 52. un 53.punktu*). Ņemot vērā likumprojekta neatbilstību Latvijas valsts tiesiskās pēctecības doktrīnai, tā nonāk pretrunā ar Satversmes 1. un 2.pantu. Savukārt Satversmes būtībai neatbilstošs likumprojekts nav piekritīgs Satversmes 78.panta procedūrai, pat ja tas tieši nav nekur rakstīts.

[4.3] Atšķirībā no Latvijas Republikas Lietuvas Republikā okupācijas laikā ieceļojušo PSRS pilsoņu skaits bija salīdzinoši neliels, tādēļ nav nozīmes salīdzināt šo valstu tiesību sistēmas.

[4.4] Komisijas ieskatā, šobrīd spēkā esošais Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 2.pants ir par pamatu prasījuma par atlīdzinājumu atstāšanai bez izskatīšanas. Savukārt prasījuma izskatīšanas

gadījumā tas būtu noraidāms, jo pieteicēji ir tikai trīs no visiem likumprojekta 12 686 parakstītājiem. Lēmums neizceļ nevienu no pieteicējiem. Nevar arī uzskatīt, ka likumprojekta iesniedzējam, kurš pārsūdzējis lēmumu, ir lielākas ciešanas nekā personām, kuras lēmumu nepārsūdz. Pieteicēji nav norādījuši, kādas viņu tiesības vai tiesiskās intereses un kā tieši ir aizskartas ar lēmumu, un lietā nav pierādījumu, ka tieši konkrētie pieteicēji izstrādājuši noraidīto likumprojektu.

[5] Izskatījusi lietu tiesas sēdē, Augstākā tiesa ar 2013.gada 11.februāra lēmumu vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā, lūdzot pārbaudīt likumprojekta normu atbilstību Satversmei. 2013.gada 20.februārī Augstākā tiesa grozīja pieteikumu Satversmes tiesai, lūdzot atzīt Tautas nobalsošanas likuma 23.panta piektās daļas 2.punktu un 23.¹panta pirmo daļu (noteic Centrālās vēlēšanu komisijas un Augstākās tiesas kompetenci attiecībā uz vēlētāju iesniegtu likumprojektu vērtēšanu) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam (varas dalīšanas principam).

[6] Satversmes tiesa ar 2013.gada 18.decembra spriedumu lietā Nr.2013-06-01 atzina Tautas nobalsošanas likuma 23.panta piektās daļas 2.punktu un 23.¹panta pirmo daļu par atbilstošu Satversmes 1.pantam.

[7] Tiesas sēdē pieteicēju pārstāvji pieteikumos izteiktos prasījumus uzturēja. Ņemot vērā Satversmes tiesas spriedumu, tika norādīti turpmāk minētie papildu argumenti.

[7.1] Atbilstoši Satversmes tiesas spriedumā sniegtajai tiesību normu interpretācijai Centrālajai vēlēšanu komisijai ir jāreģistrē ikviens vēlētāju iesniegts likumprojekts, lai varētu sākties parakstu vākšana, izņemot gadījumu, kad likumprojekts acīmredzami nav pilnībā izstrādāts pēc satura. Savukārt vēlētāji savu attieksmi var paust, vācot parakstus vai balsojot tautas nobalsošanā, ja tāda izrādītos nepieciešama. Nav pieļaujama nesamērīga vēlētāju likumdošanas iniciatīvas ierobežošana. Centrālās vēlēšanu komisijas pārbaudes robežas ir ļoti šauras. Izskatāmajā gadījumā lēmumā ir atsauces uz 13 viedokļiem, un tajos domas dalās, kaut gan lielākajā daļā norādīts uz iespējamu neatbilstību. Motivācija ir dažāda un pretrunīga. Autoriem nav vienprātības par to, kuras tieši likuma normas un kāpēc neatbilst Satversmei vai Latvijas starptautiskajām saistībām. Turklāt komisijas lēmums ir pieņemts, balsīm daloties. Tādēļ iespējamā neatbilstība nav acīmredzama un Centrālajai vēlēšanu komisijai bija pienākums paziņot par parakstu vākšanas uzsākšanu.

[7.2] Pieteicēji papildus pieteikumā paustajiem iebildumiem pret Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma argumentāciju nepiekrīt Augstākās tiesas 2013.gada 11.februāra lēmumā (sākotnēji iesniegtajā pieteikumā Satversmes tiesai) ietvertajam likumprojekta atbilstības vērtējumam:

1) Neatkarības deklarācijā ietvertās nepārtrauktības doktrīnas kontekstā Augstākajai padomei bija liegts pilsonību piešķirt personām, kas bija Latvijā ieceļojušas okupācijas laikā; šis aizliegums attiecināms tikai un vienīgi uz Augstāko padomi, un Augstākās tiesas atziņa par pretējo nav pamatota ar atsaucēm uz normatīvajiem aktiem, judikatūru vai iestāžu praksi, tiesību zinātni. Satversmes tiesa atzina, ka, laikam ritot, mainās valsts pilsoņu kopums un var mainīties gan teritorija, gan konstitucionālā iekārta, taču pārmaiņām jānotiek nepārtrauktības doktrīnas ietvaros, nevis ārpus tās. Likumprojekts pilnībā saskan ar nepārtrauktības doktrīnu, jo neatvasina pilsonības atzīšanu nepilsoņiem no bijušās PSRS saistībām, par to liecina arī likumprojektā lietotais formulējums „nepilsoņi”, nevis bijušās PSRS vai Latvijas PSR pilsoņi. Pieņemot šādu likumprojektu, tauta īstenotu savas tiesības lemt par pilsoņu loku, kā to dara arī Ministru kabinets saskaņā ar Pilsonības likumu. Līdzīgi Satversmes tiesa atzina par nepārtrauktības doktrīnai atbilstošu Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas robežlīgumu kā saturiski neitrālu. Likumprojektā iecerētā pilsonības piešķiršana tieši nepilsoņiem izskaidrojama ar to, ka pilsonība ir piešķirama personām, kurām ir patiesa un efektīva saikne ar valsti. Valstīm ir diezgan plaša rīcības brīvība pilsonības jautājumos. Lietuvas gadījumā pilsoņu loka paplašināšana neradīja apgrūtinājumu nepārtrauktības doktrīnas attiecināšanā uz Lietuvu;

2) var piekrist, ka likumprojektā paredzēta masveida nepilsoņu (nevis bijušās PSRS pilsoņu) beznosacījuma atzīšana par pilsoņiem, taču, pretēji Augstākās tiesas norādītajam, tam nav juridisku šķēršļu, tiesa savu atziņu nav pamatojusi;

3) Augstākā tiesa apšaubā likumdevēja tiesības nozīmīgi paplašināt pilsoņu loku, taču Saeima to pēc būtības izdarīja, pieņemot grozījumus Pilsonības likumā, kuri stājās spēkā 2013.gada 1.oktobrī, būtiski paplašinot iespējas saglabāt vai izveidot dubulto pilsonību; Augstākās tiesas atziņa par pilsoņu loka būtisku izmaiņu nepieļaujamību nav ne ar ko pamatota; Konstitucionālo tiesību komisijas 2012.gada 17.septembra viedoklis, uz ko atsaucas Augstākā tiesa, ir zinātnisks pētījums, to nevar uztvert nekritiski. Likumprojekta juridisks izvērtējums ir nošķirams no politiskā izvērtējuma, ko var veikt vienīgi likumdevējs, nevis Centrālā vēlēšanu komisija.

[7.3] Tā kā tiesvedības gaitā no pieteicējiem neatkarīgu iemeslu dēļ mainījusies Pilsonības likuma normu numerācija un tā kā vairs nav iespējams arī ievērot likumprojektā noteiktos termiņus, pieteicēji (kurus pārstāv A.K.) lūdz uzdot Centrālajai vēlēšanu komisijai vienas nedēļas laikā izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ievērojot pieteicēju iesniegtos tehniskos grozījumus likumprojektā: norādē uz Pilsonības likumu pieminēt 2013.gada grozījumus, mainīt likumprojektā norādīto Pilsonības likuma normu numerāciju atbilstoši

šobrīd spēkā esošajai redakcijai, pārcelt likumprojekta tekstā datumus attiecīgi par 24 mēnešiem.

Motīvu daļa

I

[8] Satversmes tiesa 2013.gada 18.decembra spriedumā lietā Nr.2013-06-01 ir norādījusi, kāda ir Centrālās vēlēšanu komisijas un, tās lēmuma pārsūdzības gadījumā, arī Augstākās tiesas kompetence, pēc likumprojekta satura vērtējot, vai ir pieļaujama iniciatīvas grupas iesniegta likumprojekta reģistrācija parakstu vākšanas uzsākšanai. Likumprojektu nevar uzskatīt par pilnīgi izstrādātu no satura viedokļa, ja:

tas paredz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār ar likumu nav regulējami; pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām;

pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām (*sk. minētā sprieduma 13.2.punktu*).

Tā kā iniciatīvas grupas iesniegtā likumprojekta tekstu turpmākajā procesā vairs nevar grozīt, ir jānodrošina tas, lai tautas nobalsošanai netiktu virzīts tāds projekts, kas ir pretrunā ar demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām.

Satversmes tiesa arī norādījusi, ka juridiskais izvērtējums tam, vai vēlētāju iesniegts likumprojekts uzskatāms par pilnīgi izstrādātu Satversmes 78.panta izpratnē, ir nošķirams no likumprojekta lietderības un pieņemamības jeb politiskā izvērtējuma, ko var veikt vienīgi likumdevējs – Saeima vai tauta. Centrālajai vēlēšanu komisijai jāveic vienīgi likumprojekta juridiskā izvērtēšana. Turklāt komisija var neregistrēt vēlētāju iesniegtu likumprojektu tikai tad, ja tas acīmredzami saturiski neatbilst norādītajām vadlīnijām (*sk. turpat 14.3.punktu*).

Turklāt, kā norāda Satversmes tiesa, būtībā šādi kritēriji bija izsecināmi no spēkā esošajām tiesību normām gan pirms, gan pēc 2012.gada 8.novembra grozījumiem Tautas nobalsošanas likumā (*sk. turpat 15.1.punktu*).

Atbilstoši skaidrota arī Augstākās tiesas kompetence, pārbaudot Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma (atteikuma) tiesiskumu: tiesai būtu jānoskaidro tas, vai vēlētāju iesniegtais likumprojekts patiešām un acīmredzami nav pilnībā izstrādāts pēc satura, kā to atzinusi komisija, un vai komisijas lēmumā likumprojekta neatbilstība attiecīgajai prasībai ir juridiski argumentēta. Tādējādi Augstākajai tiesai ir jāizvērtē, vai komisija konkrētajā gadījumā, pieņemot lēmumu atteikt vēlētāju iesniegta likumprojekta reģistrāciju, nav pārkāpusi savas kompetences robežas.

Līdz ar to Augstākā tiesa pārbauda Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma – atteikuma reģistrēt likumprojektu par grozījumiem Pilsonības likumā – tiesiskumu.

II

[9] Centrālās vēlēšanu komisijas atteikums pamatots visupirms ar likumprojekta neatbilstību Latvijas valstiskās nepārtrauktības doktrīnai, proti, likumprojekts nepilsoņiem (bijušās PSRS pilsoņiem) nevis piedāvā iespēju izvēlēties Latvijas pilsonību, bet tiek piedāvāts šīs personas būtībā automātiski bez jebkādiem nosacījumiem atzīt par Latvijas tautas sastāvdaļu. Atsevišķās vietās komisijas lēmuma tekstā nekorekti norādīts uz tiesiskās pēctecības doktrīnu, taču Augstākajai tiesai nav šaubu, ka Centrālā vēlēšanu komisija nav vēlējusies piešķirt šim apzīmējumam citu saturu kā vien komisijai sniegtajos atzinumos un arī pašā komisijas lēmumā norādīto nepārtrauktības doktrīnu.

[10] Valsts nepārtrauktību raksturo valsts kā juridiskās personas nepārtrauktība jeb identitāte starptautiskajās tiesībās un valststiesībās (*sk. Ziemeļe I. Pilsonības nepārtrauktības princips valsts nepārtrauktības situācijā. Jurista Vārds, 2012.gada 3.aprīlis, Nr.14/15*).

Valsts nepārtrauktībai par pamatu ir ar to saistītās prasības, kas izvirzītas atbilstoši piemērojamām starptautisko tiesību normām vai procedūrām, un fakts, ka šīs prasības akceptē starptautiskā kopiena situācijās, kad rodas šaubas par valsts identitāti (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr.2007-10-0102 (turpmāk – Robežlīguma lieta) 32.2.punktu*). Šajā gadījumā nepieciešams gan tas, lai pati valsts noteiktu savu nepārtrauktību un rīkotos atbilstoši nepārtrauktības doktrīnas prasībām kā starptautiskajās attiecībās, tā arī iekšpolitikā, gan arī tas, lai starptautiskā kopiena piekristu šādam valsts pašnovērtējumam. Valsti var uzskatīt par „to pašu” valsti, ja tā pastāv nepārtraukti vai pēc okupācijas tiek atjaunota ar faktiski „tādām pašām” konstitutīvām iezīmēm un tās prasību pēc savas valstiskās nepārtrauktības akceptē starptautiskā kopiena (*sk. turpat 32.2. un 32.3.punktu, kā arī Satversmes tiesas 2010.gada 13.maija sprieduma lietā Nr.2009-94-01 (turpmāk – Pilsonības lieta) 11.punktu, sk. arī: Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th ed. Oxford: Oxford University, 2012, pp.426–427; Crawford J., Boyle A. Opinion: Referendum on the Independence of Scotland – International Law Aspects, jo īpaši 1., 19., 57.2.punktu; pieejams:*

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/79408/Annex_A.pdf; Ziemeļe I. Is the Distinction between State Continuity and State Succession Reality or Fiction? In: Baltic Yearbook of International Law, Vol.1 (2001), pp. 191–192; Ziemeļe I. State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff, 2005, pp.116–117).

[11] 1990.gada 4.maijā Latvijas PSR Augstākā padome – pirmā pēckara laikā brīvās vēlēšanās ievēlētā tautas pārstāvniecība –, ievērojot Latvijas iedzīvotāju gribu, kas nepārprotami izpausta, ievēlot vairākumā tos deputātus,

kuri savā priekšvēlēšanu programmā izteikuši apņēmību atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību, pieņemot Neatkarības deklarāciju, deklarēja 1918.gada 18.novembrī proklamētās Latvijas Republikas atjaunošanu.

Deklarācija tika pieņemta, ņemot vērā Satversmes 2.pantā paredzētās Latvijas pilsoņu tiesības izlemt visus svarīgākos valsts jautājumus un pamatojoties uz nepārtrauktības doktrīnu. Atbilstoši Satversmes 2.pantam Latvijas tautai ir tiesības un pienākums atjaunot prettiesiski pārtrauktu valstiskumu, atjaunot Latvijas valsti tādā veidā, kādu pieprasa Latvijas valsts konstitucionāli tiesiskais pamats. Šāds pienākums ir uzlikts arī ikvienam Latvijas tautas loceklim – Latvijas pilsonim, neatkarīgi no tā, vai viņš dzimis pirms vai pēc antikonstitucionāla režīma nodibināšanas (*sk. Satversmes tiesas sprieduma Robežlīguma lietā 31.2.punktu*). Īstenojot Latvijas tautas suverēno varu, Latvijas PSR Augstākā padome atzina, ka Latvijas Republika, neraugoties uz 1940.gadā notikušo PSRS agresiju, tai sekojošu Latvijas okupāciju un aneksiju, joprojām *de iure* pastāv kā starptautisko tiesību subjekts un ir atjaunojama *de facto*.

Plaša faktoloģiskā un juridiskā analīze gan par valsts nodibināšanas, gan par PSRS izdarītajām darbībām pret Latvijas valstiskumu, gan valstiskuma *de facto* atjaunošanu, pamatojoties uz valsts *de iure* nepārtrauktību, ir ietverta Satversmes tiesas spriedumā Robežlīguma lietā (*sk. 17.punktu un tālāk*), fakti un vērtējums par Latvijas neatkarības zaudēšanu un atjaunošanu atspoguļoti arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā „Ždanoka pret Latviju” (*Zdanoka v. Latvia*) (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 16.marta sprieduma (pieteikums Nr.58278/00) 12.–19., 52., 119.punktu*). Līdz ar to Augstākā tiesa atsaucas uz minētajiem spriedumiem, neatkārtojot faktu izklāstu un vērtējumu. Būtiski ir ņemt vērā, ka valsts nepārtrauktība nozīmē, ka pašos pamatos valsts atjauno savu iepriekš *de facto* ierobežoto eksistenci atbilstoši agrākajai valstij visos būtiskajos elementos, pēc kuriem valsti var identificēt. Tas attiecas gan uz teritoriju, gan iedzīvotāju kopumu, gan valsts varu.

[12] Tomēr nav iespējams neņemt vērā, ka šajā laikā var būt notikušas dabiskas un nenovēršamas pārmaiņas. Kā skaidrojusi Satversmes tiesa, lai atzītu, ka valsts ir atjaunojusi savu prettiesiski pārtraukto neatkarību, nav nepieciešams, lai valsts to atjaunotu tajā pašā teritorijā ar to pašu pilsoņu kopumu un tādu pašu konstitucionālo iekārtu, kāda bija pirms valsts neatkarības prettiesiskās pārtraukšanas *de facto*. Laikam ritot, mainās valsts pilsoņu kopums un var mainīties gan teritorija, gan konstitucionālā iekārta. Nepārtrauktības doktrīna akceptē, ka šādas pārmaiņas var būt notikušas arī valstī, kuras neatkarība tiek atjaunota. Taču tādā gadījumā šai valstij jārikojas saskaņā ar nepārtrauktības doktrīnu, un attiecīgās pārmaiņas veicamas nevis *tabula rasa*, bet pamatojoties uz iepriekšējo konstitucionālo regulējumu.

Citiem vārdiem sakot, pārmaiņām jānotiek nepārtrauktības doktrīnas ietvaros, nevis ārpus tās (*sk. Satversmes tiesas sprieduma Robežlīguma lietā 32.2. un 32.3.punktu, sprieduma Pilsonības lietā 11.punktu*).

[13] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nepārtrauktības doktrīna kā valstiskās atjaunošanas pamats uzliek valsts varas institūcijām par pienākumu ievērot šo doktrīnu un neatkāpties no tās. Tāpat valsts varas institūcijām ir saistošs Neatkarības deklarācijas preambulā ietvertais vēsturisko faktu izklāsts un to juridiskais novērtējums, kas pamato nepārtrauktības doktrīnu (*sk. Satversmes tiesas sprieduma Robežlīguma lietā 64.2.punktu, sprieduma Pilsonības lietā 14.2.punktu*). Šāds valsts pašas konstitucionāls uzstādījums – konsekventi neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnas – noteic juridisku pienākumu, ne tikvien politisku rīcības vadlīniju.

[14] Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Ārlietu ministrijas izveidotā Starptautisko un Eiropas tiesību ekspertu padome (NEP) savos 2012.gada 20.septembra apsvērumos Latvijas Pilsonības likuma grozījumu jautājumā uzskata, ka „Pilsonības likums ir uzskatāms par vienu no būtiskākajiem ar Latvijas valsts būtību saistītajiem likumiem, kas definē Latvijas tautas kopumu, kura ir apveltīta ar konstitucionāla rakstura tiesībām un tādējādi līdzdarbojas ar citām valsts varām” (*sk. <http://www.am.gov.lv/lv/Arpolitika/ekspertu-padomes/starptautisko-un-eiropas-tiesibu-neatkarigo-ekspertu-padome/>*).

Ja valsts izvēlas balstīties uz savu nepārtrauktību, tad pilsonības regulējumam jāatbilst šim principam. Tas nozīmē, ka valstij, saglabājot savus būtiskos elementus, tostarp tautu, ir iespēju robežās jā rūpējas par to, lai grozījumi tiesiskajā regulējumā tiktu izdarīti, ievērojot no nepārtrauktības doktrīnas izrietošos principus (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 13.maija sprieduma lietā Nr.2009-94-01 11.punktu*). Vispārīgi jebkura persona, kura bija Latvijas pilsonis pirmsokupācijas laikā, neatkarīgi no dzīvesvietas, tika uzskatīta par Latvijas pilsoni saskaņā ar nepārtrauktības doktrīnu, kura iemiesota arī Pilsonības likumā (*sk. turpat 15.2.2.punktu*). Un, no otras puses, no nepārtrauktības doktrīnas izrietēja Latvijas PSR Augstākās padomes kā institūcijas, kas atjaunoja Latvijas Republikas valstiskuma kodolu, kompetences ierobežojums – aizliegums pilsonību piešķirt personām, kuras bija Latvijā ieceļojušas okupācijas laikā (*sk. turpat 14.1., 14.4.punktu*).

[15] Kā jau Satversmes tiesa norādīja spriedumos Robežlīguma lietā un Pilsonības lietā (*sk. iepriekš 10.punktu*), jābūt gan valsts pašas pašnovērtējumam un gribas izpauzumam uzskatīt sevi par to pašu valsti, kuras neatkarība tika prettiesiski pārtraukta, gan arī citu valstu atbilstošai reakcijai.

Nemot vērā starptautiskajām tiesībām raksturīgās īpatnības, jautājumā par valsts identitāti, tāpat kā jebkuros citos valstu starptautisko prasību

gadījumos, neizbēgami un nepārtraukti mijiedarbojas valsts rīcība un citu valstu reakcija – šādas valsts rīcības atzišana. Attiecībā uz Baltijas valstu prasību pēc to nepārtrauktības atzišanas virknē tiesībnieku rakstu ir apskatīta un analizēta gan šo valstu, gan PSRS, gan citu valstu rīcība – gan 1940.gada, gan sekojošos okupācijas gados, gan neatkarības atjaunošanas un Baltijas valstu kā to pašu valstu atjaunošanas laikā (*plašu rīcību vērtējumu un viedokļu apskatu par Baltijas valstu nepārtrauktību sk. piemēram: Lēbers D.A. Molotova–Ribentropa pakta juridiskās sekas Baltijas valstīs. Likums un Tiesības, 4.sēj., 2002, Nr.11; par Lietuvas rīcību kontinuitātes doktrīnas ietvaros: Žalimas D. Legal Issues on the Continuity of the Republic of Lithuania. In: Baltic Yearbook of International Law, Vol.I (2001), pp.1–21; par ASV attieksmi pret Baltijas valstu okupāciju: Grant T.D. United States Practice Relating to the Baltic States, 1940–2000. In: Baltic Yearbook of International Law, Vol.I (2001), pp.23–110*).

[16] Šie apsvērumi ir nozīmīgi, vērtējot pieteicēju argumentu, ka nepārtrauktības doktrīna saistīja tikai Augstāko padomi, kura veica Latvijas neatkarības *de facto* atjaunošanu, bet nav ierobežojama valsts rīcības brīvība vēlāk jebkurā brīdī brīvi politiski izlemt jebkuru jautājumu, tostarp par agrākā pilsoņu loka paplašināšanu.

Nepārtrauktības doktrīnai kā valsts atjaunošanas pamatam ir ne tikai vienreizējs efekts (deklarējot valsts *de iure* eksistenci un paveicot darbības valsts *de facto* darbības atjaunošanai, piemēram, atjaunojot to pilsoņu tiesības, kuri bija valsts pilsoņi pirms prettiesiskās okupācijas), bet arī ilgstoša iedarbība. Tā Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Neatkarības deklarācijas preambula un 9.punkts ir spēkā esošas konstitucionāla ranga normas, un Satversmes tiesa ir tiesīga vērtēt likumu atbilstību šīm normām (*sk. Satversmes tiesas sprieduma Robežlīguma lietā 60.1., 60.2., 62.punktu; sal. arī: Levits E. 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. Grām.: 4.maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju. Red. Dr.habil. Jundzis T. Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 266.–294.lpp., III. 4.sadaļa; pieejams arī: <http://www.public.law.lv/ptilevic4md.html>*).

Pirmkārt, tās ir tiesības turpināt neatzīt pret valsti izdarīto starptautisko tiesību pārkāpumu (okupācijas un aneksijas) sekas (*ex iniuria jus non oritur* – prettiesiska rīcība nerada tiesības), otrkārt, tas pašsaprotami ir pienākums atturēties no tādām darbībām, kuras radītu pamatu apšaubīt to, ka notikusi *de iure* nepārtraukti eksistenci turpinošas valsts atjaunošana.

[17] Nepārtrauktības doktrīnas saistošais spēks ilgstošā laikposmā, kā to var secināt arī no Satversmes tiesas spriedumiem Robežlīguma lietā un Pilsonības lietā, izriet no tās postulēšanas konstitucionālo tiesību aktā un no starptautisko tiesību īpatnībām un lielās nozīmes, kas starptautiskajā vidē tiek

piešķirta valstu rīcībai un valstu rīcības konsekvencei (*sk. iepriekš atsaucies uz Ziemeļi I., Crawford J., Lēbers D.A. u.c.*).

Ārlietu ministrija savā atzinumā pamatoti norāda, ka no ārpolitikas un starptautisko tiesību viedokļa ir īpaši nozīmīgi ievērot konsekvenci Latvijas valsts nepārtrauktības doktrīnas piemērošanā un tās paušanā. Jebkādām, kaut vai šķietamām, izmaiņām šajā pozīcijā var būt gan politiskas, gan finansiālas sekas.

Ārlietu ministrijas apsvērumus tādā veidā, kā šeit atreferēts, šķiet tikai praktiskos motīvos pamatots, jo norāda uz varbūtējām negatīvām sekām valsts nostājas izmaiņu gadījumā. Augstākā tiesa atkārtoti vērš uzmanību uz apstākli, ka valsts rīcības konsekvencei ir liela nozīme tieši valsts identitātes juridiskā novērtējumā, neatkarīgi, vai tas radītu konkrētas negatīvas sekas kādā tiesību strīdā vai citādi. Tādējādi būtiskais secinājums, kas izriet no Ārlietu ministrijas atzinuma, ir – noteiktas negatīvas sekas reāli varētu iestāties, ja Latvija grozītu vai nekonsekventi uzturētu uzskatu par savu valstisko nepārtrauktību, proti, starptautiskajās attiecībās parādītos nopietni argumenti par to, ka Latvija ir jauna valsts. Tātad tiek norādīts uz valsts rīcības nozīmi situācijas juridiskajā novērtējumā no starptautisko tiesību viedokļa. Šāda hipotētiska valsts pašnovērtējuma grozīšana *per se* ir pretrunā nepārtrauktības doktrīnai, kas prasa ieturēt noteiktu pozīciju par valsts identitāti, un parāda, ka šai pozīcijai jābūt konsekventai; no nepārtrauktības doktrīnas, kam ir konstitucionālo tiesību rangs, izriet šis valsts pienākums neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnai atbilstošas identitātes paušanas.

[18] Runājot par starptautisko vidi, kurā ir būtiska Latvijas kā turpinošas valsts pastāvēšana, nevar neņemt vērā arī vēl arvien pastāvošo konkurenci starp divām starptautiskajās tiesībās vērojamām pieejām: uzskatu, ka fakti rada tiesības (*ex factis ius oritur*), un modernajās starptautiskajās tiesībās tomēr noteicošo normatīvo uzskatu, ka prettiesiska rīcība nevar radīt pārkāpējam tiesības (*ex iniuria ius non oritur*). Valsts nepārtrauktība, kas pamatojas otrajā uzskatā, tātad arī Latvijas gadījumā vislielākajā mērā ir atkarīga no citu valstu nosodījuma okupācijas faktam un okupētās valsts atjaunošanās reālai atzīšanai (*sk. Ziemeļi I. Latvijas Republikas starptautiski tiesiskais statuss. Grām.: Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. Rīga: Latvijas Republikas 5.Saeimas Ārlietu komisija un Saeimas Kanceleja, 1995, 8.lpp.; Ziemeļi I. State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff, 2005, p.p. 115, 386; Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th ed. Oxford: Oxford University, 2012, pp.143–144*). Tas atkārtoti liek uzsvērt, ka liela nozīme ir realitātei, kas ietver arī pašas valsts konsekventu un skaidru nostāju attiecībā uz savu identitāti.

[19] Jo īpaši principiāla šāda nostāja kļūst, izlemjot, vai akceptēt tādas izmaiņas valsts konstitutīvajos elementos, kas uzrāda valsts izšķiršanos pieņemt vai nepieņemt būtiskas okupācijas sekas. Pilsoņu loka paplašināšana kļūst īpaši nozīmīga tad, ja to varētu iztulkot kā jaunai, no PSRS atdalītai valstij raksturīgu pilsoņu loka veidošanu, uzstājoties kā bijušās PSRS pēctecei attiecībā uz bijušās PSRS pilsoņiem un tādēļ piešķirot tiem Latvijas pilsonību.

[20] Pieteicēji salīdzina, ka Satversmes tiesa Robežlīguma lietā pieļāva, ka nepārtrauktības doktrīnas ietvaros ir iespējams grozīt robežu. Taču Augstākā tiesa vērš pieteicēju uzmanību, ka Satversmes tiesa izvērtēja virkni faktu, kuri ilgstošā laika posmā tieši vai netieši pauda valsts nostāju attiecībā uz nepārtrauktības doktrīnu un tieši nepārtrauktības doktrīnas kontekstā – robežas noregulēšanu ar PSRS turpinātāju Krievijas Federāciju. Satversmes tiesas spriedums atzina robežlīguma noslēgšanu par atbilstošu nepārtrauktības doktrīnai, jo ar skaidriem valsts gribas izteikumiem robežlīguma slēgšanas kontekstā bija pausta valsts pozīcija paturēt spēkā nepārtrauktības doktrīnu. Tādējādi Satversmes tiesai bija pamats konstatēt, ka valsts pozicionējusi sevi kā neatkarību atjaunojusi valsts un daļu savas teritorijas cedējusi Krievijai, nevis atzinusi robežu situāciju, kāda tā izveidojusies PSRS laikā.

[21] Līdz ar to pilsonības regulējuma sasaiste ar nepārtrauktības doktrīnu saglabājas arī tālākajā valsts pastāvēšanā. Lai arī ir atzīstamas valsts tiesības valststiesiski turpināt veidot pilsonības politiku, starptautiskās sabiedrības acīs valsts varas institūcijām ir jāatturas no darbībām, kas būtībā būtu okupācijas seku atzišana un varētu novest pie valsts identitātes pārskatīšanas no starptautisko tiesību viedokļa. Augstākā tiesa atkārtoti uzsver, ka tas ir juridisks konstitucionāla ranga pienākums.

[22] Centrālās vēlēšanu komisijas noraidītais likumprojekts paredz noteikt, ka ar 2014.gada 1.janvāri nepilsoņi, kuri līdz noteiktam datumam nav iesnieguši iesniegumus par nepilsoņa statusa saglabāšanu, ir Latvijas pilsoņi. Tālākās likumprojekta normas paredz pārejas noteikumus – iesnieguma par nepilsoņa statusa saglabāšanu parauga izstrādāšanu, izziņu nosūtīšanu personām par kļūšanu par pilsoņiem, izziņu pielīdzināšanu pilsoņu pasēm, pasu nomaiņas kārtības izstrādāšanu.

[23] Lai novērtētu likumprojekta patieso būtību, ir jāņem vērā, ka nepilsonis ir statuss, ko ar 1995.gada likumu „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības” piešķīra bijušās PSRS pilsoņiem, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības, bet kuru pastāvīgā dzīvesvieta 1992.gadā (pēc pieraksta, pēdējās reģistrētās dzīvesvietas vai ilgstošas nepārtrauktas dzīvesvietas) bija Latvija (*1.panta pirmā daļa*).

Par nepilsoņiem, neskatoties uz dzīvesvietu vai pierakstu Latvijā, saskaņā ar minētā likuma 1.panta trešo daļu netiek atzīti:

1) Latvijas teritorijā dislocētā Krievijas Federācijas militārā objekta funkcionēšanā un demontāžā nodarbinātie militārie speciālisti, kā arī šajā nolūkā uz Latviju komandētās civilpersonas;

2) personas, kuras pēc 1992.gada 28.janvāra atvaļinātas no aktīvā militārā dienesta, ja šīs personas dienestā iesaukšanas brīdī pastāvīgi nedzīvoja Latvijas teritorijā vai nav Latvijas pilsoņu ģimenes locekļi;

3) iepriekš norādīto personu laulātie un kopā ar viņiem dzīvojošie ģimenes locekļi – bērni un citi apgādājāmie, ja šīs personas ieradušās Latvijā sakarā ar Krievijas Federācijas (PSRS) bruņoto spēku militārpersonas dienestu neatkarīgi no tā, kad tās ieradušās Latvijā;

4) personas, kuras saņēmušas atlīdzību (kompensāciju) par izbraukšanu uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, neatkarīgi no tā, vai šo atlīdzību (kompensāciju) ir izmaksājušas Latvijas Republikas valsts vai pašvaldību iestādes vai starptautiskie (ārvalstu) fondi vai iestādes.

No minētajām normām redzams, ka Latvija ir konsekventi ievērojusi nepārtrauktības doktrīnu, neregulējot jautājumu par Latvijas pilsonību un par okupācijas rezultātā Latvijā iebraukušo un pēc valsts atjaunošanas palikušo okupētajvalsts piederīgo statusu. Pirmkārt, tiek atzīta pilsonība tām personām, kas pieder pie Latvijas pilsoņu sākotnējā sastāva, kas nepārtraukti turpināja pastāvēt, neraugoties uz okupāciju. Otrkārt, netiek piešķirta pilsonība iedzīvotājiem, galvenokārt (bijušās) PSRS pilsoņiem, kuri nepieder pie agrākā Latvijas pilsoņu sastāva. Taču viņiem tiek piešķirts īpašs, drošs un starptautisko un Latvijas cilvēktiesību prasībām atbilstošs statuss, kas ir krietni augstāks par vispārējo ārzemnieku statusu un daudzējādā ziņā ir visai tuvs Latvijas pilsoņu statusam. Kopš 1998.gada viņiem ir arī tiesības vispārējā kārtā naturalizēties un tādējādi individuāli īstenot savu subjektīvo vēlmi kā pilsonim kļūt par Latvijas tautas sastāvdaļu. Treškārt, stingri tiek izslēgta šāda statusa piešķiršana ar okupācijas armiju saistītām personām.

[24] Noraidītais likumprojekts, kā redzams, paredz automātisku pilsonības piešķiršanu visiem nepilsoņiem, ja vien konkrētā persona nav pret to rakstiski iebildusi.

Vērtējot likumprojektu pēc tā satura, jāsecina, ka tas paredz masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā. Tādējādi likumprojekts uzrāda būtiski atšķirīgu risinājumu bijušās PSRS pilsoņu statusa tiesiskajā neregulējumā, proti, parāda, ka Latvija atzīst šo personu tiesisku piederību (un tieši pilsonības statusā) Latvijas valstij kā personu grupai kopumā. Lai arī tiesiski novērtējumi var būt atšķirīgi dažādās situācijās ar dažādām juridiskām

un faktiskām niansēm, tomēr starptautiskajās publiskajās tiesībās šāda vispārēja pilsonības atzīšana kādai personu grupai ir raksturīga, nosakot jaunas valsts pilsoņu kopumu (kā tas bija arī 1918.gada 18.novembrī proklamētās Latvijas valsts gadījumā) (*sal.: Ziemeļe I. State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff, 2005, p.202*). Tas ir raksturīgs valstu pēctecības gadījumā, kad jaunā valsts uzņemas atbildību par valsts – priekšteces – iedzīvotājiem attiecīgajā teritorijā, nevis valsts atjaunošanas gadījumā (*sk. Ziemeļe I. Pilsonība un cilvēktiesības valstu pēctecības kontekstā. Likums un Tiesības, 2002, Nr.8, 228.–239.lpp.*). Arī Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra pamatoti norāda, ka tieši tāda rīcība, kāda ir paredzēta likumprojektā, ir raksturīga jaunu valstu rašanās gadījumos, kad valsts pēctece dod iespēju tās teritorijā dzīvojošajiem valsts priekšteces pilsoņiem praktiski automātiski iegūt jaunās valsts pilsonību.

[25] Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, likumprojekts ir atzīstams par tādu, kas neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekvēnti paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Neatkarības deklarāciju un Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss. Šāda pavērsiena sekas starptautiskajās tiesībās Ārlietu ministrija pamatoti savā Centrālajai vēlēšanu komisijai sniegtajā atzinumā vērtē kā apdraudējumu nepārtrauktības doktrīnas attiecināšanai uz Latviju starptautiskajās tiesībās: automātiski piešķirot Latvijas pilsonību visiem Latvijas nepilsoņiem, Latvija varētu nonākt pretrunā ar līdz šim pausto pozīciju, ka Latvija nav bijušās PSRS pēctece un neuzņemas nekādas bijušās PSRS saistības.

[26] Pieteicēju norādītais, ka likumprojektā apzināti lietots apzīmējums „nepilsoņi”, nevis „bijušās PSRS pilsoņi”, nemaina paredzētā neregulējuma būtību. Nepilsoņu statusa leģāldefinīcija ir dota likuma „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības” 1.panta pirmajā daļā: nepilsoņi ir tie Latvijas Republikā dzīvojošie, kā arī terminētā prombūtnē esošie bijušās PSRS pilsoņi un viņu bērni, kuri vienlaikus atbilst vairākiem nosacījumiem (pastāvīga dzīvesvieta Latvijā uz 1992.gada 1.jūliju, nav Latvijas pilsoņi, nav un nav bijuši citas valsts pilsoņi). Tātad nepārprotami likumprojekts attiecas uz personām, kuras PSRS okupācijas rezultātā apmetušās uz dzīvi Latvijā.

[27] Pieteicēji norāda, ka Saeima 2013.gadā Pilsonības likumā veica grozījumus, kas pierāda, ka valsts jebkurā brīdī var izšķirties būtiski grozīt pilsoņu kopumu.

Augstākā tiesa šīs situācijas uzskata par nesalīdzināmām. Nav strīda, ka valsts principā var politiski izšķirties par pilsoņu loka izmaiņām. Taču ar pilsoņu loku nedrīkst manipulēt. Pirmkārt, tam jāsaglabā sava identitāte, jo tā ir valsts konstitucionālās identitātes būtiska sastāvdaļa. To principā var nodrošināt tikai individuāla naturalizācija, kur tiek izvērtēta attiecīgā kandidāta integrācijas pakāpe jau pastāvošajā pilsoņu lokā, lojalitāte Latvijas valstij un individuālā vēlme kā pilsonim piederēt Latvijas tautai, kurā ietilpst kā Latvijas pilsoņi, tā latviešu valstsnācijas piederīgie (*sk. arī: Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 295.–297.punkts*). Otrkārt, kā jau iepriekš konstatēts, pilsoņu loka izmaiņām jāsauc ar valsts nepārtrauktības doktrīnu. Pilsonības likums gan pirms, gan līdz ar 2013.gada grozījumiem iemieso mērķi piesaistīt pēc iespējas vairāk personu, kas dabiski iekļaujas valsts sākotnējā pilsoņu kopumā vai nu pēc piederības latviešu valstsnācijai (vai autohtoniem līviem), vai arī pēc *ius sanguinis* principa, ņemot vērā Latvijā dzimušo bērnu tiesības uz pilsonības iegūšanu, kā arī dodot tiesības tām personām, kuras ir integrējušās jau pastāvošajā pilsoņu lokā, tostarp zina latviešu valodu, Satversmes pamatnoteikumus, Latvijas vēstures un kultūras pamatus un vēlas kļūt par lojāliem Latvijas pilsoņiem, iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā. Jānorāda, ka likumā noteiktie priekšnosacījumi Latvijas pilsonības iegūšanai starptautiskā salīdzinājumā ir samērā zemi. Tātad Pilsonības likums atbilst minētajām prasībām, un pieteicēju atsauce uz tā grozījumiem, lai pamatotu savu prasību, nav vērā ņemama.

[28] Pieteicēji norāda, ka izvēle piešķirt pilsonību nepilsoņiem ir izskaidrojama ar to, ka pilsonība parasti ir saistīta ar patiesu un efektīvu saikni starp individu un valsti un ka nepilsoņu saikne ar Latvijas Republiku ir atzīta gan nacionālajās tiesībās, gan starptautiskajās tiesībās. Var piekrist, ka apmēram 20 gadu laikā var būt nostiprinājusies šo personu saikne ar valsti, taču vispārīgā gadījumā tam ir paredzēta un vienmēr atvērta iespēja pilsonību iegūt naturalizācijas kārtībā. Tas uzrādītu ne tikai personu objektīvo saikni ar Latviju, bet arī subjektīvo izšķiršanos būt par šīs valsts lojāliem pilsoņiem. Turpretim masveida nepilsoņu atzīšana par Latvijas pilsoņiem, neizvērtējot potenciālā pilsoņa lojalitāti valstij, individuālo vēlmi kļūt par pilsoni un tās pierādījumus vismaz naturalizācijas procesā paužamās individuālās gribas un nepieciešamo valsts zināšanu ietvaros, ir iztulkrojama kā bijušās PSRS pilsoņu beznosacījumu principiāla atzīšana par Latvijas pilsoņu loka un līdz ar to arī Latvijas tautas sastāvdaļu.

[29] Pieteicēji salīdzina Latvijas un Lietuvas situāciju un uzsver, ka Lietuva, atjaunojot neatkarību, izšķīrās par pilsonības piešķiršanu bijušās PSRS

pilsoņiem un ka tas nebūt neapdraudēja Lietuvas kā neatkarību atjaunojušas valsts identitāti. Centrālā vēlēšanu komisija uz to norāda, ka Lietuvas gadījumā bijušās PSRS pilsoņu skaits bija nesalīdzināmi mazāks, kas arī ļāva izšķirties par šādu soli, tādēļ situācijas nav salīdzināmas.

Iepazīstoties ar faktiem par Lietuvas Republikas īstenoto politiku pilsonības jautājumā, atjaunojot valsts neatkarību, Lietuvas īstenotais it kā „nulles variants” ir būtiski atšķirīgs no izskatāmā likumprojekta.

Lietuvas Republikas pilsonības likums, uz kura pamata PSRS pilsoņiem radās iespēja izvēlēties Lietuvas pilsonību, tika pieņemts 1989.gadā. Personas, kuras līdz likuma pieņemšanas brīdim pastāvīgi dzīvoja Lietuvas teritorijā, tika uzskatītas par Lietuvas pilsoņiem, ja divu gadu laikā no likuma pieņemšanas izteica šādu savu vēlmi. Minētajām personām bija jābūt ar pastāvīgu dzīvesvietu un ar likumīgu ienākumu avotu. Tādējādi Lietuvas likums vispārīgi nošķir divas personu kategorijas – pirmkārt, tās bija personas, kas uzskatāmas par pilsoņiem *ex officio* (kas būtībā saskan ar Latvijas īstenoto pilsoņu kopuma turpināšanu), un imigranti no PSRS, būtībā ārzemnieki, bet kuriem bija izvēles iespēja – vai nu saglabāt PSRS pilsonību, vai arī noteiktā termiņā izvēlēties Lietuvas pilsonību vienkāršotā procedūrā (sk. *Lietuvas Konstitucionālās tiesas 1994.gada 13.aprīļa sprieduma secinājumu daļu. Spriedums pieejams tiesas interneta mājaslapā: http://www.lrkt.lt/Documentsl_e_1994.html*). Lietuvas vienpusējā rīcība tika akceptēta arī no Krievijas kā PSRS turpinātājvalsts puses – gan faktiski, gan vēlāk ar divpusējo 1991.gada 29.jūlija līgumu (sk. *turpat*).

Tātad Lietuvas pilsonība netika piešķirta *en masse*, kā tas paredzēts izskatāmajā likumprojektā, bet individuālā, kaut arī ļoti vienkāršotā, naturalizācijas procesā. Līdz ar to Lietuvas, tāpat kā pārējo Baltijas valstu pieeja pilsonības jautājumam atbilda valstiskās nepārtrauktības doktrīnai, ar to atšķirību, ka Lietuva bija vairāk atvērta atzīt personu individuālo saikni ar valsti. Augstākā tiesa arī piekrīt doktrīnā paustajam viedoklim, ka Lietuvas gadījumā jāizvairās no vienkāršota vērtējuma. Izvēle par labu Lietuvas pilsonībai 1989.–1991.gadā, kas, ņemot vērā tobrīd pastāvošo dubultpilsonības aizliegumu Lietuvas pilsonības likumā, nozīmēja arī atteikšanos no PSRS pilsonības (tātad pirms Baltijas valstu neatkarības deklarācijām un *de facto* neatkarības atjaunošanas), nebija nedz acīmredzama, nedz viegla, tā nozīmēja būtisku personisku izšķiršanos un drosmi (sk. *Ziemeļi I. State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff, 2005, p.p. 174, 272*).

Šajā ziņā – izskaidrojot Lietuvas politisko izvēli – varētu būt nozīmīgs Centrālās vēlēšanu komisijas norādītais fakts, ka Lietuvā bija nesalīdzināmi

mazāks no PSRS iebraukušo personu skaits un viņu integrācija Lietuvas demokrātiskajā valstī varēja būt vieglāk iespējama. Taču katrā ziņā būtiski ir uzsvērt, ka arī Lietuva nepiedāvāja bijušās PSRS pilsoņiem tādu „nulles variantu”, kādu piedāvā izskatāmais likumprojekts.

[30] Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, Augstākā tiesa secina, ka likumprojekts ir neatbilstošs Neatkarības deklarācijā paustajai nepārtrauktības doktrīnai, kura pamatojas Satversmes 2.pantā ietvertajās tautas suverenitātes tiesībās.

III

[31] Pieteikumā ietvertais prasījums ir par to, lai likumprojekts tiktu reģistrēts un nodots parakstu vākšanai, tātad par labvēlīga lēmuma pieņemšanu. Šāds prasījums ir apmierināms, ja ir izpildījušies visi priekšnoteikumi šāda lēmuma pieņemšanai. Tā ir pašsaprotama prasība ikvienā gadījumā, lai piešķirtu personām viņu prasītās tiesības, proti, noteiktas tiesības var piešķirt, ja tam nav konstatējami šķēršļi. Arī no Satversmes tiesas 2013.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2013-06-01 secināms, ka jānotiek tādai likumprojekta pārbaudei, lai tautas nobalsošanai netiktu virzīts tāds likumprojekts, kas ir pretrunā demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām. Tas savukārt dod pamatu pievērsties arī tādām iespējamām likumprojekta neatbilstībām Satversmes 78.pantam, kuras nav norādītas Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumā, bet ir objektīvi konstatējamas.

[32] Šajā gadījumā Augstākā tiesa uzskata par nepieciešamu pievērsties likumprojekta atbilstības vērtējumam Satversmes 1.pantam.

[33] Atbilstoši Satversmes 1.pantam Latvija ir demokrātiska republika. Tas nozīmē, ka valsts varas avots un tās nesējs ir Latvijas tauta Satversmes 2.panta izpratnē, kuru pārstāv pilsoņu kopums kā tiesībspējīga un rīcībspējīga valsts konstitucionāla institūcija, kas aptver visus pilntiesīgos Latvijas pilsoņus. Demokrātijas pamats tātad ir valsts pilsoņi, kas apvienojušies politiski funkcionējošā sabiedrībā. Pilsoņu liktenis ir nesaraujami saistīts ar valsts likteni, kuru tie veido (*sk. Pļeps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 120.–121.lpp.*). Lai pilsoņi varētu piedalīties demokrātijas procesā, tiem ir jāspēj saprast vienu otru un jāspēj veidot kopēju politisku diskusiju platformu. Jābūt iespējai saprast valstī notiekošos procesus, izprast politisko diskusiju būtību, nepieciešamības gadījumā paust un pārstāvēt noteiktus politiskus uzskatus vai vismaz izprast citu personu paustus politiskus uzskatus, lai par tiem spētu izteikt savu piekrišanu vai noraidījumu. Minimālā dalība demokrātijā iemieso spēju piedalīties vēlēšanās, vismaz aktīvo vēlēšanu tiesību īstenošanā, balsojot par pārstāvjiem parlamentā, kas savukārt tāpat nozīmē, ka jābūt spējai izprast kandidātu paustus politiskos uzskatus un rīcības programmas. Tādēļ Satversme paredz valsts valodu, kas

ir ne vien Latvijas valsts latviski nacionālā rakstura izpausme, bet vienlaikus arī instruments, lai pilsoņi varētu viens otru saprast un piedalīties kopējā demokrātijas procesā

Šādu novērtējumu visiem pilsoņiem kopējas saprotamas valsts valodas eksistencei devusi arī Lietuvas Konstitucionālā tiesa: „Valsts valoda [...] integrē pilsonisko nāciju, nodrošina nacionālās suverenitātes izpausmi, valsts integritāti un nedalāmību, un valsts un pašvaldību institūciju mierīgu funkcionēšanu. Valsts valoda ir svarīga garantija pilsoņu tiesību vienlīdzībai, jo tā ļauj visiem pilsoņiem būt saistītiem ar valsts un pašvaldību institūcijām uz vienādiem noteikumiem un īstenot savas tiesības un leģitīmās intereses” (sk. *Lietuvas Konstitucionālās tiesas 1999.gada 21.oktobra spriedumu lietā par vārdu un uzvārdu rakstību Lietuvas Republikas pilsoņu pasēs*).

[34] Atbilstoši Satversmes 4.pantam valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. Arī nepieciešamība aizsargāt valsts valodu un nostiprināt tās lietošanu ir cieši saistīta ar Latvijas valsts demokrātisko iekārtu. Mūsu valsts gadījumā tieši latviešu valoda ir noteikta kā tā valodas komunikācijas platforma, kura nodrošina demokrātijas procesu.

Satversmes tiesa, norādot uz latviešu valodas saistību ar demokrātisko valsts iekārtu, uzsvērusi arī to, ka globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantētas latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība, latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu (sk. *Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2001-04-0103 3.2.punktu*).

[35] Demokrātijas procesā pašsaprotama ir arī pilsoņu kopuma lojalitāte tieši šai valstij ar tās demokrātiju un pamatvērtībām, jo pretējā gadījumā šis valsts izveidošana un eksistence nebūtu bijusi nepieciešama. Neatkarīgas valsts un demokrātiskas valsts iekārtas būtība prasa, lai valsts likteni izlemtu personas, kuras ir ieinteresētas tieši šīs valsts pastāvēšanā un attīstībā. „Valsts labas pārvaldības uzdevums ir noteikt tādas naturalizācijas priekšnoteikumus, lai pēc iespējas nodrošinātu to, ka pilsonību var iegūt tikai sabiedrībā integrēti un valstij lojāli ārvalstnieki un bezvalstnieki, kas akceptē valsti, tās politisko iekārtu, tās nacionālo raksturu un pamatvērtības. Ja tas netiek nodrošināts, tad naturalizācija ir destruktīva. [...] Tāpēc demokrātiskas valstis pilsonības piešķiršanu uztver ļoti nopietni un uzsvāru liek tieši uz to, lai pilsonību naturalizācijas kārtībā iegūtu tikai tādi cilvēki, kuri ir patiesi integrējušies un kuri ir lojāli, jo pēc tam pilsonību atņemt faktiski nevar.” (sk. *Levits E. Latvijas pilsonība un tās reforma. Jurista Vārds, 2012.gada 3. aprīlis, Nr.14/15, 18., 22.punkts; par lojalitātes kritēriju arī: Reine I. Pilsonības jautājuma starptautiskais regulējums. Turpat*).

[36] Vērtējot iesniegto likumprojektu, ir jāizvērtē tā pieņemšanas paredzamās sekas.

Pilsonības piešķiršana nepilsoņiem nozīmētu, ka apmēram 1,8 miljoniem esošo pilsoņu tiktu piepulcēti apmēram 0,3 miljoni jaunu pilsoņu (*sk. Iedzīvotāju reģistra datu apkopojumu uz 2013.gada 1.jūliju, <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/iedzivotaju-registrs/>*).

Atšķirībā no šobrīd paredzētā naturalizācijas procesa saskaņā ar likumprojektu pilsonības piešķiršana notiktu bez individuāliem tiesību aktiem – tāad arī bez valsts valodas, Satversmes un valsts vēstures un kultūras pamatu zināšanu pārbaudes (*Pilsonības likuma 12.pants*). Netiktu pārbaudīta tādu kritēriju esība, kuri var būt pamats liegt uzņemšanu pilsonībā, tostarp, vai ar savu uzvedību vai darbībām persona nerada draudus Latvijas valsts un sabiedriskai drošībai, valsts demokrātiskajai konstitucionālajai iekārtai, valsts neatkarībai un teritoriālajai neaizskaramībai (*Pilsonības likuma 11.pants*). Tāpat izpaliktu personas solījums par uzticību Latvijas Republikai – tāad personas valstiskās lojalitātes simbolisks apliecinājums.

Šie fakti jāvērtē kontekstā, kāds laikā pēc PSRS okupācijas beigām pastāv Latvijas sabiedrībā.

Pirmkārt, tā ir visai nozīmīgā nepilsoņu skaita attiecība pret esošajiem Latvijas pilsoņiem. Otrkārt, tās ir nacionālas, tāad arī valodu atšķirības – lielākoties nepilsoņu etniskā izcelsme un ikdienā lietotā valoda nav latviešu, jo lielais bijušās PSRS pilsoņu skaits Latvijā ir sekas PSRS īstenotajai rusifikācijas politikai okupācijas laikā (*sk. Saeimas 1996.gada 22.augusta Deklarācijas par Latvijas okupāciju sesto rindkopu*). Valodu barjera un divkopienų sabiedrības veidošanās risks ir viena no mūsdienu Latvijas sociālajām problēmām arī ikdienas sadzīvē, un no tā neizbēgtu arī politiskais process, ja pilsoņu kopums nespētu vienoties kopējai saziņai. Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts, pamatojoties uz pētījumos ievāktajiem datiem, secinājis, ka pastāv pārāk liela plaša valodu lietošanā darbā un ikdienā starp respondentiem, kuru dzimtā valoda ir krievu un kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda. Lai gan latviešu lingvistiskā un etniskā tolerance komunikācijas valodas izvēlē mazina valodas konflikta iespējas, tomēr gan latviešu, gan cittautiešu pasivitāte latviešu valodas kā komunikācijas valodas izvēlē ir reāls drauds sabiedrības integrācijai uz latviešu valodas pamata (*sk. Ernstsone V. Valodu prasmes ietekme uz valodas vidi un komunikācijas valodas izvēli. Grām.: Latviešu valoda 15 neatkarības gados. Rīga: Zinātne, 2007, 225.lpp.*). Pētījuma rezultāti arī likuši secināt, ka tieši tie iedzīvotāji, kuri nav apmierināti ar valodas vidi, aktīvi cenšas rast apstiprinājumu savai nostājai. Neapmierinātie pārsvarā sarunājas ar tiem, kuru viedoklis ir līdzīgs pašu uzskatiem. Tajā pašā laikā viņi nevēlas iesaistīties līdzvērtīgā diskusijā – uzklaustīt tos, kuriem ir cits viedoklis. Tādējādi veidojas divas savā

starpā lingvistiski norobežotas grupas. Informāciju par citiem viedokļiem šo grupu pārstāvji iegūst no plašsaziņas līdzekļiem (*sk. turpat, 230.lpp.*).

[37] Nevar apgalvot, ka nepilsoņi vispārīgi ir personas, kas vispār nezina latviešu valodu vai vispār nepārzina valsts tiesību, kultūras un vēsturiskos pamatus – šāds secinājums būtu pārāk strikts un neatbilstošs dzīvē gūtajiem novērojumiem. Tomēr, kā izriet no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pētījumiem (*sk. <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/jaunumi/publikacijas/petijumi/>*), šādu zināšanu pārbaudes vēl vairāk nekā 20 gadus pēc neatkarības atjaunošanas turpina būt viens no iemesliem, kādēļ personas neizvēlas veikt naturalizācijas procesu.

Tāpat ir jāņem vērā, ka pēc automātiskas pilsonības piešķiršanas liela daļa agrāko nepilsoņu varētu atnest vēlmi šādas zināšanas apgūt, respektīvi, varētu būtiski samazināties jauno pilsoņu vēlme paaugstināt savu valstisko zinātību. Tātad tas tieši nobremzētu sabiedrības integrācijas centienus.

[38] Automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem bez individuāla izvērtējuma un uzticības solījuma neļauj prezumēt, ka šādā kārtībā papildināts pilsoņu kopums tikpat stingri kā iepriekš uzturēs savu lojalitāti Latvijas Republikai.

Augstākā tiesa vērš uzmanību, ka pat esošajiem pilsoņiem atbilstoši Saeimas vēlēšanu likumam tiek liegta būtiska pilsoniska tiesība – kandidēt un tikt ievēlētam Saeimā –, ja personu agrākā rīcība uzrāda apdraudējumu valsts drošībai un demokrātiskajai iekārtai sakarā ar personas agrāku darbību PSRS, Latvijas PSR valsts drošības dienestā, izlūkdienestā vai pretizlūkošanas dienestā, vai sakarā ar personu darbošanos PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas Sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās pēc 1991.gada 13.janvāra. Šāds regulējums, kurš turklāt ir izturējis kritisku izvērtējumu Satversmes tiesā (*sk. Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedumu lietā Nr.2000-03-01*) un Eiropas Cilvēktiesību tiesā (*sk. iepriekš norādīto spriedumu lietā „Ždanoka pret Latviju” (Zdanoka v. Latvia)*), liecina par vēl arvien aktuālo Latvijas demokrātijas pastiprinātas aizsardzības nepieciešamību laikā pēc valsts neatkarības atjaunošanas. Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, lai nodrošinātu demokrātiskās sistēmas stabilitāti un efektivitāti, valstij var nākties veikt īpašus pasākumus, lai sevi aizsargātu (*sk. minētā sprieduma 100.punktu*). Esošajā faktiskajā situācijā līdzīga piesardzība būtu jāattiecinā uz liela mēroga tādu personu iekļaušanu pilsoņu sastāvā, par kuru lojalitāti valstij vispār nav iespējams pārliecināties (*par valstu praksi pilsonības piešķiršanas gadījumā vērtēt valsts drošības aspektu – sk. arī Reine I. Pilsonības jautājuma starptautiskais regulējums. Jurista Vārds, 2012.gada 3.aprīlis, Nr.14/15*).

[39] Minētie apsvērumi par demokrātijas funkcionēšanai nepieciešamo prasmju, zināšanu un lojalitātes apliecinājuma nozīmi pamatoti liek šaubīties par nepilsoņu (visā to kopumā) spēju un vēlmi patiesi iekļauties un ar izpratni piedalīties Latvijas valsts demokrātijas procesā, ja pilsonības piešķiršana notiktu tā, kā to paredz likumprojekts. Patiesa iekļaušanās un izpratne par valstī notiekošajiem demokrātijas procesiem ir nepieciešami priekšnoteikumi, lai Satversmes 1.pants tiktu īstenots. Tas savukārt liek izdarīt tālāku secinājumu, ka likumprojekts nonāk pretrunā ar Satversmes 1.pantu, ņemot vērā arī Satversmes 4.pantā noteikto latviešu valodas kā valsts valodas statusu.

[40] Iepazīstoties ar likumprojekta iniciatoru – kustības „Par vienlīdzīgām tiesībām” – deklarāciju, Augstākā tiesa konstatē, ka likumprojekta iniciatoru mērķis citstarp ir panākt tāda pilsoņu sastāva izveidošanu, kas ar jaunu Saeimas sastāvu vai referenduma ceļā dotu iespēju noteikt krievu valodai valsts valodas statusu, tādējādi izbeidzot „absurdo krievu valodas kā svešvalodas statusu”.

Šāds deklarācijas mērķis, lai arī to nevar piedēvēt visiem, kas parakstījušies par likumprojektu, pietiekami skaidri uzrāda iepriekš minētās problēmas un iespējamo apdraudējumu valsts demokrātiskajiem procesiem, kam atbilstoši Satversmes 4.pantam jānotiek, sabiedrībai integrējoties uz latviešu valodas bāzes.

Līdz ar to, arī ņemot vērā likumprojekta iniciatoru uzstādīto mērķi, papildus jākonstatē, ka automātiska masveida pilsonības piešķiršana nepilsoņiem nonāk pretrunā Satversmes 1.pantam, kas noteic Latvijas kā neatkarīgas demokrātiskas republikas pastāvēšanu un funkcionēšanu.

[41] Apkopojot iepriekš minētos apsvērumus, ir pamats atzīt, ka likumprojekts ir pretrunā Satversmes 1.pantam un Satversmes 2.pantā pamatotās Neatkarības deklarācijas preambulā paustajai valsts nepārtrauktības doktrīnai.

[42] Satversmes tiesa 2013.gada 18.decembra spriedumā secinājusi, ka likumprojekta reģistrācija un nodošana parakstu vākšanai ir atsākama, ja likumprojekts acīmredzami neatbilst Satversmes 78.pantam, kas citstarp ietver arī likumprojekta neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

Augstākā tiesa atzīst, ka konkrētā likumprojekta neatbilstība Satversmei un nepārtrauktības doktrīnai ir pietiekami skaidra, lai likumprojektam liegtu tālāku virzību. Jāņem arī vērā, ka pašizpildošu likumu gadījumā sekls un virspusējs vērtējums un iespējama likuma pieņemšana varētu radīt Satversmes apdraudējumu. Ja likums ir pašizpildošs un neparedz individuālu tiesību aktu izdošanu, pastāv reāla iespēja, ka, likumam stājoties spēkā, tajā paredzētās sekas iestātos, pirms tiktu veikta hipotētiska likuma normu pārbaude Satversmes tiesā.

Līdz ar to Centrālās vēlēšanu komisijas atteikums nodot likumprojektu parakstu vākšanai ir pēc būtības pareizs, jo atbilstoši likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 22.pantam tās kompetencē ir pārbaudīt iesniegtā likumprojekta atbilstību Satversmes 78.pantam, no kura izriet, ka likumprojektam jābūt pilnībā izstrādātam.

[43] Tā kā Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums ir tiesisks, nav pamata atlīdzināt pieteicējiem morālo kaitējumu, kas, pieteicēju ieskatā, viņiem ar šo lēmumu nodarīts.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.–251.pantu, likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.¹pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Noraidīt A.T., A.K. un Z.K. pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2012.gada 1.novembra lēmuma Nr.6 atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai nodot parakstu vākšanai likuma ierosināšanai likumprojektu „Grozījumi Pilsonības likumā”.

Noraidīt A.T., A.K. un Z.K. pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu 3000 Ls katram pieteicējam.

Spriedums nav pārsūdzams.

Latvijas Republikas Satversmes 78.panta jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretācija

1. Latvijas Republikas Satversmes 78.pants interpretējams tā, ka tas izslēdz tikai tādus projektus, kuri pēc to iespējamās pieņemšanas nevarēs tikt piemēroti, tātad kuru mērķis nevar tikt sasniegts (Latvijas Republikas Satversmes 78.pants).

2. Jebkuram likumam pēc sava satura ir jāiekļaujas tiesību sistēmā. Tas nozīmē, ka likumam, pielietojot atzīto tiesību piemērošanas, ir sevišķi interpretācijas metodoloģiju, ir jābūt piemērojamam, neradot pretrunu ar juridiskā spēka hierarhijā augstākām vai prioritāri piemērojamām tiesību normām. Tikai šādi likumprojekti var tikt uzskatīti par „pilnīgi izstrādātiem” Latvijas Republikas Satversmes 78. panta izpratnē (Latvijas Republikas Satversmes 78.pants).

3. Pilsoņu kopuma iniciēts Satversmes grozījumu projekts, lai to varētu uzskatīt par „pilnīgi izstrādātu”, pēc sava satura nedrīkst būt pretrunā ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kurus tas nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu (Latvijas Republikas Satversmes 78.pants).

4. Latvijas Republikas Satversmes 78.panta jēdziens „pilnīgi izstrādāts” ir jāsaprot tā, ka tas aptver arī tādu pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvu, kas respektē Latvijas starptautiskās saistības tādā veidā, ka tā vienlaikus paredz pasākumus, kā pirms iniciatīvā ietvertā likuma vai Satversmes grozījumu spēkā stāšanās vai vēlākais vienlaicīgi ar to novērst iespējamo pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām. Likumprojekts, kas pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, nav uzskatāms par „pilnīgi izstrādātu” (Latvijas Republikas Satversmes 78.pants).

5. Pilsoņu kopums kā likumdevēja orgāns sastāv tikai no tām personām, kurām, pirmkārt, ir Latvijas pilsonība, un kuras, otrkārt, ir pilntiesīgas, tātad aptver tikai daļu no Latvijas tautas Latvijas Republikas Satversmes 2.panta izpratnē (Latvijas Republikas Satversmes 2.pants).

Rīgā 2014.gada 28.martā

Lieta Nr.SA-3/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

J.Briede,

tiesnesis

A.Guļāns,

tiesnese

L.Slica,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz biedrības „Par latu, pret eiro” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2013.gada 14.maija lēmuma Nr.17 atcelšanu un pienākuma

uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai reģistrēt biedrības „Par latu, pret eiro” izstrādāto likumprojektu „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja biedrība „Par latu, pret eiro” iesniedza Centrālajā vēlēšanu komisijā (turpmāk – komisija) likumprojektu „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”. Likumprojekts paredzēja papildināt Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 4.pantu ar jaunu trešo teikumu šādā redakcijā: „Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats.”

[2] Komisija ar 2013.gada 14.maija lēmumu Nr.17 atteica likumprojekta reģistrāciju, jo tas pēc satura nav pilnībā izstrādāts. Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Saskaņā ar likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturtās daļas 3.punktu un piektās daļas 2.punktu komisija atsaka reģistrēt iesniegto likumprojektu, ja tas pēc formas vai satura nav pilnībā izstrādāts.

Komisija vairākām institūcijām ir lūgusi sniegt atzinumu par to, vai pieteicējas iesniegtais likumprojekts ir pilnībā izstrādāts.

Saeimas Juridiskais birojs atzinumā norādījis, ka likumprojekts paredz pārcelt Satversmes līmenī un tādējādi padarīt par konstitucionālu vērtību normu šobrīd likuma „Par Latvijas Banku” 34.pantā noteikto, ka lats ir Latvijas nacionālā naudas vienība. Šajā sakarā jāņem vērā, ka ar Līgumu starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai (turpmāk – Pievienošanās līgums) Latvija ir uzņēmusies starptautisku saistību ieviest kā savu valūtu eiro. Minētais Satversmes grozījums, ja stātos spēkā, no starptautisko tiesību viedokļa nebūtu pamats, lai nepildītu šo starptautisko saistību. Latvijas tautai ir tiesības grozīt Satversmi. Tomēr ir jābūt skaidrām turpmākajām darbībām, jo attiecīgais grozījums, ja stāsies spēkā, acīmredzami nonāks pretrunā ar Latvijas pastāvošajām un spēkā esošajām starptautiskajām saistībām. Eiro neieviešanu vai ieviešanas atlikšanu teorētiski var panākt dažādos veidos, taču iesniegtais likumprojekts šo jautājumu nerisina.

Tieslietu ministrija atzinumā norādījusi, ka Satversmes 1. līdz 4.pants ir Satversmes pamatnormas, kas būtu papildināmas vienīgi ar Latvijas valsti un tās iekārtu konstitūējošām un identificējošām fundamentālām normām, kurām jābūt īpaši stabilām. Naudas vienība neietilpst šādu Satversmes kodolu veidojošo normu kategorijā. Lata kā nacionālās valūtas nostiprināšana Satversmes pamatnormā, kuras grozīšanai nepieciešams vismaz puses balsstiesīgo pilsoņu balsojums tautas nobalsošanā, var nonākt pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām. Iesniegtais likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, jo paredz tāda regulējuma iekļaušanu Satversmes pamatnormā, kam pēc sava regulējuma tur nevajadzētu būt, un var nonākt pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra atzinumā norādījusi, ka atbilstoši Satversmes 73.pantam tautas nobalsošanai nevar nodot līgumus ar ārvalstīm. Pienākums ieviest eiro noteikts Pievienošanās līgumā. Tādējādi šis jautājums ir starptautiski nokārtots Satversmes 73.panta izpratnē. Tāpēc tas nevar tikt nodots tautas nobalsošanai. Likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, jo ir pretrunā ar Satversmes 73.pantu, kā arī neparedz Latvijas starptautisko saistību pārkāpuma novēršanu.

[2.2] Prasību, lai ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlēšanu iesniegts likumprojekts būtu pilnībā izstrādāts, nosaka Satversmes 78.pants. Savukārt Satversmes 73.pants noteic, ka tautas nobalsošanai nevar nodot līgumus ar ārvalstīm.

[2.3] Satversmes tiesa 2012.gada 19.decembra lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01 ir atzinusi, ka likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, ja tas pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

[2.4] Iesniegtais likumprojekts paredz nacionālās naudas vienības lata nostiprināšanu konstitucionālā normā. Līdz ar to nacionālā naudas vienība kļūtu par vērtību normu.

[2.5] Jautājums par maksāšanas līdzekli Latvijā saistīts ar Latvijas dalību Eiropas Savienībā. Līguma par Eiropas Savienības darbību 119.pantā noteikts, ka dalībvalstis ievieš vienotu valūtu. Tātad jautājums par maksāšanas līdzekli Latvijā attiecināms uz dalības nosacījumiem Eiropas Savienībā, un eiro ieviešana ir ar starptautisku līgumu uzņemta saistība.

[2.6] Eiropas Savienības dalībvalstis, pamatojoties uz nacionālajiem likumiem vai neatbilstību konstitūcijai, nevar atteikties pildīt savas ar līgumu uzņemtās saistības. Ierosinātie Satversmes grozījumi, ja stāsies spēkā, nonāks pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām. Satversmes grozījumu projektā nav norādīts, kā novērst neatbilstību starp Latvijas nacionālajām tiesībām un starptautiskajām saistībām.

[3] Pieteicēja iesniedza Augstākajā tiesā pieteikumu par komisijas lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu komisijai reģistrēt likumprojektu. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Reģistrējot likumdošanas iniciatīvu, komisijai nav jāvērtē tās mērķis un lietderība (*sk.: Dišlers K. Vai centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt iesniegtos likumprojektus? Jurists, 1928, Nr.5*). Pretēji minētajam, vairāki komisijas locekļi sēdē savu balsojumu pamatoja ar personiskiem uzskatiem par eiro ieviešanas lietderību. To var konstatēt no sēdes protokola un audio (video) ieraksta.

[3.2] Likumprojektā paredzētais formulējums komisijas lēmuma pieņemšanas brīdī ir iekļauts likuma „Par Latvijas banku” 34.pantā. Tādējādi likumdevējs šādu formulējumu jau ir atzinis par pilnībā izstrādātu.

[3.3] Nav pareizs komisijas arguments, ka likumprojekts ir pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, proti, Pievienošanās līgumu, kas paredz eiro ieviešanu.

Likumprojekta pieņemšanai nepieciešama tautas nobalsošana. Turklāt tautas nobalsošana nav par grozījumiem starptautiskajā līgumā, bet Latvijas nacionālajā likumā – Satversmē. Tautas nobalsošanā pieņemts Satversmes grozījums nenozīmē, ka Latvija nepilda savas starptautiskās saistības, bet nozīmē, ka Saeimai un Ministru kabinetam nepieciešamības gadījumā savas kompetences ietvaros un starptautiskajās tiesībās paredzētajā kārtībā jāveic darbības, lai nodrošinātu starptautisko līgumu grozīšanu atbilstoši tautas gribai.

Lielākā daļa starptautisko līgumu paredz to grozīšanas un izbeigšanas kārtību, bet pārējos gadījumos ir piemērojams Vīnes 1969.gada konvencijas „Par starptautisko līgumu tiesībām” 39., 40., 54. vai 56.pants. Līguma par Eiropas Savienību (redakcijā, kas grozīta ar t.s. Lisabonas līgumu) 49.A panta pirmā daļa noteic: „Jebkura dalībvalsts var nolemt izstāties no Savienības saskaņā ar savām konstitucionālajām prasībām.” Atbilstoši minētajai Vīnes konvencijai un starptautisko tiesību doktrīnai līguma grozīšana vai izbeigšana starptautiskajās tiesībās paredzētajā kārtībā nav starptautisko tiesību pārkāpums.

Turklāt Satversmes 1. un 2.pantā paredzētie neatkarības un tautas suverenitātes principi aizliedz tādus starptautiskos līgumus, kas ierobežo Latvijas valstisko neatkarību vai tautas suverēno varu.

Komisijas veiktā Satversmes interpretācija ir pretrunā ar demokrātiskas valsts principiem, jo ievērojami ierobežo iespēju izmantot Satversmē paredzēto tiešās demokrātijas institūtu – tautas nobalsošanu. Atšķirībā no laika, kad tika izstrādāta Satversme, mūsdienās starptautiskās tiesības tieši vai netieši skar ļoti plašu jautājumu loku. Tāpēc pieņēmums, ka tautas nobalsošanai izvīrītajam nacionālajam likumprojektam precīzi jāatbilst starptautisko

līgumu regulējumam, faktiski nozīmē, ka tautai tikpat kā nav iespējams tieši iesaistīties likumdošanā, jo šāda iesaistišanās gandrīz visos gadījumos ietekmē valsts starptautiskās saistības.

[3.4] Satversmes 73.pantā paredzētā aizlieguma rīkot tautas nobalsošanu par līgumiem ar ārvalstīm mērķis ir izslēgt starptautisko līgumu vienaspusēju grozīšanu, jo līgumu vienaspusēja grozīšana ir pretrunā starptautisko tiesību normām. Tas nenozīmē, ka tautas nobalsošanas ceļā nevar grozīt nacionālos likumus, ar to radot Saeimai un Ministru kabinetam pienākumu veikt darbības, lai grozītu vai izbeigtu starptautiskos līgumus starptautiskajās tiesībās paredzētajā kārtībā.

Tautas nobalsošana šādā izpratnē ir valsts iekšējā lēmuma pieņemšanas procedūra, pirms tiesiskā ceļā tiek grozītas vai izbeigtas līgumattiecības ar citām personām.

Ja izrādītos, ka starptautiskā līguma grozīšana nav iespējama, jautājumam par kolīziju starp Satversmi un starptautisko līgumu būtu jānonāk Satversmes tiesā. Ja tautas apstiprinātais Satversmes grozījums nebūtu pretrunā ar starptautisko tiesību *ius cogens* normām, jautājums tiktu atrisināts atbilstoši Latvijas normatīvo tiesību aktu hierarhijai, kurā Satversmei ir augstāks juridiskais spēks par starptautiskajiem līgumiem.

Grozījumu veikšana Satversmē var radīt dažādas iespējamās pretrunas ar zemāka ranga tiesību aktiem, kas parasti tiek grozīti pēc labojumu vai papildinājumu izdarīšanas Satversmē.

[3.5] Uz lietu nav attiecināma komisijas atsauce uz Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01. Minētā lēmuma 18.3.apakšpunktā minēts, ka likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, ja apstiprināšanas gadījumā nonāk pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Pirmkārt, lata kā nacionālās valūtas saglabāšana nenonāktu pretrunā Latvijas starptautiskajām saistībām, ņemot vērā starptautiskajās tiesībās paredzēto iespēju noteiktā kārtībā grozīt vai izbeigt starptautiskās saistības. Turklāt komisijas lēmuma pieņemšanas brīdī neviena starptautisko tiesību norma neaizliedza Latvijai izmantot nacionālo valūtu (*sk. likuma „Par Latvijas Banku” 34.pantu*).

Otrkārt, minētajā Satversmes tiesas lietā ir vērtēta likuma, nevis Satversmes normu atbilstība starptautiskajām saistībām. Tā kā Satversmei ir augstāks juridiskais spēks nekā likumiem (un starptautiskajiem līgumiem), Satversmes normu un starptautisko līgumu juridiskā spēka samērs vērtējams atšķirīgi.

[3.6] Komisija nepamatoti atsaukusies uz Tieslietu ministrijas atzinumā minēto, ka Satversmes 4.pantā nedrīkstētu iekļaut normas, kas nav Latvijas valsti un tās iekārtu konstituejošas un identificējošas.

Tautai ir ekskluzīvas tiesības noteikt, kādas vērtības ir Latvijas valsti un tās iekārtu konstituējošas un tādējādi iekļaujamās Satversmes kodolā. Ne komisijai, ne Tieslietu ministrijai nav tiesību šo tautas gribu ierobežot.

Nacionālā valūta ir viens no svarīgākajiem valsts neatkarības elementiem ekonomikas jomā. Tāpēc tieši nacionālās valūtas aizstāšanai ar svešu valūtu būtu nepieciešams grozīt Satversmes 1.pantu (rikojot Satversmes 77.pantā paredzēto tautas nobalsošanu), paredzot izņēmumu no valsts neatkarības principa monetārajā jomā.

[3.7] Nav pamatota komisijas atsauce, ka pieteicējas ierosinātais Satversmes grozījums nozīmē būtiskas izmaiņas dalības Eiropas Savienībā nosacījumos un tāpēc atbilstoši Satversmes 68.panta ceturtajai daļai tautas nobalsošanu var ierosināt tikai Saeima (precīzāk – vismaz puse Saeimas locekļu).

Biedrības sagatavotais likumprojekts paredz grozījumus Satversmē, kas pati par sevi neregulē Latvijas dalības Eiropas Savienībā nosacījumus. Satversmes 68.panta ceturtajā daļā paredzētais ierobežojums nav attiecināms, jo tas paredzēts gadījumiem, kad tiek veikti grozījumi līgumā par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai.

Ja tomēr pieņemtu, ka ierosinātā tautas nobalsošana ir par dalības Eiropas Savienībā nosacījumiem, būtu jāsecina, ka Satversmes 68.panta trešā un ceturta daļa ir pretrunā no Satversmes 2.panta izrietošajām tiesībām virzīt likumdošanas iniciatīvas. Satversmes 2.pantam kā pamatnormai citu Satversmes normu vidū ir augstāks juridiskais spēks par Satversmes 68.pantu (*sk. Valsts prezidenta izveidotās Konstitucionālo tiesību komisijas viedokļa „Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu” 133.iedaļu*).

[3.8] Uzsverams, ka komisijas lēmuma pieņemšanas brīdī starptautiskās saistības Eiropas Savienības kontekstā neaizliedza Latvijai izmantot latu kā nacionālo valūtu. Regulējumu, ka Latvija aizstāj latus ar eiro, bija paredzēts ieviest nekonkrētā laikā nākotnē. Taču iestādei ir jāpamato administratīvais akts ar tiesību normām, kas ir spēkā tā izdošanas brīdī. Tāpēc komisijai nebija tiesību atteikties reģistrēt pieteicējas izstrādāto likumprojektu, atsaucoties uz nākotnē hipotētiski iespējamu situāciju.

Turklāt pieteicēja nav izvirzījusi pozīciju, ka tās izstrādātais Satversmes grozījums būs spēkā mūžīgi. Ja Latvija tiešām nākotnē tiks uzaicināta pievienoties Eiropas Savienības monetārajai savienībai, tad Saeimai būs tiesības veikt grozījumu Satversmes 4.pantā, apstiprinot grozījumu tautas nobalsošanā.

[4] Komisija rakstveida paskaidrojumos norādījusi, ka pieteikums nav pamatots.

Motīvu daļa

[5] Saskaņā ar likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punktu komisija atsaka likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju, ja tas pēc formas un satura nav pilnībā izstrādāts.

Lietā ir strīds par to, vai pieteicējas iesniegtais Satversmes grozījuma projekts ir pilnībā izstrādāts.

[6] Prasību, ka pilsoņu kopuma iesniegtam likuma vai Satversmes grozījuma projektam jābūt „pilnīgi izstrādātam”, nosaka Satversmes 78.pants.

Savukārt likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punkts pēc savas jēgas vienīgi piešķir kompetenci komisijai atteikt reģistrēt tādus projektus, kuri neatbilst šai Satversmes 78.panta prasībai, nevis pats nosaka saturiskas prasības likumdošanas iniciatīvas pieļaujamībai.

Tādējādi, lai noteiktu, vai ir pamats atteikt reģistrēt pieteicējas iesniegto Satversmes grozījuma projektu, jākonstatē, vai tas ir „pilnīgi izstrādāts” Satversmes 78.panta izpratnē.

[7] Lai to konstatētu, vispirms jānoskaidro, ko nozīmē Satversmes 78.pantā noteiktā prasība, ka iesniegtajam likuma vai Satversmes grozījuma projektam ir jābūt „pilnīgi izstrādātam”.

[8] Pilsoņu kopuma iniciēts likuma vai Satversmes grozījumu projekts ir likuma projekts. Tādēļ tam jāatbilst tiem pašiem kritērijiem, kuriem jāatbilst jebkuram normatīvajam aktam, lai tas būtu piemērojams. Turklāt Satversmes 78.pants ir jāinterpretē ar mērķi, lai tas pēc būtības nodrošinātu iespēju pilsoņu kopumam īstenot savas Satversmes 64.pantā noteiktās likumdošanas tiesības. Tādēļ Satversmes 78.pants interpretējams tā, ka tas izslēdz tikai tādus projektus, kuri pēc to iespējamās pieņemšanas nevarēs tikt piemēroti, tātad kuru mērķis nevar tikt sasniegts. No tā izriet kritēriji, pēc kuriem nosakāms, vai likumdošanas iniciatīva ir „pilnīgi izstrādāta”.

[9] Pirmais kritērijs ir, ka projektam jābūt pilnīgi izstrādātam pēc formas. Saskaņā ar Saeimas Kārtības ruļļa 70.panta pirmo daļu arī pilsoņu kopuma iesniegtajam likuma vai Satversmes grozījumu projektam jābūt noformētam likumprojekta veidā. Vienlaikus jāņem vērā, ka formālajām prasībām ir jābūt tikai tik augstām, lai izslēgtu tādus projektus, kuru piemērojamība formālu trūkumu dēļ nav iespējama (piemēram, projekts nav noformēts kā likumprojekts, projekta teksts saturiski ir nesaprotams, tekstā ir loģikas kļūdas u.tml.).

[10] Otrais kritērijs ir, ka likumprojektam jābūt pilnīgi izstrādātam pēc satura.

Lai tiesību sistēma varētu funkcionēt, tā būtu efektīva un varētu tikt piemērota, tā nedrīkst būt pretrunīga. Tai jābūt iekšēji saskanīgai (*Helge Södan*:

Das Prinzip der Widerspruchsfreiheit der Rechtsordnung. In: Juristenzeitung 1999, S.864 ff.; sk. arī Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas spriedumu lietā Nr.2 BvR 1991, 2004/95, C.I.2.c.aa punkts, BVerfGE 98, 106 ff.). Tādēļ jebkuram likumam pēc sava satura ir jāiekļaujas tiesību sistēmā. Tas nozīmē, ka likumam, pielietojot atzīto tiesību piemērošanas, it sevišķi interpretācijas metodoloģiju, ir jābūt piemērojamam, neradot pretrunu ar juridiskā spēka hierarhijā augstākām vai prioritāri piemērojamām tiesību normām.

Šā tiesību sistēmas saskaņas principa ievērošanas prasība attiecas arī uz pilsoņu kopuma Satversmes 78.panta kārtībā pieņemtajiem likuma vai Satversmes grozījumu projektiem. Tas izriet no turpmāk izklāstītajiem apsvērumiem.

[11] Pilsoņu kopums saskaņā ar Satversmes 64.pantu Latvijas valsts iekārtā ir otrs likumdevēja orgāns līdzās Saeimai (*Pleps J. Latvijas valsts konstitucionālie pamati. Krāj.: Latvieši un Latvija. Akadēmiski raksti. Galvenais redaktors Jānis Stradiņš. III sējums. Atjaunotā Latvijas valsts. Latvijas Zinātņu akadēmija. Rīga, 2013, 126.lpp.*). Neraugoties uz to, ka Satversmes 64.pantā ir minēts jēdziens „tauta”, no Satversmes sistēmas izriet, ka ar to faktiski ir domāts pilsoņu kopums. Taču pilsoņu kopums kā likumdevēja orgāns gan darbojas tautas vārdā, taču nav identisks ar Satversmes 2.pantā minēto Latvijas tautu (t.i., valststautu kā vienu no trim obligātajiem valsts elementiem blakus valsts teritorijai un valsts varai). Latvijas tauta Satversmes 2.panta izpratnē sastāv no latviešu valstsnācijas, kura, izmantojot savu satversmes varu (*pouvoir constituant*) un balstoties uz savām pašnoteikšanās tiesībām, izveidoja savu latviski nacionālu valsti – Latviju, un Latvijas pilsoņu loka, t.i., visām personām, kurām ir Latvijas pilsonība (*sal. ar Augstākās tiesas 2014.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr.SA-1/2014 27.punktu*). Turpretim pilsoņu kopums kā likumdevēja orgāns sastāv tikai no tām personām, kurām, pirmkārt, ir Latvijas pilsonība un kuras, otrkārt, ir pilntiesīgas, tātad aptver tikai daļu no Latvijas tautas Satversmes 2.panta izpratnē.

Latvijas tauta atbilstoši Satversmes 2.pantā nostiprinātajam tautas suverenitātes principam ir gan Latvijas valsts suverēnās varas avots, gan suverēnās varas nesējs (*Satversmes tiesas 2014.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr.2013-05-01, 14.1.punkts*). Tas nozīmē, ka Latvijas tautai pieder sākotnējā satversmes jeb valsti vai valsts iekārtu radošā (konstituējošā) vara (*franču val: pouvoir constituant, vācu val.: Verfassungsgebende Gewalt*). Taču satversmes vara nav tas pats, kas ikdienas likumdevēja vara konstitucionālā valstī. Likumdevēja varu, arī konstitucionālā likumdevēja varu Latvijas tautas vārdā – līdztekus Saeimai – īsteno nevis visa Latvijas tauta, bet gan tikai pilntiesīgie Latvijas pilsoņi, kas kolektīvi veido tiesiski regulētu likumdevēja orgānu – pilsoņu kopumu, kuram Satversme šīs tiesības ir piešķirusi noteiktā apjomā un kuras tas var izmantot Satversmē noteiktajā kārtībā.

Pilsoņu kopums, darbojoties kā likumdevējs, tātad īsteno nevis Latvijas tautas satversmes varu (*pouvoir constituant*), bet gan savu jau konstitūcijā nostiprināto (konstituēto) varu (*franču val.: pouvoir constitué, vācu val.: verfasste Gewalt*). Šo varu pilsoņu kopumam piešķirusi un tās apjomu un izmantošanas kārtību nosaka Satversme (*sal. ar Konstitucionālo tiesību komisijas viedokli par Latvijas valsts pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 40.–60.iedaļa*).

No tā izriet, ka pilsoņu kopums, arī izmantojot savas likumdošanas iniciatīvas tiesības saskaņā ar Satversmes 78.pantu, var virzīt tālāk tikai tādus likumprojektus, tostarp Satversmes grozījumu projektus, kuri pēc sava satura nav pretrunā ar tiesību normu hierarhijā augstākām vai prioritārām normām. Tikai šādi projekti var tikt uzskatīti par „pilnīgi izstrādātiem” šā panta izpratnē.

[12] Attiecinot iepriekš minētās atziņas uz pilsoņu kopuma iniciētu Satversmes grozījumu projektu, atzīstams, ka projekts nav pilnīgi izstrādāts, ja tas tā pieņemšanas gadījumā radītu pretrunu Latvijā spēkā esošajā tiesību sistēmā.

Šāda pretruna rastos it sevišķi tad, ja šis projekts saturiski neatbilstu tām Satversmes normām, kuras tas nepiedāvā grozīt (*sal.: Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlēšanu likumdošanas iniciatīva. Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte. Promocijas darbs. Rīga, 2012, 146.lpp.*). Turklāt pie Satversmes normām pieder ne vien Satversmes teksts, bet arī nerakstīti vispārējie tiesību principi un pamatvērtības, uz kurām Satversme balstās (*sal. ar Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01, 18.3.punkts; Pleps J. Satversmes iztulkošana. Rīga, 2012, 24. un turpmākās lpp.*).

Daļa no nerakstītiem vispārējiem tiesību principiem un pamatvērtībām, uz kurām balstās Satversme, veido Satversmes kodolu. Tas aptver elementus, kas veido Latvijas valsts identitāti un Latvijas demokrātiskās valsts iekārtas identitāti. Arī konstitucionālais likumdevējs, šajā gadījumā pilsoņu kopums, kas gan rīkojas Latvijas tautas vārdā, taču kā Satversmes konstituētās varas (*pouvoir constitué*) institūcija var darboties tikai Satversmes ietvaros, nevar šo kodolu aizskart (*sk. Konstitucionālo tiesību komisijas viedokli par Latvijas valsts pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 40.–60., 236.–252., 274.–280.iedaļa*). Citiem vārdiem: konstitucionāls orgāns vai institūcija, kura ir radīta ar konstitūciju, nevar pati rīkoties pretēji šīs konstitūcijas pamatiem, tos atceļot vai citādi izjaucot.

Tātad pilsoņu kopuma iniciēts Satversmes grozījumu projekts, lai to varētu uzskatīt par „pilnīgi izstrādātu”, pēc sava satura nedrīkst būt pretrunā ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kurus tas nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu.

[13] Tādēļ, lai konstatētu, vai pieteicējas iesniegtais Satversmes grozījuma projekts, kas paredz Satversmes 4.panta papildināšanu, ir „pilnīgi izstrādāts” Satversmes 78.panta izpratnē, ir jāpārbauda, vai tas nav pretrunā ar citiem Satversmes noteikumiem un Satversmes kodolu.

[14] Iesniegtais Satversmes grozījuma projekts varētu būt pretrunā ar Satversmes 73.pantā noteikto procesuālo ierobežojumu, kas noteic, ka tautas nobalsošanai nevar nodot „līgumus ar ārvalstīm”. Satversmes 73.panta ierobežojumi, sistēmiski interpretējot Satversmi, attiecas arī uz pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvām saskaņā ar Satversmes 78.pantu (*sal.: Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu. Jurista Vārds, 2002, Nr.18 (251) un 2002, Nr.19 (252)*).

Līgums ar ārvalstīm Satversmes 73.panta izpratnē šajā gadījumā ir Pievienošanās līgums.

Šim līgumam ir pievienots Akts par pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā. Tas saskaņā ar Pievienošanās līguma 1.panta otro daļu ir līguma sastāvdaļa.

Akta 4.pants (saistībā ar toreiz spēkā esošā Eiropas Kopienas līguma 122.pantu), ka katra jaunā dalībvalsts no pievienošanās dienas piedalās Ekonomikas un monetārajā savienībā, taču jaunās dalībvalstis uz laiku līdz konverģences kritēriju izpildei ir atbrīvotas no daļas pienākumu, tostarp eiro ieviešanas.

Latvija attiecīgos konverģences kritērijus izpildīja 2013.gada sākumā. Līdz ar to Latvijai vairs nav izvēles, ieviest vai neievieš eiro. No Pievienošanās līguma izriet Latvijas starptautiski tiesisks pienākums pēc konverģences kritēriju izpildes pilnā mērā līdzdarboties Ekonomikas un monetārajā savienībā, kas nozīmē arī ieviest eiro. Latvija šo pienākumu ir izpildījusi 2014.gada 1.janvārī.

[15] Iesniegtais Satversmes grozījumu projekts ir par Satversmes 4.panta papildināšanu ar jaunu trešo teikumu „Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats”, bet nevis par „līgumu ar ārvalstīm”, šajā gadījumā Pievienošanās līgumu vai saistībām, kas no tā izriet. Tomēr gadījumā, ja iesniegtais Satversmes grozījuma projekts tiktu pieņemts, Satversmes 4.panta trešais teikums nonāktu pretrunā ar no Pievienošanās līguma izrietošo Latvijas pienākumu kā naudas vienību ieviest eiro.

[16] Satversmes 73.pants ir interpretējams saistībā ar 68.panta pirmo daļu. Satversmes 68.pants paredz, ka visiem starptautiskiem līgumiem, kuri „nokārto” likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana. „Satversmes sapulce, iekļaujot minēto normu Satversmē, nav paredzējusi, ka Latvijas valsts varētu nepildīt savas starptautiskās saistības. [..] Tādējādi redzams, ka Satversmes sapulce ir vadījusies no prezumpcijas,

ka starptautiskās saistības „nokārto” jautājumus un tās ir jāpilda” (*Satversmes tiesas 2004.gada 7.jūlija sprieduma lietā Nr.2004-01-06 secinājumu daļas 6.punkts*). Tādēļ likumprojekts, kas pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, nav uzskatāms par „pilnīgi izstrādātu” (*Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01, 18.3.punkts*).

No tā varētu izdarīt secinājumu, ka gadījumā, ja kāds jautājums – ar Saeimas kā ikdienas likumdevēja piekrišanu – jau ir „nokārtots”, tad par to vairs nav iespējams atkārtoti lemt tautas nobalsošanā, jo tās rezultāts varētu novest pie tā, ka Latvija saskaņā ar savām iekšējām tiesībām būtu spiesta nepildīt savas starptautiskās saistības.

[17] Šāds secinājums tomēr prasa izvērstāku analīzi. Tas, ka Latvijai ir jāpilda savas saistības, kuras tā ir uzņēmusies ar starptautiskiem līgumiem, ir pamatprincips, kas izriet gan no Satversmes 73.panta saistībā ar 68.pantu, gan no starptautiskajām tiesībām. Tas ir būtisks princips, kas ietekmē starptautisko uzticību Latvijas valstij un līdz ar to Latvijas valstiskuma pastāvēšanas apstākļus. No tā atkāpties nevar.

Tomēr jāņem vērā arī fakts, ka mūsdienās, globalizācijas un eiropēizācijas apstākļos, atšķirībā no Satversmes pieņemšanas laika, ļoti daudzi jautājumi tieši vai netieši tiek „nokārtoti” ar starptautiskiem līgumiem, turklāt ar pieaugošu tendenci. Tas it sevišķi attiecas uz Eiropas Savienības tiesību normām, kuras Latvijā darbojas saskaņā ar Pievienošanās līgumu. Tas nozīmē, ka Satversmes 73.panta aizliegums rīkot tautas nobalsošanas „par līgumiem ar ārvalstīm” šīs attīstības dēļ faktiski samazina pilsoņu kopuma kā otra Latvijas likumdevēja tiesību apjomu. Tādā veidā Satversmes noteiktais līdzsvars starp abiem likumdošanas orgāniem – Saeimu un pilsoņu kopumu – pastāvīgi mainās par labu Saeimai, kurai saskaņā ar Satversmes 68.pantu šādi starptautiski līgumi ir jāapstiprina. Taču šāda attīstība, ja tā noved pie ievērojama pilsoņu kopuma likumdošanas tiesību ierobežojuma un līdz ar to būtiskas līdzsvara nobīdes starp abiem likumdevēja orgāniem, ir pretrunā Satversmes garam, kas iespēju robežās ir jāņem vērā Satversmes interpretācijā.

[18] Tādēļ Satversmes 78.panta jēdziens „pilnīgi izstrādāts” ir jāsaprot tā, ka tas aptver arī tādu pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvu, kas respektē Latvijas starptautiskās saistības tādā veidā, ka tā vienlaikus paredz pasākumus, kā pirms iniciatīvā ietvertā likuma vai Satversmes grozījumu spēkā stāšanās vai vēlākais vienlaicīgi ar to novērst iespējamo pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

[19] Tādā gadījumā komisijas uzdevums, pārbaudot, vai iesniegtais projekts ir pilnīgi izstrādāts, ir arī pārbaudīt, vai projektā ietvertie pasākumi šīs pretrunas novēršanai ir iespējami. Šiem pasākumiem jābūt tiesiskiem

un pietiekoši skaidri formulētiem, iespējams, ar alternatīvām, lai attiecīgās institūcijas un amatpersonas varētu tos izpildīt. Komisijai projekta reģistrācija ir jāatsaka tikai gadījumā, ja tā konstatē, ka šie pasākumi nevar novest pie pretrunas novēršanas.

Tādā veidā var vienlaicīgi tikt nodrošināta gan Latvijas starptautisko saistību izpilde, gan pēc iespējas tikt saglabāts Satversmes paredzētais līdzsvars starp Saeimu un pilsoņu kopumu kā abiem likumdevēja orgāniem, neraugoties uz starptautisko līgumu arvien pieaugošo nozīmi Latvijas tiesību sistēmas veidošanā.

[20] Minētie pasākumi var būt vērsti arī uz ar projektu pretrunā esošo Latvijas starptautisko saistību izbeigšanu vai maiņu. Tomēr jāņem vērā, ka tas ne vienmēr ir iespējams. Saskaņā ar Vīnes 1969.gada konvencijas „Par starptautisko līgumu tiesībām” 56.pantu tas ir iespējams tikai tad, ja līgums paredz noteikumus par tā darbības pārtraukšanu, denonsēšanu vai izstāšanos no tā, līgumslēdzējas puses ir vēlējušās pieļaut denonsēšanas vai izstāšanās iespēju, vai denonsēšanas vai izstāšanās tiesības var tikt izsecinātas no līguma rakstura. Turklāt Eiropas Savienības tiesību sistēma paredz īpašas procedūras Eiropas Savienības normatīvo aktu atcelšanai vai grozīšanai.

[21] Šāds risinājums ir saistīts ar diviem aspektiem.

Pirmkārt, pilsoņu kopumam kā likumdevējam būtu jādod konkrēts uzdevums Ministru kabinetam panākt attiecīgo Latvijas starptautisko saistību izbeigšanos vai maiņu, jo tikai valdība, bet nevis pilsoņu kopums pats, var veikt darbības, lai to panāktu. Šāda uzdevuma došana Ministru kabinetam ir pieļaujama, jo atsevišķos gadījumos arī Saeima ir uzdevusi Ministru kabinetam veikt konkrētas darbības (*piemēram, Saeimas 2010.gada 21.janvāra lēmums uzdot Ministru kabinetam aizņemties finanšu līdzekļus starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros*).

Otrkārt, jāņem vērā, ka bieži nebūs paredzams, vai Ministru kabineta darbības rezultātā vēlmais iznākums tiks sasniegts, jo tas nav atkarīgs tikai no Latvijas vienpusējās gribas. Tādā gadījumā likumdošanas iniciatīva paliktu neīstenojama. Tātad tās īstenošana – ierosinātā likuma vai Satversmes grozījuma spēkā stāšanās – būtu saistīta ar nosacījumu, kura iestāšanās nav droša. Tomēr šāda situācija nedrīkstētu ilgt nenoteiktu laiku. Tādēļ vienlaicīgi būtu jāparedz saprātīgs, pārredzams laika periods, pēc kura projektā ietvertais uzdevums Ministru kabinetam, ja tas nav vainagojies ar panākumiem, zaudē spēku, un pilsoņu kopuma akceptētā likumdošanas iniciatīva, nestājoties spēkā, ir cietusi neveiksmi.

Tomēr, apsverot minēto aspektu ietekmi uz Latvijas tiesību sistēmu no vienas puses un, iespēju robežās, Satversmes noteiktā līdzsvara starp abiem likumdošanas orgāniem un pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvas

tiesību apjoma saglabāšanu no otras puses, Satversmes sistēmas saglabāšanai pirmšķietami būtu dodama priekšroka.

[22] Taču konkrētajā lietā Augstākajai tiesai šis jautājums līdz galam nav jāizšķir, jo pieteicējas iesniegtais Satversmes grozījumu projekts neparedz pasākumus, lai novērstu iepriekš konstatēto pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām ieviest eiro, kas izriet no Pievienošanās līguma.

Augstākā tiesa arī norāda, ka uzdevums Ministru kabinetam panākt Latvijas starptautisko saistību izbeigšanos vai maiņu nevar tikt dots konkludenti. Tam jābūt jau pietiekoši skaidri iezīmētam projektā, ieskaitot iespējamās rīcības alternatīvas, jo Ministru kabinetam ir konkrēti jāzina, kā rīkoties. Turklāt jau pašā projektā ir jābūt noteiktam konkrētam beigu datumam, pēc kura šis uzdevums, ja Ministru kabinets to nav varējis izpildīt, zaudē spēku. Pilsoņu kopumam, lemjot par projektu, šādā gadījumā ir jālemj arī par tā īstenošanas ceļu un jāiekļauj tas savā likumdevēja gribā (piemēram, vai, ja nebūtu iespējams panākt vienošanos par izstāšanos no eiro zonas, Ministru kabinetam būtu jāprasa izstāšanās no Eiropas Savienības).

[23] Pieteicēja arī uzskata, ka Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai ir pretrunā ar Satversmes 2.pantā noteikto tautas suverenitāti, kā arī Latvijas valstisko neatkarību. Šie principi pieder pie neaizskaramā Satversmes kodola (sk. *Konstitucionālo tiesību komisijas viedokli par Latvijas valsts pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 297.–307., 309.–311.iedaļa).

Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību pārākuma doktrīnu šāda pretruna būtu atrisināma par labu Eiropas Savienības tiesībām (sal.: *Jean-Claude Piris: The Lisbon Treaty. A legal and political analysis. Cambridge 2010, pp.79*). Tādā gadījumā pieteicējas iesniegtais Satversmes grozījumu projekts nevarētu tikt piemērots, un līdz ar to komisija to nevarētu reģistrēt.

Tomēr no Latvijas konstitucionālo tiesību viedokļa šāda pretruna būtu atrisināma saskaņā ar Latvijas konstitucionālajām tiesībām (sal.: *Levits E. Eiropas Savienības tiesības un Satversme. Grām.: Eiropas tiesības. 2., pap. izd. Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 579. un turpmākās lpp.*). Analogu uzskatu, ka pretruna starp Eiropas Savienības tiesībām un nacionālo konstitucionālo tiesību pamatiem nevar tikt izšķirta, vienkārši pamatojoties uz Eiropas Savienības tiesību pārākuma principu, bet gan saskaņā ar nacionālajām konstitucionālajām tiesībām, pauž arī virkne citu Eiropas Savienības dalībvalstu augstāko tiesu instanču (sk. *Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas 2014.gada 7.februāra spriedums lietā R. v. The Secretary of State for Transport, 79.punkts; Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2013.gada 24.aprīļa spriedums lietā Nr.1 BvR 1215/07, 91.punkts, 2009.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. 2 BvE 2/08 u.c., 248. un turpm. punkti; Polijas Konstitucionālās tiesas 2005.gada 11.maija*

spriedums lietā Nr.K 18/04; sal.: Armin von Bogdandy and Stephan Schill. Overcoming absolute primacy: Respect for national identity under the Lisbon treaty. In: Common Market Law Review, Vol.48, 2011, pp.1433). Jāņem vērā arī, ka saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 4.panta otro daļu Eiropas Savienībai ir jārespektē dalībvalsts nacionālā identitāte. Tā ietver arī konstitucionālo identitāti, kas Latvijas gadījumā ir neaizskaramais Satversmes kodols (*sal.: National Constitutional Identity and European Integration. Alejandro Saiz Arnaiz, Carina Alcoberro Llivina (eds.). Cambridge, 2013).* Tādā gadījumā saistības, ko Latvija ir uzņēmusies saskaņā ar Pievienošanās līgumu, no Latvijas konstitucionālo tiesību viedokļa nevarētu tikt uzskatītas par izpildāmām, un attiecīgi pasākumi, lai novērstu šo pretrunu, nebūtu obligāti nepieciešami.

Tomēr Satversmes tiesa ir jau konstatējusi, ka Pievienošanās līgums un līdz ar to Eiropas Savienības tiesību normas neierobežo Latvijas tautas suverenitāti (*Satversmes tiesas 2009.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.2008-35-01, 18.10.punkts).*

[24] Secināms, ka pieteicējas iesniegtais likumprojekts nenovērš pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām, kas izriet no Pievienošanās līguma, proti, eiro ieviešanu. Tādēļ projekts nav uzskatāms par „pilnīgi izstrādātu” Satversmes 78.panta izpratnē. Attiecīgi pieteicējas pieteikums par pienākuma uzlikšanu komisijai reģistrēt pieteicējas iesniegto Satversmes grozījuma projektu ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 251.panta sesto daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Noraidīt biedrības „Par latu, pret eiro” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2013.gada 14.maija lēmuma Nr.17 atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai reģistrēt biedrības „Par latu, pret eiro” izstrādāto likumprojektu „Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”.

Spriedums nav pārsūdzams.

Saeimas vēlēšanu rezultātu pārbaude tiesā

1. Augstākās tiesas kompetencē attiecībā uz pieteikumu par vēlēšanu rezultātu pārbaudi ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (kļūdas balsu skaitīšanā, lēmuma sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem (Latvijas Republikas Satversmes 1., 6.pants).

2. Latvijas Republikas Satversmes 18.pantā apzināti ietverts regulējums nodot vēlēšanu rezultātu pārbaudi parlamentam, nevis tiesai. Tomēr Satversmes 18.pants ir interpretējams no Satversmes 1.panta izrietošo demokrātiskas un tiesiskas valsts principu tvērumā, kuru atbilstoša un taisnīga piemērošana var notikt tikai gadījumā, ja tiek ņemta vērā attiecīgajā laikā valdošā izpratne par demokrātisku un tiesisku valsti un sabiedrībā pastāvošās vērtības (Latvijas Republikas Satversmes 1., 18.pants).

3. Demokrātija, tiesiskums un cilvēktiesības tikai tad ir jēgpilnas, ja tās funkcionē efektīvi. Efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms vēlēšanu rezultātu pārbaudē nozīmē tiesības lemt par rezultātu tiesiskumu, kas vienlaikus ietver arī tiesības atzīt to prettiesiskumu (Latvijas Republikas Satversmes 1.pants).

4. Tā kā Saeimas vēlēšanu likums paredz, ka visa valsts teritorija ir sadalīta vēlēšanu apgabalos, savukārt balsošana notiek vēlēšanu iecirkņos, šis iedalījums ir ņemams vērā, arī izskatot lietas par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem. Ja ir konstatējams, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts konkrētā vēlēšanu iecirknī, ir lemjams par rezultātu tiesiskumu attiecīgajā iecirknī. Ja ir atzīstams vēlēšanu rezultātu prettiesiskums kādā vēlēšanu apgabalā, ir pamats lemt par apgabalu. Savukārt, ja tiek secināts, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts visā valsts teritorijā, ir pamats lemt par visiem Centrālās vēlēšanu komisijas apstiprinātajiem vēlēšanu rezultātiem (Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmā daļa).

5. Vēlētāju gribas ietekmēšana ar balsu uzpirkšanu ir rupjš vēlēšanu tiesību pārkāpums. Savukārt tas, cik atbildīgi paši vēlētāji izturas pret savām tiesībām un pienākumiem, ietekmē valsts organizācijas kvalitāti. Piekrītot piedāvājumam pārdot savu vēlētāja balsi, tiek grauti demokrātiskas valsts pamati. Bet arī šādos gadījumos attiecībā uz vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi ir piemērojams tāds pats juridiskais kritērijs kā citos gadījumos – vēlēšanu rezultāti ir atceļami, ja ir pietiekami liela ticamība, ka konstatētie tiesību pārkāpumi ir ietekmējuši deputātu vietu sadalījumu (Augstākās tiesas judikatūra).

Rīgā 2014.gada 31.oktobrī

Lieta Nr.SA-5/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Gulāns,
tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	D.Mita,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,
tiesnese	R.Vīduša,

piepaloties pieteicējas – politiskās partijas „„Saskaņa” sociāldemokrātiskā partija” – pārstāvim A.E.,

atbildētājas – Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Centrālās vēlēšanu komisijas – pārstāvei K.K.,

trešās personas – politiskās partijas „Partija „Vienotība”” – pārstāvim L.L.,

trešās personas – politiskās partijas „Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”” – pārstāvim A.T.,

trešās personas – politisko partiju apvienības „Zaļo un Zemnieku savienība” – pārstāvim K.B.,

politiskās partijas „No sirds Latvijai” pārstāvei I.L.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja politiskās partijas „„Saskaņa” sociāldemokrātiskā partija” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2014.gada 22.oktobra lēmuma Nr.116 „Par 12.Saeimas vēlēšanu rezultātiem” atcelšanu daļā par vēlēšanu rezultātiem Latgales vēlēšanu apgabalā.

Aprakstošā daļa

[1] Centrālā vēlēšanu komisija ar 2014.gada 22.oktobra lēmumu Nr.116 „Par 12.Saeimas vēlēšanu rezultātiem” noteica 12.Saeimā ievēlētos deputātus.

[2] Politiskā partija „„Saskaņa” sociāldemokrātiskā partija” (turpmāk – partija „Saskaņa”) ir iesniegusi pieteikumu par minētā lēmuma atcelšanu daļā par vēlēšanu rezultātiem Latgales vēlēšanu apgabalā, kurā lūgts:

1) atcelt pilnībā vai daļā 12.Saeimas vēlēšanu rezultātus Latgales vēlēšanu apgabalā;

2) uzdot Centrālajai vēlēšanu komisijai nekavējoties pārskatīt politiskās partijas „Partija „Vienotība”” (turpmāk – partija „Vienotība”) rezultātus 12.Saeimas vēlēšanās Latgales vēlēšanu apgabalā un atzīt, ka par deputāta

kandidātu D.Z. deputātu kandidātu sarakstā nodotās vēlēšanu balsis – par partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstu nodotās vēlēšanu zīmes – nav izmantojamas mandātu sadalē;

3) uzdot Centrālajai vēlēšanu komisijai atzīt par nederīgām vēlēšanu par partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstu nodotās vēlēšanu zīmes, kurās ir izsvītroti visi deputātu kandidāti un atstāts tikai deputāta kandidāta D.Z. vārds un uzvārds, kā arī tās vēlēšanu zīmes, kurās ar „plusu” ir atzīmēts D.Z. vārds un uzvārds;

4) uzdot Centrālajai vēlēšanu komisijai pārskaitīt no atzītām par nederīgām vēlēšanu zīmēm izrietošās par vēlēšanu sarakstiem nodotās balsis Latgales vēlēšanu apgabalā un veikt izmaiņas 12.Saeimas vēlēšanu rezultātos Latgales vēlēšanu apgabalā partijas „Vienotība” sarakstā un citu partiju sarakstos.

Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Latgales vēlēšanu apgabalā notika plaša vēlēšanu balsu pirkšana partijas „Vienotība” un tās deputāta kandidāta D.Z. interesēs. Tādējādi, pirmkārt, tika pārkāpts brīvu vēlēšanu princips, jo tika ierobežota vēlēšanu brīva izvēle. Otrkārt, tika pārkāpts vienlīdzīgu vēlēšanu princips, jo deputāta kandidāts, kura interesēs tiek pirkta vēlēšanu balsis, iegūst nepamatotas priekšrocības. Minētie pārkāpumi būtiski ietekmēja 12.Saeimas vēlēšanu rezultātus un deputātu vietu sadalījumu starp politiskajām partijām.

[2.3] Vēlēšanu balsu pirkšanu pierāda vairāki Drošības policijas uzsāktie kriminālprocesi, kā arī plašsaziņas līdzekļu noskaidrotā informācija. No minētās informācijas izriet, ka Latgales vēlēšanu apgabalā uz vairākiem vēlēšanu iecirkņiem tikuši vesti vēlētāji, lai nobalsotu par partiju „Vienotība” un tās deputāta kandidātu D.Z. Par vienu balsi samaksāts no 5 līdz 20 *euro*. Vēlēšanu balsu pirkšanu apstiprina arī vairākas partijas „Saskaņa” noskaidrotās personas, kā arī ievērojamais daudzums balsu, kuras saņēmis D.Z.

[2.4] Vēlēšanu rezultātu atcelšana Latgales vēlēšanu apgabalā un to korekcija par labu vēlēšanās godīgi uzvarējušajiem deputātu kandidātiem būtu samērīga ar privātpersonu tiesību ierobežojumu. Sabiedrība iegūtu apziņu, ka Latvijā notiek vienlīdzīgas un brīvas vēlēšanas un ka Latvijā ir demokrātiska valsts vara.

[3] Tiesas sēdē partijas „Saskaņa” pārstāvis uzturēja pieteikumu.

Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāve neatzina pieteikumu.

Partijas „Vienotība” pārstāvis uzskatīja pieteikumu par nepamatotu.

Politiskās partijas „Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”” (turpmāk – Nacionālā apvienība) pārstāvis uzskatīja, ka nav pamata atcelt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu daļā par vēlēšanu rezultātiem Latgales vēlēšanu apgabalā. Atzina, ka prettiesisku darbību konstatēšanas gadījumā ir anulējamas tās vēlēšanu zīmes, kurās partijas

„Vienotība” deputāta kandidātam D.Z. ir izdarīta atzīme „+”, bet pārējie deputātu kandidāti ir izsvītroti.

Partiju apvienības „Zaļo un Zemnieku savienība” pārstāvis uzskatīja pieteikumu par pamatotu.

Politiskās partijas „No sirds Latvijai” pārstāve uzskatīja pieteikumu par pamatotu.

[4] Tiesas sēdē tika nopratināti liecinieki, kuri sniedza turpmāk minētās liecības.

Liecinieks J.V. ir partijas „Vienotība” biedrs, strādā Viļānu slimnīcā. Liecināja, ka nedēļu pirms Saeimas vēlēšanām slimnīcas darbiniekiem zvīnījusi sieviete, kura sevi dēvējusi par D.Z. sekretāri, un aicinājusi balsot Saeimas vēlēšanās par D.Z. Sieviete norādījusi, ka D.Z. paaugstināšot bērnu pabalstu. Vēlēšanu dienā cilvēki informēja, ka tikšot piešķirti 5 līdz 20 *euro*, ja vēlēšanu zīmē izdarīs atzīmi „+” iepretim D.Z. vārdam. Pēc vēlēšanām svētdien lieciniekam zvanīts un teikts, ka divi cilvēki ir saņēmuši 10 līdz 15 *euro* par to, ka ir balsojuši par D.Z. Pirmdien zvanīja samērā daudz cilvēku no Viļāniem, Nagļiem, Dekšārēm un Ērgļiem un norādīja cilvēkus, kuri bija maksājuši un saņēmuši naudu par to, ka ir balsojuši par D.Z. Starp personām, kas zvanīja un norādīja uz pārkāpumiem vēlēšanās, divas teica, ka pašas saņēmušas naudu, savukārt pārējie bija dzirdējuši, ka kāds cits saņēmis naudu. Bija cilvēki, kas, lai gan saņēma naudu, patiesībā vēlēšanu zīmē svītroja D.Z. uzvārdu. Pirmdien liecinieks uzrakstīja iesniegumu Drošības policijai, norādot 18 uzvārdus. Liecinieks vērsa uzmanību, ka laikā, kamēr citi deputātu kandidāti no partijas „Vienotība” rīkoja publiskas kampaņas uz ielām, D.Z. vēlēšanu kampaņa aptvēra tikai uzņēmējus. Liecinieks arī norādīja, ka partija „Vienotība” ir arī iepriekš uzvarējusi Latgales latviskajos pagastos, taču šajās vēlēšanās aizdomīgs ir tieši D.Z. rezultāts.

Lieciniece I.K. Saeimas vēlēšanās bija Viļānu novada pašvaldības vēlēšanu iecirkņa locekle. Viņa paskaidroja, ka par balsu pirkšanu neko nevar pateikt. Vēlēšanu dienā vēlēšanu iecirknī bija divi aizdomīgi vīrieši, kuri ilgi sēdēja pie balsošanas galdiņiem, šķiroja vēlēšanu zīmes un runāja ar vēlētajiem. Viņiem tika lūgts atstāt vēlēšanu iecirkni. Lieciniece naudas došanu neredzēja.

Lieciniece L.M. Saeimas vēlēšanās bija Viļānu novada vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja. Paskaidroja, ka vēlēšanu naktī, skaitot nodotās balsis, konstatēja neierasti lielu atbalstu partijai „Vienotība”. Konkrētus balsu pirkšanas gadījumus nemanīja. Vienīgi Sokolku vēlēšanu iecirknī ievēroja aizdomīgas sarunas par balsu pirkšanu, tāpēc tika ziņots pašvaldības policijai.

Lieciniece I.R. Saeimas vēlēšanās bija vēlēšanu iecirkņa „Sokolku pagasta klubs un bibliotēka” komisijas priekšsēdētāja. Liecināja, ka vēlēšanu dienā divas reizes tika izsaukta pašvaldības policija, jo bija aizdomas par balsu

pirkšanu. Pirmajā gadījumā kāds jauniešs (A.B.) ilgstoši uzturējās vēlēšanu iecirkņa tuvumā. Bija aizdomas, ka viņš kaut ko reklamē. Ko tieši viņš darīja, neredzēja. Otrajā gadījumā vēlēšanu iecirkņa tuvumā jaunieši aizdomīgi ilgi uzturējās automašīnā un lietoja alkoholu. Naudas došanu neredzēja. Liecinieci pārsteidza neparasti liels atbalsts partijai „Vienotība”. Lieciniece neredzēja, ka D.Z. konkrētajā apvidū būtu īstenojis vēlēšanu kampaņu, bija pieejamas tikai partijas „Vienotība” avīzes. Iedzīvotāji tenko par balsu pirkšanu.

L.V. ir Sokolku pagasta pārvaldes vadītāja. Vēlēšanu dienā viena pagasta iedzīvotāja zvanija un ziņoja par iespējamu balsu pirkšanu Ustroņu sādžā. Nākamajā dienā izbrīnu radīja, ka tik daudz bija balsots par partiju „Vienotība”. Vēlēšanās pārsvarā piedalījās vietējie iedzīvotāji, tostarp tādi, kas parasti vēlēšanās nepiedalās. Iedzīvotāji runā, ka ir notikusi balsu pirkšana. Šo runu centrā ir V.B., kas strādā SIA „Vlakon”.

A.L. Saeimas vēlēšanās bija vēlēšanu iecirkņa „Kruku bibliotēka – klubs” komisijas priekšsēdētāja. Liecināja, ka vēlēšanu dienā aizdomīgas darbības netika novērotas. Iepriekš presē teiktais, ka bija daudz svešinieku, bija domāts tādējādi, ka vēlēšanu iecirknī daudzi balsotāji bijuši vietējo iedzīvotāju radnieki, kas Krukos nedzīvo. Baumu par balsu pirkšanu nebija. Ja precīzi atceras, par partiju „Vienotība” tika nodotas aptuveni 40 balsis, no kurām lielākajā daļā vēlēšanu zīmju iepretim D.Z. vārdam izdarīta „+” atzīme. Dzirdēja paša D.Z. veiktu aģitāciju grāmatu svētkos.

L.L. Saeimas vēlēšanās bija vēlēšanu iecirkņa „Silmalas kultūras nams” komisijas priekšsēdētāja. Paskaidroja, ka par balsu pirkšanu neko nezina. Viņa bijusi pārsteigta, ka par politisko partiju „Vienotība” nodotajās vēlēšanu zīmēs bija daudz grozījumu. Pārsvarā daudzi deputātu kandidāti tika svītroti, atstājot vienīgi D.Z. Pirms vēlēšanām individuālu D.Z. vēlēšanu kampaņu nav pamanījusi.

A.V. Saeimas vēlēšanās bija vēlēšanu iecirkņa „Griškānu pagasta pārvalde” komisijas priekšsēdētājs. Paskaidroja, ka par balsu pirkšanu neko nav redzējis vai dzirdējis. Vēlēšanu dienā svešu cilvēku bija maz, pie iecirkņa dežurēja policija. Pārsteiguma par vēlēšanu rezultātiem nav. Kopumā visām partijām bieži bija grozītas vēlēšanu zīmes. Ievēroja, ka atsevišķas vēlēšanu zīmes bija aizpildītas „kā ar vienu roku” tādējādi, ka D.Z. vai vēl kādam izdarīta atzīme „+”, bet pārējie izsvītroti. D.Z. individuāla pirmsvēlēšanu kampaņa nav bijusi. Liecinieks zina vienīgi par viņa partijas avīzi.

V.D. Saeimas vēlēšanās bija vēlēšanu iecirkņa „Gaigalavas pagasta pārvalde” komisijas priekšsēdētāja. Norādīja, ka vēlēšanu diena pagāja bez starpgadījumiem, par balsu pirkšanu neko nedzirdēja. Aplūkojot vēlēšanu zīmes, liecinieci pārsteidza, ka iepretim D.Z. vārdam bieži ir atzīme „+”, bet pārējiem svītrojumi, taču viņa domāja, ka tas ir panākts labas vēlēšanu

aģitācijas rezultātā. Vienīgā zināmā pirmsvēlēšanu aģitācija bija partijas „Vienotība” avīzes izplatīšana.

J.S. liecināja, ka balsoja Galēnu pagasta vēlēšanu iecirknī. Pirmajā dienā nekādus pārkāpumus nenovēroja, bet otrajā dienā sākās runas par balsu pirkšanu. A.S. iedevis 2 *euro* S.S. Otrajā sādžā stāstīts, ka balsi nopirka, iedodot alu. Ir vēl dzirdēti tamlīdzīgi gadījumi, bet neviens negrib īsti atklāt, kas ir noticis. Balsis vairāk pirkas par labu partijas „Vienotība” deputāta kandidātam D.Z.

I.N. paskaidroja, ka dzīvo Rīgā, bet viņai ir paziņas Sakstagalā. No paziņām uzzinājusi, ka vēlēšanu dienā iecirkņa tuvumā uzturējās 3–4 aizdomīgi cilvēki, no kuriem viens vērsās pie vēlētājiem un aicināja balsot par partiju „Vienotība” un iepretim D.Z. vārdam ielikt atzīmi „+”. Pēc nobalsošanas vēlētājiem bija jāatnes atlikušās vēlēšanu zīmes. Ja balss bija nodota par partiju „Vienotība”, varēja saņemt 20 *euro*, bet vakarpusē jau 30 *euro*. Nezina, kurš piekrita, kurš ne, bet šādas runas cilvēki runāja. Paša D.Z. tur nav bijis, visas darbības veica nepazīstamas personas. Lieciniece negrib nosaukt personas, kas viņai šādu informāciju izstāstīja, jo tas var apdraudēt šīs personas. Arī cilvēki paši baidās atklāti par to runāt.

P.S. paskaidroja, ka ir detektīvs. Liecināja par apstākļiem vēlēšanu iecirknī „Balvu kultūras un atpūtas centrs”. Paskaidroja, ka iepriekšējās balsošanas dienā – ceturtdienā – zvanīja draugs gruzīns V.L. un aicināja uz kultūras namu, jo tur notiekot nekārtības. Kultūras nama stāvlaukumā bija 20 līdz 30 gadus vecu apreibušu jauniešu pūlis. Gruzīns stāstījis, ka bija piebraucis liels autobuss un automašīna *Audi 6*. Boss ir sadalījis cilvēkus gulbeniešos un madoniešos. Gruzīns ir dzirdējis, ka pūlī pirms došanās balsot tika pieprasīta nauda. Kad gruzīns mēģinājis iejaukties šo pretlikumīgo darbību veikšanā, boss gruzīnu ir dzinis projām. Gruzīns gājis uz vēlēšanu iecirkni un sūdzējies par šīm pretlikumīgajām darbībām. Kad iecirkņa darbinieks nācis novērst nekārtības, autobuss aizbraucis projām, bet pūlis palicis. Kad daļa cilvēku nobalsojuši un pamanījuši, ka autobuss ir aizbraucis, sākās strīdēšanās ar bosu, kur palikt. Visu minēto stāstījis gruzīns. Liecinieks naudas došanu neredzēja, bet viņam stāstīja, ka nauda bija saņemama pie bosa. Balvenieši, kas mēģinājuši iesaistīties un nopelnīt, lieciniekam stāstījuši, ka viņiem ticis norādīts balsot par 4.sarakstu un izdarīt atzīmi „+” par labu D.Z. Liecinieks Drošības policijai ir iesniedzis fotogrāfijas, kurās redzams jauniešu pūlis un automašīna, pie kuras stāvēja boss. Tāpat policijai ir norādīts bosa automašīnas reģistrācijas numurs.

B.S. liecināja, ka dzīvo Balvos, kur arī balsoja vēlēšanās. 2.oktobrī satikās ar P.S., kurš pavadīja uz kultūras nama pusi. Autostāvvietā bija aptuveni 20 cilvēku drūzma. P.S. sūtījis, lai iet palūkot, kas tur notiek. Pūlī bija iereibušas

svešas personas no Vidzemes, kas balsoja par partiju „Vienotība”. Pie liecinieka pienācis vīrietis un piedāvājis par 10 *euro* nobalsot par partiju „Vienotība” un izdarīt atzīmi „+” par labu D.Z. Liecinieks naudu nesaņēma, jo nebija līdzī pasēs un nevarēja nobalsot. Nezina nevienu paziņu, kas bija nobalsojis vēlēšanās un saņēmis par to naudu.

V.K. liecināja, ka dzīvo Balvos, kur arī 4.oktobrī balsoja. Vēlēšanu dienā gāja garām kultūras nama autostāvvietai. Tur 20 jauniešu pulis piedāvāja naudu par balsošanu par partiju „Vienotība”. Naudu no jauniešiem nav ņēmis, jo jau iepriekš bija nobalsojis. Viens no vīriešiem taujāja, vai nezina kādu, kas vēl nav balsojis. Jaunieši bija alkohola reibumā. Arī citiem draugiem bija piedāvāts pārdot balsi, taču viņi ir atteikušies to darīt.

D.Z. kandidēja Saeimas vēlēšanās no partijas „Vienotība” saraksta Latgales vēlēšanu apgabalā. Liecināja, ka viņam nav ziņu par balsu pirkšanu. Ja šādas ziņas būtu bijušas, būtu nekavējoties par šiem pārkāpumiem ziņojis Drošības policijai. Vēlēšanu rezultātus izskaidro ar ārkārtīgi apjomīgu individuālu kampaņu un pastāvīgu sadarbību ar vietējiem iedzīvotājiem. Kandidēja Latgalē, jo tieši pie šī reģiona strādājis iepriekš, lieciniekam nav bijis vairāk izaicinājumu kandidēt Zemgalē, kā to darījis iepriekš. Pirms vēlēšanām viņš ir izbraukājis Latgali visos virzienos, sākot no Ludzas, Zilupes, Rēzeknes, Daugavpils, Dagdas, Balviem, Ilūkstes – apmeklējis gan lielas, gan mazas apdzīvotas vietas, ticies ar dažādiem cilvēkiem, viedokļu līderiem (uzņēmējiem, pašvaldību vadītājiem, baznīcas pārstāvjiem). Liecinieks paskaidroja, ka pēdējos divos gados valdība īstenoja Latgales programmu, tāpēc uz Latgales ceļiem ir uzklāts melnais segums, tādējādi būtiski uzlabojot ceļu stāvokli. Visi šie panākumi plaši atspoguļoti masu medijos. Tiekoties ar cilvēkiem, liecinieks nav kautrējies runāt arī krieviski. Uzskatīja, ka cilvēki balsoja no brīvas gribas. Pielāva, ka pret viņu ir vērsta provokācija. Norādīja, ka Zilupes nodaļa pameta partiju „Saskaņa”, kas partijai ir liels zaudējums. Apstiprināja, ka labi pazīst A.K., SIA „Vlakon” īpašnieku. Apšaubīja, ka liecinieka atbalstītāji bez viņa ziņas organizēja prettiesiskas darbības.

O.D. ir Latvijas Televīzijas žurnāliste. Pēc vēlēšanām žurnālisti braukuši uz Sakstagalu vēlēšanu rezultātu dēļ. Lieciniece aptaujāja cilvēkus un satika vienu, kurš apliecināja, ka saņēmis 5 *euro* par to, ka nobalsojis par partiju „Vienotība”. Intervijā lieciniecei šis cilvēks stāstīja, ka viņu apciemoja paziņa un aicināja par 5 *euro* balsot par partiju „Vienotība”, ieliekot atzīmi „+” pretim D.Z. vārdam. Pēc balsojuma bija jāuzrāda atlikušās vēlēšanu zīmes. Citiem žurnālistu aptaujātajiem cilvēkiem šādas pieredzes nebija. Sakstagala vēlēšanu iecirkņa komisijas darbinieks stāstījis, ka vairākas vēlēšanu zīmes bijušas identiskas. Intervijas ietvertas 12.oktobra raidījuma „De Facto” sižetā.

[5] Tiesas sēdē atzinumu sniedza Drošības policijas pārstāvis. Paskaidroja, ka Drošības policija Latvijā kopumā ir uzsākusi septiņus kriminālprocesus par iespējamiem vēlēšanu noteikumu pārkāpumiem. Četri no tiem ir Latgales vēlēšanu apgabalā. Kriminālprocesi ir uzsākti ne tikai saistībā ar partiju „Vienotība”, bet arī saistībā ar citām politiskajām partijām.

Norādīja, ka ne visas partijas „Saskaņa” pieteikumā norādītās amatpersonas un personas ir nopratinātas Drošības policijā, jo sākotnēji nebija pārliecības, ka šīm personām ir saikne ar iespējamo balsu pirkšanu. Tomēr, ja Drošības policijai pēc tiesas sēdes radīšies pārliecība, ka minētās personas var sniegt lietai noderīgu informāciju, tās tiks nopratinātas.

Drošības policijas pārstāvis atzina, ka, pretēji atsevišķu politisko spēku norādītajam, masveida balsu pirkšana nav bijusi. Uz tiesas sēdes brīdi konstatēti tikai atsevišķi balsu pirkšanas gadījumi, un par tiem ir uzsākti kriminālprocesi. Lai gan cilvēki izplata ziņas par iespējamiem balsu pirkšanas mēģinājumiem, nopratināšanas laikā šīs personas nevar atbildēt uz precizējošiem jautājumiem un nespēj neko sīkāk paskaidrot. Cilvēki baidās vai negrib sniegt informāciju, līdz ar to ir apgrūtināti iegūt objektīvu informāciju. Drošības policija ir konstatējusi ne vairāk kā piecas personas, kuras pārliecinoši apgalvo, ka ir saņēmušas konkrētas norādes balsošanai un naudu par savu balsojumu. Daži cilvēki ir atzinuši, ka baidās sniegt paskaidrojumus.

Drošības policijas pārstāvis informēja, ka Drošības policija ir apsvērusi varbūtību, ka balsu pirkšana ir provokācija, kuras nolūks ir graut viena vai otra politiskā spēka publisko tēlu, un darīja zināmu, ka kriminālprocesā ir runa par vieniem un tiem pašiem vēlēšanu iecirkņiem.

[6] Tiesas sēdē paskaidrojumus sniedza lietpratējs, Turgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS (turpmāk – pētījumu centrs SKDS) direktors A.K., kurš pēc partijas „Saskaņa” lūguma bija uzaicināts skaidrot pētījumu centra SKDS 2013.gada decembrī veiktās socioloģiskās aptaujas rezultātus. Aptaujā tika vaicāts, kā Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem novērtē atsevišķu sabiedrisko darbinieku, tostarp D.Z., darbību.

A.K. paskaidroja, ka tika aptaujāti 1000 cilvēki. Ņemtas vērā 859 respondentu atbildes, kas ļauj spriest par tendencēm. No tiem Latgalē ir 126 respondenti, starp kuriem pozitīvi D.Z. vērtēja 9,5%, negatīvi – 11,8%, nav dzirdējuši par tādu – 41,6% un nezina – 37,2%. Aptaujāti noteiktā proporcijā gan pilsētas, gan lauku iedzīvotāji.

A.K. norādīja, ka no veiktās aptaujas nevar izdarīt secinājumus par izņēmumiem atsevišķos pagastos un ka šī aptauja nevar apgāzt D.Z. apgalvojumu par viņa īpašu popularitāti atsevišķos pagastos. Vienlaikus, pamatojoties uz aptaujas datiem, A.K. atzina: lai D.Z. sasniegtu vēlēšanās iegūtos rezultātus, ir bijis jāiegulda ļoti liels darbs.

Motīvu daļa

I

[7] Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāve tiesas sēdē norādīja, ka sakarā ar tiesiskā regulējuma trūkumu Augstākajai tiesai nav kompetences lemt par vēlēšanu rezultātu atcelšanu. Savukārt partijas „Vienotība” pārstāvis atzina, ka Augstākajai tiesai nav no likuma izrietošas kompetences lemt par vēlēšanu rezultātu atcelšanu kādā vēlēšanu apgabalā.

Ievērojot minētos viedokļus par Augstākās tiesas kompetenci izlemt partijas „Saskaņa” pieteikumā izvirzītos prasījumus, Augstākā tiesa vispirms apsvērs šo jautājumu.

[8] Saskaņā ar Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmo daļu kandidātu sarakstu iesniedzējiem ir tiesības Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu triju darbdienu laikā pēc tā pieņemšanas pārsūdzēt tiesā. Atbilstoši šā likuma 54.panta pirmajai daļai piekritīgā tiesa ir Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments. Lai gan ne minētās, ne arī citas Saeimas vēlēšanu likumā ietvertās tiesību normas nenoteic Augstākās tiesas pilnvaras attiecībā uz pieteikumu par vēlēšanu rezultātu pārbaudi, Augstākā tiesa ir atzinusi, ka tās kompetencē ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (klūdas balsu skaitīšanā, lēmuma sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem (*sk. 2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006 8.4.punktu*).

[9] Izskatāmajā lietā, atzīstot, ka Augstākā tiesa var veikt pierādījumu pārbaudi pēc būtības, Centrālās vēlēšanu komisijas un partijas „Vienotība” pārstāvji norādīja, ka tiesai ir ierobežojumi lemt par vēlēšanu rezultātu atcelšanu. Gan tāpēc, ka Saeimas vēlēšanu likumā tam nav regulējuma (lidz ar to pieņemot, ka likumdevējs to apzināti nav ietvēris), gan arī tāpēc, ka vēlēšanu rezultātu atcelšana būtu pretrunā ar konstitucionāli nostiprināto kārtību.

Augstākā tiesa šim viedoklim nepiekrīt turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

[10] Likumdevēja vēlēšanas ir demokrātiskas valsts fundamentāls elements. Bez patiesām un efektīvi īstenotām vēlēšanām nav patiesas un efektīvas demokrātijas. Valdošie principi vēlēšanu tiesību īstenošanā ir universāli.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25.panta „b” punktā noteikts, ka katram pilsonim, neraugoties ne uz kādām 2.pantā minētajām atšķirībām un bez nepamatotiem ierobežojumiem, jābūt tiesībām un iespējai balsot un tikt ievēlētam īstās periodiskās vēlēšanās, kas notiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot un nodrošinot vēlētajū brīvas gribas izpaušmi.

Valsts pienākums ik pēc saprātīga laika posma rīkot brīvas un aizklātas likumdevēja vēlēšanas ir ietverts arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) 1.protokola 3.pantā. Lai gan šis pants formulēts kā valsts pienākums, nevis kā indivīda tiesība, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tas aptver arī subjektīvās tiesības, t.i., indivīda tiesības vēlēties un tikt ievēlētam (*sk. 1987.gada 2.marta sprieduma lietā „Matjē-Moēna un Klērfo pret Beļģiju” (Mathieu-Mohin and Clerfaut v. Belgium) 46.–51.punktu*).

Latvijas vēlēšanu sistēmas principi konstitucionālā līmenī nostiprināti Satversmes 6.pantā, kurš nosaka: Saeimu ievēlē vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās. Lai gan brīvas vēlēšanas Satversmē tiešā tekstā nav minētas, neapšaubāmi tas ir viens no vēlēšanu sistēmas pamatprincipiem. Valsts varas avots ir tautas griba, un šīs gribas izpaudumam ir jābūt brīvam. Šis princips, pirmkārt, prasa, lai valsts nodrošinātu tādus apstākļus, ka būtu iespējams veidoties dažādiem viedokļiem un būtu reāla iespēja šos dažādos viedokļus paust un darīt tos zināmus vēlētajiem, otrkārt, ka vēlētais būtu aizsargāts no nepieļaujamas savas gribas iespaidošanas gan no valsts, gan no privātpersonu puses (*sk. Augstākās tiesas 2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006 10.2.punktu*).

Gan no Satversmes, gan Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem izriet būtiska sakarība – lai demokrātija būtu patiesa un efektīva, likumdevēja vēlēšanu gribai ir jāveidojas brīvi un arī gribas izpaudumam ir jābūt brīvam. Kā atzīmējusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, valstīm ir diezgan plaša rīcības brīvība attiecībā uz vēlēšanu normatīvo regulējumu. Neviena no valstu izvēlēm nav uzskatāma par labāku, salīdzinot ar citām, ar nosacījumu, ka tiek nodrošināts vēlēšanu gribas izpaudums brīvās, taisnīgās un periodiskās vēlēšanās (*sk. 2005.gada 11.janvāra sprieduma lietā „Pijs pret Franciju” (Py v. France) 46.punktu*).

[11] Latvijā parlamenta vēlēšanu pamatnoteikumi ir ietverti Saeimas vēlēšanu likumā, kas pieņemts 1995.gada 25.maijā. Attiecībā uz vēlēšanu procesā pieņemto lēmumu pārsūdzību sākotnēji likuma 51.pantā tika noteikts, ka kandidātu saraksta iesniedzējam, kā arī pieteiktajiem kandidātiem ir tiesības pārsūdzēt vēlēšanu komisijas lēmumu tiesā pēc vēlēšanu komisijas atrašanās vietas. Ar 2006.gada 9.marta grozījumiem likuma 51. un 54.pants tika izteikts pašlaik spēkā esošajā redakcijā, paredzot Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma par vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu pārsūdzību Augstākajā tiesā.

Eiropas Padomes izveidotā Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām jeb t.s. Venēcijas komisija (*European Commission for Democracy through Law (Venice Commission)*), kura sniedz atzinumus konstitucionālo tiesību jautājumos, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi: regulējumam par vēlēšanu rezultātu pārbaudošās institūcijas pilnvarām ir jābūt skaidram

un saprotamam (sk. *Electoral Law, Report on electoral law and electoral administration in Europe – Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues*, 170.punkts, <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-EL%282013%29006-e>, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 9.aprīļa sprieduma lietā „Podkolzina pret Latviju” (Podkolzina v. Latvia) 35.punktu).

Pretēji tam Saeimas vēlēšanu likums nekādus citus norādījumus, izņemot lietas izskatīšanu steidzamības kārtībā (septiņās dienās) un pierādījuma nastas uzlikšanu pieteicējam, nesniedz. Tai skaitā nesniedz atbildi uz jautājumu, vai tiesai ir tiesības atcelt vēlēšanu rezultātus vispār, vai to var darīt visā valsts teritorijā, atsevišķā apgabalā vai vēlēšanu iecirknī. Nav arī likumdevēja gribas izpauduma, vai ir iespējama tikai viena deputāta mandāta anulēšana, ja ir konstatēts prettiesiskums tā iegūšanā, bet netiek ietekmēts vēlēšanu rezultāts pēc būtības.

Visbeidzot Saeima nav reaģējusi uz Augstākās tiesas jau 2006.gada spriedumā lietā Nr.SA-5/2006 pausto viedokli par tiesas kompetenci pārbaudīt Saeimas vēlēšanu norises tiesiskumu, izdarot grozījumus Saeimas vēlēšanu likumā, lai novērstu iespējamo nepareizo tiesas praksi (viena no nepieciešamībām izdarīt grozījumus likumā ir tad, ja praksē kāda tiesību norma tiek piemērota nepareizi).

[12] 2006.gada spriedumā lietā Nr.SA-5/2006 Augstākā tiesa atzina, ka, noskaidrojot tās kompetenci lietās par Saeimas vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu, Saeimas vēlēšanu likuma 51.pants ir interpretējams Satversmes 1.panta tvērumā (sk. *minētā sprieduma 8.1.punktu*).

No Satversmes 1.panta izriet, ka Latvijā ir tiesiska demokrātiska iekārta, kas atzīst demokrātiskas un tiesiskas valsts principus. Tātad Satversme atzīst tikai demokrātisku valsts iekārtu. Jēdziens „demokrātiska republika” ietver virkni tiesiskas valsts principu, tostarp varas dalīšanas principu. Varas dalīšanas princips ietver tiesu varas kontroli pār likumdevēja un izpildu varu. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2010.gada 20.janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 5.punktu*).

Tiesiskā valstī tieši tiesas ir atzīstamas par efektīvāko mehānismu, kas, izvērtējot katru gadījumu individuāli, var konstatēt, vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp konkrētās personas tiesībām un sabiedrības interesēm (sk., *piemēram, Satversmes tiesas 2013.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2013-06-01 11.punktu*). Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Saeimai ir tiesības nodot administratīvās tiesas kompetencē arī tādu lietu izskatīšanu, kuru raksturs nav šauri administratīvi tiesisks. Turklāt no likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 13.panta izriet, ka Centrālā vēlēšanu komisija ir institūcija,

kurai Administratīvā procesa likuma normas un principi ir saistoši (*turpat, 15.1.punkts*).

No iepriekš teiktā varētu pirmšķietami nešaubīgi pieņemt, ka gluži tāpat kā administratīvā tiesa to dara citās lietās, kas tiek izskatītas administratīvā procesa kārtībā, arī šajā lietā Augstākajai tiesai ir tiesības lemt par pārsūdzēto lēmumu pēc būtības.

[13] Tomēr Satversmē ir ietverta norma, kura liek šā jautājuma izvērtēšanu turpināt.

Satversmes 18.panta pirmā daļa paredz, ka Saeima pati pārbauda savu locekļu pilnvaras. Aplūkojot minētās normas izstrādes gaitu, secināms, ka izvēlētais modelis nodot vēlēšanu rezultātu pārbaudi parlamentam, nevis tiesai ir apzināts. Latvijas Satversmes sapulces locekļi balsoja par Arveda Berga priekšlikumu vēlēšanu pareizību un Saeimas locekļa pilnvaru pārbaudes tiesības piešķirt vēlēšanu tiesai, tomēr tika atbalstīta pašreiz Satversmes 18.pantā ietvertā redakcija (*sk. Satversmes sapulces IV sesijas 17.sēdes (1921.gada 2.novembra) stenogrammu. Latvijas Satversmes sapulces stenogrammu izvilks (1920-1922). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 242.-252.lpp.*).

Līdz ar to nav šaubu par Satversmes tēvu gribu uzticēt parlamentam pašam pārbaudīt savu locekļu pilnvaras.

[14] Tajā pašā laikā no debatēm redzams, ka viens apsvērums par labu šādai izšķiršanai minēts tiesas pienākums ievērot likumu un atzīt vēlēšanu prettiesiskumu arī gadījumā, ja ir pieļauts formāls likuma pārkāpums. Savukārt parlamentam būtu iespēja izdarīt lietderības apsvērumus un, konstatējot, ka pieļautā kļūda nav ietekmējusi vēlēšanu rezultātu, neuzskatīt to par tik svarīgu, lai tā radītu tādas sekas kā atkārtotu vēlēšanu sarīkošana (*sk. Andreja Petrevica, Fēliksa Cielēna runas, turpat, 244.-246.lpp.*). Kā trūkums Arveda Berga priekšlikumam tika norādīts arī tas, ka šāds priekšlikums nav pārrunāts komisijā un jaunveidojamās vēlēšanu tiesas idejas „galvenais ļaunums” ir tas, ka nav noteiktas šādas iestādes kompetences (*sk. Mārgera Skujenieka runu, turpat, 251.lpp.*). Noraidošais viedoklis tika papildināts ar pārliecību, ka, lemjot par parlamenta locekļu pilnvarām, parlaments nekādā gadījumā nerīkosies politisku motīvu vadīts. To savās runās atzina Fēlikss Cielēns, sakot: „Man liekas, ka tā uz priekšu domāt par tautas vēlēto priekšstāvēniecību, ka tā nevarēs likumus ievērot, ka tā gribēs likumus pārkāpt, tas ne ar ko nav motivēts. Tautas priekšstāvēniecība var dot likumus, viņai piekrist kontroles tiesības par ministru kabinetu. Kāpēc tad mēs varam pielaist to, ka tautas priekšstāvēniecībai būs tik šauri jēdzieni par to, kas ir likums un kas nav likums, ka, izejot no kaut kādiem tīri šauriem partejiskiem motīviem, tā gribēs neievērot likumu vai pat pārkāpt to. [...] Berga kunga priekšā liktam parlamenta pārbaudīšanas veidam ir savs *raison d'être* tanis zemēs, kur vēlēšanas notiek pa atsevišķiem

iecirknēm, kā tas ir, piemēram, Anglijā, kur no katra iecirkņa tiek ievēlēts viens deputāts. [...] Tad, bez šaubām, pie šo mandātu pārbaudīšanas katrs deputāts ir personīgi ieinteresēts. [...] Turpretim pie tāda vēlēšanu modusa, kāds pastāv pie mums Latvijā, kur vēlēšanas notiek pa apgabaliem un pie tam pa ļoti lieliem apgabaliem, ievēlēto deputātu mandātu apstiprināšana arī notiek pa veseliem apgabaliem. [...] Personīgais vai partejiskais psiholoģiskais moments te pie deputātu mandātu apstiprināšanas nevar spēlēt lielu lomu [...]. Tāpēc mūsu apstākļos atsevišķas vēlēšanu tiesas radišana nav motivēta.” (*turpat*, 246., 249.lpp.)

Augstākās tiesas ieskatā, šī diskusija ne tikai sniedz atbildi uz jautājumu par vēlēšanu rezultātu pārbaudes procedūru. Tajā ir saklausāma Satversmes radītāju apzināšanās par Latviju kā demokrātisku valsti, kurā arī parlaments ir pakļauts tiesībām. Gandrīz pirms 100 gadiem izteiktās atziņas pēc būtības saskan ar pašreizējo izpratni par demokrātijas ciešo saistību ar tiesiskumu, tikai toreiz tika izvēlēta cita procesuāla kārtība, kas vairāk atbilda tobrīd valdošajai tradīcijai. Kā debatēs izteicās Andrejs Petrevics, „kārtība, ka parlaments pārbauda savu locekļu pilnvaras, ir pastāvējusi ļoti ilgi; tā ir jau veca kārtība, pie kuras visās zemēs ir pieraduši” (*turpat*, 244.lpp.).

[15] Mūsdienās Rietumu demokrātijā nav vienota mehānisma vēlēšanu tiesību pārkāpumu pārbaudē.

Venēcijas komisija vairākkārt ir pievērsusies vēlēšanu tiesiskuma pārbaudes regulējumam Eiropas Padomes dalībvalstīs. Venēcijas komisija, piemēram, ir izdevusi Labas vēlēšanu prakses apkopojumu (*Code of Good Practice in Electoral Matters*), kurā apkopoti demokrātisku vēlēšanu kritēriji (*sk. <http://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-EL%282002%29005-e>*). Tajā norādīts, ka vēlēšanu rezultātu pārbaudē ir iespējami divi varianti – pārsūdzība tiesā (vispārējā, speciālā vai konstitucionālā) vai apstrīdēšana vēlēšanu komisijā (norādot, ka šādā gadījumā ir vēlama tālāka pārsūdzība tiesā). Attiecībā uz vēlēšanu rezultātu pārskatīšanu parlamentā norādīts, ka dažviet šāda kārtība ir paredzēta, tomēr tā ir pieļaujama valstīs, kur tā ir sen izveidota, un arī tad vajadzētu paredzēt tālāku pārsūdzību tiesā (*sk. 93., 94.punktu*). Venēcijas komisijas izstrādātajā atzinumā „Eiropas vēlēšanu mantojums” (*Europe’s Electoral Heritage*) papildus atzīts, ka pārsūdzība parlamentā var būt drošs risinājums senās demokrātijās, tomēr no šādas kārtības ir jāizvairās jaunajām demokrātijām. Neapšaubāmi, vislabākā izvēle ir pārsūdzība tiesā, taču pieļaujama arī apstrīdēšana neatkarīgā un objektīvā vēlēšanu komisijā (*sk. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL\(2002\)007-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL(2002)007-e) 15.lpp.*).

Starptautiskais Institūts demokrātijai un vēlēšanu atbalstam (*International Institute for Democracy and Electoral Assistance*) izstrādājis starptautiskus

vēlēšanu standartus (*International Electoral Standards*), kas paredzēti kā tiesiskā regulējuma pārskatīšanas vadlīnijas. Šajos standartos norādīts, ka ir nepieciešams regulējums, kas paredz efektīvas tiesību aizsardzības iespējas. Proti, ir jāparedz iespēja iesniegt sūdzību vēlēšanu institūcijai vai tiesai visos gadījumos, kad ir noticis vēlēšanu tiesību pārkāpums, kā arī ir nepieciešama tālāka pārsūdzības iespēja augstāka līmeņa vēlēšanu institūcijā vai tiesā (sk. http://www.idea.int/publications/ies/upload/electoral_guidelines-2.pdf, 93.lpp).

Lietā par parlamenta vēlēšanu rezultātu pārskatīšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja apsvērumus, kas iepriekš bija izteikti lietā par parlamenta deputāta kandidāta svītrosanu no kandidātu saraksta. Proti, lai izvairītos no varas ļaunprātīgas izmantošanas un nodrošinātu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1.protokola 3.pantā minēto tiesību efektīvu piemērošanu, lēmums par kāda deputāta kandidāta neatbilstību izvirzītajiem kritērijiem ir jāpieņem institūcijai, kura var nodrošināt minimālas neatkarības garantijas, un šīs institūcijas kompetencei ar pietiekamu skaidrību ir jābūt noteiktai likumā (sk. 2008.gada 7.februāra sprieduma lietā „Kovačs pret Ukrainu” (*Kovach v. Ukraine*) 54., 55.punktu). Kā jau teikts, šie apsvērumi tika atkārtoti arī lietā par parlamenta vēlēšanu rezultātu pārskatīšanu.

[16] Kā redzams, starptautiskie standarti ir attīstījušies tādā veidā, ka norāda uz nepieciešamību nodrošināt vēlēšanu rezultātu pārbaudi neatkarīgā un objektīvā procedūrā. Satversmes tēvi uzskatīja, ka parlaments var sniegt šādas garantijas. Tomēr mūsdienās atbilstoši varas dalīšanas principam un tiesību efektīvas īstenošanas principam šādas funkcijas tiek nodotas tādām institūcijām, kuras gan institucionāli, gan funkcionāli atbilst izpratnei par neatkarīgu institūciju. Vispārīgā gadījumā tās ir tiesas, kuras, kā jau iepriekš norādīts, Latvijas konstitucionālā tiesa atzinusi par efektīvāko tiesību aizsardzības mehānismu.

Latvijā izveidoto tiesību aizsardzības iespēju kontekstā jāatzīst, ka Latvijai kopumā ir raksturīga strīdu izskatīšanas kompetences nodošana tiesu varai. Neraugoties uz apstākli, ka Satversme ir viena no vecākajām demokrātisko valstu konstitūcijām, Latviju vēsturisko apstākļu dēļ nevar uzskatīt par senu demokrātiju, bet gan par tādu, kuras attīstība kā demokrātiskai un tiesiskai valstij ir salīdzinoši neilga.

[17] Tiesību normu interpretācija Satversmes 1.panta tvērumā, uz kuru ir norādīts Augstākās tiesas 2006.gada spriedumā lietā Nr.SA-5/2006, nozīmē apzināties mūsdienu vērtības. Kā norādījusi Satversmes tiesa, no Satversmes 1.panta izrietošo principu uzdevums ir nodrošināt, ka citas tiesību normas, arī Satversmē ietvertās, tiek piemērotas pareizi un to piemērošana, kā arī piemērošanas rezultāts pilnībā atbilst tiesiskas valsts prasībām (sk. 2005.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr.2005-12-0103 24.punktu).

Tiesību principu atbilstoša un taisnīga piemērošana var notikt tikai gadījumā, ja tiek ņemta vērā attiecīgajā laikā valdošā izpratne par demokrātisku un tiesisku valsti un sabiedrībā pastāvošās vērtības. Tiesību normu piemērošanas procesā taisnīgs rezultāts ir jāsasniedz šodienas apstākļos, kas nozīmē, ka tiesību normām ir jādzīvo līdzī laimam. Nav nekāda pamata šajā ziņā uz Satversmi lūkoties citādi. Satversme, ņemot vērā tās centrālo lomu Latvijas tiesību sistēmā, ir pirmā, kuru, neskatoties uz tās pieņemšanas laiku, var un vajag interpretēt atbilstoši šodienas apstākļiem.

[18] Apsverot savas pilnvaras, Augstākā tiesa vadās no izpratnes, ka demokrātija, tiesiskums un cilvēktiesības tikai tad ir jēgpilnas, ja tās funkcionē efektīvi. Efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms vēlēšanu rezultātu pārbaudē nozīmē tiesības lemt par rezultātu tiesiskumu, kas vienlaikus ietver arī tiesības atzīt to prettiesiskumu.

Attiecībā uz Satversmes 18.pantā nostiprināto kārtību tālāka regulējuma trūkuma dēļ nav skaidrs, vai tā aptver mūsdienu demokrātiskai un tiesiskai valstij, kā arī cilvēktiesību standartiem atbilstošu iespēju personai iesniegt sūdzību par apstiprinātajiem vēlēšanu rezultātiem. Saeimas vēlēšanu likuma 51.pants šādu iespēju paredz.

Abi mehānismi (parlamenta un tiesas) rakstītajās tiesību normās patlaban pastāv paralēli, un, ņemot vērā detalizētāka regulējuma trūkumu, nav nepārprotami skaidra likumdevēja iecere attiecībā uz tiem. Tajā pašā laikā Augstākā tiesa atzīst, ka Satversmes 18.panta šābrīža tvērumš neietekmē Augstākās tiesas kompetenci izskatīt lietu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma tiesiskumu, ar kuru ir apstiprināti Saeimas vēlēšanu rezultāti.

[19] Pieņemot kā faktu, ka ar Saeimas vēlēšanu likumu Augstākajai tiesai ir nodota kompetence izvērtēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ar kuru ir apstiprināti vēlēšanu rezultāti, kā arī to, ka tiesības mūsdienu demokrātiskā valstī nevar būt teorētiskas un deklaratīvas, bet tām ir jābūt efektīvi īstenojamām, Augstākā tiesa kā vienīgo risinājumu redz tiesības lemt par pārsūdzēto lēmumu pēc būtības.

[20] Izskatāmajā lietā Augstākajai tiesai atbilstoši iesniegtajam pieteikumam ir pienākums izvērtēt pierādījumus, vai ir notikuši vēlēšanu tiesību pārkāpumi un vai tie ir ietekmējuši vēlēšanu iznākumu vienā vēlēšanu apgabalā vai kādā vēlēšanu iecirknī.

[21] Tā kā Saeimas vēlēšanu likums paredz, ka visa valsts teritorija ir sadalīta vēlēšanu apgabalos, savukārt balsošana notiek vēlēšanu iecirkņos, šis iedalījums ir ņemams vērā, arī izskatot lietas par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem. Ja ir konstatējams, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts konkrētā vēlēšanu iecirknī, ir lemjams par rezultātu tiesiskumu attiecīgajā iecirknī. Ja ir atzīstams vēlēšanu rezultātu prettiesiskums kādā vēlēšanu apgabalā, ir pamats

lemt par apgabalu. Savukārt, ja tiek secināts, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts visā valsts teritorijā, ir pamats lemt par visiem Centrālās vēlēšanu komisijas apstiprinātajiem vēlēšanu rezultātiem.

Tas, ka vienīgais variants nav tikai vēlēšanu rezultātu atcelšana visā valsts teritorijā, bet ir iespējama arī daļēja atcelšana, ir atzīts par Eiropas Padomes dalībvalstu vienprātīgu uzskatu (sk. *iepriekš minētā Electoral Law, Report on electoral law and electoral administration in Europe – Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues* 172.punktu). Šādā veidā var izvairīties no divām galējībām – atcelt visus vēlēšanu rezultātus, kaut gan kļūdas konstatējamas nelielā teritorijā, un atteikties atcelt visus rezultātus, jo ietekmētā teritorija ir pārāk maza (sk. *iepriekš minētā Code of Good Practice in Electoral Matters* 101.punktu).

[22] Attiecinot iepriekš teikto uz izskatāmo lietu, Augstākā tiesa atzīst, ka tai ir kompetence pārbaudīt Saeimas vēlēšanu rezultātu tiesiskumu un gadījumā, ja tiek konstatēti vēlēšanu tiesību pārkāpumi, kas ietekmē vēlēšanu rezultātus kādā vēlēšanu iecirknī vai Latgales vēlēšanu apgabalā, – lemt par pārsūdzētā Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma prettiesiskumu attiecīgajā daļā.

II

[23] Izskatāmajā lietā partija „Saskaņa” uzskata, ka ir iegūti pietiekoši pierādījumi, kas liecina par balsu pirkšanu partijas „Vienotība” un konkrēti tās deputāta kandidāta D.Z. interesēs, kurš tādējādi prettiesiskā veidā Latgales vēlēšanu apgabalā no sākotnēji trešās vietas deputātu kandidātu sarakstā pēc rezultātu apkopošanas ieguvis pirmo vietu. Līdz ar to vēlēšanu rezultāti Latgales vēlēšanu apgabalā, partijas „Saskaņa” ieskatā, nav tiesiski.

[24] Augstākās tiesas judikatūrā gan attiecībā uz pašvaldību, gan Saeimas vēlēšanu tiesiskuma pārbaudi ir nostiprinājusies atziņa, ka ne jebkurš vēlēšanu tiesību pārkāpums ir pamats vēlēšanu rezultātu atcelšanai, bet tikai tāds, kas ir ietekmējis vēlēšanu rezultātus (sk. *2005.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-468/2005* 14.punktu; *2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006* 12.punktu). No Satversmē nostiprinātā demokrātiskas valsts virsprincipa izriet, ka ar vēlēšanu rezultātu pārbaudi, cik vien iespējams, nedrīkst tikt ierobežotas varas institūcijas iespējas pildīt savus uzdevumus (sk. *sprieduma lietā Nr.SKA-468/2005* 13.3.punktu). Ja šī varas institūcija ir parlaments, tad pretējā gadījumā tiktu padarīta par neiespējamu tā netraucēta un efektīva funkcionēšana, kā arī valsts politiskās sistēmas stabilitāte kopumā (sk. *sprieduma lietā Nr.SA-5/2006* 12.punktu). Tādējādi, izvērtējot vēlēšanu norises tiesiskumu, nepietiek ar pārkāpuma konstatēšanu vēlēšanu norisē, bet ir jāvērtē konkrētā pārkāpuma būtība un sekas (sk. *sprieduma lietā Nr.SA-5/2006* 12.punktu).

Vēlētāju gribas ietekmēšana ar balsu uzpirkšanu ir rupjš vēlēšanu tiesību pārkāpums. Savukārt tas, cik atbildīgi paši vēlētāji izturas pret savām tiesībām un pienākumiem, ietekmē valsts organizācijas kvalitāti. Piekrītot piedāvājumam pārdot savu vēlētāja balsi, tiek grauti demokrātiskas valsts pamati. Bet arī šādos gadījumos attiecībā uz vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi ir piemērojams iepriekš minētais juridiskais kritērijs – vēlēšanu rezultāti ir atceļami, ja ir pietiekami liela ticamība, ka konstatētie tiesību pārkāpumi ir ietekmējuši deputātu vietu sadalījumu.

Iepriekš teiktais tiks izmantots izskatāmajā lietā. Pirmām kārtām tiks izvērtēts, kādi apstākļi liecina par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem (t.i., balsu pirkšanu). Otrkārt, ja tādi tiks konstatēti, tiks vērtēta to ietekme uz vēlēšanu rezultātiem. Vispirms atsevišķu vēlēšanu iecirkņu kontekstā, pēc tam, ja nepieciešams, – vēlēšanu apgabalā.

[25] Pieteikumā partija „Saskaņa” lūdz atcelt pilnībā vai daļā 12.Saeimas vēlēšanu rezultātus Latgales vēlēšanu apgabalā. Precizējot pieteikumu attiecībā uz vēlēšanu apgabala daļu, partijas „Saskaņa” pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka tiek pārsūdzēti rezultāti turpmāk minētajos vēlēšanu iecirkņos.

Viļānu novada Viļānos 729.vēlēšanu iecirknis „Viļānu novada pašvaldība”.

Viļānu novada Dekšāres pagastā 733.vēlēšanu iecirknis „Dekšāres pagasta pārvalde”.

Viļānu novada Sokolku pagastā 755.vēlēšanu iecirknis „Sokolku pagasta pārvalde”.

Rēzeknes novada Gaigalavas pagastā 736.vēlēšanu iecirknis „Gaigalavas pagasta pārvalde”.

Rēzeknes novada Griškānu pagastā 737.vēlēšanu iecirknis „Griškānu pagasta pārvalde”.

Rēzeknes novada Sakstagala pagastā 751.vēlēšanu iecirknis „Sakstagala pagasta pārvaldes administratīvā ēka”.

Rēzeknes novada Silmalas pagastā 752.vēlēšanu iecirknis „Silmalas kultūras nams”, 753.vēlēšanu iecirknis „Kruku bibliotēka – klubs”, 754.vēlēšanu iecirknis „Ružinas bibliotēka”.

Balvu novada Balvos 319.vēlēšanu iecirknis „Balvu kultūras un atpūtas centrs”.

Riebiņu novada Galēnu pagastā 715.vēlēšanu iecirknis „Galēnu pagasta teritoriālās pārvaldes ēka, kultūras nams”.

Lai konstatētu Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pretiesiskumu kādā iecirknī, kā arī secinātu, vai iegūto pierādījumu kopums par atsevišķiem vēlēšanu iecirkņiem rada pamatu lēmuma atcelšanai Latgales vēlēšanu apgabalā kopumā, Augstākajai tiesai ir jāizvērtē pierādījumi par katru vēlēšanu iecirkni.

[26] Administratīvā procesa likuma 149.pants paredz, ka pierādījumi administratīvajā lietā ir ziņas par faktiem, uz kuriem pamatoti administratīvā procesa dalībnieku prasījumi un iebildumi, kā arī ziņas par citiem faktiem, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā. Likums noteic arī obligātās pierādījumu pazīmes – pierādījumu attiecināmību (*151.pants*) un pieļaujamību (*152.pants*). Ar pierādījumu attiecināmību ir saprotamas tiesas tiesības un pienākums pieņemt tikai tos pierādījumus, kuriem ir nozīme lietā. Proti, pierādījums ir attiecināms, ja to veidojošās ziņas tieši vai netieši pamato lietā pierādāmo apstākļu esību vai neesību, kā arī citu pierādījumu ticamību vai neticamību, izmantošanas iespējamību vai neiespējamību. Savukārt par pieļaujamiem ir uzskatāmi tikai likumā noteiktie pierādīšanas līdzekļi. Pierādījumus, kas ir attiecināmi un pieļaujami, tiesa novērtē, ņemot vērā to ticamību.

Izvērtējot liecinieka liecību, tiesai ir jāņem vērā Administratīvā procesa likuma 162.panta piektajā daļā noteiktais, ka nevar būt par pierādījumu liecinieka liecība, kas pamatota uz ziņām, kuru avots nav zināms, vai uz citu personu sniegtajām ziņām, ja šīs personas nav nopratinātas.

[27] Atbilstoši vispārējam regulējumam administratīvajā procesā iestāde pierāda apstākļus, uz kuriem tā atsaucas kā uz savu iebildumu pamatojumu, pieteicējs pierādījumus iegūst atbilstoši savām spējām, bet tiesa aktīvi darbojas pierādījumu iegūšanā, ja dalībnieku iesniegtie pierādījumi nav pietiekami (*Administratīvā procesa likuma 150.pants*).

Savukārt lietās, kurās tiek pārsūdzēts Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums, ar kuru ir apstiprināti Saeimas vēlēšanu rezultāti, pierādīšanas pienākums ir administratīvā procesa dalībniekiem (*Saeimas vēlēšanu likuma 54.panta ceturtā daļa*). Tas nozīmē, ka pieteikumam ir jābūt pienācīgi argumentētam un pamatotam ar pierādījumiem. Tiesas iespēja objektīvās izmeklēšanas ietvaros pašai iegūt pierādījumus ir ierobežota ar likumā noteikto īso – septiņas dienas – lietas izskatīšanas laiku (*Saeimas vēlēšanu likuma 54.panta trešās daļas 1.punkts*).

Ievērojot minēto, izskatāmajā lietā Augstākā tiesa pieteikumu izvērtēs, izmantojot:

- publikācijas plašsaziņas līdzekļos, internetā, televīziju raidījumus;
- personu Drošības policijai sniegtos rakstveida paskaidrojumus;
- liecinieku liecības;
- Saeimas deputāta J.A. iesniegumu ģenerālprokuroram, kuram pievienots liecinieka P.S. iesniegums Saeimai un detektīva darba apkopojums;
- datu apkopojumu, kurā ir norādīti partijas „Vienotība” rezultāti 10.Saeimas, 11.Saeimas, 2013.gada pašvaldību, 2014.gada Eiropas Parlamenta un 12.Saeimas vēlēšanās Rēzeknes pilsētā un atsevišķos Latgales vēlēšanu apgabala novados (Viļānu novadā, Rēzeknes novadā, Zilupes novadā, Balvu

novadā, Riebiņu novadā, Līvānu novadā, Viļakas novadā, Aglonas novadā, Kārsavas novadā), par 12.Saeimas vēlēšanām ietverot arī informāciju par D.Z.;

– pētījumu centra SKDS veiktos pētījumus: 2013.gada decembrī veiktās socioloģiskās aptaujas datus par partijas „Vienotība” deputāta kandidātu D.Z.; 2014.gada jūnijā veikto aptauju par Latvijas politisko partiju reitingu izmaiņu dinamiku no 2013.gada jūlija līdz 2014.gada jūnijam; 2014.gada jūnijā veikto aptauju par attieksmi pret dažādiem politiskiem Saeimas vēlēšanās;

– datu vākšanas uzņēmuma „Norstat” 2014.gada jūnijā veiktās aptaujas datus par politisko partiju reitingiem.

[28] Attiecībā uz partijas „Saskaņa” izveidoto datu apkopojumu (tabulu), kurā atspoguļoti partijas „Vienotība” rezultāti Latgales vēlēšanu apgabalā iepriekšējās vēlēšanās, kā arī 12.Saeimas vēlēšanās, Augstākā tiesa atsevišķos gadījumos konstatē neprecizitātes tabulā ietvertajā procentu aprēķinā. Tāpat, salīdzinot tabulā minētos datus ar Centrālās vēlēšanu komisijas mājaslapā norādītajiem, tiesa dažviet konstatē neprecīzu informācijas atspoguļojumu par partijas „Vienotība” piedalīšanos 2013.gada pašvaldību vēlēšanās. Turpmāk spriedumā, atsaucoties uz tabulā minētajiem datiem, tie tiks norādīti precizētā veidā.

[29] Tā kā Drošības policijas iesniegtajiem materiāliem ir noteikts ierobežotas pieejamības informācijas statuss, Augstākā tiesa spriedumā izteiks secinājumus, nesniedzot to detalizētu izvērtējumu.

[30] Vērtējot procesa dalībnieku iesniegtās publikācijas un raidījumus publiskajā vidē – laikraksta „Neatkarīgā Rīta Avīze”, žurnāla „IR”, ziņu aģentūras LETA, interneta portālu Apollo, Delfi, pieteik.com, Focus.lv rakstus, Latvijas Televīzijas, Latvijas Neatkarīgās Televīzijas, Latvijas Radio raidījumus – jāsecina: tie vēsta par vispārīgiem novērojumiem un baumām. Piemēram, norāda uz aizdomīgiem partijas „Vienotība” un tās deputāta kandidāta D.Z. rezultātiem atsevišķos vēlēšanu iecirkņos Latgales vēlēšanu apgabalā, atklāj partijas „Vienotība” iekšējo saraksti, kurā deputāta kandidāts J.V. izsaka savas domas, ka ir pirktas balsis par labu D.Z., atspoguļo atsevišķu vēlēšanu iecirkņu darbinieku novērojumus par vēlēšanu rezultātiem, lielāku aktivitāti, nesaprotamo vēlēšanu zīmju aizpildīšanu attiecībā uz partiju „Vienotība”, aizdomīgu cilvēku klātbūtni, paziņo par Drošības policijas ierosinātajiem kriminālprocesiem un stāsta par runām, kas attiecas uz balsu pirkšanu.

Tajā pašā laikā nevar atzīt, ka tie sniedz ziņas par faktiem, ar kuriem partija „Saskaņa” pamato savu pieteikumu un kuriem ir nozīme lietas izspriešanā. Proti, iesniegtās publikācijas un raidījumi aplūko vispārīgus novērojumus, cilvēku runas, aizdomas. Līdz ar to tie nav uzskatāmi par pierādījumiem izskatāmajā lietā. Vienīgais izņēmums ir Latvijas Televīzijas 2014.gada

12.oktobra raidījums „De Facto”, ciktāl tajā minēto apstiprina Drošības policijas materiāli.

Lai arī pašas publikācijas un raidījumi netiek uzskatīti par pierādījumiem lietā, tie ir tikuši izmantoti, lai iegūtu pierādījumus. Proti, balstoties uz publiskajā telpā izskanējušo informāciju, partija „Saskaņa” izveidoja lietā nopratināmo liecinieku sarakstu. Liecinieki, kurus bija iespējams sasniegt, tiesas sēdē sniedza liecības, kuras ir atreferētas šā sprieduma 4.punktā.

[31] Tālāk Augstākā tiesa pievērsīsies katram šā sprieduma 25.punktā minētajam vēlēšanu iecirknim.

[32] Par Viļānu novada pašvaldības vēlēšanu iecirkni (Nr.729) tika nopratināti liecinieki J.V., I.K. un L.M. Kā secināms no šo liecinieku liecībām, neviens no viņiem pats nav saņēmis naudu par to, ka ir balsojis par partiju „Vienotība” vai tieši par D.Z., nav arī redzējis šādus gadījumus. Liecinieks J.V., pēc paša teiktā, ir sarunājies ar divām šādām personām. No viņa liecības nav konstatējams, par kuru konkrēti Viļānu novada vēlēšanu iecirkni šīs divas personas ir runājušas. Par citām personām, kuras ir saņēmušas naudu, ir tikai dzirdējis.

Kā J.V. norādīja tiesas sēdē, viņš ir nosaucis Drošības policijai konkrētus vārdus un uzvārdus, tomēr izskatāmajā lietā minētās ziņas kā pierādījums nav izmantojamas, jo neapliecina balsu pirkšanas faktu. Tās ir tikai norādes uz personām, kuras Drošības policijai ieteikts uz klausīt.

Partijas „Saskaņa” izveidotajā tabulā norādīts, ka 729.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 17,3% vēlētāju (308 balsis no 1778), 11.Saeimas vēlēšanās – 11% (183 balsis no 1659), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās – 14,05% (185 balsis no 1316), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 27,7% (198 balsis no 714). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 30,4% (462 balsis no 1519). No 462 vēlēšanu zīmēm 398 bija grozītas. No šīm 398 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 63% gadījumu. Atzīme „+” izdarīta 251 vēlēšanu zīmē, savukārt svītrojums veikts 54 gadījumos. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 100 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

No iepriekš minētā var secināt, ka partija „Vienotība” 12.Saeimas vēlēšanās 729.vēlēšanu iecirknī ir ieguvusi vairāk balsu nekā iepriekš, turklāt pieaugums ir diezgan nozīmīgs. Iepriekšējās vēlēšanās parasti iegūtas ap 200 balsu, savukārt 12.Saeimas vēlēšanās – uz pusi vairāk. Arī atbalsts D.Z. 12.Saeimas vēlēšanās ir bijis diezgan ievērojams, ja ņem vērā, ka viņš Latgales vēlēšanu apgabalā balotējies pirmo reizi. Augstākajai tiesai nav informācijas par D.Z. individuālo kampaņu Viļānos, kas izskaidrotu viņa panākumus. Tajā pašā laikā

nav neviena tieša pierādījuma – liecinieka liecības, rakstveida pierādījuma –, kas nepārprotami liktu secināt, ka šajā vēlēšanu iecirknī rezultāti ir veidojušies balsu pirkšanas veidā.

[33] Par Dekšāres pagasta pārvaldes vēlēšanu iecirkni (Nr.733) liecības sniedza J.V. un L.M. Augstākā tiesa jau iepriekš sniedza savu vērtējumu viņu liecībām, tāpēc to neatkārtos.

Partijas „Saskaņa” iesniegtajā tabulā norādīts, ka 733.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 22% vēlētajū (69 balsis no 313), 11.Saeimas vēlēšanās – 14,8% (43 balsis no 291), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās – 4,7% (16 balsis no 336), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 52,7% (88 balsis no 167). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 47,8% (223 balsis no 467). No 223 vēlēšanu zīmēm 192 bija grozītas. No šīm 192 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 80,7% gadījumos. Atzīme „+” izdarīta 155 vēlēšanu zīmēs, savukārt svītrojums veikts 17 gadījumos. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 12 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Šajā vēlēšanu iecirknī partijas „Vienotība” atbalstītāju skaits ir trīs un vairāk reižu audzis, salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām. Tomēr šis viens pats apstāklis ir nepietiekams, lai izdarītu tālākus secinājumus, kā šāds rezultāts ir veidojies. Liecinieka J.V. liecība ietver norādes uz iespējamu balsu pirkšanu, tomēr ne viena, ne kopā ar salīdzinošo tabulu liecība nav pietiekams pamats secinājumam, ka ir notikuši vēlēšanu rezultātus ietekmējoši pārkāpumi.

[34] Par Sokolku pagasta pārvaldes vēlēšanu iecirkni (Nr.755) liecības sniedza L.M., I.R. un L.V. Visas liecinieces ir amatpersonas, kuru liecības pamatā ir balstītas uz citu personu runāto un pārstiegumu par vēlēšanu rezultātiem.

Partijas „Saskaņa” iesniegtajā tabulā norādīts, ka 755.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 9,5% vēlētajū (30 balsis no 316), 11.Saeimas vēlēšanās – 5,8% (14 balsis no 242), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās – 2,6% (7 balsis no 265), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 7,6% (10 balsis no 131). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 35,2% (111 balsis no 315). No 111 vēlēšanu zīmēm 100 bija grozītas. No šīm 100 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 77% gadījumos. Atzīme „+” izdarīta 77 vēlēšanu zīmēs, savukārt svītrojums veikts 9 gadījumos. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 16 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Kā redzams, arī šajā vēlēšanu iecirknī partijas „Vienotība” atbalsts ir būtiski audzis. Spriežot pēc liecinieku liecībām, pagastā tiek runāts par iespējamu balsu pirkšanu par labu partijai „Vienotība”, vēlēšanu iecirkņa

tuvumā redzēti aizdomīgi cilvēki. Par konkrētu naudas ņemšanas vai došanas faktu neviens liecinieks neliecināja. Toties nosauca konkrētu personu, kura ļaužu valodās tiek saistīta ar iespējamo balsu pirkšanu. No minētā kopsakarā ar D.Z. liecību var pirmšķietami secināt, ka šī persona strādā SIA „Vlakon”, kas savukārt pieder D.Z. labam paziņam.

Augstākajai tiesai ar patlaban noskaidrotajiem faktiem – baumām un vispārēju izbrīnu – ir nepietiekami, lai izdarītu juridisku secinājumu par to, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts prettiesisku darbību ceļā. Šāda secinājuma izdarīšanai minētie apstākļi pilnīgi noteikti var būt ņemami vērā, tomēr paši par sevi tie veido tikai fonu, kuram trūkst konkrētu pierādījumu.

[35] Par Gaigalavas pagasta pārvaldes vēlēšanu iecirkni (Nr.736) liecināja V.D. No viņas liecības secināms, ka vienīgais, kas pievērsis viņas kā vēlēšanu komisijas amatpersonas uzmanību, ir vēlēšanu zīmes, kurās iepretim D.Z. vārdam bieži ir atzīme „+”, bet pārējiem svītrojumi. Nekādus citus novērojumus lieciniece neizteica.

Partijas „Saskaņa” iesniegtajā tabulā norādīts, ka 736.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 24,3% vēlētāju (118 balsis no 486), 11.Saeimas vēlēšanās – 16,2% (64 balsis no 396), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 72,7% (242 balsis no 333), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 57,4% (101 balss no 176). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 50,7% (222 balsis no 438). No 222 vēlēšanu zīmēm 191 bija grozīta. No šīs 191 grozītās zīmes grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 72,8% gadījumos. Atzīme „+” izdarīta 139 vēlēšanu zīmēs, savukārt svītrojums veikts 26 gadījumos. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 49 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

No iepriekš minētā var secināt, ka kopējais partijas „Vienotība” sasniegtais rezultāts nav kardināli atšķirīgs no iepriekšējās vēlēšanās saņemtajā vēlētāju atbalsta. Vienīgais skaidri redzamais atbalsts saistās tieši ar D.Z., kurš individuāli ir ļoti labi novērtēts. No šā viena paša fakta Augstākā tiesa attiecībā uz lietā galveno jautājumu par iespējamo balsu pirkšanu nevar izdarīt nekādus secinājumus.

[36] Par Griškānu pagasta pārvaldes vēlēšanu iecirkni (Nr.737) liecināja komisijas priekšsēdētājs A.V. Saskaņā ar liecinieka teikto viņš par balsu pirkšanu neko nav redzējis vai dzirdējis. Arī pārsteiguma par vēlēšanu rezultātiem nav. Ievēroja, ka atsevišķas vēlēšanu zīmes bija aizpildītas „kā ar vienu roku” tādējādi, ka D.Z. vai vēl kādam izdarīta atzīme „+”, bet pārējie izsvītroti. Atzina, ka visām partijām bieži bija grozītas vēlēšanu zīmes.

Atbilstoši partijas „Saskaņa” iesniegtajai tabulai 737. iecirknī 10. Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 3,3% vēlētāju (15 balsis no 461), 11. Saeimas vēlēšanās – 3,4% (12 balsis no 351), 2013. gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 15,4% (101 balss no 655), 2014. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 11,8% (34 balsis no 288). 12. Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 11,3% (44 balsis no 390). No 44 vēlēšanu zīmēm 36 bija grozītas. No šīm 36 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 77,8% gadījumos. Atzīme „+” izdarīta 28 vēlēšanu zīmēs, savukārt svītrojums veikts 6 gadījumos. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 3 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Attiecībā uz tabulā ietvertu informāciju nevar izdarīt nepārprotamus secinājumus. Var redzēt, ka iepriekšējās Saeimas vēlēšanās partijai „Vienotība” nav bijis tik liels atbalsts, tomēr pirms 12. Saeimas vēlēšanām notikušajās pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanās partijas vēlētāju loks bija paplašinājies. No tā, ka individuāli D.Z. saņēmis visvairāk atzīmi „+”, nevar izdarīt nekādus secinājumus par balsu pirkšanu. Arī liecinieka liecība nerada pamatu tālākiem secinājumiem.

[37] Tiesas sēdē par vēlēšanu iecirkni „Sakstagala pagasta pārvaldes administratīvā ēka” (Nr.751) liecināja liecinieces I.N. un O.D. Abas liecinieces pēc viņu teiktā ir runājušas ar cilvēkiem Sakstagala pagastā, kuri stāstījuši par naudas došanu saistībā ar balsojumu par labu partijai „Vienotība”, konkrēti D.Z. Lieciniece I.N. ir dzirdējusi par šādām runām, savukārt O.D. kā žurnāliste ir intervējusi vienu personu, kura par balsojumu saņēmusi 5 *euro*.

Drošības policijas iesniegtajos materiālos ir divu personu paskaidrojumi, kuras apliecina, ka ir saņēmušas 5 *euro* par to, ka balsojušas par partiju „Vienotība”. Viens norāda, ka izdarījis atzīmi „+” par labu D.Z., otrs neatceras, kuram šādu ierakstu veicis.

No partijas „Saskaņa” iesniegtās tabulas redzams, ka 751. iecirknī 10. Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 12% vēlētāju (53 balsis no 443), 11. Saeimas vēlēšanās – 6,3% (26 balsis no 411), 2013. gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 28,2% (110 balsis no 390), 2014. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 23,7% (49 balsis no 207). 12. Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 39,8% (180 balsis no 452). No 180 vēlēšanu zīmēm 158 bija grozītas. No šīm 158 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 71,5% gadījumos. Atzīme „+” izdarīta 113 vēlēšanu zīmēs, savukārt svītrojums veikts 16 gadījumos. Nākamajam partijas

„Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 22 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Tādējādi ir iegūti pierādījumi, ka šajā vēlēšanu iecirknī ir bijušas personas, kuras, balsojot par partiju „Vienotība” un izdarot atzīmi „+” iepretim D.Z. un, iespējams, cita deputāta kandidāta vārdam, ir saņēmušas par to naudu. Līdz ar to secināms, ka ir bijuši vēlēšanu tiesību pārkāpumi.

Apsverot, vai šajā vēlēšanu iecirknī ir ietekmēts vēlēšanu rezultāts, Augstākā tiesa atzīst, ka pierādījumi šajā sakarā ir nepietiekami. Proti, ir konstatēti atsevišķi gadījumi, kuri rada šaubas par rezultātu tiesiskumu. Tomēr, lai tiesa varētu uzskatīt rezultātus par prettiesiskiem, šaubām ir jābūt pamatotām. Termins „pamatotas šaubas” nozīmē, ka tiesa ar pietiekami augstu ticamības pakāpi var secināt, ka vēlēšanu rezultāts būtu bijis citāds, ja šādu pārkāpumu nebūtu bijis.

Attiecībā uz Sakstagala pagasta vēlēšanu iecirkni ir divu personu paskaidrojumi, viena persona, kuru intervējusi viena lieciniece, un ļaužu runas, kuras pastarpināti dzirdējusi cita lieciniece. Tomēr, kā redzams no salīdzinošās tabulas, šajā vēlēšanu iecirknī par partiju „Vienotība” ir balsojušas 180 personas. Augstākā tiesa ar tās rīcībā esošajiem pierādījumiem nevar secināt, ka lielā skaitā gadījumu balsojumu ir ietekmējusi naudas saņemšana. Atšķirībā no citiem vēlēšanu iecirkņiem par Sakstagalu nebija uzaicināti liecinieki no vēlēšanu komisijas, kas varētu sniegt detalizētāku ieskatu vēlēšanu norisē. Ļaužu runas, par kurām izteicās lieciniece I.N., ir tikai liecinieces atstāstījums, ko viņa ir dzirdējusi. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 162.panta piektajai daļai šādas liecinieces liecības nevar tikt atzītas par pierādījumu (pat netiešu). Tiesai pašai būtu jāuzklausā liecinieki, kuri liecinātu par naudas saņemšanu, naudas maksāšanu vai vismaz ka ir redzējuši naudas došanas faktu. Ja cilvēki baidās runāt (kā atzina lieciniece), tad arī tiesai trūkst pierādījumu.

Pamatojoties uz minēto tiesību normu, par pierādījumu nav atzīstama arī žurnālistes O.D. liecība par intervētās personas teikto, jo lieciniece neatklāja šīs personas identitāti.

Ievērojot minēto, atzīstams, ka Sakstagala pagasta vēlēšanu iecirknī ir konstatēti vēlēšanu tiesību pārkāpumi, tomēr pierādījumi nav pietiekami, lai secinātu, ka tie ir ietekmējuši partijas „Vienotība” vai D.Z. vēlēšanās iegūtos rezultātus.

[38] Par Silmalas kultūras nama vēlēšanu iecirkni (Nr.752) liecināja iecirkņa komisijas priekšsēdētāja L.L. Vienīgais novērojums, ko lieciniece izteica, attiecas uz partijas „Vienotība” un īpaši D.Z. panākumiem vēlēšanās.

Atbilstoši partijas „Saskaņa” iesniegtajai tabulai 752.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 5% vēlētāju (15 balsis no 298),

11.Saeimas vēlēšanās – 1,9% (5 balsis no 270), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 5,9% (17 balsis no 285), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 2,3% (3 balsis no 129). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 17,2% (38 balsis no 221). No 38 vēlēšanu zīmēm 30 bija grozītas. No šīm 30 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 93,3% gadījumū. Atzīme „+” izdarīta 28 vēlēšanu zīmēs, bet nav veikts nevienš svītrojums. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 3 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām, partijas „Vienotība” atbalstītāju skaits ir būtiski audzis. Arī D.Z. individuāli ir guvis lielu atbalstu. D.Z. ir paskaidrojis, ka viņam ir bijusi masīva individuāla kampaņa. Lai gan par šo vēlēšanu iecirkni lieciniece L.L. šādu faktu neapstiprina, lieciniece A.L., kas liecināja par citu Silmalas pagasta vēlēšanu iecirkni, norādīja uz D.Z. individuāli veikto aģitāciju grāmatu svētkos. Vai un cik lielā mērā šī aģitācija ir ietekmējusi attiecīgos rezultātus, bez papildu informācijas nevar spriest. Jebkurā gadījumā iepriekš minētie pierādījumi par šo vēlēšanu iecirkni nedod pietiekamu pamatu secināt, ka rezultātu ir veidojušas prettiesiskas darbības.

[39] Par vēlēšanu iecirkni „Kruku bibliotēka – klubs” (Nr.753) liecināja iecirkņa komisijas priekšsēdētāja A.L. Saskaņā ar viņas liecību nekas aizdomīgs vēlēšanu dienā nav novērots, runu par balsu pirkšanu nav, ir dzirdējusī D.Z. individuālo aģitāciju.

Atbilstoši partijas „Saskaņa” iesniegtajai tabulai 753.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 2% vēlētāju (8 balsis no 408), 11.Saeimas vēlēšanās – 2% (7 balsis no 353), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 3,5% (9 balsis no 260), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 3% (4 balsis no 132). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 13,6% (40 balsis no 295). No 40 vēlēšanu zīmēm 34 bija grozītas. No šīm 34 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 88,2% gadījumū. Atzīme „+” izdarīta 30 vēlēšanu zīmēs, bet svītrojums veikts vienā vēlēšanu zīmē. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 9 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Arī šajā gadījumā, salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām, partija „Vienotība” un īpaši D.Z. ir guvis lielu atbalstu 12.Saeimas vēlēšanās. Atbalsts ir vismaz trīskāršojies. Ņemot vērā liecinieces A.L. teikto, apstiprinās D.Z.

teiktais par individuālo kampaņu. Vai tas ir bijis iemesls atbalsta pieaugumam, nevar viennozīmīgi pateikt. Augstākajai tiesai nav iespēju izdarīt konkrētus secinājumus citu pierādījumu trūkuma dēļ. Esošie pierādījumi neliecina par vēlēšanu rezultātu ietekmēšanu ar prettiesiskām darbībām.

[40] Par Ružinas bibliotēkas vēlēšanu iecirkni (Nr.754) lietā vienīgais netiešais pierādījums ir partijas „Saskaņa” izveidotā tabula. Atbilstoši šai tabulai 754.iecirknī 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 1,8% vēlētāju (6 balsis no 329), 11.Saeimas vēlēšanās – 0,9% (3 balsis no 318), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās, kurās partijai „Vienotība” bija kopīgs saraksts ar politisko partiju „Reformu partija”, politisko partiju „Latgales partija” un Nacionālo apvienību, – 21,6% (62 balsis no 287), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 5,7% (9 balsis no 156). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 11,8% (36 balsis no 304). No 36 vēlēšanu zīmēm 29 bija grozītas. No šīm 29 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 89,7% gadījumu. Atzīme „+” izdarīta 26 vēlēšanu zīmēs, bet svītrojums nav veikts nevienā vēlēšanu zīmē. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 3 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Kā jau atzīts attiecībā uz citiem Silmalas pagasta vēlēšanu iecirkņiem, arī šajā gadījumā partijai „Vienotība” un īpaši D.Z. ir būtiski audzis vēlētāju atbalsts. Nav viennozīmīgi izskaidrojams, vai šis atbalsts ir saistāms ar D.Z. aģitāciju grāmatu svētkos. Augstākajai tiesai trūkst informācijas, lai izdarītu konkrētus secinājumus, kā šāds atbalsts ir veidojies. Iegūtie pierādījumi nav pietiekami, lai atzītu, ka vēlēšanu iznākums šajā iecirknī veidojies prettiesisku darbību rezultātā.

[41] Par Balvu kultūras un atpūtas centra vēlēšanu iecirkni (Nr.319) liecināja P.S., B.S. un V.K. Šie liecinieki liecināja par autobusu ar cilvēkiem, kas tikuši atvesti no cita vēlēšanu apgabala. P.S. pamatā pārstāstīja sava paziņas teikto, jo pats ieradies vēlāk. Pats esot redzējis atvestos cilvēkus. B.S. izteikts piedāvājums par 10 *euro* nobalsot par partiju „Vienotība” un ievilkt atzīmi „+” D.Z. Šo piedāvājumu nav pieņēmis, jo nav bijusi līdzī pase. Arī V.K. piedāvāts nobalsot, pretim saņemot naudu, tomēr viņš jau bija nobalsojis.

Apsverot minēto liecinieku liecības, jāņem vērā arī Drošības policijas materiāli, kuros ir P.S. un vēl vienas personas paskaidrojumi. Tāpat tiesas sēdē tika iesniegta Saeimas deputāta J.A. vēstule ģenerālprokuroram, kurai pielikumā ir P.S. rakstīti ziņojumi par notikušo. Izvērtējot visus pierādījumus – liecības un rakstveida pierādījumus –, Augstākā tiesa secina, ka personu teiktais pamatā sakrīt par faktu par cilvēkiem, kuri atvesti ar autobusu, un runām par naudas saņemšanu. Tomēr Augstākā tiesa konstatē nesakritību

attiecībā uz datumiem, par kuriem šis stāsts tiek stāstīts. Tiesas sēdē P.S. un B.S. liecināja, ka minētais atgadījums noticis ceturtdienā, t.i., 2.oktobrī. J.A. adresētajā vēstulē un pievienotajā ziņojumā P.S. norāda uz 3.oktobrī. Arī Drošības policijas materiālos gan P.S., gan cita persona sniedz paskaidrojumus par 3.oktobrī. Visbeidzot V.K. tiesas sēdē minēto atgadījumu nepārprotami attiecināja uz īsto vēlēšanu dienu – 4.oktobrī.

Kā izriet no liecībām tiesas sēdē un Drošības policijas materiāliem, visas personas ir pazīstamas ar P.S. Tāpat secināms, ka minētais notikums ir pārrunāts starp šīm personām un ar P.S. Līdz ar to viņu teiktais nav uztverams kā savstarpēji neatkarīgs vērojums. Tiesa atkārtoti lūdza precizēt datumu, par kuru liecinieki sniedza savas liecības, līdz ar to lieciniekiem bija iespēja vēlreiz apdomāt šo jautājumu. Tā kā konsekvēnti tika sniegtas vienas un tās pašas atbildes, kas savstarpēji nav saskanīgas, Augstākā tiesa minētos pierādījumus neatzīst par ticamiem. Līdz ar to tie nav izmantojami.

Ja aplūko partijas „Saskaņa” iesniegto tabulu, tad konstatējams, ka 319. iecirknī 10. Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 21,9% vēlētāju (472 balsis no 2155), 11. Saeimas vēlēšanās – 11,5% (252 balsis no 2184), 2013. gada pašvaldību vēlēšanās – 7% (92 balsis no 1323), 2014. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 40,8% (258 balsis no 633). 12. Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 12,6% (260 balsis no 2056). No 260 vēlēšanu zīmēm 148 bija grozītas. No šīm 148 grozītajām zīmēm grozījumi attiecībā uz D.Z. izdarīti 32,4% gadījumā. Atzīme „+” izdarīta 48 vēlēšanu zīmēs, bet svītrojumi izdarīti 44 vēlēšanu zīmēs. Partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 55 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis trešo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Kā secināms, vēlēšanu rezultāti neuzrāda būtiskas atšķirības partijas „Vienotība” vēlētāju aktivitātē. Arī D.Z. individuāli nav novērtēts īpaši labvēlīgi.

Pierādījumi par šo vēlēšanu iecirkni neliecina, ka vēlēšanu rezultāts ir ticis ietekmēts prettiesisku darbību rezultātā.

[42] Par vēlēšanu iecirkni „Galēnu pagasta teritoriālās pārvaldes ēka, kultūras nams” (Nr.715) liecināja J.S. Saskaņā ar viņa liecību liecinieks pats nekādus pārkāpumus nav novērojis, bet norāda uz runām par balsu pirkšanu par labu partijas „Vienotība” deputāta kandidātam D.Z.

No partijas „Saskaņa” iesniegtās tabulas redzams, ka 715. iecirknī 10. Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 42,7% vēlētāju (146 balsis no 342), 11. Saeimas vēlēšanās – 19,7% (59 balsis no 299), 2014. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 61,6% (101 balss no 164). 12. Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 51,3% (183 balsis no 357). No 183 vēlēšanu zīmēm 153 bija grozītas. No šīm 153 grozītajām zīmēm attiecībā uz D.Z. 27 zīmēs izdarīta

atzīme „+”, bet svītrojumi veikti 48 vēlēšanu zīmēs. Partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 95 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis piekto vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

No iepriekš minētā secināms, ka liecinieks pats naudu nav saņēmis, nav arī redzējis naudas došanu, dzirdējis tikai ļaunu runas. Savukārt rezultāti paši par sevi neuzrāda augstu atbalstu D.Z., tieši pretēji. Līdz ar to šajā vēlēšanu iecirknī vēlēšanu tiesību pārkāpumi nav konstatējami.

[43] Kaut gan tiesas sēdē partijas „Saskaņa” pārstāvis nenosauca Viļānu novada Viļānu pagasta 759.vēlēšanu iecirkni „Atpūtas un informācijas centrs „Kamenīte””, pieteikumā norādītas personas, kuras varētu liecināt par šo iecirkni. Tāpēc Augstākā tiesa izvērtēs tās rīcībā esošos pierādījumus par šo vēlēšanu iecirkni.

Uz tiesas sēdi pieteikumā minētās personas nebija iespējams izsaukt, tomēr Drošības policijas dokumentos ir materiāli – divu personu paskaidrojumi –, kuri ir izmantojami lietas apstākļu novērtēšanā. Viena no personām ir paskaidrojusi, ka vēlēšanās ir balsojusi par partiju „Vienotība” un izdarījusi atzīmi „+” iepretim D.Z. vārdam, par to saņemot 10 *euro*. Savukārt otra persona norādījusi, ka, lai gan ir aicināta balsot par partiju „Vienotība” un konkrēti par D.Z., patiesībā D.Z. vārdu ir pārsvītrojusi. Naudu 10 *euro* ir saņēmusi.

No tiesas sēdē nopratinātajiem lieciniekiem uz šo vēlēšanu iecirkni var attiecināt Viļānu novada vēlēšanu komisijas priekšsēdētājas L.M. liecību.

Partijas „Saskaņa” iesniegtajā tabulā par 759.vēlēšanu iecirkni norādīts, ka 10.Saeimas vēlēšanās par partiju „Vienotība” nobalsojuši 15,5% vēlētāju (67 balsis no 431), 11.Saeimas vēlēšanās – 10,3% (37 balsis no 358), 2013.gada pašvaldību vēlēšanās – 13% (55 balsis no 422), 2014.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 29,5% (62 balsis no 210). 12.Saeimas vēlēšanās par šo partiju balsojuši 45% (211 balsis no 469). No 211 vēlēšanu zīmēm 173 bija grozītas. No šīm 173 grozītajām zīmēm attiecībā uz D.Z. 107 zīmēs izdarīta atzīme „+”, bet svītrojumi veikti 35 vēlēšanu zīmēs. Nākamajam partijas „Vienotība” deputāta kandidātam, kuram ir visvairāk izdarītas „+” atzīmes, ir 40 šādi ieraksti. Pēc grozījumu apkopošanas D.Z. ieguvis pirmo vietu partijas „Vienotība” deputātu kandidātu sarakstā.

Nemot vērā personu paskaidrojumus Drošības policijai, var secināt, ka 759.vēlēšanu iecirknī ir notikusi vēlētāju gribas ietekmēšana, samaksājot par to, ka tiek nobalsots par partiju „Vienotība” un konkrēti par D.Z. Arī salīdzinošā tabula uzrāda lielāku atbalstu šim politiskajam spēkam. Tajā pašā laikā, ja aplūko tieši D.Z. panākumus, lai gan viņš ir saņēmis lielu atbalstu, viņa vārds bieži ticis arī svītrots. Vēlēšanu iecirkņa amatpersona liecībā izteica izbrīnu par vēlēšanu rezultātiem, taču par vēlēšanu norisi nekādus novērojumus

neizteica. No visiem 211 vēlētājiem, kuri nobalsojuši par partiju „Vienotība”, divi norādījuši, ka saņēmuši par to naudu.

Augstākā tiesa atzīst, ka ar iegūtajiem pierādījumiem nepietiek, lai secinātu, ka šajā vēlēšanu iecirknī vēlēšanu pārkāpumi ir ietekmējuši vēlēšanu iznākumu.

[44] Ievērojot iepriekš par katru vēlēšanu iecirkni teikto, secināms, ka, aplūkojot pierādījumus par katru iecirkni atsevišķi, nav konstatējams, ka kādā no tiem būtu veiktas pretprettiesiskas darbības (notikusi balsu pirkšana), kas būtu ietekmējušas vēlēšanu rezultātus attiecībā uz partiju „Vienotība” vai D.Z.

Papildus jau konstatētajam ir jāņem vērā arī D.Z. liecība, Drošības policijas atzinums, kā arī socioloģisko aptauju rezultāti un lietpratēja A.K. paskaidrojumi šajā sakarā. Tikai pēc tam varēs izdarīt galīgos secinājumus.

[45] D.Z. savus panākumus saista ar uzlaboto ceļu stāvokli Latgalē, kā arī ar savu individuālo vēlēšanu kampaņu. Kategoriski noliedz savu un apšaubā savu atbalstītāju iesaistīšanos pretprettiesisku darbību veikšanā, lai ietekmētu vēlēšanu rezultātus.

Vērtējot D.Z. liecību kopsakarā ar pārējo liecinieku liecībām par viņa individuālo kampaņu, Augstākā tiesa negūst šim apgalvojumam apstiprinājumu. Jautājums par D.Z. individuālo kampaņu tika uzdots tiesas sēdē nopratinātajiem lieciniekiem. Tikai A.L. no Silmalas pagasta apstiprināja, ka redzējusi D.Z. aģitāciju grāmatu svētkos, pārējie liecinieki norādīja uz partijas „Vienotība” kopējo reklāmu. Atbilstoši D.Z. teiktajam, viņš vairāk ticies ar reģiona viedokļu līderiem, nevis piedāvājis tikšanos visiem vēlētājiem. Tajā pašā laikā tiesas sēdē neviena konkrēta persona netika ne nosaukta, ne nopratināta. Liecinieks arī nenorādīja, ka individuālā kampaņa attiekusies uz kādiem atsevišķiem novadiem vai pagastiem, vien paskaidroja, ka izbraukājis Latgali „visos virzienos”.

Attiecībā uz uzlaboto ceļu segumu Augstākajai tiesai nav citu pierādījumu, kas apstiprinātu vai noliegtu D.Z. teikto, ka Saeimas vēlēšanās šis bijis būtisks apstāklis tik nozīmīga atbalsta gūšanai.

Novērtējot D.Z. liecību kopumā, Augstākā tiesa negūst pārliecinošu izskaidrojumu D.Z. individuālajiem panākumiem atsevišķos pagastos.

[46] Šādu izskaidrojumu nedod arī pirmsvēlēšanu laikā veiktās socioloģiskās aptaujas. Lietas materiālos ir četru pētījumu dati. Trīs veicis pētījumu centrs SKDS, vienu – datu vākšanas uzņēmums „Norstat”.

2013.gada decembrī pētījumu centrs SKDS veicis socioloģisko aptauju, aptaujājot 839 balsstiesīgos pilsoņus, no tiem 14,9% Latgales vēlēšanu apgabalā. Atbildot uz jautājumu, kā tiek vērtēts politiķis D.Z., respondenti Latgalē norādījuši: pozitīvi – 9,4%, negatīvi – 11,8%, nav dzirdējis par tādu – 41,6%, nezina – 37,2%. Komentējot šo aptauju, A.K. norādīja (*sk. šā sprieduma*

6.punktu), ka respondentu skaits ir bijis pietiekams, lai varētu spriest par tendencēm. Atzina, ka šie dati neapgāj D.Z. apgalvoto, ka dažos pagastos viņš bijis ļoti populārs.

Vienlaikus uzsvēra, ka lai pēc pētījuma datiem sasniegtu tos rezultātus, kādus D.Z. ir ieguvis Saeimas vēlēšanās, ir jāiegulda ļoti liels darbs.

2014.gada jūnijā pētījumu centrs SKDS veicis socioloģisko aptauju, aptaujājot 836 balsstiesīgos pilsoņus. Pētījumā tika noskaidrota attieksme pret dažādiem politiķiem Saeimas vēlēšanās. Kā redzams, Latgalē no 114 respondentiem par D.Z. atbildējuši: noteikti atbalstītu – 0,9%, lielāka iespēja, ka atbalstītu – 7,6%, neitrāla attieksme – 18,4%, nezina tādu – 36,0%, grūti pateikt – 11,5%, lielāka iespēja, ka neatbalstītu – 8,3%, nekādā ziņā neatbalstītu – 17,3%. No visiem respondentiem Latgalē 19 bija atzinuši, ka balsotu par partiju „Vienotība”. Šie respondenti atzina, ka D.Z. noteikti atbalstītu – 5,6%, lielāka iespēja, ka atbalstītu – 15,7%, neitrāla attieksme – 37,7%, nezina tādu – 9,1%, grūti pateikt – 16,9%, lielāka iespēja, ka neatbalstītu – 4,7%, nekādā ziņā neatbalstītu – 10,3%. Komentējot šos datus, A.K. vērsa uzmanību uz nelielo respondentu skaitu no partijas „Vienotība” vēlētāju vidus (19). Atzina, ka datiem, kas iegūti no tik neliela respondentu skaita, faktiski nav nekādas ticamības.

2014.gada jūnijā pētījumu centrs SKDS sagatavojis pētījumu par politisko partiju reitingu izmaiņu dinamiku no 2013.gada jūlija līdz 2014.gada jūnijam. Visā Latvijā tika aptaujāti 836 balsstiesīgie pilsoņi. Tika uzdots jautājums: „Ja rīt notiktu Saeimas vēlēšanas, par kuru politisko partiju vai apvienību Jūs balsotu?”. Attiecībā uz partiju „Vienotība” ietvertie dati liecina, ka 2013.gada jūlijā par to bija gatavi balsot 12,1% balsstiesīgo pilsoņu, bet 2014.gada jūnijā tie bija 20,9%.

Partija „Vienotība” tiesas sēdē iesniedza izvilkumus no socioloģiskās aptaujas, kurus norādīja kā datu vākšanas uzņēmuma „Norstat” 2014.gada jūnijā veiktā pētījuma daļu. Saskaņā ar pētījumā minēto tika aptaujāti 500 respondenti, no tiem 79 Latgalē. Tika uzdots jautājums: „Ja Saeimas vēlēšanas notiktu rīt, par kuru partiju vai to apvienību Jūs visdrīzāk balsotu?”. Latgalē iegūtā atbilde bija 15,9%. Analizējot šos datus, A.K. izteica pieņēmumu, ka „Norstat” aptaujā jautājums tika uzdots telefonintervijas veidā, savukārt pētījumu centrs SKDS izmantojis tiešās intervijas, kuru laikā iegūtos datus var uzskatīt par ticamākiem.

Izvērtējot iepriekš minēto, Augstākā tiesa secina, ka norādītie dati par partiju „Vienotība” kopumā vispārīgi atbilst Centrālās vēlēšanu komisijas noteiktajiem vēlēšanu rezultātiem. Proti, saskaņā ar oficiālajiem Centrālās vēlēšanu komisijas rezultātiem partija „Vienotība” visā Latvijas teritorijā ieguva 21,87% balsu, savukārt Latgales reģionā – 15,28 % (sk. http://sv2014.cvk.lv/index_rez.html).

No 16187 vēlēšanu zīmēm D.Z. ieguvis 4554 atzīmes „+”, bet 2804 gadījumos viņa vārds tika svītrots (sk. <http://sv2014.cvk.lv/Part-5-Strukt-4.html>). Tādējādi viņš vēlēšanu sarakstā no trešās vietas pacēlās uz pirmo. Samērojot šos faktus ar 2013.gada decembra aptaujas datiem, socioloģiskā aptauja šādu atbalstu D.Z. 2013.gada nogalē neprognozēja. Savukārt 2014.gada dati par individuālo D.Z. novērtējumu nav ņemami vērā mazā respondentu skaita dēļ.

Tajā pašā laikā, kā izriet no A.K. teiktā, 2013.gada aptauja neliecina, ka šādu atbalstu Saeimas vēlēšanās noteikti nebija iespējams iegūt. Līdz ar to vismaz teorētiskā līmenī šāda iespēja ir pieļaujama.

[47] Atbilstoši Drošības policijas pārstāvja norādītajam (sk. *šā sprieduma 5.punktu*), par Latgales vēlēšanu apgabalu ir ierosināti četri kriminālprocesi, tomēr tie visi neattiecas uz partiju „Vienotība”. Uz tiesas sēdes brīdi saistībā ar balsošanu D.Z. labā Drošības policijā ne vairāk kā piecas personas bija atzinušas, ka tām ir dotas konkrētas norādes, par to saņemot samaksu. Kā atzina Drošības policijas pārstāvis, var runāt par atsevišķiem gadījumiem, bet ne par masveida balsu pirkšanu.

[48] Augstākā tiesa secina, ka Drošības policijas teiktais apstiprina iepriekš spriedumā izteiktos apsvērumus. Ja aplūko tieši D.Z. panākumus 12.Saeimas vēlēšanās, iegūtajam rezultātam pārliecinošu izskaidrojumu šīs tiesvedības laikā Augstākā tiesa nav saņēmusi. Proti, pierādījumi liecina par aizdomām, šaubām, tomēr pietrūkst tiešu pierādījumu, kas ļautu tiesai ar pietiekamu ticamību atzīt, ka vēlēšanu pārkāpumi ir bijuši vai atsevišķos gadījumos bijuši tik lielā apjomā, ka tie ir mainījuši vēlēšanu iznākumu kādā vēlēšanu iecirknī. Vienlaikus jāatzīst, ka vēlēšanu rezultāti atsevišķos vēlēšanu iecirkņos, pat ja neļauj konstatēt vēlēšanu rezultātu prettiesiskumu, ir nesaprotami, un Augstākajai tiesai nav iespēju tos pārliecinoši izskaidrot. Iegūtie pierādījumi noteikti būtu pamats tālākai apstākļu noskaidrošanai, tomēr šajā tiesvedības procesā to nav iespējams izdarīt.

Latviešiem ir sakāmvārds „Nav dūmu bez uguns”. Atsevišķos gadījumos šajā lietā ir pierādījies šā sakāmvārda patiesums. Tomēr tiesa nevar balstīt juridiskus secinājumus, tēlaini izsakoties, tikai uz dūmu pamata. Lietā vairākkārt tika norādīts uz cilvēku nevēlēšanos vai bailēm atklāti runāt par šo jautājumu. To minēja gan Drošības policijas pārstāvis, gan partijas „Saskaņa” pārstāvis, gan vairāki liecinieki. Taču bez cilvēku gatavības atklāt tiem zināmo informāciju iznākums ir tāds, ka tiesai šādas informācijas nav. No tiesas nevar gaidīt, ka tā noņems visas šaubas, ja sabiedrība pati klusē.

[49] Saeimas vēlēšanu likums pieļauj turpmāku apstākļu noskaidrošanu. Saskaņā ar šā likuma 52.¹ panta pirmo daļu Centrālā vēlēšanu komisija piecu dienu laikā pēc tam, kad ir saņēmusi notiesājošu spriedumu krimināllietā par

vēlēšanu tiesību pārkāpumiem, izvērtē, vai tiem ir bijusi ietekme uz mandātu sadalījumu attiecīgajās vēlēšanās, un pieņem lēmumu pārdalīt vai nepārdalīt mandātus starp attiecīgajās vēlēšanās reģistrētajiem kandidātiem. Kā tiesas sēdē atzina kompetentās iestādes – Centrālās vēlēšanu komisijas – pārstāve, atbilstoši šai normai korekcijas mandātu sadalījumā var tikt veiktas ne tikai viena saraksta ietvaros. Ja pēc sprieduma krimināllietā saņemšanas tiks atzīts, ka mandātu sadalījums ir ietekmēts arī starp partijām, tad attiecīgi tiks lemts par mandātu pārdali.

Līdz ar to, ņemot vērā ierosinātos kriminālprocesus, ar šīs lietas izskatīšanu nav beigusies apstākļu noskaidrošana. Ja kriminālprocesā apstiprināsies partijas „Saskaņa” pieteikumā izteiktais apgalvojums, ka 12.Saeimas vēlēšanās ir pieļauti vēlēšanu tiesību pārkāpumi, kas ir ietekmējuši vēlēšanu rezultātus kādā vēlēšanu iecirknī, pastāv iespēja, ka šīs sekas būs iespējams koriģēt.

[50] Ņemot vērā visu iepriekš spriedumā teikto, Augstākā tiesa atzīst, ka partijas „Saskaņa” pieteikums ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.pantu un Saeimas vēlēšanu likuma 51.pantu un 54.panta sesto daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Noraidīt politiskās partijas „Saskaņa” sociāldemokrātiskā partija” pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2014.gada 22.oktobra lēmuma Nr.116 „Par 12.Saeimas vēlēšanu rezultātiem” atcelšanu daļā par vēlēšanu rezultātiem Latgales vēlēšanu apgabalā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Pilns spriedums sastādīts 2014.gada 8.decembrī.

II. Spriedumi lietās par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem nodokļu administrēšanas jautājumos

Muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm

1. Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts ir interpretējams tādējādi, ka, tā kā tas ir piemērojams tikai precēm, kas ir ietvertas „vienā deklarācijā”, ja muitas dienesti šīs preces ir pārbaudījuši laikposmā, pirms tie veica minēto preču atlaišanu, šī tiesību norma neļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, saistībā ar kurām šie muitas dienesti jau ir veikuši preču atlaišanu (Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).

2. Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants ir interpretējams tādējādi, ka tas ļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes, kas veiktas attiecībā uz paraugiem, kuri ņemti no šīm precēm, rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir iekļautas agrākās deklarācijās, kuras ir iesniedzis tas pats deklarētājs, par kurām nav veikta vai vairs nevar tikt veikta šāda pārbaude, jo ir notikusi preču atlaišana, ja šīs preces ir identiskas. Preču identiskums ir jāpierāda muitas dienestiem un ir jāpārbauda tiesai (Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).

Rīgā 2014.gada 7.aprīlī

Lietā Nr. A42630107
SKA-2/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

L.Slica,

tiesnese

J.Briede,

tiesnesis

J.Neimanis,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „Greencarrier Freight Services Latvia” pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2007.gada 14.septembra lēmuma Nr.19/33920 atcelšanu daļā, sakarā ar SIA „Greencarrier Freight Services Latvia” un Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzībām par Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 8.decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Hantas”, kuras vārdā kā netiešais pārstāvis rīkojās pieteicēja – SIA „Greencarrier Freight Services Latvia” (iepriekšējie nosaukumi – SIA „GreenCarrier Latvia” un SIA „Spedair”), ievada no Krievijas izlaišanai brīvam apgrozījumam krekerus, cepumus un šokolādes batoniņus. Valsts ieņēmumu dienests veica SIA „Hantas” muitas maksājumu auditu. Tā ietvaros dienests konstatēja, ka ir radies muitas parāds, aprēķināja un uzlika pienākumu pieteicējai maksāt ievad muitas maksājumus, pievienotās vērtības nodokli, nokavējuma naudu un soda naudu.

[2] Pieteicēja iesniedza pieteikumu administratīvajā tiesā par administratīvā akta atcelšanu daļā, ar kuru noteikts muitas parāds un soda nauda par Eiropas Savienības Kombinētās nomenklatūras kodu un papildkodu nepareizu noteikšanu.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2009.gada 29.jūnija spriedumu pieteikumu apmierināja daļā.

[4] Administratīvā apgabaltiesa ar 2010.gada 28.decembra spriedumu pieteikumu apmierināja. Tiesa norādīja, ka pieteicēja nepamatoti atzīta par muitas parādnieku, jo tai nav veikts audits.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību, Augstākā tiesa ar 2011.gada 2.septembra spriedumu apgabaltiesas spriedumu atcēla un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai. Augstākā tiesa norādīja, ka likuma „Par nodokļiem un nodevām” normas, kas skar nodokļu audita veikšanu, tieši neregulē tādas situācijas, kas raksturīgas muitas jomā, kad preces importētājs ir viens nodokļu maksātājs, bet deklarētājs – cits nodokļu maksātājs. Tiesai ir jāpārlicinās, vai nodokļu administrācija ir ievērojusi nodokļu audita veikšanas regulējumu pēc būtības, nevis formāli.

[6] Izskatījusi lietu no jauna, Administratīvā apgabaltiesa ar 2011.gada 8.decembra spriedumu pieteikumu daļēji apmierināja. Tiesa nosprieda:

1) atcelt dienesta lēmumu daļā par ievad muitas nodokļa, ievad muitas nodokļa lauksaimniecības precēm, pievienotās vērtības nodokļa, nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšanu attiecībā uz daļu no precēm;

2) atcelt dienesta lēmumu daļā par nokavējuma naudas aprēķināšanu attiecībā uz daļu no precēm;

3) noraidīt pieteikumu par dienesta lēmuma atcelšanu daļā par ievedmuitas nodokļa, ievedmuitas nodokļa lauksaimniecības precēm, pievienotās vērtības nodokļa un soda naudas aprēķināšanu attiecībā uz pārējo daļu.

Apgabaltiesas spriedums, ņemot vērā pievienošanas rajona tiesas sprieduma motivācijai, pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Pieteicēja ar 2007.gada 26.marta vēstuli tika informēta par audita veikšanu SIA „Hantas” pirms audita uzsākšanas. Dienesta sākotnējā lēmumā ir norādīts, ka 2007.gada 22.maijā notika noslēguma saruna ar pieteicējas valdes priekšsēdētāju. Sākotnējais lēmums ir arī adresēts pieteicējai, un tai bija iespējams to apstrīdēt, līdz ar to pieteicējai tika nodrošinātas tiesības tikt uzklusītai pirms sākotnējā lēmuma pieņemšanas, kā arī tika nodrošinātas tiesības apstrīdēt sākotnējo lēmumu. Tādējādi secināms, ka pieteicējai tika nodrošinātas Administratīvā procesa likumā paredzētās garantijas – tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, tiesības tikt uzklusītai, tiesības saņemt lēmumu u.c.

Termini, kādos pieteicējai izsniegts sākotnējais lēmums un pieteicēja iepazīnās ar audita lietas materiāliem, var ietekmēt tikai apstrīdēšanas un pārsūdzības termiņu pagarināšanu, bet ne auditā konstatētos apstākļus pēc būtības.

[6.2] Dienestam nebija pamata attiecināt atsevišķu preču sūtījumu preču paraugu testēšanas rezultātus uz visā pārbaudes periodā ievestajām un deklarētajām precēm no Krievijas uzņēmuma ZAO „Konditer–Kursk”.

Testēšanai izmantotie preču paraugi ņemti no preču piegādēm, kas notikušas 2005.gada oktobrī un novembrī. Testēšanas rezultāti ir attiecināti ne tikai uz konkrētās piegādes precēm, bet arī uz precēm, kas noformētas ar 23 citām muitas deklarācijām laikā no 2004.gada 4.jūnija līdz 2005.gada 6. septembrim. Tātad testēšanas rezultāti attiecināti arī uz precēm, kas ievestas vairāk nekā gadu pirms testētajām precēm.

Dienests nav pierādījis neatbilstoša kombinētās nomenklatūras koda piemērošanu precēm, kuru sūtījumam netika veikta paraugu testēšana. Tātad pieteicējai nebija jāiesniedz pierādījumi par atšķirīgām pārbaudīto (testēto) preču un citu sūtījumu preču, par kurām noteikti papildu maksājumi budžetā, atšķirīgām objektīvajām īpašībām.

[6.3] Atsaukšanās uz procesuālās ekonomijas principu un muitas iestādes rīcībā esošo resursu lietderīgu izmantošanu nevar būt pamats viena preču sūtījuma pārbaudes rezultātu attiecināšanai uz precēm, kas noformētas ar citām muitas deklarācijām un ievestas citā laikā, neņemot vērā Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi (turpmāk – Muitas kodekss) 70.panta pirmās daļas nosacījumus un ignorējot preces identifikācijas atzinumā, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta

2007.gada 5.jūlija kārtības Nr.18 „Kārtība, kādā Valsts ieņēmumu dienesta muitas iestādes veic preču klasifikāciju saskaņā ar Eiropas Savienības nomenklatūru” 26.punktā noteikto.

[6.4] Laikā, kad pieteicēja uzzināja preču paraugu identificēšanas rezultātus (2007.gada maijā), pieteicējai nebija iespējams veikt preču, kas deklarētas 2004. un 2005.gadā, pārbaudi citās laboratorijās vai lūgt dienestam veikt šo preču paraugu izņemšanu, testēšanu un identificēšanu, līdz ar ko nebija iespēju iesniegt papildu pierādījumus par deklarēto preču sastāvu.

Tomēr nevar piekrist pieteicējas argumentam, ka veiktā preču paraugu testēšana nav uzskatāma par pietiekamu pierādījumu tāpēc, ka laboratorijas, kas veica testēšanu, nav akreditētas. Preču testēšanu nodrošinājusi Muitas laboratorija un Pārtikas un vides izmeklējumu laboratorija. No likuma „Par atbilstības novērtēšanu” 1.panta 7. un 9.punkta, 2.panta un 5.panta izriet, ka akreditācija ir obligāti nepieciešama tām iestādēm, kas veic tādu produktu, procesu vai pakalpojumu atbilstības novērtēšanu, kuriem prasības ir noteiktas normatīvajos aktos. Pieteicējas deklarēto preču (konditorejas izstrādājumu) atbilstība nav reglamentēta normatīvajos aktos, līdz ar to norādītajām laboratorijām nav izvirzāma obligāta akreditācijas prasība norādīto pārtikas produktu testēšanai.

[6.5] Atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 29.panta otrajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā laikā, kad tika ievestas preces – 2004. un 2005.gadā) par nodokļu un nodevu maksājuma (arī soda naudas) samaksas termiņa nokavējumu maksātājam tiek aprēķināta nokavējuma nauda – no laikā nenomaksātā pamatparāda 0,05 procenti par katru nokavēto dienu, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikti citi nokavējuma naudas apmēri.

Minētā tiesību norma noteica nodokļu maksātāja atbildību par nodokļu samaksas kavējumu. Gadījumā, ja nodoklis ir aprēķināts, bet tiek kavēts samaksas pienākums, nodokļu maksātājs maksā nodokli un maksājumus par samaksas kavējumu. Šādos gadījumos nodokļu maksātājam ir zināms gan nodokļa apmērs, gan tā samaksas termiņš, un likumdevēja noteiktās sekas ir vērstas tikai pret kavējumu, un nav noteikta soda nauda. Savukārt, ja nodoklis nav vispār aprēķināts (ir samazināta budžetā maksājamā nodokļa summa), šāda pārkāpuma konstatēšanas gadījumā dienests aprēķina ne tikai nodokli, bet arī soda naudu.

Lai arī normatīvajos aktos nav noteikts konkrēts termiņš, kādā jāveic preču paraugu testēšana un jāsastāda preces identifikācijas atzinums, no labas pārvaldības principa izriet, ka šim termiņam ir jābūt saprātīgam. Tā kā nokavējuma nauda ir radusies lielā mērā dienesta rīcības dēļ, secināms, ka lēmums daļā par nokavējuma naudas aprēķināšanu ir prettiesisks.

[7] Pieteicēja iesniedza kasācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru pieteikums noraidīts. Kasācijas sūdzība pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[7.1] Tiesa nepareizi noskaidroja, vai dienests ir ievērojis nodokļu audita veikšanas regulējumu pēc būtības. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka 2007.gada 26.marta vēstulē par audita veikšanu SIA „Hantas” dienests ir lūdzis pieteicējai iesniegt ar SIA „Hantas” noslēgtos līgumus un izsniegtās pilnvaras. Lidzīga satura vēstules tika nosūtītas arī citām ar SIA „Hantas” saistītajām sabiedrībām. No minētās vēstules pieteicēja nevarēja saprast, ka šī audita ietvaros tiek auditēta arī pieteicēja, un nebija pamata uzskatīt, ka SIA „Hantas” audita ietvaros varētu tikt pieņemts pieteicējai nelabvēlīgs lēmums. Pieteicēja netika pienācīgā kārtā uzaicināta uz audita noslēguma sarunu. Lēmums par muitas parādu pieteicējai tika izsniegts 2007.gada 7.jūnijā, bet lietas materiālus pieteicēja saņēma 2007.gada 20.jūnijā.

[7.2] Tiesa nepamatoti secināja, ka vienīgā atbildīgā par muitas parādu ir pieteicēja. Tiesa nepiemēroja Muitas kodeksa 201.panta 3.punktu, no kura izriet, ka par parādnienu netiešās pārstāvības gadījumā var būt trīs personas: 1) deklarētājs, 2) personas, kuras uzdevumā ir aizpildīta nodokļu deklarācija un 3) persona, kura sniegusi deklarācijas sastādīšanai vajadzīgo informāciju. Tiesa nevērtēja, ka dienests nepamatoti ir sašaurinājis to personu loku, kuras ir atbildīgas par muitas parādu netiešās pārstāvības gadījumā, un neņēma vērā Eiropas Savienības Tiesas praksi minētās tiesību normas piemērošanā. Tiesa nav ņēmusi vērā arī Muitas kodeksa 202.panta 3.punktā un 213.pantā noteikto.

[8] Valsts ieņēmumu dienests iesniedza kasācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteikums. Kasācijas sūdzība pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[8.1] Tiesa nepamatoti secināja, ka pieteicējai nebija jāiesniedz ticami pierādījumi par pārbaudīto (testēto) preču un citu sūtījumu preču, par kurām noteikti papildu maksājumi budžetā, atšķirīgām objektīvajām īpašībām. Šāds pieteicējas pienākums izriet no likuma „Par nodokļiem un nodevām” 38.panta. Turklāt atbilstoši Muitas kodeksa 78.panta 3.punktam deklarētā prece tika pārbaudīta atbilstoši pieteicējas iesniegtajiem pierādījumiem. Tiesa arī nepareizi interpretējusi Muitas kodeksa 70.panta noteikumus attiecībā uz deklarētāja atkāpšanos no pierādīšanas pienākuma.

[8.2] Tiesa nepareizi iztulkoja Administratīvā procesa likuma 16.panta pirmo daļu, jo piemēroja dienesta iekšējo normatīvo aktu, kura normas nav saistošas pieteicējai.

[8.3] Tiesa nepamatoti atzina, ka nokavējuma nauda ir radusies lielā mērā dienesta rīcības dēļ. Gadījumā, ja tiek kavēts nodokļa samaksas pienākums,

nodokļu maksātājs maksā nokavējuma naudu. Šādos gadījumos nodokļu maksātājam ir jāzina gan nodokļu apmērs, gan tā samaksas termiņš. Minētā kārtība ir noteikta visām pēcmuitošanas pārbaudēm, un pieteicējai tā bija jāzina un ar to jārēķinās.

[9] Pieteicēja paskaidrojums par dienesta kasācijas sūdzību norādījusi, ka dienesta argumenti ir nepamatoti.

[10] Valsts ieņēmumu dienests paskaidrojums par pieteicējas kasācijas sūdzību norādījis, ka apgabaltiesa nav pieļāvusi ne materiālo, ne procesuālo tiesību normu pārkāpumus un kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Motīvu daļa

[11] Augstākā tiesa iepriekšējā spriedumā šajā lietā vērtēja Muitas kodeksa normas kopsakarā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” normām, kas regulē nodokļu audita veikšanas kārtību. Augstākā tiesa atzina – ja ievēro situācijas atkāpes no likumā tipizētās formas, bet patur prātā audita procesa noregulējuma jēgu, tad divkārsa pārbaude formāli nav nepieciešama. Svarīgi, lai viena audita ietvaros, konstatējot, ka nodokļu maksātājs darījumu veicis ar pārstāvja starpniecību, kurš pēc likuma būtu atbildīgs par nodokļu parāda saistību nokārtošanu, tiktu ievērotas šāda pārstāvja tiesības, kādas tās ar likumu piešķirtas nodokļu maksātājam, t.i., būt informētam par pārbaudes veikšanu, pārbaudes apjomu, termiņiem un rezultātiem (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 2.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-420/2011 9.punktu*). Tāpēc tiesai bija jāpārlicinās, vai nodokļu administrācija ir ievērojusi nodokļu audita veikšanas regulējumu pēc būtības, nevis formāli. Ievērojot minēto tiesību normu interpretāciju, apgabaltiesa pārbaudīja audita veikšanas gaitu. Tiesa konstatēja, ka: 1) pieteicēja tika informēta par audita veikšanu SIA „Hantas” pirms audita uzsākšanas, turklāt vēstulē tika norādīts, ka pieteicēja kā deklarētājs un atbildīgais par finanšu jautājumiem ir pārstāvējusi SIA „Hantas”, līdz ar to lūgta iesniegt muitas iestādēm audita veikšanai nepieciešamo informāciju; 2) pieteicējas valdes priekšsēdētājs piedalījies noslēguma sarunās; 3) sākotnējais lēmums tika adresēts pieteicējai. Ņemot vērā minēto, tiesa secināja, ka pieteicēja tika informēta par audita veikšanu, tika nodrošinātas tiesības tikt uzklauskātai un tiesības iepazīties ar audita rezultātiem, tos apstrīdēt un pārsūdzēt.

Kasācijas sūdzībā pieteicēja izteikusi argumentu, ka tiesa ir rīkojusies pretēji iepriekšējā Augstākās tiesas spriedumā norādītajam, jo nav vērtējusi, vai nodokļu administrācija ir ievērojusi nodokļu audita veikšanas regulējumu pēc būtības. No skaidrojuma, kā izpaudies šis tiesas pārkāpums, izriet, ka pieteicēja neapstrīd tiesas konstatētos faktus, bet nepiekrīt tiesas vērtējumam un secinājumiem. Augstākās tiesas kompetencē nav pārvērtēt pierādījumus, savukārt procesuālo tiesību pārkāpumu apgabaltiesas veiktajā pierādījumu

vērtēšanā Augstākā tiesa nesaskata. Pretēji kasācijas sūdzībā norādītajam, ka no informācijas par audita veikšanu SIA „Hantas” pieteicēja nevarēja saprast, ka audits tiek veikts arī pieteicējai, apgabaltiesa ir pareizi norādījusi, ka pieteicējai nebija jāsaprot, ka tiek auditēta arī pieteicēja. Šajā gadījumā pieteicēja kā deklarētāja tika informēta par pārstāvamās personas auditu, dodot iespēju izteikt viedokli un sniegt informāciju šajā lietā, un pieteicējai bija jāsaprot, ka gadījumā, ja SIA „Hantas” auditā tiks atklāts muitas parāds, par to var būt atbildīga pieteicēja kā deklarētājs.

[12] Eiropas Savienības Tiesa 2014.gada 27.februāra spriedumā lietā Nr.C-571/12, atbildot uz izskatāmajā lietā uzdotajiem jautājumiem, norādīja, ka saskaņā ar Muitas kodeksa 68.pantu muitas dienesti var pārbaudīt muitas deklarācijas, vai nu pārbaudot dokumentus, kas attiecas uz deklarāciju un kas tai ir pievienoti, vai arī pārbaudot preces un ņemot paraugus analīzei vai sikai pārbaudei. Pēdējā gadījumā Muitas kodeksa 70.panta 1.punktā ir paredzēts, ja pārbauda tikai daļu no deklarācijā iekļautajām precēm, tad šīs pārbaudes rezultātus attiecina uz visām šajā deklarācijā iekļautajām precēm, ar noteikumu, ka deklarētājs var pieprasīt preču tālāku pārbaudi, ja uzskata, ka daļējas pārbaudes rezultāti neattiecas uz pārējo deklarēto preču daļu. Tādējādi ar šo vispārējo tiesību normu ir ieviests vienādas kvalitātes pieņēmums, kas muitas dienestiem ļauj vienā deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz visām šajā deklarācijā iekļautajām precēm (*sk. minētā sprieduma 20.–22.punktu*). Gan no Muitas kodeksa 70.panta 1.punkta formulējuma, gan no šī kodeksa 68.–74.panta struktūras izriet, ka šī iespēja vienu preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz citām precēm attiecas tikai uz tām precēm, kas ir ietvertas „vienā deklarācijā”, ja muitas dienesti šīs preces ir pārbaudījuši laikposmā, pirms tie ir veikuši minēto preču atlaišanu (*sk. turpat 24.punktu*). Eiropas Savienības Tiesa atzina, ka Muitas kodeksa 70.panta 1.punkts ir interpretējams tādējādi, ka, tā kā tas ir piemērojams tikai precēm, kas ir ietvertas „vienā deklarācijā”, ja muitas dienesti šīs preces ir pārbaudījuši laikposmā, pirms tie veica minēto preču atlaišanu, šī tiesību norma neļauj šiem dienestiem tādā lietā, kāda ir pamatlietā, vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, saistībā ar kurām šie paši dienesti jau ir veikuši preču atlaišanu.

[13] No minētā tomēr neizriet, ka agrākās muitas deklarācijas muitas dienests vairs nevar apšaubīt. Ir jānošķir muitas deklarāciju pārbaude pirms preču atlaišanas (*Muitas kodeksa 68. un nākamie panti*) no labojumu izdarīšanas muitas deklarācijā pēc preču atlaišanas (*Muitas kodeksa 78.pants*). Pēc muitas deklarācijā ietverto preču atlaišanas veikšanas muitas dienesti attiecīgā gadījumā var pēc savas iniciatīvas veikt šādas deklarācijas pārskatīšanu

saskaņā ar Muitas kodeksa 78.pantu. Saskaņā ar 78.panta 2.punktu pēc preču atlaišanas muitas dienesti var pārbaudīt tirdzniecības dokumentus un datus par attiecīgo preču ieviešanu vai izvešanu, kā arī tālākām tirdznieciskām darbībām ar šīm precēm un tie var arī pārbaudīt šīs preces, ja tās vēl var uzrādīt. Tādējādi šī tiesību norma ļauj muitas iestādēm apšaubīt agrākas muitas deklarācijas, kas nav tikušas pārbaudītas saskaņā ar Muitas kodeksa 68.pantu un kas tādējādi saskaņā ar šī kodeksa 71.panta 2.punktu tikušas izskatītas atbilstoši tajā ietvertajiem datiem. Nekas šajā nolūkā neliedz muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā ietvērto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, attiecībā uz kurām šie paši dienesti jau ir veikuši preču atlaišanu, ja šīs preces ir identiskas, kas ir jāpārbauda tikai iesniedzējtiesai. Preču identiskuma konstatēšana var balstīties uz pārbaudi, ko veic attiecībā uz tirdzniecības dokumentiem un datiem par attiecīgo preču ieviešanu un izvešanu vai tālākām tirdznieciskām darbībām ar šīm precēm, un it īpaši uz norādēm, kuras ir sniedzis deklarētājs un saskaņā ar kurām šīs preces ir saņemtas no viena ražotāja un to nosaukums, izskats, kā arī sastāvs ir identisks to preču nosaukumam, izskatam un sastāvam, par kurām ir iesniegtas šīs agrākās muitas deklarācijas (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 27.februāra sprieduma lietā Nr.C-571/12 30.–31.punktu*). Šajā ziņā nav nozīmes tam, ka tādā lietā kā pamatlietā deklarētājs vairs nespēj pieprasīt veikt attiecīgo preču tālāku pārbaudi un attiecīgā gadījumā ņemt papildu paraugus. Muitas kodeksa 78.pants principā pēc preču atlaišanas ir piemērojams brīdī, kad to uzrādīšana var izrādīties neiespējama (*sk. turpat 34.–35.punktu*). Eiropas Savienības Tiesa atzina, ka Muitas kodeksa 78.pants ir interpretējams tādējādi, ka tas ļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes, kas veiktas attiecībā uz paraugiem, kuri ņemti no šīm precēm, rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir iekļautas agrākās deklarācijās, kuras ir iesniedzis tas pats deklarētājs, par kurām nav veikta vai vairs nevar tikt veikta šāda pārbaude, jo ir notikusi preču atlaišana, ja šīs preces ir identiskas, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

[14] Ievērojot minēto, secināms, ka apgabaltiesa izskatāmajā lietā attiecībā uz agrākajām muitas deklarācijām, par kurām nav veiktas preču daļējas pārbaudes, nepareizi piemērojusi Muitas kodeksa 70.panta 1.punkta noteikumus. Līdz ar to spriedums šajā daļā atceljams.

[15] Tiesai, vērtējot, vai pārbaudes rezultātus var attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, ir jāpārbauda, vai šīs preces ir identiskas. Attiecībā uz procesa dalībnieku pierādīšanas pienākumu, Augstākā tiesa pievienojas ģenerāladvokāta Paolo Mengoci 2013.gada 5.decembra secinājumos, kas sniegti lietā Nr.C-571/12, norādītajam, ka pienākums pierādīt preču identiskumu ir tam lietas dalībniekam, kas vēlas atsaukties

uz minēto identiskumu deklarācijas pārskatīšanas nolūkā, proti, muitas iestādēm. Gadījumā, ja preces vairs nevar fiziski pārbaudīt, šīm iestādēm saskaņā ar Muitas kodeksa 78.panta 2.punktu ir tiesības pamatoties uz visiem dokumentārajiem pierādījumiem, ko tās varējušas iegūt un kas apliecina šo identiskumu. Sastopoties ar šiem dokumentiem, deklarētājam, kas vēlas apstrīdēt preču identiskumu, kuru ir atzinušas muitas iestādes, ir jābūt iespējai šo iestāžu nostāju apstrīdēt ar jebkuriem pierādījumiem un izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, kas vajadzīgi, lai to izdarītu (*sk. minēto secinājumu 50.–52.punktu*).

Ievērojot minēto, pamatots ir dienesta kasācijas sūdzības arguments, ka pieteicējai atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 38.pantā paredzētajam nodokļu maksātāja pierādīšanas pienākumam jāiesniedz pierādījumi par atšķirīgām testēto preču un citu sūtījumu preču objektīvajām īpašībām.

[16] Komisijas 1993.gada 2.jūlija regulas (EEK) Nr.2454/93, ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Padomes Regulai (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, 199.pants noteic, ka, neskarot iespēju piemērot soda mērus, tiklīdz muitas iestādei ir iesniegta deklarētāja vai tā pārstāvja parakstīta deklarācija, tas saskaņā ar spēkā esošiem noteikumiem uzņemas atbildību par deklarācijā sniegto ziņu pareizību, pievienoto dokumentu autentiskumu un visu saistību pildīšanu attiecībā uz konkrētas procedūras piemērošanu konkrētām precēm.

Muitas kodeksa 201.panta 3.punkts noteic, ka parādnieks ir deklarētājs. Netiešas pārstāvības gadījumā parādnieks ir arī persona, kuras uzdevumā ir aizpildīta muitas deklarācija. Ja muitas deklarācija attiecībā uz vienu no 1.punktā minētajām procedūrām sastādīta, pamatojoties uz informāciju, kas veicinājusi pilnīgu vai daļēju likumā noteikto muitas nodokļu neiekasēšanu, personas, kuras sniegušas deklarācijas sastādīšanai vajadzīgo informāciju un zinājušas vai kurām būtu bijis jāzina, ka šāda informācija ir nepatiesa, var arī tikt uzskatītas par parādniekiem saskaņā ar spēkā esošajiem attiecīgās valsts noteikumiem.

Dienesta sākotnējā lēmumā par muitas un citu nodokļu parādu, pamatojoties uz minētajām tiesību normām, secināts, ka pieteicēja kā deklarētājs ir uzskatāma par parādnieku muitas parāda rašanās gadījumā. Pieteicēja nav iebildusi pret minēto secinājumu ne apstrīdēšanas laikā iestādē, ne iesniedzot pieteikumu tiesā, ne arī apelācijas sūdzībā. Tikai izskatot lietu apelācijas instances tiesā otro reizi, pieteicēja paskaidrojumos ir izteikusi argumentus, ka dienests ir nepamatoti sašaurinājis to personu loku, kas ir atbildīgas par muitas parādu netiešās pārstāvības gadījumā, jo par muitas parādnieku varēja atzīt arī SIA „Hantas”, kuras uzdevumā pieteicēja aizpildīja

muitas deklarācijas. Lai gan, kā pareizi norādīts kasācijas sūdzībā, apgabaltiesa nav vērtējusi šos pieteicējas argumentus, no pieteicējas minētajām tiesību normām neizriet, ka pieteicēja nepamatoti atzīta par parādnieku.

Pieteicēja pareizi ir norādījusi, ka no Muitas kodeksa 201.panta 3.punkta izriet, ka par parādnieku netiešās pārstāvniecības gadījumā var atzīt trīs personas: 1) deklarētāju, 2) personu, kuras uzdevumā ir aizpildīta muitas deklarācija, un 3) personu, kura sniegusi deklarācijas sastādīšanai vajadzīgo informāciju. Pieteicējas minētajā Eiropas Savienības Tiesas 2007.gada 13.septembra spriedumā lietā Nr.C-443/05 norādītais, ka komersants, kurš izmanto muitas brokera pakalpojumus, neraugoties uz to, vai tas notiek tiešas vai netiešas pārstāvības ietvaros, jebkurā gadījumā ir muitas parādnieks attiecībā pret muitas iestādēm (*sk. minētā sprieduma 186.punktu*), apliecina vien to, ka arī persona, kuras uzdevumā ir aizpildīta deklarācija, ir atzīstama par muitas parādnieku. Taču nenoliedzami arī deklarētājs ir parādnieks.

Uz izskatāmo gadījumu neattiecas pieteicējas minētais Muitas kodeksa 202.panta 3.punkts, kurā ir definētas trīs tādu personu kategorijas, kuras var atzīt par tādiem muitas parādniekiem, kas radušies, Savienības teritorijā pretlikumīgi ievadot preces, jo izskatāmajā gadījumā nav runa par pretlikumīgi ievestām precēm.

Pieteicēja ir atsaukusies arī uz Muitas kodeksa 213.pantu, kurā ir noteikts, ja par viena muitas parāda samaksu atbild vairākas personas, tās par šo parādu atbild solidāri un atsevišķi. Minētajā pantā ir vien apstiprināts solidāras atbildības princips, ja vienam muitas parādam ir vairāki parādnieki. Tajā faktiski nav ietverts neviens precīzāks noteikums par šīs solidārās atbildības īstenošanu (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 17.februāra sprieduma lietā Nr.C-78/10 42.–43.punktu*). Muitas kodeksa 213.pants ir domāts, lai sasniegtu muitas parāda piedziņas mērķi un tādējādi nodrošinātu Savienības pašu resursu aizsardzību. Solidāras atbildības mehānisms ir valsts iestāžu rīcībā nodots papildu juridisks instruments to darbības muitas parādu piedziņas jomā efektivitātes pastiprināšanai (*sk. turpat 48.punktu*).

Civillikuma 1682.pants noteic, ka katru kopparādnieku jeb solidāri saistīto var piespiest izpildīt visu saistību, un viņa izpildījums atsvabina pārējos no viņu saistības. Saskaņā ar 1683.pantu kreditors var pēc sava ieskata prasīt visas saistības izpildījumu no visiem vai tikai no dažiem kopparādniekiem, vai arī tikai no viena. Savukārt 1686.pants paredz kopparādnieka, kas apmierinājis kreditoru, tiesības prasīt no pārējiem atbilstošu atlīdzību, ja tam nav sevišķu šķēršļu.

Tādējādi tas, ka netiešās pārstāvības gadījumā parādnieks ir gan deklarētājs, gan persona, kuras uzdevumā ir aizpildīta muitas deklarācija, neliedz muitas iestādei prasīt muitas parāda samaksu no deklarētāja. Savukārt deklarētājam,

samaksājot parādu, ir tiesības prasīt no pārstāvamās personas saskaņā ar to līgumiskajām attiecībām atbilstošu atlīdzinājumu.

[17] Ņemot vērā minēto, nav pamata atcelt apgabaltiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīts pieteicējas pieteikums.

[18] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 16.panta pirmo daļu iekšējais normatīvais akts privātpersonām nav saistošs. Dienests kasācijas sūdzībā norāda, ka tiesa ir pieļāvusi materiālo tiesību normu pārkāpumu, jo piemērojusi iekšējo normatīvo aktu – Valsts ieņēmumu dienesta 2007.gada 5.jūlija kārtības Nr.18 „Kārtība, kādā Valsts ieņēmumu dienesta muitas iestādes veic preču klasifikāciju saskaņā ar Eiropas Savienības nomenklatūru” 26.punktu.

Minētais arguments nav pamatots, jo tiesas spriedums nav pamatots tikai ar dienesta iekšējo normatīvo aktu. Tiesa secinājumu, ka preču identifikācijas atzinumus var piemērot tikai konkrētās piegādes precēm, ir pamatojusi ar Muitas kodeksa 70.panta pirmo daļu, papildus norādot, ka arī iekšējā normatīvajā aktā ir paredzēts līdzīgs regulējums, ko iestāde nav ievērojusi. Turklāt jāņem vērā, ka atbilstoši Administratīvā procesa likuma 16.panta pirmajai daļai iekšējais normatīvais akts ir saistošs iestādei un tiesa līdz ar to var pārbaudīt tā ievērošanu.

[19] Dienests, nepiekrītot apgabaltiesas secinājumam, ka nokavējuma nauda ir radusies lielā mērā dienesta rīcības dēļ un tāpēc dienesta lēmums daļā par nokavējuma naudu ir prettiesisks, kasācijas sūdzībā norādījis, ka saskaņā ar Muitas kodeksa 13. un 78.pantu iestādei ir pienākums veikt uzrēķinu par tiesību normu pārkāpumiem, kas atklājušies pēc muitošanas pārbaudē. Dienesta minētās Muitas kodeksa tiesību normas neregulē nokavējuma naudas noteikšanas kārtību. Taču attiecībā uz pienākumu maksāt nokavējuma naudu jāņem vērā turpmāk minētais.

[20] Muitas kodekss noteic:

1) ievedmuitas parāds rodas, laižot brīvā apgrozībā ar ievedmuitas nodokli apliekamās preces; muitas parāds rodas attiecīgās muitas deklarācijas pieņemšanas brīdī (201.panta 1.punkta „a” apakšpunkts un 2.punkts);

2) muitas nodokļa summu, tiklīdz tā iegrāmatota, dara zināmu parādniekam saskaņā ar attiecīgajām procedūrām (221.panta 1.punkts);

3) nodokļa summa, kas darīta zināma saskaņā ar 221.pantu, parādniekam ir jāsamaksā šādos termiņos: [...] (222.panta 1.punkta „a” apakšpunkts);

4) ja muitas nodokļa parāda summa noliktajā termiņā nav samaksāta, papildus muitas nodokļa summai prasa nokavējuma procentus (232.panta 1.punkta „b” apakšpunkts).

Muitas kodeksa 232.panta 1.punkta „b” apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka nokavējuma procenti par piedzenamo muitas nodokļu summu saskaņā ar šo noteikumu ir iekasējami tikai par laikposmu pēc minētās

summas maksājuma termiņa beigām (*sk. Eiropas Savienības Tiesas sprieduma lietā Nr.C-546/09 34.punktu*). Savienības tiesību vispārīgie principi, un it īpaši likumpārkāpumu un sodu likumības princips, neļauj valsts iestādēm par muitas noteikumu pārkāpumu piemērot sodu, kas nav skaidri noteikts valsts tiesību aktos (*sk. turpat 43.punktu*). Muitas kodeksa normas neparedz muitas iestāžu tiesības prasīt muitas maksājuma parādniekam nokavējuma procentus par laikposmu no sākotnējās muitas deklarācijas datuma līdz vēlākas ieģrāmatošanas datumam. Pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai pastāv tikai tad, ja tas paredzēts dalībvalsts tiesībās (*sk. Augstākās tiesas 2014.gada 25.marta sprieduma lietā Nr.SKA-41/2014 5.-7.punktu*). Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmā daļa redakcijā līdz 2007.gada 1.janvārim noteica, ka gadījumā, ja nodokļu maksātājs, pārkāpdams nodokļu likumu prasības, nodokļu administrācijai iesniegtajās deklarācijās vai nodokļu aprēķinos samazina nodokļu bāzi (ar nodokli apliekamo objektu) un no tās aprēķināto nodokļa summu, nodokļu administrācija aprēķina un par labu budžetam no nodokļu maksātāja piedzen samazināto nodokļa summu un soda naudu tās apmērā, ja konkrēto nodokļu likumos nav paredzēts cits soda naudas apmērs. Ar 2006.gada 26.oktobra likumu norma tika grozīta un atbildības par nodokļu bāzes samazināšanu līdzekļu vidū tika iekļauts arī nokavējuma naudas samaksas pienākums. Tātad līdz 2007.gada 1.janvārim nacionālajās tiesībās nebija paredzēts iekasēt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās līdz tā vēlākai ieģrāmatošanai.

Dienesta sākotnējais lēmums pieņemts 2007.gada 31.maijā un daļā par nokavējuma naudu pamatots ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmo daļu redakcijā, kas bija spēkā lēmuma pieņemšanas laikā, un likuma 29.panta otro daļu. Ņemot vērā, ka strīdus muitas deklarācijas ir iesniegtas 2004. un 2005.gadā, tiesai jāvērtē, vai dienestam šajā gadījumā bija tiesisks pamats aprēķināt nokavējuma naudu no sākotnējās deklarācijas iesniegšanas datuma līdz lēmuma pieņemšanas brīdim. Tā kā tiesa nav vērtējusi minētos tiesiskos apstākļus, tiesas spriedums daļā, ar kuru ir atcelts dienesta lēmums daļā par nokavējuma naudu, ir atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 8.decembra spriedumu daļā, ar kuru noraidīts SIA „Greencarrier Freight Services Latvia” pieteikums.

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 8.decembra spriedumu daļā, ar kuru apmierināts SIA „Greencarrier Freight Services Latvia” pieteikums, un nosūtīt lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Sava nekustamā īpašuma pārdošanas nošķiršana no saimnieciskās darbības

1. Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta piemērošanai nav izšķiroši, vai personas īpašumi iegādāti savai dzīvesvietai vai citai darbībai. Nozīmīgi, pirmkārt, ir tas, vai īpašumi ir tirgošanās objekts, proti, jau iegādāti ar mērķi tos pārdot, kas pati par sevi ir atzīstama par saimniecisko darbību. Otrkārt, ja šāds nolūks nav konstatējams, būtiski ir tas, vai, nolemjot savus īpašumus („c” apakšpunkta izpratnē) pārdot, persona joprojām ir rīkojusies sava īpašuma pārvaldīšanas ietvaros, vai arī rīkojusies kā saimnieciskās darbības veicējs, tas ir, veikusi tieši tai raksturīgas darbības. Savukārt kā saimnieciskā darbība ir aplūkojama tieši tirdzniecība. Apstāklis, ka persona savu īpašumu nodevusi lietošanai citām personām vai izmantojusi cita veida saimnieciskajai darbībai, pats par sevi nenozīmē, ka līdz ar to arī pārdošana ir ieguvusi saimnieciskās darbības raksturu (likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts).

2. Īpašnieks ir brīvs savā izvēlē un rīcībā pārdot savus īpašumus, turklāt pēc iespējas izdevīgāk. Tā nevar tikt uzskatīta par saimniecisko darbību jebkurā īpašumu pārdošanas gadījumā (likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts).

3. Īpašumu skaits saimnieciskās darbības konstatēšanai kopsakarā ar citiem apstākļiem ir vērtējams, bet pats par sevi nav izšķirošs (likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts).

Rīgā 2014.gada 23.janvārī

Lieta Nr.A420706710

SKA-25/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese
tiesnese
tiesnesis
tiesnese
tiesnese
tiesnesis
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnese

V.Kakste,
J.Briede,
A.Gulāns,
V.Krūmiņa,
D.Mita,
J.Neimanis,
I.Skultāne,
L.Slica,
R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz A.J. pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2010.gada 21.jūnija lēmuma Nr.22.4.1/32701 atcelšanu, sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts ieņēmumu dienests veica pieteicēja A.J. iedzīvotāju ienākuma nodokļa auditu par 2007. un 2008.gadu. Tā rezultātā pieteicējam noteikts papildu samaksai budžetā iedzīvotāju ienākuma nodoklis par ienākumiem no nekustamo īpašumu pārdošanas, soda nauda un nokavējuma nauda. Galīgais lēmums iestādē ir Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora 2010.gada 21.jūnija lēmums Nr.22.4.1/32701.

[2] Pieteicējs iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā par minētā lēmuma atcelšanu.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 26.maija spriedumu pieteikums apmierināts.

[4] Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 14.marta spriedumu pieteikumu apmierināja. Spriedumā norādīts tālāk minētais.

[4.1] Pieteicējs 2007. un 2008.gadā guvis ienākumus no nekustamo īpašumu atsavināšanas. 2007.gadā atsavināti trīs īpašumi (zeme), bet 2008.gadā – astoņi (zeme).

Atsavinātie īpašumi bija pieteicēja īpašumā ilgāk par 12 mēnešiem. Strīds ir par to, vai pieteicējs ir veicis saimniecisko darbību, vai arī ir piemērojams likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts.

[4.2] Pieteicējs noliedz, ka pārdotie īpašumi nav izmantoti personiskajām vajadzībām, bet norāda, ka nav nodarbojies ar saimniecisko darbību – īpašumu tirdzniecību. Pieteicējs norāda, ka pārbaudāmajā periodā nav veikta neviena īpašuma iegāde un pārdošana, turklāt visi nekustamie īpašumi atsavināti aptuveni sešus, septiņus gadus pēc to iegādes. Pieteicēja ieskatā, lai konstatētu tirdzniecības faktu saimnieciskās darbības ietvaros, atsavināmo lietu iegādes apstākļi un termiņi ir būtiski kritēriji sistemātiskuma pazīmes izvērtēšanā.

[4.3] Senāts ir atzinis, ka „savs īpašums” likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” izpratnē ir tāds īpašums, kas nav atzīstams par precī likuma 11.panta otrās daļas 1.punkta izpratnē. Proti, kas nav tirgošanās objekts un attiecībā uz ko ir konstatējams nolūks lietu ilgstoši saglabāt savā īpašumā. Satversmes tiesa 2011.gada 13.decembra lēmumā lietā Nr.2011-15-01 norādījusi, ka par saimnieciskās darbības konstatēšanas kritērijiem pieņemama veikto darījumu ekonomiskā būtība, regularitāte un apjoms.

Eiropas Savienības Tiesa norādījusi, ka vienkārša īpašnieka tiesību izmantošana pati par sevi nav uzskatāma par saimniecisku darbību. Nošķirot saimniecisko darbību no sava īpašuma pārvaldīšanas, veikto pārdošanas darījumu skaits un apjoms šajā gadījumā pats par sevi nav noteicošais faktors, jo uzņēmējs, kas darbojas privātajā jomā, arī var veikt ievērojama apjoma pārdošanas darījumus (sk. *Eiropas Kopienų tiesas 1996.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.C-155/94 32., 37.punktu*). Tas, ka pirms pārdošanas persona veica zemesgabala sadali ar nolūku iegūt labāku kopējo cenu, pats par sevi nav noteicošs faktors, tāpat nav izšķirošs ne laika posms, kurā minētās darbības veiktas, ne arī gūtais ienākums. Visi šie apstākļi varētu būt daļa no ieinteresētās personas personīgā īpašuma pārvaldes (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 15.septembra sprieduma apvienotajās lietās Nr.C-180/10 un Nr.C-181/10 38.punktu*). Taču ja persona sāk aktīvas zemes pārdošanas darbības, izmantojot līdzekļus, kas līdzīgi tiem, kurus iegulda profesionāls nekustamo īpašumu tirgotājs, tad darbība ir uzskatāma par saimniecisko darbību. Šādi līdzekļi varētu būt, piemēram, attīstīšanas darbu veikšana uz pārdodamajiem zemesgabaliem vai mārketinga pasākumu īstenošana (sk. *Senāta 2012.gada 29. augusta lēmuma lietā Nr.SKA-792/2012 11.punktu*).

[4.4] Nav konstatējams, ka pieteicēja darbības būtu pielīdzināmas profesionāla nekustamo īpašumu tirgotāja darbībām.

2007.gada 1.janvārī pieteicēja īpašumā bija reģistrēti 13 nekustamie īpašumi (zeme). Tie iegādāti pārsvarā 2001.–2003.gadā, daži saņemti dāvinājumā. No pieteicēja paskaidrojumiem izriet, ka viņš tos iegādājies ar mērķi savai ģimenei (pieteicējam ir sieva un trīs bērni) nodrošināt kapitālu, jo nekustamais īpašums ir vērtība, kas saglabājas. Turklāt pieteicējs norādījis, ka ir mednieks un makšķernieks, zemes īpašumi daļēji iegādāti, lai uz tiem veidotu medību platības, tādiem mērķiem arī tie izmantoti. Daži zemesgabali nodoti izmantošanai kā medību platības medību kolektīvam, kā arī lietošanai citiem zemniekiem, kuri tās izmantojuši graudu audzēšanai. Savukārt sākoties krīzei, pieteicējs sapratis, ka nekustamo īpašumu vērtība strauji kritīsies, tāpēc pamazām sācis īpašumus atsavināt. Sakarā ar kadastrālo vērtību izmaiņām 2007.gadā palielinājušies izdevumi par nekustamo īpašumu, tostarp nodokļu maksājumi. Turklāt bijuši nepieciešami naudas līdzekļi mājas remontam un ģimenes uzturēšanai, tāpēc 2007.gadā pieteicējs atsavinājis trīs īpašumus, bet 2008.gadā – astoņus.

[4.5] Mantas pārdošanai likumdevējs ir noteicis ienākumu aplikšanas ar nodokli kritēriju, tas ir, jāvērtē, cik regulāri, kādā apjomā tiek pārdota manta un kāda ir darījumu ekonomiskā būtība (sk. *Ministru kabineta 2006.gada 26.septembra noteikumu Nr.793 „Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība” 54.punktu*).

Nav pamatoti iestādes apgalvojumi, ka pieteicējs veicis saimniecisko darbību – nekustamo īpašumu tirdzniecību. Pieteicējs veica sava īpašuma pārdošanu, nevis rīkojās kā pastāvīgs un organizēts nekustamo īpašumu tirgotājs. Pirmkārt, iegādājoties īpašumus, ir konstatējams pieteicēja nolūks tos ilgstoši saglabāt savā īpašumā kā kapitālieguldījumu, ko apliecina ne tikai subjektīvi pieteicēja paskaidrojumi, bet arī pierādījumi, proti, ka iegādātie īpašumi netika pārdoti uzreiz pēc iegādes, bet sešus, septiņus gadus atradās pieteicēja īpašumā un, tikai tuvojoties krīzei, tika strauji izpārdoti. Otrkārt, auditējamajā periodā, kad notikusi to atsavināšana, jauni īpašumi vairs nav iegādāti. Profesionāls nekustamo īpašumu tirgonis parasti gan pērk, gan pārdod nekustamos īpašumus.

Vērtējot, vai persona veikusi saimniecisko darbību, izšķirošais nav darījumu skaits, bet gan darījumu ekonomiskā būtība. Arī lielākas naudas summas saņemšana par īpašuma pārdošanu, nekā tas savulaik iegādāts, pati par sevi nepadara pārdodamo īpašumu par precī likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.panta 1.¹daļas izpratnē.

Nav konstatējams, ka pieteicējs būtu veicis īpašumu attīstīšanas vai mārketinga pasākumus, tāpat nav konstatējama naudas ieguldīšana jaunu īpašumu iegādē.

Īpašuma neizmantošana personiskajām vajadzībām pati par sevi nebūtu uzskatāma par īpašuma izmantošanu saimnieciskās darbības ietvaros. Ir vispārzināms, ka Latvijā nekustamais īpašums ilgstoši tika uzskatīts par fiziskas personas ieguldījuma veidu kā alternatīvu naudas noguldījumiem kredītiestādēs, akciju, vērtspapīru iegādei u.tml.

Turklāt nav konstatējams, ka likumdevējs būtu nodokļu maksājumus vai to apmēru noteicis atkarīgus no nekustamā īpašuma iegādes mērķa, jo tiesību normās, kas regulē iedzīvotāju ienākuma nodokli, nekas par iegādes mērķi kā kritēriju atvieglojuma piemērošanai nav noteikts. Tiesību normas arī nenoteica, ka, iegādājoties nekustamo īpašumu, personai būtu jāuzrāda tā iegādes mērķis.

[4.6] Šajā gadījumā ar nodokli ir aplūkts inflācijas radīts īpašuma vērtības pieaugums, neskatoties uz to, ka kapitāla pieauguma nodokļi auditējamajā periodā nebija ieviesti. Apstākli, ka personai var piederēt kapitāls, kas nav izmantojams personiskajām vajadzībām, apliecina arī vēlāk veiktie grozījumi likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, no kura skaidri izriet, ka fiziskās personas ienākuma gūšana no kapitāla nav kvalificējama kā saimnieciskā darbība.

[5] Valsts ieņēmumu dienests iesniedza kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu. Kasācijas sūdzībā norādīts tālāk minētais.

[5.1] Ņemot vērā gan Latvijas, gan ārvalstu vēsturiskos notikumus attiecībā uz ekonomiskās recesijas kopējo raksturu; cenu svārstības attiecībā uz tādiem

ieguldījumu veidiem kā vērtspapīri, obligācijas, akcijas, zelts un nekustamie īpašumi; dažādu kompetentu speciālistu sniegtās prognozes par ekonomiskās recesijas attīstības gaitu Latvijā, kas ir bijušas plaši pieejamas publiskajā telpā, var uzskatīt, ka ikvienai personai ir zināms, ka ekonomiskā recesija ir pārejoša ekonomiskā situācija, kā arī ka norādīto ieguldījumu veidu vērtībai ir tendence mainīties. Tādēļ nav loģiska izskaidrojuma, ka persona, iegādājoties īpašumus ar mērķi nodrošināt savu ģimeni ar kapitālu ilgā laikā, sākoties krīzei (kas pēc tā laika prognozēm ilgtu vien pāris gadus) un saprotot, ka nekustamo īpašumu vērtība ekonomiskās krīzes ietekmē strauji samazināsies, mērķtiecīgi, šā laikā atsavina visus nekustamos īpašumus. Turklāt pieteicējs, norādot, ka nekustamais īpašums ir vērtība, kas saglabājas, netieši apliecina, ka viņam ir zināmi ar naudas ieguldīšanu saistīti jautājumi. Tādēļ nav piešķirama augsta ticamība pieteicēja norādītajiem īpašumu atsavināšanas motīviem.

[5.2] Turklāt pieteicējam ir sieva un trīs bērni, tomēr pieteicējs nav sniedzis pamatojumu visu 13 īpašumu izmantošanas mērķiem. Pieteicējs ir sniedzis vienīgi vispārīgu norādi par kapitāla nodrošināšanu savai ģimenei. Tā nesniedz skaidru priekšstatu par pieteicēja nodomu attiecībā uz īpašumu izmantošanu.

[5.3] Ievērojot loģikas likumus, nav piešķirama augsta ticamība norādei, ka daļu īpašumu atsavinājis, jo bijuši nepieciešami naudas līdzekļi saimniecībai un īpašumu uzturēšanai un nekustamā īpašuma nodokļa maksājumi prasījuši ievērojamus naudas līdzekļus. Iegūstot īpašumu, ir sagaidāms, ka to uzturēšana prasis zināmus finansiālos resursus. Turklāt, iegūstot tik lielu skaitu īpašumu, nevar uzskatīt, ka persona varētu neapzināties un iepriekš neplānot to aptuvenās uzturēšanas izmaksas un savas iespējas tās segt. Ar tādām izmaksām ir jārēķinās ikvienam īpašniekam.

[5.4] Ievērojot pieteicēja bērnu, uz kuru nodrošināšanu ar īpašumu atsaucies pieteicējs, vecumu, secināms, ka tie kādu no īpašumiem varētu izmantot ne ātrāk kā pēc septiņiem gadiem. Tādēļ nevar uzskatīt, ka pieteicējs neplānoja šo īpašumu uzturēšanas iespējas attiecīgu laiku.

[5.5] Turklāt saimnieciskās darbības konstatēšanai ir vērtējams gan īpašuma iegūšanas, gan pārdošanas mērķis, kā arī veiktie atsavināšanas darījumi un to kopējais raksturs. Tādēļ, ievērojot saimnieciskās darbības pazīmes, to var konstatēt arī tad, ja persona īpašumu ieguvusi dāvinājuma vai mantojuma ceļā, kā arī, nekonstatējot šīs pazīmes, īpašuma atsavināšanu noteiktos gadījumos var uzskatīt par sava īpašuma atsavināšanu, pat ja ir konstatējama kādu attīstīšanas darbību veikšana.

[5.6] Ievērojot minēto un Administratīvā procesa likuma 161.panta pirmo daļu, pieteicējs nav nodrošinājis pierādījumus, kas apliecinātu viņa sniegtos paskaidrojumus.

[5.7] Jēdziens „savs īpašums” ir interpretējams kā īpašums, ko persona iegādājusies lietošanai savām personiskajām vajadzībām.

Pieteicējs atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 38.pantam nav iesniedzis pierādījumus, ka īpašumus būtu iegādājies un izmantojis personiskajām vajadzībām. Pieteicēja paskaidrojumos ir arī pretrunas. Arī apstākļi, ka divus īpašumus pieteicējs iznomāja par atlīdzību, liecina par to izmantošanu saimnieciskajā darbībā.

[5.8] No likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 1.panta pirmās daļas, 3. un 9.panta secināms, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli ir apliekami visi nodokļa maksātāja ienākumi, ja vien likumā nav tieši noteikts pretējais, proti, ka konkrēta veida ienākums nav apliekams ar šo nodokli. Atbrīvojums no pienākuma maksāt nodokli ir izņēmums. Likumā noteiktie izņēmumi nav interpretējami paplašināti un nav piemērojami pēc analogijas. Tādēļ arī gadījumā, ja rastos šaubas par to, kā piemērojams konkrēts izņēmums, vai, piemēram, personai šķistu, ka likumdevējs nav pietiekami skaidri noteicis, kādi ienākumi nav apliekami ar nodokli, ir piemērojams vispārējais ienākuma nodokļa princips, ka visi ienākumi ir apliekami ar nodokli, kā to norādījusi Satversmes tiesa 2011.gada 13.decembra lēmuma lietā Nr.2011-15-01 9.1., 9.5.punktā.

[6] Pieteicējs iesniedzis paskaidrojumu, kurā norāda, ka Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzība nav pamatota.

Motīvu daļa

[7] Atbilstoši likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 1.panta pirmajai daļai redakcijā, kas bija spēkā pieteicēja īpašumu atsavināšanas laikā, iedzīvotāju ienākuma nodoklis sastāvēja no algas nodokļa, patentmaksas, nodokļa par ienākumiem no saimnieciskās darbības un nodokļa no citiem ienākuma avotiem.

Šā likuma 9.pants uzskaitīja ar nodokli neapliekamo ienākumu veidus, panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta redakcijā, kas bija spēkā līdz 2007.gada 11.jūnijam, nosakot, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverti un ar nodokli netiek aplikti ienākumi no sava īpašuma pārdošanas, izņemot ienākumu no tāda nekustamā īpašuma pārdošanas, kas ir bijis personas īpašumā mazāk par 12 mēnešiem. Turklāt 8.pants uzskaitīja gada apliekamā ienākuma avotus, trešās daļas 11.punktā vispārīgi atsaucoties uz citiem ienākumiem, kas nav minēti šā likuma 9.pantā.

Savukārt šā likuma 11.pants regulē ienākumu no saimnieciskās darbības.

Secināms, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa objekts, ko likums paredzēja minētajā laikā un kas var tikt attiecināts uz izskatāmo lietu, bija ienākumi no saimnieciskās darbības vai ienākumi no sava īpašuma pārdošanas, ja vien īpašums nav bijis personas īpašumā ilgāk par 12 mēnešiem.

[8] Ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2007.gada 12.jūnijā, 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts tika izslēgts. Panta pirmā daļa tika papildināta ar 19.¹punktu, nosakot, ka ar nodokli netiek aplikts ienākums no tāda nekustamā īpašuma atsavināšanas, kas maksātāja īpašumā ir ilgāk par 60 mēnešiem un vismaz 12 mēnešus līdz atsavināšanas līguma noslēgšanas brīdim ir personas deklarētā dzīvesvieta.

Secināms, ka nodokļa maksāšanas izņēmuma nosacījums, kas attiecas uz ienākumiem no sava īpašuma atsavināšanas, tika grozīts attiecībā uz īpašuma piederības ilgumu, kā arī tika noteikts nosacījums par īpašuma izmantošanu dzīvošanai, tādējādi, kā norādīts minēto grozījumu likumprojekta anotācijā, samazinot no nodokļa atbrīvoto objektu skaitu (*sk. <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/299151D1120A4D0DC22572A700427901?OpenDocument>*).

[9] Ar iepriekšējā punktā minētajiem likuma grozījumiem likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 37.punktu, nosakot, ka attiecībā uz ienākumu no tāda nekustama īpašuma atsavināšanas, kas bija maksātāja īpašumā dienā, kad stājās spēkā tie grozījumi šajā likumā, kas paredz 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta izslēgšanu, līdz 2010.gada 1.jūlijam piemērojami likuma noteikumi, kas bija spēkā līdz minēto grozījumu spēkā stāšanās dienai, ja pastāv vismaz viens no šajā normā noteiktajiem nosacījumiem.

Kā secināms no tiesas sprieduma un iestādes kasācijas sūdzības argumentiem, nav strīda, ka pieteicēja darījumiem ir piemērojams likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pārejas noteikumu 37.punkts.

[10] Ievērojot minēto tiesisko regulējumu, jāņem vērā, ka pieteicēja īpašumu atsavināšanas laikā likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” kā apliekamā ienākuma veids principiāli nebija izdalīts ienākums no kapitāla vai tā pieauguma. Šāda rakstura ienākumu aplikšana ar nodokli tika regulēta vienīgi konkrētos gadījumos, piemēram, attiecībā uz nekustamā īpašuma, akciju, vērtspapīru pārdošanu u.tml. Tādēļ ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8.panta trešās daļas 11.punktā minētajiem citiem ienākumiem nav saprotami jebkuri ienākumi, kuri neiekļaujas kādā no likumā noteikto apliekamo ienākumu veidiem vai tieši nosauktiem ienākumiem (*sal. Senāta 2013.gada 21.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-42/2013 11.punkts*).

Ar grozījumiem, kas stājās spēkā 2010.gada 1.janvārī, tika papildināta likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 1.panta pirmā daļa, nosakot, ka iedzīvotāju ienākuma nodoklis sastāv arī no nodokļa par ienākumiem no kapitāla, tostarp nodokļa no kapitāla pieauguma (*likuma 1.panta pirmās daļas 4.punkts*). Tam atbilstoši grozījumi veikti citstarp likuma 8. un 9.pantā. Līdz ar to nav pamatoti iestādes kasācijas sūdzības argumenti, kas norādīti šā sprieduma 5.8.punktā.

[11] Ievērojot minēto, likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta piemērošanai nav izšķiroši, vai pieteicēja īpašumi iegādāti (vai izmantoti) savai dzīvesvietai (personiskai lietošanai) vai citai darbībai. Nozīmīgi, pirmkārt, ir tas, vai īpašumi ir tirgošanās objekts, proti, jau iegādāti ar mērķi tos pārdot, kas pati par sevi ir atzīstama par saimniecisko darbību. Otrkārt, ja šāds nolūks nav konstatējams, būtiski ir tas, vai, nolemjot savus īpašumus („c” apakšpunkta izpratnē) pārdot, pieteicējs joprojām ir rīkojies sava īpašuma pārvaldīšanas ietvaros, vai arī rīkojies kā saimnieciskās darbības veicējs, tas ir, veicis tieši tai raksturīgas darbības. Savukārt kā saimnieciskā darbība ir aplūkojama tieši tirdzniecība. Apstāklis, ka persona savu īpašumu nodevusi lietošanai citām personām vai izmantojusi cita veida saimnieciskajai darbībai, pats par sevi nenozīmē, ka līdz ar to arī pārdošana ir ieguvusi saimnieciskās darbības raksturu.

Iestāde, kļūdaini uzskatot, ka pārdošanu par saimniecisko darbību liek atzīt apstāklis, ka pieteicējs īpašumu nodevis lietošanai citām personām vai citiem mērķim, nevis dzīvošanai, nav norādījusi uz saimnieciskās darbības pazīmēm, pieteicējam veicot tieši pārdošanu.

[12] Augstākā tiesa 2005.gada 29.novembra spriedumā lietā Nr.SKA-383/2005, uz ko atsaucas iestāde, norādīja, ka likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punktā minētie vārdi „savs īpašums” interpretējami kā īpašums, ko persona iegādājusies lietošanai personiskajām vajadzībām. Tālāk Augstākā tiesa norādīja, ja īpašums acīmredzot ir iegādāts nevis personiskajai lietošanai, bet gan realizēšanai citām personām, šāda īpašuma pārdošanu minētā likuma izpratnē nevar uzskatīt par sava īpašuma pārdošanu. Tas ir īpašums, kas iegādāts un pārdots saimnieciskās darbības ietvaros. Pretējā gadījumā par sava īpašuma pārdošanu varētu uzskatīt jebkuru tirdzniecību, kuras ietvaros īpašnieks tirgotos ar precī, kas iegādāta par saviem līdzekļiem. Šāda interpretācija būtu pretēja likuma jēgai un mērķim un tālab nav izmantojama (*sk. sprieduma 13.1.punktu*). Tāpat Augstākā tiesa norādījusi arī citās līdzīgās lietās (*sk., piemēram, 2005.gada 13.septembra spriedumu lietā Nr.SKA-217/2005*).

Jāņem vērā, ka šajās lietās personas veica tirdzniecību ar automašīnām, proti, tika konstatēta īpašuma iegāde pārdošanai citām personām. Šajās lietās nav bijis aktuāli un tādēļ Augstākā tiesa vairāk arī nav analizējusi, kā šīs normas izpratnē būtu saprotama lietošana personiskajām vajadzībām. Augstākā tiesa ir atbildējusi uz minētajās lietās izšķirošo jautājumu, ka „savs īpašums” nav īpašums, ko persona iegādājusies pārdošanai citām personām. Arī Satversmes tiesa 2011.gada 13.decembra lēmumā lietā Nr.2011-15-01 norādījusi, ka „savs īpašums” ir tāds īpašums, kas nav atzīstams par precī likuma 11.panta otrās daļas 1.punkta izpratnē, proti, kas nav tirgošanās objekts un attiecībā

uz ko ir konstatējams personas nolūks lietu ilgstoši saglabāt savā īpašumā (*sk. sprieduma 9.3.punktu*).

[13] Ievērojot minēto, kā arī šā sprieduma 8. un 10.punktā norādīto tiesisko regulējumu, nevar atzīt ne to, ka pieteicēja īpašumu nodošana lietošanā ar dzīvošanu nesaistītiem mērķiem noteic arī to pārdošanas kā saimnieciskās darbības raksturu, ne arī to, ka nodoklis no šādu īpašumu atsavināšanas ienākumiem būtu nosakāms uz kāda cita pamata.

[14] Tiesa ir konstatējusi, ka pieteicējs īpašumus iegādājies kapitāla nodrošināšanai savai ģimenei, tie pieteicēja īpašumā bijuši aptuveni sešus gadus un pārdoti ekonomiskās krīzes laikā (sākumā). Ņemot vērā šos apstākļus, kā arī norādīto par tirgotājam raksturīgu darbību trūkumu, tās secinājums, ka nav konstatējama saimnieciskā darbība, proti, tirdzniecība ar īpašumiem, nav nelogisks. Arī pieteicēja paskaidrojumi par līdzekļu nepieciešamību un nepietiekamību īpašumu uzturēšanai, vismaz vispārīgi ir loģiski un saskan ar personas lēmumu attiecīgajā laikā tos pārdot. Jāņem vērā, ka īpašnieks ir brīvs savā izvēlē un rīcībā pārdot savus īpašumus, turklāt pēc iespējas izdevīgāk. Tā nevar tikt uzskatīta par saimniecisko darbību jebkurā īpašumu pārdošanas gadījumā. Turklāt saimnieciskās darbības konstatēšanai kopsakarā ar citiem apstākļiem ir vērtējams, bet pats par sevi nav izšķirošs īpašumu skaits. Tādēļ iestādes kasācijas sūdzības iebildumi nevar kalpot sprieduma atcelšanai. Tie nav vērsti uz saimnieciskās darbības pazīmju uzrādīšanu īpašumu pārdošanā konkrētajos apstākļos.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.marta spriedumu, bet Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam; spēkā neesoša administratīvā akta tiesiskā ietekme

1. Saskaņā ar Muitas kodeksa 4.panta 10.punktu ievaduitas nodokļos ietilpst muitas nodoklis un muitas nodokļiem līdzvērtīgi maksājumi, kas jāmaksā, preces ievedot Eiropas Savienībā. Muitas kodeksa 4.panta 10.punkts ir interpretējams tādējādi, ka ievaduitas nodokļos neietilpst par preču ievešanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis (Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi 4.panta 10.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).

2. Pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam iekšzemē preces saņēmējs maksā pievienotās vērtības nodokli, kas kļūst iekasējams tajā brīdī, kad kļūst iekasējams muitas nodoklis. Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa paredz izņēmumu, kad preču importam ir piemērojama pievienotās vērtības nodokļa 0% likme. Šādas tiesības ir piešķirtas apliekamajai personai, kas darbojas citas dalībvalsts apliekamās personas vārdā, ja saskaņā ar preču pavaddokumentiem preču saņēmējs ir citas dalībvalsts apliekamā persona un preces pēc tam tiek pārsūtītas preču pavaddokumentos norādītajam saņēmējam uz citu dalībvalsti. Tādējādi pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam ir jānotiek preču piegādei Eiropas Savienības teritorijā (likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa).

3. Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.punkts noteic termiņu, kādā apliekamajai personai preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam jānosūta preču saņēmējam uz citu dalībvalsti, un tas ir 30 kalendāra dienas. Savukārt 341.punkts paredz, ja persona nav ievērojusi šo preču nosūtīšanas termiņu un nevar to pamatot ar objektīviem piespiedu apstākļiem, nodoklis par preču importu kļūst iekasējams saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otro daļu. Tādējādi, ja persona var attaisnot tiesību normā noteiktā preču pārsūtīšanas uz citu dalībvalsti termiņa nokavējumu ar objektīviem piespiedu apstākļiem, tā saglabā tiesības piemērot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi (likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.–341.punkts).

4. Apstāklis, ka pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu, jo šādas darbības apņēmies veikt pats preču turētājs un saņēmējs, var būt objektīvs piespiedu apstāklis Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933

„Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkta izpratnē. Tomēr objektīvais piespiedu apstāklis attaisno tikai termiņa nokavējumu preču pārsūtīšanai uz citu dalībvalsti, bet neattaisno jebkuru citu likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai neatbilstošu rīcību ar precēm, piemēram, preču piegādi Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem, nosūtīšanu uz Eiropas Savienības dalībvalstīm citiem uzņēmumiem, eksportu ārpus Eiropas Savienības. Šāds tiesību normas tulkojums ir plašāks par tās vārdisko jēgu un ir pretējs likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai, saskaņā ar kuru galvenais priekšnoteikums pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošanai ir tieši preču pārsūtīšana uz citu dalībvalsti preču pavadddokumentos norādītajai citas dalībvalsts apliekamajai personai (likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkts).

5. Spēkā neesošs administratīvais akts ipso jure (no tiesību viedokļa) atšķirībā no atcelta administratīvā akta neeksistē. Tādējādi par spēkā neesošu atzītam lēmumam par audita rezultātiem nav tiesiskas ietekmes, tas nerada adresātam tiesības un pienākus, tāpēc tas arī nevar radīt tiesisko palāvību uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā minētā galīgā audita atzinuma esību (likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 6.februārī

Lieta Nr.A420824810
SKA-34/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	L.Slica,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Gulāns,
tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnese	D.Mita,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz Liepājas speciālās ekonomiskās zonas akciju sabiedrības „Liepājas osta LM” pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2010.gada

22.novembra lēmuma Nr.22.4.6/61155 atcelšanu daļā, sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 2.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Nodokļu kontroles pārvaldes Audita daļas galvenās nodokļu inspektors no 2009.gada 25.marta līdz 2009.gada 21.jūlijam pieteicējai – Liepājas speciālās ekonomiskās zonas akciju sabiedrībai „Liepājas osta LM” – veica citstarp pievienotās vērtības nodokļa auditu par laiku no 2006.gada 1.jūlija līdz 2008.gada 31.decembrim. Ar Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Nodokļu kontroles pārvaldes Audita daļas priekšnieces 2009.gada 22.janvāra lēmumu Nr.5.1.1-8/83 pieteicējai papildu nomaksai budžetā aprēķināts pievienotās vērtības nodoklis par 2007.gada septembri–decembri 122 050,64 Ls, par 2008.gada janvāri–jūniju, augustu–decembri 1 766 473,75 Ls, soda naudu 944 262,30 Ls un nokavējuma naudu 288 208,47 Ls.

Izskatot pieteicējas sūdzību, Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes direktors ar 2009.gada 7.septembra lēmumu Nr.1-5/146 nolēma atzīt par spēkā neesošu lēmumu Nr.5.1.1-8/83 daļā par papildu aprēķināto pievienotās vērtības nodokli 1 888 524,39 Ls, soda naudu 944 262,30 Ls un nokavējuma naudu 288 208,47 Ls un ziņot Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Muitas pārvaldei par konstatētajiem faktiem par pieteicējas laikā no 2007.gada septembra līdz 2008.gada decembrim brīvam apgrozījumam izlaistajām precēm.

[2] Valsts ieņēmumu dienesta Muitas auditu pārvalde no 2010.gada 29.aprīļa līdz 2010.gada 15.jūlijam pieteicējai veica muitas nodokļa un citu muitas iestāžu administrējamo nodokļu aprēķināšanas, maksāšanas un uzskaites auditu par laiku no 2007.gada 1.augusta līdz 2009.gada 31.decembrim. Administratīvais process iestādē noslēdzās ar Valsts ieņēmumu dienesta 2010.gada 22.novembra lēmumu Nr.22.4.6/61155, saskaņā ar kuru pieteicējai papildus samaksai budžetā noteikts pievienotās vērtības nodoklis 11 065 222,51 Ls, nokavējuma nauda 3 344 844,58 Ls un soda nauda 5 532 611,30 Ls. Dienesta lēmumu minētajā daļā pieteicēja pārsūdzēja.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 20.septembra spriedumu pieteikums apmierināts. Arī Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 2.aprīļa spriedumu pieteikumu apmierināja. Apgabaltiesas spriedums, ņemot vērā pievienošanos pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai, pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Eiropas Savienības Tiesa 2010.gada 29.jūlija spriedumā lietā Nr.C-248/09 atzina, ka Eiropas Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas

(EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (turpmāk – Muitas kodekss) 4.panta 10.punktā definētajos ievadmuitas nodokļos neietilpst par preču ieviešanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis, un gadījumā, kad prece tiek ieviesta, pievienotās vērtības nodoklis ir jāmaksā personai vai personām, ko dalībvalsts, kurā preces ir ievestas, noteikusi vai atzinusi par atbildīgām.

[3.2] Ievērojot likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajā daļā un Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” (turpmāk – noteikumi Nr.933) (redakcijā, kas bija spēkā auditējamā periodā) 340.punktā noteikto, secināms, ka pieteicējai kā ar pievienotās vērtības nodokli apliekamai personai, kura darbojas citas dalībvalsts ar pievienotās vērtības nodokli apliekamās personas vārdā, izlaižot preces brīvam apgrozījumam, piemērojot nodokļa 0% likmi, bija jānosūta preces saņēmējam uz citu dalībvalsti ne vēlāk kā 30 kalendāra dienu laikā.

Dienests konstatēja, ka ne visas preces, kuras tika izlaistas brīvam apgrozījumam ar muitas procedūru – 4200, piemērojot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi, tika nosūtītas muitas deklarācijas 8.ailē norādītajiem preču saņēmējiem. Tāpēc dienests uzskatīja, ka pieteicēja nav izpildījusi likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrās daļas nosacījumus un līdz ar to saskaņā ar 12.panta otro daļu un 5.panta pirmo daļu auditā pieteicējai papildus aprēķināts pievienotās vērtības nodoklis.

Konkrētajā gadījumā dienests, atzīstot pieteicēju par atbildīgo personu, kurai ir jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis, nav ņēmis vērā noteikumu Nr.933 340.punktā noteiktos izņēmuma gadījumus, proti, nav izvērtējis, vai šajā gadījumā ir/nav konstatējami objektīvi piespiedu apstākļi, kuru dēļ pieteicēja neatkarīgi no savas gribas nevarēja izpildīt tiesību normā noteiktos nosacījumus.

[3.3] Pieteicēja, noformējot vienoto administratīvo dokumentu (turpmāk – VAD), saskaņā ar Muitas kodeksa 5.pantu tiešajā pārstāvībā kā deklarētājs uz pilnvaru pamata pārstāvēja preču saņēmējus – citās Eiropas Savienības dalībvalstīs reģistrētus uzņēmumus (Kipras uzņēmumu „Scanalloys LTD”, Dānijas uzņēmumu „Scanmills” un Igaunijas uzņēmumus „Mangelbert OU” un „Deleesia”), kuri uzskatāmi par citas Eiropas Savienības dalībvalsts ar pievienotās vērtības nodokli apliekamām personām. No līgumu ar minētajām personām satura izriet, ka uzņēmumi ir pilnvarējuši pieteicēju savā vārdā un uzdevumā kārtot visas muitas formalitātes, muietošanu un iesniegt un parakstīt visus nepieciešamos muitas un kravas dokumentus, taču paši apņēmušies 30 (vai 20) dienu laikā no kravas atmuitošanas eksportēt no Latvijas Republikas teritorijas tādu kravu, kas ir izlaista brīvam apgrozījumam Eiropas Savienībā,

kā arī nosūtīt pieteicējai dokumentu, kas apstiprina, ka tie ir samaksājuši pievienotās vērtības nodokli savā valstī par saņemto kravu. Minētie apstākļi, kad ar pievienotās vērtības nodokli apliekamā persona rīkojas citas personas vārdā, bet pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu (eksportēšanu), jo šādu darbību veic pats preču turētājs un saņēmējs, ir uzskatāmi par objektīviem piespiedu apstākļiem.

[3.4] Minēto secinājumu apstiprina arī noteikumu Nr.933 grozījumos izteiktā likumdevēja griba, papildinot 341.punktu ar trešo teikumu: „Piemēram, par objektīviem piespiedu apstākļiem uzskatāma situācija, kad apliekamā persona rīkojas citas personas vārdā un pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu bez preču saņēmēja rakstiska norādījuma.” Tātad likumdevējs, piepildot ar saturu jēdzienu „objektīvie piespiedu apstākļi”, ir norādījis, ka privāttiesisks darījums var būt par objektīvu pamatu, lai atbrīvotu apliekamo personu no atbildības par saistību neizpildi, kuras noteiktas likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajā daļā, noteikumu Nr.933 340. un 341.punktā. Līdz ar to secināms, ka minētie apstākļi, likumdevēja ieskatā, bija uzskatāmi par objektīviem piespiedu apstākļiem arī iepriekš, pirms tiesību normas grozījumiem. Tādējādi pieteicēja nav atzīstama par atbildīgo personu, kurai ir jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis, jo pastāvēja objektīvi piespiedu apstākļi, kuru dēļ pieteicēja nevarēja izpildīt tiesību normā noteiktos nosacījumus. Līdz ar to atbildīgās personas konkrētajā gadījumā ir preču saņēmēji.

[3.5] 86 VAD preces – metāla sakausējumi – tika deklarētas ar piegādes noteikumiem DAF Ukrainas–Baltkrievijas robeža, DAF Indra–Latvijas robeža, FCA Tihvin, Krievija un FCA Bagulnava, Krievija (Incoterms 2000). Minētie noteikumi paredz, ka preču cenā transportēšanas izmaksas ir iekļautas līdz norādītajai vietai. Deklarēšanas brīdī preču muitas vērtība tika noteikta saskaņā ar Muitas kodeksa 29.panta 1.punktu, tādējādi preču daļai, kas netika nosūtīta likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrās daļas 1.punktā minētajam preču saņēmējam, pievienotās vērtības nodoklis bija maksājams saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 2.panta 2.²daļas un astotās daļas nosacījumiem. Minētais preču daudzums līdz izvešanai no Liepājas speciālās ekonomiskās zonas teritorijas tika uzglabāts SIA „Ferro Terminal” noliktavā, kura izrakstītajos rēķinos par glabāšanu Kipras uzņēmumam „Scanalloys LTD” piemēroja 0 % likmi saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 7.panta pirmās daļas 2.punktā noteikto. Dienests, pamatojoties uz likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 2.panta astoto daļu, uzskatīja, ka jāveic pieteicējai ar pievienotās vērtības nodokli apliekamās bāzes un pievienotās vērtības nodokļa korekciju par SIA „Ferro Terminal” izrakstītajos rēķinos norādīto pakalpojumu vērtību. Dienesta ieskatā, pieteicēja ir uzskatāma par atbildīgo personu, kurai ir jāmaksā

pievienotās vērtības nodoklis, jo iepriekš minēto aprēķinu uzskata par muitas parādu, kas radies ar brīdi, kad pieteicēja pieteica muitas procedūru – izlaišana brīvam apgrozījumam.

Pieteicēja Kipras uzņēmumu „Scanalloys LTD” pārstāvēja tiešā pārstāvniecībā, līdz ar to, veicot muitas procedūru, VAD preču vērtība tika norādīta atbilstoši preču turētāja – Kipras uzņēmuma „Scanalloys LTD” – sniegtajai informācijai, par kuras patiesumu atbilstoši noslēgto līgumu 3.1. un 3.2.apakšpunktiem ir atbildīgs Kipras uzņēmums „Scanalloys LTD”. Turklāt pilnvarojumā netika ietvertas pieteicējas tiesības nosūtīt preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam iekšzemē preču saņēmējam uz citu dalībvalsti noteiktajā termiņā. Līdz ar to pieteicēja nevarēja arī paredzēt, ka Kipras uzņēmums „Scanalloys LTD” precīzi pēc tās izlaišanas brīvam apgrozījumam novietos noliktavas teritorijā un daļu no tās nenosūtīs preču saņēmējam uz citu dalībvalsti noteiktajā termiņā. Ievērojot minēto, dienesta apsvērumi ir nepamatoti, jo pieteicēja šajā gadījumā nav atzīstama par atbildīgo personu, kurai ir jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis.

[3.6] Muitas kodeksa 13. un 78.pants nenoteic muitas dienesta kompetenci veikt pievienotās vērtības nodokļa auditu, bet gan noteic, ka pēc preču atlaišanas muitas dienesti var pārliecināties par deklarācijas datu pareizību. Proti, dienests var pārbaudīt dokumentus, datus par preču ievēšanu un izvešanu, pašas preces, kā arī saskaņā ar pastāvošajiem noteikumiem veikt pasākumus, kas nepieciešami, lai stāvokli izlabotu.

Ievērojot iepriekš secināto, ka ievēdmuitas nodokļos neietilpst par preču ievēšanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis, atzīstams, ka dienests ir atkārtoti veicis pieteicējai pievienotās vērtības nodokļa auditu par laiku no 2007.gada 1.augusta līdz 2008.gada 31.decembrim. Dienests norīkoja atkārtotai pārbaudei citas struktūrvienības speciālistus (revidentus), kuri pēc būtības, piemērojot citu metodoloģiju, izskatīja tos pašus dokumentus (VAD) par to pašu periodu, papildus pārbaudot arī nākamo taksācijas gadu, un deva jaunu atzinumu par pievienotās vērtības nodokļa auditu.

Konkrētajā gadījumā nav konstatējams likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā noteiktais priekšnoteikums, lai būtu tiesisks pamats veiktā nodokļu audita (revīzijas) atzinuma pārskatīšanai. Dienests, pieņemot jaunu lēmumu, kas uzliek papildu pienākumus pieteicējai un tā pasliktina tās tiesisko stāvokli, ir rīkojies pretēji likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmās daļas un Muitas kodeksa 8.pantā noteiktajam.

Gan dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Nodokļu kontroles pārvalde, gan Muitas auditu pārvalde ir dienesta struktūrvienība. Dienestam kopumā ir jābūt atbildīgam par savu struktūrvienību darbību atbilstoši labai pārvaldībai, it īpaši, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

Dienesta Kurzemes reģionālās iestādes direktors ir nepamatoti atzinis par spēkā neesošu 2009.gada 22.janvāra lēmumu Nr.5.1.1-8/83 daļā par papildu aprēķināto pievienotās vērtības nodokli, jo nav konstatējami Administratīvā procesa likuma 74.panta pirmās daļas 2.punktā noteiktie nosacījumi. Augstākai iestādei, nepiekrītot zemākās iestādes lēmumam vai tā daļai, bija iespējams saskaņā ar likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 37.panta trešās daļas 3.punktu pieņemt jaunu lēmumu nodokļu maksātāja lietā.

Pamatojoties uz minēto, atzīstams, ka dienesta lēmums daļā par laiku no 2007.gada 1.augusta līdz 2008.gada 31.decembrim ir pieņemts prettiesiskā procesā.

[4] Par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu dienests iesniedza kasācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Par preču importu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis ir uzskatāms par Muitas kodeksa 4.panta 10.punkta 1.apakšpunktā paredzēto muitas nodokļiem līdzvērtīgo maksājumu, kas jāmaksā, preces ievēdot un izlaižot brīvam apgrozījumam. Līdz ar to arī pieteicējai noteiktais pievienotās vērtības nodoklis ir uzskatāms par muitas parādu.

[4.2] Ja ar pievienotās vērtības nodokli apliekamā persona neievēro noteikumu Nr.933 340.punktu un nevar pamatot to ar objektīviem piespiedu apstākļiem, tad atbilstoši 341.punktam pievienotās vērtības nodokli iekasē saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otro daļu. Tādējādi pieteicēja ir uzskatāma par atbildīgo personu, kurai ir jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis.

[4.3] No līgumu satura izriet, ka pieteicēja tika pilnvarota kārtot visas formalitātes, iesniegt un parakstīt visus nepieciešamos dokumentus. No minētā izriet, ka pieteicējai bija pienākums ievērot visas normatīvo aktu prasības, lai pareizi piemērotu muitas procedūras noteikumus.

Ne visa prece, kas tika izlaista brīvam apgrozījumam, piemērojot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi, tika nosūtīta VAD 8.ailē norādītajiem preču saņēmējiem. Tādējādi pieteicēja nav izpildījusi likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrās daļas nosacījumus pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošanai.

Apgabaltiesa ir nepareizi interpretējusi Muitas kodeksa 4.panta 10.punkta 1.apakšpunktu, likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 2.panta otrās daļas 3.punktu, 2.²daļu un astoto daļu, 5.panta pirmo daļu, 7.panta pirmās daļas 2.punktu, 12.panta otro daļu un 33.panta otro daļu, likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 1.punktu un noteikumu Nr.933 340. un 341.punktu.

[4.4] Apgabaltiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 103.pantu, jo nav ņēmusi vērā vairākus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā. Pirmā audita pārbaude, kuru veica dienesta Kurzemes reģionālā iestāde, bija par iekšzemes

pievienotās vērtības nodokli un muitas administrējamo pievienotās vērtības nodokli. Savukārt otrā pārbaude, kuras rezultātā bija pieņemts pārsūdzētais lēmums, ir par muitas administrējamo pievienotās vērtības nodokli. Turklāt auditēti tika divi dažādi taksācijas periodi.

Ar dienesta Kurzemes reģionālās iestādes direktora lēmumu, atzīstot par spēkā neesošu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Nodokļu kontroles pārvaldes Audita daļas priekšnieka 2009.gada 22.jūlija lēmumu Nr.5.1.1-8/83, tika novērsts lēmuma pretiesiskums. Pieteicējai arī neradās pienākums maksāt ar šo lēmumu aprēķinātos nodokļu maksājumus.

Ņemot vērā likuma „Par valsts ieņēmumu dienestu” 2.panta 1.punktā, likuma „Par nodokļiem un nodevām” 18.panta pirmās daļas 2.punktā un 37.panta trešajā daļā un Muitas kodeksa 13. un 78.pantā paredzētos dienesta pienākumus, kā arī ievērojot to, ka dienesta Kurzemes reģionālās iestādes Nodokļu kontroles pārvaldes Audita daļas priekšnieka lēmums ir atzīts par spēkā neesošu, dienesta Muitas pārvalde bija tiesīga veikt muitas nodokļa un citu muitas iestāžu administrējamo nodokļu uzskaites, aprēķināšanas un maksāšanas auditu.

[5] Pieteicēja paskaidrojums par dienesta kasācijas sūdzību norādījusi, ka tā ir nepamatota. Pieteicēja arī izteikusi lūgumu, ņemot vērā lietas sarežģītību, izskatīt lietu mutvārdu procesā.

Motīvu daļa

[6] Vispirms izlemjams pieteicējas lūgums izskatīt lietu mutvārdu procesā.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 339.panta pirmo daļu kasācijas instances tiesa lietu izskata rakstveida procesā. Savukārt saskaņā ar minētā likuma 112.¹panta otro daļu tiesa pēc sava ieskata var noteikt lietas, kura saskaņā ar likumu izskatāma rakstveida procesā, izskatīšanu mutvārdu procesā, ja uzskata, ka lietu lietderīgāk izskatīt tiesas sēdē.

Lietas izskatīšana tiesas sēdē ir lietderīga gadījumos, kuros no lietā esošajiem dokumentiem nevar gūt pilnīgu priekšstatu par izskatāmo jautājumu. Šādos apstākļos personu uzklaušīšana tiesas sēdē var sekmēt pareizu izskatāmā jautājuma izlemšanu. Savukārt ja lietas materiāli ir pietiekami izskatāmā jautājuma izlemšanai, tad mutvārdu process parasti nav lietderīgs (*sk., piemēram, Augstākās tiesas 2007.gada 2.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-272/2007 10.2.punktā*). Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 325.pantam kasācijas instances tiesa nepārbauda pierādījumus un neskaidro lietas faktiskos apstākļus, bet risina vienīgi tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumus. Par šiem lietā risināmajiem tiesību jautājumiem lietā esošie dokumenti sniedz pietiekamu priekšstatu. Līdz ar to Augstākā tiesa atzīst, ka lietas izskatīšana mutvārdu procesā nav lietderīga, un noraida pieteicējas lūgumu.

[7] Saskaņā ar Muitas kodeksa 4.panta 10.punktu ieveduitas nodokļos ietilpst muitas nodoklis un muitas nodokļiem līdzvērtīgi maksājumi, kas jāmaksā, preces ievadot. Eiropas Savienības Tiesa 2010.gada 29.jūlija spriedumā lietā Nr.C-248/09 atzinusi, ka Muitas kodeksa 4.panta 10.punkts ir interpretējams tādējādi, ka ieveduitas nodokļos neietilpst par preču ieviešanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis.

Ņemot vērā minēto, apgabaltiesa pamatoti secinājusi, ka pievienotās vērtības nodoklis neietilpst muitas parādā.

[8] Turpat Eiropas Savienības Tiesa atzinusi, ka pievienotās vērtības nodoklis ir jāmaksā personai vai personām, ko dalībvalsts, kurā preces ir ievestas, noteikusi vai atzinusi par atbildīgām. Šo secinājumu Eiropas Savienības Tiesa izdarījusi, vērtējot Padomes 1977.gada 17.maija Sestās direktīvas Nr.77/388/EEK par to, kā saskaņojami dalībvalstu tiesību akti par apgrozījuma nodokļiem – Kopēja pievienotās vērtības nodokļu sistēma: vienota aprēķinu bāze (turpmāk – Sestā direktīva) tiesību normas, tostarp 21.panta 2.punktu.

Ar Padomes 2006.gada 28.novembra direktīvu Nr.2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (turpmāk – PVN direktīva) ar 2007.gada 1.janvāri tika atcelts un aizstāts esošais Eiropas Savienības tiesiskais regulējums pievienotās vērtības nodokļa jomā. Taču arī PVN direktīvā ir paredzēts analogisks regulējums kā Sestajā direktīvā. Proti, 201.pants paredz, ka, importējot preces, pievienotās vērtības nodokli maksā persona vai personas, kuras importa dalībvalsts norādījusi vai atzinusi par atbildīgām.

[9] Saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 2.panta 2.³daļu ar nodokli apliek jebkuru preču importu, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Saskaņā ar 12.panta otro daļu, ja preces tiek ievestas iekšzemē, nodokli maksā jebkura persona, izlaižot preces brīvam apgrozījumam. Nodoklis par preču importu kļūst iekasējams tajā brīdī, kad kļūst iekasējams muitas nodoklis. Savukārt likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta pirmā daļa noteic, ja preces, kas ievestas Eiropas Savienības teritorijā, tiek izlaistas brīvam apgrozījumam iekšzemē, pievienotās vērtības nodokli, kas aprēķināts saskaņā ar šā likuma 5.panta pirmo vai trešo daļu, preču saņēmējs maksā valsts budžetā pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam.

Apliekamā persona, kas darbojas citas dalībvalsts apliekamās personas vārdā, izlaižot preces brīvam apgrozījumam, piemēro pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi, ja: 1) preču pavaddokumentos norādīts, ka preču saņēmējs ir citas dalībvalsts apliekamā persona, kurai ir derīgs pievienotās vērtības nodokļa reģistrācijas numurs; 2) preces pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam tiek pārsūtītas šīs daļas 1.punktā minētajam preču saņēmējam uz citu dalībvalsti (33.panta otrā daļa). Šā panta otrajā daļā minētā apliekamā persona, preces pēc izlaišanas brīvam apgrozījumam pārsūtot uz citu dalībvalsti, preču piegādi

uzrāda savā nodokļa deklarācijā un ceturkšņa pārskatā par preču piegādēm Eiropas Savienības teritorijā (33.panta trešā daļa).

No minētajām tiesību normām izriet, ka pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam iekšzemē preces saņēmējs maksā pievienotās vērtības nodokli, kas kļūst iekasējams tajā brīdī, kad kļūst iekasējams muitas nodoklis. Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa paredz izņēmumu, kad preču importam ir piemērojama pievienotās vērtības nodokļa 0% likme. Šādas tiesības ir piešķirtas apliekamajai personai, kas darbojas citas dalībvalsts apliekamās personas vārdā, ja saskaņā ar preču pavaddokumentiem preču saņēmējs ir citas dalībvalsts apliekamā persona un preces pēc tam tiek pārsūtītas preču pavaddokumentos norādītajam saņēmējam uz citu dalībvalsti. Arī 33.panta trešā daļa apliecina, ka, piemērojot panta otro daļu, pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam ir jānotiek preču piegādei Eiropas Savienības teritorijā.

[10] Noteikumu Nr.933 340.punkts līdz 2010.gada 30.septembrim noteica, ka, piemērojot likuma 33.panta otro daļu, preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam iekšzemē apliekamā persona nosūta likuma 33.panta otrās daļas 1.punktā minētajam preču saņēmējam uz citu dalībvalsti ne vēlāk kā 30 kalendāra dienu laikā. Saskaņā ar 341.punktu, piemērojot likuma 33.panta trešo daļu, ja apliekamā persona nav ievērojusi šo noteikumu 340.punktā noteikto preču nosūtīšanas termiņu un nevar pamatot to ar objektīviem piespiedu apstākļiem, nodoklis kļūst iekasējams saskaņā ar likuma 12.panta otro daļu.

Tātad noteikumu Nr.933 340.punkts noteic termiņu, kādā apliekamajai personai preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam jānosūta preču saņēmējam uz citu dalībvalsti, un tas ir 30 kalendāra dienas. Savukārt 341.punkts paredz, ja persona nav ievērojusi šo preču nosūtīšanas termiņu un nevar to pamatot ar objektīviem piespiedu apstākļiem, nodoklis par preču importu kļūst iekasējams saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otro daļu. No minētā izriet, ja persona var attaisnot tiesību normā noteiktā preču pārsūtīšanas uz citu dalībvalsti termiņa nokavējumu ar objektīviem piespiedu apstākļiem, tā saglabā tiesības piemērot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi.

Apgabaltiesa ir pareizi atzinusi, ka apstākļi, ka pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu, jo šādas darbības apņēmies veikt pats preču turētājs un saņēmējs, varētu būt objektīvs piespiedu apstākļi noteikumu Nr.933 341.punkta izpratnē. Taču pamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa ir nepareizi tulkojusi noteikumu Nr.933 341.punktu, atzīstot, ka minētais objektīvais piespiedu apstākļi attaisno ne tikai termiņa nokavējumu preču pārsūtīšanai uz citu dalībvalsti, bet jebkuru citu likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai neatbilstošu rīcību ar precēm, konkrēti

šajā lietā – preču piegādi Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem, nosūtīšanu uz Eiropas Savienības dalībvalstīm citiem uzņēmumiem, eksportu ārpus Eiropas Savienības. Šāds tiesību normas tulkojums ir plašāks par tās vārdisko jēgu un ir pretējs likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai, saskaņā ar kuru galvenais priekšnoteikums pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošanai ir tieši preču pārsūtīšana uz citu dalībvalsti preču pavaddokumentos norādītajai citas dalībvalsts apliekamajai personai.

[11] Dienests kasācijas sūdzībā ir pareizi norādījis, ka no Muitas kodeksa 13. un 78.panta izriet muitas iestādes tiesības veikt jebkādu kontroli, lai nodrošinātu pareizu muitas noteikumu un citu tiesību aktu piemērošanu, un tiesības veikt pasākumus, lai konstatētos pārkāpumus izlabotu. Muitas kodeksa 13. un 78.pants noteic, ka pēc preču atlaišanas muitas dienesti var pārliecināties par deklarācijas datu pareizību. Dienests var pārbaudīt dokumentus, datus par preču ieviešanu un izvešanu, pašas preces. Ja deklarācijas pārskatīšanas rezultātā vai pēc muitas pārbaudē atklājas, ka attiecīgās muitas procedūras noteikumi ir piemēroti, pamatojoties uz nepatiesu vai nepilnīgu informāciju, muitas dienesti saskaņā ar pastāvošajiem noteikumiem veic pasākumus, kas nepieciešami, lai stāvokli izlabotu, ņemot vērā tiem pieejamo jauno informāciju. Jēdzienu „pastāvošie noteikumi” konkrētīzē Muitas kodeksa 4.panta 23.punkts, un pastāvošie noteikumi nozīmē Kopienas vai valsts noteikumus. Latvijas Muitas likuma 4.panta otrā daļa un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 20.panta 8.punkts noteic, ka muitas lietu jautājumus, muitas nodokli un citus līdzvērtīgus maksājumus Latvijā administrē Valsts ieņēmumu dienests likumā „Par nodokļiem un nodevām” un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā (sk. Augstākās tiesas 2011.gada 2.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-420/2011 7.punktu, 2013.gada 22.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-9/2013 6.punktu).

Kā jau tika norādīts, pievienotās vērtības nodoklis neietilpst muitas parādā, līdz ar to apgabaltiesa ir pareizi atzinusi, ka minētās Muitas kodeksa tiesību normas nenoteic muitas dienesta kompetenci veikt pievienotās vērtības nodokļa auditu. Taču apgabaltiesa nav apšaubījusi dienesta kompetenci veikt pievienotās vērtības nodokļa auditu, neatkarīgi no tā, kura struktūrvienība šajā gadījumā to ir veikusi, un šis apstāklis nav bijis pamats dienesta lēmuma atcelšanai.

[12] Ņemot vērā secināto, ka apgabaltiesa nepareizi interpretējusi piemērojamās tiesību normas un, pamatojoties uz šo interpretāciju, atzinusi, ka pieteicēja nav uzskatāma par atbildīgo personu, kurai jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis, var piekrist kasācijas sūdzības argumentam, ka apgabaltiesa nav pēc būtības vērtējusi dienesta lēmuma pamatojumu par iestādes pārbaudītajiem VAD. Minētais ir pamats apgabaltiesas sprieduma atcelšanai.

[13] Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa noteic, ja attiecībā uz konkrēto nodokli, nodokļu deklarācijas posteni, nodevu vai citu

valsts noteikto maksājumu par attiecīgo taksācijas periodu ir veikta nodokļu revīzija (audits), tās atzinums ir galīgs un var tikt pārskatīts vienīgi tad, ja uzsākts kriminālprocess par krāpšanu, dokumentu viltošanu, izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas vai citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas var ietekmēt nodokļa apmēra noteikšanu.

Saskaņā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 16.punktu auditā tiek pārbaudīta viena vai vairāku nodokļu, nodokļu deklarācijas posteņu vai nodevu un citu valsts noteikto maksājumu aprēķināšanas, maksāšanas un ieskaitīšanas budžetā pareizība un atbilstība normatīvajiem aktiem noteiktā taksācijas periodā. Administratīvais process iestādē sākas ar audita uzsākšanu, tam seko lietas izskatīšanai nepieciešamās informācijas iegūšana, kuras analīzes rezultātā iegūtie secinājumi tiek ietverti iestādes atzinumā, proti, nodokļu administrācijas lēmumā par audita rezultātiem. Ja administratīvais process iestādē turpinās administratīvā akta apstrīdēšanas dēļ, ar audita atzinumu likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā saprotams auditu noslēdzošais lēmums, proti, administratīvais akts par audita rezultātiem tā galīgajā noformējumā (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 1.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-77/2011 9.punktu*). Audita atzinuma pārskatīšana pieļaujama tikai gadījumā, ja uzsākts kriminālprocess par noziedzīgiem nodarījumiem, kas var ietekmēt nodokļa apmēra noteikšanu.

[14] Finanšu ministrija 2013.gada 14.decembra vēstulē, atbildot uz Augstākās tiesas lūgumu, ir izteikusi viedokli: ja iestāde vai tiesa atzīst lēmumu par audita rezultātiem par spēkā neesošu, jo apstākļi, kas bija par pamatu lēmumu atzīšanai par spēkā neesošu, pēc būtības atbilst Administratīvā procesa likuma 74.pantā noteiktajiem kritērijiem, attiecīgi iestāde secina, ka nodokļu administrācija nav veikusi auditu likuma „Par nodokļiem un nodevām” izpratnē. Finanšu ministrijas ieskatā, minētajā gadījumā auditu var veikt (un tas netiek uzskatīts par atkārtotu nodokļu auditu), jo vairs nepastāv normatīvajos aktos noteiktie ierobežojumi tā veikšanai. Administratīvā procesa likuma 74.pantā noteikti administratīvā akta spēkā neesības gadījumi, tostarp, ja administratīvo aktu izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana nav piekritīga (*2.punkts*).

Spēkā neesošs administratīvais akts *ipso jure* (no tiesību viedokļa) atšķirībā no atcelta administratīvā akta neeksistē (*sal. Augstākās tiesas 2011.gada 1.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-77/2011*). Ievērojot minēto, secināms, ka par spēkā neesošu atzītam lēmumam par audita rezultātiem nav tiesiskas ietekmes, tas nerada adresātam tiesības un pienākumus. Tāpēc tas arī nevar radīt tiesisko palāvēību uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā minētā galīgā audita atzinuma esību.

Tas, ka nav spēkā esoša audita atzinuma, nozīmē, ka nav tiesisku šķēršļu veikt auditu attiecībā uz konkrēto nodokli par attiecīgo taksācijas periodu, pat ja par spēkā neesošu atzītajā audita atzinumā tas ir bijis vērtēts. Nav pamata uzskatīt, ka šajā gadījumā tiek pārskatīts audita atzinums, līdz ar to netiek pārkāpts likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā noteiktais aizliegums.

[15] Izskatāmajā gadījumā dienesta Kurzemes reģionālā iestāde kā augstāka iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, ar 2009.gada 7.septembra lēmumu atzina par spēkā neesošu sākotnējo lēmumu par audita rezultātiem daļā par pievienotās vērtības nodokli, soda naudu un nokavējuma naudu par laiku no 2006.gada 1.jūlija līdz 2008.gada 31.decembrim. Minētais lēmums nav apstrīdēts un pārsūdzēts. Tas nav arī izskatāmās lietas pieteikuma priekšmets, taču apgabaltiesa ir vērtējusi tā tiesiskumu un atzinusi to par prettiesisku. Minētais secinājums ir pamatā tālākajam tiesas secinājumam, ka, veicot muitas auditu, dienests ir atkārtoti pārbaudījis tos pašus VAD par to pašu periodu, tādējādi par laiku no 2007.gada 1.augusta līdz 2008.gada 31.decembrim ir veikts atkārtots pievienotās vērtības nodokļa audits.

Augstākās tiesas ieskatā, apgabaltiesai nebija tiesiska pamata izskatāmajā lietā, kuras pieteikuma priekšmets ir prasījums par cita administratīvā akta – dienesta 2010.gada 22.novembra lēmumu – atcelšanu, vērtēt dienesta Kurzemes reģionālās iestādes 2009.gada 7.septembra lēmuma tiesiskumu. Tiesai bija jāņem vērā, ka minētais administratīvais akts nav ticis apstrīdēts un pārsūdzēts, kā arī tiesiskās sekas, ko tas radījis.

[16] Ievērojot minēto, apgabaltiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 2.aprīļa spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Atmaksāt Valsts ieņēmumu dienestam samaksāto drošības naudu 71,14 euro.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas lietā Nr.SKA-34/2014

Rīgā 2014.gada 20.februārī

[1] Nevaru pievienoties vairākuma viedoklim par nodokļa revīzijas pieļaujamību šajā lietā.

[2] Lai pārbaudītu nodokļa maksātāja nodokļa saistības izpildi, nodokļa administrācija ir tiesīga veikt ārēju nodokļa revīziju (auditu). Likums „Par nodokļiem un nodevām” noteic procesa noteikumus, kādā nodokļa administrācija veic nodokļa revīziju. Normas par nodokļa revīzijas veikšanu likumā „Par nodokļiem un nodevām” izkaisītas un nav sistematizētas – vispārējos administratīvā procesa noteikumus paredz arī Administratīvā procesa likums.

[3] Nodokļa ārēja revīzija ir pieļaujama, ja:

1) to veic piekritīgā nodokļa administrācija;

2) revīzija notiek noteiktajā apjomā;

3) par revīziju rakstveidā paziņots nodokļa maksātājam (*„Par nodokļiem un nodevām” 18.panta pirmās daļas 10.punkts*).

[4] Veicot nodokļa revīziju, ir ievērojama nodokļa administrācijas piekritība (*Administratīvā procesa likuma 51.pants*). Gan pievienotās vērtības nodokļa administrēšana, gan muitas maksājumu administrēšana piekrīt Valsts ieņēmumu dienestam (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 20.panta 5. un 8.punkts*).

[5] Valsts ieņēmumu dienestam var būt dažādas struktūrvienības (*likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 3.pants*). To, kurai struktūrvienībai uzticēts veikt nodokļa revīziju, noteic dienesta ģenerāldirektors. Atsevišķa nodokļa revīzijā var atklāties fakti, kuru dēļ var nākties papildināt revīzijas apjomu. Tādā gadījumā nodokļa administrācija var grozīt lēmumu par nodokļa revīzijas uzsākšanu, papildinot revīzijas apjomu. Ja revīzijai pakļaujami citi nodokļi, nodokļa administrācijas struktūrvienība, kurai nav pietiekamas kompetences konkrētā aspektā, ir jāsadarbojas ar citām nodokļa administrācijas struktūrvienībām (tas izriet jau no pašas iestādes uzdevumu efektīvas izpildes vajadzības, labas pārvaldības principa) vai cita nodokļa administrāciju (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 54.pants*).

Apelācijas instances tiesa pareizi izvērtēja, vai Valsts ieņēmumu dienestam bija pamats vadīties no uzskata, ka sākotnējo nodokļa revīziju veikusi tā struktūrvienība, kurai nebija piekritīga nodokļa revīzija, un veikt jaunu nodokļa revīziju. Ar to tiesa pamato savu secinājumu, ka Valsts ieņēmumu dienesta Muitas audita pārvaldes veiktā nodokļa revīzija uzsākta, pārkāpjot atkārtota audita aizliegumu.

Apelācijas instances tiesa pareizi izvērtēja Valsts ieņēmumu dienesta rīcību un atzina, ka dienestam nebija pamata uzskatīt, ka nodokļa revīziju veikusi nepiekritīgā iestāde.

Tam, ka tiesas pārbaudei nebija nodots Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes direktora 2009.gada 7.septembra lēmums, nav nozīmes. Pirmkārt, tādēļ, ka Valsts ieņēmumu dienesta rīcības un lēmumu pamatā bija uzskats, ka sākotnējo revīziju dienesta ieskatā veikusi tās struktūrvienība, kurai nebija piekritīga nodokļa revīzija. Otrkārt, no pieteicējas nevar prasīt vai sagaidīt, ka tā apstrīdēs Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālās iestādes direktora 2009.gada 7.septembra lēmumu, jo tas viņai bija labvēlīgs, viņas tiesībām un tiesiskajām interesēm atbilstošs.

[6] Nodokļa revīzija tiek pabeigta ar revīzijas akta sastādīšanu (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 18.panta pirmās daļas 7.punkts*). Aktā tiek sniegts atzinums par revidētās personas nodokļa saistību izpildi. Revīzijas akts nav administratīvais akts nodokļa revīzijas lietā, bet gan lietas būtisko faktisko apstākļu apkopojums. Balstoties uz revīzijas aktu (tajā minētajiem faktiem), nodokļa administrācijas kompetentā amatpersona pieņem lēmumu par nodokļa revīzijas rezultātiem, t.i., noteic nodokļu un informatīvo deklarāciju sastāvdaļās norādāmās summas, apliekamos ienākumus (zaudējumus), maksājamo nodokli vai nodevu, kā arī soda naudu (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā un trešā daļa*). Lēmums par nodokļa revīzijas rezultātiem ir administratīvais akts. Nodokļa administrācija, izdodot lēmumu, izvēlas atbilstošo administratīvā akta veidu un administratīvā akta saturu.

Spriedumā norādīts, ka ar nodokļa revīzijas atzinumu saprotams nodokļa administrācijas lēmums. Iepriekšminēto argumentu dēļ es tam nepiekrītu. Ja tam piekristu, tad būtu jāatzīst, ka sākotnējā nodokļa administrācijas lēmuma apstrīdēšanas procesa laikā līdz pat galīgā administratīvā akta izdošanai augstākajā iestādē turpinās nodokļa revīzija. Kā zināms, tas tā nav.

Nodokļa revīzijas atzinums Augstākās tiesas praksē pierēķināts nodokļa administrācijas lēmumam tikai ar mērķi, lai administrācijas lēmumā nebūtu jāatkārto tie paši fakti, uz kuriem balstīts revīzijas atzinums, t.i., lai administrācijas lēmumam nebūtu jādublē pamatojums.

[7] Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmās daļas 2.teikums noteic – ja attiecībā uz konkrēto nodokli, nodokļu deklarācijas posteni, nodevu vai citu valsts noteikto maksājumu par attiecīgo taksācijas periodu ir veikta nodokļu revīzija (audits), tās atzinums ir galīgs un var tikt pārskatīts vienīgi tad, ja uzsāks kriminālprocess par krāpšanu, dokumentu viltošanu, izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas vai citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas var ietekmēt nodokļa apmēra noteikšanu.

Manuprāt, šī norma aizsargā privātpersonas paļāvību, kurai tā rodas jau pēc nodokļa revīzijas pabeigšanas. Tā ir paļāvība, ka nodokļa administrācija ir konstatējusi visus faktus, kuri ataino nodokļa maksātāja saistību izpildi, un tās atzinums netiks pārskatīts. Atzinuma pārskatīšana nozīmē nodokļa revīzijas atjaunošanu. Tāpēc norma aizsargā privātpersonu no valsts patvaļas, ne tikai juridiski, bet arī faktiski aizliedzot atkārtoti veikt revīzijas pasākumus, t.i., pārskatīt atzinumu. Norma saprotama arī kopsakarā ar nodokļa revīzijai noteiktu ierobežotu termiņu.

Spriedumā ietvertā atziņa, ka juridiski nodokļa revīzija nav notikusi, ja nodokļa administrācija pati savu lēmumu, kas pieņemts uz faktiski veiktas nodokļa revīzijas pamata, atzīst par spēkā neesošu, ir tiesiskai valstij bīstama. Pirmkārt, tā pieļauj plašu valsts brīvību manipulēt ar nodokļa revīzijas rezultātā pieņemtiem nodokļa administrācijas lēmumiem. Ja nodokļa administrācija atzīst savu lēmumu par spēkā neesošu, privātpersonai tas ir labvēlīgi, tādēļ, kā tas arī redzams šajā lietā, nav sagaidāms, ka privātpersona prasīs šāda lēmuma tiesiskuma kontroli. Taču privātpersona nevar iedomāties, ka tā nodokļa administrācija atbrīvo rokas, lai veiktu jaunu nodokļa revīziju. Otrkārt, tā pieļauj veikt nodokļa revīziju faktiski divreiz ilgāk, kā to noteic likums.

Judikatūras maiņa

Nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu muitas parāda gadījumā

1. Pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai pastāv tikai tad, ja tas paredzēts Eiropas Savienības dalībvalsts tiesībās (Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).

2. Likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir paredzēts nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no pamatparāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai – tostarp muitas parāda gadījumā. Nokavējuma naudas samaksas pienākums atbilstoši šā likuma 32.panta pirmajai daļai ir spēkā kopš 2007.gada 1.janvāra. Līdz ar to Augstākā tiesa atkāpjas no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā noteic Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi normas un ka tādēļ nav pamata atsaukties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” normām (likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 25.martā

Lieta Nr.A42960709
SKA-41/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	D.Mita,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Guljāns,
tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,
tiesnese	R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz I.N. pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2009.gada 9.septembra lēmuma Nr.19.1/17871 atcelšanu, sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 19.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteikums.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja I.N. 2007.gada 12.decembrī deklarēja brīvam apgrozījumam Eiropas Savienības teritorijā no ASV ievestu lietotu motociklu. Pieteicēja norādīja, ka motocikla muitas vērtība ir 5000 ASV dolāru.

Valsts ieņēmumu dienests audita laikā konstatēja, ka motocikla muitas vērtība ir 7795,33 ASV dolāri. Tāpēc minētā iestāde ar 2009.gada 25.jūnija lēmumu aprēķināja pieteicējai papildus maksājamo ievedmuitas nodokli un pievienotās vērtības nodokli, kā arī soda naudu un nokavējuma naudu. Nokavējuma naudu iestāde aprēķināja par laiku no 2007.gada 12.decembra, pamatojoties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 29.panta otro daļu un 32.panta pirmo daļu.

[2] Pieteicēja iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot atcelt iestādes lēmumu. Rajona tiesa pieteikumu noraidīja.

[3] Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 19.aprīļa spriedumu pieteikumu daļēji apmierināja – atcēla iestādes lēmumu daļā par ievedmuitas nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa nokavējuma naudu. Spriedumā norādīts, ka atbilstoši Padomes 1992.gada 12.oktobra regulai Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (turpmāk – Muitas kodekss) pienākums samaksāt ievedmuitas nodokli rodas brīdī, kad tiek pieņemta muitas deklarācija. Tomēr nokavējuma nauda var tikt aprēķināta tikai tad, ja muitas iestāde deklarācijā konstatē trūkumus un pieņem lēmumu par ievedmuitas nodokļa vēlāku iegrāmatošanu. Proti, pienākums samaksāt nokavējuma naudu rodas pēc tam, kad parādnieks nav ievērojis papildus aprēķinātā ievedmuitas nodokļa samaksas termiņu, kurš noteikts iestādes lēmumā. Tas pats attiecas arī uz pievienotās vērtības nodokļa nokavējuma naudas samaksu. Tā kā izskatāmajā lietā pieteicēja precīzi deklarēja 2007.gada 12.decembrī, bet iestāde lēmumu pieņēma tikai 2009.gada 25.jūnijā, pieteicējai nepamatoti aprēķināta nokavējuma nauda par laiku no 2007.gada 12.decembra.

[4] Iestāde iesniedza kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt pārsūdzēto spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteikums. Kasācijas sūdzībā norādīts, ka pieteicējai nokavējuma nauda aprēķināta, pamatojoties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 29.panta otro daļu un 32.panta pirmo daļu. Atbilstoši minētajām tiesību normām nokavējuma naudu aprēķina no laikus nenomaksātā nodokļa pamatparāda par katru nokavēto dienu. Tādējādi pienākums samaksāt ievedmuitas nodokli un pievienotās vērtības nodokli pieteicējai radās, deklarējot precīzi – 2007.gada 12.decembrī. Tā kā šie maksājumi netika samaksāti pilnībā, radās pamats nokavējuma naudas aprēķināšanai.

Motīvu daļa

[5] Muitas kodekss noteic:

1) ievedmuitas parāds rodas, laižot brīvā apgrozībā ar ievadmuitas nodokli apliekamās preces; muitas parāds rodas attiecīgās muitas deklarācijas pieņemšanas brīdī (*201.panta 1.punkta „a” apakšpunkts un 2.punkts*);

2) muitas nodokļa summu, tiklīdz tā iegrāmota, dara zināmu parādniekam saskaņā ar attiecīgajām procedūrām (*221.panta 1.punkts*);

3) nodokļa summa, kas darīta zināma saskaņā ar 221.pantu, parādniekam ir jāsamaksā šādos termiņos: [...] (*222.panta 1.punkta „a” apakšpunkts*);

4) ja muitas nodokļa parāda summa noliktajā termiņā nav samaksāta, papildus muitas nodokļa summai prasa nokavējuma procentus (*232.panta 1.punkta „b” apakšpunkts*).

[6] Eiropas Savienības Tiesa lietā Nr.C-546/09 *Aurubis* atzina, ka atbilstoši Muitas kodeksa 232.panta 1.punkta „b” apakšpunktam nokavējuma procenti par piedzenamo muitas nodokļu summu saskaņā ar šo noteikumu ir iekasējami tikai par laikposmu pēc minētās summas maksājuma termiņa beigām. Tiesa arī norādīja, ka nedz Muitas kodeksā, nedz tā īstenošanas regulā nav paredzēts maksāt nokavējuma procentus par laikposmu no muitas parāda rašanās līdz tā iegrāmatošanai vai no datuma, kad sākotnēji iegrāmatotais parāds ir jāmaksā, līdz šī parāda vēlākai iegrāmatošanai (*sk. 2011.gada 31.marta sprieduma lietā Nr.C-546/09 33.–34.punktu*).

Savukārt lietā Nr.C-91/02 *Hannl-Hofstetter* secināts, ka gadījumos, kad Eiropas Savienības tiesības neparedz sodu par pieļautajiem pārkāpumiem, dalībvalstīm ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu Eiropas Savienības tiesību piemērojamību un efektivitāti. Tā kā nedz Muitas kodeksā, nedz tā īstenošanas regulā nav paredzēts maksāt nokavējuma procentus par laikposmu no muitas parāda rašanās līdz tā iegrāmatošanai vai no datuma, kad sākotnēji iegrāmatotais parāds ir jāmaksā, līdz šī parāda vēlākai iegrāmatošanai, nepieciešamie pasākumi ir jāveic dalībvalstīm. Iztrūkstot šādiem pasākumiem, personas tiktu pamudinātas aizkavēt muitas parāda iegrāmatošanu un tādējādi iegūt nepamatotas priekšrocības (*sk. 2003.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr.C-91/02 17.–21.punktu*).

[7] Tātad pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai pastāv tikai tad, ja tas paredzēts dalībvalsts tiesībās.

[8] Likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir ietvertas šādas tiesību normas:

1) nodokļu maksātājam ir pienākums aprēķināt maksājamo nodokļu summas, kā arī noteiktajā termiņā nomaksāt nodokļus un nodevas (*15.panta pirmās daļas 1. un 2.punkts*);

2) par nodokļu un nodevu maksājuma samaksas termiņa nokavējumu maksātājam tiek aprēķināta nokavējuma nauda – no laikā nenomaksātā

pamatparāda 0,05 procenti par katru nokavēto dienu, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikti citi nokavējuma naudas apmēri (*29.panta otrā daļa*);

3) ja nodokļu maksātājs, pārkāpdamys nodokļu likumu prasības, samazinājis budžetā iemaksājamo nodokļu apmēru, nodokļu administrācija nodokļu audita rezultātā aprēķina un par labu budžetam no nodokļu maksātāja piedzen samazināto nodokļa summu, nokavējuma naudu un soda naudu (*32.panta pirmā daļa, spēkā kopš 2007.gada 1.janvāra*);

4) samazinātā nodokļa summa, nokavējuma nauda un soda nauda attiecīgajā apmērā nodokļu maksātājam jāsamaksā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts nodokļu administrācijas lēmums par aprēķināto nodokļa summu. Ja audita lēmumā norādītie maksājumi netiek veikti pēc 30 dienu termiņa izbeigšanās, nokavējuma naudas aprēķināšana tiek atjaunota no dienas, kad uzsākts nodokļu audits (*32.panta astotā daļa*).

[9] No iepriekš minētajām normām secināms, ka nokavējuma nauda ir procentu maksājums, kurš maksājams no laikā nenomaksātā pamatparāda par katru nokavēto dienu, līdz tikuši samaksāti visi maksājumi vai ticis uzsākts audits. Tādējādi pienākums maksāt nokavējuma naudu rodas līdz ar nodokļa pamatparāda nomaksas nokavējuma pirmo dienu.

[10] No minētā tālāk izriet, ka likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir paredzēts nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no pamatparāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai – tostarp muitas parāda gadījumā. Līdz ar to Augstākā tiesa atkāpjas no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā noteic Muitas kodeksa normas un ka tādēļ nav pamata atsaukties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” normām (*sk. Augstākās tiesas 2013.gada 28.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-120/2013 7.punktu, 2013.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-199/2013 10.punktu*).

[11] Ievērojot minēto, iestādes kasācijas sūdzība ir apmierināma un apgabaltiesas spriedums pārsūdzētajā daļā ir atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

nosprīda

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 19.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteikums. Lietu šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Atmaksāt Valsts ieņēmumu dienestam drošības naudu 71,14 euro.

Spriedums nav pārsūdzams.

Terminu „saistītās personas” un „izšķiroša ietekme” tulkojums

1. Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piekto daļu šā likuma izpratnē ar uzņēmumu saistīta persona ir persona, kurai (fiziskās personas gadījumā – tās radiniekiem līdz trešajai pakāpei vai laulātajam, vai ar šo personu svainībā esošiem līdz otrajai pakāpei) pieder vairāk nekā 50 procenti no komercsabiedrības pamatkapitāla vai daļu vērtības vai kurai ar līgumu vai citādi ir nodrošināta izšķiroša ietekme komercsabiedrībā (likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļa).

2. Termins „izšķiroša ietekme” ir tulkojams, ņemot vērā Koncernu likumā noteikto. Proti, izšķiroša ietekme rodas uz koncerna līguma vai līdzdalības pamata. Likums paredz šādus koncerna līguma veidus: pārvaldes līgums (sabiedrība pakļauj savu vadību citam uzņēmumam); peļņas nodošanas līgums (apņemas nodot peļņu citam uzņēmumam); pārvaldes un peļņas nodošanas līgums (kombinēti abi iepriekšējie līgumi). Izšķiroša ietekme uz līdzdalības pamata izveidojas, piemēram, ja uzņēmumam sabiedrībā ir balsstiesību vairākums vai uzņēmumam kā sabiedrības dalībniekam ir tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu. Turklāt jāņem vērā, ka uzņēmums Koncernu likuma izpratnē ir komercsabiedrība Komerclikuma izpratnē, kā arī fiziska persona (likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļa, Koncernu likums).

3. Valdes locekļa tiesības pārstāvēt sabiedrību atsevišķi neliiecina ne par balsstiesību vairākumu sabiedrībā, ne par kontroli pār sabiedrības izpildinstitūciju vai pārraudzības institūciju locekļu vairākumu, tādējādi nav uzskatāmas par izšķirošu ietekmi komercsabiedrībā (likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļa, Koncernu likums).

Rīgā 2014.gada 12.martā

Lieta Nr.A42994709

SKA-80/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

L.Slica,

tiesnese

J.Briede,

tiesnesis

A.Guļāns,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „NET Komunikācijas” pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta 2009.gada 21.oktobra lēmuma Nr.22.4/20676 atcelšanu daļā,

sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.maija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Valsts ieņēmumu dienesta 2009.gada 21.oktobra lēmumu Nr.22.4/20676 pieteicējai – SIA „NET Komunikācijas” – tika aprēķināts citstarp uzņēmumu ienākuma nodoklis, soda nauda un nokavējuma nauda. Lēmums daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli pamatots ar to, ka pieteicēja pārdeva dzīvokļus ar uzņēmumu saistītām personām par nepamatoti pazeminātu vērtību, kā rezultātā nepamatoti tika samazināts ar uzņēmumu ienākuma nodokli apliekamie ienākumi.

[2] Pieteicēja iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par dienesta lēmuma atcelšanu arī daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli 4157 Ls, soda naudu 2078,90 Ls un nokavējuma naudu 627,71 Ls.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 10.oktobra spriedumu pieteikums daļēji apmierināts un atcelts dienesta lēmums arī daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli 4157 Ls, soda naudu 2078,50 Ls un nokavējuma naudu 627,71 Ls.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar dienesta apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 14.maija spriedumu pieteikumu daļēji apmierināja. Tiesa atcēla dienesta lēmumu daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli un ar to saistīto soda naudu un nokavējuma naudu. Spriedums šajā daļā pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Dienests lēmumā nepamatoti atsaucies uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punkta „e” un „g” apakšpunktā minēto saistīto personu definīciju. Turklāt 1.panta 18.punkta „e” apakšpunkts neatbilst konkrētajai situācijai, jo tajā tiek noteikta komercsabiedrību savstarpējā saistība, bet „g” apakšpunkta atsaucē attiecībā uz fiziskajām personām norāda uz vienošanos par līgumos neparedzētu atlīdzību, kas samazina maksājamos nodokļus. Konkrētajā gadījumā nav strīda, ka D.S. un E.M. par dzīvokļu iegādi pieteicējai nav snieguši līgumā neparedzētu atlīdzību. Citā veidā saskaņotā darbība attiecināma vienīgi uz komercsabiedrībām vai kooperatīvajām sabiedrībām.

[4.2] Ņemot vērā likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektajā daļā sniegto ar uzņēmumu saistītas personas definīciju, secināms, ka attiecībā uz D.S. izpildās gan nosacījums, ka viņa pati ir kapitāldaļu īpašniece, gan nosacījums, ka arī viņas ar likuma normu aptvertajam radniekam – radnieks līdz trešajai pakāpei (dēls) – pieder kapitāldaļas komercsabiedrībā. Tādējādi, ņemot vērā, ka uz D.S. ir attiecināmi 75 procenti kapitāldaļu, viņa ir uzskatāma par ar pieteicēju saistītu personu.

[4.3] Lietā nav strīda, ka E.M., viņa radniekiem līdz trešajai pakāpei, laulātajai vai ar viņu svainībā esošiem līdz otrajai pakāpei nepieder vairāk

kā 50 procenti no komercsabiedrības pamatkapitāla. Ar lietas materiāliem neapstiprinās fakts, ka pieteicējas valdes loceklim E.M. komercsabiedrībā ir nodrošināta izšķiroša ietekme. Fakts, ka nopirkts dzīvoklis, arī ja pircējam cena noteikta mazāka par citiem pircējiem, automātiski nepierāda, ka persona spēj ietekmēt komercsabiedrībā pieņemtos lēmumus.

Pamatojoties uz minēto, nav konstatējams, ka E.M. bija ar pieteicēju saistīta persona. Līdz ar to lēmums daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli, ar to saistītās soda naudas un nokavējuma naudas noteikšanu attiecībā uz šo darījumu ir nepamatots un atceļams.

[4.4] Dienests cenas aprēķināšanai ir pamatoti izvēlēties salīdzināmo nekontrolēto cenu metodi. No lietas materiāliem ir konstatējams, ka 2008.gada 18.aprīlī pieteicēja un SIA „Mūsu māja” vienojās, ka SIA „Mūsu māja” veiks defektu novēršanas darbus objektā „Siguldas terases” un ka līdz vienošanās datumam ir konstatēti noteikti defekti, tostarp dzīvoklī, kuru iegādājusies D.S., griestos un sienās ir mitruma radīti bojājumi un saplaisājušas terases flīzes. Ir vispārzināms, ka mitruma radīti bojājumi dzīvoklī ir būtisks defekts un mitrums laika gaitā izraisa būtiskus bojājumus konstrukcijās, kuru renovācija var izmaksāt dārgi. Pašsaprotams, ka persona piesardzīgi novērtēs esošo situāciju un nepiekrītīs par dzīvokli maksāt augstu cenu.

Dzīvokli, kas auditā tika izmantots kā salīdzināmais darījums, tika konstatētas plaisas sienās un griestos. Tam var būt vairāki iemesli, parasti tā ir sasteigta būvniecība, mājai nedaudz sēžoties vai materiāliem žūstot, tomēr šādi defekti pamatā ir novēršami, veicot kosmētisko remontu, un tie neietekmē mājas konstrukciju.

Pieteicēja 2007.gada novembrī bija cēlusi prasību pret SIA „Mūsu māja” 581 983 Ls apmērā, savukārt SIA „Mūsu māja” prasīja no pieteicējas parāda, līgumsoda un zaudējumu piedziņu 367 173,92 Ls apmērā. Līdz ar to D.S., iegādājoties dzīvokli, nevarēja būt pārliecība, ka dzīvojamās mājas defekti tiks novērsti un ka viņai neradīsies izdevumi par dzīvokļa remontu, jo lietas iznākums un izskatīšanas termiņš nebija prognozējams. Nav pamatots dienesta arguments, ka pieteicējai nebija pamata samazināt dzīvokļa vērtību par konstatētajiem celtniecības defektiem, jo tos saskaņā ar tiesas spriedumu ir jānovērš SIA „Mūsu māja”.

Turklāt atbilstoši 2007.gada 9.oktobra pirkuma līgumam ir samazināta cena vienīgi dzīvokļa īpašumam, bet neapdzīvojamās telpas domājamās daļas un zemes īpašuma domājamās daļas cena atbilst pārējo dzīvokļu pirkuma līguma nosacījumiem, kas norāda, ka cenas samazinājums drīzāk ir saistāms ar dzīvokļa defektiem.

Nemot vērā visu iepriekš minēto, lietā nav konstatējams, ka D.S. kā ar pieteicēju saistīta persona ir iegādājusies dzīvokli par ievērojami nepamatoti

zemāku cenu nekā konkrētajā mājā dzīvokļus iegādājušās citas personas. Līdz ar to lēmums daļā par uzņēmumu ienākuma nodokli, ar to saistītās soda naudas un nokavējuma naudas noteikšanu attiecībā uz šo darījumu ir nepamatots un atceļams.

[5] Par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.maija spriedumu daļā, ar kuru apmierināts pieteicējas pieteikums, dienests iesniedza kasācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Pieteicējas uzņēmumu ienākuma nodokļa auditā ir izmantojams likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punktā sniegtais saistīto personu skaidrojums, jo atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 2.panta otrajā daļā noteiktajam likums „Par nodokļiem un nodevām” ir uzskatāms par augstākas nozīmes likumu, savukārt likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” ir pakārtots likums, kurš nedrīkst būt pretrunā ar likumu „Par nodokļiem un nodevām”.

[5.2] Tulkojot likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piekto daļu, apgabaltiesa nav ņēmusi vērā, ka E.M. ir pieteicējas valdes loceklis ar tiesībām pārstāvēt uzņēmumu atsevišķi, līdz ar to E.M. noslēgtie darījumi pieteicējas vārdā ir saistoši komercsabiedrībai. Tādējādi var secināt, ka E.M. ir izšķiroša ietekme komercsabiedrībā, kā rezultātā viņš ir uzskatāms par ar pieteicēju saistīto personu.

[5.3] No lietas materiāliem izriet, ka līdzīgie defekti kā dzīvoklī, kuru iegādājusies D.S., ir konstatēti gandrīz visos citos dzīvokļos, kuri minēti 2008.gada 18.aprīļa izlīgumā. Apgabaltiesa šo apstākli nav ņēmusi vērā, līdz ar to ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmo daļu. Turklāt, dienesta ieskatā, citos dzīvokļos konstatētie defekti ir lielāki. Neizvērtējot iepriekš minētos apstākļus, apgabaltiesa ir nonākusi pie nepareiza un nepamatota nolēmuma.

Motīvu daļa

[6] Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (redakcijā, kas bija spēkā darījumu veikšanas laikā) 12.panta otrās daļas 2.punktu, nosakot apliekamo ienākumu, peļņu palielina par summu, kuru veido preču (produkcijas, pakalpojumu) vērtību starpība (starpības daļa), kas rodas, ja šīs preces (produkcija, pakalpojumi) par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, tiek pārdotas ar uzņēmumu saistītām personām.

Lietā ir strīds par diviem darījumiem – divu dzīvokļu pārdošanu. Dienests uzskata, ka dzīvokļi ir pārdoti ar uzņēmumu saistītām personām par cenu, kas zemāka par tirgus cenu, tāpēc ir piemērojami minētās tiesību normas noteikumi par peļņas palielināšanu par summu, kuru veido dzīvokļu cenu starpība. Apgabaltiesa atzina, ka viena persona nav atzīstama par ar uzņēmumu saistītu personu, savukārt otras personas, kas ir ar uzņēmumu

saistīta persona, dzīvokļa cena nav ievērojami zemāka nekā konkrētajā mājā citiem dzīvokļiem noteiktā. Līdz ar to, apgabaltiesas ieskatā, dienests šiem darījumiem ir nepamatoti piemērojis likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 12.panta otrās daļas 2.punktu.

[7] Vispirms ir noskaidrojams, vai apgabaltiesa ir pareizi atzinusi, ka E.M., kuram darījuma veikšanas brīdī piederēja 25 procenti no pieteicējas pamatkapitāla un kurš bija pieteicējas valdes loceklis, nav ar uzņēmumu saistīta persona.

[8] Dienesta lēmums pamatots ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punkta „e” un „g” apakšpunktu. Atbilstoši minētajām tiesību normām „saistītas personas” ir divas vai vairākas fiziskās vai juridiskās personas vai ar līgumu saistīta šādu personu grupa, vai šādu personu vai grupas pārstāvji, ja pastāv vismaz viens no šādiem apstākļiem:

1) vairāk nekā 50 procenti no pamatkapitāla vai komercsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības daļu vērtības katrā no šīm divām vai vairākām komercsabiedrībām vai kooperatīvajām sabiedrībām pieder vai ar līgumu vai citādi ir nodrošināta izšķiroša ietekme šajās divās vai vairākās sabiedrībās (ir balsu vairākums) komercsabiedrībai vai kooperatīvajai sabiedrībai, kurā fiziskajai personai (vai šīs personas radiniekiem līdz trešajai pakāpei, vai šīs personas laulātajam, vai ar šo personu svainībā esošiem līdz otrajai pakāpei) pieder vairāk nekā 50 procenti no šo sabiedrību pamatkapitāla vai daļu vērtības (1.panta 18.punkta „e” apakšpunkts);

2) starp šīm personām papildus līgumam par konkrētu darījumu jebkādā formā ir noslēgta vienošanās (arī vienošanās, kas atklātībai nav darīta zināma) par jebkādu līgumā neparedzētu papildu atlīdzību vai šīs komercsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības veic cita veida saskaņotu darbību, lai samazinātu nodokļus (1.panta 18.punkta „g” apakšpunkts).

Tātad 1.panta 18.punkta „e” apakšpunktā runa ir par divām vai vairākām komercsabiedrībām vai kooperatīvajām sabiedrībām, kurās vairāk nekā 50 procenti no daļu vērtības katrā no tām pieder vai ar līgumu vai citādi ir nodrošināta izšķiroša ietekme komercsabiedrībai vai kooperatīvajai sabiedrībai, kurā fiziskai personai pieder vairāk nekā 50 procenti no šo sabiedrību pamatkapitāla vai daļu vērtības. Apgabaltiesa ir pareizi secinājusi, ka šī tiesību norma neattiecas uz izskatāmo gadījumu, jo normā ir noteikta komercsabiedrību savstarpējā saistība, bet lietā ir strīds par fiziskas personas saistību ar komercsabiedrību.

Savukārt 1.panta 18.punkta „g” apakšpunkts paredz starp personām papildus līgumam par konkrētu darījumu noslēgtu vienošanos par līgumā neparedzētu atlīdzību vai komercsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības cita veida saskaņotu darbību, lai samazinātu nodokļus. Pareizs ir apgabaltiesas

secinājums, ka arī minētā tiesību norma neattiecas uz izskatāmās lietas apstākļiem, jo lietā nav strīda, ka personas par dzīvokļu iegādi pieteicējai nav papildus sniegušas līgumā neparedzētu atlīdzību, bet cita veida saskaņota darbība nolūkā samazināt nodokļus attiecas uz komercsabiedrībām un kooperatīvajām sabiedrībām.

Dienests kasācijas sūdzībā ir norādījis, ka minētie tiesas secinājumi ir nepareizi un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punkta „e” un „g” apakšpunktā sniegtais saistīto personu jēdziena skaidrojums ir izmantojams attiecībā uz pieteicējas darījumiem, jo atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 2.panta otrajai daļai šis likums ir uzskatāms par augstākas nozīmes likumu, savukārt likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” ir pakārtots likums, kas nedrīkst būt pretrunā tam. Augstākā tiesa nesaskata pretrunas starp minēto likumu tiesību normām. Dienests nav arī norādījis, kā likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punkta „e” un „g” apakšpunkts ir attiecināms uz izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem un kā tieši izpaužas apgabaltiesas secinājumu nepareizība. Līdz ar to minētais arguments nav pamatots.

[9] Dienesta lēmums ir pamatots arī ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piekto daļu, kas noteic, ka šā likuma izpratnē „ar uzņēmumu saistīta persona” ir persona, kurai (fiziskās personas gadījumā – tās radniekiem līdz trešajai pakāpei vai laulātajam, vai ar šo personu svainībā esošiem līdz otrajai pakāpei) pieder vairāk nekā 50 procenti no komercsabiedrības pamatkapitāla vai daļu vērtības vai kurai ar līgumu vai citādi ir nodrošināta izšķiroša ietekme komercsabiedrībā. Dienests uzskata, ka tiesa ir nepareizi tulkojusi šo tiesību normu, secinot, ka E.M. nav ar pieteicēju saistīta persona. Dienesta ieskatā, par E.M. izšķirošu ietekmi komercsabiedrībā liecina tas, ka viņam kā valdes loceklim ir tiesības pārstāvēt sabiedrību atsevišķi. Var piekrist dienesta argumentam, ka šādā gadījumā valdes loceklis ar savu vienpersonisku rīcību var radīt komercsabiedrībai saistošas tiesiskas sekas. Taču lai noskaidrotu, vai valdes loceklim ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi ir nodrošināta izšķiroša ietekme komercsabiedrībā, vispirms ir jānoskaidro, ko nozīmē tiesību normā lietotais termins „izšķiroša ietekme”.

[10] Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta pirmā daļa noteic, ka likumā lietotie termini atbilst likumos „Par nodokļiem un nodevām”, „Par grāmatvedību”, Gada pārskatu likumā, Kredītiestāžu likumā, Krājaizdevu sabiedrību likumā, Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumā un Zinātniskās darbības likumā lietotajiem terminiem, ja šajā likumā nav noteikts citādi. Nevienā no nosauktajiem likumiem nav skaidrots, ko nozīmē „izšķiroša ietekme” komercsabiedrībā. Dažos no tiem termins „izšķiroša ietekme” parādās citu terminu skaidrojumos. Piemēram, likuma „Par nodokļiem un nodevām” 1.panta 18.punkta, kurā ir definēts „saistītas personas” jēdziens, „c”,

„d” un „e” apakšpunktā ir minēta ar līgumu vai citādi nodrošināta „izšķiroša ietekme” divās vai vairākās komercsabiedrībās vai kooperatīvajās sabiedrībās (ir balsu vairākums). No iekavās ietvertā paskaidrojumu izriet, ka izšķiroša ietekme nozīmē balsu vairākumu komercsabiedrībā.

Savukārt Kredītiestāžu likuma 1.panta 12.punkts noteic, ka „kontrolē” ir stāvoklis, kad personai ir kontrole pār komercsabiedrību, ja: 1) šai personai komercsabiedrībā ir „izšķiroša ietekme” uz līdzdalības pamata; 2) šai personai komercsabiedrībā ir „izšķiroša ietekme” uz koncerna līguma pamata; 3) starp šo personu un komercsabiedrību pastāv jebkādas citas iepriekš minētajām attiecībām analogas attiecības. No minētā secināms, ka izšķiroša ietekme komercsabiedrībā nodrošina personai kontroli pār šo komercsabiedrību.

[11] Skaidrojums terminam „izšķiroša ietekme” atrodams Koncernu likumā. Saskaņā ar likuma 3.panta pirmo daļu „izšķiroša ietekme” rodas uz koncerna līguma pamata, kā arī šā panta trešajā daļā noteiktajos gadījumos uz līdzdalības pamata. Panta trešā daļa noteic, ka uzņēmumam ir izšķiroša ietekme sabiedrībā uz līdzdalības pamata, ja pastāv vismaz viens no šādiem apstākļiem:

- 1) uzņēmumam sabiedrībā ir balsstiesību vairākums;
- 2) uzņēmumam kā sabiedrības dalībniekam ir tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu;
- 3) uzņēmums ir sabiedrības dalībnieks un, izmantojot vienīgi savas dalībnieka tiesības, pārskata gada laikā ir iecēlis sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu;
- 4) uzņēmums ir sabiedrības dalībnieks un, pamatojoties uz vienošanos ar citiem dalībniekiem, viens pats kontrolē balsstiesību vairākumu sabiedrībā.

Tātad izšķiroša ietekme rodas uz koncerna līguma vai līdzdalības pamata. Likums paredz šādus koncerna līguma veidus: pārvaldes līgums (sabiedrība pakļauj savu vadību citam uzņēmumam); peļņas nodošanas līgums (apņemas nodot peļņu citam uzņēmumam); pārvaldes un peļņas nodošanas līgums (kombinēti abi iepriekšējie līgumi). Izšķiroša ietekme uz līdzdalības pamata izveidojas, piemēram, ja uzņēmumam sabiedrībā ir balsstiesību vairākums vai uzņēmumam kā sabiedrības dalībniekam ir tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu. Turklāt jāņem vērā, ka uzņēmums Koncernu likuma izpratnē ir komercsabiedrība Komerclikuma izpratnē, kā arī fiziska persona.

[12] Lai arī likumā „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” nav atsaucies uz Koncernu likumu, Augstākās tiesas ieskatā, termins „izšķiroša ietekme” ir tulkojams, ņemot vērā Koncernu likumā noteikto. To apstiprina arī sprieduma 10.punktā minētie tiesību normu piemēri, kurās termins „izšķiroša ietekme” tiek lietots atbilstoši Koncernu likuma izpratnei.

Tā kā izskatāmajā gadījumā dienests nav konstatējis un arī kasācijas sūdzībā netiek norādīts, ka E.M. ir nodrošināta izšķiroša ietekme pieteicējā ar līgumu,

ir vērtējama iespējamā izšķirošā ietekme, kas tiek nodrošināta citādi. Ņemot vērā iepriekš secināto, ar „citādi” šajā gadījumā saprotama izšķirošā ietekme uz līdzdalības pamata (balsstiesības vairākums vai tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu). Pretēji kasācijas sūdzībā norādītajam, E.M. kā viena no trim valdes locekļiem tiesības pārstāvēt sabiedrību atsevišķi neliecina ne par balsstiesību vairākumu sabiedrībā, ne par kontroli pār sabiedrības izpildinstitūciju vai pārraudzības institūciju locekļu vairākumu.

Apgabaltiesas spriedumā nav izvēsta pamatojuma secinājumam, ka E.M. nav nodrošināta izšķirošā ietekme komercsabiedrībā, taču šis secinājums ir pareizs. Tā kā E.M. nav ar pieteicēju saistīta persona likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” izpratnē, ir pareizs un atstājams negrozīts apgabaltiesas spriedums daļā par pieteicējas darījumu ar E.M.

[13] No dienesta lēmuma izriet, ka D.S. nopirktā dzīvokļa cena tika salīdzināta ar zemāko cenu, par kādu 2007.gadā pārdots cits dzīvoklis konkrētajā mājā. Secinājumu, ka ar pieteicēju saistītā persona D.S. dzīvokli konkrētajā mājā nav iegādājusies par ievērojami zemāku cenu nekā citas personas, apgabaltiesa pamatojusi ar dzīvokli konstatēto defektu nopietnību, salīdzinot ar konstatētajiem defektiem dzīvoklī, ar kura cenu ir salīdzināta šā dzīvokļa cena. Pamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka apgabaltiesa nav ņēmusi vērā, ka 2008.gada 18.aprīļa izlīgumā ir minēti arī citos dzīvokļos konstatētie tādi paši vai lielāki defekti kā D.S. nopirktajā dzīvoklī. Apgabaltiesa nav vērtējusi, kā konstatētie defekti ietekmējuši citu dzīvokļu cenas. Minētais varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.

Šādos apstākļos apgabaltiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmo daļu, kas ir pamats sprieduma atcelšanai daļā par pieteicējas darījumu ar D.S.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.maija spriedumu daļā par SIA „NET Komunikācijas” darījumu ar D.S. un nosūtīt lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 14.maija spriedumu daļā par SIA „NET Komunikācijas” darījumu ar E.M.

Atmaksāt Valsts ieņēmumu dienestam samaksāto drošības naudu 71,14 euro.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesību normu intertemporālā piemērošana nodokļu soda naudas noteikšanā

1. Parasti tiesiskajās attiecībās ir piemērojama tā materiālo tiesību norma, kas attiecīgajā brīdī ir spēkā. Ilgstošu vai secīgi laikā izkaisītu faktisko apstākļu gadījumā jaunā tiesību norma parasti piemērojama tiem apstākļiem, kas radušies pirms, bet turpinās pēc jaunās tiesību normas spēkā stāšanās. Tomēr šis princips nav absolūts. Normatīvajam aktam vai tā daļai var būt atpakaļejošs spēks, ja tas īpaši paredzēts likumā (Augstākās tiesas judikatūra).

2. Iestādei, piemērojot sodu par nodokļu likumu prasību pārkāpumiem, ir jāpiemēro tā soda apmēru nosakošā norma, kura bija spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā, ja vien jaunā tiesību norma nav privātpersonai labvēlīgāka (Augstākās tiesas judikatūra).

3. Gadījumā, ja pieteikuma priekšmets ir nelabvēlīga administratīvā akta atcelšana, tiesai ir jāpārbauda, vai administratīvais akts, ņemot vērā konkrētā gadījuma tiesiskos un faktiskos apstākļus, tostarp ievērojot iepriekš paustos apsvērumus par normu piemērojamību laikā, ir tiesisks. Tiesa šāda prasījuma kontekstā nevar ar spēkā stājušos administratīvo aktu nodibināto tiesisko stāvokli koriģēt atbilstoši tiesību normām, kas ir spēkā lietas izskatīšanas laikā. Tiesa tikai pārbauda jau izdotā administratīvā akta tiesiskumu, un tai nav lietā jāpiemēro jaunākas, pat ja labvēlīgākas, tiesību normas, kas nosaka soda apmēru (Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 2.jūlijā

Lieta Nr.A42681709

SKA-495/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

R.Viduša,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

D.Mita,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz slēgtās AS „Rostek-Pskov” pieteikumu par Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora 2009.gada 6.janvāra lēmuma atcelšanu, sakarā ar slēgtās AS „Rostek-Pskov” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 28.janvāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts ieņēmumu dienests veica pieteicējas – Krievijas Federācijā reģistrētās slēgtās AS „Rostek-Pskov” – neregistrētās pastāvīgās pārstāvniecības

komplekso nodokļu auditu. Tā ietvaros iestāde konstatēja, ka pieteicēja nepamatoti nav nodibinājusi pastāvīgo pārstāvniecību Latvijā, un noteica pieteicējai samaksai budžetā uzņēmumu ienākuma nodokli, iedzīvotāju ienākuma nodokli, nokavējuma naudu un soda naudu. Administratīvais process iestādē noslēdzās ar Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora 2009.gada 6.janvāra lēmumu.

[2] Pieteicēja minēto lēmumu pārsūdzēja administratīvajā tiesā.

[3] Administratīvā apgabaltiesa, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, pieteikumu noraidīja.

[4] Ar Augstākās tiesas 2013.gada 2.maija spriedumu apgabaltiesas spriedums atcelts daļā, kurā atzīts par pamatotu soda naudas aprēķins, un lieta šajā daļā nosūtīta apgabaltiesai jaunai izskatīšanai. Pārējā daļā apgabaltiesas spriedums stājies spēkā.

[5] Apgabaltiesa, izskatot lietu no jauna, ar 2014.gada 28.janvāra spriedumu pieteikumu daļā par soda naudas atcelšanu noraidīja. Spriedumā norādīti šādi apsvērumi.

Soda naudas aprēķins pamatots citstarp ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 34.panta 1.punktu (norma redakcijā, kas bija spēkā audita veikšanas un lēmuma pieņemšanas laikā). Normā noteikts, ka par saimnieciskās darbības veikšanu, neregistrējoties kā nodokļu maksātājam, ir piedzenama soda nauda 150% apmērā no budžetā maksājamās nodokļa summas. Minētā norma paredz obligātu tiesisko seku piemērošanu. Lai atkāptos no normā noteiktā soda apmēra, lietā jākonstatē kādi īpaši apstākļi, kas liecinātu par soda acīmredzamu nesamērīgumu.

Pieteicēja nepamatoti norāda, ka nezināja par pienākumu reģistrēt pastāvīgo pārstāvniecību. Valsts ieņēmumu dienests 2006.gada 18.augustā un 14.novembrī ir informējis pieteicēju, ka tā veic saimniecisko darbību Latvijas Republikā un tai ir pienākums reģistrēt pastāvīgo pārstāvniecību. Uz to norādīts arī audita pārskatā. Tādējādi lietā nav konstatējami kādi īpaši apstākļi, kas ļautu atkāpties no tiesību normā noteiktajām obligātajām tiesiskajām sekām. Piemērotais sods ir samērīgs un atbilstošs pieteicējas pieļautajam pārkāpumam.

[6] Pieteicēja par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot tajā šādus apsvērumus.

[6.1] Apgabaltiesai bija jāņem vērā Satversmes tiesas atziņas, kas paustas lietā, kurā par spēkā neesošu atzīta likuma „Par nodokļiem un nodevām” 33.³ panta pirmā daļa, jo minētā norma aplūkota kopsakarā ar likuma 34.pantā minēto soda naudas apmēru. Tāpat bija jāņem vērā arī Satversmes tiesas atziņas lietā Nr.2007-23-01, atbilstoši kurām būtiska nozīme ir iespējai katrā konkrētā gadījumā izvērtēt soda naudas samazināšanu.

[6.2] Apgabaltiesa nav sniegusi vērtējumu tam, ka dienesta pieņemtie lēmumi nav konsekventi. 2010.gada 14.janvārī Valsts ieņēmumu dienesta Latgales nodokļu un muitas administrācija pieņēma lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā Nr.F46-BF009781, kurā atzina, ka nav pierādīts, ka pieteicēja Latvijā veic neregistrētu saimniecisko darbību.

[6.3] Dokumenti, no kuriem apgabaltiesa secināja pieteicējas informētību par pārkāpumiem, nav noformēti kā administratīvie akti. Pat ja šādi paziņojumi saņemti (par ko lietā nav pierādījumu), tie neuzliek pieteicējai pienākumu piekrist iestādes viedoklim. Pieteicējai arī nav bijusi iespēja piedalīties šādā administratīvajā procesā (ja tāds bijis).

[6.4] Tiesai jāvērtē pierādījumi par soda naudas samērīgumu saistībā ar mērķa sasniegšanu, kura dēļ soda nauda vispār tiek noteikta.

Motīvu daļa

[7] Lietā ir strīds par to, vai pieteicējai pamatoti noteikta soda nauda 150% apmērā no budžetā maksājamās nodokļa summas.

[8] Apgabaltiesa vadījusies no likuma „Par nodokļiem un nodevām” 34.panta 1.punkta. Spriedumā norādīts, ka norma piemērojama redakcijā, kas bija spēkā audita veikšanas un pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā.

[9] Augstākā tiesa atzinusi, ka parasti tiesiskajās attiecībās ir piemērojama tā materiālo tiesību norma, kas attiecīgajā brīdī ir spēkā. Ilgstošu vai secīgi laikā izkaisītu faktisko apstākļu gadījumā jaunā tiesību norma parasti piemērojama tiem apstākļiem, kas radušies pirms, bet turpinās pēc jaunās tiesību normas spēkā stāšanās. Tomēr šis princips nav absolūts. Normatīvajam aktam vai tā daļai var būt atpakaļejošs spēks, ja tas īpaši paredzēts likumā (*sk. Augstākās tiesas 2009.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-358/2009 8.punktu un 2012.gada 27.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-202/2012 17. un 18.punktu*).

Soda naudai nodokļu tiesībās var piemist kriminālsoda raksturs, piemēram, soda naudai 100% apmērā no nodokļa summas, un šādas soda naudas piemērošanā izmantojami krimināltiesību principi. Pie krimināltiesību principiem pieder arī noteikumi par Krimināllikuma spēku laikā. Šie principi apkopoti Krimināllikuma 5.pantā, citstarp paredzot, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par nesodāmu, mīkstina sodu vai ir citādi labvēlīgs personai, ir atpakaļejošs spēks (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 27.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-202/2012 17.–20.punktu*).

Tātad iestādei, piemērojot sodu par nodokļu likumu prasību pārkāpumiem, ir jāpiemēro tā soda apmēru nosakošā norma, kura bija spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā, ja vien jaunā tiesību norma nav privātpersonai labvēlīgāka (*sk. arī Augstākās tiesas 2009.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-508/2009 17.punktu*).

[10] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmo daļu tiesa taisa spriedumu, pārbaudījusi, vai administratīvais akts izdots, ievērojot procesuālos un formālos priekšnoteikumus, vai administratīvais akts atbilst materiālo tiesību normām un vai tā pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības. Tātad tiesai jāpārbauda, vai administratīvais akts atbilst tam tiesiskajam regulējumam, kurš bija attiecināms uz konkrēto dzīves situāciju.

Gadījumā, ja pieteikuma priekšmets ir nelabvēlīga administratīvā akta atcelšana, tiesai ir jāpārbauda, vai administratīvais akts, ņemot vērā konkrētā gadījuma tiesiskos un faktiskos apstākļus, tostarp ievērojot iepriekš paustos apsvērumus par normu piemērojamību laikā, ir tiesisks. Tiesa šāda prasījuma kontekstā nevar ar spēkā stājušos administratīvo aktu nodibināto tiesisko stāvokli korigēt atbilstoši tiesību normām, kas ir spēkā lietas izskatīšanas laikā. Šāda kompetence tiesai tieši nav piešķirta un nav arī atvasināma no tiesību normām. Citiem vārdiem, tā kā tiesa tikai pārbauda jau izdotā administratīvā akta tiesiskumu, tai nav lietā jāpiemēro jaunākas, pat ja labvēlīgākas, tiesību normas, kas nosaka soda apmēru.

[11] Apskatot lietā aktuālā tiesiskā regulējuma izmaiņas, konstatējami tālāk minētie apstākļi.

Pieteicējas pieļautā pārkāpuma laikā, tas ir, līdz 2006.gada 31.decembrim, likuma „Par nodokļiem un nodevām” 34.panta 1.punkts, piemērots kopā ar 33.panta pirmo daļu, kā tas paredzēts likumā, noteica soda naudu nesamaksātā nodokļa summas divkārsā apmērā.

2007.gada 1.janvārī stājās spēkā likuma grozījumi, un minētā norma paredzēja soda naudu 150% apmērā no budžetā iemaksājamās summas.

Savukārt 2009.gada 23.jūnijā stājās spēkā grozījumi, ar kuriem soda naudas apmērs noteikts 100% no budžetā iemaksājamās nodokļa summas.

Tātad laika gaitā tiesiskais regulējums ir mainījies par labu pieteicējai. Šādos apstākļos iestāde un pēc tam arī tiesa pamatoti piemēroja to tiesisko regulējumu, kas lietas izskatīšanas laikā iestādē bija labvēlīgāks pieteicējai un paredzēja soda naudu 150% apmērā no nesamaksātā nodokļa.

Lai arī lietas izskatīšanas laikā tiesā norma paredzēja pieteicējai vēl labvēlīgāku soda naudas apmēru, tiesa pamatoti šo normu nepiemēroja.

[12] Pieteicēja, iebilstot pret apgabaltiesas veikto soda naudas samērīguma vērtējumu, uzskata, ka tiesa nav piemērojusi atziņas, kas paustas Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr.2012-18-01.

Satversmes tiesa ar 2013.gada 15.aprīļa spriedumu minētajā lietā atzina par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam likuma „Par nodokļiem un nodevām” 33.³panta pirmās daļas tekstu, ciktāl tajā paredzēti ierobežojumi nodokļu administrācijai izvērtēt piemērojamās soda naudas apmēru (tas ir, ja

nodokļu maksātājs piekrist aprēķinātajam nodokļu maksājumam apmēram un noteiktā laikā iemaksā noteiktu to daļu budžetā).

Ievērojot minētā Satversmes tiesas sprieduma 22.punktu, konkrētās administratīvās lietas izšķiršanā nevar tikt piemēroti likuma „Par nodokļiem un nodevām” 33.³panta pirmajā daļā ietvertie ierobežojumi attiecībā uz gadījumiem, kad nodokļu administrācija var samazināt soda naudu. Tas nozīmē, ka tiesai, izskatot šo lietu, līdzīgi kā ikvienā citā gadījumā, kad iestādei bijis jāizdod obligātais administratīvais akts, bija jāpārbauda, vai normā noteiktā soda naudas apmēra piemērošana konkrētajā gadījumā atbilst samērīguma principam.

Apgabaltiesa to ir pārbaudījusi, un nav saskatāms, ka šajā vērtējumā būtu pieļautas kādas procesuālas kļūdas. Tiesa atbilstoši lietā esošajiem pierādījumiem ir vērtējusi, vai, ņemot vērā pieteicējas informētību par Valsts ieņēmumu dienesta nostāju attiecībā uz pārstāvniecības reģistrēšanu, pieteicējas sodīšana būtu nesamērīga. Augstākā tiesa atzīst, ka apgabaltiesa pamatoti pievērsās šāda apstākļa vērtēšanai, jo gan nodokļu likumu skaidrība, gan nodokļu maksātāja informētība par nodokļu administrācijas praksi un nostāju nodokļu likumu piemērošanā var būt nozīmīgi apstākļi, nosakot samērīgu sodu. Tas, vai nodokļu administrācijas nostāja un tās viedoklis par pareizu tiesību normu piemērošanu ir bijis saprotams no iepriekš izdota administratīvā akta vai vienkārši vēstules, nav izšķiroši.

[13] Pieteicējas ieskatā, tiesai bija jāvērtē, kā pieteicējas pienākumu reģistrēt pastāvīgo pārstāvniecību varēja ietekmēt pašas iestādes neskaidrā nostāja konkrētajā jautājumā.

Vispārīgi tam var piekrist, kā jau tas norādīts iepriekšējā punktā, tomēr konkrētajā gadījumā nav pamata apšaubīt apgabaltiesas sprieduma tiesiskumu.

Pieteicēja norāda uz Valsts ieņēmumu dienesta Latgales nodokļu un muitas administrācijas lēmumu, kurā atzīts, ka nav iestājušies nosacījumi, kad tiek uzskatīts, ka nerezidentam ir pastāvīgā pārstāvniecība Latvijā. Minētais lēmums pieņemts 2010.gadā. Savukārt lēmums par nodokļu aprēķinu pieteicējai pieņemts 2009.gadā. Vēlāks lēmums, kurā, iespējams, pausta citādāka iestādes nostāja, nekādi nevarēja pieteicējai radīt šaubas par iestādes nostāju konkrētajā jautājumā pārkāpuma izdarīšanas (un arī lēmuma pieņemšanas) brīdī. Tādēļ tas, ka tiesa šo apstākli spriedumā nav minējusi, nerada šaubas par sprieduma tiesiskumu.

[14] Apkopojot minēto, apgabaltiesas spriedums atstājams negrozīts, bet pieteicējas kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta ceturto daļu, 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 28.janvāra spriedumu, bet slēgtās AS „Rostek-Pskov” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

III. Spriedumi citās lietās par iestāžu lēmumiem un faktisko rīcību

Lietas ierosināšana Konkurences padomē uz iesnieguma pamata

1. Lemjot par lietas ierosināšanas nepieciešamību, Konkurences padome balstās visupirms uz iesniedzēja norādītajiem apstākļiem, lai arī var pati ievākt papildu informāciju. Tā kā šajā administratīvā procesa stadijā nenotiek pilnīga izmeklēšana (tiek tikai lemts par tās nepieciešamību), nav pamata prasīt, lai padome pilnībā izmeklētu visus apstākļus, kas varētu uzrādīt konkurences tiesību pārkāpumu, bet ir pietiekami, ja iestāde no iesniegumā norādītajiem un vispārīgi pārbaudītajiem apstākļiem var izdarīt pirmšķietamu secinājumu par iespējamo pārkāpumu (Konkurences likuma 23.pants).

2. Lemjot par lietas ierosināšanas (tātad pilnīgas izmeklēšanas) nepieciešamību, Konkurences padomei ir rīcības brīvība lietas ierosināšanā: lietu var nerisināt, ja iespējama pārkāpums nevar nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei, tādējādi Konkurences padomei ir rīcības brīvība izvērtēt nepieciešamību vērsties pret iespējamo konkurences tiesību pārkāpumu, kas nozīmē arī izvērtēt, vai konkurences aizsardzībai ir lietderīgi iestādes resursus ieguldīt konkrētās lietas izmeklēšanā (Konkurences likuma 23.pants).

3. No valsts pārvaldes efektivitātes un sabiedrības vispārējo interešu viedokļa valsts un pašvaldības komercdarbības veikšanu ierobežo Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants, taču tā piemērošanas pareizības pārbaude nav Konkurences padomes kompetencē (Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants).

Rīgā 2014.gada 10.janvārī

Lietā Nr.A43011811
SKA-13/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese

R.Vīduša,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

I.Skultāne,

piepaloties pieteicējas – SIA „L&T” – pārstāvēm I.A. un S.L.,

atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Konkurences padomes – pārstāvim Mārim Butānam un

trešās personas – SIA „ZAAO” – pārstāvim E.A.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc SIA „L&T” pieteikuma par Konkurences padomes 2011.gada 13.maija lēmuma Nr.26 atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Konkurences padomei ierosināt lietu par Konkurences likuma 13.panta pirmās daļas 1. un 4.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” darbībās, sakarā ar SIA „L&T” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 25.janvāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja – SIA „L&T” – vērsās Konkurences padomē ar iesniegumu par iespējamu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu SIA „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” (šobrīd – SIA „ZAAO”; turpmāk tekstā – ZAAO) darbībās. Pieteicējas iebildumi galvenokārt saistīti ar to, ka pašvaldības iesaistās komercdarbības veikšanā (ZAAO ir Ziemeļvidzemes reģiona pašvaldību kopīgs atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums) un ZAAO noteikto maksu par atkritumu apglabāšanu poligonā „Daibe”.

Konkurences padome vērtēja pieteicējas iesniegumā norādītos apstākļus kā tādus, kuri varētu uzrādīt Konkurences likuma 13.panta ģenerālklausulas un 13.panta pirmās daļas 1. un 4.punkta pārkāpumus, bet ar 2011.gada 13.maija lēmumu Nr.26 nolēma neierosināt lietu sakarā ar pieteicējas iesniegumu.

[2] Pieteicēja vērsās Administratīvajā apgabaltiesā, lūdzot minēto lēmumu atcelt un uzlikt padomei pienākumu lietu ierosināt.

[3] Apgabaltiesa ar 2013.gada 25.janvāra spriedumu pieteikumu noraidīja, norādot spriedumā tālāk minētos apsvērumus.

[3.1] Konkurences likuma 13.panta ģenerālklausula ietver aizliegumu tirgus dalībniekam ienākumus no tirgus, kurā tas atrodas dominējošā stāvoklī, izmantot tirgū, kurā tas neatrodas dominējošā stāvoklī, tādā veidā šajā tirgū radot sev labvēlīgākus apstākļus nekā konkurentiem (šķērssubsidēšana).

Atbilstoši Konkurences padomes vērtējumam ZAAO Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģionā atrodas dominējošā stāvoklī atkritumu apglabāšanas tirgū. Savukārt attiecībā uz atkritumu savākšanas tirgu, kurā pieteicēja vēlas darboties Ziemeļvidzemes reģionā, tirgu ģeogrāfiskās robežas nepārsniegtu katras pašvaldības teritoriju, ņemot vērā normatīvajos aktos noteiktās pašvaldību tiesības šā pakalpojuma organizēšanā; taču jautājums par ģeogrāfisko tirgu un konkrētās preces definīciju var palikt atklāts, ņemot vērā citus konstatētos apstākļus.

Salīdzinot ZAAO piemērotās atkritumu apsaimniekošanas maksas Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģionā 2011.gadā un maksas ārpus šā reģiona 2011.gadā un vairākos iepriekšējos gados, kā arī publiski pieejamo informāciju par atkritumu apsaimniekošanas maksu citos reģionos, nav iespējams konstatēt, ka ārpus Ziemeļvidzemes reģiona citu apsaimniekotāju piemērotās cenas līdz 2009.gada 1.janvārim pamatā būtu augstākas. Vairākos gadījumos līdz 2009.gadam citi apsaimniekotāji ir piemērojuši maksu, kas bija zemāka par ZAAO piemēroto zemāko maksu. Nav pamata uzskatīt, ka ZAAO piemērotās atkritumu apsaimniekošanas maksas ārpus Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona pēc 2009.gada 1.janvāra būtu būtiski samazinājušās. Arī Apes novadā piemērotā cena nenorāda uz šķērssubsidēšanas iespējamību, jo lielāko daļu no ZAAO piemērotās maksas šajā novadā veido normatīvajos aktos noteiktā kārtībā, proti, publiska konkursa rezultātā, noteikta maksa, bet pārējo maksas daļu veido regulatora apstiprinātais tarifs, turklāt šī maksa ievērojami pārsniedz pārējās ārpus Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona piemērotās maksas. Pieteicēja nepamatoti salīdzina tikai zemāko cenu 6,25 Ls, ko ZAAO piemēro par atkritumu apsaimniekošanu ārpus Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona, ar augstāko cenu 8,90 Ls, ko ZAAO piemēro par atkritumu apsaimniekošanu šajā reģionā. Tā kā pieteicēja norāda uz iespējamo šķērssubsidēšanas faktu, tad salīdzināmas ir ne tikai šīs cenas, bet arī ZAAO un citu apsaimniekotāju piemērotās cenas ārpus Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona, turklāt jākonstatē arī, ka pieteicējai ir iespējams atkritumu apsaimniekošanas maksu ietekmēt un izmainīt. Ņemot vērā Atkritumu apsaimniekošanas likuma pārejas noteikumu 13.punktu, ZAAO pamatoti norāda, ka tai nebija tiesību lūgt pašvaldību pārskatīt piemērotās maksas apmēru, un tāpēc ZAAO piemērotās atkritumu apsaimniekošanas maksas ārpus reģiona pēdējo gadu laikā nebija mainījušās. Konkurences padome pamatoti ņēma vērā arī to, ka pašvaldības noteikto maksu veido vairākas sastāvdaļas, proti, pašvaldības noteiktā maksa saskaņā ar līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, regulatora apstiprinātais tarifs un dabas resursu nodoklis, un tā kā ZAAO piemērotā maksa tika noteikta atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, padome nebija tiesīga pārvērtēt un atzīt par prettiesisku citas valsts iestādes lēmumu attiecībā uz piemērojamām cenām regulētā nozarē. Padome pamatoti ņēma vērā arī ZAAO sniegto informāciju, ka teritorijās, kur darbojas arī citi atkritumu apsaimniekotāji, netiek veiktas investīcijas dalītās atkritumu vākšanas infrastruktūrā un līdz ar to izmaksas par atkritumu apsaimniekošanu ir mazākas.

Līdz ar to Konkurences padomei nebija nepieciešams iegūt arī informāciju par citu apsaimniekotāju piemērotajām maksām par atkritumu

apsaimniekošanu ārpus Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona pēc 2009.gada 1.janvāra, kā arī nebija sīkāk jāvērtē citu apsaimniekošanas reģionu īpatnības. Ņemot vērā šos secinājumus, padomei arī nebija nepieciešams iespējamā pārkāpuma izvērtēšanai noteikt ģeogrāfisko tirgu un konkrētās preces tirgu definīcijas. Pat nosakot šos tirgus tā, kā to uzskata pieteicēja, proti, par ģeogrāfisko tirgu nosakot Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona teritoriju un par konkrētajiem tirgiem nosakot sadzīves atkritumu savākšanas pakalpojumu sniegšanu un sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma sniegšanu šajā reģionā, ZAAO darbības nevar tikt vērtētas kā šķērssubsidēšana, jo nav konstatējama mērķtiecīga rīcība, lai samazinātu ārpus reģiona piemērojamās maksas apmērus.

[3.2] Konkurences likuma 13.panta pirmās daļas 1.punkts aizliedz ļaunprātīgi izmantot dominējošo stāvokli, atsakoties slēgt darījumu ar citu tirgus dalībnieku vai grozīt darījuma noteikumus bez objektīvi attaisnojoša iemesla.

Konkurences padome kā iespējamo šīs normas pārkāpumu vērtējusi ZAAO prasību iekļaut ar pieteicēju noslēdzamajā līgumā punktu, ka līdz brīdim, kad stājas spēkā regulatora apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu, kurā ietvertas izmaksas par sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai, pieteicējai jāmaksā 7,32 Ls par tonnas atkritumu sagatavošanu apglabāšanai poligonā „Daibe” papildus regulatora apstiprinātajam tarifam vai arī jānodrošina apglabāšanai sagatavotu atkritumu ieviešana poligonā.

Atkritumu apsaimniekošanas likuma 22.panta trešā daļa noteic, ka sadzīves atkritumu poligona īpašniekam vai apsaimniekotājam ir pienākums nodrošināt vai nu sadzīves atkritumu sagatavošanu apglabāšanai vai arī nodrošināt, ka poligonā pieņem apglabāšanai jau sagatavotus atkritumus, taču līdz 2011.gada martam regulators nebija noteicis tarifu metodiku, kurā būtu iekļauta atkritumu pirmapstrādes maksa. Tādējādi ZAAO bija tiesības līdz regulatora lēmumam par šāda tarifa apstiprināšanu pieprasīt no pieteicējas papildu samaksu. Turklāt 2011.gadā, apstiprinot atkritumu pirmapstrādes tarifu, regulators ZAAO piemēroto tarifu nesamazināja.

Nav arī konstatēts minētās maksas uzspiešanas fakts, jo lietā nav pierādījumu par to, ka pieteicēja pret piedāvātās maksas apmēru būtu izteikusi iebildumus un tie nebūtu ņemti vērā.

[3.3] Konkurences likuma 13.panta pirmās daļas 4.punkts aizliedz tieši vai netieši uzspiest vai piemērot netaisnīgu pirkšanas vai pārdošanas cenu vai citus netaisnīgus tirdzniecības noteikumus. Konkurences padomei nebija sīkāk jāpārbauda un jāvērtē ZAAO piemērotās maksas par atkritumu apstrādi un apglabāšanu pamatotība, jo tās izriet no regulatora apstiprināta tarifa, kas ir atsevišķi pārsūdzams administratīvais akts.

Pieteicēja iebilst arī pret ZAAO piemēroto atkritumu svāra/tilpuma attiecību ($1 \text{ m}^3 = 200 \text{ kg}$). Nav nepieciešams apšaubīt un sīkāk vērtēt šo attiecību, jo tā tika piemērota atbilstoši Ziemeļvidzemes reģionālajam atkritumu apsaimniekošanas plānam 2006.–2013.gadam, kas apstiprināts ar Ministru kabineta noteikumiem. Šāda attiecība nav patvaļīga, turklāt ir aprēķināta, ņemot vērā pašvaldību iesniegtos datus.

[3.4] Pieteicēja nepamatoti uzskata, ka Konkurences padomei bija jāvērtē arī pašvaldību darbība atkritumu apsaimniekošanā kā saimnieciskā darbība privāto tiesību jomā.

Pildot atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas funkciju, kas ir publiska funkcija, pašvaldība var vai nu nodot šīs funkcijas izpildi komersantam, vai arī pati iesaistīties komercdarbībā un veikt atkritumu apsaimniekošanu ar tās izveidotas kapitālsabiedrības starpniecību. ZAAO izveidošana nav saimnieciska rakstura darbība, bet gan veids, kādā pašvaldības izvēlējas pildīt savu publisko funkciju. ZAAO dibināšanas tiesiskums tiek pārbaudīts citā administratīvajā tiesvedībā. Pat ja tiesa nonāks pie šāda secinājuma, tas nozīmēs tikai to, ka ZAAO dominējošo stāvokli Ziemeļvidzemes apsaimniekošanas reģionā ieguvusi pašvaldību prettiesiskas rīcības rezultātā, taču tas pats par sevi nenozīmē, ka dominējošais stāvoklis būtu ļaunprātīgi izmantots.

[4] Pieteicēja par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību. Tajā norādīti tālāk minētie apsvērumi.

[4.1] Apgabaltiesa objektīvi nenoskaidroja lietas apstākļus atbilstoši Administratīvā procesa likuma 103.panta otrajai daļai:

1) attiecībā uz šķērssubsidēšanu tiesa nav izpratusi tās būtību un ir balstījusies uz nepietiekamu informāciju. Netika izvērtēta ZAAO prasītās papildu samaksas par atkritumu pirmapstrādi (un līdz ar to apglabāšanu) pamatotība un atbilstība sniegtajam pakalpojumam – bija jāizvērtē reālās izmaksas un to atbilstība pieprasītajai maksai; noskaidrojams, vai ZAAO citiem tirgus dalībniekiem neuzliek nepamatoti augstas cenas par atkritumu apglabāšanu un tādējādi neklūst konkurētspējīgāks, piedāvājot zemākas cenas citos tirgos. Dominējošā stāvoklī esošam uzņēmumam augšupejošā tirgū ir aizliegts piemērot tādu cenu politiku, kas vērsta uz tā konkurentu izslēgšanu lejupejošā tirgū. Bija nepieciešams definēt konkrētos tirgus. Netika ņemts vērā, ka atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam pieteicējai nav iespējams izvēlēties, kam nodot atkritumus apglabāšanai;

2) netika ņemts vērā, ka informāciju par atkritumu svāra un tilpuma attiecību sniegušas pašvaldības, kas izveidojušas ZAAO un kas līdz ar to ir ieinteresētas norādīt tādu attiecību, kas citiem tirgus dalībniekiem varētu būt neizdevīga. Pašvaldību norādītais atkritumu apjoms ir vairāk kā trīs

reizes lielāks, nekā minēts datos, ko sniegusi Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra.

[4.2] Tiesa nepareizi interpretēja Konkurences likuma 1.panta 9.punktu, proti, vērtējot pašvaldību darbību tirgū, nevērtēja pieteicējas argumentus par to, ka ZAAO un to izveidojušās pašvaldības ir viens tirgus dalībnieks atbilstoši minētajai normai. Konkurences likums attiecas arī uz publisko tiesību subjektiem, ja tie veic saimniecisko darbību. Saskaņā ar likuma „Par pašvaldībām” 3. un 15.pantu un Atkritumu apsaimniekošanas likuma 8.panta pirmās daļas 1.punktu pašvaldības pienākumos ietilpst atkritumu apsaimniekošanas organizēšana un kontrole, bet likums neuzliek pienākumu pašvaldībai pašai veikt atkritumu apsaimniekošanu. Uz konkrēto gadījumu nevar attiecināt arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmajā daļā noteiktos kritērijus, kad publiska persona var veikt komercdarbību. Pieteicēja bija atsaukusies arī uz likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 4.panta trešo daļu. Nevērtējot pieteicējas argumentus, tiesa nepamatoti secināja, ka pašvaldības nav tirgus dalībnieks, un nepamatoti atturējās vērtēt dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu pašvaldības darbībās.

[5] Konkurences padome paskaidrojumos par kasācijas sūdzību lūdz spriedumu atstāt negrozītu, piekrtot tiesas argumentiem.

[6] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāves uzturēja kasācijas sūdzību. Atbildētājas pārstāvis kasācijas sūdzību neatzina, arī trešā persona kasācijas sūdzību uzskatīja par nepamatotu.

Motīvu daļa

[7] Ar Konkurences likuma 23.pantu, kas regulē lietas ierosināšanu uz iesnieguma pamata, citstarp noteikts, ka likuma pārkāpuma novēršanā pamatoti ieinteresētajai personai, ja tā iesniedz iesniegumu, jānorāda dokumentāri pamatota informācija par iespējamā pārkāpumā iesaistītajām personām, pierādījumiem, kuri liecina par iespējamo pārkāpumu un uz kuriem pamatots iesniegums, par, iespējams, pārkāptajām normām (23.panta pirmā un otrā daļa). Savukārt Konkurences padome pēc iesnieguma saņemšanas izvērtē iesniegumā ietverto informāciju, ja nepieciešams, iegūst papildu informāciju; pārbauda, vai ir likumīgs iemesls un pietiekams pamats lietas ierosināšanai (23.panta trešā daļa).

Konkurences padome var neierosināt lietu, ja iesniegumā nav ietverta likumā paredzētā informācija vai tā ir nepietiekama, ja iespējamais pārkāpums ir maznozīmīgs – ar to nav nodarīts vai nevar tikt nodarīts būtisks kaitējums konkurencei (23.panta ceturtā daļa), ja iesniegumā ietvertā nepieciešamības gadījumā papildus iegūtā informācija nesatur ziņas par nodarījumu, kam ir šā likuma pārkāpuma sastāva pazīmes (23.panta 4.¹daļa).

Tātad, lemjot par lietas ierosināšanas nepieciešamību, Konkurences padome balstās visupirms uz iesniedzēja norādītajiem apstākļiem, lai arī var pati ievākt papildu informāciju. Tā kā šajā administratīvā procesa stadijā nenotiek pilnīga izmeklēšana (tiek tikai lemts par tās nepieciešamību), nav pamata prasīt, lai padome pilnībā izmeklētu visus apstākļus, kas varētu uzrādīt konkurences tiesību pārkāpumu, bet ir pietiekami, ja iestāde no iesniegumā norādītajiem un vispārīgi pārbaudītajiem apstākļiem var izdarīt pirmšķietamu secinājumu par iespējamo pārkāpumu. Turklāt, izlemjot par lietas ierosināšanas (tātad pilnīgas izmeklēšanas) nepieciešamību, likums norāda arī uz Konkurences padomes rīcības brīvību lietas ierosināšanā: lietu var nerosināt, ja iespējamais pārkāpums nevar nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei. Tas liecina, ka likumdevējs ir piešķīris Konkurences padomei rīcības brīvību izvērtēt nepieciešamību vērsties pret iespējamo konkurences tiesību pārkāpumu, kas nozīmē arī izvērtēt, vai konkurences aizsardzībai ir lietderīgi iestādes resursus ieguldīt konkrētās lietas izmeklēšanā.

No minētā izriet, ka iesniedzējam nav pamata prasīt, lai Konkurences padome veic pilnīgu izmeklēšanu par tirgus norisēm, lai izslēgtu iespējamu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, bet tā pēc iesniedzēja norādītajiem apstākļiem var pirmšķietami novērtēt tirgus, tirgus dalībnieku darbības un iespējamā pārkāpuma esību.

[8] Attiecinot minēto uz izskatāmo lietu, pamatots ir Konkurences padomes viedoklis, ka, izlemjot par lietas ierosināšanas nepieciešamību, tā varēja secinājumus par iespējamo pārkāpumu izdarīt arī no vairākām pazīmēm, kas pirmšķietami izslēdz dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Pirmšķietams vērtējums ir pieļaujams, pirmkārt, tirgu definēšanā, ja vien vērtētie apstākļi ir pietiekami secinājumu izdarīšanai. Jāņem vērā, ka Konkurences padomes lēmumā atkritumu apglabāšanas un savākšanas tirgu definēšana un ZAAO tirgus varas vērtēšana ir notikusi (*sk. Konkurences padomes 2011.gada 13.maija lēmuma Nr.26 2.punktu, jo īpaši tā 5.-7.rindkopu*), tikai iestāde ir atturējusies izdarīt galīgus secinājumus. Lietas pirmšķietamā vērtējuma ietvaros konkrētajā gadījumā tas ir pietiekami. Tāpat jāņem vērā, ka, pretēji pieteicējas viedoklim, gan Konkurences padome, gan apgabaltiesa ir izpratusi pieteicējas iebildumu būtību un atbilstoši tiem vērtējusi tirgus. Proti, ir vērtēts gan augšupējais tirgus, gan lejupējais tirgus, gan pazīmes, kas drīzāk liecina, ka ZAAO (kuras dominējošais stāvoklis atkritumu apglabāšanas tirgū ir ņemts vērā) neveic šķērssubsidēšanu, lai kropļotu konkurenci atkritumu savākšanas tirgū. Gan no tiesas sprieduma, gan no pušu paskaidrojumiem Augstākās tiesas sēdē ir redzams, ka nedz apgabaltiesai, nedz procesa dalībniekiem nav atšķirīgas izpratnes par to, ka ZAAO ir dominējošā stāvoklī atkritumu apglabāšanas tirgū, bet reālā konkurence atkritumu savākšanas

(leļupējā) tirgū var izpausties tikai tad, kad kāda pašvaldība savā teritorijā atbrīvo atkritumu apsaimniekošanas tirgu (respektīvi, nodod atkritumu apsaimniekošanu pašvaldības teritorijā komersantam, kas izraudzīts iepirkuma procesā), tātad būtībā konkurence izpaužas, tikai iepirkuma procesā iegūstot tiesības uz paredzamā līguma laiku veikt apsaimniekošanu katras šādas pašvaldības teritorijā. No kasācijas sūdzībā ietvertajiem iebildumiem nav saprotams, kā Konkurences padomes atturēšanās izdarīt galīgus secinājumus par tirgiem varēja radīt nepareizus secinājumus par iespējamu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu ZAAO darbībā. Nedz Konkurences padome, nedz apgabaltiesa nav noliegušas nepieciešamību definēt tirgus, bet uzskatījušas par pietiekamu esošo vērtējumu. Pirmšķietams vērtējums tāpat ir pieļaujams, vērtējot tirgus dalībnieku darbību. Nav pamata uzskatīt, ka būtībā vienīgais veids, kā noteikt, vai atkritumu apglabāšanas maksā iekļautā atkritumu pirmapstrādes maksa laikā, kad tā nebija iekļauta tarifā, nav netaisnīga un nerada resursus šķērssubsidēšanai, būtu pārbaudīt reālās izmaksas un to atbilstību pieprasītajai maksai par pakalpojumu. Konkurences padomes un apgabaltiesas konstatēto apstākļu kopums nerada iespaidu, ka šādas maksas noteikšana vispār, maksas lielums vai darījuma slēgšanas process uzrādītu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

Var piekrist pieteicējai, ka katru no apskatītajiem apstākļiem būtu iespējams pārbaudīt un analizēt dziļāk, un pakļaut katru atsevišķu secinājumu kritikai. Augstākā tiesa arī nevar pievienoties apgabaltiesas viedoklim, ka līdz ar regulatora akceptu tirgus dalībnieka piemērotās maksas jeb tarifi vispār vairs nav apspriežami iespējamā konkurences tiesību pārkāpuma aspektā – jāņem vērā, ka regulatora veiktā tarifu pārbaude tiek veikta ar citu mērķi. Uz to, ka regulatora iestāde un konkurenci uzraugošā iestāde var atšķirīgi novērtēt tirgus dalībnieka piemērotās cenas, norādīts arī literatūrā (sk. *Niels G., Jenkins H., Kavanagh J. Economics for Competition Lawyers. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.241; Jones A., Sufrin B. EU Competition Law. 4th ed. Oxford University Press, 2011, pp.55–56*), kas saskan arī ar Eiropas Komisijas un Eiropas Savienības Tiesas praksi (sk. *Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā Nr.C-280/08 Deutsche Telekom AG, kurā vērtēta tirgus dalībnieka rīcība konkurences tiesību kontekstā, neskatoties uz tās atbilstību regulatora lēmumam*). Tā tas ir arī Latvijā. Tomēr, kā jau teikts iepriekš, lai arī ikviena apskatītā indikācija par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas neesību katra pati par sevi var tikt pakļauta kritikai un sīkākai pārbaudei, tomēr to kopums Konkurences padomei un apgabaltiesai varēja būt pamats izdarīt secinājumu par pārkāpuma neesību.

Vēl vairāk, nedz lietas materiāli, nedz pieteicēja pati nenorāda uz reālu ZAAO ekspansiju sadzīves atkritumu apsaimniekošanas tirgū, kur pieteicēja

ar ZAAO konkurētu vai varētu konkurēt, proti, to pašvaldību teritorijās, kuras nav ZAAO dalībnieces un nodod atkritumu apsaimniekošanas uzdevumu iepirkumu procesā izraudzītai personai. Jānorāda, ka jau no normatīvajiem aktiem – gan Latvijas, gan Eiropas Savienības – izriet, ka valsts un pašvaldības komercdarbības gadījumā konkurences kropļošanas un nevienlīdzīgu saimnieciskās darbības iespēju risks tiek atzīts, tādēļ pret to, piemēram, iepirkumu jomā, tiek vērsts speciāls regulējums. Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts (redakcijā, kas bija spēkā pieteicējas iesnieguma izskatīšanas laikā, līdzīga satura norma ir arī šobrīd) noteica, ka Publisko iepirkumu likumu nepiemēro, ja pasūtītājs slēdz līgumu par tādas institūcijas veiktajiem būvdarbiem vai piegādēm vai sniegtajiem pakalpojumiem, kura atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē un kura galvenokārt veic būvdarbus vai piegādes vai sniedz pakalpojumus pasūtītājam (*sal. Eiropas Savienības Tiesas sprieduma lietā Nr.C-107/98 Teckal 50.punktu un sprieduma lietā Nr. C-458/03 Parking Brixen 59.–63.punktu*). Tātad iekšējo (*in-house*) darījumu slēgšana ar valsts vai pašvaldības uzņēmumu (respektīvi, pakalpojuma sniegšanas sabiedrībai ar pašas valsts un pašvaldības spēkiem plašākā nozīmē) nav savienojama ar to, ka attiecīgais uzņēmums izvērš saimniecisko darbību brīvas konkurences tirgos. Arī tas ir pamats atzīt, ka Konkurences padomes un apgabaltiesas secinājums, ka lietas ierosināšana un tālāka izmeklēšana nav nepieciešama, ir pamatots.

[9] Augstākā tiesa no kasācijas sūdzības nekonstatē, kādā veidā lietā ir būtisks pieteicējas arguments, ka pašvaldības un ZAAO atbilstoši Konkurences likuma 1.panta 9.punktam ir uzskatāmi par vienu tirgus dalībnieku. Pat ja šādu secinājumu izdarītu, tas neko nemainītu novērtējumā par to, ka atkritumu apglabāšanas maksas noteikšana, tās apmērs vai līguma slēgšanas process neuzrāda dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

[10] No pieteicējas iesnieguma Konkurences padomei un arī no kasācijas sūdzības var nojaust pieteicējas iebildumus pret to, ka pašvaldības atkritumu apsaimniekošanu uztic bez konkursa ZAAO kā pašu pašvaldību dibinātam komersantam. No konkurences tiesībām neizriet saimnieciskās darbības veicēju tiesības prasīt, lai valsts vai pašvaldība atbrīvo tirgum kādu jomu, kurā līdz šim pakalpojumus sabiedrībai sniegusi valsts vai pašvaldība pati (tostarp, uzdodot to veikt valsts vai pašvaldības dibinātam komersantam). Tas, ka valsts un pašvaldība var veikt komercdarbību, sniedzot sabiedrībai nepieciešamus pakalpojumus, izriet gan no Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta, gan no Līguma par Eiropas Savienības darbību, kurš šā brīža redakcijā (*līguma 14.pants un 26.protokols*) pat īpaši norāda valsts rīcības brīvību sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanā. Komisijas 2007.gada 20.novembra paziņojumā, kas pievienots paziņojumam „Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropā” Vispārējās

nozīmes pakalpojumi, tostarp vispārējas nozīmes sociālie pakalpojumi – jauns Eiropas uzdevums (COM(2007) 725), domājot par šo sagaidāmo līguma regulējumu, citstarp arī atkritumu apsaimniekošana ir norādīta kā viens no tādiem pakalpojumiem, kuriem var būt vispārēja nozīme, jeb sabiedriskiem pakalpojumiem. Kā skaidrots ziņojumā, lai arī šo pakalpojumu darbības joma un organizācija ievērojami atšķiras pēc valsts ievauksšanās vēstures un kultūras, tos var definēt gan kā ekonomiskus, gan ar ekonomiku nesaistītus pakalpojumus, ko valsts iestādes klasificē kā vispārējas nozīmes pakalpojumus, uz kuriem attiecas specifiskas sabiedrisko pakalpojumu saistības. Tas nozīmē, ka lēmumu par pakalpojuma raksturu un darbības jomu attiecīgajā līmenī pieņem valsts varas iestādes. Valsts varas iestādes var nolemt pakalpojumus sniegt pašas vai var nolemt uzticēt to sniegšanu citām valsts vai privātām iestādēm, kas var pakalpojumus sniegt, saņemot atlīdzību vai bez tās (*sk. paziņojuma 2.punkta ievadu*). Tajā pašā laikā šo pakalpojumu sniedzējiem ir jārespektē līgumā un sekundārajos tiesību aktos iekļautie noteikumi, ja tie ir piemērojami (*sk. turpat*).

Tādējādi konkurences tiesības vispār un arī Konkurences likums ir piemērojams attiecībā uz valsti vai pašvaldību, kad tā veic saimniecisko darbību ikvienā tās organizatoriskās vienības veidolā, un tieši šādā aspektā lietas apstākļus ir pārbaudījusi Konkurences padome. Proti, padome ir pārbaudījusi, vai ZAAO saimnieciskā darbība neuzrāda dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas indikācijas. No valsts pārvaldes efektivitātes un sabiedrības vispārējo interešu viedokļa valsts un pašvaldības komercdarbības veikšanu ierobežo Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants, taču tā piemērošanas pareizība nav Konkurences padomes kompetencē. Tādējādi Konkurences padome pamatoti nav pievērsusies pieteicējas iebildumiem pret to, ka pašvaldības veic saimniecisko darbību.

[11] Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, apgabaltiesas sprieduma atcelšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 25.janvāra spriedumu, bet SIA „L&T” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Personas tiesības privatizācijas procesā

1. Privatizācijas procesam ir publiski tiesisks raksturs, kur valsts un pašvaldību rīcības brīvība ir pakārtota privatizācijas mērķim – pārkārtot īpašuma tiesību attiecības atbilstoši tirgus attiecībām – un ierobežota atbilstoši tiesību normās noteiktajam gan attiecībā uz procesuālo kārtību, gan attiecībā uz materiāli tiesiskajiem jautājumiem. Arī privatizējama zemesgabala cenas noteikšana ir pakļauta privatizācijas procesa tiesiskajam regulējumam, nevis privāttiesību principiem jeb pušu brīvai gribai (Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums).

2. Attiecībā uz privatizācijas subjektiem brīvprātība saprotama tādējādi, ka privatizācijai nav piespiedu rakstura. Proti, privātpersonām principā nav pienākuma pirkt valsts vai pašvaldības piedāvātos īpašumus vai no valsts un pašvaldības nomātos īpašumus, bet tiesību normas paredz privātpersonas tiesības atbilstoši savām interesēm iegūt īpašumus, kuri valstij nav nepieciešami (Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums).

Rīgā 2014.gada 30.aprīlī

Lieta Nr.A42659308

SKA-17/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Guļāns,
tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnese	D.Mita,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,
tiesnese	R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz V.R. pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar Jūrmalas pilsētas domes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja V.R. vērsās Jūrmalas pilsētas domē ar iesniegumu par mantisko zaudējumu 533 968,50 Ls atlīdzināšanu. Pieteicēja norādīja, ka zaudējumi ir starpība starp zemesgabala, kuru pieteicēja privatizēja 2007.gadā (turpmāk – Zemesgabals), faktiskajām izmaksām un izmaksām, kādas būtu bijušas, ja Zemesgabals būtu privatizēts saprātīgā termiņā, tas ir, 2004.gadā. Šķērslis Zemesgabala privatizācijai 2004.gadā bijusi pašvaldības rīcība, nenododot to privatizāciju veicošajai institūcijai – valsts AS „Privatizācijas aģentūra” (turpmāk – Privatizācijas aģentūra). Šo rīcību par prettiesisku atzinusi Administratīvā rajona tiesa ar 2006.gada 3.aprīļa spriedumu lietā Nr.A42256805. Spriedums stāties spēkā.

Ar Jūrmalas pilsētas domes 2008.gada 16.jūnija lēmumu pieteicējas iesniegums noraidīts. Lēmumā norādīts, ka nav tiešas cēloņsakarības starp iestādes rīcību un pieteicējas zaudējumiem.

[2] Pieteicēja iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā par mantisko zaudējumu 470 006,32 Ls atlīdzinājumu. Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 18.aprīļa spriedumu pieteikums noraidīts.

[3] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu pieteikums tā uzturētajā daļā (par 338 643,82 Ls) apmierināts. Spriedumā norādīts turpmāk minētais.

[3.1] Ar Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 3.aprīļa spriedumu ir konstatēts pašvaldības rīcības prettiesiskums, nenododot Zemesgabalu privatizāciju veicošajai institūcijai.

[3.2] Pieteicēja privatizācijas procesā nopirka ēkas, kas atrodas uz Zemesgabala. Ar Ministru kabineta 1998.gada 21.oktobra rīkojumu nodots privatizācijai zemesgabals, uz kura atradās privatizētās ēkas un kurš ar Jūrmalas pilsētas Zemes komisijas 1999.gada 12.novembra lēmumu sadalīts divos zemesgabalos, no kuriem viens ir strīdus Zemesgabals 10 509 m² platībā. 2003.gada 15.jūlijā, atkārtoti 2004.gada 30.jūlijā un 2004.gada 16.novembrī Privatizācijas aģentūra lūdza Jūrmalas pilsētas domi nodot tai valstij piekritošo Zemesgabalu. Jūrmalas pašvaldība vairākus gadus nav pildījusi likuma „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” (turpmāk – Privatizācijas likums) 67.panta pirmajā daļā noteikto, kā rezultātā pieteicējai tika ierobežotas tiesības uz Zemesgabala privatizācijas pabeigšanu. Tādēļ atzīstams, ka pašvaldības bezdarbība aizskāra pieteicējas tiesības uz privatizāciju.

[3.3] Atbildētāja kā Zemesgabala nodošanas aizkavēšanās iemeslu norāda apstākli, ka Zemesgabals atrodas pašvaldības rīcībā, ar ēku īpašnieku pastāv faktiskas nomas attiecības, tādēļ starp pusēm ir noslēdzams zemes nomas līgums.

Civiltiesiska līguma noslēgšanas nepieciešamība nevar būt par pamatu, lai iestāde atteiktos pildīt publiski tiesisko pienākumu, kas noteikts Privatizācijas likuma 67.panta pirmajā daļā. No lietas arī izriet, ka pieteicēja nav veikusi kādas darbības, lai izvairītos no nomas līguma noslēgšanas, un tieši pašvaldības rīcības rezultātā šāds līgums nav noslēgts.

Pašvaldība arī uzskatījusi par nelietderīgu nodot privatizāciju veicošajai institūcijai visu Zemesgabalu. Tajā pašā laikā konkrētā platība Zemesgabalam noteikta ar pašas pašvaldības lēmumu, īpaši uzsverot, ka tieši šāda zemes platība nepieciešama apsaimniekošanai. Līdz pat Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 3.aprīļa sprieduma taisīšanai pašvaldība nav veikusi nekādas darbības Zemesgabala sadalei. Tādējādi pašvaldība ir nepamatoti novilcinājusi Zemesgabala nodošanu, pārkāpjot arī valsts pārvaldes principus, kas noteikti Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešajā, piektajā un septītajā daļā.

Civiltiesiska rakstura strīdi var tikt risināti arī pēc tam, kad Zemesgabals ir nodots Privatizācijas aģentūrai.

[3.4] Saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Atlīdzināšanas likums) 4.panta pirmo daļu iestāde zaudējumu var nodarīt ar bezdarbību, ja iestādei bija pienākums rīkoties, bet tā prettiesiski nav rīkojusies.

Pieteicējas privatizācijas iesniegums par Zemesgabala privatizāciju reģistrēts Privatizācijas aģentūrā 2003.gada 19.jūnijā. Ievērojot Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 3.aprīļa spriedumā atzīto, tieši pašvaldības bezdarbības dēļ tika kavēta savlaicīga Zemesgabala privatizācija. Tādējādi, ievērojot Atlīdzināšanas likuma 6.pantu, ir konstatējama tieša cēloņsakarība starp pašvaldības faktisko rīcību un pieteicējai nodarītajiem zaudējumiem. Tieši pašvaldības bezdarbība bija tas faktors, kas nenovēršami radīja pieteicējas norādītās sekas.

[3.5] Strīdus Zemesgabala privatizācija ir salīdzināma ar otra zemesgabala privatizācijas procesu, kas notika 2004.gadā. Ēkas, kas saistītas ar abiem zemesgabaliem, pieteicēja nopirka vienlaicīgi ar 2001.gada 1.oktobra pirkuma līgumu. Visas ēkas vēl pirms tam bija vienotā valsts īpašumā – nodotas valsts uzņēmumam. Abi zemesgabali atrodas ļoti tuvu viens otram, nepilnu 100 metru attālumā, starp tiem ir tikai daži ļoti mazi starpgabali. Abu zemesgabalu faktiskais stāvoklis (platība, konfigurācija, atrašanās vieta, pieeja publiskajai ārtelpai – ielai, atrašanās blakus upei, lietošanas mērķis – darījumu iestāžu apbūve, kadastrālā vērtība) un juridiskais statuss (apgrūtinājumi, uz tiem esošo ēku un būvju piederība) ir ideāli salīdzināmi. Tādēļ nav pamata apšaubīt to, ka arī abu zemesgabalu privatizācijas noteikumi būtu bijuši analogi, kā arī privatizācijas cena būtu noteikta līdzīgi, ievērojot katra zemesgabala precīzu platību. Nav objektīva pamata pieņemt, ka pirkuma maksa abiem

zemesgabaliem par 1 m² varētu atšķirties, ja tie tiktu privatizēti vienā laikā. Tā kā privatizācijas ierosinājumi iesniegti vienlaikus 2003.gada 19.jūnijā un otra zemesgabala privatizācija notika saprātīgā termiņā 2004.gadā, Zemesgabala privatizācijas izmaksas pieteicēja pamatoti aprēķinājusi tādas, kādas tās būtu bijušas, ja zemesgabali tiktu privatizēti vienā laikā, izmantojot salīdzināmo privatizācijas procesu (8,07 Ls/m² un privatizācijas sertifikātu tirgus cenu 16,50 Ls gabalā).

[3.6] Pieteicēja ir pierādījusi savus mantiskos zaudējumus 338 643,82 Ls apmērā, ievērojot šādu aprēķinu: kopējo zaudējumu summu veido privatizācijas faktisko izmaksu, privatizējot Zemesgabalu 2007.gadā, un faktisko izmaksu, privatizējot Zemesgabalu 2004.gadā, starpība (395 602,91 Ls – 56 959,09 Ls); no kā, privatizējot Zemesgabalu 2004.gadā, privatizācijas izmaksas būtu bijušas naudā maksājamās summas 16 961,60 Ls un sertifikātu iegādes izmaksu 39 997,49 Ls summa (56 959,09 Ls); no kā naudā maksājamā summa 16 961,60 Ls iegūta, reizinot Zemesgabala platību 10 509 m² ar viena kvadrātmetra cenu 8,07 Ls un reizinot ar naudā maksājamo daļu 0,2 (20%); bet īpašuma kompensācijas sertifikātu iegādes izmaksas veido, reizinot Zemesgabala platību ar viena kvadrātmetra cenu un reizinot ar sertifikātu cenu (0,8/28 * 16,50).

Aprēķinā pieteicēja ņēmusi vērā to, ka 2007.gadā viņa izmantoja 66,04 īpašuma kompensācijas sertifikātus, kas bija iegādāti 2004.gadā par izdevīgāku tā laika tirgus cenu – 16,50 Ls. Tāpēc pēc 2007.gada attiecīgas tirgus cenas pieteicējai bija jāiegādājas iztrūkstošā sertifikātu daļa. Tādējādi pieteicēja ir aprēķinājusi, ka 2007.gadā Zemesgabala privatizācijai nepieciešamo sertifikātu iegādei ir iztērējusi 314 536,21 Ls (1089,66 Ls un 313 446,55 Ls); no kā 313 446,55 Ls veido, saskaitot 2004.gadā iztērēto summu sertifikātu iegādei (66,04 sertifikāti * 16,50 Ls) ar 2007.gadā iztērēto summu sertifikātu iegādei (11 514,88 sertifikāti * 27,221 Ls).

Pieteicēja ir pievienojusi pierādījumus iepriekš iegādātu 66,04 īpašuma kompensācijas sertifikātu izmantošanai norēķinos, kā arī par īpašuma kompensācijas sertifikātu tirgus cenu 2004. un 2007.gadā.

[3.7] Nav konstatējama pieteicējas līdzatbildība viņai nodarīto zaudējumu radīšanā. Līdz ar to Atlīdzināšanas likuma 10.pants par cietušā līdzatbildību nav piemērojams.

[3.8] Saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 13.panta trešās daļas 2.punktu mantiskais zaudējums no summas, kas aprēķināta saskaņā ar šā likuma 12.pantu, ja aprēķinātā summa ir no 100 001 Ls līdz 1 000 000 Ls, parasti tiek atlīdzināts 50 līdz 100% apmērā.

Lietā nav konstatējami kādi objektīvi apstākļi, kuru dēļ aprēķinātā zaudējumu summa būtu jānosaka mazāka nekā 100%. Jāņem arī vērā, ka

pašvaldība ir veikusi ne tikai ar Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 3.aprīļa spriedumu konstatēto prettiesisko bezdarbību, bet turpinājusi to arī pēc minētā sprieduma stāšanās spēkā.

[4] Iestāde iesniedza kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu. Kasācijas sūdzībā norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Tiesa nav ņēmusi vērā iestādes iebildumus, kas būtiski ietekmē zaudējumu rašanās cēloņsakarības esību un apšaubā zaudējumu apmēru.

[4.2] Tiesai bija jāņem vērā Augstākās Padomes 1991.gada 20.marta lēmuma „Par valsts īpašumu un tā konversijas pamatprincipiem” 5.7.apakšpunkts, proti, ka privatizācija ir brīvprātīga un tā notiek kompetentās iestādes uzraudzībā. Pieteicējas zaudējumi ir konstatēti procesā, kurā pastāv pilnīga rīcības brīvība attiecībā uz viņas mantisko resursu patēriņu un kurā Privatizācijas aģentūrai ir īpašuma tiesību pārejas gaitas uzraudzības funkcija. Privatizācijas brīvprātības princips ir nostiprināts arī Privatizācijas likuma 4.panta pirmajā daļā.

Pieteicējai nebija pienākuma ne vispār iegādāties attiecīgo īpašumu, ne iegādāties to par noteikto cenu. Pieteicēja ir piekritusi Privatizācijas aģentūras piedāvājumam.

[4.3] Iestādes bezdarbība nebija tas faktors, kas nenovēršami radīja sekas pieteicējai – noslēgt pirkuma līgumu par tādu cenu, kāda tā noteikta 2007.gadā, nevis 2004.gadā. Šīs rīcības sekas ir privatizācijas procesa ilgums. Iestādes rīcība varētu būt pamatā vienīgi zaudējumiem, kas radušies no tā, ka zeme nav pieteicējas īpašumā, un zaudējumiem, ja tā vispār nenokļūtu pieteicējas īpašumā (piemēram, pienākums maksāt nomas maksu).

[4.4] Ievērojot Civillikuma 1770. un 1771.pantu, jāņem vērā, ka Privatizācijas aģentūras 2007.gada 6.marta lēmuma pieņemšanas laikā pieteicējai zaudējumi nav cēlušies. Pirkuma maksas pienākums ir radies tikai pēc līguma noslēgšanas. Savukārt līguma noslēgšana ir pakļauta dalībnieku gribai.

Nav aizsargājama pieteicējas pašāvība, ka pirkuma maksas būtisku apmēru kompensēs pašvaldība. Šādos apstākļos būtu piemērojams Civillikuma 1776.pants un Atlīdzināšanas likuma 10.panta pirmā daļa.

[4.5] Atbilstoši Privatizācijas likuma 5.panta pirmajai daļai valsts īpašuma objekta privatizāciju valsts vārdā organizē un veic Privatizācijas aģentūra. Tādēļ persona par jebkuriem trūkumiem privatizācijas procesā var vērsties pret institūciju, kas šo procesu īsteno. Šā likuma 67.panta pirmā daļa regulē valsts pārvaldes subjektu savstarpējās tiesiskās attiecības. Privatizācijas subjektam no šīs tiesību normas neizriet tiesības kaut ko prasīt no pašvaldības.

Zemesgabala nenodošana Privatizācijas aģentūrai neietekmēja aģentūras iespējas noteikt Zemesgabala cenu atbilstoši šajā lietā norādītajam analogajam zemesgabalam. Turklāt iestāžu sadarbības trūkums faktiski bija privatizāciju

veicošās institūcijas nespēja pabeigt privatizācijas procesu, un tā nedrīkstēja radīt privātpersonai negatīvas sekas. Tas nozīmē, ka privatizāciju veicošajai iestādei nepastāvēja šķēršļi noteikt privatizējamā objekta cenu atbilstoši tam aprēķinam, kas pastāvēja laikā, kad Zemesgabala privatizācija tiktu pabeigta saprātīgā laikā. Apstākļos, kad privatizāciju veicošā institūcija cenas noteikšanā nav rīkojusies iepriekš minētā tiesību principa ietvaros un pieteicēja nav aicinājusi iestādi rīkoties tiesiski, ir iebilstams pret to, ka valsts budžetā nepamatoti saņemtie papildu naudas līdzekļi tiek transformēti kā kompensējams slogs pašvaldības budžetam. Tādēļ tiesai objektīvās izmeklēšanas principa ietvaros jākonstatē, ka pieteicējai ir radušies nevis zaudējumi, bet nepamatota pārākuma privatizācijas gaitā, ka privatizāciju veicošā iestāde ir atbildīga par cenas noteikšanu, kā arī procesuālās ekonomijas dēļ jāpiemēro Atlīdzināšanas likuma 3.pants un kā zaudējumu atlīdzināšanas finansēšanas avots jāparedz valsts budžets vai atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas budžets atkarībā no tā, kurā budžetā tika ieskaitīti pieteicējas samaksātie naudas līdzekļi.

Motīvu daļa

[5] Administratīvā procesa likuma 92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Atlīdzināšanas likuma 4.panta pirmā daļa noteic, ka iestāde zaudējumu var nodarīt ar darbību, izdodot prettiesisku administratīvo aktu vai veicot prettiesisku faktisko rīcību, vai arī ar bezdarbību, ja iestādei bija pienākums rīkoties, bet tā prettiesiski nav rīkojusies.

Atbilstoši šā likuma 6.panta pirmajai daļai tiesības uz zaudējuma atlīdzību rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība – objektīva saikne starp iestādes rīcību un tās radītajām laika ziņā sekojošām zaudējumu nodarošām sekām, proti, minētā rīcība rada un nosaka šo seku iestāšanās reālu iespēju un ir galvenais faktors, kas nenovēršami radījis šīs sekas.

[6] Minētās tiesību normas paredz, ka zaudējumu atlīdzināšanas pamatā var būt iestādes administratīvais akts vai faktiskā rīcība, vai minētajam atbilstoša bezdarbība. Izskatāmajā gadījumā jāņem vērā privatizācijas procesa īpatnības administratīvā akta izdošanā. Privatizācijas process ir vairāku secīgu likumā noteiktu darbību un lēmumu kopums. Iestāžu darbības un lēmumi, kuri vērsti uz galīgā lēmuma par pircēja noteikšanu pieņemšanu, vispārīgi nav iestādes faktiskā rīcība vai administratīvie akti, pār kuriem būtu veicama patstāvīga kontrole. Vienu no šādiem lēmumiem paredz Privatizācijas likuma 67.panta pirmā daļa, regulējot saskaņotu iestāžu rīcību, citstarp ja attiecīgā īpašuma privatizāciju veic valsts iestāde, bet īpašums atrodas pašvaldības

valdījumā. Proti, norma noteic, ka ne vēlāk kā divu nedēļu laikā pēc tam, kad izdots Ministru kabineta rīkojums par valstij piederoša vai piekrītoša zemesgrāmatā reģistrēta zemesgabala nodošanu privatizācijai, valsts institūcija vai pašvaldība, kuras valdījumā ir privatizējamais zemesgabals, to nodod un privatizāciju veicošā institūcija to pieņem savā valdījumā līdz zemesgabala privatizācijas pabeigšanai.

Tajā pašā laikā, raugoties no privatizācijas subjekta tiesību viedokļa vērsties tiesā par minētajā normā paredzētās darbības piespiedu veikšanu, jāņem vērā, ka, lai arī šīs rīcības (lēmuma) iespējamais adresāts nav privatizācijas subjekts, pašvaldības atteikšanās tādu veikt var skart tā tiesiskās intereses, tā kā īpašuma nodošana privatizāciju veicošajai institūcijai ir konkrētā īpašuma privatizācijas procesa būtiska sastāvdaļa un pēc būtības vērsta uz gala lēmuma par pircēja noteikšanu pieņemšanu. Raugoties no aspekta, kuru minējusi iestāde, ka par privatizācijas kavēšanu atbildīga var būt vienīgi privatizāciju veicošā institūcija, no kā arī secināms, ka kontrole būtu veicama vienīgi pār galīgo lēmumu, jāņem vērā, ka šajā gadījumā privatizāciju veicošā institūcija ir citas publisko tiesību juridiskās personas (valsts) iestāde, ar kuru pašvaldība neatrodas padotības attiecībās. Tādēļ nav izslēdzama kontroles veikšana tieši pār pašvaldības rīcības tiesiskumu un tās atbildības atzīšana (ar tai sekojošu atlīdzinājuma pienākumu), ja tādējādi tikusi kavēta privatizācija kopumā un tā rezultātā iestājušies privātpersonas tiesības aizskaroši apstākļi. Norādāms arī, ka pieteicējas subjektīvās tiesības vērsties pret pašvaldību, ja tā neievēro minētajā tiesību normā noteikto pienākumu, ir atzītas ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, kurā atzīts attiecīgās rīcības prettiesiskums. Šajā lietā šis jautājums vairs nav pārskatāms.

Savukārt izskatāmajā lietā tiesa ir konstatējusi, ka pašvaldības kavēšanās nodot Zemesgabalu privatizāciju veicošajai institūcijai bijis vienīgais šķērslis tā privatizācijai saprātīgā termiņā. Nav konstatēts un saskatāms, ka tam būtu bijuši kādi citi iemesli, tostarp tieši no privatizāciju veicošās institūcijas puses.

Ievērojot minēto, nav pamatots iestādes arguments, ka atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 6.panta pirmajai daļai nav konstatējama tieša cēloņsakarība starp pašvaldības rīcību un pieteicējas zaudējumiem.

[7] Atlīdzināšanas likuma 7.panta pirmā daļa noteic, ka mantiskais zaudējums šā likuma izpratnē ir katrs mantiski novērtējams pametums, kas cietušajam radies iestādes prettiesiska administratīvā akta vai prettiesiskas faktiskās rīcības dēļ.

Ar jēdzienu „zaudējums” tiek saprasts jebkāds mantas samazinājums, zudums vai bojājums, kā arī peļņas atrāvums, papildu izdevumi un citas mantiski novērtējamas tiesību aizskārums sekas (*sk. Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 208.lpp.*).

Mantiski novērtējams pametums var būt divējāds: a) cietušā tagadējās mantas samazinājums un b) viņa sagaidāmās peļņas atrāvums. Abos gadījumos ir runa par interesi, saprotot ar to starpību starp cietušā iepriekšējo un vēlāko mantisko stāvokli, ja tas izriet no parādnieka darbības vai bezdarbības neizpildīšanās (sk. *Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 141.lpp.*).

Tādējādi, tā kā zaudējumiem ir mantisks raksturs, bet to esība un apmērs konkrēti nosakāms, to atlīdzības uzdevums ir pēc iespējas atjaunot tādu personas mantas stāvokli, kāds tas būtu, ja tiesību aizskārums nebūtu noticis. Citiem vārdiem, atlīdzinājuma uzdevums ir atgriezt personai tās mantas pametumu, atlīdzinot to ar kompensāciju naudā vai citā mantiskā vērtībā.

Šajā gadījumā pieteicējas mantas pametumu veido papildu izdevumi jeb izdotās pirkuma maksas par iegūto īpašumu noteikta daļa, kas nerastos, ja iestāde rīkotos tiesiski, un pieteicēja ar mazākiem izdevumiem iegūtu attiecīgo īpašumu ar to pavadīto ekonomisko vērtību.

[8] Turpmāk minēto apsvērumu dēļ nav pamatoti iestādes argumenti, ka pieteicējas izdevumu pamatā ir viņas pašas rīcība, proti, brīva griba pirkst Zemesgabalu par piedāvāto cenu.

[9] Privatizācijas mērķis atbilstoši Privatizācijas likuma 2.panta pirmajai daļai ir, mainot valsts un pašvaldības īpašuma objekta īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tādēļ privatizācijas uzdevums ir pārkārtot īpašuma tiesību attiecības atbilstoši tirgus attiecībām, kura ietvaros valstij un pašvaldībām ir pienākums nodot privatizācijai nekustamos īpašumus, kuri nav nepieciešami publisko funkciju veikšanai. Savukārt privātpersonas var sagaidīt nekustamo īpašumu privatizācijas piedāvājumus un to iegūšanu likumā noteiktā kārtībā. Tādējādi privatizācijas procesam ir publiski tiesisks raksturs, kur valsts un pašvaldību rīcības brīvība ir pakārtota minētajam mērķim un ierobežota atbilstoši tiesību normās noteiktajam. Tostarp gan attiecībā uz procesuālo kārtību (arī termiņiem), gan attiecībā uz materiāli tiesiskajiem jautājumiem (arī cenas noteikšanu). Attiecībā uz privatizācijas subjektiem brīvprātība, uz ko norāda iestāde, saprotama tādējādi, ka privatizācijai nav piespiedu rakstura. Proti, privātpersonām principā nav pienākuma pirkst valsts vai pašvaldības piedāvātos īpašumus vai no valsts un pašvaldības nomātos īpašumus, bet tiesību normas paredz privātpersonas tiesības atbilstoši savām interesēm iegūt īpašumus (lai tos iesaistītu tautsaimniecības attīstībā), kuri valstij nav nepieciešami.

[10] Ievērojot minēto un lietas konkrētos apstākļus, proti, to, ka pieteicēja jau bija ieguvusi īpašumā ēkas, kas atradās uz strīdus zemes, iestāde nepamatoti atsaucas uz privātpersonas brīvu gribu kā zaudējumu rašanās

cēloni. Iestāde arī nepareizi, neievērojot tieši valsts un pašvaldību īpašumu privatizācijas kārtību, tulko privātpersonas brīvas gribas jēgu. Jāņem vērā, ka ar īpašuma reformas (tostarp privatizācijas) palīdzību ir nodrošināma zemes un ēku vienotības (kā nedalāma īpašuma) atjaunošana. Zemes un ēku dalīta privatizācija privatizācijas procesa sākumā bija vienīgi likuma īpatnība, bet pēc būtības ēku privatizācijas fakts vai ēku piederība personai uz cita tiesiska pamata nodrošināja attiecīgās zemes privatizāciju tai pašai personai likumā noteiktā kārtībā. Turklāt tā bija arī vispārīga interese zemi pārdot tai pašai personai, kurai pieder ēkas.

Valsts bija izlēmusi attiecīgo īpašumu, tostarp Zemesgabalu, privatizēt. Savukārt pieteicēja savu gribu pirt šo īpašumu kopumā faktiski izteica, jau privatizējot ēkas. Tādēļ, ievērojot iepriekš minēto, varēja paļauties, ka Zemesgabalu varēs nopirkt atbilstoši attiecīgā laikā spēkā esošiem noteikumiem.

[11] Apgabaltiesa ir vērtējusi arī pašas pieteicējas rīcību Zemesgabala privatizācijas procesā un atzinusi, ka viņas atbildības zaudējumu radīšanā nav. Augstākā tiesa nesaskata, ka tiesa nebūtu vērtējusi kādus būtiskus apstākļus vai tās secinājumi pēc būtības būtu nepareizi. Ievērojot minēto, Civillikuma 1776.pants (*Cietušajam zaudējumu novēršanai jāveic tādi pasākumi, kas attiecīgajos apstākļos ir saprātīgi. Tiesību aizskārējs var prasīt atlīdzināmo zaudējumu apmēra samazinājumu tādā apmērā, kādā cietušais, ievērojot pienācīgu rūpību (1646.pants), varēja zaudējumus novērst, izņemot gadījumu, kad tiesību aizskārums izdarīts ļaunā nolūkā. Cietušajam ir tiesības prasīt to zaudējumu atlīdzību, no kuriem tam nav bijis iespējams izvairīties, veicot šā panta pirmajā daļā minētos pasākumus*) un Atlīdzināšanas likuma 10.panta pirmā daļa (*Cietušais nav tiesīgs pilnīgi vai daļēji saņemt zaudējuma atlīdzinājumu, ja viņš nav, izmantojot savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, darījis visu iespējamo, lai zaudējumu novērstu vai samazinātu*) šajā gadījumā nav piemērojama.

[12] Iestādes apsvērumi, ka privatizāciju veicošās institūcijas rīcība, objekta cenu nosakot atbilstoši tās noteikšanas laikā spēkā esošajam regulējumam, nav tiesiska, ciktāl atbilstoši to pamatojumam kasācijas sūdzībā ir pārbaudāmi, nav pareizi.

Cenas noteikšana citstarp pamatota ar Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likuma 8.panta pirmo daļu. Šī tiesību norma redakcijā, kas bija spēkā cenas noteikšanas laikā, noteica apbūvēta zemesgabala cenas noteikšanas kārtību. Šālikuma pārejas noteikumu 1.punkta 1.apakšpunkts noteic, ka 8.panta noteikumi par cenas noteikšanas kārtību nav piemērojami, ja valsts īpašuma objekta privatizācijas noteikumi līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai nosūtīti personai, kurai ir

pirmpirkuma tiesības, un šī persona privatizācijas noteikumos paredzētajā termiņā iesniedz Privatizācijas aģentūrai apliecinājumu, ka piekrit privatizēt valsts īpašuma objektu saskaņā ar šiem privatizācijas noteikumiem. Lietā nav konstatējami minētā likuma pārejas noteikumu 1.punkta 1.apakšpunktā paredzētie apstākļi, tādēļ vispārīgi nav pamata uzskatīt, ka privatizācijas lietā nepamatoti piemērota attiecīgā tiesību norma.

Iestādes arguments, ka Zemesgabala nodošanas jautājums konkrētajos apstākļos neietekmēja privatizāciju veicošās institūcijas iespējas noteikt cenu atbilstoši šajā lietā norādītajam analogajam zemesgabalam, nav pamatots ar tiesību normām, kas šādu cenas noteikšanu pieļautu. Iestāde arī nav norādījusi konkrētus iebildumus vai apsvērumus, kā izpaužas noteikto zaudējumu nepareizība. Tādēļ arguments, ka zaudējumi nepastāv, tā konkrēta pamatojuma trūkuma dēļ vairāk nav pārbaudāms. Vienīgi vēršama iestādes uzmanība uz to, ka arī privatizējama zemesgabala cenas noteikšana ir pakļauta privatizācijas procesa tiesiskajam regulējumam, nevis privāttiesību principiem jeb pušu brīvai gribai.

[13] Tiesa spriedumā arī norādījusi, ka, vērtējot Atlīdzināšanas likuma 13.panta trešās daļas 2.punktā noteiktā ierobežojuma piemērošanas nepieciešamību, nav konstatējami kādi objektīvi apstākļi, kuru dēļ aprēķinātā zaudējumu summa būtu jānosaka zemāka nekā 100% apmērā, proti, ka pieteicējai nebūtu atlīdzināmi nodarītie zaudējumi pilnā apmērā. Tiesa norādījusi, ka nav konstatējama pieteicējas atbildība zaudējumu radīšanā, kā arī uz apstākli, ka iestāde ir veikusi ne tikai ar Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 3.aprīļa spriedumu konstatēto prettiesisko bezdarbību, bet turpinājusi to arī pēc minētā sprieduma stāšanās spēkā.

Augstākā tiesa nesaskata, ka tiesas apsvērumi ir nepareizi vai nepamatoti. Savukārt iestāde, lai arī kasācijas sūdzībā ir norādījusi uz Atlīdzināšanas likuma 13.panta trešās daļas 2.punktā paredzētā atlīdzinājuma samazinājuma nepieciešamību, nav norādījusi, kādi tieši apstākļi varētu būt tam pamatā.

[14] Ievērojot minēto, apgabaltiesas sprieduma atcelšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu, bet Jūrmalas pilsētas domes kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Administratīvais akts ar nosacījumu

1. Iestādes lēmumā noteikta iespēja pagarināt šā lēmuma rezolutīvās daļas termiņu ir šā administratīvā akta nosacījums. Nosacījums ir administratīvā akta sastāvdaļa. Līdz ar to, ja adresāts nepiekrīt nosacījumam, viņam administratīvais akts daļā par nosacījumu ir jāpārsūdz. Ja viņš to nedara, viņam jāsamierinās ar nosacījumu (Administratīvā procesa likuma 68.pants, 76.panta ceturtdaļa).

2. Ja lēmums nav pārsūdzēts un ir kļuvis neapstrīdams, tajā noteiktās tiesiskās attiecības tiesai jāpieņem kā (normatīvs) fakts. Šajā sakarā jāņem vērā, ka viena no administratīvā akta pazīmēm ir tiesiskas sekas. Tiesiskas sekas nozīmē, ka spēkā esošs administratīvais akts ir saistošs visām personām, uz kurām tas attiecas. Tas nozīmē arī to, ka spēkā esošs administratīvais akts var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai (Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa, 76.panta ceturtdaļa).

Rīgā 2014.gada 21.martā

Lieta Nr.A43010212

SKA-51/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

J.Briede,

tiesnesis

A.Gulāns,

tiesnese

L.Slica,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz AS „Sentor Farm aptiekas”, AS „Recipe Plus” un AS „Repharm” pieteikumu par Konkurences padomes 2011.gada 23.decembra lēmuma Nr.83 atcelšanu, sakarā ar Konkurences padomes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 26.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Konkurences padome ar 2011.gada 23.decembra lēmumu Nr.83 pagarināja līdz 2015.gada 1.janvārim Konkurences padomes 2009.gada 23.janvāra lēmumā Nr.3 noteikto:

1) aizliegumu AS „Recipe Plus”, AS „Sentor Farm aptiekas” vai citam ar minētajām komercsabiedrībām saistītam tirgus dalībniekam Rīgas, Dobeles, Talsu un Jēkabpils pilsētās apvienoties ar tirgus dalībniekiem, kuriem pieder aptieku licences;

2) pienākumu informēt reizi ceturksnī Konkurences padomi par ierobežojumu periodā notikušu jebkuras aptiekas iesaistīšanos mārketinga

programmā „Aptieku Alianse” vai citā apvienošanās dalībnieku vai AS „Repharm” izveidotā mārketinga programmā, kā arī par franšīzes līguma vai jebkuras citas iepriekšminētajiem darījumiem analogiskas nozīmes sadarbības noslēgšanu vai izbeigšanu.

Konkurences padome pamatoja ierobežojumu termiņa pagarināšanu ar apsvērumu, ka tirgus situācija, kas bijusi par pamatu minēto ierobežojumu noteikšanai, nav būtiski mainījusies.

[2] Pieteicējas – AS „Sentor Farm aptiekas”, AS „Recipe Plus” un AS „Repharm” – vērsās tiesā ar pieteikumu par Konkurences padomes 2011.gada 23.decembra lēmuma atcelšanu.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 26.aprīļa spriedumu apmierināja pieteikumu un atcēla Konkurences padomes lēmumu. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Konkurences likuma 16.panta trešā daļa paredz, ka Konkurences padome ar lēmumu aizliedz apvienošanos, kuras rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais stāvoklis vai var tikt būtiski samazināta konkurence jebkurā konkrētajā tirgū. Konkurences padome ir tiesīga atļaut šādu apvienošanos, nosakot tirgus dalībniekam saistošus noteikumus, kuri novērš apvienošanās negatīvās sekas attiecībā uz konkurenci.

Ar 2009.gada 23.janvāra lēmumu Konkurences padome atbilstoši minētajai normai ir atļāvusi apvienošanos, nosakot saistošos noteikumus apvienošanās negatīvo seku novēršanai. Ar pārsūdzēto 2011.gada 23.decembra lēmumu Konkurences padome ir pagarinājusi termiņu diviem ar iepriekšējo lēmumu noteiktajiem tiesiskajiem pienākumiem.

Tiesai ir jāpārbauda, vai Konkurences padome ir ievērojusi Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmajā daļā noteikto pienākumu izdarīt lietderības apsvērumus.

[3.2] Konkurences padome tiesisko pienākumu termiņa pagarināšanu pamatojusi būtībā ar to, ka nav mainījusies situācija, kas bijusi par pamatu šo pienākumu noteikšanai. Taču padome nav sniegusi pamatojumu tam, kāpēc konkrētā satura pienākumi jānosaka nākotnē. Padome nav pamatojusi, kādu konkrēti situāciju vēlas panākt ar termiņa pagarināšanu, nav definējusi rezultatīvos kritērijus, pēc kuriem varētu spriest par pienākumu efektivitāti. Pienākumu uzlikšana bez pienācīga pamatojuma nav attaisnojama, tāpēc Konkurences padomes lēmums ir atceļams.

[4] Konkurences padome iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka saistošo noteikumu nepieciešamība un pamatojums ir izklāstīts 2009.gada 23.janvāra apvienošanās atļaušanas lēmumā. Šajā lēmumā arī ir noteikta iespēja pagarināt tajā noteikto saistošo noteikumu termiņu līdz 2015.gada 1.janvārim. Minētais lēmums nav pārsūdzēts un ir kļuvis neapstrīdams. Tāpēc iestāde var uz

to balstīties, izdodot jaunu administratīvo aktu, un iestādei nav jāatkārto neapstrīdamajā administratīvajā aktā ietvertais pamatojums.

[5] Pieteicējas rakstveida paskaidrojumos norādījušas, ka apgabaltiesas spriedums ir tiesisks un pamatots.

Motīvu daļa

[6] Strīdus tiesiskos pienākumus pieteicējām Konkurences padome ir noteikusi ar administratīvo aktu – 2009.gada 23.janvāra lēmumu Nr.3, konkrēti, tā rezolutīvās daļas 1.3. un 1.5.apakšpunktu. Minētā administratīvā akta rezolutīvās daļas 2.punktā noteikts, ka Konkurences padome pirms 2012.gada 1.janvāra, pieņemot attiecīgu lēmumu, var pagarināt šā lēmuma 1.3. un 1.5.apakšpunktā noteikto termiņu līdz 2015.gada 1.janvārim, ņemot vērā attiecīgajā periodā notikušās izmaiņas tirgū un to ietekmi uz konkurenci.

Konkurences padomes 2009.gada 23.janvāra lēmums ir paziņots pieteicējām. Tādējādi tas atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmajai daļai (noteic, ka administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad paziņots adresātam) ir stājies spēkā. Minētais lēmums Konkurences likuma 8.panta otrajā daļā noteiktajā viena mēneša termiņā no spēkā stāšanās dienas nav pārsūdzēts. Tādējādi tas ir kļuvis neapstrīdams.

[7] Apstākļi, ka administratīvais akts ir kļuvis neapstrīdams, nozīmē, ka tas tā adresātiem ir saistošs. Viņi nevar iebilst pret administratīvajā aktā noteikto tiesisko pienākumu, ja nav izmantojuši iespēju likumā noteiktajā kārtībā un termiņā administratīvo aktu pārsūdzēt vai ir šīs iespējas izmantojuši, bet pieteikums ir noraidīts.

[8] Konkurences padomes 2009.gada 23.janvāra lēmuma rezolutīvās daļas 2.punktā noteiktā iespēja pagarināt šā lēmuma rezolutīvās daļas 1.3. un 1.5.apakšpunkta termiņu, ņemot vērā izmaiņas tirgū, ir šā administratīvā akta nosacījums (*Administratīvā procesa likuma 68.pants*). Nosacījums ir administratīvā akta sastāvdaļa. Līdz ar to, ja adresāts nepiekrīt nosacījumam, viņam administratīvais akts daļā par nosacījumu ir jāpārsūdz. Ja viņš to nedara, viņam jāsamierinās ar nosacījumu.

Pieteicējas nav pārsūdzējušas Konkurences padomes 2009.gada 23.janvāra lēmuma rezolutīvās daļas 2.punktu. Līdz ar to viņas ir zaudējušas tiesības iebilst pret termiņa pagarinājumu, ciktāl tas balstās minētajā lēmuma rezolutīvās daļas punktā.

Tāpēc apgabaltiesai, vērtējot Konkurences padomes 2011.gada 23.decembra lēmuma tiesiskumu, bija jāpārbauda vienīgi tas, vai termiņa pagarinājums atbilst iepriekš minētā par neapstrīdamu kļuvušā lēmuma rezolutīvās daļas 2.punktam. Minētajā punktā noteikts, ka termiņu var pagarināt, ņemot vērā izmaiņas tirgū. Attiecīgi šobrīd pārsūdzētais

Konkurences padomes lēmums pamatots ar to, ka situācija tirgū nav būtiski mainījusies. Tas arī apgabaltiesai bija jāpārbauda. Tas, vai vispār ir pamats noteikt konkrētos tiesiskos pienākumus, tiesai šajā lietā nav jāpārbauda. Tas būtu jāpārbauda, ja būtu pārsūdzēts 2009.gada 23.janvāra lēmums, kurā tie noteikti. Tā kā šis lēmums nav pārsūdzēts un ir kļuvis neapstrīdams, tajā noteiktās tiesiskās attiecības tiesai jāpieņem kā (normatīvs) fakts. Šajā sakarā jāņem vērā, ka viena no administratīvā akta pazīmēm ir tiesiskas sekas (*Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa*). Tiesiskas sekas nozīmē, ka spēkā esošs administratīvais akts ir saistošs visām personām, uz kurām tas attiecas. Tas nozīmē arī to, ka spēkā esošs administratīvais akts var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai, kā tas ir konkrētajā gadījumā.

Apgabaltiesa, pretēji minētajam, būtībā ir pārbaudījusi to, vai ir pamats noteikt pieteicējai konkrētos tiesiskos pienākumus, nevis to, vai izmaiņas tirgū ir pamats pagarināt jau noteikto noteikumu termiņu atbilstoši 2009.gada 23.janvāra lēmuma rezolutīvās daļas 2.punktam. Tādējādi apgabaltiesa pārkāpusi lietas izskatīšanas robežas. Līdz ar to Konkurences padomes kasācijas sūdzība apmierināma un apgabaltiesas spriedums atceļams, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 26.aprīļa spriedumu un nosūtīt lietu Administratīvajai apgabaltiesai jaunai izskatīšanai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Judikatūras maiņa

Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta piemērošana

1. Viens no Publisko iepirkumu likuma mērķiem ir piegādātāju brīva konkurence valsts un pašvaldību iepirkumos. Tajā pašā laikā šā likuma 3.pants paredz izņēmuma gadījumus, kuros likums un tādējādi publiskā iepirkuma procedūras nav jāpiemēro. Viens no šādiem gadījumiem atbilstoši 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir, ja iespējamā iepirkuma priekšmeta izpildi plānots nevis nodot tirgum, bet pakalpojumu sniegt pašas publiskās personas spēkiem (Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts).

2. Publiskā iepirkuma procedūras izņēmums atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir attaisnots, ja pasūtītājs attiecīgo personu kontrolē tāpat kā savus dienestus. Tāda pati kontrole ir tad, ja iestāde var ietekmēt šīs personas lēmumus, tostarp gan attiecībā uz tās stratēģiskiem mērķiem, gan svarīgiem lēmumiem. Citiem vārdiem, iestādei ir jābūt iespējai veikt personas strukturālu un funkcionālu kontroli, turklāt tai jābūt faktiskai. Ja persona pieder vairākām iestādēm, tās var kopīgi veikt tādu pašu kontroli, nav nepieciešams, lai katra no iestādēm to veiktu atsevišķi. Kontrole, kas tiek veikta pār sabiedrību, nevar būt atkarīga tikai no vienas iestādes kontroles pilnvarām, kurai attiecīgajā sabiedrībā pieder vairākums kapitāldaļu. Apstāklis, ka iestādei vienai vai kopā ar citiem publisko tiesību subjektiem pieder visas kapitāla daļas, principā norāda, ka tā kontrolē šo sabiedrību gluži tāpat kā savus dienestus. Tas, protams, neizslēdz nepieciešamību pārbaudīt, kādā veidā konkrētajā gadījumā noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība un kāda ir katras publiskās personas ietekme (Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).

3. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pants regulē publiskās personas darbību privāto tiesību jomā. Atbilstoši minētajām normām vispārīgi pašvaldība var darboties divējādi – pirmkārt, sniegt pakalpojumus (87.panta pirmās daļas 2.punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87.panta pirmās daļas 3.punkts un 88.pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērsts uz sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai principā šādu pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgs no tā, cik sociāli orientētu politiku tā īsteno. Tādēļ kontrole

pār šādu izšķiršanos un rīcību nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādējādi – tiesas ietekmei. Jautājumu, kā rīkoties, ja, izšķiroties pakalpojumu sniegt pašas spēkiem, publiskās personas kontrolētā institūcija vienlaikus darbojas tirgū, noregulē Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta otrais nosacījums, proti, ka publiskā iepirkuma procedūra nav rīkojama vienīgi tad, ja šāds pakalpojuma sniedzējs to sniedz galvenokārt pasūtītājam (Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87., 88.pants, Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts).

Rīgā 2014.gada 29.decembrī

Lieta Nr.A420612510

SKA-79/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Guļāns,
tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	D.Mita,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,
tiesnese	R.Viduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „L&T” pieteikumu par pienākuma uzlikšanu Limbažu un Cēsu novada pašvaldībām rīkot publiskā iepirkuma procedūru atkritumu savākšanas un transportēšanas pakalpojuma saņemšanai, kā arī izbeigt ar SIA „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” noslēgtos līgumus, sakarā ar Cēsu novada domes, Limbažu novada domes un SIA „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” kasācijas sūdzībām par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 20.maija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] 1998.gada 23.oktobrī vairākas Ziemeļvidzemes reģiona pašvaldības, tostarp Limbažu novada un Cēsu novada pašvaldība, nodibināja SIA „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija” (no 2012.gada 20.oktobra kapitālsabiedrības nosaukums ir SIA „ZAAO”) (turpmāk – trešā persona). 2008.gada 16.decembrī un 2012.gada 22.martā Cēsu novada pašvaldība noslēdza līgumus ar trešo personu par sadzīves

atkritumu apsaimniekošanu Cēsu novadā. 2009.gada 1.decembrī Limbažu novada pašvaldība noslēdza līgumu ar trešo personu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Limbažu novadā. Pirms minēto līgumu noslēgšanas netika rīkota publiskā iepirkuma procedūra.

[2] Pieteicēja – SIA „L&T” – iesniedza tiesā divus pieteikumus, kas apvienoti vienā tiesvedībā, lūdzot uzlikt pašvaldībām pienākumu rīkot publiskā iepirkuma procedūru sadzīves atkritumu savākšanas un transportēšanas pakalpojuma nodrošināšanai Cēsu un Limbažu novadā, kā arī izbeigt ar trešo personu noslēgtos līgumus.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 7.jūnija spriedumu noraidīts pieteikums daļā par publiskā iepirkuma procedūras rīkošanu, bet izbeigta tiesvedība daļā par līgumu izbeigšanu. Pieteicēja pārsūdzēja spriedumu pieteikuma noraidītajā daļā.

[4] Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 20.maija spriedumu apmierināja pieteikumu un uzlika pienākumu Limbažu un Cēsu novada pašvaldībām rīkot publiskā iepirkuma procedūru. Spriedumā norādīts turpmāk minētais.

[4.1] Pieteikumu iesniegšanas tiesā laikā Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts noteica, ka šo likumu nepiemēro, ja pasūtītājs slēdz līgumu par tādas institūcijas sniegtajiem pakalpojumiem, kura atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē un kura galvenokārt veic būvdarbus vai piegādes vai sniedz pakalpojumus pasūtītājam.

[4.2] Trešās personas dibināšanas procesā pašvaldību sadarbības mērķis definēts kā finansiāli dzīvotspējīgs ilgtermiņa risinājums atkritumu apsaimniekošanas problēmām Ziemeļvidzemes reģionā. Trešās personas galvenais darbības lauks ir vadīt Ziemeļvidzemes pašvaldību sadzīves atkritumu savākšanu, transportēšanu, apstrādi un izvietošanu. Trešās personas vienīgie dalībnieki ir pašvaldības.

[4.3] Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmā daļa noteic, kādos gadījumos publiska persona var veikt komercdarbību.

Konkurences padome norādījusi, ka atkritumu apsaimniekošana ne kopumā, ne konkrētajā gadījumā, ciktāl tas attiecas uz strīdus teritorijām, nav atzīstama par nozari, kurā tirgus nefunkcionē vai funkcionē būtiski nepilnīgi un nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu, kā arī atkritumu apsaimniekošanā Latvijā nepastāv dabiskais monopols.

Ekonomikas ministrija norādījusi, ka pašvaldības ir kompetentas savā teritorijā atzīt kādu no nozarēm par stratēģiski svarīgu. Šajā sakarā Limbažu novada dome iesniegusi 2013.gada 28.marta lēmumu, ar kuru atzīts, ka atkritumu apsaimniekošana Limbažu novada pašvaldībā ir stratēģiski svarīgā nozare. Līdzīgu lēmumu 2013.gada 4.aprīlī pieņēma arī Cēsu novada

pašvaldība. No minētā secināms, ka līdz 2013.gada martam pašvaldības nebija atzinušas atkritumu apsaimniekošanu par stratēģiski svarīgu nozari, arī valsts mērogā atkritumu apsaimniekošana nebija atzīta par valstij stratēģiski svarīgu nozari.

Atkritumu apsaimniekošanu nevar uzskatīt arī par jaunu nozari. Var atzīt, ka šis nozares infrastruktūras attīstībai ir nepieciešami kapitālieguldījumi, bet tos pietiekamā apjomā ir spējīgi nodrošināt arī privātie komersanti. Uz apstākli, ka abās pašvaldībās būtu nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu, kuru nebūtu spējīgs nodrošināt privātais komersants, pašvaldības nav norādījušas.

[4.4] Publisko personu komercdarbība pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad pastāv sevišķs attaisnojums šādas komercdarbības veikšanai. Uz gadījumiem, kad tai trūkst attaisnojuma un pastāv bažas, ka neattaisnoti var tikt izkropļots tirgus, nav attiecināmi noteikumi, kas paredz vēl papildu konkurences ierobežojumus. Pie šādiem noteikumiem pieskaitāms arī Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts. Tādējādi prasība piemērot iepirkuma procedūru ir vērsta uz konkurences veicināšanu, valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu, iedzīvotājiem sedzamās pakalpojumu maksas samazināšanos un galarezultātā nodrošina visas sabiedrības labklājību. Nerikojot iepirkuma procedūru, pašvaldības ir pilnībā no tā izslēgtas.

[4.5] Pārbaudot *in-house* principa piemērošanu, secināms, ka pašvaldībām pieder trešās personas kapitāla daļas, bet netiek nodrošināta šo pašvaldību pārstāvība sabiedrības vadības institūcijās. Uzņēmums, kas pilnībā pieder vairākām pašvaldībām, bet kuru attiecīgā pašvaldība nekontrolē, t.i., nevar iecelt tās vadībā savu pārstāvi, nekvalificējas *in-house* principa piemērošanai.

[4.6] Nav nozīmes trešās personas iebildumam, ka tā dibināta pirms Valsts pārvaldes iekārtas likuma spēkā stāšanās, tādēļ atbilstoši šā likuma pārejas noteikumu 17.punktam pašvaldībām tikai līdz 2010.gada 1.jūlijam jānodrošina, ka publisku personu uzņēmējdarbība, kas uzsākta pirms šā likuma spēkā stāšanās dienas, atbilst šā likuma prasībām.

[5] Cēsu novada dome iesniedza kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu. Sūdzība pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Tiesa nav izvērtējusi trešās personas lūgumu izbeigt tiesvedību lietā, pamatojoties uz Publisko iepirkumu likuma 85.¹, 85.² un 85.³pantu un Administratīvā procesa likuma 282.panta 1.punktu.

[5.2] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka apelācijas sūdzība iesniegta 2011.gada 27.jūnijā, t.i., pēc tam, kad Publisko iepirkumu likums jau bija papildināts ar XII¹ nodaļu. Pieteicēja pati ir atteikusies no prasījuma izbeigt noslēgto līgumu darbību.

[5.3] Sprieduma spēkā stāšanās gadījumā pašvaldībai rodas pienākums rīkot iepirkuma procedūru, neskatoties uz apstākli, ka tai ir spēkā esošs līgums ar trešo personu. Tādēļ tiesa ir pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 246.panta trešo daļu un 247.panta pirmo daļu.

[5.4] Spriedums ir pretrunā ar Augstākās tiesas 2012.gada 25.maija lēmuma lietā Nr.SKA-386/2012 15.punktā norādīto.

[5.5] Pašvaldības īpašumā var būt cita kapitālsabiedrība, kurai var nodot atkritumu apsaimniekošanu bez iepirkuma procedūras piemērošanas. Tādēļ lietā var lemt vienīgi par noslēgto līgumu ar trešo personu tiesiskumu, nevis par vispārīgu autonomās funkcijas izpildi.

[5.6] Tiesa nepareizi piemērojusi Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pantu.

[5.7] Tiesa nav ņēmusi vērā Cēsu novada domes 2010.gada 5.augusta lēmumu, kas pieņemts, izpildot Valsts pārvaldes iekārtas likuma pārejas noteikumu 17.punktu. Secinājums par augstāka kvalitātes standarta nodrošināšanu nav pamatots.

[5.8] Tiesa nepareizi piemērojusi Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktu, Komerclikuma 209.pantu un 210.panta otro daļu, likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” un tam pakārtotos Ministru kabineta noteikumus.

Tiesa nav ņēmusi vērā Iepirkumu uzraudzības biroja atzinumu, kurā sniegts izvērstš pārskats par Eiropas Savienības Tiesas judikatūru *in-house* darījumu piemērošanā. Trešā persona pirms līgumu slēgšanas arī vērsusies Iepirkumu uzraudzības birojā, kurš atzinis izņēmuma piemērošanas iespējas.

[5.9] Tiesa ir nepareizi izpratusi Valsts pārvaldes iekārtas likuma, Publisko iepirkumu likuma un Konkurences likuma mijiedarbību. Likumdevējs ir veicis izvērtējumu iespējamajiem konkurences deformējumiem un to riska novēršanas mehānismu ietvēris arī Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktā. Spriedumā norādītās pārbaudes robežas attiecībā uz konkurences deformējumu izvērtēšanu nav objektīvi izpildāmas, jo tādā gadījumā tiesai ir jāvērtē daudz plašāks jautājumu loks nekā tikai pašvaldības iesaistīšanās komercdarbībā tiesiskums. Par to, ka šāds secinājums ir pārlieku plašs, liecina arī tas, ka tiesa nav varējusi norādīt uz konkurences deformācijas veidiem konkrētajā gadījumā.

[5.10] Tiesa nepamatoti atsaukusies uz Satversmes tiesas 2012.gada 6.decembra spriedumu lietā Nr.2012-01-01, jo tas nav attiecināms uz šo lietu. Tajā pašā laikā nav ievērojusi Eiropas Savienības Tiesas citstarp 2008.gada 13.novembra spriedumā lietā Nr.C-324/07 norādīto, ka publiska persona var veikt uzdevumus, kas tai ir jāveic, liekot lietā pati savus administratīvos,

tehniskos un citus resursus, un tai nav pienākuma pieaicināt ārējas struktūras, un ka šādos gadījumos nav obligāti jāpiemēro publisko iepirkumu noteikumi.

[6] Limbažu novada dome un trešā persona iesniedza kasācijas sūdzības par apgabaltiesas spriedumu. Sūdzību argumenti pēc būtības ir analogiski Cēsu novada domes kasācijas sūdzības argumentiem.

[7] Pieteicēja iesniegusi paskaidrojumu par kasācijas sūdzībām, norādot, ka tās nav pamatotas.

Motīvu daļa

[8] Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts redakcijā, kas bija spēkā Cēsu novada pašvaldības sākotnējā iepirkuma līguma noslēgšana laikā, noteica, ka šo likumu nepiemēro, ja pasūtītājs slēdz līgumu par tādas institūcijas veiktajiem būvdarbiem vai piegādēm vai sniegtajiem pakalpojumiem, kura izveidota pasūtītāja funkciju nodrošināšanai, atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē vai pakļautībā un kura galvenokārt (vairāk nekā 80 procentu apmērā naudas izteiksmē) veic būvdarbus vai piegādes vai sniedz pakalpojumus tikai pasūtītājam, kā arī ir uzskatāma par pasūtītāju šā likuma izpratnē.

Savukārt vēlākā redakcijā 3.panta pirmās daļas 7.punkts noteica, ka šo likumu nepiemēro, ja pasūtītājs slēdz līgumu par tādas institūcijas veiktajiem būvdarbiem vai piegādēm vai sniegtajiem pakalpojumiem, kura atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē un kura galvenokārt veic būvdarbus vai piegādes vai sniedz pakalpojumus pasūtītājam.

[9] Pieteikumā lūgts atzīt par prettiesisku pašvaldību rīcību, nerīkojot publiskā iepirkuma procedūru sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem, kā arī uzdot pašvaldībām rīkot šādu procedūru. Tādējādi tiesai ir jāvērtē, pirmkārt, tas, vai publiskā iepirkuma procedūra bija rīkojama, noslēdzot līgumus ar trešo personu. Šīs tiesiskās attiecības aplūkojamas, ievērojot 3.panta pirmās daļas 7.punktu redakcijā, kas bija spēkā līgumu noslēgšanas laikā. Otrkārt, tiesai jāvērtē, vai atbilstoši lietas izskatīšanas laikā spēkā esošajai šīs normas redakcijai pašvaldībai uzliekams pienākums rīkot publiskā iepirkuma procedūru nākotnē, ja to neierobežo tiesiski noslēgti līgumi.

Tiesa nav vērtējusi Cēsu novada pašvaldības rīcības tiesiskumu atbilstoši tās veikšanas laikā spēkā esošās tiesību normas redakcijai. Šāds apstāklis pats par sevi varēja novest pie nepareiza rezultāta attiecīgajā pieteikuma daļā.

[10] Turklāt gan attiecībā uz līgumu noslēgšanas laiku, gan prasījumu par pienākuma uzlikšanu nākotnē norādāms turpmāk minētais.

[11] Viens no Publisko iepirkumu likuma mērķiem ir piegādātāju brīva konkurence valsts un pašvaldību iepirkumos.

Tajā pašā laikā šā likuma 3.pants paredz izņēmuma gadījumus, kuros likums un tādējādi publiskā iepirkuma procedūras nav jāpiemēro. Viens no šādiem gadījumiem ir, ja iespējamā iepirkuma priekšmeta izpildi plānots nevis nodot tirgum, bet pakalpojumu sniegt pašas publiskās personas spēkiem. Šādā gadījumā atbilstoši 3.panta pirmās daļas 7.punktam redakcijā, kura bija spēkā lietas izskatīšanas pēc būtības laikā, jāizpildās diviem nosacījumiem: a) pakalpojumu veicošā institūcija atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē; b) tā galvenokārt sniedz pakalpojumus pasūtītājam. Tiesai ir jāpārbauda abu nosacījumu esība. Citus nosacījumus minētās Publisko iepirkumu likuma normas neparedz. Šobrīd spēkā esošā 3.panta pirmās daļas 7.punkta redakcija šos nosacījumus konkretizē, paredzot, ka pakalpojumu veicošā institūcija: a) atrodas viena vai vairāku pasūtītāju pilnīgā kontrolē (šāda kontrole izpaužas kā tiesības ietekmēt kontrolē esošās institūcijas darbības būtiskus mērķus un lēmumus); b) vismaz 80 procentus tās gada finanšu apgrozījuma veido konkrētu uzdevumu izpilde kontrolējošo pasūtītāju interesēs vai citu pasūtītāju interesēs, kurus kontrolē institūciju kontrolējošie pasūtītāji; c) tās kapitāla daļas vai akcijas pilnībā pieder pasūtītājiem, kas to kontrolē.

[12] Tādējādi viens no jautājumiem, kurš ir apspriežams, lai atzītu Publiskā iepirkuma likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta piemērošanas pamatotību, un par kuru ir strīds, ir – vai trešā persona atrodas pilnīgā pasūtītāja kontrolē. Tiesa ir atzinusi, ka tā nav šādā kontrolē, jo visām pašvaldībām, kuras dibinājušas trešo personu, jābūt gan kapitāldaļu īpašniecēm, gan pārstāvētām tās vadības institūcijās.

Eiropas Savienības Tiesa ir norādījusi, ka publiskā iepirkuma procedūras izņēmums ir attaisnots, ja pasūtītājs attiecīgo personu kontrolē tāpat kā savus dienestus. „Tāda pati kontrole” ir tad, ja iestāde var ietekmēt šīs personas lēmumus, tostarp gan attiecībā uz tās stratēģiskiem mērķiem, gan svarīgiem lēmumiem. Citiem vārdiem, iestādei ir jābūt iespējai veikt personas strukturālu un funkcionālu kontroli, turklāt tai jābūt faktiskai. Ja persona pieder vairākām iestādēm, tās var kopīgi veikt „tādu pašu kontroli”, nav nepieciešams, lai katra no iestādēm to veiktu atsevišķi. Kontrole, kas tiek veikta pār sabiedrību, nevar būt atkarīga tikai no vienas iestādes kontroles pilnvarām, kurai attiecīgajā sabiedrībā pieder vairākums kapitāldaļu (*sk. 2012.gada 29.novembra sprieduma apvienotajās lietās Nr.C-182/11 un Nr.C-183/11 27.–30.punktu*). Eiropas Savienības Tiesa arī norādījusi, ka apstākļi, ka iestādei vienai vai kopā ar citiem publisko tiesību subjektiem pieder visas kapitāla daļas, principā norāda, ka tā kontrolē šo sabiedrību gluži tāpat kā savus dienestus (*sk. 2008.gada 13.novembra sprieduma lietā Nr.C-324/07 31.punktu*). Tas, protams, neizslēdz nepieciešamību pārbaudīt, kādā veidā konkrētajā gadījumā noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība un kāda ir katras publiskās personas ietekme.

[13] Izskatāmajā lietā no sprieduma nav skaidrs, kādās proporcijās atbildētājām pieder kapitāldaļas un kā tiek pieņemti lēmumi. Tādēļ tiesas izdarītais secinājums, ka pasūtītāja nekontrolē trešo personu Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta izpratnē, nav pamatots un pirmšķietami – arī pareizs.

Pamatots ir kasatoru arguments, ka tiesa nepamatoti nav ņēmusi vērā ne Komerclikuma normas, ne speciālo regulējumu likumā „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”. Vispārīgi atbilstoši Komerclikuma 209.pantam sabiedrības ar ierobežotu atbildību pārvaldes institūcijas ir dalībnieku sapulce un valde, kā arī padome (ja tāda ir izveidota). 211.panta pirmā daļa noteic, ka katra daļa dalībniekam dod vienu balsi, ja statūtos nav noteikts citādi. Atbilstoši 221.pantam un turpmākajām normām sabiedrības valde ir izpildinstitūcija, kuru ievēlē dalībnieku sapulce un kura atskaitās dalībnieku sapulcei. 210.panta pirmā daļa noteic dalībnieku sapulces vispārīgo kompetenci, bet atbilstoši panta otrajai daļai tai ir tiesības pieņemt arī tādus lēmumus, kas ietilpst valdes vai padomes kompetencē.

Tādēļ, lai secinātu, ka atbildētājas pār trešo personu neveic paredzēto kontroli, nepamatoti ir piešķirta izšķiroša nozīme apstāklim, kas netieši izriet no sprieduma, ka attiecīgās pašvaldības nav pārstāvētas trešās personas valdē.

[14] Augstākā tiesa savā praksē, tostarp šajā lietā, iepriekš ir norādījusi, ka turklāt, lai piemērotu Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktā paredzēto izņēmumu, ir jāpārbaudāms, vai publiskās personas darbība atbilst Valsts pārvaldes iekārtas likumam (87. un 88.pantam).

[15] Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pants regulē publiskās personas darbību privāto tiesību jomā.

Proti, 87.panta pirmā daļa noteic gadījumus, kuros publiska persona darbojas privāto tiesību jomā: 1) veicot darījumus, kas nepieciešami tās darbības nodrošināšanai; 2) sniedzot pakalpojumus; 3) veicot komercdarbību (88.pants). Savukārt 88.panta pirmā daļa noteic tieši komercdarbības priekšnosacījumus, proti, publiska persona komercdarbību var veikt: 1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā; 2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību; 3) stratēģiski svarīgā nozarē; 4) jaunā nozarē; 5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi; 6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

[16] No minētā izriet, ka vispārīgi pašvaldība var darboties divējādi – pirmkārt, sniegt pakalpojumus (87.panta pirmās daļas 2.punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87.panta pirmās daļas 3.punkts un 88.pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērsts uz sabiedriski svarīgu

pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai principā šādu pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgs no tā, cik sociāli orientētu politiku tā īsteno. Tādēļ kontrole pār šādu izšķiršanos un rīcību nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādējādi – tiesas ietekmei.

Jautājumu, kā rīkoties, ja, izšķiroties pakalpojumu sniegt pašas spēkiem, publiskās personas kontrolētā institūcija vienlaikus darbojas tirgū, noregulē Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta otrais nosacījums, proti, ka publiskā iepirkuma procedūra nav rīkojama vienīgi tad, ja šāds pakalpojuma sniedzējs to sniedz galvenokārt pasūtītājam.

[17] Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atkāpjas no iepriekš savā praksē atzītā, ka iepirkuma lietās pārbaudāms, vai publiskās personas darbība atbilst Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pantam.

[18] Šādos apstākļos apgabaltiesas spriedums nav pamatots. Tā kā pārējiem kasācijas sūdzības argumentiem nav izšķirošas nozīmes, Augstākā tiesa uz tiem neatbildēs.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 20.maija spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Atmaksāt Cēsu novada pašvaldībai samaksāto drošības naudu – 71,14 *euro*.

Atmaksāt Limbažu novada pašvaldībai samaksāto drošības naudu – 71,14 *euro*.

Atmaksāt SIA „ZAAO” samaksāto drošības naudu – 71,14 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība

1. Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, tiek nodalīta administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība. Procesuālā spēkā esība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar administratīvā akta paziņošanu. Savukārt materiālā spēkā esība iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti procesuālā un materiālā spēkā esība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Parasti tas ir gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk. Līdz ar administratīvā akta paziņošanu iestājas procesuālās sekas, personai ir tiesības šo aktu apstrīdēt, un sākas apstrīdēšanas termiņš, savukārt konkrētas tiesiskās sekas, kuru noteikšana ir administratīvā akta izdošanas mērķis, iestājas citā brīdī (parasti – vēlāk). Materiālā spēkā esība ir atkarīga no procesuālās spēkā esības (Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmā daļa, tiesību doktrīna).

2. Ja administratīvais akts ir bijis paziņots, vispārīgi tas ir ieguvis spēkā esību, bet tā darbība var tikt apturēta. Administratīvā akta darbības apturēšana nozīmē, ka tiesiskais stāvoklis principā ir tāds pats kā pirms administratīvā akta izdošanas. Citiem vārdiem, akta materiālā spēkā esība tiek aizturēta, administratīvo aktu var uzskatīt par relatīvi spēkā esošu (Administratīvā procesa likuma 185.pants, tiesību doktrīna).

3. Lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu procesuālā spēkā esība iestājas vispārīgā kārtībā, proti, ar tā paziņošanu adresātam. Savukārt materiālās spēkā esības iestāšanās noteikta Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā, proti, tā iestājas pēc pieciem gadiem, skaitot no lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu paziņošanas brīža (no procesuālās spēkā esības iestāšanās brīža). Tādēļ administratīvā akta darbības apturēšana negroza tā spēkā iestāšanos kā tādu. Līdz ar to lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu pārsūdzēšana (un darbības apturēšana) negroza Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteiktā piecu gadu termiņa sākumu (Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītā daļa).

Rīgā 2014.gada 29.maijā

Lietā Nr.A42452207
SKA-83/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

V.Kakste,

tiesnesis

J.Neimanis,

tiesnese

I.Skultāne,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA „Alfor” pieteikumu par Rīgas domes 2007.gada 30.janvāra lēmuma un Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas 2007.gada 8.februāra lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar Rīgas domes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 31.maija spriedumu daļā.

Aprakstošā daļa

[1] 2006.gada 3.jūlijā Rīgas dome pieteicējai – SIA „Alfor” – izsniedza atļauju atvērt spēļu zāli Rīgā, Gobas ielā.

Ar domes 2007.gada 30.janvāra lēmumu Nr.2011 (turpmāk – Lēmums) atļauja atcelta, kā arī noteikts, ka atbilstoši Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punktam lēmums izpildāms nekavējoties un tā darbību neaptur lēmuma pārsūdzēšana.

[2] Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija 2007.gada 8.februārī pieņēma lēmumu Nr.19-Lic, ar kuru atteica pieteicējai izsniegt spēļu zāles licenci Rīgā, Gobas ielā.

[3] Pieteicēja iesniedza pieteikumus Administratīvajā rajona tiesā par Rīgas domes un Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas lēmumu atcelšanu.

Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2009.gada 20.janvāra lēmumu administratīvās lietas apvienotas vienā lietā Nr.A42452207.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2009.gada 23.janvāra spriedumu pārsūdzētie lēmumi atcelti un inspekcijai uzlikts pienākums izskatīt pieteicējas 2006.gada 28.decembra iesniegumu pēc būtības un izdot jaunu administratīvo aktu.

Ar Administratīvās apgabaltiesas 2009.gada 22.decembra spriedumu pieteikums apmierināts. Ar Augstākās tiesas 2010.gada 22.jūnija spriedumu apgabaltiesas spriedums atcelts.

[5] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 31.maija spriedumu pieteikums apmierināts daļēji: 1) atzīts par prettiesisku Lēmums daļā, kurā noteikts, ka tas izpildāms nekavējoties; 2) atzīts par prettiesisku inspekcijas lēmums. Noraidīts pieteikums daļā par Lēmuma atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Spriedumā pieteikuma apmierinātajā daļā norādīts turpmāk minētais.

[5.1] No Azartspēļu un izložu likuma 42.panta ceturtās daļas otrā teikuma izriet, ka tad, ja atļauja zaudē spēku minētā panta sestajā daļā paredzētajā gadījumā, proti, pašvaldība atceļ izsniegto atļauju, ir ievērojama šā panta septītajā un astotajā daļā noteiktā kārtība. Savukārt minētā panta septītā daļa noteic, ka atļauja, kuru pašvaldība ir atcēlusi panta sestajā daļā noteiktajā gadījumā, zaudē spēku pēc pieciem gadiem, skaitot no attiecīgā domes lēmuma spēkā stāšanās dienas. Tā kā šajā lietā dome lēma par jau izsniegtas atļaujas

atcelšanu, tad atbilstoši minētajām tiesību normām likums tieši noteic laiku, kad atļauja zaudē spēku, proti, pēc pieciem gadiem, nevis uzreiz, kad stājas spēkā pašvaldības lēmums par atļaujas atcelšanu.

[5.2] Iestāde nepamatoti piemērojusi Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punktu, jo šajā gadījumā speciālais likums noteic nosacījumus, kas jāievēro, atceļot atļauju atvērt spēļu zāli.

Tā kā lietas izskatīšanas laikā ir pagājuši pieci gadi, nav pamata lemt par Lēmuma atcelšanu šajā daļā, bet ir pamats šajā daļā atzīt Lēmumu par prettiesisku.

[6] Iestāde iesniedza kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu daļā, ar kuru Lēmums atzīts par prettiesisku daļā, kurā noteikts, ka spriedums izpildāms nekavējoties. Kasācijas sūdzībā norādīts turpmāk minētais.

[6.1] Speciālajās tiesību normās (*Azartspēļu un izložu likuma 42.panta ceturtajā un septītajā daļā*) ir ietverti nosacījumi, kas jāievēro, atceļot atļauju atvērt spēļu zāli, tostarp attiecībā uz termiņu, kurā atceltā atļauja zaudē spēku. Iestādes griba, Lēmumā ietverot norādi uz Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punktu, nekad nav bijusi noteikt citu, likumam neatbilstošu atļaujas spēka zaudēšanas termiņu. Norāde uz minēto tiesību normu Lēmumā pamatota ar apsvērumu, ka atliekošās izpildes gadījumā tiks pieļauts būtisks sabiedrības interešu aizskārumus.

[6.2] Iestādei nebija šaubu, ka Lēmums tiks apstrīdēts tiesā. Tādēļ Lēmumā tika ietverta norāde par administratīvā akta darbību. Lēmumā runāts par procesuālo darbību izpildi, tomēr mērķis ir bijis runāt tieši par administratīvā akta darbību, kā to paredz Administratīvā procesa likuma 185.pants, tādējādi izvairoties no situācijas, ka līdz ar Lēmuma pārsūdzēšanu likumā noteiktais atļaujas spēka zaudēšanas piecu gadu termiņš tiktu apturēts uz tiesvedības laiku, kas atjaunotos tikai pēc galīgā nolēmuma administratīvajā lietā spēkā stāšanās.

[6.3] Šī norāde no Administratīvā procesa likuma viedokļa pēc būtības tika pamatota ar apsvērumu, ka administratīvā akta darbības apturēšana nozīmē, ka tiesiskais stāvoklis no apstrīdēšanas procesa sākuma līdz tā beigām ir tāds, kā pirms administratīvā akta izdošanas (*sk. Augstākās tiesas 2007.gada 18.maija lēmumu lietā Nr.SKA-388/2007*). Savukārt no Azartspēļu un izložu likuma viedokļa norāde saistāma ar šā likuma mērķi aizsargāt sabiedrības intereses.

[6.4] Tādēļ nav pieļaujams, ka Lēmuma darbība jeb termiņš, no kura skaitāma atņemtās atļaujas spēka zaudēšana, būtu skaitāma laika ziņā ievērojami attālināti no laika, kad Lēmums ir pieņemts. Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punkta citāda interpretācija (kādu īstenojusi tiesa) nenodrošinātu taisnīgu un lietderīgu rezultātu.

[6.5] Tādēļ norāde uz Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punktu Lēmumā ir pamatota un kalpo tam, ka šā panta pirmās daļas nosacījumi par administratīvā akta darbības apturēšanu, kas ietekmētu tā izpildes laiku, neattiecas uz šo gadījumu.

Motīvu daļa

[7] Azartspēļu un izložu likuma 42.panta sestā daļa noteic, ja azartspēļu organizēšana konkrētajā vietā rada būtisku valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju interešu aizskārumu, pašvaldības dome (padome) ar motivētu lēmumu ir tiesīga atcelt izsniegto atļauju atvērt kazino, spēļu zāli, bingo zāli, totalizatoru vai derību likmju pieņemšanas vietu un organizēt attiecīgās azartspēles konkrētajās telpās.

Šā panta septītā daļa noteic, ka šā panta sestajā daļā minētajā gadījumā pašvaldības izsniegtā atļauja atvērt kazino, spēļu zāli, bingo zāli, totalizatoru vai derību likmju pieņemšanas vietu un organizēt attiecīgās azartspēles konkrētajās telpās zaudē spēku pēc pieciem gadiem, skaitot no attiecīgā domes (padomes) lēmuma spēkā stāšanās dienas.

[8] Minētās likuma normas regulē labvēlīga tiesiska administratīvā akta (atļaujas) atcelšanu noteiktu apstākļu konstatēšanas gadījumā.

Tādēļ vispirms precizējams, ka iestādes Lēmumā noteiktā Lēmuma tūlītēja izpilde un tā darbības neapturēšana, kuru nozīmi iestāde skaidro kasācijas sūdzībā, pamatā ir saistāma ar iestādes sākotnējo uzstādījumu, ka pieteicējai izsniegtā atļauja bijusi labvēlīgs prettiesisks administratīvais akts. Tas bijis pamats, lai iestāde nepiemērotu Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteikto piecu gadu termiņu atļaujas spēka zaudēšanai, bet noteiktu Lēmuma nekavējošu spēkā stāšanos, darbības neapturēšanu un nekavējošu izpildi. Jau pirmajā Augstākās tiesas spriedumā šajā lietā tika atzīts, ka izsniegtā atļauja bija labvēlīgs tiesisks administratīvais akts. Tādēļ nav šaubu, ka lietā ir piemērojams Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteiktais termiņš, kam kasācijas sūdzībā būtībā neiebilst arī iestāde.

No tiesas sprieduma redzams, ka tiesa, atzīstot, ka lietā ir piemērojama Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītā daļa, secināja, ka tiesību norma noregulē izsniegtās atļaujas spēka zaudēšanas termiņu. Tādēļ iestādes lēmumu, nosakot nekavējošu izpildi, pamatoti atzina par neatbilstošu tiesību normā noteiktajam un Lēmumu attiecīgajā daļā pamatoti atzina par prettiesisku.

[9] Attiecībā uz kasācijas sūdzības argumentiem norādāms, ka ir nodalāms administratīvā akta spēkā stāšanās un administratīvā akta darbības apturēšanas (tostarp izpildes) jautājums. Administratīvā akta spēkā stāšanās regulē Administratīvā procesa likuma 70.pants, savukārt tā darbības apturēšanu pārsūdzēšanas gadījumā – 185.pants.

[10] Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmās daļas pirmais teikums noteic, ja ārējā normatīvajā aktā vai pašā administratīvajā aktā nav noteikts citādi, administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam.

Kā norādīts juridiskajā literatūrā, ar spēkā esību sāk darboties ar administratīvo aktu noteiktās tiesiskās sekas, kā arī apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņi (*sk. Briede J. Administratīvā procesa likuma 70.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 696.lpp.*). Parasti administratīvais akts stājas spēkā līdz ar tā paziņošanu adresātam. Administratīvais akts tādā veidā iegūst savu tiesisko eksistenci. Administratīvā akta spēkā esība nozīmē, ka administratīvajam aktam ir tieša tiesiska iedarbība uz tā adresātu, sāk darboties tā tiesiskās sekas – adresātam jāpilda uzliktais pienākums, jāievēro uzliktais aizliegums, vai tas var baudīt piešķirto labumu. Normatīvajā aktā vai pašā administratīvajā aktā var būt noteikts, ka administratīvais akts stājas spēkā nevis ar tā paziņošanu, bet citā laikā. Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, tiek nodalīta administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība. Procesuālā spēkā esība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar administratīvā akta paziņošanu. Savukārt materiālā spēkā esība iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti procesuālā un materiālā spēkā esība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Parasti tas ir gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk. Līdz ar administratīvā akta paziņošanu iestājas procesuālās sekas, personai ir tiesības šo aktu apstrīdēt, un sākas apstrīdēšanas termiņš, savukārt konkrētas tiesiskās sekas, kuru noteikšana ir administratīvā akta izdošanas mērķis, iestājas citā brīdī (parasti – vēlāk). Materiālā spēkā esība ir atkarīga no procesuālās spēkā esības (*turpat, 704.–706.lpp.*).

[11] Ievērojot minēto, ir secināms, ka Lēmuma procesuālā spēkā esība iestājas vispārīgā kārtībā, proti, ar tā paziņošanu adresātam (pieteicējai). Savukārt materiālās spēkā esības iestāšanās noteikta Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā, proti, tā iestājas pēc pieciem gadiem, skaitot no Lēmuma paziņošanas brīža (no procesuālās spēkā esības iestāšanās brīža).

[12] Administratīvā procesa likuma 185.panta pirmā daļa noteic, ka pieteikuma iesniegšana tiesā par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēku zaudējušu vai spēkā neesošu aptur administratīvā akta darbību no dienas, kad pieteikums saņemts tiesā.

Šā panta ceturtdā daļa noteic gadījumus, uz kuriem panta pirmā daļa neattiecas. Redakcijā, kas bija spēkā Lēmuma pieņemšanas laikā, šā panta ceturtdā daļa kā izņēmumu nenoteica administratīvo aktu, kas atceļ speciālo atļauju. Savukārt 3.punkts paredzēja iestādes tiesības, pamatojot administratīvā

akta izpildes steidzamību konkrētajā lietā, īpaši noteikt, ka ar pieteikuma iesniegšanu tiesā administratīvā akta darbība netiek apturēta.

[13] Tādējādi, ja administratīvais akts ir bijis paziņots, vispārīgi tas ir ieguvis spēkā esību, bet tā darbība var tikt apturēta. Administratīvā akta darbības apturēšana nozīmē, ka tiesiskais stāvoklis principā ir tāds pats kā pirms administratīvā akta izdošanas. Citiem vārdiem, akta materiālā spēkā esība tiek aizturēta, administratīvo aktu var uzskatīt par relatīvi spēkā esošu (sk. Briede J. *Administratīvā procesa likuma 70. un 80.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 711., 770.lpp.*). Tādēļ administratīvā akta darbības apturēšana negroza tā spēkā iestāšanos kā tādu. Līdz ar to Lēmuma pārsūdzēšana (un darbības apturēšana) negroza Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteiktā piecu gadu termiņa sākumu.

[14] Ievērojot minēto, iestādes apsvērums, ka Lēmuma pārsūdzēšana „pārceltu” piecu gadu termiņa sākumu līdz brīdim, kad noslēgtos tiesvedība, nav pareizs. Piecu gadu termiņš šajā gadījumā ir Lēmuma materiālās spēkā stāšanās jautājums. Līdz ar to tā darbības apturēšanas jautājums var kļūt aktuāls vienīgi pēc piecu gadu termiņa (no Lēmuma paziņošanas dienas) izbeigšanās. Tādēļ arī var atzīt, ka iestāde bija tiesīga Lēmumā noteikt, ka tā darbība netiek apturēta, ko tā ir darījusi. Tas noregulē Lēmuma darbību un arī izpildi, ja pēc Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteiktā piecu gadu termiņa iestāšanās tiesvedība lietā turpinās. Proti, tā neatkarīgi no Lēmuma pārsūdzības un tiesvedības turpināšanās, izbeidzoties noteiktajam termiņam, ļauj iestāties Lēmumā noteiktajām tiesiskajām sekām. No tiesas sprieduma, lai arī tās atzinums, ka iestāde Administratīvā procesa likuma 185.panta ceturtās daļas 3.punktu piemērojusi nepamatoti, izteikts kā vispārīgs, nav pamatots, neizriet, ka Lēmums būtu atzīts par prettiesisku arī daļā, ar kuru noteikts, ka tā pārsūdzēšana neaptur tā darbību. Šādos apstākļos apgabaltiesas sprieduma atcelšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 31.maija spriedumu daļā, ar kuru Rīgas domes 2007.gada 30.janvāra lēmums daļā atzīts par prettiesisku, bet Rīgas domes kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Informācijas par amatu konkursa norisi pieejamība

1. Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts nav attiecināms uz jebkuru informāciju, kas ir saistīta ar konkursiem, eksāmeniem un citiem līdzīgiem notikumiem. Šīs normas jēga ir ierobežot vērtēšanas apstākļu pieejamību. Netiek aizsargāts pats notikums, bet gan šā notikuma ietvaros veiktā vērtēšana (Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts).

2. Ierobežotas pieejamības informācijas statuss var būt noteikts tādai informācijai, kas nepieciešama iestādes darba nodrošināšanai vai arī personas aizsardzībai (Informācijas atklātības likuma 5.pants).

3. Pieteikuma dokumenti uz izsludināto konkursu ir uzskatāmi par ierobežotas pieejamības informāciju, jo attiecas uz personu privāto dzīvi (ja vien sabiedrības interese uzzināt pretendentu vārdus nav lielāka par šo personu tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību) (Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts).

Rīgā 2014.gada 18.jūnijā

Lieta Nr.A420469712

SKA-139/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

D.Mita,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz J.K. pieteikumu par informācijas izsniegšanu, sakarā ar Finanšu ministrijas kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 19.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja J.K. vērsās Finanšu ministrijā ar lūgumu izsniegt dokumentus, kas saistīti ar konkursu uz Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora vietnieka muitas jomā, Muitas pārvaldes direktora amatu. Tostarp pieteicēja lūdza izsniegt konkursa nolikuma norakstu, pretendentu vērtēšanas komisijas sastāvu, vērtēšanas kritērijus, konkursa komisijas lēmumus, pretendentu zināšanu un darba pieredzes vērtēšanas protokolus. Informācija nepieciešama aizstāvības veikšanai kriminālprocesā.

[2] Ar Finanšu ministrijas 2012.gada 24.maija lēmumu Nr.7-3-01/3403 informāciju atteikts izsniegt. Ministrija norādīja, ka informācija ir ierobežotas pieejamības, kuras pieprasījums ir jānoformē rakstveidā, pamatojot prasījumu

un norādot informācijas izmantošanas mērķi. Pieteicēja nav pamatojusi, kā viņas pieprasītā informācija attiecas uz viņas aizstāvamā aizstāvību kriminālprocesā.

[3] Pieteicēja iesniedza pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot uzlikt pienākumu Finanšu ministrijai izsniegt pieprasīto informāciju. Pieteikumā norādīts, ka informācijai nepamatoti noteikts ierobežotas pieejamības informācijas statuss. Pieprasītā informācija attiecas uz konkursu, kas ir saistīts ar rīcību ar valsts finanšu līdzekļiem. Turklāt pieprasījuma pamatojums bija norādīts – nepieciešamība nodrošināt aizstāvību kriminālprocesā. Tātad Finanšu ministrijai bija pienākums informāciju izsniegt pat tad, ja tai būtu ierobežotas pieejamības statuss.

[4] Administratīvā rajona tiesa ar 2013.gada 19.jūlija spriedumu pieteikumu apmierināja, atzīstot atteikumu izsniegt informāciju par prettiesisku. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem apsvērumiem.

[4.1] Lietā ir strīds par to, vai pieprasītā informācija par ierēdņa amata konkursu ir ierobežotas pieejamības saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punktu, kā arī par to, vai pieteicēja ir izpildījusi šā likuma 11.panta ceturtās daļas noteikumus iesniegt pieprasījumu rakstveidā, norādot tā pamatojumu, kā arī informācijas izmantošanas mērķi.

[4.2] Finanšu ministrija nav iesniegusi pierādījumus, kas apliecinātu, ka pieprasītajai informācijai bija noteikts ierobežotas pieejamības informācijas statuss informācijas radišanas brīdī. Tāpat iestāde nav pamatojusi, kāpēc pieprasītā informācija vairāk nekā divus gadus pēc konkursa norises beigām 2009.gada nogalē vēl joprojām uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju 2012.gadā.

[4.3] Var būt gadījumi, kad informācijas izsniegšana pamatoti atsākama, pat ja informācijai nav noteikts ierobežotas pieejamības statuss. Izskatāmās lietas kontekstā atzīstams, ka informācijas aizsardzība ir nepieciešama konkursa norises un amata kandidātu novērtēšanas procesa laikā, lai, piemēram, aizsargātu iepriekš sagatavotos pārbaudījumus pretendenta. Divus gadus pēc konkursa beigām vairs nav pamata informāciju uzskatīt par ierobežotas pieejamības. Savukārt attiecībā uz nepieciešamību aizsargāt personas datus nav saskatāmi šķēršļi izsniegt pieteicējai pieprasīto informāciju, vienlaikus nodrošinot citu personas datu (piemēram, personas koda) aizsardzību. Tāpat vērā ņemams fakts, ka ne visa pieprasītā informācija ietver personas datus, piemēram, konkursa nolikumā un vērtēšanas kritērijos visticamāk nav personas datu.

[4.4] Pieprasītā informācija nav uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju, tāpēc nav nozīmes tam, kādam mērķim tā pieprasīta.

[5] Finanšu ministrija ir iesniegusi kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt rajona tiesas spriedumu. Kasācijas sūdzībā norādīts, ka atbilstoši Informācijas

atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punktam informācija par konkursu uz ierēdņa amata vietu ir ierobežotas pieejamības informācija. Turklāt informācija par ierēdņu amatu konkursiem visu šo laiku bijusi iekļauta Finanšu ministrijas 2012.gada 18.aprīļa rīkojuma Nr.183 „Par ierobežotas informācijas sarakstu” 29.punktā kā ierobežotas pieejamības informācija. Tā kā likums jau paredz, ka konkursi ir ierobežotas pieejamības informācija, atsevišķs rīkojums par šāda statusa piešķiršanu nav nepieciešams.

Motīvu daļa

[6] Tiesiskais regulējums attiecībā uz ierobežotas pieejamības informāciju ietverts Informācijas atklātības likuma 5.pantā.

Saskaņā ar panta pirmo daļu ierobežotas pieejamības informācija ir tāda informācija, kura ir paredzēta ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu un kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumīgajām interesēm. Nosakot konkrētus ierobežotas pieejamības informācijas veidus minētā panta otrās daļas 5.punktā, likumdevējs ir noteicis, ka par ierobežotas pieejamības informāciju ir uzskatāma informācija, kas attiecas uz atestācijas, eksāmenu, iesniegto projektu (izņemot projektus, kuru finansēšana paredzēta ar valsts sniegtu galvojumu), konkursu (izņemot konkursus, kas saistīti ar iepirkumiem valsts vai pašvaldību vajadzībām vai citādi saistīti ar rīcību ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu) un citu līdzīga rakstura novērtējumu procesu.

[7] Likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts nav attiecināms uz jebkuru informāciju, kas ir saistīta ar konkursiem, eksāmeniem un citiem līdzīgiem notikumiem. Šīs normas jēgu atklāj tās pēdējie vārdi „un citu līdzīga rakstura novērtējumu procesu”. No tiem ir secināms gan tas, ka iepriekš normā minētais uzskaitījums nav izsmeļošs, gan arī mērķis, kādam šī norma ir radīta – ierobežot vērtēšanas apstākļu pieejamību. Tātad netiek aizsargāts pats notikums (piemēram, konkurss), bet gan šā notikuma ietvaros veiktā vērtēšana.

Vadlinijas šīs normas piemērošanā ir minētas panta pirmajā daļā un ir vērstas divos iespējamajos virzienos – iestādes darba nodrošināšanai vai personas aizsardzībai. Informācija par iestādes darbu ir ierobežotas pieejamības, ja tās izplatīšana traucē vai var traucēt iestādei pilnvērtīgi veikt savus pienākumus. Savukārt saistībā ar personas tiesisko interešu aizsardzību apsvērumi bieži izdarāmi personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību kontekstā.

Tādējādi, saņemot no personas informācijas pieprasījumu izsniegt pilnīgi visu informāciju saistībā ar ierēdņa amata konkursu, iestādei un arī tiesai ir jāapsver katrs dokuments vai dokumentu grupa, piemērojot iepriekš minētos

kritērijus. Par katru dokumentu vai dokumentu grupu ir izdarāmi atsevišķi secinājumi.

[8] Pieteicēja pati nav diferencējusi attiecīgo informāciju, bet lūgusi izsniegt visu dokumentu norakstus par konkrētu ierēdņa amata konkursu. Var secināt, ka pieteicēja uzskata, ka prasītā informācija nav ierobežotas pieejamības, jo ir saistīta ar rīcību ar valsts finanšu līdzekļiem. Augstākās tiesas ieskatā, ja jebkuru ierēdņa amata konkursu uzskatītu par rīcību ar valsts finanšu līdzekļiem, tad tas nepamatoti paplašinātu normas tvērumu. Šādā gadījumā faktiski jebkurš konkurss, ko rīko valsts iestāde, būtu uzskatāms par rīcību ar valsts finansēm, jo parasti iestādes darbībai ir nepieciešami lielāki vai mazāki finanšu līdzekļi. Augstākās tiesas ieskatā, lai uzskatītu, ka informācija attiecas uz rīcību ar valsts finanšu līdzekļiem, tai ir jāattiecas uz konkursu, kura priekšmets ir tieši saistīts ar finanšu līdzekļu izlietojumu.

[9] Ministrija, atsakoties sniegt prasīto informāciju, savukārt koncentrējusies uz to, ka visa prasītā informācija attiecas uz konkursu. Līdz ar to automātiski uzskatījusi to par ierobežotas pieejamības informāciju. Kā jau iepriekš teikts, šāda pieeja neatbilst tiesiskajam regulējumam. Visi dokumenti, kas attiecas uz konkursu, ir vērtējami, ņemot vērā to saturu. Saistība ar konkursu pati par sevi ir nepietiekama.

[10] Lietas materiālos ir Finanšu ministrijas valsts sekretāra 2012.gada 18.aprīļa rīkojums Nr.183, ar kuru ir apstiprināts ierobežotas pieejamības informācijas saraksts. Ministrija ir vispārīgā veidā norādījusi dokumentus, kuri uzskatāmi par ierobežotas pieejamības informāciju. Attiecībā uz konkursiem norādīts, ka par ierobežotas pieejamības dokumentiem ir uzskatāmi pieteikuma dokumenti izsludinātajiem ierēdņu un darbinieku amatu konkursiem, pretendentu novērtēšanas dokumenti, rīkojuma projekti par konkursa komisijām, konkursu dokumentācija pirms attiecīgo konkursu izsludināšanas un konkursu norises laikā.

Ja ņem vērā ministrijas nostāju izskatāmajā lietā, tad secināms, ka minētajā rīkojumā (kaut arī tas izdots pēc tam, kad norisinājies konkurss, par kuru šajā lietā tiek prasīta informācija) ir uzskaitīti visi iespējamie ar konkursa norisi saistītie dokumenti. Tie ir sagrupēti, ņemot vērā to saturu. No tā var secināt, ka arī izskatāmajā lietā pieprasītos dokumentus iespējams sagrupēt tādā pašā veidā. Tādējādi Augstākā tiesa tālāk vērtējumu veiks, ievērojot šo dalījumu.

[11] Augstākās tiesas ieskatā, Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punktam pilnībā atbilst nostāja par ierobežotas pieejamības informāciju uzskatīt pretendentu novērtēšanas dokumentus. Proti, tie ir dokumenti, kas liecina par to, kā tikuši vērtēti visi konkursa pretendenti. Arī pieteikuma dokumentus uz izsludināto konkursu ir pamatoti uzskatīt par ierobežotas pieejamības. Tie attiecas uz personu privāto dzīvi. Proti, tā ir

personas privāta izvēle pieteikties konkursā (šeit gan jāņem vērā, ka var būt izņēmuma gadījumi, kad sabiedrības interese uzzināt pretendentu vārdus ir lielāka par šo personu tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību. Tomēr šis nav aktuāls jautājums izskatāmās lietas kontekstā, tāpēc tas netiks tālāk apsvērts). Nav nepārprotami skaidrs, kas tiek saprasts ar konkursa dokumentāciju pirms attiecīgo konkursu izsludināšanas un konkursu norises laikā. Šādi var nosaukt jebkuru no dokumentiem, kas attiecas uz konkursu. Līdz ar to ir grūti pēc būtības novērtēt noteikto ierobežotas pieejamības informācijas statusu. Ja šajos dokumentos ietilpst arī pieteicējas prasītais pretendentu vērtēšanas komisijas sastāvs un konkursa nolikums, tad nav skaidrs, kāds ir lēģitīmais mērķis noteikt šādiem dokumentiem ierobežotas pieejamības statusu.

Pēc būtības iepriekš minētajā dokumentu grupā ir ietverami arī atsevišķi minētie rīkojuma projekti par konkursa komisijām. Lai varētu spriest par nepieciešamību atzīt par ierobežotas pieejamības šādus rīkojumu projektus, būtu lietderīgi dzirdēt iestādes pamatojumu. Proti, kāpēc iestāde uzskata, ka šādu rīkojumu projektu publiskošana apgrūtina vai var apgrūtināt iestādes darbību.

[12] Izskatāmajā lietā ir apsverams apstāklis, ka informācija pieprasīta par konkursu, kas norisinājies pirms diviem gadiem. Citiem vārdiem, cik liela nepieciešamība ir šobrīd ierobežot pieteicējas pieprasītās informācijas pieejamību. Šajā sakarā jāņem vērā likumdevēja norādījumi Informācijas atklātības likuma 5.panta ceturtajā daļā – informācijas autors vai iestādes vadītājs ierobežotas pieejamības statusu informācijai nosaka uz laiku, kas nav ilgāks par vienu gadu. Var lemt par jauna termiņa noteikšanu, kā arī par iepriekš noteiktā termiņa atcelšanu pirms laika. Ja termiņš beidzies vai arī ierobežotas pieejamības statuss informācijai ir atcelts, tā kļūst par vispārpieejamu informāciju.

Pat ja iestāde nav rīkojusies atbilstoši minētajam regulējumam, tomēr kāda informācija ir pamatoti atzīstama par ierobežotas pieejamības informāciju, tad papildus izvērtējama šāda statusa aktualitāte šodien.

[13] Izdarīt konkrētus apsvērumus izskatāmajā lietā traucē tas, ka lietā nav precīzi noskaidroti dokumenti, par kādiem ir runa. Proti, pieteicēja ir lūgusi visu dokumentu kopumu. Ministrija par visu ir sniegusi atteikumu. Lietā nav ne attiecīgo dokumentu, ne vismaz to saraksta, lai tiesa varētu izdarīt precīzus secinājumus par katru dokumentu vai dokumentu grupu. Rajona tiesa ir spriedusi par konkursa dokumentiem kopumā, ņemot vērā konkursa norises laiku. Tiesa ir atzinusi, ka šobrīd jebkurai ar konkursa norisi saistītajai informācijai vairs nav nepieciešams ierobežotas pieejamības statuss.

Augstākās tiesas ieskatā, tiesai izskatāmajā lietā ir nepieciešama lielāka skaidrība par pieprasīto informāciju, lai varētu izlemt jautājumu pēc būtības.

Nenoskaidrojot precīzi, kādi dokumenti ir pieprasīti, rajona tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmās un otrās daļas noteikumu, kas nosaka administratīvās tiesas pienākumu pilnvērtīgi izvērtēt attiecīgās individuāli tiesiskās attiecības un nepieciešamības gadījumā piemērot objektīvās izmeklēšanas principu.

[14] Tomēr, pat neesot konkrētai informācijai, Augstākā tiesa pēc būtības nepiekrīt rajona tiesas secinājumam, ka, izsniedzot pieprasīto informāciju, noteikti netiek pārkāptas personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Lietā nav noskaidrots, vai konkursā bez uzvarētāja bija vēl kāds pretendents. Ja tādi ir bijuši, tad, Augstākās tiesas ieskatā, arī pēc diviem gadiem ir pamatoti neatklāt šo personu identitāti, ja vien sabiedrības interese tos zināt nav lielāka par šo personu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību.

[15] Ievērojot iepriekš teikto, Augstākā tiesa atzīst, ka izskatāmajā lietā vēl ir noskaidrojami apstākļi un tiem dodams izvērstis novērtējums. Līdz ar to rajona tiesas spriedums ir atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 19.jūlija spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai rajona tiesai.

Atmaksāt Finanšu ministrijai iemaksāto drošības naudu 71,14 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Zemes īpašnieka saskaņojuma nepieciešamība ēku atjaunošanai dalītā īpašuma gadījumā

Dalītā īpašuma gadījumā zemes īpašniekam nav tiesību aizliegt apbūves īpašniekam atjaunot palīgēku, kas iepriekš bijusi apbūves sastāvā. Tādējādi, piemērojot Būvniecības likuma 3.panta pirmo daļu un 11.panta pirmo daļu, nav jāņem vērā iespējamie zemes īpašnieka iebildumi un nav jāprasa saskaņojums no zemes īpašnieka (Būvniecības likuma 3.panta pirmā daļa un 11.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 4.aprīlī

Lieta Nr.A42973709
SKA-164/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

R.Vīduša,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

D.Mita,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc A.H. pieteikuma par pienākuma uzlikšanu Saulkrastu novada domei izdot plānošanas un arhitektūras uzdevumu, sakarā ar Saulkrastu novada domes un H.R. kasācijas sūdzībām par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 10.septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējam A.H. pieder ēkas, kas atrodas uz citai personai – trešajai personai H.R. – piederošas zemes Saulkrastu novadā. Pēc tam, kad viena no ēkām – saimniecības ēka – tika ļaunprātīgi nodedzināta, pieteicējs vērsās Saulkrastu būvvaldē un pēc tam Saulkrastu novada domē ar lūgumu izsniegt plānošanas un arhitektūras uzdevumu nodegušās ēkas atjaunošanai. Saulkrastu novada dome ar 2009.gada 30.septembra lēmumu Nr.10 atteicās izsniegt plānošanas un arhitektūras uzdevumu, jo paredzētā būvniecība nav saskaņota ar zemes īpašnieku. Pieteicējs vērsās tiesā ar prasījumu uzlikt pienākumu Saulkrastu novada domei izdot pieteicējam plānošanas un arhitektūras uzdevumu saimniecības ēkas atjaunošanai.

[2] Administratīvā rajona tiesa ar 2011.gada 13.decembra spriedumu pieteikumu apmierināja.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 10.septembra spriedumu pieteikumu apmierināja, pamatojoties uz turpmāk norādītajiem apsvērumiem.

[3.1] Saulkrastu novada domes 2012.gada 31.oktobra saistošo noteikumu Nr.17 „Saulkrastu novada teritorijas plānojums 2012.–2014.gadam. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un grafiskā daļa” (turpmāk – Saulkrastu novada apbūves noteikumi) 397.punkts paredz, ka būves īpašnieks ir tiesīgs atjaunot ugunsgrēkā vai dabas stihiju rezultātā nopostītas vai daļēji nopostītas būves tajos pašos (identiskos) būvapjomos, atbilstoši to agrākajam veidolam un tajā pašā novietnē, ja nav mainījušies faktiskie un tiesiskie apstākļi, uz kuru pamata sākotnēji saskaņots un akceptēts būvprojekts. Ēkas atjaunošana atzīstama par jaunbūvi, jo ēka ir pilnībā gājusi bojā, tāpēc ir noformējami visi tie būvniecības dokumenti, kuri ir nepieciešami jaunbūves būvniecības uzsākšanai.

[3.2] Būvniecības likuma 3.panta pirmā daļa paredz, ka zemes gabalu drīkst apbūvēt, ja tā apbūve tiek veikta saskaņā ar vietējās pašvaldības teritorijas plānojumu, detālplānojumu (ja tas nepieciešams saskaņā ar normatīvajiem aktiem) un šo plānojumu sastāvā esošajiem apbūves noteikumiem un, noslēdzot līgumu, apbūve ir saskaņota ar zemes gabala īpašnieku (ja apbūvi neveic zemes gabala īpašnieks).

Tomēr ēkas atjaunošanai iepriekšējā izskatā nav nepieciešama atkārtota zemes īpašnieka atļauja, jo viņš tādu jau ir devis, kad, atjaunojot īpašuma tiesības uz zemi, viņam radās apgrūtinājums paciest pieteicējam piederošo ēku esību uz zemes gabala. Lai arī pieteicējam ir izbeigušās īpašuma tiesības uz konkrēto ēku tādā izskatā un tādiem piederumiem, kādā tie pastāvēja līdz ēkas bojāejai, pieteicējam nav zudušas ar zemes reformu regulējošajiem normatīvajiem aktiem piešķirtās tiesības uz zemes gabala apbūvi tādā apjomā, kādā tā ir atzīstama par tiesisku.

[3.3] Būvniecības likuma 11.panta pirmā daļa paredz, ka zemes gabalu var apbūvēt tā īpašnieks vai cita persona, kas noslēgusi līgumu ar attiecīgā zemes gabala īpašnieku.

No lietas materiāliem ir secināms, ka pieteicējs un zemes gabala īpašnieks nav varējuši vienoties par nomas līguma nosacījumiem un patlaban nepastāv rakstveidā noformēts līgums. Taču ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2005.gada 15.decembra spriedumu ir noteikts, ka starp pieteicēju un trešo personu pastāv zemes gabala nomas attiecības un noteikta nomas maksa.

Līdz ar to būvvaldei nav pamata no pieteicēja prasīt atsevišķa nomas līguma iesniegšanu, kā arī pieprasīt būvniecības saskaņošanu ar zemes īpašnieku.

[3.4] No lietas materiāliem secināms, ka pieteicējam piederošās saimniecības ēkas rekonstrukcija bija tiesiski uzsākta līdz 1990.gadam, projekta risinājums ticis akceptēts attiecīgajā laikposmā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un ēkas pārbūve tika pieņemta ekspluatācijā, kā arī

šādā apjomā tā reģistrēta zemesgrāmatā. Laikā no 2000.gada 10.janvāra līdz 2004.gada 20.aprīlim ir veikta saimniecības ēkas paplašināšana, taču tiesisks pamats pārbūvei nav konstatējams.

Nav konstatējams, ka ir mainījušies faktiskie un tiesiskie apstākļi, uz kuru pamata sākotnēji saskaņots un akceptēts būvprojekts. Tādējādi pieteicējam ir tiesības uz zemes gabala apbūvi ar saimniecības ēku ar apbūves laukumu 69,7 m², un būvvaldei ir pienākums izsniegt attiecīgu plānošanas un arhitektūras uzdevumu.

[4] Saulkrastu novada dome par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kurā spriedumu pārsūdz, pamatojoties uz turpmāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Piemērojot Saulkrastu novada apbūves noteikumu 397.punktu, bija jāņem vērā, ka ir mainījušies tiesiskie apstākļi, uz kuru pamata sākotnēji saskaņots un akceptēts būvprojekts. Ir mainījusies gan valsts iekārta, gan tiesiskie apstākļi – būvniecības jomu reglamentējošās tiesību normas.

[4.2] Apgabaltiesa nav sniegusi vērtējumu atbildētājas iesniegtajam Ekonomikas ministrijas viedoklim, kas apstiprina atbildētājas pozīciju, ka būvniecība pieļaujama tikai ar zemes gabala īpašnieka piekrišanu.

[4.3] Apgabaltiesa pamatoti norādījusi, ka atbilstoši Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2005.gada 15.decembra spriedumam starp pieteicēju un trešo personu pastāv zemes nomas attiecības ar piespiedu zemes nomas maksu. Taču šis spriedums nenosaka citus jautājumus – apbūves tiesības, būvju uzturēšanas, rekonstrukcijas un citus jautājumus. Domes ieskatā, plānošanas un arhitektūras uzdevums būtu izsniedzams arī bez rakstveida nomas līguma, ja vien būtu saņemta zemes īpašnieka piekrišana.

[4.4] Apgabaltiesas spriedumā ir vairāki pretrunīgi secinājumi. Tajā norādīts, ka Būvniecības likums nenosaka būves atjaunošanas kārtību, taču uzskata par iespējamu piemērot apbūves noteikumus, kas paredz vienkāršotu kārtību, lai gan apbūves noteikumu norma nevar būt pretrunā ar augstāka juridiskā spēka normām. Lai arī tiesa sākotnēji norāda, ka pieteicējam, arī atjaunojot nodegušo būvi, jānoformē visi būvniecības dokumenti, tomēr vēlāk atzīst, ka nav nepieciešams iesniegt sākotnējo saskaņoto un akceptēto projektu, lai būvvalde pārliecinātos, ka nav mainījušies faktiskie apstākļi. Savukārt atzinums, ka pieteicējam līdz ēkas bojāejai piederēja likumā noteiktā kārtībā reģistrēta saimniecības ēka ar tehniskās inventarizācijas lietā norādītajiem parametriem, ir balstīts uz nepareizu apstākļu konstatējumu: pieteicējam nekad nav bijis saimniecības ēkas tehniskais risinājums, saimniecības ēka nekad nav pieņemta ekspluatācijā un nekad nav bijusi reģistrēta zemesgrāmatā.

[5] Trešā persona pievienojusies Saulkrastu novada domes kasācijas sūdzībai, papildus norādot, ka tehniskās inventarizācijas lieta, pēc kuras tika

konstatēta tiesiska saimniecības ēkas būvniecība, nav tiesības radošs akts. Tiesa dokumentu par garāžas nodošanu ekspluatācijā attiecinājusi uz nodegušo saimniecības ēku. Turklāt tiesa nav ņēmusi vērā, ka Ministru kabineta 1997.gada 1.aprīļa noteikumi Nr.112 „Vispārīgie būvnoteikumi” (turpmāk – Vispārīgie būvnoteikumi) neparedz, ka būves uzbūvēšana pilnībā no jauna būtu atjaunošana, nevis jauna būvniecība.

[6] Pieteicējs par kasācijas sūdzībām iesniedzis paskaidrojumus, kuros tās neatzīst.

Motīvu daļa

[7] Būvniecības likuma 2.panta pirmā, otrā un trešā daļa noteic, ka šis likums nosaka būvniecības dalībnieku savstarpējās attiecības, kā arī viņu tiesības un pienākumus būvniecības procesā un atbildību par būvniecības rezultātā tapušās būves atbilstību tās uzdevumam, ekonomiskajam izdevīgumam, paredzētajam kalpošanas ilgumam un attiecīgajiem normatīvajiem aktiem, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci attiecīgajā būvniecības jomā. Šis likums attiecas uz visu veidu būvēm. Būvniecību regulē šis likums, Civillikums, citi likumi un normatīvie akti, kā arī Latvijai saistoši starptautiskie līgumi.

Atbilstoši Būvniecības likuma 7.panta pirmās daļas 1.punktam pašvaldību kompetencē ir izstrādāt un apstiprināt savas administratīvās teritorijas plānojumu, detālos plānojumus un to sastāvā esošos apbūves noteikumus, kas ir obligāti visiem būvniecības dalībniekiem un attiecas uz visu veidu būvēm vietējās pašvaldības administratīvajā teritorijā, kā arī kontrolēt un nodrošināt to izpildi. Kā redzams gan no šīm normām, gan no Būvniecības likuma un Vispārīgo būvnoteikumu normām kopumā, pašvaldībām nav kompetences noteikt savā teritorijā atšķirīgu, Būvniecības likumam un Vispārīgajiem būvnoteikumiem pretēju būvniecības kārtību, jo šo jomu izsmēloši noregulē likums un Ministru kabineta noteikumi. Apbūves noteikumu mērķis ir precizēt teritorijas izmantošanu, nevis atšķirīgi regulēt būvniecības procesu pašu par sevi.

Līdz ar to pašvaldība nevar ar apbūves noteikumiem noteikt Būvniecības likumā neparedzētus atbrīvojumus no vispārīgā būvniecības procesa noteikumiem, ja vien pašvaldībai šādas tiesības īpaši nav paredzētas.

[8] Konkrētajā gadījumā apgabaltiesa nav konstatējusi apstākļus, kas ļautu konkrēto gadījumu attiecināt uz būves rekonstrukciju vai renovāciju, tādēļ paredzētā būvniecība ir jaunas būves būvniecība (*sal. Augstākās tiesas 2009.gada 30.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-268/2009 10.punktu, 2011.gada 5.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-856/2011 7.punktu*). Jaunas būves būvniecībai nedz Būvniecības likums, nedz Vispārīgie būvnoteikumi neparedz izņēmumu no vispārīgā pienākuma saņemt

būvatļauju un izstrādāt būvprojektu tikai tā iemesla dēļ, ka iepriekš šajā vietā ēka nodegusi. Līdz ar to apgabaltiesa pamatoti atzinusi, ka pieteicējam, lai uzbūvētu no jauna saimniecības ēku, ir nepieciešams sagatavot (vai izmantot agrāk sagatavotos, ciktāl tie derīgi) būvatļaujas saņemšanai nepieciešamos dokumentus. Saulkrastu novada apbūves noteikumu normas nevar šajā sakarā noteikt atbrīvojumus, līdz ar to tas, vai ir mainījušies faktiskie un tiesiskie apstākļi minēto apbūves noteikumu 397.punkta kontekstā, nav būtiski lietas izšķiršanai.

[9] Strīds lietā būtībā ir par to, vai konkrētajos apstākļos pieteicējam ir tiesības uzbūvēt no jauna saimniecības ēku nodegušās ēkas vietā, ja zemes īpašnieks tam nav devis piekrišanu. Šā strīda izšķiršana nevar būt atkarīga tikai no pašvaldības apbūves noteikumu prasībām, jo skar no likumiem izrietošas būtiskas personu tiesības. Līdz ar to strīds ir tieši par to, vai vispārīgo Būvniecības likuma principu, ka zemi nevar apbūvēt bez tās īpašnieka piekrišanas (*Būvniecības likuma 3.panta pirmā daļa un 11.panta pirmā daļa*), ir jāattiecina uz situāciju, kurā zemes reformas gaitā ir nodibināts t.s. piespiedu dalītais īpašums – ēkas un zeme pastāv kā atsevišķi īpašuma objekti un pastāv piespiedu nomas attiecības.

[10] Kā konstatēts Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2005.gada 15.decembra spriedumā, trešajai personai, pamatojoties uz likumu „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”, atjaunotas īpašuma tiesības uz zemes īpašumu Saulkrastu pilsētā un 1165 m² no šā zemes gabala aizņem pieteicēja lietotais zemes gabals.

Likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” normas neregulē rīcību attiecībā uz ēku īpašnieku tiesībām veikt būvniecību uz tāda zemes gabala, uz kuru zemes reformas ietvaros īpašuma tiesības ieguvusi cita persona. Minētais likums paredz tikai noteikumu īpašuma tiesību iegūšanai (*likuma 12.pants*), nomas attiecību pastāvēšanu un maksas noteikšanu (*šobrīd 12.panta pirmā, otrā un 2.¹daļa*), kā arī pirmpirkuma tiesības gan vienai, gan otrai pusei (*likuma 17.pants*). Likuma 4.panta piektā daļa noteic: ja zemes un apbūves īpašnieki ir dažādi, viņu savstarpējās attiecības regulējamas saskaņā ar šā likuma 12.pantu. Attiecībās, kuras minētais pants neregulē, piemērojami Civillikuma noteikumi.

Civillikums neparedz un līdz ar to neregulē dalītā īpašuma situāciju, bet noteic ēku un zemes vienotību (*968.pants*).

Likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 14.pants paredz atbilstošu izņēmumu no Civillikuma 968. un 973.panta noteikumiem, proti, noteic, ka ēkas (būves) līdz to apvienošanai vienā īpašumā ar zemi ir uzskatāmi par patstāvīgu īpašuma objektu, ja citstarp ēkas uzceltas

uz zemes, kas atbilstoši likumiem piešķirta šim nolūkam, iegūta darījuma rezultātā vai uz cita tiesiska pamata pirms Civillikuma lietu tiesību daļas spēkā stāšanās dienas, bet zemes īpašuma tiesības atjaunotas vai atjaunojamas bijušajam īpašniekam vai viņa mantiniekam (tiesību pārņēmējam). Minētā likuma 14.pants tāpat kā likums „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” paredz arī pirkuma tiesības, bet neregulē citus ēku un zemes īpašnieku attiecību jautājumus. Tādējādi nedz Civillikums, nedz speciālais likums tiešā tekstā nesniedz risinājumu konkrētajai situācijai.

[11] Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka, tā kā tiesību normās attiecībā uz dalīto īpašumu nav noteikts izņēmums no Būvniecības likuma noteikumiem, ikviena būvniecība, arī rekonstrukcija, dalītā īpašuma apstākļos atbilstoši būvniecības likumam ir pieļaujama tikai ar zemes īpašnieka piekrišanu vai rakstisku nomas līgumu (*sk. Švemberga A. Būt vai nebūt dalītam īpašumam Latvijā. Jurista Vārds, 2013.gada 3.decembris, Nr.49*).

Augstākās tiesas ieskatā, šajā jautājumā gramatiska un izolēta Būvniecības likuma normu piemērošana nav pieļaujama un ir jāņem vērā gan zemes reformas mērķi, gan starp zemes un ēku īpašniekiem pastāvošo tiesisko attiecību būtība, gan Civillikumā ietvertais īpašuma tiesību regulējums kopumā.

[12] Likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” tapšanas un pieņemšanas gaita Augstākajā Padomē, kā arī vēlāk izdarīto grozījumu likuma 12.pantā tapšanas un pieņemšanas gaita Saeimā liecina, ka jautājumā par bijušo zemes īpašnieku un zemes labticīgo lietotāju – tiesiski no jauna izveidotas apbūves īpašnieku – interešu un tiesību sadursme bija viens no smagākajiem pilsētu zemes reformas jautājums. Rezultātā rastais kompromiss akceptē apbūves īpašnieka tiesības turpināt būt par būvju īpašniekiem un tāad turpināt lietot un valdīt ēkas. Savukārt zemes īpašniekiem, izvēloties, vai atjaunot īpašuma tiesības, vai samierināties ar citām likumā paredzētajām iespējām, bija jāapzinās, ka zeme būs apgrūtināta ar uz tās esošām citai personai piederošām ēkām.

[13] Lai izvērtētu, cik brīvs ir apbūves īpašnieks savā rīcībā uz zemes, ir jāņem vērā, ka tiesības īstenojamas atbilstoši konkrētā tiesību institūta jēgai un labā ticībā. Ir ievērojamas ēku īpašnieka tiesības izlietot savas īpašuma tiesības veidā, kas dabiski un nepieciešami saistās ar īpašnieka tiesībām. Tā Augstākā tiesa jau iepriekš spriedumos ir atzinusi, ka ikvienas ēkas lietošana nevar pastāvēt bez tiesībām lietot arī zināmu funkcionāli nepieciešamu zemes platību ap ēku (*sk. Augstākās tiesas 2010.gada 29.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-90/2010 12.punktu, 2010.gada 29.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-180/2010 10.punktu*). Dalītā īpašuma gadījumā jau pats likums „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” iezīmē šādu pieņemtu nepieciešamo platību individuālās dzīvojamās mājas gadījumā – 1200 m².

Jāņem vērā, ka dzīvojamās mājas lietošana nereti ir saistīta ne tikai ar pārvietošanos pa zemes gabalu, dažādu kustamu lietu novietošanu, pagalmu labiekārtošanu, bet arī ar dažādu palīg būvju un palīgēku nepieciešamību – atkarībā no konkrētās apbūves situācijas tie var būt malkas šķūniši, ūdens ņemšanas vietas, garāžas, saimniecības ēkas, tualetes, pagrabi u.tml.

Ēku īpašnieku tiesības būtu nepamatoti ierobežotas, ja tie funkcionāli nepieciešamo zemes platību nevarētu izmantot tādā veidā, kas dabiski un nepieciešami saistās ar galvenās būves (šajā gadījumā – vasarnīcas) ekspluatāciju. Tas nonāktu pretrunā ar Civillikuma normām, kas paredz, ka īpašniekam ir tiesības lietot savu lietu un gūt no tās visus iespējamus labumus (*Civillikuma 927.pants*). Augstākās tiesas ieskatā, likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” ieviestā dalītā īpašuma institūta jēga nevar būt tikai ēku atrašanās pieļaušana uz svešas zemes, bet pašsaprotami ir pieņemta arī iespēja šīs ēkas lietot atbilstoši to lietošanas veidam. Līdz ar to dalītā īpašuma gadījumā uz apbūvi ir jāskatās kā uz lietu kopību, kuru veido galvenā lieta (šajā gadījumā – vasarnīca) un blakus lietas – piederumi (šai gadījumā – palīgēkas), kas kalpo galvenajai lietai. Protams, lietu dalījums galvenajās lietās un to piederumos var būt atkarīgs arī no īpašnieka nodoma (*Civillikuma 857.panta otrā daļa*), taču šajā gadījumā lietas apstākļi nedod pamatu uzskatīt, ka pieteicējam būtu pretējs viedoklis.

[14] Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka dalītā īpašuma gadījumā zemes īpašniekam nav tiesību aizliegt apbūves īpašniekam atjaunot palīgēku, kas iepriekš bijusi apbūves sastāvā. Tas savukārt noved pie secinājuma, ka, piemērojot Būvniecības likuma 3.panta pirmo daļu un 11.panta pirmo daļu, nav jāņem vērā šādi iespējamie zemes īpašnieka iebildumi un nav jāprasa saskaņojums no zemes īpašnieka. Minēto Būvniecības likuma normu mērķis ir novērst zemes apbūvi pretēji tās īpašnieka gribai, taču, ja reiz no citām tiesību normām vai no agrākām vienošanām izriet, ka zemes īpašniekam nav tiesību konkrētajā gadījumā ierobežot apbūvi, tad šo normu piemērošana nedrīkst novest pie pretēja rezultāta.

[15] Līdz ar to, sistēmiski tulkojot Būvniecības likuma 3.panta pirmo daļu, 11.panta pirmo daļu, likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” 12.pantu un 4.panta piekto daļu, likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 14.pantu un Civillikumā ietverto lietu un īpašuma tiesību regulējumu, secināms, ka tikmēr, kamēr vien turpina pastāvēt dalītais īpašums, būvvaldei, izskatot dzīvojamās mājas īpašnieka iesniegumu, nav jāņem vērā tādi zemes īpašnieka iebildumi, kas liegtu dzīvojamās mājas īpašniekam atjaunot ar šo dzīvojamo ēku saistītas palīgēkas.

[16] Šajā lietā apgabaltiesa pareizi ir izspriedusi lietu, pienācīgi ievērojot pieteicēja tiesības lietot savu īpašumu, tādēļ atbildētājas un trešās personas norādes par trešās personas interešu neievērošanu ir nepamatotas.

[17] Ņemot vērā šajā spriedumā izklāstītos argumentus, būtībā nav nozīmes strīdam par to, vai un kāds bija tiesiski ekspluatācijā nodotās saimniecības ēkas apjoms. Pirmkārt, ir atzīstamas pieteicēja tiesības atjaunot palīgēku pie savas vasarnīcas, pat ja zemes īpašnieks tam nepiekrīt. Kasatoru argumenti par to, ka saimniecības ēkas būvniecība nav bijusi tiesiska, ir acīmredzami nepamatoti. Pat ja lietā ir pretrunīgi dokumenti par ēku nodošanu ekspluatācijā, jāņem vērā, ka gan vasarnīca, gan saimniecības ēka (literi 005, 006) tika būvēta atbilstoši 1977.gadā akceptētajai projekta dokumentācijai, to pārbūves projekts saskaņots 1983.gadā (*sk. nekustamā īpašuma kartīti, lietas 172.lapa*) un lietā ir norāde arī par nodošanu ekspluatācijā (*turpat*). Šā strīda izšķiršanā tas ir pietiekami, lai atzītu pieteicēja tiesības uz nepieciešamās palīgēkas atjaunošanu. Otrkārt, šīs lietas ietvaros pieteicējs prasa tikai plānošanas un arhitektūras uzdevuma izsniegšanu, tādēļ sīkākas prasības būvniecībai, arī pieļaujamie būvapjomi, nav šīs lietas izskatīšanas priekšmets, šie jautājumi ir izlemjami būvvaldē, ievērojot spēkā esošās būvniecības tiesību normas.

[18] Nav būtiskas nozīmes atbildētājas kasācijas sūdzības argumentam, ka tiesa neizvērtēja atbildētājas iesniegto Ekonomikas ministrijas viedokli par tiesību normu piemērošanu. Tiesību normu pareiza piemērošana ir tiesas patstāvīgi veicams pienākums. Citas iestādes viedokli tiesa var apsvērt, taču tam nav pierādījuma nozīmes.

[19] Ievērojot iepriekš minētos apsvērumus, apgabaltiesas sprieduma atcelšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 10.septembra spriedumu, bet H.R. un Saulkrastu novada domes kasācijas sūdzības noraidīt. Spriedums nav pārsūdzams.

Konkurences likuma normu piemērošana pilnsabiedrības gadījumā

1. Personām ir tiesības vienoties par kopīgas komercdarbības veikšanu, tostarp vienoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos pilnsabiedrības formā, paredzot līgumā konkurences ierobežojumu starp vienošanās dalībniekiem attiecībā uz konkrētās komercdarbības jomu. Tomēr ne Komerclikuma, ne Publisko iepirkumu likuma normas neizslēdz un neierobežo konkurences tiesību normu piemērošanu (Komerclikums, Publisko iepirkumu likums, Konkurences likums).

2. Ja pilnsabiedrība publiskajos iepirkumos piedalās tādējādi, ka pilnsabiedrības biedri būtībā sadala tirgu pēc pircēja, nevis patiesi kopdarbojas pasūtījumu izpildē, tas var būt pamats konstatēt aizliegto vienošanos Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas izpratnē. Ir būtiski katrā konkrētajā gadījumā izvērtēt vienošanās ekonomisko pamatojumu, ņemot vērā ne tikai apstākļus, kurus var secināt no formālās vienošanās dokumentācijas, bet arī faktisko vienošanās izpildi, jo arī tā var norādīt uz vienošanās patieso mērķi (Konkurences likuma 11.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 20.jūnijā

Lieta Nr.A43015211
SKA-333/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

R.Viduša,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

D.Mita,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz AS „VCI”, SIA „Projekts 3”, SIA „PRO VIA”, SIA „Pk 19+93” un AS „Ceļu inženieri” pieteikumu par Konkurences padomes 2011.gada 4.novembra lēmuma Nr.E02-68 atcelšanu, sakarā ar AS „VCI”, SIA „Projekts 3”, SIA „PRO VIA”, SIA „Pk 19+93” un AS „Ceļu inženieri” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 25.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Līdzpieteicējas – AS „VCI”, SIA „Projekts 3”, SIA „PRO VIA”, SIA „Pk 19+93” un AS „Ceļu inženieri” – nodibināja pilnsabiedrību „Latroad” ar mērķi sadarboties ERAF un Kohēzijas fondu finansētajos Satiksmes ministrijas un Latvijas deviņu lielāko pilsētu infrastruktūras attīstības projektos – projektēšanā, projektu vadībā un būvuzraudzībā. Līgumā

paredzēts, ka kopīga komercdarbība notiek, apvienojot darbu, pieredzi, materiālos un tehniskos līdzekļus un iespējas, par to apmēru un sadalījumu starp biedriem vienojoties uz katru iepirkumu. Tāpat līgumā noteikts, ka pilnsabiedrības biedrs bez pārējo biedru piekrišanas nedrīkst slēgt darījumus līgumā noteiktajā komercdarbības jomā.

[2] Konkurences padome ar 2011.gada 4.novembra lēmumu Nr.E02-68 līdzpieteicēju darbībās konstatēja Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 3.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu (norma aizliedz tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā, tostarp vienošanās par tirgus sadali) un uzlika līdzpieteicējam naudas sodu.

[3] Līdzpieteicējas vērsās administratīvajā tiesā, lūdzot atcelt Konkurences padomes lēmumu.

[4] Administratīvā apgabaltiesa ar 2013.gada 25.novembra spriedumu pieteikumu noraidīja. Spriedumā norādīti tālāk minētie apsvērumi.

Konkrētajam tirgum lietās par karteļa veidošanos nav būtiskas nozīmes. Pieteicējas ir konkurentes, ņemot vērā, ka tās piedalās ceļu būvuzraudzības un ceļu projektēšanas pakalpojumu iepirkumos un piedāvā konkurējošus pakalpojumus.

Līguma sākotnējā redakcija paredzēja tirgus sadali pēc pircēja (pasūtītāja) un pēc finansējuma avota, kas nav pieļaujams. No līguma sākotnējās redakcijas neizriet, ka līdzpieteicējas būtu vēlējušās vienoties par dalību tikai tādos iepirkumos, kuriem tās katra atsevišķi nespēj kvalificēties.

Iegūtā informācija par pieteicēju iepriekšējo trīs gadu pieredzi, lielākajiem noslēgtajiem līgumiem publiskajos iepirkumos, veikto darbu apjomu, uzņēmumu kapacitāti, kā arī pilnsabiedrības „Latroad” piedāvājumos paredzēto darbinieku noslodzi neliecina, ka līdzpieteicējas individuāli nevarēja piedalīties lielākajā daļā no apskatītajiem iepirkumiem. Turklāt līdzpieteicējas pēc līguma noslēgšanas arī atsevišķi piedalījās iepirkumos, kuri finansēti no ERAF vai Kohēzijas fonda. To, ka konkrētajos iepirkumos pilnsabiedrības biedri varēja piedalīties individuāli, apliecina arī to vienošanās par darbu izpildes sadalījumu, proti, virknē gadījumu lielāko daļu darbu (līdz pat 92%) apņēmusies veikt viena vai divas sabiedrības. Atsevišķos gadījumos darbus pilnā apjomā veica viens pilnsabiedrības biedrs, lai arī sākotnējā vienošanās par darbu sadalījumu paredzēja, ka pārējie četri biedri veiks 2% darba. Tātad pilnsabiedrības biedriem nebija nepieciešamības visiem kopīgi iesniegt piedāvājumu, un vienošanās par kopīgu dalību konkursā bija formāla. No līdzpieteicēju sniegtajiem paskaidrojumiem neizriet, ka tās būtu iesniegušas konkrētus pierādījumus, ka, tikai vienojoties par kopīgu piedāvājumu, tās varēja kvalificēties konkrētajiem iepirkumiem un tikai kopīgi varēja

sniegt paredzētos pakalpojumus. Līdzpieteicējas nav norādījušas konkrētus iepirkumus, kuros aizņemtības dēļ nebija iespējams pieteikt konkrētus līdzpieteicēju speciālistus.

Pilnsabiedrība piedalījies arī tādos iepirkumos, kas neatbilst sākotnējam līgumam, proti, valsts AS „Latvijas valsts ceļi” rīkotajos iepirkumos, kas finansēti no Autoceļu fonda.

Pieteicējas saskaņoja rīcību, vienojoties par kopīgu dalību iepirkumos, kuros tās bija spējīgas kvalificēties katrā atsevišķi, tādējādi ierobežojot konkurenci un vienojoties par tirgus sadali. Minētā vienošanās jau pēc mērķa ir vērsta uz konkurences ierobežošanu, tāpēc nav jāvērtē pieteicēju darbību ietekme uz tirgu un kopējo cenu līmeni. Padome arī pamatoti atzina, ka, apspriežot dalību iepirkumos, pieteicējas apmainījās ar informāciju, ko normālas konkurences apstākļos konkurenti viens otram neizpauž.

No Ministru kabineta 2008.gada 29.septembra noteikumu Nr.798 „Noteikumi par atsevišķu horizontālo sadarbības vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam” (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr.798) 6.punkta izriet, ka arī horizontālā sadarbības vienošanās ir pakļauta vienošanās aizliegumam, ja tā tieši vai netieši satur horizontālo kartēļa vienošanos.

[5] Līdzpieteicējas par apgabaltiesas spriedumu iesniegušas kasācijas sūdzību, no kuras izriet šādi apsvērumi.

[5.1] Tiesa nav izvērtējusi līdzpieteicēju 2013.gada 20.martā iesniegtos pierādījumus un 2013.gada 27.jūnijā sniegtos paskaidrojumus.

[5.2] Lai noteiktu, vai konkrētā vienošanās ierobežo konkurenci, bija jādefinē konkrētais tirgus, jāvērtē tirgus apstākļi, tostarp līdzpieteicēju konkurentu lielums un konkurētspēja, kā arī jāizvērtē ierobežojošo nosacījumu ekonomiskais pamatojums. Pati par sevi šāda vienošanās automātiski nav uzskatāma par kartēļa vienošanos. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka pilnsabiedrības izveidošana un darbība pēc mērķa nevar negatīvi ietekmēt konkurenci, un ir jāveic analīze par līguma ietekmi uz tirgu. Turklāt no sprieduma nav saprotama tiesas nostāja attiecībā uz to, vai pārkāpuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt būtisku negatīvu ietekmi uz konkurenci, kā arī vai pārkāpums nosakāms pēc mērķa vai sekām.

[5.3] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka līdzpieteicējas atsevišķi nevarētu piedalīties vairākos iepirkumos, jo tās paralēli gatavoja piedāvājumus citiem iepirkumiem un tādējādi vienu un to pašu speciālistu nevarēja norādīt vairākos piedāvājumos. Tiesa nav vērtējusi, kādos iepirkumos katrs no biedriem piedalījās paralēli un vai objektīvi katrā konkrētajā iepirkumā, kurā piedalījās pilnsabiedrība, bija iespējams piedalīties arī katram tās biedram atsevišķi.

[5.4] Tiesa nepamatoti nepiemēroja Ministru kabineta noteikumus Nr.798. Ņemot vērā, ka, pieteicējām apvienojoties, tika nodrošināta iespēja piedalīties lielajos iepirkumos ar konkurētspējīgu piedāvājumu, vienošanās ir vērsta uz līdzpieteicēju saimnieciskās darbības efektīvizēšanu.

Līdzpieteicēju tirgus daļa konkrētajā tirgū nepārsniedz 15%.

[5.5] Pilnsabiedrības līgumā paredzētie konkurences ierobežojumi tieši atbilst Komerclikuma 82.panta pirmajai daļai.

[5.6] Tiesa nav vērtējusi pieteicēju argumentus par informācijas apmaiņas nepieciešamību un robežām pilnsabiedrības ietvaros, proti, ka informācijas apmaiņa notikusi, lai pilnsabiedrība izņemtu par dalību iepirkumos.

[5.7] Publisko iepirkumu likuma normas līdzpieteicējām ļauj piedalīties iepirkumos kā personu apvienībai arī bez pilnsabiedrības līguma.

[6] Konkurences padome paskaidrojumos kasācijas sūdzību neatzīst un norāda, ka tiesa pareizi piemēroja aizliegtas vienošanās pierādīšanas standartu pēc mērķa. Konkurenci ierobežojoša mērķa konstatācija ļauj atsevišķi nepierādīt vienošanās faktiskās sekas tirgū. Līdzpieteicējas spētu izpildīt iepirkumu apjomu, arī patstāvīgi atklāti konkurējot, nevis savstarpēji vienojoties par iepirkumu sadali. Turklāt līdzpieteicējas aizliegto vienošanos īstenoja arī ārpus noslēgtā pilnsabiedrības līguma. Komerclikums vai Publisko iepirkumu likums neatceļ un nemaina Konkurences likuma normu darbību.

Motīvu daļa

[7] Lietā ir strīds par to, vai līdzpieteicējas, vienojoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos, nodibinot pilnsabiedrību un paredzot līgumā savstarpēju konkurences aizliegumu, ir pārkāpušas Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā minēto aizliegumu.

[8] Saskaņā ar Komerclikuma 77.panta pirmo daļu pilnsabiedrība ir personālsabiedrība, kuras mērķis ir komercdarbības veikšana, izmantojot kopīgu firmu, un kurā uz sabiedrības līguma pamata, neierobežojot savu atbildību pret pilnsabiedrības kreditoriem, apvienojušās divas vai vairākas personas (biedri). Minētajā likumā arī paredzēts konkurences ierobežojums pilnsabiedrības biedriem, proti, sabiedrības biedrs bez pārejo biedru piekrišanas nedrīkst slēgt darījumus sabiedrības komercdarbības nozarē vai būt personiski atbildīgs biedrs citā personālsabiedrībā, kura veic tādu pašu komercdarbību (*likuma 82.panta pirmā daļa*).

Atbilstoši Publisko iepirkumu likumam piegādātāji iepirkumos var būt fiziskā vai juridiskā persona, šādu personu apvienība jebkurā to kombinācijā, kas attiecīgi piedāvā tirgū veikt būvdarbus, piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus (*likuma 1.panta 11.punkts*).

Tātad vispārīgi personām ir tiesības vienoties par kopīgas komercdarbības veikšanu, tostarp vienoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos, paredzot

līgumā konkurences ierobežojumu starp vienošanās dalībniekiem attiecībā uz konkrētās komercdarbības jomu.

[9] Jāuzsver, ka ne Komerclikuma, ne Publisko iepirkumu likuma normas neizslēdz un neierobežo konkurences tiesību normu piemērošanu.

Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteikts, ka ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā. Tālāk normā neizsmēļoši uzskaitīti vienošanās veidi, kas var būt aizliegti saskaņā ar šo pantu. Gan šī, gan citas Konkurences likuma normas attiecināmas uz ikvienu iepirkuma procedūru.

Pastāvot iespējai, ka aiz tiesību normās atļautās kopīgā piedāvājuma iesniegšanas slēpjas faktiskā vienošanās mazināt vai pilnībā izslēgt konkurenci starp piegādātājiem, ir būtiski nošķirt šādus gadījumus. Vienlaikus var piekrist līdzpieteicējām, ka vienošanās par pilnsabiedrības izveidi kopīgai dalībai iepirkumos nevar arī tikt automātiski atzīta par tādu, kura pārkāpj Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas normu, lai arī tajā ietverts savstarpējas konkurences aizliegums. Tādēļ ir būtiski katrā konkrētajā gadījumā izvērtēt vienošanās ekonomisko pamatojumu, ņemot vērā ne tikai apstākļus, kurus var secināt no formālās vienošanās dokumentācijas, bet arī faktisko vienošanās izpildi, jo arī tā var norādīt uz vienošanās patieso mērķi.

[10] Izstrādājot un pilnveidojot Eiropas Savienības tiesisko regulējumu publisko iepirkumu jomā, uzmanība pievērsta tam, lai veicinātu mazo un vidējo uzņēmumu iesaistīšanos publisko iepirkumu tirgū (*sk. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2004/18/EK (2004.gada 31.marts) par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru preambulas 35.apsvērumu*). Nav šaubu, ka uz šā mērķa sasniegšanu vērsta arī iespēja piedalīties iepirkumā, iesniedzot vairāku personu kopīgu piedāvājumu. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*), apskatot iespējas, kā pasargāt publiskā iepirkuma pasūtītājus no kartējiem, kas izveidojas tieši saistībā ar dalību publiskajos iepirkumos, vērsusi uzmanību uz nepieciešamību apsvērt kopīgu piedāvājumu iesniegšanas un apakšuzņēmēju piesaistīšanas ierobežojumus. Tā vienlaikus atzinusi, ka kopīga piedāvājuma iesniegšana ir iespēja maziem uzņēmumiem piedalīties lielos iepirkumos, taču personu apvienības nebūtu pieļaujamas, ja katrs tās biedrs ir ekonomiski, finansiāli un tehniski spējīgs pildīt līgumsaistības patstāvīgi (*sk. <http://www.oecd.org/competition/cartels/41505296.pdf>*).

Arī 2012.gadā minētā organizācija sniegtajā rekomendācijā par to, kā cīnīties ar piedāvājumu iesniegšanas saskaņošanu publiskajos iepirkumos, atzīst, ka kopīgs piedāvājums var būt veids, kā sadalīt peļņu starp piedāvājuma

iesniedzējiem. Tādēļ pasūtītāji aicināti būt uzmanīgi, ja uzņēmēji, kas apvienojuši piedāvājumu, jau iepriekš bijuši sodīti par slepenu vienošanos, pat ja šie uzņēmumi patstāvīgi nespētu iesniegt piedāvājumu. Tāpat norādīts, ka uzmanība jāpievērš, ja divi vai vairāki uzņēmumi iesnieguši kopīgu piedāvājumu, lai arī vismaz viens no tiem spētu piedāvājumu iesniegt patstāvīgi (sk. <http://www.oecd.org/daf/competition/RecommendationOnFightingBidRigging2012.pdf>). Lai arī Latvija nav minētās organizācijas dalībvalsts, tās izstrādātajās atziņās, kas balstītas dalībvalstu (starp kurām ir arī 21 Eiropas Savienības dalībvalsts) pieredzē, iezīmēti kopēji problēmjautājumi un to iespējamie risinājumi, kas aktuāli arī Latvijā. Turklāt jāņem vērā, ka aizliegto vienošanos patiesā mērķa atpazīšanā neatņemami ir ekonomiski, ne vien juridiski apsvērumi, un minētās organizācijas rekomendācijas vērš uzmanību uz vienošanos ekonomiskās būtības vērtējumu. Apkopojot minēto, izvērtējot vienošanās ekonomisko pamatojumu, vērā ņemami iespējamie riski, kas saistīti ar kopīga piedāvājuma iesniegšanu, un paturams prātā mērķis, ar kādu likumdevējs paredzējis kopīga piedāvājuma iesniegšanas iespēju.

[11] Kā izriet no apgabaltiesas sprieduma, pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas pilnsabiedrībai lielāko daļu darbu parasti izpildījusi viena vai divas no sabiedrības dalībniecēm, nevis visas sabiedrības dalībnieces kopīgiem spēkiem, kā tas paredzēts līgumā par pilnsabiedrības izveidi. Tāpat noskaidrots, ka līdzpieteicējas arī katra patstāvīgi piedalījušās tādos iepirkumos, kuros saskaņā ar līgumu paredzēts piedalīties pilnsabiedrībai, kā arī savstarpēji apmainījušās ar informāciju, ar kādu normālos apstākļos konkurenti neapmainītos. Apgabaltiesa atzinusi, ka minētie apstākļi kopumā norāda uz to, ka konkrētās vienošanās mērķis ir konkurences ierobežošana un tā vērsta uz tirgus sadali starp pilnsabiedrības biedriem, nevis uz to, lai nodrošinātu dalībnieku iespēju kvalificēties iepirkumiem, un kopīgu līgumu izpildi.

Tātad apgabaltiesa ir vērtējusi pilnsabiedrības izveides ekonomisko pamatojumu. Tas, ka tiesa nav pievērsusies jautājumam par situāciju konkrētajā tirgū un konkrēti – nav vērtējusi citu tirgus dalībnieku lielumu un konkurētspēju – šajā gadījumā nav būtiski. Tā kā nav konstatēts pieteicēju mērķis kopīgi veikt saimniecisko darbību, tādā veidā iesaistoties pasūtījumos, kurus nevarētu izpildīt bez vienošanās, nav pamata apspriest to stāvokli tirgū kopumā, lai secinātu, vai pieteicējam būtu iespējas uzvarēt iepirkumos, kuros tās piedalījušās kā pilnsabiedrības dalībnieces.

[12] Kasācijas sūdzībā nepamatoti norādīts, ka tiesa nav vērtējusi, kādos iepirkumos katrs no biedriem piedalījās paralēli un vai objektīvi katrā konkrētajā iepirkumā, kurā piedalījās pilnsabiedrība, bija iespējams

piedalīties arī katram tās biedram atsevišķi. Šim aspektam tiesa ir pievērsusies, taču atzinusi, ka pieteicējas nav norādījušas konkrētus iepirkumus, kuros aizņemtības dēļ nebija iespējams pieteikt konkrētus pieteicēju speciālistus.

[13] Savukārt apstāklī, ka tiesa spriedumā nav atsaukusies uz pieteicēju 2013.gada 20.martā iesniegtajiem dokumentiem, šajā gadījumā nav būtiskas nozīmes. Minētie dokumenti nesniedz informāciju par katra konkrētā pilnsabiedrības biedra iespējām (neiespējamību) atsevišķi piedalīties konkrētos iepirkumos, bet gan sniedz informāciju par atsevišķu iepirkumu prasībām, darbinieku faktiski nostrādāto laiku, speciālistu skaitu, pilnsabiedrības biedru un to konkurentu apgrozījumu.

[14] Līdzpieteicēju ieskatā, no sprieduma nav saprotama tiesas nostāja attiecībā uz to, vai pārkāpuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt būtisku negatīvu ietekmi uz konkurenci un vai pārkāpums nosakāms pēc mērķa vai sekām.

Iepazīstoties ar apgabaltiesas spriedumu, nav šaubu, ka tiesa nav atzinusi par nepieciešamu vērtēt ietekmes uz konkurenci būtiskumu. Pretējā gadījumā tiesa pievērstos vienošanās faktisko seku izpētei, kas konkrētajā gadījumā nav nepieciešams, jo, kā pamatoti norādījusi Konkurences padome, aizliegtas vienošanās identificēšanai ir pietiekami konstatēt mērķi ar vienošanos ierobežot konkurenci. Tas, ka tiesa vērtējusi līdzpieteicēju darbības līgumu izpildes posmā, nenozīmē, ka tiesa vērtējusi vienošanās sekas. Līdzpieteicēju darbību līgumu izpildes posmā vērtējums ir kalpojis, lai identificētu vienošanās objektīvo mērķi, nevis kalpojis vienošanās seku izpētei. Turklāt, pat ja šāds vērtējums tiesas spriedumā būtu sniegts, tas nekādi nevarētu ietekmēt secinājumu par vienošanās mērķi, kurš ir pietiekams, lai vienošanos kvalificētu kā aizliegtu saskaņā ar Konkurences likuma 11.panta pirmo daļu.

[15] Kasācijas sūdzībā norādīts, ka vienošanās bija pieļaujama saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.798, jo tā vērsta uz saimnieciskās darbības efektivizēšanu un līdzpieteicēju tirgus daļa konkrētajā tirgū nepārsniedz 15%.

Minētie noteikumi izdoti saskaņā ar Konkurences likuma 11.panta ceturto daļu un tajos noteiktas atsevišķas horizontālās tirgus dalībnieku sadarbības vienošanās, kuras būtiski neietekmē konkurenci, un kritēriji, saskaņā ar kuriem atsevišķas tirgus dalībnieku horizontālās sadarbības vienošanās netiek pakļautas Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam.

Atbilstoši noteikumos sniegtajam skaidrojumam horizontālā sadarbības vienošanās ir vienošanās starp esošiem vai potenciāliem konkurentiem par kopīgu darbību, lai efektīvizētu saimniecisko darbību (*noteikumu 2.1.apakšpunkts*). Tā kā konkrētajā gadījumā tiesa atzina, ka vienošanās par

kopīgu darbību ir vienīgi formāla rakstura, jo faktiski līgumi tika izpildīti, vienojoties par konkrētu darbu lielākās daļas izpildītāju, nav pamata apspriest noteikumus, kas attiecas uz horizontālu sadarbības vienošanos un iespējamu vienošanās nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam.

[16] Tā kā pilnsabiedrības izveide un darbība neatbilst Konkurences likuma prasībām, tiesai (pretēji līdzpieteicēju viedoklim) nebija jāvērtē, cik pamatota bijusi informācijas apmaiņa starp pilnsabiedrības dalībniecēm sabiedrības mērķu īstenošanas nolūkā. Argumentiem par to, ka informācijas apmaiņa nepieciešama pilnvērtīgai pilnsabiedrības funkcionēšanai, būtu nozīme vienīgi tad, ja pilnsabiedrības izveidē un darbībā nebūtu konstatējamās aizliegtas vienošanās pazīmes un informācijas apmaiņa būtu vienīgais Konkurences padomes iebildumu iemesls.

[17] Apkopojot minēto, apgabaltiesas spriedums atzīstams par tiesisku un atstājams negrozīts, bet līdzpieteicēju kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹ panta ceturto daļu, 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 25.novembra spriedumu, bet AS „VCI”, SIA „Projekts 3”, SIA „PRO VIA”, SIA „Pk 19+93” un AS „Ceļu inženieri” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Aizgādības tiesības

1. Tiesību normas, kuras piešķir valsts pārvaldei tiesības iejaukties privātpersonas tiesībās (tiesiskajā stāvoklī), piešķir arī subjektīvās publiskās tiesības privātpersonai prasīt valsts rīcības pārbaudi tiesā. Nelabvēlīga administratīvā akta izdošanas gadījumā administratīvā akta palikšana spēkā aizskars šā akta adresāta tiesības vai tiesiskās intereses, tādēļ nelabvēlīga administratīvā akta adresāts vienmēr ir tiesīgs iesniegt pieteikumu par šāda administratīvā akta atcelšanu. Savukārt gadījumā, kad pieteicējs apšauba citai personai adresēta administratīvā akta tiesiskumu, noteicoši, vai pastāv tiesību norma, kas aizsargā pieteicēja tiesisko stāvokli. Faktiska pieteicēja aizskaršana nav pietiekama, lai pieņemtu subjektīvo publisko tiesību esību (Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa).

2. Aizgādības tiesības ir vecāka pilnīga vara pār bērnu, un tās piemīt katram vecākam individuāli. Atkarībā no faktiskās situācijas, vai vecāki dzīvo kopā vai šķirti, atšķiras katra vecāka aizgādības tiesību īstenošanas apjoms (Civillikuma 177., 178.pants).

3. Aizgādības tiesības vecākam atņem ar tiesas spriedumu. Aizgādības tiesību atņemšana ir galējais līdzeklis, kas izbeidz vecāka tiesības un pienākumus (izņemot pienākumu uzturēt bērnu). Ja vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības, bērns ir juridiski brīvs un var tikt adoptēts, proti, viņš var iegūt citus vecākus (Civillikuma 200.pants).

4. Aizgādības tiesības vecākam pārtrauc ar bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisku vai bāriņtiesas koleģiālu lēmumu. Aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā vecāka tiesības un pienākumi tiek pārtraukti uz laiku, taču tiesību apjoms, kas vecākam tiek atņemts aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā, un tiesību apjoms, kuru īstenošana tiek pārtraukta aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā, neatšķiras; atšķiras sekas. Tā kā aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis, aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā bērns nav juridiski brīvs, proti, viņš nevar tikt adoptēts (Civillikuma 203.pants).

5. Aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis. No vienas puses, tās mērķis ir novērst apdraudējumu bērnam, no otras puses, – dot vecākam iespēju novērst tos apstākļus, kuri bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem sakot, viņam nav juridiskās varas pār bērnu. Tomēr aizgādības tiesību pārtraukšana neatņem vecākam tiesības uz ģimenes saīšu uzturēšanu ar bērnu, piemēram, saskarsmes tiesības, ja vien tas nav pretēji bērna vislabākajām interesēm (Civillikuma 203.pants, Bāriņtiesu likuma 39.pants).

6. Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam pats par sevi neskar otra vecāka tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem. Tomēr, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, vecākam ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam (Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa).

Rīgā 2014.gada 29.decembrī

Lieta Nr.A420519112
SKA-534/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Guļāns,
tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	D.Mita,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,
tiesnese	R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz D.K. pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2012.gada 24.septembra lēmuma Nr.1-6/2313 atcelšanu un labvēlīga administratīvā akta izdošanu, sakarā ar D.K. kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 3.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[Aprakstošā daļa izņemta, jo uz to attiecas slēgtas lietas statuss.]

Motīvu daļa

[9] Apgabaltiesa pēc būtības izskatījusi lietu sakarā ar pieteicējas pieteikumu gan par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru Rīgas bāriņtiesa atļautu bērniem uzturēties pieteicējas ģimenē nedēļas nogalēs, izdošanu, gan Rīgas bāriņtiesas lēmuma, ar kuru bērnu tēvam atjaunotas aprūpes tiesības, atcelšanu.

Augstākās tiesas ieskatā, vispirms nepieciešams atbildēt uz jautājumu, vai pieteicējai vispār ir tiesības pārsūdzēt Rīgas bāriņtiesas lēmumu, ar kuru bērnu tēvam atjaunotas aprūpes tiesības.

[10] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma pamatmērķiem likums citstarp vērsts uz privātpersonas subjektīvo publisko tiesību ievērošanu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 31.panta otrajai daļai pieteikumu var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas.

Augstākā tiesa jau iepriekš ir norādījusi (*sk. Augstākās tiesas 2010.gada 17.decembra lēmumu lietā Nr.SKA-1032/2010*), ka subjektīvās publiskās tiesības privātpersonai piešķir tiesību normas. Tiesību norma piešķir pieteicējam subjektīvās publiskās tiesības, ja tā:

- 1) uzliek pienākumu veikt noteiktu darbību vai atturēties no tās;
- 2) šis pienākums kalpo arī individuālai tiesību aizsardzībai;
- 3) pieteicējs pieder pie tiesīgo (aizsargāto) personu loka.

Tiesību normas, kuras piešķir valsts pārvaldei tiesības iejaukties privātpersonas tiesībās (tiesiskajā stāvoklī), piešķir arī subjektīvās publiskās tiesības privātpersonai prasīt valsts rīcības pārbaudi tiesā. Nelabvēlīga administratīvā akta izdošanas gadījumā administratīvā akta palikšana spēkā aizskars šā akta adresāta tiesības vai tiesiskās intereses, tādēļ nelabvēlīga administratīvā akta adresāts vienmēr ir tiesīgs iesniegt pieteikumu par šāda administratīvā akta atcelšanu.

Savukārt gadījumā, kad pieteicējs apšaubā citai personai adresēta administratīvā akta tiesiskumu, noteicoši, vai pastāv tiesību norma, kas aizsargā pieteicēja tiesisko stāvokli. Faktiska pieteicēja aizskaršana nav pietiekama, lai pieņemtu subjektīvo publisko tiesību esību.

[11] Rīgas bāriņtiesa ar 2012.gada 24.septembra lēmumu Nr.1-6/2313 atjaunojusi bērnu tēvam aprūpes tiesības. Tas ir labvēlīgs administratīvais akts, kura adresāts ir bērnu tēvs. Pieteicēja nav minētā lēmuma adresāte.

Kā izriet no lietas materiāliem, pieteicējai ir pārtrauktas aizgādības tiesības un tās nav atjaunotas.

[12] Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā (*Civillikuma 177.panta pirmā daļa*). Aizgādības tiesības aptver vecāku un bērna personiskās un mantiskās attiecības.

Aizgādības jēdziena saturs atklāts turpmāk norādītajās Civillikuma 177.panta normās. Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums: 1) rūpēties par bērnu un viņa mantu; 2) pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. *Rūpes par bērnu* nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. *Bērna aprūpe* nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena,

apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam). *Bērna uzraudzība* nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Ar tiesībām *noteikt bērna dzīvesvietu* saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle. *Rūpes par bērna mantu* nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

Tādējādi no minētā izriet, ka aizgādības tiesības ir vecāka pilnīga vara pār bērnu un tās piemīt katram vecākam individuāli. Atkarībā no faktiskās situācijas, vai vecāki dzīvo kopā vai šķirti, atšķiras katra vecāka aizgādības tiesību īstenošanas apjoms (*Civillikuma 178.pants*).

[13] Aizgādības tiesības izbeidzas ar vecāka vai bērna nāvi, bērna pilngadību vai bērna adopciju (*Civillikuma 198.pants*). Atsevišķos gadījumos aizgādības tiesības var atņemt vai pārtraukt (*Civillikuma 200. un 203.pants*).

[14] Aizgādības tiesības vecākam atņem ar tiesas spriedumu. Aizgādības tiesību atņemšana ir galējais līdzeklis, kas izbeidz vecāka tiesības un pienākumus (ar pēdējiem grozījumiem *Civillikumā* noteikts izņēmums, ka vecākam saglabājas pienākums uzturēt bērnu; šo pienākumu nosaka arī Bērnu tiesību aizsardzības likums; atbilstoši minētā likuma 30.panta ceturtajai daļai bērna vecākiem ir pienākums gādāt par bērna uzturēšanu vai samaksāt par bērna aprūpes pakalpojumiem arī tad, ja abiem vecākiem vai vienam no viņiem ar tiesas spriedumu atņemtas aizgādības tiesības). Bērna dzimšanas reģistra ieraksts tiek papildināts ar ziņām par aizgādības tiesību atņemšanu (*Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 37.panta pirmās daļas 3.punkts*). Līdz ar to, ja vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības, bērns ir juridiski brīvs un var tikt adoptēts, proti, viņš var iegūt citus vecākus.

[15] Aizgādības tiesības vecākam pārtrauc ar bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisku vai bāriņtiesas koleģiālu lēmumu.

Aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā vecāka tiesības un pienākumi tiek pārtraukti uz laiku, taču tiesību apjoms, kas vecākam tiek atņemts aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā, un tiesību apjoms, kuru īstenošana tiek pārtraukta aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā, neatšķiras; atšķiras sekas. Tā kā aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis, aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā bērns nav juridiski brīvs, proti, viņš nevar tikt adoptēts.

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis. No vienas puses, tās mērķis ir novērst apdraudējumu bērnam, no otras puses – dot vecākam iespēju novērst tos apstākļus, kuri bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus

lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem sakot, viņam nav juridiskās varas pār bērnu.

[16] Pasākumiem, kas tiek veikti laikā, kamēr vecākam ir pārtrauktas aizgādības tiesības, ir jābūt vērstiem uz to apstākļu, kas bijuši aizgādības tiesību pārtraukšanas pamatā, novēršanu un vecāka un bērna atkalapvienošanu. Bāriņtiesai un vecāka dzīvesvietas sociālajam dienestam šajā sakarā jāsniedz vecākam nepieciešamā palīdzība (*Bāriņtiesu likuma 39.panta pirmā daļa*), tostarp veicinot bērna un vecāka saskarsmi (*Bāriņtiesu likuma 39.panta otrā daļa*).

Tādēļ aizgādības tiesību pārtraukšana neatņem vecākam tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērnu, piemēram, saskarsmes tiesības, ja vien tas nav pretēji bērna vislabākajām interesēm. Bērnā, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai, vai arī rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta pirmā daļa*). Bērns ar bērnu aprūpes iestādes vadītāja, audžuģimenes vai aizbildņa atļauju, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu, var uzturēties pie vecākiem, kuriem ir pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības (*Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta ceturrtā daļa*).

[17] Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu bērnu tēvam pats par sevi neskar iepriekš minētās pieteicējas tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem; attiecībā uz tām bāriņtiesa pieņem atsevišķus lēmumus, kurus pieteicēja var pārsūdzēt. Vienlaikus, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, Augstākā tiesa uzskata, ka minētajos faktiskajos apstākļos pieteicējai tomēr ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu bērnu tēvam.

[18] Vairāki pieteicējas kasācijas sūdzībā norādītie argumenti vērsti uz pierādījumu pārvērtēšanu pēc būtības, kas nav kasācijas instances tiesas kompetencē, savukārt procesuālo tiesību normu pārkāpumus Administratīvās apgabaltiesas veiktajā pierādījumu novērtējumā Augstākā tiesa nesaskata. No Administratīvās apgabaltiesas sprieduma redzams, ka tā savus secinājumus ir balstījusi uz lietā esošajiem pierādījumiem. Pretēji pieteicējas norādītajam Administratīvā apgabaltiesa ir novērtējusi visus lietā nozīmīgos pierādījumus to kopumā un pamatojusi, kādēļ vienam pierādījumam dota priekšroka salīdzinājumā ar citu pierādījumu un viens fakts atzīts par pierādītu, bet cits – par nepierādītu.

Administratīvā apgabaltiesa devusi priekšroku bērnu tēva un pieteicējas vecākās meitas sniegtajiem paskaidrojumiem, jo tie apstiprinās ar citiem lietā esošiem pierādījumiem, tostarp speciālistu atzinumos norādīto. Administratīvā apgabaltiesa arī atzinusi, ka viņu paskaidrojumus citstarp apstiprina bērnu stāstītais, ka viņi no pieteicējas baidās, un nav konstatējami apstākļi, kas norādītu uz to, ka bērnu stāstītais nav patiess. Līdz ar to ticamība par situāciju pieteicējas ģimenē piešķirta bērnu sniegtajiem paskaidrojumiem.

Administratīvā apgabaltiesa arī atzinusi, ka, izvērtējot pieteicējas iesniegtos dokumentus, priekšroka dodama tādu speciālistu atzinumiem, kuriem bijusi iespēja veikt arī bērnu psiholoģisko izpēti un izvērtēt bērnu stāstījumu, proti, centra „Dardedze” atzinumam, bāriņtiesas psihologa atzinumam, krīzes centra „Māras centrs” atzinumam. Administratīvā apgabaltiesa atzinusi, ka nav pamata apšaubīt atzinumus sagatavojušo speciālistu objektivitāti vai profesionālās spējas un bērnu stāstītais kopumā sakrīt ar speciālistu atzinumos konstatēto.

Tādējādi Administratīvā apgabaltiesa savus secinājumus balstījusi uz lietā pārbaudītiem pierādījumiem.

[19] Pieteicēja vispārīgi norādījusi, ka bērnu tēvs veicis bērnu kūdišanu pret pieteicēju, taču nav paskaidrojusi, kā tas izpaudies, kā arī nav norādījusi pierādījumus, kurus zemāku instanču tiesas šajā sakarā nebūtu izvērtējušas.

[20] Pieteicēja uzskata, ka pieļauts pārkāpums, bērnu tēvam bērnus ievietojot krīzes centrā, pirms tika pieņemts bāriņtiesas lēmums par bērnu ievietošanu krīzes centrā. Pretēji pieteicējas norādītajam par vardarbību pret bērniem lietā konstatētajos apstākļos minētais nav uzskatāms par bērnu tiesību, tostarp uz personisko un ģimenes dzīvi un brīvību, aizskārumu. Vecāka vēršanās krīzes centrā nevar tikt vērtēta kā ļaunprātīga savu tiesību izmantošana. Pieteicējas negatīvais viedoklis saistībā ar bērnu tēva vēršanos krīzes centrā pats par sevi nevar būt pamats citādiem tiesas secinājumiem.

Nepamatota ir arī pieteicējas vispārīgā norāde iepriekš minētā sakarā, ka pārkāpts Konvencijas par bērna tiesībām 16.pants un 37.panta „a” un „b” punkts, kā arī Administratīvā procesa likuma 77.¹, 84.pants un 86.panta otrās daļas 4.punkts.

[21] Pieteicēja paudusi iebildumus saistībā ar to, ka tiesa nav vērtējusi, ka ne krīzes centrs, ne bāriņtiesa līdz 2012.gada 31.jūlijam, kad bērni tika izrakstīti no krīzes centra, ne laikā, kad bērni, pamatojoties uz bāriņtiesas 2012.gada 24.septembra lēmumu, nodoti bērnu tēvam, nav veikusi bērnu veselības stāvokļa apsekošanu, kā arī nav noskaidrojusi iemeslu, kādēļ viens no bērniem 2012.gada 12.jūlijā ar ātrās medicīniskās palīdzības dienestu aizvests no krīzes centra uz ārstniecības iestādi.

Kā jau iepriekš minēts, no Administratīvās apgabaltiesas sprieduma gūstama pārliecība, ka tiesa ir novērtējusi visus lietā būtiskos apstākļus, tos

attiecīgi pamatojot. Turklāt Administratīvā rajona tiesa ir konstatējusi, un apgabaltiesa minētajam ir pievienojusies, ka bērnu ģimenes ārsts 2012.gada 20.septembrī sniedzis informāciju, ka bērni kopš pavasara nav apmeklējuši ģimenes ārstu, viņiem nav veselības problēmu un regulāra ģimenes ārsta apskate nav nepieciešama. Pretēji pieteicējas norādītajam nav pamata secinājumam, ka bāriņtiesa pretēji bērnu interesēm nepamatoti minētā sakarā sadarbojusies ar bērnu tēvu.

[22] Pieteicēja nepamatoti atsauca uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normām, kas regulē administratīvo atbildību par fizisku un emocionālu vardarbību pret bērnu. Tas, ka pieteicējai nav piemērots administratīvais sods par fizisku vai emocionālu vardarbību pret bērniem, pats par sevi nevar būt pamats secinājumam, ka pieteicējai izdodams labvēlīgs administratīvais akts, atļaujot bērniem uzturēties pieteicējas ģimenē nedēļas nogalēs.

Pieteicēja arī nepamatoti šīs lietas kontekstā atsauca uz nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu, jo šīs lietas ietvaros netiek vērtēts pieteicējai piemērots sods.

[23] Pieteicēja kasācijas sūdzībā arī norādījusi, ka no lietas apstākļiem izriet, ka ir pārkāpts tiesiskās palāvības princips. Pieteicēja kasācijas sūdzībā ir aprakstījusi tiesiskās palāvības principa būtību, taču nav paskaidrojusi, kā šā principa pārkāpums izpaužas konkrētajā lietā.

No kasācijas sūdzības arī nav saprotams, pret ko pieteicēja iebilst, norādot, ka tiesiskā stabilitāte, kas ir būtiska tiesiskās valsts principa sastāvdaļa, kas prasa ne vien noregulēt tiesvedības procesu, bet arī tās noslēgumu, kas ir tiesiski noturīgs, bija tiesas kompetencē.

[24] Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Administratīvās apgabaltiesas spriedums atstājams negrozīts, bet pieteicējas kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta ceturto daļu, 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 3.februāra spriedumu, bet D.K. kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu publiskā iepirkuma lietā

1. Atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē (Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa, Augstākās tiesas judikatūra).

2. Tiesību normas nenoteic konkrētu personu, ar kuru slēdzams iepirkuma līgums. Tomēr tas nedrīkst būt nepārvarams šķērslis cēloņsakarības konstatēšanai starp iestādes rīcību un iespējamām zaudējumiem. Pretējā gadījumā zaudējumu atlīdzināšanas institūts iepirkumu lietās kļūtu iluzors, jo nevienā gadījumā tiesību normas neparedz konkrētu uzvarētāju un neviens, piedaloties iepirkumā, nevar paļauties, ka neuzvarēs kāds cits (Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa).

3. Lai noteiktu, vai no iepirkuma procedūras nepamatoti izslēgtajam pretendētājam pienākas zaudējumu atlīdzība (negūtā peļņa), ir jāvērtē, vai iepirkuma procedūras vispārīgi paredzamās attīstības gaitā šim pretendētājam būtu bijušas izredzes uzvarēt. Tas ļautu konstatēt cēlonisko sakaru starp iepirkumu procedūrā pieļauto kļūdu un pretendētājam šīs kļūdas dēļ radītajiem zaudējumiem. Tas nozīmē, ka tiesai ir jāizvērtē iestādes pieļautā pārkāpuma ietekme uz iepirkumu procedūru kopumā, ņemot vērā šā pārkāpuma ietekmi arī uz citiem pretendentiem (Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa).

Rīgā 2014.gada 22.oktobrī

Lietā Nr.A420572412

SKA-807/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

R.Vīduša,

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

D.Mita,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc SIA „Pro Dev” pieteikuma par Jaungulbenes profesionālās vidusskolas iepirkuma komisijas 2012.gada 29.oktobra lēmuma atzīšanu par prettiesisku un zaudējumu atlīdzināšanu, sakarā ar SIA „Pro Dev” kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Jaungulbenes profesionālā vidusskola (turpmāk – pasūtītāja) rīkoja iepirkumu „Jaungulbenes profesionālās vidusskolas ēkas jumta seguma nomaiņa”. Pieteicēja – SIA „Pro Dev” – iesniedza savu piedāvājumu, taču pasūtītāja ar 2012.gada 29.oktobra lēmumu atzina to par neatbilstošu konkursa nolikuma prasībām un līguma slēgšanas tiesības piešķīra SIA „SCO Centrs”.

[2] Pieteicēja iesniedza administratīvajā tiesā pieteikumu par minētā lēmuma atzīšanu par prettiesisku un zaudējumu atlīdzināšanu.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2014.gada 15.aprīļa spriedumu pieteikumu daļēji apmierināja. Tiesa atzina pārsūdzēto lēmumu par prettiesisku, taču noraidīja pieteikumu daļā par zaudējumu atlīdzināšanu. Tiesas spriedumā norādīti turpmāk minētie apsvērumi.

[3.1] Konkursa nolikuma 3.2.4.apakšpunkts noteic, ka pretendenta gada finanšu vidējais apgrozījums triju gadu laikā (2009., 2010., 2011.) vismaz trīs reizes pārsniedz piedāvāto līgumcenu, kas norādīta koptāmē, neieskaitot pievienotās vērtības nodokli. Minētā prasība nepārprotami paredz noteikt gada vidējo apgrozījumu trīs gadu periodā, kas izdarāms, saskaitot finanšu apgrozījumu katrā gadā un dalot iegūto summu ar trīs. Tā šo prasību varēja saprast arī pretendenti. Minētais nolikuma punkts neprasa, lai apgrozījums katru gadu (2009., 2010. un 2011.gadā) trīs reizes pārsniegtu piedāvāto līgumcenu, kā to piemēroja pasūtītāja.

Līdz ar to pasūtītāja nepamatoti atzina pieteicējas piedāvājumu par neatbilstošu nolikuma 3.2.4.apakšpunktam un nepamatoti izslēdza to no dalības iepirkumā.

[3.2] Sagaidāmās peļņas atrāvums (neiegūtā peļņa) ir lielums, kas raksturo pietiekami droši paredzamas peļņas samazinājumu sakarā ar tiesību aizskārumu, tās apmēra noteikšana galvenokārt balstās uz ekonomiskiem aprēķiniem, ņemot vērā dažādus tirgus faktorus, kas konkrētos apstākļos var palielināt vai samazināt peļņu. Lai gan ne vienmēr iespējams un nepieciešams noteikt precīzu atrautās peļņas apmēru, likums nepieļauj apmierināt šādu prasījumu, pamatojoties uz spekulācijām par atrautās peļņas esību un apmēru.

Pieteicējas norādītais zaudējumu apmērs nav ticams (reāls), bet gan ir tīri hipotētisks. Prasījums balstīts uz pieņēmumu, ka pieteicēja būtu ieguvusi līguma slēgšanas tiesības. No lietas neizriet, ka pieteicēja varēja pamatoti paļauties uz to, ka tieši pieteicējai tiktu piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Tiesību normas neuzliek pienākumu pasūtītājam noslēgt līgumu ar konkrētu personu iepirkuma procedūras beigās. Turklāt pieteicējas piedāvājums bija visdārgākais starp visiem piedāvājumiem, kuri no dalības izslēgti

sakarā ar neatbilstību aplūkotojai nolikuma prasībai. Tā kā izvēles kritērijs bija viszemākā cena, pasūtītāja jebkurā gadījumā neizvēlētos pieteicējas piedāvājumu.

Ievērojot minēto, prasījums par zaudējumu atlīdzināšanu ir noraidāms.

[4] Pieteicēja iesniegusi kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas spriedumu daļā par zaudējumu atlīdzināšanu. Pieteicējas ieskatā, tiesai bija jāsalīdzina tikai pieteicējas un uzvarētāja līgumcena, jo pieteicēja pārsūdzējusi lēmumu tikai tajā daļā, ar kuru tieši tā ir izslēgta no iepirkuma.

[5] Pasūtītāja paskaidrojumos kasācijas sūdzību neatzīst un norāda, ka nav pierādīts, ka pieteicēja būtu izpildījusi līguma nosacījumus tā noslēgšanas gadījumā. Tāpat norādīts, ka septiņi piedāvājumi bijuši ar zemāku cenu nekā pieteicējas piedāvātā.

Motīvu daļa

[6] Augstākā tiesa, ievērojot sprieduma pārsūdzības apjomu, izskatīs lietu tikai daļā par zaudējumu atlīdzināšanu pieteicējai.

[7] Pieteicēja lūgusi atlīdzināt mantiskos zaudējumus, kas izpaužas kā neiegūtā peļņa.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta pirmo daļu mantiskais zaudējums šā likuma izpratnē ir katrs mantiski novērtējams pametums, kas cietušajam radies iestādes prettiesiskā administratīvā akta vai faktiskās rīcības dēļ. Minētā panta otrā daļa noteic, ka, aprēķinot mantisko zaudējumu, ņem vērā arī neiegūto peļņu, ja cietušais spēj pierādīt, ka notikumu parastās attīstības gaitā peļņa tiktu gūta.

Augstākās tiesas judikatūrā atzīts, ka atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē (*sk. Augstākās tiesas 2009.gada 2.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-94/2009 12.punktu, 2010.gada 18.maija sprieduma lietā Nr.SKA-122/2010 13.punktu*).

[8] Tiesa norādījusi, ka pieteicēja nevarēja paļauties uz to, ka tad, ja netiktu pieļauta prettiesiska rīcība, tieši pieteicējai tiktu piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Tiesas ieskatā, pasūtītājam ir rīcības brīvība attiecībā uz faktoriem, kas tam jāņem vērā, lai pieņemtu lēmumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu. Tiesību normas neuzliek pasūtītājam pienākumu publiskā iepirkuma procedūras beigās noslēgt līgumu ar konkrētu personu.

Augstākā tiesa piekrīt, ka tiesību normas nenoteic konkrētu personu, ar kuru slēdzams līgums, un ka pieteicējai nevarēja būt paļāvība, ka līgums tiks noslēgts tieši ar to. Tomēr tas nedrīkst būt nepārvarams šķērslis cēloņsakarības

konstatēšanai starp iestādes rīcību un iespējamām zaudējumiem. Pretējā gadījumā zaudējumu atlīdzināšanas institūts iepirkumu lietās kļūtu iluzors, jo nevienā gadījumā tiesību normas neparedz konkrētu uzvarētāju un nevienš, piedaloties iepirkumā, nevar paļauties, ka neuzvarēs kāds cits.

Tiesas uzmanība vēršama uz to, ka, izlemjot prasījumu par zaudējumu atlīdzināšanu, tiesa pēc būtības nenoregulē publiskā iepirkuma procedūru, nosakot tās uzvarētāju, un tādējādi neiejaucas pasūtītāja kompetencē novērtēt piedāvājumus. Augstākās tiesas ieskatā, lai noteiktu, vai no iepirkuma procedūras nepamatoti izslēgtajam pretendētājam pienākas zaudējumu atlīdzība (negūtā peļņa), ir jāvērtē, vai iepirkuma procedūras vispārīgi paredzamās attīstības gaitā šim pretendētājam būtu bijušas izredzes uzvarēt. Tas ļautu konstatēt cēlonisko sakaru starp iepirkumu procedūrā pieļauto kļūdu un pretendētājam šīs kļūdas dēļ radītajiem zaudējumiem.

Tas nozīmē, ka tiesai ir jāizvērtē iestādes pieļautā pārkāpuma ietekme uz iepirkuma procedūru kopumā, ņemot vērā šā pārkāpuma ietekmi arī uz citiem pretendentiem.

[9] Konkrētajā gadījumā procedūrā pieļautais pārkāpums saistīts ar nolikuma prasību nepareizu piemērošanu. Proti, pasūtītāja prasību, kas nolikumā formulēta kā tāda, kas prasa, lai pretendenta gada vidējais finanšu apgrozījums trīs gadu periodā (2009., 2010., 2011.) trīs reizes pārsniegtu piedāvāto līgumcenu, piemērojusi kā tādu, kas prasa, lai pretendenta gada vidējais finanšu apgrozījums katrā no gadiem trīs reizes pārsniegtu piedāvāto līgumcenu. No piedāvājumu vērtēšanas protokola ir redzams, ka arī pārējie pretendenti (izņemot uzvarētāju un SIA „Builder Industry”, kuras piedāvājumam nebija arī pievienota veidlapa par piedalīšanos iepirkumā) izslēgti no procedūras tā paša iemesla dēļ – kādā no minētajiem gadiem to vidējais finanšu apgrozījums nav pārsniedzis piedāvāto līgumcenu (*sk. lietas 51.lapu*).

Minētais apstāklis ņemams vērā, izvērtējot pieteicējas uzvaras iespējas.

[10] Tiesa kā papildu argumentu prasījuma noraidīšanai norādījusi, ka pieteicējas piedāvājums, salīdzinot ar pārējiem noraidīto pretendentu piedāvājumiem, ir visdārgākais, tādēļ jebkurā gadījumā pieteicēja nebūtu uzvarējusi.

Tātad tiesa ir ņēmusi vērā pārkāpuma ietekmi uz pārējiem pretendentiem. Tomēr vienlaikus spriedumā nav atrodams pamatojums, kādēļ tiesa uzskatījusi, ka pieteicējas piedāvājums salīdzināms ar visiem noraidītajiem pretendentiem. Lai arī pārējie pretendenti no procedūras izslēgti nepamatoti, tas ir, nepareizi piemērojot konkrēto nolikuma prasību, tas nenozīmē, ka to piedāvājumi atbilda nolikuma prasībai par finanšu apgrozījumu tādā interpretācijā, kādu spriedumā sniegusi tiesa.

Tam, ar ko tiek salīdzināts pieteicējas piedāvājums, lietā var būt izšķiroša nozīme. Pieņemot par pareizu secinājumu, ka pieteicējas piedāvājums ir dārgāks par visiem pārējiem izslēgtajiem piedāvājumiem, taču lētāks nekā uzvarētāja piedāvājums, pieteicējai būtu reālas uzvaras iespējas, ja neviens no pārējiem noraidītajiem piedāvājumiem neatbilstu minētajai prasībai par finanšu apgrozījumu.

[11] Kā nepamatots noraidāms pieteicējas kasācijas sūdzības arguments, ka salīdzināmi bija vienīgi tās un uzvarētājas piedāvājumi, jo pārējie pretendenti tiem nelabvēlīgo lēmumu nepārsūdzēja un tiesvedību uzsākusi vienīgi pieteicēja.

Tas, vai citi pretendenti ir vai nav izvēlējušies aizsargāt savas tiesības jau pēc pārkāpuma, nevar ietekmēt to tiesisko un faktisko situāciju, kāda pastāvēja pirms pārkāpuma izdarīšanas vai kāda būtu pastāvējusi, ja pārkāpums nebūtu pieļauts. Turklāt, izlemjot par zaudējumu atlīdzināšanu pieteicējai, nekādi netiek ietekmēti pārējo iepirkuma dalībnieku tiesiskais stāvoklis. Citiem vārdiem, tie dalībnieki, kuri nepārsūdzēja iepirkuma procedūras lēmumu, ir zaudējuši tiesības prasīt atlīdzinājumu, tomēr tas nav pamats, lai atšķirīgi vērtētu pieteicējai iespējami radītos zaudējumus, kuri savukārt ir atkarīgi no tā, vai pieteicēja kļūdaina lēmuma dēļ ir zaudējusi iespēju slēgt iepirkuma līgumu.

[12] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 107.panta ceturtajā daļā atspoguļoto objektīvās izmeklēšanas principu, lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu tiesisku un taisnīgu lietas izskatīšanu, tiesa dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas.

Apstākļi, vai pieteicēja iepirkumu procedūras paredzamās norises gaitā būtu ieguvusi tiesības slēgt iepirkuma līgumu, būtībā ir hipotētiskā labvēlīgā administratīvā akta izdošanas pamatotības pārbaude. Attiecībā uz to tiesai ir jāvadās pēc objektīvās izmeklēšanas principa.

Tā kā tiesa šajā lietā nav noskaidrojusi nozīmīgus apstākļus saistībā ar pārējo pretendentu piedāvājumu atbilstību nolikuma prasībām, tā nav rīkojusies atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam. Tādēļ tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai.

Nemot vērā, ka lietā neatrodas dokumenti, kas ļautu izvērtēt pārējo pretendentu piedāvājumus un to atbilstību nolikuma prasībām, tiesa, vadoties pēc objektīvās izmeklēšanas principa, var vērsties pie pasūtītājas, lai šos dokumentus iegūtu vai nepieciešamības gadījumā lūgtu sniegt piedāvājumu novērtējumu atbilstoši tādai nolikuma prasību izpratnei, kādu tiesa par pareizu atzinusi spriedumā.

[13] Vienīgi pēc tam, kad ir noskaidrots, vai pieteicēja būtu varējusi iepirkumā uzvarēt, ja nebūtu pieļautā pārkāpuma, var pievērsties jautājumam

par to, vai un kādā apmērā pieteicēja iepirkuma līguma noslēgšanas rezultātā būtu guvusi peļņu. Tas savukārt atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrajai daļai būtu jāpierāda pieteicējai.

Tā kā šobrīd lietā joprojām ir aktuāls jautājums, vai pieteicēja būtu varējusi uzvarēt, nav nozīmes pasūtītājas paskaidrojumos ietvertajiem apsvērumiem par to, ka pieteicēja nav pierādījusi, ka tā faktiski būtu izpildījusi iepirkuma līgumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.1.panta pirmās daļas 2.punktu, 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.aprīļa spriedumu un nosūtīt lietu Administratīvajai rajona tiesai jaunai izskatīšanai.

Atmaksāt SIA „Pro Dev” drošības naudu 71,15 *euro*.

Lēmums nav pārsūdzams.

Aizbildņa atcelšana

1. Ja bērns neatrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai bērna turpmākā atrašanās ģimenē neapdraud viņa veselību vai dzīvību, bāriņtiesai, konstatējot nepilnības aizbildņa darbībā, vispirms jācenšas sniegt aizbildnim palīdzību šo nepilnību novēršanā, sniedzot attiecīgus norādījumus. Tikai tad, ja, sniedzot atbalstu aizbildnim, situāciju noregulēt nav izdevies, lemjams par aizbildņa atcelšanu (Bāriņtiesu likuma 32.panta pirmā daļa).

2. Tiesību normas, kas regulē aizbildņa iecelšanu, pamatā ir izdotas ar mērķi aizsargāt nepilngadīgā, kurš palicis bez vecāku aizgādības, intereses, kā arī šā nepilngadīgā tuvāko radnieku intereses nodrošināt bērna intereses. Tātad tuvākajiem radniekiem ir subjektīvās tiesības prasīt, lai viņus iecel par bērna aizbildni, ja bērnam ir iecelams aizbildnis. Taču arī tādā gadījumā bāriņtiesa lemj par atbilstošākā kandidāta iecelšanu no tuvāko radnieku vidus, bet atbilstoša radnieka neesamības gadījumā lemj par aizbildņu iecelšanu no citu personu vidus.

Bērna tuva radniecība ar aizbildni un ar to saistītā personīgā saikne ir viens no apstākļiem, kas, lemjot par aizbildņa atcelšanu, vērtējama kopsakarībā ar citiem lietā konstatētiem apstākļiem (Civillikuma 235.–236.pants, Augstākās tiesas judikatūra).

3. Apstākļiem, kas radušies pēc nelabvēlīga administratīvā akta pieņemšanas, lietas izspriešanā parasti nav nozīmes. Šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, tādēļ tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāizvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai.

Taču lietās, kas skar bērnu intereses, lai veicinātu ar konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem saistītās situācijas ātrāku un pareizāku noregulējumu, kā arī iespēju robežās izvairītos no citu ar konkrēto faktisko situāciju saistītu lietu rašanās, pārsūdzētais administratīvais akts nebūtu vērtējams atrauti no apstākļiem, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā. Tādēļ lietās, kas skar bērnu intereses, nelabvēlīga administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā ir vērtējami arī apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas (Augstākās tiesas judikatūra).

4. Vardarbība, tostarp emocionāla vardarbība, ir pamats aizbildņa atcelšanai no aizbildņa pienākumu pildīšanas, taču ne katra pieaugušā neadekvāta emocionālā rīcība pret bērnu veido emocionālu vardarbību, kas var būt pamats aizbildņa atcelšanai. Tas, vai pieaugušā konkrēta rīcība veido emocionālu vardarbību, izvērtējams atkarībā no konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem, tostarp ņemot vērā to, vai šāda rīcība ir bijusi vērsta uz bērna pašcieņas aizskaršanu vai psiholoģisku ietekmēšanu, un tās ietekmi uz konkrēto bērnu (Augstākās tiesas judikatūra).

Rīgā 2014.gada 26.novembrī

Lieta Nr.A420377813

SKA-1032/2014

SPRIEDUMS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

V.Krūmiņa,

tiesnese

D.Mita,

tiesnese

R.Viduša,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz L.S. pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2013.gada 22.marta lēmuma Nr.1-6/713 atcelšanu, sakarā ar Rīgas bāriņtiesas kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 12.jūnija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[..]

Motīvu daļa

[7] Bāriņtiesu likuma 31.panta pirmās daļas 2.punktā noteikts, ka bāriņtiesa pastāvīgi uzrauga aizbildņu rīcību bērna personisko un mantisko tiesību un interešu nodrošināšanā, uzraugot, vai aizbildnis gādā par sava aizbildnamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par sava bērna audzināšanu. Savukārt Bāriņtiesu likuma 32.pants nosaka bāriņtiesas pienākumu, ja konstatēti pārkāpumi aizbildņa rīcībā. Atbilstoši minētā panta pirmajai daļai, ja konstatētas kļūdas aizbildņa iesniegtajā norēķinā vai bērna interesēm neizdevīga aizbildņa darbība, bāriņtiesa: 1) dod aizbildnim attiecīgus norādījumus; 2) lemj par aizbildņa atstādināšanu; 3) lemj par aizbildņa atcelšanu.

Tādējādi, ja vien bērns neatrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai bērna turpmākā atrašanās ģimenē neapdraud viņa veselību vai dzīvību, bāriņtiesai, konstatējot nepilnības aizbildņa darbībā, vispirms jācenšas sniegt aizbildnim palīdzību šo nepilnību novēršanā, sniedzot attiecīgus norādījumus. Tikai tad, ja, sniedzot atbalstu aizbildnim, situāciju noregulēt nav izdevies, lemjams par aizbildņa atcelšanu.

[8] Apgabaltiesa pamatoti norādījusi uz to, ka jāvērtē bērnu un vecāsmātes personiskās attiecības un nepieciešamību tās pēc iespējas aizsargāt un saglabāt.

Nepieciešamība bērna aizbildnības gadījumā prioritāri izvērtēt tuvu radnieku iespēju būt par aizbildni izriet no vairākām Civillikuma normām.

Atbilstoši Civillikuma 235.panta pirmajai daļai aizbildnība pār nepilngadīgajiem, izņemot šā likuma 229.pantā minēto gadījumu, piekrit vispirms viņu tuvākajiem radniekiem, bet tam ir nepieciešams bāriņtiesas

apstiprinājums. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka par tuvākajiem nepilngadīgo radiniekiem uzskatāmi tie, kas, šiem nepilngadīgajiem mirstot, būtu viņu likumiskie mantinieki. Savukārt panta trešajā daļā noteikts, ka par aizbildņiem bāriņtiesa izrauga no vienādi tuviem radiniekiem piemērotākos, bet, ja tuvākie izrādītos nepiemēroti, tad tālākos. Atbilstoši Civillikuma 236.pantam, ja starp nepilngadīgo radiniekiem neatrodas spējīgi vai arī ja spējīgie nevar uzņemties aizbildnību, vai ja viņus atlaiž no aizbildņa amata likumisku iemeslu dēļ, kā arī ja nepilngadīgajiem nemaz nav radnieku, aizbildņus ieceļ bāriņtiesa no citu personu vidus, un tai jārikojas šajā ziņā pašai no sevis, tiklīdz tā dabū zināt, ka ir tādi pilnīgi bāriņi.

[9] Augstākā tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka tiesību normas, kas regulē aizbildņa iecelšanu, pamatā ir izdotas ar mērķi aizsargāt nepilngadīgā, kurš palicis bez vecāku aizgādības, intereses, kā arī šā nepilngadīgā tuvāko radnieku intereses nodrošināt bērna intereses (sk. *Augstākās tiesas 2014.gada 4.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-743/2014 7.punktu*, *2007.gada 16.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-144/2007 8.punktu*). Tātad tuvākajiem radiniekiem ir subjektīvās tiesības prasīt, lai viņus ieceļ par bērna aizbildni, ja bērnam ir ieceljams aizbildnis (sk. *Augstākās tiesas 2014.gada 4.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-743/2014 7.punktu*, *2007.gada 16.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-144/2007 7.punktu*). Taču arī tādā gadījumā bāriņtiesa lemj par atbilstošākā kandidāta iecelšanu no tuvāko radnieku vidus, bet atbilstoša radnieka neesamības gadījumā lemj par aizbildņa iecelšanu no citu personu vidus.

Nemot vērā minēto, bērna tuva radniecība ar aizbildni un ar to saistītā personīgā saikne ir viens no apstākļiem, kas, lemjot par aizbildņa atcelšanu, vērtējama kopsakarībā ar citiem lietā konstatētiem apstākļiem.

[10] Vienlaikus attiecības, kas skar vecvecākus un bērnus, nav aplūkojamas atrauti no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un Satversmē garantētajām tiesībām uz ģimenes dzīvi.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka jēdziens „ģimenes dzīve” Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta izpratnē aptver saikni vismaz starp tuvākajiem radiniekiem, kā piemēram, vecvecākiem un mazbērniem, jo šādiem radiniekiem var būt ievērojama loma ģimenes dzīvē (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 13.jūnija sprieduma lietā „Marckx pret Beļģiju” (Marckx v. Belgium) 45.punktu*). Vecvecāku un bērna, tāpat kā vecāku un bērna, savstarpējā saskarsme ir ģimenes dzīves būtisks elements, un nacionālais regulējums, kas ierobežo šādu saskarsmi, uzskatāms par iejaukšanos konvencijas 8.pantā garantētajās tiesībās (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 27.aprīļa sprieduma lietā „L. pret Somiju” (L. v. Finland) 101.punktu*).

Tas, vai starp radnieku un bērnu pastāv „ģimenes dzīve”, ir izvērtējams, ņemot vērā katras konkrētās lietas faktiskos apstākļus. Tas ir atkarīgs no pastāvošas ciešas personīgas saiknes (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 25.novembra sprieduma lietā „Jučus un Jučuviene pret Lietuvu” (Jucius and Juciuviene v. Lithuania) 27.punktu*). Šajā sakarā var tikt vērtēts, piemēram, laiks, kuru bērns ir pavadījis pie radnieka, bērna pieķeršanās radniekam un tas, vai bērns radnieka mājās uztver kā savējās (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994.gada 23.septembra sprieduma lietā „Hokaneni pret Somiju” (Hokkanen v. Finland) 64.punktu*).

Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir arī norādījusi, ka attiecībām starp vecvecākiem un mazbērniem pēc savas būtības pienākas mazāka aizsardzības pakāpe nekā attiecībām starp bērniem un viņu vecākiem (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 4.maija lēmumu lietā „G.H.B. pret Apvienoto Karalisti” (G.H.B. v. The United Kingdom)*).

[11] Tādējādi Administratīvā apgabaltiesa pamatoti kopsakarībā ar citiem apstākļiem ņēmusi vērā arī to, ka bērniem ar vekomāti ir izveidojusies cieša emocionālā saikne kā ar tuvu ģimenes locekli, bērni pieteicējai ir emocionāli pieķērušies, gaida tikšanos ar pieteicēju un priecājas satiekoties. Šādus apstākļus Administratīvās apgabaltiesas tiesas sēdē apstiprināja gan sevišķā aizbildne, gan ģimenes krīzes centra, kurā atrodas zēni, sociālais pedagogs, uzsverot, ka zēnu interesēs ir atgriezties ģimenē pie vecāsmātes. Izvērtējot minētos apstākļus, Administratīvā apgabaltiesa atzinusi, ka tai nerodas šaubas par to, ka gan pieteicēja, gan zēni savu dzīvi asociē ar atrašanos kopā, proti, ģimenē. Papildus minētajam Administratīvā apgabaltiesa ņēmusi vērā arī to, ka pieteicējas atcelšana no bērnu aizbildņa pienākumu pildīšanas liedz pieteicējai iespēju kļūt par bērnu aizbildni vispār.

[12] Bāriņtiesa kasācijas sūdzībā iebildusi pret to, ka tiesa atsaukusies uz pierādījumiem, kas nebija bāriņtiesas rīcībā pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī.

Vispārīgi ir pareizs secinājums, ka apstākļiem, kas radušies pēc nelabvēlīga administratīvā akta pieņemšanas, lietas izspriešanā nav nozīmes. Šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, tādēļ tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāizvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai.

Taču lietās, kas skar bērnu intereses, lai veicinātu ar konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem saistītās situācijas ātrāku un pareizāku noregulējumu, kā arī iespēju robežās izvairītos no citu ar konkrēto faktisko situāciju saistītu lietu rašanās, pārsūdzētais administratīvais akts nebūtu vērtējams atrauti no apstākļiem, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā. Tādēļ lietās, kas skar bērnu

intereses, nelabvēlīga administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā ir vērtējami arī apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas.

Nemot vērā minēto, Administratīvā apgabaltiesa pamatoti vērtējusi arī pierādījumus, kas iegūti pēc pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas.

[13] Pretēji bāriņtiesas viedoklim tas, ka bāriņtiesas locekļa vienpersoniskais lēmums nav ticis pārsūdzēts, nenozīmē, ka Administratīvā apgabaltiesa nevarēja vērtēt tajā norādītos faktiskos apstākļus.

Bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisks lēmums ir pagaidu risinājums, jo nākamo 15 dienu laikā bāriņtiesai ir pienākums pilnīgi noskaidrot apstākļus par turpmāku aizbildņa iespēju īstenot bērna aprūpi, tostarp apstākļus, kas radušies pēc vienpersoniskā lēmuma pieņemšanas (*sal. Augstākās tiesas 2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-372/2014 14.punktu*). Nemot vērā minēto, apstākļi, kas bija pamatā bāriņtiesas amatpersonas vienpersoniskā lēmuma pieņemšanai, tiek vērtēti arī bāriņtiesas koleģiālajā lēmumā. Līdz ar to šie apstākļi ņemami vērā, arī izvērtējot bāriņtiesas koleģiālo lēmumu.

[14] Bāriņtiesa norādījusi, ka Administratīvā apgabaltiesa nav pietiekami novērtējusi vecātēva pieļauto emocionālo un fizisko vardarbību pret bērniem.

Nav šaubu, ka vardarbība, tostarp emocionāla vardarbība, ir pamats aizbildņa atcelšanai no aizbildņa pienākumu pildīšanas. Vienlaikus vērā ņemams, ka ne katra pieaugušā neadekvāta emocionālā rīcība pret bērnu veido emocionālu vardarbību, kas var būt pamats aizbildņa atcelšanai. Tas, vai pieaugušā konkrēta rīcība veido emocionālu vardarbību, izvērtējams atkarībā no konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem, tostarp ņemot vērā to, vai šāda rīcība ir bijusi vērsta uz bērna pašcieņas aizskaršanu vai psiholoģisku ietekmēšanu, un tās ietekmi uz konkrēto bērnu.

No Administratīvās apgabaltiesas konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem izriet, ka bērnu vecaistēvs, kas arī dzīvoja kopā ar bērniem, ir lamājies, kad bērni uzvedušies skaļi vai nav klausījuši. Administratīvā apgabaltiesa pareizi atzinusi, ka šāds paņēmieni, ar kādu vecaistēvs ģimenē veic bērnu audzināšanu, ir neatbilstošs, vienlaikus norādot, ka ar vecotēvu ir veiktas pārrunas un viņš savu nepareizo rīcību ir sapratis, turklāt viņš vēlas piedalīties bērnu audzināšanā.

[15] Augstākās tiesas ieskatā, minētais apstākļis kopsakarībā ar citiem lietā konstatētajiem apstākļiem konkrētajā gadījumā nevar būt pamats pieteicējas atcelšanai no aizbildņa pienākumu pildīšanas.

Pretēji bāriņtiesas norādītajam Administratīvā apgabaltiesa ir vērtējusi arī to, vai vecaistēvs pret bērniem pieļāvis fizisku vardarbību. Administratīvā apgabaltiesa konstatējusi, ka pārsūdzētajā lēmumā norādītais par fizisku vardarbību pret bērniem ir balstīts tikai uz I.K. paskaidrojumiem policijai, paši bērni nolieguši vecātēva fizisku vardarbību pret viņiem, norādot, ka vecaistēvs

tikai vienu reizi vienu no zēniem, kad viņš bez atļaujas bija devies līdzī savam bioloģiskajam tēvam, nopēris.

[16] Bāriņtiesa vairākkārt kasācijas sūdzībā uzsvērusi to, ka pieteicēja neatsakās no sadarbības ar sociālo dienestu, taču faktiski neizmanto tā pakalpojumus.

Administratīvā apgabaltiesa atzinusi, ka pieteicējas rīcība nav bijusi pietiekama un bērniem ir nepieciešama palīdzība psiholoģisko problēmu risināšanai. Vienlaikus apgabaltiesa arī norādījusi, ka nav pamatots bāriņtiesas apgalvojums, ka pieteicēja vispār nav veikusi nekādus pasākumus, lai ar kompetentu trešo personu palīdzību risinātu zēnu uzvedības problēmas. Pieteicēja un sociālais dienests 2013.gada 28.februārī ir noslēdzis vienošanos par zēnu mācīšanās un uzvedības problēmu risināšanu. Tajā kā termiņš pieteicējai veicamajām aktivitātēm norādīts 2013.gada 30.jūnijs, savukārt pārsūdzēto lēmumu bāriņtiesa pieņēma jau 2013.gada 22.martā. Konkrētajos faktiskajos apstākļos šis laikposms ir pārāk īss, lai secinātu, ka pieteicēja ar sociālo dienestu nesadarbojās.

Turklāt pieteicēja līdz pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanai atrisināja jautājumu saistībā ar dzīvesvietu, kā arī bija pieteikusi zēnus pie speciālistiem, taču bērnu izņemšana no ģimenes liedza iespēju speciālistus apmeklēt. Tāpat pieteicēja no 2013.gada 19.aprīļa ir uzsākusi konsultācijas pie psihologa un tās regulāri apmeklējusi. Šajā sakarā bāriņtiesa nepamatoti norādījusi, ka psihologa konsultācijas pieteicēja izmantojusi sava emocionālā stāvokļa uzlabošanai. Kā izriet no pārskata par klienta psiholoģisko konsultēšanu, vairākās tikšanās reizēs ar psihologu pieteicēja pārrunājusi tieši jautājumus saistībā ar bērniem. Šajā sakarā vērā ņemams, ka psiholoģiskās palīdzības sniegšanai būtiska ir ne tikai bērnu konsultācijas pie speciālistiem, bet arī attiecīgu prasmju attīstīšana aizbildnim.

Kontekstā ar iepriekš minētajiem faktiskajiem apstākļiem Administratīvā apgabaltiesa pamatoti ņēmusi vērā arī to, ka bērni līdz aizbildnības nodibināšanai ilgstoši atradās ļoti nelabvēlīgā sociālajā situācijā, kas arī ietekmē zēnu uzvedības problēmas.

[17] Kasācijas sūdzībā arī nepamatoti norādīts, ka Administratīvā apgabaltiesa nav motivējusi attieksmi pret pirmās instances tiesas spriedumu. Apgabaltiesa, novērtējot lietā konstatētos apstākļus to kopsakarībā, ir norādījusi, ka pirmās instances tiesa nepareizi izvērtēja lietas faktiskos apstākļus, tādēļ nonāca pie kļūdaina secinājuma par bāriņtiesas lēmuma tiesiskumu.

[18] Līdztekus minētajam virkne kasācijas sūdzības argumentu ir vērsti uz pierādījumu pārvērtēšanu, kas nav Augstākās tiesas kompetencē. Administratīvās apgabaltiesas pieļautus procesuālo tiesību normu pārkāpumus pierādījumu novērtēšanā Augstākā tiesa nesaskata. No

Administratīvās apgabaltiesas sprieduma izriet, ka tiesa pierādījumus novērtējusi to kopumā. Apstāklis, ka procesa dalībnieks nepiekrīt tiesas veiktajam pierādījumu novērtējumam, nevar būt pamats sprieduma atcelšanai.

[19] No Administratīvās apgabaltiesas konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem to kopsakarībā Augstākajai tiesai nerodas pārlicība, ka bāriņtiesas konstatētās problēmas pieteicējas īstenotajā bērnu aizbildnībā, pieteicējai sadarbojoties ar iestādēm, konkrētajā gadījumā nav iespējams atrisināt saudzīgākā veidā, nevis atceļot pieteicēju no aizbildņa pienākumu pildīšanas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 12.jūnija spriedumu, bet Rīgas bāriņtiesas kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

IV. Tiesas lēmumi

Nodokļu maksātāja pienākums sniegt informāciju nodokļu administrācijai

1. Informācijas pieprasīšana nodokļa audita ietvaros ir procesuāla darbība, kas vērsta uz galīga administratīvā akta izdošanu par nodokļa samaksu. Tās tiesiskumu kontrolē, pārbaudot nodokļa maksāšanas pārbaudes procesa noslēdzošo lēmumu (Augstākās tiesas judikatūra).

2. Nodokļu administrācija var lūgt nodokļa maksātājam papildu informāciju vai sniegtās informācijas (deklarāciju, pārskatu) izskaidrojumu arī pirms nodokļa audita uzsākšanas, piemēram, lai tikai izlemtu, vai ir pamatots iemesls uzsākt nodokļa auditu. Šāds informācijas pieprasījums nerada tiesiskas sekas (Augstākās tiesas judikatūra).

3. Sekas nodokļa maksātāja sadarbības atteikumam ar nodokļu administrāciju ir risks, ka nodokļa aprēķināšanā tiks izmantota tā informācija, kura ir nodokļu administrācijas rīcībā. Tādējādi pašam nodokļa maksātājam ir jāizvērtē, vai informācija, kuru tas nevēlas sniegt par sevi un kuru neprasa iesniegt likumi, palīdzēs vai kaitēs nodokļa saistības pareizā noteikšanā (Augstākās tiesas judikatūra).

Rīgā 2014.gada 9.aprīli

Lietā Nr.6-80086413/5
SKA-148/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments
kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnesis
tiesnese
tiesnesis
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnese

J.Neimanis,
J.Briede,
A.Guļāns,
V.Kakste,
V.Krūmiņa,
D.Mita,
I.Skultāne,
L.Slica,
R.Vīduša,

rakstveida procesā izskatīja V.T. blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2013.gada 28.augusta lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt pieteikumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts ieņēmumu dienests pieprasīja pieteicējam V.T. sniegt informāciju un darījumu apliecināšanu dokumentu kopijas par pieteicēja darījumiem ar vairākām juridiskām personām, kā arī bezskaidras naudas uzkrājumiem.

[2] Pieteicējs iesniedza pieteikumu, lūdzot atcelt uzlikto pienākumu sniegt informāciju.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2013.gada 28.augusta lēmumu pieteikumu atteikts pieņemt, jo, tiesneša ieskatā, konkrētajā gadījumā informācija ir pieprasīta apstākļu noskaidrošanai, un tas nerada tiesiskas un faktiskas sekas, kurām būtu galīgā noregulējuma raksturs, tādēļ lieta nav skatāma administratīvā procesa kārtībā.

[4] Pieteicējs iesniedzis blakus sūdzību par tiesneša lēmumu, lūdzot to atcelt. Blakus sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Tiesa nav piemērojusi likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 10.panta pirmās daļas 5.punktu, kuru vajadzēja piemērot. Tiesai, vērtējot šo normu kopsakarā ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 15.pantu, bija jākonstatē, ka Valsts ieņēmumu dienestam nav tiesību prasīt un privātpersonai nav pienākums sniegt tādu informāciju, kas tiek prasīta ārpus nodokļu aprēķināšanai izmantojamās informācijas, turklāt nezinot tās iegūšanas mērķi.

[4.2] Tiesa neņēma vērā, ka par administratīvo aktu atzīstams arī tāds starplēmums, kurš pats par sevi rada būtisku aizskārumu. Pieteicējam arī nav saprotams, kāds varētu būt šis rīcības galīgais noregulējums, jo nekāds administratīvais process iestādē nav uzsākts.

[4.3] Dienests pieteicējam ir uzlicis pienākumu, kas rada tiesiskas sekas.

Motīvu daļa

[5] Nodokļu iekasēšana ir publiskas varas funkcija, kas izriet no sociāli atbildīgas valsts principa. Šīs funkcijas pildīšanai valsts pārvaldei ir nepieciešama informācija.

[6] Nodokļa saistības izpildes kontrolei nodokļu administrācijai ir pienākums uzsākt administratīvo lietu faktisko apstākļu noskaidrošanai (tas izriet no legalitātes un objektīvās izmeklēšanas principa). Lietas apstākļu noskaidrošanai administrācijai ir ar likumu piešķirtas tiesības iejaukties privātpersonu tiesībās likumā noteiktā apjomā un kārtībā (*likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 10.pants*). To vidū ir arī tiesības iegūt informāciju. Likums „Par nodokļiem un nodevām” piešķir nodokļu administrācijai plašas pilnvaras informācijas iegūšanā, nosakot nodokļa maksātājam pienākumu sadarboties

ar nodokļu administrāciju un sniegt administrācijas pieprasīto informāciju (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 15.panta pirmās daļas 5.punkts un 32.²pants*).

[7] Nodokļu administrācija iegūst informāciju no nodokļa maksātāja, saņemot likumā noteiktās nodokļa deklarācijas un pārskatus, veicot datu atbilstības pārbaudi (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta 5.¹daļa*) vai veicot nodokļa auditu (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa*), kā arī kontrolējot likumu prasību izpildi, vai netiek izdarīti administratīvi pārkāpumi. Tāpat nodokļu administrācija iegūst informāciju no citiem nodokļa maksātājiem, valsts reģistros esošās informācijas u.tml.

[8] Informācijas pieprasīšana nodokļa audita ietvaros ir procesuāla darbība, kas vērsta uz galīga administratīvā akta izdošanu par nodokļa samaksu. Tās tiesiskumu kontrolē, pārbaudot nodokļa maksāšanas pārbaudes procesa noslēdzošo lēmumu.

Taču vienmēr uzsākt nodokļa auditu, lai noskaidrotu kādu apstākli, būtu pārspīlēti. Tāpēc Augstākā tiesa uzskata, ka nodokļu administrācija var lūgt nodokļa maksātājam papildu informāciju vai sniegtās informācijas (deklarāciju, pārskatu) izskaidrojumu arī pirms nodokļa audita uzsākšanas, piemēram, lai tikai izlemtu, vai ir pamatots iemesls uzsākt nodokļa auditu. Tā arī šajā lietā Valsts ieņēmumu dienests vēstulē pieteicējam norādījis, ka pieprasīto ziņu iegūšanas rezultātā dienests tikai lems par nepieciešamību uzsākt kādu no kontroles procedūrām. Tādējādi pieteicēja norāde, ka viņš nezina, kādam mērķim tiek vākta informācija, neatbilst lietas apstākļiem.

[9] Izskatāmajā lietā informācijas pieprasījums nerada pieteicējam tiesiskas sekas. Lai arī Valsts ieņēmumu dienests Augstākajai tiesai paskaidrojis, ka uzskata pieprasījumu par tiesiski saistošu, tomēr tas nav izšķiroši. Sekas nodokļa maksātāja sadarbības atteikumam ar nodokļu administrāciju ir risks, ka nodokļa aprēķināšanā tiks izmantota tā informācija, kura ir nodokļu administrācijas rīcībā. Tādējādi pašam nodokļa maksātājam ir jāizvērtē, vai informācija, kuru tas nevēlas sniegt par sevi un kuru neprasa iesniegt likumi, palīdzēs vai kaitēs nodokļa saistības pareizā noteikšanā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 323.panta pirmās daļas 1.punktu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2013.gada 28.augusta lēmumu, bet V.T. blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Informācijas par tiesneša disciplināro atbildību konfidencialitātes satversmība

1. Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pantam par disciplināro izmeklēšanu vai tās rezultātu sabiedrība var uzzināt tikai kā par neidentificētu gadījumu, neuzzinot konkrētā tiesneša identitāti (Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants).

2. Tiesnešu pakļautība disciplinārajai atbildībai ir viens no instrumentiem, kas, ievērojot tiesas un tiesnešu neatkarību, vienlaikus tiecas novērst varas neadekvātu izmantošanu un tādējādi garantē taisnīgu tiesu (Latvijas Republikas Satversmes 92.pants).

3. Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu. Tādējādi tiek nodrošināta arī Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92.panta darbība, jo tiek veicināta sabiedrības informētība un uzticība valsts varai, arī tiesu varai (Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants).

4. Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. Latvijas Republikas Satversmes 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (Latvijas Republikas Satversmes 95., 100., 116.pants, Satversmes tiesas judikatūra).

5. Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶panta mērķis ir nodrošināt diskretumu attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas, kā arī aizsargāt tiesu varu kopumā no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem. Tomēr pantā ietvertais regulējums nav piemērots šo leģitīmo mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam (Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants).

6. Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojama (Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants).

7. Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspilējot diskrētuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāsargā pret lieku un nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas leģitīmās intereses būtu jālīdzsvaro ar citiem līdzekļiem. Tas būtu panākams, ievērojot diskrētumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par konkrēto gadījumu jau ir informēta. Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam (Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants).

Rīgā 2014.gada 19.decembrī

Lieta Nr.A420595011

SKA-370/2014

L Ē M U M S

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

tiesnese	R.Viduša,
tiesnese	J.Briede,
tiesnesis	A.Gulāns,
tiesnese	V.Kakste,
tiesnese	V.Krūmiņa,
tiesnese	D.Mita,
tiesnesis	J.Neimanis,
tiesnese	I.Skultāne,
tiesnese	L.Slica,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc R.B. pieteikuma par Tieslietu ministrijas 2011.gada 1.augusta lēmuma Nr.1-24/1516-B atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma 1000 Ls atlīdzināšanu, sakarā ar Tieslietu ministrijas kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 6.decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Interneta ziņu medijā www.kasjauns.lv 2011.gada 28.jūnijā tika publicēts raksts „Pret skandalozo tiesnesi B. ierosināta kārtējā disciplinārlieta”,

kurā, atsaucoties arī uz Tieslietu ministrijas parlamentārās sekretāres Karīnas Kornas sniegto informāciju, izklāstītas ziņas par disciplinārlietas ierosināšanu pret pieteicēju – tiesnesi R.B. – un ziņas par plānotās disciplinārlietas ierosināšanu pret pieteicēju.

Pieteicējs vērsās Tieslietu ministrijā ar iesniegumu, kurā lūdza atlīdzināt morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar Tieslietu ministrijas faktisko rīcību, izplatot ierobežotas pieejamības informāciju par ierosināto disciplinārlietu, atklājot pieteicēja identitāti, kā arī informējot, ka pret viņu tiks ierosināta vēl viena disciplinārlieta.

Tieslietu ministrija ar 2011.gada 1.augusta lēmumu Nr.1-24/1516-B iesniegumu noraidīja, jo atzina, ka nav konstatējama Tieslietu ministrijas prettiesiska rīcība – ierobežotas pieejamības informācijas izsniegšana no ierosinātās disciplinārlietas materiāliem.

[2] Pieteicējs vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par Tieslietu ministrijas 2011.gada 1.augusta lēmuma Nr.1-24/1516-B atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma 1000 Ls atlīdzināšanu.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2012.gada 25.aprīļa spriedumu pieteikumu apmierināja daļā – atzina par prettiesisku Tieslietu ministrijas faktisko rīcību, sniedzot informāciju, taču morālā kaitējuma atlīdzinājumu noteica 500 latus prasīto 1000 latu vietā.

[4] Administratīvā apgabaltiesa, izskatot lietu sakarā ar Tieslietu ministrijas apelācijas sūdzību, taisīja analogisku spriedumu. Apgabaltiesas spriedums pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem (kuri ietver arī rajona tiesas sprieduma argumentus, kuriem apgabaltiesa pievienojusies).

[4.1] Publicētajā rakstā ir izpausta informācija, ka pret pieteicēju ir ierosināta disciplinārlieta, un ierosinātās disciplinārlietas apstākļi un pamatojums disciplinārlietas ierosināšanai. Tāpat arī izpausta informācija, ka pret pieteicēju plānots ierosināt vēl vienu disciplinārlietu. Minētās informācijas izpaušana ir prettiesiska, jo tas ir pretrunā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmo daļu, kura nosaka ierobežojumus informācijas sniegšanai par disciplinārlietām.

[4.2] Ņemot vērā Tieslietu ministrijas rīcības prettiesiskumu, kā arī pieteicēja norādītos apstākļus (disciplinārlieta tika izbeigta, ir aizskarts pieteicēja gods un cieņa, neviens viņam nav atvainojies, raksts vēl joprojām nav koriģēts, tiesnesim jāturpina pildīt pienākumus kā, Tieslietu ministrijas vērtējumā, netaisnīgam un korumpētam tiesnesim), atzīstams, ka pieteicējam nodarīts būtisks kaitējums.

[4.3] Tieslietu ministrijas prettiesiskās rīcības sekas ir neatgriezeniskas, jo informācija ir izskanējusi publiskajā telpā un tās atsaukums konkrētajā gadījumā nesniegs vēlamo rezultātu, jo novērsīs tikai morālā kaitējuma

(pārdzīvojumu) turpināšanos. Šāds kaitējums atzīstams par smagu, un atļūdzinājums tādēļ nosakāms naudā.

[4.4] Ministrijas parlamentārās sekretāres rīcība, kas tika veikta dažas dienas pirms disciplinārlietas izskatīšanas Tiesnešu disciplinārkolēģijā, ir vērtējama kā tīša, nav izslēdzams nolūks kaitēt pieteicējam, viņa reputācijai un tiesneša autoritātei, ko apstiprina paziņojuma saturs un fakts, ka sabiedrībai netika sniegta informācija par citu tajā pašā laikā izskatāmu disciplinārlietu pret citu tiesnesi. Ministrija nav izpildījusi arī iepriekš citā lietā taisītu spriedumu par pienākumu atvairnoties pieteicējam. Ņemot vērā arī to, ka pieteicējs pats nav veicinājis prettiesisko rīcību, kā arī to, ka atbildētāja nav mēģinājusi atsaukt ziņas, un pārkāpuma ilglaicīgo raksturu, atbilstīgs atļūdzinājums nosakāms 500 latu apmērā.

[5] Tieslietu ministrija par apgabaltiesas spriedumu pilnā apjomā iesniedza kasācijas sūdzību. Tā pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Tiesa pārkāpa objektīvās izmeklēšanas principu, nepareizi novērtēja lietas apstākļus un pieļāva Administratīvā procesa likuma 154.panta trešās daļas pārkāpumu. Tiesai nebija pamata konstatēt, ka ministrijas parlamentārā sekretāre būtu sniegusi rīkojumā par disciplinārlietas ierosināšanu norādītās ziņas. Šādu secinājumu varētu izdarīt vienīgi gadījumā, ja būtu noteikta lingvistiskā ekspertīze vai arī ja plašsaziņas līdzekļa pārstāvis un pati parlamentārā sekretāre būtu nopratināti kā liecinieki.

Ministrijā nav saņemts neviens iesniegums par ierobežotas pieejamības informācijas izsniegšanu, ministrija šādas ziņas nesniedza. Parlamentārā sekretāre apstiprināja informāciju par ierosināto disciplinārlietu, kā arī sniedza viedokli par nepieciešamajām izmaiņām tiesu sistēmas politikā, taču neizpaua informāciju, ko aizsargā Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmā daļa.

[5.2] Nosakot kaitējuma apmēru, tiesa veikusi neadekvātu salīdzinājumu ar citām lietām, kuras nav līdzīgas. Tiesas norāde par agrāka tiesas sprieduma nepildīšanu ir nepamatota – pieteicēja sūdzība par to attiecīgajā lietā tikusi noraidīta. Turklāt citu lietu apstākļi nav ņemami vērā šajā lietā.

[6] Pieteicējs par ministrijas kasācijas sūdzību iesniedzis paskaidrojumus, kuros kasācijas sūdzību neatzīst un pauž viedokli, ka atsakāma kasācijas tiesvedības ierosināšana.

Motīvu daļa

[7] Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants nosaka robežas pieejai lēmumam par disciplinārlietas ierosināšanu, izskatīšanu, kā arī disciplinārlietas materiāliem. Minētais pants nosaka:

„(1) Lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāli līdz brīdim, kad stājas spēkā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums

disciplinārlietā, ir pieejami tikai personām, kurām šādas tiesības noteiktas šajā likumā.

(2) Atklātā sēdē izskatītas disciplinārlietas materiāli ir ierobežotas pieejamības informācija.

(3) Slēgtā sēdē izskatītas disciplinārlietas materiāli kļūst par ierobežotas pieejamības informāciju piecus gadus pēc disciplinārlietā pieņemtā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmuma spēkā stāšanās.

(4) Izsniedzot šā panta otrajā un trešajā daļā minēto informāciju, aizsedz to informācijas daļu, kura atklāj fiziskās personas identitāti.

(5) Valsts pārvaldes un tiesu varas institūcijām atklātā un slēgtā sēdē izskatītās disciplinārlietas materiāli un pieņemtais lēmums ir pieejams, ja tie šīm institūcijām nepieciešami savu funkciju veikšanai. Informācijas saņēmējs nodrošina šiem disciplinārlietas materiāliem un pieņemtajiem lēmumiem likumā paredzēto aizsardzību.

(6) Disciplinārlietā pieņemto lēmumu nosūta visiem tiesu priekšsēdētājiem, kā arī publicē mājaslapā internetā, aizsedzot to informācijas daļu, kura atklāj fiziskās personas identitāti.”

[8] Vērtējot panta daļas kopsakarā, secināms:

1) līdz disciplinārlietas izskatīšanai sabiedrībai (proti, ikvienai personai, ja vien tā neietilpst to personu lokā, kurām likums paredz pieeju lēmumam un disciplinārlietas materiāliem) netiek sniegta informācija par iespējami rosināmo vai ierosināto disciplinārlietu pret tiesnesi;

2) lietas materiāliem iespējams piekļūt tikai pēc lietas izskatīšanas (slēgtā sēdē izskatītām disciplinārlietām – vēl pēc papildu piecu gadu termiņa), tomēr ievērojot ierobežotas pieejamības informācijas izsniegšanas priekšnoteikumus (tātad – nav vispārējas pieejamības); informācijas izsniegšana, ja tā konkrētā gadījumā notiek, tiek veikta, noslepenojot personu identitāti;

3) plašākai sabiedrībai pēc lietas izskatīšanas ir pieejams disciplinārlietā pieņemtais lēmums, taču konkrētā tiesneša vārds pat pēc lēmuma publiskošanas netiek atklāts.

Ievērojot panta sesto daļu, arī panta pirmā un citas daļas ir iztulkojamas tādējādi, ka nedz pirms disciplinārlietas izskatīšanas, nedz pēc tam ziņas par konkrēto tiesnesi nav izpaužamas sabiedrībai. Tas liedz arī atreferēt vai citādi paziņot informāciju par kāda konkrēta tiesneša iespējamo disciplinārpārkāpumu, jo pretējā gadījumā panta ceturtajai un sestajai daļai par fiziskās personas identitātes sargāšanu vairs nebūtu jēgas. Neviena šā panta norma neparedz informāciju par disciplinārpārkāpuma izmeklēšanu vai disciplināratbildības piemērošanu darīt zināmu sabiedrībai līdz ar attiecīgā tiesneša identitāti. Informācijas saņemšana (bez tiesneša identitātes) iespējama tikai noteiktos gadījumos pēc lietas izskatīšanas,

izdarot apsvērumus par ierobežotas pieejamības informācijas saņemšanas pamatotību.

[9] Attiecībā uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdēm, kurās izskata disciplinārlietu, likums neprecizē, vai tās ir atklātas. Savukārt Disciplinārtiesas sēdes vispārīgi ir slēgtas, ja vien atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.³panta trešajai daļai Disciplinārtiesā nenolemj pretēji.

Tādējādi vispārēja disciplinārlietas izskatīšanas atklātība likumā nav paredzēta, taču vismaz Disciplinārtiesā tā ir iespējama individuālos gadījumos.

[10] Līdz ar to – atbilstoši likuma regulējumam – vispārējā gadījumā par disciplināro izmeklēšanu vai tās rezultātu sabiedrība var uzzināt tikai kā par neidentificētu gadījumu, neuzzinot konkrētā tiesneša identitāti.

[11] Augstākās tiesas ieskatā, disciplinārlietas ierosināšanas un izskatīšanas konfidencialitātes regulējuma izpratne un piemērošana ir nopietni apsverama saistībā ar taisnīgas tiesas jēdzienu, tiesnešu neatkarību un sabiedrības uzticību tiesu varai.

[12] Tiesnešu pakļautība disciplinārajai atbildībai ir viens no instrumentiem, kas, ievērojot tiesas un tiesnešu neatkarību, vienlaikus tiecas novērst varas neadekvātu izmantošanu un tādējādi garantē taisnīgu tiesu (*Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pants*). Tiesu pakļautība tiesībām, kā arī ikvienas personas pieeja neatkarīgai un objektīvai tiesai ietilpst arī Satversmes 1.pantā iemiesotajā tiesiskās valsts virsprincipā, ko atklāj arī Satversmes preambulas ceturrtā rindkopa (*sk. Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. 1.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 181.lpp. 150.punkts, 188.lpp. 175.punkts, 208.–209.lpp. 240.–244.punkts*).

Vienlaikus būtiski ir arī tas, vai sabiedrība par tiesu varas darbību un iespējamām disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu ir informēta.

[13] Sabiedrības informētība par valsts varas, tostarp tiesu varas darbību, visupirms ietilpst Satversmes 1.pantā, kas noteic, ka Latvija ir demokrātiska republika. Satversmes preambulas ceturrtā rindkopa uzsver demokrātiskas un tiesiskās valsts virsprincipus kā neatņemami piemētošus Latvijas valstiskajai iekārtai. „Demokrātiskas valsts pārvaldes funkcionēšanas neatņemama pazīme ir tās pārskatāmība [..]. Pārvaldes iestādēm savā ikdienas darbā jāievēro un jāpiemēro cilvēktiesību normas, kas noteiktas Satversmē un citos likumos. Ikvienam cilvēkam saskaņā ar Satversmi ir tiesības būt informētam par valsts pārvaldes sistēmas institūciju darbību, lai pārlicinātos, ka tās efektīvi, godīgi un taisnīgi saskaņā ar likumiem, pilda sabiedrības uzticētās funkcijas.” (*sk. Satversmes tiesas 1999.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr.04-02(99) 3.punktu*).

Sabiedrības informētība kā demokrātijas sastāvdaļa ir atzīta Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) 10.panta kontekstā: „Sabiedrību interesējošos jautājumos, par kuriem ziņo prese, tādējādi bez šaubām ietilpst tie, kas attiecas uz tiesu sistēmu – institūciju, kas ir būtiska jebkurā demokrātiskā sabiedrībā [...]. Prese ir viens no veidiem, kuros politiski un sabiedriskais viedoklis var pārbaudīt, ka tiesneši pilda viņu smagos pienākumus tādā veidā, kas saskan ar mērķi, kas ir viņiem uzticētā uzdevuma pamatā.” (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 14.februāra sprieduma lietā „Žili un Šarls Liberatjoni pret Franciju” (Jury and Sarl Liberation v. France) 66.punktu ar atsaucēm uz 1997.gada 24.februāra sprieduma lietā „De Hāss un Heiselss pret Beļģiju” (De Haes and Gijssels v. Belgium) 37.punktu un 1995.gada 26.aprīļa sprieduma lietā „Prāgers un Oberšliks pret Austriju” (Prager and Oberschlick v. Austria) 34.punktu).*

Sabiedrības informētība un līdz ar to kontrole pār tiesu varu visās tās izpausmēs (arī saistībā ar disciplinārlietām) rada tādu pašu efektu kā tiesas atklātības princips: tas nodrošina tiešu un netiešu spiedienu tiesiskuma ievērošanai.

[14] Tāpat jāpatur prātā: lai tiesu vara funkcionētu, tai ir jābaida sabiedrības uzticība. Uz tiesu varu tas attiecas tāpat kā uz citiem valsts varas atzariem un uz valsts pārvaldes funkcionēšanu kopumā. Arī sabiedrības uzticība valsts pārvaldei raksturo demokrātisku valsts iekārtu ar tajā valdošo demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipu (*Satversmes 1.pants*) un ir nepieciešama sekmīgai valsts funkcionēšanai. Eiropas Padomes Ministru komitejas 2010.gada 17.novembra rekomendācijas CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un atbildību (*Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities*) ievadā tiek citstarp norādīts uz nozīmi, kāda ir piešķirama personu uzticībai tieslietu sistēmai. Rekomendācijas 20.punktā vērsta uzmanība, ka tiesneši, kuri ir sabiedrības, kurai tie kalpo, daļa, nevar efektīvi spriest tiesu bez sabiedrības uzticēšanās. Šādu atziņu pauž arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (sk. 1995.gada 26.aprīļa sprieduma lietā „Prāgers un Oberšliks pret Austriju” (*Prager and Oberschlick v. Austria*) 34.punktu).

Savukārt sabiedrības uzticība tiesu varai ir balstīta citstarp sabiedrības palāvēībā, ka tiesneši, pirmkārt, paši savā ikdienas darbā kontrolē savas rīcības un lēmumu tiesiskumu un ētiskumu, otrkārt, ka prettiesiskas un neētiskas tiesneša rīcības gadījumā noteikta mehānisma ietvaros tas tiks izmeklēts, vajadzības gadījumā pakļaujot tiesnesi disciplinārai vai, noziedzīga nodarījuma gadījumā, kriminālatbildībai. Ja sabiedrība ir pārliecināta, ka pārkāpumi tiesas

un tiesnešu rīcībā tiks pienācīgi izmeklēti, tai aug pašāvība, ka tiesas spriešana notiek tiesiski.

Šāda sabiedrības pašāvība veidojas atbilstoši informācijai, ko sabiedrība saņem par tiesu (tiesnešu) darbību, kā arī par iespējamiem pieļautajiem pārkāpumiem un to izmeklēšanu. No otras puses, būtu jānovērš, ka sabiedrībā tiek izplatīta maldinoša informācija, kas nepamatoti grautu tiesu varas prestižu.

Tādējādi arī sabiedrības uzticības jautājumā ir jāatgriežas pie sabiedrības tiesībām saņemt informāciju.

[15] Informācijas pieejamība ietilpst vienā no personas pamattiesībām – Satversmes 100.pantā garantētajā vārda brīvībā.

Satversmes 100.pants paredz, ka ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus.

Minētais pants ietver tiesības ne tikai brīvi paust savus uzskatus un izplatīt informāciju, bet arī brīvi iegūt informāciju. Pēc savas būtības tiesības uz vārda brīvību izriet no sabiedrības tiesībām saņemt informāciju (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 31.punktu*). Turklāt Satversmes 100.pantā garantētā vārda brīvība ietver arī preses brīvību (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-02-0106 secinājumu daļas 1.punktu, 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 21.punktu*). Demokrātiskas sabiedrības interese ir dot iespēju presei īstenot tās vitālo „sabiedriskā sargsuņa” lomu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 14.februāra sprieduma lietā „Žili un Šarls Liberatjoni pret Franciju” (July and Sarl Liberation v. France) 64.punktu*).

[16] Tātad atbilstoši Satversmes 100.pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu. Tādējādi tiek nodrošināta arī Satversmes 1. un 92.panta darbība, jo tiek veicināta sabiedrības informētība un uzticība valsts varai, arī tiesu varai. Proti, Satversmes 100.pantā ietvertā vārda brīvība ir instruments, kas palīdz īstenoties Satversmes 1. un 92.pantam.

[17] Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība (kas arī ir Satversmes 95.pantā aizsargāta pamattiesība) un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 26.punktu*).

Šādas leģitīmas intereses tiešā tekstā norādītas arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 10.panta otrajā daļā un, harmoniski interpretējot,

ielasāmas arī Satversmes 116.pantā (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra sprieduma lietā Nr.2003-05-01 22., 24.punktu*).

Vārda brīvības, tāpat kā jebkuras pamattiesības, ierobežošana ir attaisnojama, ja attiecīgais ierobežojums ir noteikts ar likumu, attaisnojams ar leģitīmu mērķi, kā arī ir proporcionāls jeb samērīgs.

[18] Eiropas Cilvēktiesību tiesa attiecībā uz tiesu varas reputācijas aizsardzību norāda uz nepieciešamību saglabāt tiesu varas autoritāti un objektivitāti, pasargājot to pret destruktīviem un nepamatotiem uzbrukumiem. Tomēr, pastāvot noteiktiem apstākļiem vai izvērstai argumentācijai, arī tiesneši var tikt kritizēti (*sk. 1995.gada 26.aprīļa sprieduma lietā „Prāgers un Oberšlicks pret Austriju” (Prager and Oberschlick v. Austria) 34.punktu; Bitāns A., Judins A. 95.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 235.lpp., 140.punkts*).

[19] Savukārt runājot par tiesneša privātās dzīves (goda un cieņas) aizsardzību kā vārda brīvības ierobežošanas pamatu, jāpatur prātā nepieciešamība aizsargāt tiesnesi pret nepamatotiem apvainojumiem. Tas ir īpaši svarīgi tā iemesla dēļ, ka ietver ļoti nozīmīgu personas dzīves jomu. Tiesneša statuss vienmēr saistās ar paaugstinātām sabiedrības gaidām attiecībā uz personas morālajām un profesionālajām īpašībām. Tādēļ ikviens apvainojums neētiskā vai prettiesiskā rīcībā var būtiski iedragāt konkrētās personas reputāciju.

[20] Fokusējot interešu līdzsvarošanu tieši uz disciplinārpārkāpumu izskatīšanu, vērā ņemams arī tas, ka disciplinārpārkāpumu izmeklēšanas un izskatīšanas process ir sodu process pret konkrētu personu.

Eiropas Padomes ietvaros – attiecībā uz kriminālo justīciju – ir konkrētāk risināts jautājums par to, kā līdzsvarot trīs Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijā ietvertās cilvēktiesības. Ministru komitejas 2003.gada 10.jūlija rekomendācija Rec(2003)13 par informācijas attiecībā uz kriminālprocesi pieejamību plašsaziņas līdzekļos ir pieņemta, domājot par konvencijas 6.pantā (tiesības uz taisnīgu tiesu), 8.pantā (privātās dzīves, arī goda un cieņas aizsardzība) un 10.pantā (vārda brīvība) ietverto tiesību līdzsvarošanu.

Disciplinārpārkāpumu izskatīšanas process būtiski atšķiras no kriminālprocesa, jo atbildībai par nodarījumu nav kriminālo sankciju rakstura un personu rīcība tiek vērtēta specifiski saistībā ar to amatpersonas statusu. Tomēr, Augstākās tiesas ieskatā, rekomendācijā ietvertie principi var būt noderīgi, domājot par atklātību vai konfidencialitāti arī tiesnešu disciplinārlietās, jo atklāj pēc būtības līdzīgas interešu un tiesību sadursmes.

Rekomendācijas 1.principā norādīts, ka sabiedrībai jābūt iespējai no plašsaziņas līdzekļiem saņemt informāciju par tiesu varas institūcijām un policiju. Tādēļ žurnālistiem jābūt iespējai brīvi ziņot un komentēt par kriminālās justīcijas sistēmas funkcionēšanu, un ierobežojumi būtu nosakāmi tikai rekomendācijā norādītajos gadījumos. Rekomendācija citstarp vērš uzmanību uz šādiem aspektiem: nepieciešamība ievērot nevainīguma prezumpciju pirms galīgā nolēmuma; informācijas korektums; informācijas izsniegšana oficiāli sankcionētos (*authorised – angļu val.*) veidos; nepieciešamība regulāri sniegt informāciju lietās, par kurām ir īpaša sabiedrības interese; būtu jāizvairās izmantot informāciju komerciāliem vai citiem mērķiem, kas nekalpo tiesiskuma īstenošanai; jāievēro procesā iesaistīto privātpersonu privātās dzīves aizsardzība; būtu jāatturas no tādas informācijas publiskošanas, kura rada neobjektivitātes vai procesa taisnīguma risku.

[21] Ne tikai Latvijas tiesiskajā regulējumā, bet arī starptautiskajos tiesību aktos un citu valstu tiesiskajā regulējumā ir ietvertas normas attiecībā uz pieeju informācijai par tiesnešu disciplinārlietām.

[22] Konfidencialitātes prasība attiecībā uz disciplinārlietas izskatīšanu ir paredzēta 1985.gadā pieņemtajos Apvienoto Nāciju Organizācijas Tiesu varas neatkarības pamatprincipos (*Basic Principles on the Independence of the Judiciary*). To 17.punkts paredz: „Jebkura tiesneša apsūdzība vai sūdzība par tā tiesisko un profesionālo varēšanu jāizskata kārtīgi un taisnīgi noteiktā kārtībā. Tiesnesim ir tiesības uz taisnīgu tiesas sēdi. Ja tiesnesis neiebilst, lieta tās sākuma stadijā izskatāma konfidenciali.”

Starptautiskās tiesnešu asociācijas 1999.gadā apstiprinātās Vispārējās tiesnešu hartas (*The Universal Charter of the Judge*) 11.pantā citstarp norādīts, ka disciplinārlietām pret tiesnešiem jābūt organizētām tādā veidā, kas nekaitē tiesnešu patiesai neatkarībai.

[23] Eiropas tiesību telpā jautājums par konfidencialitāti nav īpaši uzsvērts valstu kopējos tiesību aktos vai nevalstisko organizāciju dokumentos. Kā galvenie tiesu varas pienācīgas funkcionēšanas un neatkarības aspekti disciplinārās atbildības piemērošanas sakarā tiek apskatīti: disciplinārās atbildības piemērošanas pamatu ietveršana tiesību aktos, lietu izskatošās institūcijas neatkarības garantijas, pienācīgs disciplinārlietas izskatīšanas process, nodrošinot citstarp konkrētā tiesneša procesuālās tiesības.

Eiropas Padomes Ministru komitejas 2010.gada 17.novembra rekomendācija CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un atbildību neizvirza ieteikumus attiecībā uz disciplinārlietu ierosināšanas un izskatīšanas konfidencialitāti. Kā jau iepriekš norādīts, rekomendācijas ievadā un 20.punktā tiek norādīts uz nozīmi, kāda ir piešķirama personu uzticībai tieslietu sistēmai; savukārt rekomendācijas 18.punktā norādīts, ka gadījumā,

ja izpildvara un likumdevēja vara komentē tiesnešu lēmumus, tām būtu jāizvairās no kritikas, kas iedragātu tiesu sistēmas neatkarību vai sabiedrības uzticību tai.

Eiropas Padomes Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.3 par tiesnešu profesionālās uzvedības, jo īpaši ētikas, nesavienojamas uzvedības un objektivitātes principiem un noteikumiem (*Opinion no.3 of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the principles and rules governing judges' professional conduct, in particular ethics, incompatible behaviour and impartiality*) attiecībā uz konfidencialitātes prasību neformulē nekādus ieteikumus. Vienīgais, kas šajā viedoklī ir vērsts uz tiesnešu autoritātes aizsardzību, ir ieteikums noteiktai personai vai institūcijai atsiņāt nepamatotas sūdzības, lai tiesnesis netiktu iesaistīts disciplinārlietās, kas ierosinātas, pamatojoties uz sūdzībām no personām, kuru neapmierinātības iemesls ir tiesvedības iznākums (*sk. viedokļa 67.punktu*).

Eiropas Padomes organizētās tiesnešu sanāksmes 1998.gadā pieņemtajā Eiropas hartā „Par tiesnešu statusu” (*European Charter on the Statute for Judges*), lai arī ir definēti ieteicamie principi disciplinārbildības piemērošanas procesam, nav ietverti ieteikumi attiecībā uz konfidencialitātes ievērošanu.

[24] Pievēršoties tiesiskajam regulējumam konkrētās Eiropas valstīs, secināms, ka konfidencialitātes jautājums disciplinārlietu izskatīšanas procesā ne vienmēr ir skaidri regulēts, prakse attiecībā uz atklātības vai konfidencialitātes limeni ir dažāda.

Piemēram, Nīderlandes Augstākā tiesa, izskatot uz sūdzību pamata uzsāktās disciplinārlietas, spriedumu nepasludina publiski – to nosūta sūdzības iesniedzējam, konkrētajam tiesnesim, tā tiesai un tieslietu ministram. Spriedums tiek publicēts, izdzēšot visus personu vārdus (*sk. <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Hoge-Raad/Supreme-court/The-Procurator-General-of-the-Supreme-Court/Pages/Disciplinary-measures-and-complaints-against-judges.aspx>*).

Lielbritānijā atbilstoši 2014.gadā pieņemtajiem Tiesu varas disciplīnas noteikumiem (*Judicial Discipline (Prescribed Procedures) Regulations*) lēmuma pieņēmējs disciplinārlietā var piekrist informācijas publiskošanai par disciplinārlietas procesu vai disciplinārās atbildības piemērošanu. Publiskošana nozīmē jebkuru komunikācijas formu, kas vērsta uz individu, noteiktu sabiedrības daļu vai sabiedrību kopumā. Tādējādi (arī atbilstoši agrākajam regulējumam un praksei) notiek katra individuālā gadījuma izvērtēšana, samērojot sabiedrības leģitīmo interesi zināt informāciju (tostarp domājot par uzticību tiesu varai) un fiziskās personas tiesības uz datu aizsardzību (*sk., piemēram, Tieslietu ministrijas 2010.gada 8.februāra*

paziņojuma par lēmumu Nr.FS50280638 (par informācijas nesniegšanu attiecībā uz konkrēta tiesneša disciplinārpārkāpumiem) 61.–65.punktu, pieejams <https://ico.org.uk/>).

Francijā Tiesu varas padome sēdes sakarā ar disciplinārlietām kopš 1996.gada notur atklāti. Disciplinārlietu prakses apkopojums par vairākām desmitgadēm pirmoreiz publicēts 2006.gadā, padomei tādejādi īstenojot vēlmi veicināt atklātību, apkarot attiecībā uz tiesu varu bieži izteikto kritiku par korporatīvismu, kā arī informēt tiesnešus un prokurus par praksi attiecībā uz viņu pienākumiem (sk. *Maitrepierre E.J. Ethics, Deontology, Discipline of Judges and Prosecutors in France*. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No80/No80_29VE_Maitrepierre.pdf).

[25] Konkrētāks skatījums uz konfidencialitātes jautājumu ir raksturīgs Amerikas Savienotajās Valstīs. Tā Kolorado štata konstitūcijas VI panta 23.sadaļā ir noteikts, ka disciplinārlietas izmeklēšanas komisijas materiāli ir konfidenciali, pirms tiek izlemts rekomendēt Augstākajai tiesai piemērot disciplināro atbildību. Kā norādīts Kolorādo Tiesu varas disciplīnas komisijas izpilddirektora skaidrojumā, „konfidencialitāte iedrošina tiesas procesa dalībniekus, advokātus un citus iesniegt sūdzības par disciplinārpārkāpumiem un radīt drošību tiesnešiem, ka gadījumā, ja viņi pārkāptu [ētikas] kanonus, lieta tiks vesta diskrēti, profesionāli un bez publiskām spekulācijām vai politiska spiediena, kas varētu ietekmēt procesu. VI panta 23.sadaļas „c” punkta autori acīmredzot jūta, ka šie soļi varētu tikt veikti efektīvāk, ja tas tiktu izdarīts bez publiskošanas; vienlaikus formālas procedūras saglabāšana amatpārkāpuma gadījumos varētu nodrošināt publisku sankciju” (sk. *Campbell W.J. Confidentiality of Judicial Disciplinary Proceedings Explained*. Pieejams: <http://www.coloradosupremecourt.com/newsletters/spring2014/Confidentiality%20of%20Judicial%20Disciplinary%20Proceedings%20Explained.htm>).

Līdzīgi uzmanības pievēršana konfidencialitātei iespējamā disciplinārpārkāpuma izmeklēšanā un izskatīšanā vērojama, piemēram, Kalifornijas štatā (sk. http://www.cjp.ca.gov/complaint_process.htm), Ziemeļkarolīnas štatā (par Ziemeļkarolīnas regulējuma izmaiņām un publiskajām debatēm sakarā ar to sk. *Curliss J.A. New NC law shrouds judicial discipline process in secrecy*. <http://www.newsobserver.com/2014/03/18/3712722/new-nc-law-shrouds-judicial-discipline.html>), Vašingtonas štatā (http://www.cjc.state.wa.us/Gov_provision/constitution.htm) un citur.

[26] Lai arī Latvijas Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma grozījumu, ar kuriem likumā tika iekļauts 11.⁶ pants, izstrādes materiāli nesniedz skaidru priekšstatu par apsvērumiem, kādēļ Latvijā pieņemtais tiesiskais regulējums ir tieši tāds, var prezumēt, mērķis ir bijis nodrošināt zināmu diskrētumu tiesu varas autoritātes sargāšanas dēļ (kas attiecībā uz izmeklēšanas sākumposmu

atbilstu Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatprincipiem), kā arī fizisko personu datu aizsardzību.

Minēto normu mērķis ir diskrētuma ievērošana attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas. Ievērojot nepieciešamību aizsargāt tiesnesi un tiesu varu kopumā no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem, tas ir īpaši būtiski Latvijā kā vienā no valstīm, kurā pastāv brīva iespēja ikvienai personai iesniegt sūdzības par tiesnesi. Diemžēl privāto sūdzību iesniegšanas iespēja nereti noved pie tā, ka sūdzības iesniedz personas, kuru vienīgais neapmierinātības cēlonis ir neapmierinātība ar tiesvedības iznākumu, un sūdzību iesniegšana nav atkarīga no tiesas nolēmuma pareizības. Līdz ar to informācijas publiskošana ikvienas tādas sūdzības gadījumā radītu nevajadzīgu tiesu varas un konkrētā tiesneša autoritātes apdraudējumu, nesniedzot nekādu ieguvumu sabiedrībai.

Līdz ar to ir konstatējams, ka ierobežojums ir noteikts likumā un tam ir lēģitīms mērķis.

Tomēr tālāk minētie apsvērumi liek kritiski lūkoties uz ierobežojuma samērīgumu.

[27] Latvijā disciplinārlietas ierosināšanas tiesības pamatā ir tiesu varas amatpersonām. Vienīgā amatpersona ar disciplinārlietas ierosināšanas tiesībām, kura pati neietilpst tiesu varā, ir tieslietu ministrs (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 3.panta pirmā daļa*). Savukārt lietas izskatīšana ir tiesnešu konferencē ievēlētu tiesnešu kompetencē (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 2.panta otrā daļa*). Disciplinārkolēģijas sēdēs var piedalīties tieslietu ministrs un ģenerālprokurors vai viņu pilnvarotas personas, kā arī Latvijas Tiesnešu biedrības valdes pilnvarota persona, tomēr tikai ar padomdevēja tiesībām (*likuma 2.panta ceturtdā daļa*). Arī Disciplinārtiesa – institūcija Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu tiesiskuma pārbaudei – sastāv tikai no tiesnešiem.

Tiesnešu disciplinārlietu izskatīšanas uzticēšana pašai tiesu varai nodrošina lielāku tiesu varas neatkarību. Tas saskan ar demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipu, lai gan dažādās valstīs šajā ziņā var būt dažādas tradīcijas. Eiropas Padomes Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.3 par tiesnešu profesionālās uzvedības, jo īpaši ētikas, nesavienojamas uzvedības un objektivitātes principiem un noteikumiem iezīmē elastīgu pieeju. Viedokļa 71.punktā teikts, ka nekādā gadījumā nav jāizslēdz tādu personu iekļaušana disciplinārajā tribunālā, kas nav tiesneši (tādējādi novēršot korporatīvisma risku), ja vien šādas citas personas nav likumdevēja, valdības vai valsts pārvaldes sastāvā.

Kā redzams, Latvijā šādas personas kompetentajās institūcijās nav iekļautas. Šāda sistēma, lai arī pieļaujama, vienlaikus var radīt šaubas par

lietu izmeklēšanu un lēmumu godprātīgu pieņemšanu bez korporatīviem apsvērumiem. Šādas šaubas ir īpaši raksturīgas valstīs, kurās vēsturiski izveidojusies neuzticība valsts varai kā tādai un kurās, piemēram, no padomju nomenklatūras laikiem sabiedrībā dažādās dzīves jomās vēl arvien visai liela nozīme tiek piešķirta korporatīvām saiknēm (ne tikai valsts institūcijās). Kā rāda sabiedrībā notiekošie procesi un publiskās debātes, teiktais ir attiecināms arī uz Latviju.

Līdz ar to sabiedrības bažas par korporatīvismu Latvijas situācijā nevar neņemt vērā, bet tām ir jāpelna ievērība, domājot par tiesisko regulējumu un tā piemērošanu. Šādos apstākļos, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos, ir būtiski lielāku uzsvāru likt uz atklātību un caurredzamību tajos gadījumos, kad radušās šaubas par tiesas (tiesneša) pareizu rīcību. Tas var kalpot kā šaubu novēršanas līdzeklis, atsvārs negatīvajam priekšstatam. Korektas informācijas sniegšana arī mazinātu iespēju izmantot publiskus paziņojumus politisku motīvu dēļ (piemēram, kad jau informētā sabiedrībā nonāk nekorekti, selektīvi pasniegtas puspatiesības).

Vēl jo vairāk par sabiedrības informēšanu ir jārūpējas, kad sabiedrībā jau izskanējušas ziņas par konkrētu iespējamu neētisku vai prettiesisku rīcību. Proti, apstākļos, kad sabiedrībā jau ir radušās bažas par kāda tiesneša iespējamu disciplinārpārkāpumu un jau veidojas vai ir izveidojies negatīvs viedoklis, vienīgais veids, kā to novērst, ir pēc iespējas ātrāk klievēt nepamatotas bažas, vai arī pēc iespējas ātrāk sniegt informāciju par izmeklēšanu, lai stiprinātu sabiedrības palāvību uz tiesisku izmeklēšanu un korporatīvā aizsega neesību.

[28] Augstākā tiesa jau agrāk secinājusi: Satversmes 1.pantā, nosakot, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika, Satversmei kopumā raksturīgajā lakoniskajā stilā ir nepārprotami apliecināts, ka Latvija par savu politisko modeli ir izvēlējusies modernu, tiesisku demokrātisku iekārtu (*sk. Augstākās tiesas 2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006 10.punktu*). Šo viedokli atbalstot, tiesību doktrīnā pausts: „No tā izriet, ka Satversmē abstrakti lietotajos jēdzienos nav jāiekonservē tās pieņemšanas brīdī pastāvošie priekšstati par šiem jēdzieniem, bet ka šo jēdzienu saturs var attīstīties laika gaitā, nemainoties pašam tekstam. Tas sevišķi attiecināms arī uz Latvijas tiesību sistēmas galveno publisko tiesību ģenerālklausulu – Satversmes 1.pantu [..]” (*sk. Levits E. Nozīmīgs spriedums par vēlēšanām. Jurista Vārds, 2006.gada 19.decembris, Nr.50*).

Atbilstoši Satversmei ir jāmainās citām tiesiskās sistēmas sastāvdaļām, lai rezultātā tiesiskā sistēma būtu atbilstoša demokrātiskai un tiesiskai valstij un garantētu šādas iekārtas saglabāšanos. Ja kādā laikposmā sabiedrībā pastāv īpaša demokrātiju un tiesiskumu apdraudoša problēma, tad Satversme prasa, lai tiesiskā sistēma pret to atbilstoši attiektos. Tas nozīmē, ka, domājot par

demokrātiju un tiesiskumu kopumā, Latvijas tiesiskajai sistēmai ne vienmēr var būt iederīgs tāds regulējums, kas labi darbojas citās valstīs vai pat tiek ieteikts starptautiskajos dokumentos.

[29] Augstākās tiesas ieskatā, šajā lietā piemērojamās Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmās daļas regulējums, interpretējot to kopsakarā ar pārējām panta daļām, nav piemērots minēto mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Satversmes 1., 92. un 100.pantam.

[30] Kā jau tika pausts iepriekš, sabiedrībai ir leģitīma interese saņemt informāciju par tiesnešu prettiesisku vai neētisku rīcību. Šādas informācijas ierobežojumi ir nosakāmi, samērojot tos ar interesēm, kuru dēļ tos nosaka.

Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai, un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu konkrētajā gadījumā, nav attaisnojama.

Var pastāvēt situācijas, kurās informācijas nesniegšana radītu iespaidu, ka informācija tiek slēpta, nevērtējot nekādus argumentus par sabiedrības tiesībām tikt informētai.

[31] Vērtējot tiesiskā regulējuma atbilstību sasniedzamajam mērķim un tā lietderīgo iedarbību, jānonāk pie secinājuma, ka tas ne tikai nav sasniegts, bet pat panāk pretēju rezultātu.

Kā rāda publikācijas plašsaziņas līdzekļos, informācija par konkrētu tiesnešu iespējamo disciplinārpārkāpumu parasti nonāk preses pārstāvju rīcībā – tātad valsts nav nodrošinājusi, ka informācija, kuras izplatīšanai ir jātiek ierobežotai, tiešām netiktu izplatīta. Ja šādos apstākļos kompetentās amatpersonas liedzas atklāt informāciju par sūdzības vai disciplinārlietas virzību, sabiedrībai pamatoti var rasties iespaids, ka tieslietu sistēmu pārstāvošās amatpersonas, kurām atbilstoši dienesta pienākumiem ir pieeja šādai informācijai un noteikta ietekme uz iespējamo sūdzību izskatīšanu un izmeklēšanas virzību, informāciju cenšas slēpt.

Vēl jo divaināka šāda informācijas neatklāšana var šķist apstākļos, kad šīs kompetentās amatpersonas informāciju (sūdzības) par konkrētu tiesnesi ir jau saņēmušas reizē ar sabiedrības pārstāvjiem vai pat sekojot publikācijām plašsaziņas līdzekļos. Iespējami gadījumi, kad sabiedrība vēl pirms kompetentajām amatpersonām ir lielā mērā informēta par iespējamu disciplinārpārkāpumu.

Piemēram var minēt vairākas nesenas publikācijas plašsaziņas līdzekļos.

LETA 2014.gada 3.decembra publikācijā „Pret tiesnesi B. ierosināta vēl viena disciplinārlieta” ir sniegts visai plašs ziņu kopums par apstākļiem, sakarā ar kuriem ierosināta disciplinārlieta, kā arī norāde, ka „TM, ievērojot

Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā lēmumam par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāliem noteikto ierobežotās pieejamības statusu, nevar apstiprināt vai noliegt disciplinārlietas ierosināšanas faktu pret kādu no tiesnešiem". Šādās situācijās tieši tiesu varas autoritātes labad būtu nepieciešams sabiedrībai sniegt atbildes par to, vai un kas tiek darīts apstākļu noskaidrošanai, nevis pārstāt sniegt jebkādu oficiālu informāciju.

LETA 2014.gada 28.novembra publikācijā „Tiesnešu disciplinārkolēģija ierosina atcelt no amata Jūrmalas pilsētas tiesas tiesnesi F.” sniegta detalizēta informācija par disciplinārlietas izskatīšanu Tiesnešu disciplinārkolēģijā, kā arī par tās tiesu lietas virzību, sakarā ar kuru minētā disciplinārlieta ierosināta. Rakstā vienlaikus ziņots, ka Tieslietu ministrijas preses sekretāre aģentūrai LETA, neatklājot tiesneša vārdu, norādīja, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdē tika izskatīta tieslietu ministra ierosinātā disciplinārlieta pret pilsētas tiesas tiesnesi par tīšu likuma pārkāpumu.

Interneta portālā „Delfi” 2011.gada 11.februārī publicēts raksts „Par Tenerifes braucienu vienai tiesnesei piezīme, pret otru lietu izbeidz”. No tā izriet, ka Augstākās tiesas pārstāve ir informējusi par disciplinārlietas izskatīšanu pret divām konkrētām tiesnesēm, minot arī viņu identitāti, un par pieņemtajiem lēmumiem. Kā redzams no raksta, informācija par tiesnešu rīcību sākotnēji tika saņemta no raidījuma „Nekā personīga”, tātad būtībā sabiedrība jau no sākuma bija informēta par konkrēto tiesnešu identitāti.

Minētie un arī citi gadījumi uzrāda, ka sabiedrība un prese ir pietiekami aktīva un informēta par tiesnešu rīcību un par konkrētiem bažas raisošiem gadījumiem, un informācijas ierobežošana tālākā notikumu gaitā varētu radīt informācijas izkropļojumus un šaubas par lietas izmeklēšanas objektivitāti.

Tāpat vērojams, ka Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, arī tā pirmā daļa, netiek konsekventi piemēroti praksē. Nav pamata apgalvot, ka ziņu sniegšana katreiz notikusi, rūpīgi apsverot informācijas sniegšanas nepieciešamību atbilstoši šajā lēmumā norādītajiem apsvērumiem, tomēr tas varētu būt šādas prakses izskaidrojums.

Attiecībā uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pantu jāsecina arī, ka laikā pēc disciplinārlietas izskatīšanas, kad lieta iegūst ierobežotas pieejamības statusu, saskaņā ar likumu konkrētos gadījumos ir iespējama informācijas izsniegšana atbilstoši Informācijas atklātības likuma normām. Taču par lietām, kuras izskatītas Disciplinārtiesā slēgtās sēdēs (kas atbilstoši likumam ir vispārējais princips), tas nav iespējams piecus gadus pēc lietas izskatīšanas. Tādējādi vispārējā gadījumā sabiedrība iegūst tikai vēsturiskas ziņas, kad sabiedrības viedoklis par kādu gadījumu ir izveidojies un nostiprinājies atbilstoši oficiāli neapstiprinātai un kazuistiskai informācijai, kas bijusi sabiedrības rīcībā.

[32] Augstākās tiesas ieskatā, tieši tas, ka Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants (izņemot normas, kas paredz ierobežotas pieejamības statusu lietas materiāliem pēc lietas izskatīšanas) neparedz nekādu apsvēršanas pienākumu un principus, kas būtu tādā gadījumā izmantojami, padara regulējumu nepiemērotu leģitimā mērķa sasniegšanai – demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipa ievērošanai, sargājot tiesu varas autoritāti, bet vienlaikus apmierinot sabiedrības leģitīmo interesi par tiesu varas darbu. Minētā iemesla dēļ tas ir nesamērīgs ierobežojums Satversmes 100.pantā garantētajai vārda brīvībai.

Ja konfidencialitātes regulējuma iznākums konkrētās valsts situācijā ir tāda iespaida radīšana, kas tieši grauj sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, tas nav piemērots leģitimā mērķa sasniegšanai. Tāpat tas nav piemērots leģitimā mērķa sasniegšanai, ja pārmērīgi kavē sabiedrības leģitīmo kontroli pār tiesu varas adekvātu funkcionēšanu. Minēto iemeslu dēļ tas nonāk pretrunā ar Satversmes 92.pantā paredzētajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Tā kā, mazinoties kontrolei, kā arī padziļinoties sabiedrības neuzticībai tiesu varai un valsts varai kopumā, pasliktinās demokrātijas kvalitāte un tiek apdraudēts tiesiskums kopumā, tiesiskais regulējums, kas to veicina, nonāk pretrunā arī ar Satversmes 1.pantā ietverto demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipu.

[33] Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspīlējot diskrētuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāsargā pret lieku un nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas leģitīmās intereses būtu jālidzsvaro ar citiem līdzekļiem.

Tas būtu panākams, ievērojot diskrētumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par konkrēto gadījumu jau ir informēta.

Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam.

[34] Šajā lietā Administratīvā apgabaltiesa konstatējusi Tieslietu ministrijas prettiesisku rīcību, izpaužot informāciju par jau ierosinātu, bet vēl neizskatītu disciplinārlietu pret pieteicēju, kā arī par plānotu disciplinārlietas ierosināšanu pret pieteicēju.

Tas nozīmē, ka lietā ir piemērota Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶panta pirmā daļa. Augstākā tiesa nonākusi pie secinājuma, ka minētā norma neatbilst Satversmei. Tā kā normas atzīšana par neatbilstošu Satversmei

pavērtu ceļu vērtējumam par to, vai un kā Tieslietu ministrijai bija jāapsver un vai tā apsvēra informācijas sniegšanas nepieciešamību, tas varētu ietekmēt iznākumu šajā lietā.

Līdz ar to Augstākā tiesa nolēmj vērsties Satversmes tiesā ar pieteikumu atbilstoši Administratīvā procesa likuma 104.panta otrajai daļai.

[35] Augstākā tiesa iepriekš jau norādīja, ka Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶panta pirmās daļas patieso saturu nosaka arī citas šā panta daļas. Atstājot spēkā pārējo pantu negrozītā veidā, saglabātos regulējums, ka pēc lietas izskatīšanas sabiedrībai netiek izpausta konkrētā tiesneša identitāte. Tādēļ, lai novērstu iespējamo neatbilstību Satversmei, būtībā būtu jāvērtē šā panta regulējuma atbilstība Satversmei visā panta apjomā. Tomēr pārējās panta daļas šajā lietā nav piemērotas, tādēļ Augstākajai tiesai nav pamata lūgt Satversmes tiesai pārbaudīt arī tās. Ņemot to vērā, pieteikums tiek aprobežots tikai ar 11.⁶panta pirmo daļu, nepieciešamības gadījumā tālākos apsvērumus atstājot Satversmes tiesas un likumdevēja kompetencē.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 104.panta otro daļu, 273.panta 4.punktu, 275.panta 6.punktu, Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 9.punktu, 19.¹panta pirmās daļas 2.punktu un otro daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam.

Apturēt tiesvedību administratīvajā lietā, kas ierosināta, pamatojoties uz R.B. pieteikumu par Tieslietu ministrijas rīcības atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Judikatūras maiņa

Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetence

1. Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbības patērētāju tiesību aizsardzībai ir saistītas ar patērētāju likumīgo prasību, kas noteiktas patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošajos normatīvajos aktos, izpildes pieprasīšanu. Šajā gadījumā Centrs izdod administratīvo aktu par konkrētā strīda risinājumu. Šādu Centra lēmumu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 10.¹daļu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (Patērētāju tiesību aizsardzības likums).

2. Patērētājam nav subjektīvo tiesību prasīt Centram ierosināt administratīvo lietu pret trešo personu saistībā ar patērētāju kolektīvo interešu aizskārumu un veikt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajā daļā minētās darbības. Attiecībā uz individuālu strīdu par netaisnīgiem līguma noteikumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta septītā daļa noteic, ka, saņemot patērētāja sūdzību vai iesniegumu par strīdu starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un patērētāju par to, vai noslēgtajā līgumā konkrēti ietvertie noteikumi ir netaisnīgi, Centrs sagatavo atbildi, kurā var paust viedokli par attiecīgo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Tātad šajā gadījumā Centrs neuzsāk administratīvo lietu un neizdod administratīvo aktu par konkrēto strīdu, bet Centrs var paust viedokli, kas nav saistošs strīda pusēm. Turklāt Centram ir rīcības brīvība jautājumā par viedokļa paušanu, proti, Centrs atsevišķos gadījumos var arī atturēties no viedokļa paušanas (Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotā daļa un 26.panta septītā daļa).

Rīgā 2014.gada 11.jūlijā

Lietā Nr. A420299513
SKA-472/2014

L Ē M U M S

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments kopsēdē šādā sastāvā:

kopsēdes priekšsēdētāja tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnesis
tiesnese
tiesnese
tiesnese

V.Krūmiņa,
J.Briede,
V.Kakste,
D.Mita,
J.Neimanis,
I.Skultāne,
L.Slica,
R.Vīduša,

piedaloties pieteicēja A.C. pārstāvim A.A., atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Patērētāju tiesību aizsardzības centra – pārstāvēm Ievai Baldiņai-Brūklītei, Gunai Slikšānei un Karīnai Mališai un trešās personas – AS „ABLV Bank” – pārstāvei A.S.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja A.C. blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.janvāra lēmumu, ar kuru izbeigta tiesvedība lietā.

Aprakstošā daļa

[1] Starp trešo personu – AS „ABLV Bank” – kā aizdevēju un J.M. kā aizņēmēju 2007.gada 1.jūnijā noslēgts hipotekārā kredīta līgums. J.M. saistību pastiprināšanai 2007.gada 1.jūnijā starp trešo personu un pieteicēju A.C. kā galvinieku noslēgts galvojuma līgums Nr.07-K-3118/02 un 2010.gada 18.augustā starp tām pašām pusēm noslēgts galvojuma līgums Nr.07-K-3118/03.

2012.gada 23.jūlijā pieteicējs vērsās ar iesniegumu pie trešās personas, piedāvājot noslēgt vienošanos par galvojuma līguma izbeigšanu, jo galvojuma līguma 2.2., 3.2. un 5.1.punkts aizskar pieteicēja kā patērētāja tiesības. Trešā persona pieteicēja lūgumu noraidīja.

Ar lūgumu atzīt par spēkā neesošiem minētos līguma punktus pieteicējs vērsās Patērētāju tiesību aizsardzības centrā (turpmāk – Centrs). Centrs ar 2012.gada 10.decembra lēmumu neuzsāka administratīvo lietu, bet sniedza viedokli, ka līguma 2.2. un 3.2.punkts atbilst normatīvajiem aktiem, savukārt 5.1.punkts par šķirējtiesas klauzulu ir netaisnīgs līguma noteikums, tomēr trešā persona ar 2009.gada 1.jūlija rakstveida apņemšanos ir apņēmusies neizmantot ar patērētājiem noslēgtajos galvojuma līgumos noteiktās tiesības vērsties šķirējtiesā, ja līguma puse atbildīs patērētāja definīcijai.

[2] Pieteicējs vērsās tiesā ar prasījumu par apstrīdēto līguma punktu atzīšanu par spēkā neesošiem.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2014.gada 28.janvāra lēmumu izbeidza tiesvedību lietā. Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] No Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta desmitās daļas izriet, ka strīdi par līguma noteikumu netaisnīgumu ir risināmi vispārējās jurisdikcijas tiesā, vienlaikus tiek pieļauta patērētāja vērsšanās Centrā. Šī tiesību norma nekonkretizē iestādes kompetenci netaisnīgu līguma noteikumu gadījumā.

[3.2] Nav pareizs pieteicēja viedoklis, ka Centram no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtais daļas 6.punkta izriet kompetence lemt par galvojuma līguma noteikumu atzīšanu par netaisnīgiem un spēkā neesošiem. Šādu secinājumu var izdarīt, gramatiski tulkojot minēto tiesību normu. Tomēr, tulkojot to sistēmiski ar minētā likuma 25.panta astoto un 8.⁴daļu, kā arī 26.panta septīto daļu, secināms, ka Centra kompetence

netaisnīgu līguma noteikumu gadījumā atšķiras atkarībā no tā, vai ir patērētāju individuālo vai kolektīvo interešu aizskārums. No minētajām normām izriet, ka individuālā strīda gadījumā Centrs sagatavo personai atbildi, neuzsākot administratīvo lietu, kā tas ir konkrētajā gadījumā.

[3.3] Konkrētajā gadījumā nav konstatējams patērētāju tiesību pārkāpums, kas radījis būtisku kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm un kas atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajai daļai būtu pamats Centram ierosināt lietu un pieņemt lēmumu pakalpojumu sniedzējam novērst pārkāpumu. Jautājums par šķīrējtiesas klauzulu ir jau atrisināts ar trešās personas 2009.gada 1.jūlija rakstveida apņemšanos neizmantot ar patērētāju noslēgtajos līgumos noteiktās tiesības vērsties šķīrējtiesā. Nav pamata uzskatīt, ka trešā persona šo apņemšanos būtu pārkāpusi, tāpēc līguma 5.1.punkts nebija pamats lietas ierosināšanai. Savukārt līguma 2.2. un 3.2.punkts, tā kā tie nav ne par līgumsodu vai kompensāciju noteikšanu, ne par prasījuma tiesību izslēgšanu, ievērojot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 3. un 4.punktu, paši par sevi nerada patērētāja tiesību pārkāpumu. Tiesa arī nekonstatē iespējamu būtisku kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm.

Ievērojot minēto, Centrs pamatoti sniedza pieteicējam atbildi, neierosinot administratīvo lietu. Tāpēc lieta ir izbeidzama saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 282.panta 1.punktu, jo lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā.

[3.4] No Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta izriet, ka šā likuma kontekstā ir pamats runāt tikai par atsevišķu līguma noteikumu, bet ne visa līguma atzīšanu par netaisnīgu. Prasījums par darījuma (arī galvojuma līguma) izbeigšanu vai atzīšanu par spēkā neesošu ir pakļauts izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[4] Par Administratīvās rajona tiesas lēmumu pieteicējs ir iesniedzis blakus sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Tiesa sašaurināti tulkojusi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta desmito daļu, nepamatoti atzīstot, ka šī norma nenosaka Centra kompetenci patērētāju sūdzību izskatīšanā, un tādējādi ierobežojot patērētāja kā vājākās puses tiesības uz Patērētāju tiesību aizsardzības likumā un Eiropas Padomes 1993.gada 5.aprīļa direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos noteikto aizsardzību. Tāpat tiesa nav ņēmusi vērā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta trešo un ceturto daļu, no kuras izriet Centra pienākums skatīt lietu, ja konstatēti netaisnīgi un neskaidri līguma noteikumi. Centram ir pienākums efektīvi aizstāvēt patērētāju tiesības, tas it īpaši noteikts 25.panta ceturtais daļas 4., 5. un 6.punktā.

[4.2] Konkrētajā gadījumā ir pārkāptas pieteicēja tiesības uz vienlīdzīgiem līguma noteikumiem (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.panta 2.punkts*),

tiesības atkāpties no līguma (*likuma 3.panta 7.punkts*) un tiesības iepriekš apspriest līguma noteikumus (*likuma 6.panta trešās daļas 4.punkts*). Pieteicējam netika izskaidroti līguma nosacījumi, līguma juridiskās sekas, pirms termiņa prasīts atmaksāt visu aizdevumu un tiek pieprasīts līgumsods, par kuru līgumā nav vienošanās. Līgumā arī prettiesiski ietverta šķirējtiesas klauzula. Kaut arī trešā persona ir parakstījusi rakstveida apņemšanos neizmantojot patērētāju noslēgtajos līgumos noteiktās tiesības vērsties šķirējtiesā, tomēr tā turpina patērētāju tipveida līgumos ietvert šķirējtiesas klauzulu. Tāpēc Centram ir jāreaģē uz šādu prettiesisku trešās personas rīcību, jo tā pārkāpj patērētāju tiesības.

[4.3] Centrs, pieņemot nelabvēlīgu administratīvo aktu, nav ievērojis Administratīvā procesa likuma 11.pantu un 67.panta trešo daļu.

[5] Centrs paskaidrojumos par blakus sūdzību norāda, ka ne Patērētāju tiesību aizsardzības likums, ne Negodīgas komercprakses aizlieguma likums neparedz pieteicējam tiesības prasīt Centram kā uzraugošajai iestādei veikt konkrētas komercprakses izvērtēšanu vai izdot konkrēta satura administratīvo aktu. Tiesa pareizi piemērojusi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 8.⁴ daļu, kurā noteikti divi kumulatīvi kritēriji – pirmkārt, iespējamā pārkāpuma būtiskums, otrkārt, potenciālais kaitējums patērētāju kolektīvajām interesēm. Kritērijiem izpildoties, Centrs ierosina administratīvo lietu, ja minētie kritēriji netiek izpildīti, Centrs sagatavo viedokli, sniedzot patērētājam informāciju savas kompetences ietvaros. Tā kā patērētāju strīdi pēc būtības ir civiltiesiski strīdi, valsts, nekonstatējot kolektīvo interešu aizskārumu, nevar iejaukties katrās civiltiesiskajās attiecībās.

Padomes 2009.gada 23.apriļa direktīvas Nr.2009/22/EK par aizliegumiem saistībā ar patērētāju interešu aizsardzību, kas ieviesta Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, 1.panta pirmajā daļā noteikta direktīvas darbības joma, proti, lai nodrošinātu iekšējā tirgus sekmīgu darbību, šīs direktīvas mērķis ir tuvināt dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus, kas attiecas uz lietas ierosināšanu par aizliegumu, kas minēts 2.pantā un kā mērķis ir aizsargāt patērētāju kopējās intereses, kuras iekļautas I pielikumā uzskaitītajās direktīvās.

Motīvu daļa

[6] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta desmitā daļa noteic, ja starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un patērētāju rodas strīds par to, vai noslēgtajā līgumā ietvertie noteikumi ir netaisnīgi, jebkurai no līgumslēdzējām pusēm ir tiesības vērsties tiesā, bet patērētājs ir tiesīgs vērsties arī Patērētāju tiesību aizsardzības centrā.

Administratīvā rajona tiesa ir pareizi norādījusi, ka šī tiesību norma paredz patērētāja tiesības strīda gadījumā vērsties arī Centrā, taču nekonkretizē Centra

kompetenci patērētāja iesnieguma par netaisnīgiem līguma noteikumiem izskatīšanā.

[7] Centra kompetence patērētāju iesniegumu un sūdzību izskatīšanā ir noteikta Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25. un 26.pantā.

Centrs paskaidrojumos ir norādījis, ka ir būtiski nošķirt Centra darbību patērētāju kolektīvo interešu uzraudzības jomā (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 4.¹, 6. un 6.¹punkts, astotā, 8.¹, 8.², 8.³, 8.⁵, 8.⁶, devītā un desmitā daļa, 25.¹pants un citos normatīvajos aktos iekļautās Centra pilnvaras un funkcijas, piemēram, Negodīgas komercprakses aizlieguma likums, Reklāmas likums*) no Centra darbības patērētāja individuāla civiltiesiska strīda ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojumu sniedzēju gadījumā (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta piektā, sestā, septītā, astotā un devītā daļa*).

[8] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 8.⁴daļa noteic, ka Centrs, saņemis personas iesniegumu par netaisnīgiem līguma noteikumiem vai citu patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumu, izvērtē, vai ir pieļauts patērētāju tiesību pārkāpums, kas radījis vai varētu radīt būtisku kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm. Ja no iesniegumā sniegtās informācijas un tam pievienotajiem materiāliem neizriet, ka pieļauts patērētāju tiesību pārkāpums, kas radījis vai varētu radīt būtisku kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm, Centrs ir tiesīgs neuzsākt administratīvo lietu. Šādā gadījumā Centrs sagatavo personai atbildi.

No minētās tiesību normas izriet, ka, saņemot personas iesniegumu par netaisnīgiem līguma noteikumiem vai citu patērētāju tiesību pārkāpumu, Centrs sākotnēji izvērtē, vai iespējamais pārkāpums var skart patērētāju kolektīvās intereses. Ja netiek konstatēts, ka pieļauts patērētāju tiesību pārkāpums, kas radījis vai varētu radīt būtisku kaitējumu patērētāju kolektīvajām interesēm, Centrs ir tiesīgs neuzsākt administratīvo lietu. Savukārt, ja tiek konstatēts patērētāju tiesību pārkāpums, kas skar patērētāju grupas intereses (patērētāju kolektīvās intereses), un tas var radīt zaudējumus vai kaitējumu patērētājiem, arī atsevišķam patērētājam, atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajai daļai Centrs ir tiesīgs veikt vienu vai vairākas šādas darbības: 1) ierosināt, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs rakstveidā apņemas noteiktā termiņā novērst izdarīto pārkāpumu; 2) pieņemt lēmumu, ar kuru uzdod ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam izbeigt pārkāpumu un veikt noteiktas darbības tā ietekmes novēršanai, nosakot termiņu šo darbību izpildei; 3) ražotāja, pārdevēja vai pakalpojuma sniedzēja rakstveida apņemšanos ievietot Centra mājaslapā vai pieņemto lēmumu daļēji vai pilnībā ievietot Centra mājaslapā un publicēt laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Minēto darbību veikšanu var ierosināt tikai konkrēti – 25.panta 8.¹daļā noteiktie – tiesību subjekti vai Centrs pēc

savas iniciatīvas, tostarp analizējot datus par patērētāju sūdzībām. Saskaņā ar 25.panta deviņo daļu panta astotās daļas 2.punktā minēto lēmumu ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Tādējādi no tiesību normām neizriet patērētāja subjektīvās tiesības prasīt Centram ierosināt administratīvo lietu par patērētāju kolektīvo interešu aizskārums. Kā paskaidrojumos norādījis Centrs, patērētāji, vēršoties uzraudzības iestādē ar iesniegumu veikt darbības patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai un sniedzot ziņas par normatīvo aktu pārkāpumu, saskaņā ar Iesniegumu likumu veic līdzdalību valsts pārvaldē. Šos iesniegumus un sūdzības Centrs apkopo, analizē un ņem vērā sagatavojot uzraudzības pasākumu plānu (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 8.⁵ un 8.⁶daļa*). Minētās līdzdalības ietvaros netiek risināti konkrēti patērētāja strīdi ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju. Centrs šajā gadījumā sagatavo personai atbildi par plānoto darbību.

[9] Arī izskatāmajā gadījumā Centrs 2012.gada 10.decembra vēstulē Nr.21-14/8519-F-266 informējis pieteicēju, ka sniedz viedokli, administratīvo lietu neuzsākot, jo trešā persona ar 2009.gada 1.jūlija rakstveida apņemšanos ir apņēmusies neizmantot patērētāju noslēgtajos līgumos noteiktās tiesības vērsties šķīrējtiesā, ja līguma puse atbildis patērētāja definīcijai. Pieteicējs blakus sūdzībā norāda, ka, kaut arī trešā persona apņēmusies nepiemērot šķīrējtiesas klauzulu līgumos, tā tomēr turpina to darīt, tāpēc Centram bija jāpieņem saistošs lēmums, jo tiek skartas patērētāja tiesības.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 8.²daļa noteic, ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs saskaņā ar šā panta astotās daļas 1.punkta noteikumiem parakstījis rakstveida apņemšanos, tiek uzskatīts, ka ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs ir atzinis savu vainu konstatētajā pārkāpumā, un šādā gadījumā Centrs nepieņem šā panta astotās daļas 2.punktā minēto lēmumu. Ja apņemšanās netiek pildīta, Centrs pieņem šā panta astotās daļas 2.punktā minēto lēmumu un ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs saucams pie normatīvajos aktos noteiktās atbildības.

Kā jau tika minēts iepriekšējā punktā, pieteicējam kā patērētājam nav subjektīvo tiesību prasīt Centram ierosināt administratīvo lietu pret trešo personu saistībā ar patērētāju kolektīvo interešu aizskārums un veikt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajā daļā minētās darbības.

[10] Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta sestā daļa noteic, ka, saņemot patērētāja iesniegumu par strīdu ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju, Centrs vai cita iestāde, kuras kompetencē ir attiecīgās jomas uzraudzība un kontrole, atkarībā no iesniegumā minētajiem apstākļiem sniedz informāciju un konsultāciju par patērētāja tiesībām un nepieciešamām

darbībām vai, ja nepieciešams, sniedz palīdzību patērētājam strīda risināšanā, veicot pārrunas ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju vai veicot citas normatīvos aktos noteiktās darbības patērētāju tiesību aizsardzībai.

Tātad atkarībā no patērētāja iesnieguma satura, proti, vai patērētājam ir nepieciešama tikai informācija vai konsultācija par patērētāja tiesībām, vai arī nepieciešama palīdzība strīda risināšanā, Centrs vai nu sniedz informāciju un konsultāciju par patērētāja tiesībām un nepieciešamām darbībām, vai arī veic pārrunas ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju vai citas normatīvos aktos noteiktās darbības patērētāju tiesību aizsardzībai. Minētā tiesību norma ir tulkojama kopsakarā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta ceturtās daļas 4.punktu, ka viena no Centra funkcijām ir palīdzības sniegšana patērētājiem strīdu risināšanā ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, patērētāju likumīgo prasību izpildes pieprasīšana. Tātad Centra darbības patērētāju tiesību aizsardzībai ir saistītas ar patērētāju likumīgo prasību, kas noteiktas patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošajos normatīvajos aktos, izpildes pieprasīšanu, tostarp Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 12.pantā (*Atteikuma tiesības*), 12.¹pantā (*Atteikuma tiesības attiecībā uz patērētāja kreditēšanas līgumu*), 28.pantā (*Patērētāja tiesības, ja viņam pārdota vai nodota lietošanā līguma noteikumiem neatbilstoša prece*), 29.pantā (*Patērētāja tiesības, ja sniegts līguma noteikumiem neatbilstošs pakalpojums*) un 30.pantā (*Preces vai pakalpojuma nesniegšana noteiktā termiņā*) paredzēto prasību izpildīšanu. Šajā gadījumā Centrs izdod administratīvo aktu par konkrētā strīda risinājumu. Šādu Centra lēmumu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 10.¹daļu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

[11] Savukārt attiecībā uz individuālu strīdu par netaisnīgiem līguma noteikumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta septītā daļa noteic, ka, saņemot patērētāja sūdzību vai iesniegumu par strīdu starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un patērētāju par to, vai noslēgtajā līgumā konkrēti ietvertie noteikumi ir netaisnīgi, Centrs sagatavo atbildi, kurā var paust viedokli par attiecīgo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Tātad šajā gadījumā Centrs neuzsāk administratīvo lietu un neizdod administratīvo aktu par konkrēto strīdu, bet Centrs var paust viedokli, kas nav saistošs strīda pusēm. Turklāt Centram ir rīcības brīvība jautājumā par viedokļa paušanu, proti, Centrs atsevišķos gadījumos var arī atturēties no viedokļa paušanas.

Ņemot vērā, ka izskatāmajā gadījumā pieteicējam ar trešo personu ir strīds par galvojuma līguma spēkā esību, parāda apmēru, netaisnīgiem līguma noteikumiem un trešās personas darbībām, piedzenot parādu, Centram nav kompetences izdot administratīvo aktu par konkrētā strīda risinājumu.

Centrs atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta septītās daļas noteikumiem ir sniedzis pieteicējam viedokli par iesniegumā norādīto līguma noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Ievērojot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta 10. un 10.¹daļu, pieteicēja strīds ar trešo personu par netaisnīgiem līguma noteikumiem ir risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Administratīvā rajona tiesa ir pareizi secinājusi, ka Centra atbilde nav administratīvais akts. Tāpēc nav analizējami blakus sūdzības argumenti, ka Centra atbilde (kā administratīvais akts) neatbilst Administratīvā procesa likuma 11. un 67.pantam.

Tā kā Augstākā tiesa 2011.gada 10.februāra lēmumā lietā Nr.SKA-315/2011 ir nonākusi pie pretēja secinājuma šajā lēmumā minētajam, Augstākā tiesa atkāpjas no minētajā lēmumā paustās atziņas, ka Centra atbilde, kas sniegta patērētājam, izskatot iesniegumu par strīdu par netaisnīgiem līguma noteikumiem, vērtējama kā lēmums, ar kuru nolemts neveikt darbības, lai pakalpojumu sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līgumu, un uzskatāma par lēmumu, kuru var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta ceturto daļu, 323.panta pirmās daļas 1.punktu un 324.panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 28.janvāra lēmumu, bet A.C. blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pieteicēja tiesības prasīt tiesvedības turpināšanu, ja iestāde tiesas procesa laikā ir apmierinājusi pieteicēja prasījumu

1. Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkta jēga ir uzlikt tiesai pienākumu izbeigt tiesvedību lietā gadījumā, ja pieteicējam objektīvi vairs nav nepieciešama tiesas aizsardzība sakarā ar to, ka tiesiskais strīds, kura dēļ pieteicējs ir iesniedzis pieteikumu tiesā, ir izbeidzies (Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts).

2. Attiecībā uz tiesībām saņemt atlīdzinājumu lietā, kurā atbildētājs ir atzinis savu kļūdu un to labojis tiesvedības laikā, tiesvedības turpināšana pārsūdzētā lēmuma vai faktiskās rīcības tiesiskuma izvērtēšanai ir iespējama vienīgi gadījumā, ja interese saņemt atlīdzinājumu ir patiesa. Tā nav izmantojama kā iegansts tiesvedības turpināšanai (Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts).

3. Piemērojot Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu, jāņem vērā ne tik daudz pieteicēja subjektīvā attieksme, bet gan objektīvs situācijas novērtējums. Secinājumam par līdzīgu gadījumu atkārtoto ir jābūt nevis kā teorētiskam pieņēmumam, bet gan kā ticamai iespējai. Tikai pirmajā gadījumā var konstatēt, ka tiesiskais miers nav iestājies un ir pamats turpināt tiesvedību, pat ja konkrētajā gadījumā atbildētājs ir izpildījis pieteikumā tiesai lūgto (Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts).

Rīgā 2014.gada 23.maijā

Lieta Nr.A420548512

SKA-629/2014

L Ē M U M S

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

D.Mita,

tiesnese

V.Kakste,

tiesnese

L.Slica,

rakstveida procesā izskatīja biedrības „Tautas balss” blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.marta lēmumu, ar kuru izbeigta tiesvedība lietā.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja – biedrība „Tautas balss” – vērsās SIA „Jūrmalas siltums”, lūdzot izsniegt informāciju par siltumenerģijas tarifu projektiem.

SIA „Jūrmalas siltums” atteicās izsniegt pieteicējai pieprasīto informāciju, norādot, ka tā ir pieejama Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā.

[2] Izskatījusi pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumu, Jūrmalas pilsētas dome SIA „Jūrmalas siltums” sniegto atbildi atzina par pamatotu, kā arī norādīja, ka pieteicējas pieprasītā informācija nav arī Jūrmalas pilsētas domē.

[3] Pieteicēja vērsās Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot uzlikt pienākumu Jūrmalas pilsētas domei izsniegt pieteicējas pieprasīto informāciju.

[4] Administratīvā rajona tiesa ar 2014.gada 21.marta lēmumu izbeidza tiesvedību lietā, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu. Lēmumā norādīts, ka lietas izskatīšanas gaitā Jūrmalas pilsētas dome izsniedza pieteicējai pieprasīto informāciju, tāpēc tiesiskais strīds ir izbeidzies. Tiesiskā strīda izbeigšanās pamats ir Jūrmalas pilsētas domes pašas konstatētās kļūdas novēršana. Līdz ar to pieteicējai tiesas aizsardzība objektīvi vairs nav nepieciešama. Turklāt atbilstoši pieteicējas pārstāvja teiktajam pieteicējai nav mērķa saņemt atlīdzinājumu.

[5] Par lēmumu pieteicēja iesniedza blakus sūdzību, norādot, ka tiesa nepamatoti izbeidza tiesvedību lietā. Tiesiskais strīds daļā par Jūrmalas pilsētas domes faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku nav beidzies – tiesas sēdē pieteicējas pārstāvis norādījis, ka prasījumu uztur. Pieteicēja primāri vēlas novērst līdzīgu gadījumu atkātošanos, tomēr arī vēlas saņemt atlīdzinājumu.

Motīvu daļa

[6] Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts paredz izbeigt tiesvedību lietā, ja tiesiskais strīds, kas bija par pamatu pieteikuma iesniegšanai tiesā, ir izbeidzies, piemēram, noslēdzot administratīvo līgumu, iestādei atceļot pārsūdzēto administratīvo aktu vai atzīstot pārsūdzēto administratīvo aktu par prettiesisku, spēkā neesošu vai spēku zaudējušu.

No normā minēto gadījumu piemērveida uzskaitījuma secināms, ka normas jēga ir uzlikt tiesai pienākumu izbeigt tiesvedību lietā gadījumā, ja pieteicējam objektīvi vairs nav nepieciešama tiesas aizsardzība sakarā ar to, ka tiesiskais strīds, kura dēļ pieteicējs ir iesniedzis pieteikumu tiesā, ir izbeidzies (*sk. Augstākās tiesas 2010.gada 24.maija lēmuma lietā Nr.SKA-423/2010 14.punktu, 2013.gada 3.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2013 5.punktu*).

[7] Tiesiskais strīds lietā radās saistībā ar to, ka Jūrmalas pilsētas dome nesniedza pieteicējas prasīto informāciju. Pēc lietas ierosināšanas rajona tiesā dome informāciju izsniedza.

No pieteicējas blakus sūdzības izriet, ka pieteicēja vēlas turpināt tiesvedību:

- 1) atlīdzinājuma pieprasīšanai;
- 2) lai novērstu līdzīgu gadījumu atkātošanos.

[8] Attiecībā uz tiesībām saņemt atlīdzinājumu lietā, kurā atbildētājs ir atzinis savu kļūdu un to labojis tiesvedības laikā, Augstākā tiesa uzskata, ka tiesvedības turpināšana pārsūdzētā lēmuma vai faktiskās rīcības tiesiskuma izvērtēšanai ir iespējama vienīgi gadījumā, ja interese saņemt atlīdzinājumu ir patiesa. Tā nav izmantojama kā iegansts tiesvedības turpināšanai.

Pieteicējas pārstāvis rajona tiesas sēdē norādīja, ka pieteicējai nav nodoma prasīt atlīdzinājumu. Šo apstākli rajona tiesa ir ņēmusi vērā, pieņemot lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā. Arī Augstākā tiesa ņem vērā rajona tiesas sēdē teikto, kas drīzāk atspoguļo pieteicējas patieso interesi, nevis blakus sūdzībā izteiktais pretējais viedoklis.

[9] Pieteicēja norādījusi, ka vēlas turpināt tiesvedību, lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos nākotnē. Piemērojot Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu, jāņem vērā ne tik daudz pieteicēja subjektīvā attieksme, bet gan objektīvs situācijas novērtējums. Secinājumam par līdzīgu gadījumu atkārtošanos ir jābūt nevis kā teorētiskam pieņēmumam, bet gan kā ticamai iespējai (*sal.: Briede J. Administratīvā procesa likuma 82.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 815.lpp.*). Tikai pirmajā gadījumā var konstatēt, ka tiesiskais miers nav iestājies un ir pamats turpināt tiesvedību, pat ja konkrētajā gadījumā atbildētājs ir izpildījis pieteikumā tiesai lūgto.

Izskatāmajā lietā rajona tiesas sēdes audioierakstā dzirdams atbildētājas pārstāvja teiktais, ka pieteicējai informācija sākotnēji netika izsniegta SIA „Jūrmalas siltums” darbinieka kļūdas (nekompetences) dēļ. Atbildīgais darbinieks nezināja, ka pieprasītā informācija ir sabiedrības rīcībā, un par šīs informācijas neesību maldināja Jūrmalas pilsētas domi. Pieteicējas pieprasītā informācija tika nosūtīta pieteicējai, tiklīdz Jūrmalas pilsētas domei kļuva zināms par attiecīgās informācijas esību.

Izvērtējot Jūrmalas pilsētas domes pamatojumu informācijas nesniegšanai un informācijas sniegšanu, tiklīdz tas kļuva iespējams, Augstākajai tiesai nerodas iespaids, ka līdzīgi gadījumi domes praksē pārskatāmā nākotnē varētu atkārtoties.

[10] Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa nekonstatē, ka pieteicējai šajā strīdā objektīvi ir nepieciešama tiesas aizsardzība. Līdz ar to atzīstams, ka rajona tiesa pamatoti izbeidza tiesvedību lietā, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta ceturto daļu, 323.panta pirmās daļas 1.punktu un 324.panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 21.marta lēmumu, bet biedrības „Tautas balss” blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pagaidu aizsardzība zvērināta notāra atstādināšanas gadījumā

Notariāta likums neparedz valstij pienākumu norīkot atstādināto notāru citā darbā vai izmaksāt valstī noteikto minimālo mēnešalgu, kā tas ir paredzēts attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem. Arī salīdzinājumā ar citām amatpersonām, piemēram, tiesnešiem, prokuroriem vai civildienesta ierēdņiem, kurām attaisnošanas gadījumā par atstādināšanas laiku tiek izmaksāta neizmaksātā darba samaksa, Notariāta likums neparedz zvērinātam notāram izmaksāt kompensāciju par atstādināšanas laiku. Minētais skaidrojams ar zvērināta notāra kā brīvās profesijas pārstāvja atlīdzības principiāli citādāku veidošanos, salīdzinot ar amatpersonām, kurām atlīdzība tiek maksāta no valsts budžeta. Zvērināts notārs atstādināšanas laikā nevar iegūt bezdarbnieka un trūcīgas personas statusu un no tiem izrietošās sociālās garantijas, jo nav atbrīvots no amata. Arī atstādināšanas laikā zvērinātam notāram ir valsts amatpersonas statuss un uz to attiecas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Konkrēti, zvērinātam notāram tāpat kā tiesnesim un prokuroram, ir atļauts savienot amatu tikai ar likuma 7.panta trešajā daļā, desmitajā, 10.¹, vienpadsmitajā, 11.¹ un trīspadsmitajā daļā minētajiem amatiem. Tādējādi zvērinātam notāram atstādināšanas laikā tiek nesamērīgi ierobežotas tiesības gūt ienākumus. Minētais liecina, ka Notariāta likumā attiecībā uz zvērināta notāra atstādināšanu no amata, ja pret viņu uzsāka kriminālvajāšanu par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir konstatējama likuma nepilnība, proti, likuma robs.

Ievērojot minēto un to, ka zvērināti notāri kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji negūst ienākumus no valsts budžeta, likuma robs novēršams, pēc analogijas piemērojot tādu regulējumu, kas atļauj atstādināšanas laikā savienot amatu ar plašāku amatu (darba) loku, nekā tas noteikts gadījumā, kad amata pienākumi tiek pildīti (Notariāta likums, likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, tiesību analogija)

Rīgā 2014.gada 14.novembrī

Lieta Nr. A420228014

SKA-1253/2014

L Ē M U M S

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese

L.Slica,

tiesnese

V.Kakste,

tiesnese

D.Mita,

rakstveida procesā izskatīja Tieslietu ministrijas blakus sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 3.oktobra lēmumu, ar kuru daļēji apmierināts pieteicējas L.P. lūgums par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu.

Aprakstošā daļa

[1] Tieslietu ministrs ar 2013.gada 21.novembra lēmumu atstādināja pieteicēju L.P. no zvērināta notāra amata, līdz stāties spēkā galīgais nolēmums krimināllietā pret pieteicēju. Tieslietu ministra lēmumu pieteicēja pārsūdzēja tiesā. Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja, lēmumu atceļot. Tieslietu ministrija pārsūdzēja rajona tiesas spriedumu Administratīvajai apgabaltiesai.

[2] Pieteicēja iesniedza apgabaltiesai lūgumu par tieslietu ministra lēmuma darbības apturēšanu, norādot, ka līdz ar atstādināšanu pieteicēja ilgstoši ir zaudējusi iespēju nopelnīt cilvēka cieņai atbilstošu iztiku sev un apgādājamajiem. Pieteicējai pēc atstādināšanas saglabājas amatpersonai noteiktie ienākumu gūšanas ierobežojumi un viņa var gūt ienākumus no ļoti šaura nodarbošanās loka, kas faktisko apstākļu dēļ nav iespējams.

[3] Administratīvā apgabaltiesa pieteicējas lūgumu apmierināja daļēji. Tiesa uzlika tieslietu ministram pienākumu ar pieteicējas piekrišanu norīkot viņu darbā Tieslietu ministrijā vai Tiesu administrācijā darbinieka amatā, kas nav valsts amatpersonas amats, uz atstādināšanas laiku, izmaksājot attiecīgajā darbā noteikto darba samaksu; ja pieteicēja nepiekrīt norīkošanai citā darbā, viņai atstādināšanas laikā izmaksāt valstī noteikto minimālo mēnešalgu; no 2014.gada 13.augusta līdz minētā pienākuma izpildei izmaksāt pieteicējai valstī noteikto minimālo mēnešalgu. Tiesa noraidīja pieteicējas lūgumu par pārsūdzētā lēmuma darbības apturēšanu.

Lēmums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Tā kā krimināllietā pieteicēja ir apsūdzēta par darbībām, kuras ir pretrunā notariāta būtībai, tieslietu ministra lēmums atbilstoši Notariāta likuma 213.panta pirmās daļas 1.punktam atstādināt pieteicēju no zvērināta notāra amata uz krimināllietas laiku ir tiesisks. Tāpēc lēmums, ciktāl tas attiecas uz pieteicējas atstādināšanas faktu, ir pirmšķietami tiesisks un nav pamata apturēt tā darbību.

[3.2] Notariāta likums neparedz atstādināto notāru nodrošināt ar sociālajām garantijām, tostarp noteikt minimālus iztikas līdzekļus līdz brīdim, kad stājas spēkā galīgais nolēmums krimināllietā.

No pieteicējas valsts amatpersonas deklarācijām par 2011.–2013.gadu izriet, ka pieteicēja nav veikusi nozīmīgus uzkrājumus, viņai nav arī nekustamo īpašumu.

Vienlaikus uz pieteicēju attiecas likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.pantā noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Atbilstoši tiem notāram ir ierobežotas iespējas pēc savas iniciatīvas gūt ienākumus. Pieteicējai nav arī atbilstošas prasmes un spējas veikt normā minētos darbus un amatus. Pieteicēja šajā periodā ir noslēgusi autoratlīdzības līgumu, tomēr pieteicējas ikmēneša ienākumi no līguma nesasniedz minimālās mēneša darba algas apmēru. Tā kā pieteicēja arī nevar iegūt bezdarbnieka statusu, pieteicēju nevar arī atzīt par trūcīgu, lai saņemtu sociālo palīdzību.

[3.3] Sociālās garantijas atstādināšanas gadījumā ir noteiktas tiesnešiem likuma „Par tiesu varu” 84.pantā un prokuroriem Prokuratūras likuma 42.pantā, paredzot, ka personas var norīkot amatos, kas nav valsts amatpersonas amats, izmaksājot noteikto darba samaksu. Ja persona norīkošanai nepiekrīt, tai izmaksājama valstī noteiktā minimālā mēnešalga.

Tādējādi tiesu sistēmai piederošām valsts amatpersonām, kuras saņem atalgojumu no valsts budžeta, tiek piešķirtas noteiktas garantijas atstādināšanas gadījumā, bet valsts amatpersonām – zvērinātiem notāriem un arī tiesu izpildītājiem –, kuriem atalgojums netiek maksāts no valsts budžeta, šādas garantijas netiek piešķirtas. Latvijas Zvērinātu notāru padome šādu situāciju atzinusi par netaisnīgu un nesamērīgu.

[3.4] ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 11.pants, Latvijas Republikas Satversmes 93. un 111.pants aizsargā personas tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni. Savukārt 105., 107. un 109.pants paredz tiesības cilvēka cienīgā veidā nodrošināt savas pamatvajadzības. No minētā izriet, ka personas saņemto ienākumu apmēram būtu jābūt vismaz tādām, kas ļauj nodrošināt cilvēka cienīgu esību, kas aptver ne tikai fizioloģisko eksistenci, bet ļauj personai saglabāt arī pilnvērtīga sabiedrības locekļa statusu.

[3.5] Tā kā ir konstatējama tiesību sistēmas nepilnība, tiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 17.panta otrajai daļai tā jānovērš, analizējot līdzīgus gadījumus. Ievērojot minēto, secināms, ka tieslietu ministram bija jāvērtē, vai ir piemērojamas tiesību normas, kas nosaka garantijas tiesnešiem un prokuroriem. Pieņemot lēmumu, tieslietu ministram bija jāņem vērā, ka pieteicēja paliek bez iztikas līdzekļiem atstādināšanas dēļ, jo: 1) pieteicējai ir noteikti valsts amatpersonas amata savienošanas ierobežojumi; 2) pieteicējai nav iespējas saņemt normatīvajos aktos noteikto sociālo palīdzību; 3) ir vispārzināms, ka krimināllietas dēļ atstādināšana būs būtiski ilgstošāka nekā disciplinārlietas gadījumā; 4) pieteicējas daļējā apgādībā ir nepilngadīgs bērns.

Ievērojot minēto, tieslietu ministrs ir rīkojies pirmšķietami prettiesiski. Tomēr šis apstāklis nav pamats lēmuma darbības apturēšanai un pieteicējas

atjaunošanai amatā, jo nodarījums, par kuru ir krimināllieta, ir būtisks, un nepieļauj pieteicējas atrašanos zvērinātas notāres amatā līdz galīgā nolēmuma pieņemšanai.

[3.6] Kaut arī pieteicēja ir iesniegusi lūgumu par lēmuma darbības apturēšanu, ņemot vērā, ka ar lēmumu netika lemts par pieteicējas iespēju nodrošināt sev iztiku un pieteicēja ir īpaši norādījusi uz mantisko stāvokli atstādināšanas laikā, kas šobrīd aizskar pieteicējas tiesības uz cilvēka cienīgu esību, jo pieteicējai nav vērā ņemamu deklarētu ienākumu, atbilstoša pieteicējas pagaidu aizsardzības līdzekļa izvēlei ir nepieciešams noteikt pasākumu nekavējošai pieteicējas aizsardzībai saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 195. un 196.pantu par pagaidu noregulējumu.

Tāpēc tieslietu ministram uzliekams pienākums par pieteicējas piekrišanu norīkot viņu darbā Tieslietu ministrijā vai Tiesu administrācijā. Ja pieteicēja nepiekrīt norīkošanai citā darbā, viņai atstādināšanas laikā jāizmaksā valstī noteiktā minimālā mēnešalga, ievērojot šajā lēmumā izvirzītos nosacījumus. Tā kā pieteikumu par lēmuma darbības apturēšanu pieteicēja iesniegusi 2014.gada 13.augustā, minimālā mēnešalga izmaksājama no minētās dienas.

[4] Par apgabaltiesas lēmumu Tieslietu ministrija ir iesniegusi blakus sūdzību, kas pamatota ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Secinājumu par likuma robu nevar izdarīt, ja tā ir bijusi apzināta likumdevēja griba, nevis kļūda, kuras labošana būtu pieļaujama tiesā. Grozījumi likumā „Par tiesu varu”, ar kuriem tiesnešiem tika ieviestas garantijas atstādināšanas gadījumā, skaidri parāda, ka likumdevēja griba bija paredzēt garantijas saņemt ienākumus vismaz minimālās mēnešalgas apmērā atstādināšanas laikā tikai tām tiesu sistēmai piederošām amatpersonām, kuru atalgojums tiek finansēts no valsts budžeta līdzekļiem, – tiesnešiem, tostarp Satversmes tiesas tiesnešiem, prokuroriem. Tāpēc nav konstatējama tiesību sistēmas nepilnība, šādas garantijas neparedzot zvērinātiem notāriem un arī tiesu izpildītājiem.

[4.2] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka zvērinātiem notāriem kā brīvās profesijas pārstāvjiem un saimnieciskās darbības veicējiem ir jāņem vērā arī saimnieciskās darbības riski, piemēram, ekonomiskā krīze, kā arī konkrētajā gadījumā bezdarba risks, kas var iestāties sakarā ar krimināllietu. Proti, apstākļi, ka krimināllieta tika uzsākta jau 2005.gadā, apsūdzība uzrādīta 2011.gadā un 2012.gadā kriminālprocess atjaunots un pieteicēja pie pietiekami lieliem ienākumiem neveica uzkrājumus bezdarba riskam, ir neattaisnojams saimnieciskais risks. Pieteicēja bezatbildīgi paļāvusies, ka viņas ienākumi no saimnieciskās darbības saglabāsies iepriekšējo periodu līmenī. Uzliekot atbildību par to valstij, nevienlīdzīgā situācijā tiek nostādīti citi godprātīgi zvērināti notāri.

[5] Pieteicēja paskaidrojumos par blakus sūdzību norādījusi, ka atstādīnāšana no amata ir radījusi nelabvēlīgākas sekas nekā atcelšana no amata, jo pieteicējai nav legālu iespēju nopelnīt sev iztiku.

Motīvu daļa

[6] Atbilstoši Notariāta likuma 213.panta pirmās daļas 1.punktam tieslietu ministrs zvērinātu notāru var atstādīnāt no amata, ja pret viņu uzsāka kriminālvajāšanu par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Lieta ir ierosināta par tieslietu ministra lēmuma atstādīnāt pieteicēju no zvērināta notāra amata atcelšanu. Tādējādi no Administratīvā procesa likuma 185.panta izriet, ka atbilstošais pagaidu aizsardzības līdzeklis ir administratīvā akta apturēšana.

Nemot vērā, ka krimināllietā pieteicēja ir apsūdzēta par darbībām, kuras ir pretrunā notariāta būtībai, un krimināllietā ir jau nodota tiesai, kā arī tieslietu ministrs ir izvērtējis, vai lēmums ir samērīgs, tieslietu ministra lēmums atstādīnāt pieteicēju no zvērināta notāra amata līdz galīgā nolēmuma krimināllietā spēkā stāšanās brīdim ir pirmšķietami tiesisks. Tāpēc nav pamata tieslietu ministra lēmuma darbības apturēšanai, kas nozīmētu iespēju pieteicējai turpināt pildīt zvērināta notāra amata pienākumus.

[7] Gan Administratīvā procesa likuma 185.¹panta otrajā daļā attiecībā uz lūgumu par administratīvā akta darbības apturēšanu, gan 195.panta pirmajā daļā attiecībā uz pagaidu noregulējuma piemērošanu paredzēts vērtēt ne tikai pārsūdzētā administratīvā akta pirmšķietamo prettiesiskumu, bet arī to, vai pārsūdzētais administratīvais akts varētu radīt būtisku kaitējumu vai zaudējumu, kuru novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus.

Pieteicējas lūgums par pagaidu aizsardzību ir pamatots ar to, ka atstādīnāšanas laikā sakarā ar amata savienošanas ierobežojumiem viņai nav iespēju nopelnīt iztiku.

Lai gan tika atzīts, ka nav pamata tieslietu ministra lēmuma darbības apturēšanai, Augstākās tiesas ieskatā, ievērojot pieteicējas lūgumā norādītos apstākļus, konkrētajā gadījumā ir apsverams jautājums par iespēju piemērot pagaidu noregulējumu lietā, jo nav paredzams krimināllietas izskatīšanas ilgums, kā rezultātā pieteicējai uz nenoteiktu laiku ir ierobežotas tiesības pilnvērtīgi nopelnīt iztiku.

[8] Notariāta likums neparedz valstij pienākumu norīkot atstādīnāto notāru citā darbā vai izmaksāt valstī noteikto minimālo mēneš algu, kā tas ir paredzēts attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem (*likuma „Par tiesu varu” 84.panta ceturtā daļa, Prokuratūras likuma 42.panta otrā daļa*). Arī salīdzinājumā ar citām amatpersonām, piemēram, tiesnešiem, prokuroriem

vai civildienesta ierēdņiem (*likuma „Par tiesu varu” 84.panta ceturrtā daļa, Prokuratūras likuma 42.panta trešā daļa, Valsts civildienesta likuma 39.panta otrā daļa*), kurām attaisnošanas gadījumā par atstādināšanas laiku tiek izmaksāta neizmaksātā darba samaksa, Notariāta likums neparedz zvērinātam notāram izmaksāt kompensāciju par atstādināšanas laiku. Minētais skaidrojams ar zvērināta notāra kā brīvās profesijas pārstāvja atbildības principiāli citādāku veidošanos, salīdzinot ar amatpersonām, kurām atbildība tiek maksāta no valsts budžeta. Pareizs ir arī apgabaltiesas secinājums, ka pieteicēja nevar iegūt bezdarbnieka un trūcīgas personas statusu un no tiem izrietošās sociālās garantijas, jo pieteicēja nav atbrīvota no amata.

Apgabaltiesa ir saņēmusi Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja atzinumu, kurā norādīts, ka arī atstādināšanas laikā zvērinātam notāram ir valsts amatpersonas statuss un uz to attiecas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Konkrēti, zvērinātam notāram tāpat kā tiesnesim un prokuroram, ir atļauts savienot amatu tikai ar likuma 7.panta trešajā daļā, desmitajā, 10.¹, vienpadsmitajā, 11.¹ un trīspadsmitajā daļā minētajiem amatiem.

[9] No iepriekšējā punktā minētā izriet, ka situācijā, kad uz pieteicēju attiecas stingri ierobežojumi attiecībā uz amatu savienošanu un likumdevējs Notariāta likumā nav paredzējis kompensācijas mehānismu atstādināšanas laikā, pieteicējai tiek nesamērīgi ierobežotas tiesības gūt ienākumus. Šādus ierobežojumus pieteicēja varētu novērst, tikai atbrīvojoties no amata. Tādā gadījumā uz pieteicēju vairs neattiektos likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie ierobežojumi, taču pieteicēja zaudētu tiesības turpināt pildīt iepriekš ieņemto amatu gadījumā, ja nolēmums krimināllietā būtu attaisnojošs.

Minētais liecina, ka Notariāta likumā attiecībā uz zvērināta notāra atstādināšanu no amata, ja pret viņu uzsākta kriminālvajāšana par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir konstatējama likuma nepilnība, proti, likuma robs. To papildus apliecina šobrīd iecerētās izmaiņas Notariāta likumā, jo Tieslietu ministrija 2014.gada 10.oktobrī Saeimas Juridiskajai komisijai ir iesniegusi priekšlikumus par izmaiņām brīvo juridisko profesiju (zvērinātu notāru un zvērinātu tiesu izpildītāju) regulējumā. Tajos paredzēts no amata atstādinātam zvērinātam notāram sakarā ar pret viņu uzsāktu kriminālvajāšanu atļaujas kārtībā savienot zvērināta notāra amatu ar citu amatu (darbu). (*sk. [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/bdefeaea184b586bc2257d70002a0d68/\\$FIL E/TM_bri.prof_uzsedi14.10.2014df.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/bdefeaea184b586bc2257d70002a0d68/$FIL E/TM_bri.prof_uzsedi14.10.2014df.pdf)*).

Tādējādi apgabaltiesas secinājums par likuma robu ir pareizs. Taču Augstākā tiesa atzīst par nepamatotu apgabaltiesas secinājumu, ka šajā

gadījumā, lai aizpildītu likuma robu, pēc analogijas var piemērot likuma „Par tiesu varu” un Prokuratūras likuma normas. Kā jau tika minēts, zvērinātu notāru ienākumu gūšana principiāli atšķiras no tiesnešiem un prokuroriem. Zvērināti notāri nesaņem atlīdzību no valsts budžeta, bet saņem atlīdzību par katru amata darbību (*Notariāta likuma 163.pants*). Tādējādi notāra atlīdzības apmērs ir atkarīgs no amata darbību daudzuma un veida, un atlīdzību notāram maksā personas, kuru labā tiek veiktas attiecīgās amata darbības.

[10] Vērtējot iespēju novērst konstatētās nepilnības Notariāta likumā, Augstākā tiesa ņem vērā turpmāk minēto.

Atbilstoši likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 1.panta 5.punktam interešu konflikts ir situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radnieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses. No minētās tiesību normas teksta izriet, ka interešu konflikta situācijā amatpersona atrodas tikai tad, ja tā aktīvi pilda savus amata pienākumus, ir saņēmusi konkrētus darba uzdevumus, un no šo jautājumu risināšanas var tikt ietekmētas likumā nosaukto personu intereses (*sk. Augstākās tiesas 2007.gada 13.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-568/2007 10.punktu*). No minētā izriet, ka amatu savienošanas ierobežojumi tiek saistīti ar valsts amatpersonas pienākumu izpildi. Likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi nodrošina, ka amatpersona, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, nenonāk interešu konfliktā.

Kaut arī atstādināšanas laikā zvērināts notārs formāli nezaudē valsts amatpersonas statusu, tomēr atstādināšanas laikā zvērināts notārs nepilda amata pienākumus. Tas nozīmē, ka atstādināšanas laikā zvērināts notārs faktiski nepieņem ne lēmumus, ne veic darbības kā valsts amatpersona, citiem vārdiem, neveic zvērinātam notāram Notariāta likumā uzticētās notariāta funkcijas.

Ievērojot minēto un to, ka zvērināti notāri kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji negūst ienākumus no valsts budžeta, Augstākās tiesas ieskatā, likuma robs novēršams, pēc analogijas piemērojot tādu regulējumu, kas nevis paredz valsts pienākumu atstādinātajam notāram piedāvāt citu amatu (darbu) vai izmaksāt minimālo mēnešalgu, bet atļauj atstādināšanas laikā savienot amatu ar plašāku amatu (darba) loku, nekā tas noteikts gadījumā, kad amata pienākumi tiek pildīti.

Tieslietu ministrijas priekšlikumā par grozījumiem Notariāta likumā un Tiesu izpildītāju likumā paredzēti noteikti kritēriji, kādiem ir jāatbilst amatam

(darbam), kuru zvērināts notārs/tiesu izpildītājs vēlas savienot ar amatu: 1) šī savienošana nerada interešu konfliktu; 2) tā nav pretrunā ar attiecīgās profesijas ētikas normām; 3) tā nekaitē zvērināta notāra amata stāvoklim un cieņai; 4) netraucē zvērināta notāra amata pienākumu pildīšanai. Par atļaujas izsniegšanu paredzēts lemt tieslietu ministram, kurš atbilstoši likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 21.panta pirmās daļas 1.punktam uzskatāms par augstāko amatpersonu.

Līdzīgi kritēriji šobrīd ir paredzēti likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 6.panta otrajā daļā attiecībā uz tiesībām savienot valsts amatpersonas amatu ar amatiem citās valsts vai pašvaldības institūcijās, kapitālsabiedrībās, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, vai kapitālsabiedrībās, kurās valsts vai pašvaldība vai valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrība ir dalībnieks. Savukārt 7.panta 5.¹ un sestajā daļā ir paredzētas valsts amatpersonu tiesības savienot amatu ar citu amatu, uzņēmuma līgumu, pilnvarojuma izpildi vai saimniecisko darbību, saņemot attiecīgās iestādes vadītāja rakstisku atļauju.

Augstākās tiesas ieskatā, ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, pēc analogijas ir piemērojams minētais regulējums un kā pagaidu aizsardzības līdzeklis ir nosakāmas pieteicējas tiesības atstādināšanas laikā savienot zvērināta notāra amatu ar citu amatu, uzņēmuma līgumu vai likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.panta vienpadsmitajā daļā neminēta pilnvarojuma izpildi, saimniecisko darbību individuālā komersanta statusā vai reģistrējoties Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējam saskaņā ar likumu „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, ja šī savienošana nerada interešu konfliktu, nav pretrunā ar valsts amatpersonai saistošām ētikas normām un nekaitē valsts amatpersonas tiešo pienākumu pildīšanai, saņemot tieslietu ministra rakstveida atļauju.

[11] Ievērojot minēto, apgabaltiesas lēmums ir atceļams un jautājums par pieteicējas lūgumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu izlemjams pēc būtības.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.¹panta ceturto daļu, 323.panta pirmās daļas 3.punktu un 324.panta pirmo daļu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

n o l ē m a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 3.oktobra lēmumu.

Noraidīt pieteicējas L.P. lūgumu par tieslietu ministra 2013.gada 21.novembra lēmuma darbības apturēšanu.

Noteikt, ka L.P. ir tiesības atstādināšanas laikā savienot zvērināta notāra amatu ar citu amatu, uzņēmuma līgumu vai likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.panta vienpadsmitajā daļā neminēta pilnvarojuma izpildi, saimniecisko darbību individuālā komersanta statusā vai reģistrējoties Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējam saskaņā ar likumu „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, ja šī savienošana nerada interešu konfliktu, nav pretrunā ar valsts amatpersonai saistošām ētikas normām un nekaitē valsts amatpersonas tiešo pienākumu pildīšanai, saņemot tieslietu ministra rakstveida atļauju.

Noraidīt Tieslietu ministrijas blakus sūdzību.

Lēmums nav pārsūdzams.

Jēdzienu alfabētiskais rādītājs

lpp. (A-...)*

A

Administratīvais akts

– labvēlīgs

<i>prasījums to izdot</i>	24, 36, 178, 206
<i>tā atcelšana</i>	180
<i>tā iespējamās (hipotētiskās) izdošanas pamatotības izvērtēšana tiesā</i>	216

– neapstrīdams (spēkā esošs).....164–167

<i>tā tiesiskās sekas</i>	164, 166

– nelabvēlīgs

<i>adresāta tiesības prasīt tā atcelšanu</i>	205, 207
<i>tā tiesiskuma pārbaudes tiesā apjoms un robežas</i>	138, 141
<i>tāda akta tiesiskuma izvērtēšana tiesā, kas skar bērna intereses</i>	218, 221, 222

– obligātais..... 142

– prettiesisks.....98, 117, 122

<i>ar to radīto zaudējumu atlīdzināšana</i>	159, 160, 214
<i>pirmšķietami</i>	260, 262
<i>tā atcelšana</i>	89–91, 112–116, 178, 179, 180, 182, 213, 214

<i>tā atcelšana, izbeidzot tiesisko strīdu</i>	255

– spēkā neesošs 111, 112, 121, 125, 181, 255

<i>ja to izdevusi iestāde, kurai konkrētā akta izdošana nav piekritīga</i>	121
<i>tā tiesiskā ietekme</i>	110, 111, 116, 117, 121, 122, 125

– tā apstrīdēšana (pārsūdzēšana)

<i>citai personai adresēta administratīvā akta</i>	205–207, 209
<i>nelabvēlīga administratīvā akta, kas skar bērna intereses</i>	218, 221, 222
<i>termiņš – sk. Termiņš</i>	
<i>tiesību rašanās brīdis</i>	177, 181

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burta.

– tā darbības apturēšana	177, 179, 182, 262
<i>pārsūdzēšanas gadījumā; sk. arī Pagaidu</i>	
<i>aizsardzības līdzekļi</i>	179–182, 259–262, 265
– tā izdošana	164, 167
<i>mērķis</i>	177, 181
– tā nosacījumi	164–167
<i>tiesības tos pārsūdzēt pirms administratīvā akta</i>	
<i>spēkā stāšanās</i>	164, 166
– tā pamatojums (pamatošana)	
<i>lietderības apsvērumi</i>	165
<i>neapstrīdamā administratīvā aktā ietverts</i>	165–167
– tā pazīmes	
<i>galīgā noregulējuma raksturs</i>	226
<i>tiesiskās sekas</i>	164, 167
– tā paziņošana	166
<i>tiesisko seku iestāšanās brīdis</i>	177, 181
– tā spēkā esība	180
<i>ar paziņošanu (nekavējoša)</i>	177, 180, 181
<i>citā laikā, nevis ar paziņošanu</i>	177, 181
<i>materiālā un procesuālā</i>	177–182
<i>relatīva (aizturot materiālo spēkā esību)</i>	177, 182
– tā tiesiskuma izvērtēšana	
<i>tiesas pienākums</i>	138, 141, 218, 221, 222

Administratīvais process

– dalībnieks	
<i>pieteicējs – sk. Pieteicējs</i>	
<i>trešā persona – sk. Trešā persona</i>	
<i>viņa uzklausišanas pienākums (princips)</i>	90, 93, 117
– principi	
<i>objektīvās izmeklēšanas princips</i>	73, 159, 179, 188, 216, 226, 231
<i>procesuālās ekonomijas princips</i>	90, 159
<i>samērīguma princips</i>	142
<i>tiesiskās palāvības princips</i>	211
<i>sk. arī Tiesību principi (vispārējie)</i>	
– procesuāla darbība	
<i>galīgā administratīvā akta izdošanai nepieciešamās</i>	
<i>informācijas pieprasīšana</i>	225, 227
– tiesā – sk. Tiesvedība	

Aizbildnis

- viņa atcelšana 218–224
 vardarbības pret bērnu gadījumā 218, 222
- viņa iecelšana 218, 220
 tuvākā radnieka prioritāte būt par aizbildni.....218–220
 vecvecāka tiesības būt par aizbildni.....219–221

Aizgādības tiesības.....205, 207, 208

- aizgādības jēdziens..... 207
 bērna aprūpe.....207, 208
 bērna uzraudzība 208
 rūpes par bērna mantu 208
 rūpes par bērnu..... 207
 tiesības noteikt bērna dzīvesvietu 208
- to atņemšana.....205, 208, 209
- to īstenošanas apjoms 205, 208
- to izbeigšanās 208
- to pārtraukšana..... 205, 207–209
 atjaunošana vienam vecākam.....206–211
 mērķis 208
 pasākumi vecāka un bērna atkalapvienošanas veicināšanai 209
 speciālistu atzinums par to atjaunošanu..... 210
 vecāka tiesību uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērnu saglabāšana.....205, 206, 209

Amatpersona (valsts)

- interešu konflikta (korupcijas) novēršana tās darbībā
 amatu savienošanas ierobežojumi (zvērinātiem notāriem)..... 258, 260, 262–264
 interesu konflikts..... 264

Analoģija – sk. Tiesību norma: tiesību normu piemērošana

Atlīdzinājums (ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību nodarīto mantisko zaudējumu, personiskā vai morālā kaitējuma atlīdzināšana)

- atbilstīgs..... 159, 231
- atlīdzinājuma prasījums (iesniegums)
 neiegūtās peļņas publiskā iepirkuma lietā..... 212–217
 par morālo kaitējumu 19, 21–23, 41, 229–231

<i>par pašvaldības nodarītiem zaudējumiem, novilcinot zemesgabala nodošanu privatizācijai</i>	155–163
– iepirkuma lietās	212–217
<i>iespējamo zaudējumu</i>	212, 215, 216
– tā finansēšanas avots	159
– tā priekšnoteikumi	
<i>cēloņsakarība ar iestādes prettiesisko aktu vai rīcību</i>	155, 156, 158–160, 212, 214, 215
<i>cietušā līdzatbildība</i>	157, 162
– tiesības prasīt	159, 162
<i>lietā, kurā atbildētājs atzinis savu kļūdu un to labojis tiesvedības laikā</i>	254–256
– sk. arī Kaitējums, Zaudējumi	

Atsevišķās domas	123–125

Audits (nodokļu)	102, 104, 112, 113, 115–117, 120–124, 127, 129, 132, 133, 139, 140
– audita pārskats	139
– lēmums par tā rezultātiem	124
<i>ierobežojumi galīgā atzinuma pārskatīšanai</i>	115, 120, 121, 124, 125
<i>tā atzīšana par spēkā neesošu (audita atzīšana par nenotikušu)</i>	111, 112, 115–117, 121, 122, 125
– revīzijas akts	124
– tā veikšanai nepieciešamās informācijas pieprasīšana no nodokļu maksātāja	225–227
– tiesas pienākumi, vērtējot tā tiesiskumu	
<i>vai ievērots tā veikšanas regulējums pēc būtības</i>	89, 92–94
– tiesības to veikt	120, 121, 123

Augstākās tiesas (Senāta) Administratīvo lietu departaments

– kā pirmās instances tiesas nolēmumi	17–87
– tā iepriekšējie atzinumi	49, 102, 194, 207, 220, 241
– tā kompetence	117, 209, 223
<i>Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu pārbaude</i>	25, 48, 56, 64, 67, 70
<i>tiesības izlemt jautājumu pēc būtības</i>	265, 266
<i>tiesības veikt pierādījumu pārbaudi pēc būtības, izskatot lietas kā pirmās instances tiesai</i>	64, 70
<i>vēlēšanu tiesiskuma pārbaude</i>	56, 64, 66–72

- vēlētāju iesniegto likumprojektu vērtēšana* 23, 25, 36–41
- tā lēmums
- par tiesvedības apturēšanu* 245
- ricības sēdes* 192, 222
- sk. arī Judikatūra, Tiesa, Tiesu prakse un Nolēmumu rādītājs

Azartspēles

- atļauja atvērt spēļu zāli
- lēmuma par tās atcelšanu spēkā stāšanās* 177–182
- tās atcelšana sabiedrības interešu aizskāruma gadījumā* 179, 180
- Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija
- tās lēmums par atteikumu izsniegt spēļu zāles licenci* 178

B

Bāriņtiesa

- tās lēmums
- par aizbildņa atcelšanu* 218–225
- par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam* 206–211
- par aizgādības tiesību pārtraukšanu* 205, 208
- par bērna ievietošanu krīzes centrā* 210
- tās pienākumi
- sniegt palīdzību aizbildnim, konstatējot nepilnības*
- viņa darbībā* 218, 219, 223
- sniegt palīdzību vecākam, kuram pārtrauktas*
- aizgādības tiesības* 209
- uzraudzīt aizbildņu darbību* 219, 222

Bērns

- tiesības viņu adoptēt
- aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā* 205, 208
- vardarbība pret viņu
- emocionāla (aizbildņa ricībā)* 218, 222
- viņa tiesības un intereses
- saskarsmes tiesības ar vecāku, kuram pārtrauktas*
- aizgādības tiesības* 205, 206, 209
- to ievērošana aizbildņa atcelšanas gadījumā* 218–222
- uzvedības problēmu risināšana* 223
- sk. arī Aizgādības tiesības

Bezdarbība – sk. Faktiskā rīcība

Blakus sūdzība (par tiesas lēmumu)

- par atteikšanos pieņemt pieteikumu.....226, 227
- par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu 259–262
- par tiesvedības izbeigšanu.....247–256
- tās noraidīšana..... 227, 253, 257, 266

Būvniecība (būve)

- būvniecības noteikumi
 - apbūves noteikumi*.....190, 192, 193
 - vispārīgie būvnoteikumi* 192
- būvvalde
 - pienākums izsniegt plānošanas un arhitektūras uzdevumu*..... 190, 191, 195, 196
- jaunas būves (ēkas atjaunošanas nolūkā) 190, 192, 193
- plānošanas un arhitektūras uzdevums
 - nodegušas palīgēkas atjaunošanai* 189–191, 195, 196
- tās tiesiskumu apliecinoši dokumenti
 - ēkām, kas uzbūvētas pirms īpašuma reformas* 191, 192, 196
- tiesiskais regulējums 192–195
- uz citam īpašniekam piederošas zemes
 - bojāgājušas palīgēkas atjaunošana bez saskaņojuma ar zemes īpašnieku*.....189–196
 - pirms zemes reformas uzbūvēta*..... 190
 - zemes īpašnieka saskaņojuma (piekrišanas) nepieciešamība*..... 189, 191, 193, 194

C

Centrālā vēlēšanu komisija

- tās darbība 66, 67
- tās kompetence
 - likumprojekta pilnīgas izstrādātības (pēc formas un satura) vērtēšana*..... 19–23, 25, 43, 48, 52, 53
 - Satversmes tiesas atzinums par to*.....22, 23, 25, 26
 - tiesības neregistrēt vēlētāju iesniegto likumprojektu*.....25, 40, 43, 48, 53–55

<i>tiesības pārdalīt mandātus notiesājoša sprieduma</i>	
<i>krimināllietā par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem gadījumā</i>	86, 87
– tās lēmums	
<i>par atteikumu reģistrēt vēlētāju iesniegtu likumprojektu</i>	
<i>(Satversmes grozījumu projektu)</i>	42–55
<i>par likumprojekta nenodošanu parakstu</i>	
<i>vākšanai likuma ierosināšanai</i>	19–41
<i>par Saeimas vēlēšanu rezultātiem</i>	57–87
<i>tā pārbaude tiesā</i>	25, 26, 33, 35, 36, 41, 48, 56, 57,
	64–67, 70–73, 85, 87
<i>tiesības to pārsūdzēt</i>	64, 65, 70

Cilvēktiesības (pamattiesības)

– to aizsardzība (ievērošana)	
<i>efektīvas funkcionēšanas nodrošināšana</i>	56, 70
– to ierobežojums (aizskārumš)	
<i>attaisnojams ar leģitīmu mērķi</i>	228, 235, 240
<i>nepamatots</i>	228, 242
<i>nesamērīgs</i>	240, 244
<i>noteikts ar likumu</i>	236, 240
<i>samērīgs</i>	58, 236, 242
– to līdzsvarošana	236
– uz atbilstošu dzīves līmeni	260
– uz cilvēka cienīgu esību (tiesības nodrošināt savas	
pamatvajadzības)	260, 261
– uz ģimenes dzīvi	206, 209, 220
<i>jēdziens „ģimenes dzīve”</i>	220, 221
– uz informācijas pieejamību – sk. Informācija	
– uz īpašumu – sk. Īpašums	
– uz privātās dzīves aizsardzību.....	183, 185–188, 236, 237
– uz taisnīgu tiesu.....	228, 233, 236, 237, 244
– sk. arī Pamatbrīvības	

Civildienests

– ierēdņa amata konkurss	
<i>informācijas par to pieejamība</i>	183–188
– ierēdņa atstādināšana no amata	
<i>kompensācijas izmaksa viņa attaisnošanas gadījumā</i>	258, 262, 263

D

Deklarācija

- muitas – sk. Muita
- nodokļu – sk. Nodokļi
- sk. arī Neatkarības deklarācija

Demokrātiska sabiedrība 234, 235

Demokrātiska valsts

- sabiedrības līdzdalība demokrātijas procesā 18, 36, 37
- tās principi 45, 56, 66
 - demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincips* 71, 233, 234, 240, 244
- tās vērtību aizsardzība 25, 36, 56, 70
- valsts iekārta.....36–39, 50, 56, 58, 64, 66, 68, 69, 234, 241
 - demokrātijas efektīvas funkcionēšanas nodrošināšana*..... 56, 70
 - tās aizsardzība* 37–40, 72
 - demokrātiska republika*..... 36, 40, 66, 233, 241

Dokuments

- ceļošanas
 - prasības ceļošanai derīgam dokumentam* 20, 21

Drošība

- sabiedrības..... 38
- valsts..... 38, 39

Drošības nauda

- tās atmaksāšana 122, 129, 137, 176, 188, 217

E

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

- tās judikatūra 27, 39, 65, 66, 69, 220, 221, 234–236
- sk. arī Nolēmumu rādītāju

Eiropas Savienība (ES)

- dalībvalsts
 - tās nacionālās identitātes respektēšana* 55
 - tās pienākums ieviest eiro kā savu valūtu* 43–45, 47, 51, 54

tās pienākums nodrošināt ES tiesību piemērojamību un efektivitāti	128
tās pievienošanās ES nosacījumi.....	43, 44, 47, 51, 52, 54, 55
tās tiesības izstāties no ES.....	45
– tās tiesību akti – sk. Tiesību aktu rādītāju	
to grozīšana vai atcelšana.....	53
– tiesību piemērošana	
ES tiesību pārākuma doktrīna.....	54
konkurences jomā	151–153
muitas jomā	88, 90, 92–99, 110, 113–118, 120, 126–129
nodokļu piemērošanas jomā.....	118
pasēm un ceļošanas dokumentiem noteikto	
patērētāju tiesību jomā	248, 249
prasību nodrošināšanai.....	20, 21
publisko iepirkumu jomā	172, 174, 201
– tiesību principi	
likumpārkāpumu un sodu likumības princips.....	99

Eiropas Savienības Tiesa

– prakse.....	92, 151
– tās judikatūra	88, 94–99, 103, 110, 112, 113, 118, 126, 128, 151, 152, 168, 172, 174, 201
– sk. arī Nolēmumu rādītāju	

F

Faktiskā rīcība (darbība vai bezdarbība)

– ar to radīto zaudējumu atlīdzināšana	156, 159, 160, 163, 214
– prettiesiska	155, 158, 184, 230
– tās pārsūdzība	155, 184, 230, 254, 255
– tās tiesiskuma izvērtēšana	155–163, 185–188, 230–245

I, Ī

Iestāde

– tās faktiskā rīcība – sk. Faktiskā rīcība	
– tās lēmums – sk. Lēmums	
– tās rīcības brīvība	144, 150, 246, 252
– sk. arī šķirkļus pēc konkrētu iestāžu nosaukumiem un Iestāžu rādītāju	

Informācija

– ierobežotas pieejamības.....	185
<i>kas nepieciešama iestādes darba nodrošināšanai</i>	
<i>vai personas aizsardzībai.....</i>	183–185, 187, 188
<i>kas saistīta ar konkursiem, eksāmeniem un citiem</i>	
<i>līdzīgiem notikumiem</i>	183, 185–187
<i>par tiesnešu disciplināro atbildību; sk. arī Tiesnesis.....</i>	228–245
<i>pieteikuma dokumenti uz izsludināto konkursu</i>	183, 186, 187
<i>tāda statusa noteikšanas termiņš.....</i>	187, 188
<i>tās pieprasījums, lai nodrošinātu aizstāvību</i>	
<i>kriminālprocesā</i>	183, 184
– iestādes tiesības to pieprasīt	
<i>nodokļu auditam</i>	225–227
<i>tāda pieprasījuma tiesiskuma izvērtēšana</i>	225, 227
– par rīcību ar valsts finanšu līdzekļiem.....	184–186
– par tiesnešu disciplinārlietām.....	228–245
<i>ar tās izplatīšanu nodarītā kaitējuma atlidzināšana</i>	
<i>(prasījums)</i>	229–231
<i>konfidencialitātes prasību nepiemērošana disciplinārlietās,</i>	
<i>par kurām sabiedrība jau ir informēta.....</i>	229, 244
<i>lēmuma par disciplinārlietas ierosināšanu pieejamības</i>	
<i>ierobežojumi.....</i>	231, 232
<i>sabiedrības informēšana par ierosināto disciplinārlietu</i>	
<i>un tādas informācijas apjoms</i>	229, 244
<i>sabiedrības tiesības saņemt informāciju par tiesneša</i>	
<i>iespējamu pārkāpumu un tā izmeklēšanu</i>	228, 232, 233, 235,
	239, 241–244
<i>tās pieejamības ierobežošana līdz disciplinārlietas</i>	
<i>ierosināšanas pamatotības izlemšanai</i>	229, 244
<i>tās pieejamības regulējums ārvalstu tiesību aktos.....</i>	238, 239
<i>tās pieejamības regulējums starptautiskajos tiesību aktos.....</i>	237–240
<i>ziņu par konkrēto tiesnesi neizpaušana (diskrētuma</i>	
<i>prasība).....</i>	228–230, 232, 233, 239,
	240, 244, 245
– tiesības to saņemt (no iestādes)	
<i>atteikuma sniegt informāciju (par ierēdņa amata</i>	
<i>konkursu) pārsūdzēšana</i>	183–188
<i>pamats informācijas par tiesas (tiesnešu) darbību</i>	
<i>izplatīšanas ierobežošanai</i>	228, 235

<i>par kriminālprocesiem</i>	236, 237
<i>par sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja tarifiem</i> <i>(siltumenerģijas tarifu projektiem)</i>	254–255
<i>par tiesu varas darbību</i>	228, 233, 235, 237, 244
<i>par valsts pārvaldes sistēmas institūciju darbību</i>	233

Intereses

– bērna – sk. Bērns	
– interešu konflikta novēršana valsts amatpersonu darbībā	264–266
– privātpersonas (indivīda)	154, 161, 194
<i>patērētāju kolektīvo interešu aizskārums</i>	246, 248–251
<i>to ievērošana valsts pārvaldē</i>	115, 125
– sabiedrības (publiskās)	170, 175, 179, 234, 235,
	237, 238, 242, 244
<i>par privātpersonas interesēm lielākas</i>	183, 187, 188
<i>to būtisks aizskārums</i>	179, 180
<i>to līdzsvarošana ar indivīda interesēm</i>	66, 229, 236, 238
<i>vispārējās</i>	144, 153
– tiesiskās (lēģitīmās)	23, 37, 115, 124, 228,
	235–238, 242
<i>to aizskārums</i>	66, 160, 185, 205, 207
<i>to līdzsvarošana</i>	229, 236, 244
– trešās personas	196

Īpašnieks

– ēkas (būves) uz citam īpašniekam piederošas zemes <i>viņa tiesības atjaunot palīgēku bez zemes</i> <i>īpašnieka saskaņojuma</i>	189–196
<i>viņa tiesības uz zemesgabala apbūvi</i>	190, 191, 193–195
– nekustamā īpašuma <i>viņa tiesības pārdot savu īpašumu; sk. arī Nekustamais</i> <i>īpašums: tā atsavināšana</i>	101–109
- viņa tiesības <i>lietot savu īpašumu</i>	194–196

Īpašums

– dalītais (ēka un zeme kā atsevišķi īpašuma objekti)	189, 193–195
<i>ēkas lietošanai funkcionāli nepieciešamā zemes platība</i>	194, 195
<i>kā lietu kopība</i>	195

- īpašuma reforma; sk. arī Privatizācija
zemes un ēku vienotības (kā nedalāma īpašuma) atjaunošana 162, 193
- nekustams – sk. Nekustamais īpašums
- „savs īpašums” (nodokļu likumu izpratnē) 102, 106, 108
- tā atsavināšana (personiskā īpašuma pārdošana)
tās nošķiršana no saimnieciskās darbības 101–109
- zemes – sk. Zeme

J

Judikatūra

- administratīvo tiesu
Augstākās tiesas 56, 64–66, 69, 71, 138, 140, 212, 214,
218, 218, 220, 225
judikatūras maiņa 126–129, 168–176, 246–253
- sk. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Eiropas Savienības Tiesa, Satversmes tiesa,
Tiesa un Nolēmumu rādītāju

K

Kaitējums

- ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību nodarīts
morāls 22, 229–231
- morālā kaitējuma apmērs 230, 231
- sk. arī Atlīdzinājums

Kasācijas sūdzība – sk. Sūdzība: kasācijas

Komercdarbība

- publiskas personas (valsts un pašvaldības) veikta; sk. arī
Pakalpojumi
konkurenci regulējošu normu piemērošana 148–153
tās ierobežošana 144, 149, 152, 153
*tiesības, sniedzot sabiedrībai nepieciešamus
pakalpojumus* 148, 149, 152, 168, 170–172, 175

Komersabiedrība

- ārvalsts
*tās pienākums reģistrēt pastāvīgo pārstāvniecību
saimnieciskās darbības veikšanas gadījumā* 139–142

– izšķiroša ietekme tajā.....	130, 132–137
<i>uz koncernu līguma pamata</i>	130, 136
<i>uz līdzdalības pamata</i>	130, 136, 137
– pašvaldības	
<i>dominējošā stāvoklī esoša (atkritumu</i> <i>apsaimniekošanas jomā)</i>	145–153
<i>tāda, kas sniedz pakalpojumus galvenokārt</i> <i>pašvaldībai (atkritumu apsaimniekošanas jomā)</i>	169–176
– persona, kurai ir kontrole pār to	136
– pilnsabiedrība – sk. Pilnsabiedrība	
– tai piederošs īpašums (dzīvoklis)	
<i>tā cenas noteikšana ar salīdzināmo nekontrolēto</i> <i>cenu metodi</i>	132, 137
<i>tā vērtības samazināšana (defektu dēļ), samazinot</i> <i>ar nodokli apliekamo ienākumu</i>	131–135
<i>uzņēmuma ienākumu nodokļa piemērošana ienākumiem</i> <i>no tā atsavināšanas kapitāldaļu īpašniekam</i>	130–137
– tās pārvaldes institūcija	
<i>sabiedrībā ar ierobežotu atbildību</i>	175
<i>valdes loceklis ar tiesībām pārstāvēt</i> <i>sabiedrību atsevišķi</i>	130, 133, 135, 137
– uzņēmums (Koncernu likuma izpratnē).....	130, 136
<i>ar to saistītas personas jēdziens</i>	130–137

Konkurence

– aizliegta vienošanās starp tirgus dalībniekiem.....	201
<i>kartēļa vienošanās</i>	198, 199, 201
<i>par tirgus sadali pēc finansējuma avota</i>	198
<i>par tirgus sadali pēc pircēja (pasūtītāja)</i>	197, 198
<i>publiskajos iepirkumos (starp pilnsabiedrības biedriem)</i>	197–204
<i>tās konkurenci ierobežojoša mērķa konstatēšana</i>	198–203
– atļauta vienošanās starp tirgus dalībniekiem	
<i>horizontālās sadarbības vienošanās</i>	199, 203, 204
– dominējošais stāvoklis	
<i>aizliegums dominējošā stāvoklī esošam uzņēmumam</i> <i>atteikties slēgt darījumu ar citu tirgus dalībnieku vai</i> <i>grozīt tā noteikumus</i>	147
<i>aizliegums dominējošā stāvoklī esošam uzņēmumam</i> <i>uzspiest netaisnīgs tirdzniecības noteikumus</i>	147, 148

<i>pašvaldības uzņēmuma konkrētā ģeogrāfiskā tirgū</i>	145–153
<i>šķērssubsidēšanas aizliegums dominējošā stāvoklī</i>	
<i>esošam uzņēmumam</i>	145–148, 150, 151
<i>tiesības pagarināt tirgus dalībnieku apvienošanās</i>	
<i>aizliegumu, ja situācija tirgū nav mainījusies</i>	165, 166
<i>tirgus dalībnieku (aptieku) apvienošanās aizliegums,</i>	
<i>ja tā rada dominējošo stāvokli vai samazina konkurenci</i>	164–167
– tās ierobežošana	
<i>sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā</i>	152, 153
– tās veicināšana	
<i>publiskajos iepirkumos</i>	201, 202
<i>publiskajos pakalpojumos</i>	168, 171, 173

Konkurences padome

– lietas ierosināšana uz iesnieguma pamata	144–153
<i>ieinteresētās personas pienākums iesniegumā norādīt</i>	
<i>dokumentāri pamatotu informāciju</i>	149
<i>pirmšķietami secinājumi par iespējamo pārkāpumu</i>	144, 150, 151
<i>tās nepieciešamības izvērtēšana</i>	144, 150
– tās atzinums	170
– tās kompetence	144, 146, 147, 153
<i>pārbaudīt regulēto tarifu pamatotību</i>	146, 151
– tās lēmums	
<i>par atteikumu ierosināt lietu</i>	145, 146, 150, 151
<i>par ierobežojuma tirgus dalībniekiem apvienoties</i>	
<i>pagarināšanu</i>	164–167
<i>par konkurenci ierobežojošas vienošanās</i>	
<i>aizlieguma pārkāpumu</i>	197–199
– tās rīcības brīvība lietas ierosināšanā	144, 150

L

Latvijas valsts	36, 66, 233, 241
– kā ES dalībvalsts pienākumi	
<i>pienākums ieviest eiro kā savu valūtu</i>	43–45, 47, 51, 54
– Latvijas tauta	17, 18, 24, 28, 32, 34, 36, 49
<i>jēdziens</i>	22, 28
<i>latviešu valstsnācija</i>	18, 34, 49
<i>tās suverēnā vara (tautas suverenitātes princips)</i>	27, 36, 45, 49, 54, 55

<i>tās tiesības un pienākumi atjaunot prettiesiski pārtrauktu valstiskumu</i>	27
<i>valsts varas avots</i>	36, 49, 65
– tās neatkarības (suverenitātes) atjaunošana.....	17, 20, 21, 26–35, 39
– tās okupācija un aneksija	
<i>ar to radīto seku neatzīšana</i>	29–31
– tās pilsoņu kopums; sk. arī Pilsonība: Latvijas	24, 34, 42, 49
<i>nosacījumi pilsoņu loka paplašināšanai.....</i>	18, 24, 29, 31, 33–35, 37–40
<i>tā likumdošanas tiesības; sk. arī Likumdošana, Satversme.....</i>	42, 46, 48–50, 52, 53
<i>tā līdzdalība valsts pārvaldīšanā</i>	18, 36, 37
<i>tā pārskatīšana (likumdošanas iniciatīva).....</i>	17–41
– valsts identitāte (starptautiskajās attiecībās).....	17, 18, 20, 26, 28–31, 34, 35, 50
<i>tās respektēšana ES.....</i>	55
<i>valsts konsekventa rīcība un skaidras nostājas ieturešana</i>	17, 28–31, 34
– valsts iekārta.....	36, 37, 50, 56, 58, 64, 66, 68–70, 72, 233, 234, 241
<i>tās aizsardzība</i>	37–40, 72
– valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīna.....	17–41
<i>konstitucionālo tiesību rangs</i>	17, 20, 30, 31, 29
<i>pilsonības nepārtrauktības princips.....</i>	17, 20, 26, 28
<i>tās ilgstoša iedarbība</i>	17, 29
<i>tās pamatojums</i>	17, 20, 26, 28, 40
<i>tiesības grozīt valsts robežu.....</i>	31
<i>valsts nepārtrauktības izpratne</i>	26, 27
<i>valsts nepārtrauktības prasības konsekventas uzturēšanas pienākums.....</i>	17, 18, 28, 30, 32, 33
<i>valsts varas institūciju pienākums to ievērot</i>	17, 20, 27–32
– valsts valoda; sk. arī Valsts valoda.....	18, 36–38, 40

Leģitīms mērķis

– tiesību ierobežojumu	228, 236, 240, 244

Lēmums

– iestādes

<i>nodokļu administrācijas – sk. Nodokļi, Valsts ieņēmumu dienests</i>	
<i>tā atzīšana par administratīvo aktu</i>	124, 226

- ministrijas (ministra) – sk. Ministrija
- pašvaldības – sk. Pašvaldība: tās lēmumi
- procesuāls
starplēmums..... 226
- tiesas – sk. Tiesa: tās lēmums, Tiesnesis: viņa lēmums

Lietderības apsvērumi (administratīvā akta izdošanā vai faktiskajā rīcībā)

- nepieciešamība tos izdarīt..... 165
- sk. arī Administratīvais akts: tā pamatojums

Līgums

- privāttiesisks (civiltiesisks)
galvojuma līgums..... 247–249, 251, 252
koncerna līgums un tā veidi 130, 136
pirkuma līgums..... 132, 156, 158
šķīrējtiesas klauzula patērētāju līgumā;
sk. Patērētāju tiesības..... 247–249, 251, 252
- publisko tiesību – sk. Publiskais iepirkums
- starptautisks
Ministru kabineta pilnvarošana (uzdevums) panākt
tā grozīšanu vai izbeigšanu 53, 54
tiesības to grozīt vai izbeigt..... 45, 46, 53

Likumdevējs

- likumdevēja griba..... 54, 64, 66, 70, 114, 261, 263
- likumdevēja orgāns
līdzsvara starp tiem saglabāšana 52, 53
pilsoņu kopums; sk. arī Latvijas valsts:
tās pilsoņu kopums..... 42, 49, 50, 52–54
- likumdevēja vara 49, 50, 238, 245

Likumdošana

- likumdošanas process
varas dalīšanas principa ievērošana 21, 23
valsts nepārtrauktības doktrīnas ievērošana, grozot
tiesisko regulējumu 17, 27, 28, 31
- likumdošanas tiesības
pilsoņu kopuma 42, 46, 48–50, 52, 53

- vēlēšanu likumdošanas iniciatīva (vēlēšanu iesniegts likumprojekts)

Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence tās vērtēšanā – sk. Centrālā vēlēšanu komisija

demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatvērtībām

neatbilstošs 25, 36–40

likumprojekta pilnīgas izstrādātības (pēc formas

un satura) vērtēšana 19–22, 25, 36–41, 43, 44, 48–55

likumprojekts par pilsonības automātisku piešķiršanu

nepilsoņiem un pasu izsniegšanu bez maksas 17–41

„pilnīgi izstrādāta” likumprojekta jēdziens 42–55

„pilnīgi izstrādāta” likumprojekta kritēriji 48–50

Satversmes grozījumu projekts; sk. arī Satversme 42–55

speciālistu un ekspertu atzinums par to 19, 30, 33, 43, 44, 46

starptautiskām saistībām atbilstošs 42–47, 51–55

tā lietderības izvērtēšana 21, 25, 45

tāds, kas nav pilnīgi izstrādāts 23, 25, 43, 44, 46, 48, 50

tiesības iesniegt pilnīgi izstrādātu likumprojektu 19–21, 25

valsts nepārtrauktības doktrīnai

neatbilstošs 17, 18, 20, 22, 26, 33, 36, 40

Likums

- augstākas nozīmes 133, 135

- likuma „robs” un tā novēršana 258, 261, 263–265

- likumprojekts; sk. arī Citu avotu rādītāju

Satversmei un valsts nepārtrauktības doktrīnai neatbilstošs 17–41

tā juridiska un politiska izvērtējuma nošķiršana 24, 25

vēlēšanu iesniegts – sk. Likumdošana: vēlēšanu likumdošanas

iniciatīva

- speciālais 179, 194

- tā jēga 108

- tā mērķis 108

Administratīvā procesa likuma 207

Azartspēļu un izložu likuma 179

Būvniecības likuma 195

Pilsonības likuma 34

Publisko iepirkumu likuma 168, 173

- tā pārejas noteikumi 107, 146, 162, 163, 171, 172

- tā piemērojamība 42, 48, 49

- tā saturs
tiesību sistēmai atbilstošs 42, 48–50
- sk. arī Tiesību aktu rādītāju

M

Ministrija

- Ārlietu ministrija
tās atzinums (par vēlētāju iniciētu likumprojektu) 19, 30, 33
- Ekonomikas ministrija
tās atzinums 170, 171
tās viedoklis par apbūves tiesībām 191, 196
- Finanšu ministrija
tās lēmums par atteikumu izsniegt informāciju 183–188
tās rīkojums (par ierobežotas informācijas sarakstu) 185, 186
tās viedoklis 121
- Tieslietu ministrija
*tās atzinums par vēlētāju iniciētu Satversmes
grozījumu projektu* 44, 46, 47
*tās faktiskās rīcības (konfidencialas informācijas
izpaušana) apstrīdēšana* 229–245
*tās lēmums par atteikumu izmaksāt kompensāciju par
morālo kaitējumu* 229–231
*tās priekšlikumi par izmaiņām brīvo juridisko profesiju
regulējumā*.....263–265

Ministrs

- tieslietu
*pienākuma uzlikšana viņam norīkot atstādināto zvērināto
notāru citā darbā vai izmaksāt minimālo mēnešalgu* 259–262
*viņa lēmums par zvērināta notāra atstādināšanu no
amata sakarā ar ierosināto kriminālprocesu* 259–262, 265

Ministru kabinets

- tiesību akti – sk. Tiesību aktu rādītāju

Muita

- muitas deklarācija
*tajā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātu attiecināšana
uz agrākās muitas deklarācijās iekļautām precēm* 88–100

- tajā iekļauto preču identiskuma ar agrākajā muitas deklarācijā iekļautajām precēm konstatēšana* 88, 95, 96
- tās labošana pēc preču atlaišanas* 88, 94, 95
- tās pārbaude pirms preču atlaišanas* 94, 95
- tās pārbaudes kārtība* 94
- muitas iestāde (dienests)
- tās kompetence pareizas muitas noteikumu piemērošanas kontrolē* 115, 117, 120
- muitas maksājumi
- ievdmuitas nodoklis* 110, 113, 115, 118, 127, 128
- muitas nodokļiem līdzvērtīgi maksājumi par preču ieviešanu ES* 110, 116, 118, 120
- to audita veikšana* 89, 92–94
- muitas parāds 89, 92, 94, 96–99, 115, 116, 118, 120, 126–129
- atbildība par to parādnieka netiešas pārstāvības gadījumā* 89, 92, 96, 97
- nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu* 126–129
- nokavējuma naudas piemērošana par to* 98, 99
- solidāras atbildības princips* 97, 98
- tā rašanās brīdis* 98, 127, 128
- muitas procedūra
- ievešana brīvam apgrozījumam* 89, 127
- izlaišana brīvam apgrozījumam* 112–116, 120
- preču ieviešana ES muitas teritorijā no trešajām valstīm 127–129
- ES Muitas kodeksa piemērošana* 88, 90, 92–99
- preču klasifikācija (ES Kombinētās nomenklatūras kodu un papildkodu noteikšana)* 89–91
- preču paraugu testēšana* 90–92, 96
- preču izlaišana brīvam apgrozījumam iekšzēmē, ja tās paredzētas preču saņēmējam citā ES dalībvalstī
- atbildīgā persona, kurai jāmaksā pievienotās vērtības nodoklis* 110, 113–116, 118, 119
- objektīvi piespiedu apstākļi to nenosūtīšanai preču saņēmējam* 110, 111, 113–116, 119
- pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana* 110–125
- pievienotās vērtības nodokļa maksātāja (apliekamās personas), kas darbojas citas dalībvalsts apliekamās personas vārdā, pienākums tās nosūtīt (piegādāt) preču saņēmējam noteiktā termiņā* 110, 111, 115, 119

<i>to neatbilstoša izmantošana (piegādes uz citu dalībvalsti neveikšana).....</i>	111, 119, 120

N

Neatkarības deklarācija (deklarācija „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”)

– tās konstitucionālo tiesību rangs.....	29
– tās pieņemšana	26, 27
– tās preambula.....	17, 18, 29
<i>valsts nepārtrauktības doktrīnas pamatojums</i>	17, 20, 24, 28, 40
<i>vēsturisko faktu izklāsta un to juridiskā novērtējuma saistošais spēks valsts varas institūciju darbībā.....</i>	17, 20, 28

Nekustamais īpašums

– tā atsavināšana	
<i>sev piederoša īpašuma pārdošana.....</i>	101–109
<i>tā nodošana lietošanā citām personām</i>	101, 103, 106, 108, 109
– tā iegāde	
<i>ar mērķi to pārdot</i>	103, 108
<i>kapitāla nodrošināšanas nolūkā (kapitālieguldījums).....</i>	103–105, 109

Nepilsonis

– viņa statuss	18, 19, 21, 24, 31–33, 39
<i>jēdziens</i>	33
<i>personas, kuras neatzīst par nepilsoņiem</i>	32

Nodokļi

– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	
<i>ienākumu gūšanas laikā spēkā esošās tiesību normas piemērošana</i>	107
<i>par ienākumiem no kapitāla un tā pieauguma</i>	104, 107
<i>tā nepiemērošana ienākumiem par tāda nekustamā īpašuma atsavināšanu, kas personai piederējis ilgāk par 12 mēnešiem, ja atsavināšana nav saimnieciskā darbība</i>	101–109
<i>tā objekts</i>	106, 107
<i>tā piemērošanas ienākumiem no mantas pārdošanas kritēriji.....</i>	103
<i>tā uzrēķins, nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšana.....</i>	102

<i>vispārējais ienākuma nodokļa princips</i>	<i>106</i>
– muitas – sk. Muita: muitas maksājumi	
– nodokļu administrācija – sk. Valsts ieņēmumu dienests	
– nodokļu deklarācija.....	92, 120, 121, 124
– nodokļu maksātājs	
<i>ārvalsts komercsabiedrība, kas veic saimniecisko</i>	
<i>darbību Latvijā</i>	<i>138–143</i>
<i>tādu preču ieviešanas iekšzemē gadījumā, kuras</i>	
<i>paredzēts izvest uz citu dalībvalsti</i>	<i>110, 113–116, 118, 119</i>
<i>viņa atbildība par nodokļu maksājumu kavējumu</i>	<i>91, 92</i>
<i>viņa atteikuma sadarboties ar nodokļu administrāciju</i>	
<i>sekas</i>	<i>225, 227</i>
<i>viņa informētība par nodokļu administrācijas praksi.....</i>	<i>142</i>
<i>viņa pienākums maksāt nokavējuma naudu.....</i>	<i>126–129</i>
<i>viņa pienākums sniegt informāciju nodokļu</i>	
<i>administrācijai</i>	<i>225–227</i>
– nodokļu parāds	
<i>atbildība parādnieka netiešas pārstāvības gadījumā</i>	<i>89, 92, 96, 97</i>
<i>nokavējuma nauda.....</i>	<i>129</i>
<i>nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšana</i>	<i>91, 126–129</i>
<i>vairāku parādnieku solidārā atbildība par vienu</i>	
<i>nodokļu parādu (solidāras atbildības princips).....</i>	<i>97, 98</i>
– pievienotās vērtības nodoklis (PVN)	
<i>nokavējuma naudas un soda naudas</i>	
<i>aprēķināšana.....</i>	<i>89–93, 96, 98, 99, 112, 113, 122, 124, 127</i>
<i>par brīvam apgrozījumam iekšzemē izlaistu</i>	
<i>preci, ja nav veikta tās pārsūtīšana (piegāde) uz citu</i>	
<i>dalībvalsti</i>	<i>111, 119, 120</i>
<i>par brīvam apgrozījumam iekšzemē izlaistu</i>	
<i>preci, ja nokavēts tās piegādes preču saņēmējam</i>	
<i>termiņš.....</i>	<i>110, 111, 119</i>
<i>par preču ieviešanu (importu).....</i>	<i>89, 90, 110, 116, 118, 119</i>
<i>0% likmes piemērošana par preču izlaišanu brīvam</i>	
<i>apgrozījumam.....</i>	<i>110–125</i>
– uzņēmumu ienākuma nodoklis; sk. arī Komercsabiedrība	
<i>apliekamā ienākuma samazināšana</i>	<i>131–135</i>
<i>nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšana</i>	<i>131–133</i>
<i>saistīto personu vienošanās par atlīdzību vai darbībām,</i>	
<i>lai samazinātu nodokļus.....</i>	<i>131, 134, 135</i>

<i>tā aprēķināšana ienākumiem no darījumiem starp saistītām personām</i>	130–137
<i>tā aprēķināšana ienākumiem no īpašuma pārdošanas ar uzņēmumu saistītām personām, ja pārdošanas cenas ir zemākas par tirgus cenām</i>	130–137
– sk. arī Audits, Sods: soda nauda, Valsts ieņēmumu dienests	

Nolēmums – sk. Spriedums, Tiesa: tās lēmums, Tiesnesis: viņa lēmums

Normatīvie akti

– iekšējais	92, 98
– to piemērošana – sk. Tiesību norma: tās piemērošana	
– sk. arī Likums, Pašvaldība: tās saistošie noteikumi un Tiesību aktu rādītāju	

P

Pagaidu aizsardzības līdzekļi

– pagaidu noregulējums	
<i>administratīvā akta apturēšana</i>	262
– zvērināta notāra atstādināšanas gadījumā	258–266
<i>pienākuma uzlikšana tieslietu ministram norīkot notāru citā darbā vai izmaksāt minimālo mēnešalgu</i>	259–262
<i>tāda lēmuma apturēšana (prasījums)</i>	259–262, 265
<i>tiesību piešķiršana tās laikā savienot notāra amatu ar citu amatu (darbu), kas nav atļauts amata pildīšanas laikā</i>	258, 263–265

Pakalpojumi

– sabiedriskie (regulējamie)	
<i>regulēto tarifu pamatotības pārbaude</i>	146, 151
<i>tiesības saņemt informāciju par to tarifiem (siltumenerģijas tarifu projektiem)</i>	254–255
<i>valsts rīcības brīvība to nodrošināšanas organizēšanā</i>	151–153
– sadzīves atkritumu apsaimniekošana (sabiedriskie)	
<i>atkritumu apjoma noteikšana</i>	148
<i>atkritumu apsaimniekošanas maksas apmērs</i>	146–148, 151, 152
<i>atkritumu poligona īpašnieka pienākumi</i>	147
<i>dominējošā stāvoklī esoša pašvaldības uzņēmuma sniegti</i>	144–153
<i>pašvaldību dibinātas kapitālsabiedrības sniegti, nerīkojot publiskā iepirkuma procedūru</i>	169–176

Pamatbrīvības

- vārda brīvība 235, 236, 244
 - preses brīvība* 235
 - tās ierobežošana*.....228, 235, 236
 - tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju; sk. arī Informācija*.....228, 235
 - tiesības paust savus uzskatus* 235
- sk. arī Cilvēktiesības

Pašvaldība

- tās bezdarbība
 - zemesgabala nodošanas privatizācijai novilcināšana* 155–158, 160, 163
- tās darbība privāto tiesību jomā 168, 169, 175, 176
- tās funkcijas
 - azartspēļu organizēšanas jomā* 180
 - sadzīves atkritumu apsaimniekošanas organizēšana; sk. arī Pakalpojumi* 145, 148, 149, 172
 - tiesības nodot to izpildi komersantam*.....148, 151–153, 168, 176
- tās īpašums – sk. Zeme; pašvaldības
- tās kompetence
 - būvniecības jomā* 192
 - noteikt nozari par stratēģiski svarīgu savā teritorijā*.....170, 171, 175
- tās lēmumi
 - par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu* 177–182
 - par atteikumu izsniegt plānošanas un arhitektūras uzdevumu*..... 189
- tās saistošie noteikumi.....190, 191, 193
 - sk. arī Tiesību aktu rādītāju
- tās tiesības
 - sniegt sabiedriski svarīgus pakalpojumus pašas spēkiem*.....168, 169, 176
 - veikt komercdarbību*..... 168, 170–172, 175

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

- tā atbilde uz patērētāja sūdzību vai iesniegumu.....246, 248, 250–253
- tā darbības, konstatējot patērētāju tiesību pārkāpumu 250
 - palīdzības (informācijas un konsultāciju) sniegšana patērētājam*.....251, 252
 - uzraudzības pasākuma plāna sagatavošana* 251

- tā kompetence
 - administratīvās lietas ierosināšana būtiska patērētāju kolektīvo interešu aizskāruma gadījumā*.....248–250
 - atkarībā no patērētāju individuālo vai kolektīvo interešu aizskāruma*.....246–253
 - patērētāja likumīgo prasību izpildes pieprasīšana*.....246, 252
 - patērētāju iesniegumu un sūdzību izskatīšanā* 250
- tā lēmums
 - tiesības to pārsūdzēt tiesā* 246, 251–253
- tā tiesības (rīcības brīvība)
 - neuzsākt administratīvo lietu* 250
 - paust viedokli par līguma noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām (individuālo strīdu gadījumā)* 246, 247, 249, 251–253

Patērētāju tiesības

- patērētājs
 - viņa tiesības vērsties Patērētāju tiesību aizsardzības centrā* 249, 251
 - viņa tiesību prasīt administratīvās lietas ierosināšanu ierobežošana*.....246, 249, 251
- patērētāju līgums
 - netaisnīgi noteikumi*.....246–253
 - strīdu par netaisnīgiem noteikumiem pakļautība vispārējās jurisdikcijas tiesai* 247, 248, 253
 - trešās personas rakstveida apņemšanās neizmantojot netaisnīgos noteikumus (vērsties šķīrējtiesā)*..... 247–249, 251

Persona

- amatpersona – sk. Amatpersona
- ar īpašu statusu
 - nepilsonis* – sk. Nepilsonis
- patērētājs – sk. Patērētāju tiesības
- publiska
 - tās darbība privāto tiesību jomā* 168, 175
- sk. arī Trešā persona

- Pierādījumi**..... 73
- pierādīšanas līdzekļi..... 73
- paskaidrojumi* 105

<i>speciālistu atzinums (aizgādības lietā)</i>	210
– pierādīšanas pienākums	73
<i>iestādes</i>	90, 95, 96, 184
<i>pieteicēja</i>	66, 92, 95, 96, 105, 106, 149, 217
<i>Saeimas vēlēšanu rezultātu pārsūdzības lietās</i>	66, 73
– to attiecināmība un pieļaujamība.....	73, 79, 196
– to pārbaude un vērtēšana	
<i>Augstākajā tiesā kā pirmās instances tiesā</i>	64, 70–86
<i>kasācijas instances tiesas kompetence</i>	93, 117, 209, 223
<i>liecinieku liecību</i>	73, 79
<i>priekšrocību noteikšana</i>	209, 210
<i>tiesas pienākums</i>	73, 137, 223, 231
– to ticamība un objektivitāte	73, 210
<i>pietiekami augsta, lai atzītu pārkāpumu</i>	56, 72, 79, 86
– to vākšana (iegūšana)	
<i>pēc tiesas iniciatīvas</i>	216

Pieteicējs (administratīvajā procesā)

– viņa tiesības	
<i>iepazīties ar lietas materiāliem, tikt uzklausiņam,</i>	
<i>saņemt lēmumu</i>	90, 93
<i>prasīt tiesvedības turpināšanu, ja procesa laikā</i>	
<i>prasījums apmierināts</i>	254–257

Pieteikums tiesai

– atteikšanās to pieņemt	
<i>ja lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā</i>	226, 227
– Satversmes tiesai – sk. Satversmes tiesa	
– tā noraidīšana	41, 55
– tā priekšmets	
<i>pārsūdzot nelabvēlīgu administratīvo aktu</i>	138, 141, 218, 221
– tiesības to iesniegt administratīvajai tiesai.....	205, 207

Pilnsabiedrība..... 200

– dalībai publiskajos iepirkumos izveidota	
<i>tās biedru tiesības piedalīties iepirkumos</i>	
<i>individuāli</i>	198, 199, 202, 203
<i>tās izveidošanas ekonomiskais pamatojums</i>	197, 199, 201, 202

<i>vienošanas par tās dalībnieku konkurences ierobežojumiem konkrētā komercdarbības jomā (darījumu slēgšanas aizliegums).....</i>	197–204
<i>vienošanas par tās dalībnieku kopīgu dalību iepirkumos izvērtēšana</i>	197, 199, 201–203

Pilsonība

– Latvijas

<i>ekspertu atzinums par Pilsonības likumu</i>	28, 33
<i>ierobežojumi tās iegūšanai</i>	28, 32, 37, 38
<i>likumdošanas iniciatīva par tās beznosacījuma (automātisku) piešķiršanu nepilsoņiem (ja nav rakstisku iebildumu) un Latvijas pases izsniegšanu par brīvu</i>	17–41
<i>personas integrācijas pakāpes izvērtēšana un lojalitātes apliecināšana kā nosacījums pilsonības iegūšanai.....</i>	18, 34, 37–40
<i>pilsoņu loka paplašināšanas nosacījumi</i>	18, 24, 29, 31, 33–35, 37–40

<i>tās aizmuguriskas piešķiršanas nepieļaujamība (brīvprātības principa ievērošana).....</i>	20
<i>tās automātiskas piešķiršanas nepieļaujamība</i>	18, 20, 32, 34, 38–40
<i>tās nepārtrauktības princips.....</i>	17, 20, 26, 28
<i>tiesības to iegūt (tiesības naturalizēties).....</i>	18, 34, 37–40
<i>valsts nepārtrauktības doktrīnas ievērošana, grozot tiesisko regulējumu</i>	17, 27, 28, 31

- tās automātiska atzīšana jaunā valstī 33
- tās iegūšanas kārtība Lietuvā 21, 22, 24, 34–37
- sk. arī Nepilsonis

Prece

- to atbilstības noteiktām prasībām noteikšana (testēšana)
 - akreditācijas prasība iestādei, kas to veic.....* 91
 - ievesto (importēto) pārtikas preču* 90–92, 96
- preču eksports un imports – sk. Muita

Privātās tiesības – sk. Tiesības: privātās

Privatizācija

- privatizācijas process 154, 159, 161
 - brīvprātības princips* 154, 158, 161

<i>nepamatota pārmaksa</i>	159
– personas tiesības privatizācijas procesā	
<i>tiesības iegūt īpašumu, kas valstij nav nepieciešams</i>	154, 161
<i>tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu privatizācijas</i>	
<i>novilcināšanas gadījumā</i>	155–163
<i>tiesības vērsties pret pašvaldību privatizācijas</i>	
<i>novilcināšanas gadījumā</i>	160
– privatizāciju veicoša iestāde (Privatizācijas aģentūra)	160
<i>tās kompetence zemesgabala cenas noteikšanā</i>	158, 159, 163
– tās mērķis un uzdevums.....	154, 161
<i>zemes un ēku vienotības (kā nedalāma īpašuma)</i>	
<i>atjaunošana</i>	162
– zemes	
<i>pirmpirkuma tiesības</i>	162, 163
<i>privatizējamā zemesgabala cenas noteikšanas</i>	
<i>kārtība</i>	154, 156, 162, 163
<i>zemesgabala valdītāja pienākums to nodot</i>	
<i>privatizācijai</i>	159, 160

Prokurors

– sociālās garantijas viņa atstādināšanas gadījumā.....	258, 260–263

Publiskais iepirkums

– iepirkuma līgums	212
– iepirkuma procedūra	
<i>pienākums to rīkot nākotnē</i>	173
– iepirkuma procedūras nepiemērošana	
<i>in-house principa piemērošana</i>	152, 171, 172
<i>ja pakalpojuma (būvdarbu, piegāžu) sniedzējs ir pilnīgā</i>	
<i>pasūtītāja kontrolē un pakalpojumi galvenokārt</i>	
<i>tieki sniegti pasūtītājam</i>	152, 169, 170, 173, 174, 176
<i>ja pakalpojums sniegts pašas publiskās personas</i>	
<i>spēkiem</i>	168, 172–174
<i>ja pakalpojumu sniedz sabiedrība, kurā visas kapitāla daļas</i>	
<i>pieder vienai vai vairākām publiskām personām</i>	168–176
<i>ja pasūtītājs pakalpojumu sniedzēju kontrolē tāpat kā</i>	
<i>savus dienestus (var ietekmēt tās lēmumus)</i>	168, 174
<i>ja pasūtītājs var veikt pakalpojumu sniedzēja</i>	
<i>strukturālo un funkcionālo kontroli</i>	168, 174

- konkurences tiesību normu piemērošana.....197–204
*starptautisko organizāciju rekomendācijas karteļu
dalības iepirkumos novēršanai*.....201, 202
- konkursa nolikums
prasības pretendenta finanšu apgrozījuma apjomam.....213–216
*pretendenta izslēgšana, ja tas neatbilst konkursa
nolikuma prasībām* 212–217
- pārkāpumi iepirkuma procedūrā
*nepamatoti izslēgta pretendenta tiesības uz zaudējumu
(negūtās peļņas) atlīdzināšanu*.....212–217
- piegādātājs 200, 201
pilnsabiedrības tiesības – sk. Pilnsabiedrība

Publiskās tiesības

- subjektīvās publiskās tiesības..... 207
iesniegt pieteikumu.....205, 207
prasīt valsts rīcības pārbaudi tiesā.....205, 207
- publisko tiesību līgums – sk. Publiskais iepirkums:
iepirkuma līgums

R

Rīcības brīvība

- iestādes..... 144, 150, 246, 252
- pašvaldības 154, 161, 168, 176
- publiskas personas 168, 176
- valsts.....24, 29, 65, 152–154, 161

S

Sabiedrība

- demokrātiska 234, 235
- tās drošība 38
- tās informētības un uzticības valsts varai (tiesu
varai) veicināšana 228, 233–235, 237, 238, 241, 242, 244
- sk. arī Intereses: sabiedrības

Saeima

- tās vēlēšanas – sk. Vēlēšanas
- sk. arī Likumdevējs

Saimnieciskā darbība

- ārvalsts komercsabiedrības veikta
pienākums reģistrēt pastāvīgo pārstāvniecību 139–142
- tās nošķiršana no sava nekustamā īpašuma pārdošanas 101–109
 - īpašuma iegādes mērķa izvērtēšana* 101, 103–105, 108
 - īpašuma pārdošanas mērķa izvērtēšana* 101, 105, 108
 - īpašumu un darījumu skaita izvērtēšana* 101, 103–105, 109
 - tirdzniecības fakta konstatēšana* 101, 102, 104, 108, 109
- tās pazīmes 102

Satversme

- satversmes vara 49, 50
- tās grozīšana
Latvijas tautas tiesības 43, 47
nosacījumi pilsoņu kopuma iniciēta projekta atzīšanai par „pilnīgi izstrādātu” 42, 44, 48, 50, 51
pilsoņu kopuma iniciēts projekts, kas nav pilnīgi izstrādāts 44, 50, 55
vēlētāju iniciēts projekts (par nacionālās valūtas nostiprināšanu) 42–55
- tās neaizskaramais kodols (pamatnormas) 44, 46, 47, 50, 54, 55
Konstitucionālo tiesību komisijas atzinums par to 22, 34, 47, 50, 54
likumprojekta atbilstība tam 42, 50, 51
- tās pieņemšana Satversmes sapulcē 67, 68
Satversmes „tēvu” griba 67–69
- tās preambula 233
- tiesību normas; sk. arī Cilvēktiesības, Pamatbrīvības 18–23, 25, 27, 33, 34, 36–38, 40, 41
pamattiesību normas 206, 209, 220, 228, 229, 235, 242, 244, 260
Saeimas (parlamenta) vēlēšanas regulējošas 56, 64, 66, 66, 67, 69–71
to augstāks juridisks spēks pār likumiem un starptautiskajiem līgumiem 46, 47, 49, 50
to interpretācija 22, 42–55, 235, 236, 241
to interpretācija atbilstoši attiecīgajā laikā valdošai izpratnei par demokrātisku un tiesisku valsti un vērtībām 56, 68–70
to interpretācija atbilstoši Satversmes garam 52
- sk. arī Tiesību aktu rādītāju

Satversmes tiesa

- pieteikuma iesniegšana tai 23, 245
- tās judikatūra 20, 23–29, 31, 36, 37, 39, 40, 44, 46, 49,
50, 52, 55, 102, 106, 108, 139, 141, 142,
172, 228, 233, 235, 236, 245
- tās rīcības sēdes lēmums 22
- sk. arī Nolēmumu rādītāju

Sods

- administratīvais
par konkurences noteikumu pārkāpumu 198
- kriminālsods
tiesību normu piemērošana ar atpakaļejošu spēku 140
- soda nauda (nodokļu lietās) 89–91, 96, 94, 102, 112, 122,
124, 127, 129, 131–133
tās kriminālsoda raksturs 140
tās noteikšanai piemērojamā tiesību norma 138–143
tās samazināšana 139, 142
tās samērīgums 139–142

Spriedums

- apelācijas instances
*pievienošanās pirmās instances tiesas nolēmuma
motivācijai* 90, 112, 211, 230
tā atcelšana 122, 167, 176
tā atcelšana daļā 93–100, 129, 137
- pirmās instances tiesas
tā atcelšana kasācijas instancē 188, 217
- Satversmes tiesas – sk. Satversmes tiesa
- sk. arī Nolēmumu rādītāju

Starptautiskās tiesības

- valsts okupācijas un aneksijas seku vērtējums
fakti rada tiesības (ex factis ius oritur) 30
*prettiesiska rīcība nevar radīt tiesības pārkāpējam
(ex iniuria ius non oritur)* 29, 30
- sk. Tiesību norma: tiesību normu piemērošana un Tiesību
aktu rādītāju

Sūdzība (tiesai)

- blakus sūdzība – sk. Blakus sūdzība
- kasācijas
 - tās noraidīšana* 109, 142, 143, 153, 163, 182, 196, 204, 211, 224
- sk. arī Pieteikums tiesai

T

Tautas nobalsošana

- aizliegums to rīkot par „līgumiem ar ārvalstīm” 44, 46, 51, 52
- par likumprojektu 45, 46
 - likumprojekti, kurus nevar tai nodot* 20, 21, 36, 40, 41, 44, 46, 51, 52
- Saeimas tiesības to ierosināt
 - par grozījumiem Latvijas dalības ES nosacījumos* 47, 51, 52

Termins

- administratīvā akta apstrīdēšanas 90, 166, 177, 181
- saprātīgs 91, 155, 157, 159, 160

Tiesa

- Augstākā tiesa – sk. Augstākās tiesas (Senāta) Administratīvo lietu departaments
- konstitucionālā
 - ārvalsts tiesas atzinums* 35, 37
 - Latvijas – sk. Satversmes tiesa*
- tās kompetence (administratīvās tiesas)
 - jautājumi, kuri neietilpst tiesas kompetencē* 168, 169, 176, 226, 227
 - kasācijas instances – sk. Augstākās tiesas (Senāta) Administratīvo lietu departaments: tā kompetence*
 - nodokļu lietās* 89, 93
 - publisko iepirkumu jomā* 169, 172–174, 176
 - Saeimas tiesības to noteikt* 66
- tās lēmums
 - par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu* 259–265
 - par tiesvedības izbeigšanu* 247–257
 - tā atcelšana kasācijas instancē un jautājuma izlemšana pēc būtības* 265, 266
- tās pienākumi
 - iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai* 245

<i>izbeigt tiesvedību, ja izbeidzies tiesiskais strīds</i>	254–257
<i>izvērtējot pārkāpumus publiskajos iepirkumos</i>	212, 215, 216
<i>izvērtējot pārsūdzēto nelabvēlīgo administratīvo aktu</i>	138, 141
<i>izvērtējot pārsūdzēto nelabvēlīgo administratīvo aktu, kas skar bērna intereses</i>	218, 221, 222
<i>pierādījumu un lietas apstākļu vērtēšanā</i>	188, 216
<i>taisot spriedumu</i>	141
<i>tiesību normu pareiza piemērošana</i>	196
– tiesu vara	66, 69
<i>sabiedrības kontrole pār to</i>	234, 244
<i>sabiedrības uzticības tai veicināšana</i>	228, 233–235, 237, 238, 241, 242, 244
<i>tās autoritātes, reputācijas un objektivitātes aizsardzība</i>	228, 229, 235, 236, 239, 240, 243, 244
<i>tās neatkarība</i>	228, 233, 237, 238, 240
– vispārējās jurisdikcijas tiesa	
<i>tās kompetence</i>	247, 248, 253
– sk. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Eiropas Savienības Tiesa	

Tiesības

– privātās (privāttiesības)	
<i>privāto tiesību joma</i>	103, 148, 168, 175
– publiskās – sk. Publiskās tiesības	
– subjektīvās – sk. Publiskās tiesības: subjektīvās publiskās tiesības	
– to aizsardzība	
<i>efektīva</i>	56, 69, 70
<i>patērētāju tiesību</i> – sk. Patērētāju tiesības	
– sk. arī Cilvēktiesības, Pamatbrīvības	

Tiesību norma

– augstāka juridiska spēka	40, 191
– Satversmei neatbilstoša	244, 245
– speciālā	179
– nenoteiktais tiesību jēdziens	
<i>ģenerālklausula</i>	145, 241
– tās jēga	183, 185, 254, 255
– tās mērķis	228, 239, 240, 242
– tiesību normu hierarhijas ievērošana likumu jaunradē	42, 46, 49, 50

– tiesību normu skaidrība	
<i>nodokļu jomā</i>	142
– tiesību normu piemērošana	
<i>Eiropas Savienības tiesību normu – sk. Eiropas Savienība</i>	
<i>darījuma (līguma) noslēgšanas laikā spēkā esošo normu</i>	173
<i>lietas izskatīšanas laikā spēkā esošas normas</i>	173
<i>pēc analogijas</i>	258, 260, 265, 266
<i>privātpersonai labvēlīgākas atpakaļejošs spēks</i>	138, 140
<i>Satversmei atbilstoša</i>	241, 242
<i>soda naudas noteikšanu (nodokļu jomā)</i>	
<i>regulējošu normu intertemporālā piemērojamība</i>	138–143
<i>starptautisko cilvēktiesību normu</i>	206, 209, 210, 220,
	234–236, 260

Tiesību normu tulkošana (interpretācija)

– Eiropas Savienības normu.....	88, 92–95, 98, 99, 110, 111, 118–120
– paplašināta.....	111, 120
– Satversmes normu – sk. Satversme	
– Satversmes tiesas veikta.....	20, 23–29, 31, 36, 37, 39, 40, 44, 49,
	52, 55, 64, 69, 102, 108, 141,
	142, 228, 233, 235
– tulkošanas metodes	
<i>gramatiskā</i>	194, 247
<i>sistēmiskā</i>	195, 247

Tiesību principi (vispārējie)

– diskriminācijas aizlieguma princips	25
– labas pārvaldības princips	37, 91, 115, 123
– samērīguma (proporcionalitātes) princips	142
– sociāli atbildīgas valsts princips	226
– tiesiskās palāvības princips	211
<i>tiesiski aizsargājama personas palāvība</i>	111, 121, 125, 158, 162,
	214, 234, 235, 241
– valsts varas dališanas princips	21, 23, 66, 69

Tiesību sistēma

– demokrātiskai un tiesiskai valstij atbilstoša	241, 242
<i>tai neatbilstošas citu valstu un starptautisko</i>	
<i>tiesību normas</i>	242

- tai neatbilstošu likumu pieņemšanas nepieļaujamība 42, 48–50
- tās nepilnību konstatēšana 260, 261
- analoģijas piemērošana*..... 258, 260, 265, 266
- tiesību sistēmas saskaņas princips..... 49

Tiesību zinātne (doktrīna) 151, 177, 181, 182, 194, 241

- sk. arī Citu avotu rādītāju

Tiesiska valsts

- tiesiskās valsts principi 56, 66, 211
- demokrātiskas un tiesiskās valsts virsprincips* 71, 233, 234, 240, 244
- tiesiskuma efektīvas funkcionēšanas nodrošināšana..... 56, 70

Tiesnesis

- sociālās garantijas viņa atstādināšanas gadījumā..... 258, 260–263
- viņa atsevišķās domas 123–125
- viņa disciplinārā atbildība 228, 233, 234
- disciplinārlietas ierosināšanas pamats* 229, 244
- disciplinārlietas ierosināšanas tiesības* 240
- disciplinārlietu izmeklēšanas un izskatīšanas process*.....228, 236–238, 242
- informācijas par to konfidencialitāte; sk. arī Informācija*.....228–245
- informācijas par iespējamu pārkāpumu publikācija medijos*..... 229, 230, 242, 243
- viņa kriminālatbildība 234
- viņa lēmums
- par atteikumu pieņemt pieteikumu* 226, 227
- viņa neatkarība 228, 233, 237, 238, 240
- viņa reputācijas (cieņas un goda) un autoritātes aizsardzība 228, 229, 231, 234–236, 238, 240, 244
- Eiropas Padomes rekomendācijas* 234, 236, 237
- tiesības iesniegt sūdzību par viņu* 240
- tiesības viņu kritizēt* 236

Tiesnešu disciplinārkolēģija

- tās sēdes 231–233, 240
- korporatīvisma riska novēršana*.....239–241

Tiesu prakse

- administratīvo tiesu
Augstākās tiesas (Senāta) 124, 175, 176
- sk. arī Augstākās tiesas (Senāta) Administratīvo lietu departaments,
 Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Eiropas Savienības Tiesa, Judikatūra,
 Tiesa un Nolēmumu rādītāju

Tiesvedība

- lietas atkārtota izskatīšana apelācijas instancē 89–91, 139, 178
- lietas izskatīšana mutvārdu procesā kasācijas instancē
tāda lūguma noraidīšana 117
tiesības 117
- lietas izskatīšana slēgtā tiesas sēdē 206–211, 218–224
- lietas izskatīšanas robežas 138, 141
apelācijas instancē 167
kasācijas instancē 214
- lietas nosūtīšana jaunai izskatīšanai
apgabaltiesai 100, 122, 129, 137, 167, 176
rajona tiesa..... 188, 217
- lietas pakļautība un piekritība
lietas, kas nav pakļautas administratīvās
tiesas kontrolei 168, 169, 176, 226, 227
vispārējās jurisdikcijas tiesai 247, 248, 253
- tās apturēšana
līdz Satversmes tiesas sprieduma stāšanās spēkā brīdim..... 245
- tās izbeigšana
ja lieta nav izskatāma administratīvā kārtībā.....247, 248, 253
- tiesiska strīda izbeigšanas gadījumā
tiesas pienākums izbeigt tiesvedību 254, 255
tiesvedības turpināšana, lai saņemtu atbildzinājumu 254–256
tiesvedības turpināšana nolūkā novērst līdzīgu
gadījumu atkātošanos 254–256

Trešā persona

- tās tiesību aizsardzība 196, 208
- tiesas procesā 57, 145, 169–175, 189–191,
 193, 196
ar patērētāju tiesību aizsardzību saistītā lietā 246–253

V

Valsts

- sociāli atbildīga (princips)..... 226
- tās funkcijas
 - nodokļu iekasēšana* 226
- tās pienākumi
 - konsekventi uzturēt valsts nepārtrauktības prasības* 17, 18, 28, 30, 32, 33
 - starptautisko saistību ievērošana* 42–47, 51–55
- tās tiesības
 - pilsonības jautājumos* 24
 - vēlēšanu normatīvā regulējuma noteikšanā* 65
- valsts amatpersona – sk. Amatpersona
- valsts budžets
 - likumprojekts, kas paredz tā grozīšanu* 21, 22
- valsts vara
 - likumdevēja vara* 49, 50, 238
 - sabiedrības uzticības tai veicināšana*..... 228, 233–235, 237, 238, 241, 242, 244
 - satversmes vara*..... 49, 50
 - tās institūciju pienākums ievērot valsts varas nepārtrauktības doktrīnu* 17, 20, 27–32
 - valsts varas avots* 36, 49, 65
 - valsts varas dalīšanas princips* 21, 23, 66, 69
 - sk. arī Tiesa: tiesu vara, Valsts pārvalde
- sk. arī Demokrātiska valsts, Latvijas valsts, Tiesiska valsts

Valsts ieņēmumu dienests

- tā ģenerāldirektors
 - viņa lēmumi* 102, 139
- tā lēmumi
 - par audita rezultātiem pieņemta lēmuma atzīšana par spēkā neesošu* 111, 112, 115–117, 121, 122, 125
 - par muitas parāda, nodokļu parāda, nokavējuma naudas un soda naudas nomaksu* 89–99, 126–129
 - par nodokļu parāda, nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšanu* 102, 112, 131–137

<i>par nodokļu parāda, nokavējuma naudas un soda naudas aprēķināšanu ārvalsts komercsabiedrībai, kas veic saimniecisko darbību</i>	139–142
<i>sākotnējais lēmums par nodokļu auditu</i>	90, 93, 96, 99
– tā pienākumi	
<i>nodokļu saistības izpildes kontrole.....</i>	226, 227
– tā tiesības	
<i>pieprasīt informāciju no nodokļa maksātāja audita veikšanai.....</i>	225–227
<i>samazināt soda naudu.....</i>	139, 141, 142
<i>veikt nodokļa revīziju.....</i>	123

Valsts nepārtrauktības doktrīna – sk. Latvijas valsts

Valsts pārvalde

– sabiedrības līdzdalība	
<i>sniedzot ziņas uzraudzības iestādei par normatīvo aktu pārkāpumiem</i>	251
– tās iestāde – sk. Iestāde, Ministrija un Iestāžu rādītāju	
– tās pienākumi	
<i>cilvēktiesību normu ievērošana</i>	233
<i>informēt sabiedrību par savu darbību (pārskatāmības nodrošināšana)</i>	233
– tās principi.....	156
<i>efektivitātes princips</i>	144, 153
<i>labas pārvaldības princips</i>	37, 91, 115, 123
– tās tiesības	
<i>iejaukties privātpersonas tiesībās (tiesiskajā stāvoklī)</i>	205, 207

Valsts valoda.....	18, 36–38, 40
– sabiedrības integrācija uz tās pamata	38–40
– tās aizsardzība	37, 38, 40
– tās nozīme sabiedrības līdzdalības demokrātijas procesos nodrošināšanā.....	18, 36, 37

Vecāki

– viņu pienākumi un tiesības	
<i>aizgādības tiesības – sk. Aizgādības tiesības</i>	
<i>bērna uzturēšanas pienākums pēc aizgādības tiesību atņemšanas</i>	205, 208

<i>saskarsmes tiesības ar bērnu</i>	205, 206, 209
<i>tiesības pārsūdzēt lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam</i>	206, 207, 209
<i>tiesības vērsties krīzes centrā</i>	210
<i>to pārtraukšana uz laiku</i>	205, 208
– sk. arī Bērns	
Vēlēšanas	
– parlamenta (Saeimas)	64, 65
<i>starptautiskie vēlēšanu standarti</i>	68, 69
<i>vēlēšanu tiesiskuma pārbaude neatkarīgā institūcijā</i>	69
<i>Venēcijas komisijas atzinumi vēlēšanu tiesiskuma pārbaudes regulējuma jomā</i>	65, 66, 68
– Saeimas vēlēšanu rezultātu pārbaude	
<i>efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms</i>	56, 66, 69, 70
<i>ierobežojumi tiesai pašai iegūt pierādījumus</i>	73
<i>mandātu pārdalīšana notiesājoša sprieduma krimināllietā par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem gadījumā</i>	86, 87
<i>pamatotas šaubas par vēlēšanu rezultātu tiesiskumu</i>	79, 86
<i>pamats (priekšnoteikumi) vēlēšanu rezultātu atcelšanai</i>	71
<i>pārkāpuma būtības un seku izvērtēšana</i>	71, 72
<i>parlamenta kompetence (tiesības pārbaudīt savu locekļu pilnvaras)</i>	56, 67–71
<i>tiesā</i>	56–87
<i>tiesas kompetence</i>	56, 64, 66–72
<i>tiesības atcelt vēlēšanu rezultātus</i>	56, 64, 66, 71, 72
<i>tiesības atcelt vēlēšanu rezultātus daļēji</i>	71
<i>tiesības atzīt to prettiesiskumu</i>	56, 67, 70, 71, 79–81, 86
<i>vēlēšanu rezultātu apstrīdēšana (pārsūdzēšana)</i>	57–59, 64, 65, 68–73
<i>vēlēšanu rezultātu tiesiskuma izvērtēšana atsevišķā vēlēšanu apgabalā vai vēlēšanu iecirknī</i>	56, 58, 66, 70–72, 75–81
<i>vēlētāju balsu pirkšanas varbūtības (liecinieku liecību, Drošības policijas, lietpratēju atzinumu, socioloģiskās aptaujas datu) izvērtēšana</i>	58–63, 71–86
<i>vēlēšanu rezultātu (deputātu vietu sadalījumu) ietekmējoši pārkāpumi</i>	56, 58, 70–72, 83, 86, 87
<i>visu vēlēšanu rezultātu tiesiskuma izvērtēšana</i>	56, 66, 71

– vēlēšanu principi	56, 64, 65
<i>brīvu vēlēšanu princips</i>	58, 65
<i>Latvijas vēlēšanu sistēmas principi</i>	65
<i>vienlīdzīgu vēlēšanu princips</i>	58
– vēlēšanu tiesības	
<i>tiesiskais regulējums</i>	64–66
<i>to ierobežošana</i>	39
<i>to īstenošana</i>	18, 36, 64
<i>vēlētāja balss pārdošana</i>	56, 72
<i>vēlētāju gribas ietekmēšana</i>	56, 58, 72, 83

Z

Zaudējumi	160
– ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību nodarīti	156, 159
<i>cēloņsakarība ar iestādes rīcību (lēmumu)</i>	155, 156, 158–160, 212, 214, 215
<i>pašvaldības nodarīti, novilcinot zemesgabala nodošanu privatizācijai</i>	155–163
<i>tiesības prasīt to atlīdzināšanu</i>	159, 162
<i>to atlīdzināšana – sk. Atlīdzinājums</i>	
– atlīdzināmo zaudējumu apmērs	
<i>atbilstīgs</i>	159
<i>papildu izdevumi par privatizācijā iegūto īpašumu (faktisko izmaksu starpība privatizācijas novilcināšanas gadījumā)</i>	155, 157
<i>tiesības prasīt to samazinājumu</i>	162, 163
– mantiskie	160, 161, 214
<i>atrautā peļņa</i>	212–214
<i>to aprēķināšana, ievērojot neiegūto peļņu</i>	214
<i>to atlīdzinājuma apmēra noteikšana</i>	157, 163
– to atlīdzināšanas uzdevums	161

Zeme

– ēkas lietošanai funkcionāli nepieciešama	194, 195
– pašvaldības (tās valdījumā esoša)	
<i>pašvaldības pienākums nodot to privatizācijai</i>	155, 158–160, 162
<i>pašvaldības pienākums noslēgt zemes nomas līgumu ar ēkas īpašnieku</i>	155, 156

<i>tās nodošanas privatizācijai novilcināšana</i>	155–158, 160, 163
– piespiedu zemes noma	
<i>ar tiesas spriedumu atzītas faktiskas nomas attiecībās.....</i>	190, 191, 193
– zemes reforma (pilsētās)	
<i>bijušo īpašnieku un labticīgo lietotāju interešu un tiesību</i>	
<i>saskaņošana</i>	194
<i>īpašuma tiesību uz apbūvēta zemesgabala</i>	
<i>atjaunošana</i>	190, 193–195
<i>piespiedu dalītā īpašuma nodibināšana.....</i>	193, 194
<i>tās mērķis</i>	194

Zvērināts notārs

– brīvās profesijas pārstāvja statuss	
<i>atlīdzības maksāšanas kārtība.....</i>	258, 263, 264
<i>saimnieciskās darbības risks.....</i>	261
– viņa atstādināšana (uzsākta kriminālprocesa gadījumā)	258–266
<i>amatu savienošanas ierobežojumu atcelšana</i>	258, 263–265
<i>sociālo garantiju un ienākumu gūšanas</i>	
<i>ierobežojumi.....</i>	259–262, 264
<i>valsts amatpersonas statusa un tai noteikto amata</i>	
<i>savienošanas ierobežojumu saglabāšana</i>	258, 260, 262–264

Iestāžu rādītājs

lpp. (A-...)*

Iestādes, kuru izdotie administratīvie akti (faktiskā rīcība) tiek apstrīdēti

1. Centrālā vēlēšanu komisija 17–41, 42–55, 56–87

2. Ministrijas un tām padotās iestādes

Ekonomikas ministrija

Konkurences padome 144–153, 164–167, 197–204

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs 246–253

Finanšu ministrija 183–188

Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija 177–182

Tieslietu ministrija 228–245, 258–266

3. Pašvaldību iestādes

Cēsu novada dome 168–176

Jūrmalas pilsētas dome 154–163, 254–257

Limbažu novada dome 168–176

Rīgas dome 177–182

Rīgas bāriņtiesa 205–211, 218–224

Saulkrastu pilsētas dome 189–196

4. Valsts ieņēmumu dienests (VID)

(tā padotībā esošās iestādes un amatpersonas)

Kurzemes reģionālā iestāde 110–125

VID ģenerāldirektors 88–100, 101–109, 126–129, 130–137, 138–143

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burta.

5. Cita iestāde

Jaungulbenes profesionālās vidusskolas iepirkumu komisija.....212–217

6. Tiesas

Administratīvā apgabaltiesa

par pagaidu noregulējuma piemērošanu 258–266

Administratīvā rajona tiesa

atteikums pieņemt pieteikumu 225–227

tiesvedības izbeigšana 246–253, 254–257

Tiesību aktu rādītājs

lpp. (A-...)*

1. Latvijas Republikas tiesību akti

1.1. Latvijas Republikas Satversme

(pieņemta 15.02.1922.).....	20–22, 33, 34, 38, 40, 42–47, 50, 52–55, 65, 68–71, 233, 241, 242, 244, 245
Preambula	233
1.pants.....	18, 22, 23, 36, 40, 44, 45, 47, 56, 66, 69, 141, 228, 229, 233–235, 241, 242, 244, 245
2.pants.....	17, 18, 22, 27, 36, 40, 42, 44, 45, 47, 49, 54
3.pants.....	44
4.pants.....	18, 36, 37, 40, 43, 44, 46, 47, 51
6.pants.....	56, 64, 65
18.pants.....	56, 67, 70
64.pants.....	48, 49
68.pants.....	47, 51, 52
73.pants.....	44, 46, 51, 52
77.pants.....	47
78.pants.....	19, 21, 22, 25, 36, 40–42, 44, 48–52, 55
92.pants.....	228, 229, 233, 235, 242, 244, 245
93.pants.....	260
95.pants.....	228, 235
96.pants.....	206, 209
100.pants	228, 229, 235, 242, 244, 245
105.pants	260
107.pants	260
109.pants	260
110.pants	206, 209, 220
111.pants	260
116.pants	228, 236

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burtā.

1.2. Latvijas Republikas likumi

Administratīvā procesa likums

(pieņemts 25.10.2001.)	67, 246, 251
1.pants	
trešā daļa	164, 167
11.pants	249, 253
16.pants	
pirmā daļa	92, 98
17.pants	
otrā daļa	260
31.pants	
otrā daļa	205–207
51.pants.....	123
66.pants	
pirmā daļa	165
67.pants.....	253
trešā daļa	249
68.pants.....	164, 166
70.pants.....	180–182
pirmā daļa	177, 181
74.pants.....	121
pirmā daļa	
2.punkts	116, 121
76.pants	
ceturtā daļa	164
77. ¹ pants	210
84.pants.....	210
86.pants	
otrā daļa	
4.punkts	210
92.pants.....	159
103.pants	116
pirmā daļa	188
otrā daļa	148, 188
104.pants	
otrā daļa	245

107.pants	
ceturtdaļa	216
112. ¹ pants	
otrā daļa	117
129. ¹ pants	
pirmā daļa	
1.punkts	188
2.punkts	122, 129, 137, 176, 217
ceturtdaļa	143, 204, 211, 253, 256, 265
149.pants	73
150.pants	73
151.pants	73
152.pants	73
154.pants	
pirmā daļa	133, 137
trešā daļa	231
161.pants	
pirmā daļa	105
162.pants	
piektā daļa	73, 79
185.pants	177, 179, 180, 262
pirmā daļa	181
ceturtdaļa	
3.punkts	178–180, 182
185. ¹ pants	
otrā daļa	262
195.pants	261
pirmā daļa	262
196.pants	261
246.–251.pants	41
246.pants	87
trešā daļa	172
247.pants	
pirmā daļa	172
250.pants	
pirmā daļa	138, 141

251.pants	
sestā daļa	55
273.pants	
4.punkts	245
275.pants	
6.punkts	245
282.pants	
1.punkts	171, 248
7.punkts	254–256
323.pants	
pirmā daļa	
1.punkts	227, 253, 256, 265
324.pants	
pirmā daļa	253, 256, 265
325.pants	117
339.pants	
pirmā daļa	117
348.pants	
1.punkts	109, 143, 153, 163, 182, 196, 204, 211, 224
2.punkts	99, 122, 129, 137, 167, 176, 188, 217
351.pants	109, 122, 129, 137, 143, 153, 163, 176, 182, 188, 196, 204, 211, 217, 224

Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likums

(pieņemts 10.06.1998.)	135

Atkritumu apsaimniekošanas likums

(pieņemts 28.10.2010.)	146–149

Azartspēļu un izložu likums

(pieņemts 17.11.2005.)	177–182

Bāriņtiesu likums

(pieņemts 22.06.2006.)	205, 209, 218, 219

Bērnu tiesību aizsardzības likums

(pieņemts 19.06.1998.)	208, 209

Būvniecības likums

(pieņemts 10.08.1995.)	189–195

Civillikums

<i>(pieņemts 28.01.1937.)</i>	192–195, 219
177.pants	205, 207
178.pants	205, 208
198.pants	208
200.pants	205, 208
203.pants	205, 208
229.pants	219
235.pants	218, 219
236.pants	218, 220
Lietu tiesību daļa (841.–1400.pants)	193–195
857.pants	195
927.pants	195
968.pants	193
973.pants	193
1646.pants	162
1682.pants	97
1683.pants	97
1686.pants	97
1770.pants	158
1771.pants	158
1776.pants	158, 162

Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums

<i>(pieņemts 29.11.2012.)</i>	208

Gada pārskatu likums *(pieņemts 14.10.1992.;**līdz 21.11.2006. likuma nosaukums – „Par uzņēmumu*

<i>gada pārskatiem”)</i>	135

Grozījumi likumā „Par tiesu varu”

<i>(pieņemts 13.06.2013.)</i>	261

Grozījumi Pilsonības likumā

<i>(pieņemts 09.05.2013.)</i>	24, 33

Grozījumi Saeimas vēlēšanu likumā

<i>(pieņemts 09.03.2006.)</i>	65

Iesniegumu likums

<i>(pieņemts 27.09.2007.)</i>	251

Informācijas atklātības likums

(pieņemts 29.10.1998.)..... 183–187, 243

Komerclikums

(pieņemts 13.04.2000.).....130, 136, 175, 197, 200, 201

77.pants..... 200

82.pants..... 200

209.pants 172, 175

210.pants 172, 175

211.pants 175

221.pants 175

Koncernu likums

(pieņemts 23.03.2000.)..... 130, 136

Konkurences likums

(pieņemts 04.10.2001.)..... 144, 145, 147, 149, 152, 153, 165,
166, 172, 197–201, 203, 204

Krājaizdevu sabiedrību likums

(pieņemts 29.03.2001.)..... 135

Kreditiestāžu likums

(pieņemts 05.10.1995.)..... 135, 136

Krimināllikums

(pieņemts 17.06.1998.)..... 140

5.pants..... 140

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss

(pieņemts 07.12.1984.)..... 211

Negodīgas komercprakses aizlieguma likums

(pieņemts 22.11.2007.)..... 249, 250

Notariāta likums

(pieņemts 01.06.1993.)..... 258, 259, 262–264

Par atbilstības novērtēšanu

(pieņemts 08.08.1996.)..... 91

**Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma
ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā**

stāšanās laiku un kārtību (pieņemts 07.07.1992.)..... 193, 195

Par Centrālo vēlēšanu komisiju

(pieņemts 13.01.1994.)..... 19, 66

Par grāmatvedību (pieņemts 14.10.1992.).....	135
Par iedzīvotāju ienākuma nodokli (pieņemts 11.05.1993.).....	101–104, 106–108, 265, 266
Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā (pieņemts 25.04.2002.)	258, 260, 263–266
Par Latvijas Banku (pieņemts 19.05.1992.).....	43, 45, 46
Par nodokļiem un nodevām (pieņemts 02.02.1995.).....	89, 91–93, 96, 99, 106, 111, 115–117, 120–124, 126–129, 131, 133–135, 139–142, 226, 227
Par pašvaldībām (pieņemts 19.05.1994.).....	149
Par pievienotās vērtības nodokli (pieņemts 09.03.1995.; zaudējis spēku no 01.01.2013.).....	110, 111, 113–116, 118–120, 122
Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu (pieņemts 31.03.1994.; līdz 10.10.2012. likuma nosaukums – „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”).....	19, 23, 25, 41, 43, 48
Par tiesu varu (15.12.1992.).....	260–264
Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības (pieņemts 12.04.1995.).....	31–33
Par uzņēmumu ienākuma nodokli (pieņemts 09.02.1995.).....	130–137
Par Valsts ieņēmumu dienestu (pieņemts 28.10.1993.).....	116, 117, 123, 226
Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju (pieņemts 17.02.1994.).....	155, 156, 158, 159, 161
Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām (pieņemts 26.09.2002.)	149, 172, 175
Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās (pieņemts 20.11.1991.).....	193–195

Patērētāju tiesību aizsardzības likums (pieņemts 18.03.1999.).....	246–253
Personu apliecinošu dokumentu likums (pieņemts 12.01.2012.).....	19–21
Pilsonības likums (pieņemts 22.07.1994.).....	19, 20, 24, 25, 28, 33, 34, 38
Prokuratūras likums (pieņemts 19.05.1994.).....	260, 262–264
Publisko iepirkumu likums (pieņemts 06.04.2006.).....	152, 168–176, 197, 200, 201
Reklāmas likums (pieņemts 20.12.1999.).....	250
Saeimas kārtības rullis (pieņemts 28.07.1994.).....	48
Saeimas vēlēšanu likums (pieņemts 25.05.1995.).....	39, 56, 64–66, 70, 73, 86, 87
Satversmes tiesas likums (pieņemts 05.06.1996.).....	245
Tiesnešu disciplinārās atbildības likums (pieņemts 27.10.1994.).....	228–231, 233, 239, 240, 242–245
Tiesu izpildītāju likums (pieņemts 24.10.2002.).....	264, 265
Valsts civildienesta likums (pieņemts 07.09.2000.).....	263
Valsts pārvaldes iekārtas likums (pieņemts 06.06.2002.).....	123, 144, 149, 152, 153, 156, 168–172, 175, 176
Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlidzināšanas likums (pieņemts 02.06.2005.)	22, 156–160, 162, 163, 212, 214, 217
Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums (pieņemts 16.06.2005.)	154, 162, 163
Zinātniskās darbības likums (pieņemts 14.04.2005.).....	135

1.3. Citi Saeimas un Augstākās Padomes tiesību akti

Deklarācija par Latvijas okupāciju
(22.08.1996. *Saeimas deklarācija*)..... 38

Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu
(04.05.1990. *AP deklarācija; arī – Neatkarības deklarācija*).....17, 18, 20, 24,
27–29, 33, 36, 40

Par valsts īpašumu un tā konversijas pamatprincipiem
(20.03.1991. *AP lēmums*)..... 158

1.4. Ministru kabineta noteikumi

**Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu
piemērošanas kārtība** (26.09.2006. *noteikumi Nr.793*) 103

**Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli”
normu piemērošanas kārtība** (14.11.2006.
noteikumi Nr.933) 110, 111, 113, 114, 116, 119

**Noteikumi par atsevišķu horizontālo sadarbības vienošanos
nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā
daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam**
(29.09.2008. *noteikumi Nr.798*).....199, 200, 203

Vispārīgie būvnoteikumi
(01.04.1997. *noteikumi Nr.112*)..... 192, 193

1.5. Pašvaldību saistošie noteikumi

**Saulkrastu novada teritorijas plānojums 2012.–2014.gadam.
Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un grafiskā
daļa** (31.10.2012. *saistošie noteikumi Nr.17*) 190, 191, 193

1.6. Citi dokumenti

**Kārtība, kādā Valsts ieņēmumu dienesta muitas iestādes veic
preču klasifikāciju saskaņā ar Eiropas Savienības
nomenklatūru** (VID 05.07.2007. *kārtība Nr.18*).....90, 91, 98

Par ierobežotas informācijas sarakstu (*Finanšu ministrijas*
18.04.2012. *rikojums Nr.183*)..... 185, 186

**Paziņojums par uzdevumu Ministru kabinetam aizņemties finanšu
līdzekļus starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros**
(*Saeimas 21.01.2010. paziņojums*)..... 53

2. Starptautiskie tiesību akti

2.1. Starptautiskie līgumi

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības

konvencija (EP; pieņemta 04.11.1950.; Latvijā spēkā

no 27.06.1997.)..... 220, 236

6.pants..... 236

8.pants..... 206, 209, 220, 236

10.pants..... 234–236

1.protokola 3.pants..... 65, 69

Konvencija par bērna tiesībām (ANO; pieņemta

20.11.1989.; Latvijā spēkā no 14.05.1992.) 210

Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums

par Latvijas un Krievijas valsts robežu (parakstīts

27.03.2007.; spēkā no 18.12.2007.)..... 24

**Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti,
Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku,
Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju,
Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti,
Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku,
Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti,
Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti
(Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku,
Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku,
Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku,
Slovēnijas Republiku par Čehijas Republikas,
Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas,
Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas,
Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas
un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai**

(Pievienošanās Eiropas Savienībai līgums)

(pieņemts 16.04.2003.; spēkā no 01.05.2004.)..... 43–45, 47, 51, 52, 54, 55

Akts par pievienošanās nosacījumiem 51

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām

un kultūras tiesībām (ANO; pieņemts 16.12.1966.; Latvijā

spēkā no 14.07.1992.)

11.pants..... 260

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (ANO; pieņemts 16.12.1966.; Latvijā spēkā no 14.07.1992.)

2.pants.....	64
25.pants.....	64

Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām (ANO; pieņemta 23.05.1969.; Latvijā spēkā no 03.06.1993.) 45, 53

2.2. Eiropas Padomes dokumenti

Par informācijas attiecībā uz kriminālprocesiem pieejamību plašsaziņas līdzekļos (Ministru komitejas 10.07.2003. rekomendācija Rec(2003)13) 236

Par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un atbildību (Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities) (Ministru komitejas 17.11.2010. rekomendācija CM/Rec(2010)12) 234, 237

2.3. Eiropas Savienības tiesību akti

2.3.1. Līgumi

Līgums par Eiropas Savienības darbību (parakstīts 25.03.1957.; līdz 01.12.2009. – Eiropas Kopienas dibināšanas līgums (Romas līgums))

14.pants.....	152
119.pants	44
144.pants (bij. 122.pants)	51
26.protokols	152

Līgums par Eiropas Savienību (Māstrihtas līgums) (parakstīts 07.02.1992.)

4.pants.....	55
49.A pants (50.pants).....	45

2.3.2. Regulas

Komisijas regula (EEK) Nr.2454/93, ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Padomes Regulai (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (pieņemta 02.07.1993.) 96

Padomes regula (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa

izveidi (Muitas Kodekss) (<i>pieņemta 12.10.1992.</i>).....	93, 96, 99, 120, 126–129
4.pants.....	110, 112, 113, 116, 118, 120
5.pants.....	113
8.pants.....	115
13.pants.....	98, 115, 117, 120
29.pants.....	114
68.–74.pants.....	94
68.pants.....	94, 95
70.pants.....	88, 90, 92, 94, 95, 98
71.pants.....	95
78.pants.....	88, 92, 94–96, 98, 115, 117, 120
199.pants.....	96
201.pants.....	92, 96–98, 128
202.pants.....	92, 97
213.pants.....	92, 97
221.pants.....	98, 128
222.pants.....	98, 128
232.pants.....	98, 128

Padomes regula (EK) Nr.2252/2004 par drošības elementu un biometrijas standartiem dalībvalstu izdotās pasēs un

ceļošanas dokumentos (<i>pieņemta 13.12.2004.</i>).....	20, 21

2.3.3. Direktīvas

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību

piesārņošanas procedūru (<i>pieņemta 31.03.2004.</i>).....	201

Padomes Sestā direktīva Nr.77/388/EEK par to, kā saskaņojami dalībvalstu tiesību akti par apgrozījuma nodokļiem – Kopēja pievienotās vērtības nodokļu sistēma: vienota aprēķinu bāze (*pieņemta 17.05.1977.*).....

	118

Padomes direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos

(<i>pieņemta 05.04.1993.</i>).....	248, 254, 256

Padomes direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (*pieņemta 28.11.2006.*).....

	118

Padomes direktīva Nr.2009/22/EK par aizliegumiem saistībā ar patērētāju interešu aizsardzību (pieņemta 23.04.2009.)	249

2.3.4. Citi ES dokumenti

Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai, kas pievienots paziņojumam „Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropā” Vispārējās nozīmes pakalpojumi, tostarp vispārējās nozīmes sociālie pakalpojumi jauns Eiropas uzdevums (20.11.2007. paziņojums COM (2007) 725)	152, 153

2.4. Citi starptautisko organizāciju dokumenti

ANO Tiesu varas neatkarības pamatprincipi (<i>Basic Principles on the Independence of the Judiciary</i>) (pieņemti 29.11.1985.) // Latvijas Vēstnesis, 28.09.1995., Nr.148(431). Pieejami: http://www2.ohchr.org/english/law/indjudiciary.htm	237, 240

Eiropas harta „Par tiesnešu statusu” (<i>European Charter on the Statute of Judges</i>). Pieņemta EP konferencē 08.10.1998. Pieejama: http://www.judicialcouncil.gov.az/Law/echarte.pdf	238

Eiropas Padomes Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.3 par tiesnešu profesionālās uzvedības, jo īpaši ētikas, nesavienojamas uzvedības un objektivitātes principiem un noteikumiem (<i>Opinion no.3 of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the principles and rules governing judges' Professional conduct, in particular ethics, incompatible behaviour and impartiality</i>).....	238, 240

Eiropas vēlēšanu mantojums (<i>Europe's Electoral Heritage</i>) (EP Venēcijas komisijas atzinums). Pieejams: http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdfCDL(2002)007-e	68

Fighting Cartels in Public Procurement (<i>Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) atzinums par publiskā iepirkuma pasūtītāju aizsardzību no karteliem</i>). Pieejams: http://www.oecd.org/competition/cartels/41505296.pdf	201

Labas vēlēšanu prakses apkopojums (<i>Code of Good Practice in Electoral Matters</i>) (EP Venēcijas komisijas dokuments). Pieejams: http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-EL%282002%29005-e	68, 71

Recommendation of the OECD Council on Fighting Bid Rigging in Public Procurement (*Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas* 17.07.2012. rekomendācijas). Pieejams: <http://www.oecd.org/daf/competition/RecommendationOnFightingBidRigging2012.pdf>.....202

Report on electoral law and electoral administration in Europe. Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues (*EP Venēcijas komisijas* 12.06.2006. atzinums). Pieejams: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-EL%282013%29006-e> 65, 66, 71

Starptautiskie vēlēšanu standarti (*International Electoral Standards*) (*Starptautiskā Institūta demokrātijai un vēlēšanu atbalstam (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) dokuments*). Pieejams: http://www.idea.int/publications/ies/upload/electoral_guidelines-2.pdf.....68, 69

Vispārējā tiesnešu harta (*Universal Charter of the Judge*). Apstiprināta Starptautiskajā tiesnešu asociācijā 17.11.1999. Pieejama: http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfjudind/singhvi_declaration.pdf.....237

3. Ārvalstu tiesību akti

ASV Kolorado štata konstitūcija..... 239

ASV Vašingtonas štata konstitūcija.

Pieejama: http://www.cjc.state.wa.us/Gov_provision/constitution.htm 239

Lielbritānijas Tiesu varas disciplīnas noteikumi

(*Judicial Discipline (Prescribed Procedures) Regulations*)

(*pieņemti 2014.g.*) 238

Lietuvas Republikas pilsonības likums

(*pieņemts 1989.g.*) 35

Tēžu rādītājs*

lpp. (A-...)**

Saturs

1. Latvijas Republikas Satversme	323
2. Starptautiskais līgums	332
3. Eiropas Savienības regula	332
4. Latvijas Republikas likumi	333
5. Augstākās padomes deklarācija	351
6. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi	352
7. Judikatūra un tiesu prakse	353
7.1. Eiropas Savienības Tiesas judikatūra	353
7.2. Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūra	354
7.3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas judikatūra	355
8. Tiesību zinātnes atziņas	357
Tiesību doktrīnas	357
Tiesību analogija	357

1. Latvijas Republikas Satversme

1.pants

Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu. Tādējādi tiek nodrošināta arī Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92.panta darbība, jo tiek veicināta sabiedrības informētība un uzticība valsts varai, arī tiesu varai (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspilējot diskretuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāsargā pret lieku un

* Tēzes sakārtotas pēc tās pamatojošā tiesību avota (tiesību avots, kurš norādīts tēzes beigās iekavās) un alfabēta secībā.

Tēzes pamatojošie tiesību avoti sakārtoti nodaļās pēc to veida un normativitātes un nodaļu ietvaros – alfabēta secībā.

** Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burtā.

nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas leģitīmās intereses būtu jālīdzsvaro ar citiem līdzekļiem. Tas būtu panākams, ievērojot diskrētumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par konkrēto gadījumu jau ir informēta. Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....229

Augstākās tiesas kompetencē attiecībā uz pieteikumu par vēlēšanu rezultātu pārbaudi ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (kļūdas balsu skaitīšanā, lēmuma sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 6.pants*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

Automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem bez individuāla izvērtējuma un uzticības solījuma neļauj prezumēt, ka šādā kārtībā papildināts pilsoņu kopums tikpat stingri kā iepriekš uzturēs savu lojalitāti Latvijas Republikai. Tādēļ šāda pilsonības piešķiršana ir pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam (*Latvijas Republikas Satversmes 1.pants*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....18

Demokrātija, tiesiskums un cilvēktiesības tikai tad ir jēgpilnas, ja tās funkcionē efektīvi. Efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms vēlēšanu rezultātu pārbaudē nozīmē tiesības lemt par rezultātu tiesiskumu, kas vienlaikus ietver arī tiesības atzīt to prettiesiskumu (*Latvijas Republikas Satversmes 1.pants*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

Latvijas Republikas Satversmes 18.pantā apzināti ietverts regulējums nodot vēlēšanu rezultātu pārbaudi parlamentam, nevis tiesai. Tomēr Satversmes 18.pants ir interpretējams no Satversmes 1.panta izrietošo demokrātiskas un tiesiskas valsts principu tvērumā, kuru atbilstoša un taisnīga piemērošana var notikt tikai gadījumā, ja tiek ņemta vērā attiecīgajā laikā valdošā izpratne par demokrātisku un tiesisku valsti un sabiedrībā pastāvošās vērtības (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 18.pants*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

Minimālā dalība demokrātijā iemieso spēju piedalīties vēlēšanās, vismaz aktīvo vēlēšanu tiesību īstenošanā – balsojot par pārstāvjiem parlamentā, kas savukārt tāpat nozīmē, ka jābūt spējai izprast kandidātu paustos politiskos uzskatus un rīcības programmas. Tādēļ Latvijas Republikas Satversme paredz valsts valodu, kas ir ne vien Latvijas valsts latviski nacionālā rakstura izpausme, bet vienlaikus arī instruments, lai pilsoņi varētu viens otru saprast un piedalīties kopējā demokrātijas procesā (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 4.pants*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....18

Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojama (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.panta mērķis ir nodrošināt diskretumu attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas, kā arī aizsargāt tiesu varu kopumā no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem. Tomēr pantā ietvertais regulējums nav piemērots šo leģitīmo mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

2.pants

Likumprojekts, kas paredz masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā, uzrāda būtiski atšķirīgu risinājumu bijušās PSRS pilsoņu statusa tiesiskajā noregulējumā, proti, parāda, ka Latvija atzīst šo personu tiesisku piederību (un tieši pilsonības statusā) Latvijas valstij kā personu grupai kopumā. Tāpēc šāds likumprojekts ir atzīstams par tādu, kas neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekventi paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un Latvijas Republikas Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....17–18

Nepārtrauktības doktrīnai kā valsts atjaunošanas pamatam ir ne tikai vienreizējs efekts, bet arī ilgstoša iedarbība. Ja Latvija grozītu vai nekonsekventi uzturētu uzskatu par savu valstisko nepārtrauktību, starptautiskajās attiecībās parādītos nopietni argumenti par to, ka Latvija ir jauna valsts. Šāda hipotētiska valsts pašnovērtējuma grozīšana *per se* ir pretrunā nepārtrauktības doktrīnai, kas prasa ieturēt noteiktu pozīciju par valsts identitāti. No nepārtrauktības doktrīnas, kam ir konstitucionālo tiesību rangs, izriet šis valsts pienākums neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnai atbilstošas identitātes paušanas (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*) 17

Pilsoņu kopums kā likumdevēja orgāns sastāv tikai no tām personām, kurām, pirmkārt, ir Latvijas pilsonība un kuras, otrkārt, ir pilntiesīgas, tātad aptver tikai daļu no Latvijas tautas Latvijas Republikas Satversmes 2.panta izpratnē (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants*). (*Lieta Nr.SA-3/2014*) 42

Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Valstij, saglabājot savus būtiskos elementus, tostarp tautu, ir iespēju robežās jārūpējas par to, lai grozījumi tiesiskajā regulējumā tiktu izdarīti, ievērojot no nepārtrauktības doktrīnas izrietošos principus (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*) 17

Valsts nepārtrauktības doktrīna kā valstiskās atjaunošanas pamats uzliek valsts varas institūcijām par pienākumu ievērot šo doktrīnu un neatkāpties no tās. Tāpat valsts varas institūcijām ir saistošs Neatkarības deklarācijas preambulā ietvertais vēsturisko faktu izklāsts un to juridiskais novērtējums, kas pamato nepārtrauktības doktrīnu. Šāds valsts pašas konstitucionāls uzstādījums – konsekventi neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnas – noteic juridisku pienākumu, ne tikvien politisku rīcības vadlīniju (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*) 17

Valsts principā var politiski izšķirties par pilsoņu loka izmaiņām. Taču ar pilsoņu loku nedrīkst manipulēt. Pirmkārt, tam jā saglabā sava identitāte, jo tā ir valsts konstitucionālās identitātes būtiska sastāvdaļa. To principā var nodrošināt tikai individuāla naturalizācija, kur tiek izvērtēta attiecīgā kandidāta integrācijas pakāpe jau pastāvošajā pilsoņu lokā, lojalitāte Latvijas valstij un individuālā vēlme kā pilsonim piederēt Latvijas tautai,

kurā ietilpst kā Latvijas pilsoņi, tā latviešu valstsnācijas piederīgie. Otrkārt, pilsoņu loka izmaiņām jāskan ar valsts nepārtrauktības doktrīnu (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....18

4.pants

Minimālā dalība demokrātijā iemieto spēju piedalīties vēlēšanās, vismaz aktīvo vēlēšanu tiesību īstenošanā – balsojot par pārstāvjiem parlamentā, kas savukārt tāpat nozīmē, ka jābūt spējai izprast kandidātu paustos politiskos uzskatus un rīcības programmas. Tādēļ Latvijas Republikas Satversme paredz valsts valodu, kas ir ne vien Latvijas valsts latviski nacionālā rakstura izpausme, bet vienlaikus arī instruments, lai pilsoņi varētu viens otru saprast un piedalīties kopējā demokrātijas procesā (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 4.pants*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....18

6.pants

Augstākās tiesas kompetencē attiecībā uz pieteikumu par vēlēšanu rezultātu pārbaudi ir ne tikai pārbaudīt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pareizību no formālā viedokļa (kļūdas balsu skaitīšanā, lēmuma sagatavošanā u.tml.), bet arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 6.pants*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

18.pants

Latvijas Republikas Satversmes 18.pantā apzināti ietverts regulējums nodot vēlēšanu rezultātu pārbaudi parlamentam, nevis tiesai. Tomēr Satversmes 18.pants ir interpretējams no Satversmes 1.panta izrietošo demokrātiskas un tiesiskas valsts principu tvērumā, kuru atbilstoša un taisnīga piemērošana var notikt tikai gadījumā, ja tiek ņemta vērā attiecīgajā laikā valdošā izpratne par demokrātisku un tiesisku valsti un sabiedrībā pastāvošās vērtības (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 18.pants*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

78.pants

Jebkuram likumam pēc sava satura ir jāiekļaujas tiesību sistēmā. Tas nozīmē, ka likumam, pielietojot atzīto tiesību piemērošanas, it sevišķi interpretācijas metodoloģiju, ir jābūt piemērojamam, neradot pretrunu

ar juridiskā spēka hierarhijā augstākām vai prioritāri piemērojamām tiesību normām. Tikai šādi likumprojekti var tikt uzskatīti par „pilnīgi izstrādātiem” Latvijas Republikas Satversmes 78.panta izpratnē (*Latvijas Republikas Satversmes 78.pants*). (*Lieta Nr.SA-3/2014*) 42

Latvijas Republikas Satversmes 78.panta jēdziens „pilnīgi izstrādāts” ir jāsaprot tā, ka tas aptver arī tādu pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvu, kas respektē Latvijas starptautiskās saistības tādā veidā, ka tā vienlaikus paredz pasākumus, kā pirms iniciatīvā ietvertā likuma vai Satversmes grozījumu spēkā stāšanās vai vēlākais vienlaicīgi ar to novērst iespējamo pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām. Likumprojekts, kas pieņemšanas gadījumā nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, nav uzskatāms par „pilnīgi izstrādātu” (*Latvijas Republikas Satversmes 78.pants*). (*Lieta Nr.SA-3/2014*) 42

Latvijas Republikas Satversmes 78.pants interpretējams tā, ka tas izslēdz tikai tādus projektus, kuri pēc to iespējamās pieņemšanas nevarēs tikt piemēroti, tātad kuru mērķis nevar tikt sasniegts (*Latvijas Republikas Satversmes 78.pants*). (*Lieta Nr.SA-3/2014*) 42

Pilsoņu kopuma iniciēts Satversmes grozījumu projekts, lai to varētu uzskatīt par „pilnīgi izstrādātu”, pēc sava satura nedrīkst būt pretrunā ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kurus tas nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu (*Latvijas Republikas Satversmes 78.pants*). (*Lieta Nr.SA-3/2014*) 42

92.pants

Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu. Tādējādi tiek nodrošināta arī Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92.panta darbība, jo tiek veicināta sabiedrības informētība un uzticība valsts varai, arī tiesu varai (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspilējot diskretuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāšargā pret lieku un nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas leģitīmās intereses būtu jālīdzsvaro ar citiem līdzekļiem. Tas būtu panākams, ievērojot diskretumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par

konkrēto gadījumu jau ir informēta. Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....229

Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojama (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.panta mērķis ir nodrošināt diskretumu attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas, kā arī aizsargāt tiesu varu kopumā no nepamatoti reputācijas aizskārumiem. Tomēr pantā ietvertais regulējums nav piemērots šo leģitīmo mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Tiesnešu pakļautība disciplinārajai atbildībai ir viens no instrumentiem, kas, ievērojot tiesas un tiesnešu neatkarību, vienlaikus tiesas novērš varas neadekvātu izmantošanu un tādējādi garantē taisnīgu tiesu (*Latvijas Republikas Satversmes 92.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

95.pants

Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. Latvijas Republikas Satversmes 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (*Latvijas Republikas Satversmes 95., 100., 116.pants, Satversmes tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

96. pants

Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam pats par sevi neskar otra vecāka tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem. Tomēr, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, vecākam ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam (*Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*).....206

100.pants

Atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem un to izmeklēšanu. Tādējādi tiek nodrošināta arī Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92.panta darbība, jo tiek veicināta sabiedrības informētība un uzticība valsts varai, arī tiesu varai (*Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspilējot diskrētuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāsaģā pret lieku un nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas leģitimās intereses būtu jālīdzsvaro ar citiem līdzekļiem. Tas būtu panākams, ievērojot diskrētumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par konkrēto gadījumu jau ir informēta. Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....229

Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam pats par sevi neskar otra vecāka tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem. Tomēr, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības

konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, vecākam ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam (*Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*).....206

Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojama (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.panta mērķis ir nodrošināt diskretumu attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas, kā arī aizsargāt tiesu varu kopumā no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem. Tomēr pantā ietvertais regulējums nav piemērots šo leģitīmo mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.6.pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. Latvijas Republikas Satversmes 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (*Latvijas Republikas Satversmes 95., 100., 116.pants, Satversmes tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

116.pants

Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. Latvijas Republikas Satversmes 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (*Latvijas Republikas Satversmes 95., 100., 116.pants, Satversmes tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

2. Starptautiskais līgums

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

8.pants

Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam pats par sevi neskar otra vecāka tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem. Tomēr, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, vecākam ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam (*Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa*). (Lieta Nr.SKA-534/2014).....206

3. Eiropas Savienības regula

Padomes regula (EEK) 2913/92

par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi (*pieņemta 12.10.1992.*)

Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts ir interpretējams tādējādi, ka, tā kā tas ir piemērojams tikai precēm, kas ir ietvertas „vienā deklarācijā”, ja muitas dienesti šīs preces ir pārbaudījuši laikposmā, pirms tie veica minēto preču atlaišanu, šī tiesību norma neļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, saistībā ar kurām šie muitas dienesti jau ir veikuši preču atlaišanu (*Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (Lieta Nr.SKA-2/2014).....88

Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants ir interpretējams tādējādi, ka tas ļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes, kas veiktas attiecībā uz paraugiem, kuri ņemti no šīm precēm, rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir iekļautas agrākās deklarācijās, kuras ir iesniedzis tas pats deklarētājs, par kurām nav veikta vai vairs

nevar tikt veikta šāda pārbaude, jo ir notikusi preču atlaišana, ja šī preces ir identiskas. Preču identiskums ir jāpierāda muitas dienestiem un ir jāpārbauda tiesai (*Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-2/2014*) 88

Saskaņā ar Muitas kodeksa 4.panta 10.punktu ievedmultas nodokļos ietilpst muitas nodoklis un muitas nodokļiem līdzvērtīgi maksājumi, kas jāmaksā, preces ievedot Eiropas Savienībā. Muitas kodeksa 4.panta 10.punkts ir interpretējams tādējādi, ka ievedmultas nodokļos neietilpst par preču ieviešanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis (*Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi 4.panta 10.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*) 110

4. Latvijas Republikas likumi

Administratīvā procesa likums

1.pants

Ja lēmums nav pārsūdzēts un ir kļuvis neapstrīdams, tajā noteiktās tiesiskās attiecības tiesai jāpieņem kā (normatīvs) fakts. Šajā sakarā jāņem vērā, ka viena no administratīvā akta pazīmēm ir tiesiskas sekas. Tiesiskas sekas nozīmē, ka spēkā esošs administratīvais akts ir saistošs visām personām, uz kurām tas attiecas. Tas nozīmē arī to, ka spēkā esošs administratīvais akts var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai (*Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa, 76.panta ceturtā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-51/2014*) 164

31.pants

Bāriņtiesas lēmums par aizgādības tiesību atjaunošanu vienam vecākam pats par sevi neskar otra vecāka tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērniem. Tomēr, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantā garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, kā arī nepieciešamību nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu, vecākam ir tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu par aizgādības tiesību atjaunošanu otram vecākam (*Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants, Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*) 206

Tiesību normas, kuras piešķir valsts pārvaldei tiesības iejaukties privātpersonas tiesībās (tiesiskajā stāvoklī), piešķir arī subjektīvās publiskās tiesības privātpersonai prasīt valsts rīcības pārbaudi tiesā. Nelabvēlīga administratīvā akta izdošanas gadījumā administratīvā akta palikšana spēkā aizskars šā akta adresāta tiesības vai tiesiskās intereses, tādēļ nelabvēlīga administratīvā akta adresāts vienmēr ir tiesīgs iesniegt pieteikumu par šāda administratīvā akta atcelšanu. Savukārt gadījumā, kad pieteicējs apšaubā citai personai adresēta administratīvā akta tiesiskumu, noteicoši, vai pastāv tiesību norma, kas aizsargā pieteicēja tiesisko stāvokli. Faktiska pieteicēja aizskaršana nav pietiekama, lai pieņemtu subjektīvo publisko tiesību esību (*Administratīvā procesa likuma 31.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*).....205

68.pants

Iestādes lēmumā noteikta iespēja pagarināt šā lēmuma rezolutīvās daļas termiņu ir šā administratīvā akta nosacījums. Nosacījums ir administratīvā akta sastāvdaļa. Līdz ar to, ja adresāts nepiekrīt nosacījumam, viņam administratīvais akts daļā par nosacījumu ir jāpārsūdz. Ja viņš to nedara, viņam jāsamierinās ar nosacījumu (*Administratīvā procesa likuma 68.pants, 76.panta ceturtdā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-51/2014*) 164

70.pants

Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, tiek nodalīta administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība. Procesuālā spēkā esība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar administratīvā akta paziņošanu. Savukārt materiālā spēkā esība iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti procesuālā un materiālā spēkā esība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Parasti tas ir gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk. Līdz ar administratīvā akta paziņošanu iestājas procesuālās sekas, personai ir tiesības šo aktu apstrīdēt, un sākas apstrīdēšanas termiņš, savukārt konkrētas tiesiskās sekas, kuru noteikšana ir administratīvā akta izdošanas mērķis, iestājas citā brīdī (parasti – vēlāk). Materiālā spēkā esība ir atkarīga no procesuālās spēkā esības (*Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmā daļa, tiesību doktrīna*). (*Lieta Nr.SKA-83/2014*) 177

76.pants

Iestādes lēmumā noteikta iespēja pagarināt šā lēmuma rezolutīvās daļas termiņu ir šā administratīvā akta nosacījums. Nosacījums ir administratīvā

akta sastāvdaļa. Līdz ar to, ja adresāts nepiekrīt nosacījumam, viņam administratīvais akts daļā par nosacījumu ir jāpārsūdz. Ja viņš to nedara, viņam jāsamierinās ar nosacījumu (*Administratīvā procesa likuma 68.pants, 76.panta ceturrtā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-51/2014*).....164

Ja lēmums nav pārsūdzēts un ir kļuvis neapstrīdams, tajā noteiktās tiesiskās attiecības tiesai jāpieņem kā (normatīvs) fakts. Šajā sakarā jāņem vērā, ka viena no administratīvā akta pazīmēm ir tiesiskas sekas. Tiesiskas sekas nozīmē, ka spēkā esošs administratīvais akts ir saistošs visām personām, uz kurām tas attiecas. Tas nozīmē arī to, ka spēkā esošs administratīvais akts var būt pamats jauna administratīvā akta izdošanai (*Administratīvā procesa likuma 1.panta trešā daļa, 76.panta ceturrtā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-51/2014*).....164

185.pants

Ja administratīvais akts ir bijis paziņots, vispārīgi tas ir ieguvis spēkā esību, bet tā darbība var tikt apturēta. Administratīvā akta darbības apturēšana nozīmē, ka tiesiskais stāvoklis principā ir tāds pats kā pirms administratīvā akta izdošanas. Citiem vārdiem, akta materiālā spēkā esība tiek aizturēta, administratīvo aktu var uzskatīt par relatīvi spēkā esošu (*Administratīvā procesa likuma 185.pants, tiesību doktrīna*). (*Lieta Nr.SKA-83/2014*).....177

250.pants

Gadījumā, ja pieteikuma priekšmets ir nelabvēlīga administratīvā akta atcelšana, tiesai ir jāpārbauda, vai administratīvais akts, ņemot vērā konkrētā gadījuma tiesiskos un faktiskos apstākļus, tostarp ievērojot iepriekš paustos apsvērumus par normu piemērojamību laikā, ir tiesisks. Tiesa šāda prasījuma kontekstā nevar ar spēkā stājušos administratīvo aktu nodibināto tiesisko stāvokli korigēt atbilstoši tiesību normām, kas ir spēkā lietas izskatīšanas laikā. Tiesa tikai pārbauda jau izdotā administratīvā akta tiesiskumu, un tai nav lietā jāpiemēro jaunākas, pat ja labvēlīgākas, tiesību normas, kas nosaka soda apmēru (*Administratīvā procesa likuma 250.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-495/2014*) 138

282.pants

Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkta jēga ir uzlikt tiesai pienākumu izbeigt tiesvedību lietā gadījumā, ja pieteicējam objektīvi vairs nav nepieciešama tiesas aizsardzība sakarā ar to, ka tiesiskais strīds, kura dēļ pieteicējs ir iesniedzis pieteikumu tiesā, ir izbeidzies (*Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-629/2014*) 254

Attiecībā uz tiesībām saņemt atlīdzinājumu lietā, kurā atbildētājs ir atzinis savu kļūdu un to labojis tiesvedības laikā, tiesvedības turpināšana pārsūdzētā lēmuma vai faktiskās rīcības tiesiskuma izvērtēšanai ir iespējama vienīgi gadījumā, ja interese saņemt atlīdzinājumu ir patiesa. Tā nav izmantojama kā iegansts tiesvedības turpināšanai (*Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-629/2014*) 254

Piemērojot Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punktu, jāņem vērā ne tik daudz pieteicēja subjektīvā attieksme, bet gan objektīvs situācijas novērtējums. Secinājumam par līdzīgu gadījumu atkārtošanos ir jābūt nevis kā teorētiskam pieņēmumam, bet gan kā ticamai iespējai. Tikai pirmajā gadījumā var konstatēt, ka tiesiskais miers nav iestāties un ir pamats turpināt tiesvedību, pat ja konkrētajā gadījumā atbildētājs ir izpildījis pieteikumā tiesai lūgto (*Administratīvā procesa likuma 282.panta 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-629/2014*) 254

Azartspēļu un izložu likums

Lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu procesuālā spēkā esība iestājas vispārīgā kārtībā, proti, ar tā paziņošanu adresātam. Savukārt materiālās spēkā esības iestāšanās noteikta Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā, proti, tā iestājas pēc pieciem gadiem, skaitot no lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu paziņošanas brīža (no procesuālās spēkā esības iestāšanās brīža). Tādēļ administratīvā akta darbības apturēšana negroza tā spēkā iestāšanos kā tādu. Līdz ar to lēmuma par atļaujas atvērt spēļu zāli atcelšanu pārsūdzēšana (un darbības apturēšana) negroza Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītajā daļā noteiktā piecu gadu termiņa sākumu (*Azartspēļu un izložu likuma 42.panta septītā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-83/2014*) 177

Bāriņtiesu likums

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis. No vienas puses, tās mērķis ir novērst apdraudējumu bērnam, no otras puses, – dot vecākam iespēju novērst tos apstākļus, kuri bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem sakot, viņam nav juridiskās varas pār bērnu. Tomēr aizgādības tiesību pārtraukšana neatņem vecākam tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērnu, piemēram, saskarsmes tiesības, ja vien tas nav pretēji bērna vislabākajām interesēm (*Civillikuma 203.pants, Bāriņtiesu likuma 39.pants*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*) 205

Ja bērns neatrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vai bērna turpmākā atrašanās ģimenē neapdraud viņa veselību vai dzīvību, bāriņtiesai, konstatējot nepilnības aizbildņa darbībā, vispirms jācenšas sniegt aizbildnim palīdzību šo nepilnību novēršanā, sniedzot attiecīgus norādījumus. Tikai tad, ja, sniedzot atbalstu aizbildnim, situāciju noregulēt nav izdevies, lemjams par aizbildņa atcelšanu (*Bāriņtiesu likuma 32.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-1032/2014*) 218

Būvniecības likums

Dalītā īpašuma gadījumā zemes īpašniekam nav tiesību aizliegt apbūves īpašniekam atjaunot palīgēku, kas iepriekš bijusi apbūves sastāvā. Tādējādi, piemērojot Būvniecības likuma 3.panta pirmo daļu un 11.panta pirmo daļu, nav jāņem vērā iespējamie zemes īpašnieka iebildumi un nav jāprasa saskaņojums no zemes īpašnieka (*Būvniecības likuma 3.panta pirmā daļa un 11.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-164/2014*) 189

Civillikums

177. un 178.pants

Aizgādības tiesības ir vecāka pilnīga vara pār bērnu, un tās piemīt katram vecākam individuāli. Atkarībā no faktiskās situācijas, vai vecāki dzīvo kopā vai šķirti, atšķiras katra vecāka aizgādības tiesību īstenošanas apjoms (*Civillikuma 177., 178.pants*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*) 205

200.pants

Aizgādības tiesības vecākam atņem ar tiesas spriedumu. Aizgādības tiesību atņemšana ir galējais līdzeklis, kas izbeidz vecāka tiesības un pienākumus (izņemot pienākumu uzturēt bērnu). Ja vecākam ir atņemtas aizgādības tiesības, bērns ir juridiski brīvs un var tikt adoptēts, proti, viņš var iegūt citus vecākus (*Civillikuma 200.pants*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*) 205

203.pants

Aizgādības tiesības vecākam pārtrauc ar bāriņtiesas amatpersonas vienpersonisku vai bāriņtiesas koleģiālu lēmumu. Aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā vecāka tiesības un pienākumi tiek pārtraukti uz laiku, taču tiesību apjoms, kas vecākam tiek atņemts aizgādības tiesību atņemšanas gadījumā, un tiesību apjoms, kuru īstenošana tiek pārtraukta aizgādības tiesību pārtraukšanas gadījumā, neatšķiras; atšķiras sekas. Tā kā aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis, aizgādības tiesību

pārtraukšanas gadījumā bērns nav juridiski brīvs, proti, viņš nevar tikt adoptēts (*Civillikuma 203.pants*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*) 205

Aizgādības tiesību pārtraukšana ir pagaidu līdzeklis. No vienas puses, tās mērķis ir novērst apdraudējumu bērnam, no otras puses, – dot vecākam iespēju novērst tos apstākļus, kuri bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Vecāks, kuram ir pārtrauktas aizgādības tiesības, nevar pieņemt nekādus lēmumus attiecībā uz bērnu, citiem vārdiem sakot, viņam nav juridiskās varas pār bērnu. Tomēr aizgādības tiesību pārtraukšana neatņem vecākam tiesības uz ģimenes saišu uzturēšanu ar bērnu, piemēram, saskarsmes tiesības, ja vien tas nav pretēji bērna vislabākajām interesēm (*Civillikuma 203.pants, Bāriņtiesu likuma 39.pants*). (*Lieta Nr.SKA-534/2014*).....205

235. un 236.pants

Tiesību normas, kas regulē aizbildņa iecelšanu, pamatā ir izdotas ar mērķi aizsargāt nepilngadīgā, kurš palicis bez vecāku aizgādības, intereses, kā arī šā nepilngadīgā tuvāko radnieku intereses nodrošināt bērna intereses. Tātad tuvākajiem radniekiem ir subjektīvās tiesības prasīt, lai viņus iecel par bērna aizbildni, ja bērnam ir iecelams aizbildnis. Taču arī tādā gadījumā bāriņtiesa lemj par atbilstošākā kandidāta iecelšanu no tuvāko radnieku vidus, bet atbilstoša radnieka neesamības gadījumā lemj par aizbildņu iecelšanu no citu personu vidus.

Bērna tuva radniecība ar aizbildni un ar to saistītā personīgā saikne ir viens no apstākļiem, kas, lemjot par aizbildņa atcelšanu, vērtējama kopsakarībā ar citiem lietā konstatētiem apstākļiem (*Civillikuma 235.–236.pants, Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-1032/2014*) 218

Informācijas atklātības likums

Ierobežotas pieejamības informācijas statuss var būt noteikts tādai informācijai, kas nepieciešama iestādes darba nodrošināšanai vai arī personas aizsardzībai (*Informācijas atklātības likuma 5.pants*). (*Lieta Nr.SKA-139/2014*).....183

Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts nav attiecināms uz jebkuru informāciju, kas ir saistīta ar konkursiem, eksāmeniem un citiem līdzīgiem notikumiem. Šīs normas jēga ir ierobežot vērtēšanas apstākļu pieejamību. Netiek aizsargāts pats notikums, bet gan šā notikuma ietvaros veiktā vērtēšana (*Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-139/2014*).....183

Pieteikuma dokumenti uz izsludināto konkursu ir uzskatāmi par ierobežotas pieejamības informāciju, jo attiecas uz personu privāto dzīvi (ja vien sabiedrības interese uzzināt pretendentu vārdus nav lielāka par šo personu tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību) (*Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 5.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-139/2014*).....183

Komerclikums

Personām ir tiesības vienoties par kopīgas komercdarbības veikšanu, tostarp vienoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos pilnsabiedrības formā, paredzot līgumā konkurences ierobežojumu starp vienošanās dalībniekiem attiecībā uz konkrētās komercdarbības jomu. Tomēr ne Komerclikuma, ne Publisko iepirkumu likuma normas neizslēdz un neierobežo konkurences tiesību normu piemērošanu (*Komerclikums, Publisko iepirkumu likums, Konkurences likums*). (*Lieta Nr.SKA-333/2014*) 197

Koncernu likums

Termins „izšķiroša ietekme” ir tulkojams, ņemot vērā Koncernu likumā noteikto. Proti, izšķiroša ietekme rodas uz koncerna līguma vai līdzdalības pamata. Likums paredz šādus koncerna līguma veidus: pārvaldes līgums (sabiedrība pakļauj savu vadību citam uzņēmumam); peļņas nodošanas līgums (apņemas nodot peļņu citam uzņēmumam); pārvaldes un peļņas nodošanas līgums (kombinēti abi iepriekšējie līgumi). Izšķiroša ietekme uz līdzdalības pamata izveidojas, piemēram, ja uzņēmumam sabiedrībā ir balsstiesību vairākums vai uzņēmumam kā sabiedrības dalībniekam ir tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu. Turklāt jāņem vērā, ka uzņēmums Koncernu likuma izpratnē ir komercsabiedrība Komerclikuma izpratnē, kā arī fiziska persona (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļa, Koncernu likums*). (*Lieta Nr.SKA-80/2014*) 130

Valdes locekļa tiesības pārstāvēt sabiedrību atsevišķi neliecina ne par balsstiesību vairākumu sabiedrībā, ne par kontroli pār sabiedrības izpildinstitūciju vai pārraudzības institūciju locekļu vairākumu, tādējādi nav uzskatāmas par izšķirošu ietekmi komercsabiedrībā (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļa, Koncernu likums*). (*Lieta Nr.SKA-80/2014*).....130

Konkurences likums

Ja pilnsabiedrība publiskajos iepirkumos piedalās tādējādi, ka pilnsabiedrības biedri būtībā sadala tirgu pēc pircēja, nevis patiesi

kopdarbojas pasūtījumu izpildē, tas var būt pamats konstatēt aizliegto vienošanos Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas izpratnē. Ir būtiski katrā konkrētajā gadījumā izvērtēt vienošanās ekonomisko pamatojumu, ņemot vērā ne tikai apstākļus, kurus var secināt no formālās vienošanās dokumentācijas, bet arī faktisko vienošanās izpildi, jo arī tā var norādīt uz vienošanās patieso mērķi (*Konkurences likuma 11.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-333/2014*).....197

Lemjot par lietas ierosināšanas nepieciešamību, Konkurences padome balstās visupirms uz iesniedzēja norādītajiem apstākļiem, lai arī var pati ievākt papildu informāciju. Tā kā šajā administratīvā procesa stadijā nenotiek pilnīga izmeklēšana (tiek tikai lemts par tās nepieciešamību), nav pamata prasīt, lai padome pilnībā izmeklētu visus apstākļus, kas varētu uzrādīt konkurences tiesību pārkāpumu, bet ir pietiekami, ja iestāde no iesniegumā norādītajiem un vispārīgi pārbaudītajiem apstākļiem var izdarīt pirmšķietamu secinājumu par iespējamo pārkāpumu (*Konkurences likuma 23.pants*). (*Lieta Nr.SKA-13/2014*).....144

Lemjot par lietas ierosināšanas (tātad pilnīgas izmeklēšanas) nepieciešamību, Konkurences padomei ir rīcības brīvība lietas ierosināšanā: lietu var nerosināt, ja iespējamais pārkāpums nevar nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei, tādējādi Konkurences padomei ir rīcības brīvība izvērtēt nepieciešamību vērsties pret iespējamo konkurences tiesību pārkāpumu, kas nozīmē arī izvērtēt, vai konkurences aizsardzībai ir lietderīgi iestādes resursus ieguldīt konkrētās lietas izmeklēšanā (*Konkurences likuma 23.pants*). (*Lieta Nr.SKA-13/2014*) 144

Personām ir tiesības vienoties par kopīgas komercdarbības veikšanu, tostarp vienoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos pilnsabiedrības formā, paredzot līgumā konkurences ierobežojumu starp vienošanās dalībniekiem attiecībā uz konkrētās komercdarbības jomu. Tomēr ne Komerclikuma, ne Publisko iepirkumu likuma normas neizslēdz un neierobežo konkurences tiesību normu piemērošanu (*Komerclikums, Publisko iepirkumu likums, Konkurences likums*). (*Lieta Nr.SKA-333/2014*) 197

Notariāta likums

Notariāta likums neparedz valstij pienākumu norīkot atstādināto notāru citā darbā vai izmaksāt valstī noteikto minimālo mēnešalgu, kā tas ir paredzēts attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem. Arī salīdzinājumā ar citām amatpersonām, piemēram, tiesnešiem, prokuroriem vai civildienesta ierēdņiem, kurām attaisnošanas gadījumā par atstādināšanas laiku tiek izmaksāta neizmaksātā darba samaksa, Notariāta likums neparedz

zvērinātam notāram izmaksāt kompensāciju par atstādināšanas laiku. Minētais skaidrojams ar zvērināta notāra kā brīvās profesijas pārstāvja atbildības principiāli citādāku veidošanos, salīdzinot ar amatpersonām, kurām atbildība tiek maksāta no valsts budžeta. Zvērināts notārs atstādināšanas laikā nevar iegūt bezdarbnieka un trūcīgas personas statusu un no tiem izrietošās sociālās garantijas, jo nav atbrīvots no amata. Arī atstādināšanas laikā zvērinātam notāram ir valsts amatpersonas statuss un uz to attiecas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Konkrēti, zvērinātam notāram tāpat kā tiesnesim un prokuroram, ir atļauts savienot amatu tikai ar likuma 7.panta trešajā daļā, desmitajā, 10.¹, vienpadsmitajā, 11.¹ un trīspadsmitajā daļā minētajiem amatiem. Tādējādi zvērinātam notāram atstādināšanas laikā tiek nesamērīgi ierobežotas tiesības gūt ienākumus. Minētais liecina, ka Notariāta likumā attiecībā uz zvērināta notāra atstādināšanu no amata, ja pret viņu uzsāktā kriminālvajāšana par tīša noziedzīga nodarījuma izdarišanu, ir konstatējama likuma nepilnība, proti, likuma robs.

Ievērojot minēto un to, ka zvērināti notāri kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji negūst ienākumus no valsts budžeta, likuma robs novēršams, pēc analogijas piemērojot tādu regulējumu, kas atļauj atstādināšanas laikā savienot amatu ar plašāku amatu (darba) loku, nekā tas noteikts gadījumā, kad amata pienākumi tiek pildīti (*Notariāta likums, likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, tiesību analogija*) (*Lieta Nr.SKA-1253/2014*).....258

Par iedzīvotāju ienākuma nodokli

Īpašnieks ir brīvs savā izvēlē un rīcībā pārdot savus īpašumus, turklāt pēc iespējas izdevīgāk. Tā nevar tikt uzskatīta par saimniecisko darbību jebkurā īpašumu pārdošanas gadījumā (*likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts*). (*Lieta Nr.SKA-25/2014*).....101

Īpašumu skaits saimnieciskās darbības konstatēšanai kopsakarā ar citiem apstākļiem ir vērtējams, bet pats par sevi nav izšķirošs (*likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts*). (*Lieta Nr.SKA-25/2014*).....101

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta piemērošanai nav izšķiroši, vai personas īpašumi iegādāti savai dzīvesvietai vai citai darbībai. Nozīmīgi, pirmkārt, ir tas, vai īpašumi ir tirgošanās objekts, proti, jau iegādāti ar mērķi tos

pārdot, kas pati par sevi ir atzīstama par saimniecisko darbību. Otrkārt, ja šāds nolūks nav konstatējams, būtiski ir tas, vai, nolemjot savus īpašumus („c” apakšpunkta izpratnē) pārdot, persona joprojām ir rīkojusies sava īpašuma pārvaldīšanas ietvaros, vai arī rīkojusies kā saimnieciskās darbības veicējs, tas ir, veikusi tieši tai raksturīgas darbības. Savukārt kā saimnieciskā darbība ir aplūkojama tieši tirdzniecība. Apstāklis, ka persona savu īpašumu nodevusi lietošanai citām personām vai izmantojusi cita veida saimnieciskajai darbībai, pats par sevi nenozīmē, ka līdz ar to arī pārdošana ir ieguvusi saimnieciskās darbības raksturu (*likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkts*). (*Lieta Nr.SKA-25/2014*).....101

Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā

Notariāta likums neparedz valstij pienākumu norīkot atstādināto notāru citā darbā vai izmaksāt valstī noteikto minimālo mēnešalgu, kā tas ir paredzēts attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem. Arī salīdzinājumā ar citām amatpersonām, piemēram, tiesnešiem, prokuroriem vai civildienesta ierēdņiem, kurām attaisnošanas gadījumā par atstādināšanas laiku tiek izmaksāta neizmaksātā darba samaksa, Notariāta likums neparedz zvērinātam notāram izmaksāt kompensāciju par atstādināšanas laiku. Minētais skaidrojams ar zvērināta notāra kā brīvās profesijas pārstāvja atlīdzības principiāli citādāku veidošanos, salīdzinot ar amatpersonām, kurām atlīdzība tiek maksāta no valsts budžeta. Zvērināts notārs atstādināšanas laikā nevar iegūt bezdarbnieka un trūcīgas personas statusu un no tiem izrietošās sociālās garantijas, jo nav atbrīvots no amata. Arī atstādināšanas laikā zvērinātam notāram ir valsts amatpersonas statuss un uz to attiecas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Konkrēti, zvērinātam notāram tāpat kā tiesnesim un prokuroram, ir atļauts savienot amatu tikai ar likuma 7.panta trešajā daļā, desmitajā, 10.¹, vienpadsmitajā, 11.¹ un trīspadsmitajā daļā minētajiem amatiem. Tādējādi zvērinātam notāram atstādināšanas laikā tiek nesamērīgi ierobežotas tiesības gūt ienākumus. Minētais liecina, ka Notariāta likumā attiecībā uz zvērināta notāra atstādināšanu no amata, ja pret viņu uzsāka kriminālvajāšanu par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir konstatējama likuma nepilnība, proti, likuma robs.

Ievērojot minēto un to, ka zvērināti notāri kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji negūst ienākumus no valsts budžeta, likuma robs novēršams, pēc analogijas piemērojot tādu regulējumu, kas atļauj atstādināšanas laikā savienot amatu ar plašāku amatu (darba) loku, nekā tas noteikts gadījumā,

kad amata pienākumi tiek pildīti (*Notariāta likums, likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, tiesību analogija*) (*Lieta Nr.SKA-1253/2014*).....258

Par nodokļiem un nodevām

Likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir paredzēts nodokļu maksātāja pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no pamatparāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai – tostarp muitas parāda gadījumā. Nokavējuma naudas samaksas pienākums atbilstoši šā likuma 32.panta pirmajai daļai ir spēkā kopš 2007.gada 1.janvāra. Līdz ar to Augstākā tiesa atkāpjas no iepriekš izteiktās atziņas, ka nokavējuma naudas aprēķināšanu muitas parāda gadījumā noteic Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi normas un ka tādēļ nav pamata atsaukties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” normām (*Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-41/2014*).....126

Spēkā neesošs administratīvais akts *ipso jure* (no tiesību viedokļa) atšķirībā no atcelta administratīvā akta neeksistē. Tādējādi par spēkā neesošu atzītam lēmumam par audita rezultātiem nav tiesiskas ietekmes, tas nerada adresātam tiesības un pienākumus, tāpēc tas arī nevar radīt tiesisko palāvību uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmajā daļā minētā galīgā audita atzinuma esību (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*) 111

Par pievienotās vērtības nodokli

Apstāklis, ka pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu, jo šādas darbības apņēmies veikt pats preču turētājs un saņēmējs, var būt objektīvs piespiedu apstāklis Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkta izpratnē. Tomēr objektīvais piespiedu apstāklis attaisno tikai termiņa nokavējumu preču pārsūtīšanai uz citu dalībvalsti, bet neattaisno jebkuru citu likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai neatbilstošu rīcību ar precēm, piemēram, preču piegādi Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem, nosūtīšanu uz Eiropas Savienības dalībvalstīm citiem uzņēmumiem, eksportu ārpus Eiropas Savienības. Šāds tiesību normas tulkojums ir plašāks par tās vārdisko jēgu un ir pretējs likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai, saskaņā ar kuru galvenais priekšnoteikums pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošanai ir tieši preču pārsūtīšana uz citu dalībvalsti preču pavaddokumentos norādītajai citas dalībvalsts

apliekamajai personai (*likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*) 110–111

Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.punkts noteic termiņu, kādā apliekamajai personai preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam jānosūta preču saņēmējam uz citu dalībvalsti, un tas ir 30 kalendāra dienas. Savukārt 341.punkts paredz, ja persona nav ievērojusi šo preču nosūtīšanas termiņu un nevar to pamatot ar objektīviem piespiedu apstākļiem, nodoklis par preču importu kļūst iekasējams saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otro daļu. Tādējādi, ja persona var attaisnot tiesību normā noteiktā preču pārsūtīšanas uz citu dalībvalsti termiņa nokavējumu ar objektīviem piespiedu apstākļiem, tā saglabā tiesības piemērot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi (*likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.–341.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*) 110

Pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam iekšzemē preces saņēmējs maksā pievienotās vērtības nodokli, kas kļūst iekasējams tajā brīdī, kad kļūst iekasējams muitas nodoklis. Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa paredz izņēmumu, kad preču importam ir piemērojama pievienotās vērtības nodokļa 0% likme. Šādas tiesības ir piešķirtas apliekamajai personai, kas darbojas citas dalībvalsts apliekamās personas vārdā, ja saskaņā ar preču pavaddokumentiem preču saņēmējs ir citas dalībvalsts apliekamā persona un preces pēc tam tiek pārsūtītas preču pavaddokumentos norādītajam saņēmējam uz citu dalībvalsti. Tādējādi pēc preču izlaišanas brīvam apgrozījumam ir jānotiek preču piegādei Eiropas Savienības teritorijā (*likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*) 110

Par uzņēmumu ienākuma nodokli

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piekto daļu šā likuma izpratnē ar uzņēmumu saistīta persona ir persona, kurai (fiziskās personas gadījumā – tās radiniekiem līdz trešajai pakāpei vai laulātajam, vai ar šo personu svainībā esošiem līdz otrajai pakāpei) pieder vairāk nekā 50 procenti no komercsabiedrības pamatkapitāla vai daļu vērtības vai kurai ar līgumu vai citādi ir nodrošināta izšķiroša ietekme

komercsabiedrībā (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļā*). (*Lieta Nr.SKA-80/2014*) 130

Termins „izšķiroša ietekme” ir tulkojams, ņemot vērā Koncernu likumā noteikto. Proti, izšķiroša ietekme rodas uz koncerna līguma vai līdzdalības pamata. Likums paredz šādus koncerna līguma veidus: pārvaldes līgums (sabiedrība pakļauj savu vadību citam uzņēmumam); peļņas nodošanas līgums (apņemas nodot peļņu citam uzņēmumam); pārvaldes un peļņas nodošanas līgums (kombinēti abi iepriekšējie līgumi). Izšķiroša ietekme uz līdzdalības pamata izveidojas, piemēram, ja uzņēmumam sabiedrībā ir balsstiesību vairākums vai uzņēmumam kā sabiedrības dalībniekam ir tiesības iecelt vai atcelt sabiedrības izpildinstitūcijas vai pārraudzības institūcijas locekļu vairākumu. Turklāt jāņem vērā, ka uzņēmums Koncernu likuma izpratnē ir komercsabiedrība Komerclikuma izpratnē, kā arī fiziska persona (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļā, Koncernu likums*). (*Lieta Nr.SKA-80/2014*) 130

Valdes locekļa tiesības pārstāvēt sabiedrību atsevišķi neliecina ne par balsstiesību vairākumu sabiedrībā, ne par kontroli pār sabiedrības izpildinstitūciju vai pārraudzības institūciju locekļu vairākumu, tādējādi nav uzskatāmas par izšķirošu ietekmi komercsabiedrībā (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 1.panta piektā daļā, Koncernu likums*). (*Lieta Nr.SKA-80/2014*) 130

Patērētāju tiesību aizsardzības likums

Patērētājam nav subjektīvo tiesību prasīt Patērētāju tiesību aizsardzības centram ierosināt administratīvo lietu pret trešo personu saistībā ar patērētāju kolektīvo interešu aizskārums un veikt Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotajā daļā minētās darbības. Attiecībā uz individuālu strīdu par netaisnīgiem līguma noteikumiem Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 26.panta septītā daļā noteic, ka, saņemot patērētāja sūdzību vai iesniegumu par strīdu starp ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju un patērētāju par to, vai noslēgtajā līgumā konkrēti ietvertie noteikumi ir netaisnīgi, Centrs sagatavo atbildi, kurā var paust viedokli par attiecīgo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Tātad šajā gadījumā Centrs neuzsāk administratīvo lietu un neizdod administratīvo aktu par konkrēto strīdu, bet Centrs var paust viedokli, kas nav saistošs strīda pusēm. Turklāt Centram ir rīcības brīvība jautājumā par viedokļa paušanu, proti, Centrs atsevišķos gadījumos var arī atturēties no viedokļa paušanas (*Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta astotā daļā un 26.panta septītā daļā*). (*Lieta Nr.SKA-472/2014*) 246

Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbības patērētāju tiesību aizsardzībai ir saistītas ar patērētāju likumīgo prasību, kas noteiktas patērētāju tiesību aizsardzību reglamentējošajos normatīvajos aktos, izpildes pieprasīšanu. Šajā gadījumā Centrs izdod administratīvo aktu par konkrētā strīda risinājumu. Šādu Centra lēmumu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta 10.¹daļu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā (*Patērētāju tiesību aizsardzības likums*). (Lieta Nr.SKA-472/2014) 246

Publisko iepirkumu likums

Personām ir tiesības vienoties par kopīgas komercdarbības veikšanu, tostarp vienoties par kopīgu dalību publiskajos iepirkumos pilnsabiedrības formā, paredzot līgumā konkurences ierobežojumu starp vienošanās dalībniekiem attiecībā uz konkrētās komercdarbības jomu. Tomēr ne Komerclikuma, ne Publisko iepirkumu likuma normas neizslēdz un neierobežo konkurences tiesību normu piemērošanu (*Komerclikums, Publisko iepirkumu likums, Konkurences likums*). (Lieta Nr.SKA-333/2014).....197

Publiskā iepirkuma procedūras izņēmums atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir attaisnots, ja pasūtītājs attiecīgo personu kontrolē tāpat kā savus dienestus. Tāda pati kontrole ir tad, ja iestāde var ietekmēt šīs personas lēmumus, tostarp gan attiecībā uz tās stratēģiskiem mērķiem, gan svarīgiem lēmumiem. Citiem vārdiem, iestādei ir jābūt iespējai veikt personas strukturālu un funkcionālu kontroli, turklāt tai jābūt faktiskai. Ja persona pieder vairākām iestādēm, tās var kopīgi veikt tādu pašu kontroli, nav nepieciešams, lai katra no iestādēm to veiktu atsevišķi. Kontrole, kas tiek veikta pār sabiedrību, nevar būt atkarīga tikai no vienas iestādes kontroles pilnvarām, kurai attiecīgajā sabiedrībā pieder vairākums kapitāldaļu. Apstāklis, ka iestādei vienai vai kopā ar citiem publisko tiesību subjektiem pieder visas kapitāla daļas, principā norāda, ka tā kontrolē šo sabiedrību gluži tāpat kā savus dienestus. Tas, protams, neizslēdz nepieciešamību pārbaudīt, kādā veidā konkrētajā gadījumā noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība un kāda ir katras publiskās personas ietekme (*Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (Lieta Nr.SKA-79/2014).....168

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pants regulē publiskās personas darbību privāto tiesību jomā. Atbilstoši minētajām normām vispārīgi pašvaldība var darboties divējādi – pirmkārt, sniegt pakalpojumus

(87.panta pirmās daļas 2.punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87.panta pirmās daļas 3.punkts un 88.pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērsts uz sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai principā šādu pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgs no tā, cik sociāli orientētu politiku tā īsteno. Tādēļ kontrole pār šādu izšķiršanos un rīcību nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādējādi – tiesas ietekmei. Jautājumu, kā rīkoties, ja, izšķiroties pakalpojumu sniegt pašas spēkiem, publiskās personas kontrolētā institūcija vienlaikus darbojas tirgū, noregulē Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta otrais nosacījums, proti, ka publiskā iepirkuma procedūra nav rīkojama vienīgi tad, ja šāds pakalpojuma sniedzējs to sniedz galvenokārt pasūtītājam (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87., 88.pants, Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-79/2014*)..... 168–169

Viens no Publisko iepirkumu likuma mērķiem ir piegādātāju brīva konkurence valsts un pašvaldību iepirkumos. Tajā pašā laikā šā likuma 3.pants paredz izņēmuma gadījumus, kuros likums un tādējādi publiskā iepirkuma procedūras nav jāpiemēro. Viens no šādiem gadījumiem atbilstoši 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir, ja iespējamā iepirkuma priekšmeta izpildi plānots nevis nodot tirgum, bet pakalpojumu sniegt pašas publiskās personas spēkiem (*Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-79/2014*).....168

Saeimas vēlēšanu likums

Tā kā Saeimas vēlēšanu likums paredz, ka visa valsts teritorija ir sadalīta vēlēšanu apgabalos, savukārt balsošana notiek vēlēšanu iecirkņos, šis iedalījums ir ņemams vērā, arī izskatot lietas par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem. Ja ir konstatējams, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts konkrētā vēlēšanu iecirknī, ir lemjams par rezultātu tiesiskumu attiecīgajā iecirknī. Ja ir atzīstams vēlēšanu rezultātu pretpretisiskums kādā vēlēšanu apgabalā, ir pamats lemt par apgabalu. Savukārt, ja tiek secināts, ka vēlēšanu rezultāts ir ietekmēts visā valsts teritorijā, ir pamats lemt par visiem Centrālās vēlēšanu komisijas apstiprinātajiem vēlēšanu rezultātiem (*Saeimas vēlēšanu likuma 51.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SA-5/2014*).....56

Tiesnešu disciplinārās atbildības likums

Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pantam par disciplināro izmeklēšanu vai tās rezultātu sabiedrība var uzzināt tikai kā par neidentificētu gadījumu, neuzzinot konkrētā tiesneša identitāti (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

Augstākās tiesas ieskatā, ir iespējams arī citāds tiesiskais regulējums, kas, nepārspilējot diskrētuma prasības, nodrošina reizē konfidencialitātes ievērošanu, ciktāl tiesnesis un tiesu vara kopumā jāsargā pret lieku un nepamatotu autoritātes un reputācijas apdraudējumu. Visas legītīmās intereses būtu jālīdzsvaro ar citiem līdzekļiem. Tas būtu panākams, ievērojot diskrētumu laikposmā, kamēr tiek izlemts, vai disciplinārlietas ierosināšanai ir pamats, izņemot gadījumus, kad sabiedrība par konkrēto gadījumu jau ir informēta. Latvijā tradicionāli disciplinārlietu ierosināšanai ir visai augsts sliekšnis un lietas tiek ierosinātas, rūpīgi izsverot šādu nepieciešamību (parasti, ja disciplinārlieta tiek ierosināta, ir runa par pietiekami nozīmīgu iespējamu ētikas vai tiesiskuma jautājumu). Tādējādi šo varētu uzskatīt par piemērotu brīdi precīzākas informācijas sniegšanai, paredzot arī elastīgāku izvērtēšanu informācijas sniegšanas nepieciešamībai un apjomam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....229

Situācijā, kad sabiedrībā vērojama pastiprināta neuzticība valsts varai un arī tiesu varai un ko vēl pastiprina šobrīd esošais disciplinārlietu izskatīšanas process – bez nozīmīgas citu sabiedrības pārstāvju klātbūtnes –, informācijas sniegšanas pilnīga ierobežošana, neveicot informācijas izsniegšanas nepieciešamības izvērtējumu katrā konkrētā gadījumā, nav attaisnojama (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*).....228

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶panta mērķis ir nodrošināt diskrētumu attiecībā uz konkrēto tiesnesi, par kura rīcības ētiskumu vai tiesiskumu varētu būt šaubas, kā arī aizsargāt tiesu varu kopumā no nepamatotiem reputācijas aizskārumiem. Tomēr pantā ietvertais regulējums nav piemērots šo legītīmo mērķu sasniegšanai tādā veidā, kas atbilstu Latvijas Republikas Satversmes 1., 92. un 100.pantam (*Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶pants, Latvijas Republikas Satversmes 1., 92., 100.pants*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

Valsts pārvaldes iekārtas likums

No valsts pārvaldes efektivitātes un sabiedrības vispārējo interešu viedokļa valsts un pašvaldības komercdarbības veikšanu ierobežo Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants, taču tā piemērošanas pareizības pārbaude nav Konkurences padomes kompetencē (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants*). (*Lieta Nr.SKA-13/2014*).....144

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87. un 88.pants regulē publiskās personas darbību privāto tiesību jomā. Atbilstoši minētajām normām vispārīgi pašvaldība var darboties divējādi – pirmkārt, sniegt pakalpojumus (87.panta pirmās daļas 2.punkts), otrkārt, veikt komercdarbību (87.panta pirmās daļas 3.punkts un 88.pants). Abos gadījumos, lai arī darbības raksturs ir atšķirīgs, tas ir vērsts uz sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšanu. Izšķiršanās starp abiem darbības veidiem var notikt tad, ja publiskā persona nolēmusi pakalpojumu sniegt pašas spēkiem. Savukārt jautājumā, vai principā šādu pakalpojumu izpildi nodot tirgum vai tos nodrošināt pašas spēkiem, publiskai personai ir plaša rīcības brīvība, kas balstās politiski definētos mērķos un apsvērumos, kas var būt atkarīgi no tā, cik sociāli orientētu politiku tā īsteno. Tādēļ kontrole pār šādu izšķiršanos un rīcību nepakļaujas tiesību kritērijiem un tādējādi – tiesas ietekmei. Jautājumu, kā rīkoties, ja, izšķiroties pakalpojumu sniegt pašas spēkiem, publiskās personas kontrolētā institūcija vienlaikus darbojas tirgū, noregulē Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkta otrais nosacījums, proti, ka publiskā iepirkuma procedūra nav rīkojama vienīgi tad, ja šāds pakalpojuma sniedzējs to sniedz galvenokārt pasūtītājam (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87., 88.pants, Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKA-79/2014*).....168–169

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums

Atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē (*Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa, Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-807/2014*).....212

Lai noteiktu, vai no iepirkuma procedūras nepamatoti izslēgtajam pretendentam pienākas zaudējumu atlīdzība (negūtā peļņa), ir jāvērtē, vai iepirkuma procedūras vispārīgi paredzamās attīstības gaitā šim pretendentam būtu bijušas izredzes uzvarēt. Tas ļautu konstatēt cēlonisko

sakaru starp iepirkumu procedūrā pieļauto kļūdu un pretendenta šīs kļūdas dēļ radītajiem zaudējumiem. Tas nozīmē, ka tiesai ir jāizvērtē iestādes pieļautā pārkāpuma ietekme uz iepirkuma procedūru kopumā, ņemot vērā šā pārkāpuma ietekmi arī uz citiem pretendentiem (*Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa*). (Lieta Nr.SKA-807/2014).....212

Tiesību normas nenoteic konkrētu personu, ar kuru slēdzams iepirkuma līgums. Tomēr tas nedrīkst būt nepārvarams šķērslis cēloņsakarības konstatēšanai starp iestādes rīcību un iespējamajiem zaudējumiem. Pretējā gadījumā zaudējumu atlīdzināšanas institūts iepirkumu lietās kļūtu iluzors, jo nevienā gadījumā tiesību normas neparedz konkrētu uzvarētāju un neviens, piedaloties iepirkumā, nevar paļauties, ka neuzvarēs kāds cits (*Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa*). (Lieta Nr.SKA-807/2014).....212

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Attiecībā uz privatizācijas subjektiem brīvprātība saprotama tādējādi, ka privatizācijai nav piespiedu rakstura. Proti, privātpersonām principā nav pienākuma pirkt valsts vai pašvaldības piedāvātos īpašumus vai no valsts un pašvaldības nomātos īpašumus, bet tiesību normas paredz privātpersonas tiesības atbilstoši savām interesēm iegūt īpašumus, kuri valstij nav nepieciešami (*Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums*). (Lieta Nr.SKA-17/2014).....154

Privatizācijas procesam ir publiski tiesisks raksturs, kur valsts un pašvaldību rīcības brīvība ir pakārtota privatizācijas mērķim – pārkārtot īpašuma tiesību attiecības atbilstoši tirgus attiecībām – un ierobežota atbilstoši tiesību normās noteiktajam gan attiecībā uz procesuālo kārtību, gan attiecībā uz materiāli tiesiskajiem jautājumiem. Arī privatizējama zemesgabala cenas noteikšana ir pakļauta privatizācijas procesa tiesiskajam regulējumam, nevis privāttiesību principiem jeb pušu brīvai gribai (*Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums*). (Lieta Nr.SKA-17/2014).....154

5. Augstākās padomes deklarācija

Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu

Likumprojekts, kas paredz masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā, uzrāda būtiski atšķirīgu risinājumu bijušās PSRS pilsoņu statusa tiesiskajā noregulējumā, proti, parāda, ka Latvija atzīst šo personu tiesisku piederību (un tieši pilsonības statusā) Latvijas valstij kā personu grupai kopumā. Tāpēc šāds likumprojekts ir atzīstams par tādu, kas neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekvēnti paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un Latvijas Republikas Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (Lieta Nr.SA-1/2014)..... 17–18

Nepārtrauktības doktrīnai kā valsts atjaunošanas pamatam ir ne tikai vienreizējs efekts, bet arī ilgstoša iedarbība. Ja Latvija grozītu vai nekonsekvēnti uzturētu uzskatu par savu valstisko nepārtrauktību, starptautiskajās attiecībās parādītos nopietni argumenti par to, ka Latvija ir jauna valsts. Šāda hipotētiska valsts pašnovērtējuma grozīšana *per se* ir pretrunā nepārtrauktības doktrīnai, kas prasa ieturēt noteiktu pozīciju par valsts identitāti. No nepārtrauktības doktrīnas, kam ir konstitucionālo tiesību rangs, izriet šis valsts pienākums neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnai atbilstošas identitātes paušanas (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (Lieta Nr.SA-1/2014).....17

Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Valstij, saglabājot savus būtiskos elementus, tostarp tautu, ir iespēju robežās jārūpējas par to, lai grozījumi tiesiskajā regulējumā tiktu izdarīti, ievērojot no nepārtrauktības doktrīnas izrietošos principus (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (Lieta Nr.SA-1/2014).....17

Valsts nepārtrauktības doktrīna kā valstiskās atjaunošanas pamats uzliek valsts varas institūcijām par pienākumu ievērot šo doktrīnu un neatkāpties no tās. Tāpat valsts varas institūcijām ir saistošs Neatkarības

deklarācijas preambulā ietvertais vēsturisko faktu izklāsts un to juridiskais novērtējums, kas pamato nepārtrauktības doktrīnu. Šāds valsts pašas konstitucionāls uzstādījums – konsekventi neatkāpties no nepārtrauktības doktrīnas – noteic juridisku pienākumu, ne tikvien politisku rīcības vadliniju (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....17

Valsts principā var politiski izšķirties par pilsoņu loka izmaiņām. Taču ar pilsoņu loku nedrīkst manipulēt. Pirmkārt, tam jāsaglabā sava identitāte, jo tā ir valsts konstitucionālās identitātes būtiska sastāvdaļa. To principā var nodrošināt tikai individuāla naturalizācija, kur tiek izvērtēta attiecīgā kandidāta integrācijas pakāpe jau pastāvošajā pilsoņu lokā, lojalitāte Latvijas valstij un individuālā vēlme kā pilsonim piederēt Latvijas tautai, kurā ietilpst kā Latvijas pilsoņi, tā latviešu valstsnācības piederīgie. Otrkārt, pilsoņu loka izmaiņām jāsaskan ar valsts nepārtrauktības doktrīnu (*Latvijas Republikas Satversmes 2.pants, Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambula*). (*Lieta Nr.SA-1/2014*).....18

6. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi

Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība (14.11.2006. noteikumi Nr.933)

Apstāklis, ka pilnvarojums neparedz preču nosūtīšanu, jo šādas darbības apņēmies veikt pats preču turētājs un saņēmējs, var būt objektīvs piespiedu apstāklis Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkta izpratnē. Tomēr objektīvais piespiedu apstāklis attaisno tikai termiņa nokavējumu preču pārsūtīšanai uz citu dalībvalsti, bet neattaisno jebkuru citu likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai neatbilstošu rīcību ar precēm, piemēram, preču piegādi Latvijā reģistrētiem uzņēmumiem, nosūtīšanu uz Eiropas Savienības dalībvalstīm citiem uzņēmumiem, eksportu ārpus Eiropas Savienības. Šāds tiesību normas tulkojums ir plašāks par tās vārdisko jēgu un ir pretējs likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta otrajai daļai, saskaņā ar kuru galvenais priekšnoteikums pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošanai ir tieši preču pārsūtīšana uz citu dalībvalsti preču pavaddokumentos norādītajai citas dalībvalsts apliekamajai personai (*likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 33.panta*

otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 341.punkts). (Lieta Nr.SKA-34/2014) 110–111

Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.punkts noteic termiņu, kādā apliekamajai personai preces pēc to izlaišanas brīvam apgrozījumam jānosūta preču saņēmējam uz citu dalībvalsti, un tas ir 30 kalendāra dienas. Savukārt 341.punkts paredz, ja persona nav ievērojusi šo preču nosūtīšanas termiņu un nevar to pamatot ar objektīviem piespiedu apstākļiem, nodoklis par preču importu kļūst iekasējams saskaņā ar likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otro daļu. Tādējādi, ja persona var attaisnot tiesību normā noteiktā preču pārsūtīšanas uz citu dalībvalsti termiņa nokavējumu ar objektīviem piespiedu apstākļiem, tā saglabā tiesības piemērot pievienotās vērtības nodokļa 0% likmi (*likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta otrā daļa, Ministru kabineta 2006.gada 14.novembra noteikumu Nr.933 „Likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” normu piemērošanas kārtība” 340.–341.punkts).* (Lieta Nr.SKA-34/2014).....110

7. Judikatūra un tiesu prakse

7.1. Eiropas Savienības Tiesas judikatūra

Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts ir interpretējams tādējādi, ka, tā kā tas ir piemērojams tikai precēm, kas ir ietvertas „vienā deklarācijā”, ja muitas dienesti šīs preces ir pārbaudījuši laikposmā, pirms tie veica minēto preču atlaišanu, šī tiesību norma neļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir ietvertas agrākās muitas deklarācijās, saistībā ar kurām šie muitas dienesti jau ir veikuši preču atlaišanu (*Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 70.panta 1.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra).* (Lieta Nr.SKA-2/2014).....88

Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants ir interpretējams tādējādi, ka tas ļauj muitas dienestiem vienā muitas deklarācijā iekļauto preču daļējas pārbaudes, kas veiktas attiecībā uz paraugiem, kuri ņemti no šīm precēm, rezultātus attiecināt uz precēm, kas ir iekļautas agrākās deklarācijās,

kuras ir iesniedzis tas pats deklarētājs, par kurām nav veikta vai vairs nevar tikt veikta šāda pārbaude, jo ir notikusi preču atlaišana, ja šī preces ir identiskas. Preču identiskums ir jāpierāda muitas dienestiem un ir jāpārbauda tiesai (*Padomes 1992.gada 12.oktobra regulas (EEK) 2913/92 par Kopienas Muitas Kodeksa izveidi 78.pants, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-2/2014*) 88

Pienākums maksāt nokavējuma naudu par laikposmu no muitas parāda rašanās brīža līdz iestādes lēmuma pieņemšanai pastāv tikai tad, ja tas paredzēts Eiropas Savienības dalībvalsts tiesībās (*Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-41/2014*).....126

Publiskā iepirkuma procedūras izņēmums atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punktam ir attaisnots, ja pasūtītājs attiecīgo personu kontrolē tāpat kā savus dienestus. Tāda pati kontrole ir tad, ja iestāde var ietekmēt šīs personas lēmumus, tostarp gan attiecībā uz tās stratēģiskiem mērķiem, gan svarīgiem lēmumiem. Citiem vārdiem, iestādei ir jābūt iespējai veikt personas strukturālu un funkcionālu kontroli, turklāt tai jābūt faktiskai. Ja persona pieder vairākām iestādēm, tās var kopīgi veikt tādu pašu kontroli, nav nepieciešams, lai katra no iestādēm to veiktu atsevišķi. Kontrole, kas tiek veikta pār sabiedrību, nevar būt atkarīga tikai no vienas iestādes kontroles pilnvarām, kurai attiecīgajā sabiedrībā pieder vairākums kapitāldaļu. Apstākļi, ka iestādei vienai vai kopā ar citiem publisko tiesību subjektiem pieder visas kapitāla daļas, principā norāda, ka tā kontrolē šo sabiedrību gluži tāpat kā savus dienestus. Tas, protams, neizslēdz nepieciešamību pārbaudīt, kādā veidā konkrētajā gadījumā noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība un kāda ir katras publiskās personas ietekme (*Publisko iepirkumu likuma 3.panta pirmās daļas 7.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-79/2014*).....168

Saskaņā ar Muitas kodeksa 4.panta 10.punktu ieved muitas nodokļos ietilpst muitas nodoklis un muitas nodokļiem līdzvērtīgi maksājumi, kas jāmaksā, preces ievadot Eiropas Savienībā. Muitas kodeksa 4.panta 10.punkts ir interpretējams tādējādi, ka ieved muitas nodokļos neietilpst par preču ieviešanu maksājamais pievienotās vērtības nodoklis (*Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi 4.panta 10.punkts, Eiropas Savienības Tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-34/2014*).....110

7.2. Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūra

Tomēr jāņem vērā, ka vārda brīvība nav absolūta. Latvijas Republikas Satversmes 100.panta piemērošana paredz arī informācijas iegūšanas un

izplatīšanas ierobežojumus gadījumos, kad to prasa leģitīmas intereses. Attiecībā uz informāciju par tiesu (tiesnešu darbību) galvenokārt ir divi pamati informācijas izplatīšanas ierobežošanai: tiesneša kā fiziskās personas reputācijas (cieņas un goda) aizsardzība un tiesu varas autoritātes un objektivitātes aizsardzība (*Latvijas Republikas Satversmes 95., 100., 116.pants, Satversmes tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-370/2014*) 228

7.3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas judikatūra

Apstākļiem, kas radušies pēc nelabvēlīga administratīvā akta pieņemšanas, lietas izspriešanā parasti nav nozīmes. Šādā gadījumā pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, tādēļ tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāizvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai.

Taču lietās, kas skar bērnu intereses, lai veicinātu ar konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem saistītās situācijas ātrāku un pareizāku noregulējumu, kā arī iespēju robežās izvairītos no citu ar konkrēto faktisko situāciju saistītu lietu rašanās, pārsūdzētais administratīvais akts nebūtu vērtējams atrauti no apstākļiem, kas radušies lietas izskatīšanas gaitā. Tādēļ lietās, kas skar bērnu intereses, nelabvēlīga administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā ir vērtējami arī apstākļi, kas radušies pēc pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-1032/2014*) 218

Atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē (*Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa, Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-807/2014*) 212

Iestādei, piemērojot sodu par nodokļu likumu prasību pārkāpumiem, ir jāpiemēro tā soda apmēru nosakošā norma, kura bija spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā, ja vien jaunā tiesību norma nav privātpersonai labvēlīgāka (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-495/2014*) 138

Informācijas pieprasīšana nodokļa audita ietvaros ir procesuāla darbība, kas vērsta uz galīga administratīvā akta izdošanu par nodokļa samaksu. Tās tiesiskumu kontrolē, pārbaudot nodokļa maksāšanas pārbaudes procesa noslēdzošo lēmumu (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-148/2014*) 225

Nodokļu administrācija var lūgt nodokļa maksātājam papildu informāciju vai sniegtās informācijas (deklarāciju, pārskatu) izskaidrojumu arī pirms

nodokļa audita uzsākšanas, piemēram, lai tikai izlemtu, vai ir pamatots iemesls uzsākt nodokļa auditu. Šāds informācijas pieprasījums nerada tiesiskas sekas (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-148/2014*) 225

Parasti tiesiskajās attiecībās ir piemērojama tā materiālo tiesību norma, kas attiecīgajā brīdī ir spēkā. Ilgstošu vai secīgi laikā izkaisītu faktisko apstākļu gadījumā jaunā tiesību norma parasti piemērojama tiem apstākļiem, kas radušies pirms, bet turpinās pēc jaunās tiesību normas spēkā stāšanās. Tomēr šis princips nav absolūts. Normatīvajam aktam vai tā daļai var būt atpakaļejošs spēks, ja tas īpaši paredzēts likumā (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-495/2014*) 138

Sekas nodokļa maksātāja sadarbības atteikumam ar nodokļu administrāciju ir risks, ka nodokļa aprēķināšanā tiks izmantota tā informācija, kura ir nodokļu administrācijas rīcībā. Tādējādi pašam nodokļa maksātājam ir jāizvērtē, vai informācija, kuru tas nevēlas sniegt par sevi un kuru neprasa iesniegt likumi, palīdzēs vai kaitēs nodokļa saistības pareizā noteikšanā (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-148/2014*) 225

Tiesību normas, kas regulē aizbildņa iecelšanu, pamatā ir izdotas ar mērķi aizsargāt nepilngadīgā, kurš palicis bez vecāku aizgādības, intereses, kā arī šā nepilngadīgā tuvāko radnieku intereses nodrošināt bērna intereses. Tātad tuvākajiem radniekiem ir subjektīvās tiesības prasīt, lai viņus ieceļ par bērna aizbildni, ja bērnam ir ieceļams aizbildnis. Taču arī tādā gadījumā bāriņtiesa lemj par atbilstošākā kandidāta iecelšanu no tuvāko radnieku vidus, bet atbilstoša radnieka neesamības gadījumā lemj par aizbildņu iecelšanu no citu personu vidus.

Bērna tuva radniecība ar aizbildni un ar to saistītā personīgā saikne ir viens no apstākļiem, kas, lemjot par aizbildņa atcelšanu, vērtējama kopsakarībā ar citiem lietā konstatētiem apstākļiem (*Civillikuma 235.–236.pants, Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-1032/2014*) 218

Vardarbība, tostarp emocionāla vardarbība, ir pamats aizbildņa atcelšanai no aizbildņa pienākumu pildīšanas, taču ne katra pieaugušā neadekvāta emocionālā rīcība pret bērnu veido emocionālu vardarbību, kas var būt pamats aizbildņa atcelšanai. Tas, vai pieaugušā konkrēta rīcība veido emocionālu vardarbību, izvērtējams atkarībā no konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem, tostarp ņemot vērā to, vai šāda rīcība ir bijusi vērsta uz bērna pašcieņas aizskaršanu vai psiholoģisku ietekmēšanu, un tās ietekmi uz konkrēto bērnu (*Augstākās tiesas judikatūra*). (*Lieta Nr.SKA-1032/2014*) 218

Vēlētāju gribas ietekmēšana ar balsu uzpirkšanu ir rupjš vēlētāju tiesību pārkāpums. Savukārt tas, cik atbildīgi paši vēlētāji izturas pret savām

tiesībām un pienākumiem, ietekmē valsts organizācijas kvalitāti. Piekrītot piedāvājumam pārdot savu vēlēšanu balsi, tiek grauti demokrātiskas valsts pamati. Bet arī šādos gadījumos attiecībā uz vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi ir piemērojams tāds pats juridiskais kritērijs kā citos gadījumos – vēlēšanu rezultāti ir atceļami, ja ir pietiekami liela ticamība, ka konstatētie tiesību pārkāpumi ir ietekmējuši deputātu vietu sadalījumu (*Augstākās tiesas judikatūra*). (Lieta Nr.SA-5/2014).....56

8. Tiesību zinātnes atziņas

Tiesību doktrīnas

Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, tiek nodalīta administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība. Procesuālā spēkā esība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar administratīvā akta paziņošanu. Savukārt materiālā spēkā esība iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti procesuālā un materiālā spēkā esība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Parasti tas ir gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk. Līdz ar administratīvā akta paziņošanu iestājas procesuālās sekas, personai ir tiesības šo aktu apstrīdēt, un sākas apstrīdēšanas termiņš, savukārt konkrētas tiesiskās sekas, kuru noteikšana ir administratīvā akta izdošanas mērķis, iestājas citā brīdī (parasti – vēlāk). Materiālā spēkā esība ir atkarīga no procesuālās spēkā esības (*Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmā daļa, tiesību doktrīna*). (Lieta Nr.SKA-83/2014) 177

Ja administratīvais akts ir bijis paziņots, vispārīgi tas ir ieguvis spēkā esību, bet tā darbība var tikt apturēta. Administratīvā akta darbības apturēšana nozīmē, ka tiesiskais stāvoklis principā ir tāds pats kā pirms administratīvā akta izdošanas. Citiem vārdiem, akta materiālā spēkā esība tiek aizturēta, administratīvo aktu var uzskatīt par relatīvi spēkā esošu (*Administratīvā procesa likuma 185.pants, tiesību doktrīna*). (Lieta Nr.SKA-83/2014).....177

Tiesību analogija

Notariāta likums neparedz valstij pienākumu norīkot atstādināto notāru citā darbā vai izmaksāt valstī noteikto minimālo mēnešalgu, kā tas ir paredzēts attiecībā uz tiesnešiem un prokuroriem. Arī salīdzinājumā ar citām amatpersonām, piemēram, tiesnešiem, prokuroriem vai civildienesta ierēdņiem, kurām attaisnošanas gadījumā par atstādināšanas laiku tiek izmaksāta neizmaksātā darba samaksa, Notariāta likums neparedz

zvērīnātam notāram izmaksāt kompensāciju par atstādināšanas laiku. Minētais skaidrojams ar zvērīnāta notāra kā brīvās profesijas pārstāvja atlīdzības principiāli citādāku veidošanos, salīdzinot ar amatpersonām, kurām atlīdzība tiek maksāta no valsts budžeta. Zvērīnāts notārs atstādināšanas laikā nevar iegūt bezdarbnieka un trūcīgas personas statusu un no tiem izrietošās sociālās garantijas, jo nav atbrīvots no amata. Arī atstādināšanas laikā zvērīnātam notāram ir valsts amatpersonas statuss un uz to attiecas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktie amatu savienošanas ierobežojumi. Konkrēti, zvērīnātam notāram tāpat kā tiesnesim un prokuroram, ir atļauts savienot amatu tikai ar likuma 7.panta trešajā daļā, desmitajā, 10.¹, vienpadsmitajā, 11.¹ un trīspadsmitajā daļā minētajiem amatiem. Tādējādi zvērīnātam notāram atstādināšanas laikā tiek nesamērīgi ierobežotas tiesības gūt ienākumus. Minētais liecina, ka Notariāta likumā attiecībā uz zvērīnāta notāra atstādināšanu no amata, ja pret viņu uzsākta kriminālvajāšana par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir konstatējama likuma nepilnība, proti, likuma robs.

Ievērojot minēto un to, ka zvērīnāti notāri kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji negūst ienākumus no valsts budžeta, likuma robs novēršams, pēc analogijas piemērojot tādu regulējumu, kas atļauj atstādināšanas laikā savienot amatu ar plašāku amatu (darba) loku, nekā tas noteikts gadījumā, kad amata pienākumi tiek pildīti (*Notariāta likums, likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”, tiesību analogija*) (*Lieta Nr.SKA-1253/2014*).....258

Judikatūras un tiesu prakses rādītājs

lpp. (A-...)*

1. Starptautisko tiesu spriedumi

1.1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi

1979.gada 13.jūnija spriedums lietā „Marskas pret Beļģiju” (<i>Marckx v. Belgium</i>).....	220
1987.gada 2.marta spriedums lietā „Matjē-Moēna un Klērfo pret Beļģiju” (<i>Mathieu-Mohin and Clerfaut v. Belgium</i>).....	65
1994.gada 23.septembra spriedums lietā „Hokaneni pret Somiju” (<i>Hokkanen v. Finland</i>).....	221
1995.gada 26.aprīļa spriedums lietā „Prāgers un Obersliks pret Austriju” (<i>Prager and Oberschlick v. Austria</i>)	234, 236
1997.gada 24.februāra spriedums lietā „De Hāss un Heiselss pret Beļģiju” (<i>De Haes and Gijssels v. Belgium</i>)	234
2000.gada 27.aprīļa spriedums lietā „L. pret Somiju” (<i>L. v. Finland</i>)	220
2000.gada 4.maija lēmums lietā „G.H.B. pret Apvienoto Karalisti” (<i>G.H.B. v. The United Kingdom</i>).....	221
2002.gada 9.aprīļa spriedums lietā „Podkolzina pret Latviju” (<i>Podkolzina v. Latvia</i>).....	66
2005.gada 11.janvāra spriedums lietā „Pijs pret Franciju” (<i>Py v France</i>).....	65
2006.gada 16.marta spriedums lietā „Ždanoka pret Latviju” (<i>Zdanoka v. Latvia</i>)	27, 39
2008.gada 7.februāra spriedums lietā „Kovačs pret Ukrainu” (<i>Kovach v. Ukraine</i>)	69
2008.gada 14.februāra spriedums lietā „Žilī un Šarls Liberatjoni pret Franciju” (<i>July and Sarl Liberation v. France</i>).....	234, 235
2008.gada 25.novembra sprieduma lietā „Jučus un Jučuviene pret Lietuvu” (<i>Jucius and Juciuviene v. Lithuania</i>)	221

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burta.

1.2. Eiropas Savienības Tiesas spriedumi

1996.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.C-155/94 <i>Wellcome Trust Ltd</i> pret <i>Commissioners of Customs and Excise</i>	103
1999.gada 18.novembra spriedums lietā Nr.C-107/98 <i>Teckal Srl</i> un <i>Comune di Viano, Azienda Gas-Acqua Consorziale (AGAC)</i> <i>di Reggio Emilia</i>	152
2003.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.C-91/02 <i>Hannl + Hofstetter</i> <i>Internationale Spedition GmbH</i> pret <i>Finanzlandesdirektion für Wien,</i> <i>Niederösterreich und Burgenland</i>	128
2005.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C-458/03 <i>Parking Brixen</i> <i>GmbH</i> pret <i>Gemeinde Brixen</i> un <i>Stadtwerke Brixen AG.</i>	152
2007.gada 13.septembra spriedums lietā Nr.C-443/05 <i>Common Market</i> <i>Fertilizers SA</i> pret Eiropas Kopienų Komisiju	97
2008.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.C-324/07 <i>Coditel Brabant SA</i> pret <i>Commune d'Uccle</i> un <i>Région de Bruxelles-Capitale</i>	172, 174
2010.gada 29.jūlija spriedums lietā Nr.C-248/09 <i>Pakora Pluss SIA</i> pret Valsts ieņēmumu dienestu.....	112, 113, 118
2010. gada 14.oktobra spriedums lietā Nr.C-280/08 <i>Deutsche Telekom</i> <i>AG</i> pret Eiropas Komisiju.....	151
2011.gada 17.februāra spriedums lietā Nr.C-78/10 <i>Marc Berel</i> un citi pret <i>Administration des douanes de Rouen</i> un citi.....	97
2011.gada 31.marta spriedums lietā Nr.C-546/09 <i>Aurubis Bulgaria AD</i> pret <i>Nachalnik na Mitnitsa Stolichna</i>	99, 128
2011.gada 15.septembra spriedums apvienotajā lietā Nr.C-180/10 un C-181/10 <i>Jarosław Szaby</i> pret <i>Minister Finansów</i> un <i>Emilian Kuć</i> un <i>Halina Jeziorska-Kuć</i> pret <i>Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie</i>	103
2012.gada 29.novembra spriedums apvienotajās lietās Nr.C-182/11 un Nr.C-183/11 <i>Econord SpA</i> pret <i>Comune di Cagno</i> un <i>Comune di Varese</i> un <i>Comune di Solbiate</i> un <i>Comune di Varese</i>	174
2014.gada 27.februāra spriedums lietā Nr.C-571/12 <i>Greencarrier Freight</i> <i>Services Latvia SIA</i> pret Valsts ieņēmumu dienestu	94, 95
Paolo Mengoci secinājumi lietā Nr.C-571/12 (<i>sniegti 05.12.2013.</i>)	95

2. Latvijas tiesu nolēmumi

2.1. Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi

- 1999.gada 6.jūlija spriedums lietā Nr.04-02(99) „Par Ministru kabineta noteikumu Nr.46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atbilstību Informācijas atklātības likumam” 233
- 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 5. un 6.punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9.panta 5. un 6.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25.pantam” 39
- 2001.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2001-04-0103 „Par Valsts valodas likuma 19.panta un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumu Nr.295 „Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam” 37
- 2003.gada 5.jūnija spriedums lietā Nr.2003-02-0106 „Par Radio un televīzijas likuma 19.panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantam un 14.pantam saistībā ar 10.pantu un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. un 27.pantam” 235
- 2003.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.2003-05-01 „Par Krimināllikuma 271.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 100.pantam” 235, 236
- 2004.gada 7.jūlija spriedums lietā Nr.2004-01-06 „Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.²panta atbilstību 1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu” 51, 52
- 2005.gada 16.decembra spriedums lietā Nr.2005-12-0103 „Par Ministru kabineta 2005.gada 11.janvāra noteikumu Nr.17 „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” un 2005.gada 9.jūnija likuma „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105.pantam” 69
- 2007.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.2007-10-0102 „Par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā

parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” 1.panta vārdu „ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu” atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9.punktam un 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam”	24, 26–29, 31
2008.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.2007-23-01 „Par likuma „Par nodokļiem un nodevām” (2000.gada 13.aprīļa likuma redakcijā) 33. ¹ panta pirmās daļas vārdu „ne biežāk kā vienu reizi trijos gados” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”	139
2009.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.2008-35-01 „Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.pantam”	55
2010.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr.2009-11-01 „Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107.pantam”	66
2010.gada 13.maija spriedums lietā Nr.2009-94-01 „Par Pilsonības likuma pārejas noteikumu 1.punkta pirmā teikuma vārdu „ja reģistrācija notiek līdz 1995.gada 1.jūlijam” un otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 2.pantam, kā arī Latvijas PSR Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai”	26, 28, 29
2011.gada 13.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2011-15-01 „Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 19.punkta „c” apakšpunkta (2001.gada 22.novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam”	102, 106, 108
2012.gada 20.janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.2012-03-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11.panta pirmās daļas un 25.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes	

1., 77. un 78.pantam”	22
2012.gada 6.decembra spriedums lietā Nr.2012-01-01 „Par Atkritumu apsaimniekošanas likuma Pārejas noteikumu 12.punkta, ciktāl tas attiecas uz līgumiem, kas noslēgti, nepiemērojot normatīvos aktus par publisko iepirkumu vai neatbilstoši normatīvajiem aktiem par publisko iepirkumu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”	172
2012.gada 19.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-03-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11.panta pirmās daļas un 25.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 77. un 78.pantam”	44, 46, 50, 52
2013.gada 15.aprīļa spriedums lietā Nr.2012-18-01 „Par likuma „Par nodokļiem un nodevām” 33. ³ panta pirmās daļas vārdu „ja nodokļu maksātājs piekrīt papildus aprēķinātā nodokļa, nodevas vai cita valsts noteiktā maksājuma apmēram [ieskaitot nokavējuma naudu, kas aprēķināta par nodokļa maksājuma kavējuma periodu no nākamās dienas pēc konkrētā nodokļa maksāšanas termiņa līdz nodokļu revīzijas (audita) uzsākšanas dienai] un 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts nodokļu administrācijas lēmums par nodokļu revīzijas (audita) rezultātiem, iemaksā budžetā papildus aprēķināto nodokļa, nodevas vai cita valsts noteiktā maksājuma summu kopā ar soda naudu 15 procentu apmērā no nodokļa pamatparāda” redakcijā, kas bija spēkā līdz 2011.gada 9.novembrim, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”	141, 142
2013.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.2013-06-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punkta un 23. ¹ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”	23, 25, 36, 40, 66
2014.gada 12.februāra spriedums lietā Nr.2013-05-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 22.panta pirmās daļas (2012.gada 8.novembra likuma redakcijā, kas stājas spēkā 2015.gada 1.janvārī) un pārejas noteikumu 4. un 5.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 2.pantam”	49

2.2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas (Senāta) nolēmumi

2.2.1. Administratīvo lietu departamenta nolēmumi

2005.gada 13.septembra spriedums lietā Nr.SKA-217/2005	108
2005.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.SKA-383/2005	108
2005.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.SKA-468/2005	71

2006.gada 3.novembra spriedums lietā Nr.SA-5/2006	64–66, 69, 71, 241
2007.gada 16.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-144/2007	220
2007.gada 2.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-272/2007	117
2007.gada 18.maija lēmums lietā Nr.SKA-388/2007.....	179
2007.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.SKA-568/2007	264
2009.gada 2.apriļa spriedums lietā Nr.SKA-94/2009	214
2009.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-358/2009	140
2009.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.SKA-508/2009	140
2009.gada 30.decembra spriedums lietā Nr.SKA-268/2009.....	192
2010.gada 29.apriļa spriedums lietā Nr.SKA-90/2010	194
2010.gada 29.apriļa spriedums lietā Nr.SKA-180/2010	194
2010.gada 18.maija spriedums lietā Nr.SKA-122/2010	214
2010.gada 24.maija lēmums lietā Nr.SKA-423/2010.....	255
2010.gada 17.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1032/2010	207
2011.gada 10.februāra lēmums lietā Nr.SKA-315/2011.....	253
2011.gada 1.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-77/2011	121
2011.gada 2.septembra spriedums lietā Nr.SKA-420/2011	93, 120
2012.gada 25.maija lēmums lietā Nr.SKA-386/2012.....	172
2012.gada 29.augusta lēmums lietā Nr.SKA-792/2012.....	103
2012.gada 27.septembra spriedums lietā Nr.SKA-202/2012.....	140
2013.gada 21.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-42/2013	107
2013.gada 22.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-9/2013	120
2013.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-120/2013	129
2013.gada 3.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-199/2013.....	129
2013.gada 3.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1020/2013	255
2014.gada 12.februāra spriedums lietā Nr.SA-1/2014	49
2014.gada 25.marta spriedums lietā Nr.SKA-41/2014.....	99
2014.gada 4.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-743/2014.....	220

2.2.2. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmumi

2011.gada 5.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-856/2011	192
2014.gada 3.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-372/2014	222

3. Ārvalstu tiesu spriedumi

Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas 2014.gada 7.februāra spriedums lietā <i>R. v. The Secretary of State for Transport</i>	54
Lietuvas Konstitucionālās tiesas 1994.gada 13.apriļa spriedums. Pieejams: http://www.lrkt.lt/Documentsl_e_1994.html	35
Lietuvas Konstitucionālās tiesas 1999.gada 21.oktobra spriedums (<i>lietā par vārdu un uzvārdu rakstību Lietuvas Republikas pilsoņu pasēs</i>)	37
Polijas Konstitucionālās tiesas 2005.gada 11.maija spriedums lietā Nr.K 18/04	54, 55
Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas spriedums lietā Nr.2 BvR 1991, 2004/95. BVerfGE 98	49
Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2009.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr. 2 BvE 2/08	54
Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2013.gada 24.apriļa spriedums lietā Nr.1 BvR 1215/07	54

Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsaucis

lpp. (A-...)*

Tiesību normu radišanas dokumenti

Likumprojekta „Grozījumi likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”” anotācija (2007). http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/299151D1120A4D0DC22572A700427901?OpenDocument	107
Satversmes sapulces IV sesijas 17.sēdes 1921.gada 2.novembrī stenogramma	67, 68

Citi avoti

Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013.....	181, 182, 256
Von Bogdandy Armin, Schill Stephan. Overcoming absolute primacy: Respect for national identity under the Lisbon treaty. Grām.: Common Market Law Review, Vol.48, 2011.....	55
Campbell W.J. Confidentiality of Judicial Disciplinary Proceedings Explained. Pieejams: http://www.coloradosupremecourt.com/newsletters/spring2014/Confidentiality%20of%20Judicial%20Disciplinary%20Proceedings%20Explained.htm	239
Centrālās vēlēšanu komisijas informācija par 12.Saeimas vēlēšanu rezultātiem. Pieejama: http://sv2014.cvk.lv/Part-5-Strukt-4.html	85, 86
Commission on Judicial Performance Proceedings (ASV Kalifornijas štata tiesnešu disciplinārlietu komisijas darbības kārtība). http://www.cjp.ca.gov/complaint_process.htm	239
Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th ed. – Oxford: Oxford University, 2012	26, 30
Crawford J., Boyle A. Opinion: Referendum on the Independence of Scotland – International Law Aspects. Pieejams: https://www.gov .	

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "A" burta.

<i>uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/79408/Annex_A.pdf</i>	26, 30
Curliss J.A. <i>New NC law shrouds judicial discipline process in secrecy.</i> <i>http://www.newsobserver.com/2014/03/18/3712722/new-nc-law-shrouds-judicial-discipline.html</i>	239
Dišlers K. Vai centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt iesniegtos likumprojektus? // <i>Jurists</i> , 1928, Nr.5	45
Ernstsons V. Valodu prasmes ietekme uz valodas vidi un komunikācijas valodas izvēli. Grām.: <i>Latviešu valoda 15 neatkarības gados.</i> – Rīga: Zinātne, 2007	38, 39
Grant T.D. <i>United States Practice Relating to the Baltic States, 1940–2000.</i> Grām.: <i>Baltic Yearbook of International Law</i> , Vol.I (2001), pp.23–110	29
Iedzīvotāju reģistra datu apkopojums uz 01.07.2013. Pieejams: <i>http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/iedzivotaju-registrs/</i>	38
Jones A., Sufrin B. <i>EU Competition Law</i> . 4th ed. – Oxford University Press, 2011	151
Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskajā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.....	236
Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014	233
Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammu izvilks (1920–1922). Latvijas Republikas Satversmes projekta apspriešana un apstiprināšana [elektr. izd.]. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006	67, 68
Lēbers D.A. Molotova–Ribentropa pakta juridiskās sekas Baltijas valstīs // <i>Likums un Tiesības</i> , 4.sēj., 2002, Nr.11	29, 30
Levits E. Eiropas Savienības tiesības un Satversme. Grām.: <i>Eiropas tiesības</i> . 2.pap. izd. – Rīga: Juridiskā koledža, 2007	54
Levits E. Latvijas pilsonība un tās reforma // <i>Jurista Vārds</i> , 03.04.2012., Nr.14/15	37
Levits E. Nozīmīgs spriedums par vēlēšanām // <i>Jurista Vārds</i> , 19.12.2006., Nr.50.....	241
Levits E. 4. maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. Grām.: 4.maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju.	

- Red. Dr.habil. Jundzis T. – Rīga: Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 266.–294.lpp., III. 4.sadaļa; pieejams arī: <http://www.public.law.lv/ptilevic4md.html>.....29
- Lielbritānijas Tieslietu ministrijas 08.02.2010. paziņojums par lēmumu Nr.FS50280638 (par informācijas nesniegšanu attiecībā uz konkrēta tiesneša disciplinārпārkāpumiem). Pieejams: <https://ico.org.uk/> 238, 239
- Maitreppierre E.J. Ethics, Deontology, Discipline of Judges and Prosecutors in France. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No80/No80_29VE_Maitreppierre.pdf.....239
- National Constitutional Identity and European Integration. Alejandro Saiz Arnaiz, Carina Alcoberro Llivina (eds.). – Cambridge, 2013.....55
- Nīderlandes Augstākās tiesas disciplinārlietu pret tiesnešiem publicēšanas kārtība. <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Hoge-Raad/Supreme-court/The-Procurator-General-of-the-Supreme-Court/Pages/Disciplinary-measures-and-complaintsagainst-judges.aspx>) 238
- Niels G., Jenkins H., Kavanagh J. Economics for Competition Lawyers. – Oxford: Oxford University Press, 2011.....151
- Nikuļceva I. Tautas nobalsošana un vēlētāju likumdošanas iniciatīva. Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte. Promocijas darbs. – Rīga, 2012.....50
- Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012.gada 17.septembra viedoklis. Grām.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012.....22, 24, 34, 47, 50, 54
- Par trešo valstu valstspiederīgo un Latvijas nepilsoņu viedokli par Latvijas pilsonību un iemesliem, kas veicina vai kavē pilsonības iegūšanu (*Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pētījumi*). Pieejami: <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/jaunumi/publikacijas/petijumi/> 39
- Piris Jean-Claude. The Lisbon Treaty. A legal and political analysis. Cambridge 2010.....54
- Pleps J. Latvijas valsts konstitucionālie pamati. Grām.: Latvieši un Latvija. Akadēmiski raksti. Galvenais redaktors Jānis Stradiņš. III sējums. Atjaunotā Latvijas valsts. – Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013 49

Pleps J. Satversmes iztulkošana. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012	50
Pleps J., Pastars E. Vai tauta var Saeimā iesniegt budžeta projektu // Jurista Vārds, 2002, Nr.18; Nr.19.....	51
Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.....	36
Reine I. Pilsonības jautājuma starptautiskais regulējums // Jurista Vārds, 03.04.2012., Nr.14/15	37, 39
Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. – Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996.....	161
Sodan Helge. Das Prinzip der Widerspruchsfreiheit der Rechtsordnung. Grām.: Juristenzeitung 1999	48, 49
Starptautisko un Eiropas tiesību ekspertu padomes (NEP) 20.09.2012. apsvērumi par Latvijas Pilsonības likuma grozījumiem. Pieejami: http://www.am.gov.lv/lv/Arpolitika/ekspertu-padomes/starptautisko-un-eiropas-tiesibuneatkarigo-ekspertu-padome/	28
Švemberga A. Būt vai nebūt dalītam īpašumam Latvijā //Jurista Vārds, 03.12.2013., Nr.49	194
Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.....	160
Ziemele I. Is the Distinction between State Continuity and State Succession Reality or Fiction? Grām.: Baltic Yearbook of International Law, Vol.1 (2001)	26, 30
Ziemele I. Latvijas Republikas starptautiski tiesiskais statuss. Grām.: Latvija. Starptautiskās organizācijas. Starptautiskie līgumi. – Rīga: Latvijas Republikas 5.Saeimas Ārlietu komisija un Saeimas Kanceleja, 1995	30
Ziemele I. Pilsonība un cilvēktiesības valstu pēctecības kontekstā // Likums un Tiesības, 2002, Nr.8, 228.–239.lpp.....	35
Ziemele I. Pilsonības nepārtrauktības princips valsts nepārtrauktības situācijā // Jurista Vārds, 03.04.2012., Nr.14/15.....	26
Ziemele I. State Continuity and Nationality: The Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. – Leiden, Boston: Martinus Nijhoff, 2005	26, 30, 33, 35
Žalimas D. Legal Issues on the Continuity of the Republic of Lithuania. Grām.: Baltic Yearbook of International Law, Vol.I (2001), pp.1–21	29

Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

lpp.

Lieta Nr.SA-1/2014.....	A-17
Lieta Nr.SA-3/2014.....	A-42
Lieta Nr.SA-5/2014.....	A-57
Lieta Nr.SKA-2/2014	A-88
Lieta Nr.SKA-13/2014.....	A-144
Lieta Nr.SKA-17/2014.....	A-154
Lieta Nr.SKA-25/2014.....	A-101
Lieta Nr.SKA-34/2014.....	A-110
Lieta Nr.SKA-34/2014 (<i>atsevišķās domas</i>)	A-123
Lieta Nr.SKA-41/2014.....	A-126
Lieta Nr.SKA-51/2014.....	A-164
Lieta Nr.SKA-79/2014.....	A-168
Lieta Nr.SKA-80/2014.....	A-130
Lieta Nr.SKA-83/2014.....	A-177
Lieta Nr.SKA-139/2014.....	A-183
Lieta Nr.SKA-148/2014.....	A-225
Lieta Nr.SKA-164/2014.....	A-189
Lieta Nr.SKA-333/2014.....	A-197
Lieta Nr.SKA-370/2014.....	A-228
Lieta Nr.SKA-472/2014.....	A-246
Lieta Nr.SKA-495/2014.....	A-138
Lieta Nr.SKA-534/2014.....	A-205
Lieta Nr.SKA-629/2014.....	A-254
Lieta Nr.SKA-807/2014.....	A-212
Lieta Nr.SKA-1032/2014.....	A-218
Lieta Nr.SKA-1253/2014.....	A-258

**Latvijas Republikas
AUGSTĀKĀS TIESAS
Civillietu departamenta
spriedumi un lēmumi**

2014

Saturs

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Civillietu departamenta nolēmumu daļas anotācija	C-9
Summary of the Section of the Rulings by the Department of Civil Cases.....	C-13
 I. Spriedumi lietās, kas izriet no mantojuma tiesībām	C-19
Tiesiskais regulējums adoptēto likumiskā mantošanā no bioloģiskajiem vecākiem (<i>Lietā Nr.SKC-97/2014</i>)	C-19
<i>Tiesneses Andas Briedes atsevišķās domas lietā Nr.SKC-97/2014.....</i>	<i>C-29</i>
Klusējot izteikta griba mantot (<i>Lietā Nr.SKC-115/2014</i>)	C-34
 II. Spriedumi lietās, kas izriet no lietu tiesībām	C-41
Ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšana (<i>Lietā Nr.SKC-11/2014</i>)	C-41
Autoru darbu izmantošanas atlīdzības noteikšanas kārtība, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas tiesības un pienākumi vienotu tarifu noteikšanā (<i>Lietā Nr.SKC-26/2014</i>)	C-48
 III. Spriedumi lietās, kas izriet no saistību tiesībām	C-78
Apdrošinātais risks kredītrisku apdrošināšanas līgumā un tā noteikšanas kritēriji (<i>Lietā Nr.SKC-33/2014</i>)	C-78
<i>Tiesnešu Andas Vītolas, Vandas Cīrules, Valerijana Jonikāna, Aivara Keiša, Ļubovas Kušnires un Aigara Strupiša atsevišķās domas lietā Nr.SKC-33/2014</i>	<i>C-90</i>
Jēdzienu „kā krietns un rūpīgs saimnieks” piemērošana; nosacījumi sabiedrības valdes locekļu atbrīvošanai no atbildības (<i>Lietā Nr.SKC-102/2014</i>)	C-96

Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radušos zaudējumu civiltiesiskās atbildības subjekts; valsts atbildības robežas morālā kaitējuma atlīdzināšanā (<i>Lieta Nr.SK-156/2014</i>).....	C-109
<i>Tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas lietā Nr.SK-156/2014</i>	C-120
IV. Spriedumi lietās, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām	C-125
Virsstundu darba samaksa, ja nav ievērota rakstveida vienošanās forma; virsstundu darba tiesiskā regulējuma atšķirības normāla vai nepilna darba laika gadījumos (<i>Lieta Nr.SK-1609/2014</i>).....	C-125
<u>Judikatūras maiņa</u> . Uz darba līguma pamata darbiniekam izmaksāto summu atprasišanas tiesība Darba likuma 78.panta izpratnē (<i>Lieta Nr.SK-1683/2014</i>)	C-131
Paškontrahēšanās darba līgumos un Civillikuma 1415.panta piemērošana (<i>Lieta Nr.SK-2376/2014</i>)	C-141
Jēdzienu „darbinieka nosūtīšana” un „komandējums” nošķiršana, izdevumu un dienas naudas aprēķināšana un izmaksa darbinieka nosūtīšanas gadījumā (<i>Lieta Nr.SK-2425/2014</i>).....	C-152
V. Nolēmumi maksātnespējas lietās	C-169
Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainojamības prezumpcijas piemērošana (<i>Lieta Nr.SK-101/2014</i>).....	C-169
Kreditoru prasījumu iesniegšanas kārtība pret maksātnespējīgu parādnieku un tās neievērošanas sekas; strīda par tiesībām starp kreditoru un maksātnespējīgu parādnieku izskatīšanas tiesiskais pamats (<i>Lieta Nr. SK-117/2014</i>).....	C-180
Maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirības parādnieka mantas izsoles procesā (<i>Lieta Nr.SK-1447/2014</i>).....	C-189
<i>Tiesneses Mārites Zāģeres atsevišķās domas lietā Nr.SK-1447/2014</i>	C-196

Tiesību saglabāšanas princips ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesā; kreditora gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā (<i>Lieta Nr.SPC-27/2014</i>)	C-200
VI. Lēmumi lietās par ierakstiem zemesgrāmatā.....	C-213
Neapdzīvojamas telpas statuss un valsts nodevas aprēķināšana īpašuma tiesību nostiprināšanai uz to (<i>Lieta Nr.SK-2559/2014</i>).....	C-213
Ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšana zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai (<i>Lieta Nr.SK-2821/2014</i>).....	C-221
VII. Nolēmumi procesuālo tiesību piemērošanas jautājumos.....	C-225
Prasījuma precizēšana apelācijas instances tiesā (<i>Lieta Nr.SK-4/2014</i>)	C-225
Apvērsuma prasības saturs Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē (<i>Lieta Nr.SK-73/2014</i>).....	C-238
Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē, ja tiesa pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai (<i>Lieta Nr.SK-109/2014</i>)	C-246
Apvērsuma prasības iesniegšanas termiņa jēdziens; ekonomiskā krīze un „nepārvaramas varas” jēdziens (<i>Lieta Nr.SK-179/2014</i>)	C-252
<u>Judikatūras maiņa</u> . Maza apmēra darba strīdu izskatīšanas kārtība (<i>Lieta Nr.SK-2113/2014</i>).....	C-267
<u>Judikatūras maiņa</u> . Atbrīvojuma no tiesas izdevumu samaksas piemērošana biedrībai (<i>Lieta Nr.SK-2414/2014</i>).....	C-272
<i>Tiesnešu Andas Briedes, Aivara Keiša, Valērija Maksimova, Normunda Salenieka, Aigara Strupiņa un Mārites Zāģeres atsevišķās domas lietā Nr.SK-2414/2014</i>	C-280
Īrnieka prasības tiesības izvērtējums jautājumā par dzīvokļa jaunā īpašnieka ieviešanu valdījumā (<i>Lieta Nr.SK-2465/2014</i>)	C-285
Ierobežojumi atkārtota pieteikuma par puses procesuālo tiesību pārņemšanu iesniegšanai (<i>Lieta Nr.SPC-1/2014</i>).....	C-291

Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	C-298
Tiesību aktu rādītājs	C-338
Tēžu rādītājs	C-356
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs	C-377
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.....	C-382
Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	C-386

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Civillietu departamenta nolēmumu daļas anotācija

1. Kopkrājumā ievietotie 25 Civillietu departamenta 2014.gada nolēmumi ir izlase no Augstākās tiesas mājaslapā judikatūras sadaļā publicētajiem 46 nolēmumiem, taču atšķirībā no elektroniskās publikācijas krājumā dažos nolēmumos ir izdarītas redakcionālas un stilistiskas izmaiņas.

2. No 15 lietām, kas izriet no mantojuma tiesībām (2013.gadā – 9 lietas), atlasīti 2 spriedumi. Lietā Nr.SK-97/2014 aplūkots tiesiskais regulējums adoptēto likumiskā mantošanā no bioloģiskajiem vecākiem. Paplašinātā sastāvā tapušajā spriedumā norādīts, ka tikai 2014.gada 8.maija grozījumi Civillikumā adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielīdzina radnieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Eiropas Konvenciju par bērnu adopciju un Civillikuma 173. un 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa leņupējie manto no adoptētāja un viņa radniekiem.¹ Spriedumam pievienotas tiesneses Andas Briedes atsevišķās domas.

Spriedumā lietā Nr.SK-115/2014 analizēti apstākļi, kas var būt pamatā atzinumam par klusējot izteiktu gribu pieņemt mantojumu. Tiesu praksē par šādām darbībām atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņemšana, mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

3. Spriedumos, kas izriet no lietu tiesībām, aplūkoti ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšanas nosacījumi – spriedumā lietā Nr.SK-11/2014, autoru darbu izmantošanas atlīdzības noteikšanas kārtība – spriedumā lietā Nr.SK-26/2014, norādot, ka pēc tiesas ieskata izšķirot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un autoru darbu izmantotāju strīdu par licences maksu, tiesai ne tikai jānoteic atlīdzības lielums, bet arī jāpamato, kādēļ tā piespriedo atlīdzību uzskatījusi par taisnīgu.

4. Saistību tiesību sadaļā spriedumā lietā Nr.SK-33/2014 apdrošinātāju uzmanība vērsta uz nepieciešamību izvērtēt pircēja objektīvo maksātspēju un turpmāko saistību (ne)izpildes varbūtību. Lieta skatīta 13 tiesnešu sastāvā un

¹ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse adopcijas lietās”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

raisījusi spraigu domu apmaiņu, kas rezultējusies 6 tiesnešu, tostarp referentes, atsevišķās domās.

Spriedumā lietā Nr.SK-102/2014 departaments norādīja, ka, piemērojot Komerclikuma 169.pantā lietoto jēdzienu „krietns un rūpīgs saimnieks”, tiesas uzdevums ir piepildīt to ar juridiski nozīmīgu saturu, spriedumā atspoguļojot izdarīto secinājumu pamatojumu, t.i., tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju.

5. Dubultosies lietu skaits prasījumos par morālā kaitējuma atlīdzināšanu² (2013.gadā – 33, 2014.gadā – 70 nolēmumi). Krājumā ievietots spriedums lietā Nr.SK-156/2014 par ceļu satiksmes negadījuma rezultātā radušos zaudējumu civiltiesiskās atbildības subjektu un valsts atbildības robežām morālā kaitējuma atlīdzināšanā³, arī tam ir pievienotas tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas.

6. Lai arī nedaudz samazinājies lietu skaits, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām (2013.gadā izskatītas 142 lietas, 2014.gadā – 131), tomēr nav mazinājusies šo lietu sociālā nozīmība. Lietā Nr.SK-1683/2014 departaments mainīja judikatūru uz darba līguma pamata darbiniekam izmaksāto summu atprasīšanā un atzina, ka Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ, savukārt atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Lai gan prasījums lietā Nr.SK-2376/2014 izriet no darba tiesiskām attiecībām, departamenta atziņa, ka fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējusies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks (Civillikuma 1415. un 2295.pants), var tikt attiecināta arī uz citām saistību tiesību lietām, kurās tiek piemērots pilnvarojuma institūts.

² Sk. Augstākās tiesas mājaslapā tiesu prakses apkopojumu „Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

³ Sk. arī Satversmes tiesas 2014.gada 29.decembra spriedumu lietā Nr.2014-06-03 „Par Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumu Nr.331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem” 3.punkta, 5.5.apakšpunkta, 7.punkta un 10.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam un 105.pantam, kā arī Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam”.

Pieaugot darbaspēka mobilitātei, aktualizējas jēdzienu „darbinieka nosūtīšana” un „komandējums” nošķiršana, izdevumu un dienas naudas aprēķināšana⁴ un izmaksa darbinieka nosūtīšanas gadījumā (lieta Nr.SK-2425/2014).

7. Sabiedrībā plašas diskusijas raisījis maksātnespējas procesa regulējums⁵, kas krājumā guvis izpausmi spriedumā lietā Nr.SK-101/2014 par Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainojamības prezumpcijas piemērošanu un spriedumā lietā Nr. SK-117/2014 ar atgādinājumu, ka strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un, kuru neievērojot, kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos.⁶

Lēmumam par maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirībām parādnieka mantas izsoles procesā (lieta Nr.SK-1447/2014) pievienotas tiesneses Mārītes Zāģeres atsevišķās domas.

Savukārt apmierinot protestu lietā Nr.SPC-27/2014, departaments atzina, ka kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu.

8. Sūdzību skaits par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem gandrīz atgriezies 2012.gada līmenī (2012.gadā – 36, 2013.gadā – 25, 2014.gadā – 34). Aktualizējies jautājums par neapdzīvojamas telpas statusu un valsts nodevas aprēķināšanu īpašuma tiesību nostiprināšanai uz to (lieta Nr.SK-2559/2014)⁷, kā arī par ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšanu zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedzīņas nodrošināšanai (lieta Nr.SK-2821/2014).

9. Izmaiņas judikatūrā ietvertas divos nolēmumos procesuālo tiesību piemērošanas jautājumos. Lietā Nr.SK-2113/2014 departaments atzina, ka Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļas regulējuma tvērumu, un

⁴ Sk. arī Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 12.februāra spriedumu lietā Nr.C-396/13 par norikoto darbinieku minimālo algu un Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedumu Nr.SK-952/2015.

⁵ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse juridiskas personas maksātnespējas procesa lietās”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

⁶ Sk. arī 2014.gada tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesa ietvaros”. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/>

⁷ Lidzīgi arī lietās Nr.SK-1971/2015, Nr.SK-1972/2015.

šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 eiro. Savukārt lietā Nr.SK-2414/2014 departaments nolēma, ka biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vērsās tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos. Savu nepieņemšanu šādai judikatūras maiņai 6 tiesneši puda atsevišķajās domās.

10. Lietā Nr.SK-2465/2014 tiesa atzina, ka īrnieku⁸ neskar tiesu izpildītāja paziņojums parādniekam – bijušajam dzīvokļa īpašniekam – izpildīt tiesas nolēmumu par jaunā ieguvēja piespiedu ieviešanu valdījumā. Jau virknē Senāta 2012.gada nolēmumu departaments puda un, uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu atsaucoties, lietā Nr.SK-109/2014 atkal atgādina – ja apelācijas instances tiesa, pievienojoties pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulētu argumentu noraidīšanai par materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām.

11. Bijušais Francijas Kasācijas tiesas priekšsēdētājs, šobrīd Konstitucionālās padomes loceklis Gijs Kanivē (*Guy Canivet*) 2006.gadā rakstīja, ka pašlaik vairs nepietiek ar valsts tiesību vienotības nodrošināšanu. Daudzus starptautiskos līgumus tieši piemēro mūsu juridiskajai sistēmai, arī Eiropas līgumu principus – bet ne tikai tos vien, kuri attiecas uz Kopienas tiesībām vai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju. Arvien plašāk piemērojot līdzekļus, kuru pamatā ir minētie starptautiskie dokumenti, kasācijas tiesai ir būtiska loma, saskaņojot iekšējās valsts tiesības ar starptautiskajām tiesībām. Turklāt tai ir pienākums novērot Eiropas tiesu praksi, lai konstatētu, kādā veidā tā ietekmē iekšējās tiesības un kādi uzlabojumi nepieciešami. Darbības līdzekļi šajā gadījumā ir tie paši – konstatēt nesakritības un izskatīt tās prioritārā kārtā, aktīvi izvēloties piemērotākos veidus.⁹ Šo atziņu var attiecināt gan uz pirmo civillietu spriedumu šajā krājumā, gan pēdējo anotēto spriedumu.

Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas konsultante
likumdošanas jautājumos Mg.iur., phil. **Zinaida Indrūna**

⁸ Par īrnieka statusu dzīvokļa īpašnieka maiņas gadījumā sk. arī Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr.2013-17-01 „Par likuma „Par dzīvojamā telpu īri” 8.panta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2014/133.29?search=on>

⁹ G.Kanivē. Kasācijas tiesas nākotnes redzējums, 26.tēze. Konference Morāles un politikas zinātņu akadēmijā, 13.11.2006. Oriģinālvalodā pieejams: Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques – 13 novembre 2006 – Vision prospective de la Cour de cassation par Guy Canivet, premier président de la Cour de cassation https://www.courdecassation.fr/cour_cassation_1/autres_publications_discours_2039/discours_2202/discours_2006_4059/sciences_morales_9619.html

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Civil Cases of the Collection „Judgements and Decisions of the Supreme Court 2014”

1. The 25 rulings by the Department of Civil Cases of 2014 included in the Collection is a sample selected from 46 rulings published on the web site of the Supreme Court, however, it differs from the electronic publication as some rulings contain editorial and stylistic changes.

2. From among 15 cases following from the inheritance law (in 2013 – 9 cases), 2 judgements have been selected. In the case No.SK-97/2014, legal regulation on intestate succession by adoptees from their biological parents is reviewed. In the judgement, which was rendered in expanded composition of the court, it is pointed out that only amendments to the Civil Law of 8 May 2014 regard inheritance rights of adopted children as equal to inheritance rights of relatives and eliminate inconsistencies between the European Convention on the Adoption of Children and Section 173 and 401 of the Civil Law, stipulating that an adoptee and his or her descendants shall inherit from the adopter and his or her relatives.¹ Separate opinion of the judge Anda Briede is annexed to the judgement.

The judgement in the case Nr.SK-115/2014 includes analysis of circumstances, which may serve as the basis for conclusion on implicit intent to accept the estate. In case-law, such actions are, for example, actual possession of the estate-leaver's property (household items, cash, personal belongings) by plaintiffs; taking of particular items, which belonged to the estate-leaver; distribution of property, which remained in the apartment of the estate-leaver, among children; real estate tax payments.

3. The judgements that follow from the property law pertain to conditions of establishment of servitude of pathway and drawing of water – in the judgement in the case No.SK-11/2014; procedure of determination of remuneration for use of authors' works – in the judgement in the case No.SK-26/2014, pointing out that, when resolving dispute between organisation of collective management of property right and the user of authors' works regarding licence payments, at the discretion of the court, the court must not only establish the

¹ See also compilation of case-law of 2014 „Case-law in adoption cases”. Available: http://at.gov.lv/en/court-proceedings-in-the-supreme-court/compilations-of-court-decisions/civil_law/

amount of the remuneration, but also justify why it considered remuneration adjudged to be just.

4. In section on the obligations law, the judgement in the case No.SK-33/2014 draws insurers' attention to necessity to assess buyer's objective paying capacity and probability of (non-)execution of further obligations. The case was heard by 13 judges, raising lively discussion, which resulted in separate opinion of 6 judges, *inter alia*, of the judge-reporter.

In the judgement in the case No.SK-102/2014, the department pointed out that, when applying concept „an honest and careful manager” used in Section 169 of the Commercial Law, the court's task is to fill it with content of legal importance, reflecting justification of conclusions made in judgement rendered, i.e., the court must argue, which auxiliary sources of law (sources beyond legal norms, for example, moral, social values, natural order of things, etc.) are taken into account, when specifying content of concept included in the norm, and it must be disclosed how it influenced legal qualification of dispute circumstances established.

5. Number of cases on claims for reimbursement of moral injury has doubled² (in 2013 – 33 rulings, in 2014 – 70 rulings). The collection includes judgement in the case No.SK-156/2014 regarding the subject of civil responsibility of losses, which occurred in a result of traffic accident and margin of state responsibility in reimbursement of moral injury³ and the separate opinion of judges Anda Briede and Normunds Salenieks is annexed to it as well.

6. Although number of cases following from employment legal relationships has slightly decreased (142 cases were reviewed in 2013, 131 cases – in 2014), the social importance of these cases has not lessened. In the case No.SK-1683/2014, the department changed case-law on reclaiming of amounts paid to an employee on the ground of a labour contract, and recognised that Section 78 of the Labour Law is a special legal norm with regard to norms of the Civil Law, which regulate right to reclaim due to unjust enrichment, and dismissal benefit, which is paid to the employee in accordance with Section 112 of the Labour Law, in turn is included in the scope of Section 59 of the Labour Law as „other kinds of payments related to work”.

² See on the web site of the Supreme Court. Compilation of case-law „Compensation of moral injury in civil cases”. Available: http://at.gov.lv/en/court-proceedings-in-the-supreme-court/compilations-of-court-decisions/civil_law/

³ See also the judgement of the Constitutional Court of 29 December 2014, case No. 2014-06-03 „On compliance of Clause 3, Sub-clause 5.5., Clause 7 and Clause 10 of the Regulations of the Cabinet of Ministers of 17 May 2005 No.331 „Regulations on Amount and Procedure of Calculation of Insurance Indemnity for Non-pecuniary Losses caused to an Individual” with Sentence 3 of the Article 92 and Article 105 of the Constitution of the Republic of Latvia, and Section 12, Paragraph One, Clause 1 of the Compulsory Civil Liability Insurance of Owners of Motor Vehicles Law”.

Although claim filed in the case No.SKC-2376/2014 follows from employment legal relationships, the conclusion by the department, namely, that the natural person, who has self-contracted in his interest in transaction with his principal and for deterioration of the position of the principal, may not be considered as performed by the third party in good faith towards his principal in particular transaction and thus it is protected by the law in these legal relationships neither as the third party nor as an employee (Section 1415 and 2295 of the Civil Law), may be referred to other cases on obligations law, in which authorisation institution is applied.

Along with increase of mobility of labour force, separation of concepts of „secondment of an employee” and „business trip”, calculation of costs and daily allowance⁴ and payment thereof in case of secondment of the employee, has been updated (case No.SKC-2425/2014).

7. Comprehensive discussion was raised in public regarding regulation of insolvency procedure⁵, which is expressed in the judgement in the case No.SKC-101/2014 on presumption of culpability of a member of the board stipulated in Section 169 of the Commercial Law, and in the judgement in the case No.SKC-117/2014 – reminding that in disputes on creditor's claims against insolvent debtor special legal norms of the Insolvency Law must be applied. These norms establish special procedure of announcing of creditor's claim and, if not observing this procedure, the creditor must to consider occurrence of unfavourable consequences, namely, limitation.⁶

Decision regarding differences in regulation regarding differences in activity of an administrator of insolvency proceedings and the bailiff under procedure of auction of a debtor's property (case No.SKC-1447/2014) includes separate opinion of the judge Marite Zagere.

In turn, having satisfied a protest filed in the case No.SPC-27/2014, the department recognised that decreasing of a creditor's claim against his will must not be used separately from the objectives and principles of the Insolvency Law and legal protection proceedings, in particular, in context of the principle of preservation of rights and the principle of honouring of obligations. The objectives and principles of the Insolvency Law, in turn,

⁴ See also judgement of the Court of Justice of the European Union of 12 February 2015, case No.C-396/13, on minimum wages to be paid to posted workers, Case of Supreme Court No.SKC-952/2015.

⁵ See also compilation of case-law of 2014 „Case-law in cases on insolvency procedure of a legal entity”. Available: http://at.gov.lv/en/court-proceedings-in-the-supreme-court/compilations-of-court-decisions/civil_law/

⁶ See also compilation of case-law of 2014 „Case-law in cases on contesting of transactions and recovery of losses from debtor's representatives within insolvency proceedings”. Available: http://at.gov.lv/en/court-proceedings-in-the-supreme-court/compilations-of-court-decisions/civil_law/

may not be interpreted and used contrary to fundamental right to property stipulated by the Article 105 of the Constitution.

8. Number of complaints filed against judges of Land Registry offices has almost returned to level of 2012 (in 2012 – 36 cases, in 2013 – 25 cases, in 2014 – 34 cases). Issue on status of non-residential premises and calculation of state fee to be paid for registration of title to property thereof (case No.SKC-2559/2014)⁷, and on registration of pledge right (mortgage) in the land book to ensure recovery of delayed tax payments (case No.SKC-2821/2014) has been updated.

9. Changes in judicature are comprised in two rulings on issues regarding application of procedural law. In the case No.SKC-2113/2014, the department recognised that the Regulation (EC) No. 861/2007 (11 July 2007) establishing the European Small Claims Procedure, refers only to cross-border cases, limitations of its scope do not concern scope of regulation of Chapter 30³ of the Civil Procedure Law, and norms of this Chapter are applicable also in labour disputes on recovery of money less than 2100 *euros*. In the case No.2414/2014, the department decided that an association acts as a person mentioned in Section 88(1) of the Civil Procedure Law and it must be exempted from court costs in accordance with Section 43(1)(5) of the Civil Procedure Law, if it addresses the court to defend its member's rights or interests protected by law, in issues related to purpose of activity of the association. Six judges expressed their separate opinion, thus disagreeing with such change of case-law.

10. In the case No.SKC-2465/2014, the court recognised that a tenant⁸ is not affected by a bailiff's notice to a debtor – former owner of a flat – to execute ruling of a court on forced putting of a new acquirer into possession. The department has already expressed in a range of rulings of the Senate of 2012, and, by referring to the judgement of the European Court of Human Rights, it reminds in the case No.SKC-109/2014 – if the appellate instance court, when joining assessment of evidence and legal qualification of established circumstances reflected in the judgement of the first instance court, has not indicated justification of rejection of arguments on problems of application (interpretation) of norms of substantive law or infringements of norms of procedural law, which were precisely formulated in the appellate complaint, requirements of Section 426(1) of the Civil Procedure Law may not be considered as fulfilled.

⁷ Similarly in cases No.SKC-1971/2015, No.SKC-1972/2015.

⁸ In respect of tenant's status in case of change of an owner of a flat, see also judgement of the Constitutional Court, case No.2013-17-01 „On compliance of Sentence One Section 8of the Law on Residential Tenancy with Article 105 of the Constitution of the Republic of Latvia“. Available in Latvian language: <https://www.vestnesis.lv/op/2014/133.29?search=on>

11. In 2006, Guy Canivet, the former President of the Court of Cassation of France, at present – the member of the Constitutional Council – wrote in 2006 that at present, it is not enough to ensure unity of the state law anymore. Many international agreements are directly applied to our legal system, including principles of the European treaties, but not only those referring to the Community law or to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. By applying measures based on foregoing international documents even more extensively, the court of cassation plays an essential role in harmonisation of the state law and international law. Moreover, it is obliged to observe European case-law to establish how it influences internal law and what improvements are necessary. Means of operation in this case are the same – to establish discrepancies and to review them under prior procedure, choosing the most appropriate ways actively.⁹ This conclusion may refer to both the first judgement in this collection and the last annotated judgement.

Mg.iur., phil. **Zinaida Indruna**, Advisor on Legislative Issues,
Division of Case-law of the Supreme Court

⁹ Thesis No.26 of the speech by G.Canivet „Vision of prospect of the Court of Cassation” presented at the conference of 13 November 2006. Available in original language: Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques – 13 novembre 2006 – Vision prospective de la Cour de cassation par Guy Canivet, premier président de la Cour de cassation https://www.courdecassation.fr/cour_cassation_1/autres_publications_discours_2039/discours_2202/discours_2006_4059/sciences_morales_9619.html

I. Spriedumi lietās, kas izriet no mantojuma tiesībām

Tiesiskais regulējums adoptēto likumiskā mantošanā no bioloģiskajiem vecākiem

Civillikuma 401.pants, kurš paredzēja adoptētā tiesības mantot no saviem radiniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies (redakcijā līdz 31.12.2002.), veidoja koliziju gan ar Civillikuma 173.pantu, gan ar Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju (turpmāk – Konvencija) 10.panta 1. un 2.punktu, saskaņā ar kuru adoptētajam ir visas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi attiecībā uz adoptētāju, savukārt visas citas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi beiguši eksistēt adopcijas brīdī.

Laika periodā no 2000.gada 14.oktobra, kad Latvijā spēkā stājās Konvencija, kas ir tiesību norma ar augstāku juridisko spēku, salīdzinājumā ar tai pretrunā esošo Civillikuma 401.pantu, jautājums par adoptētā bērna likumisko mantošanu no bioloģiskajiem vecākiem bija izlemjams, piemērojot Konvencijas 10.panta 1. un 2.punktu kopsakarā ar Civillikuma 173., 176. un 398.pantu.

Tikai ar 2014.gada 8.maija grozījumiem (spēkā ar 01.07.2014.) likumdevējs adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielīdzina radinieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Konvenciju, Civillikuma 173. un 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa lejupējie manto no adoptētāja un viņa radiniekiem. No adoptētā manto viņa lejupējie, kā arī adoptētājs un viņa radinieki (Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punkts, Civillikuma 173., 176., 398., 401.pants).

Rīgā 2014.gada 30.maijā

Lieta Nr.SK-97/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnesis referents

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

V.Maksimovs,

A.Briede,

V.Cīrule,

I.Garda,

E.Vernuša,

A.Vītola,

M.Zāģere,

rakstveida procesā izskatīja L.O. tiesību pārņēmēja R.K. kasācijas sūdzību, kurai pievienojusies I.B., par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.maija spriedumu L.O. tiesību pārņēmēja R.K. un I.B. mantojuma prasībā pret M.A. ar trešo personu J.B.

Aprakstošā daļa

[1] Saskaņā ar Rīgas pilsētas Dzimtsarakstu nodaļas izziņu par adopciju L.S. dzimusi 1941.gada [datums], adoptēta 1943.gada [datums] un viņai piešķirts uzvārds F. Adoptētāji E.F. un A.F. Māte E.S.

A.D. un L.F. (pēc laulības noslēgšanas D.) 1961.gada 1.aprīlī reģistrējuši laulību Rīgas pilsētas Dzimtsarakstu nodaļā.

Rīgas pilsētas Dzimtsarakstu nodaļā 1967.gada 23.decembrī noslēgta laulība starp J.O. un L.D. (pēc laulības noslēgšanas O.), par ko izdarīts ieraksts Nr.B-2897.

Saskaņā ar LPSR Iekšlietu Tautas Komisariāta Civiltāvokļa aktu daļas adopcijas apliecību I.B. M. meita dzimusi 1944.gada [datums], adoptēta 1947.gada [datums] un viņai piešķirts uzvārds B. Adoptētāji O.B. un S.B.

Starp M.B. un E.S. (pēc laulības noslēgšanas B.) 1945.gada 5.janvārī noslēgta laulība.

M.B. ir miris 1998.gada 24.maijā.

E.B. ir mirusi 2002.gada 12.februārī.

[2] I.B. 2005.gada 21.februārī cēlusi tiesā prasību (vēlāk to papildinot) pret M.A., kurā, pamatojoties uz Civillikuma 667., 668. un 669.pantu, lūgusi atzīt viņu par līdzmantinieci uz 2002.gada 12.februārī mirušās mātes E.B. atstāto mantojuma daļu.

Prasībā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[2.1] Prasītāja Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā 2003.gada 24.novembrī iesniedza pieteikumu, kurā lūdza konstatēt juridisko faktu, ka viņa pieņēmusi E.B. atstātā mantojuma daļu.

[2.2] Saskaņā ar Civillikuma 401.panta otro daļu (redakcijā uz 2002.gada 12.februārī), adopcija neatņem adoptētajam tiesību mantot no saviem radiniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies.

Prasītāja likumā noteiktajā kārtībā un termiņā pieņēmusi savas mātes E.B. atstāto mantojumu. Kopā ar brāli J.B. un māsu L.O. piedalījusies mantojuma masā ietilpstošā īpašuma apsaimniekošanā.

Prasītājas māsa M.A. ar nelikumīgiem līdzekļiem traucē prasītājai apstiprināties mantojuma tiesībās uz mirušās E.B. atstāto mantojumu, neskatoties uz to, ka ar 1998.gada 24.maijā mirušā tēva M.B. 1997.gada 14.oktobra testamentu atbildētāja atstumta no mantojuma.

[2.3] Atbildētāja izmanto faktu, ka prasītāja juridisko zināšanu trūkuma dēļ Talsu rajona tiesas sēdē, kurā izskatīja J.B. pieteikumu par juridiska fakta konstatēšanu, paskaidrojusi, ka mātes atstāto mantojumu nav pieņēmusi.

[3] L.O. 2006.gada 25.aprīlī cēlusi tiesā mantojuma prasību pret M.A. Prasībā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[3.1] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2004.gada 14.septembra spriedumu tika konstatēts fakts, ka L.O. ir pieņēmusi savas 2002.gada 12.februārī mirušās mātes E.B. atstāto mantojumu. Kopā ar māsu I.B. un brāli J.B. ir uzsāks apsaimniekot E.B. atstāto mantojumu. Minēto mantojumu prasītājai pieņemt dabā pretlikumīgi liedz māsa M.A., tādēļ prasītāja ir spiesta celt mantojuma prasību saskaņā ar Civillikuma 668.pantu.

[3.2] Prasītāja, pamatojoties uz Civillikuma 667., 668., 669.pantu, lūgusi atzīt viņu par mantinieci uz mirušās E.B. atstāto mantojumu.

[4] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 10.maija lēmumu abas minētās civilietas apvienotas vienā tiesvedībā.

[5] L.O. mirusi 2007.gada 24.maijā. Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 3.janvāra protokollēmumu R.K. atzīts par L.O. tiesību pārņēmēju.

[6] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 4.jūlija spriedumu I.B. un L.O. atzītas par mantiniecēm uz mirušās E.B. mantojumu.

[7] Izskatījusi lietu sakarā ar M.A. apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2008.gada 21.aprīļa lēmumu Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 4.jūlija spriedumu atcēlusi, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 427.panta pirmās daļas 4.punktu.

[8] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2009.gada 19.februāra lēmumu kā trešā persona lietā pieaicināts J.B.

[9] Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2010.gada 1.novembra spriedumu prasība apmierināta daļēji, atzīstot, ka I.B. un L.O. likumā noteiktajā termiņā ir pieņēmušas 2002.gada 12.februārī mirušās E.B. atstāto mantojumu, un, piedzenot no M.A. par labu I.B. valsts nodevu 10 Ls, L.O. tiesību pārņēmējam R.K. – valsts nodevu 20 Ls, bet par labu valstij – ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 38,15 Ls. Pārējā daļā tiesvedība lietā izbeigta.

[10] Izskatījusi lietu sakarā ar M.A. apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 2.maija spriedumu prasību noraidījusi. Tiesa nospriedusi piedzīt no I.B. un R.K. par labu M.A. tiesas izdevumus 35 Ls, no katra – 17,50 Ls, bet par labu valstij – ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 50,14 Ls, no katra – 25,07 Ls.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[10.1] Konstatēts, ka E.B. bija I.B. un L.O. bioloģiskā māte. I.B. un L.O. tikušas adoptētas 20.gadsimta četrdesmitajos gados. E.B. mirusi 2002.gada 12.februārī un testamentu nav atstājusi, līdz ar to atbilstoši Civillikuma 655.pantam šajā datumā atklājies viņas mantojums. Saskaņā ar Civillikuma 384.pantā noteikto E.B. mantinieku mantojuma tiesība ir radusies 2002.gada 12.februārī.

[10.2] Atbilstoši Civillikuma 3.pantam konkrētajā gadījumā civiltiesiskā attiecība apspriežama pēc Civillikuma 401.panta (redakcijā uz 2002.gada 12.februārī).

Civillikuma 401.pants (redakcijā uz 2002.gada 12.februārī) pēc savas jēgas un būtības acīmredzami veidoja kolīziju gan ar Civillikuma 173. un 176.pantu, gan ar 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punktu. Piemērojot Civillikuma 401.pantu, pamatojoties uz gramatisko iztulkošanu, civiltiesiskajā aprītē faktiski veidojās situācija, kurā tiek pārkāpts vienlīdzības un taisnīguma princips – vienām personām (adoptētajiem) tiek piešķirtas lielākas tiesības nekā citām personām pie vienādiem faktiskiem apstākļiem likumiskās mantošanas jomā. Proti, adoptētajam dotas likumiskas mantošanas tiesības gan no adoptētājiem (kuri tiesiski un faktiski pilda viņu miesīgo vecāku lomu), gan arī no miesīgiem vecākiem. Tajā pašā laikā no adoptētā nevar mantot persona, kura ir viņa miesīgs radnieks.

Saskaņā ar 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punktu adoptētajam ir visas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi attiecībā uz adoptētāju, savukārt visas citas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi beiguši eksistēt adopcijas brīdī.

Tā kā 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencija par bērnu adopciju Latvijas Republikā stājusies spēkā 2000.gada 14.oktobrī, saskaņā ar pastāvošo tiesību normu hierarhiju minētā konvencija ir ar augstāku juridisko spēku nekā tai pretrunā esošā nacionālā norma – Civillikuma 401.pants (redakcijā uz 2002.gada 12.februārī).

Tādējādi E.B. mantojuma atklāšanās brīdī 2002.gada 12.februārī likumiskās mantošanas tiesiskās attiecības bija izlemjamas, piemērojot 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punktu kopsakarā ar Civillikuma 173., 176. un 398.pantu.

Uz šāda tiesību normu iztulkojama pareizību norāda arī tas, ka likumdevējs grozījis nacionālo likuma normu – Civillikuma 401.pantu, un, sākot no 2003.gada 1.janvāra, liedzis adoptētajiem iespēju mantot no saviem miesīgajiem vecākiem bez adopcijas atcelšanas, tādējādi saskaņojot nacionālās tiesību normas ar starptautiskajām tiesību normām. Šāds likumdevēja mērķis

norādīts Civillikuma grozījumu anotācijā – grozījumi precizē Civillikumā ietvertās tiesību normas attiecībā uz adopciju atbilstoši mūsdienu prasībām.

[10.3] Atzīstams, ka I.B. un L.O. nav E.B. likumiskās mantinieces, un, tā kā E.B. nav atstājusi testamentu, I.B. un L.O. saistību pārņēmējam R.K. nav prasījuma tiesību celt mantojuma prasību attiecībā uz E.B. mantojumu.

[11] Kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.maija spriedumu iesniedzis L.O. tiesību pārņēmējs R.K., lūdzot to atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[11.1] Apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punktu, jo šīs normas pēc sava satura un mērķa ir attiecināmas uz Civillikuma ģimenes tiesību normām, kas regulē adopcijas tiesiskos pamatus un nosaka, ka ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības un pienākumi pret miesīgajiem vecākiem un viņu radniekiem, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi (*Civillikuma 173.–176.pants*).

[11.2] Tiesai bija jāpiemēro 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 5.punkts, jo minētā konvencija nesatur jēlkādus ierobežojumus vai norādi uz to, ka adoptētam bērnam nav tiesību mantot arī no saviem miesīgajiem vecākiem.

1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 16.pants katrai līgumslēdzējusei saglabā tiesības pieņemt adoptētajam bērnam labvēlīgākus noteikumus, no kā var izdarīt secinājumu, ka minētā konvencija vērsta uz adoptēto bērnu interešu aizsardzību un ievērošanu, nevis uz to ierobežošanu.

[11.3] Grozījumi Civillikuma 401.pantā, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī, nav saistīti un neizriet no minētās 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1., 2.punkta normām, bet ir izdarīti ar mērķi iedzīvināt Civillikuma 173.panta saturu arī mantojuma tiesībās, lai nodrošinātu ģimenes tiesībās nostiprinātajam principam identisku tiesisko regulējumu arī mantošanas tiesību jomā. Minēto grozījumu mērķis nav bijis ierobežot adoptēto jau iegūtās tiesības, tostarp tiesību mantot no saviem asinsradniekiem.

[12] L.O. tiesību pārņēmēja R.K. kasācijas sūdzībai pievienojusies I.B.

[13] Paskaidrojumos sakarā ar iesniegto kasācijas sūdzību M.A. norāda, ka tā nav pamatota un ir noraidāma.

Motīvu daļa

[14] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personām, kas to pārsūdzējušas, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībās, kā

to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.maija spriedums atstājams negrozīts.

[15] Lietā nav strīda par faktiskiem apstākļiem, ka I.B. un L.O., būdamas nepilngadīgas, tikušas adoptētas 20.gadsimta četrdesmitajos gados. 2002.gada 12.februārī mirusi viņu bioloģiskā māte E.B., sakarā ar ko atklājās mantojums.

Pamatjautājums, kas noskaidrojams izskatāmās lietas ietvaros, ir par to, vai uz mantojuma atklāšanās brīdi 2002.gada 12.februārī I.B. un L.O. bija tiesības mantot no savas miesīgās mātes.

[15.1] Saskaņā ar Civillikuma 398.pantu likumisko mantojuma tiesību nodibina radniecība un adopcija.

Adopcija ir tiesisks akts, ar kuru kāda persona pieņem citas personas bērnu par savu, un tā rada tādas pašas personiskās un mantiskās tiesības un pienākumus kā radniecība sakarā ar izcelšanos (sk. *Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 124.lpp.*). Adopcija rada tādas pašas personiskās un mantiskās ģimenes un citas civiltiesiskās un citas tiesības un pienākumus kā dabiskā (miesīgā, bioloģiskā) radniecība. Ar adopciju izbeidzas tiesiskās un arī faktiskās attiecības starp adoptēto bērnu un viņa miesīgajiem vecākiem un citiem radniekiem pēc izcelšanās. Tādējādi adopcija ir tāds tiesisks akts, kam ir nozīme visās tiesību nozarēs (sk. *Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 89.lpp.*).

Atjaunojot Civillikuma spēku (*Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību: LR likums. Ziņotājs, Nr.22. 1993.gada 10.jūnijs*), vienlaikus tika izdarīti arī atsevišķi grozījumi Ģimenes tiesību daļā (*Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.35, 1993.gada 8.jūnijs*), tostarp par adopcijas tiesisko regulējumu. Civillikuma 172.pantā tika noteikts, ka adoptētais kļūst par sava adoptētāja ģimenes locekli, turklāt adoptētājs iegūst pār viņu vecāku varu. Adoptētais iegūst adoptētāja uzvārdu un visas laulībā dzimuša bērna tiesības, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi.

Civillikuma 173.pants iekļāva vispārējo regulējumu – adoptētais bērns un viņa pēcnācēji attiecībā pret adoptētāju un viņa radniekiem iegūst laulībā dzimuša bērna tiesisko stāvokli kā personiskajās, tā mantiskajās attiecībās. Ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret miesīgajiem vecākiem un viņu radniekiem, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi.

Savukārt Civillikuma 401.panta otrā daļa (redakcijā uz 2002.gada 12.februārī) paredzēja, ka adopcija neatņem adoptētajam tiesības mantot

no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies.

Vērā ņemams tas, ka Civillikuma 401.pants (redakcijā uz 2002.gada 12.februāri) ir pretrunā ar adopcijas mērķi – radīt starp adoptēto un adoptētājiem (adoptētāju) patiesas vecāku un bērnu attiecības – un adopcijas pamatprincipu – pilnīga adoptētā bērna un viņa pēcnācēju iekļaušana adoptētāja ģimenē. Adopcijas mērķis ir tādas tiesiskās sekas, kādas rodas ar dabisko (miesīgo, bioloģisko) izcelšanos (sk. *Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 108.lpp.*).

Tādējādi, ja adopcija rada tādas tiesiskās sekas, kādas rodas ar dabisko izcelšanos, tas padara par neiespējamu uz likuma pamata mantot no trijiem vai četriem vecākiem.

Minētie apstākļi norāda uz tiesību normu ar vienādu juridisko spēku, proti, Civillikuma 173.panta koliziju ar Civillikuma 401.pantu, kura, Civillietu departamenta ieskatā, novēršama, tulkojot likumu sistēmiski.

Latvijas Republika 2000.gada 14.oktobrī pievienojās 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvencijai par bērnu adopciju (turpmāk – Konvencija). Konvencijas 10.panta 1.punkts norāda, ka adoptēts bērns pielīdzināms likumīgā laulībā dzimušam bērnam, savukārt 5.punkts paredz, ka adopcija piešķir adoptētajam attiecībā pret adoptētāju visu veidu tiesības un pienākumus, kādi piemīt likumīgā laulībā dzimušam bērnam attiecībā uz viņa tēvu vai māti. Šā paša panta 2.punkts noteic – kad rodas šā panta 1.punktā minētās tiesības un pienākumi, jebkuras tāda paša veida tiesības un pienākumi, kas pastāv starp adoptēto un viņa māti vai tēvu vai jebkuru citu personu vai iestādi, beidz eksistēt.

Savukārt Konvencijas 16.pants atļauj valstīm pieņemt noteikumus, kas ir labvēlīgāki adoptētajiem bērniem, uz ko arī atsaucas kasācijas sūdzības iesniedzēji.

Civillietu departamenta ieskatā par nepamatotu atzīstams kasācijas sūdzības arguments, ka Civillikuma 401.panta otrajā daļā iekļautais regulējums, ka adopcija neatņem adoptētajam tiesību mantot no saviem radniekiem, atbilst Konvencijas 16.pantam. Tādā gadījumā tas būtu pretrunā ar Konvenciju kopumā, kuras mērķis ir pielīdzināt adoptētu bērnu tiesisko stāvokli bērnam, kas ir piedzimis likumīgā laulībā. Par labvēlīgiem noteikumiem Konvencijas 16.panta izpratnē var saprast tiesisko regulējumu, kurš ir līdzīgs Civillikuma 173.pantā iekļautajam, kas paredz adoptētajiem bērniem saglabāt tiesības uz pensiju, pabalstiem un citām sociālajām tiesībām, kas iegūtas līdz adopcijai.

Latvijas Republikas Satversmes 91.pants nosaka, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

Piemērojot Satversmē nostiprināto vienlīdzības principu kopsakarā ar iepriekš izklāstītām tiesību normām, var secināt, ka atšķirīgas attieksmes neparādīšana izpaužas ne tikai tiesību ierobežošanā, bet arī papildu tiesību nepiešķiršanā.

Civillietu departamenta ieskatā nav pieļaujams, ka salīdzināmā situācijā uz likuma pamata vieni bērni manto tikai no saviem bioloģiskiem vecākiem, bet citi – no adoptētajiem un bioloģiskiem.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2004.gada 13.jūlijā spriedumā lietā „Pla un Pinserno pret Andoru” (*Pla and Puncernau v. Andorra*) atzinusi, ja „bērns ir adoptēts (turklāt, ievērojot pilnu adopcijas procedūru), viņš visādā ziņā atrodas tādā pašā tiesiskā pozīcijā kā viņa vecāku bioloģiskie bērni” (61.paragrāfs). Valstij nav nekāda likumīga pamata mantojuma tiesībās parādīt atšķirīgu attieksmi pret adoptētajiem bērniem. Kaut arī šajā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtējusi jautājumu par adoptētās personas tiesībām saņemt mantojumu no adoptētāja, šī atziņa ir ņemama vērā, lai izprastu adoptētā tiesības uz miesīgu vecāku atstāto mantojumu.

Civillietu departaments atzīst par pamatotu apelācijas instances tiesas viedokli, ka Konvencija par bērnu adopciju ir ar augstāku juridisko spēku nekā nacionālā norma – Civillikuma 401.pants (redakcijā uz 2002.gada 12.februāri). Tādēļ E.B. mantojuma atklāšanās brīdī 2002.gada 12.februārī likumiskās mantošanas tiesiskās attiecības bija izlemjamas, piemērojot Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punktu kopsakarā ar Civillikuma 173., 176. un 398.pantu.

Pamatojums šādai atziņai ir atrodams Civilprocesa likuma 5.panta otrajā daļā, kas nosaka, ja starptautiskajā līgumā, ko apstiprinājusi Saeima, ir paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas likumā, piemēro starptautiskā līguma noteikumus. Tā kā Civillikuma 401.pants ir pretrunā ar Konvencijas par bērnu adopciju noteikumiem, tad tiesa, izspriežot lietu, pamatoti piemērojusi starptautiskā līguma – Konvencijas par bērnu adopciju – noteikumus.

[15.2] Konvencijas par bērnu adopciju 1.pants nosaka, ka katra līgumslēdzēja puse apņemas nodrošināt savu likumu atbilstību šīs Konvencijas 11.daļas noteikumiem.

Civillikuma 401.pants tika atjaunots Civillikuma 1937.gada redakcijā un paredzēja, ka adoptētajam nerodas nekādas tiesības un pienākumi pret adoptētāja radniekiem, tostarp saņemt uzturu un mantot pēc adoptētā. Savukārt 401.panta otrā daļa (redakcijā uz 2002.gada 12.februāri) noteica, ka adopcija neatņem adoptētajam tiesības mantot no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies.

Līdz ar to tiesiskais regulējums ģimenes un mantojuma tiesībās attiecībā uz nepilngadīgo adopciju bija pilnībā nesaskaņots, jo adoptētajam nerodas

nekādas tiesības un pienākumi pret adoptētāja radiniekiem. Tā, piemēram, viņš var saņemt uzturu un mantot tikai no adoptētāja, bet nevis no adoptētāja vecākiem. Un otrādi, piederīgie nevar saņemt uzturu un mantot pēc adoptētā (sk. Vēbers J. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 107.lpp.*).

Ar nākamajiem Civillikuma grozījumiem, kas skāra adopcijas regulējumu (*Grozījumi Civillikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.187(2762), 2002.gada 20.decembris*), tika izdarīti grozījumi arī Civillikuma Mantojuma tiesību daļā, tostarp Civillikuma 401.pantā, izsakot to tādi – adoptētais un tie viņa leļupējie, kas adopcijas laikā bijuši nepilngadīgi vai dzimuši pēc adopcijas, manto no adoptētāja vai viņa leļupējiem kā viņa bērni. No adoptētā manto viņa leļupējie, kā arī adoptētājs un viņa leļupējie. Šajā gadījumā adoptētā pusbrāļi un pusmāsas pielidzināmi īstiem brāļiem un māsām.

No panta tika izslēgta adoptētā tiesība mantot no saviem bioloģiskajiem radiniekiem.

Neskatoties uz izdarītajiem grozījumiem, Civillikuma 401.panta redakcija tomēr palika neatbilstoša Konvencijai par bērnu adopciju, Civillikuma 173.pantam un adopcijas izpratnei kopumā.

Civillikuma 173.panta otrā daļa (redakcijā uz 2002.gada 12.februāri) noteica, ka ar adopciju bērnam izbeidzas radniecības attiecības un ar tām saistītās personiskās un mantiskās tiesības un pienākumi pret miesīgajiem vecākiem un viņu radiniekiem, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi.

Civillikuma 176.panta otrā daļa (redakcijā uz 2002.gada 12.februāri) noteica, ka ar adopcijas atcelšanu tiek atjaunotas radniecības tiesiskās attiecības bērnam un viņa pēcnācējiem ar bērna miesīgajiem vecākiem un viņu radiniekiem.

Tikai ar 2014.gada 8.maija grozījumiem, kas stāsies spēkā 2014.gada 1.jūlijā, likumdevējs adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielidzina radnieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Konvenciju par bērnu adopciju, Civillikuma 173.pantu un Civillikuma 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa leļupējie manto no adoptētāja un viņa radiniekiem. No adoptētā manto viņa leļupējie, kā arī adoptētājs un viņa radinieki.

Tādējādi Civillikuma 401.panta grozījumi liecina par skaidru likumdevēja gribu saskaņot nacionālo tiesību normu ar starptautisko līgumu – 1967.gada 24.aprīļa Eiropas Konvenciju par bērnu adopciju – un apstiprina Civillietu departamenta sniegto tiesību normas iztulkojuma pareizību.

Civillietu departaments nekonstatē Civillikuma 3.pantā ietvertā principa – katra civiltiesiska attiecība apspriežama pēc likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies un neskartas

paliek jau iegūtās tiesības – pārkāpumu, jo Civillietu tiesu kolēģijas spriedumā I.B. un L.O. tiesības mantot ir apspriestas pēc likumiem, kas bijuši spēkā mantojuma atklāšanās laikā.

[15.3] Iepriekš norādīto apsvērumu dēļ Civillietu departaments uzskata, ka kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.maija spriedumu atstāt negrozītu, L.O. tiesību pārņēmēja R.K. kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesneses Andas Briedes atsevišķās domas lietā Nr.SK-97/2014

[1] Ar apelācijas instances tiesas – Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas – 2012.gada 2.maija spriedumu minētā mantojuma prasība noraidīta.

Izskatot lietu sakarā ar I.B. kasācijas sūdzību, kurai pievienojies R.K., Augstākās tiesas Civillietu departaments paplašinātā sastāvā 2014.gada 30.maijā nosprieda Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 2.maija spriedumu atstāt negrozītu.

[2] Pretēji Civillietu departamenta spriedumā atzītajam, uzskatu, ka Rīgas apgabaltiesas spriedums bija atceļams tālāk minēto argumentu dēļ.

[2.1] Lietā ir konstatēts un par to nav strīda, ka I.B. un L.O. cēlušas tiesā prasību, lai apstiprinātu savas mantojuma tiesības uz 2002.gada 12.februārī mirušās prasītāju bioloģiskās (miesīgās) mātes E.B. mantojumu. I.B. un L.O. 20.gadsimta četrdesmitajos gados tikušas adoptētas.

[2.2] Aicinājums mantot iestājas, mantojumam atklājoties (*655.pants*). Aicinājuma pamati ir mantojuma atstājēja tiesīgi izteikta griba vai likums (*Civillikuma 389.panta pirmā daļa*).

Tā kā konkrētajā gadījumā E.B. testamentu nebija atstājusi, iestājās likumiskā mantošana, proti, mantot aicinātas bija visas tās personas, kuras ir nosauktas likumā.

Civillikuma mantojuma tiesību daļas otrās nodaļas „Likumiskā mantošana” III apakšnodaļā ir reglamentēta radnieku un adoptēto mantošana.

Minētajā apakšnodaļā ietvertā 401.panta otrā daļa (šeit un turpmāk redakcijā, kas bija spēkā līdz 2003.gada 1.janvārim) paredzēja, ka adopcija neatņem adoptētajam tiesību mantot no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šās tiesības noteikti atteicies.

Tātad E.B. mantojuma atklāšanās brīdī 2002.gada 12.februārī I.B. un L.O. bija aicinātas mantot no bioloģiskās mātes E.B., jo atbilstoši tajā laikā spēkā esošais likums neparedzēja adopciju par šķērslī adoptētajam mantot no saviem miesīgajiem vecākiem.

Civillikuma 3.pants noteic, ka katra civiltiesiskā attiecība apspriežama pēc likumiem, kas bijuši spēkā tad, kad šī attiecība radusies, pārgrozījusies vai izbeigusies. Neskartas paliek jau iegūtās tiesības.

Mantojuma atklāšanās brīdī iegūtās tiesības mantot no saviem miesīgajiem vecākiem prasītājam nevar atņemt ar vēlāk pieņemtajiem likuma (Civillikuma 401.panta) grozījumiem, kuriem nav noteikts atpakaļejošs spēks, jo tas būtu pretrunā ar Civillikuma 3.pantu.

[2.3] Civillikuma 401.panta kolīzija ar Civillikuma 173., 176., 398.pantu un 1967.gada 24.apriļa Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1.un 2.punktu, uz kuru atsaucas apelācijas instances tiesa, konkrētajā gadījumā

nav pietiekams iemesls, lai liegtu prasītājām likumā paredzētās mantojuma tiesības. Tiesību normu kolīzija nevarēja būt pamats celtās mantojuma prasības noraidīšanai.

[2.3.1] Civillikuma 173. un 176.pants iekļauts Civillikuma ģimenes tiesību daļā un reglamentē adoptētā un adoptētāja vispārējo tiesisko stāvokli. Turpretī mantošanas attiecības kā viens no mantisko attiecību veidiem ir regulētas Civillikuma mantojuma tiesību daļā, tādēļ Civillikuma 401.pants attiecībā uz adoptēto personu mantošanas tiesībām ir speciāla norma.

Tas, ka uz adopciju dibinātajā mantošanā ir piemērojamas speciālās mantojuma tiesību normas, ir atzīts tiesību doktrīnā, skaidrojot Civillikuma 401.panta saturu (sk. *Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības. Sastādījuši R.Krauze un Z.Gencs. Rīga: Mans Īpašums, 1997, 34.lpp., Z.Gencs. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 100.–101.lpp.*), un arī tiesu praksē (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 14.septembra spriedumu lietā Nr.SKC-250/2011, 2011.gada 14.septembra spriedumu lietā Nr.SKC-223/2011*).

Tātad, piemērojot mantošanas tiesiskajās attiecībās Civillikuma 173. un 176.panta, nevis 401.panta normu, tiesa ir rīkojusies pretēji gan iedibinātajai praksei (līdz 2003.gadam adoptētie mantoja no saviem miesīgajiem vecākiem), gan arī sprieduma taisīšanas brīdī spēkā esošā likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 8.panta trešo daļu, kas noteica: „Ja konstatēta pretruna starp normatīvajos aktos ietvertajām vispārējām un speciālām tiesību normām, vispārējā tiesību norma ir spēkā tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma”.

[2.3.2] Eiropas Konvencija par bērnu adopciju (turpmāk – Konvencija) Latvijā ir spēkā no 2000.gada 14.oktobra.

Minētā Konvencija, kā tas izriet no preambulas, ir vērsta uz adopcijas un tās atcelšanas jautājumu sakārtošanu Eiropas Padomes dalībvalstīs ar mērķi vienkāršot un paātrināt adopcijas procedūru, lai garantētu adopcijā iesaistīto bērnu adekvātu aizsardzību, veicinātu adoptēto bērnu labklājību. Konvencijas 10.panta 1. un 2.punktā noteikts, ka adopcija piešķir adoptētājam attiecībā uz adoptēto visu veidu tiesības un pienākumus, kādas piemīt tēvam vai mātei attiecībā uz likumīgā laulībā dzimušu bērnu; adopcija piešķir adoptētajam attiecībā pret adoptētāju visu veidu tiesības un pienākumus, kādas piemīt likumīgā laulībā dzimušam bērnam attiecībā uz viņa tēvu vai māti; kad rodas šī panta 1.punktā minētās tiesības un pienākumi, jebkuras tāda paša veida tiesības un pienākumi, kas pastāv starp adoptēto un viņa māti vai tēvu vai jebkuru citu personu vai iestādi, beidz eksistēt; likumā var noteikt, ka adoptētāja laulātais saglabā savas tiesības un pienākumus attiecībā uz

adoptēto, ja tas ir viņa laulībā vai ārļaulībā dzimušais vai adoptētais bērns. No teiktā redzams, ka tiesas piemērotais Konvencijas 10.panta 1.un 2.punkts vispārīgā veidā reglamentē adopcijas tiesisko pamatu un pēc sava satura un mērķa attiecināms uz Civillikuma ģimenes tiesību normām (173., 176.pants). Savukārt adoptētā mantošanas tiesību jautājumi ir noteikti Konvencijas 10.panta 5.punktā, paredzot, ka „mantojuma tiesību jomā, ciktāl mantošanas tiesības piešķir likumīgā laulībā dzimušam bērnam tiesības mantot sava tēva vai mātes mantu, adoptētais bērns šajā ziņā tiek pielīdzināts bērnam, kas piedzimis adoptētājam likumīgā laulībā”. No Konvencijas 10.panta 5.punkta satura neizriet nekādi ierobežojumi vai norādes uz to, ka adoptētājam bērnam nav tiesības mantot no saviem īstajiem vecākiem.

Turklāt Konvencijas 16.pantā ir ietverta norma, ka „katra Līgumslēdzēja Puse saglabā izvēles tiesības pieņemt adoptētājam bērnam labvēlīgākus noteikumus”. Tātad Civillikuma 401.panta otrā daļa, kas noteica adoptētājam bērnam tiesības mantot arī no saviem īstajiem vecākiem, t.i., paredzēja adoptētājam bērnam labvēlīgākus noteikumus, nebija pretrunā ar Konvenciju, kura deva izvēles iespēju dalībvalstij ar nacionālo normatīvo aktu piešķirt adoptētājam plašākas tiesības. Minētā Konvencija vērsta uz adoptēto bērnu interešu aizsardzību un ievērošanu, lai pret adoptēto netiktu pieļauta atšķirīga attieksme salīdzinājumā ar laulībā dzimušu bērnu, nevis uz adoptētā tiesību ierobežošanu. Taču apelācijas instances tiesa, pamatojoties uz Konvenciju, ir liegusi adoptētājam (prasītājam) ar nacionālo tiesību aktu noteiktas un jau iegūtas tiesības. Faktiski tiesa Konvenciju, kuras mērķis ir aizsargāt adopcijā iesaistīto bērnu tiesības, piemērojusi, lai ierobežotu adoptētā tiesības – pretēji tās mērķim.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 13.jūlija spriedumā lietā „Pla un Puncernau pret Andoru” (*Pla and Puncernau v.Andorra*) izteiktā atziņa par nepieļaujamību mantojuma tiesībās parādīt atšķirīgu attieksmi pret adoptētajiem bērniem un nepieciešamību adoptētā tiesisko stāvokli pielīdzināt laulībā dzimuša bērna stāvoklim, uz kuru norādījusi kasācijas instances tiesa, būtībā uzsver nepieciešamību aizsargāt adoptētā bērna tiesības, nevis tās atņemt. Vienlīdzības princips šajā gadījumā pieminēts nevietā, jo adoptēta persona salīdzinājumā ar personu, kas nav adoptēta, neatrodas vienādā faktiskā un tiesiskā situācijā.

Turklāt starptautiskajos līgumos cilvēktiesību jomā ir nostiprināts minimālo garantiju princips. Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 53.pantā noteikts, ka „nekas šajā Konvencijā nav iztulkojams kā ierobežojums vai atkāpšanās no jebkurām cilvēktiesībām un pamatbrīvībām, kas ir atzītas saskaņā ar jebkuras Augstās Līgumslēdzējas Puses likumiem vai jebkuru citu līgumu”. Tātad, pat ja tiesa saskatīja pretrunu

starp nacionālo tiesību normu, kas ir labvēlīgāka adoptētajam nekā Konvencijā noteiktais regulējums, tai bija jāpiemēro nacionālā tiesību norma, proti, Civillikuma 401.panta otrā daļa, nevis, atsaucoties uz Konvenciju, jāierobežo adoptētās personas tiesības.

[2.3.3] Kā iepriekš jau minēts, mantojuma atklāšanās un aicinājuma mantot iestāšanās brīdī nacionālo tiesību norma (*Civillikuma 401.panta otrā daļa*) paredzēja I.B. un L.O. tiesības mantot no saviem bioloģiskajiem vecākiem. Vēlāk pieņemtie likuma grozījumi nevar ietekmēt prasītāju iegūtās tiesības.

Atsaucoties uz likumprojekta anotāciju, apelācijas instances tiesa spriedumā norādījusi, ka likumdevējs, izdarot 2003.gada 1.janvāra grozījumus likumā un liedzot adoptētajiem tiesības mantot no miesīgajiem vecākiem, vēlējis saskaņot nacionālo un starptautisko tiesību normas un ka grozījumi precizē Civillikumā ietvertās tiesību normas attiecībā uz adopciju atbilstoši mūsdienu prasībām.

Taču no likumprojekta „Grozījumi Civillikumā” (reģ. Nr.1300, iesniegts 2000.gada 18.maijā) redzams, ka pirmajam lasījumam iesniegtajā likumprojektā bija paredzēts saglabāt adoptētajam tiesības mantot no saviem radniekiem (*pieejams tiešsaitē: <http://helios-web.saeima.lv/saeima7/reg.likprj>*), līdz ar to likumprojekta anotācijā, uz kuru ir atsauce pārsūdzētajā spriedumā, vispār nevar būt nekādu argumentu, kas pamatotu vēlāk galīgajā lasījumā pieņemto Civillikuma 401.panta redakciju.

Norādes uz nepieciešamību precizēt Civillikuma normas atbilstoši starptautisko tiesību normām un mūsdienu prasībām (tā spriedumā) ir ietvertas Konceptijā par Civillikuma mantojuma tiesību daļas modernizāciju (apstiprināta ar Ministru kabineta 2009.gada 19.novembra rīkojumu Nr.797), t.i., daudzus gadus vēlāk. Turklāt šajā koncepcijā kā pamatojums tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamībai ir norādīts: „Neraugoties uz veiktajiem grozījumiem Civillikuma 401.pantā, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī, minētais pants joprojām ir pretrunā ar Civillikuma 173.pantā nostiprināto adopcijas principu un nepamatoti ierobežo adoptētā tiesības, jo tās netiek pilnībā pielīdzinātas asinsradnieku (pārējo leļupējo) tiesībām” (*pieejama tiešsaitē: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3232>*). No teiktā izriet, ka grozījumi Civillikuma 401.pantā, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī, nebija saistīti ar Konvencijas 10.panta 1.un 2.punktā ietvertajām normām, bet izdarīti ar mērķi iedzīvināt Civillikuma 173.panta saturu arī mantojuma tiesībās, lai mantošanas tiesību jomā nodrošinātu ģimenes tiesībās nostiprinātajam principam identisku tiesisko regulējumu. Katrā ziņā šo grozījumu mērķis nav bijis ierobežot adoptēto uz to brīdi jau iegūtās tiesības, tostarp tiesības mantot no bioloģiskajiem vecākiem.

Iepriekš minētais, manā ieskatā, apliecina, ka apelācijas instances tiesa Konvencijas 10.panta 1. un 2.punktu, Civillikuma 173.pantu un 401.panta otro daļu iztulkojusi un uz lietā konstatētajiem apstākļiem attiecinājusi nepareizi, tādēļ pārsūdzētais spriedums, kuru nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, bija atceļams.

Klusējot izteikta griba mantot

Situācijā, kad lietas iztiesāšanas gaitā nodibinātas tādas mantot aicinātā darbības, kuras viņš nebūtu izdarījis, ja nevēlētos mantojumu pieņemt, ir pietiekams pamats tās kvalificēt kā klusējot izteiktu gribas pieņemt mantojumu izpaudumu. To apstiprina arī tiesu prakse, kurā par šādām darbībām tiek atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņemšana, mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

No minētā izriet, ka gadījumā, ja mantot aicinātais lietojis mantojumu vai rīkojies ar to savās interesēs, tad var būt pamats uzskatīt, ka viņš mantojumu pieņēmis (Civillikuma 687., 688., 691., 694., 781.pants, 1428.panta trešā daļa).

Rīgā 2014.gada 31.martā

Lieta Nr.SKC-115/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

M.Zāģere,

tiesnese

A.Briede,

tiesnesis

V.Maksimovs,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītāja U.P. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.aprīļa spriedumu U.P. prasībā pret L.G. par mantojuma apliecības atzīšanu par spēkā neesošu un īpašuma tiesību atzīšanu uz mantojama daļu.

Aprakstošā daļa

[1] L.G. 2008.gada 27.augustā izsniegta mantojuma apliecība (reģistrēta aktu un apliecinājumu reģistrā ar Nr.3406) par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz mantojumu pēc likuma uz visu 1999.gada 13.aprīlī mirušā V.P. atstāto mantojumu.

[2] U.P. 2009.gada 14.maijā cēlis tiesā prasību pret L. (pirms vārda maiņas I.) G., lūgdams atzīt par spēkā neesošu 2008.gada 27.augustā izsniegto mantojuma apliecību, atzīt viņam īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no nekustamā īpašuma [adrese 1], kā arī uz ½ domājamo daļu no tēva V.P. atstātā mantojuma. Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[2.1] U.P. un L.G. tēvs V.P. miris 1999.gada 13.aprīlī. Prasītājs ar māsu L.G. ir vienīgie mirušā tēva pirmās šķiras mantinieki.

[2.2] Mantojuma masā ietilpa nekustamais īpašums [adrese 1], sastāvošs no zemesgabala 689 m² platībā (kadastra numurs [...]) un divstāvu viendzīvokļa mājas ar divām palīgēkām, kura kopējā vērtība atbilstoši Valsts zemes dienesta 2009.gada 20.marta izziņai ir 41340 Ls, kā arī kustamā manta: automašīna *AUDI 200*, 1982.gada izlaidums, valsts reģistrācijas Nr. [...], 500 Ls vērtībā; piekabe-transporta kravas kaste *MAZ 8114*, 1985.gada izlaidums, valsts reģistrācijas Nr. [...], 50 Ls vērtībā, 73,9 privatizācijas sertifikāti, kas glabājas AS „Latvijas Krājbanka” privatizācijas sertifikātu kontā Nr. [...], saistības un tiesības.

[2.3] Pēc tēva nāves U.P. un L.G. iesnieguši Jūrmalas pilsētas tiesā pieteikumu par apstiprināšanos mantojuma tiesībās. Sakarā ar to laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” 2000.gada 7.aprīlī publicēts attiecīgs sludinājums ar aicinājumu ieinteresētām personām pieteikties uz mirušā V.P. atstāto mantojumu viena mēneša laikā pēc publikācijas. Taču Jūrmalas pilsētas tiesa 2002.gada 18.jūnijā pieteikumu atstāja bez izskatīšanas, jo pieteicēji atkārtoti neieradās uz tiesas sēdi. Šo lēmumu prasītājs nepārsūdzēja, jo atradās komandējumā ārpus Latvijas, bet apstākļi, kas kavēja atbildētāju ierasties tiesā, prasītājam nav zināmi.

[2.4] Mantojumu U.P. faktiski ir pieņēmis, jo vasarās dzīvoja nekustamajā īpašumā [adrese 1], kuru turpināja lietot un apsaimniekot arī pēc tēva nāves. Taču pēc konflikta ar māsu 2003.gada vasarā viņa nomainīja atslēgas, liedzot prasītājam piekļuvi īpašumam. Savukārt 2008.gada nogalē viņam kļuva zināms, ka atbildētāja, pamatojoties uz 2008.gada 27.augustā viņai izsniegto mantojuma apliecību, nepaziņojot par to prasītājam, ir apstiprinājusies mantojuma tiesībās uz visu tēva atstāto mantojumu, lai gan atbildētājai bija zināms, ka arī viņš ir tēva pirmās šķiras mantinieks. Sludinājums ar uzaicinājumu atsaukties laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” netika ievietots.

Prasība pamatota ar Civillikuma 665., 668. un 1896.pantu.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 8.marta spriedumu prasība apmierināta.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētājas iesniegto apelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2012.gada 26.aprīlī nosprieda prasību noraidīt, vienlaikus atceļot prasības nodrošinājumu, kas nekustamā īpašuma [adrese 1] ½ domājamai daļai ar aizlieguma atzīmes ierakstīšanu Valsts zemes dienesta Lielrīgas reģionālās nodaļas kadastra reģistrā piemērots ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2009.gada 21.maija lēmumu.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] No apelācijas sūdzībai pievienotajiem materiāliem redzams, ka L.G. 2008.gada 7.jūlijā vērsusies pie Zemgales apgabaltiesas zvērinātas notāres Ilgas Tauriņas, kura notariāli apliecinājusi L.G. iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanos mantojuma tiesībās uz mantojumu pēc likuma. Iesniegumā L.G. norādījusi U.P. kā līdzmantinieku.

Savukārt zvērināta notāre nosūtījusi U.P. uzaicinājumu, informējot par to, ka L.G. 2008.gada 7.jūlijā ir iesniegusi iesniegumu par apstiprināšanu mantojuma tiesībās pēc likuma uz 1999.gada 13.aprīlī mirušā V.P. atstāto mantojumu. Uzaicinājumā norādīts, ka „saskaņā ar Civillikuma 694.pantu mantojums Jums bija jāpieņem viena gada laikā pēc mantojuma atstājēja nāves. Ja minētajā termiņā mantojumu esiet pieņēmis un mantojums atrodas Jūsu faktiskā valdījumā, uzaicinu Jūs līdz 2008.gada 8.augustam paziņot man, vai mantojumu vēlaties pieņemt vai atraidīt”.

Nepelna ievēribu prasītāja iebildumi, ka uzaicinājumu viņš nebija saņēmis un ka viņam nebija zināms par mantojuma lietas uzsākšanu. No lietas materiāliem redzams, ka notāra uzaicinājums nosūtīts uz L.G. iesniegumā norādīto, kā arī paša prasītāja prasības pieteikumā norādīto viņa dzīvesvietas adresi [adrese 2].

[4.2] Ņemot vērā, ka mantojums atklājies jau 1999.gadā un ka citu mantinieku, izņemot 2008.gada 7.jūlijā mantojuma iesniegumā norādīto U.P., nav, uzaicinājums pamatoti nosūtīts tieši U.P. bez sludinājuma publicēšanas laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Turklāt attiecīgs sludinājums bija jau publicēts 2000.gada 7.aprīlī, ko savā prasības pieteikumā apstiprināja pats prasītājs.

Civillikuma 693.pants noteic, ja mantojuma pieņemšanai mantojuma atstājējs noteicis zināmu termiņu, tad ieceltam mantiniekam tas jāievēro, bet ja tāds termiņš nav noteikts un mantinieki ir uzaicināti, tad mantot aicinātam sava griba par mantojuma pieņemšanu jāizteic līdz uzaicinājumā noliktam termiņam.

Atbilstoši Civillikuma 694.panta otrajam teikumam, ja mantot aicinātais, kura faktiskā valdījumā mantojums neatrodas, palaiž garām nolikto termiņu, noteikti neizsakot savu gribu, tad atzīstams, ka viņš mantojumu atraidījis.

U.P. nav izteicis savu gribu uzaicinājumā noteiktajā termiņā, līdz ar to atzīstams, ka viņš apzināti vai aiz nevērības ir mantojumu atraidījis.

Beidzoties uzaicinājumā noteiktajam termiņam, zvērināta notāre pamatoti izdevusi L.G. mantojuma apliecību par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz mantojumu pēc likuma, kuru nav iemesla atzīt par spēkā neesošu.

Tā kā pirmās instances tiesā nebija iesniegti apelācijas sūdzībai pievienotie pierādījumi, tās secinājumus nevar atzīt par pareiziem un pamatotiem.

[4.3] Atbilstoši Civilprocesa likuma 140.panta sestajai daļai, noraidot prasību, tiesa spriedumā atceļ prasības nodrošinājumu. Līdz ar to atceļams prasības nodrošinājums, kas konkrētajā lietā piemērots ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2009.gada 21.maija lēmumu.

[5] Par apelācijas instances tiesas spriedumu U.P. iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai. Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[5.1] Tiesa ir nepareizi piemērojusi un iztulkojusi Civillikuma 693. un 694.pantu. Spriedumā nav vērtēta prasītāja paskaidrojumos sakarā ar apelācijas sūdzību un viņa pārstāves tiesas sēdē izteiktā norāde uz speciālo tiesību normu – Notariāta likuma 304.pantu, kas noteic, ja mantinieki ir zināmi, zvērināts notārs, neizsludinot mantojuma atklāšanos, aicina iesniegumā norādītos mantiniekus, nosakot termiņu atbilstoši šā likuma 297.pantam, paziņot, vai viņi vēlas mantojumu pieņemt, vai to atraidīt. Mantojuma apliecība, nesagaidot U.P. atbildi, izdota 2008.gada 27.augustā. Tādējādi tika pārkāpts Notariāta likuma 297.pantā noteiktais trīs mēnešu termiņš, liedzot prasītājam likumīgās tiesības uz mantojumu.

[5.2] Civillietu tiesu palāta nav ņēmusi vērā, ka pirmās instances tiesa lietu izskatījusi, neiepazīstoties ar atbildētājas paskaidrojumiem, nedz arī ar pierādījumiem, jo atbildētāja neizpildīja Civilprocesa likuma 147.pantā paredzēto pienākumu tiesneša noteiktajā termiņā iesniegt rakstveida paskaidrojumus un nepieciešamos pierādījumus. Līdz ar to atbildētājas iesniegtie pierādījumi pēc būtības tika vērtēti tikai apelācijas instances tiesā, pārkāpjot Civilprocesa likuma 4.pantā noteikto.

[5.3] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta, 97.panta pirmās un trešās daļas noteikumus, jo nav vērtējusi apelācijas sūdzībai pievienoto atbildētājas 2008.gada 7.jūlija iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz mantojumu pēc likuma. Atbilstoši Notariāta likuma 254.pantam zvērināts notārs likumā noteiktajā kārtībā apliecina iesniedzēja paraksta īstumu uz mantošanas iesnieguma. Konkrētajā gadījumā notārs ir apliecinājis [vārds] G. paraksta īstumu, bet tiesa to atzinusi par L.G. parakstītu dokumentu. Tiesa atstājusi bez ievērības, ka no apelācijas sūdzībai pievienotajiem pierādījumiem nav skaidri redzams, vai prasītājam nosūtīts uzaicinājums mantot. No pasta kvīts redzams tikai tas, ka U.P. nosūtīts pasta sūtījums uz attiecīgo adresi, taču tā saturs nav zināms. Tiesa atstājusi bez ievērības, ka atbildētāja nav iesniegusi pierādījumus, ar kuriem viņa pamatoja apelācijas sūdzību, proti – dokumentus, kas apstiprina maksājumu veikšanu par nekustamo īpašumu laika posmā no 2004. līdz 2010.gadam. Tajā pašā laikā

prasības pieteikumam pievienotie pierādījumi, kas apstiprina maksājumu veikšanu par nekustamo īpašumu un prasītāja gribu pieņemt mantojumu, spriedumā atbilstoši Civillikuma 691.pantā noteiktajam nav vērtēti.

[6] Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniegusi atbildētāja, pauzdamā viedokli, ka spriedums ir likumīgs un pamatots, bet kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Civillietu departaments uzskata, ka spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[8] Augstākās tiesas Civillietu departaments tālāk norādīto apsvērumu dēļ piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklim, ka apelācijas instances tiesas spriedums taisīts, nedodot juridisku novērtējumu apstākļiem, kuriem ir svarīga nozīme strīda pareizai izšķiršanai. Katra tiesība vai pienākums nodibinās ar faktu, ko sauc par juridisku faktu. Lai iegūtu mantojumu, mantiniekam jāpiedzīvo tā atklāšanās un reizē ar to aicinājums mantot, taču ar uzaicinājumu mantot nodibinās vienīgi iespēja kļūt par mantinieku. Mantojuma iegūšanai vēl vajadzīgs, lai aicinātais izteiktu savu gribu pieņemt viņam piekritušo mantojumu.

Atbilstoši šiem Civillikuma 687. un 688.pantā ietvertajiem noteikumiem mantojuma iegūšanai nepieciešamais priekšnosacījums ir mantojuma pieņemšana. Tādējādi, izlemjot jautājumu par kādas personas mantojuma tiesībām, juridiski nozīmīgs ir fakts par to, vai šī persona izteikusi gribu pieņemt atklājušos mantojumu. Strīda gadījumā mantojuma pieņemšanas fakts kā viens no apstākļiem, kas rada tiesības uz mantojumu, tiesai jānoskaidro, izskatot prasību par mantojuma tiesību atzīšanu, turklāt neatkarīgi no tā, vai pieteikuma lūgumu daļā šāds prasījums ietverts. Civillikuma 691.pants noteic, ka gribu pieņemt mantojumu var izsacīt vai nu noteikti, mutiski vai rakstiski, vai arī klusējot, ar tādu darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot vienīgi tā, ka zināma persona atzīst sevi par mantinieku.

Tiesību doktrīnā, atklājot minētās normas jēgumu, atzīts, ka [...] darbībai, kas uzskatāma par klusējot izdarītu gribas izteikumu, jābūt tādai, lai no tās varētu droši secināt šādas gribas esamību (*Civillikuma 1428.panta trešā daļa*). Darbības bez vārdiem, pēc kurām var spriest par gribas izpaušanos, sauc par konkludentām darbībām (*sk. Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840.pants)*). – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 112.lpp.). Juridiskajā literatūrā pausts viedoklis, ka tikai tādu darbību var uzskatīt par mantojuma pieņemšanu, kas ar loģisku nepieciešamību ved pie

slēdziena, ka konkrētajā gadījumā mantot aicinātais to nebūtu izdarījis, ja nebūtu gribējis pieņemt mantojumu (*sk. Briedis V. Mantojuma pieņemšana un mantojuma atraidīšana. – Rīga, 1939, 22.lpp.*).

Lai gan analizējamās normas vārdiskais formulējums nesniedz skaidrojumu, kas tieši saprotams ar jēdzienu „darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot [...]”, un tādēļ katrā konkrētā dzīves gadījumā šā jēdziena saturs atkarībā no konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem var būt atšķirīgs, Augstākās tiesas Civillietu departaments, pievienojoties iepriekš minētajām atziņām, uzskata, ka situācijā, kad lietas iztiesāšanas gaitā nodibinātas tādas mantot aicinātā darbības, kuras viņš nebūtu izdarījis, ja nevēlētos mantojumu pieņemt, ir pietiekams pamats tās kvalificēt kā klusējot izteiktu gribas pieņemt mantojumu izpaudumu. To apstiprina arī tiesu prakse, kurā par šādām darbībām tiek atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā (*sal. Senāta 2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.SK-189/2009*), atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņemšana (*sal. Senāta 2012.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SK-80/2012*), mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana (*sal. Senāta 2010.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.SK-165/2010*).

No minētā izriet, ka gadījumā, ja mantot aicinātais lietojis mantojumu vai rīkojies ar to savās interesēs, tad var būt pamats uzskatīt, ka viņš mantojumu pieņēmis.

Katrā ziņā tiesas uzdevums ir noskaidrot, vai mantojuma prasību cēlušās personas norādītie apstākļi un to pamatošanai iesniegtie pierādījumi liecina par mantojuma pieņemšanu.

[8.1] Turpretim apelācijas instances tiesa, izšķirot U.P. ierosināto strīdu, šo uzdevumu nav izpildījusi, ko Augstākās tiesas Civillietu departamentam ļauj konstatēt šādi motīvi. No prasības pieteikuma satura redzams un to apstiprina pierādījumi lietā, ka abas puses 2000.gadā bija vērsušās Jūrmalas pilsētas tiesā ar pieteikumu par apstiprināšanu mantojuma tiesībās. Tāpat prasītājs iesniedzis pierādījumus, kas apliecina, ka viņš līdz 2004.gadam maksājis nekustamā īpašuma nodokli par mantojuma masā ietilpstošo tēva īpašumu.

Lai arī šādas U.P. darbības norāda uz viņa gribas izteikumu pieņemt tēva atstāto mantojumu un dod pamatu Civillikuma 694.panta pirmajā teikumā ietvertās normas piemērošanai, Civillietu tiesu palāta to izvērtēšanai nav nemaz pievērsusies, kas, ievērojot šā sprieduma 7.punktā izklāstīto, varēja novest pie lietas apstākļu nepareizas juridiskās kvalifikācijas, jo atbilstoši Civillikuma 781.pantam, kad aicinātais mantojumu jau pieņēmis, viņš to vairs nevar atraidīt, bet kas reiz atraidījis viņam piekritušo mantojumu, tas

vairs nevar to pieņemt vēlāk. Turklāt ar mantojuma pieņemšanu un iegūšanu visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības, ciktāl tās neizbeidzas ar viņa personu, pāriet uz mantinieku (*Civillikuma 701.pants*).

Apelācijas instances tiesa spriedumā citējusi Civillikuma 694.panta otro teikumu, taču nav pamatojusi, kādi lietā nodibināti apstākļi attaisno šā noteikuma piemērošanu, proti, nav saprotams, uz kādiem pierādījumiem balstīts secinājums, ka mantojums neatradās prasītāja faktiskā valdījumā.

[8.2] Pārbaudāmajā spriedumā plaši analizēti ar zvērināta notāra prasītājam nosūtīto uzaicinājumu un atsauksmes nesniegšanu šajā uzaicinājumā noteiktajā termiņā saistītie apstākļi. Taču tajā pašā laikā Civillietu tiesu palāta nav centusies noskaidrot, vai atbildētāja, vēršoties pie zvērināta notāra ar iesniegumu „Par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās”, darījusi pēdējam zināmus faktus, ka jautājumā par abu mantojuma atstājēja pirmās šķiras mantinieku apstiprināšanu mantojuma tiesībās tiesā bija ierosināta tiesvedība, kuras ietvaros likumā tolaik paredzētajā kārtībā jau tika publicēts attiecīgs uzaicinājums, un ka pēc tēva nāves viņa nekustamajā īpašumā dzīvoja un to valdīja arī prasītājs, kas varēja ietekmēt zvērināta notāra lēmumu – atkārtoti uzaicināt U.P. izteikt savu gribu par V.P. mantojuma pieņemšanu.

[9] Apkopojot iepriekš izklāstītos argumentus, Augstākās tiesas Civillietu departaments secina, ka apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par taisnīgu un likumīgu, tādēļ kasācijas sūdzība apmierināma.

[10] Ņemot vērā, ka spriedums tiek atcelts, prasītājam, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu un *Euro* ieviešanas kārtības likuma 32.panta otrās daļas 2.punkta „a” apakšpunktu, atmaksājama drošības nauda 284,57 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.aprīļa spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt U.P. drošības naudu 284,57 *euro* (divi simti astoņdesmit četri *euro*, 57 *centi*).

Spriedums nav pārsūdzams.

II. Spriedumi lietās, kas izriet no lietu tiesībām

Ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšana

Konkrētajos apstākļos, kad dzīvojamai dvīņu mājai nav izveidota cita ūdens apgādes sistēma, bet apgāde ar ūdeni ir nepieciešama tās normālai funkcionēšanai, aka, kas savulaik, sākotnējiem dvīņu mājas īpašniekiem savstarpēji vienojoties un par abu līdzekļiem, uzcelta uz abu īpašumu robežas, atzīstama par galvenās lietas, proti, visas dvīņu mājas, piederumu Civillikuma 857.panta izpratnē.

Zemes robežu precizēšanas rezultātā izveidojusies situācija, kad šobrīd aka atrodas uz atbildētājam piederoša zemes gabala, nevar būt šķērslis prasītājas tiesībām smelt ūdeni no šim nolūkam paredzētās akas, tādēļ ir pamats ūdens smelšanas servitūta noteikšanai.

Kājceļa tiesība, kas nodrošina servitūta izlietotāja piekļūšanu ūdens avotam, ietilpst smelšanas servitūta sastāvā un neveido atsevišķu servitūtu.

Tā kā prasība par ūdens smelšanas servitūta nodibināšanu iesniegta, iestājoties tiesību aizskārumam, tad Civillikuma 1893. un 1894.panta noteikumi par noilgumu piemērošanu konkrētajā gadījumā nav piemērojami (Civillikuma 857., 1893. un 1894.pants).

Rīgā 2014.gada 31.martā

Lieta Nr.SK-11/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

V. Cīrule,

tiesnesis

V.Jonikāns,

tiesnese

A.Vītola,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar A.R. kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.janvāra spriedumu S.K. prasībā pret A.R. par ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] S.K. 2010.gada 16.novembrī cēlusi Ventspils tiesā prasību pret A.R. par ūdens smelšanas un kājceļa servitūta nodibināšanu, prasības pieteikumā norādot tālāk minēto.

Prasītājam pieder nekustamais īpašums [...] ielā 69/21, Ventspilī, kas sastāv no 4 ēkām, reģistrēts Ventspils pilsētas zemesgrāmatu nodaļījumā Nr.[...]. Minētās ēkas saistītas ar zemesgabalu [...] ielā 69/21, Ventspilī, kadastra apzīmējums [...], kas piešķirts prasītājam lietošanā.

Savukārt atbildētājam A.R. pieder nekustamais īpašums, kas atrodas [...] ielā 69 k-23, Ventspilī, un sastāv no zemesgabala, dārza mājas un divām palīgceltnēm, reģistrēts Ventspils pilsētas zemesgrāmatas nodaļījumā Nr.[...].

Prasītājas lietošanā esošais zemes gabals un viņai piederošā dārza māja robežojas ar atbildētājam piederošu nekustamo īpašumu.

Minētos ēku (būvju) nekustamos īpašumus, tas ir, dārza mājas kā dvīņu māju pagājušā gadsimta 70.gados cēlušī prasītājas vecāki un atbildētāja vecvecāki. Ar viņu kopīgiem spēkiem un līdzekļiem tika uzbūvēta arī aka, kuras atrašanās vieta tika izvēlēta uz abu zemes gabalu robežas, nodrošinot abiem īpašumiem ūdensapgādi, kā arī no betona plāksnēm ierīkots kājceļš. 2010.gada vasarā atbildētājs bija ievietojis sludinājumu par viņam piederošā īpašuma pārdošanu. No īpašuma iespējamā pircēja prasītāja uzzinājusi, ka aka pieder atbildētājam un atdodas viņam piederošajā zemesgabalā. Pārliecinoties par sniegtās informācijas patiesumu, prasītāja noskaidrojusi, ka pēc zemesgabala robežu precizēšanas aka atrodas atbildētājam piederošajā zemesgabalā, līdz ar to starp pusēm radās domstarpības par akas lietošanu.

Aka kā ūdensapgādes objekts ir nepieciešama īpašuma, kas atrodas [...] ielā 69/21, Ventspilī, normālai funkcionēšanai. Turklāt prasītājas lietošanā esošajā zemes gabalā nav nekādu iespēju izrakt aku citā vietā.

Pamatojoties uz Civillikuma 1130., 1133., 1135., 1139., 1140., 1141., 1144., 1146., 1156., 1158., 1162., 1168., 1169., 1231., 1235.pantu, prasītāja lūgusi nodibināt ūdens smelšanas un kājceļa servitūtu par labu viņai piederošajam nekustamajam īpašumam [...] ielā 69/21, Ventspilī, uz atbildētājam piederošo nekustamo īpašumu [...] ielā 69 k-23, Ventspilī, nosakot ūdens smelšanas servitūtu no grodu akas un kājceļu servitūtu viena metra platumā pieklūšanai pie siltumnīcas.

[2] Ar Ventspils tiesas 2011.gada 31.marta spriedumu S.K. prasība apmierināta daļēji, nodibinot ūdens smelšanas servitūtu no kalpojošā nekustamā īpašuma [...] ielā 69 k-23, Ventspilī, akas valdošajam īpašumam [...] ielā 69/21, Ventspilī, saskaņā ar prasītājas 2011.gada 6.septembra tiesas sēdē iesniegto akas novietnes plānu un kājceļa tiesību viena metra platumā no akas

līdz akas novietnes plānā norādītajam punktam „A”. Prasība daļā par kājceļa servitūta nodibināšanu siltumnīcas apkalpošanai noraidīta. Spriedumā tiesa norādījusi šādus argumentus.

[2.1] Aku par saviem līdzekļiem izveidojuši abu zemesgabalu īpašnieku priekšteči, vienojoties, ka tā atradīsies uz zemesgabalu robežas un to lietos un apsaimniekos abu zemes gabalu lietotāji. Tā arī notika līdz brīdim, kad tika precizētas zemesgabalu robežas un aka izrādījās atbildētāja zemesgabalā. Prasītāja līdz pat šim brīdim lieto aku gan dzeramajam ūdenim, gan dārza laistīšanai un apsaimnieko to.

[2.2] Nekustamais īpašums, kas atrodas [..] ielā 69/21, Ventspilī, nav pieslēgts pilsētas kopējam ūdensvada un sadzīves kanalizācijas tīklam un minētā tīkla būvniecības darbi [..] pašreiz netiek plānoti.

Prasītāja veikusi pasākumus, lai izpētītu akas ierīkošanas iespēju savā zemesgabalā, piedāvājot to izrakt divām firmām, kas atteicās to darīt, apšaubot ūdens iegūšanas iespējas. Ūdens no strīdus akas ir nepieciešams viņas nekustamā īpašuma funkcionēšanai, un to nav iespējams iegūt citur.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar A.R. apelācijas sūdzību, ar kuru pirmās instances tiesas spriedums pārsūdzēts prasības apmierinātajā daļā, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 4.janvāra spriedumu S.K. prasību apmierinājusi tālāk minēto argumentu dēļ.

[3.1] Apstākļos, kad dzīvojamai mājai nav izveidota cita ūdens apgādes sistēma, bet dzīvojamās ēkas apgāde ar ūdeni ir nepieciešama dzīvojamās ēkas normālai funkcionēšanai, aka atzīstama par galvenās lietas, proti, dzīvojamās ēkas piederumu Civillikuma 857.panta izpratnē.

Aku kā ūdens ieguves avotu no dvīņu mājas izveidošanas brīža atzinuši abi īpašnieki, līdz ar to strīdus aka atzīstama par galvenās lietas, proti, dvīņu mājas piederumu.

Zemes robežu precizēšanas rezultātā strīdus aka atrodas atbildētāja zemesgabalā, viena metra attālumā no zemes robežas. Šis apstāklis tomēr nemaina akas funkcionālo nozīmi attiecībā pret nekustamo īpašumu [..] ielā 69/21, Ventspilī, jo minētā aka kā ūdens apgādes avots reģistrēta visos ar dzīvojamo māju saistītajos ekspluatācijas dokumentos un tās atrašanās vieta nevar būt šķērslis šīs mājas īpašnieka tiesībām smelt ūdeni no akas, kas paredzēta šim nolūkam. Līdz ar to atbilstoši Civillikuma 1168.pantam nodibināms ūdens smelšanas servitūts.

Tā kā strīdus aka jau no tās izveidošanas brīža atzīta par vienīgo ūdensapgādes veidu prasītājai piederošajai dzīvojamai ēkai, tad citas akas izrakšana viņas lietošanā esošajā zemes gabalā nav prasītājas pienākums un līdz citai ūdensapgādes sistēmas izvēlei viņai ir tiesības izmantot jau esošo ūdensapgādes veidu.

[3.2] Atbilstoši Civillikuma 1169.pantam vienlaicīgi ar ūdens smelšanas servitūta noteikšanu nosakāma arī kājceļa tiesība.

[4] Kasācijas sūdzību par spriedumu iesniedzis A.R., lūdzot atcelt spriedumu prasības apmierinātajā daļā un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā tālāk minēto apsvērumu dēļ.

[4.1] Tiesa nepareizi tulkojusi Civillikuma 1168.pantu un nav ņēmusi vērā Civillikuma 1135.pantā noteikto. Atbilstoši Civilprocesa likuma 5.panta sestās daļas prasībām tiesai jāievēro judikatūra – Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumā „Par tiesu praksi lietās, kas izriet no servitūtu tiesībām” norādīto. Servitūts dod labumu valdošajam nekustamajam īpašumam un tā izlietotajam (*Civillikuma 1135.pants*). Jēdzieni „labums servitūta izlietotajam” un „taisnprātība, saudzot kalpojošo nekustamo īpašumu” vērtējami objektīvi, nesaistot tos ar subjektīvām personu interesēm.

[4.2] Tiesa nav piemērojusi Civillikuma 1237., 1893. un 1895.pantu. Zemesgabala, uz kura atrodas strīdus aka, robežas precizētas ar Ventspils pilsētas domes 2000.gada 7.jūlija rīkojumu. Ņemot vērā to, ka prasītāja desmit gadu laikā nav cēlusi iebildumus par minēto robežu izvietojumu, iestāties noilguma termiņš.

[4.3] Tiesa nepamatoti ir atsaukusies uz Civillikuma 857.pantu, secinot, ka aka atzīstama par galvenās lietas – dzīvojamās ēkas – piederumu, tādējādi apstrīdot atbildētāja īpašumtiesības uz aku.

[4.4] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 8., 93., 94., 95., un 97.pantu. Pārkāpjot prasījuma robežas, tiesa apmierinājusi prasību, vadoties no pamatojuma, kas neatbilst prasības pieteikumā norādītajam argumentam par prasības celšanas nepieciešamību – akas izrakšanas neiespējamība prasītājas lietošanā esošajā zemesgabalā.

Apelācijas instances tiesa spiedumā nav vērtējusi apelācijas sūdzībai pievienotos pierādījumus, atbilstoši kuriem uz prasītājas lietošanā esošā zemesgabala ir iespējams izrakt aku vai izveidot spici.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Civillietu departaments atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts tālāk minēto apsvērumu dēļ.

[5.1] Atbilstoši pierādījumiem lietā apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka nekustamie īpašumi [...] ielā 69 k-21 un 69 k-23, Ventspilī, izveidoti uz 1970. gados celtas, bet nenodotas ekspluatācijā dvīņu māju bāzes.

Apelācijas instances tiesa atsaukusies uz Ventspils tiesas 2011.gada 31.marta sēdē sniegtajām liecinieka A.S. liecībām, kurš paskaidroja, ka ir prasītājas tēvs,

dvīņu māju cēluši viņš un atbildētāja vectēvs. Celtniecības gaitā dvīņu māju īpašnieki vienojušies par to, ka ūdens apgādei uz zemesgabalu robežas izveidos vienu aku, kas bija izrakta un apsaimniekota par abu līdzekļiem. Akā tika ierīkotas divas spices. Domstarpību par akas lietošanu viņu starpā nav bijis. Tikai 2010.gada augustā kļuva zināms, ka aka atrodas atbildētājam piederošajā zemesgabalā (*sk. lietas 90.lapu*).

Minētais apstiprinās ar Valsts zemes dienesta Kurzemes reģionālās nodaļas 2011.gada 26.aprīļa izziņu Nr.10-02/33130-1/1, kurā norādīts, ka atbilstoši 1973.gadā sastādītajai namīpašuma kartītei ar adresi [...] ielā 69 (pašreiz [...] ielā 69 k-23 un [...] ielā 69 k-21) uz zemesgabala reģistrētas celtnes: dārza māja – vasarnīca un augu māja. Sadaļā „bruģi, žogi un citas izbūves” norādīti aka un celiņš. Minētajā kartītē ir veikta piezīme – aka atrodas uz zemes gabala robežas un pieder diviem īpašniekiem. Namīpašuma kartītē īpašuma tiesību pamats un nosacījumi nav norādīti. Laika posmā no 1973.gada līdz 2001.gadam aka kā izbūve dabā pastāvējusi, bet dokumentu, kas apliecinātu konkrētās izbūves piederību vienai vai otrai personai, nodaļas rīcībā nav (*sk. lietas 65.lapu*). To, ka aku kā ūdens ieguves avotu no dvīņu mājas izveidošanas brīža atzinuši abi īpašnieki un līdz ar to, kā pamatoti atzinusi apelācijas instances tiesa, tā atzīstama par dvīņu mājas piederumu, apstiprina 2001.gada 20.maijā izstrādātais būvprojekts (fiksācijas projekts) atbilstoši kuram pie dzīvojamās mājas [...] ielā 69/21 piederība ir arī grodu aka. Turklāt šī projekta risinājumam piekrišanu devis arī kaimiņš, proti, atbildētājs A.R. (*sk. lietas 30.lapu*). Dzīvojamā ēka [...] ielā 69/21, Ventspilī, 2001.gada 17.augustā pieņemta ekspluatācijā, aktā par pieņemšanu ekspluatācijā norādīts, ka ēkai ir akas ūdensapgāde (*sk. lietas 12.lapu*). Būvju tehniskās inventarizācijas lietu aprakstā [...] ielā 69/21, Ventspilī, ir fiksēta aka ½ (*sk. lietas 39.lapu*).

Tādējādi, izvērtējot vēsturiski izveidojušos situāciju, pierādījumus lietā un konstatējot, ka prasītājam piederībai dzīvojamai mājai nav izveidota cita ūdens apgādes sistēma, bet dzīvojamajā ēkā apgāde ar ūdeni ir nepieciešama tās normālai funkcionēšanai, tiesai bija pamats secināt, ka strīdus aka ir dvīņu mājas, tas ir, gan dzīvojamās ēkas Nr.21, gan dzīvojamās ēkas Nr.23 [...] ielā 69, piederums Civillikuma 857.panta izpratnē.

Tas apstāklis, ka 2000.gada 7.jūlijā ar Ventspils pilsētas domes rīkojumu par zemes gabala [...] ielā 69/23 robežu precizēšanu aka atrodas atbildētājam piederītajā zemes gabalā, ir pamats ūdens smelšanas servitūta noteikšanai.

Atbildētājs sava apgalvojuma, ka, privatizējot zemes gabalu, ir privatizējis arī aku, pamatojumam pierādījumus nav iesniedzis.

[5.2] Atbilstoši Civillikuma 1168.pantam ūdens smelšanas servitūts dod tiesību smelt ūdeni savām vajadzībām no svešā zemes gabalā esošas upes, akas vai cita ūdenskrājuma. Savukārt minētā likuma 1169.pants noteic: kam ir

tiesība smelt ūdeni, tam līdz ar to ir arī kājceļa tiesība. Turklāt kājceļa tiesība, kas nodrošina servitūta izlietojāja piekļūšanu ūdens avotam, ietilpst smelšanas servitūta sastāvā un neveido atsevišķu servitūtu.

Kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa nepareizi tulkojusi Civillikuma 1135.panta noteikumus un nav ņēmusi vērā judikatūru, nav pamatots.

Servitūts nodibināms, ja tā ir nepieciešamība valdoša īpašuma labumam (*Civillikuma 1135.pants*), bet ne lai radītu zināmas ērtības vai labierīcības valdošā nekustamā īpašuma īpašniekam. No lietas materiāliem redzams un apelācijas instances tiesa atzinusi, ka aka jau no tās izveidošanas brīža ir vienīgais ūdensapgādes veids prasītājam piederošajai dzīvojamai mājai un nepieciešama tās funkcionēšanai. Līdz ar to pie minētajiem apstākļiem nevar būt runa par servitūta nodibināšanu prasītājas ērtības labad.

[5.3] Tas apstāklis, ka prasītāja Ventspils pilsētas domes 2000.gada 7.jūlija rīkojumu, ar kuru atbildētājam lietošanā nodotā zemes gabala robežas precizētas tādējādi, ka aka atrodas atbildētāja zemesgabalā, nav apstrīdējusi, nedod pamatu atzinumam, ka iestāties prasības noilgums.

Kā redzams no lietas materiāliem, 2001.gada 20.maijā, apstiprinot prasītājam piederošo ēku būvprojekta risinājumu, ģenplānā (tā dokumentā) grodu aka iezīmēta uz pušu zemes gabalu robežas. Šādam projekta risinājumam piekritis atbildētājs, to apliecinot ar savu parakstu (*sk. lietas 30.lapu*). Līdz ar to prasītājam nebija pamata domāt par akas lietojuma ierobežojumu. Apelācijas instances tiesas 2011.gada 21.decembra sēdē prasītājas pārstāve paskaidroja, ka par to, ka akas izvietojums atrodas atbildētāja zemesgabalā, prasītāja uzzinājusi 2010.gadā, kad ieradies atbildētājam piederošā īpašuma pircējs, paskaidrojot, ka aka pieder atbildētājam (*sk. lietas 122.lapu*). No minētā secināms, ka, iestājoties tiesību aizskārumam, prasītāja griezusies tiesā ar prasību par ūdens smelšanas servitūta nodibināšanu, kas izslēdz Civillikuma 1893. un 1894.panta noteikumu par noilgumu piemērošanu.

[5.4] Civillikuma 1237.pants, uz kuru atsaucas kasācijas sūdzības iesniedzējs, regulē reālservitūtu un personālservitūtu kopīgos izbeigšanās pamatus, un tas nav attiecināms uz strīdus tiesiskajām attiecībām par servitūta nodibināšanu.

[5.5] Neatbilst sprieduma saturam norāde kasācijas sūdzībā uz Civilprocesa likuma 8.panta (apstākļu noskaidrošana civillietā), 93.panta (pienākums pierādīt un iesniegt pierādījumus), 94.panta (pierādījumu attiecināmība), 95.panta (pierādījumu pieļaujamība) un 97. panta (pierādījumu novērtēšana) pārkāpumu.

Apelācijas instances tiesa ir vispusīgi noskaidrojusi lietas faktiskos apstākļus, analizējusi pierādījumus, ar kuriem pamatojusi lietā nodibinātos apstākļus, kā arī devusi konstatēto faktisko lietas apstākļu juridisko kvalifikāciju.

Pretēji kasācijas sūdzībā norādītajam, apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi atbildētāja iebildumus par to, ka prasītājam iespējams ierīkot ūdensapgādi viņas lietošanā esošajā zemesgabalā. Ievērojot to, ka aka jau no tās izveidošanas brīža atzīta par vienīgo ūdens apgādes veidu prasītājam piederošajai dzīvojamai mājai, tiesa atzinusi, ka citas akas izrakšana viņas lietošanā esošajā zemesgabalā nav prasītājas pienākums un līdz citai ūdensapgādes izvēlei viņai ir tiesības izmantot jau esošo ūdensapgādes veidu. Līdz ar to kasācijas sūdzības motīviem par norādīto procesuālo tiesību normu pārkāpumu, Civillietu departamenta ieskatā, nav objektīva pamata.

[6] Ievērojot minēto, Civillietu departaments uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts, bet kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.janvāra spriedumu atstāt negrozītu, bet A.R. kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Autoru darbu izmantošanas atlīdzības noteikšanas kārtība, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas tiesības un pienākumi vienotu tarifu noteikšanā

Pilnvarojot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju par savu tiesību īstenotāju, autors nodod tai izņēmuma tiesības uz savu radošo darbu licencēšanu, kuras obligāts elements ir atbilstīgas atlīdzības noteikšana.

Vienotu tarifu, pēc kuriem tiek aprēķināta licences maksa jeb atlīdzība, noteikšana ir efektīvs un piemērots līdzeklis vienlīdzīgas attieksmes pret visiem autoru darbu izmantotājiem nodrošināšanai, tomēr tiem ir priekšlikuma juridiskā daba un darbu izmantotājiem tarifi nav saistoši līdz brīdim, kad puses par tiem ir vienojušās vai kad atlīdzības lielumu ir noteikusi tiesa (Autortiesību likuma 41.panta pirmā un trešā daļa).

Vienošanās procesā (Autortiesību likuma 41.panta pirmā daļa) mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai būtu jācenšas sniegt sarunu partneriem pēc iespējas plašāku informāciju, tostarp par tarifu veidošanas mehānismu, neaprobežojoties ar apgalvojumiem par noteikto tarifu atbilstību Starptautiskās autoru un komponistu biedrības konfederācijas (CISAC) izstrādātajiem pamatprincipiem.

Pēc tiesas ieskata izšķirot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un autoru darbu izmantotāju strīdu par licences maksu (Autortiesību likuma 41.panta trešā daļa), tiesai ne tikai jānoteic atlīdzības lielums, bet arī jāpamato, kādēļ tā piespriedo atlīdzību uzskatījusi par taisnīgu. Turklāt sprieduma pamatojumam jāatklāj, ka tiesa izvērtējusi visus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā, un nav balstījusies uz subjektīviem, bet gan racionāliem juridiskiem apsvērumiem (Autortiesību likuma 41.panta pirmā un trešā daļa).

Rīgā 2014.gada 21.maijā

Lieta Nr.SKC-26/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs tiesnesis
tiesnese referente
tiesnese
tiesnese
tiesnesis
tiesnese
tiesnese

V.Jonikāns,
M.Zāgere,
V.Cirule,
I.Garda,
N.Salienieks,
E.Vernuša,
A.Vītola,

ar tiesas sēdes sekretāri S.Riekstiņu,
piedaloties prasītājas – biedrības „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” – pārstāvim zvērinātam advokātam U.Grūbem,

izskatīja atklātā tiesas sēdē civillietu sakarā ar atbildētājas – valsts bezpeļņas SIA „Latvijas Televīzija” – pārstāves kasācijas sūdzību un prasītājas – biedrības „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” – pārstāvja pretsūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 2.februāra spriedumu biedrības „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” prasībā pret valsts bezpeļņas SIA „Latvijas Televīzija” par kompensācijas un zaudējumu atlīdzības piedziņu un valsts bezpeļņas SIA „Latvijas Televīzija” pretprasībā pret biedrību „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” par licences līguma atzīšanu par noslēgtu un atlīdzības noteikšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Biedrība „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” (turpmāk – AKKA/LAA) 2008.gada 12.maijā cēlusi tiesā prasību, vēlāk to grozot un papildinot, pret valsts bezpeļņas sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk arī – SIA) „Latvijas Televīzija”, lūdzot piedzīt no atbildētājas kompensāciju pēc tiesas ieskata par autortiesību pārkāpumu par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2007.gada 28.februārim (ieskaitot) 1 142 946,30 Ls un zaudējumu 1 529 422,92 Ls atlīdzību par laiku no 2007.gada 1.marta līdz 2008.gada 31.decembrim (ieskaitot), atzīt prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles dienai) saņemt no atbildētājas likumiskos 6% gadā no piedzītās summas 1 529 422,92 Ls, kā arī piedzīt no atbildētājas valsts nodevu 3004,71 Ls un izdevumus par zvērināta advokāta pakalpojumiem. Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[1.1] AKKA/LAA ir autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija. Savukārt SIA „Latvijas Televīzija” ir raidorganizācija, kas savās programmās LTV1 un LTV7 no 2002.gada 1.janvāra līdz prasības celšanas tiesā brīdim bez autortiesību subjektu atļaujas (licences) ir izmantojusi prasītājas pārstāvēto autoru muzikālos darbus, nemaksājot pienācīgu autoratlīdzību. Līdz ar to atbildētāja ir pārkāpusi Radio un televīzijas likuma 17.panta sestajā daļā, Autortiesību likuma 15.pantā, 40.panta pirmajā daļā, 41.panta pirmajā daļā un Bernes 1886.gada 9.septembra konvencijas „Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību” (turpmāk arī – Bernes konvencija) 11.*bis* pantā noteikto. Autora darba izmantošana var notikt, vienīgi likumā noteiktā kārtībā vienojoties ar autortiesību subjektu un samaksājot attiecīgu autoratlīdzību.

[1.2] Starp pusēm 2001.gada 23.martā noslēgts licences līgums, ar kuru atbildētājam piešķirtas tiesības izmantot AKKA/LAA pārstāvēto autoru muzikālos darbus pārraidīšanai ēterā SIA „Latvijas Televīzija” programmās Latvijas Republikas teritorijā nacionālajā apraides tīklā no 2001.gada 1.janvāra līdz 2001.gada 31.decembrim. Kopš šā licences līguma darbības beigām atbildētāja izvairījās no jauna licences līguma noslēgšanas, taču turpināja izmantot prasītājas pārstāvēto autoru muzikālos darbus savās programmās, tādējādi pārkāpjot muzikālo darbu autoru mantiskās tiesības.

[1.3] Laika posmā no 2004.gada līdz 2008.gadam starp pusēm noslēgti vairāki izlīgumi, uz kuriem pamatojoties, atbildētāja par darbu izmantošanu samaksāja daļēju atlīdzību, vienlaikus atzīstot, ka norādītajā laika posmā autoru muzikālo darbu raidīšana ēterā notikusi bez atļaujas (licences) un ka vienošanās par autoratlīdzības apmēru nav panākta. Ar noslēgtajiem līgumiem nav dota atļauja darbu izmantošanai, tādēļ autoru darbu izmantošana bez autortiesību subjekta piekrišanas ir kvalificējama kā autortiesību pārkāpums.

[1.4] Prasītāja kopš 2006.gada vairākkārt piedāvāja atbildētājam vienoties par licences līguma noteikumiem, ievērojot spēkā esošos tarifus, pēdējo reizi 2007.gada 9.jūlijā un 7.decembrī, bet atbildētāja šos piedāvājumus noraidīja.

[1.5] Atbilstoši Bernes konvencijas 11.*bis* panta otrajai daļai un Autortiesību likuma 69.panta pirmās daļas 4.punktam (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2007.gada 28.februārim) pārkāpējam ir jāatlīdzina autortiesību subjektam zaudējumi vai arī jāmaksā kompensācija, kuras apmēru nosaka tiesa. Tā kā atlīdzība tiks saņemta ar vairāku gadu nokavēšanos, tai būtu jābūt lielākai par autoratlīdzību, ko savlaicīgi samaksā muzikālo darbu izmantotājs.

Lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret visām raidorganizācijām, AKKA/LAA nosaka attiecīgus tarifus, pamatojoties uz Starptautiskās autoru un komponistu biedrības konfederācijas (turpmāk CISAC) rekomendācijām.

Atbilstoši šiem tarifiem atbildētājam par laiku līdz 2007.gada 6.jūlijam (ieskaitot) bija jāmaksā autoratlīdzība 5,5% no tās gada ieņēmumiem, ievērojot muzikālo darbu izmantojuma īpatsvaru tās programmās 30–40%. 2007.gada 7.jūlijā stājās spēkā jauni, būtiski zemāki AKKA/LAA tarifi, kuriem atbilstoši atbildētājam būtu jāmaksā autoratlīdzība 2% no tās gada ieņēmumiem, ja mūzikas izmantojuma īpatsvars tās programmās būtu saglabājies 30–40% līmenī. Tomēr, tā kā mūzikas īpatsvars ir nedaudz samazinājies – no 33% 2006.gadā līdz 30% 2007.gadā, maksājamās autoratlīdzības apmērs 2007. un 2008.gadā, kas ņemts par pamatu prasītājas ieteikumiem tiesai par kompensācijas un zaudējumu atlīdzības aprēķinu, samazinātos no 2% līdz 1,5%.

[1.6] Pamatojoties uz biedrības „Latvijas Raidorganizāciju asociācija”, kurā apvienojas vairākas raidorganizācijas, 2006.gada 25.septembra iesniegumu, Konkurences padome veica pārbaudi un ar 2008.gada 13.februāra lēmumu,

nekonstatējot Konkurences likuma 13.panta 1., 4. un 5.punkta pārkāpuma pazīmes, izpēti izbeidza. Līdz ar to apstiprinājumu neguva SIA „Latvijas Televīzija” un vairāku citu raidorganizāciju pārmetumi AKKA/LAA par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

[1.7] Ja tiesa nenoteiks lielāku kompensācijas apmēru, tad no atbildētājas piedzenamā naudas kompensācija ir nosakāma vismaz kā starpība starp nesamaksāto autoratlīdzību un iepriekš faktiski samaksātajām summām, kas izriet arī no Eiropas Savienības direktīvas Nr.2004/48/EK „Par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu” preambulas 26.paragrāfa un 13.panta pirmās daļas b) apakšpunkta. Jāņem vērā, ka atbildētāja ir izvairījusies no licences līguma noslēgšanas un autoratlīdzības samaksas pienācīgā apmērā, sakarā ar to pārkāpums turpinās.

[1.8] Ar grozījumiem Autortiesību likumā, kas stājās spēkā 2007.gada 1.martā, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija ir tiesīga prasīt no pārkāpēja tikai zaudējumu atlīdzību, bet ne vairs kompensāciju pēc tiesas ieskata. Tādējādi par 2005., 2006.gadu un 2007.gada janvāri, februāri no atbildētājas prasītājas labā piedzenama kompensācija pēc tiesas ieskata, bet par 2007.gada 10 mēnešiem (no marta līdz decembrim) un par 2008.gadu no atbildētājas piedzenami zaudējumi 1,5% apmērā no raidorganizācijas ieņēmumiem par autoru muzikālo darbu raidīšanu ēterā. Kā izriet no Autortiesību likuma 69.¹panta trešās daļas, gadījumā, kad zaudējumu apmērs ir grūti nosakāms pēc Civillikuma, tas nosakāms atbilstoši summai, kuru autortiesību subjekts varētu saņemt par autortiesību objekta izmantošanas atļaujas izsniegšanu.

[1.9] No SIA „Lursoft IT” datu bāzē pieejamā atbildētājas gada pārskata – peļņas un zaudējumu aprēķina redzams, ka SIA „Latvijas Televīzija” 2005.gada neto apgrozījums bija 10 871 311 Ls, tostarp ieņēmumi, kas atbilstoši AKKA/LAA tarifiem pamatoti saistīti ar muzikālo darbu izmantošanu – 10 400 074 Ls, bet 2006.gada neto apgrozījums bija 11 910 892 Ls, tostarp ieņēmumi, kas atbilstoši AKKA/LAA tarifiem pamatoti saistīti ar muzikālo darbu izmantošanu, – 11 454 294 Ls. Atbildētājas neto apgrozījums 2007.gadā varētu būt bijis 13 185 734 Ls, tostarp ar muzikālo darbu izmantošanu atbilstoši AKKA/LAA tarifiem pamatoti saistītie ieņēmumi, no kuriem aprēķināms maksājamās autoratlīdzības lielums, – 12 634 246,15 Ls. Savukārt atbildētājas neto apgrozījums 2008.gadā tiek prognozēts 12 000 314 Ls, tostarp ar muzikālo darbu izmantošanu atbilstoši AKKA/LAA tarifiem pamatoti saistītie ieņēmumi, no kuriem aprēķināms maksājamās autoratlīdzības lielums, tiek prognozēti 11 606 127,47 Ls.

Prasība pamatota ar Bernes konvencijas 11.*bis* pantu, Eiropas Savienības direktīvas Nr.2004/48/EK „Par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu”

preambulas 26.paragrāfu un 13.panta pirmās daļas b) apakšpunktu, Autortiesību likuma 7.panta otro daļu, 15.pantu, 40.panta pirmo un piekto daļu, 63.–66.pantu, 68.pantu, 69.panta pirmās daļas 1. un 4.punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2007.gada 28.februārim), Autortiesību likuma 69.panta pirmās daļas 5.punktu, 69.¹panta pirmo, otro, trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2007.gada 1.marta), Radio un televīzijas likuma 17.panta sesto daļu.

[2] SIA „Latvijas Televīzija” 2008.gada 12.decembrī cēlusi tiesā pretpasību pret AKKA/LAA, vēlāk to papildinot un grozot, kurā lūgusi:

- atzīt par noslēgtu starp SIA „Latvijas Televīzija” un AKKA/LAA licences līgumu par muzikālo darbu izmantošanu tā 2005.gada 19.aprīļa redakcijā, nosakot līguma darbības termiņu līdz 2012.gada 31.decembrim;

- noteikt, ka minētā līguma 3.1.punktā paredzamais atlīdzības lielums ir: 2005.gadā 0,649% pie 19,47% mūzikas izmantojuma īpatsvara, 2006.gadā – 0,666% pie 19,98%, 2007.gadā – 0,695% pie 20,86%, 2008.gadā – 0,719% pie 21,57% mūzikas izmantojuma īpatsvara, laika posmā no 2009.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim – 0,719% par 21,57% mūzikas izmantojuma īpatsvaru no 2005.gada 19.aprīli noslēgtajā licences līgumā definētajiem ieņēmumiem;

- piedzīt no prasītājas atbildētājas labā visus tiesāšanās izdevumus.

Pretpasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[2.1] Tā kā divpusēju sarunu ceļā puses nevarēja vienoties par licences līgumā nosakāmās atlīdzības lielumu un tās aprēķināšanas kārtību, atbildētāja kā Latvijas Raidorganizāciju asociācijas (turpmāk – LRA) biedre pilnvaroja LRA risināt sarunas ar prasītāju. LRA un AKKA/LAA 2005.gada 19.aprīļa sapulcē vienojās par licences līguma tekstu. Līguma redakcija ir iekļauta sapulces protokolā, no līguma un protokola teksta skaidri izriet pušu griba saistīties.

Šajā licences līgumā ir panākta vienošanās par visiem tā nosacījumiem, izņemot autoratlīdzības lielumu līguma 3.1.punktā, jo prasītāja noraidīja piedāvājumu vienoties par atlīdzības procentuālā apmērā noteikšanu. Līgumā ir arī vienošanās par ieņēmumu pozīcijām, no kurām aprēķināma procentuālā atlīdzība par autoru darbu izmantošanu pēc tam, kad no tās atskaitītas konkrētas izdevumu pozīcijas.

[2.2] Tā kā puses bija vienojušās par darījuma būtiskām sastāvdaļām, atzīstams, ka atbilstoši Civillikuma 1533. un 1470.pantam starp pusēm 2005.gada 19.aprīli noslēgts licences līgums par muzikālo darbu (ar vai bez teksta) raidīšanu raidorganizāciju programmās tādā redakcijā, kādā tas iekļauts sapulces protokolā. Attiecībā par licences līguma termiņu var uzskatīt, ka vienošanās ir notikusi, jo atbildētāja ir piekritusi prasītājas 2007.gada 9.jūlija vēstulē Nr.2/1R-245 piedāvātajam licences līguma

termiņam līdz 2012.gada 31.decembrim. Atbilstoši Civillikuma 2019.panta un Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas noteikumiem, ir pieļaujama līguma maksas vēlāka noteikšana.

[2.3] Atsaukdamās uz Civillikuma 5.pantu un Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu, atbildētāja lūgusi tiesu, nosakot taisnīgu atlīdzību, ņemt vērā judikatūru, proti, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2003.gada 23.oktobra spriedumā lietā Nr.PAC-460, Senāta 2004.gada 11.februāra spriedumā lietā Nr.SK-65/2004 un 2004.gada 3.marta spriedumā lietā Nr.SK-117/2004 atzīto, kā arī Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (turpmāk – WIPO) līguma par autortiesībām preambulā un 8.pantā paredzēto autoru un sabiedrības interešu līdzsvaru, apstākli, ka prasītājas vienpusēji noteiktie tarifi neatbilst civiltiesību vispārējiem principiem, Autortiesību likuma 41.panta pirmajai daļai un 65.panta pirmās daļas 1.punktam, to, ka prasītāja ļaunprātīgi izmanto savu faktisko monopolstāvokli un ka tās noteiktie tarifi ir nesamērīgi, tādēļ nevar būt pamats taisnīgas atlīdzības noteikšanai.

Pretprasība pamatota ar Autortiesību likuma 40.pantu, 41.panta trešo daļu, 42.panta ceturto daļu, 65.pantu, Civillikuma 1470., 1482., 1485 un 1533.pantu, Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas līguma par autortiesībām Preambulas piekto daļu, 8.pantu, Bernes konvencijas 11.*bis* pantu.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 21.jūlija spriedumu gan prasība, gan pretprasība apmierināta daļēji. Tiesa piedzina no SIA „Latvijas Televīzija” AKKA/LAA labā 136 660,75 Ls, valsts nodevu 1399,98 Ls, izdevumus advokāta palīdzības samaksai 4712,22 Ls, nosakot prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt 6% gadā no piedzītās summas un valsts ienākumos ar lietas vešanu saistītos izdevumus 6,88 Ls. Tiesa arī atzina par noslēgtu SIA „Latvijas Televīzija” un AKKA/LAA licences līgumu par muzikālo darbu izmantošanu tā 2005.gada 19.aprīļa redakcijā, nosakot līguma darbības termiņu līdz 2012.gada 31.decembrim un līguma 3.1.punktā paredzamo atlīdzības lielumu 2005.gadā – 1% pie 20,96% mūzikas izmantojuma īpatsvara, 2006.gadā – 1% pie 24,08%, 2007.gadā – 1% pie 23,69%, 2008.gadā – 1% pie 25,02% mūzikas izmantojuma īpatsvara, bet laika posmā no 2009.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim atlīdzības lielumu noteica 0,5% pie mūzikas izmantojuma īpatsvara 10–20% un 1% pie mūzikas izmantojuma īpatsvara 20–30% no 2005.gada 19.aprīli noslēgtajā licences līgumā definētajiem ieņēmumiem.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas iesniegto apelācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība un apmierināta pretprasība, kā arī atbildētājas apelācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru piedzīta kompensācija un zaudējumi 136 660,75 Ls, daļā, ar kuru noteikta atlīdzības

apmērs, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2012.gada 2.februārī nosprieda gan prasību, gan pretprasību apmierināt daļēji:

- atzīt par noslēgtu starp AKKA/LAA un SIA „Latvijas Televīzija” līdz 2012.gada 31.decembrim licences līgumu par muzikālo darbu izmantošanu tā 2005.gada 19.aprīļa redakcijā;

- noteikt, ka licences līguma 3.1.punktā paredzamais atlīdzības lielums ir 1,5% no licences līgumā definētajiem ieņēmumiem;

- piedzīt no SIA „Latvijas Televīzija” AKKA/LAA labā atlīdzību 354 563,57 Ls par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 31.decembrim, tiesas izdevumus 2875,54 Ls un izdevumus advokāta palīdzības samaksai 3535,14 Ls, kopā 360 974,25 Ls;

- noteikt AKKA/LAA tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles dienai) saņemt no SIA „Latvijas Televīzija” likumiskos 6% gadā no parāda summas. Pārējā daļā prasību un pretprasību noraidīt. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Starp pusēm ir strīds par to, vai līgums noslēgts 2005.gada 19.aprīļa sarunu protokola pielikuma redakcijā, vai tiesa var noteikt autoratlīdzības lielumu, par maksājamās atlīdzības lielumu, kā arī par atbildētājas programmās izmantoto muzikālo darbu īpatsvaru, kuram atbilstoši rēķināma atlīdzība.

[4.2] Lietā esošie pierādījumi apstiprina, ka puses 2005.gada 19.aprīli ir vienojušās par visām licences līguma būtiskām sastāvdaļām, turklāt ir ievērota prasība pēc vispārējās licences līguma rakstiskas formas. Līdz ar to atzīstams, ka starp pusēm 2005.gada 19.aprīli ir noslēgts licences līgums par muzikālo darbu (ar vai bez teksta) raidīšanu raidorganizāciju programmās tādā redakcijā, kādā tas iekļauts sapulces protokolā.

Kā nepamatots noraidāms prasītājas viedoklis, ka licences līgumu nevar uzskatīt par noslēgtu, jo puses nav vienojušās par atlīdzību. No Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas izriet, ka ir iespējama tāda licences līguma pastāvēšana, kurā atlīdzības lielums nav konkrēti noteikts, proti, kad neviena no pusēm neapšaubā atlīdzības maksāšanas pienākumu un šī pienākuma noteikšanu līgumā, tikai nav atlīdzības apmēru konkrētējkušas, kā tas ir konkrētajā gadījumā.

Nav izšķirošas nozīmes prasītājas iebildumam, ka līgumprojekta apspriešanā 2005.gada 19.aprīli piedalījās nevis atbildētāja, bet gan LRA. SIA „Latvijas Televīzija” ir LRA biedre un no sapulces 2005.gada 19.aprīļa protokola (turpmāk arī – sapulces protokols) redzams, ka līgums paredzēts attiecībām ar katru LRA pārstāvēto raidorganizāciju atsevišķi. Turklāt LRA deleģētais pārstāvis – SIA „Latvijas Televīzija” ģenerāldirektors – piekrita līguma redakcijai, kas apstiprina atbildētājas gribu noslēgt tieši sapulces protokolā ietverto līgumu. Tā kā vienošanos atbildētāja tiesvedības laikā ir

atzinusi par saistošu, nav pamata apšaubīt pušu gribu savstarpēji saistīties Civillikuma 1427.panta izpratnē (divpusējā darījumā vajadzīgs visu tā dalībnieku saskanīgs gribas izteikums) vai uzskatīt, ka minētā vienošanās nerada juridiskas sekas. Šāda Civillikuma 1427.panta interpretācija ir nostiprināta arī judikatūrā.

Nav nozīmes 2006., 2007. un 2008.gada izlīgumu saturam, turklāt tie slēgti laikā, kad pušu strīds par 2005.gada 19.aprīļa līguma noslēgšanas faktu tiesā vēl nebija izpriests.

Lai gan sapulces protokolā ietvertā līguma 6.1.punktā puses vienojušās, ka līgums ir spēkā līdz 2005.gada 31.decembrim, tomēr gan no protokola, gan līguma teksta kopumā secināma pušu griba vienoties par līgumu, kas būtu piemērots ilgstošai pušu sadarbībai. SIA „Latvijas Televīzija” 2007.gada 9.jūlijā piedāvājusi noslēgt licences līgumu līdz 2012.gada 31.decembrim un prasītāja šādam līguma termiņam ir piekritusi. Līdz ar to uzskatāms, ka vienošanās ir notikusi par šādu 2005.gada 19.aprīļa licences līguma termiņu.

Nemot vērā minēto, atzīstams par noslēgtu starp AKKA/LAA un SIA „Latvijas Televīzija” kā licences saņēmējas licences līgums par muzikālo darbu izmantošanu tā 2005.gada 19.aprīļa redakcijā līdz 2012.gada 31.decembrim.

[4.3] Tā kā līgums atzīstams par noslēgtu, ir pamats Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas piemērošanai – līgumā paredzamās licences maksas konkretizēšanai jeb noteikšanai.

Pamatots ir prasītājas viedoklis, ka pirmās instances tiesa spriedumā nepareizi atzinusi, ka tieši prasītājai, kura darbojas autoru interesēs, atbilstoši Autortiesību likuma 65. un 66.pantam bija pienākums vienoties ar darbu izmantotājiem par atlīdzības lielumu, kā arī citiem licences līguma nosacījumiem. Šā likuma 65.pants neattiecas uz vienošanās pienākumu par licenci darbu raidīšanai, bet 66.pants nesatur normu, kas mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai uzliktu pienākumu vienoties ar izmantotājiem par licences līguma nosacījumiem.

No Autortiesību likuma 40.panta pirmās daļas un 40.panta trešās daļas normām, īpaši tajos lietotajiem vārdiem „darba izmantotājiem [...] jāsāņem autortiesību subjekta atļauja” un „darba izmantotājam pirms darba izmantošanas jānoslēdz licences līgums”, izriet tieši darba izmantotāja pienākums lūgt licences līguma noslēgšanu, ja viņš vēlas izmantot autoru darbus. Ja šādas atļaujas nav, darbus izmantot nedrīkst.

Vienlaikus nav pamatota arī AKKA/LAA atsaukšanās uz autoru ekskluzīvajām (izņēmuma) tiesībām lemt par darba izmantošanu raidīšanai ēterā. Apvienojoties kolektīvajā pārvaldījumā, autori zaudē „absolūto varu” jeb ekskluzīvās tiesības dot vai nedot atļauju savu darbu izmantošanai (*Autortiesību likuma 42.panta ceturtā daļa un 65.panta pirmās daļas 2.punkts*).

Pareiza ir norāde AKKA/LAA apelācijas sūdzībā, ka vienošanās ir iespējama tikai tādā veidā, ja tā apmierina visu vienošanās dalībnieku intereses. Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas vispārīgais pienākums izsniegt licenci (noslēgt licences līgumu) neuzliek tai pienākumu noslēgt licences līgumu par katru cenu, bet gan ietver principu, ka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija nevar atteikt izsniegt vispārējo licenci kādai personai uz tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem noteikumiem, uz kādiem tiek izsniegtas licences citām personām.

Lietā nav iesniegti pierādījumi tam, ka kāda no pusēm būtu atteikusies slēgt licences līgumu. No pušu pirmstiesas sarakstes un sapulces protokola izriet, ka puses vienojušās par visiem līguma noteikumiem, izņemot autoratlīdzību, par ko vienoties nav izdevies atšķirīgu viedokļu, kas attiecas uz maksājamās atlīdzības lielumu, dēļ. Līdz ar to nepareizs ir pirmās instances tiesas secinājums, ka licences līgums nav noslēgts prasītājas vainas dēļ.

[4.4] Situācijā, kad viena puse ir autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija, prevalē pamatprincips, ka maksu par licenci nosaka pēc vienotiem tarifiem. Minētais izriet no nepieciešamības nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret visiem darbu izmantotājiem. Savukārt pienākums noteikt līdzvērtīgus izmantošanas nosacījumus, jo īpaši samaksu, izriet no Konkurences likuma 13.panta pirmās daļas 5.punkta.

Lietā nav strīda, un to konstatējusi arī Konkurences padome un administratīvā tiesa, – tā kā AKKA/LAA atrodas dominējošā stāvoklī licences līgumu izsniegšanas tirgū Latvijas Republikas teritorijā, tai ir jānodrošina līdzvērtīgas atlīdzības noteikšana visiem darbu izmantotājiem, kam tarifi ir vispiemērotākais veids. Pretējā gadījumā atlīdzība neatbilstu ne vien konkurences tiesībām, bet arī taisnīguma un licenču saņēmēju līdztiesības principiem.

Jautājums par to, kā tiek noteikta atlīdzība, veidoti un kontrolēti tarifi, pasaules praksē tiek risināts dažādi, tomēr atlīdzības noteikšanas veids un tā kontrole notiek kārtībā, kāda ir paredzēta valstu nacionālajos tiesību aktos.

Tā kā Autortiesību likumā vai citos autortiesības regulējošos normatīvajos aktos nav ietverti speciāli kritēriji atlīdzības jeb tarifu veidošanai, mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija ir tiesīga izmantot vispārīgās no darba autoru ekskluzīvajām tiesībām izrietošās tiesības pēc sava ieskata noteikt atlīdzību par sava darba izmantošanu.

Ar Autortiesību likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2004.gada 1.maijā, AKKA/LAA kļuva par tirgus dalībnieci Konkurences likuma izpratnē. Laikā, par kuru celta prasība un pretprasība, AKKA/LAA varēja un arī šobrīd var noteikt tarifus, tikai ar nosacījumu, ka tiem jāatbilst Konkurences likuma prasībām, proti, tā 13.pantam par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas

izmantošanas aizliegumu, tostarp šā panta pirmās daļas 4.punktā noteiktajam aizliegumam piemērot netaisnīgu pārdošanas cenu. Attiecīgi mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas prasītās atlīdzības (tarifu) likumības, taisnīguma un samērīguma kontrole ir nodota Konkurences padomes un pārsūdzības kārtībā administratīvo tiesu kompetencē, nevis vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē.

Nav nozīmes atbildētājas iebildumam, ka Konkurences padome un administratīvās tiesas nenosaka konkrētu atlīdzības (tarifa) lielumu, jo būtiski, lai tarifs būtu taisnīgs un samērīgs, tā kontroli administratīvais process pilnībā nodrošina.

Vienīgais izņēmums, kad konkrētu autoratlīdzības lielumu var noteikt vispārējās jurisdikcijas tiesa, ir noteikts Autortiesību likuma 41.panta trešajā daļā.

Tā kā konkrētajā gadījumā starp pusēm ir noslēgts licences līgums, lemjot par autoratlīdzības lielumu, ir jāņem vērā Civillikuma 5.panta noteikumi.

Pie pašreizējā normatīvā regulējuma tiesai pēc sava ieskata nav pamata noteikt mazāku atlīdzību nekā mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju tarifi, ja vien tie administratīvā procesa ietvaros nav atzīti par netaisnīgu cenu. Lietā esošie pierādījumi apstiprina, ka AKKA/LAA noteiktie tarifi attiecībā uz televīzijas raidorganizācijām (arī SIA „Latvijas Televīzija”) administratīvā procesa ietvaros ne tikai nav atzīti par netaisnīgu cenu, bet, gluži otrādi, konstatēts, ka tie nav pārmērīgi. Proti, Konkurences padome 2008.gada 13.februārī, izskatot LRA 2006.gada 25.septembra iesniegumu, konstatēja, ka AKKA/LAA padomes 2007.gada 5.jūlija sēdē apstiprināti jauni tarifi televīziju raidorganizācijām: par mūzikas daudzumu programmā 20–30% apmērā piemērojamais tarifs apstiprināts 1,5%, bet par 30–40% piemērojamais tarifs apstiprināts 2%. Konkurences padome secināja, ka AKKA/LAA noteiktie autoratlīdzības tarifi nav uzskatāmi par pārmērīgiem. Šāds atzinums pamatots ar citu valstu kolektīvā pārvaldījuma organizāciju sniegto informāciju par piemērojamiem tarifiem savu valstu raidorganizācijām. AKKA/LAA noteiktie autoratlīdzības tarifi nav uzskatāmi par pašiem zemākajiem, bet tie ir vieni no zemākajiem un ir samērojami ar citu valstu kolektīvā pārvaldījuma organizāciju noteiktajiem autoratlīdzības tarifiem. Tādējādi Konkurences padome atzina, ka AKKA/LAA savās darbībās nepārkāpj Konkurences likuma 13.panta 4.punkta noteikumus. Šos secinājumus par AKKA/LAA apstiprināto autoratlīdzības tarifu samērīgumu ir atzinusi par pareiziem Administratīvā apgabaltiesa 2010.gada 14.janvāra spriedumā lietā Nr.A43000108, ar kuru noraidīta LRA sūdzība par minēto Konkurences padomes lēmumu, un arī Senāta Administratīvo lietu departaments, kas ar savu 2010.gada 15.novembra spriedumu apgabaltiesas spriedumu atstājis negrozītu.

Līdz ar to kā nepamatoti noraidāmi atbildētājas argumenti par prasītājas dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, tarifu pārmērību un netaisnīgumu.

Šajā tiesvedībā nav nozīmes pušu strīdam par iespēju piemērot CISAC rekomendācijas, uz kurām pamatojoties, AKKA/LAA nosaka savus tarifus, jo tarifu veidošanas mehānisma un apmēra pamatotība un samērība jau ir izvērtēta administratīvajā procesā.

Nav pamatots pretpasībā prasītais atlīdzības apmērs, kas matemātiski aprēķināts no citā lietā noteiktās raidorganizācijas ieņēmumu un mūzikas izmantojuma procentuālās attiecības (2% apmērā no AS „Radio SWH” ieņēmumiem pie 60% mūzikas izmantojuma), turklāt radio raidorganizācijai, nevis televīzijas raidorganizācijai.

No pretpasības un apelācijas sūdzības redzams, ka atbildētāja tarifu nesamērību raksturo ar šo tarifu maiņu, proti, ka no 2005.gada 1.janvāra autoratlīdzības apmērs kļuva septiņas astoņas reizes lielāks nekā 2001. vai 2004.gadā par identiska apjoma mūzikas izmantojumu, bet 2007.gada 7.jūlijā tarifi tika pazemināti no 5,5% uz 2% un 1,5%.

Nemot vērā šīs ievērojamās izmaiņas, kuras prasītāja lietā nav pamatojusi, 5,5% tarifa piemērošanai atlīdzības noteikšanā nav iemesla. Turklāt prasītāja prasībā norādījusi, ka saskaņā ar tās pēdējiem tarifiem par pieņemamu uzskatāma 1,5% atlīdzība pie 30% mūzikas izmantojuma īpatsvara atbildētājas programmās. Arī šo iemeslu dēļ par taisnīgu atzistama atlīdzība, kas atbilst AKKA/LAA padomes 2007.gada 5.jūlija sēdē apstiprinātajiem tarifiem televīziju raidorganizācijām, t.i., 1,5% par 20–30% mūzikas daudzumu programmā un 2% par 30–40% mūzikas daudzumu programmā.

Atbildētāja nav pamatojusi, kāpēc tarifs 2% no raidorganizācijas ieņēmumiem pie 30–40% un 1,5% no raidorganizācijas ieņēmumiem pie 20–30% muzikālo darbu izmantojuma īpatsvara atbildētājas programmās būtu netaisnīgs un nesamērīgs. Tāpat nepamatots ir prasītājas apelācijas sūdzībā norādītais arguments, ka, pat teorētiski konkretizējot pušu sarakstē pausto gribu, nevarot nonākt pie autoratlīdzības lieluma, kas būtu mazāks par 1,6% no televīzijas attiecīgā gada ieņēmumiem, ko iepriekš piedāvājusi atbildētāja. Prasītāja pati ir atzinusi, ka atbilstoši noteiktajiem pēdējiem tarifiem par pieņemamu uzskatāma 1,5% atlīdzība pie 30% mūzikas izmantojuma īpatsvara atbildētājas programmās.

[4.5] Pusēm ir strīds par to mūzikas izmantojuma īpatsvaru atbildētājas programmās, pie kura piesaistāms nosakāmais procents no atbildētājas ieņēmumiem.

Pirmkārt, pusēm ir strīds, vai par pamatu ņemams muzikālo darbu izmantojuma īpatsvars, vai tikai AKKA/LAA pārstāvēto autoru muzikālo

darbu izmantojuma īpatsvars. Konkrētajā lietā ir pamats apspriest muzikālo darbu izmantojuma īpatsvaru, nesašaurinot to ar AKKA/LAA pārstāvēto autoru muzikālo darbu izmantojuma īpatsvaru. No pretpasības pieteikuma redzams, ka tā ir celta un pirmās instances tiesā izskatīta par atlīdzības noteikšanu atbilstoši mūzikas izmantojuma īpatsvaram, nevis AKKA/LAA pārstāvēto autoru muzikālo darbu izmantojuma īpatsvaram. Līdz ar to apelācijas instances tiesā atbildētāja grozījusi savas pretpasības priekšmetu, kas nav pieļaujams (*Civilprocesa likuma 418.panta pirmā daļa*).

Turklāt, tā kā tiek noteikta 2005.gada 19.aprīļa līgumā paredzamā atlīdzība, jāņem vērā šajā līgumā un sarunās pirms līguma noslēgšanas paustais pušu nodoms par darbu izmantojuma īpatsvaru. No sapulces protokola redzams, ka puses lieto jēdzienu „mūzikas īpatsvars”, to nesašaurinot. Savukārt no līguma 3.9.punkta skaidri izriet kopējā mūzikas izmantojuma piemērošana atlīdzības noteikšanā. Nevar mūzikas īpatsvaru rēķināt kā AKKA/LAA pārstāvēto autoru mūzikas īpatsvaru, tajā pašā laikā uzliekot AKKA/LAA pienākumu izmaksāt atlīdzību visiem autoriem.

Otrkārt, pusēm ir strīds arī par to, kāds ir bijis kopējais mūzikas izmantojuma īpatsvars atbildētājas programmās. Apelācijas instances tiesai iesniegtajos paskaidrojumos prasītāja norādījusi, ka, izlases kārtībā veicot divu nedēļu (no 2009.gada 23.augusta līdz 2009.gada 29.augustam un no 2011.gada 4.jūnija līdz 2011.gada 10.jūnijam) pilnu atbildētājas raidīto programmu pārbaudi, konstatēts, ka kopējais muzikālo darbu īpatsvars SIA „Latvijas Televīzija” programmās 2009.gadā pat bez reklāmu mūzikas uzskaites bija 35,26%, bet 2011.gadā – 31,44%. Savukārt atbildētāja apelācijas instances tiesai iesniegtajos paskaidrojumos norādījusi, ka muzikālo darbu izmantojuma kopējais īpatsvars atbildētājas programmās no 2009.gada 23.augusta līdz 2009.gada 29.augustam bija 26,13% un no 2011.gada 4.jūnija līdz 2011.gada 10.jūnijam – 24,99%.

Tātad pēc būtības pusēm ir strīds par mūzikas izmantojumu 10% robežās – aptuveni no 25% līdz 35%.

Novērtējot pierādījumus, secināms, ka nevienas puses iesniegtie pierādījumi nav tādi, kas nešaūbīgi ļautu konstatēt patieso mūzikas izmantojuma īpatsvaru atbildētājas programmās. Tā kā nevienas puses iesniegtie pierādījumi nepierāda precīzu mūzikas izmantojuma daudzumu, bet atlīdzības apmērs līgumā ir jānosaka, tas darāms citādā veidā.

No AKKA/LAA tarifiem redzams, ka tie paredz atlīdzības apmēru atšķirīgu procentu veidā no ieņēmumiem pie atšķirīga mūzikas izmantojuma daudzuma programmās. Robežās no 10 līdz 50% mūzikas daudzuma ieņēmumu procents mainās ik pēc 10%: pie 10–20% mūzikas daudzuma programmās – 1%, pie 20–30% mūzikas daudzuma programmās – 1,5%,

pie 30–40% mūzikas daudzuma programmās – 2% utt. Pusēm nav strīda par šāda principa piemērošanu, proti, ka pie atšķirīga mūzikas izmantojuma daudzuma atšķiras procenti no ieņēmumiem. Taču lietā nav pamatojuma, kādēļ atlīdzības lielums mainās tieši pie 10, 20 vai 30%, nevis, piemēram, pie 15, 25 vai 35%.

Pusēm pastāv strīds par mūzikas izmantojumu 10% robežās, tikai citu 10% robežās, proti, aptuveni no 25% līdz 35%. Ņemot vērā, ka atlīdzības lielums nosakāms uz laiku līdz 2012.gadam (ieskaitot), nevis uz nākamajiem gadiem, kad izmantojums, iespējams, varētu mainīties, konkrētās lietas apstākļos nosakāms konkrēts procentu apmērs no ieņēmumiem tieši uz mūzikas izmantojumu robežās no 25% līdz 35%.

Tā kā prasītāja 1,5% uzskata par pieņemamiem pie 30% mūzikas īpatsvara, tad nav būtiskas nozīmes pušu strīdam par mūzikas izmantojuma īpatsvaru atbildētājas programmās par prasībā norādīto laika posmu, kas svārstās par 5% virs vai zem šo 30% robežas.

Līdz ar to 2005.gada 19.aprīļa licences līguma 3.1.punktā paredzamais atlīdzības lielums nosakāms 1,5% no atbildētājas ieņēmumiem.

[4.6] Pušu strīda par to, vai prasītājas labā piedzenama kompensācija pēc tiesas ieskata (par 2005., 2006.gadu un 2007.gada janvāri un februāri) un zaudējumu atlīdzība par 2007.gada pārējiem 10 mēnešiem un 2008.gadu, vai arī autoratlīdzības parāds, risinājums ir atkarīgs no tā, vai tiek konstatēts autortiesību pārkāpums.

Ja ar šo spriedumu atzīts par noslēgtu 2005.gada 19.aprīļa licences līgums par vispārējās licences piešķiršanu atbildētājai, tad raidorganizācijas rīcība, izmantojot šos darbus licences līgumā paredzētajā veidā un apmērā, nav kvalificējama kā autortiesību pārkāpums Autortiesību likuma 68.panta pirmās daļas pirmā punkta izpratnē. Ar spriedumu, kurā licences līgums atzīts par noslēgtu no 2005.gada, muzikālo darbu izmantojums uzskatāms par legalizētu.

Nav nozīmes prasītājas iebildumam, ka atbildētāja nemaksāja pilnu maksu. Ja pusēm pastāv licences līgumiskās attiecības, tad prasītājai ir tiesības nevis uz prettiesiskas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzību, bet gan uz līguma izpildījumu – līgumā noteiktās maksas kā parāda piedziņu saskaņā ar Civillikuma 1587.pantu (tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma), Civillikuma 1652.pantu (parādnieka nokavējums (saistības izpildīšanas prettiesīgs novilcinājums) ar visām tā sekām iestājas pats no sevis, kad viņš palaidis garām termiņu, kas ar līgumu nolikts izpildīšanai).

Pirmās instances tiesa, piedzenot nevis autoratlīdzības parādu, bet gan kompensāciju un zaudējumus, šos apstākļus nebija novērtējusi pareizi.

[4.7] Tā kā licences līgums atzīstams par noslēgtu 2005.gada 19.aprīļa redakcijā, ieņēmumu bāze ir tāda, par kādu puses vienojušās šajā līgumā, proti, tā 3.2. un 3.3.punktā.

Ņemot vērā minēto, nosakāms, ka 2005.gada 19.aprīļa licences līguma 3.1.punktā paredzamais atlidzības lielums ir 1,5% no šajā licences līgumā definētajiem ieņēmumiem.

[4.8] Aprēķinot šo atlidzību, jāņem vērā nevis prasītājas prasībā norādītie dati par SIA „Latvijas Televīzija” ieņēmumiem, bet gan atbildētājas SIA „Latvijas Televīzija” iesniegtie dati par tās ieņēmumiem un atskaitījumiem, jo tie atšķirībā no prasītājas datiem atbilst 2005.gada 19.aprīļa līguma 3.2. un 3.3.punktā fiksētajai ieņēmumu bāzei. Atbilstoši šiem datiem SIA „Latvijas Televīzija” ieņēmumu bāze prasībā norādītajā laika posmā bija: 2005.gadā – 8 650 812 Ls (kopējie ieņēmumi 10 522 889 Ls mīnus atskaitījumi 1 872 077 Ls), 2006.gadā – 10 094 943 Ls (kopējie ieņēmumi 12 521 072 Ls mīnus atskaitījumi 2 426 129 Ls), 2007.gadā – 11 640 243 Ls (kopējie ieņēmumi 13 946 230 Ls mīnus atskaitījumi 2 305 987 Ls) un 2008.gadā – 13 194 563 Ls (kopējie ieņēmumi 15 276 673 Ls mīnus atskaitījumi 2 082 110 Ls).

No šīm summām 1,5% ir 129 762,18 Ls par 2005.gadu, 151 424,15 Ls par 2006.gadu, 174 603,65 Ls par 2007.gadu un 197 918,45 Ls par 2008.gadu.

Lietā nav strīda par atbildētājas faktiski samaksātajām summām, proti, ka par 2005.gadu atbildētāja samaksājusi 79 857,86 Ls, par 2006.gadu – 95 000 Ls, par 2007.gadu – 114 000 Ls, un par 2008.gadu – 10 287 Ls.

Lai noteiktu piedzenamo autoratlīdzības parāda summu, jau samaksātās summas ir atņemamas no ieņēmumu bāzes. Tādējādi par 2005.gadu nav samaksāta atlidzība 49 904,32 Ls, par 2006.gadu – 56 424,15 Ls, par 2007.gadu – 60 603,65 Ls un par 2008.gadu – 187 631,45 Ls, kopā – 354 563,57 Ls, kas piedzenama no atbildētājas prasītājas labā.

[4.9] No atbildētājas prasītājas labā piedzenami likumiskie 6% gadā no nesamaksātās summas līdz sprieduma izpildei.

[4.10] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 34.panta pirmās daļas 1.f) punktu, no atbildētājas prasītājas labā atbilstoši prasības apmierinātajai daļai piedzenama valsts nodeva 2053,69 Ls un par apelācijas sūdzību, pamatojoties uz šā likuma 34.panta ceturto daļu, no atbildētājas prasītājas labā atbilstoši prasības apmierinātās daļas starpībai apelācijas instancē piedzenama valsts nodeva 821,85 Ls, kopā – 2875,54 Ls.

Savukārt atbildētājas par pretprasības iesniegšanu samaksātā valsts nodeva 20 Ls piedzenama no prasītājas. Ņemot vērā, ka atbildētājas apelācijas sūdzība attiecībā uz piedzenamo summu apelācijas instancē netika atzīta par pamatotu ne pilnībā, ne daļēji, tad par apelācijas sūdzību samaksātā valsts nodeva atbildētājai nav atlidzināma.

Tā kā gan prasība, gan pretprasība ir apmierināmas daļēji, ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 9,54 Ls atbilstoši Civilprocesa likuma 42.panta pirmajai un otrajai daļai piedzenami valsts ienākumos no abām pusēm vienādās daļās – 4,77 Ls no katras.

Rēķini Nr.058/2008 un Nr.027/2009, konta pārskati, līgums par juridisko pakalpojumu sniegšanu un darbu uzskaitījumi apstiprina, ka prasītāja ir samaksājusi zvērinātam advokātam par saņemto juridisko palīdzību šajā lietā 3535,14 Ls, kas nepārsniedz Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punktā noteikto limitu – 5% no apmierinātās prasības summas 354 563,57 Ls jeb 17 728,18 Ls. Līdz ar to šī naudas summa piedzenama no atbildētājas prasītājas labā.

[5] Par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par atlīdzības lieluma noteikšanu 2005.gada 19.aprīļa licences līguma 3.1.punktā 1,5% pie 25%–35% mūzikas izmantojuma īpatsvara un atlīdzības 354 563,57 Ls piedziņu no atbildētājas prasītājas labā par laika posmu no 2005.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 31.decembrim kasācijas sūdzību iesniegusi atbildētājas pārstāve, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu šajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai. Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[5.1] Tiesa nepareizi iztulkojusi Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1. un 2.punktu. Nepamatota ir tiesas norāde, ka šā likuma 65.pants neattiecas uz vienošanās pienākumu par licenci darbu raidīšanai un ka ne likuma 65.un 66.pants, ne arī citi Autortiesību likuma panti neparedz AKKA/LAA pienākumu vienoties ar darbu izmantotājiem. Tiesas veiktajam šā likuma 65.panta pirmās daļas 1.punkta (un 65.panta) tulkojumam nav tiesiska vai loģiska pamatojuma. Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1.punktā autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijām noteiktais vienošanās pienākums ir piemērojams visos gadījumos, kad autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija slēdz licences līgumus ar darbu izmantotājiem.

[5.2] Tiesas sniegtais Autortiesību likuma 65.panta un 65.panta pirmās daļas tulkojums neatbilst Senāta judikatūrai līdzīgās lietās (*sk. Senāta 2004.gada 11.februāra spriedumu lietā Nr.SK-65/2004; Senāta 2004.gada 3.marta spriedumu Nr.SK-117/2004; Senāta 2009.gada 25.novembra spriedumu lietā Nr.SK-306/2009; Senāta 2011.gada 21.decembra spriedumu lietā Nr.SK-455/2011; Senāta 2011.gada 9.februāra spriedumu lietā Nr.SK-57/2011*). Līdz ar to tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu.

[5.3] Tiesa nepareizi iztulkojusi Autortiesību likuma 65.pantu saistībā ar šā likuma 40.panta pirmo un trešo daļu, izdarot nepareizu secinājumu,

ka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai nav pienākums vienoties ar darba izmantotāju atbilstoši 65.panta pirmās daļas 1.punktam. Tiesa nepamatoti nav ņēmusi vērā Autortiesību likuma 41.panta pirmo daļu, no kuras izriet, ka ikvienā gadījumā, kad tiek slēgts licences līgums, tostarp starp autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju un raidorganizāciju, visi tā noteikumi ir jānosaka, pusēm vienojoties.

Tiesa nav ņēmusi vērā, ka atbilstoši Autortiesību likuma 7.pantam autoru mantisko kolektīvā pārvaldījuma organizācija ir autortiesību subjektu pārstāvis, nevis autortiesību subjekts. Līdz ar to tai nepāriet autora mantiskās tiesības un to nevar atzīt par autoru, kuram pieder Autortiesību likumā noteiktās autora mantiskās tiesības.

Nepareizs ir tiesas viedoklis par Autortiesību likuma 15.panta ceturtajā daļā paredzētajām darba autora tiesībām uz atlīdzības saņemšanu.

Situācijā, kad autors un darba izmantotājs slēdz licences līgumu, abas puses vienojas par atlīdzības lielumu licences līgumā tāpat kā jebkurā līgumā. Līgums nevar būt vienpusējs.

Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1. un 2.punkts, kas paredz autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai pienākumu vienoties ar darbu izmantotājiem par licences līguma noteikumiem, nav pretrunā ar citām šā likuma tiesību normām, bet gan papildina tās, nosakot īpašu tiesisko regulējumu.

No Autortiesību likuma 66.panta pirmās daļas izriet autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas pienākums vienoties par licences līguma noteikumiem, kas apstiprina arī šā likuma 65.panta pirmās daļas 1.punktā noteikto.

[5.4] Nepamatota ir tiesas norāde, ka šajā lietā prevalē pamatprincips, kuram atbilstoši maksu par licenci nosaka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija pēc vienotiem tarifiem. Tiesas viedoklis, ka visiem darbu izmantotājiem ir jābūt vienādiem darbu izmantošanas noteikumiem, ir pretējs judikatūrā izteiktajai atziņai – likums neparedz, ka atlīdzība ir autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas vienpusēji noteiktie tarifi. Saskaņā ar Autortiesību likuma 41.panta pirmo daļu atlīdzības lielums tiek noteikts, pusēm vienojoties. Atbilstoši šā likuma 65.panta pirmās daļas 1.punktam par atlīdzības lielumu mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija vienojas ar darbu izmantotājiem.

Turklāt arī likuma „Par autortiesībām un blakustiesībām”, kas bija spēkā līdz 2000.gada 11.maijam, 52.panta 1. un 2.punkts kopsakarā ar 35.panta pirmo daļu paredzēja tādu pašu vienošanās par licences līguma un atlīdzības lieluma noteikšanas kārtību kā Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1. un 2.punkts.

Prasītājas vienpusēji noteiktie tarifi nav uzskatāmi par saistošu atlīdzību darbu izmantotājam, tos nedrīkst patvaļīgi noteikt un uzspiest, izmantojot monopolstāvokli. Turklāt šiem tarifiem nav aprēķina metodoloģijas, to apmērs tiek kراسi palielināts vai samazināts bez loģiska izskaidrojuma vai ekonomiska pamatojuma.

Nepamatota ir tiesas norāde, ka, ņemot vērā AKKA/LAA atrašanos dominējošā stāvoklī licences līgumu izsniegšanas tirgū Latvijas Republikas teritorijā, ir jānodrošina līdzvērtīgas atlīdzības noteikšana visiem darbu izmantotājiem, kam tarifi ir vispiemērotākais veids. Atbildētāja ir apstrīdējusi to, ka prasītāja vienpusēji mēģina noteikt atlīdzības lielumu tarifu veidā, nevis vienojoties.

Pretēji tiesas viedoklim, likumdevējs nav paredzējis autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas vienpusēji noteikto tarifu kontroles mehānismu. Neviens normatīvais akts neparedz, ka Konkurences padome kontrolē autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un tās vienpusēji noteiktos tarifus. Konkurences padome neveic pakalpojumu sniegšanas cenas regulēšanas funkciju, tā neuzrauga autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas noteikto tarifu izstrādāšanas procedūru, kā arī tarifu apmēru ne pirms, ne pēc licences līguma ar darbu izmantotājiem noslēgšanas.

Tādēļ nav pamatoti tiesas argumenti, ka likumdevējs būtu paredzējis autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas vienpusēji noteikto tarifu kontroles mehānismu. Lai gan tiesa spriedumā norādījusi, ka autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai pret visiem izmantotājiem ir jābūt vienādei attieksmei, prasītāja nav iesniegusi pierādījumus tam, ka AKKA/LAA būtu noslēgusi licences līgumus ar darbu izmantotājiem atbilstoši saviem vienpusēji noteiktajiem tarifiem.

Prasītāja, sistemātiski neievērojot ar tiesu spriedumiem noteiktos atlīdzības lielumus līdzīgās lietās, noteic atšķirīgus atlīdzības lielumus raidorganizācijām, kā arī atsakās vienoties par atlīdzības lielumu rakstveida licences līgumos.

Nepareizi iztulkojot Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1.punktu, tiesa nepamatoti noteikusi un aprēķinājusi atlīdzības lielumu, balstoties uz prasītājas vienpusēji noteikto tarifu 1,5% pie 25–35% mūzikas izmantojuma.

[5.5] Tiesa nepareizi iztulkojusi Autortiesību likuma 41.panta trešo daļu un Civillikuma 5.pantu, kā arī ir nepareizi attiecinājusi minētās tiesību normas uz konstatētajiem apstākļiem. No minētajām normām izriet, ka tiesai ir kompetence strīda gadījumā noteikt atlīdzības lielumu licences līgumā pēc saviem ieskatiem atbilstoši taisnības apziņai un vispārīgiem tiesību principiem. Turpretī apelācijas instances tiesa noteikusi atlīdzības lielumu pēc autoru mantisko tiesību pārvaldījuma organizācijas ieskata, proti, atbilstoši šīs

organizācijas tarifiem, pilnībā ignorējot darbu izmantotāju intereses. Līdz ar to, nosakot atlīdzību 2005.gada 19.aprīļa licences līguma 3.1.punktā, tiesa nav ievērojusi pašas deklarēto autoru un sabiedrības interešu līdzsvara principu.

[5.6] Kļūdains ir secinājums spriedumā, ka pie pašreizējā normatīvā regulējuma tiesai nav pamata noteikt mazāku atlīdzību nekā mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju tarifi, ja vien administratīvā procesa ietvaros tie nav atzīti par netaisnīgu cenu. Tiesa nepamatoti uzskatījusi, ka prasītājas vienpusēji noteikto tarifu samērīgums un taisnīgums ir pierādīti ar Konkurences padomes 2008.gada 13.februāra lēmumu, Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 14.janvāra un Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 15.novembra spriedumu administratīvajā lietā Nr.43000108. Civilprocesa likuma 96.pants neparedz, ka iestāžu un tiesu nolēmumi administratīvajās lietās atbrīvo lietas dalībnieku no minētajos nolēmumos konstatēto faktu pierādīšanas. Tādēļ tiesai nebija tiesiska pamata formāli atsaukties uz faktiem, kas ir konstatēti administratīvajā lietā. Līdz ar to tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu, jo nav ņēmusi vērā, ka prasītāja nav iesniegusi pamatojumu savu vienpusēji noteikto tarifu apmēram un to aprēķina metodoloģijai.

Nepareizs ir tiesas secinājums, ka radio un televīziju organizācijām būtu nosakāms atšķirīgs atlīdzības lielums.

[5.7] Nenovērtējot atbildētājas iesniegto mūzikas izmantojuma īpatsvara uzskaiti vispusīgi, pilnīgi un objektīvi, kā arī izdarot pretrunīgus secinājumus, tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 97.panta pirmās un trešās daļas noteikumus. Tāpat tiesa pārkāpusi šā likuma 192.panta noteikumus. Tiesa pareizi atzinusi, ka nav pamata kompensācijas un/vai zaudējumu piedziņai no atbildētājas sakarā ar autortiesību pārkāpumu atbilstoši Autortiesību likuma 68.pantam, jo nav noticis autortiesību pārkāpums, taču tajā pašā laikā piedzinusi no atbildētājas atlīdzību Ls 354 563,57, lai gan prasība par atlīdzības piedziņu netika celta.

Autortiesību likuma 69.panta un 69.¹panta tiesību normas nepiešķir AKKA/LAA tiesības prasīt autoratlīdzību no darbu izmantotāja, bet gan zaudējumus un kompensāciju pēc tiesas ieskata (*Autortiesību likuma 69.panta pirmās daļas 4.punkts redakcijā, kas bija spēkā līdz 2007.gada 28.februārim*).

Minētās tiesību normas nav tulkojamas paplašinoši. Nekonstatējot autortiesību pārkāpumu (prettiesisku rīcību), nav arī pamata piedzīt zaudējumus un/vai kompensāciju pēc tiesas ieskata par autortiesību pārkāpumu.

Līdz ar to tiesa, taisot spriedumu par neesošu prasības priekšmetu – autoratlīdzības piedziņu, ir pārkāpusi prasījuma robežas. Tiesa nav norādījusi, uz kādas tiesību normas pamata piedzinusi no atbildētājas atlīdzību 354 563,57 Ls.

[6] Par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība, un pretprasības apmierinātajā daļā pretsūdzību iesniedzis AKKA/LAA pārstāvis, lūdzot spriedumu šajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[6.1] Tiesa, izskatot lietu, pārkāpusi Civilprocesa likuma 97.panta trešo daļu, 189.panta trešo daļu, 190. un 192.pantu kopsakarā ar 432.panta otro daļu, kā arī šā likuma 426.panta pirmo daļu.

AKKA/LAA prasības būtība ir piedzīt no atbildētājas naudas summu (neatkarīgi no tās juridiskās kvalifikācijas kā kompensāciju pēc tiesas ieskata, zaudējumu atlīdzību vai autoratlīdzību) saskaņā ar AKKA/LAA noteiktajiem tarifiem.

Tiesa nav ņēmusi vērā AKKA/LAA prasības pieteikumā detalizēti izklāstītos apsvērumus par taisnīgas autoratlīdzības noteikšanu, kas sakrīt ar CISAC paredzētajiem autoratlīdzības noteikšanas pamatprincipiem.

Autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju prakse, ieviešot vienotus tarifus un tos identiski piemērojot visiem tirgus dalībniekiem, ir vispāratzīta prakse, jo bez tarifiem ir neiespējami vienoties ar visiem darbu izmantotājiem tā, lai tiem piemērotie darbu izmantošanas nosacījumi ir vienādi.

Tiesai, izskatot SIA „Latvijas Televīzija” pretprasību un nosakot licences līgumā autoratlīdzības lielumu, bija jāņem vērā ne tikai Autortiesību likuma un Civillikuma 5.panta normas, bet pasaulē pastāvošais autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma mehānisms.

Tiesa nepareizi iztulkojusi un piemērojusi Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas un Civillikuma 5.panta normu, jo tās nepareizi attiecinājusi uz konstatētajiem apstākļiem. Nevar uzskatīt par atbilstošu šīm tiesību normām tādu tiesas noteikto autoratlīdzību, kas atšķiras no parastajiem tarifiem pie vienāda muzikālo darbu izmantošanas veida un apmēra un kas tādējādi ir pretēja konkurences tiesībām.

[6.2] Tiesa nepamatoti par mūzikas izmantojumu no 30% līdz 35% šo 5% robežās būtībā pati noteikusi autoratlīdzības tarifu – 1,5%, kas atšķiras no AKKA/LAA noteiktajiem tarifiem, nostādot SIA „Latvijas Televīzija” kā vienu no tirgus dalībniekiem privilēģētākā stāvoklī nekā citus attiecīgā tirgus dalībniekus, kuri par mūzikas izmantojumu no 30% līdz 35% maksā 2% autoratlīdzību, tādējādi deformējot godīgu konkurenci, pārkāpjot taisnīguma un licences saņēmēju līdztiesības principus.

Nedz AKKA/LAA prasībā, nedz SIA „Latvijas Televīzija” pretprasības pieteikumā, nedz arī pušu apelācijas sūdzībās netika lūgts noteikt procentu apmēru no ieņēmumiem mūzikas izmantojumam robežās no 25% līdz 35%.

Līdz ar to tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 192.pantu un 426.panta pirmo daļu. Šāds apelācijas instances tiesas noteikts mūzikas izmantojuma īpatsvara diapazons robežās no 25% līdz 35% ir pretrunā ar 2005.gada 19.aprīļa licences līgumu.

Ja tiesa uzskatīja, ka tas vai cits muzikālo darbu izmantošanas īpatsvars lietā nav pierādīts ar pietiekami ticamiem pierādījumiem, tad tai bija pienākums noteikt atlīdzības lielumu atbilstoši AKKA/LAA apstiprinātajiem tarifiem jau pie cita (mazāka) muzikālo darbu izmantošanas īpatsvara, taču saglabājot šo īpatsvaru tajās robežās, kādas tās ir spēkā esošajos tarifos un kādas piemēro gan AKKA/LAA, gan citas raidorganizācijas.

[7] Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniedzis prasītājas pārstāvis, pauzdams viedokli, ka tā neatbilst likuma prasībām, tāpat paskaidrojumus sakarā ar pretsūdzību iesniegusi atbildētājas pārstāve, norādot, ka pretsūdzība nav pamatota un ir noraidāma.

Motīvu daļa

[8] Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošā sprieduma likumību pārsūdzētajā daļā attiecībā uz personām, kas spriedumu pārsūdzējušas vai pievienojušas kasācijas sūdzībai, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā.

Tas, kādā daļā spriedums ir pārsūdzēts, izriet no kasācijas sūdzības (pretsūdzības) satura. Ja kasācijas sūdzībā norādīts, ka spriedums tiek pārsūdzēts pilnā apmērā, neminot argumentus par tiesību normu nepareizu piemērošanu vai iztulkošanu attiecībā uz kādu atsevišķu sprieduma daļu, nav pamata uzskatīt, ka šajā daļā spriedums pārsūdzēts.

Prasītājas iesniegtajā pretsūdzībā, neraugoties uz apgalvojumu par sprieduma pārsūdzēšanu arī pretprasības apmierinātajā daļā, nav atrodams neviens motīvs, kas liecinātu, ka AKKA/LAA apstrīd apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu daļā, kurā atzīts par noslēgtu līdz 2012.gada 31.decembrim licences līgums tā 2005.gada 19.aprīļa redakcijā. Tādējādi, ievērojot Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā apzīmētās lietas izskatīšanas kasācijas instancē robežas, Civillietu tiesu palātas 2012.gada 2.februāra spriedums norādītajā daļā uzskatāms par stājušos likumīgā spēkā.

[9] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību pārsūdzētajā daļā attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā un pretsūdzībā, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka spriedums prasības apmierinātajā daļā atceļams.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka licences līguma muzikālo darbu izmantošanai pārraidītajās programmās noteikumus puses pārrunu

ceļā saskaņojušas, panākot attiecīgu vienošanos par darījuma būtiskām sastāvdaļām, izņemot par prasītājam maksājamās atlīdzības lielumu, jo līdzēju pozīcijas šajā jautājumā būtiski atšķiras.

Situācija, kad mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija, izpildot savas Autortiesību likuma 65.pantā noteiktās funkcijas un vienojoties par licences līguma noteikumiem, piešķir personai tiesības izmantot tās pārstāvēto autoru darbus, tomēr līdzēji nespēj rast kompromisu jautājumā par atlīdzības lielumu, noregulēta šā likuma 41.panta trešajā daļā, kas paredz, ja licences līgumā atlīdzības lielums nav konkretizēts, strīda gadījumā to nosaka tiesa pēc saviem ieskatiem.

Šāds licences līguma dalībnieku iespējamā konflikta atrisināšanas instruments, kādu likumdevējs izvēlējis, veidojot minētās normas juridisko konstrukciju, sistēmiski sasaucas ar Bernes 1886.gada 9.septembra konvencijas „Par literatūras un mākslas darbu aizsardzību” 11.*bis* pantu, kuram atbilstoši gadījumā, ja nav noslēgts licences līgums, autora tiesības saņemt atlīdzību nosaka kompetenta institūcija.

Tā kā licences līgums atzīts par noslēgtu, pareizs ir Civillietu tiesu palātas secinājums, ka lietā nodibināto apstākļu kontekstā ir pamats Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas piemērošanai, proti, atlīdzības jeb licences maksas noteikšanai pēc tiesas ieskata.

Ar strīda izšķiršanu pēc tiesas ieskata Civillikuma 5.panta izpratnē saprotams tiesai piešķirts pilnvarojums izspriest lietu pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem, lai tādējādi tiktu optimāli ņemtas vērā katra konkrētā dzīves gadījuma īpatnības un rasts iespējami taisnīgākais risinājums.

Juridiskajā literatūrā, skaidrojot Civillikuma 5.panta saturu, izteiktas atziņas, ka „[...] tiesnesim pirmām kārtām jāņem vērā visi izšķiramā dzīves gadījuma juridiski nozīmīgie apstākļi, kā arī objektīvi jāizvērtē savstarpēji sadūrušās intereses. [...] Kaut arī tiesnesim vienmēr jāvadās pēc šiem abiem kritērijiem, Civillikuma 5.pantā „taisnības apziņa” ir nostādīta priekšplānā, tādējādi izceļot tās dominējošo lomu [...]. Taču, lai noteiktu „pienācīgo”, kā tiesiski stabilizējošs kritērijs jāņem vērā arī „vispārīgie tiesību principi”, kas vienlaikus kalpo par „juridisku attaisnojumu” tiesneša radītajam tiesiskajam risinājumam” (sk. *Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 382.–384.lpp.*). Taisnība nav ne subjektīva, ne arī abstrakta parādība, tā tiek vai varētu tikt attiecināta uz jebkuru un ikvienu personu (sk. *Bitāns A. Tiesas ieskats un svarīgi iemesli civiltiesisku strīdu izskatīšanā// Juridiskā zinātne, LU, 2004, 124.lpp.*).

No minētā var secināt, ka lietas izspriešana pēc tiesas ieskata nenozīmē tiesneša individuālo izpratni par taisnību, bet gan nolēmuma balstīšanu

uz faktisko apstākļu objektīvu izvērtējumu un tiesību normās ietvertajām pamatidejām, kas raksturo tiesību būtību, kā arī konkrētās tiesību nozares specifiskās īpatnības.

Tādējādi, izšķirot strīdu par licences maksu, kas radies starp mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju un autoru darbu izmantotājiem, tiesai ne tikai jānoteic atlīdzības lielums, bet arī jāpamato, kādēļ tā piespriesto atlīdzību uzskatījusi par taisnīgu. Turklāt sprieduma pamatojumam jāatklāj, ka tiesa izvērtējusi visus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā, un nav balstījies uz subjektīviem, bet gan racionāliem juridiskiem apsvērumiem.

[10] Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka pārbaudāmajā spriedumā atspoguļotā pietiekami izvērsta un pārliecinošā argumentācija kopumā atbilst Civillikuma 5.pantā paredzētajai strīda izšķiršanas metodei.

[10.1] No sprieduma motīviem redzams, ka Civillietu tiesu palāta, pamatodamās uz lietas faktisko apstākļu izvērtējumu gan autortiesības, gan konkurenci regulējošo normatīvo aktu aspektā kā mērauklu, pēc kuras nosakāms atlīdzības lielums, izmantojusi AKKA/LAA padomes apstiprinātos tarifus, kas administratīvā procesa ietvaros atzīti par taisnīgu cenu. Atsaucoties uz pierādījumiem, kas apstiprina, ka minēto tarifu pamatojuma pārbaude veikta Administratīvā procesa likumā noteiktā kārtībā un ar spēkā stājušos Konkurences padomes 2008.gada 13.februāra lēmumu atzīts to samērīgums, nekonstatējot Konkurences likuma 13.panta (dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums) pārkāpumu, apelācijas instances tiesa noraidījusi atbildētājas šajā sakarā izvirzītos iebildumus.

Tādējādi ir pamats secinājumam, ka tiesa argumentējusi, kādēļ taisnīga licences maksa nevar tikt noteikta mazāka kā AKAA/LAA tarifi un kādēļ priekšroka dota tieši šādam risinājumam.

[10.2] Kasācijas sūdzībā iepriekš norādītā pieeja strīda izšķiršanai asi kritizēta, uzsverot, ka tiesa lietu izspriedusi pretēji Autortiesību likuma 41.panta pirmās daļas, 65.panta pirmās daļas 1. un 2.punkta normām, kurām atbilstoši licences atlīdzības lielums var tikt noteikts, vienīgi pusēm vienojoties, nevis pēc AKKA/LAA vienpusēji „uzspiestiem” tarifiem.

Augstākās tiesas Civillietu departaments šādam kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklim nepiekrīt. Tā kā tiesa, apmierinādama pretpasību, atzinusi par noslēgtu licences līgumu, kura jēga un mērķis ir sniegt tiesiski pamatotu iespēju atbildētājai izmantot AKKA/LAA pārstāvēto autoru darbus, savukārt prasītājai – saņemt atbilstīgu atlīdzību, nav nekāda iemesla uzskatīt, ka spriedumā izdarītie secinājumi būtu pretrunā ar Autortiesību likuma 41.panta pirmās daļas normu, kurā dota licences līguma definīcija.

Par kļūdainu atzīstams kasācijas sūdzības iesniedzējas pieņēmums, ka licences līguma nenoslēgšanā vainojama prasītāja, kura neesot izpildījusi

Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas 1. un 2.punktā paredzētos pienākumus. Šajā ziņā Civillietu tiesu palāta pamatoti norādījusi, ka minētajās normās dotais mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas funkciju raksturojums nav traktējams kā AKKA/LAA uzlikts pienākums noslēgt licences līgumu par katru cenu, bet gan ietver principu, kuram atbilstoši mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija nevar atteikt izsniegt vispārējo licenci kādai personai uz tādiem pašiem vai līdzvērtīgiem noteikumiem, uz kādiem tiek izsniegtas licences citām personām – autoru darbu izmantotājiem. Ja atbildētāja nepiekrita AKKA/LAA apstiprinātajiem tarifiem un otrādi – prasītājam nebija pieņemams atbildētājas piedāvātais licences maksas lielums, tad konflikta atrisināšanai katra no pusēm varēja nekavējoties izmantot Autortiesību likuma 41.panta trešajā daļā paredzēto atlīdzības noteikšanas mehānismu. Tiesiski nav attaisnojama nedz prasītājas bezdarbība, vairāku gadu garumā samierinoties ar stāvokli, kad tās pārstāvēto autoru darbi tiek izmantoti, atlīdzību maksājot vien daļēji, nedz atbildētājas rīcība, kas vērtējama kā autoru ar likumu aizsargāto tiesību uz atbilstīgu atlīdzību aizskārums. Lai gan 2005.gada 19.aprīļa vienošanās kvalificējama kā atbildētājam piešķirta atļauja izmantot autoru darbus, tomēr tas, pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, nenozīmē, ka, maksādama licences maksu pēc saviem subjektīviem ieskatiem, SIA „Latvijas Televīzija” nepārkāpj autoru tiesības. Minēto negroza apstāklis, ka atbildētājas rīcību „nevar traktēt kā AKKA/LAA pārstāvēto autoru tiesību ļaunprātīgu pārkāpšanu” (*sk., piem., Senāta 2009.gada 25.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-306/2009, 2011.gada 21.decembra spriedumu lietā Nr.SKC-455/2011*). Līdz ar to nepelna ievēribu lietas iztiesāšanas gaitā un arī kasācijas sūdzībā atbildētājas uzturētā pozīcija, ka atbildība par notikušo gulstas vienīgi uz AKKA/LAA.

Ņemot vērā, ka Autortiesību likuma 65.panta pirmās daļas normas jautājuma par licences maksas noteikšanu izspriešanu neietekmē, Augstākās tiesas Civillietu departaments nesaskata pamatu iedziļināties šo normu iztulkojuma pareizības pārbaudē.

[10.3] „[...] gadījumos, kad tarifi tiek noteikti par tādiem darbu lietošanas veidiem, uz kuriem attiecas autoru ekskluzīvā tiesība, parasti tie ir tiesību īpašnieki, kas tos nosaka vai arī deleģē šo kompetenci administrēšanas organizācijai. Tā kā organizācijas lielākoties dibina un kontrolē paši tiesību īpašnieki, būtībā viņi paši nosaka šo cenu.” (*sk. Grudulis M. Ievads autortiesībās. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 224.–225.lpp.*). „Tiesības, ko likums piešķir autoram, var īstenot autors, autora aģents vai mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija. Atļauja, ko visbiežāk izmanto kolektīvā pārvaldījuma organizācija, ir vispārējā jeb visaptverošā licence. Organizācija piedāvā darbu izmantotājiem visu savu pārstāvēto autoru darbu, par kuru

lietojumu jāmaksā atlīdzība atbilstoši tās noteiktajiem tarifiem.” (sk. *Shēpensa P. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma rokasgrāmata. Rīga: Kultūras ministrija, 2006, 17., 32.lpp.*).

Minētās juridiskajā literatūrā izteiktās atziņas, kurām Augstākās tiesas Civillietu departaments pievienojas, kopsakarā ar intelektuālā īpašuma aizsardzību regulējošos normatīvajos aktos nostiprināto pamatprincipu, kuram atbilstoši autoram garantētas ekskluzīvas tiesības noteikt atlīdzību, kāda pēc viņa domām pienākas par radītā darba izmantošanu (izņemot atsevišķus likumā īpaši paredzētus gadījumus, kad aizsargātos darbus visas sabiedrības interešu vārdā var lietot bez autora atļaujas, piemēram, Autortiesību likuma 20.pants), ļauj secināt, ka mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija, būdama autora pārstāve, ir tiesīga noteikt maksu par licenci. Maldīgs ir kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklis, ka Autortiesību likuma 15.pantā paredzētās izņēmuma tiesības, tostarp noteikt licences maksu, bauda vienīgi autors, par kādu nav atzīstama mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija, tādēļ neesot tiesiska pamata, lai tā noteiktu atlīdzību pēc sava ieskata, jo šā likuma 7.panta otrās daļas izpratnē autortiesību subjekti autortiesības uz darbu īsteno paši vai ar savu pārstāvju starpniecību (arī ar autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju starpniecību). Tādējādi, saņemdamā autora pilnvarojumu (vai pamatojoties uz likumā paredzētām pārstāvības tiesībām) AKKA/LAA kļūst par viņam piešķirto tiesību īstenotāju un tiek apveltīta ar pilnvarām rīkoties tiesību īpašnieka vārdā. Noslēdzot attiecīgu līgumu, autors nodod AKKA/LAA izņēmuma tiesības uz savu radošo darbu licencēšanu, kuras obligāts elements ir atbilstīgas atlīdzības noteikšana. To ievērojot, nevar atzīt par pareiziem kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentus, ka AKKA/LAA nepamatoti identificē sevi ar autoru un piesavinās vienīgi autoram piemītošās Autortiesību likuma 15.pantā noteiktās izņēmuma tiesības. Turklāt, kā pamatoti secinājusi Civillietu tiesu palāta, vienotu tarifu noteikšana ir efektīvs un piemērots līdzeklis vienlīdzīgas attieksmes pret visiem autoru darbu izmantotājiem nodrošināšanai, jo, ņemot vērā šo darbu izmantotāju daudzskaitlību, bez tarifiem nav iespējams vienoties ar visiem darbu izmantotājiem tā, lai tiem piemērotie licences līguma nosacījumi pie vienāda izmantošanas veida un apmēra būtu vienādi. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, lai veicinātu darbu lietotāju godīgu konkurenci, viena veida darbu lietotājiem tiek noteikti viena veida tarifi. Līdz ar to tie ir universāli un vienveidīgi piemērojami (sk. *Grudulis M. Ievads autortiesībās. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 225.lpp.*).

Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka nedz Autortiesību likums, nedz Latvijai saistošie starptautiskie līgumi neparedz mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijām neierobežotas tiesības pilnīgi brīvi lemt par licences maksu. Būtībā AKKA/LAA padomes apstiprinātajiem tarifiem ir priekšlikuma

juridiskā daba un šā iemesla dēļ nevar uzskatīt, ka tarifi, pēc kuriem tiek aprēķināta licences maksa jeb atlīdzība, darbu izmantotājiem būtu saistoši. Minētais izriet no Autortiesību likuma 41.panta normām, kurām atbilstoši licences atlīdzība nosakāma, pusēm vienojoties (pirmā daļa), savukārt, ja tāda nav panākta, strīda izšķiršana par atlīdzības lielumu nodota tiesas kompetencē (trešā daļa), kā arī apstākļa, ka AKKA/LAA, kas atrodas dominējošā stāvoklī licenču izsniegšanas tirgū Latvijas Republikas teritorijā, darbība ir pakļauta konkurences tiesību jomas normatīvajam regulējumam. Tādējādi, izstrādājot tarifus un piedāvājot tos autoru darbu izmantotājiem, AKKA/LAA jāreķinās ar Konkurences likumā noteiktiem ierobežojumiem.

Kasācijas sūdzībā minētais, ka Konkurences padome neuzrauga mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un neveic sniegto pakalpojumu cenas regulēšanas funkciju, kam var piekrist, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, tomēr nav arguments, lai atzītu par nepamatotu Civillietu tiesu palātas secinājumu, ka AKKA/LAA prasītās atlīdzības (tarifu) likumības un samērīguma kontroli Latvijas likumdevējs nodevis Konkurences padomes un pārsūdzības kārtībā administratīvo tiesu kompetencē. Senāts, izskatot biedrības „Latvijas Raidorganizāciju asociācija” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 14.janvāra spriedumu, ar kuru noraidīts minētās biedrības pieteikums par Konkurences padomes 2008.gada 13.februāra lēmuma atcelšanu, ir jau norādījis, ka „dominējošā stāvokļa izmantošana tiek novērtēta, pārbaudot, vai tirgus dalībnieka ekonomiskā darbība vēl ir objektīvi attaisnojama, kāda ir tās ietekme uz tirgu. Savukārt civiltiesiskā strīdā pārbauda vienīgi, vai prasītājam ir juridisks pamats prasīt noteikto labumu noteiktā tiesiskā attiecībā. Vispārējās jurisdikcijas tiesas nevērtē civiltiesisku strīdu no konkurences tiesību viedokļa” (sk. *Senāta 2010.gada 15.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-370/2010 11.punktu.*).

Ja AKKA/LAA padomes apstiprināto tarifu samērīgums un atbilstība taisnīgiem tirdzniecības noteikumiem tika izvērtēts Administratīvā procesa likumā paredzētajā kārtībā, tad vispārējās jurisdikcijas tiesai nav tiesisku šķēršļu izmantot administratīvo tiesu spriedumos ietvertos atzinumus savu secinājumu pamatošanai, neraugoties uz to, ka šiem spriedumiem nepiemīt prejudicialitāte. Pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, nav nekāda iemesla uzskatīt, ka par likumīgu atzīts Konkurences padomes lēmums būtu izslēdzams no pierādījumu loka, izšķirot strīdu, kāds radies izskatāmajā lietā.

Kasācijas sūdzību caurvij pret AKKA/LAA vērsti pārmetumi par tarifu vienpusēju noteikšanu, nepaskaidrojot aprēķina metodoloģiju un nesniedzot ekonomisku pamatojumu, taču lietas materiāli liecina, ka arī atbildētājas piedāvātais atlīdzības lielums ne ar ko pozitīvā nozīmē neatšķiras. Vienīgais šajā sakarā izvirzītais motīvs pamatots ar atsauci uz līdzšinējo tiesu praksi,

izskatot līdzīgas lietas, kas ir pretrunā ar kasācijas instances tiesas judikatūrā nostiprināto atziņu, ka par kritēriju atlīdzības apmēra noteikšanai nevar kalpot citā lietā noteikta šo maksājumu likme, jo katrs strīds izšķirams, ņemot vērā konkrētus apstākļus (*sk., piemēram, Senāta 2009.gada 25.novembra spriedumu lietā Nr.SK-306/2009*). Turklāt jānorāda, ka AKKA/LAA noteiktās atlīdzības lielums ir mainīga kategorija – laika gaitā tarifi tiek grozīti, ko apstiprina tiesas konstatētie apstākļi izskatāmajā lietā. Proti, līdz 2007.gada 7.jūlijam AKKA/LAA bija noteikusi tarifu 5,5% apmērā, kuru, izvērtējuma strīda apstākļos, Civillietu tiesu palāta atzina par pārmērīgu un nepamatotu. Šis secinājums prasītājas pretsūdzībā nav apstrīdēts.

Vienlaikus Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata par nepieciešamu norādīt, ka nolūkā novērst vai vismaz mazināt līdzīgas konfliktsituācijas nākotnē, AKKA/LAA nevajadzētu aprobežoties ar apgalvojumiem par noteikto tarifu atbilstību CISAC izstrādātajiem pamatprincipiem, bet būtu jācenšas sniegt sarunu partneriem pēc iespējas plašāku informāciju, kas skar autoru darbu izmantotājus interesējošos jautājumus, tostarp par tarifu veidošanas mehānismu. Šajā ziņā juridiskajā literatūrā, raksturojot vienošanās sarunas, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, trāpīgi atzīmēts, ka attieksmei pret darbu izmantotāju jābūt korektai, bet noteiktai. Pastāv zināmi sarunu risināšanas paņēmieni. Ļoti svarīgi sniegt pārliecināšus paskaidrojumus ar smaidu, bez pašapmierinātības. Organizācijai jāpamato pieprasītā atlīdzība (*sk. Shēpensa P. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma rokasgrāmata. Rīga: Kultūras ministrija, 2006, 34., 38.lpp.*).

[11] Kā iepriekš jau konstatēts (*sk. šā sprieduma 10.1.punktu*), Civillietu tiesu palātas secinājums, ka atbildētājas piedāvātais un pirmās instances tiesas noteiktais atlīdzības lielums ir nesamērīgi zems, tādēļ šis apmērs nosakāms, par pamatu ņemot AKKA/LAA padomes 2007.gada 7.jūlijā apstiprinātos tarifus (procentuālā izteiksmē no ieņēmumiem), izdarīts, balstoties uz lietas apstākļu un pierādījumu objektīvu izvērtējumu. Tāpat apelācijas instances tiesa argumentējusi, kādu apsvērumu dēļ minētie tarifi konkrētajā gadījumā atzīti par taisnīgu atlīdzību un noraidīti atbildētājas iebildumi, kuros AKKA/LAA vainota monopolstāvokļa ļaunprātīgā izmantošanā un pārmērīgi augstas atlīdzības pieprasīšanā. Savukārt kasācijas sūdzības iesniedzējas subjektīvs redzējums par lietā nodibinātiem apstākļiem un to nozīmību, kas atšķiras no spriedumā dotā šo pašu apstākļu juridiskā novērtējuma, nerada pamatu norādītā tiesas secinājuma apšaubīšanai. Ja tiesa Autortiesību likuma 41.panta trešajā daļā paredzētās kompetences ietvaros noteikusi licences maksu, tādējādi konkretizējuma licences līguma 3.1.punktu, tad, pretēji kasācijas sūdzībā minētajiem motīviem, nav iemesla runāt par to, ka attiecīgu

procentu no ieņēmumiem samaksas pienākumu atbildētājai „uzspiedusi” prasītāja. AKKA/LAA padomes apstiprināto tarifu kā kritērija taisnīgas atlīdzības noteikšanai izmantošana nebūt nenozīmē, ka tiesa strīdu nav izšķīrusi atbilstoši Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas prasībām.

Šā sprieduma 10.2. un 10.3.punktā jau izklāstīto apsvērumu dēļ Augstākās tiesas Civillietu departaments noraida arī pretšūdzības argumentus, kuros apstrīdēta Autortiesību likuma 41.panta trešās daļas piemērošanas pareizība, paužot viedokli, ka apelācijas instances tiesa esot nepamatoti piešķīrusi sev tiesības lemt par licences atlīdzības lielumu.

[12] Tiesa konstatējusi, ka atbildētāja par autoru darbu izmantošanu licences līgumisko attiecību pastāvēšanas laikā ar AKKA/LAA norēķinājusies tikai daļēji, kas bija pamats uzkrātā nesamaksātās atlīdzības parāda piedziņai no SIA „Latvijas Televīzija”.

Licences atlīdzības procentuālā likme, kas piemērojama, nosakot maksājamās atlīdzības apmēru naudas izteiksmē, ir tieši atkarīga no izmantoto autoru darbu īpatsvara, t.i., jo lielāks aizsargāto darbu izmantošanas īpatsvars, jo augstāka atlīdzības procentuālā likme. Citiem vārdiem, izmantotās mūzikas īpatsvara noteikšana lietotāja programmās ietekmē atlīdzības lielumu. Tādēļ, lai precīzi aprēķinātu atlīdzības summu, katrā ziņā svarīga nozīme ir izmantoto darbu uzskaitē. Darbu izmantotājam ir jāsniedz mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai atskaite par darbu izmantojuma intensitāti, savukārt minētās organizācijas pienākums, pilnvērtīgi pārstāvējot autoru intereses, ir rūpīgi izvērtēt, vai šī informācija saskan ar realitāti.

Lietai pievienotie pierādījumi apliecina, ka puses šo uzdevumu veikušas, tomēr AKKA/LAA uzstājot, ka atbildētājas sniegtā informācija neatspoguļo patieso stāvokli, bet SIA „Latvijas Televīzija” to noliedzot, radās strīds, kas prasīja tiesas izvērtējumu.

Kā redzams no sprieduma motīvu daļas, Civillietu tiesu palāta, izvērtējot pierādījumus, nākusi pie secinājuma, ka nevienas puses iesniegtie pierādījumi nav ticami, t.i., tādi, kas nešaubīgi ļautu konstatēt mūzikas izmantojuma patieso īpatsvaru. Šādos apstākļos tiesa atzina par iespējamu licences maksas summu noteikt „citādā veidā”, proti, grozot AKKA/LAA padomes apstiprinātajos tarifos piemēroto autoru darbu izmantošanas īpatsvara soli, kas robežās no 10 līdz 50% mūzikas daudzuma izteikts procentu desmitos – pie 10–20% mūzikas daudzuma maksājams 1,5% no ieņēmumiem, pie 20–30% mūzikas daudzuma – 2% utt.

Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka spriedumu daļā, ar kuru noteikts, ka licences līguma 3.1.punktā paredzamās atlīdzības lielums ir 1,5% un, ievērojot šo likmi, aprēķināta piespriedā parāda summa, nevar atzīt par tiesisku.

[12.1] No lietas materiāliem izriet, ka līdz strīda izskatīšanai apelācijas instances tiesā starp pusēm nav bijušas nekādas domstarpības jautājumā, kas attiecas uz atlīdzības procentuālo likmju noteikšanu atkarībā no darbu izmantojuma īpatsvara. Nedz pretpasības pieteikumā, nedz apelācijas sūdzībā par pirmās instances tiesas spriedumu, kurā, nosakot piedzenamās atlīdzības lielumu, pielietots aizsargājamo darbu izmantojuma intensitātes „procentuālais solis” robežās no 20–30, SIA „Latvijas Televīzija” nav apstrīdējusi. Arī Civillietu tiesu palāta spriedumā konstatējusi strīda neesību starp pusēm par šāda principa piemērošanas pamatotību.

Tādējādi Augstākās tiesas Civillietu departaments piekrīt pretsūdzības iesniedzējas argumentiem, ka apelācijas instances tiesai nebija likumīga pamata apšaubīt pušu saskaņīgi akceptētos darbu izmantojuma intensitātes „procentuālos soļus” – procentu desmitos un pēc savas iniciatīvas jeb patvaļīgi tos grozīt.

Preteji spriedumā secinātajam, apstākļiem, kas saistīti ar autoru darbu izmantojuma īpatsvaru atbildētājas programmās, katrā ziņā ir būtiska nozīme, jo, kā iepriekš jau minēts, palielinoties izmantojuma intensitātei, attiecīgi paaugstinās licences maksas likme, piemēram, pie 30–40% muzikālo darbu daudzuma licences maksas likme atbilstoši AKKA/LAA padomes apstiprinātajiem tarifiem, kurus tiesa ņēmusi par pamatu taisnīgas atlīdzības noteikšanai, ir 2%. Līdz ar to atzīstams – ja Civillietu tiesu palāta konstatēja, ka autoru darbu izmantojuma īpatsvars pārsniedza 30% robežu, tad nebija tiesiska pamata saglabāt likmi 1,5% apmērā, kas piemērojama pie izmantojuma no 20–30%.

Turklāt, kā pareizi atzīmēts pretsūdzībā, atkāpjoties no aizsargājamo darbu izmantojuma intensitātes „procentuālajiem soļiem”, kas ir AKKA/LAA apstiprināto tarifu neatņemama sastāvdaļa un kas vairāku gadu garumā tikuši vienādi piemēroti, nosakot licences atlīdzību visām raidorganizācijām, tiesa konkrētajā gadījumā ne vien pārsniegusi savas kompetences ietvarus, bet arī nonākusi acīmredzamā pretrunā ar pašas piesaukto licences saņēmēju līdztiesības principu.

[12.2] Par pamatotiem Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentus, kuros norādīts uz Civilprocesa likuma 97.panta pirmās un trešās daļas, 193.panta piektās daļas pārkāpumiem.

Tiesību doktrīnā, raksturojot likumā paredzēto pierādījumu vērtēšanas sistēmu, izteikts viedoklis, ka „[...] tā uzliek tiesai pienākumu sīki iedziļināties katra pierādījuma būtībā, salīdzinot to ar citiem, un piešķirt tam to nozīmi, kādu tas pelna pēc savas iekšējās vērtības. Uzliekot tiesai pienākumu norādīt pamatus un motivēt spriedumu, šī sistēma [...] piespiež tiesu dziļi pārdomāt,

vispusīgi apsvērt un analizēt pušu iesniegto pierādījumu materiālu [..]. [..] gadījumos, kad viens iesniegtais pierādījums runā preti otram, tiesa var piešķirt priekšroku vienam no šiem pierādījumiem [..].” (sk. *Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 349.lpp.*). To ievērojot, secināms, ka tiesai jāanalizē iesniegtie pierādījumi, kuriem ir nozīme strīda pareizam atrisinājumam, to kopumā un spriedumā jāargumentē, ar kādiem pierādījumiem pamatoti lietā nodibinātie apstākļi, kā arī jānorāda motīvi, kuru dēļ noraidīti tie vai citi pierādījumi. Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, apelācijas instances tiesa šo uzdevumu nav izpildījusi.

Civillietu tiesu palāta uzskatījusi par neiespējamu konstatēt AKKA/LAA pārstāvēto autoru muzikālo darbu izmantojuma patieso īpatsvaru atbildētājas programmās tā iemesla dēļ, ka šos apstākļus apliecinošiem pierādījumiem, ko iesniegušas abas puses, trūkst ticamības. Šādi argumenti pamatoti ar atsauci uz to, ka SIA „Latvijas Televīzija” iesniegtajos pierādījumos – mūzikas īpatsvara uzskaites dokumentos par 2009.gadu – nav iekļauta visa izmantotā mūzika, savukārt, prasītājas „uzskaitījums” veikts pēc televīzijas programmām, kuras nesaskan ar faktiski pārraidīto. Minētais ļauj konstatēt, ka, neraugoties uz nepieciešamību noteikt muzikālo darbu izmantojuma īpatsvaru SIA „Latvijas Televīzija” programmās licences līguma faktiskās darbības laikā, apelācijas instances tiesa izlases veidā vērtējusi vien pušu iesniegtos pierādījumus par šā īpatsvara uzskaiti 2009.gadā, taču citos dokumentos (sk. *lietas 3.sējuma 8.–22., 85.–406.lapu, 4.sējuma 11.–316.lapu*) iekļauto informāciju par apstākļiem, kas ietilpst pierādīšanas priekšmetā, spriedumā nav nedz pieminējusi, nedz analizējusi. Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, atklātās nepilnības muzikālo darbu izmantojuma uzskaitē, kuras radīja šaubas par atsevišķu pierādījumu ticamību, nedeva tiesai pamatu šīs šaubas attiecināt uz visu pierādījumu kopumu, vēl jo īpaši situācijā, kad neviena no pusēm neuzturēja pozīciju, ka kļūdu muzikālo darbu izmantojuma uzskaitē dēļ iesniegtie pierādījumi būtu noraidāmi pilnībā. Konstatētie trūkumi minētajos uzskaites dokumentos nevarēja būt iemesls, lai apstākļus, kuriem ir svarīga nozīme strīda pareizā izšķiršanā, nodibinātu, nevērtējot pierādījumus kopumā un savstarpējā sakarā, bet „citādā veidā”, kā to, konkrētajā gadījumā nepamatoti grozot muzikālo darbu izmantojuma „procentuālos soļus”, darījusi Civillietu tiesu palāta. Turklāt no sprieduma argumentācijas nav iespējams izsecināt, uz kādiem pierādījumiem balstīts tiesas atzinums par darbu izmantojuma daudzumu 25–35% robežās. Civilprocesa likuma 97.panta pirmās un trešās daļas, 193.panta piektās daļas pārkāpumus, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, ir pamats kvalificēt kā būtiskus, jo tie varēja novest pie lietas AKKA/LAA prasības apmierinātajā daļā nepareizas izspriešanas (*šā likuma 452.panta otrā daļa*), tādēļ spriedums minētajā daļā atceļams.

[13] Atceļot spriedumu, kasācijas sūdzības un pretsūdzības iesniedzējai saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.pantu atmaksājama drošības nauda.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 2.februāra spriedumu atcelt pārsūdzētajā daļā un šajā daļā nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt biedrībai „Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/ Latvijas Autoru apvienība” un I.S., kura drošības naudu samaksājusi valsts bezpeļņas SIA „Latvijas Televīzija” vārdā, drošības naudu 284,57 *euro* (divi simti astoņdesmit četri *euro*, 57 *centi*) katrai.

Spriedums nav pārsūdzams.

III. Spriedumi lietās, kas izriet no saistību tiesībām

Apdrošinātais risks kredītrisku apdrošināšanas līgumā un tā noteikšanas kritēriji

Ja apdrošinājuma ņēmēja, piegādājot preces ar pēcapmaksu, izlēmusi pati noteikt pircējam kredītlimitu, tai rūpīgi jāizvērtē sadarbība ar šo pircēju iepriekšējo divpadsmit mēnešu laikā, lai apzināti neizraisītu apdrošinātā riska (pircējs parādu nesamaksā līdz maksimālā kredītperioda beigām) iestāšanos. Proti, ir jāizvērtē pircēja objektīvā maksātpēja un turpmāko saistību neizpildes varbūtība (likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1.panta 5.punkts).

Rīgā 2014.gada 8.oktobrī

Lieta Nr.SKC-33/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese referente	A.Vītola,
tiesnese	A.Briede,
tiesnese	V.Cīrule,
tiesnese	A.Čerņavska,
tiesnese	I.Garda,
tiesnesis	V.Jonikāns,
tiesnesis	A.Keišs,
tiesnese	Ļ.Kušnīre,
tiesnesis	V.Maksimovs,
tiesnesis	N.Saleniēks,
tiesnesis	A.Strupišs,
tiesnese	E.Vernuša,
tiesnese	M.Zāģere,

ar tiesas sēdes sekretāri L.Mitri,

atklātā tiesas sēdē izskatīja civillietu sakarā ar SIA „Optimera Latvia” kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.februāra spriedumu SIA „Optimera Latvia” prasībā pret *Coface Austria Kreditversicherung AG* filiāli Latvijas Republikā (šobrīd nosaukums –

Compagnie francaise d' assurance pour le commerce exterieur Latvijas filiāle) par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Optimera Latvia” (turpmāk arī – apdrošinājumaņēmēja) 2010.gada 7.janvārī cēlusi prasību pret *Coface Austria Kreditversicherung AG* filiāle Latvijas Republikā (turpmāk arī – „Coface”) par apdrošināšanas atlīdzības un likumisko procentu piedziņu, lūdzot piedzīt apdrošināšanas atlīdzību 1250,53 Ls, likumiskos procentus 27,76 Ls, kā arī noteikt, ka likumiskie procenti 11% atbilstoši Civillikuma 1765.pantam piedzenami par laiku no 2010.gada 5.janvāra līdz sprieduma izpildei.

Prasības pieteikumā norādīts, ka starp „Coface” kā apdrošinātāju un SIA „Optimera Latvia” kā apdrošinājumaņēmēju 2008.gada 1.jūlijā noslēgts piegādātāja kredītrisku apdrošināšanas līgums, ar kuru noteikts kredītrisku apdrošināšanas segums SIA „Optimera Latvia” klientiem.

SIA „D.K. Eiro Būve”, ar kuru apdrošinājumaņēmēja bija noslēgusi pirkuma līgumu, nesamaksāja 1536,16 Ls par precēm, kas piegādātas laika posmā no 2009.gada 13.janvāra līdz 2009.gada 17.februārim.

SIA „Optimera Latvia” 2009.gada 24.februārī iesniedza „Coface” paziņojumu par SIA „D.K. Eiro Būve” kavētajiem maksājumiem, bet 2009.gada 21.jūlijā iesniedza attiecīgu apdrošināšanas atlīdzības pieteikumu. Taču „Coface” 2009.gada 20.oktobrī izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību atteica.

Prasītāja uzskata, ka „Coface” ir pienākums izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, jo apdrošināšanas līguma noteikumi ievēroti.

Tā kā apdrošināšanas segums ir 80%, izmaksājamā apdrošināšanas atlīdzība ir 1250,53 Ls.

Savukārt likumiskie procenti 27,76 Ls aprēķināti par laiku no 2009.gada 21.oktobra līdz 2010.gada 4.janvārim.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1509., 1587., 1765.pantu un likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 24.panta pirmo un otro daļu.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2010.gada 20.decembra spriedumu SIA „Optimera Latvia” prasība apmierināta daļēji, piedzenot no atbildētājas par labu prasītājai apdrošināšanas atlīdzību 1232,15 Ls, valsts nodevu 155,80 Ls un ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 3,30 Ls. Pārējā daļā prasība noraidīta.

[3] Apelācijas sūdzību par šo spriedumu iesniegusi atbildētāja, pārsūdzot spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta (t.i., par apdrošināšanas atlīdzības 1232,15 Ls piedziņu).

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētājas apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 17.februārī prasību noraidīja.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] Starp pusēm pastāv strīds par to, vai SIA „Optimera Latvia” ievērojusi 2008.gada 1.jūlijā noslēgtā apdrošināšanas līguma noteikumus, piešķirot SIA „D.K. Eiro Būve” maksimālo kredītlimitu, un vai atbildētājai ir pienākums izmaksāt prasītājai apdrošināšanas atlīdzību pēc minētā līguma (polises) noteikumiem par SIA „D.K. Eiro Būve” kavētajiem maksājumiem.

Pusēm ir atšķirīga izpratne par līguma noteikumu un terminu tulkojumu, tostarp par to, pēc kādiem kritērijiem vērtējama „apmierinoša tirdzniecības pieredze”, kas ir „negatīva informācija” un „līgumsaistību pildīšanas disciplīna”.

[4.2] Saskaņā ar apdrošināšanas līguma sadaļas „Speciālie noteikumi – Saraksts” 3.punktu „maksimālais kredītperiods” ir 150 dienas no rēķina izrakstīšanas. Tas ir maksimālais termiņš, ko apdrošinātais drīkst piešķirt rēķinu apmaksai saviem pircējiem apdrošināšanas līguma ietvaros.

Savukārt no SIA „Optimera Latvia” un SIA „D.K. Eiro Būve” 2008.gada 26.jūnijā noslēgtā līguma 3.1.punkta redzams, ka kredītperiods – rēķinu apmaksas termiņš, kuru prasītāja piešķīra SIA „D.K. Eiro Būve”, bija 14 dienas. Lietā nav pierādījumu, ka SIA „Optimera Latvia” minēto termiņu (14 dienas) būtu pagarinājusi līdz 150 dienām, kas ir „maksimālais kredītperiods” saskaņā ar apdrošināšanas līgumu.

[4.3] No SIA „Optimera Latvia” grāmatvedības programmas izdrukas un prasītājas paskaidrojumos apelācijas sūdzībai ietvertajām SIA „D.K. Eiro Būve” pavadzīmju-rēķinu tabulām redzams, ka laikā no 2008.gada 30.jūnija līdz 2009.gada 10.janvārim no 35 izrakstītajām pavadzīmēm-rēķiniem 14 dienu laikā apmaksātas 12, tas ir, mazāk nekā puse. Prasītāja atzina, ka SIA „D.K. Eiro Būve” rēķinus nav apmaksājusi pirkuma līgumā noteiktajā termiņā.

Tādējādi atbildētāja pierādījusi savu iebildumu pamatotību, ka prasītājas kliente SIA „D.K. Eiro Būve” regulāri pieļāvusi maksājumu kavējumus, kas SIA „Optimera Latvia” bija zināms.

Saskaņā ar līguma noteikumiem rēķina apmaksa pat ar vienas dienas nokavējumu ir uzskatāma par kavētu maksājumu un līguma nepildīšanu, bet, ja šādi kavējumi ir regulāri, tā ir atzīstama par negatīvu tirdzniecības pieredzi.

[4.4] Ievērojot līgumā ietverto terminu definējumu, par nepamatotu un līgumam neatbilstošu ir atzīstams prasītājas arguments, ka līguma sadaļā „Riskā modulis B3.04” ir noteikti tikai divi kritēriji, saskaņā ar kuriem patstāvīgi piešķirt kredītlimitu (klientam jāatrodas Latvijā un klientam divpadsmit mēnešu laikā nedrīkst būt rēķini, kas apmaksāti ar kavējumu virs 150 dienām).

Prasītājas norādītais, ka apdrošināšanas līguma sadaļā „Riskā modulis B3.04” kritēriji nav uzskaitīti tieši tādā veidā, kā norādīti atbildētājas apelācijas

sūdzībā, atbilst patiesībai. Taču vienlaikus līgumā ir atsaucē uz Vispārīgo noteikumu 11.punktā ietvertu terminu definīcijām, kuras ir piemērojamas, lai iztulkotu riska moduli ietvertos terminus, līdz ar to prasītājas iebildums nevar tikt atzīts par pamatotu. Prasītāja ir sašaurinājusi līguma nosacījumus, līguma iztulkošanai nav piemērojusi tajā ietvertās terminu definīcijas, nepamatoti pieņemot, ka tās klienta pieļautie termiņi, kas samaksai par precēm noteikti pirkuma līgumos, kavējumi nav uzskatāmi par termiņa kavējumiem apdrošināšanas līguma izpratnē.

Atbilstoši līguma sadaļas „Riskā modulis B3.04” 1.1.punkta „b” apakšpunktam prasītājai nebija pamata noteikt pastāvīgu kredītlimitu SIA „D.K. Eiro Būve”, jo no kontu izdrukām redzams, ka tirdzniecības pieredze ar šo klientu nevarēja tikt uzskatīta par apmierinošu. Prasītājai „negatīvā informācija” (līguma sadaļas „Vispārīgie noteikumi” 2.3.punkta „i”) apakšpunkts, 11.punkts) bija jāpaziņo atbildētājai, ko SIA „Optimera Latvia” nav darījusi, jo uzskatīja, ka kritērijs tirdzniecības pieredzes novērtēšanai ir 150 dienu kredīteriods, nevis rēķinā norādītais rēķinu apmaksas termiņš.

Turklāt no SIA „Optimera Latvia” un SIA „D.K. Eiro Būve” līguma 4.6.punkta izriet, ka prasītāja kavētu maksājumu gadījumā bija pieligusi sev tiesības pārtraukt preču piegādi, nepārdodot tās ar pēcmaksu, taču arī šīs tiesības prasītāja nav izmantojusi, lai gan tādējādi būtu varējusi nepieļaut situāciju, kurā neapmaksāto rēķinu skaits palielinās.

[4.5] Apdrošināšana pēc savas būtības ir līgums, ar kuru apdrošinātājs uzņemas saistību segt apdrošinātā nejaušus, no apdrošinātā gribas neatkarīgi radušos zaudējumus.

Civillikuma 1776.pants paredz, ka cietušais nevar prasīt atlīdzību, ja viņš pats varējis zaudējumus novērst, ievērojot pienācīgo rūpību (1646.pants).

[4.6] Lietas izskatīšanas gaitā guvis apstiprinājumu atbildētājas norādītais, ka prasītāja, piešķirot SIA „D.K.Eiro Būve” maksimālo kredītlimitu, nav ievērojusi līguma nosacījumus, līdz ar to apdrošinātājam bija pamats atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību.

[5] Kasācijas sūdzību par šo spriedumu iesniegusi SIA „Optimera Latvia”, lūdzot spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[5.1] Tiesa nepamatoti secinājusi, ka lietā ir strīds par „maksimālā kredītlimita” piešķiršanas nosacījumiem, jo saskaņā ar polisi netiek piešķirts „maksimālais kredītlimits”.

[5.2] Tiesa nepamatoti devusi priekšroku atbildētājas līguma terminu un definīciju tulkojumam, kas nav balstīts uz polisi norādīto.

Līgumā minētās definīcijas un termini nav vērtēti kopsakarā ar visiem līguma noteikumiem.

Apdrošināšanas līgumā noteiktais jēdziens „maksimālais kredītperiods” nepareizi iztulkots kā preces apmaksas termiņš 14 dienās, lai gan tas ir 150 dienas pēc rēķina izrakstīšanas. Līdz ar to pavisam citādāk tiek saprasti nosacījumi, kad apdrošinājuma ņēmēja ir tiesīga saviem klientiem patstāvīgi noteikt kredītlimitu.

Savukārt „apmierinošu tirdzniecības pieredzi” varēja vērtēt un tā bija jāvērtē pēc apdrošināšanas līgumā minētajām vērtībām. Atbildētāja deva iespēju prasītājam pašai vērtēt, kas ir „apmierinoša tirdzniecības pieredze”, nepaskaidrojot, kā to darīt. Turklāt atbildētāja pati atšķirīgi skaidro apdrošināšanas līgumā minētā termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” jēgu.

Jāņem vērā, ka celtniecības nozarē ir raksturīgi rēķinu apmaksas ilgstošāki kavējumi.

Nav vērtēts līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” „otrais nosacījums” patstāvīgi noteiktā limita piešķiršanai: visiem „parādiem” saskaņā ar jebkuru pirkuma līgumu 12 mēnešu laikā pirms piegādes, preču nosūtīšanas vai pakalpojumu izpildes jābūt nomaksātiem „maksimālā kredītperioda” laikā. Nosacījums, uz kuru pamatots atteikums („apmierinošas tirdzniecības pieredzes” vērtējums), ir pārāk vispārīgs, salīdzinot ar minēto „otro nosacījumu”.

[5.3] Tiesa spriedumā norādījusi, ka prasītāja nav izmantojusi pielīgto tiesību kavētu maksājumu gadījumā pārtraukt preču piegādi pircējai SIA „D.K.Eiro Būve”, taču apdrošinātājas atteikumā šāds apstāklis nav minēts kā kritērijs neapmierinošai tirdzniecības pieredzei.

„Coface” 2009.gada 20.oktobra atteikumā izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību nav norādījusi nevienu „negatīvas informācijas” gadījumu, par kuru SIA „Optimera Latvia” būtu pienākums paziņot. Tādējādi tiesai nebija iemesla atsaukties uz „negatīvu informāciju”.

Senāts jau 2003.gada 3.decembra spriedumā lietā Nr.SKC-584/2003 atzinis, ka tiesai jāpārbauda apdrošinātāja konkrētā atteikuma motivējums, nevis citi apstākļi, kas minēti tiesvedības laikā.

[5.4] Tiesa kļūdaini uzskatījusi, ka „neapmierinoša tirdzniecības pieredze” uzskatāma par „negatīvu informāciju”. Līgumā tas nav minēts. Secinājums, ka „negatīva informācija” ir jebkurš kavēts maksājums, neatbilst apdrošināšanas līgumā noteiktajai „negatīvas informācijas” definīcijai, jo tajā nav iekļauts „kavēts maksājums”, savukārt ar „kavētu maksājumu” netiek saprasta „negatīva informācija”. Abi jēdzieni izslēdz viens otru.

[5.5] Tiesa atsaukusies uz „līgumsaistību pildīšanas disciplīnu”, taču spriedumā nav pamatojuma, kāpēc tas uzskatīts kā nosacījums kredītlimita piešķiršanai. Līguma sadaļas „Zaudējumu modulis” 1.punktā norādīts, kas

saprotams ar saistību nepildīšanu konkrētā apdrošināšanas līguma izpratnē, proti, pircēja parādu nesamaksāšana līdz maksimālā kredītpēdoda (150 dienas) beigām.

[5.6] Tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 1646.pantu, konstatējusi vieglu neuzmanību, lai gan likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 24.panta trešajā daļā noteikts, ka apdrošinātājam ir pienākums izmaksāt atlīdzību, ja apdrošinātā riska iestāšanās izraisījusi apdrošinājuma ņēmēja, apdrošinātā, labuma guvēja vai trešās personas viegla neuzmanība un ja tas nav pretrunā ar apdrošināšanas līgumu. Apdrošināšanas līgumā nav minēts, ka viegla neuzmanības gadījumā tiek zaudētas tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību.

[5.7] Apdrošinātāja pati sagatavojusi noteikumus un tiem pievienotos moduļus (tie ir standarta noteikumi, kas katrā valstī pieejami savā valodā), turklāt noteikumi un moduļi ir tulkojumi, kas ne vienmēr ir precīzi un saprotami. Tāpēc, interpretējot konkrētā apdrošināšanas līguma noteikumus, ir jāpiemēro *contra proferentem* princips, atbilstoši kuram neskaidri līguma noteikumi interpretējami par sliktu tam, kurš tos rakstījis. Nav pieļaujama situācija, ka atbildētājas iztulkotie, neskaidrie līguma noteikumi tiek interpretēti par labu apdrošinātājai, kurai kā savas nozares speciālistei bija labāk zināms, ko nepieciešams norādīt līgumā, lai tas pareizi tiktu izpildīts un nerastos strīdi par lietoto vārdu un definīciju izpratni.

[5.8] Tiesa, taisot spriedumu, pārkāpusi Civilprocesa likuma 97.panta trešo daļu un 193.panta piekto daļu.

[6] Paskaidrojumos par kasācijas sūdzību atbildētāja norādījusi argumentus, lūgdama prasītājas kasācijas sūdzību kā nepamatotu noraidīt.

[7] Kasācijas instances tiesas sēdē prasītājas pārstāve kasācijas sūdzību uzturēja, bet atbildētājas pārstāvis to lūdza noraidīt.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts.

[8.1] Saskaņā ar likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1.panta 5.punktu apdrošināšanas līgums ir apdrošinātāja un apdrošinājuma ņēmēja vienošanās, ar kuru apdrošinājuma ņēmējs uzņemas saistības maksāt apdrošināšanas prēmiju līgumā noteiktajā veidā, termiņos un apmērā, kā arī izpildīt citas līgumā noteiktās saistības, savukārt apdrošinātājs uzņemas saistības, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, izmaksāt līgumā norādītajai personai apdrošināšanas atlīdzību atbilstoši apdrošināšanas līgumam.

Coface Austria Kreditversicherung AG Latvijas filiāle kā apdrošinātāja un SIA „Optimera Latvia” kā apdrošinājumaņēmēja 2008.gada 1.jūlijā noslēdza piegādātāja kredītrisku apdrošināšanas līgumu (polisi) GAC Nr.890001004, kura preambulas 2.punktā noteikts, ka līgums sastāv no:

- 1) šā dokumenta un Saraksta 9.punktā uzskaitītajiem Moduļiem,
- 2) Vispārīgajiem noteikumiem,
- 3) apdrošinājumaņēmējas iesniegtā apdrošināšanas seguma pieteikuma,

kas ir šī līguma pamatā.

Apdrošināšanas līguma sadaļas „Speciālie noteikumi – saraksts” 1.1.punktā noteikts, ka apdrošinātais darbības veids ir būvmateriālu vairumtirdzniecība.

Saskaņā ar līguma sadaļas „Vispārīgie noteikumi” 1.1.1.punktu kredītrisku apdrošināšana attiecas uz visiem neapstrīdētajiem parādiem, kas rodas šajā līgumā paredzēto darījumu rezultātā ar nosacījumu, ka preču piegāde vai nosūtīšana vai pakalpojumu sniegšana ir veikta šī līguma darbības laika ietvaros un attiecīgie rēķini ir nosūtīti pircējam rēķina maksimālā izrakstīšanas perioda laikā.

Maksimālais rēķina izrakstīšanas periods preču pārdošanas darījumos piecas dienas, sākot no piegādes datuma (Speciālie noteikumi – saraksts 4.punkts).

Savukārt minētā līguma sadaļas „Zaudējumu modulis A 2.02” 1.punktā „Apdrošinātais risks” puses noteikušas, ka saskaņā ar šo līgumu tiek segta parādu nemaksāšana apdrošinājumaņēmējai gadījumos, kad nemaksāšana ir tikai un vienīgi tās pircēja „komerciālā riska” finansiālās neveiksmes rezultāts sakarā ar: a) apdrošinājumaņēmējas pircēja maksātnespēju, b) apdrošinājumaņēmējas pircēja „saistību nepildīšanu” – pircējs nav pilnībā nomaksājis savu parādu apdrošinājumaņēmējai līdz maksimālā kredītperioda beigām un nemaksāšanas iemesls nav strīds vai risks, kas izslēgts no apdrošināšanas seguma.

Maksimālais kredītperiods – 150 dienas no rēķina izrakstīšanas par pārdotajām precēm vai sniegtajiem pakalpojumiem (*Speciālie noteikumi – saraksts, 3.punkts*).

[8.2] Kārtību un nosacījumus kredītlimita noteikšanai apdrošinājumaņēmējas pircējam reglamentē līguma sadaļa „Risku modulis B3.04”.

Kredītlimitu var noteikt gan apdrošinātāja, gan apdrošinājumaņēmēja.

Ja kredītlimita noteikšana pircējam tiek pieprasīta apdrošinātājai, tad apdrošinājumaņēmējai ir pienākums paziņot jebkādu negatīvu informāciju un par jebkādu kavētu maksājumu, kuram maksimālais kredītperiods izbeidzies pieprasījuma iesniegšanas dienā (*„Risku modulis B3.04”, 2.3.punkts*).

Savukārt, ja kredītlimitu, kas nepārsniedz pastāvīgi noteikto kredītlimitu 4000 Ls, saviem pircējiem nosaka pati apdrošinājumaņēmēja, tad vispirms

jāievēro līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” 1.1.punkta pirmās daļas noteikumi. Proti, 1) pircējam jāatrodas Latvijā, Lietuvā vai Igaunijā, 2) visiem parādiem saskaņā ar jebkuru pirkuma līgumu, ko pircējs varētu būt apdrošinājumaņēmējai parādā divpadsmit mēnešu laikā pirms piegādes, preču nosūtīšanas vai pakalpojuma izpildes, jābūt nomaksātiem maksimālā kredītperioda laikā. Apdrošināšanas segums šādā gadījumā ir 80%.

Tas nozīmē, ka tad, ja pircējs neatrodas kādā no minētajām valstīm vai iepriekšējo divpadsmit mēnešu laikā ir kavējis maksājumus virs 150 dienām, apdrošinājumaņēmējai nav tiesību pašai noteikt kredītlimitu.

Līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” 1.1.punkta „b” apakšpunktā noteikts, ka apdrošinājumaņēmēja pati var noteikt kredītlimitu pastāvīgi noteiktā kredītlimita ietvaros, balstoties uz apmierinošu tirdzniecības pieredzi ar pircēju divpadsmit mēnešu laikā pirms preču nosūtīšanas vai piegādes, kā lielāko nomaksāto bilanci pēdējo divpadsmit mēnešu laikā, tai pieskaitot 25%.

Tātad minētais punkts paredz, kādam pircējam un par kādu summu apdrošinājumaņēmēja ir tiesīga pārdot precī ar pēcapmaksu.

Apdrošināšanas līguma sadaļas „Vispārīgie noteikumi” 2.1.1.punkts paredz, ka apdrošinājumaņēmējai, piešķirot kredītu saviem pircējiem, jāievēro pienācīga piesardzība attiecībā gan uz kredīta summu, gan termiņu, un visi darījumi, ko sedz šis līgums, jāveic ar tādu pašu rūpību un apdomību, kā tiktu veikti neapdrošināti darījumi.

No minētā secināms, ka gadījumā, ja apdrošinājumaņēmēja, piegādājot preces ar pēcapmaksu, izlēmusi pati noteikt pircējam kredītlimitu, tai rūpīgi jāizvērtē sadarbība ar šo pircēju iepriekšējo divpadsmit mēnešu laikā, lai apzināti neizraisītu apdrošinātā riska (pircējs parādu nesamaksā līdz maksimālā kredītperioda beigām) iestāšanos. Proti, ir jāizvērtē pircēja objektīvā maksāspēja un turpmāko saistību neizpildes varbūtība.

Apdrošinātāja ir apdrošinājusi kredītrisku, apņemoties segt parādus pircēja finansiālās neveiksmes gadījumā, nevis uzņēmusies saistību pircēja vietā veikt maksājumus. Ņemot vērā konkrētajā gadījumā apdrošināto risku, iepriekš minētie līguma noteikumi būtībā kalpo par garantu tam, lai pati apdrošinājumaņēmēja neveicinātu apdrošinātā riska iestāšanos, piemēram, pārdodot preces pircējam, par kuru jau iepriekš ir zināms, vai tam būtu jāzina (jāparedz), ka pircējs nesamaksās (*sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.SKC-44/2014 9.1. un 9.2.punktu, 2014.gada 25.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKC-118/2014 7.2.punktu*).

[8.3] Lietā strīds ir par to, vai apdrošinājumaņēmēja, piegādājot preces ar pēcapmaksu pircējai SIA „D.K. Eiro Būve”, bija tiesīga patstāvīgi noteikt kredītlimitu.

Atbildētājas ieskatā, prasītāja nav ievērojusi līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” 1.1.punkta „b” apakšpunkta noteikumus, jo tirdzniecības pieredze ar pircēju SIA „D.K. Eiro Būve” pirms kredītlimita noteikšanas nebija apmierinoša, kas arī norādīts kā apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma pamats.

Termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” skaidrojums apdrošināšanas līgumā nav dots. Tāpat līgumā nav minēti nekādi kritēriji vai nosacījumi „apmierinošas tirdzniecības pieredzes” noteikšanai, kā arī nav paredzēti noteikumi, kuriem pastāvot, tirdzniecības pieredze vairs nevar tikt atzīta par apmierinošu.

Civillietu tiesas kolēģija konstatējusi, ka pusēm ir atšķirīgi viedokļi par minētā jēdziena saturu, kas arī atbilst lietas materiāliem.

Atbilstoši spriedumā konstatētajiem apstākļiem, laika posmā no 2008.gada 30.jūnija līdz 2009.gada 10.janvārim SIA „Optimera Latvia” piegādājusi preci SIA „D.K. Eiro Būve” pēc 35 pavadzīmēm-rēķiniem, no kuriem pirkuma līgumā noteiktajā 14 dienu termiņā apmaksāti 12 rēķini.

Tiesa secinājusi, ka rēķinu apmaksa pat ar vienas dienas nokavējumu uzskatāma par kavētu maksājumu un līguma nepildīšanu, bet, ja šādi kavējumi ir regulāri, tad tā atzīstama par negatīvu tirdzniecības pieredzi.

Konstatējot regulārus rēķinu samaksas kavējumus no SIA „D.K. Eiro Būve” puses, apelācijas instances tiesa pareizi secinājusi, ka šāda maksājumu disciplīna neliecina par apmierinošu tirdzniecības pieredzi, pamatojoties uz kuru prasītāja varēja pieņemt pozitīvu lēmumu par sadarbības turpināšanu ar pircēju uz atliktā maksājuma nosacījumiem un piešķirt patstāvīgi noteikto kredītlimitu. Tiesa pamatoti, atsaukdamās uz Vispārīgo noteikumu 11.punktā ietvertajām jēdzienu definīcijām, nozīmi piešķirusi tieši klientes maksājumu disciplīnai, proti, rēķinu samaksas termiņiem, jo saskaņā ar apdrošināšanas līguma noteikumiem kavēts maksājums ir tad, kad parāds nav samaksāts pirkuma līgumā norādītajā datumā, valūtā un vietā. Konkrētajā gadījumā SIA „D.K. Eiro Būve” kredītperiods – termiņš, kurā jāveic samaksa par preci, bija 14 dienas, kas regulāri tika kavēts. Nevar runāt par apmierinošu tirdzniecības pieredzi, kad pircējs regulāri kavē līgumsaistību izpildi un ir parādā pārdevējam par saņemto preci (no 35 piegādēm mazāk par pusi kliente ir apmaksājusi rēķinā noteiktajā termiņā) vai nepilda tiešā debeta līguma saistības, notiek pastiprināta maksājumu pasliktināšanās, kas apdrošināšanas līguma izpratnē ir negatīva informācija, kuru apdrošinājumaņēmējai ir pienākums nekavējoties ziņot apdrošinātājam.

Šādus secinājumus attiecībā uz līgumā ietvertā jēdziena „apmierinoša tirdzniecības pieredze” skaidrojumu Senāts, atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, atzinis par pareiziem arī citās tiesisko un faktisko apstākļu ziņā

līdzīgās lietās (*sk. Senāta rīcības sēdes 2013.gada 18.decembra lēmumu lietā Nr.SKC-692/2013 par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību par Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 26.marta spriedumu lietā Nr.C30369310 un Senāta rīcības sēdes 2013.gada 18.decembra lēmumu lietā Nr.SKC-1008/2013 par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību par Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 20.jūnija spriedumu lietā Nr.C30505610*).

[8.4] Kasācijas sūdzībā norādīts, ka tiesa nav pareizi izpratusi jēdzienu „maksimālais kredītperiods” un ka SIA „Optimera Latvia” tirdzniecības pieredze ar SIA „D.K. Eiro Būve” bija apmierinoša, jo visi rēķini tika samaksāti maksimālajā kredītperiodā – 150 dienās, kam Augstākās tiesas Civillietu departaments nepiekrīt tālāk minēto apsvērumu dēļ.

Maksimālais kredītperiods ir apdrošināšanas līgumā paredzētais maksimālais termiņš, līdz kuram apdrošinājuma ņēmēja ir tiesīga noteikt atlikto maksājumu, un parāda nesamaksāšana šajā termiņā (150 dienās) ir apdrošinātais risks (*līguma sadaļa „Zaudējumu modulis A2.02” 1.punkts*). Citiem vārdiem, ja parāds netiek samaksāts 150 dienās (maksimālajā kredītperiodā) un ir ievēroti visi pārējie nosacījumi, iestājas apdrošināšanas gadījums. Tātad tas ir lielums, kas attiecas uz apdrošināto risku. Savukārt par tirdzniecības pieredzi starp apdrošinājuma ņēmēju un tās klientu var spriest pēc tā, kā šīs personas pilda piegādes pirkuma līguma saistības. Proti, pirms piegādes apdrošinājuma ņēmējai ar pienācīgu apdomību un rūpību ir jāizvērtē, kā klients ir pildījis līdzšinējās saistības, vai maksājumu disciplīna bijusi apmierinoša, kas var liecināt par apdrošinātā riska iestāšanās iespējamību. Neatkarīgi par kādu maksimālo kredītperiodu vienojušās apdrošinājuma līguma slēdzējas, pircējam (klientam) ir saistoši pirkuma līgumā noteiktie samaksas termiņi. Pirkuma līgumā noteikto saistību izpildīšanas disciplīna ir mēraukla pircēja finansiālajām iespējām un maksātspējai, kas apdrošinājuma ņēmējai bija jāizvērtē, pirms noteikt klientam kredītlimitu pastāvīgi noteiktā limita ietvaros. Prasītāja, nosakot klientam rēķinu apmaksai tieši 14 dienu termiņu un nevis divus ar pusi mēnešus, būtībā ir paudusi savu attieksmi par tai pieņemamu tirdzniecības praksi. Apgalvojumam kasācijas sūdzībā, ka apdrošināšanas līgumā noteiktais „maksimālais kredītperiods” (kas turklāt, pusēm vienojoties, līguma darbības laikā var tikt mainīts) ir kritērijs klienta maksājumu disciplīnas (tirdzniecības pieredzes) izvērtēšanai, nav loģiska pamatojuma. Tas neatbilst nedz pušu starpā noslēgtajam apdrošināšanas līgumam, nedz apdrošināšanai kā tādai, kuras „pamatā ir nejaušību (neuzmanības) izraisītu seku neitralizēšana” (*sk. Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti. 1999.–2008. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 568.lpp.*) un šī nejaušība iepriekš nevar būt paredzama.

[8.5] Kasācijas sūdzībā nepamatoti norādīts, ka tiesa nepareizi konstatējusi strīda esamību par prasītājas tiesībām piešķirt SIA „D.K.Eiro Būve” „maksimālo kredītlimitu”.

Kā jau šī sprieduma 8.3.punktā norādīts, lietā ir strīds par to, vai apdrošinājuma ņēmēja, piegādājot preces ar pēcapmaksu pircējai SIA „D.K.Eiro Būve”, bija tiesīga patstāvīgi noteikt kredītlimitu. No apelācijas instances tiesas sprieduma nepārprotami izriet, ka tiesa ir analizējusi līguma noteikumus kopsakarā ar konkrētās lietas apstākļiem un, izmantojot līgumā ietvertās definīcijas, tulkojusi līgumu, vienlaikus izvērtējot, vai prasītāja ir izpildījusi apdrošināšanas līguma noteikumus, nosakot klientei SIA „D.K.Eiro Būve” kredītlimitu pastāvīgi noteiktā kredītlimita ietvaros. Tātad tiesa pareizi konstatējusi strīda esamību un ir to izšķīrusi. Spriedumā ierakstītais „maksimālais kredītlimits” tiesas argumentu pamatotību neietekmē.

[8.6] Tiesa spriedumā nav konstatējusi apdrošinājuma ņēmējas viegla neuzmanību. Tāpēc atsaucē kasācijas sūdzībā uz likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 24.panta trešo daļu (apdrošinātāja pienākums izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, ja apdrošinātā riska iestāšanās izraisījusi apdrošinājuma ņēmēja viegla neuzmanību) ir nevietā.

[8.7] Noslēdzot līgumu, apdrošinājuma ņēmēja apliecinājusi, ka ir saņēmusi visas līguma daļas, iepazinusies ar tām un piekrīt tām (*Speciālie noteikumi – saraksts, pēdējais teikums, sk. lietas 11.lapu*).

Var piekrist, ka puses ir noslēgušas sarežģītas struktūras līgumu, taču tajā ietverto noteikumu saturs, tostarp pušu tiesības un pienākumi, kā arī atbildība par līguma noteikumu nepildīšanu ir skaidri formulēta un nav divējādi saprotama (*sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 5.marta spriedumu lietā Nr.SK-44/2014*). Turklāt prasītāja pārstāve kasācijas instances tiesas sēdē apstiprināja, ka atbildētāja bija izskaidrojusi līguma sadaļas „Risku modulis B3.04” 1.1.(b).punktā noteikto kredītlimita aprēķināšanas principu. Līdz ar to kā nepamatoti noraidāmi kasācijas sūdzības argumenti, ka līguma noteikumi ir neskaidri, tādēļ, tos interpretējot, bija jāpiemēro *contra proferentem* princips un apdrošinātājai, kura sagatavojusi un tulkojusi līguma noteikumus, vajadzēja izteikties konkrētāk, lai nerastos strīdi par lietoto vārdu un definīciju izpratni.

[8.8] Konstatējot, ka līguma sadaļas „Risku modulis B3.04” 1.1.punkta otrās daļas „b” apakšpunkta nosacījums par apmierinošu tirdzniecības pieredzi konkrētajā gadījumā netika ievērots, secināms, ka SIA „Optimera Latvia” noteikt SIA „D.K.Eiro Būve” kredītlimitu nebija tiesības. Saskaņā ar apdrošināšanas līguma sadaļas „Vispārīgie noteikumi” 1.2.3.punkta ii) apakšpunktu līgums nesedz zaudējumus, ja apdrošinājuma ņēmēja nav ievērojusi kādus noteikumus, kas var būt piesaistīti kredītlimitam.

Līdz ar to prasība par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu pamatoti noraidīta.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.februāra spriedumu atstāt negrozītu, bet kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

**Tiesnešu Andas Vītolas, Vandas Cīrules, Valerijana Jonikāna,
Aivara Keiša, Ļubovas Kušnires, Aigara Strupiša
atsevišķās domas lietā Nr.SKC-33/2014**

[1] Civillietu departaments 2014.gada 8.oktobrī taisīja spriedumu, ar kuru atstāja negrozītu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.februāra spriedumu SIA „Optimera Latvia” prasībā pret Coface Austria Kreditversicherung AG filiāli Latvijas Republikā (šobrīd nosaukums – Compagnie française d’assurance pour le commerce extérieur Latvijas filiāle) par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu.

Nepiekrītam spriedumam turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

[2] Izskatāmajā lietā bija strīds par kredītrisku apdrošināšanas līguma izpratni un iztulkošanu, proti, par jēdziena „apmierinoša tirdzniecības pieredze” saturu.

[3] Civillietu departaments spriedumā konstatēja, ka līguma noteikumi ir skaidri formulēti un nav divējādi saprotami (*sk. sprieduma 8.7.punktu*). Taču no lietas materiāliem izriet, ka prasītāja tiesvedības laikā izteikusi četrus termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” dažādus skaidrojuma variantus (*sk. lietas 82., 83., 85., 109.lapu*), bet atbildētāja – piecus atšķirīgus variantus (*sk. lietas 43., 44., 62., 63., 98.lapu*).

Šādos apstākļos, it īpaši, kad pat atbildētāja – profesionāla apdrošināšanas tirgus dalībniece – tiesvedības gaitā ir izmantojusi piecus dažādus pašas sastādītajā līgumā lietotā jēdziena skaidrojumus, nav pamata nosaukt līguma noteikumus par skaidri formulētiem un viennozīmīgi saprotamiem.

Apelācijas instances tiesa strīdīgos līguma noteikumus nav iztulkojusi, līguma tiesisko pamatu un mērķi nav noskaidrojusi, spriedumā norādījusi vienīgi to, kas, tās ieskatā, ir „negatīva tirdzniecības pieredze”.

Tiesai bija jāpiemēro Civillikuma noteikumi par darījumu iztulkošanu, kā arī citi tiesību avoti. Gadījumā, ja saskaņā ar Civillikuma 1504.–1505.pantu līdzēju patieso nodomu nevar noskaidrot un no darījuma izriet dažādu iztulkojumu iespējas, tiesai jāpiemēro Civillikuma 1507.–1509.pants. Turklāt, ņemot vērā, ka strīdīgais darījums ir komercdarījums, jāņem vērā arī komerc tiesību doktrīna par komercdarījumu iztulkošanu.

Prasītāja kasācijas sūdzībā atsaukusies uz *contra proferentem* principu, saskaņā ar kuru šaubas par līguma noteikuma nozīmi tulkojamas par sliktu attiecīgā noteikuma sastādītājam. Ņemot vērā to, ka strīdīgos apdrošināšanas līguma noteikumus sastādījusi atbildētāja, kura turklāt ir profesionāla apdrošināšanas tirgus dalībniece, šā principa piemērošana konkrētajā situācijā, kad līguma sastādītājam vien ir piecas dažādas viena un tā paša līguma noteikuma interpretācijas, atbilstu gan Civillikuma 1508. un 1509.pantam, gan arī nebūtu pretrunā ar Civillikuma 1.pantu.

Arī Civillietu departaments spriedumā nav norādījis nevienu tiesību normu, kura izmantota vai būtu jāizmanto darījuma iztulkošanā.

[4] Nevar piekrist Civillietu departamenta sprieduma 8.3.punktā izteiktajiem secinājumiem par līguma iztulkošanu pēc būtības, proti, par kreditrisku apdrošināšanas līguma sadaļas „Riska modulis B03.04” 1.1.punkta „b” apakšpunktā minētā nedefinētā termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” skaidrojumu un tā noteikšanas kritērijiem.

Apelācijas instances tiesas izpratnē „apmierinoša tirdzniecības pieredze” nepastāv, ja ir regulāra maksājumu termiņu kavēšana, pat ja nokavējums ir viena diena.

Civillietu departaments spriedumā pareizi atzinis, ka līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” 1.1.punkta b) apakšpunktā norādītais jēdziens „apmierinoša tirdzniecības pieredze” ir saistāms ar apdrošinājuma ņēmējas pienākumu novērtēt pircēja, kuram tiek piešķirts kredītlimits, objektīvo maksāspēju un turpmāko saistību neizpildes varbūtību.

Savukārt kā pircēja objektīvās maksāspējas un turpmāko saistību neizpildes varbūtības novērtēšanas kritērijus Civillietu departaments spriedumā norādījis (*sk. sprieduma 8.3., 8.4.punktu*):

- 1) tiešā debeta līguma saistību izpildi,
- 2) rēķinu apmaksu pirkuma līgumā noteiktajā 14 dienu kredītperiodā,
- 3) „pastiprināta maksājumu pasliktināšanās” neesamību.

Šo triju kritēriju izvirzīšanai, lai konkretizētu jēdzienu „apmierinoša tirdzniecības pieredze”, nav pamata turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

[4.1] Tiešais debets ir norēķinu veids, ar kura palīdzību tiek nodrošināta automātiska rēķinu apmaksa. Apdrošinājuma ņēmēja ar pircēju SIA „D.K.Eiro Būve” tiešā debeta līgumu nav slēgusi, jo puses 2008.gada 26.jūnijā noslēgtajā komerciālā pirkuma līgumā vienojās par preču piegādi ar pēcapmaksu, kas ir pavisam cits norēķinu veids. Tādējādi izskatāmajā lietā tiešā debeta līguma saistību izpilde vispār nevar kalpot par kritēriju apdrošināšanas līgumā nedefinētā termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” skaidrojumam.

[4.2] Nevar piekrist Civillietu departamenta secinājumam, ka kreditrisku apdrošināšanas līgumā minētā „apmierinoša tirdzniecības pieredze” var būt tikai tad, ja pircēja rēķinus samaksā komerciālā pirkuma līgumā noteiktajā 14 dienu termiņā. Šis viedoklis pamatots ar šādiem apsvērumiem:

1) SIA „Optimera Latvia” galvenais darbības veids ir būvmateriālu vairumtirdzniecība. Ja SIA „Optimera Latvia” pircēji izsniegtos rēķinus apmaksā komerciālā pirkuma līgumā noteiktajā termiņā, zūd jēga un mērķis piegādātāja kreditrisku apdrošināšanas līguma noslēgšanai un apdrošināšanas prēmijas maksāšanai apdrošinātājai. Apdrošināšanas līguma noslēgšanas mērķis ir kreditrisku novēršana, turklāt kreditrisku rada nevis vienkārši maksājumu disciplīnas neievērošana, bet gan pircēja maksāspējas problēmas;

2) ja pircējs rēķinus samaksā komerciālā pirkuma līgumā noteiktajā termiņā, nav nekādas nepieciešamības vērtēt pircēja turpmāko saistību neizpildes varbūtību sakarā ar maksātnespējas risku. Turklāt rēķinu apmaksa līgumā noteiktajā termiņā automātiski un viennozīmīgi izslēdz iespēju, ka var būt „notikusi pastiprināta maksājumu pasliktināšanās”;

3) slēdzot līgumu, apdrošinātāja ir zinājusī par faktisko situāciju ar maksājumu kavējumiem Latvijas būvmateriālu tirgū. Prasītājas aizpildītās un atbildētājam iesniegtās *Globalliance pieteikuma anketas*, kura ir apdrošināšanas līguma sastāvdaļa un uz kuras pamata ir noslēgts apdrošināšanas līgums, „L” sadaļā (*sk. lietas 33.lapu*) ir norādīts, ka norunātais apmaksas termiņš ir 14–60 dienas, vidēji 30 dienas, taču faktiskais apmaksas termiņš vidēji ir 40 dienas. Turklāt atbildētājam kā profesionālam tiesisko attiecību dalībniekam bija jāzina, ka informācija par kreditriskiem ir publiski pieejama (*sk. Creditreform Latvijā SIA kredītmēdžmentu pētījums 2009.gadā, www.creditreform.lv/files/3775Petijums2009.pdf.*). Saskaņā ar minēto informāciju Latvijā komercdarījumos starp juridiskajām personām būvmateriālu vairumtirdzniecības nozarē 2008.gadā (t.i., gadu pirms neapmaksātajām preču piegādēm konkrētajā lietā) vidējais maksājumu kavējumu ilgums bija 45,8 dienas, ilgākais – 75,5 dienas. Šādā situācijā nav pamata uzskatīt vienas dienas kavējumu par neapmierinošu tirdzniecības pieredzi, pat ja šādi kavējumi ir bijuši vairāki;

4) maksājumu kavējumi var būt īslaicīgi un ilgstoši. Neliels (īslaicīgs) rēķina apmaksas kavējums vairāk norāda uz pircēja maksājumu disciplīnas, nevis maksātnespējas problēmām. Maksājuma kavējums pats par sevi nedod objektīvu pamatu izdarīt tūlītēju secinājumu par pircēja maksātnespēju. Konkrētajā gadījumā puses anketā, kura ir līguma sastāvdaļa, skaidri noteikušas, kad pircēja maksājuma kavējums ir būtisks un neattaisnojams, proti, ja tas ir ilgāks par 90 dienām, kas nozīmē, ka katrā ziņā pastāv pircēja maksātnespējas risks. Uz to norāda sadaļas nosaukums „Riskantie parādi” (*sk. Globalliance pieteikuma anketa „O” sadaļa, lietas 34.lapa.*). Šāda termiņa noteikšana atbildētājas sastādītajā līgumā norāda, ka tā piešķir nozīmi šim 90 dienu termiņam kā tādām, kurš norāda uz paaugstinātu risku. Šis līgumā noteiktais termiņš bija jāņem vērā tiesai, nosakot jēdziena „apmierinoša tirdzniecības pieredze” saturu;

5) kā kasācijas instances tiesas sēdē norādīja prasītājas pārstāve, SIA „Optimera Latvia” savā praksē pieļauj rēķinu apmaksas kavējumu līdz 70 dienām. Pēc šā termiņa pārsniegšanas pret kavētājiem tiek celtas prasības tiesā vai šķīrējtiesā. Tas norāda, ka pārdevējs, kurš ir profesionāls būvmateriālu tirgus dalībnieks, nesaskata paaugstinātu nemaksāšanas risku darījumos, kuru apmaksas kavējums nepārsniedz 70 dienas. Arī šis termiņš bija jāņem vērā tiesai, nosakot jēdziena „apmierinoša tirdzniecības pieredze” saturu;

6) līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” noteikumi neierobežo apdrošinājumaņēmējas tiesības piegādāt preces ar pēcapmaksu pircējam, kuram bijuši maksājumu kavējumi, bet gan noteic, ka šī iepriekšējā sadarbība un maksājumu disciplīna ir izvērtējama, lai apzināti neizraisītu apdrošināšanas riska (pircējs parādu nesamaksā līdz maksimālā kredīterperioda, kas ir 150 dienas no rēķina izrakstīšanas, beigām) iestāšanos;

7) ja pieņemtu, ka skaidrojums par apmierinošu tirdzniecības pieredzi (rēķini samaksāti līgumā noteiktā termiņā) ir pareizs, nedz no tiesas, nedz Civillietu departamenta sprieduma nav saprotams, kādēļ līguma sadaļas „Riska modulis B3.04” 1.1.punktā vispār iekļauts pirmais nosacījums „visiem parādiem iepriekšējo 12 mēnešu laikā jābūt samaksātiem 150 dienās”, kas nepārprotami pārsniedz komerciālā pirkuma līgumā minēto 14 dienu rēķinu apmaksas termiņu.

Civillietu departaments, atzīdams, ka „apmierinoša tirdzniecības pieredze” ir tad, ja rēķini samaksāti komercdarījumā noteiktajā termiņā, nav ņēmis vērā objektīvos kritērijus, proti, tirgus situāciju komercdarījumos starp juridiskajām personām Latvijā attiecīgajā nozarē un komercdarījumu praksi.

Prasītāja tiesvedības laikā vairākas reizes uzsvērusi, ka būvmateriālu vairumtirdzniecības nozarei raksturīgi ilgāki maksājumu kavējumi. Kasācijas instances tiesas sēdē prasītājas pārstāve norādīja, ka, ņemot vērā tirgū pastāvošo tendenci kavēt maksājumus, praksē ir pieņemts pēcapmaksas darījumos noteikt īsāku rēķinu apmaksas termiņu nekā piegādātājs faktiski var atļauties, apzinoties, ka saistības šajā termiņā var tikt neizpildītas. Nosakot pirkuma līgumā ilgāku rēķinu apmaksas termiņu, nav garantijas, ka saistības noteikti tiks izpildītas laikā un maksājumu kavējumu nebūs.

Preču piegāde ar pēcapmaksu sekmē piegādātāja pārdošanas apjoma pieaugumu, nostiprinot konkurētspēju tirgū. Tas, cik piegādātājs savā kredītpolitikā atļaujas būt liberāls vai konservatīvs, ietekmē klientu skaitu, apgrozījumu, konkurētspēju un arī peļņu. Ja tirgū vidējais maksājumu kavējums būvmateriālu vairumtirdzniecības nozarē Latvijā 2008.gadā bija 45,8 dienas, atteikšanās piegādāt preces pircējam, kurš maksājumu nav veicis pirkuma līgumā noteiktajā 14 dienu laikā, padarītu pārdevēju konkurētspējīgu salīdzinājumā ar citiem pārdevējiem. Tā arī ir tirgus specifika.

Lai apzināti neizraisītu apdrošinātā riska iestāšanos, turpinot piegādāt preces ar pēcapmaksu pircējam, kurš pieļāvis maksājumu kavējumu, objektīvi izvērtējama konkrētā pircēja rēķinu apmaksas disciplīna, tostarp maksājumu kavējumu ilgums un apjoms.

Coface polises administrēšanas vadlīnijās, kas izstrādātas, lai pārskatāmā formā sniegtu papildu informāciju par apdrošināšanas polisi (standarta noteikumi, katrā valstī tulkoti savā valodā), ir iekļauti arī noteikumi par patstāvīgi noteiktā kredītlimita administrēšanu. Proti, tai ir jābalstās uz

„pozitīvu tirdzniecības pieredzi” un tā var tikt piemērota pircējiem, ar kuriem pēdējo 12 mēnešu laikā ir bijusi sadarbība un kas kavējuši maksājumus ilgāk par 30 dienām (sk. www.coface.lv/content/download/...coface+Polices+vadlinijas+LV.pdf). Tas nozīmē, ka apdrošinātāja pati „pozitīvu tirdzniecības pieredzi” definējusi kā tādu, kad var būt maksājumu kavējumi, bet tie nav ilgāki par 30 dienām. Tātad nav saskatītas maksātpējas problēmas gadījumos, kad pieļauti nelieli (īslaicīgi) maksājumu kavējumi.

Līdz ar to Civillietu departamenta sprieduma rezultātā izveidojusies situācija, kad par „apmierinošu tirdzniecības pieredzi” atzīta tāda, kad nav maksājumu kavējumu, savukārt „pozitīva tirdzniecības pieredze”, kurai, spriežot pēc nosaukuma, neapšaubāmi būtu jābūt labākai par apmierinošu, pieļauj maksājumu kavējumus līdz 30 dienām. Šāda situācija ir neloģiska un pretrunā ar apdrošināšanas līguma noteikumiem.

[4.3] Civillietu departaments atzinis, ka nevar runāt par „apmierinošu tirdzniecības pieredzi”, jo notikusi „pastiprināta maksājumu pasliktināšanās”. Tajā pašā laikā nedz apgabaltiesas spriedumā, nedz Civillietu departamenta spriedumā nav norādīti apstākļi, uz kuriem attiecināta „pastiprināta maksājumu pasliktināšanās”.

No lietas materiāliem redzams, ka SIA „D.K.Eiro Būve” ilgākais maksājuma kavējums – 62 dienas – bija pēc diviem 2008.gada 10.septembrī izsniegtajiem rēķiniem attiecīgi par 16,03 Ls un 119,28 Ls. Sākot jau ar nākamo, 2008.gada 11.septembrī izsniegto rēķinu, kavēto dienu skaits samazinājās, ievērojami pieauga apmaksāto rēķinu summas (piemēram, pēc 2008.gada 15.septembra rēķina 2068,01 Ls, pēc 2008.gada 22.septembra rēķina 4696,50 Ls), pircēja veica arī avansa maksājumu, savukārt 4 rēķinus 2008.gada decembrī un 2 rēķinus 2009.gada janvārī (tieši pirms kredītlimita piešķiršanas) apmaksāja pirms līgumā noteiktā samaksas termiņa (sk. *lietas 37.lapu*).

Šie fakti apliecina to, ka ne tikai nepastāvēja maksājumu pasliktināšanās, bet, tieši otrādi, notika maksājumu uzlabošanās, ieskaitot maksājumus pirms rēķinā norādītā termiņa un pat avansā. Līdz ar to nevar piekrist Civillietu departamenta secinājumam par „pastiprinātu maksājumu pasliktināšanos”.

[5] Civillietu departaments norādījis, ka termina „apmierinoša tirdzniecības pieredze” iepriekš minēto skaidrojumu šajā spriedumā Senāts atzinis par pareizu citās tiesisko un faktisko apstākļu ziņā līdzīgās lietās, atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību par Rīgas apgabaltiesas spriedumiem. Taču no Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.C30505610 satura redzams, ka minētajā lietā bija strīds par citu priekšmetu, proti, par kredītlimita aprēķināšanas kārtību. Savukārt Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 26.marta spriedumā lietā Nr.C30369310 faktiskie apstākļi atšķirīgi, proti, SIA „Optimera Latvia” piešķīra kredītlimitu pircējam, pret kuru pati jau bija cēlusi prasību šķīrējtiesā par parāda un līgumsoda piedziņu, proti, ar kuru

prasītājai jau pastāvēja neapmierinoša tirdzniecības pieredze. Līdz ar to savā spriedumā Civillietu departaments ir atsaucies uz lietām, kuru faktiskie un tiesiski apstākļi būtiski atšķiras no izskatāmās lietas apstākļiem.

[6] Spriedumā ir norādīts: „Prasītājas pārstāve kasācijas instances tiesas sēdē apstiprināja, ka atbildētāja bija izskaidrojusi līguma sadaļas „Risku modulis B3.04” 1.1.(b) punktā noteikto kredītlimita aprēķināšanas principu” (*sk. sprieduma 8.7.punktu*). Uz šo apstākli Civillietu departaments atsaucas, lai pamatotu tēzi par to, ka noslēgtais līgums bija skaidrs un viennozīmīgi saprotams. Norādām, ka kasācijas instances tiesas sēdes gaita fiksēta, izmantojot tehniskos palīglīdzekļus, par ko izdarīta atzīme tiesas sēdes protokolā. Skaņu ieraksts apliecina, ka prasītājas pārstāve ir apstiprinājusi tikai faktu par apdrošinātājas atbildes saņemšanu 2009.gada 3.jūlijā, bet neapstiprina šīs atbildes saturu. Lietas materiālos nav atrodamā nedz apdrošinātājas minētā „atbilde”, nedz SIA „Optimera Latvia” jautājums. Līdz ar to šis arguments ir nederīgs, lai konkrētās lietas ietvaros pamatotu līguma skaidrību un viennozīmīgo saturu.

[7] Likums, kuru Civillietu departaments piemērojis, atzīstot, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir tiesisks un pamatots, nav norādīts. To ievērojot, nav iespējams izteikt viedokli par likuma tulkojumu vai likuma piemērošanu, kā tas paredzēts Civilprocesa likuma 472.panta piektajā daļā.

[8] Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatām, ka spriedums bija atceļams šādu apsvērumu dēļ:

[8.1] tiesai, nosakot jēdziena „apmierinoša tirdzniecības pieredze” saturu, bija jānoskaidro līdzēju griba, it īpaši ņemot vērā:

1) visu apdrošināšanas līgumu kopumā, tai skaitā Globaliance pieteikuma anketu, kura ir līguma sastāvdaļa (*sk. iepriekš 4.2. un 3.punktu*);

2) konkrētā tirgus specifiku (*sk. iepriekš 4.2.punkta 2.apakšpunktu*);

3) prasītājas profesionālo pieredzi kredītrisku izvērtēšanā attiecīgajā nozarē (*sk. iepriekš 4.2.punkta 5.apakšpunktu*);

[8.2] šaubas par līguma saturu tiesai bija jātulko par sliktu atbildētājai kā līguma sastādītājai un profesionālai apdrošināšanas tirgus dalībniecei;

[8.3] attiecībās ar konkrēto pircēju nebija novērojama pastiprināta maksājumu pasliktināšanās; gluži otrādi, pirms kredītlimita piešķiršanas pircējai bija vērojama maksājumu disciplīnas uzlabošanās;

[8.4] tiesa maksājumu disciplīnas pārkāpumus bez pietiekama pamata kvalificējusi kā maksātnespējas riskus, kuru novēršanai slēgts apdrošināšanas līgums.

Jēdzienu „kā krietns un rūpīgs saimnieks” piemērošana; nosacījumi sabiedrības valdes locekļu atbrīvošanai no atbildības

1. Komerclikuma 169.pantā lietotie jēdzieni „kā krietns un rūpīgs saimnieks” ir atklāti (nenoteikti juridiskie) jēdzieni jeb ģenerālklausulas, kuru satura konkretizācija atstāta tiesību piemērotāja ziņā. Tiesību normas atvērtība ļauj meklēt individuālas lietas taisnīgāko risinājumu. Piemērojot šos jēdzienus, tiesas uzdevums ir piepildīt tos ar juridiski nozīmīgu saturu, spriedumā atspoguļojot izdarīto secinājumu pamatojumu, t.i., tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju (Komerclikuma 169.pants).

2. Uz dalībnieku sapulces lēmumu par valdes priekšsēdētāja atbrīvošanu no atbildības nav attiecināms Komerclikuma 173.panta pirmās daļas nosacījums, ja tas pieņemts pēc zaudējumus nesušās rīcības veikšanas, taču pirms šķīrējtiesā ierosinātā strīda galīgā noregulējuma – zaudējumu konkrētā apmērā piedziņas no sabiedrības, jo minētās tiesību normas piemērošana, atbrīvojot no atbildības par nākotnē iespējamiem jeb priekšā stāvošiem zaudējumiem, būtu pretrunā ar šīs tiesību normas jēgu un mērķi (Komerclikuma 173.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 27.maijā

Lietā Nr.SKC-102/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

M.Zāgere,

tiesnese

I.Garda,

tiesnesis

N.Salienieks,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar atbildētājas V.F. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 1.marta spriedumu SIA „Bulduru Nams” prasībā pret V.F. un M.E. par zaudējumu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Lietā konstatējami šādi fakti.

– SIA „Bulduru Nams” statūtos, kas reģistrēti 2005.gada 14.aprīlī, noteikts, ka valdes locekles V.F. un S.L. pārstāv sabiedrību tikai kopā. Uzņēmumu reģistrā 2005.gada 21.aprīlī reģistrēta J.K. prokūra ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi, tostarp, ar tiesībām atsavināt nekustamo īpašumu.

– Starp SIA „Bulduru Nams” kā pārdevēju un B.R. kā pircēju 2005.gada 19.augustā noslēgts pirkuma līguma priekšlīgums, ar kuru SIA „Bulduru Nams” apņēmas pārdot par 471 000 *euro* B.R. jaunizveidoto dzīvokļa īpašumu [adrese] – dzīvojamās telpas Nr.27 un pie tām piederošās domājamās daļas no kopīpašumā esošās ēkas daļas un zemesgabala un pazemes autostāvvietas. SIA „Bulduru Nams” vārdā minēto līgumu parakstījis prokūrists J.K.

– SIA „Bulduru Nams” dalībnieku kopsapulce 2005.gada 26.augustā nolēma apstiprināt pirkuma līguma priekšlīgumu par dzīvokļa Nr.27 un autostāvvietu pārdošanu B.R.

– Starp SIA „Bulduru Nams” un B.R. 2006.gada 14.augustā noslēgts minētā nekustamā īpašuma pirkuma līgums.

– Starp SIA „Bulduru Nams”, kuras vārdā rikojās prokūrists J.K., kā rokas naudas ņēmēju un J.R. kā rokas naudas devēju 2006.gada 29.septembrī noslēgts rokas naudas līgums, ar kuru SIA „Bulduru Nams” apņēmas pārdot J.R. dzīvokļa īpašumu Nr.26, [adrese], un pie tā piederošās domājamās daļas no kopīpašumā esošās ēkas daļas un zemesgabala, kā arī 2/36 domājamās daļas no pazemes autostāvvietas par 760 000 *euro*. Rokas naudas līgumā paredzēts, ka tajā noteikto saistību izpildījuma nodrošinājumam rokas naudas devējs līdz 2006.gada 20.oktobrim pārskaita uz rokas naudas ņēmēja kontu bankā rokasnaudu 300 000 *euro* un ka nekustamā īpašuma pirkuma līgums tiks noslēgts 2006.gada 25.oktobrī. J.R. rokas naudu samaksājis 2006.gada 19.oktobrī.

– V.F. 2006.gada 17.oktobrī cēlusi tiesā prasību pret SIA „Bulduru Nams” un B.R. par 2006.gada 14.augusta pirkuma līguma atcelšanu pārmērīga zaudējuma dēļ, norādot, ka nekustamā īpašuma pārdošanas cena nesasniedz pat pusi no tā patiesās vērtības. Vienlaikus lūgts nodrošināt prasību, ierakstot aizlieguma atzīmi SIA „Bulduru Nams” piederošajam nekustamajam īpašumam. Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2006.gada 24.oktobra lēmumu Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatu nodalījumā ierakstīta aizlieguma atzīme SIA „Bulduru Nams” piederošajam nekustamajam īpašumam 27 [adrese].

– M.E. 2006.gada 17.oktobrī cēlis tiesā prasību pret SIA „Bulduru Nams”, lūgdams piedzīt pirkuma maksu 495 476,82 Ls par zemesgabala [adrese] pārdošanu. Starp pusēm 2006.gada 3.novembrī noslēgto un tiesā apstiprināšanai iesniegto izlīgumu M.E. vienpusēji atsaucis. Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2007.gada 24.janvāra lēmumu lietā Nr.C-2244/8 nolemts apķīlāt SIA „Bulduru Nams” piederošos un pienākošos naudas līdzekļus un ierakstīt ķīlas tiesības atzīmi sabiedrībai piederošajam nekustamam īpašumam 27 [adrese].

– SIA „Bulduru Nams” 2006.gada 25.oktobra valdes sēdē V.F. atteikusies parakstīt dzīvokļa Nr.26, [adrese], pirkuma līgumu, jo prokūrista noslēgtais darījums ir par summu, kas ir zemāka nekā dzīvokļa tirgus cena.

– Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatu nodaļas tiesnese 2006.gada 3.novembrī, pamatojoties uz V.F. 2006.gada 25.oktobrī iesniegto nostiprinājuma lūgumu par aizlieguma atzīmes ierakstīšanu nekustamajam īpašumam 27 [adrese], kā arī lēmumu kriminālprocesā Nr.11410108006 par aresta uzlikšanu, nolēma nostiprinājuma lūgumu par īpašuma tiesību nostiprināšanu B.R. uz dzīvokli 27, [adrese], un divām autostāvvietām atstāt bez ievērības.

– Starp V.F., B.R. un SIA „Bulduru Nams” 2006.gada 3.novembrī noslēgts izlīgums V.F. prasības lietā par pirkuma līguma atcelšanu un īpašuma tiesību atzišanu uz nekustamo īpašumu 27 [adrese].

– Ar 2006.gada 4.decembra līgumu, kas noslēgts starp SIA „Bulduru Nams” un B.R., atcelts 2006.gada 6.augusta pirkuma līgums, pusēm vienojoties, ka līdz 2007.gada 19.janvārim sabiedrība pārskaita uz B.R. kontu bankā viņa ieguldījumu (dzīvokļa iekšējā apdare, mēbeļu komplektācija) summu 221 843,62 *euro*.

– Izpildot Komerciālās šķīrējtiesas 2006.gada 4.decembra spriedumu lietā Nr.10a/2006, SIA „Bulduru Nams” 2006.gada 11.decembrī uz J.R. bankas kontu pārskaitīja 300 000 *euro* un šķīrējtiesas procesa izdevumus 2501,60 Ls.

– V.F. 2007.gada 29.janvārī izlīgumu atsaukusi.

– SIA „Bulduru Nams” 2007.gada 14.martā noslēgusi līgumu par juridiskās palīdzības sniegšanu. Atbilstoši līguma noteikumiem SIA „Bulduru Nams” 2007.gada 22.martā samaksāja advokātam atlīdzību par juridiskās palīdzības saņemšanu lietā 30 000 *euro* (21084,12 Ls), t.i., 2,994% no prasības summas. Līgumā paredzēts, ka atlīdzību advokātam ir jāsamaksā pirms strīda izskatīšanas pēc būtības pirmās instances tiesā un advokāts ir tiesīgs saņemt šo atlīdzību gadījumā, ja tiesas lēmums būs labvēlīgs klientam, proti, ja prasība tiks noraidīta, tiesvedība tiks izbeigta sakarā ar izlīgumu starp pusēm vai tiesvedība tiks izbeigta, ja prasītājs atsakās no prasības.

– Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2007.gada 23.aprīļa lēmumu izbeigta tiesvedība V.F. prasības lietā pret B.R. un SIA „Bulduru Nams” par pirkuma līguma atcelšanu un īpašuma tiesību atzišanu uz nekustamo īpašumu 27 [adrese], kā arī atcelts ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2006.gada 24.oktobra lēmumu piemērotais prasības nodrošinājums sakarā ar V.F. atteikšanos no prasības.

– V.F. pildīja SIA „Bulduru Nams” valdes priekšsēdētājas pienākumus līdz 2006.gada 6.novembrim.

[2] SIA „Bulduru Nams” 2007.gada 3.septembrī cēlusi tiesā prasību pret V.F. un M.E. par zaudējumu piedziņu, lūdzot piedzīt solidāri no atbildētājiem zaudējumus 401 783,11 Ls, tiesāšanās izdevumus, kā arī noteikt prasītājam tiesības saņemt likumiskos procentus 66,05 Ls dienā līdz sprieduma izpildei.

Prasības pieteikumā norādīts, ka laika posmā no 2006.gada oktobra līdz 2007.gada aprīlim atbildētāju kopīgās un saskaņotās prettiesiskās darbības dēļ prasītājam nodarīti mantiskie zaudējumi 401 783,11 Ls kopsummā, ko veido tiesāšanās izdevumi 21 084,12 Ls civillietā Nr.C04373206, zaudējumi 167 356,19 Ls sakarā ar dzīvokļa Nr.27, [adrese], atcelto pirkumu un zaudējumi 213 342,80 Ls sakarā ar rokas naudas piedziņu divkārsā apmērā šķirējtiesas procesā Nr.10a/2006.

Atbildētāju pret sabiedrību vienlaikus celtās prasības liecina par saskaņotu un apzinātu rīcību, kuras mērķis bija nodarīt sabiedrībai zaudējumus un novest līdz maksātnespējai.

Prasība pamatota ar Komerclikuma 168.panta pirmo un otro daļu, 169.panta pirmo daļu, 172.panta pirmo daļu, Civillikuma 1672., 1779. un 1781.pantu.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2007.gada 5.septembra lēmumu prasība nodrošināta, apķīlājot V.F. un M.E. piederošo kustamo mantu un naudas līdzekļus Latvijas Republikas kredītiestādēs par summu, kas nepārsniedz 401 783,11 Ls. Noteikts, ka gadījumā, ja kustamas mantas un naudas līdzekļu nepietiek, tad ierakstīt Jūrmalas pilsētas zemesgrāmatu nodaļas nodalījumā Nr.5801 ķīlas tiesības atzīmi uz M.E. piederošo nekustamo īpašumu [adrese 1].

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 4.septembra spriedumu prasība apmierināta daļēji, no V.F. SIA „Bulduru Nams” labā piedzīti zaudējumi 213 341,60 Ls un tiesāšanās izdevumi 2708,73 Ls, kopā 216 050,33 Ls, valsts ienākumos – 26,13 Ls, kā arī SIA „Bulduru Nams” noteiktas tiesības par laiku līdz spieduma izpildei saņemt likumiskos 6% gadā no piedzītās zaudējumu summas. Pārējā daļā prasība noraidīta.

Atcelts ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2007.gada 5.septembra lēmumu piemērotais prasības nodrošinājums attiecībā uz M.E. piederošās kustamās mantas un naudas līdzekļu apķīlāšanu un ķīlas tiesības atzīmes ierakstīšanu Jūrmalas zemesgrāmatu nodaļas nodalījumā Nr.5801 uz M.E. piederošo nekustamo īpašumu [adrese 1], un samazināts piemērotā prasības nodrošinājuma apmērs attiecībā uz V.F. piederošās kustamās mantas un naudas līdzekļu apķīlāšanu Latvijas Republikas kredītiestādēs, nosakot, ka prasības nodrošinājums sniedzas līdz 213 341,60 Ls. Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] Nepamatots ir prasījums piedzīt zaudējumus 21 084,12 Ls sakarā ar nepamatotas prasības celšanu sabiedrības apmaksāto tiesāšanās izdevumu apmērā. Strīds par izdevumu atlīdzību, kas radušies, pusei pilnvarojot pārstāvi prasības celšanai tiesā, izšķirams saskaņā ar Civilprocesa likuma normām, un Civillikuma 1779.pants nav piemērojams. Tā kā V.F. atteicās no tiesā celtās

prasības un līdz ar to izbeigta tiesvedība lietā, neizskatot to pēc būtības, nav pamata piedzīt ar lietas vešanu saistītos izdevumus 21 084 Ls.

Nepamatota ir prasība daļā par zaudējumu 167 356,19 Ls piedziņu, kas radušies sakarā ar neizpildīto pirkuma līgumu par dzīvokļa Nr.27 un autostāvvietām [adrese], pārdošanu.

Atbildētāju rīcība, ceļot prasības tiesā, nav uzskatāma par neattaisnojamu rīcību vai negodprātību, jo šādas tiesības garantē Satversmes 92.pants. To, vai V.F. un M.E. tiesības vai intereses bija aizskartas, tiesa noskaidro, izskatot lietu pēc būtības. Prasības celšana tiesā pati par sevi ir atzīstama par tiesisku darbību un nav saistāma ar zaudējumu nodarīšanu.

Atsakoties no prasības, prasītājam nav jānorāda atteikšanās iemesli. Ja tiesvedība lietā tiek izbeigta, nav iespējams konstatēt prasītāja atteikšanās patiesos iemeslus un vērtēt prasības pamatotību. Nepamatots ir prasītājas viedoklis, ka piemērotie prasības nodrošinājumi ir nodarījuši zaudējumus prasītājai. Atbilstoši Civilprocesa likuma 143.pantam atbildētājs ir tiesīgs prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas viņam radušies sakarā ar prasības nodrošināšanu, ja pret viņu celtā prasība ir noraidīta. Konkrētajā gadījumā tiesvedība tika izbeigta, neizskatot lietu pēc būtības.

Vēršoties ar iesniegumiem policijā, V.F. ir izmantojusi likumā noteiktās tiesības ziņot par iespējamo noziedzīgo nodarījumu, kas nevar tikt vērtēta kā prettiesiska vai neattaisnojama darbība. Turklāt aresta uzlikšanu prasītājas kontos esošajiem naudas līdzekļiem kriminālprocesa ietvaros ir procesa virzītāja kompetencē un aresta uzlikšanas tiesiskumu izvērtē izmeklēšanas tiesnesis. Prasībā norādītie zaudējumi ir radušies nevis sakarā ar tiesvedības procesiem vai ierosinātajiem kriminālprocešiem, bet atcēlēja līguma izpildes dēļ. Savukārt atcēlējīgumu, kura izpildes gaitā tika piemēroti sabiedrībai neizdevīgi nokavējuma procenti un līgumsods, sabiedrības vārdā parakstīja sabiedrības valdes locekle S.L.

[4.2] Prasība daļā par zaudējumu 213 342,80 Ls atlīdzību sakarā ar dzīvokļa Nr.26, [adrese], pārdošanu, ir pamatota un apmierināma. V.F. rīcība, 2006.gada 25.oktobrī atsakoties noslēgt pirkuma līgumu ar J.R., ir nodarījusi zaudējumus SIA „Bulduru Nams” minētās naudas summas apmērā, kas tika samaksāta šķirējtiesas sprieduma izpildei.

V.F., atsakoties slēgt pirkuma līgumu, nav rīkojusies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Kā nepierādīts noraidāms atbildētājas arguments, ka viņa atteikusies slēgt pirkuma līgumu, jo dzīvokļa pirkuma maksa neatbilst tā tirgus vērtībai.

Nepamatota ir atbildētāju atsaukšanās uz dalībnieku sapulces lēmumu, ar kuru nolemts atbrīvot V.F. un S.L. no Komerclikumā paredzētās valdes locekļu atbildības. SIA „Bulduru Nams” dalībnieku sapulcei, lemjot par valdes locekļu

atbrīvošanu no atbildības, nebija zināms zaudējumu nodarīšanas fakts un apjoms, jo zaudējumi sabiedrībai tika nodarīti šķīrējtiesas sprieduma izpildes procesā, t.i., pēc dalībnieku sapulces.

[4.3] Tā kā nav iesniegti pierādījumi, kas apstiprinātu, ka M.E. nolūkā panākt, lai valdes locekles V.F. darbības būtu pretējās sabiedrības interesēm, rīkojies ļaunticīgi, nepamatota ir prasība par zaudējumu solidāru piedziņu. Līdz ar to prasība daļā pret M.E. ir noraidāma.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar V.F. apelācijas sūdzību par tiesas spriedumu prasības apmierinātajā daļā un SIA „Bulduru Nams” apelācijas sūdzību par tiesas spriedumu daļā, ar kuru prasība noraidīta, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2012.gada 1.martā nosprieda prasību apmierināt daļēji, piedzīt no V.F. SIA „Bulduru Nams” labā zaudējumus 213 341,60 Ls un tiesāšanās izdevumus 2708,73 Ls, kopā 216 050,33 Ls, valsts ienākumos 26,13 Ls, kā arī SIA „Bulduru Nams” noteiktas tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemot likumiskos 6% gadā no piedzītās zaudējumu summas, bet pārējā daļā prasību noraidīt.

Atcelts ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša 2007.gada 5.septembra lēmumu piemērotais prasības nodrošinājums attiecībā uz M.E. piederošās kustamās mantas un naudas līdzekļu apķīlāšanu un ķīlas tiesības atzīmes ierakstīšanu Jūrmalas zemesgrāmatu nodaļas nodaļījumā Nr.5801 uz M.E. piederošo nekustamo īpašumu [adrese 1].

Spriedumā norādīti šādi argumenti.

[5.1] Pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar to tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai un saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu atkārtoti tos pašus argumentus nenorāda.

[5.2] Nav pamatota V.F. norāde apelācijas sūdzībā, ka sabiedrībai 2006.gada 25.novembrī bija iespēja noslēgt pirkuma līgumu ar J.R., jo prokūrista J.K. prokūras spēkā esamība tika atjaunota 2006.gada 20.oktobrī.

No lietas materiāliem redzams, ka no 2006.gada 23.oktobra līdz 2006.gada 15.decembrim prokūrists J.K. slimības dēļ nevarēja pildīt savus pienākumus, tostarp noslēgt dzīvokļa Nr.26, [adrese], pirkuma līgumu.

Savukārt sabiedrības valdes 2006.gada 25.oktobra sēdē V.F. atteicās parakstīt dzīvokļa Nr. 26, [adrese], pirkuma līgumu. Kā nepierādīta noraidāma atbildētājas norāde, ka atteikšanās parakstīt minēto līgumu saistīta ar īpašuma ļoti zemo cenu.

[5.3] Nepamatots ir atbildētājas arguments, ka SIA „Bulduru Nams” nav tiesību vērsties ar šādu prasību pret V.F., jo dalībnieku 2006.gada 3.novembra sapulcē tika nolemts atbrīvot abas valdes locekles no Komerclikumā paredzētās valdes locekļu atbildības pret sabiedrību. Komerציālās šķīrējtiesas spriedums,

ar kuru nospriests piedzīt no SIA „Bulduru Nams” J.R. labā 213 341,60 Ls, pieņemts 2006.gada 4.decembrī.

Tādējādi sabiedrības dalībnieku sapulcē, lemjot par valdes locekļu atbrīvošanu no atbildības, nebija zināms zaudējumu nodarīšanas fakts un apmērs un nevarēja būt izvērtēta valdes locekles V.F. rīcība.

[5.4] Nepamatots ir SIA „Bulduru Nams” apelācijas sūdzībā izteiktais viedoklis, ka prasītājam ir tiesības uz izdevumu 21 084,12 Ls par sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem atlīdzināšanu atbilstoši Civillikuma 1770.–1775.panta normām.

Strīda izspriešanu par izdevumiem, kas saistīti ar civillietas izskatīšanu tiesā, proti, procesuāliem izdevumiem, reglamentē civilprocesuālās normas, un tādējādi, izspriežot šo strīdu, materiālo tiesību normas nav jāpiemēro. Minētais atzinums atbilst Senāta judikatūrā nostiprinātajām atziņām.

[5.5] Nepamatoti ir prasītājas apelācijas sūdzībā izteiktie argumenti, ka atbildētāji, ceļot prasības tiesā un vērsoties ar iesniegumiem policijā, izmantojuši savas tiesības negodprātīgi, nodarot zaudējumus sabiedrībai.

Attiecībā uz šiem zaudējumiem nav saskatāmas atbildētāju prettiesiskas darbības, kā arī cēloniskā sakarība starp atbildētāju rīcību un šo zaudējumu rašanās faktu, kas ir obligāti priekšnoteikumi zaudējumu atlīdzības prasības apmierināšanai.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Līdz ar to prasības celšana tiesā ir atzīstama par tiesisku darbību.

Tāpat nav uzskatāms, ka zaudējumu rašanās iemesls varētu būt atbildētājas V.F. vērsšanās ar iesniegumiem policijā, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 369.panta otrajai daļai ziņas par iespējamā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tiesībsargājošām iestādēm var iesniegt jebkura fiziska persona.

[5.6] Lietā nav iegūti pierādījumi, ka M.E. būtu ietekmējis sabiedrības valdes locekli V.F. darboties pretēji sabiedrības un dalībnieku interesēm. Fakts, ka V.F. pirms lēmuma pieņemšanas ir sazinājusies ar M.E. pats par sevi neliecina, ka atbildētājs ļaunā nolūkā būtu panācis sabiedrībai nelabvēlīgu lēmumu pieņemšanu. Turklāt M.E. šajā laika posmā bija sabiedrības kreditors, kurš ir ieinteresēts saņemt no sabiedrības viņam pienākošos maksājumus, ko apgrūtinātu ļaunprātīga darbošanās pretēji tās interesēm.

Līdz ar to prasība daļā pret M.E. kā nepierādīta ir noraidāma.

[6] Kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu prasības noraidītajā daļā iesniegusi prasītāja SIA „Bulduru Nams” un kasācijas sūdzību par tiesas spriedumu prasības apmierinātajā daļā iesniegusi atbildētāja V.F.

[7] Ar Senāta rīcības sēdes 2013.gada 1.oktobra lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar atbildētājas V.F. kasācijas sūdzību par Augstākās

tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 15.marta spriedumu daļā, ar kuru prasība apmierināta. Savukārt atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar SIA „Bulduru Nams” kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu prasības noraidītajā daļā. Līdz ar to spriedums šajā daļā stāties likumīgā spēkā.

[8] V.F. kasācijas sūdzībā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi atcelt spriedumu prasības apmierinātajā daļā un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai. Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[8.1] Tiesa nepamatoti nav piemērojusi Civillikuma 1776.pantu, kuram atbilstoši cietušais nevar prasīt atlīdzību, ja viņš pats varējis zaudējumu novērst, ievērojot pienācīgu rūpību. No Komerčiālās šķīrējtiesas 2006.gada 4.decembra sprieduma redzams, ka uz tiesas sēdi SIA „Bulduru Nams” pārstāvis nebija ieradies un neaizstāvēja sabiedrību pret iespējamām zaudējumiem. Tāpat SIA „Bulduru Nams” pārstāvis savos paskaidrojumos ir atzinis pret sabiedrību celto prasību. No SIA „Bulduru Nams” prokūrista J.K. liecības pirmās instances tiesas sēdē izriet, ka viņš prasību uzskata par pamatotu. Tādējādi SIA „Bulduru Nams” un tās prokūrists J.K. ir veicinājuši šādu zaudējumu rašanos. Tiesa nepamatoti atstājusi bez ievēribas faktu, ka rokas naudas līgumu sabiedrības vārdā noslēdzis prokūrists J.K., nevis atbildētāja V.F.

[8.2] Tiesa nepareizi interpretējusi Komerclikuma 173.panta pirmo daļu. SIA „Bulduru Nams” dalībnieki 2006.gada 3.novembra sapulcē, konstatējot, ka V.F. un S.L. valdes locekļu pienākumus ir pildījušas godprātīgi, nav nodarījušas sabiedrībai zaudējumus, vienbalsīgi nolēma atbrīvot V.F. un S.L. no Komerclikumā paredzētās valdes locekļu atbildības pret sabiedrību. V.F. atteikusies noslēgt sabiedrības vārdā pirkuma līgumu ar J.R. 2006.gada 25.oktobrī, t.i., pirms 2006.gada 3.novembrī notikušās dalībnieku sapulces. Līdz ar to sabiedrības dalībniecēm bija zināma šāda V.F. rīcība un SIA „Bulduru Nams” vairs nav tiesību celt šādu prasību pret V.F.

Nepareizs ir tiesas secinājums, ka, lemjot par valdes locekļu atbrīvošanu no atbildības, nebija zināms zaudējumu fakts un apjoms, kā arī nevarēja tikt izvērtēta valdes locekles V.F. rīcība zaudējumu nodarīšanā, jo tas neatbilst lietā esošajiem pierādījumiem. Atzīstot, ka V.F., 2006.gada 25.oktobrī atsakoties noslēgt pirkuma līgumu, bija zināms, ka atbilstoši Civillikuma 1730.pantam atteikšanās no pirkuma līguma slēgšanas dod tiesības J.R. prasīt rokas naudas piedziņu dubultā apmērā, tiesai bija jānonāk pie secinājuma, ka par šo faktu bija zināms arī otrai valdes loceklei S.L.

Tiesa atstājusi bez ievēribas, ka jau 2006.gada 26.oktobrī ir uzsāks šķīrējtiesas process. Līdz ar to atbilstoši Civilprocesa likuma 514.panta trešās daļas 4.punktā noteiktajam līdz 2006.gada 26.oktobrim J.R. bija nosūtījis

atbildētājai prasības pieteikuma norakstu, kas apstiprina to, ka 2006.gada 3.novembrī, kad notika SIA „Bulduru Nams” dalībnieku sapulce, V.F. un S.L. kā dalībniecēm un vienlaikus arī valdes locekļēm bija zināms par J.R. celto prasību pret SIA „Bulduru Nams”.

[8.3] Apelācijas instances tiesas spriedums tā pārsūdzētajā daļā nav pamatots uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā, kā arī tiesa nav argumentējusi, kādēļ šie pierādījumi ir noraidīti. Līdz ar to spriedums nav likumīgs un pamatots, kā to prasa Civilprocesa likuma 190.panta otrā daļa.

Motīvu daļa

[9] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka spriedums atstājams negrozīts.

[10] Pret V.F. vērsto prasījumu par zaudējumu piedziņu SIA „Bulduru Nams” saistījusi ar apstākli, ka atbildētāja, 2006.gada 25.oktobrī būdama valdes priekšsēdētāja, savus pienākumus nav pildījusi atbilstoši Komerclikuma 169.panta pirmajā daļā noteiktajiem priekšrakstiem, proti, kā krietns un rūpīgs saimnieks, tādējādi radot komercsabiedrībai zaudējumus.

Lai noskaidrotu, vai ir iestājusies valdes (padomes) locekļa atbildība, nepieciešams konstatēt šādus priekšnoteikumus:

- 1) sabiedrībai nodarītu zaudējumu esamība,
- 2) amatpersonas rīcība (darbība vai bezdarbība),
- 3) pastāv cēloniskais sakars starp amatpersonas rīcību un zaudējumiem.

Ja prasītājs ir pierādījis visu iepriekš uzskaitīto apstākļu kopumu, tad valdes (padomes) loceklis var atbrīvoties no atbildības, vienīgi pierādot, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi – nav pieļāvis pat vieglu neuzmanību (*sk. Komerclikuma 169.panta trešās daļas normu*). Tādējādi valdes (padomes) loceklim ir jārīkojas ar vislielāko rūpību, jo Komerclikuma 169.pants neparedz pienākumu sabiedrībai pierādīt valdes (padomes) locekļa vainu, bet, gluži pretēji, tas noteic šīs amatpersonas vainas prezumpciju. Citiem vārdiem, Komerclikuma 169.panta trešās daļas norma, atkāpjoties no civilprocesa vispārīgā principa attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, apstākļu, ka viņš rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks (nav izdarījis tiesību pārkāpumu vai arī notikušajā tiesību pārkāpumā nav vainojams) pierādīšanas nastu pārliet uz valdes (padomes) locekli. Savukārt situācijā, kad valdes loceklis nespēj minēto pierādīt, viņa vaina ir prezumējama. Tiesību doktrīnā, atklājot Komerclikuma 169.panta normu jēgumu, izteikta atziņa, kuras pamatotību Augstākās tiesas Civillietu departamentam nav iemesla apšaubīt, – ja valdes locekļa rīcība ir pretēja saprātīgai komerciālās apgrozības praksei un tiek pierādīts, ka sabiedrībai nodarīti zaudējumi, konstatēta amatpersonas rīcība,

pastāv cēloņsakars starp amatpersonas rīcību un nodarītajiem zaudējumiem, tad apstāklim, ka valdes locekļa rīcība nesatur ļaunprātīgu tiesību aizskārumu, nav tiesiskas nozīmes, jo viņš ir atbildīgs par katru, tostarp vieglu, neuzmanību (sk. *Strupišs A. Komerclikuma komentāri. III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.–184.panti). SIA „A.Strupiša juridiskais birojs”, 2003, 143.–152.lpp.*).

Līdz ar to secināms, ka atbildība neiestājas vienīgi tad, ja valdes (padomes) loceklis pierāda, ka attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi – nav pielaidis pat vieglu neuzmanību.

Komerclikuma 169.pantā lietotie jēdzieni „kā krietns un rūpīgs saimnieks” ir atklāti (nenoteikti juridiskie) jēdzieni jeb ģenerālklausulas, kuru satura konkretizācija atstāta tiesību piemērotāja ziņā. Tiesību normas atvērtība ļauj meklēt individuālas lietas taisnīgāko risinājumu. Tādējādi situācijā, kad piemērojami šādi jēdzieni, tiesas uzdevums ir piepildīt tos ar juridiski nozīmīgu saturu, spriedumā atspoguļojot izdarīto secinājumu pamatojumu. Citiem vārdiem, tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju (sk. *Civillietu departamenta 2014.gada 21.februāra spriedumu lietā Nr.SK-32/2014*).

[11] Tā kā Civillietu tiesu palāta, atzīstot par pilnībā pietiekamu un pareizu pirmās instances tiesas sprieduma pamatojumu, tam Civilprocesa likuma 432.panta piektajā daļā paredzētajā kārtībā pievienojusies, Augstākās tiesas Civillietu departaments turpmāk analizēs minētā sprieduma motivāciju.

[11.1] No šā sprieduma motīvu daļas redzams, ka tiesas secinājums par zaudējumu atlīdzināšanas prasījuma pamatotību izdarīts, balstoties uz vispusīgu strīda faktisko apstākļu pārbaudi un pierādījumu izvērtējumu to kopumā. Proti, tiesa konstatējusi, ka V.F., būdama SIA „Bulduru Nams” valdes priekšsēdētāja, bez attaisnojoša iemesla, bet vienīgi savu subjektīvo apsvērumu dēļ atteikusies parakstīt sabiedrībai piederošā nekustamā īpašuma atsavināšanas līgumu, kura izpilde pielīgtajā termiņā bija pastiprināta ar noslēgto rokas naudas līgumu, kas savukārt izraisīja nelabvēlīgas sekas – ar šķirējtiesas spriedumu SIA „Bulduru Nams” noteiktu pienākumu samaksāt rokas naudas devējam J.R. 300 000 *euro* jeb rokas naudu divkārsā apmērā. Tādējādi tiesa atzinusi, ka lietas iztiesāšanas gaitā apstiprinājumu guvuši visi iepriekš minētie atbildētājas kā komercsabiedrības valdes priekšsēdētājas civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Tāpat spriedumā analizēti atbildētājas pret prasību izvirzītie iebildumi un norādīti argumenti, kas kalpojuši par pamatu to noraidīšanai (attiecīgu pierādījumu trūkums), vienlaikus atspoguļojot, kādēļ V.F. bezdarbība konkrētajos apstākļos kvalificēta kā neatbilstoša krietna

un rūpīga saimnieka (ar ko vispārpieņemtā nozīmē saprot tādu, kas labi un apzinīgi veic savu darbu, izpilda savus pienākumus, ir kārtīgs, precīzs, kam ir apzinīga attieksme pret darbu, pienākumiem) mērauklai.

To ievērojot, secināms, ka tiesa, pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, ir pietiekami iedziļinājusies strīda tiesisko attiecību rakstura noteikšanā un nodibinātajiem apstākļiem devusi pareizu juridisko novērtējumu. Tādējādi kā nepamatotus Augstākās tiesas Civillietu departaments noraida atbildētājas pārstāvja argumentus, kuros apstrīdēta sprieduma atbilstība Civilprocesa likuma 190.panta otrās daļas prasībām.

[11.2] Maldīgs, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, ir kasācijas sūdzības iesniedzēja pieņēmums, ka uz izskatāmajā lietā konstatētajiem apstākļiem tiesai vajadzēja attiecināt Civillikuma 1776.panta normas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009.gada 1.jūlijam), ar kurām saskaņā cietušais nevar prasīt atlīdzību, ja viņš pats varējis zaudējumus novērst, ievērojot pienācīgu rūpību (1646.pants). Izņēmums no šā noteikuma pielaižams tikai ļaunprātīga tiesību aizskāruma gadījumā.

Kā atzīts tiesību doktrīnā, cietušajam, vēl pirms zaudējums radies, ar tādu rūpību un čaklību ir jācenšas novērst vai vismaz mazināt zaudējumus. Pretējā gadījumā viņš var zaudēt tiesības uz zaudējumu atlīdzību, ja vien otra puse nav pieļāvusi ļaunprātīgu tiesību aizskārumu (*sk. Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga, Mans Īpašums, 1998, 271.lpp.*).

Tas nozīmē, ka cietušā pienākums ir saprātīgi izvērtēt izveidojušos situāciju un rīkoties tā, lai pēc iespējas novērstu vai mazinātu zaudējumus.

Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka tiesai izskatāmajā lietā nebija nekāda pamata minētā panta piemērošanai šādu motīvu dēļ.

Pirmkārt, Civillikuma 1776.panta tiesisko sastāvu veidojošie apstākļi netika konstatēti, gluži otrādi, iztiesāšanas gaitā noskaidrots, ka SIA „Bulduru Nams” nodarīto zaudējumu rašanās cēlonis bija atbildētājas prettiesiskā bezdarbība, kas izpaudās nekustamā īpašuma pirkuma līguma noslēgšanas bloķēšanā, nerēķinoties ar Civillikuma 1730.pantā (un arī rokas naudas līgumā) paredzētajām nelabvēlīgajām sekām, nevis pret SIA „Bulduru Nams” šķirējtiesā pieteiktā prasījuma atzišana un sprieduma labprātīga izpilde, tādējādi, kā pareizi secinājusi tiesa, izvairoties no papildu izdevumiem. Otrkārt, valdes (padomes) locekļi no atbildības sabiedrības priekšā tiek atbrīvoti vienīgi tad, ja spēj pierādīt, ka ir rīkojušies kā krietni un rūpīgi saimnieki, kas nozīmē, ka tie savā rīcībā nav pieļāvuši pat vieglu neuzmanību (*sk. šā sprieduma 10.punktu*). Treškārt, valdes loceklis, lai pieņemtu adekvātu lēmumu, ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju un izvērtēt sabiedrības iespējamos riskus, taču atbildētāja, kā konstatējusi tiesa, nav iesniegusi pierādījumus, kas

apliecinātu nekustamā īpašuma atsavināšanas līguma neatbilstību sabiedrības interesēm. Ceturtkārt, nav iemesla uzskatīt, ka SIA „Bulduru Nams” prokūrists J.K., noslēgdams rokas naudas līgumu, pārkāpis savas kompetences ietvarus vai rīkojies ļaunā nolūkā, jo šādi atbildētājas iebildumi izteikti apgalvojuma formā.

Tādējādi pamatots ir tiesas secinājums, ka situācijā, kad V.F. nav pierādījis darbošanos SIA „Bulduru Nams” interesēs, iestājas viņas mantiskā atbildība par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Šajā gadījumā atbildētājas atsaukšanās uz cietušā nolaidību nepelna ievēribu, un viņai jāatlīdzina zaudējumi pilnā apmērā.

[11.3] Augstākās tiesas Civillietu departaments nepiekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklim, ka tiesa nepareizi iztulkojusi Komerclikuma 173.panta pirmajā daļā ietvertu normu – dalībnieku sapulce var atbrīvot valdes vai padomes locekli no atbildības vai pieņemt lēmumu par izlīguma slēgšanu tikai par viņu faktiski veiktu konkrētu dalībnieku sapulcē atklātu rīcību, kuras rezultātā sabiedrībai nodarīts zaudējums.

Kā, izskaidrojot minētās normas saturu, atzīts tiesību doktrīnā, lai varētu pieņemt lēmumu par atbrīvošanu no atbildības, obligāti jāiestājas visiem šādiem apstākļiem vienlaikus: 1) jautājuma izskatīšanas un lēmuma pieņemšanas brīdī vainīgās personas rīcība ir faktiski veikta, 2) sabiedrībai zaudējums ir jau nodarīts, tātad ir zināms gan zaudējuma fakts, gan arī zaudējuma apmērs, 3) vainīgā subjekta zaudējumu nesuši rīcība ir atklāta sapulcē, kurā tiek izskatīts jautājums par atbrīvošanu no atbildības vai izlīguma slēgšanu (*sk. Strupišs.A. Komerclikuma komentāri. III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.–184.panti), SIA „A.Strupiša juridiskais birojs”, 2003, 172.lpp.*).

Ja SIA „Bulduru Nams” dalībnieku sapulce, kurā pieņemts lēmums par V.F. atbrīvošanu no atbildības, notika 2006.gada 3.novembrī, t.i., mēnesi pirms šķīrējtiesā ierosinātā strīda galīgā noregulējuma – zaudējumu konkrētā apmērā piedziņas no SIA „Bulduru Nams” ar spriedumu, tad pamatots ir tiesas secinājums, ka minētais dalībnieku sapulces lēmums nav attiecināms uz vēlāk sabiedrībai radītiem zaudējumiem. Lai gan zaudējumus nesuši atbildētājas rīcība – atteikums parakstīt nekustamā īpašuma atsavināšanas līgumu – dalībnieku sapulces lēmuma pieņemšanas brīdī bija jau veikta, tomēr nav iemesla runāt par sabiedrībai nodarītiem zaudējumiem un to apmēru. Turklāt, kā redzams no dalībnieku sapulces protokola, iepriekš norādītā atbildētājas rīcība un tās iespējamās sekas nav bijušas apspriešanas un izvērtēšanas priekšmets.

Nemot vērā minēto, kasācijas sūdzībā uzsvērtajam apstāklim, ka SIA „Bulduru Nams” otra dalībniece S.L. zināja par šķīrējtiesā uzsākto

procesu, nav juridiskas nozīmes. Atbalstot kasācijas sūdzības iesniedzēja piedāvāto Komerclikuma 173.panta pirmās daļas iztulkojumu, nāktos atzīt, ka valdes loceklis var tikt atbrīvots no atbildības par nākotnē iespējamiem jeb priekšā stāvošiem zaudējumiem, kas tādējādi, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, būtu pretrunā ar šīs tiesību normas jēgu un mērķi.

[12] Iepriekš izklāstīto argumentu kopums ļauj secināt, ka V.F. pārstāvja kasācijas sūdzības apmierināšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 1.marta spriedumu atstāt negrozītu, bet V.F. pārstāvja kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

**Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā
radušos zaudējumu civiltiesiskās atbildības subjekts;
valsts atbildības robežas morālā kaitējuma atlīdzināšanā**

1. Nedz Civillikuma 2347.panta otrās daļas noteikumi par paaugstinātās bīstamības avota valdītāja atbildību, nedz arī Ceļu satiksmes likuma 44.pants, kas reglamentē atbildību par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, neizslēdz Civillikuma 2347.panta pirmajā daļā paredzētās cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, nevis transportlīdzekļa īpašnieka (Civillikuma 2347.pants, Ceļu satiksmes likuma 44.pants).

2. Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā vispārējā garantija par valsts atbildību morālā kaitējuma atlīdzināšanā nav piemērojama strīdā starp privāto tiesību subjektiem tajās tiesiskajās attiecībās, kas radušās pirms 2006.gada 1.marta, kad stājās spēkā grozījumi Civillikuma 1635.pantā (Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešais teikums, Civillikuma 1635.pants (2006.gada 26.janvāra redakcijā)).

Rīgā 2014.gada 27.novembrī

Lieta Nr.SK-156/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnese referente

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnesis

tiesnesis

tiesnese

tiesnese

A.Briede,

V.Cirule,

A.Čerņavska,

I.Garda,

Ļ.Kušnīre,

V.Maksimovs,

N.Salienieks,

E.Vernuša,

M.Zāgere,

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar A.R. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.jūnija spriedumu L.G. un G.G. prasībā pret A.R. par noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos materiālo zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] L.G. un G.G. 2008.gada 15.augustā cēluši tiesā prasību pret A.R. par noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos materiālo zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais.

[1.1] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 7.novembra spriedumu, kas stājies likumīgā spēkā, A.R. atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā. Proti, A.R. 2004.gada 28.februārī, vadot AS „Rīgas Siltums” piederošo dienesta automašīnu *Peugeot*, valsts reģistrācijas Nr.[numurs 1], pārkāpa ceļu satiksmes noteikumus un izraisīja ceļu satiksmes negadījumu, kurā vidēja smaguma miesas bojājumus, kā arī paliekošu rētu pieres daļā (izķēmojumu) guva negadījumā iesaistītās otras automašīnas *Mercedes-Benz*, valsts reģistrācijas Nr.[numurs 2], pasažiere L.G., bet šīs automašīnas vadītājs G.G. guva vieglus miesas bojājumus.

Tā kā pieteikums par atlīdzinājumu krimināllietā tika atstāts bez izskatīšanas, jo iesniegts pēc tam, kad krimināllietas izskatīšana pēc būtības bija uzsākta, prasītāji vērsušies tiesā civilprocesuālā kārtībā, lai saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu saņemtu noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos materiālos zaudējumus un morālo kaitējumu.

[1.2] Prasītāju ieskatā, viņiem ir tiesības saņemt no atbildētāja kompensāciju 50 000 Ls, ko veido zaudējumi 1671 Ls (izdevumi krimināllietā par juridiskās palīdzības sniegšanu L.G. 822 Ls un G.G. 118 Ls; izdevumi par pierādījumu iegūšanu krimināllietā 272 Ls; ārstniecības izdevumi 459 Ls) un atlīdzība par morālo kaitējumu pārējā summa 48 329 Ls.

[1.3] Morālā kaitējuma atlīdzinājuma summu pamato tas, ka ceļu satiksmes negadījumā, kas pats par sevi radīja emocionālu šoku, prasītāji guva miesas bojājumus: G.G. – vieglus, bet L.G. – vidēji smagus ar sejas izķēmojumu. Prasītāja guva arī psiholoģisku traumu (pārvietošanās transportlīdzeklī izraisa trauksmes sajūtu un paniskas bailes), rēta uz sejas viņai rada diskomfortu, viņu joprojām moka galvassāpes un reiboņi, kas traucē strādāt. Prasītājai bijuši vairāki ārstēšanās kursi, veikta plastiskā operācija, kura tomēr vēlamo rezultātu nav devusi.

Tāpat ņemams vērā, ka atbildētājs noziegumu izdarījis steigā, agresīvi uzvedoties īpaši bīstamā cilvēku dzīves nozarē – ceļu satiksmē (tā prasībā), būdams autovadītājs ar desmit gadu pieredzi, pēc negadījuma atstājis notikuma vietu, nav sniedzis palīdzību cietušajiem, bet vērojis, kā to dara citi. Arī vēlāk, neskatoties uz to, ka krimināllietā attiecībā pret automašīnas *Mercedes-Benz* vadītāju G.G. tika izbeigta, jo konstatēts, ka viņš rīkojies galējās nepieciešamības apstākļos (bijis spiests strauji mainīt kustības virzienu un bremzēt, kādēļ automašīna saslīdēja, nobrauca no brauktuves un apgāzās), atbildētājs joprojām turpināja visu vainu par ceļa negadījuma sekām uzlikt G.G., visādi kavēja krimināllietas izskatīšanu, neatzina sevi par vainīgu, neatvainojās cietušajiem. Atbildētāja rīcība dziļi aizskāra prasītājus, traucēja ģimenes psiholoģisko mieru, kā arī radīja papildu izdevumus.

[1.4] Prasības pieteikumā, pamatojoties uz Civillikuma 1635., 2347. un 1786.pantu, lūgts piedzīt no A.R. prasītāju labā atlīdzību 50 000 Ls par noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos materiālo zaudējumu un morālo kaitējumu. Vēlāk prasītāji precizējuši, ka tieši morālā kaitējuma atlīdzībai L.G. vēlas saņemt 25 000 Ls no pieprasītās summas.

[2] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2009.gada 2.septembra spriedumu prasība apmierināta daļēji: piedzīti no A.R. par labu L.G. zaudējumi 1690,50 Ls un atlīdzība par morālo kaitējumu 7000 Ls, kopā 8690,50 Ls, bet par labu G.G. atlīdzība par morālo kaitējumu 1000 Ls, kā arī valsts ienākumos valsts nodeva 325,05 Ls un ar lietas vešanu saistītie izdevumi 4,36 Ls. Pārējā daļā prasība noraidīta.

[3] Izskatot lietu sakarā ar atbildētāja apelācijas sūdzību un prasītāju pretapelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 4.jūnijā nospriedusi prasību apmierināt daļēji: piedzīt no A.R. L.G. labā ārstniecības izdevumus 459 Ls, atlīdzību par morālo kaitējumu 5000 Ls un ar lietas vešanu saistītos izdevumus advokāta palīdzības samaksai 50 Ls, kopā 5509 Ls, G.G. labā atlīdzību par morālo kaitējumu 1000 Ls, un valsts ienākumos valsts nodevu 273,34 Ls, kā arī ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 9,63 Ls. Pārējā daļā prasība ir noraidīta.

Spriedumā norādīti tālāk minētie argumenti.

[3.1] Lietā nav strīda par kriminālprocesā pieņemtajiem nolēmumiem un krimināllietas iznākumu, kuram atbilstoši A.R. atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā (viņš 2004.gada 28.februārī, vadot transportlīdzekli, pārkāpa ceļu satiksmes noteikumus, izraisīja ceļu satiksmes negadījumu, kurā cieta L.G., gūstot vidēji smagus miesas bojājumus), kāds paredzēts Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā.

[3.2] Kļūdains ir atbildētāja uzskats, ka prasītājiem šajā lietā ir pienākums pierādīt viņa vainu ceļu satiksmes negadījuma izraisīšanā. Tas neatbilst Civilprocesa likuma 96.panta trešās daļas un Kriminālprocesa likuma 350.panta piektās daļas normas jēgai. Atbildētāja vaina minētā negadījuma izraisīšanā ir pierādīta ar likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumu kriminālprocesā, tādēļ nav pamatoti viņa iebildumi par nepieciešamību šajā tiesvedībā izvērtēt, vai zaudējums nav radies ar paša cietušā nodomu vai viņa rupjas neuzmanības dēļ. Līdz ar to nav pamata apmierināt atbildētāja lūgumu noteikt lietā ekspertīzi, lai noskaidrotu automašīnas *Mercedes-Benz* ātrumu pirms pagrieziena manevra veikšanas. Turklāt no krimināllietas materiāliem redzams, ka Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesa 2006.gada 25.oktobrī ir izbeigusi krimināllietu attiecībā pret G.G. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260.panta otrās daļas un nav ziņu, ka šis lēmums būtu atcelts vai citādi zaudējis spēku.

[3.3] Nav strīda, ka AS „Rīgas Siltums” piederošā dienesta automašīna *Peugeot*, valsts reģistrācijas Nr.[numurs 1], kuru A.R. vadīja, būdams darba attiecībās, ir paaugstinātas bīstamības avots. Var piekrist atbildētājam, ka Civillikuma 2347.pants dod prasītājiem tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību tieši no paaugstinātas bīstamības avota īpašnieka – šajā gadījumā AS „Rīgas Siltums”. Tomēr no minētās normas satura izriet, ka cietusi persona zaudējumu atlīdzību var prasīt arī no vainīgās personas jeb paaugstinātas bīstamības avota tiesīgā valdītāja. Zaudējumu atlīdzības prasība tieši no A.R. kā personas, kura vainojama ceļu satiksmes negadījuma izraisīšanā, ir likumam atbilstoša.

Arī Ceļu satiksmes likuma 44.panta norma, kas nosaka Ceļu satiksmes likuma vai citu ceļu satiksmes drošību reglamentējošu aktu pārkāpumu rezultātā nodarītā zaudējuma atlīdzināšanu, pēc savas jēgas neizslēdz cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, nevis transportlīdzekļa īpašnieka.

[3.4] Prasības daļā par zaudējumu piedziņu (*Civillikuma 1771., 1772., 1775. un 1779.pants*) ir izvērtējams, vai pastāv visi civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumi – zaudējumu esamība, prettiesiski vainojama darbība un cēloniskais sakars. Kaut vienam priekšnoteikumam iztrūkstot, nav tiesiska pamata zaudējumu atlīdzībai.

Apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai (*Civilprocesa likuma 432.panta piektā daļa*), ka ar spriedumu krimināllietā konstatēta A.R. prettiesiska rīcība (ceļu satiksmes noteikumu pārkāpums) un viņa vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Ar lietas materiāliem pierādīts L.G. nodarīto zaudējumu esamības fakts, zaudējumu apmērs, kā arī cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un zaudējumiem.

Vienlaikus atzīstams, ka izskatāmajā lietā prasītāji nevar prasīt atlīdzināt izdevumus, kas viņiem ir radušies citā tiesvedībā krimināllietā. Kaut lietā ir iesniegti pierādījumi izdevumu esamībai 822 Ls, 118 Ls un 272 Ls apmērā attiecīgi par juridisko palīdzību un pierādījumu iegūšanu krimināllietā, tomēr prasītāji, subjektīvu apsvērumu dēļ neizmantojot viņiem likumā noteiktās procesuālās tiesības prasīt minēto izdevumu atlīdzināšanu kriminālprocesā, ir zaudējuši šo izdevumu atlīdzināšanas iespēju, jo izdevumu, kas saistīti ar lietas vešanu, atlīdzība piesakāma konkrētās lietas ietvaros, nevis ierosinot jaunu tiesvedību (*sk. Senāta 2011.gada 6.aprīļa spriedumu lietā Nr.SKC-143/2011 un 2011.gada 25.maija spriedumu lietā Nr.SKC-201/2011*).

Attiecībā uz L.G. prasību atlīdzināt 459 Ls par ārstniecības izdevumiem, kas apstiprinās ar lietā iesniegtajām kvītīm, atzīstams, ka šie izdevumi prasītājam radušies sakarā ar 2007.gada 25.jūlijā veikto plastisko operāciju nolūkā izlabot ceļu satiksmes negadījumā bojāto ārējo izskatu, ko pierāda arī izraksti no Dr. Feldmaņa privātklinikas. Veiktā operācija ir tiešā cēloniskā sakarā ar ceļu

satiksmes negadījumu, tāpēc atbildētājam ir pienākums minētos izdevumus atlīdzināt.

Saistībā ar 2004.gada 28.februārī notikušo ceļu satiksmes negadījumu AAS „Ergo Latvija” 2007.gada 16.janvārī L.G. izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība par ārstēšanās izdevumiem 128,04 Ls neietver prasības summā norādītos ārstniecības izdevumus.

Tādējādi prasība par zaudējumu atlīdzību apmierināma daļēji, piedzenot no atbildētāja prasītājas labā 459 Ls par ārstniecības izdevumiem, bet pārējā daļā noraidāma.

[3.5] Lietā nav strīda, ka kriminālprocesa ietvaros prasītāji morālā kaitējuma atlīdzināšanu neprasīja.

Kā redzams no Civillikuma 1635.panta iepriekšējās un pašreizējās redakcijas, atbildība par morālā kaitējuma atlīdzību kaitējuma nodarīšanas laikā 2004.gada 28.februārī likumā tieši nostiprināta nebija. Morālā kaitējuma atlīdzības pienākums šajā normā iekļauts tikai ar likuma grozījumiem, kas ir spēkā no 2006.gada 1.marta. Tā kā Civillikuma grozījumiem nav atpakaļejoša spēka (*Civillikuma 3.pants*), uz šī pamata prasības apmierināšana nav tiesiska.

Tomēr likuma grozījumi nav šķērslis morālā kaitējuma atlīdzībai, jo atlīdzība par morālo kaitējumu tiek piedzīta gan papildu mantiska rakstura pametumam – zaudējumam – kā līdzeklis, lai cietušais gūtu apmierinājumu, gan atsevišķi, neatkarīgi no nodarīto zaudējumu apmēra. Morālā kaitējuma atlīdzības apmēru nosaka tiesa.

Līdz Civillikuma 1635.panta grozījumiem 2006.gada 1.martā morālā kaitējuma atlīdzināšanas pamatus noteica tikai Civillikuma 19.nodaļas pirmās apakšnodaļas otrā daļa, nosakot tiesības uz atlīdzību no nodarījumiem pret personisko brīvību, godu, cieņu un pret sieviešu nevainību.

Piemērojot tiesību normas, tiesa vadās no Civilprocesa likuma 5.panta noteikumiem.

Satversmes tiesa 2001.gada 5.decembra spriedumā lietā Nr.2001-07-0103 atzinusi, ka Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma – nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu – kā jebkura cilvēktiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Īpaša likuma neesamība neaizskar un neierobežo iesniedzēja konstitucionālās tiesības uz tiesību aizsardzību.

Tādējādi uzskatāms, ka morālā kaitējuma atlīdzības pienākums izriet no Satversmes 8.nodaļā „Cilvēka pamattiesības” nostiprinātajām pamattiesībām. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 13.pants valstij uzliek pienākumu ikvienam nodrošināt efektīvu aizsardzību, ja ir pārkāptas kādas no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā aizsargātām tiesībām. Tiesības uz dzīvību un veselību ir konstitucionālas

tiesības, tās ir iekļautas Satversmē. Tāpēc viennozīmīgi uzskatāms, ka valsts pienākums ir nodrošināt Satversmē garantēto tiesību aizsardzību.

Nosakot morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, tiesa vadās no pastāvošās tiesu prakses un Civillikuma 5.panta. Pirmās instances tiesas noteiktais morālā kaitējuma atlīdzības apmērs ir uzskatāms par adekvātu. Prasītāju iebildumi par pārāk zemo un atbildētāja iebildumi par pārmērīgo atlīdzinājuma apmēru, kas neatbilst tiesu praksei, nav pamatoti.

Tomēr pēc pirmās instances tiesas sprieduma ir mainījušies apstākļi, proti, Augstākā tiesa apkopojuma „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā” 3.pielikumā ir devusi rekomendācijas piedzenamā morālā kaitējuma apmēram par atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem, kurā par Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā izdarīto noziedzīgo nodarījumu rekomendēta morālā kaitējuma atlīdzība līdz 5000 Ls. Līdz ar to par labu L.G. piedzenami 5000 Ls, kas ir samērīga summa par viņai nodarīto morālo kaitējumu. Savukārt par labu G.G. piedzenami 1000 Ls, kas ir samērīga summa viņam nodarītajam morālajam kaitējumam un nepārsniedz iepriekš minētajā tiesu prakses apkopojumā rekomendēto atlīdzību līdz 2000 Ls par vieglu un vidēji smagu miesas bojājumu nodarīšanu.

Nosakot morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, ņemami vērā konkrētās lietas apstākļi, ka atbildētājs pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas aizbēga no ceļu satiksmes negadījuma vietas, joprojām nav atvainojies cietušajiem, ir centies pārliecināt savu vainu uz G.G., nav izrādījis vēlmi kaut daļēji atlīdzināt prasītājiem nodarītos izdevumus, ir apzināti novilcinājis lietas izskatīšanu.

[3.6] Tā kā prasītāji no valsts nodevas samaksas atbrīvoti, tiesas izdevumi atbilstoši prasījuma apmierinātajai daļai (valsts nodeva 273,34 Ls un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 9,63 Ls) piespriežami no atbildētāja valsts ienākumos (*Civilprocesa likuma 42.pants, 43.panta pirmās daļas 4.punkts*), kā arī no atbildētāja prasītājas labā piedzenami izdevumi advokāta palīdzības samaksai 50 Ls (*Civilprocesa likuma 44.panta pirmā daļa*).

[4] Par minēto spriedumu atbildētājs A.R. iesniedzis kasācijas sūdzību, lūdzot atcelt spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība un piedzīti tiesāšanās izdevumi, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīts tālāk minētais.

[4.1] Nenoskaidrojot konkrēti, kādu morālā kaitējuma atlīdzības summu pieprasījis sev katrs no prasītājiem, spriedumā vien norādot uz summas atlikumu 48 329 Ls, tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 163. un 428.pantu, jo nav nodrošinājusi atbildētāja, kuram joprojām nav skaidrs, kādā apjomā katrs no prasītājiem uzturēja prasību, procesuālās tiesības celt iebildumus pret prasību un sniegt paskaidrojumus.

[4.2] Lietā pieņemtais spriedums nenodrošina vienlīdzīgas procesuālas tiesības uz taisnīgu tiesu A.R. kā atbildētājam. Tiesa, izspriežot lietu, nav piemērojusi tās likuma normas, kuras vajadzēja piemērot un kuras bija spēkā brīdī, kad prasītāju tiesības tika aizskartas un tiem radās pamats prasīt tā novēršanu. Tādējādi ir aizskartas atbildētāja Satversmes 92.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

[4.3] Tiesa nepareizi piemērojusi Ceļu satiksmes likuma 44.panta normu (redakcijā, kas bija spēkā ceļu satiksmes negadījuma brīdī), kas bija piemērojama vienlaicīgi ar šā likuma 1.panta 24., 25. un 29.apakšpunktu un saskaņā ar kuru atbildība par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā radīto zaudējumu iestājās AS „Rīgas Siltums” kā paaugstinātas bīstamības avota īpašniekam, nevis tā vadītājam A.R. Tiesa ir ignorējusi šajā likuma normā noteikto civiltiesiskās atbildības subjektu.

AS „Rīgas Siltums” kā paaugstinātas bīstamības avota īpašnieka atbildība par transportlīdzekļa *Peugeot* ekspluatācijas rezultātā nodarīto zaudējumu izriet arī no Civillikuma 2347.pantā ietvertās imperatīvās normas. Turklāt AS „Rīgas Siltums” sauszemes transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskā atbildība bija apdrošināta AAS „Ergo Latvija”. Par to, ka tieši AS „Rīgas Siltums” ir atbildīga par zaudējumiem, zināja arī L.G., kura 2004.gada 12.martā vērsās pie AAS „Ergo Latvija” par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu.

[4.4] Prasītāju mantisko interešu aizsardzībai, noskaidrojot personu, kurai iestājās civiltiesiskā atbildība par ceļu satiksmes negadījuma rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, bija jāievēro Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma normas, kā arī Ministru kabineta 1997.gada 27.maija noteikumi Nr.199 „Noteikumi par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmijām, to palielināšanas un samazināšanas kārtību un apdrošinātāja atbildības limitiem” un 2005.gada 17.maija noteikumi Nr.331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem”. Tiesa minētos normatīvos aktus nav piemērojusi, tādā veidā transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu faktiski padarījusi pilnīgi bezjēdzīgu.

[4.5] Tiesa spriedumā, citējot Civillikuma 1771., 1772., 1774. un 1779.pantu, atsaukusies uz tiesību doktrīnu, kuras pielietojums bija izvērtējams saistībā ar kvalitatīvajām izmaiņām tiesību zinātnē un tās pilnveidošanā, kas notiek, apkopojot tiesu praksi. Tādēļ svarīgāk būtu, ja tiesa ņemtu vērā Augstākās tiesas apkopojumā „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā 2010/2011” norādītos secinājumus un atziņas.

Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 4.jūnija spriedums par L.G. un G.G. zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzības piedziņas prasības noraidīšanu pārējā daļā ir stājies likumīgā spēkā, jo par to kasācijas sūdzība nav iesniegta.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments atzīst, ka spriedums daļā par ārstniecības izdevumu piedziņu atstājams negrozīts, bet atceļams daļā, ar kuru no atbildētāja piedzīta atlīdzība par morālo kaitējumu.

[6] Nav pamatots kasācijas sūdzības arguments par Ceļu satiksmes likuma 44.panta un Civillikuma 2347.panta nepareizu piemērošanu, piedzenot no atbildētāja ārstniecības izdevumus.

[6.1] Civiltiesiskas saistības rodas ne tikai no darījumiem, bet arī no neatļautas darbības. Kā atzīts tiesību doktrīnā, neatļauta darbība izpaužas personas subjektīvo tiesību aizskārumos (personas sakropļošana, miesas bojājumu nodarīšana, goda un cieņas aizskaršana, privātuma traucējumi, mantas sabojāšana u.c.). Kaut gan par šādām neatļautām darbībām iespējama arī kriminālatbildība, tomēr cietušajam ir svarīgi saņemt atlīdzinājumu vai vismaz gandarījumu civiltiesiskā ceļā (*sk. Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 264.lpp.*).

Civillikuma 2347.pants ir iekļauts Civillikuma 19.nodaļas pirmajā apakšnodaļā „Prasījumi personisko aizskārumu dēļ”. Atbilstoši minētā panta pirmajai daļai, ja kāds ar darbību, par ko viņš ir vainojams un kas ir prettiesīga, nodara otram miesas bojājumu, tad viņam jāatlīdzina tam ārstēšanās izdevumi un pēc tiesas ieskata arī varbūtēja atrautā peļņa.

Tātad minētā norma nosaka vainīgās personas civiltiesisko atbildību par prettiesiskas rīcības rezultātā cietušajai personai nodarītiem miesas bojājumiem un tās mērķis ir prettiesiska tiesību aizskāruma radīto seku novēršana, kas pēc savas būtības ir cilvēka konstitucionālo tiesību un pamatbrīvību īstenošanas jautājums.

[6.2] Lietā ir noskaidrots, ka Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2008.gada 11.jūlijā nolēmis atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2008.gada 8.aprīļa lēmumu krimināllietā Nr.KA-04-16/08, ar kuru savukārt ir atstāts negrozīts Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2006.gada 7.novembra spriedums krimināllietā Nr.K31-36/06 par A.R. notiesāšanu pēc Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā) paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un sodīšanu ar brīvības atņemšanu uz diviem gadiem nosacīti ar

pārbaudes laiku vienu gadu, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz trīs gadiem. Krimināllietā ir nodibināts, ka A.R., pārkāpjot Ceļu satiksmes noteikumu prasības, 2004.gada 28.februārī izraisījis ceļu satiksmes negadījumu, kurā iesaistītās otras automašīnas pasažiere L.G. guva miesas bojājumus.

Tā kā ar likumīgā spēkā stājušos spriedumu krimināllietā ir pierādīta A.R. vaina miesas bojājumu nodarīšanā prasītājai L.G., apelācijas instances tiesa atbilstoši Civilprocesa likuma 96.panta trešajā daļā paredzētajam regulējumam pamatoti secinājusi, ka tieši atbildētājam kā miesas bojājumu nodarīšanā vainīgajai personai ir pienākums atlīdzināt izdevumus, kas cietušajam radušies sakarā ar to ārstēšanu.

Nedz Civillikuma 2347.panta otrās daļas noteikumi par paaugstinātās bīstamības avota valdītāja atbildību, nedz arī Ceļu satiksmes likuma 44.pants, kas reglamentē atbildību par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, uz ko ir atsauce kasācijas sūdzībā, neizslēdz Civillikuma 2347.panta pirmajā daļā paredzēto vainīgās personas pienākumu atbildēt par sekām un atlīdzināt kaitējumu, kas radies tās neatļautas (prettiesiskas) rīcības rezultātā.

[6.3] Norāde kasācijas sūdzībā uz nepieciešamību piemērot Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma normas konkrētajā gadījumā nav pamats sprieduma atcelšanai.

Pirmkārt, kā iepriekš jau minēts, Civillikuma 2347.panta otrajā daļā ietvertā norma par paaugstinātās bīstamības avota tiesiskā valdītāja (īpašnieka, glabātāja lietotāja) atbildību, kura galvenokārt attiecas uz vainas problēmu, jo paredz atbildību neatkarīgi no vainas, nenozīmē, ka ceļu satiksmes negadījumu izraisījusi persona tiek atbrīvota no civiltiesiskās atbildības. Tieši pretēji, arī minētā norma paredz iespēju prasīt atbildību no personas, kas lietojusi paaugstinātās bīstamības avotu.

Otrkārt, atbilstoši Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumam (redakcijā uz 2004.gada 28.februārī) apdrošinātājs zaudējumu atlīdzināšanas pieprasījumu izskata, ja tas iesniegts ne vēlāk kā vienu gadu no dienas, kad cietušajam radās tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu (*37.panta sestā daļa*), savukārt zaudējumus, ko nesedz apdrošinātājs, cietušais var pieprasīt saskaņā ar Civillikumu (*18.pants*).

No lietas materiāliem redzams, ka prasītājai L.G. apdrošināšanas akciju sabiedrība „Ergo Latvija” 2007.gada 16.janvārī ir izmaksājusi apdrošināšanas atlīdzību par ārstniecības izdevumiem 127 Ls apmērā. Apelācijas instances tiesas no atbildētāja prasītājas labā piedzītie 459 Ls ir prasītājai vēlāk (pēc apdrošināšanas atlīdzības saņemšanas) radušies ārstniecības izdevumi saistībā ar ceļu satiksmes negadījumā gūtajiem miesas bojājumiem.

Apkopojot iepriekš minēto, Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesa, piedzīdama no atbildētāja prasītājas labā ārstniecības izdevumus, Civillikuma 2347.pantu iztulkojusi un uz lietā nodibinātajiem apstākļiem attiecinājusi pareizi, atbilstoši tā jēgai. Līdz ar to spriedums šajā daļā atstājams negrozīts.

[7] Savukārt spriedumu daļā, ar kuru no A.R. prasītāju labā piedzīts morālais kaitējums, Civillietu departaments nevar atzīt par pamatotu.

Pārsūdzētajā spriedumā norādīts, ka morālā kaitējuma atlīdzināšanas pienākums Civillikuma 1635.pantā iekļauts tikai ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2006.gada 1.martā, un ceļu satiksmes negadījuma brīdī 2004.gada 28.februārī minētajā normā morālā kaitējuma atlīdzināšana nebija paredzēta. Tādēļ apelācijas instances tiesa, atsaukdams uz Civillikuma 3.pantu, pareizi atzinusi, ka nav tiesiski apmierināt prasību uz šī pamata.

Tajā pašā laikā, atzīdama par pierādītu A.R. vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tiesa uzskatījusi, ka atlīdzība par morālo kaitējumu ir piedzenama saskaņā ar Satversmes 92.panta trešo teikumu un Civillikuma 5.pantu (kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem). Savu secinājumu pamatošanai tiesa, piemērojot Civilprocesa likuma 5.pantu (tiesību normu piemērošana), atsaukusies uz Senāta 2009.gada 29.aprīļa spriedumā lietā Nr.SK-12/2009 izteiktajām atziņām.

Satversmes 92.panta trešajā teikumā noteikts, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Senāts spriedumā lietā Nr.SK-12/2009 ir atzinis, ka Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietverta vispārēja garantija – gadījumā, ja valsts ir pārkāpusi cilvēktiesību subjekta tiesības, tam ir tiesības uz atlīdzību un šī tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Šajā lietā prasītājam par 2002.gada jūnijā nodarīto kaitējumu bija vainojama Jelgavas slimnīca, kurai valsts deleģējusi funkcijas dzemdību palīdzības nodrošināšanā.

Izskatāmajā lietā ir būtiski atšķirīgi apstākļi, proti, strīds ir starp privāto tiesību subjektiem, jo ceļu satiksmes negadījumā, kurā cieta prasītāji, vainojama ir privātpersona un tādējādi uz konkrēto gadījumu nav attiecināmi principi par valsts (iestādes, kurai valsts deleģējusi zināmu funkciju izpildi) pienākumu garantēt cilvēktiesību ievērošanu un tiesību aizsardzību arī pirms 2006.gada 1.marta, kad stājās spēkā grozījumi Civillikuma 1635.pantā.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) nesaskatīja pārkāpumu lietā „Zavoloka pret Latviju” (*Zavoloka v. Latvia*), kurā iesniedzēja sūdzējās, ka saskaņā ar Latvijā spēkā esošo tiesisko regulējumu viņai nebija iespējams saņemt atlīdzību par morālo kaitējumu sakarā ar meitas nāvi. Šajā sakarā ECT norādīja, ka Konvencijas 13.pants (tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību) piemērojams tikai tad, ja iesniedzējam ir pamatota prasība attiecībā uz

kādu no Konvencijas un tās protokolu pantos ietverto tiesību un brīvību iespējamo pārkāpumu, taču konkrētā lieta fundamentāli atšķiras no citām līdz šim izskatītajām lietām saistībā ar iespējamo Konvencijas 2.pantu (tiesības uz dzīvību) pārkāpumu, jo transporta satiksmes negadījumā 1996.gada 20.septembrī, kurā bojā gāja iesniedzējas meita, vainojama privātpersona un to nevar attiecināt uz valsts amatpersonu prettiesisku rīcību vai bezdarbību. Savukārt jautājumā par morālā kaitējuma atlīdzību ECT atzina, ka, ņemot vērā dažādu valstu tiesību sistēmās pastāvošās lielās atšķirības šajā jautājumā, tā nevar noteikt absolūtu un vispārēju pienākumu atlīdzināt morālo kaitējumu šai situācijai līdzīgos gadījumos (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesa nesaskata pārkāpumu lietā „Zavoloka pret Latviju”*). Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/lv/Jaunumi/zinas/2009/julajs/07-1/>).

Ievērojot teikto, Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums daļā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu atceļams un lieta šajā daļā nododama jaunai izskatīšanai. Vienlaikus atceļams arī spriedums daļā par tiesāšanās izdevumu piedziņu, jo to apmērs ir atkarīgs no prasījuma apmierinātās daļas. Izskatot lietu no jauna, ir pārbaudāms, vai konkrētajā gadījumā nepastāv kāds no Civillikuma 19.nodaļā paredzētajiem pamatiem, kas arī līdz 2006.gada 1.martam noteica cietušās personas tiesības uz atlīdzinājumu par veselībai nodarītu kaitējumu.

Tā kā spriedums tiek atcelts daļā, saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atbildētājam jāatmaksā par kasācijas sūdzību samaksātā drošības nauda 284,57 *euro*, kas, ņemot vērā oficiālo pārejas kursu 0,702804, ir ekvivalenta summa samaksātajiem 200 Ls.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.jūnija spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par morālā kaitējuma atlīdzības un tiesāšanās izdevumu piedziņu, atcelt un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā pārsūdzētajā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Atmaksāt A.R. drošības naudu 284,57 *euro* (divi simti astoņdesmit četri *euro*, 57 *centi*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnešu Andas Briedes un Normunda Salenieka atsevišķās domas lietā Nr.SKC-156/2014

[1] Augstākās tiesas Civillietu departaments paplašinātā sastāvā, izskatot civillietu L.G. un G.G. prasībā pret A.R. par noziedzīga nodarījuma rezultātā radušos materiālo zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzināšanu sakarā ar A.R. kasācijas sūdzību, ar 2014.gada 27.novembra spriedumu atcēla Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.jūnija spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par morālā kaitējuma atlīdzības un tiesāšanās izdevumu piedziņu, atstājot negrozītu spriedumu daļā par ārstniecības izdevumu piedziņu.

[2] Civillietu departamenta spriedumā atzītajam nevaram piekrist un uzskatām, ka Rīgas apgabaltiesas spriedums bija atceļams arī daļā par ārstniecības izdevumu piedziņu.

[2.1] Prasību daļā par ārstēšanās izdevumu piedziņu no A.R. apelācijas instances tiesa pamatojusi ar Civillikuma 2347.pantu, kura pirmajā daļā vispārīgā veidā noteikta civiltiesiskā atbildība par personai nodarītajiem miesas bojājumiem, uzliekot atbildību personai, kas miesas bojājumus nodarījusi. Tiesa uzskatījusi, ka nedz minētā panta otrā daļa, kurā paredzēti īpaši noteikumi paaugstināta bīstamības avota izraisītu zaudējumu atlīdzināšanai, nedz Ceļu satiksmes likuma 44.pants, kas noteic par ceļu satiksmes reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpuma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, neizslēdz cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, nevis transportlīdzekļa īpašnieka.

Mūsu ieskatā, apelācijas instances tiesa kļūdijusies iepriekš minēto materiālo tiesību normu interpretācijā un līdz ar to Civillikuma 2347.panta pirmo daļu uz konkrētās lietas apstākļiem attiecinājusi bez pietiekama pamata.

[2.2] Lietā nav strīda, ka ceļu satiksmes negadījumu izraisījušās automašīnas *Peugeot*, valsts reģistrācijas Nr.[numurs 1], īpašniece ir AS „Rīgas Siltums”, kas minētās normas izpratnē ir paaugstināta bīstamības avota valdītājs. A.R. negadījuma brīdī automašīnu vadīja, būdams darba tiesiskajās attiecībās ar AS „Rīgas Siltums”, pildot darba pienākumus.

[2.3] Par miesas bojājumu nodarīšanu likumā noteiktos gadījumos var saukt pie kriminālatbildības, kā tas ir noticis arī šajā gadījumā. Taču ar to, ka A.R. ir notiesāts par Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā) paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanu un sodīts ar brīvības atņemšanu uz diviem gadiem nosacīti ar pārbaudes laiku vienu gadu, cietušajam radītās civiltiesiskās sekas netiek novērstas.

Civillikuma 2347.pantā paredzētā civiltiesiskā atbildība par personai nodarītu kaitējumu iestājas nevis par pašu miesas bojājumu, bet gan par tā rezultātā nodarītajām sekām. Atbildība izpaužas pienākumā atlīdzināt tos izdevumus, kas radušies šo miesas bojājumu ārstēšanas rezultātā (*sk. Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 627.lpp.*).

Minētā panta pirmajā daļā atbildība ir noteikta tam, kura prettiesiskas rīcības rezultātā miesas bojājumi ir nodarīti, proti, vainīgajai personai. Savukārt panta otrajā daļā atbildība ir noteikta paaugstinātas bīstamības avota valdītājam (īpašniekam, glabātājam, lietotājam).

Likumdevējs, vēlēdamies ar tiesiskiem paņēmieniem risināt jautājumu par tādu mantisko segu novēršanu, kuras var rasties paaugstinātas bīstamības avota ekspluatācijas gaitā, iekļāvis Civillikuma 2347.pantā otro daļu, kurā paredzējis īpašus noteikumus attiecībā uz zaudējumu atlīdzību, ko izraisījis paaugstinātas bīstamības avots. Šie īpašie noteikumi attiecas uz atbildību neatkarīgi no vainas (*Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 280.lpp.*).

Tas nozīmē, ka neatkarīgi no tā, kura persona ir vainojama ceļu satiksmes negadījuma izraisīšanā, ja kaitējums radies ekspluatējot paaugstinātas bīstamības avotu, tostarp transportlīdzekli, civiltiesiskās atbildības subjekts ir šī paaugstinātā bīstamības avota tiesiskais valdītājs. Minētais gan neattiecas uz gadījumu, kad paaugstinātā bīstamības avota īpašnieks, glabātājs vai lietotājs valdījumu zaudējis citas personas prettiesisku darbību rezultātā, taču šajā lietā tādi apstākļi nav konstatēti.

[2.4] Saeima 1997.gada 1.oktobrī pieņēma Ceļu satiksmes likumu, kas spēkā stājās 1997.gada 4.novembrī. Atbilstoši minētā likuma 2.pantam tā mērķis ir: 1) noteikt ceļu satiksmes norises un ceļu satiksmes drošības organizatoriskos un tiesiskos pamatus Latvijā, lai aizsargātu cilvēku dzīvību un veselību, vidi, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām piederošo mantu; 2) regulēt mehānisko transportlīdzekļu īpašuma, turējuma un lietošanas tiesību iegūšanu, kā arī transportlīdzekļu īpašnieku, turētāju un lietotāju atbildību. Tātad no teiktā izriet pareizas ceļu satiksmes organizācijas nodrošināšana un ceļu satiksmē iesaistīto personu tiesību un interešu aizsardzība, vienlaikus regulējot transportlīdzekļu īpašnieku, turētāju un lietotāju atbildību.

Tulkojot likumā iekļauto 44.pantu, kura nosaukums ir „Zaudējumu atlīdzināšana”, kontekstā ar likuma mērķi, secināms, ka šī norma attiecas uz ceļu satiksmes negadījumā cietušajiem un viņu iespējām un garantijām panākt viņiem nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu.

Minētā likuma (šeit un turpmāk – likuma redakcijā, kas bija spēkā ceļu satiksmes negadījuma brīdī 2004.gada 28.februārī) 44.panta otrā daļa paredzēja, ka par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarīto zaudējumu atbild transportlīdzekļa īpašnieks vai valdītājs, ja viņš nepierāda, ka zaudējums radies nepārvaramas varas dēļ, ar paša cietušā nodomu vai cietušā rupjas neuzmanības dēļ vai arī citu iemeslu dēļ, kuri saskaņā ar likumu atbrīvo no atbildības par zaudējumu atlīdzību. Tātad atbilstoši pantā noteiktajam atbildība par zaudējumiem, kas radušies ceļu satiksmē transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā, ir paredzēta transportlīdzekļa īpašniekam vai valdītājam. Savukārt šā panta trešajā daļā ir reglamentēts, kādos gadījumos atbildība ir transportlīdzekļa turētājam.

Minētajā normā ietvertu jēdzienu noskaidrošanai ir izmantojamas Ceļu satiksmes likuma 1.pantā dotās likumā lietoto jēdzienu definīcijas, kurām atbilstoši šā likuma izpratnē atbildētājs nav atzīstams nedz par automašīnas īpašnieku (24.punkts), nedz valdītāju (29.punkts), nedz turētāju. Skaidrojot jēdzienu transportlīdzekļa turētājs, likumdevējs īpaši uzsvēris, ka par transportlīdzekļa turētāju nav uzskatāma persona, kas transportlīdzekli lieto uz dienesta vai darba tiesisko attiecību pamata (25.punkts).

No iepriekš teiktā secināms, ka atbilstoši Ceļu satiksmes likuma 44.pantam par ceļu satiksmes negadījuma rezultātā nodarīto zaudējumu atbild transportlīdzekļa īpašnieks, valdītājs vai turētājs, nevis persona, kas transportlīdzekli lietojusi uz dienesta vai darba tiesisko attiecību pamata.

Nemot vērā Ceļu satiksmes likuma mērķi, tā normas, tostarp attiecībā uz ceļu satiksmes drošību reglamentējošu aktu pārkāpuma rezultātā nodarītā zaudējuma atlīdzināšanu, ir speciālās normas. Tādēļ Civillikuma 2347.pants ir piemērojams tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā norma (*Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta sestās daļas 2.punkts*).

Tiesas arguments, ka Ceļu satiksmes likuma 44.panta otrās daļas norma pēc jēgas neizslēdz cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, ne ar ko nav pamatots. Pārsūdzētajā spriedumā nav norādīti apsvērumi, kādēļ tiesa uzskatījusi, ka konkrētajā gadījumā civiltiesiskās atbildības subjekts ir nosakāms tikai un vienīgi saskaņā ar Civillikuma 2347.panta pirmās daļas normu, un nav jāņem vērā nedz šā panta otrajā daļā paredzētie noteikumi par paaugstinātās bīstamības avota īpašnieka civiltiesisko atbildību, nedz speciālās normas (*Ceļu satiksmes likuma 44.panta*) noteikumi attiecībā uz tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kas radušies ceļu satiksmes drošību reglamentējošo aktu pārkāpuma rezultātā.

[2.5] Turklāt Ceļu satiksmes likuma 44.panta piektajā daļā noteikts, ka civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas gadījumā trešajai personai nodarīto

zaudējumu atlīdzināšanas kārtību regulē atsevišķs likums par civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu.

Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieki pēc likuma ir pakļauti civiltiesiskās atbildības obligātajai apdrošināšanai (turpmāk arī – OCTA). Ieviešot OCTA, tika risināti divi galvenie jautājumi: 1) nodrošināt cietušo intereses, radot viņiem iespējas saņemt kaitējuma atlīdzību jebkurā gadījumā, arī tad, kad nodarītajam nav pietiekamu līdzekļu; 2) radīt zināmu drošību arī sauszemes transportlīdzekļu īpašniekiem, ka savas darbības dēļ viņi nenonāks bezcerīgā situācijā, visu mūžu maksājot lielas summas par kādu liktenīgu kļūdu (*Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 453.lpp.*).

Saskaņā ar likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1.panta 16.punktu civiltiesiskās atbildības apdrošināšana ir apdrošināšana, kad tiek apdrošināta personas civiltiesiskā atbildība par tās darbības vai bezdarbības rezultātā radītajiem zaudējumiem trešajai personai.

A.R. izraisītā ceļu satiksmes negadījuma brīdī civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu reglamentēja 1997.gada 13.martā pieņemtais Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, kas bija spēkā līdz 2004.gada 1.maijam.

Atbilstoši minētā likuma noteikumiem, ja transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta (*3.panta pirmā daļa*), tad, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, nevis šīm personām, bet apdrošinātajam, kurš apdrošinājis zaudējumu nodarījušā transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesisko atbildību, saskaņā ar apdrošinātāja atbildības limitu jāatlīdzina šajā likumā noteiktajā kārtībā novērtētie zaudējumi, kas ceļu satiksmes negadījumā nodarīti trešajai personai (*18. un 21.pants*). Zaudējumus atlīdzina tas apdrošinātājs, kurš apdrošinājis zaudējumu nodarījušā transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesisko atbildību (*33.panta pirmā daļa*).

Tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu saskaņā ar Civillikumu no īpašnieka vai valdītāja cietušajam rodas tad, ja tie pārsniedz noteikto apdrošinātāja atbildības limitu vai tie vispār nav atlīdzināmi saskaņā ar OCTA likumu (*18.panta otrā daļa*). Kā norādīts tiesību doktrīnā, Civillikumā noteiktā atbildība par kaitējuma nodarīšanu noteiktos gadījumos papildina apdrošināšanas dotās garantijas, ļaujot prasīt zaudējumus, kas pārsniedz apdrošināšanas atlīdzību (*Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 442.lpp.*).

No lietas materiāliem redzams un to konstatējusi arī apelācijas instances tiesa, ka A.R. vadītās ceļu satiksmes negadījumā iesaistītās dienesta automašīnas īpašnieces AS „Rīgas Siltums” civiltiesiskā atbildība bija apdrošināta AAS „Ergo Latvija” un apdrošinātāja L.G., pamatojoties uz viņas iesniegumu, ir atlīdzinājusi

pieteiktos ārstēšanās izdevumus. Minētie apstākļi apstiprina, ka 2004.gada 28.februārī notikušais ceļu satiksmes negadījums ir apdrošināšanas gadījums, kuram iestājoties, apdrošinātājs atlīdzina zaudējumus, tostarp izdevumus sakarā ar cietušās personas ārstēšanu. Lietā nav nodibināts, ka L.G. prasības pieteikumā norādītie ārstniecības izdevumi neattiektos uz paaugstinātās bīstamības avota īpašnieka civiltiesisko atbildību un tādēļ nebūtu atlīdzināmi saskaņā ar OCTA likumu, vai arī pārsniegtu apdrošinātāja atbildības limitu. Tiesa šos apstākļus atstājusi bez analīzes un tiem vērtējumu OCTA likuma kontekstā nav devusi, kaut gan tiem ir būtiska nozīme civiltiesiskās atbildības subjekta un atbildētāja atbildības pienākuma noteikšanā.

Mūsu ieskatā, atlīdzinājuma par ārstniecības izdevumiem pieprasīšana tieši no atbildētāja, kas Ceļu satiksmes likuma izpratnē nav nedz transportlīdzekļa īpašnieks, nedz valdītājs, nedz turētājs un transportlīdzekli lietoja uz darba tiesisko attiecību pamata, nevēršoties pie apdrošinātāja, kurš apdrošinājis transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesisko atbildību, neatbilst likumam. Pretējā gadījumā, kā to norāda kasācijas sūdzības iesniedzējs, transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana kļūst pilnīgi bezjēdzīga.

Apkopojot teikto, secināms, ka apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par ārstēšanās izdevumu piedziņu no atbildētāja nevar atzīt par pamatotu.

IV. Spriedumi lietās, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām

Virsstundu darba samaksa, ja nav ievērota rakstveida vienošanās forma; virsstundu darba tiesiskā regulējuma atšķirības normāla vai nepilna darba laika gadījumos

1. Ja darbinieks strādā virsstundas, neskatoties uz to, ka rakstveida vienošanās par to starp darba devēju un darbinieku nav noslēgta, un darba devējs to ir akceptējis, tad darba devējam rodas pienākums maksāt par nostrādātajām virsstundām, jo uz šo vienošanos pēc analogijas attiecināma Darba likuma 41.panta otrā daļa (Darba likuma 41.panta otrā daļa).

2. Atbilstoši Darba likuma 136.panta pirmajai daļai tiesiskais regulējums, kas attiecas uz virsstundu darbu, ir attiecināms tikai uz tiem darbiniekiem, kuri veic darbu virs normālā darba laika, t.i., virs astoņām stundām. Konstatējot, ka darbu virs darba līgumā noteiktā darba laika veicis darbinieks, kurš strādā nepilnu darba laiku, tiesai jāpiemēro Darba likuma 134.panta septītā daļa (Darba likuma 134.panta septītā daļa un 136.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 28.martā

Lieta Nr.SK-1609/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

N.Salienieks,

tiesnesis

A.Laviņš,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītājas SIA „Abonēšanas centrs Diena” kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 13.septembra spriedumu SIA „Abonēšanas centrs Diena” prasībā pret A.L. par darba līguma izbeigšanu un A.L. pretprasībā par neizmaksātās darba samaksas piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Abonēšanas centrs Diena” 2012.gada 15.oktobrī iesniegusi tiesā prasību pret A.L. par darba līguma izbeigšanu, norādot, ka starp pusēm

2010.gada 1.februārī noslēgts darba līgums, saskaņā ar kuru atbildētājs strādā pie prasītājas par motorizēto preses piegādātāju.

[1.1] Prasītāja izstrādājusi un 2012.gada 29.jūnijā iesniegusi atbildētājam vienošanos par grozījumiem darba līgumā, saskaņā ar kuriem atbildētājam tika precizēts profesijas kods, noteikts darba laiks – piecu darba dienu nedēļa ar nepilnu dienas darba laiku – un darba samaksas izmaksas diena – vienu reizi mēnesī līdz 10.datumam. Tāpat tika precizēti atbildētāja pienākumi iezvanīšanas zvanu monitoringa kontroles sistēmā, norādītas atbildētāja tiesības saņemt piemaksas par nakts darbu, kā arī citas piemaksas un prēmijas, saskaņā ar paveikto darbu. Sakarā ar darba laika samazināšanu darba samaksa samazināta no 117 Ls uz 100 Ls. Vienošanās par darba līguma grozījumiem tika iesniegta atbildētājam vienu mēnesi iepriekš, norādot, ka pievienotais amata apraksts un darba samaksas noteikumi stāsies spēkā 2012.gada 1.augustā.

[1.2] Atbildētājs 2012.gada 30.jūlijā iesniedzis prasītājai iesniegumu, kurā norādījis, ka nepiekrīt darba līguma grozījumiem. Tā kā atbildētājs ir atteicies parakstīt vienošanos, atbildētāju nav iespējams nodarbināt citā darbā tai pašā vai saistītajā uzņēmumā, atbildētājam nav konstatēti labāki darba rezultāti un augstāka kvalifikācija kā citiem darbiniekiem, atbildētājs ir arodbiedrības biedrs, un prasītāja uzskata, ka attiecībā uz atbildētāju ir piemērojams Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punkts.

[1.3] Prasītāja ir saņēmusi arodbiedrības 2012.gada 11.septembra vēstuli, saskaņā ar kuru arodbiedrība nav devusi piekrišanu atbildētāja darba līguma uzteikumam. Prasītāja uzskata, ka arodbiedrības lēmums nav tiesisks un, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 1., 10., 128., 129., 131.pantu, Darba likuma 98.panta pirmo daļu, 101.panta pirmās daļas 9.punktu un ceturto daļu, 104.panta ceturto daļu un 112.pantu, lūgusi izbeigt pušu noslēgto darba līgumu, vienlaikus paredzot izmaksāt A.L. Darba likumā paredzēto atlaišanas pabalstu un kompensāciju par neizmantoto ikgadējo atvaļinājumu.

[2] Atbildētājs A.L. 2013.gada 14.janvārī iesniedzis tiesā pretprasību par neizmaksātās darba algas starpības 353,88 Ls un piemaksas par nakts darbu 533,19 Ls piedziņu.

[2.1] Pretprasībā norādīts, ka atbildētāja darba laika sākums un beigas tiek elektroniski fiksēti, veicot iezvanīšanos preses piegādātāju darba laika kontroles sistēmā, un darbs pārsvarā tiek veikts nakts stundās. Atbildētājam tiek apmaksātas tikai trīs stundas, neatbilstoši darbā pavadītajam faktiskajam darba laikam, kā arī netiek uzskaitīts un apmaksāts nakts darbs.

[2.2] Atbildētājs norāda, ka ir vērsies pie darba devējas, lai atrisinātu jautājumu par nakts darba piemaksu, kā rezultātā pušu starpā tika parakstīta vienošanās par piemaksu par nakts darbu, un darba devēja izmaksājusi atbildētājam piemaksu par nakts darbu par laika periodu no 2011.gada

1.aprīļa līdz 2012.gada 1.aprīlim 500 Ls apmērā pirms nodokļu nomaksas. Darba devēja joprojām nav izmaksājusi piemaksu par nakts darbu par laika periodu no 2012.gada 2.aprīļa līdz 2012.gada 31.decembrim. Atbildētājs ir strādājis vairāk nekā četras stundas dienā, no kurām vairāk nekā trīs ir nakts stundas. Atbildētājs dienā vidēji ir nostrādājis par vienu stundu vairāk nekā ir apmaksājusi darba devēja.

[3] Ar Jūrmalas pilsētas tiesas 2013.gada 4.marta spriedumu SIA „Abonēšanas centrs Diena” prasība noraidīta, bet A.L. pretprasība par neizmaksātās darba algas starpības un neizmaksātās piemaksas par nakts darbu piedziņu apmierināta daļēji, piedzenot no prasītājas par labu atbildētājam piemaksu par nakts darbu 334,87 Ls. Pretprasība daļā par neizmaksātās darba algas starpības 353,88 Ls piedziņu noraidīta.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētāja A.L. iesniegto apelācijas sūdzību par tiesas spriedumu daļā, ar kuru noraidīta pretprasība par neizmaksātās darba algas starpības piedziņu, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2013.gada 13.septembra spriedumu apmierinājusi A.L. pretprasību un piedzinusi no SIA „Abonēšanas centrs Diena” par labu atbildētājam neizmaksātās algas starpību 353,88 Ls.

[4.1] Tā kā pirmās instances tiesas spriedums daļā par prasības pieteikuma noraidīšanu un pretprasības apmierināšanu daļā par piemaksas par nakts darbu piedziņu nav pārsūdzēts, tas stāties likumīgā spēkā. Tādējādi apelācijas instances tiesa norādījusi, ka izskatāma A.L. pretprasība par neizmaksātās darba algas starpības 353,88 Ls piedziņu.

[4.2] Civillietu tiesas kolēģija konstatējusi, ka 2010.gada 1.februāra darba līguma pielikumā pievienotā amata apraksta 1.2.punkts paredz, ka A.L. darbā jāierodas katru dienu, izņemot svētdienas un svētku dienas, nosakot nepilnu dienas darba laiku, kā arī nosakot, ka par darba uzsākšanu un pabeigšanu jāveic iezvanišana darba laika kontroles sistēmā.

No lietas materiāliem izriet, ka minēto nosacījumu atbildētājs ir pildījis, tādējādi laiks, kad viņš uzsācis un pabeidzis darbu, ir elektroniski fiksēts. Darba devēja SIA „Abonēšanas centrs Diena” nekad nav izteikusi iebildumus par to, ka šādā veidā fiksētais atbildētāja darba laiks ilga vairāk par līgumā noteiktajām trīs stundām dienā, taču darba algu aprēķinājusi par trīs darba stundām.

A.L. pretprasībā norādījis, ka vidēji dienā strādājis par vienu stundu ilgāk un tādējādi aprēķinājis, ka neizmaksātās darba algas starpība par laiku no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2012.gada 31.decembrim ir 353,88 Ls. Spriedumā konstatēts, ka šo aprēķinu prasītāja nav apstrīdējusi, vien iebildusi, ka uzdotie darba pienākumi atbildētājam bija jāveic trīs stundās, tādēļ samaksa par darbu virs šī laika atbildētājam nepienākas, jo par virsstundu darbu puses rakstveidā nav vienojušās.

[4.3] Lai gan pirmās instances tiesa iepriekš norādīto prasītājas apgalvojumu uzskatījusi par pamatotu, apelācijas instances tiesa atzinusi, ka nav pamata noraidīt pretprasību par neizmaksātās darba algas starpības piedziņu, balstoties tikai uz apstākli, ka starp pusēm nav noslēgta vienošanās par virsstundu darbu. Uz minēto norāda arī Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 5.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-225/2006.

Kaut arī Darba likuma 136.panta otrā daļa paredz, ka virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā, novērtējot lietas materiālus, Civillietu tiesas kolēģija konstatējusi, ka darba devēja bija informēta par darbinieka regulāri pārstrādātajām stundām, jo darba uzsākšana un pabeigšana tika elektroniski fiksēta. Tā kā SIA „Abonēšanas centrs Diena” nav pieprasījusi no darbinieka paskaidrojumus vai izteikusi aizrādījumus, uzskatāms, ka tā nav iebildusi pret to, ka A.L. strādājis virs noteiktā darba laika, līdz ar to piekritusi, ka darbinieks veic virsstundu darbu.

[4.4] Turklāt to, ka darba devēja atzinusi, ka darba izpildei nepieciešams ilgāks laiks nekā līgumā noteiktās trīs stundas, apliecina SIA „Abonēšanas centrs Diena” 2012.gada 29.jūnija vienošanās par grozījumiem 2010.gada 1.februāra darba līgumā, kas paredzēja četru stundu darba laiku.

[5] Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniegusi prasītāja SIA „Abonēšanas centrs Diena”, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[5.1] Tiesa, atzīstot, ka vienošanās par virsstundu darbu nebija obligāti nepieciešama, ir nepareizi tulkojusi Darba likuma 136.panta otro daļu, kas paredz, ka virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā. Savukārt atbilstoši Civillikuma 1429.pantam, ja likums noteic gribas izteikumam zināmu formu, tad klusējot izdarīts gribas izteikums, kaut tas arī būtu pilnīgi skaidrs, nav pieteikošs.

Turklāt tiesa nav ņēmusi vērā, ka par virsstundu darbu uzskatāms darbs, kas veikts virs normālā darba laika, t.i., virs astoņām stundām veiktais darbs. Konkrētajā gadījumā darba laiks nav pārsniedzis astoņas stundas.

[5.2] Tiesa nav vērtējusi prasītāja paskaidrojumus norādīto, ka A.L. pretēji Darba likuma 49.pantam, neievērojot darba līguma noteikumus, ir noteicis savu darba kārtību. Tādējādi tiesa ir pieļāvusi Civilprocesa likuma 97.panta pirmās un trešās daļas pārkāpumus, jo minētos apstākļus nav vērtējusi un nav norādījusi kādēļ atbildētāja vienpersoniski noteiktā darba kārtība ar garāku darba laiku ir pārāka par darba devējas noteikto darba kārtību un darba līguma nosacījumiem.

[5.3] Tāpat tiesa nav devusi vērtējumu prasītāja norādītajam argumentam, ka atbildētājs ir nepareizi aprēķinājis neizmaksāto darba algas starpību. Aprēķinot neizmaksāto darba algas starpību, A.L. ir norādījis, ka darba dienā strādā četras stundas, tomēr, veicot stundu likmes aprēķinu, vadījies no tā, ka dienā strādā trīs stundas, tādējādi aprēķins ir pretrunīgs un neprecīzs.

[5.4] Civillietu tiesas kolēģija spriedumā nepamatoti norādījusi, ka prasītāja nav apstrīdējusi atbildētāja virsstundu aprēķinu, jo SIA „Abonēšanas centrs Diena” bija apstrīdējusi gan aprēķinu, gan aprēķināšanas metodi, sniedzot rakstveida un mutvārdu paskaidrojumus un pierādījumus.

[6] Paskaidrojumus par iesniegto kasācijas sūdzību iesniedzis atbildētājs A.L., lūdzot kasācijas sūdzību kā nepamatotu noraidīt.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[8] Civillietu departaments uzskata par kļūdainu kasācijas sūdzības iesniedzēja viedokli, ka atbilstoši Darba likuma 136.panta otrajai daļai un Civillikuma 1429.pantam par virsstundu darbu var vienoties tikai rakstveidā, t.i., ja šādas vienošanās nav, tad samaksa par virsstundām nepienākas. Atbilstoši Darba likuma 136.panta otrās daļas noteikumiem virsstundu darbs ir pieļaujams, ja darbinieks un darba devējs par to vienojušies rakstveidā.

Proti, no minētās tiesību normas izriet princips, ka darba devējs nav tiesīgs vienpersonīgi noteikt, ka darbiniekam ir pienākums strādāt virsstundas. Tāpat darbinieks nav tiesīgs strādāt virsstundas pēc savas iniciatīvas, to nesaskaņojot ar darba devēju. Tomēr Civillietu departamenta ieskatā, gadījumā, ja starp devēju un darbinieku nav noslēgta rakstveida vienošanās, bet darbinieks strādā virsstundas un darba devējs to ir akceptējis, tad darba devējam rodas pienākums maksāt par nostrādātajām virsstundām, jo uz šo vienošanos pēc analogijas attiecināma Darba likuma 41.panta otrā daļa, kas paredz, ka rakstveida formai neatbilstošam darba līgumam ir tādas pašas sekas kā rakstveidā izteiktam darba līgumam (*sal. Darba likums ar komentāriem. Zvērinātu advokātu birojs „BDO Zelmenis&Liberte”. Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2010, 255.lpp.*)

[9] Vienlaikus Civillietu departaments atzīst, ka prasītāja nepareizai iepriekš minētās tiesību normas interpretācijai konkrētajā gadījumā nav izšķirošas nozīmes, jo no apelācijas instances tiesas sprieduma un lietas materiāliem redzams, ka atbildētājs strādājis nepilnu darba laiku.

Savukārt atbilstoši Darba likuma 136.panta pirmajai daļai tiesiskais regulējums, kas attiecas uz virsstundu darbu, ir attiecināms tikai uz tiem darbiniekiem, kuri veic darbu virs normālā darba laika, t.i., virs astoņām stundām (*sk. Darba likuma 131.pantu*).

Tādējādi secināms, ka apelācijas instances tiesa pretprasības pamatu veidojošos apstākļus kļūdaini saistījusi ar Darba likuma 136.pantā paredzētajām tiesiskajām sekām, kaut gan tai, konstatējot, ka darbinieks, kurš strādā nepilnu darba laiku, veicis darbu virs darba līgumā noteiktā darba laika, bija jāpiemēro Darba likuma 134.panta septītā daļa.

Pastāvot šādiem lietas apstākļiem, secināms, ka tiesa nepareizi attiecinājusi tiesību normu uz tiesas konstatējamiem apstākļiem, bet, nosakot darba samaksu par darbu virs darba līgumā noteiktā darba laika, tam ir izšķiroša nozīme (*tikai normāla darba laika gadījumā saskaņā ar Darba likuma 68.panta pirmo daļu darbinieks, kas veic virsstundu darbu, saņem piemaksu ne mazāk kā 100 procentu apmērā no viņam noteiktās stundas vai dienas algas likmes, bet, ja nolīgta akorda alga, – ne mazāk kā 100 procentu apmērā no akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu*). Tādējādi apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, tāpēc tas ir atceļams.

[10] Turklāt Civillietu departaments vērs tiesas uzmanību, ka apstāklis, ka darbinieks elektroniski fiksējis darba uzsākšanu un pabeigšanu virs darba līgumā paredzētā darba laika pats par sevi neapliecina papildus darba esamību, jo primāri darbinieka tiesības saņemt darba samaksu rada darba līgumā noteikto darbu izpilde (*sk. Darba likuma 59.pantu*), kura veikta darba devēja noteiktā darba laika ietvaros (*sk. Darba likuma 52.pantu*).

[11] Tā kā apelācijas instances tiesas spriedums tiek atcelts, prasītājam saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu un *Euro* ieviešanas kārtības likuma 32.panta otrās daļas 2.punkta „a” apakšpunktu atmaksājama drošības nauda 284,57 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 13.septembra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt SIA „Abonēšanas centrs Diena” iemaksāto drošības naudu 284,57 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Judikatūras maiņa

Uz darba līguma pamata darbiniekam izmaksāto summu atprasišanas tiesība Darba likuma 78.panta izpratnē

Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ (Civillikuma 2369.–2392.pants).

Atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt darbinieka stāvokļa noregulēšanu jaunos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums (Darba likuma 59. un 78.pants, Civillikuma 2369.–2392.pants).

Rīgā 2014.gada 27.martā

Lieta Nr.SK-C-1683/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

V.Jonikāns,

tiesnese

A.Briede,

tiesnese

I.Garda,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

tiesnesis

V.Maksimovs,

tiesnese

E.Vernuša,

tiesnese

A.Vītola,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar D.S. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 9.oktobra spriedumu SIA „Union Asphalttechnik” prasībā pret D.S. par atlaišanas pabalsta, samaksātās vidējās izpeļņas piedziņu un D.S. prasībā pret SIA „Union Asphalttechnik” par atlaišanas pabalsta piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Saskaņā ar 2007.gada 7.maijā noslēgto darba līgumu D.S. pieņemts darbā SIA „Union Asphalttechnik” par vecāko grāmatvedi.

SIA „Union Asphalttechnik” 2009.gada 25.maijā uzteikusi D.S. darba līgumu (turpmāk arī – pirmais uzteikums), pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punktu, sakarā ar uzņēmuma optimizāciju. Atbilstoši

Darba likuma 112.pantam darba devēja 2009.gada 25.jūnijā samaksājusi D.S. atlaišanas pabalstu 1112,41 Ls.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2009.gada 22.oktobra spriedumu SIA „Union Asphalttechnik” 2009.gada 25.maija darba līguma uzteikums atzīts par spēkā neesošu un D.S. atjaunots darbā par vecāko grāmatvedi, piedzenot viņa labā vidējo izpeļņu 4569,88 Ls par laiku no 2009.gada 26.jūnija līdz 9.oktobrim. Noteikts, ka spriedums daļā par atjaunošanu darbā un vidējās izpeļņas piedziņu izpildāms nekavējoties.

[2.1] SIA „Union Asphalttechnik” spriedumu izpildīja un atjaunoja D.S. amatā no 2009.gada 26.oktobra. Tiesas piedzītā vidējā izpeļņa par darba piespiedu kavējuma laiku pārskaitīta uz D.S. bankas kontu 2009.gada 4.novembrī.

[2.2] SIA „Union Asphalttechnik” iesniegusi apelācijas sūdzību par minēto spriedumu.

[3] SIA „Union Asphalttechnik” 2009.gada 30.novembrī atkārtoti uzteikusi D.S. darba līgumu (turpmāk arī – otrs uzteikums), pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punktu.

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 28.jūnija spriedumu noraidīta D.S. prasība pret SIA „Union Asphalttechnik” par darba devējas pirmā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, atjaunošanu darbā un vidējās izpeļņas par darba piespiedu kavējuma laiku piedziņu.

[5] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2010.gada 15.aprīļa spriedumu noraidīta D.S. prasība pret SIA „Union Asphalttechnik” par darba devējas otrā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, atjaunošanu darbā, vidējās izpeļņas piedziņu.

Izskatot lietu apelācijas instances tiesā, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2010.gada 12.oktobra spriedumu D.S. prasību noraidījusi.

[6] Minētie apelācijas instances tiesas spriedumi stājušies likumīgā spēkā – Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 28.jūnija spriedums ir stājies likumīgā spēkā 2010.gada 26.oktobrī, savukārt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 12.oktobra spriedums – 2011.gada 20.janvārī.

[7] SIA „Union Asphalttechnik” 2010.gada 24.martā cēlusi tiesā prasību pret D.S. par 2009.gada 25.jūnijā samaksātā atlaišanas pabalsta 1112,41 Ls, izmaksātās vidējās izpeļņas 3232,05 Ls par darba piespiedu kavējuma laiku, likumisko procentu 83,49 Ls un tiesāšanās izdevumu 360,70 Ls piedziņu. Prasībā norādīti šādi apstākļi.

[7.1] Ņemot vērā, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2009.gada 22.oktobra spriedumu darba devējas 2009.gada 25.maija darba līguma uzteikums atzīts par spēkā neesošu, ir zudis tiesiskais pamats D.S.

paturēt 2009.gada 25.jūnijā samaksāto atlaišanas pabalstu 1112,41 Ls. Līdz ar to darba devējai ir radušās atprasījuma tiesības pret D.S. minētās summas apmērā, pamatojoties uz Civillikuma 2369.pantu. Tā kā tiesa ir atzinusi darba līguma uzteikumu par prettiesisku, darba devēja ir tiesīga pieprasīt no darbinieka atdot izpildījumu.

[7.2] Stājoties likumīgā spēkā apelācijas instances tiesas spriedumam, ar kuru noraidīta prasība, tādējādi darba devējas pirmo uzteikumu atzīstot par likumīgu un pamatotu, atbildētājam nav likumīga pamata paturēt 2009.gada 4.novembrī samaksāto vidējo izpeļņu 3232,05 Ls par darba piespiedu kavējuma laiku.

[7.3] Samaksāto vidējo izpeļņu nav iespējams ieturēt no atbildētāja darba samaksas, jo SIA „Union Asphalttechnik” 2009.gada 30.novembrī atkārtoti uzteikusi atbildētājam darba līgumu. Ņemot vērā, ka starp pusēm no 2009.gada 30.decembra nepastāv darba tiesiskās attiecības, nav piemērojamas Darba likuma normas, bet gan piemērojamas vispārējās normas par atprasījuma tiesībām, jo ir zudis tiesiskais pamats, kas atbildētājam dotu tiesības paturēt viņa rīcībā nonākušos prasītājas naudas līdzekļus. Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 1756., 1759., 2369., 2389. un 2391.pantu.

[8] D.S. 2010.gada 30.novembrī cēlis tiesā prasību pret SIA „Union Asphalttechnik” par nesamaksātā atlaišanas pabalsta 1252,15 Ls, likumisko procentu par šā pabalsta samaksas kavējumu 141,49 Ls un ar lietas vešanu saistīto izdevumu 75 Ls piedziņu, nosakot viņam tiesības saņemt likumiskos 6 % gadā līdz sprieduma izpildei.

Prasībā norādīts, ka SIA „Union Asphalttechnik” atlaišanas dienā 2009.gada 30.decembrī D.S. samaksāja tikai darba samaksu par nostrādāto laiku, bet nav samaksājusi atlaišanas pabalstu. Minēto faktu konstatējusi arī Rīgas reģionālā Valsts darba inspekcija.

Atbildētājam ir nodarīts zaudējums, jo prasītāja laikus nesamaksāja atlaišanas pabalstu.

Prasība pamatota ar Darba likuma 1., 31.pantu, 112.panta 1.punktu, 128.panta pirmo daļu un Civillikuma 1.pantu, 1652.panta pirmo daļu, 1765.panta pirmo daļu, 1770., 1773., 1775. un 1779. pantu.

[9] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses 2011.gada 11.janvāra lēmumu civillieta SIA „Union Asphalttechnik” prasībā pret D.S. par samaksātā atlaišanas pabalsta un samaksātās vidējās izpeļņas piedziņu apvienota vienā tiesvedībā ar civillietu D.S. prasībā pret SIA „Union Asphalttechnik” par atlaišanas pabalsta piedziņu.

[10] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011.gada 30.novembra spriedumu gan SIA „Union Asphalttechnik”, gan D.S. prasība apmierināta daļēji. Tiesa no D.S. SIA „Union Asphalttechnik” labā piedzinusi

samaksāto vidējo izpeļņu 3232,05 Ls, likumiskos procentus 83,49 Ls, valsts nodevu 207,89 Ls, kopā 3523,43 Ls, bet pārējā daļā prasību noraidījusi. Savukārt no SIA „Union Asphalttechnik” D.S. labā tiesa piedzinusi atlaišanas pabalstu 1252,15 Ls, likumiskos procentus 141,49 Ls, kopā 1393,64 Ls, atzīstot D.S. tiesības saņemt 6% gadā no pamatparāda summas (1252,15 Ls) līdz sprieduma izpildei, bet pārējā daļā prasību noraidījusi.

[11] Izskatījusi lietu sakarā ar SIA „Union Asphalttechnik” iesniegto apelācijas sūdzību par spriedumu daļā, ar kuru noraidīta tās prasība un apmierināta D.S. prasība, kā arī D.S. iesniegto apelācijas sūdzību sprieduma daļā, ar kuru noraidīta viņa prasība un apmierināta SIA „Union Asphalttechnik” prasība, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 25.septembra spriedumu SIA „Union Asphalttechnik” prasību noraidījusi, bet D.S. prasību apmierinājusi daļēji. Tiesa no SIA „Union Asphalttechnik” D.S. labā piedzinusi atlaišanas pabalstu 1252,15 Ls un likumiskos procentus 141,49 Ls, kopā 1393,64 Ls, atzīstot viņam tiesības saņemt 6% gadā no pamatparāda 1252,15 Ls līdz sprieduma izpildei, bet pārējā daļā D.S. prasību noraidījusi.

[12] Ar Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 31.maija spriedumu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 25.septembra spriedums atcelts daļā, ar kuru noraidīta SIA „Union Asphalttechnik” prasība par atlaišanas pabalsta piedziņu un apmierināta D.S. prasība, un lieta šajā daļā nodota jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[13] Izskatot lietu apelācijas instances tiesā no jauna, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2013.gada 9.oktobra spriedumu apmierinājusi SIA „Union Asphalttechnik” prasību. Tiesa nospriedusi piedzīt no D.S. SIA „Union Asphalttechnik” labā 2009.gada 25.jūnijā izmaksāto atlaišanas pabalstu 1112,41 Ls un likumiskos nokavējuma procentus 274,74 Ls par laiku no 2009.gada 22.oktobra līdz 2013.gada 9.oktobrim, kopā 1387,15 Ls, un tiesas izdevumus 315,43 Ls. Tiesa noteikusi SIA „Union Asphalttechnik” tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no D.S. likumiskos 6% no parāda pamatsummas.

D.S. prasību pret SIA „Union Asphalttechnik” par atlaišanas pabalsta un likumisko procentu piedziņu tiesa noraidījusi.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[13.1] No Darba likuma trešajā sadaļā „Darba samaksa” ietvertā 59.panta izriet, ka darba samaksa ir darbiniekam regulāri izmaksājama atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un jebkuru cita veida atlīdzību saistībā ar darbu. Tādējādi par darba samaksu ir uzskatāms regulārs darba devēja maksājums darbiniekam. Šajā likuma sadaļā nav regulēts atlaišanas pabalsts.

Nemot vērā, ka Darba likuma 112.pants iekļauts šā likuma piektajā sadaļā „Darba tiesisko attiecību izbeigšana”, atlaišanas pabalsts attiecināms uz darba līguma uzteikuma kārtības jautājumiem, nevis atzīstams par darba samaksu. Līdz ar to uz atlaišanas pabalstu nevar tikt attiecināti Civilprocesa likuma 635.panta sestajā daļā noteiktie ierobežojumi (darba samaksas piedziņa), kas nepieļauj sprieduma izpildes pagriezienu.

SIA „Union Asphalttechnik” ir tiesīga prasības kārtībā atprasīt D.S. pārmaksāto atlaišanas pabalstu, kas ar tiesas spriedumu kļūdaini netika ieskaitīts piedzenamajā samaksā par darba piespiedu kavējuma laiku.

Pamatots ir SIA „Union Asphalttechnik” viedoklis, ka pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2009.gada 22.oktobra sprieduma izpildīšanas D.S. zuda tiesiskais pamats paturēt 2009.gada 25.jūnijā izmaksāto atlaišanas pabalstu un viņam bija pienākums to atgriezt darba devējam, jo pušu starpā nodibinātās darba tiesiskās attiecības tika turpinātas un tiesas kļūdas rezultātā atlaišanas pabalsts netika ieskaitīts vidējā izpeļņā par darba piespiedu kavējuma laiku. Paturot atlaišanas pabalstu, D.S. rīkojās pretēji Civillikuma Ievada daļas 1.pantā definētajam labas ticības principam un nepamatoti iedzīvojas uz darba devējas rēķina, kas ir pretrunā Civillikuma 2391.panta normai, ka nevienam nav tiesības netaisni iedzīvoties uz otra rēķina.

[13.2] Darba likuma 112.pantā paredzēto atlaišanas pabalstu darba devējam ir pienākums izmaksāt, izbeidzot darba tiesiskās attiecības. Uzteicot darba līgumu 2009.gada 30.novembrī, SIA „Union Asphalttechnik” Darba likuma 112.pantā noteikto pienākumu atteicās pildīt, atsaukdamās uz to, ka atlaišanas pabalsts D.S. jau ticis izmaksāts 2009.gada 25.jūnijā. Augstākās tiesas Senāts 2013.gada 31.maija spriedumā izteicis atziņu, ka, no formālā aspekta raugoties, var atzīt, ka SIA „Union Asphalttechnik” pārkāpusi Darba likuma 112.panta prasības. Tomēr konkrētās lietas apstākļu kontekstā tas nebūtu pareizi, jo SIA „Union Asphalttechnik” prasījumam, ar kuru apstrīdētas D.S. tiesības paturēt saņemto atlaišanas pabalstu, vienlaikus pretendējot uz pienākuma noteikšanu SIA „Union Asphalttechnik” izmaksāt otru pabalstu, apelācijas instances tiesa sniegusi kļūdainu juridisko novērtējumu.

[13.3] Konkrētajā gadījumā vērā ņemams arī apstāklis, ka kļūdaina Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2009.gada 22.oktobra sprieduma dēļ SIA „Union Asphalttechnik” radās mantas samazinājums, kas izpaudās pirmās instances tiesas piedzītās vidējās izpeļņas 3232,05 Ls izmaksāšanā D.S. par laiku, kad darba piespiedu kavējums viņam faktiski nav bijis. Līdz ar to atzīstams, ka tiesas kļūdas rezultātā prasītājas naudas līdzekļi nepamatoti nonāca D.S. mantā. Tā kā SIA „Union Asphalttechnik” nav atprasījuma tiesību attiecībā uz D.S. nepareizi izmaksāto vidējo izpeļņu par neesošu darba piespiedu kavējuma laiku, minētā naudas summa kalpo kā sociālās aizsardzības instruments

vai garantija, kas ļauj darbiniekam kādu laiku dzīvot bez darba, saglabājot iepriekšējo dzīves līmeni, proti, kā atlaišanas pabalsts. Papildu atlaišanas pabalsta piedziņa no SIA „Union Asphalttechnik” būtu vērtējama kā tiesību izmantošana ļaunā ticībā, ko nepieļauj Civillikuma Ievada daļas 1.pants un 5.pantā noteiktā taisnības apziņa.

[14] Kasācijas sūdzībā D.S. lūdzis apelācijas instances tiesas spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzības iesniedzējs, norādot, ka tiesa, izskatot strīdu, nav ievērojusi likuma „Par tiesu varu” 4., 17., 24., 25.¹ pantu, Civilprocesa likuma 1., 8., 190.pantu un 193.panta piekto daļu, minējis šādus argumentus.

[14.1] Nepamatots ir tiesas secinājums par D.S. netaisnu iedzīvošanos uz SIA „Union Asphalttechnik” rēķina, paturot atlaišanas pabalstu, jo minēto pabalstu viņš saņēmis likumīgi atbilstoši Darba likuma 112.pantam, un tie apstākļi, kas mainījušies lietas izskatīšanas laikā, nevar būt par pamatu secinājumam par netaisnu iedzīvošanos.

[14.2] SIA „Union Asphalttechnik” rīcība, proti, atlaišanas pabalsta neizmaksāšana sakarā ar 2009.gada 30.novembra uzteikumu, ir uzskatāma par Civillikuma 1.panta un Darba likuma 112.panta prasību neievērošanu un darbinieka sociālās aizsardzības garantiju pārkāpšanu.

[14.3] Analizējot Senāta 2013.gada 31.maija spriedumu un judikatūru, konstatējams, ka D.S. atlaišanas pabalsts 1112,41 Ls apmērā sakarā ar 2009.gada 25.maija darba līguma uzteikumu nepienākas, taču tas nevar būt pamats Darba likuma 112.panta prasību neievērošanai sakarā ar 2009.gada 30.novembra darba devēja uzteikumu (atlaišanas pabalsta 1252,25 Ls apmērā neizmaksāšanu).

Konkrētajā gadījumā tiesai bija jānovērtē gan atlaišanas pabalsta apmēri, kas atšķiras, gan tas, ka, noraidot D.S. prasību un apmierinot SIA „Union Asphalttechnik” prasību, D.S. tiek liegts saņemt Darba likuma 112.pantā paredzēto atlaišanas pabalstu gan pirmās, gan otrās atlaišanas sakarā.

Tiesai bija jāvadās no taisnīguma principa un, izejot no tā, arī strīds jāizšķir. Tiesai jāpamato, kādēļ darbiniekam nepienākas atlaišanas pabalsts 1252,25 Ls pēc otrās atlaišanas. Darba devējam ir pienākums maksāt darbiniekam atlaišanas pabalstu par otro atlaišanu, un šis ar likumu piešķirtās darbinieka tiesības nevar atņemt. Ievērojot minēto, darbiniekam pienākas vismaz atlaišanas pabalsta starpība 139,84 Ls.

[14.4] Nevar piekrist tiesas secinājumam, ka „tiesas kļūdas rezultātā prasītājas naudas līdzekļi nepamatoti nonākuši atbildētāja mantā”, un tam, ka D.S. izmaksātā vidējā izpeļņa ir uzskatāma par atlaišanas pabalstu, jo tas ir pretrunā lietas apstākļiem un Darba likuma 59.panta noteikumiem par darba samaksu.

Senāts ir norādījis, ka D.S. darba samaksa izmaksāta saskaņā ar tiesas spriedumu un tiesas kļūda nevar kalpot par pamatu uzskatam, ka D.S. ir iedzīvojies uz darba devēja rēķina.

Motīvu daļa

[15] Izskatījis lietu un atbilstoši Civilprocesa likuma 473.panta pirmajai daļai izvērtējis tiesas sprieduma tiesiskumu un pamatotību, Civillietu departaments atzīst, ka tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[16] Gan SIA „Union Asphalttechnik” prasība, gan D.S. prasība par naudas summu piedziņu izriet no D.S. darba tiesiskajām attiecībām ar SIA „Union Asphalttechnik”, un konkrēti – to izbeigšanas.

Jautājumu par to, kā darba devējs var atgūt darbiniekam pār maksātās naudas summas un kad ir iespējami ieturējumi no darba samaksas, reglamentē Darba likuma 78.pants.

Civillietu departaments norāda, ka darbiniekam izmaksātajām summām, kas kvalificējas kā darba samaksa, ir īpašs statuss un tās nav pielīdzināmas jebkurai naudas samaksai/izmaksai civiltiesiskajās attiecībās. Tādējādi Darba likuma 78.pants pret attiecīgajām Civillikuma normām ir atzīstams par speciālo tiesību normu un Civillikuma normas konkrētajam gadījumam nav piemērojamas.

Minētā sakarā par kļūdainu atzīstama SIA „Union Asphalttechnik” un tiesas atsauce uz Civillikuma 2391.pantu, uzskatot D.S. saņemto atlaišanas pabalstu par iedzīvošanos uz otra rēķina, kas rada pienākumu saņemto summu atdot atpakaļ.

[17] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 28.jūnija spriedumu D.S. prasība par pirmā uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu noraidīta.

Senatoru kolēģijai 2010.gada 26.oktobrī atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, apelācijas instances tiesas spriedums stājās likumīgā spēkā.

Tādējādi, atzīstot 2009.gada 25.maija darba līguma uzteikumu par tiesisku, tika apstiprināta darba tiesisko attiecību izbeigšana pēc Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punkta, kas norādīja uz darba devējas pienākumu atbilstoši Darba likuma 112.pantam izmaksāt atlaišanas pabalstu, ko tā, izpildot likumu, bija jau izdarījusi 2009.gada 25.jūnijā.

Civillietu departaments par kļūdainu atzīst tiesas secinājumu, ka pretēji pirmās instances tiesai D.S. prasību apelācijas instances tiesā noraidot, „[...] uz atlaišanas pabalstu nevar tikt attiecināti Civilprocesa likuma 635.panta sestajā daļā noteiktie ierobežojumi (darba samaksas piedziņa), kas nepieļauj sprieduma izpildes pagriezienu”.

Civillietu departaments norāda, ka atlaišanas pabalsts D.S. netika piedzīts ar pirmās instances tiesas spriedumu, bet atlaišanas pabalstu izmaksāja pati darba devēja, un šī situācija neietveras Civilprocesa likuma 635.panta regulējumā.

Darba devēja, kā minēts iepriekš, nepamatoti izmaksātās summas var atprasīt tikai Darba likuma 78.pantā noteiktajos gadījumos, taču uz tāda pamata prasība nav celta. Turklāt izšķiramais strids neietilpst arī šīs tiesību normas tvērumā.

[18] Pirmās instances tiesa, atjaunojot amatā D.S., viņa labā piedzenamajā vidējā izpelņā par darba piespiedu kavējuma laiku netika ieskaitījusi darba devējas izmaksāto atlaišanas pabalstu. Šādā situācijā D.S. atbilstoši pirmās instances tiesas spriedumam izmaksātā kompensācija par darba piespiedu kavējumu un darba devējas izmaksātais atlaišanas pabalsts ir divas patstāvīgas juridiskas kategorijas, kas nav ietveramas viena otrā, it īpaši situācijā, kad darbojas nosacījumi atlaišanas pabalsta saņemšanai.

Nespēja sprieduma izpildes pagriezienu realizēt attiecībā uz tiesas piespriesto kompensāciju par darba piespiedu kavējumu nerada tiesības atņemt darbiniekam tās summas, ko viņš saņēmis uz darba devējas rīkojuma pamata, pēdējai izpildot Darba likuma 112.panta prasības.

[19] Lai gan Civillietu departaments jau ir atzinis par kļūdainu Civilprocesa likuma 635.panta sestās daļas piemērošanu, ko SIA „Union Asphalttechnik” nebija lūgusi savā prasībā, ir nepieciešams norādīt, ka šīs tiesību normas sakarā izdarīts nepareizs secinājums, ka atlaišanas pabalsts nav atzīstams par darba samaksu.

Darba likuma 59.pants noteic, ka darba samaksa ir darbiniekam regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un jebkuru cita veida atlīdzību saistībā ar darbu.

Atlaišanas pabalsts ir normatīvajā aktā – Darba likuma 112.pantā – noteikts obligāts maksājums, kas darba devējam jāizmaksā darbiniekam, uzteicot darba līgumu šā likuma 101.panta pirmās daļas 6., 7., 8., 9., 10. vai 11.punktā noteiktajos gadījumos, un pēc likumā sniegtās darba samaksas legāldefinīcijas tādējādi ir atzīstams par darba samaksas veidu.

Eiropas Kopienų tiesa (turpmāk – EKT) savos spriedumos ir interpretējusi Eiropas Kopienų līguma 141.panta (bijušais 119.pants) otro daļu. Minētā tiesību norma noteic: „Šajā pantā „atalgojums” ir parastā pamatatlīdzība vai minimālā alga, kā arī jebkura cita atlīdzība naudā vai graudā, ko darba ņēmējs par darbu tieši vai netieši saņem no darba devēja.”

EKT ir atzinusi, ka kompensācija, kas darbiniekam tiek piešķirta sakarā ar darbinieku skaita samazināšanu, ietveras Līguma 119.pantā formulētā

atalgojuma jēdzienā (sk. EKT 1990.gada 17.maija sprieduma lietā Nr.C-262/88 13., 14.punktu).

Tēze, ka atlaišanas pabalsts ir jāuzskata par darba samaksas elementu Eiropas Kopienas līguma 141.panta nozīmē, izteikta arī vēlākos EKT spriedumos (sk. EKT 2004.gada 8.jūnija sprieduma lietā Nr.C-220/02 36.–39.punktu; 2008.gada 1.aprīļa sprieduma lietā Nr.C-267/06 44.punktu).

Tādējādi Civillietu departaments atzīst, ka Senāta iepriekš izteiktā atziņa, ka atlaišanas pabalsts neietilpst darba samaksā, neatbilst Darba likuma 59.pantā definētajam darba samaksas un Eiropas Kopienas līguma 141.pantā noteiktajam atalgojuma jēdzienam, un no šāda iztulkojuma atkāpjas.

[20] Nav strīda, ka 2007.gada 7.maija darba līgums D.S. ir uzteikts divreiz. Abi uzteikumi ar tiesu spriedumiem ir atzīti par tiesiskiem un spēkā esošiem, kas, vadoties no formālās loģikas viedokļa, uzliek darba devējam kā pirmā, tā otrā uzteikuma gadījumā izmaksāt pēc Darba likuma 109.panta pirmās daļas 9.punkta atlaistajam darbiniekam Darba likuma 112.pantā paredzēto atlaišanas pabalstu.

Taču šāds likuma tulkojums, kā atzīst Civillietu departaments, būtu pretrunā atlaišanas pabalsta mērķim un būtībai.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt stāvokļa noregulēšanu jaunos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums, un kurš veido ienākumu avotu periodā, kad darbinieks ir jauna darba meklējumos (sk. EKT 1990.gada 17.maija sprieduma lietā Nr.C-262/88 13.punktu). No lietas materiāliem izriet, ka, lai gan pirmais uzteikums ir bijis tiesisks un darba attiecībām pēc tā bija jābūt izbeigtām, sakarā ar turpinošos tiesvedību šis uzteikums praksē nebija realizējies. D.S. līdz pat viņa atlaišanai pēc otrā uzteikuma nebija zaudējis darba algu, ko viņš saņēma gan kā kompensāciju par darba piespiedu kavējumu atbilstoši Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2009.gada 22.oktobra spriedumam, gan kā darba algu, turpinot pildīt savus amata pienākumus līdz 2009.gada 30.decembrim.

No minētā izriet, ka, lai gan atlaišanas pabalstu 2009.gada 25.jūnijā D.S. bija saņēmis, apstākļi, kādam mērķim un nolūkam tam bija jābūt izlietotam, nebija iestājušies. Atlaišanas pabalsts D.S. pienākas, izbeidzot darba tiesiskās attiecības pēc otrā uzteikuma 2009.gada 30.decembrī.

Darba devējas otrais uzteikums 2009.gada 30.novembrī, nesagaidot apelācijas instances tiesas spriedumu lietā par pirmā uzteikuma tiesiskumu, attiecas uz to pašu darba līgumu un tam ir tas pats pamats, kas, vadoties no iepriekšminētajiem apstākļiem, Civillietu departamenta ieskatā, ļauj D.S. 2009.gada 25.jūnijā izmaksāto atlaišanas pabalstu saistīt ar uzteikumu, kad darba tiesiskās attiecības tika izbeigtas faktiski.

Tādējādi pēc pirmā uzteikuma izmaksātais, bet tā mērķim nerealizētais atlaišanas pabalsts ir uzskatāms par atlaišanas pabalstu, kas D.S. bija jāsaņem viņa patiesajā atlaišanas dienā 2009.gada 30.decembrī.

Darba likuma 112.pants noteic, ka atlaišanas pabalsts ir aprēķināms, vadoties no mēneša vidējās izpeļņas. Savukārt Darba likuma 75.panta ceturtajā daļā paredzēts, ka mēneša vidējo izpeļņu aprēķina, pēdējo sešu mēnešu darba samaksas kopsummu dalot ar seši.

Ja, izskatot lietu atkārtoti, tiks noskaidrots, ka D.S. mēneša vidējā izpeļņa par laiku līdz 2009.gada 30.decembrim ir bijusi lielāka nekā par laiku līdz 2009.gada 25.jūnijam, tiesai jāizlemj par starpību veidojošās summas piedziņu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 9.oktobra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Paškontrahēšanās darba līgumos un Civillikuma 1415.panta piemērošana

Darba likums nesatur noteikumus par pamatiem darba līguma atzīšanai par spēkā neesošu, tādēļ šajā jautājumā tiesību normu kolīzija starp Darba likumu un Civillikumu nepastāv un nav formālu šķēršļu Civillikuma 1415.panta noteikumu piemērošanai.

Par neatļautu darbību Civillikuma 1415.panta izpratnē var tikt uzskatīta algas palielināšana pašam sev, ja tiek konstatēts pretiesisks darījuma motīvs jeb darījuma subjektīvais mērķis, vai ja tā notikusi, pārkāpjot likumu, piemēram, pārkāpjot pilnvarnieka likumisko pienākumu izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību (Civillikuma 2295.pants); turklāt šādā gadījumā nav nozīmes apstāklim, ka algas palielināšana pati par sevi nav pretiesiska vai formāli ietilpst pilnvarojumā.

Ne vien par likuma, bet arī par labu tikumu pārkāpumu Civillikuma 1415.panta izpratnē uzskatāma svešas mantas pārvaldnieka rīcība ar viņam uzticēto mantu tikai savās interesēs pretēji mantas īpašnieka interesēm.

Paškontrahēšanās gadījumā līdzējs vienā savā tiesiskajā statusā (kā darbinieks) nevar atsaukties uz tādu apstākļu nezināšanu, kurus viņš zināja vai kurus viņam vajadzēja zināt savā otrajā statusā (kā otra līdzēja pilnvarnieks).

Fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējusies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks (Civillikuma 1415. un 2295.pants).

Rīgā 2014.gada 23.septembrī

Lieta Nr.SK-2376/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

A.Strupišs,

tiesnesis

V.Jonikāns,

tiesnese

M.Zāģere,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar atbildētājas SIA „Meistars 49” kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 12.februāra spriedumu I.P. prasībā pret SIA „Meistars 49” par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, darba algas, samaksas par dīkstāvi, atlīdzības par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu un

atlaišanas pabalsta piedziņu un SIA „Meistars 49” pretprasībā pret I.P. par pielikuma darba līgumam atzišanu par spēkā neesošu.

Aprakstošā daļa

[1] I.P. 2013.gada 14.februārī cēlis prasību Cēsu rajona tiesā pret SIA „Meistars 49” par darba tiesisko attiecību izbeigšanu, darba algas, samaksas par dīkstāvi, atlīdzības par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu un atlaišanas pabalsta piedziņu.

Prasībā norādīts tālāk minētais.

[1.1] Starp I.P. kā darbinieku un SIA „Meistars” (pēc nosaukuma maiņas SIA „Meistars 49”) kā darba devēju 2001.gada 2.janvārī noslēgts darba līgums, ar kuru prasītājs pieņemts darbā uz nenoteiktu laiku par projektu vadītāju.

[1.2] Darba devēja nav izmaksājusi I.P. darba algu 22 Ls par 2012.gada jūniju un 635 Ls par jūliju.

[1.3] Uzņēmumu reģistrā 2012.gada 22.oktobrī reģistrētas izmaiņas SIA „Meistars 49” valdes sastāvā – dalībnieku 2012.gada 27.septembra sapulcē par valdes locekļiem ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību kopā ievēlēti A.O. un K.H.

Jaunā valde pārņēmusi sabiedrības pamatlīdzekļus un materiālu krājumus, kā arī liegusi piekļuvi darba vietai. Savukārt 2012.gada 3.decembrī izdots rīkojums Nr.1-2012 par darbinieku skaita samazināšanu un darba līgumu uzteikšanu.

Nemot vērā minēto, uzskatāms, ka atbilstoši Darba likuma 103.panta pirmās daļas 1.punktam darba attiecības izbeigtas ar 2013.gada 3.janvārī.

[1.4] Laika posmā no 2012.gada 22.oktobra līdz 2013.gada 3.janvārim prasītājam bijusi dīkstāve, tādējādi atbilstoši Darba likuma 74.panta otrajai daļai darba devējai ir jākompensē darba samaksa par dīkstāvi 953,12 Ls pirms nodokļu nomaksas.

Par laika posmu no 2007.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.decembrim un no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim prasītājam pienācies ikgadējais apmaksātais atvaļinājums – kopā 97 dienas, tādējādi saskaņā ar Darba likuma 149.panta piekto daļu prasītājam ir tiesības saņemt atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu 2297,10 Ls pirms nodokļu nomaksas.

Savukārt saskaņā ar Darba likuma 112.panta 3.punktu darba devējai ir pienākums izmaksāt prasītājam atlaišanas pabalstu trīs mēnešu vidējās izpeļņas apmērā, jo darbinieks bijis nodarbināts SIA „Meistars 49” ne mazāk kā desmit, bet ne vairāk kā divdesmit gadus. Tādējādi prasītājam pienākas atlaišanas pabalsts 1076,04 Ls pirms nodokļu nomaksas.

[1.5] Prasītājs, pamatojoties uz Darba likuma 69.panta pirmo daļu, 74.panta otro daļu, 101.panta pirmās daļas 9.punktu, 103.panta pirmās daļas 3.punktu, 112.un 128.pantu, lūdzis tiesu:

– piedzīt no SIA „Meistars 49” darba algu 225 Ls apmērā par 2012.gada jūniju un darba algu 635 Ls apmērā par 2012.gada jūliju;

– piedzīt no SIA „Meistars 49” darba samaksu par dīkstāvi par laika posmu no 2012.gada 22.oktobra līdz 2013.gada 3.janvārim 935,12 Ls;

– atzīt, ka darba tiesiskās attiecības starp SIA „Meistars 49” un I.P. izbeigtas ar 2013.gada 3.janvāri, pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punktu, darbinieku skaita samazināšanas dēļ;

– piedzīt no SIA „Meistars 49” atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu par laika posmu no 2007.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.decembrim un no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim – kopā par 95 kompensējamām dienām 2297,10 Ls;

– piedzīt no SIA „Meistars 49” atlaišanas pabalstu 1076,04 Ls pirms nodokļu nomaksas.

[2] Atbildētāja SIA „Meistars 49” 2013.gada 27.maijā iesniegusi tiesā pretprasību par 2012.gada 30.jūnija pielikuma 2009.gada 6.augusta darba līgumam atzišanu par spēkā neesošu.

Pretprasībā norādīts tālāk minētais.

[2.1] Laika posmā no 2009.gada 12.maija līdz 2009.gada 1.decembrim un no 2010.gada 15.janvāra līdz 2012.gada 22.oktobrim I.P. bija sabiedrības valdes loceklis. Prasītājs, būdams vienlaicīgi sabiedrības darbinieks, valdes loceklis un prokūrists, 2012.gada 30.jūnijā parakstījis pielikumu pie 2009.gada 6.augusta darba līguma, nosakot sev darba algu 350 Ls mēnesī pēc nodokļu nomaksas (iepriekš viņam bija noteikta darba alga 150 Ls mēnesī pēc nodokļu nomaksas). Šādi rīkojoties, I.P. nav ņēmis vērā, ka SIA „Meistars 49” bija ierobežota maksāspēja, izveidojies nodokļu parāds un uzsākta tā piedziņa, kā dēļ bijis apķīlāts sabiedrības bankas konts.

[2.2] To, ka algas palielināšana nebija finansiāli pamatota, apliecina arī apstāklis, ka SIA „Meistars 49” nebija naudas līdzekļu, lai izmaksātu šādu darba algu, jo tika kavēta pat iepriekšējo mēnešu darba algas izmaksa.

Laika posmā no 2012.gada 30.marta līdz 2012.gada 22.oktobrim prasītājs nav veicis ienākuma nodokļa iemaksas valsts budžetā, lai gan tās tikušas aprēķinātas un deklarētas. Tāpat laika posmā no 2012.gada 17.februāra līdz 2012.gada 22.oktobrim nav veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas valsts budžetā.

Turklāt prasītājs ilgstoši slēpis no jaunās valdes darba līguma grozījumus, kā arī valdes 2009.gada 1.augusta lēmumu par prasītāja iecelšanu agregātu ceha vadītāja amatā. Tādējādi atbilstoši Civillikuma 1. un 1415.pantam prasītājs rīkojies pretēji labiem tikumiem.

[2.3] SIA „Meistars 49”, pamatojoties uz Civillikuma 1. un 1415.pantu, kā arī Civilprocesa likuma 31., 34., 36., 112., 127., 128., 129., 130. un 136.pantu,

lūgusi tiesu atzīt par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža 2012.gada 30.jūnija pielikumu pie darba līguma (2009.gada 6.augustā), kas noslēgts starp SIA „Meistars 49” un I.P., ar kuru I.P. noteikta darba alga 350 Ls mēnesī.

[3] Ar Cēsu rajona tiesas 2013.gada 16.oktobra spriedumu I.P. prasība apmierināta daļēji, bet SIA „Meistars 49” pretprasība noraidīta. Tiesa atzinusi, ka darba tiesiskās attiecības starp SIA „Meistars 49” un I.P. izbeigtas 2013.gada 3.janvārī saskaņā ar Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punktu un no atbildētājas prasītāja labā piedzenami 1619,17 Ls, t.i.:

- darba samaksa par 2012.gada jūniju un jūliju 860 Ls;
- samaksa par dikstāvi 277,93 Ls par laika posmu no 2012.gada 3.decembra līdz 2013.gada 3.janvārim;
- neizmantotā atvaļinājuma kompensācija par laika posmu no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim 265,20 Ls;
- atlaišanas pabalsts 1076,04 Ls.

[3.1] Starp pusēm nepastāv strīds par darba tiesisko attiecību izbeigšanu ar 2013.gada 3.janvāri sakarā ar darbinieku skaita samazināšanu, pamatojoties uz Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9.punktu. Tāpat starp pusēm nepastāv strīds par to, ka SIA „Meistars 49” nav izmaksājusi I.P. darba algu par 2012.gada jūnija mēnesi 235 Ls pirms nodokļu nomaksas un atbildētāja prasību šajā daļā ir atzinusi.

[3.2] Pastāv strīds par neizmaksātās 2012.gada jūlija mēneša darba algas apmēru 635 Ls pirms nodokļu nomaksas, jo atbildētāja apstrīd prasītāja kā sabiedrības prokūrista parakstīto pielikumu pie darba līguma, ar kuru palielināta viņa darba alga.

[3.2.1] Definējot Komerclikumā noteiktos prokūrista pilnvaru ierobežojumus, kā arī ievērojot Augstākās tiesas Senāta spriedumā lietā Nr.SKC-30/2008 izteiktās atziņas, prasītājam kā sabiedrības prokūristam bija tiesības noslēgt 2012.gada 30.jūnija pielikumu I.P. darba līgumam.

[3.2.2] Atbildētāja pretprasībā nepamatoti atsaukusies uz Civillikuma 1. un 1415.pantu, jo darba tiesiskās attiecības apspriežamas pēc speciālā likuma – Darba likuma – tiesību normām. Šādu atziņu paudis Augstākās tiesas Senāts spriedumos lietās Nr.SKC-30/2007 un Nr.SKC-187/2007.

Vienošanās par darba algas paaugstināšanu nevar būt par tāda līguma priekšmetu, kas ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, līdz ar to tiesa noraidījusi atbildētājas pretprasību.

[3.2.3] Darba likuma 69.pants paredz darba devēja pienākumu pildīt darba līgumā uzņemtās saistības un izmaksāt darbiniekam darba samaksu noligtā apmērā un likumā noteiktā kārtībā, kādēļ nav vērtējami atbildētājas iesniegtie pierādījumi par sabiedrības nodokļu parādiem.

[3.2.4] Atsaucoties uz Darba likuma 128.pantu, kā arī novērtējot atbildētājas iesniegtos I.P. darba algas un vidējās izpeļņas aprēķinus un Valsts Sociālās apdrošināšanas Rīgas pilsētas Zemgales reģionālās nodaļas 2013.gada 6.jūnija izziņu Nr.13/1339124, pirmās instances tiesa konstatējusi, ka lietā nav pierādīta darba algas izmaksa par 2012.gada jūliju, tādēļ, ievērojot prasītāja aprēķinu, no atbildētājas piedzenami 635 Ls.

[3.3] Tiesa konstatējusi, ka lietā pastāv strīds par atvaļinājuma kompensācijas apmēru, proti, prasītājs lūdzis to piedzīt par laiku no 2007.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.decembrim un par laiku no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim, t.i., par 95 dienām – kopā 2297,10 Ls pirms nodokļu nomaksas. Savukārt atbildētāja prasību šajā daļā atzinusi par 230,55 Ls pirms nodokļu nomaksas.

Atsaucoties uz Darba likuma 31. un 149.pantu, kā arī Augstākās tiesas Senāta spriedumā lietā Nr.SKC-667/2010 ietvertajām tēzēm, tiesa atzinusi, ka prasītājs nepamatoti pieprasījis atvaļinājuma kompensāciju par laika posmu no 2007.gada 1.janvāra līdz 2013.gada 3.janvārim, tādējādi prasību šajā daļā apmierinājusi par laiku no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim, t.i., par 15 neizmantotām atvaļinājuma dienām – 265,20 Ls pirms nodokļu nomaksas.

[3.4] Lietā pastāv strīds arī par atlaišanas pabalsta piedziņu – prasītājs lūdzis piedzīt 1076,04 Ls pirms nodokļu nomaksas, savukārt atbildētāja atzinusi atlaišanas pabalstu 468,68 Ls apmērā. Tiesa, ņemot vērā apstākli, ka prasītājs pie atbildētājas bija nodarbināts vairāk nekā 10 gadus, secinājusi, ka prasība šajā daļā ir pamatota un apmierināma.

Pēc tiesas aprēķina prasītāja vidējā izpeļņa ir 371,18 Ls un atlaišanas pabalsts atbilstoši Darba likuma 112.pantam izmaksājams triju mēnešu vidējās izpeļņas apmērā. Taču tā kā prasītājs lūdzis piedzīt 1076,04 Ls pirms nodokļu nomaksas, tad šādā apmērā arī prasība apmierināma.

[3.5] Par dīkstāvi laika posmā no 2012.gada 22.oktobra līdz 2013.gada 3.janvārim prasītājs lūdzis tiesu piedzīt no atbildētājas 953,12 Ls. Atbildētāja prasību šajā daļā atzinusi 210,62 Ls apmērā, uzskatot, ka par dīkstāvi atzīstams laika posms no 2012.gada 3.decembra līdz 2013.gada 3.janvārim.

Tā kā SIA „Meistars 49” bija izdevusi rīkojumu par atvaļinājuma piešķiršanu bez darba algas saglabāšanas, tiesa atzinusi, ka par dīkstāvi nav uzskatāms laika posms no 2012.gada 22.oktobra līdz 2013.gada 3.decembrim. Tādējādi tiesa secinājusi, ka atbildētājas norādītais dīkstāves periods ir pamatots, taču nav piekritusi atbildētājas veiktajam vidējās izpeļņas aprēķinam. Tiesa norādījusi, ka par dīkstāvi piedzenami 277,93 Ls pirms nodokļu nomaksas.

[4] Par minēto spriedumu atbildētāja SIA „Meistars 49” iesniegusi apelācijas sūdzību, pārsūdzot tiesas spriedumu daļā, ar kuru no atbildētājas piedzīta darba samaksa par 2012.gada jūniju un jūliju, samaksa par dikstāvi, kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu un atlaišanas pabalsts, kā arī daļā, ar kuru noraidīta atbildētājas pretpasība.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar iesniegto apelācijas sūdzību, Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2014.gada 12.februāra spriedumu I.P. prasību apmierinājusi daļēji, bet SIA „Meistars 49” pretpasību noraidījusi. No atbildētājas prasītāja labā piedzīti 2443,48 *euro*:

- darba alga par 2012.gada jūniju un jūliju 1223,67 *euro*;

- samaksa par dikstāvi no 2012.gada 3.decembra līdz 2013.gada 3.janvārim 395,46 *euro*;

- neizmantotā atvaļinājuma kompensācija par laika posmu no 2012.gada 1.aprīļa līdz 2013.gada 3.janvārim 377,35 *euro*;

- atlaišanas pabalsts 1531,07 *euro*;

- ar lietas vešanu saistītie izdevumi 139,60 *euro*.

[5.1] Cēsu rajona tiesas spriedums daļā, ar kuru atzīts, ka darba tiesiskās attiecības starp I.P. un SIA „Meistars 49” izbeigtas 2013.gada 3.janvārī, nav pārsūdzēts, tādēļ saskaņā ar Civilprocesa likuma 203.panta otro daļu šajā daļā tiesas spriedums stāties likumīgā spēkā.

[5.2] Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar to, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu (ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai), pievienojusies zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai.

[5.3] Tiesas kolēģijas ieskatā, pirmās instances tiesa pamatoti nav vērtējusi atbildētājas iesniegtos pierādījumus par SIA „Meistars 49” nodokļu parādu, tiesu izpildītāja darbībām parāda piedziņā un atbildētājas finansiālo stāvokli 2012.gada 30.jūnija pielikuma darbinieka I.P. darba līgumam noslēgšanas brīdī. Spriedumā norādīts, ka konkrētā lieta izskatāma saskaņā ar Darba likuma normām, izvērtējot darba ņēmēja I.P. prasījumus pret darba devēju SIA „Meistars 49” Darba likuma normu kontekstā, un tiesas kompetencē neietilpst izvērtēt darba devēja rīcību, saimniecisku un organizatorisku pasākumu veikšanas nepieciešamību, konkrētu lēmumu pieņemšanas nepieciešamību, lietderību un to samērojamību ar darba devēja finansiālo stāvokli attiecīgo darbību veikšanas brīdī. Šo jautājumu izlemšana ietilpst vienīgi darba devēja kompetencē.

[6] Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniegusi atbildētāja SIA „Meistars 49”, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[6.1] Apelācijas instances tiesa nepamatoti nav vērtējusi I.P. kā prokūrista un valdes locekļa rīcību attiecībā uz strīdus darba līguma grozījumiem, kā tas lūgts apelācijas sūdzībā. Tiesa vērtējusi tikai sabiedrības kā darba devējas un prasītāja kā darba ņēmēja tiesiskās attiecības. Atbilstoši Civilprocesa likuma 136.panta ceturtajai daļai pretprasība ir patstāvīga prasība un sākotnējā prasība pēc pretprasības pieņemšanas izskatīšanai nevar ierobežot pretprasības izskatīšanas robežas. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka SIA „Meistars 49” cēla pretprasību pret I.P. kā darba ņēmēju, prokūristu un valdes locekli vienā personā. Savukārt apstāklis, ka I.P. ir cēlis prasību kā darba ņēmējs pret SIA „Meistars 49” kā darba devēju, nevar ierobežot šādas atbildētājas tiesības.

Tādējādi, izskatot apelācijas sūdzību daļā par pretprasības noraidīšanu, tiesai bija jāpiemēro attiecīgās tiesību normas, kā arī jāvērtē atbildētājas iesniegtie pierādījumi, kuri tika atstāti bez ievēribas.

[6.2] Civillietu tiesas kolēģija nepamatoti nav piemērojusi Civillikuma 1. un 1415.pantu, norādot, ka „vienošanās par darba algas paaugstinājumu nevar būt par tāda līguma priekšmetu, kas ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem”. Lai gan objektīvi algas palielināšanas mērķis nav pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, tomēr tiesa, pretēji juridiskajā literatūrā paustajām atziņām, nav vērtējusi I.P. motīvus un nav veikusi viņa subjektīvo vēlmju un mērķu noskaidrošanu.

Saskaņā ar Civillikuma 1415.pantu par spēkā neesošu var tikt atzīta vienošanās par darba algas palielināšanu, ar kuru prokūrists, nerēķinoties ar sabiedrības finansiālo stāvokli, divas nedēļas pirms dalībnieku sapulces sasaukšanas par jaunas valdes ievēlēšanu palielina sev kā darbiniekam algu divkārtšā apmērā.

[6.3] Arī Augstākās tiesas Senāts spriedumā lietā Nr.SKC-143/2006, izskatot lietu par objektīvi tiesiski noslēgtu darījumu (galvojuma līgumu), secinājis, ka „valdes loceklis, zinot sabiedrības finansiālo stāvokli, apzināti rīkojies pretēji sabiedrības interesēm, līdz ar ko galvojums atzīstams par spēkā neesošu saskaņā ar Civillikuma 1415.pantu”.

[7] Paskaidrojumus par iesniegto kasācijas sūdzību iesniedzis prasītājs I.P., norādot, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir tiesisks, savukārt kasācijas sūdzība kā nepamatota ir noraidāma.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[9] Civillietu departaments konstatē, ka tiesa nav motivēti vērtējusi uz Civillikuma 1. un 1415.pantu balstīto pretprasību un tādēļ nav izvērtējusi arī attiecīgos pierādījumus. Pretprasības pamatā norādīts apstāklis, ka I.P. kā komercsabiedrības prokūrists ir pats sev kā šīs pašas komercsabiedrības darbiniekam (projektu vadītājam) noteicis darba algu apstākļos, kuros algas palielināšana nav attaisnojama no komercsabiedrības saimnieciskā stāvokļa un interešu viedokļa.

[10] Tiesa ir noraidījusi pretprasību, balstoties uz kļūdainu tēzi par Darba likuma ekskluzīvu piemērošanu aplūkojamās tiesiskajās attiecībās (*sk. sprieduma 3.2.2., 5.3.punktu*).

Preteji tiesas konstatētajam, Darba likuma normu piemērošana neizslēdz Civillikuma normu piemērošanu. Civillikuma noteikumi ir piemērojami arī darba tiesiskajās attiecībās. Taču, ja pastāv kolīzija starp abu likumu normām, tad Civillikuma noteikumi piemērojami tikai tiktāl, ciktāl Darba likums attiecīgos jautājumus neregulē citādi (*sk. Darba likuma 28.panta trešo daļu, Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta sestās daļas 2.punktu, toreiz spēkā esošā likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 8.panta trešo daļu; sk. arī Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 28.marta spriedumu lietā Nr.SKC-187/2007*). Izskatāmajā lietā pretprasības priekšmets ir darba līguma ietvaros noslēgtas vienošanās atzīšana par spēkā neesošu. Darba likums nesatur noteikumus par pamatiem darba līguma atzīšanai par spēkā neesošu, līdz ar to šajā jautājumā nepastāv tiesību normu kolīzija starp Darba likumu un Civillikumu. Tādēļ nav formālu šķēršļu Civillikuma 1415.panta noteikumu piemērošanai darba līgumiem un to ietvaros noslēgtiem vienošanās aktiem. Līdz ar to tiesai ir pienākums vērtēt pretprasības pamatus, vadoties no piemērojamā likuma, šajā gadījumā – no Civillikuma.

[11] Tiesa ir noraidījusi pretprasību ar formālu apsvērumu, ka „vienošanās par darba algas paaugstināšanu nevar būt par tāda līguma priekšmetu, kas ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem” un ka tādēļ Civillikuma 1415.pants nav piemērojams. Tāpat tiesa atsaukusies uz to, ka prokūristam ir tiesības slēgt darba līgumus un vienošanās.

Tiesa, ar iepriekš minētajiem motīviem noraidot pretpasību, nav ņēmusi vērā vairākus faktiskos un juridiskos apstākļus, kā arī uz pretpasības pamatu attiecināmo judikatūru.

Nav šaubu, ka prokūristam ir *ex officio* tiesības slēgt darba līgumus un vienošanās šo līgumu ietvaros, taču par šo jautājumu konkrētajā lietā strīda nav. Tāpat nav šaubu, ka vienošanās par darba algas paaugstināšanu pati par sevi nav pretēja reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem. Tomēr tiesai bija jāņem vērā judikatūrā nostiprināties princips, ka, vērtējot darījuma atbilstību Civillikuma 1415.pantam, ir jāņem vērā nevis darījuma formālā puse jeb objektīvais mērķis, kas šajā gadījumā ir darba algas palielināšana kā tāda, bet gan darījuma subjektīvais motīvs jeb *causa* (sk. *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojumu par Civillikuma 1415.panta piemērošanu, 2008*, http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2008/tiesu_prakses_apkopojums_3_2008.doc, 6.–7.lpp., 36.–37.lpp.). Algas palielināšana pašam sev var tikt uzskatīta par neatļautu darbību Civillikuma 1415.panta izpratnē, ja tiek konstatēts prettiesisks darījuma motīvs jeb darījuma subjektīvais mērķis vai ja tā notikusi, pārkāpjot likumu, piemēram, pārkāpjot pilnvarnieka likumisko pienākumu izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību (Civillikuma 2295.pants); turklāt šādā gadījumā nav nozīmes apstāklim, ka algas palielināšana pati par sevi nav prettiesiska vai formāli ietilpst pilnvarojumā. Tādēļ tiesai bija jāizvērtē, vai konkrētajos apstākļos prokūrists, komercsabiedrības vārdā noslēdzot savas algas palielināšanas darījumu, ir pārkāpis likumu. Turklāt tiesai bija jāņem vērā arī tas, ka svešas mantas pārvaldnieka rīcība ar viņam uzticēto mantu tikai savās interesēs pretēji mantas īpašnieka interesēm, uzskatāma ne vien par likuma pārkāpumu, bet arī par labu tikumu pārkāpumu Civillikuma 1415.panta izpratnē, un jāizvērtē lietas apstākļi arī šajā aspektā.

Apstākļi, kuri varētu norādīt uz iespējamo likuma vai labu tikumu pārkāpumu vienošanās noslēgšanā (piemēram, tādi, kas norāda uz to, vai bija objektīvi iemesli darba laika palielināšanai, kas kalpoja par pamatu algas paaugstināšanai; vai sabiedrības mantiskais stāvoklis un maksātspēja pieļāva algas paaugstināšanu u.tml.), ir minēti gan pretpasībā (sk. *lietas 1.sējuma 126.–127.lapu*), gan apelācijas sūdzībā (sk. *lietas 2.sējuma 4.–5.lapu*). Rīcība, kas pretēja likumam vai labiem tikumiem, ir Civillikuma 1415.panta tiesiskā sastāva elements, tādēļ tiesai, izskatot ar šo pantu pamatotu pretpasību, šie apstākļi bija jāizvērtē.

[12] Jāpiezīmē, ka darījuma subjektīvo motīvu izvērtēšanā ir jāpievērš īpaša uzmanība faktam, ka darba algu I.P. paaugstināja kā komercsabiedrības pilnvarnieks (prokūrists) pats sev kā darbiniekam uz komercsabiedrības

rēķina. Lai gan paškontrahēšanās (darījuma slēgšana, kad viena un tā pati fiziskā persona atrodas darījuma vienā pusē un vienlaikus pārstāv citu personu darījuma otrā pusē) Latvijas likumos nav aizliegta, tomēr jāņem vērā, ka šādos darījumos ir paaugstināts tiesību ļaunprātīgas izlietošanas risks, un šim apstāklim var būt nozīme lietu izspriešanā. It īpaši šim apstāklim jāpievērš uzmanība, izskatot prasījumus, kuru pamatā ir Civillikuma 1415.pantā norādītie apstākļi vai kuri tiek pamatoti ar Civillikuma 1.pantā noteiktā labas ticības principa pārkāpumu.

Arguments, ka I.P. kā darbinieks baudot likuma aizsardzību, jo jānošķir viņa kā darbinieka statuss no viņa kā prokūrista un valdes locekļa statusa, nav pamatots. Lai gan šāds arguments varētu tikt izmantots parastos apstākļos attiecībā uz labticīgu trešo personu, kura tiek aizsargāta vai nu darba tiesību ietvaros, vai ar Komerclikuma 36.pantu (prokūras apjoma ierobežojumi nav spēkā attiecībā uz trešajām personām) un 12.pantu (komercreģistra ierakstu publicitāte ar mērķi aizsargāt trešās personas), konkrētajā gadījumā I.P. kā darbinieks nevar atsaukties uz viņa kā trešās personas vai darbinieka aizsardzību. Paškontrahēšanās gadījumā nav iespējams ne pilnībā norobežot viena līdzēja gribu un tās veidošanās pamatus no otra līdzēja gribas, ne nošķirt viena līdzēja apziņu un zināšanas no otra līdzēja apziņas un zināšanām. Tādēļ paškontrahēšanās gadījumā līdzējs vienā savā tiesiskajā statusā (kā pirmais līdzējs – darbinieks) nevar atsaukties uz tādu apstākļu nezināšanu, kurus viņš zināja vai kurus viņam vajadzēja zināt savā otrajā statusā (piemēram, kā otra līdzēja pilnvarniekam). Fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējusies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās – ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks. Tādēļ tiesai it īpaši bija jāpievērš uzmanība I.P. paškontrahēšanās fakta izvērtēšanai Civillikuma 1.panta un 1415.panta kontekstā.

[13] Civillikuma 1.pants nosaka labu ticību kā vispārīgu pienākumu visiem privāttiesiskās apgrozības dalībniekiem. Laba ticība doktrīnā tiek traktēta kā pienākums ievērot un respektēt citu personu pamatotās intereses (*sk. Balodis K. Labas ticības princips mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Jurista Vārds, 2002.gada 3.decembris, Nr.24*). Tiesai, izskatot pretpasību, vajadzēja izmantot Civillikuma 1.pantā noteikto principu kā mērauklu, pārbaudot, vai prasītāja rīcība, it īpaši ņemot vērā paškontrahēšanās faktu, ir samērojama ar pretējās puses interesēm un vai tā bauda tiesisko aizsardzību (*sk. arī Senāta spriedumu lietā Nr.SKC-540/2006*), kas arī netika izdarīts.

[14] Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu departaments secina, ka ir pamats sprieduma atcelšanai daļā par pretpasības noraidīšanu.

Tā kā gadījumā, ja tiek apmierināta pretprasība, var mainīties arī prasītājam piespriežamo summu apmērs, apelācijas instances tiesas spriedums atceļams pilnībā.

[15] Atceļot spriedumu, SIA „Meistars 49” saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atmaksājama drošības nauda 284,57 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 12.februāra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt SIA „Meistars 49” iemaksāto drošības naudu 284,57 *euro*.
Spriedums nav pārsūdzams.

Jēdzienu „darbinieka nosūtīšana” un „komandējums” nošķiršana, izdevumu un dienas naudas aprēķināšana un izmaksa darbinieka nosūtīšanas gadījumā

Darba likuma 14.pantā reglamentētā darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam, kas ietver starptautisko elementu – pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, kurā tie parasti netiek sniegti, un darbs tiek veikts personas labā, ar kuru darba devējs ir noslēdzis līgumu par konkrēta darba veikšanu. Citiem vārdiem, darbinieka nosūtīšana ir komandējuma paveids: tas pilnībā atbilst komandējuma jēdzienam, vienīgi ir šaurāks, jo attiecas tikai uz darba veikšanu ārvalstīs.

Tas nozīmē, ka uz darbinieka nosūtīšanu ir attiecināms Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts, kas ietver darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam saistībā ar komandējumu radušos izdevumus, kopsakarā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” (Darba likuma 14.pants un 76.panta pirmās daļas 1.punkts, Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”).

Rīgā 2014.gada 30.septembrī

Lieta Nr.SK-2425/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente
tiesnesis
tiesnese

I.Garda,
A.Strupišs,
E.Vernuša,

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar prasītājas O.K. un atbildētājas SIA „Orange Group Baltic” kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 20.janvāra spriedumu O.K. prasībā pret SIA „Orange Group Baltic” par darba samaksas piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Orange Group Baltic” kā darba devēja un O.K. kā darbiniece 2012.gada 27.janvārī noslēdza darba līgumu uz nenoteiktu laiku, ar kuru darba devēja pieņēma darbinieci darbā par medicīnas māsu, ar darba samaksu 1,20 Ls stundā.

Līguma 2.3.punktā puses vienojās, ka darbinieces pastāvīgā darba vieta ir darba devēja juridiskajā adresē [adrese] Rīgā, tomēr viņu var nodarbināt dažādās vietās. Vienlaikus darbiniece apliecina savu piekrišanu, ka darba

pienākumu pildīšana ir saistīta ar ilgstošu komandējumu (-iem) Latvijas Republikas teritorijā un citās valstīs. Komandējumi tiek noteikti uz noteiktu laiku ar darba devēja rakstisku rīkojumu.

[1.1] Tajā pašā dienā puses parakstījušas pielikumu Nr.1, kas ir neatņemama minētā darba līguma sastāvdaļa, ar kuru darba devēja apņēmās nodarbināt darbinieci savu projektu ietvaros Latvijas Republikas teritorijā un citās valstīs (*Darba līguma pielikuma 1.1.punkts*).

Pielikuma 3.punktā puses noteica darba samaksas apmēru un tās izmaksāšanas kārtību. Proti, darba devēja apņēmās samaksāt darbiniecei darba samaksu par asistējošās medmāsas darbu 5,50 Ls stundā, bet par medmāsas darbu 7 Ls stundā. Vienlaikus puses vienojās par piemaksām pie darbiniecei noteiktās algas šādos gadījumos un šādā apmērā:

- par nakts darbu 1,95 Ls;
- par darbu nedēļas nogalēs 2,75 Ls;
- par darbu Norvēģijas oficiālajās svētku dienās 133% no pamata algas;
- par virsstundu darbu 50%–50% no pamata algas;
- par virsstundu darbu 100%–100% no pamata algas (*Pielikuma 3.2.punkts*).

Tāpat puses 3.5.punktā vienojās, ka darbiniecei par komandējuma laiku tiek atlīdzināti ceļa izdevumi līdz komandējuma vietai un atpakaļ, izdevumi par mājvietu, ceļojuma apdrošināšanu, kā arī citi tiesību aktos noteiktie izdevumi.

[1.2] Darba devēja vairākkārt nosūtījusi darbinieci darbā uz Norvēģiju. Proti:

1) ar darba devējas 2012.gada 1.marta rīkojumu Nr.10/12-k darbiniece tika nosūtīta darbā uz Norvēģiju (Horten) laikā no 2012.gada 15.marta līdz 2012.gada 26.aprīlim;

2) ar darba devējas 2012.gada 8.maija rīkojumu Nr.45/12-k darbiniece tika nosūtīta darbā uz Norvēģiju (Isdalsto) laikā no 2012.gada 9.maija līdz 2012.gada 7.jūnijam;

3) ar darba devējas 2012.gada 19.jūnija rīkojumu Nr.118/12-k darbiniece tika nosūtīta darbā uz Norvēģiju (Horton) laikā no 2012.gada 20.jūnija līdz 2012.gada 21.augustam;

4) ar darba devējas 2012.gada 21.septembra rīkojumu Nr.198/12-k darbiniece tika nosūtīta darbā uz Norvēģiju (Hjartal) laikā no 2012.gada 23.septembra līdz 2012.gada 16.oktobrim.

[1.3] Darbiniece laikā no 2012.gada 22.oktobra līdz 2012.gada 31.oktobrim, no 2012.gada 1.novembra līdz 12.novembrim un no 2012.gada 20.novembra līdz 30.novembrim slimoja un darbu neveica, par ko izsniegtas attiecīgas darba nespējas lapas.

[1.4] Starp pusēm 2013.gada 13.martā noslēgta vienošanās par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

[2] O.K. 2012.gada 5.novembrī cēlusi tiesā prasību pret SIA „Orange Group Baltic” par darba samaksas piedziņu.

Prasībā un tās papildinājumos norādīti šādi apstākļi un argumenti:

[2.1] SIA „Orange Group Baltic” regulāri nosūtījuši tās darbiniekus, tostarp prasītāju, darbā uz dažādām medicīnas aprūpes iestādēm Norvēģijā. Proti, prasītāja laikā no 2012.gada 15.marta līdz 24.aprīlim, no 9.maija līdz 7.jūnijam, no 20.jūnija līdz 21.augustam un no 23.septembra līdz 16.oktobrim tika nosūtīta komandējumā darbā uz Norvēģiju. Tā kā atbildētājai Norvēģijā nav nedz filiāļu, nedz citi tās koncernā ietilpstoši uzņēmumi, šāds darbs uzskatāms par komandējumu, nevis darbinieka nosūtīšanu Darba likuma 14.panta izpratnē. Līdz ar to piemērojami Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr. 969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”.

Saskaņā ar šiem noteikumiem atbildētāja nav atlīdzinājusi prasītājai dienas naudu 5760 Ls par 160 komandējuma dienām un transporta izdevumus kopā 269,06 Ls (par laiku no 2012.gada 27.janvāra līdz 2012.gada septembrim 222,68 Ls un par 2012.gada 16.oktobri 46,38 Ls).

[2.2] Atbilstoši 2012.gada 27.janvārī noslēgtā darba līguma pielikumam Nr.1 prasītājai noteikta darba samaksa – par asistējošās medmāsas darbu 5,50 Ls stundā, bet par medmāsas darbu 7 Ls stundā. Tāpat puses vienojušās par piemaksām pie algas par nakts darbu, darbu svētku dienās un nedēļas nogalēs, kā arī par virsstundu darbu.

Darba līgumā nav noteikts, ka pielikumā Nr.1 pielīgta darba samaksa attiektos tikai uz darbu ārpus Latvijas. Līdz ar to darba samaksa par darbu Latvijā un Norvēģijā aprēķināma pēc vienotas likmes, proti, pēc pielikumā Nr.1 norādītās likmes. Taču atbildētāja par darbu Latvijā prasītājai izmaksājusi darba samaksu pēc likmes 1,20 Ls stundā atbilstoši darba līgumā pielīgtajam, kā arī nav veikusi samaksu par virsstundu darbu un darbu nakts stundās, kas ir pretrunā Darba līguma pielikumā noteiktajam.

Laikā no 2012.gada 27.janvāra līdz 2012.gada 30.septembrim atbildētāja prasītājai aprēķinājusi un izmaksājusi darba algu 7952,54 Ls, taču atbildētājai bija jāizmaksā 12 537,03 Ls. Tādējādi parāds ir 4584,49 Ls. Savukārt laikā no 2012.gada oktobra līdz 2013.gada februārim atbildētāja prasītājai samaksājusi darba algu kopā 1906,69 Ls, lai gan atbilstoši prasītājas aprēķinam bija jāizmaksā 5589,45 Ls. Tādējādi neizmaksātā summa ir 3682,76 Ls. Pastāvot šādiem apstākļiem, no atbildētājas prasītājas labā piedzenama neizmaksātā darba samaksa 8267,25 Ls.

[2.3] Kopš darba tiesisko attiecību uzsākšanas prasītājai nav piešķirts ikgadējais apmaksātais atvaļinājums, līdz ar to saskaņā ar Darba likuma

149.pantu no atbildētājas prasītājas labā piedzenama kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu 1403,44 Ls par laika periodu no 2011.gada 28.novembra līdz 2013.gada 18.martam.

[2.4] Prasība un tās papildinājumi pamatoti ar Darba likuma 7., 31., 59., 67., 68., 71., 74., 76.pantu un Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumiem Nr. 969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”.

[3] Ar Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2013.gada 11.jūlija spriedumu prasība apmierināta daļēji, piedzenot no atbildētājas par labu prasītājai: 1) dienas naudu par atrašanos komandējumā 5760 Ls; 2) neizmaksāto darba samaksu par darbu nakts stundās 555,54 Ls un par darbu brīvdienās 25,40 Ls, kopā 580,94 Ls, bet pārējā daļā prasība par nesaņemtās darba samaksas 9358,93 Ls piedziņu noraidīta.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas un atbildētājas apelācijas sūdzībām, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2014.gada 20.janvāra spriedumu prasību apmierinājusi daļēji: piedzinusi no atbildētājas par labu prasītājai 1) dienas naudu par atrašanos komandējumā 8195,74 *euro*; 2) neizmaksāto darba samaksu par darbu nakts stundās 790,46 *euro* un par darbu brīvdienās 36,14 *euro*; 3) tiesāšanās izdevumus 1433,52 *euro*, t.i., kopā 10 455,86 *euro*, bet pārējā daļā prasību par nesaņemtās darba samaksas 13 316,56 *euro* piedziņu noraidījusi.

Spriedums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Lietā nav strīda, ka, pamatojoties uz 2012.gada 27.janvārī noslēgto darba līgumu, prasītāja strādāja pie atbildētājas par medicīnas māsu, veicot darba pienākumus gan Latvijā, gan Norvēģijā. Tāpat starp pusēm nav strīda par prasītājas nostrādāto stundu skaitu.

Lietā ir strīds par prasītājai izmaksājamās darba samaksas aprēķināšanas kārtību.

Prasītāja uzskata, ka viņai darba samaksa par nostrādāto laiku Latvijā un Norvēģijā bija aprēķināma pēc stundas tarifa likmes – 7 Ls stundā, kā to paredz darba līguma pielikuma Nr.1 nosacījumi. Turpretim atbildētāja darba algu aprēķinājusi, vadoties gan no darba līgumā, gan tā pielikumā Nr.1 noteiktās likmes. Proti, par darbu Latvijā samaksa aprēķināta atbilstoši darba līguma 3.1.punktā noteiktajai likmei – 1,20 Ls stundā, bet par darbu Norvēģijā samaksa aprēķināta atbilstoši darba līguma pielikuma Nr.1 3.3.punktā noteiktajai likmei – 7 Ls stundā par medmāsu darbu un 5,50 Ls stundā par asistējošās medmāsu darbu.

Salīdzinot darba līguma un tā pielikuma saturu, konstatējams, ka darba līgums regulē pušu darba tiesiskās attiecības atbildētājas juridiskajā adresē, bet darba līguma pielikums Nr.1 regulē darba tiesiskās attiecības starp

pusēm, kad darba pienākumu veikšana notiek citās vietās Latvijas Republikas teritorijā vai ārvalstīs (atbildētājas projektu ietvaros). Līdz ar to nav pamatots prasītājas arguments, ka darba līguma pielikums Nr.1 uzskatāms par darba līguma grozījumiem. Atbilstoši Darba likuma 62.panta ceturtajai daļai par grozījumiem pastāvošajā darba samaksas sistēmā darba devējam ir pienākums rakstveidā informēt darbinieku vismaz vienu mēnesi iepriekš, taču konkrētajā gadījumā gan darba līgums, gan tā pielikums Nr.1 tika parakstīti vienlaikus tajā pašā dienā.

Līdz ar to secināms, ka darba devējs ir nodalījis darbu Latvijā darba devēja juridiskajā adresē, nosakot samaksu 1,20 Ls stundā, no darba īpašos projektos Latvijas teritorijā vai citās valstīs, paredzot par to citu samaksu, proti, par medmāsas darbu 7 Ls stundā, bet par asistējošās medmāsas darbu 5,50 Ls stundā. Turklāt nav strīda, ka prasītāja ir piedalījusies atbildētājas rīkotajā seminārā, kurā vēl pirms darba līguma noslēgšanas darbinieki tika informēti par darba līguma nosacījumiem par darbu Latvijā un Norvēģijā, par darba kārtību, kā arī par darba samaksas atšķirībām Latvijā un Norvēģijā.

Pastāvot šādiem apstākļiem, prasība daļā par nesamaksātās darba samaksas piedziņu noraidāma, jo atbildētāja ir samaksājusi prasītājai pienākošos darba samaksu atbilstoši līgumā noligtajam. Tāpat prasītājai, izbeidzot darba tiesiskās attiecības, izmaksāta arī kompensācija par neizmantoto ikgadējo atvaļinājumu, ko apliecina darba devējas 2013.gada 16.maijā izsniegtā izziņa.

[4.2] Saskaņā ar Darba likuma 67.pantu darbinieks, kas veic nakts darbu, saņem piemaksu ne mazāk kā 50 procentu apmērā no viņam noteiktās stundu vai dienas algas likmes, bet ja nolīgta akorda alga – piemaksu ne mazāku kā 50 procentu apmērā no akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu. Līdz ar to atbildētājai ir pienākums izmaksāt prasītājai Darba likuma 67.pantā paredzēto piemaksu par nakts darbu Norvēģijā 50% apmērā no darba līguma pielikumā Nr.1 noteiktās samaksas likmes.

Atbildētāja nav veikusi samaksu par nakts darbu pilnā apmērā. Nav strīda, ka Norvēģijā laikā no 2012.gada 16.marta līdz 16.oktobrim prasītāja nostrādājusi 588,67 stundas nakts maiņā, no kurām 422,17 stundas kā medmāsa, bet 166,5 stundas kā asistējošā medmāsa, par ko viņai aprēķināta darba samaksa 1379,92 Ls, ņemot vērā stundas tarifu 1,95 Ls. Taču par medmāsas darbu nakts maiņā stundas tarifa likme ir 3,50 Ls, tādēļ prasītājai pienācās papildu samaksa 1477,59 Ls apmērā. Savukārt par asistējošās medmāsas darbu nakts maiņā stundas tarifa likme ir 2,75 Ls, par ko prasītājai bija jāizmaksā 457,87 Ls. Līdz ar to no atbildētājas par labu prasītājai piedzenama neizmaksātā darba samaksa par darbu nakts stundās kopā 555,54 Ls.

[4.3] Atbildētāja ir aprēķinājusi prasītājai samaksu par darbu brīvdienās 2012.gada jūnija mēnesī par 31,75 stundām pēc tarifa likmes 1,95 Ls stundā.

Taču darba līguma pielikumā Nr.1 par darbu brīvdienās noteikta samaksa 2,75 Ls stundā. Līdz ar to atbildētājam ir pienākums izmaksāt prasītājam neizmaksātās darba samaksas starpību par darbu brīvdienās 25,40 Ls.

[4.4] Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka darba devējam ir pienākums atlīdzināt tos darbinieka izdevumus, kuri atbilstoši darba līguma noteikumiem nepieciešami darba veikšanai vai ir radušies ar darba devēja piekrišanu, īpaši izdevumi, kas ir saistīti ar darbinieka komandējumu vai darba braucienu.

Pretēji prasītājas norādītajam, no lietas materiālos esošiem pierādījumiem, tostarp prasītājas bankas konta izdrukās, izriet, ka atbildētāja ir samaksājusi prasītājam visus transporta izdevumus. Līdz ar to apstāklis, ka atbildētāja nav nošķīrusi un norādījusi maksājuma dokumentos izdarīto maksājumu pamatojumu, nevar kalpot par pamatu transporta izdevumu 269,06 Ls piedziņai, jo faktiski visi transporta izdevumi prasītājam ir atlīdzināti.

[4.5] Starp pusēm nav strīda, ka prasītāja laikā no 2012.gada 15.marta līdz 26.aprīlim, no 2012.gada 9.maija līdz 7.jūnijam, no 2012.gada 20.jūnija līdz 21.augustam, no 2012.gada 23.septembra līdz 16.oktobrim tika nosūtīta strādāt uz Norvēģiju, kur veica gan medmāsas, gan asistējošās medmāsas darba pienākumus.

Konkrētajā situācijā konstatējams, ka ir iestājies Darba likuma 14.panta pirmajā daļā ietvertais nosacījums par darbinieka nosūtīšanu – atbildētāja noslēgusi apakšuzņēmuma līgumu ar tās koncerna uzņēmumu „Orange Helse AS” par pakalpojumu sniegšanu, un uz šī līguma pamata ir notikusi darbinieku, tostarp prasītājas, nosūtīšana darbā uz Norvēģiju. Tomēr minētais apstāklis nevar kalpot par pamatu secinājumam, ka prasītāja nav atradusies komandējumā. Prasītājas nosūtīšana darba braucienā uz Norvēģiju pēc savas būtības atbilst komandējumam, bet nevis darba braucienam. Pušu starpā noslēgtā darba līguma un tā pielikuma Nr.1 tekstā arī izmantots termins „komandējums”. Prasītāja, noslēdzot darba līgumu, paļāvās, ka viņa var tikt nosūtīta komandējumā, uz ko attiecināmi Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”, tādēļ nav pieļaujama viņas tiesību ierobežošana saņemt likumā un šajos noteikumos paredzēto izdevumu atlīdzību, tostarp dienas naudu. Par to, ka prasītājam izmaksājama dienas nauda, liecina fakts par pārējo ar komandējumu saistīto izdevumu atlīdzināšanu, proti, atbildētāja ir segusi ceļa izdevumus, kas bija saistīti gan ar prasītājas došanos darba braucienā uz Norvēģiju, gan viņas atgriešanos no Norvēģijas uz Latviju.

Tādējādi saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”

8.1.punktu atbildētājai ir pienākums izmaksāt prasītājam dienas naudu par 160 komandējuma dienām, tas ir, kopā 5760 Ls (Norvēģijā noteiktā dienas naudas norma 36 Ls x 160 dienas).

[5] Spriedums daļā, ar kuru no atbildētājas par labu prasītājam piedzīta neizmaksātā darba samaksa par darbu nakts stundās 790,46 *euro* un par darbu brīvdienās 36,14 *euro*, kasācijas kārtībā nav pārsūdzēts un ir stājies likumīgā spēkā.

[6] Par apelācijas instances tiesas spriedumu pārējā daļā gan prasītāja, gan atbildētāja iesniegušas kasācijas sūdzības.

[7] Prasītāja kasācijas sūdzībā lūgusi atcelt spriedumu daļā, ar kuru prasība noraidīta, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Sūdzībā norādīti šādi argumenti:

[7.1] apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 8., 92., 95. un 97.pantu. Konkrētajā gadījumā darba līguma pielikums Nr.1 ir neatņemama darba līguma sastāvdaļa, tādēļ, aprēķinot darba samaksu par dabu, ko prasītāja veikusi Latvijā, piemērojama šajā pielikumā noteiktā stundas tarifa likme. Turklāt darba līguma pielikumā nav noteikts, ka tajā iekļautie nosacījumi attiecas tikai uz veikto darbu Norvēģijā. Līdz ar to prasītājam bija tiesības paļauties, ka, parakstot darba līguma pielikumu Nr.1, darba samaksa tiks aprēķināta pēc tajā noteiktās metodikas;

[7.2] Civillietu tiesas kolēģija nav piemērojusi Darba likuma 71.pantu, pārkāpusi Civilprocesa likuma 10., 8., 92., 95. un 97.pantu. Lietas materiālos nav pierādījumu, ka atbildētāja ir atlīdzinājusi prasītājam ar transportu saistītos izdevumus. Prasītāja vairākkārt ir norādījusi, ka atbildētāja viņai nav izsniegusi Darba likuma 71.pantā noteikto darba algas aprēķinu. Līdz ar to nav iespējams pārliecināties, ka atbildētājas veiktajos avansa maksājumos prasītājam ietilpst transporta izdevumi.

[8] Atbildētāja kasācijas sūdzībā lūgusi atcelt spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība par dienas naudas 8195,74 *euro* piedziņu, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Sūdzībā norādīti šādi argumenti:

[8.1] apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Darba likuma 14.panta otro daļu, Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” 2.punktu. No minētajām tiesību normām izriet, ka komandējums ir īss darbinieka brauciens ārpus darba vietas, lai izpildītu konkrētu darba devēja uzdevumu, kas var būt saistīts ar darbinieka kvalifikācijas celšanu, netiešajiem darba pienākumiem vai konkrētu darba devēja noteiktu mērķi. Turpretim nosūtišana darbā ir darbinieka pastāvīgās darba vietas pārcelšana uz ārvalstīm

ar mērķi ilgstoši pildīt līgumā noteiktos darba pienākumus citas personas labā, tādējādi izpildot darba devējam saistošu starptautisku pakalpojumu līgumu.

Preteji spriedumā secinātajam, konkrētajā gadījumā ir konstatējama darbinieka nosūtīšana Darba likuma 14.panta otrās daļas izpratnē. Proti, pamatojoties uz atbildētājas noslēgto apakšuzņēmuma līgumu ar Norvēģijas uzņēmumu „Orange Helse AS”, prasītājas pastāvīgā darba vieta tika pārcelta uz Norvēģiju, kur viņa ilgstoši pildīja medmāsas darba pienākumus. Līdz ar to tiesa kļūdaini uz konstatētajiem apstākļiem attiecinājusi Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumus Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”.

Turklāt arī Darba likuma 76.panta 1.punkts paredz, ka darba devējam ir pienākums atlīdzināt darbiniekam tos izdevumus, kas saistīti ar darbinieka komandējumu vai darba braucienu. Tādējādi likumdevējs darbinieka nosūtīšanu nav pielīdzinājis komandējumam, bet gan paredzējis to kā atsevišķu institūtu;

[8.2] apelācijas instances tiesa nav piemērojusi Civillikuma 1505.pantu. Konkrētajā gadījumā atbildētāja ir nosūtījusi prasītāju sniegt pakalpojumus Norvēģijā, pamatojoties uz tās noslēgto līgumu ar Norvēģijas uzņēmumu „Orange Helse AS”. Darba līgumā lietotais jēdziens „komandējums” faktiski apzīmē „darbinieka nosūtīšanu” Darba likuma 14.panta otrās daļas un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 96/71/EK „Par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā” 1.panta trešās daļas b) apakšpunkta izpratnē;

[8.3] Civillietu tiesas kolēģija nav ievērojusi Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā noteikto tiesiskās vienlīdzības principu. Proti, tiesa bez ievēribas atstājusi apstākli, ka pie analogiem faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija lietā Nr.C37108212 ir nodibinājusi, ka notikusi darbinieka nosūtīšana Darba likuma 14.panta izpratnē un tādēļ darbiniekam nepienākas dienas nauda saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”.

[9] Paskaidrojumos sakarā ar atbildētājas kasācijas sūdzību prasītāja norādījusi, ka tā nav pamatota un ir noraidāma šādu argumentu dēļ:

[9.1] prasītāja nav starp atbildētāju un Norvēģijas uzņēmumu „Orange Helse AS” noslēgtā līguma dalībiece, tādēļ viņa par šādu līgumu neko nav zinājusi. Arī atbildētāja nav izskaidrojusi prasītājai, kādā veidā starp diviem uzņēmumiem noslēgtais līgums attiecināms uz prasītāju. Līdz ar to darba devējas noslēgtais līgums ar trešo personu, kuram darbinieks nav pievienojies, nekādi nevar ietekmēt darbinieka un darba devēja attiecības, īpaši attiecībā uz darba samaksas apmēru;

[9.2] darbaspēka nodrošināšanas pakalpojumu sniegšanai atbildētāja nav saņēmusi licenci Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 17.panta un Ministru kabineta 2007.gada 3.jūlija noteikumu Nr.458 „Komersantu – darbiekārtotāšanas pakalpojumu sniedzēju – licencēšanas un uzraudzības kārtība” noteiktajā kārtībā. Līdz ar to nevar piekrist atbildētājas viedoklim, ka attiecībā uz prasītāju piemērojami noteikumi par darbinieka nosūtīšanu. Darba līgumā un tā pielikumā nav minēts jēdziens „darbinieka nosūtīšana”, bet tikai un vienīgi „komandējums”. Turklāt atbildētāja nav pierādījusi, ka uz darbinieku nosūtīšanu nav attiecināmi Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”. Darba likuma komentāros dots skaidrojums, ka darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam. Tas nozīmē, ka apelācijas instances tiesa pamatoti noteikusi pienākumu atbildētājai izmaksāt prasītājai komandējuma dienas naudu, ievērojot šajos noteikumos noteikto dienas naudas normu Norvēģijā.

[10] Paskaidrojumos sakarā ar prasītājas kasācijas sūdzību atbildētāja norādījusi, ka tā nav pamatota un ir noraidāma šādu apsvērumu dēļ:

[10.1] apelācijas instances tiesa ir vispusīgi izvērtējusi darba līguma un tā pielikuma saturu, nonākdama pie pamatota secinājuma, ka darba līgumā noteiktā darba samaksas likme attiecas uz Latvijā izpildāmo darbu, bet tā pielikumā noteiktās darba samaksas likmes attiecas uz Norvēģijā izpildāmo darbu. Līdz ar to prasītājas prasība par darba līguma pielikumā noteiktās darba samaksas likmes attiecināšanu uz Latvijā veikto darbu nav pamatota;

[10.2] neatbilst pierādījumiem lietā prasītājas argumenti par neatlīdzinātajiem transporta izdevumiem. Atbildētāja šos izdevumus ir segusi, ko apstiprina attiecīgi avansa maksājumi un grāmatvedībā prasītājas iesniegtie dokumenti par faktiskajiem transporta izdevumiem;

[10.3] neatbilst sprieduma saturam prasītājas argumenti, ka tiesa pārkāpusi procesuālās tiesību normas par pierādījumu novērtēšanu.

Motīvu daļa

[11] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībās, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts.

[12] Augstākās tiesas Civillietu departaments piekrīt atbildētājas kasācijas sūdzības argumentiem, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Darba likuma 14.pantu, jo nav nošķīrusi Darba likumā un Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumos Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” lietotos un pēc būtības un jēgas atšķirīgos jēdzienus „darba brauciens”, „komandējums” un „darbinieka nosūtīšana”.

Tādējādi problēmjautājums konkrētajā lietā saistīts ar darbinieka nosūtīšanas nošķiršanu no komandējuma, proti, kāda ir atšķirība starp šiem terminiem un kā darbinieka nosūtīšanas gadījumā tiek aprēķināta atlīdzība, proti, vai darbiniekam jāizmaksā ar komandējumu saistītie izdevumi un dienas nauda. Līdz ar to svarīgi noskaidrot, vai darbinieka nosūtīšana ir tas pats, kas Darba likuma 53.pantā minētais komandējums vai darba brauciens.

[12.1] Darbinieka nosūtīšanu reglamentē Darba likuma 14.pants, kurā transponēti Eiropas Parlamenta un Padomes 1996.gada 16.decembra direktīvas Nr.96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā (turpmāk – Norīkošanas direktīva) noteikumi.

Darba likuma 14.panta pirmā daļa noteic, ka darbinieka nosūtīšana šā likuma izpratnē ir tie gadījumi, kad saistībā ar starptautisko pakalpojumu sniegšanu:

1) darba devējs, pamatojoties uz līgumu, ko viņš noslēdzis ar personu, kuras labā tiks veikts darbs, nosūta darbinieku uz citu valsti;

2) darba devējs nosūta darbinieku uz citā valstī esošu filiāli vai koncernā ietilpstošu uzņēmumu;

3) darbā iekārtošanas institūcija kā darba devējs nosūta darbinieku personai, kuras labā tiks veikts darbs, ja tās uzņēmums atrodas citā valstī vai arī tā veic savu darbību citā valstī.

Savukārt nosūtītais darbinieks šā panta izpratnē ir darbinieks, kas noteiktu laiku veic darbu citā valstī, nevis valstī, kurā viņš parasti veic darbu (*Darba likuma 14.panta otrā daļa*).

Tādējādi Darba likuma 14.pants piemērojams, ja, pirmkārt, šāda nosūtīšana notiek pārrobežu pakalpojumu sniegšanas kontekstā, otrkārt, visu darba laiku ir jāpastāv darba attiecībām starp uzņēmumu, kura darbinieku norīko (nosūta) darbā, un šo darbinieku, treškārt, norīkošana (nosūtīšana) notiek īslaicīgi uz noteiktu laika periodu.

[12.2] Jēdzienus „darba brauciens” un „komandējums” reglamentē Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atļūdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”.

Saskaņā ar šo noteikumu 2.punktu par komandējumu uzskatāms ar komersanta, organizācijas, iestādes vai citas institūcijas vadītāja rakstisku rīkojumu apstiprināts darbinieka brauciens uz noteiktu laiku uz citu apdzīvotu vietu Latvijas Republikā vai, ja darbinieka pastāvīgā darba vieta ir ārvalstī, – ārvalstī vai uz ārvalstīm, kā arī no ārvalstīm uz Latvijas Republiku (ja darbinieka pastāvīgā darba vieta ir ārvalstīs), lai: 1) pildītu darba vai dienesta uzdevumus; 2) papildinātu zināšanas un paaugstinātu kvalifikāciju.

Par darba braucienu šo noteikumu 3.punkta izpratnē uzskatāms darbinieka darbs vai dienests, ja tas saskaņā ar noslēgto darba līgumu vai amata aprakstu norisinās ceļā (piemēram, autosatiksmes, dzelzceļa, jūrniecības vai aviācijas nozarē) Latvijas Republikā vai ārvalstīs vai ja darbs saistīts ar regulāriem un sistemātiskiem izbraukumiem un pārvietošanos (piemēram, celtniecības vai mežizstrādes nozarē).

Kā atzīts juridiskajā literatūrā, darba brauciens no komandējuma atšķiras ar to, ka komandējums ir darba brauciens uz noteiktu laiku, lai pildītu darba (dienesta) uzdevumus vai lai papildinātu zināšanas un paaugstinātu kvalifikāciju (mācību komandējums), savukārt darba brauciens ir regulāri saistīts ar izbraukumiem un pārvietošanos vai arī darbs notiek ceļā. Piemēram, ja darbinieks ikdienā strādā birojā, bet uz nedēļu tiek nosūtīts uz citu pilsētu veikt tur darba pienākumus, tas būs uzskatāms par darba komandējumu. Savukārt, ja darbinieka darbs ir saistīts ar preču pārvadāšanu no vienas pilsētas uz otru, tad šādi braucieni būs uzskatāmi par darba braucieniem, nevis darba komandējumiem (*sk. Zvērinātu advokātu birojs BDO Zelmenis&Liberte. Darba likums ar komentāriem. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Rīga, 2010, 36.lpp.*).

[12.3] Būtiskākie nosacījumi attiecībā uz darbinieka nosūtīšanu, kā tas iepriekš norādīts 12.1.punktā, ir šādi: 1) nosūtīšanai darbā obligāti jānotiek pārrobežu pakalpojumu sniegšanas kontekstā; 2) visu darba laiku jāpastāv darba attiecībām starp uzņēmumu, kura darbinieku norīko darbā, un šo darbinieku. Turklāt saskaņā ar Darba likuma 14.panta otro daļu darbinieks tiek nosūtīts uz noteiktu laiku.

Termiņš „starptautisko pakalpojumu sniegšana” iztulkojams kā tādu pakalpojumu sniegšana, kas ietver pārrobežu elementu, proti, pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, nevis valstī, kurā tie parasti tiek sniegti (*sk. Par nosūtītajiem darbiniekiem un darba samaksu, pieejams interneta vietnē <http://www.lvportals.lv/?menu=jautajums&type=atverums&id=51>, skatīts 2012.gada 31.maijā*).

Tādējādi secināms, ka Darba likuma 14.pantā reglamentētā darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam, kas ietver starptautisko elementu – pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, kurā tie parasti netiek sniegti, un darbs tiek veikts personas, ar kuru darba devējs ir noslēdzis līgumu par konkrēta darba veikšanu, labā. Citiem vārdiem, darbinieka nosūtīšana ir komandējuma paveids: tas pilnībā atbilst komandējuma jēdzienam, vienīgi ir šaurāks (attiecas tikai uz darba veikšanu ārvalstīs). Arī juridiskajā literatūrā, iztulkojot Darba likuma 14.panta normas, izteiktas atziņas, ka darbinieka nosūtīšana būtībā ir komandējums uz ārvalstīm, lai pildītu darba uzdevumus, bet nevis darba brauciens (*sk. Zvērinātu advokātu birojs BDO*

Zelmenis&Liberte. Darba likums ar komentāriem. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Rīga, 2010, 36.–37.lpp.).

Tas nozīmē, ka darba devējam, kurš nosūta darbinieku pakalpojumu sniegšanai uz ārvalstīm, ir pienākums ievērot Ministru kabineta noteikumus Nr.969 ietvertās prasības par izdevumu atlīdzināšanu, kas saistīti ar komandējumu.

[12.4] Kā izriet no pārbaudāmā sprieduma argumentācijas, apelācijas instances tiesa konstatējusi un par to lietā nav strīda, ka, pamatojoties uz 2012.gada 27.janvārī noslēgto darba līgumu, prasītāja strādāja pie atbildētājas par medmāsu, darba pienākumus veicot gan Latvijā, gan ārvalstīs, proti, Norvēģijas Karalistē. Tāpat nav strīda, ka, pamatojoties uz darba devējas rīkojumiem par darbinieka nosūtīšanu, prasītāja laikā no 2012.gada 15.marta līdz 26.aprīlim, no 2012.gada 9.maija līdz 7.jūnijam, no 2012.gada 20.jūnija līdz 21.augustam, no 2012.gada 23.septembra līdz 16.oktobrim strādāja Norvēģijā, kur pildīja medmāsu un asistējošās medmāsu darba pienākumus. Turklāt tiesa konstatējusi un tas atbilst pierādījumiem lietā, ka atbildētāja ir nosūtījusi prasītāju sniegt veselības aprūpes pakalpojumus trešo personu labā (vecu ļaužu namos un slimnīcās Norvēģijā), pamatojoties uz atbildētājas noslēgto līgumu ar Norvēģijas uzņēmumu „Orange Helse AS” par pakalpojumu sniegšanu veselības aprūpes jomā, kurā atrunāts darbaspēka nodrošināšanas pakalpojums, proti, medmāsu „noma” (*sk. lietas 2.sējuma 76.–79.lapu*).

Novērtējusi minētos apstākļus, tiesa pamatoti konstatējusi Darba likuma 14.pantā noteiktos nosacījumus darbinieka nosūtīšanai – pakalpojumi noteiktu laiku tika sniegti Norvēģijā, kurā tie parasti netiek sniegti, un darbs tika veikts Norvēģijas uzņēmuma „Orange Helse AS”, ar kuru darba devēja bija noslēgusi līgumu par pakalpojumu sniegšanu veselības aprūpes jomā, labā. Neskatoties uz to, Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka konkrētajā gadījumā prasītāja nav nosūtīta (norikota) darbā Darba likuma 14.panta izpratnē, jo puses darba līgumā un tā pielikumā Nr.1 vienojušās par darbinieka nosūtīšanu komandējumā.

Civillietu departaments, piekritot atbildētājas kasācijas sūdzības argumentiem, uzskata, ka šāds tiesas secinājums ir pretrunā ar Darba likuma 14.panta normām un faktiskajiem apstākļiem lietā. Turklāt apstrīdētajā spriedumā norādīts, ka „prasītājas nosūtīšana darba braucienā uz Norvēģiju pēc savas būtības atbilst komandējumam”. Taču, kā jau iepriekš minēts, Ministru kabineta noteikumu Nr.969 izpratnē jēdzieni „darba brauciens” un „komandējums” ir nošķirami, tādēļ darba brauciens pēc būtības nevar atbilst komandējumam.

[12.5] Kaut arī apelācijas instances tiesa Darba likuma 14.pantu piemērojusi nepareizi, tas tomēr, pretēji atbildētājas kasācijas sūdzībā apgalvotajam,

nevar kalpot par pamatu sprieduma atcelšanai, jo šī kļūda nav ietekmējusi lietas izspriešanas iznākumu. Pie šāda secinājuma Augstākās tiesas Civillietu departaments nonāk, ņemot vērā, ka tiesa atzinusi prasītājam tiesības saņemt no atbildētājas dienas naudu saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.969 normām.

[13] No Darba likuma 14.panta piektās un trešās daļas izriet, ka darba devējam, kas nosūta darbinieku veikt darbu citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā, neatkarīgi no darba līgumam un darba tiesiskajām attiecībām piemērojamā likuma ir pienākums šim nosūtītajam darbiniekam nodrošināt nodarbinātības noteikumus un atbilstošus darba apstākļus (maksimālo darba laiku un maksimālo atpūtas laiku; minimālo ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu; minimālo darba algas likmi; piemaksas par virsstundu darbu u.c.).

Minētās tiesību normas *expressis verbis* nenoteic darba devēja pienākumu atlīdzināt nosūtītajam darbiniekam ar komandējumu saistītās izmaksas. Tomēr, ievērojot šā sprieduma 12.3.punktā secināto, ka darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam uz ārvalstīm, uz darbinieka nosūtīšanu ir attiecināms Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts, kas ietver darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam saistībā ar komandējumu radušos izdevumus, kopsakarā ar Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”. Proti, darbiniekam ir jāizmaksā vismaz valstī, uz kuru darbinieks nosūtīts darbā, noteiktā minimālā alga, kā arī jāatlīdzina ar komandējumu saistītās izmaksas (*sal. sk. Zvērinātu advokātu birojs BDO Zelmenis&Liberte. Darba likums ar komentāriem. Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Rīga, 2010, 36.lpp., ESF projekts Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana, 2012.gada maija ziņojums. Darbinieku pārrobežu norīkošanas regulējums Latvijā. Rīga, 2012, http://www.lbas.lv/upload/stuff/201206/darbinieku_norikosanas_regulejums.latvija_n.mickevica_may30.2012_final_1.pdf).*

[13.1] Nedz Darba likuma 14.pants, nedz Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts skaidri nenoteic, kā būtu aprēķināma minimālās algas samaksa un komandējuma izdevumu atlīdzināšana nosūtītajam darbiniekam. Līdz ar to nepieciešams izvērtēt attiecīgās Norīkošanas direktīvas normas.

Atbilstoši Norīkošanas direktīvas 3.panta 7.punktam komandējuma naudu, kas saistīta ar attiecīgo nosūtījumu, uzskata par minimālās algas daļu, ja vien to neizmaksā, atlīdzinot tādus faktiskos izdevumus saistībā ar norīkojumu darbā kā ceļa, dzīvokļa un uzturēšanas izdevumi.

Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” 8.1.punkts noteic, ka

darbiniekam par komandējuma laiku atlīdzina dienas naudu, lai kompensētu papildu izdevumus, kas rodas komandējuma laikā (piemēram, par ēdināšanu, dažādiem pakalpojumiem). Tādējādi no minētajiem noteikumiem izriet, ka dienas nauda ir paredzēta darbinieka faktisko izdevumu atlīdzināšanai un tā pēc būtības ietilpst Norikošanas direktīvas 3.panta 7.punktā lietotajā jēdzienā „faktiskie izdevumi saistībā ar norikojumu darbā”. Tas nozīmē, ka dienas nauda nevar ietilpt darba atlīdzībā un ir maksājama atsevišķi.

Pretēja Ministru kabineta noteikumu Nr.969 8.1.punkta un Norikošanas direktīvas 3.panta 7.punkta interpretācija būtu pretrunā ar Norikošanas direktīvas mērķi un jēgu nodrošināt godīgas konkurences apstākļus un darba ņēmēju tiesību ievērošanu. Dienas nauda ir svarīgs darbinieka tiesību aizsardzības elements, bez kuras esamības darbinieks tiktu nostādīts nelabvēlīgā situācijā – viņš tiktu nosūtīts darbā uz ārvalstīm, kur uzturēšanās izdevumi var būt krietni augstāki nekā Latvijā. Arī no Darba likuma 6.panta izriet, ka darba devējs nedrīkst piemērot normas, kas pasliktina darbinieka stāvokli, piemēram, normas, kas samazina darbinieka atlīdzību.

Uz to, ka, nosūtot darbinieku darbā uz citu valsti, atbilstoši Latvijas tiesību aktiem darba devējam ir jāizmaksā tās valsts, uz kuru darbinieks nosūtīts, minimālā alga, ar komandējumu saistītie izdevumi un papildu dienas nauda attiecīgajā valstī noteiktajā apmērā, tika norādīts Eiropas Komisijas 2011.gada publicētajā pētījumā par dalībvalstu darbinieku norikošanas regulējumu (*sk. Aukje van Hoek, Houwerzijl M. „Complementary study on the legal aspects of the posting of workers in the framework of the provision of services in the European Union”, November 2011. Pieejams: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7510&langId=en. p.126*).

Ievērojot iepriekš minētos apsvērumus, Civillietu departaments kā nepamatotus noraida atbildētājas kasācijas sūdzības argumentus, ka Ministru kabineta noteikumi Nr.969 nav attiecināmi uz darbinieku, kurš nosūtīts darba pienākumu pildīšanai ārvalstīs Darba likuma 14.panta izpratnē.

[13.2] Lietā nav strīda, ka prasītāja nosūtīta darbā uz Norvēģiju, kur strādājusi kopā 160 dienas. Konstatējot, ka atbildētāja nav atlīdzinājusi prasītājai visas faktiskās ar komandējumu saistītās izmaksas, jo nav veikusi dienas naudas samaksu, Civillietu tiesas kolēģija, atsaucoties uz Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” 8.1.punktu, pamatoti piedzinusi no atbildētājas par labu prasītājai dienas naudu 5760 Ls (dienas nauda Norvēģijā noteikta 36 Ls dienā x 160 dienas). Turklāt, kā izriet no atbildētājas paskaidrojumiem un apelācijas sūdzības, atbildētāja atzinusi, ka tā nav samaksājusi prasītājai dienas naudu, jo tāda nepienākas darbiniekam, kas nosūtīts darbā uz ārvalstīm (*sk. lietas 1.sējuma 59.–61.lapa, 2.sējuma 57.–64.lapa*). Taču, kā jau iepriekš minēts,

darbiniekam, kas nosūtīts darbā uz ārvalstīm, ir jāatlīdzina ar komandējumu saistītās izmaksas. Tāpat nav pamata uzskatīt, ka dienas nauda, kas ir komandējuma naudas sastāvdaļa, ir ietverta algas aprēķinā, jo šāds noteikums nav ietverts starp pusēm noslēgtā darba līguma pielikuma Nr.1 nosacījumos, kā arī uz to nav norādījusi atbildētāja.

[14] Nepelna ievēribu atbildētājas kasācijas sūdzības argumenti, ka apstrīdētais spriedums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā nostiprinātajam tiesiskās vienlīdzības principam. Sūdzības iesniedzējs saistījis minētās tiesību normas pārkāpumu ar apstākli, ka apelācijas instances tiesas secinājumi neatbilst pēc faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem analogā lietā nodibinātajam. Proti, Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija lietā Nr.C37108212 atzinusi, ka ir notikusi darbinieka nosūtīšana Darba likuma 14.panta izpratnē un tādēļ darbiniekam nepienākas dienas nauda saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”. Taču no Tiesu informācijas sistēmā pieejamajām ziņām redzams, ka minētais spriedums daļā par izdevumu atlīdzināšanu, kas saistīti ar darbinieka komandējumu, nav stājies likumīgā spēkā. Ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģijas 2014.gada 19.maija lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar prasītājas I.B. kasācijas sūdzību par šo spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība par komandējuma izdevumu atlīdzināšanu.

[15] Nav pamatoti prasītājas kasācijas sūdzības argumenti par Civilprocesa likuma 8., 92., 95. un 97.panta pārkāpumu.

[15.1] No lietas materiāliem redzams, ka puses 2012.gada 27.janvārī noslēdza darba līgumu uz nenoteiktu laiku, kura 3.1.punktā vienojās par darba samaksu 1,20 Ls stundā. Atbilstoši darba līguma 1.1.2. un 2.3.punktam darbinieces patstāvīgā darba vieta noteikta darba devējas juridiskajā adresē [adrese], Rīgā. Tajā pašā dienā puses vienlaikus parakstījušas darba līguma pielikumu Nr.1, kurā vienojušās, ka par darbu darba devējas projektos Latvijas Republikā un citās valstīs darba devēja maksās darbiniecei darba algu – 5,50 Ls stundā par asistējošās medmāsas darbu un Ls 7 stundā par medmāsas darbu (*lietas 1.sējuma 17.–27.lapa*).

Kā redzams no sprieduma, apelācijas instances tiesa, noskaidrodama darba līguma 3.1.punkta saturu kopsakarā ar tā pielikumu Nr.1, secinājusi, ka darba devēja ir nodalījusi darba samaksu par darba pienākumu izpildi Latvijā darba devējas juridiskajā adresē no darba samaksas par darba pienākumu izpildi īpašos darba devējas projektos Latvijas teritorijā vai citās valstīs. Turklāt apelācijas instances tiesa konstatējusi un tas apstiprinās ar pierādījumiem lietā, ka pirms darba tiesisko attiecību uzsākšanas pie atbildētājas prasītāja ir piedalījusies informatīvi izglītojošā seminārā, kurā tika izskaidrota atšķirīgā

darba samaksas kārtība (*lietas 1.sējuma 63.–65.lapa*). Tādējādi, kā to atzinusi apelācijas instances tiesa, prasītājam bija zināms, ka par darbu darba devējas juridiskajā adresē [adrese], Rīgā, darba samaksa noteikta 1,20 Ls stundā, bet paaugstinātā darba samaksas likme attiecas uz darbu īpašos projektos Latvijas Republikā un citās valstīs. Konstatējama, ka darba samaksa un kompensācija par neizmanto to ikgadējo atvaļinājumu prasītājam aprēķināta un izmaksāta atbilstoši darba līgumā un tā pielikumā Nr.1 noteiktajai likmei, apelācijas instances tiesa pamatoti prasību par 13 316,56 *euro* piedziņu noraidījusi.

[15.2] Civillietu departamentam nav pamata apšaubīt šo Civillietu tiesas kolēģijas secinājumu pareizību, jo tie atbilst pierādījumiem lietā un 2012.gada 27.janvārī noslēgtā darba līguma un tā pielikuma saturam.

Tādējādi nevar piekrist prasītājas kasācijas sūdzībā norādītajiem motīviem, kuros apstrīdēts pierādījumu novērtējums attiecībā uz pušu vienošanos par darba samaksas apmēru, jo Civilprocesa likuma 450.panta trešās daļas, 452.panta otrās daļas izpratnē lietas faktisko apstākļu noskaidrošana un pierādījumu vērtēšana no jauna neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē. Turklāt, kā redzams no sprieduma, apelācijas instances tiesa ir vispusīgi noskaidrojusi faktiskos apstākļus lietā, kuriem ir būtiska nozīme pareizā strīda izšķiršanā, kā arī visus konstatētos apstākļus ir pamatojusi ar lietā esošiem pierādījumiem, devusi tiem juridisku novērtējumu, kā arī motivējusi, kādu apsvērumu dēļ noraidījusi prasītājas iebildumus par to, ka darba līguma pielikumā Nr.1 noteiktais darba samaksas apmērs attiecas arī uz darbu Latvijā, darba devējas juridiskajā adresē. Tādējādi apstrīdētais spriedums šajā daļā atbilst Civilprocesa likuma 8., 97.panta, 189.panta trešās daļas, 193.panta piektās daļas prasībām.

Savukārt norāde kasācijas sūdzībā, ka tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 92.pantu par pierādījumiem, 95.pantu par pierādījumu pieļaujamību, nav apspriežama, jo sūdzības iesniedzēja nav paskaidrojusi, kā izpaužies minēto procesuālo tiesību normu pārkāpums.

[16] Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumu Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” 8.2.punkts noteic darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam ceļa (transporta) izdevumus, ja ir iesniegti attiecīgi izdevumus apliecinājoši attaisnojuma dokumenti.

Šāds atbildētājas pienākums izriet arī no pušu starpā noslēgtā darba līguma pielikuma 3.2.punkta, kurā noteikts, ka darbiniekam par komandējuma laiku tiek atlīdzināti ceļa izdevumi līdz komandējuma vietai un atpakaļ.

[16.1] Pretēji prasītājas kasācijas sūdzībā norādītajam, apelācijas instances tiesa konstatējusi un tas atbilst pierādījumiem lietā – avansa norēķiniem par apmaksātajiem transporta izdevumiem, izraksta no darbinieces konta pārskata un grāmatvedības izziņas (*sk. lietas 1.sējuma 122.–132.lapa*), ka visi transporta izdevumi no 2012.gada 27.janvāra līdz 2012.gada septembrim, par kuriem

prasītāja iesniegusi izdevumus apliecinošus attaisnojuma dokumentus, viņai ir atlīdzināti. Tāpat lietas materiālos ir atbildētājas izrakstīts avansa norēķins un izraksts no darbinieces konta pārskata, no kura redzams, ka arī par 2012.gada 16.oktobri prasītājai transporta izdevumi ir atlīdzināti (*lietas 1.sējuma 182.–184., 196.–197.lapa*). Pastāvot šādiem apstākļiem, Civillietu tiesas kolēģija pamatoti atzinusi, ka transporta izdevumu piedziņai nav pamata. Turklāt neatbilst sprieduma saturam norāde prasītājas kasācijas sūdzībā, ka tiesa nav devusi vērtējumu prasītājas argumentiem par Darba likuma 71.panta noteikumu pārkāpumu, neizsniedzot darbiniecei darba samaksas aprēķinu. Civillietu tiesas kolēģija pareizi norādījusi, ka pie apstākļiem, kad atbildētāja ir pierādījusi transporta izdevumu samaksu prasītājai, tas, ka atbildētājas iesniegtajos dokumentos nav dots šo izdevumu atšifrējums, nevar būt par pamatu prasības apmierināšanai šajā daļā.

[16.2] Augstākās tiesas Civillietu departaments nesaskata pamatu apšaubīt apelācijas instances tiesas spriedumā atspoguļoto lietas iztiesāšanas gaitā nodibināto šo apstākļu juridisko novērtējumu. Līdz ar to prasītājas kasācijas sūdzības argumenti, kuros, atsaucoties uz Darba likuma 71.panta nepareizu piemērošanu un Civilprocesa likuma 10., 8., 92., 95. un 97.panta pārkāpumu, apstrīdēts tiesas konstatēto faktisko apstākļu un pierādījumu vērtējums attiecībā uz atbildētājas pienākumu atlīdzināt prasītājai transporta izdevumus, nevar būt par pamatu sprieduma atcelšanai šajā daļā.

[17] Apkopojot šā sprieduma 12.–16.punktā norādītos apsvērumus, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka apstrīdētais spriedums atstājams negrozīts, tādēļ prasītājas O.K. un atbildētājas SIA „Orange Group Baltic” kasācijas sūdzības noraidāmas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 20.janvāra spriedumu atstāt negrozītu, bet prasītājas O.K. un atbildētājas SIA „Orange Group Baltic” kasācijas sūdzības noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

V. Nolēmumi maksātnespējas lietās

Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vairojamības prezumpcijas piemērošana

Maksātnespējas procesā kreditoru interešu aizsardzība īstenojama ciešā kopsakarā ar citiem Latvijas Republikas Satversmē un Civilprocesa likumā nostiprinātiem uzdevumiem, tostarp ikviena tiesību subjekta tiesību un taisnīguma principa stingru ievērošanu. Maksātnespējas administratora, kas darbojas attiecīgas komercsabiedrības vārdā, prasības pret tās valdes locekli ir izskatāmas, ievērojot sacikstes principu tāpat kā citās civillietās un attiecīgi ievērojot abu pušu tiesības un intereses.

Komerclikuma 169.pantā nostiprināta valdes locekļa vairojamības prezumpcija, kuras atspēkošana ir valdes locekļa pienākums. Taču, lai sāktu darboties minētā prezumpcija, kas pierādīšanas pienākumu pārliet no prasītāja (administratora) uz atbildētāju (valdes locekli), prasītājam nepieciešams pierādīt zaudējumu esamību atbilstoši sacikstes principam un vispārējiem Civilprocesa likuma noteikumiem, kas regulē pierādījumu iesniegšanu. Prezumpciju paplašiņošā piemērošana var novest pie viena procesa dalībnieka likumisko interešu nopietna aizskāruma (Komerclikuma 169.pants).

Rīgā 2014.gada 15.janvārī

Lietā Nr.SK-101/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments paplašinātā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja tiesnese
tiesnesis referents
tiesnese
tiesnese
tiesnese
tiesnesis
tiesnesis

E.Vernuša,
K.Torgāns,
A.Čerņavska,
A.Vītola,
M.Zāģere,
A.Laviņš,
N.Salienieks,

ar tiesas sēdes sekretāru G.Davidoviču,
piedaloties maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratorai Artai Snipei,
atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu sakarā ar maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratores kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas

Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.aprīļa spriedumu maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratores prasības lietā pret D.K. par zaudējumu atlīdzību.

Aprakstošā daļa

[1] Maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratore cēlusi prasību pret D.K. (pirmslaulību uzvārds D.) par zaudējumu atlīdzību.

Prasības pieteikumā norādīts, ka ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2010.gada 28.janvāra lēmumu ierosināta SIA „Denuls” maksātnespējas lieta. Ar 2010.gada 3.februāra lēmumu par SIA „Denuls” maksātnespējas administratoru iecelta sertificēta administratore Arta Snipe. Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2010.gada 26.februāra spriedumu pasludināta SIA „Denuls” maksātnespēja. Ieraksts Maksātnespējas reģistrā par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu veikts 2010.gada 1.martā. Ņemot vērā norādītos apstākļus, saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 5.punktu konkrētajā gadījumā ir piemērojams Maksātnespējas likums, kas bija spēkā no 2008.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.oktobrim.

Pārņemot SIA „Denuls” kontus, administratore konstatējusi, ka D.K. kā sabiedrības vienīgā amatpersona ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi un kredītkartes lietotāja laika posmā no 2007.gada 13.augusta līdz 2007.gada 27.augustam no sabiedrības konta AS „Swedbank” vairākkārt noņēmusi naudu – kopsummā 28 214,16 Ls. Tā kā administratores rīcībā nav pierādījumu, ka šī summa izlietota sabiedrības labā vai arī atmaksāta sabiedrībai, administratore secina, ka atbildētāja nodarījusi uzņēmumam zaudējumus. Atbildētāja kā sabiedrības valdes locekle ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi no 2007.gada 7.augusta līdz 2007.gada 8.oktobrim un kā sabiedrības kredītkartes lietotāja, kurai bija uzticēta sabiedrības manta, atbilstoši Civillikuma 2343.un 2344.panta noteikumiem nav devusi norēķinu par naudas līdzekļiem, kas noņemti no sabiedrības konta laika posmā no 2007.gada 13.augusta līdz 2007.gada 24.augustam, līdz ar to atbildētājas darbībās saskatāmas pretprettiesiskas rīcības pazīmes. Starp sabiedrības zaudējumiem un atbildētājas pretprettiesisko vainojamo rīcību pastāv cēloniskais sakars, jo sabiedrības valdes locekle D.K. noņēmusi no sabiedrības konta naudu, bez jebkāda pamata samazinot parādnieka mantu, naudas līdzekļus kredītiestādē un iespējamo peļņu.

Prasītāja lūgusi tiesu piedzīt no atbildētājas vairākkārt no konta noņemto naudu 28 214,16 Ls un peļņas atrāvumu likumisko procentu veidā 6405,57 Ls, kopā 34 619,73 Ls.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1757., 1759., 1765., 1779. un 1786.pantu.

[2] Madonas rajona tiesa ar 2011.gada 15.novembra spriedumu un Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, ar 2012.gada 10.apriļa spriedumu maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratores prasību noraidījusi.

Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija konstatējusi, ka D.K. ir izņēmusi naudu prasībā minētās summas 28 214,16 Ls apmērā no uzņēmuma konta ar čeku grāmatiņu. Atbildētāja paskaidrojusi, ka izņemto naudu atdevusi uzņēmuma patiesā labuma guvējam M.Š., kurš atbildētāju it kā ar viltu un maldiem iesaistījis pretlikumīgās darbībās.

Tiesa atzinusi par nepierādītu atbildētājas apgalvoto, ka uzņēmuma pirkšana un pārdošana bijis fiktīvs darījums, kurā viņu iesaistījusi atbildētājas paskaidrojumos norādītā persona M.Š. Līdz ar to uzskatāms, ka atbildētāja kā uzņēmuma valdes locekle ar tiesībām pārstāvēt uzņēmumu atsevišķi ir atbildīga par veiktajiem darījumiem laikā, kamēr uzņēmums viņai piederēja, t.i., no 2007.gada 7.augusta līdz 2007.gada 8.oktobrim.

Lai noskaidrotu, vai atbildētājas veikto darbību rezultātā, vairākkārt izņemot skaidru naudu no uzņēmuma konta AS „Swedbank”, uzņēmumam radīti zaudējumi, nepieciešams konstatēt priekšnoteikumus zaudējumu atlīdzībai.

Atbildētāja nenoliedz faktu, ka ir izņēmusi no uzņēmuma konta prasībā minēto naudas summu. Ņemot vērā to, ka atbildētāja bija uzņēmuma valdes locekle ar tiesībām pārstāvēt uzņēmumu atsevišķi, secināms, ka viņa bija tiesīga veikt šādas darbības.

Civillietu tiesas kolēģija secinājusi, ka lietā esošie pierādījumi nedod pamatu prasītājas izteiktā apgalvojuma, ka atbildētājas no SIA „Denuls” konta izņemtā naudas summa ir vērtējama kā uzņēmumam nodarītie zaudējumi, apstiprināšanai. Nav pamatota prasītājas atsauce uz Komerclikuma 169.panta trešo un ceturto daļu, kur noteikts, ka valdes loceklis neatbild par zaudējumiem, ja pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. No Komerclikuma izriet, ka pierādīšanas pienākums ir uzlikts valdes loceklim, kuram, lai izvairītos no zaudējumu atlīdzināšanas, jāpierāda, ka tas rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Atbildētāja jau kopš 2007.gada 8.oktobra, t.i., vairāk nekā četrus gadus, nav SIA „Denuls” valdes locekle, jo uzņēmumu ir pārdevusi. Atbildētājas rīcībā vairs nevar būt pierādījumi par prasībā minētās naudas summas izlietojumu, jo pēc uzņēmuma pārdošanas grāmatvedības dokumenti tika nodoti pircējam. Lietā nav ziņu arī par to, kādi ir noteikumi uzņēmuma pārdošanas līgumā. Prasītāja lietā nav iesniegusi uzņēmuma 2008.gada bilances datus vai citus pierādījumus, lai varētu konstatēt, vai tajā ir fiksēti zaudējumi prasībā minētās summas apmērā. Turklāt, ņemot vērā to, ka kopš naudas izņemšanas un maksātnespējas procesa uzsākšanas dienas –

2010.gada 28.janvāra – ir pagājis ilgs laika posms, nav pamata prezumēt, ka prasībā minētās summas noņemšana ir radījusi uzņēmumam zaudējumus un maksātnespēju. Lai konstatētu, vai naudas summas izņemšana no konta ir radījusi uzņēmumam zaudējumus (nauda nav izlietota uzņēmējdarbībā), šis fakts ir jāvērtē kopā ar visiem grāmatvedības dokumentiem – bilancēm, līgumiem. Lietā nav tādu pierādījumu, ka atbildētāja noņemtos naudas līdzekļus būtu izmantojusi citām, nevis SIA „Denuls” vajadzībām.

Sabiedrības vēlētu amatpersonu atbildību sabiedrības priekšā noteic Komerclikuma 169.panta otrā daļa. Lai noskaidrotu, vai ir iestājusies šo amatpersonu atbildība, jākonstatē iepriekš minētajā tiesību normā paredzētie priekšnosacījumi:

- 1) sabiedrībai ir nodarīts zaudējums;
- 2) bijusi amatpersonas rīcība, respektīvi – darbība vai bezdarbība;
- 3) pastāv cēloniskais sakars starp amatpersonas rīcību un sabiedrības zaudējumu (ja zaudējums ir, bet tas nav radies kā valdes locekļa rīcības sekas, tad par šo zaudējumu atbildība neiestājas).

Tiesa secinājusi, ka prasītāja nav pierādījusi savus argumentus, jo nav iesniegusi lietā 2010.gada 26.februāra spriedumu par SIA „Denuls” maksātnespējas procesa paskaidrošanu. Tāpat lietā nav iesniegti pierādījumi, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2010.gada 31.oktobrim) 65.pantu par parādnieka pārstāvi būtu iecelta administratore D.K. Līdz ar to nav pierādīts administratores 2011.gada 28.oktobrī iesniegtajā paskaidrojumā minētais, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67.panta otro daļu atbildētājam kā parādnieka pārstāvei bija pienākums 10 dienu laikā sagatavot nododamās parādnieka mantas un dokumentu detalizētu sarakstu.

Nav pierādīta arī cēloņsakarība starp naudas līdzekļu noņemšanu no uzņēmuma konta un zaudējumu rašanos uzņēmumam. Līdz ar to, pamatojoties uz iepriekš konstatēto, Civillikuma 1779.pantā un Komerclikuma 169.panta otrajā daļā paredzētais pienākums atlīdzināt zaudējumus nav attiecināms uz D.K.

[3] Kasācijas sūdzībā par Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 10.aprīļa spriedumu maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratore lūgusi spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai tālāk norādīto apsvērumu dēļ.

[3.1] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu un 96.panta piekto daļu, jo negatīvi fakti nav jāpierāda, bet katram jāpierāda savu „pozitīvo” apgalvojumu patiesums. Pierādīšanas pienākums atbildētājam izriet no Komerclikuma 169.panta trešās daļas, jo prasība par mantas samazinājumu celta par laika posmu, kurā atbildētāja bija komersanta valdes locekle. Spriedumā ietvertais motivs, ka atbildētāja jau kopš 2007.gada 8.oktobra,

t.i., vairāk nekā četrus gadus, nav SIA „Denuls” valdes locekle, jo uzņēmumu ir pārdevusi un līdz ar to atbildētājas rīcībā vairs nevar būt pierādījumi par minēto summu izlietojumu, neliecina par tiesas objektivitāti pierādījumu novērtēšanā (*Civilprocesa likuma 97.pants*) vai izpratni par celto prasību un Komerclikuma normu piemērošanu vispār.

[3.2] Taisot spriedumu, tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 1770.pantu un Komerclikuma 169.pantu.

Tiesai bija jāpiemēro Komerclikuma 169.panta otrā daļa, kas noteic komersanta vēlētu amatpersonu – valdes locekļu – atbildību komersanta priekšā.

Tāpat atbilstoši Civillikuma 1770.pantam tiesai bija jākonstatē civiltiesiskās atbildības priekšnosacījumu esamība, proti, zaudējumi, prettiesiska vainojama rīcība un cēloniskais sakars.

Tiesa Civillikuma 1770.pantu un Komerclikuma 169.pantu nav tulkojusi sistēmiski. Valdes loceklis, ja viņš tur komersanta naudas līdzekļus, uzskatāms par komersanta pilnvarnieku, kuram ar uzticēto jārikojas nevis pēc savas iegribas, bet pilnvarotāja interesēs (*sal. Civillikuma 2301. un 2304.pants*). Tā kā minētās normas nav tulkotas sistēmiski, tiesa nonākusi pie nepareiza secinājuma, ka jebkura valdes locekļa darbība ir tiesiska, tostarp valdes locekļa tādas darbības, kas vērstas uz sabiedrības mantas piesavināšanos (dāvinājumu sev), ar komersanta naudas līdzekļiem nesamērīgas algas noteikšanu sev, neveicot komersanta darbības nodrošināšanai nepieciešamos maksājumus, vai pat mantas iznīcināšanu, un nerada zaudējumus sabiedrībai, ja vien ar mantu rīkojusies persona, kurai bija tiesība uzņēmumu pārstāvēt atsevišķi. Minētais tiesas secinājums ir pretrunā ar Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 25.janvāra spriedumā lietā Nr.SKC-25/2012 norādīto.

[4] D.K. uz tiesas sēdi nebija ieradies. Ņemot vērā, ka minētajai personai un viņas pārstāvim paziņots par tiesas sēdes laiku un vietu, Augstākās tiesas Civillietu departaments, uzklaušījis ieradušos lietas dalībnieku viedokli, atbilstoši Civilprocesa likuma 468.pantam nolēma lietu izskatīt bez D.K. piedalīšanās.

Augstākās tiesas Civillietu departamenta sēdē maksātnespējīgās SIA „Denuls” administratore uzturēja kasācijas sūdzību uz tajā norādītajiem pamatiem.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka spriedums atceļams tālāk norādīto motīvu dēļ.

[6] Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, ievēribu pelna kasācijas sūdzībā izteiktie argumenti par to, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi nepilnības Civilprocesa likuma 93., 96. un 97.panta piemērošanā, kā arī uz Civillikuma 1770. un Komerclikuma 169.panta pamata taisīto secinājumu atspoguļošanā tiesas spriedumā.

Jautājums par pierādījumu iesniegšanas pienākuma sadalījumu starp pusēm un to novērtēšanu ir kļuvis īpaši aktuāls sakarā ar administratoru celto prasību skaita pieaugumu un pretrunīgu vai šķietami pretrunīgu spriedumu esamību judikatūrā. Tāpēc Civillietu departaments atzīst par lietderīgu plašāk izvērtēt kasācijas sūdzības argumentus.

[7] Lietas izskatīšanā piemērojamā Maksātnespējas likuma, kas bija spēkā līdz 2010.gada 31.oktobrim, 1.pantā ir noteikts, ka šā likuma mērķis ir veicināt maksātnespējas subjekta maksātnespējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses parādnieka ierobežotas maksātnespējas vai maksātnespējas gadījumā.

Likumā nav norādīts, bet nevar izraisīt šaubas, ka kreditoru interešu aizsardzība īstenojama ciešā kopsakarā ar citiem Latvijas Republikas Satversmē un Civilprocesa likumā nostiprinātiem uzdevumiem, tostarp ikviena tiesību subjekta tiesību un taisnīguma principa stingru ievērošanu. Maksātnespējas administratora, kas darbojas attiecīgas komercsabiedrības vārdā, prasības pret tās valdes locekli ir izskatāmas, ievērojot sacīkstes principu tāpat kā citās civillietās un attiecīgi ievērojot abu pušu tiesības un intereses.

Prezumpciju paplašinoša piemērošana var novest pie viena procesa dalībnieka likumisko interešu nopietna aizskāruma.

[8] Izskatāmajā lietā prasība celta par zaudējumu 34 614,73 Ls piedziņu no SIA bijušās valdes locekles, un prasītāja par pietiekamu no savas puses uzskata fakta pierādīšanu, ka atbildētāja 2007.gadā laikā no 13.augusta līdz 27.augustam no komercsabiedrības konta bankā noņēmusi 28 214,16 Ls, bet nav ziņu, kad un kā par šo summu norēķinājusies.

Līdz ar to valdes locekle, prasītājas ieskatā, ir nodarījusi zaudējumus maksātnespējīgajai komercsabiedrībai, kā tas izriet no Komerclikuma 169.pantā nostiprinātās valdes locekļa vainas prezumpcijas. Prezumpcijas atspēkošana ir valdes locekļa pienākums. Ne pirmās instances, ne apelācijas instances tiesa nav atbalstījusi šādu lietas apstākļu vērtējumu, tomēr tiesas argumentācija atzīstama par nepilnīgu.

[9] Nav strīda par to, ka valdes locekļa tiesību ietvaros veikta naudas noņemšana no komercsabiedrības bankas konta ir tiesiska rīcība. Ar šāda fakta konstatēšanu nav pierādīts zaudējumu esamības pirmais priekšnoteikums – prettiesiska rīcība. Pretējā gadījumā rastos acīmredzami absurda situācija, kad tās darbības, ko bankās ik dienas veic komersantu pilnvarotas personas,

ir zaudējumu nodarīšana, un šīm personām, pat beidzoties to pilnvarojumam, ir līdz noilguma notecējumam jānodrošinās ar pierādījumiem (dokumentiem, liecinieku liecībām) par to, ka viņas nav piesavinājušās saņemto naudu. Taču nav apstrīdams, ka saņemtā nauda ir vai nu jāatdod, vai tā jāizlieto sabiedrības komercdarbībā, pretējā gadījumā ir konstatējams pretiesisks izlietojums. Attiecībā uz saņemtās naudas izlietošanu pastāv divas iespējas. Pirmā un biežāk konstatējamā ir naudas izlietošana komercdarbībā, proti, maksājumiem par izejvielām un citām par skaidru naudu pirkām precēm, samaksai par uzņēmuma līgumu izpildi, kā arī ne visai vēlamo, bet neaizliegto darba algas izmaksu skaidrā naudā. Otra iespēja ir naudas piesavināšanās vai izšķērdēšana. Abas iespējas pastāv tikai pieņēmumu veidā. Īstenības noskaidrošanai derīgi jebkuri Civilprocesa likumā nosauktie pierādīšanas līdzekļi, kas vērtējami kopsakarā, un nevienam no tiem nav iepriekš noteikts spēks. Vairākos tiesu spriedumos ir atzīts, ka, lai gan dokumentu nenodošana administratoram ir uzskatāma par pretiesisku darbību, tā pati par sevi nerada zaudējumus un nav konstatējams cēloniskais sakars starp dokumentu nenodošanu un zaudējumiem prasībā norādītās summas apmērā (*sk. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011.gada 14.jūlija spriedumu lietā Nr. C03053008, PAC-223*). Informācijas nesniegšana administratoram nepierāda zaudējumu esamību. Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, Komerclikuma 169.panta otrajā un trešajā daļā ir rakstīts par zaudējumiem, ko valdes locekļi nodarījuši, tātad tikai pēc tam, kad ir konstatēti zaudējumi, sāk darboties prezumpcija, ka tajos vainojami valdes locekļi. Atziņa, ka sabiedrībai vispirms jāpierāda zaudējumu esamība, kas to izraisījusi, un tikai pēc tam pierādīšanas nasta pāriet uz valdes locekli, izteikta arī juridiskajā literatūrā (*sk. Rudāns S. Valdes locekļa atbildība par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem// Jurista Vārds, 2013.gada 15.janvāris, Nr.2*).

Līdz tam abām procesa pusēm ir jādod to rīcībā esošie materiāli, taču pierādīšanas pienākums saskaņā ar Civilprocesa likuma 93.panta pirmo daļu joprojām ir prasītājam.

Skaidrības rašanai par zaudējumu esamības pamatotību Maksātnespējas likuma 62., 63., 64. un citi panti uzliek administratoram veikt noteiktas darbības, uz kurām norādījusi tiesa. Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumā ir norādīts, ka prasītāja nav iesniegusi tiesas izvērtēšanai sabiedrības 2008.gada bilances datus, 2010.gada 26.februāra spriedumu par SIA „Denuls” maksātnespējas procesa pasludināšanu, pierādījumus, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65.pantu par parādnieka pārstāvi būtu iecelta atbildētāja. Līdz ar to nav pierādīts, ka saskaņā ar šā likuma 67.panta otro daļu atbildētājai kā parādnieka pārstāvei bija pienākums 10 dienu laikā sagatavot nododamās parādnieka mantas un dokumentu detalizētu

sarakstu. Prasītājas pārstāve uz lietas izskatīšanu nebija ieradusies. Lietā nav arī pierādījumu, ka dokumenti un paskaidrojumi būtu pieprasīti no T.A., kas par vienīgo valdes locekli saskaņā ar Uzņēmuma reģistra uzziņu kļuva pēc atbildētājas 2007.gada 8.oktobrī un no kuras būtu prasāmi šādi paskaidrojumi un dokumenti. Te nav runa par „negatīvu faktu pierādīšanu”, bet gan par administratora pienākumu izpildi, lai radītu iespēju tiesai izvērtēt pierādījumus. Ņemot vērā to un citus lietas apstākļus, tiesa ir atzinusi, ka Civillikuma 1779.pantā un Komerclikuma 169.pantā paredzētais pienākums atbildzināt zaudējumus nav attiecināms uz D.K.

[10] Taču tiesas spriedums ir pretrunīgs, un tas deva pamatu kasācijas tiesvedības ierosināšanai lietā.

No vienas puses, tiesa ir paziņojusi, ka „atbildētāja kā uzņēmuma valdes locekle ar tiesībām pārstāvēt uzņēmumu atsevišķi ir atbildīga par veiktajiem darījumiem laikā, kad uzņēmums viņai piederēja, t.i., no 2007.gada 7.augusta līdz 2007.gada 8.oktobrim”. No otras puses, noliegusi viņas atbildību. Neskaidribu rada tas, ka apstākļu izvērtējumā samērā plaši ir norādīts uz to, ka atbildētāja vairāk nekā četrus gadus nav SIA „Denuls” valdes locekle, ka viņa uzņēmumu ir pārdevusi, ka lietā nav pierādījumu, ka atbildētāja noņemtos līdzekļus būtu izmantojusi citām, nevis SIA „Denuls” vajadzībām. Taču tiesa nav izteikusi savu attieksmi pret atbildētājas paskaidrojumu, ka nauda nodota M.Š., kurš „faktiski veica visus darījumus, guva ienākumus, tai skaitā skaidro naudu” (*sk. lietas 16.lapu*). Šādi paskaidrojumi maksātnespējas lietās tiek doti visai bieži, un to izvērtēšanai kopsakarā ar citiem lietas apstākļiem ir būtiska nozīme zaudējumu nodarīšanas fakta konstatēšanā.

[11] Civillietu tiesas kolēģija ir pamatoti norādījusi, ka tiesa pati pierādījumus nevāc, bet pamato savu spriedumu uz lietas dalībnieku iesniegto pierādījumu izvērtējumu. Taču Civilprocesa likuma 93.pants un 96.pants ir saistīts ar Civilprocesa likuma 97. un 193.pantu, kas uzliek pienākumu tiesai spriedumā motivēt savus secinājumus.

Kā norādījis profesors V.Bukovskis, „jautājumā par patiesības noskaidrošanu tiesa nekādā ziņā nav vienaldzīga skatītāja, kas pasīvi uztver to, ko puses ceļ tai priekšā, un pie tam tādā apgaismojumā, kādu piešķir apstākļiem viena vai otra puse” (*sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 332.lpp.*).

Gadījumos, kad tiesai iesniegtie pierādījumi, tās ieskatā, nav pietiekami, pastāv divi risinājuma ceļi. Pirmais, tiesa ir tiesīga noraidīt prasību kā nepierādītu. Otrs, biežāk lietotais ceļš ir izskaidrošana pusei, kādi papildu pierādījumi ir vajadzīgi, un tiesas līdzdalība to iegūšanā. Izskatāmajā lietā jau pirmās instances tiesā atbildētājas pārstāvis norādīja uz sabiedrības bilances nepieciešamību. Lietas apstākļu vispusīgai noskaidrošanai varētu būt noderīga

bankas konta izdruka arī par mēnešiem pirms un pēc 2007.gada augusta, kreditora VID prasījuma izvērsums pa mēnešiem. Tas varētu apstiprināt vai neapstiprināt pieņemumu, ka nodarīti zaudējumi, kas pārtraukuši vai mazinājuši komerciālo apgrozījumu. Šādas papildu informācijas sagādāšana no pusēm, tostarp prasītājas, nebūtu uzskatāma par „negatīva fakta” pierādīšanu, bet ļautu tiesai taisīt detalizēti izvērstu sprieduma motīvu daļu. Pierādījumu nepieciešamība prasītājai bija redzama no pirmās instances tiesas sprieduma un tāpēc nav pamata pārnest apelācijas instances tiesai, ka tā neizskaidroja tiesības lūgt iespēju iesniegt papildu pierādījumus un neatlika lietas izskatīšanu.

Neapšaubāmi, arī atbildētājai bija jāizrāda lielāka aktivitāte, piemēram, lūdzot, lai tiesa pieprasa informāciju no Valsts policijas par viņas iesnieguma, kurā lūgts ierosināt kriminālprocesu pret M.Š., pārbaudes rezultātu (*sk. lietas 15. un 16.lapu*) un lūdzot izprasīt bankas izdrukas par laiku pirms 2007.gada augusta.

[12] Kasācijas sūdzības 2.3.punktā ir izteikts smags pārmetums tiesai par pierādījumu neobjektīvu novērtēšanu (*Civilprocesa likuma 97.pants*), „neizpratni par celto prasību un Komerclikuma normu piemērošanu vispār”. Augstākās tiesas Civillietu departaments šādam apgalvojumam neatrod pietiekamu argumentāciju kasācijas sūdzības turpmākajā izklāstā. Taču uzskata par vajadzīgu norādīt, ka tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 193.panta piektajai daļai bija izvērstāk jāizklāsta pierādījumi, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumenti, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi. Tā, piemēram, tiesai bija iespēja izteikt savus secinājumus sakarā ar lietā esošo bankas operāciju izdrukā, kura uzrāda, ka pēc 14 000 Ls naudas izņemšanas kontā ir saņemtas arī iemaksas vairāk nekā 23 000 Ls kopsummā no komersantiem – no SIA „NCG” 10 661 Ls, SIA „Mellene” 2600 Ls, SIA „Cosmos Media” 9997 Ls (*sk. lietas 8.lapu*), kas būtu vērtējams kopsakarā ar atbildētājas paskaidrojumu, ka viņa naudu nodevusi trešajai personai komercdarbības vajadzībām. Tiesa nav izteikusi savu viedokli arī par kreditora VID prasījumu nodokļu nesamaksas dēļ tādā nozīmē, ka nodokļu apmērs varētu tikt vērtēts kopsakarā ar jautājumu par to, vai pēc izņemtās naudas nodošanas komercdarbība ir turpinājusies, ja jau uzkrājās nodokļu parāds. Tas būtu apsverams arī sakarā ar jautājumu par apgrozāmo līdzekļu samazinājumu (zaudējumu nodarīšanu) ar naudas izņemšanu no SIA konta.

[13] Raksturīga iezīme administratoru prasībās pret valdes locekļiem ir grāmatvedības dokumentu neesamība, nenodošana. Tāda fakta esamība pati par sevi neļauj piemērot prezumpciju, ka dokumentu neesamība apstiprina saņemtās naudas neatdošanas faktu. Ir gadījumi, kad tiesa saskata atbildētāja

tišu rīcību, iznīcinot dokumentus neilgā laikā posmā pēc naudas saņemšanas. Tādu tišas rīcības pierādījumu lietā nav.

Taču tiesai ir jāvērtē apstākļi kopumā. Senāta 2009.gada 25.februāra spriedumā lietā Nr.SK-76/2009 ir šāds skaidrojums: „Senāts piekrit kasācijas sūdzībā izteiktajam, ka par atbildētāja vainas pamatojumu neder kases dokumentu neesamība lietas materiālos. Atbilstoši Civilprocesa likuma 93.pantam vainas pierādīšana par dokumentu neesamību SIA „Darks” rīcībā gulstas uz prasītāju, bet tiesa nav devusi vērtējumu, kāpēc tā atzinusi par vainojamu tieši S.S., nevis jauno dalībnieku E.G. vai kādu citu personu.”

Izskatot lietu atkārtoti, Civillietu tiesu palāta maksātnespējīgās SIA „Darks” administratora prasību pret S.S. noraidīja un citstarp norādīja, ka nav ziņu, ka prasītāja pret atbildētāju līdz pat maksātnespējas pasludināšanai 2004.gada 6.oktobrī būtu izvirzījusi mantiskus prasījumus saistībā ar S.S. darbībām ar SIA „Darks” piederošo skaidro naudu, turklāt SIA „Darks” bilancē par 2002.gadu atbildētāja parādi nav atspoguļoti (*sk. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2010.gada 7.septembra spriedumu lietā Nr.PAC-597, C02065605*).

Arī izskatāmajā lietā tiesa nav paudusi savu viedokli par to, kā prasības pamatotības pārbaudē ir vērtējams tas, ka pēc atbildētājas pilnvaru izbeigšanās mainījās SIA „Denuls” īpašnieks un valdes locekļa pilnvaras pārņēma cita persona, kā arī tas, ka kopš atbildētājas pilnvaru izbeigšanās līdz maksātnespējas ierosināšanai bija pagājuši vairāki gadi, kuros kopš 2007.gada 8.oktobra grāmatvedības kārtošana bija T.A. vai citu personu pārziņā un atbildībā.

Nepamatots, Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, ir apgalvojums, ka spriedums ir pretrunā ar judikatūru (*sk. Senāta 2012.gada 25.janvāra spriedumu lietā Nr.SK-25/2012*) un ka apgabaltiesa nonākusi pie nepareiza secinājuma, ka valdes locekļa jebkura darbība ir tiesiska, tostarp tāda, kas vērsta uz sabiedrības mantas piesavināšanos (dāvinājumu sev), nesamērīgas algas noteikšana sev par komersanta naudas līdzekļiem, neveicot komersanta darbības nodrošināšanai nepieciešamos maksājumus, vai pat mantas iznīcināšana, un nerada zaudējumus, ja vien ar mantu rīkojusies persona, kurai bija tiesība uzņēmumu pārstāvēt atsevišķi. No šādiem nepārdomātiem un agresīviem apgalvojumiem, it sevišķi vispārēji deklarējot, ka tiesai nav izpratnes par Komerclikuma normu piemērošanu vispār (*sk. kasācijas sūdzību lietas 81.lapā*), kasācijas sūdzības iesniedzējai Artai Snipei vajadzētu atturēties kaut vai ētisku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, izskatāmajā lietā nav nekādu pierādījumu par to, ka atbildētāja būtu dāvinājusi sev kādas summas, noteikusi nesamērīgu algu utt. Otrkārt, spriedumā nekādi nav saredzams tiesas secinājums, ka valdes locekļa jebkura rīcība ir tiesiska. Treškārt, Senāta spriedumā lietā Nr.SK-25/2012 ir analizēts strīds par konkrēta komercsabiedrībai neizdevīga aizdevuma līguma noslēgšanas

sekām, kas izraisījušas zaudējumus maksātnespējīgajai SIA „Rajss”, un Senāts ir norādījis, ka jāpārbauda, vai valdes loceklis, kas noslēdzis līgumu, ir pildījis savus pienākumus kā krietns un rūpīgs saimnieks, vai arī ar savām darbībām nodarījis sabiedrībai zaudējumus 9260 Ls apmērā. Tātad jāvērtē konkrētais darījums un tikai tad, ja šis darījums ir zaudējumus nesošs, piemērojamas prezumpcijas. Tiesa, izskatot lietu atkārtoti, ir vērtējusi konkrēto darījumu un atzinusi, ka valdes loceklis ar konkrēto darījumu nodarījis zaudējumus.

[14] Iepriekšminētie argumenti rāda, ka tiesa nav pareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 93., 96. un 97.pantu, kā arī 432.pantu. Tas ir pietiekams pamats apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai un lietas nodošanai jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.aprīļa spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Kreditoru prasījumu iesniegšanas kārtība pret maksātnespējīgu parādnieku un tās neievērošanas sekas; strīda par tiesībām starp kreditoru un maksātnespējīgu parādnieku izskatīšanas tiesiskais pamats

1. Kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu), iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu, kas ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51.pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.

Strīdos par kreditoru prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un, kuru neievērojot, kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstākļi, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas cēlis prasību tiesā (Maksātnespējas likuma 73.panta pirmā un otrā daļa, Civilprocesa likuma 51.pants).

2. Strīds par tiesībām, kas radies starp iespējamo kreditoru un parādnieku, paralēli maksātnespējas procesam vispārīgā prasības tiesvedības kārtībā izšķirams vienīgi tad, ja tiesa, izskatīdama sūdzību par administratora lēmumu, nodibina šāda strīda esību (Civilprocesa likuma 363.¹⁷ un 363.³²pants).

Rīgā 2014.gada 8.aprīlī

Lietā Nr.SKC-117/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnese referente

M.Zāģere,

tiesnese

A.Briede,

tiesnese

V.Cīrule,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

tiesnesis

V.Maksimovs,

tiesnesis

N.Salēnieks,

tiesnese

A.Vītola,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar maksātnespējīgās fiziskās personas A.V. administratora kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.maija spriedumu AS „SEB banka” prasībā pret A.V. par parāda piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Starp SIA „Unilizings” (pēc nosaukuma maiņas SIA „SEB līzings”) un SIA „Latavs” 2007.gada 30.augustā noslēgts finanšu līzings (nomas pirkuma) līgums, ar kuru SIA „Unilizings” iznomāja SIA „Latavs” automašīnu *Hundai Santa Fe 2.2 CRDI LTD A/T* (šasijas Nr.[numurs]). Līguma 4.1.punktā SIA „Latavs” uzņēmās saistības maksāt nomas maksājumus atbilstoši līgumam pievienotajam maksājumu grafikam. Līguma 1.1.punktā SIA „Latavs” noteikts pienākums maksāt līgumsodu 0,3% dienā no kavētās maksājuma summas.

Finanšu līzings līgumsaistību izpildes nodrošināšanai starp SIA „Unilizings” un A.V. 2007.gada 30.augustā noslēgts galvojuma līgums, kura 2.2.punktā galvnieks uzņēmies visas no līzings līguma izrietošās saistības kā pats parādnieks, ja parādnieks tās daļēji vai pilnīgi nepilda.

[2] Ar Saldus rajona tiesas 2011.gada 16.maija spriedumu SIA „Latavs” pasludināta par maksātnespējīgu.

[3] AS „SEB banka” 2011.gada 8.septembrī cēlusi tiesā prasību pret A.V. par SIA „Latavs” iznomātā transportlīdzekļa *Hundai Santa Fe 2.2 CRDI LTD A/T* nomas maksas 7983,81 Ls, kā arī tiesāšanās izdevumu piedziņu.

Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[3.1] Starp SIA „Unilizings” un AS „SEB banka” 2010.gada 21.jūlijā noslēgts cesijas līgums, ar kuru AS „SEB banka” nodotas prasījuma tiesības pret atbildētāju.

[3.2] Tā kā maksātnespējīgā SIA (turpmāk – MSIA) „Latavs” nav izpildījusi no līzings līguma izrietošās saistības, nesamaksājot prasītājai nomas maksājumus 1569,85 *euro*, procentu maksājumus 189,15 *euro*, nokavējuma līgumsodu 123,78 *euro*, citus izdevumus 14,58 *euro*, kā arī starpību starp nesamaksātajiem nomas maksājumiem un līzings objekta pārdošanas vērtību 9462,58 *euro*, kopā 11 359,94 *euro*, kas pēc Latvijas Bankas noteiktā valūtas kursa ir 7983,81 Ls, minētā summa piedzenama no atbildētāja.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1587., 1692., 1698., 1716., 1720., 1793., 1798. un 1805.pantu.

[4] Saldus rajona tiesā 2011.gada 19.decembrī saņemts A.V. iesniegums, kurā norādīts, ka ar Saldus rajona tiesas 2011.gada 26.aprīļa spriedumu pasludināts fiziskās personas A.V. maksātnespējas process un par maksātnespējas procesa administratoru iecelts Valdis Freimanis.

[5] Ar Saldus rajona tiesas 2012.gada 27.februāra spriedumu prasība apmierināta.

[6] Izskatījusi lietu sakarā ar A.V. maksātnespējas procesa administratora iesniegto apelācijas sūdzību, Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada 17.maijā nosprieda prasību apmierināt daļēji, piedzīt no A.V.

AS „SEB banka” labā pamatparādu 7753,64 Ls, procentus 132,93 Ls un līgumsodu 86,99 Ls par laika posmu līdz 2009.gada 6.augustam, tiesāšanās izdevumus 300,87 Ls, atzīstot SIA „SEB banka” tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos 6% gadā no nesamaksātās pamatparāda summas. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[6.1] Konkrētajā gadījumā noslēgts ekspromisoriskais galvojuma līgums, kurā galvinieks uzņēmies saistību kā pats parādnieks, kas nozīmē, ka galvinieks atteicies no Civillikuma 1702.panta pirmajā daļā paredzētajām tiesībām prasīt, lai kreditors ar prasību vispirms vēršas pie galvenā parādnieka. Tādējādi kreditoram nav pienākums vērst savu prasību pret galveno parādnieku un viņš, iestājoties saistību izpildes termiņam, ir tiesīgs uzreiz prasīt saistību izpildi no galvinieka, nemaz nevēršoties pret galveno parādnieku. Šāda atziņa ir izteikta Senāta 2012.gada 21.marta spriedumā lietā Nr.SKC-177/2012.

Parakstot līgumu, atbildētājs nepārprotami izteicis gribu par visiem līguma noteikumiem, tostarp par apsoliņumu, kurā viņš uzņēmās personisko atbildību kā pats parādnieks par šā līguma saistību izpildi.

Atbilstoši Civillikuma 1692.pantam galvojuma mērķis ir atbildēt kreditoram par trešās personas parādu un šāds pienākums galviniekam nepastarpināti izriet no galvojuma līguma. Galvojot par parādnieka saistībām, galvinieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja galvenais parādnieks nonāktu finansiālās grūtībās.

[6.2] Ar Saldus rajona tiesas 2011.gada 23.maija spriedumu SIA „Latavs” pasludināts maksātnespējas process. Savukārt ar Saldus rajona tiesas spriedumu 2011.gada 26.aprīlī pasludināts fiziskās personas A.V. maksātnespējas process un par maksātnespējas procesa administratoru iecelts Valdis Freimanis. Maksātnespējas reģistrā 2011.gada 2.maijā par šo faktu izdarīts ieraksts. Maksātnespējas procesa administrators rakstveida paskaidrojumā pieteicis lūgumu apturēt tiesvedību civillietā un norādījis, ka AS „SEB banka” nav pieteikusi kreditora prasījumu, kā to nosaka Maksātnespējas likuma 73.pants. Līdz ar to tā ir zaudējusi kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku.

Pirmās instances tiesas atzinums, ka nav pamata tiesvedības apturēšanai, ir pareizs, jo tas atbilst Maksātnespējas likuma (spēkā no 2010.gada 1.novembra) 134.panta otrās daļas 1.punktam, kas paredz, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

Tas apstāklis, ka atbildētājam ir pasludināts maksātnespējas process, neliedz prasītājai īstenot savas Civilprocesa likuma 1.pantā paredzētās tiesības uz tiesas aizsardzību.

Nepamatots ir apelācijas sūdzības iesniedzēja arguments, ka prasītāja zaudējusi prasījuma tiesības un tādējādi galvojums ir izbeidzies.

Atbilstoši Civillikuma 1710. un 1712.pantam galvojums automātiski izbeidzas gadījumos, kad izbeidzas galvenā parādnieka saistība.

Apstāklis, ka prasītāja neizmantoja Maksātnespējas likuma 73.pantā noteiktās tiesības, neatbrīvo galvinieku no saistībām.

[6.3] No lietas materiāliem redzams, ka SIA „Latavs” no līguma izrietošās saistības nav pildījusi, tādēļ prasītāja atbilstoši noslēgtā līguma 8.2.5. un 8.2.5.3.punktam izmantoja savas tiesības un 2009.gada 6.augustā vienpusēji atkāpās no līguma, par to paziņojot SIA „Latavs” un A.V.

Iznomātāja nomas priekšmetu līguma 8.4.1.punktā noteiktajā kārtībā atsavināja trešajai personai par cenu, kas nav mazāka par neatkarīga sertificēta īpašuma vērtētāja noteikto ātrās realizācijas vērtību.

Līguma 8.5.1.punktā noteikts, ka iznomātāja vienpusējas atkāpšanās gadījumā no līguma nomniekam jāmaksā iznomātājam naudas summas, kas veidojas kā starpība starp summu, ko iznomātājs ieguvis, pārdodot nomas priekšmetu, un nesāņemtiem nomas maksājumiem.

No lietas materiāliem redzams, ka SIA „SEB lizings” pārdeva SIA „BI Auto” lizinga objektu par 10 671,55 *euro*.

Atzīstams, ka procenti par lietošanu un nokavējuma līgumsods ir aprēķināts par laiku līdz 2009.gada 6.augustam, kad prasītāja vienpusēji atkāpās no līguma. Atbilstoši Civillikuma 1716. un 1946.pantam apmierināma prasība kā par līgumsoda, tā arī par līgumisko procentu piedziņu.

Līdz ar to no atbildētāja prasītājas labā piedzenams pamatparāds 7753,64 Ls, procenti par lietošanu 132,93 Ls un nokavējuma līgumsods 86,99 Ls.

No prasības summas aprēķina ir izslēdzams prasījums, kas apzīmēts kā „citi izdevumi” – 14,58 *euro*, jo šādam prasījumam nav pamatojuma.

[7] A.V. maksātnespējas procesa administrators par apelācijas instances tiesas spriedumu prasības apmierinātajā daļā iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu šajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai. Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[7.1] Tiesa lietu izskatījusi tikai pret galvinieku – fizisko personu A.V., nepieaicinot lietā galveno parādnieci MSIA „Latavs”. Līdz ar to nav informācijas, vai prasītāja ir pieteikusi kreditora prasījumu galvenās parādnieces maksātnespējas procesā un vai tās prasījums kādā apmērā nav jau segts.

[7.2] Tiesa nepareizi iztulkojusi Maksātnespējas likuma 73.panta pirmo un otro daļu, 141.panta pirmo daļu. No šā likuma 73.panta otrās daļas

izriet, ka tajā noteikts saīsināts noilguma termiņš, kādā kreditors var izlietot savas prasījuma tiesības pret juridisko vai fizisko personu, kurai pasludināts maksātnespējas process. Tādējādi, ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus, proti, ka maksātnespējas reģistrā 2011.gada 2.maijā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, AS „SEB Banka” bija tiesības pieteikt kreditora prasījumu pret A.V., to iesniedzot maksātnespējas procesa administratoram līdz 2011.gada 2.jūnijam, bet ne vēlāk kā līdz 2011.gada 2.novembrim.

Tiesa nav motivējusi, kādēļ uz saistību, kas rodas no galvojuma līguma, nav attiecināms Maksātnespējas likuma 73.panta otrajā daļā noteiktais saīsinātais noilguma termiņš.

[7.3] Nepareizs ir tiesas secinājums, ka Maksātnespējas likuma 73.pantā noteikto kreditora tiesību neizmantošana neatbrīvo galvinieku no saistībām. Tiesas spriedumā sniegtajam Maksātnespējas likuma 73.panta iztulkojumam nevar piekrist, jo tādējādi zūd šā likuma 5.panta pirmajā daļā noteiktais fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis. Turklāt tiesas šāda interpretācija ir pretēja Maksātnespējas likuma 6.panta 2.punktā noteiktajam kreditoru vienlīdzības principam. Tiesa pieļāvusi kreditoru prasījumu dalīšanu atkarībā no saistības izcelšanās pamata – galvojuma līgums vai citi līgumi, nostādot kreditorus, kuru prasījuma tiesības izriet no galvojuma līguma, prioritārākā stāvoklī attiecībā pret pārējiem kreditoriem.

[7.4] Tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 1710. un 1712.pantu, izdarījusi secinājumu, ka tikai tad, ja ar darbību vai notikumu tiek dzēsta galvenā parādnieka saistība, izbeidzas galvojuma saistība, atstādama bez ievēribas, ka arī galvojuma saistībai, tāpat kā jebkurai citai saistībai, var būt savi saistību izbeigšanās pamati, tostarp noilgums, sakritums vai pārjaunojums. Atbilstoši Civillikuma 1893.pantam saistību tiesība izbeidzas, ja tiesīgā persona tās pienācīgi neizlieto likumā noteiktā noilguma termiņā. Maksātnespējas procesā ar tiesību pienācīgu izlietošanu saprotama kreditora prasījuma iesniegšana maksātnespējas procesa administratoram, ievērojot Maksātnespējas likumā noteikto kreditoru prasījumu pieteikšanas kārtību.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis pārsūdzētā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[9] Lietā nav strīda, ka pirms prasības celšanas bija mainījies atbildētāja tiesiskais statuss, jo ar tiesas spriedumu pasludināts fiziskās personas A.V. maksātnespējas process. Kā liecina pārsūdzētā sprieduma argumentācija,

apelācijas sūdzībā norādītos iebildumus, ka, nepieteikdama kreditora prasījumu Maksātnespējas likuma (redakcijā, kas ir spēkā no 2010.gada 1.novembra) 73.pantā noteiktajā termiņā, AS „SEB banka” zaudējusi prasības tiesības, Civillietu tiesas kolēģija noraidījusi, atzīstot, ka minētais apstāklis nav šķērslis ierosinātā strīda izšķiršanai pēc būtības, kam Augstākās tiesas Civillietu departaments nevar piekrist šādu motīvu dēļ.

[9.1] Ņemot vērā, ka atbildētājs A.V. ir maksātnespējas procesa subjekts, pret viņu vērsto kreditoru prasījumu iesniegšanas, izvērtēšanas un iekļaušanas attiecīgā reģistrā kārtību regulē Maksātnespējas likums. Turklāt Maksātnespējas likuma 141.panta pirmajā daļā ietvertā atsaucē uz šā likuma XIII nodaļas normām dod pamatu atzinumam, ka likumdevējs nav paredzējis atšķirības minētās kārtības regulējumā juridisko un fizisko personu maksātnespējas procesā. Maksātnespējas likuma 73.panta pirmā daļa noteic, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Atbilstoši minētā panta otrajai daļai, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā noteikto prasījuma iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījuma iesniegšanas termiņu, bet iesniedzis savus prasījumus sešu mēnešu laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns, attiecīgais kreditors iekļaujams kreditoru prasījumu reģistrā, taču šim kreditoram netiek piešķirtas balsstiesības (*73.panta trešā daļa*).

No iepriekš citēto normu formulējuma nepārprotami izriet, ka likumdevējs noteicis: 1) maksimālo termiņu, kādā maksātnespējīgā parādnieka kreditoram jāpiesaka savs prasījums, 2) personu, kura pieteikto prasījumu sākotnēji izvērtē, 3) kreditora prasījuma neiesniegšanas termiņā tiesiskās sekas. Iztulkojot minētās normas sistēmiski, secināms, ka gadījumā, ja kreditora prasījums maksātnespējīgā parādnieka administratoram nav pieteikts mēneša termiņā, bet iekļaujoties Maksātnespējas likuma 73.panta otrajā daļā paredzētajā laika posmā, tad kreditors zaudē tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā (*šā panta trešā daļa*). Savukārt nepiesakot savu prasījumu minētā panta otrajā

daļā noteiktajā termiņā, kreditors zaudē kreditora statusu un prasījuma tiesības pret parādnieku.

[9.2] Ar vārdu „statuss” saprotams „tiesību normās noteikts [...] personas [...] tiesiskais stāvoklis, kas saistīts ar noteiktām tiesībām, pienākumiem un privilēģijām (*sal. Latviešu valodas vārdnīca. 3000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: Izdevniecība Avots, 2006, 1042.lpp.*). To ievērojot, nav pamata uzskatīt, ka, iestājoties Maksātnespējas likumā paredzētajam kreditora prasījuma iesniegšanas maksimālajam termiņam, kreditors saglabātu tiesības prasīt saistību izpildījumu no maksātnespējīgā parādnieka. Gluži pretēji, šā likuma 73.panta otrās daļas otrajā teikumā ietverts likumdevēja pietiekami skaidri izteikts norādījums, ka minētajos apstākļos kreditora tiesību īstenošana nav nemaz iespējama.

[9.3] Kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (fizisko vai juridisko personu) iesniegšanu, likumdevējs izvēlējies aprobežot ar konkrētu – saīsinātu termiņu. Šis Maksātnespējas likumā noteiktais termiņš, kā atzīst Augstākās tiesas Civillietu departaments, ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš. Atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51.pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot, materiāli tiesiska termiņa atjaunošana tiesību normās nav paredzēta. Kā to savulaik norādījis prof. Vladimirs Bukovskis, pēc sekām likumiskiem termiņiem ir izšķirošs, absolūts un liktenīgs raksturs. Tie nav grozāmi, pat ja abas puses tam piekristu (*sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 278.lpp.*). Materiāli tiesiska prekluzīva termiņa ilgumu noteic likumdevējs, izdarot politisku izšķiršanos attiecībā uz jautājumu, kāds laiks dodams kādas tiesības īstenošanai. Maksātnespējas likumā iekļautajās speciālajās tiesību normās šāds termiņš noteikts ar mērķi – no vienas puses, radīt skaidrību par kreditoru un maksātnespējīgā parādnieka mantiskajām attiecībām, ko nevar sasniegt, ja administratoram nav iespējams apzināt kreditoru prasījumu reģistrā fiksejamo parādnieka neizpildīto saistību pret kreditoriem apmēru, no otras puses, nodrošināt kreditoriem vienādas iespējas, piesakot prasījumu precīzi apzīmētā laika posmā, piedalīties maksātnespējas procesā un saņemt savu prasību apmierinājumu.

Tā kā prekluzīvs termiņš ir subjektīvo tiesību izbeidzošs termiņš, to palaižot garām, iestājas noilgums, kura dēļ izbeidzas ne vien prasības tiesība, bet arī pati saistība (*Civillikuma 1893. un 1910.pants*). Citiem vārdiem, līdz ar prekluzīvā termiņa izbeigšanos zūd arī pašas tiesības. Kasācijas instances tiesas judikatūrā nostiprināta atziņa, ka prekluzīva termiņa nokavējums ir absolūts materiāltiesisks šķērslis prasības apmierināšanai (*sk., piemēram, Senāta 2009.gada 8.aprīļa spriedumu lietā Nr.SKC-117/2009, 2009.gada 16.decembra spriedumu lietā Nr.SKC-1072/2009, 2010.gada 27.oktobra spriedumu lietā*

Nr.SK-945/2010, 2011.gada 25.maija spriedumu lietā Nr.SK-699/2011, 2012.gada 14.decembra spriedumu lietā Nr.SK-886/2012).

Līdz ar to Civillietu tiesas kolēģijas pieņēmums, ka Maksātnespējas likuma 73.pantā noteikto kreditora prasījuma iesniegšanas priekšrakstu neizpilde maksātnespējīgo parādnieku neatbrīvo no saistībām, atzīstams par nepamatotu.

[9.4] Lietas izskatīšanas laikā spēkā esošās Civilprocesa likuma, kā arī Maksātnespējas likuma normas neparedzēja tiesvedības, kas ierosināta pret maksātnespējīgu fizisko vai juridisko personu, apturēšanas iespēju. Tādējādi pareizi ir spriedumā norādītie argumenti, ar kuriem noraidīts atbildētāja maksātnespējas procesa administratora šajā sakarā pieteiktais lūgums. Tomēr nedz minētais apstāklis, nedz tiesas atsauce uz Civilprocesa likuma 1.pantu, ievērojot iepriekš izklāstīto apsvērumu kopumu, nevarēja būt iemesls, lai AS „SEB banka” prasību apmierinātu, turklāt pamatojoties vienīgi uz Civillikuma vispārējām tiesību normām, jo strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi. Šī kārtība ir saistoša visiem kreditoriem. Tas nozīmē, ka, nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu un nesekojojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (šeit runa ir par publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jāreķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstāklis, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas cēlis prasību tiesā.

Ņemot vērā, ka AS „SEB banka” kreditora prasījumu maksātnespējīgā atbildētāja administratoram līdz 2011.gada 2.novembrim, t.i., Maksātnespējas likuma 73.panta otrajā daļā paredzētajā maksimālajā termiņā, nav pieteikusi, Civillietu tiesas kolēģija, apmierinādama prasību, nostādījusi prasītāju privilēģētākā stāvoklī attiecībā pret citiem kreditoriem, kas ir acīmredzamā pretrunā ar šā likuma 6.panta 2.punktā nostiprināto kreditoru vienlīdzības principu.

[10] Līdz ar to Augstākās tiesas Civillietu departaments secina, ka apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ kasācijas sūdzība apmierināma.

[11] Vienveidīgas tiesu prakses veidošanas nolūkā Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata par nepieciešamu papildus norādīt tālāk minēto.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 74.panta pirmajai daļai kreditora prasījuma pamatotības pārbaude nodota maksātnespējas procesa

administratora kompetencē. Ja, izvērtējot pieteikto prasījumu, administrators to neatzīst vai atzīst daļēji, iespējamam kreditoram piešķirtas tiesības administrators pieņemto lēmumu pārsūdzēt tiesā, kura pasludinājusi attiecīgā subjekta maksātnespējas procesu (*Maksātnespējas likuma 80.pants*). Kā tas noteikts Civilprocesa likuma 363.¹⁷pantā (juridiskās personas maksātnespēja) vai 363.³²pantā (fiziskās personas maksātnespēja), šādu sūdzību tiesa izskata sevišķās tiesāšanās kārtībā. Gadījumā, kad sūdzības izskatīšanas gaitā tiek konstatēts strīds par tiesībām, tiesa noteic termiņu, kurā kreditoram jāceļ prasība.

Izanalizējot minēto normu noteikumus to kontekstā, ir pamats atzinumam, ka strīds par tiesībām, kas radies starp iespējamo kreditoru un parādnieku, paralēli maksātnespējas procesam vispārīgā prasības tiesvedības kārtībā izšķirams vienīgi tad, ja tiesa, izskatīdama sūdzību par administrators lēmumu, nodibina šāda strīda esamību.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 17.maija spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību regulējuma atšķirības parādnieka mantas izsoles procesā

Civilprocesa likuma noteikumi par parādnieka mantas izsoli uz maksātnespējas procesa administratoru attiecas tiktāl, ciktāl viņš veic šo tiesu izpildītājam raksturīgo funkciju.

Iesniedzot pieteikumu par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu, maksātnespējas administrators darbojas kreditoru interesēs, tādēļ šo pieteikumu nav iemesla pielīdzināt sūdzībai, kas iesniegta Civilprocesa likuma 617.panta otrās daļas kārtībā (Civilprocesa likuma 617.panta otrā daļa).

Rīgā 2014.gada 5.februārī

Lieta Nr.SKC-1447/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnese referente

M.Zāģere,

tiesnese

V.Cīrule,

tiesnesis

V.Jonikāns,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

tiesnesis

A.Laviņš,

tiesnesis

V.Maksimovs,

tiesnese

A.Vītola,

rakstveida procesā izskatīja fiziskās personas A.K. maksātnespējas procesa administratora Jāņa Zuzāna blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 20.augusta lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas rajona tiesas tiesneša 2013.gada 22.marta lēmums par atteikumu pieņemt pieteikumu par nekustamā īpašuma izsoles atzīšanu par spēkā neesošu. Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] Ar Rīgas rajona tiesas 2012.gada 14.maija spriedumu pasludināts fiziskās personas A.K. maksātnespējas process un par maksātnespējas procesa administratoru iecelts Jānis Zuzāns.

[2] Maksātnespējas procesa administrators 2012.gada 26.novembrī iesniedzis Rīgas rajona tiesā pieteikumu par maksātnespējīgai fiziskai personai A.K. piederošā nekustamā īpašuma [adrese] novadā 2012.gada 31.oktobrī notikušās izsoles atzīšanu par spēkā neesošu. Kā ieinteresētās personas norādītas A.K., SIA „Koktail” un AS „DNB Banka”.

Pieteikums pamatots ar tālāk minētiem argumentiem.

Maksātnespējas procesa ietvaros 2012.gada 31.oktobrī notikusi administratora organizēta un izsludināta parādniekam A.K. piederošā dzīvokļa īpašuma [adrese] novadā, kura vērtība noteikta 8000 Ls, otrā izsole ar lejupejošu soli. Lai arī uz izsoli bija reģistrēti 13 solītāji un ieradušies 11 solītāji, mazāksolišanā vienīgo solījumu par 1000 Ls izdarīja SIA „Koktail”. Ņemot vērā, ka solītāji rikojušies negodprātīgi, minētā dzīvokļa īpašuma izsole atbilstoši Civillikuma 1415.panta noteikumiem atzīstama par spēkā neesošu.

Pieteikums pamatots ar Maksātnespējas likuma 1.pantu, 5.panta pirmo daļu, 6.pantu, 10.pantu, 116.panta otro daļu, Civilprocesa likuma 617.panta pirmās daļas 5.un 6.punktu.

[3] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneša 2012.gada 27.novembra lēmumu atteikts pieņemt administratora Jāņa Zuzāna pieteikumu par nekustamā īpašuma 2012.gada 31.oktobra izsoles atzīšanu par spēkā neesošu.

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 23.janvāra lēmumu, izskatot administratora Jāņa Zuzāna iesniegto blakus sūdzību, Rīgas rajona tiesas tiesneša 2012.gada 27.novembra lēmums atcelts un jautājums par pieteikuma pieņemšanu nodots jaunai izskatīšanai Rīgas rajona tiesā.

[5] Ar Rīgas rajona tiesas tiesneša 2013.gada 22.marta lēmumu atkārtoti nolemts atteikt pieņemt administratora Jāņa Zuzāna pieteikumu par dzīvokļa īpašuma [adrese] novadā, 2012.gada 31.oktobra izsoles atzīšanu par spēkā neesošu. Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[5.1] Pilsētas (rajona) tiesas pienākums skatīt pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu paredzēts sevišķās tiesāšanās kārtībā izskatāmajās lietās, proti, juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesa lietās. Civilprocesa likuma 363.¹⁴panta pirmās daļas 4.punkts un šā likuma 363.²¹pants paredz, ka pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas tiesa, pamatojoties uz attiecīgu pieteikumu, lemj par nekustamā īpašuma vai uzņēmuma izsoles akta apstiprināšanu (611. un 613.pants) un pārdotā nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz pircēja vārda. Izskatot pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu, administratoram ir saistoši Civilprocesa likuma panti, kas regulē nekustamā īpašuma izsoles kārtību un šā likuma 611.panta trešā daļa, kas paredz administratoram tiesības iesniegt tiesai pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu.

Civilprocesa likuma 611.panta trešajā daļā un citos nekustamā īpašuma izsoli regulējošos pantos zvērīnātam tiesu izpildītājam paredzētās tiesības un pienākumi attiecināmi uz administratoru saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115.panta trešo daļu, kas paredz, ka Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators.

Tādējādi administratoram ir saistošas Civilprocesa likuma normas, kas paredz iesniegt pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 613.panta otrajai daļai, 617.panta otrajai daļai tiesai vienlaikus ar pieteikumu par nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda jāizskata sūdzība, ja tās iesniedzējs lūdz izsoli atzīt par spēkā neesošu. Civilprocesa likuma 617.pants regulē kārtību, kādā lūdzama izsoles atzīšana par spēkā neesošu, proti, šā panta pirmajā daļā uzskaitīti gadījumi, kad tiesa izsoli atzīst par spēkā neesošu, bet otrā daļa paredz, ka sūdzību par tiesu izpildītāja rīcību, kas dod pamatu prasīt izsoles atzīšanu par spēkā neesošu, ieinteresētās personas 10 dienu laikā no izsoles dienas var iesniegt apgabaltiesā pēc nekustamā īpašuma atrašanās vietas. Līdz ar to administratoram noteiktas tiesības iesniegt pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu, bet nav paredzēts iesniegt sūdzību par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu. Ievērojot minēto, kā arī to, ka administratora pieteikumā lūgts izsoli atzīt par spēkā neesošu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 617.panta pirmās daļas 5.un 6.punktu, administratora pieteikums pielīdzināms sūdzībai, kas nav iesniegta šā likuma 617.panta otrajā daļā noteiktajā desmit dienu termiņā.

[5.2] Civilprocesa likuma 613.panta trešā daļa nenosaka tiesai pienākumu izskatīt pieteikumu par izsoles akta neapstiprināšanu, bet gan paredz sūdzības par izsoles atzīšanu par spēkā neesošu izskatīšanas kārtību. Sūdzības ietvaros tiek izvērtēti apstākļi pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu noraidīšanai un izsoles atzīšanai par spēkā neesošu. Tiesai pēc savas iniciatīvas ir atļauts atzīt izsoli par spēkā neesošu, ja konstatēts pamats pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu noraidīšanai saskaņā ar Civilprocesa likuma 613.panta ceturto daļu. Civilprocesa likuma 613.panta otrā daļa paredz sūdzības par tiesu izpildītāja (administratora) rīcību izskatīšanas kārtību, savukārt no šā likuma 617.panta pirmās daļas izriet, ka izsoles pretendents, dalībniekam, ieguvējam un ieinteresētām personām ir tiesības iesniegt sūdzību par administratora rīkoto izsoli. Tiesu izpildītājam un administratoram nav tiesību iesniegt sūdzību par paša rīkoto izsoli. Minētajām personām noteikts pienākums iesniegt pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu, kuras ietvaros var tikt izvērtēta pieteikuma pamatotība.

Tā kā ar administratora pieteikumu par izsoles akta neapstiprināšanu faktiski ir iesniegta sūdzība par nekustamā īpašuma izsoli, ir pamats atteikties to pieņemt, jo ir nokavēts sūdzības iesniegšanas termiņš. Tādējādi, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, atsakāms pieņemt pieteikumu par nekustamā īpašuma izsoles atzīšanu par spēkā neesošu.

[6] Par minēto lēmumu maksātnespējīgās fiziskās personas A.K. administrators iesniedzis blakus sūdzību, lūgdam to atcelt un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesai.

[7] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 20.augusta lēmumu Rīgas rajona tiesas tiesneša 2013.gada 22.marta lēmums atstāts negrozīts, bet blakus sūdzība noraidīta. Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[7.1] Atbilstoši Civilprocesa likuma 447.¹ panta otrajai daļai, ja tiesa, izskatot blakus sūdzību, atzīst, ka pārsūdzētajā lēmumā ietvertie motīvi ir pareizi un pietiekami, tā lēmumā var norādīt, ka pievienojas pārsūdzētā lēmuma motīviem. Šādā gadījumā šā likuma 230.panta pirmās daļas 5.punktā noteiktos lēmuma motīvus var nenorādīt. Civillietu tiesas kolēģija pievienojas pārsūdzētā lēmuma motivācijai, atzīstot to par pareizu un atbilstošu tiesību normām.

[7.2] No pieteikuma satura un tam pievienotā 2012.gada 31.oktobrī notikušās izsoles akta redzams, ka administrators, neraugoties uz pieteikumā norādītajiem apstākļiem, izsoli nav pārtraucis, bet tā ir pabeigta. Līdz ar to atzīstams, ka iestājušās Civillikuma 2086.pantā paredzētās sekas, tādēļ administratora rīcībai, lūdzot šo izsoli atzīt par spēkā neesošu, trūkst loģiska pamatojuma.

[8] Blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 20.augusta lēmumu iesniedzis maksātnespējas procesa administrators, lūgdams to atcelt un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai.

Blakus sūdzībā norādīti šādi motīvi.

[8.1] Maksātnespējas likuma 116., 145.pants un 146.pants uzliek administratoram pienākumu gādāt, lai parādnieka nekustamais īpašums tiktu pārdots par iespējami augstāku cenu. Izvērtējot izsoles dalībnieku rīcību (bezdarbību) kontekstā ar Civilprocesa likuma 617.panta pirmās daļas 5. un 6. punktu, administratoram ir likumīgs pamats vērsties tiesā ar pieteikumu par izsoles atzīšanu par spēkā neesošu. Izsoles procesa laikā administratoram radās šaubas, vai solītāji rīkojas godprātīgi, tāpēc, ņemot vērā Civillikuma 1415.panta noteikumus, izsole atzīstama par spēkā neesošu. Izsoles rezultāts ir pretrunā ar Maksātnespējas likuma 1.pantā definēto likuma mērķi, kā arī šā likuma 5.panta pirmās daļas noteikumiem.

[8.2] Apstiprinot izsoles aktu, veidotos pilnīgi pretēja situācija, jo vienīgais un vērtīgākais parādnieka īpašums tiks pārdots par nesamērīgi mazu vērtību, kas aizskar gan paša parādnieka, gan kreditoru ar Maksātnespējas likumu aizsargātās intereses.

[9] Pārbaudījis lietas apstākļus un izvērtējis blakus sūdzībā norādītos argumentus, Civillietu departaments atzīst, ka apstrīdētais lēmums atceļams.

[10] Pirmās instances tiesas tiesnesis savā lēmumā secinājis un atbilstoši Civilprocesa likuma 447.¹panta otrajai daļai šim secinājumam pievienojusies Civillietu tiesas kolēģija, ka jautājums par nekustamā īpašuma izsoles akta

atzišanu par spēkā neesošu (*Civilprocesa likuma 617.panta pirmā daļa*) izlemjams situācijā, kad ieinteresētā persona (piemēram, kreditors, parādnieks, līdzīpašnieks) iesniegusi sūdzību par izsoles rīkotāja – tiesu izpildītāja vai maksātnespējas procesa administratora (*Maksātnespējas likuma 155.panta trešā daļa*) – rīcību, kā arī pēc tiesas iniciatīvas iesniegtā pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanas ietvaros, pārbaudot izsoles tiesiskumu. Savukārt pašam nekustamā īpašuma izsoles rīkotājam – konkrētajā gadījumā maksātnespējas procesa administratoram – tiesības iesniegt sūdzību, prasot izsoles aktu atzīt par spēkā neesošu, likumā nav paredzētas, gluži otrādi, izsoles rīkotājam noteikts pienākums izsoles aktu iesniegt tiesā apstiprināšanai, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu ir pamats atteikumam šādu pieteikumu pieņemt.

[11] Civillietu departaments tālāk norādīto apsvērumu dēļ piekrīt blakus sūdzības iesniedzēja viedoklim, ka minētie tiesas secinājumi nav pareizi, jo tie izdarīti, neņemot vērā izlemjamā procesuāla rakstura jautājuma īpatnības, proti, ka parādnieka mantas izsole notikusi maksātnespējas procesa ietvaros, kas noteic nepieciešamību to izvērtēt saistībā ar Maksātnespējas likumā paredzēto normatīvo regulējumu.

[11.1] No Maksātnespējas likuma 115.panta trešās daļas normas konstrukcijas nepārprotami izriet, ka maksātnespējas procesa administratoram, veicot parādnieka mantas izsoli, ir saistoši Civilprocesa likuma noteikumi, kas reglamentē tiesu izpildītāja darbības. Tomēr tas nenozīmē, ka maksātnespējas procesa administratora un tiesu izpildītāja darbību saistībā ar parādnieka mantas izsoli regulējumu būtu pamats kvalificēt kā identisku, jo abu minēto amatpersonu statuss un uzdevumi būtiski atšķiras.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 145.panta pirmajai daļai parādnieka mantas pārdošanu nodrošina administrators. Parādnieka mantas pārdošanas plāns tiek realizēts atbilstoši šā likuma XX nodaļas noteikumiem, ciktāl šajā sadaļā nav noteikts citādi (*Maksātnespējas likuma 146.panta ceturtā daļa*). Savukārt šā likuma 116.panta otrās daļas trešais teikums noteic, ka, vienojoties ar nodrošināto kreditoru par iekļātās mantas pārdošanu, administrators gādā, lai šī manta tiktu pārdota par iespējami augstāku cenu, ņemot vērā nenodrošināto kreditoru intereses.

Minētās normas iztulkojums kontekstā ar šā likuma 1.pantā definēto likuma mērķi – veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus – dod pamatu atzinumam, ka maksātnespējas procesa administratora uzdevums ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, t.i., darboties kreditoru interesēs. Lai nodrošinātu šā uzdevuma pienācīgu izpildi, maksātnespējas

procesa administrators nedrīkst neitrāli noraudzīties uz parādnieka mantas izsoles gaitā notiekošo, bet viņam, saskatot nelikumības, aktīvi jārikojas. To nevar izdarīt, ja tiek ierobežotas administratora, kurš konstatējis Civilprocesa likuma 617.panta pirmajā daļā paredzētos apstākļus, tiesības prasīt izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu. Īstenojot kreditoru interešu aizsardzību maksātnespējas procesā, administratoram nevar liegt tiesības lūgt tiesu pārbaudīt un izvērtēt parādnieka mantas izsoles likumību. Atšķirībā no maksātnespējas procesa administratora tiesu izpildītājam, veicot izpildu darbības, ir jāsaģlabā objektivitāte un neitralitāte, savukārt, ja ieinteresētā persona uzskata, ka tiesu izpildītājs rīkojies prettiesiski, tai garantētas tiesības šīs darbības pārsūdzēt tiesā (*Civilprocesa likuma 617.panta otrā daļa un 632.pants*).

To ievērojot, Civillietu departaments atzīst, ka Maksātnespējas likuma 115.panta pirmās daļas norādes attiecas galvenokārt uz pašu izsoles procesa organizāciju un norisi. Tādējādi Civilprocesa likuma noteikumi par parādnieka mantas izsoli uz maksātnespējas procesa administratoru attiecas tiktāl, ciktāl viņš veic šo tiesu izpildītājam raksturīgo funkciju.

[11.2] Tiesas pieņēmums, ka izsoles tiesiskums pārbaudāms vienīgi pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanas procesuālajā stadijā, ir kļūdainš, jo, iesniedzams šāda rakstura pieteikumu, administrators nonāktu acimredzamā pretrunā ar savu pozīciju, citiem vārdiem, pieteikumā būtu jāizsaka divi savstarpēji viens otru izslēdzoši lūgumi.

[11.3] Tā kā iesniedzot pieteikumu par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu, maksātnespējas administrators darbojas kreditoru interesēs, šo pieteikumu, pretēji pārbaudāmajā lēmumā norādītajam, nav iemesla pielīdzināt sūdzībai, kas iesniegta Civilprocesa likuma 617.panta otrās daļas kārtībā. Turklāt atteikumu pieņemt pieteikumu tiesa nepamatoti motivējusi ar to, ka maksātnespējas procesa administrators nokavējis tā iesniegšanai noteikto 10 dienu termiņu. Šajā sakarā Civillietu departaments uzsver, ka prasības noilguma iestāšanās ir pamats pieteikt prasījuma noraidīšanai, nevis apstāklis, kas ierobežo personas tiesības uz tiesas aizsardzību. Arī apstāklis, ka tiesa var pēc savas iniciatīvas vērtēt izsoles akta tiesiskumu, nav traktējams kā likumā noteikts ierobežojums maksātnespējas procesa administratora tiesībām apstrīdēt notikušas parādnieka mantas izsoles spēkā esamību.

[12] Iepriekš izklāstīto argumentu kopums ļauj secināt, ka tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, tādēļ pārsūdzēto lēmumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu. Atceļot Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 20.augusta lēmumu, maksātnespējīgās fiziskās personas administratora pieteikums nododams Rīgas rajona tiesai izskatīšanai pēc būtības.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 3.punktu,
Civillietu departaments

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2013.gada 20.augusta
lēmumu un pieteikumu nodot Rīgas rajona tiesai izskatīšanai pēc būtības.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesneses Mārītes Zāģeres atsevišķās domas lietā Nr.SKC-1447/2014

[1] Pamatjautājums, kas risināts izskatāmās lietas ietvaros, bija par to, vai maksātnespējas procesa administrators, neiesniedzot pieteikumu tiesā par paša rīkotās parādnieka mantas izsoles akta apstiprināšanu, ir tiesīgs prasīt notikušās izsoles atzīšanu par spēkā neesošu.

[2] Kā redzams no 2014.gada 5.februāra lēmuma argumentācijas, Civillietu departaments uz minēto jautājumu atbildējis apstiprinoši un tādēļ pārsūdzēto apelācijas instances tiesas lēmumu atcēlis. Proti, Civilprocesa likuma 617.panta noteikumus iztulkojot kontekstā ar Maksātnespējas likuma 1., 115.pantā, 116.panta otrajā daļā un 145.panta pirmajā daļā ietvērto regulējumu, Civillietu departaments nonācis pie šādiem secinājumiem:

1) maksātnespējas procesa administratora uzdevums ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, t.i., darboties kreditoru interesēs. Lai nodrošinātu šā uzdevuma pienācīgu izpildi, maksātnespējas procesa administrators nedrīkst neitrāli noraudzīties uz parādnieka mantas izsoles gaitā notiekošo, bet viņam, saskatot nelikumības, aktīvi jārīkojas. To nevar izdarīt, ja tiek ierobežotas administratora, kurš konstatējis Civilprocesa likuma 617.panta pirmajā daļā paredzētos apstākļus, tiesības prasīt izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu. Īstenojot kreditoru interešu aizsardzību maksātnespējas procesā, administratoram nevar liegt tiesības lūgt tiesu pārbaudīt un izvērtēt parādnieka mantas izsoles likumību;

2) Maksātnespējas likuma 115.panta pirmās daļas norādes attiecas galvenokārt uz pašu izsoles procesa organizāciju un norisi. Tādējādi Civilprocesa likuma noteikumi par parādnieka mantas izsoli uz maksātnespējas procesa administratoru attiecas tiktāl, ciktāl viņš veic šo tiesu izpildītājam raksturīgo funkciju;

3) tiesas pieņēmums, ka izsoles tiesiskums pārbaudāms vienīgi pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanas procesuālajā stadijā, ir kļūdains, jo, iesniedzams šāda rakstura pieteikumu, administrators nonāktu acīmredzamā pretrunā ar savu pozīciju, citiem vārdiem, pieteikumā būtu jāizsaka divi savstarpēji viens otru izslēdzoši lūgumi;

4) tā kā iesniedzot pieteikumu par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu, maksātnespējas administrators darbojas kreditoru interesēs, šo pieteikumu, pretēji pārbaudāmajā lēmumā norādītajam, nav iemesla pielīdzināt sūdzībai, kas iesniegta Civilprocesa likuma 617.panta otrās daļas kārtībā.

[3] Diemžēl nevaru piekrist vairākiem secinājumiem, kas izdarīti minētajā Civillietu departamenta lēmumā, jo tālāk norādīto apsvērumu dēļ uzskatu,

ka tie neatbilst procesuālajai kārtībai, kāda likumā noteikta jautājuma par parādnieka mantas izsoles akta apstiprināšanu izlemšanai tiesā.

[3.1] Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.¹⁴ panta pirmās daļas 4.punktam pēc parādnieka (juridiskas personas) maksātnespējas procesa pasludināšanas tiesa, pamatojoties uz attiecīgu pieteikumu, lemj par nekustamā īpašuma vai uzņēmuma izsoles akta apstiprināšanu (611. un 613.pants) un pārdotā nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz pircēja vārda. Minētā norma, kā tas paredzēts šā likuma 363.²¹pantā, piemērojama arī fiziskas personas maksātnespējas procesa lietās.

Civilprocesa likuma 363.¹⁴panta pirmās daļas 4.punktā iekļautā atsauce uz šā likuma 611.pantu (nekustamā īpašuma izsoles sekas) un 613.pantu (nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšana), kā arī Maksātnespējas likuma 115.panta pirmās daļas formulējums, ka izsole ir izdarāma un īpašuma tiesības nostiprināmas uz ieguvēja vārda saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem par mantas pārdošanu piespiedu izsolē, saistībā ar šā panta trešo daļu (*Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators*), manuprāt, atklāj likumdevēja mērķi – maksātnespējas procesa administratora rīkotas parādnieka mantas izsoles procedūru pilnībā pakļaut Civilprocesa likumā šai procedūrai paredzētajam regulējumam. Atšķirīga ir vienīgi pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanas piekritība, t.i., tiesu izpildītājs šo aktu iesniedz apstiprināšanai apgabaltiesā, kuras darbības teritorijā atrodas nekustamais īpašums (*Civilprocesa likuma 611.panta trešā daļa*), savukārt maksātnespējas procesa administrators – pilsētas (rajona) tiesā, kas pasludinājusi maksātnespējas procesu (*Civilprocesa likuma 363.¹⁴panta pirmās daļas 4.punkts*).

Civilprocesa likuma 73.nodaļas „Piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu” normas (600.–620.⁹pants) detalizēti reglamentē tiesu izpildītāja tiesības un pienākumus, kas viņam jāievēro, organizējot izsoli, nodrošinot likumam atbilstošu tās norisi un noslēgumu – izsoles akta iesniegšanu izvērtēšanai tiesā (*izņemot Civilprocesa likuma 616.panta trešajā daļā paredzēto gadījumu*). Ņemot vērā Maksātnespējas likuma 115.panta pirmajā un trešajā daļā noteikto, nav pamata šaubām, ka maksātnespējas procesa administratoram ir saistoši visi priekšraksti, kas Civilprocesa likuma 73.nodaļas normās izvirzīti tiesu izpildītājam. Tādējādi Civilprocesa likuma noteikumus par parādnieka mantas izsoli attiecinot uz maksātnespējas procesa administratoru tiktāl, ciktāl viņš veic tiesu izpildītājam raksturīgo izsoles organizēšanas un norises funkciju (*sk. lēmuma 11.1.punkta ceturto rindkopu*), Civillietu departaments, manuprāt, nepamatoti sašaurinājis Maksātnespējas likuma 115.panta pirmās un trešās daļas tvērumu.

Piekrītu, ka maksātnespējas procesa administratora uzdevums ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, kā to, atsaucoties uz Maksātnespējas likuma 1.pantu, 116.panta otro daļu un 145.panta otro daļu, atzinis Civillietu departaments. Tomēr tā kā izskatāmajā lietā risināts procesuālas dabas jautājums, kas noregulēts Civilprocesa likumā, minētie kasācijas instances tiesas argumenti, manā ieskatā, nav pārliecinoši un pamatoti, lai, piemērojot iepriekš uzskaitītās materiālo tiesību normas, piešķirtu administratoram tiesības sevišķās tiesvedības kārtībā, kāda noteikta piespiedu izsolē pārdotās parādnieka mantas nostiprināšanai uz ieguvēja vārda, izskatīšanai tiesā, prasīt izsoles atzīšanu par spēkā neesošu. Turklāt nedz Maksātnespējas likuma, nedz Civilprocesa likuma normas nedod juridisku pamatu maksātnespējas procesa administratoru kvalificēt kā kreditoru pārstāvi, kas nozīmē, ka kreditoru pašu ziņā ir lemt, vai tiesību aizskāruma gadījumā izmantot Civilprocesa likuma 617.panta otrajā daļā paredzēto tiesību aizsardzības līdzekli.

[3.2] Civilprocesa likuma 611.panta trešā daļa imperatīvā formā noteic, ka pēc tam, kad nekustamā īpašuma nosolītājs samaksājis visu no viņa pienākošos summu, tiesu izpildītājs izsoles aktu iesniedz apstiprināšanai apgabaltiesā. Tādējādi atzīstams, ka, iestājoties minētajā normā norādītajam apstāklim, tiesu izpildītājam (tātad arī administratoram) ir pienākums izsoles aktu nodot izvērtēšanai tiesā, iesniedzot attiecīgu pieteikumu. No Civilprocesa likuma 613.panta normu satura nepārprotami izriet, ka lietas par nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda izskatīšanas priekšmets ir izsoles akta apstiprināšana, vienlaikus pārbaudot kādas ieinteresētas personas (parādnieka, kreditora, līdzīpašnieka) sūdzības (šā likuma 617.panta otrā daļa) pamatotību, kas parasti tiek darīts vienā procesā ar izsoles akta apstiprināšanu.

Tiesību doktrīnā, atklājot Civilprocesa likuma 613.panta normu jēgumu, norādīts, ka apgabaltiesa pēc savas iniciatīvas (*ex officio*) lemj par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu, ja tiek konstatēti tādi pārkāpumi, kuru dēļ izsoles akts nav apstiprināms. Apstiprinot izsoles aktu, apgabaltiesa īsteno uzraudzības funkciju, kas noteikta Civilprocesa likuma 548.pantā (*sk. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārējā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 874.lpp.*).

Minētais ļauj secināt, ka, lemjot par izsoles akta apstiprināšanu, tiesai ir jāpārbauda izsoles likumība neatkarīgi no tā, vai saņemtas ieinteresēto personu sūdzības.

Iepriekš minēto argumentu kopums, manuprāt, dod pamatu atzinumam, ka Civilprocesa likumā noteiktais izsoles akta apstiprināšanas mehānisms ir efektīvs, jo nodrošina kā izsoles tiesiskuma pārbaudi, tā arī izsoles procedūrā iesaistīto personu likumīgo tiesību aizsardzību.

[3.3] Ja izsoles rīkotāja pienākums ir iesniegt tiesā pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu, kura izskatīšanas procesuālajā stadijā tiek izvērtēta izsoles likumība (tostarp izsolītā īpašuma pārdošanas cenas samērīguma aspektā), tad nevar piekrist Civillietu departamenta secinājumiem, ka administrators ir tiesīgs prasīt paša organizētas izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu un ka šāds pieteikums izskatāms īpašā kārtībā, proti, pirms izsoles akta apstiprināšanas. Mans viedoklis balstās uz šādiem apsvērumiem. Pirmkārt, nav iemesla uzskatīt, ka administratora pieteikumu tiesa katrā ziņā apmierinās. Šādā situācijā administratoram izsoles akta apstiprināšanas procedūra būs jāuzsāk no jauna, līdz ar to viena jautājuma izlemšanai nāksies rīkot vairākas tiesas sēdes, kas ir acīmredzamā pretrunā ar likuma „Par tiesu varu” 29.pantā nostiprināto procesuālās ekonomijas principu, kā arī Maksātnespējas likuma 6.panta 5.punktu (procesa efektivitāte). Otrkārt, pirms izsoles akta apstiprināšanas tiesai jāizlemj visas sūdzības, kas iesniegtas par tiesu izpildītāja rīcību (*Civilprocesa likuma 613.panta ceturtā daļa*), nevis kādus paša izsoles organizatora pieteikumus. Treškārt, pieteikumā par izsoles akta apstiprināšanu administrators var norādīt uz izsoles gaitā konstatētiem apstākļiem, kas paredzēti Civilprocesa likuma 617.panta pirmajā daļā, un tiesai tie jāvērtē, savukārt uzskatot, ka tiesas lēmums nav likumīgs, administrators ir tiesīgs iesniegt blakus sūdzību (*Civilprocesa likuma 613.panta piektā daļa un 617.panta trešā daļa*), tādējādi runāt par administratora tiesību nepamatotu ierobežošanu nav iemesla, gluži pretēji, visām personām, kuras skar izsoles norise un rezultāts, likumā nodrošinātas vienlīdzīgas tiesības.

[4] Tajā pašā laikā uzskatu, ka atteikumu pieņemt administratora pieteikumu tiesa kļūdaini pamatojusi ar Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, jo pieteikumu iesniegusi amatpersona, kura organizēja izsoli un kurai, kā norādīts jau iepriekš, bija pienākums izsoles aktu nodot tiesai izvērtēšanai. Ņemot vērā, ka šim pieteikumam bija pievienots izsoles akts, tiesai, neraugoties uz administratora izteiktā lūguma formulējumu, jautājumu par izsoles akta apstiprināšanu vajadzēja izlemt pēc būtības Civilprocesa likumā noteiktā kārtībā, t.i., pieņemt attiecīgu lēmumu (*šā likuma 613.panta trešā vai ceturtā daļa*).

[5] Rezumējot iepriekš minēto, pārsūdzētais lēmums, manā ieskatā, bija atceļams, bet ar norādi, ka Rīgas rajona tiesai pēc būtības jāizskata administratora pieteikums par izsoles akta apstiprināšanu.

Tiesību saglabāšanas princips ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesā; kreditora gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā

1. Kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinājošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā.

Ja kreditora tiesību aizskārums ir divu savstarpēji saistītu galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa rezultātu kumulatīvas sekas, lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumus atrauti no galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (Civillikuma 1283.pants).

Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu nesaskaņojuša kreditora stāvoklis ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesību uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, tādēļ šā kreditora prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst kreditora pilnam prasījuma apmēram pret galveno parādnieku, kāds pastāvēja pirms galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas (Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa (26.07.2010. likuma redakcijā)).

Līdz ar to tiesai nebija pamata apstiprināt tādu ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu, kurā, pārkāpjot Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtās daļas 3.punktu (26.07.2010. likuma redakcijā), nav atspoguļotas tā saistības pret nodrošināto kreditoru, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds kreditoram bija pret galveno parādnieku pirms šā galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna izpildes gaitā kreditors bija saņēmis (Latvijas Republikas Satversmes 105.pants, Maksātnespējas likuma

46.³ panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa un ceturtās daļas 3.punkts (26.07.2010. likuma redakcijā), Civillikuma 1283.pants).

2. Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna saskaņošanas, apstiprināšanas un izpildes rezultātā samazināts nodrošinātā kreditora prasījums, ja samazinājums noticis pretēji šā kreditora gribai, nav uzskatāms par prasījuma dzēšanu Civillikuma 1309.panta izpratnē un tādēļ pats par sevi neizbeidz un nesamazina ķīlas tiesību, kura nodrošina šo prasījumu (Civillikuma 1309.pants).

Rīgā 2014.gada 31.oktobrī

Lieta Nr.SPC-27/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnesis referents

A.Strupišs,

tiesnese

A.Briede,

tiesnese

A.Čerņavska,

tiesnese

I.Garda,

tiesnesis

A.Keišs,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

tiesnesis

N.Salienieks,

tiesnese

E.Vernuša,

tiesnese

M.Zāģere,

rakstveida procesā izskatīja Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa lietā.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Gvano” Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā 2012.gada 12.martā iesniegusi ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa (turpmāk – ĀTAP) pieteikumu. Vēlāk iesniegti ĀTAP pasākumu plāna grozījumi.

[2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2012.gada 16.marta lēmumu nolemts: īstenot SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesu ĀTAP gadījumā; apstiprināt SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu; noteikt divu gadu ilgu termiņu, skaitot no dienas, kad stājies spēkā tiesas lēmums par pieteicēja tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu ĀTAP; noteikt ierobežojumu saskaņā ar ĀTAP pasākumu plānu attiecībā uz ieķīlāto nekustamā īpašuma realizāciju no nodrošināto kreditoru puses.

Savukārt ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 19.decembra lēmumu apstiprināti SIA „Gvano” ĀTAP pasākuma plāna grozījumi; atļauts atsavināt SIA „Gvano” piederošo nekustamo īpašumu Rīgā, Lāčplēša ielā 20a. Vienlaikus uzlikts pienākums AS „Swedbank” (turpmāk arī – Banka) dzēst Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.3863 Bankas labā reģistrētās ķīlas tiesības un aizlieguma atzīmes pēc Hipotēkas līguma Nr.04-034663-IN/1 un tā 2006.gada 22.februāra, 2008.gada 3.janvāra, 2008.gada 6.marta grozījumiem, Hipotēkas līguma Nr.05-046875-IN/1, Hipotēkas līguma Nr.06-145425-IN/1, Hipotēkas līguma Nr.05-019106-IN/2 un Hipotēkas līguma Nr.04-041955-IN/2.

[3] Izskatot Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 16.marta un 19.marta lēmumiem, ar Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 23.oktobra lēmumu lietā Nr.SPC-21/2013 Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lēmumi atcelti un jautājums nodots jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Senāts norādījis, ka, lai tiesa varētu pieņemt lēmumu par ĀTAP plāna īstenošanu, tai jāpārbauda, vai plāna saskaņošana ir notikusi likumā noteiktā kārtībā, citstarp pārbaudot, vai parādnieka kreditoriem nepastāv šo saskaņošanas tiesību ierobežojumi. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 42.panta sestās daļas 1.punktu kreditora tiesības attiecībā uz ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu nav tiesīgas īstenot personas, kuras ietilpst vienā koncernā ar parādnieku. SIA „Gvano” un tās vienīgais nodrošinātais kreditors *Meltex Commerce LPP* ir vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi, kurā *Meltex Commerce LPP* īsteno netiešo izšķirošo ietekmi uz SIA „Gvano”. Līdz ar to tiesa bez likumīga pamata pieņēmusi lēmumu par minētā plāna apstiprināšanu un par parādnieka ĀTAP īstenošanu.

[4] SIA „Gvano” 2013.gada 18.decembrī iesniegusi Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā tiesiskās aizsardzības procesa pieteikuma papildinājumus, kuros lūgts apstiprināt ĀTAP pasākumu plānu, norādot, ka ĀTAP pasākumu plāns tiek pildīts atbilstoši tā sākotnējai redakcijai, bet neapstiprināt ĀTAP pasākuma plāna grozījumus.

Pieteikumam pievienoti dokumenti, kas norāda uz to, ka ĀTAP pasākumu plāna apstiprināšanas brīdī SIA „Gvano” un Lielbritānijā reģistrētais uzņēmums *Meltex Commerce LPP* saskaņā ar Koncernu likumu nav vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi. Lielbritānijas Sabiedrību reģistrā 2012.gada 8.maijā reģistrēta *Fleming Tradinvest LLP* dalībnieku maiņa no Panamā reģistrētajām sabiedrībām *Registrex Global LTD* un *Suncross Limited Corp.* uz Panamā reģistrētajām sabiedrībām *Legum Company S.A.* un *Pacific Tradelinks Corp.* Kā faktisko izmaiņu datums norādīts 2011.gada 1.novembris.

Pieteicēja atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumā, kas pieņemts lietā Nr.SPC-22/2013 (lietā figurē vairākas tās pašas komercsabiedrības, kuras minētas arī izskatāmajā lietā), izteiktajām atziņām, ka pēc galvenā parādnieka ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi Bankai zudušas tiesības prasīt šai kapitālsabiedrībai piešķirtā aizdevuma samaksu pilnā apmērā un tādēļ trešās personas dotā ķīlas tiesība izbeidzas saskaņā ar Civillikuma 1309.pantu.

[5] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu nospriests īstenot SIA „Gvano” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu, apstiprināt SIA „Gvano” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības plānu tā sākotnējā redakcijā, noteikt divu gadu termiņu pieteicēja ārpustiesas tiesiskās aizsardzības plāna īstenošanai, sākot ar 2012.gada 16.martu, par SIA „Gvano” tiesiskās aizsardzības procesa administratori ieceļot Argitu Jaunsleini.

Minētais spriedums kā nepārsūdzams stājies likumīgā spēkā.

Spriedumā norādīts tālāk minētais.

[5.1] SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plāns atbilst Maksātnespējas likuma 38. un 40.panta prasībām. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas prasībām ĀTAP pasākumu plānu saskaņojuši nenodrošinātie kreditori *Denim Industries LLP*, uzņēmums *MBSE trade LLP* un SIA „Centra zeme”, kuru galvenie prasījumi kopā veido 94,94 % no galveno prasījumu summas, tas ir, vairāk nekā pusi. Netiek konstatēti Maksātnespējas likuma 34.pantā norādītie ierobežojumi.

[5.2] SIA „Gvano” nelūdz apstiprināt iesniegtos ĀTAP pasākuma plāna grozījumus, līdz ar to tie nav apstiprināmi.

[5.3] Pie Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 23.oktobra lēmumā norādītajiem apstākļiem, kad jāpārbauda, vai plāna saskaņošana ir notikusi likumā noteiktā kārtībā, tajā skaitā pārbaudot, vai parādnieku kreditoriem nepastāv šo saskaņošanas tiesību ierobežojumi, SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plāna saskaņojums ar uzņēmumu *Meltex Commerce LLP* nav jāņem vērā daļā par ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu ar SIA „Gvano” nodrošinātajiem kreditoriem.

[5.4] AS „Swedbank” lietā norādījusi uz savu interesi SIA „Gvano” ĀTAP lietā, ka Banka ir SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors, iesniedzot hipotēkas līguma un grozījumu kopijas, no kurām redzams, ka SIA „Gvano” ir nodevusi savu īpašumu citu juridisku personu saistību nodrošināšanai.

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu izbeigts SIA „Arts Plaza” ĀTAP sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, un ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu izbeigts SIA „Tērbatas biznesa centrs” ĀTAP sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, kuru saistību nodrošināšanai iekļilāts SIA „Gvano” piederošais nekustamais īpašums.

[5.5] Uz SIA „Gvano” ir attiecināms analogiskā un saistītā lietā Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumā lietā Nr.SPC-22/2013 norādītais par to, ka pēc galvenā parādnieka ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi Bankai zudušas tiesības prasīt šai kapitālsabiedrībai piešķirtā aizdevuma samaksu pilnā apmērā un trešās personas dotā ķīlas tiesība izbeidzas.

[5.6] Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lietvedībā atrodas civillieta SIA „Gvano” prasībā pret AS „Swedbank” par hipotēku un aizlieguma atzīmju ierakstu zemesgrāmatā dzēšanu ar trešajām personām SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs”.

[5.7] Ņemot vērā Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu un Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu, secināms, ka SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs” ir izpildījušas savas ĀTAP pasākumu plānus, tajā skaitā pret AS „Swedbank”, un tādēļ bankai nav prasījuma tiesības pret SIA „Gvano”, kā arī lietā nav pierādījumu par šādas saistības esamību. Tātad SIA „Gvano” nav nodrošināto kreditoru un tai nav nepieciešams Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas 1.punktā noteiktais saskaņojums ar nodrošinātajiem kreditoriem uz šī lēmuma pieņemšanas brīdi.

SIA „Gvano” ir vienojusies ar administratori Argitu Jaunsleini un iepriekšminētajiem kreditoriem par administratoru ĀTAP saskaņā ar Maksātnespējas likuma 54.panta otro daļu. Lietā ir administratores Argitas Jaunsleines 2012.gada 9.marta atzinums par SIA „Gvano” ĀTAP pasākumu plānu.

[5.8] Administratore, kurai Maksātnespējas likumā ir noteikts pienākums nodrošināt ĀTAP likumīgu un efektīvu norisi un šajā sakarā veikt komercsabiedrības darbības uzraudzību atbilstoši ĀTAP mērķim, ĀTAP pasākumu plānam un normatīvo aktu prasībām un rīkoties tā, lai ĀTAP gaitā netiktu pasliktināts kreditoru stāvoklis, savas kompetences ietvaros sniedza viedokli, ka ĀTAP ir iespējams izpildīt. SIA „Gvano” ir pildījusi ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 16.marta lēmumu apstiprināto ĀTAP pasākumu plānu.

[5.9] Pamatojoties uz ar lietā esošajiem pierādījumiem, faktiskajiem apstākļiem un Maksātnespējas likuma 53.panta pirmo daļu, secināms, ka pastāv tiesību normā minētie nosacījumi, tostarp ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu ir saskaņojuši nenodrošinātie kreditori, kuru galvenie prasījumi kopumā veido vairāk nekā pusi no galveno prasījumu summas, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 341.⁷panta ceturto daļu ir likumīgs pamats pieņemt lēmumu par tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gadījumā un, pamatojoties uz Civilprocesa

likuma 341.⁷panta ceturto daļu, apmierināt SIA „Gvano” lūgumus, kas ietverti pieteikumā.

[6] Par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors iesniedzis protestu, kurā, atsaucoties uz būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu atcelt un pieteikumu nodot jaunai izskatīšanai.

Protestā norādīti šādi apstākļi.

[6.1] Lietā nav strīda par to, ka pieteicēja sākotnēji kreditoru AS „Swedbank” ir atzinusi par nodrošināto kreditoru.

No ĀTAP pasākumu plāna redzams, ka nodrošinātā kreditora AS „Swedbank” prasījumi pret SIA „Gvano” radušies uz Hipotēkas līgumu Nr.04-034663-IN/1 un tā 2006.gada 22.februāra, 2008.gada 3.janvāra, 2008.gada 6.marta grozījumiem, Hipotēkas līgumu Nr.05-046875-IN/1, Hipotēkas līgumu Nr.06-145425-IN/1, Hipotēkas līgumu Nr.05-019106-IN/2 un Hipotēkas līgumu Nr.04-041955-IN/2, ar kuriem SIA „Gvano” piederošais nekustamais īpašums Rīgā, Lāčplēša ielā 20A, kalpo par nekustamā īpašuma ķīlu prasījumam AS „Swedbank” labā.

Galvenie prasījumi, par kuriem atbild SIA „Gvano” nekustamais īpašums, ir 2004.gada 27.maija Aizdevuma līgums Nr.04-034663-IN ar tā 2006.gada 15.decembra, 2008.gada 3.janvāra un 6.marta grozījumiem, 2005.gada 12.jūlija Aizdevuma līgums Nr.05-046875TN, 2006.gada 15.decembra Aizdevuma līgums Nr.06-145425-IN, galvenais parādnieks SIA „Tērbatas biznesa centrs” par summu 6 843 970 Ls un 2004.gada 5.jūlija Aizdevuma līgums Nr.04-041955-IN, 2004.gada 14.augusta Aizdevuma līgums Nr.04-053686-IN, galvenais parādnieks SIA „Arts Plaza” par summu 3 162 616 Ls.

[6.2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2010.gada 6.septembra un 8.septembra lēmumu attiecīgi ir apstiprināti galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ĀTAP plāni, saskaņā ar kuriem AS „Swedbank” galvenais prasījums tika samazināts par 80% (t.i., par 5 475 176 Ls), bet prasījums pret SIA „Arts Plaza” par 75% (t.i., par 2 371 962 Ls).

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 22.novembra lēmumu izbeigts SIA „Arts Plaza” ĀTAP sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi un ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2012.gada 6.septembra lēmumu izbeigts SIA „Tērbatas biznesa centrs” ĀTAP sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi.

[6.3] Atsaucoties uz Civillikuma 1309.pantu un Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 28.maija lēmumu lietā Nr.SPC-22/2013 un secinot, ka AS „Swedbank” uz lietas izskatīšanas brīdi (2013.gada 20.decembri) nav spēkā esoša prasījuma pret SIA „Gvano”, tiesa nepareizi iztulkojusi un piemērojusi Civillikuma 1319., 1280., 1285. 1811. un 1309.pantu, Maksātnespējas likuma

6. un 52.pantu, kā arī nav piemērojusi tās materiālo tiesību normas, kuras vajadzēja piemērot. Tiesa kļūdaini nonākusi pie secinājuma, ka gadījumā, ja galvenās parādnieces ierosinātais ĀTAP ir izbeigts sakarā ar ĀTAP plāna izpildi, iestājas Civillikuma 1309.pantā paredzētās sekas.

Augstākās tiesas Senāts lietā Nr.SPC-22/2013 pamatoti ir atzinis, ka „Maksātnespējas likuma 52.panta pirmās daļas izpratnē ĀTAP izbeigšanas sakarā ar ĀTAP pasākumu plāna izpildi gadījumā parādnieks tiek atbrīvots no parādu pilnā apmērā samaksas pienākuma”. Proti, kreditors pēc kapitālsabiedrības maksātpējas atjaunošanas zaudē tiesības prasīt parāda piedziņu tā sākotnējā apmērā un tikai no konkrētās kapitālsabiedrības, bet Maksātnespējas likuma 52.pantā paredzētās sekas neliedz vērst šādu piedziņu attiecībā uz citiem iespējamiem šīs saistības dalībniekiem, piemēram, līdzzaņēmējiem, galvotājiem, ķīlas devējiem. Šādas tiesības kreditoram izriet no Maksātnespējas likuma 6.panta un Civillikuma 1278., 1285., 1286., 1319., 1691.panta.

[6.4] No Civillikuma 1285., 1319. un 1691.panta izriet, ka ķīlas tiesību mērķis ir atbildēt kreditoram par parādnieka, kurš nonācis finansiālās grūtībās, saistību izpildi.

Augstākās tiesas Senāta nolēmumos lietās Nr.SKC-242/2012 un Nr.SKC-86/2011 izteiktas atziņas par galvotāja saistību apmēru parādnieka maksātnespējas procesā.

Ķīlas devēja atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām tikai tā iemesla dēļ, ka parādnieka sliktais finansiālais stāvoklis to novedis līdz daļējai maksātnespējai, atsaucoties uz Civillikuma 1309.pantu, ir pretrunā ķīlas tiesību mērķim un Maksātnespējas likuma 6.pantā nostiprinātajam tiesību saglabāšanas principam, kas nosaka, ka maksātnespējas procesā tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības un kreditora tiesību ierobežojums, kas noteikts procesa ietvaros, nevar būt lielāks nekā ir nepieciešams attiecīgā procesa mērķa sasniegšanai.

Līdz ar to SIA „Gvano” kā ķīlas devējai ir pienākums atbildēt AS „Swedbank” kā ķīlasņēmējai tādā apmērā, kādā galvenie parādnieki SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” nav spējuši izpildīt savas saistības sakarā ar ierobežoto maksātpēju, un Banka arī uz atkārtotas lietas izskatīšanas brīdi ir atzistama par SIA „Gvano” nodrošināto kreditoru. Minēto apliecina arī fakts, ka Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lietvedībā ir civillieta SIA „Gvano” prasībā pret AS „Swedbank” par hipotēku un aizliegumu atzīmju ierakstu dzēšanu ar trešajām personām SIA „Arts Plaza” un SIA „Tērbatas biznesa centrs”. Tātad starp pusēm pastāv strīds par tiesībām.

[6.5] Ievērojot Maksātnespējas likuma 42.panta trešajā un sestajā daļā noteikto, *Meltex Commerce LLP* nav tiesīga īstenot kreditora tiesības uz

ĀTAP pasākumu plāna saskaņošanu. SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors, kas vienīgais ir apstiprinājis ĀTAP plānu, ir Lielbritānijā reģistrēta kompānija *Meltex Commerce LLP*, bet ar Augstākas tiesas Senāta 2013.gada 23.oktobra lēmumu lietā atzīts, ka SIA „Gvano” un kompānija *Meltex Commerce LLP* ir vienā koncernā ietilpstoši uzņēmumi. Nodrošinātais kreditors AS „Swedbank” savu piekrišanu ĀTAP pasākumu plānam nav devis, tādēļ pārkāptas Maksātnespējas likuma 42.panta trešās daļas 1.punkta prasības.

[7] Paskaidrojumus sakarā ar protestu iesniegusi SIA „Gvano”, norādīdama, ka protests kā nepamatots ir noraidāms. SIA „Gvano” un SIA „Tērbatas biznesa centrs” 2014.gada 28.oktobrī ir iesniegušas tiesai papildu paskaidrojumus, kuros pausts viedoklis, ka protests neesot pamatots šādu apsvērumu dēļ:

1) pilnas atbildības pieprasīšana no ķīlas kreditora pēc galvenā parādnieka ĀTAP, kurā samazināti kreditoru prasījumi, ir pretrunā ar Maksātnespējas likuma jēgu, kā rezultātā zūd ĀTAP jēga;

2) ķīlas devējs paliekot neaizsargāts, jo nevarot vērsties pret galvenajiem parādniekiem regresa kārtībā, un arī neesot piedalījies kā kreditors galveno parādnieku ĀTAP;

3) galvenā parādnieka maksātnespēja radās sliktas tirgus situācijas rezultātā, turklāt banka neesot izsniegusi visu kredītu un neesot izpildījusi saistības pret galveno parādnieku.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti protestā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 485.pants, Civillietu departaments uzskata, ka spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[9] Civillietu departaments konstatē, ka AS „Swedbank” tiesību aizskārums ir radies divu secīgu un savstarpēji saistītu ĀTAP procesu realizācijas rezultātā:

1) AS „Swedbank” galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesos (ĀTAP), samazinot no aizdevuma līgumiem izrietošos AS „Swedbank” prasījumus pret galvenajiem parādniekiem, un pēc šo ĀTAP plānu izpildes uzskatot, ka ir izbeigusies AS „Swedbank” ķīlas tiesība uz trešajai personai – ķīlas parādniekam SIA „Gvano” – piederošo nekustamo īpašumu;

2) uzsākot AS „Swedbank” ķīlas parādnieka SIA „Gvano” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu ar galvenā parādnieka ĀTAP rezultātā samazināto AS „Swedbank” prasījumu pret SIA „Gvano”, par kuru atbild SIA „Gvano” iekļātais īpašums; turklāt pēc galveno parādnieku ĀTAP plānu izpildes uzskatot, ka ķīlas tiesība ir izbeigusies un ka AS „Swedbank” vairāk nav SIA „Gvano” nodrošinātais kreditors.

Nemot vērā, ka tiesību aizskārums ir divu ĀTAP rezultātu kumulatīvas sekas, Civillietu departaments uzskata, ka izskatāmās lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ĀTAP tiesību jautājumus atrauti no galveno parādnieku ĀTAP tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (*Civillikuma 1283.pants*).

Vienlaikus Civillietu departaments vērš uzmanību uz to, ka izskatāmās lietas materiālos nav ziņu par to, ka AS „Swedbank” būtu veikusi pasākumus savu tiesību un interešu aizstāvībai SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesos, un nav ziņu par iesniegtiem protestiem divos minētajos ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesos. Tādēļ Civillietu departaments atzīst, ka tam nav tiesiska pamata pārvērtēt spēkā stājušos tiesas nolēmumus minētajās galveno parādnieku ĀTAP lietās pēc būtības, un aprobežojas tikai ar vispārīgu izskatāmajai lietai svarīgu tiesību jautājumu analīzi ĀTAP jautājumos.

Jāņem vērā, ka protestā minētie tiesību jautājumi ir izskatāmi saskaņā ar diviem dažādiem Maksātnespējas likumiem: galveno parādnieku SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” ĀTAP norisinājās pēc 2007.gada 1.novembra Maksātnespējas likuma (spēkā no 01.01.2008. līdz 31.10.2010.); savukārt SIA „Gvano” ĀTAP pieteikums ir sastādīts, balstoties uz 2010.gada 26.jūlija Maksātnespējas likumu (spēkā no 01.11.2010.). Tādēļ tiesību jautājumi, kuri skar abu galveno parādnieku ĀTAP, ir aplūkojami atbilstoši 2007.gada Maksātnespējas likumam, bet ķīlas parādnieka ĀTAP tiesību jautājumi – saskaņā ar 2010.gada Maksātnespējas likumu.

[10] Civillietu departaments konstatē, ka protesta izskatīšanas gaitā ir jānoskaidro, vai ir tiesiski iespējama ķīlas tiesības apjoma samazināšana, ĀTAP rezultātā samazinot kreditora prasījumu.

[10.1] ĀTAP procesā kreditoru prasījumu samazināšana var tikt izmantota kā viena no ĀTAP metodēm (*sk. 2007.gada Maksātnespējas likuma 33.panta pirmās daļas 3.punktu*). Prasījumu samazināšana notiek, nenodrošinātajiem kreditoriem saskaņojot ĀTAP plānu ar likumā noteikto balsu vairākumu – vairāk nekā pusi no visu galveno prasījumu summas (*2007.gada Maksātnespējas likuma 38.panta pirmā un trešā daļa*). Nodrošinātie kreditori balsošanā nepiedalās, taču likumā noteikts, ka nodrošinātā kreditora pamatparāda vai procentu samazināšana vai dzēšana ir iespējama tikai ar attiecīgā kreditora piekrišanu (*2007.gada Maksātnespējas likuma 33.panta otrā daļa*). Tātad šajā procesā nenodrošinātā kreditora prasījums var būt samazināts ar balsu vairākumu pretēji viņa gribai, un viņam šāds samazinājums būs saistošs (*2007.gada Maksātnespējas likuma 40.panta pirmā daļa*); savukārt nodrošinātā kreditora prasījuma samazināšana pretēji kreditora gribai nav iespējama.

[10.2] Vienlaikus jāatzīmē, ka kreditora prasījumu samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā. Jo īpaši rūpīgi tas tiesai bija jādara tādēļ, ka prasījuma tiesību samazinājums par 75–80% ir netipisks komercdarbībai un turklāt konkrētajā gadījumā ir noticis bez kreditora piekrišanas.

[10.3] 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³panta pirmajā daļā ir noteikts: „Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānam ir jānodrošina, ka plānu nesaskaņojušo kreditoru ieguvums no tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanas ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna apstiprināšanas brīdī komercsabiedrībai pasludinātu maksātnespējas procesu un uzsāktu bankrota procedūru.” Līdzīgi ir noteikts 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešajā daļā, turklāt attiecībā uz jebkuru tiesiskās aizsardzības procesu, ne tikai attiecībā uz ĀTAP: „Tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna uzdevums ir nodrošināt, lai plānu nesaskaņojušo kreditoru ieguvums, īstenojot tiesiskās aizsardzības procesu, ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja šā plāna apstiprināšanas brīdī parādniekam tiktu pasludināts maksātnespējas process.”

Nemot vērā normas mērķi – aizsargāt kreditoru tiesības, nepieļaujot ĀTAP rezultātā pasliktināt kreditoru stāvokli pretēji kreditoru gribai, šo normu piemērošanā tiesai par izvērtēšanas izejas punktu bija jāņem tas kreditora, galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka tiesību un saistību stāvoklis, kāds ir bijis pirms galvenā parādnieka ĀTAP plāna apstiprināšanas.

[10.4] No lietas materiāliem izriet, ka AS „Swedbank” nav saskaņojusi nevienu ĀTAP plānu (*lietas 1.sējuma 27., 149., 159.lapa*, turklāt, pēc AS „Swedbank” teiktā, tai pat nav nodots SIA „Gvano” ĀTAP plāns saskaņošanai (*lietas 1.sējuma 52.lapa*). Līdz ar to, ja galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas brīdī būtu iestājusies galveno parādnieku maksātnespēja, AS „Swedbank” kā ĀTAP plānu nesaskaņojušajam kreditoram neapšaubāmi būtu tiesības izlietot ķīlas tiesību, kura nodibināta uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, turklāt pilnā nodrošinātā prasījuma apmērā pret galveno parādnieku. Taču izskatāmajā gadījumā AS „Swedbank” ĀTAP rezultātā ir ne vien pretēji savai gribai zaudējusi attiecīgi 80% un 75% prasījuma tiesību pret galvenajiem parādniekiem SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza”, bet saskaņā ar SIA „Gvano” un tās maksātnespējas administratores

apgalvoto arī ķīlas tiesības uz ķīlas parādnieka nekustamo īpašumu tādā pašā apjomā. Šāds galveno parādnieku un ķīlas parādnieka ĀTAP plānu rezultāts ir pretējs 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmās daļas un 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešās daļas noteikumiem, kā arī 2010.gada Maksātnespējas likuma 6.pantā formulētajiem tiesību saglabāšanas un saistību izpildes principiem. Līdz ar to pat gadījumā, ja galveno parādnieku ĀTAP plāna neapstrīdēšanas dēļ AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādniekiem ir samazinājušies par 75 un 80%, šis samazinājums neietekmē AS „Swedbank” tiesības atbilstoši Civillikuma 1278.pantam dabūt no iekārtotās lietas samaksu pilnā prasījuma apmērā, kāds tai bija pret galvenajiem parādniekiem pirms šo galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas.

[10.5] Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu departaments konstatē, ka saskaņā ar 2007.gada Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmo daļu un 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta trešo daļu AS „Swedbank” kā galveno parādnieku ĀTAP plānus nesaskaņojušā kreditora stāvoklis ĀTAP gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesības uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu. Tādēļ AS „Swedbank” prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst AS „Swedbank” pilnam prasījuma apmēram pret galvenajiem parādniekiem, kāds pastāvēja pirms galveno parādnieku ĀTAP plāna apstiprināšanas.

Līdz ar to pirmās instances tiesai nebija pamata apstiprināt tādu SIA „Gvano” ĀTAP plānu, kurā, pārkāpjot 2010.gada Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtais daļas 3.punktu, nav atspoguļotas SIA „Gvano” saistības pret nodrošināto kreditoru AS „Swedbank”, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds bija AS „Swedbank” pret galvenajiem parādniekiem SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Arts Plaza” pirms šo galveno parādnieku ĀTAP plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras AS „Swedbank” saņēmusi galveno parādnieku ĀTAP plāna izpildes gaitā.

[11] Civillietu departaments uzskata par nepieciešamu izskaidrot kreditora gribas nozīmi ķīlas tiesības nodibināšanā un izbeigšanā.

[11.1] Ķīlas tiesība, un it īpaši hipotēka, ir viens no paredzamākajiem un drošākajiem saistību tiesību pastiprinājumiem, kāds ir pieejams privāttiesībās. Tas, ka kreditoram ir zināma konkrēta lieta, no kuras viņš var saņemt sava prasījuma apmierinājumu, tas, ka šai lietai ir vairāk vai mazāk noteikta vērtība, kā arī tas, ka hipotēkai ir publiskās ticamības raksturs, dod kreditoram drošu tiesisku pamatu paļauties uz šo saistību pastiprināšanas līdzekli.

[11.2] Trešās personas hipotēkas nodibināšana ar mērķi nodrošināt galvenā parādnieka saistību pret kreditoru notiek ar divu subjektu – kreditora un ķīlas devēja – gribas izteikumu. Lai gan ķīlas tiesība ir lietu tiesību institūts, tas neatceļ tiesisko attiecību dalībnieku gribas kā saistībtiesiska institūta nozīmi

šajās attiecībās, jo ķīla tāpat tiek nodibināta ar tiesisko attiecību dalībnieku – kreditora un ķīlas parādnieka – gribas izteikumu, kas izteikts līgumā (*sk. Civillikuma 1304.pantu*). Līdz ar hipotēkas nodibināšanu kreditoram ir tiesisks pamats paļauties uz ķīlas kā nodrošinājuma spēku, jo, kā noteikts Civillikuma 1432.pantā, „kas klusējot vai noteikti izteic savu piekrišanu, tas ar to ir pieņēmis darbību ar visām tās tiesiskām sekām un nevar vairs vēlāk savu piekrišanu ierobežot”.

[11.3] Līdz ar to, lai gan ķīlas tiesība ir lietu tiesība, tās nodibināšanas gadījumā nav iespējams abstrahēties no līdzēju gribas un mērķa, kuram šī ķīlas tiesība nodibināta. Izskatāmajā lietā ķīlas tiesības nodibināšanas mērķis ir bijis ar hipotēku uz SIA „Gvano” piederošo īpašumu nodrošināt prasījumu pret galvenajiem parādniekiem par aizdevuma līguma izpildi. Tādējādi ir jāsecina, ka viens no galvenajiem riskiem, kura novēršanai ķīla ir nodibināta, ir galvenā parādnieka maksātnespējas risks. Līdz ar to, iztulkojot Civillikuma noteikumus par ķīlas tiesības pastāvēšanu un izbeigšanos, tiesai bija jāvērtē AS „Swedbank” griba attiecībā uz nodibināto ķīlas tiesību.

[11.4] Izskatāmajā lietā AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādniekiem tika samazināti galveno parādnieku ĀTAP procesos, turklāt bez AS „Swedbank” gribas izteikuma. No lietas materiāliem izriet, ka AS „Swedbank” kā kreditors nav saskaņojusi galveno parādnieku ĀTAP plānus (*lietas 1.sējuma 149., 159.lapa*), kā arī tas, ka pēc galveno parādnieku ĀTAP plānu apstiprināšanas AS „Swedbank” ir iesniegusi pieteikumu tiesā par SIA „Gvano” piederošā un nodrošinājumu kalpojošā nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izolēt tiesas ceļā (*lietas 1.sējuma 44.lapa*). Tādējādi lietā nav konstatējama AS „Swedbank” griba atteikties no tiesībām dabūt savu prasījumu samaksu pilnā apmērā un ir konstatējama griba izlietot ķīlas tiesību pilnā apmērā, t.i., apmērā, kādā pastāvēja AS „Swedbank” prasījumi pret galvenajiem parādniekiem pirms to ĀTAP plānu apstiprināšanas.

[11.5] Ņemot vērā iepriekš minēto, Civillietu departaments norāda, ka galvenā parādnieka ĀTAP plāna saskaņošanas, apstiprināšanas un izpildes rezultātā samazināts nodrošinātā kreditora prasījums, ja samazinājums noticis pretēji šā kreditora gribai, nav uzskatāms par prasījuma dzēšanu Civillikuma 1309.panta izpratnē un tādēļ neizbeidz un nesamazina ķīlas tiesību, kura nodrošina šo prasījumu.

[12] Civillietu departaments noraida SIA „Tērbatas biznesa centrs” un SIA „Gvano” paskaidrojumos minētos argumentus par ķīlas kreditora atbildības apmēru uz šajā spriedumā iepriekš minēto apsvērumu pamata. Paskaidrojumu iesniedzēji nav norādījuši, uz kādu tiesību normu pamata viņi izdarījuši secinājumu par ķīlas devēja nespēju vērsties regresa kārtībā pret galveno parādnieku. Jautājumā par ĀTAP procesa jēgu Civillietu departaments

papildus paskaidro, ka no ĀTAP tiesību institūta, aplūkojot to sistēmiski, izriet, ka primārais ĀTAP mērķis ir maksātspējas atjaunošana un pirms ĀTAP apstiprināšanas nodibināto saistību izpilde, turklāt ĀTAP pasākumi nedrīkst pasliktināt kreditoru stāvokli salīdzinājumā ar maksātnespējas procesu, ja tas būtu uzsākts ĀTAP plāna apstiprināšanas brīdī. Savukārt jautājums par ĀTAP cēloņiem, Civillietu departamenta ieskatā, nav apspriežams izskatāmās lietas ietvaros. Paskaidrojumu iesniedzēju tiesiskās attiecības ar AS „Swedbank”, kas skar saņemtos kredītus un neizpildītās saistības, risināmas atsevišķi prasības tiesvedības kārtībā.

[13] Civillietu departaments norāda, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 341.⁶ pantu tiesa, taisot spriedumu par ĀTAP plāna īstenošanu, pārbauda, vai ĀTAP plāns atbilst likumam un ir pienācīgi saskaņots. Tiesai tas jāpārbauda uz administratora atzinuma, kreditoru iebildumu, ja tādi saņemti, un iesniegto pierādījumu pamata. Ja lietā pirmās instances tiesas spriedums ir bijis atcelts, tad, izskatot lietu atkārtoti, tiesai jāņem vērā arī tie kreditoru iebildumi un pierādījumi, kuri iesniegti un pievienoti lietai pirms atceltā sprieduma taisīšanas, ciktāl no Civillietu departamenta lēmuma, ar kuru spriedums atcelts, neizriet pretējais.

Papildus iepriekšminētajam Civillietu departaments norāda uz pastāvošo judikatūru ĀTAP plānu apstiprināšanas lietās, kurā ir formulēts tiesas pienākums pārbaudīt, vai ĀTAP plānā atspoguļoti visi kreditori, vai ir ņemti vērā kreditora iebildumi, kā arī pārbaudīt, vai ĀTAP plānu saskaņojošo kreditoru prasījumu pamatā ir reālas saistības (*sk. Senāta lēmumus lietās Nr.SPC-47/2012 un Nr.SPC-48/2013*).

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 485.pantu un 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.decembra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.

Spriedums nav pārsūdzams.

VI. Lēmumi lietās par ierakstiem zemesgrāmatā

Neapdzīvojamas telpas statuss un valsts nodevas aprēķināšana īpašuma tiesību nostiprināšanai uz to

Neapdzīvojama telpa, kas kā patstāvīgs nekustamais īpašums daudzdzīvokļu mājā ir nodalīta un sastāv no atsevišķā īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās daļas, saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmo un otro daļu ir dzīvokļa īpašums, neatkarīgi no tās galvenā lietošanas veida, tādēļ valsts nodeva par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā uz šādām telpām juridiskai personai, kas veic komercdarbību, aprēķināma 6% apmērā no dzīvokļa īpašuma vērtības (Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punkts (MK 29.10.2013. noteikumu Nr.1230 redakcijā)).

Rīgā 2014.gada 26.jūnijā

Lieta Nr.SKC-2559/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

I.Garda,

tiesnesis

A.Keišs,

tiesnesis

V.Maksimovs,

rakstveida procesā izskatīja SIA „VIHO” blakus sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 16.aprīļa lēmumu SIA „VIHO” sūdzībā par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 11.februāra lēmumu, ar kuru nostiprinājuma lūgums atstāts bez ievēribas.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] Nekustamais īpašums Krišjāņa Valdemāra ielā 20-601, Rīgā, kadastra numurs 0100 9086086, kas sastāv no neapdzīvojamās telpas Nr.601 un 28999/504947 kopīpašuma domājamajām daļām no daudzdzīvokļu mājas un zemes, ierakstīts Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.11224601 un īpašuma tiesības uz to nostiprinātas SIA „Kolonna Invest”.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2013.gada 28.decembra lēmumu apmierināts MSIA „Kolonna Invest” administratora pieteikums par

2013.gada 22.oktobra izsoles akta Nr.1 apstiprināšanu un MSIA „Kolonna Invest” piederošais nekustamais īpašums Krišjāņa Valdemāra ielā 20-601, Rīgā, nostiprināts uz SIA „VIHO” vārda, dzēšot visas Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.11224601 uz šo nekustamo īpašumu ierakstītās parādu saistības, par kurām nekustamā īpašuma ieguvēja nav tieši paziņojusi, ka uzņemas tās uz sevi, un nostiprinātās aizlieguma atzīmes. Vienlaikus SIA „VIHO” ievesta minētā nekustamā īpašuma valdījumā.

[3] SIA „VIHO” 2014.gada 28.janvārī iesniegusi Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļā nostiprinājuma lūgumu jaunas tiesības nostiprināšanai, kurā lūgusi nostiprināt SIA „VIHO” īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu Krišjāņa Valdemāra ielā 20-601, Rīgā.

Nostiprinājuma lūgumam pievienots Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2013.gada 28.decembra lēmums, 2013.gada 22.oktobra izsoles akts, kvītis par kancelejas nodevas un valsts nodevas 5179,25 *euro* samaksu.

[4] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 11.februāra lēmumu nostiprinājuma lūgums atstāts bez ievēribas.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem:

[4.1] saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 77.panta pirmo daļu, skatot cauri nostiprinājuma lūgumu, zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pārliecinās, vai lūgums atbilst Zemesgrāmatu likuma 57., 58., 60.–68.panta noteikumiem, tostarp, vai nostiprinājuma lūgumam pievienoti dokumenti, kas apliecina nostiprināmās tiesības, kā arī pierādījumi par nodevu samaksu;

[4.2] Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punktā noteikts, ka valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā par dzīvokļa īpašuma atsavināšanu juridiskai personai, kas veic komercdarbību, uz līguma vai tiesas lēmuma pamata par izsoles akta apstiprināšanu vai uz tiesas lēmuma pamata par nekustamā īpašuma nostiprināšanu nosolītājam, līdzīpašniekam vai kreditoram – 6% no dzīvokļa īpašuma vērtības.

SIA „VIHO” nosolījusi nekustamo īpašumu par 258 962,67 *euro* (182 000 Ls), kas ir vairāk par šī īpašuma kadastrālo vērtību. Līdz ar to valsts nodeva maksājama 6% apmērā no izsoles summas 258 962,67 *euro*, proti, 15 537,76 *euro*, bet nevis 5179,25 *euro*, kā to samaksājusi pircēja. Tas nozīmē, ka nostiprinājuma lūgumā lūgto tiesību nostiprināšanai valsts nodeva nav samaksāta normatīvajos aktos noteiktajā apmērā;

[4.3] saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 2.pantu dzīvokļa īpašums ir dzīvojamā mājā tiesiski nodalīts patstāvīgs nekustams īpašums, kas kā lietu kopība sastāv no atsevišķā īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās

daļas, bet atbilstoši šī likuma 3.panta pirmajai daļai atsevišķs īpašums ir dzīvojamā mājā esoša būvnieciski norobežota un funkcionāli nošķirta telpa vai telpu grupa, kura kā dzīvoklis, neapdzīvojamā telpa vai mākslinieka darbnīca iezīmēta būves kadastrālās uzmērīšanas lietā. Dzīvokļa īpašuma likums neizdala telpas pēc to lietošanas veida, tādēļ to izmantošanas veids nav kritērijs valsts nodevas apmēra aprēķināšanai;

[4.4] pastāvot šādiem apstākļiem un ievērojot Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punktu, nostiprinājuma lūgums atstājams bez ievēribas.

[5] Izskatījusi SIA „VIHO” sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2014.gada 16.aprīļa lēmumu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 11.februāra lēmumu atstājusi negrozītu. Lēmums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Pārsūdzētajā lēmumā ietvertie motīvi, ka konkrētajā gadījumā valsts nodevas aprēķināšanai piemērojams Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punkts, ir pareizi un pilnībā pietiekami, tādēļ saskaņā ar Civilprocesa 447.¹panta otro daļu tiesa tiem pievienojas.

[5.2] Sūdzības iesniedzēja kļūdaini uzskata, ka valsts nodevas aprēķināšanai piemērojams Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.2.punkts.

Saskaņā ar minēto noteikumu 5.2.punktu valsts nodeva 2% apmērā no nekustamā īpašuma vērtības, bet ne vairāk kā 42 686,15 *euro* ir maksājama gadījumā, ja uz tiesas lēmuma par izsoles akta apstiprināšanu pamata ir atsavināts zemes un būvju īpašums vai būvju īpašums, kura sastāvā ietilpst tikai nedzīvojamā ēka vai nedzīvojamās ēkas un ar tām saistītās inženierbūves. Taču konkrētajā gadījumā nekustamais īpašums Krišjāņa Valdemāra ielā 20-601, Rīgā, kadastra numurs 0100 908 6086, sastāv no neapdzīvojamās telpas Nr.601 un 28999/504947 kopīpašuma domājamajām daļām no daudzdzīvokļu mājas un zemes. Saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 1.pantu ierakstiem zemesgrāmatā ir publiska ticamība.

[5.3] Sūdzībā norādītie argumenti vērsti uz fakta nodibināšanu, ka ēka Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, kurā atrodas iegādātais nekustamais īpašums – neapdzīvojamā telpa Nr.601, pretēji ierakstam zemesgrāmatā, nav uzskatāma par dzīvojamo māju. Tāpat sūdzībā ietvertais izvērstais argumentu izklāsts par būves galveno lietošanas veidu nemaina faktu par konkrētajā gadījumā piemērojamo valsts nodevas apmēra aprēķināšanas

metodi, kas noteikta Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punktā. Pretēji sūdzībā norādītajam, minētā tiesību norma attiecināma ne tikai uz dzīvokļiem, bet arī dzīvokļa īpašumu Dzīvokļa īpašuma likuma izpratnē. Atbilstoši minētā likuma 2.panta otrajai daļai dzīvokļa īpašums kā lietu kopība sastāv no atsevišķa īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās daļas. Savukārt Dzīvokļa īpašuma likuma 3.panta izpratnē atsevišķais īpašums var būt ne tikai dzīvoklis, bet arī neapdzīvojamā telpa un mākslinieka darbnīca.

[6] Par šo lēmumu SIA „VIHO” iesniegusi blakus sūdzību, kurā lūgusi to atcelt un jautājumu nodot jaunai izskatīšanai. Sūdzībā norādīti šādi argumenti:

[6.1] nekustamā īpašuma valsts kadastra likuma 6.panta otrā daļa noteic, ka kadastra informācijas sistēmas dati par personu, īpašuma sastāvu vai nekustamā īpašuma objektu līdz izmaiņu ierakstīšanai zemesgrāmatā var atšķirties no zemesgrāmatu datiem, ja tie neietekmē zemesgrāmatā nostiprinātās tiesības uz nekustamo īpašumu. Šajā gadījumā nekustamā īpašuma formēšanai, kadastrālai vērtēšanai un nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanai izmanto Kadastra informācijas sistēmas datus. Tāpat minētā likuma 8.panta otrajā daļā ir noteikts, ka aktuālo kadastra informāciju izmanto īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā. Konkrētajā gadījumā Kadastra informācijas sistēmā iekļautās ziņas atšķiras no zemesgrāmatas datiem. Proti, nekustamā īpašuma Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, telpu lietošanas veids ir mainīts no dzīvojamās mājas uz biroja ēku. Līdz ar to, pretēji apstrīdētajā lēmumā norādītajam, konkrētajā gadījumā jāvadās no Kadastra informācijas sistēmā iekļautajiem datiem, tādēļ Civillietu tiesu palāta kļūdaini piemērojusi Zemesgrāmatu likuma 1.pantu;

[6.2] saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmo daļu dzīvokļa īpašums ir dzīvojamā mājā tiesiski nodalīts patstāvīgs nekustamais īpašums. Savukārt dzīvojamās mājas ir ēkas, no kuru platības vismaz puse tiek izmantota dzīvošanai (*Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumi Nr.1620 „Noteikumi par būvju klasifikāciju”*). Saskaņā ar Kadastra informācijas sistēmā iekļautajām ziņām nekustamā īpašuma Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, telpu galvenais lietošanas veids ir biroja telpas. Līdz ar to iegādātais nekustamais īpašums – neapdzīvojamā telpa Nr.601, Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, nav dzīvokļa īpašums Dzīvokļa īpašuma likuma izpratnē. Pastāvot šādiem apstākļiem, valsts nodevas aprēķināšanai piemērojams Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.2.punkts, bet nevis 5.5.punkts.

[7] Prokurora atzinumā norādīts, ka blakus sūdzība noraidāma, bet pārsūdzētais lēmums atstājams negrozīts šādu apsvērumu dēļ:

[7.1] saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmo un otro daļu neapdzīvojamā telpa Nr.601, Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, ir dzīvokļa īpašums, jo tā kā patstāvīgs nekustamais īpašums daudzdzīvokļu mājā ir nodalīta un sastāv no atsevišķā īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās daļas. Līdz ar to zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pareizi piemērojis 2009.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punktu, kas noteic valsts nodevas aprēķināšanu 6% apmērā no dzīvokļa īpašuma vērtības;

[7.2] blakus sūdzības argumenti par būves galveno lietošanas veidu nevar būt par pamatu apstrīdētā lēmuma atcelšanai, jo tie nemaina neapdzīvojamai telpai noteikto dzīvokļa īpašuma statusu. Turklāt nostiprinājuma lūgumam nav pievienoti dokumenti, kas apliecina blakus sūdzībā norādīto par Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā esošo aktuālo informāciju.

[8] Pārbaudījis lietas materiālus, novērtējis blakus sūdzībā un prokurora atzinumā norādītos argumentus, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka pārsūdzētais lēmums atstājams negrozīts.

[9] Zemesgrāmatu likuma 106.panta otrā daļa noteic, ka par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā maksājamās valsts nodevas apmēru un samaksas kārtību nosaka Ministru kabinets.

[9.1] Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu un īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.punkts (redakcijā, kas stājās spēkā 2013.gada 29.oktobrī) noteic, ka valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā par katru nekustamo īpašumu nosaka šādā apmērā:

5.1. zemes īpašuma vai zemes un būvju īpašuma, vai būvju īpašuma, kura sastāvā ietilpst dzīvojamā māja (tajā skaitā ar to funkcionāli saistītās ēkas un būves), atsavināšana uz līguma vai tiesas lēmuma pamata par izsoles akta apstiprināšanu vai uz tiesas lēmuma pamata par nekustamā īpašuma nostiprināšanu nosolitājam, līdzīpašniekam vai kreditoram – 2% no nekustamā īpašuma vērtības (*euro*);

5.2. zemes un būvju īpašuma vai būvju īpašuma, kura sastāvā ietilpst tikai nedzīvojamā ēka vai nedzīvojamās ēkas un ar tām saistītās inženierbūves, atsavināšana uz līguma vai tiesas lēmuma pamata par izsoles akta apstiprināšanu vai uz tiesas lēmuma pamata par nekustamā īpašuma nostiprināšanu nosolitājam, līdzīpašniekam vai kreditoram – 2% no nekustamā īpašuma vērtības (*euro*), bet ne vairāk kā 42 686,15 *euro*;

5.3. īpašuma atsavināšana uz dāvinājuma līguma pamata – 3% no nekustamā īpašuma vērtības (*euro*);

5.4. nekustamā īpašuma ieguldīšana kapitālsabiedrības pamatkapitālā – 1% no kapitālsabiedrības pamatkapitālā ieguldāmās nekustamā īpašuma ieguldījuma summas (*euro*);

5.5. dzīvokļa īpašuma atsavināšana juridiskai personai, kas veic komercdarbību, uz līguma vai tiesas lēmuma pamata par izsoles akta apstiprināšanu vai uz tiesas lēmuma pamata par nekustamā īpašuma nostiprināšanu nosolītājam, līdzīpašniekam vai kreditoram – 6% no dzīvokļa īpašuma vērtības (*euro*).

Ar šo noteikumu 5.5.punktu palielināts valsts nodevas procentuālās likmes apmērs no 2% uz 6% no īpašuma vērtības noteiktai personai – juridiskai personai, kas veic komercdarbību, un noteiktam īpašuma veidam – dzīvokļa īpašumam, kas izveidots Dzīvokļa īpašuma likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt šo noteikumu 8.punktā noteikts:

„Aprēķinot valsts nodevu, par nekustamā īpašuma vērtību uzskatāms augstākais no šādiem novērtējumiem:

8.1. līgumā norādītā katra nekustamā īpašuma atsavināšanas summa;

8.2. augstāk novērtētā nekustamā īpašuma vērtība, ja slēgts maiņas līgums;

8.3. beztermiņa vai mūžīga maksājuma vērtība, ja slēgts uztura līgums;

8.4. novērtējums, par kādu nekustamo īpašumu iegulda kapitālsabiedrības pamatkapitālā;

8.5. augstākā cena, par kādu nekustamais īpašums nosolīts, ja notikusi izsole, bet ja izsole nav notikusi, – sākumcena;

8.6. katra nekustamā īpašuma kadastrālais (inventarizācijas) novērtējums un mežaudzes vērtība. Nekustamā īpašuma kadastrālais (inventarizācijas) novērtējums ir spēkā neierobežotu laiku, ja tā kadastrālā vērtība nav mainījusies, ko apliecina Nekustamā īpašuma kadastra reģistra izsniegta uzziņa vai elektroniski sagatavota informācija.”

No minēto noteikumu 8.punkta skaidri izriet, ka valsts nodevu, kas diferencēta atkarībā no nekustamā īpašuma iegūšanas veida (pirkuma līgums, dāvinājuma līgums, uztura līgums, mantošana u.c.), aprēķina no atsavinātā īpašuma augstākā novērtējuma.

Lietā nav strīda, ka konkrētajā gadījumā nekustamā īpašuma vērtība, no kuras aprēķināma valsts nodeva, ir nekustamā īpašuma atsavināšanas summa 258 962,67 *euro*, jo tā ir augstākā īpašuma vērtība.

Strīds ir par to, vai uz tiesas lēmuma par izsoles akta apstiprināšanu pamata iegūtais īpašums ir dzīvokļa īpašums, kādēļ valsts nodevas aprēķināšanai piemērojams Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250

„Noteikumi par valsts nodevu un īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punkts.

[9.2] Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmā daļa noteic, ka dzīvokļa īpašums ir dzīvojamā mājā tiesiski nodalīts patstāvīgs nekustamais īpašums. Dzīvokļa īpašums kā lietu kopība sastāv no atsevišķā īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās daļas (*Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta otrā daļa*).

Savukārt atsevišķs īpašums saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 3.pantu ir dzīvojamā mājā esoša būvnieciski norobežota un funkcionāli nošķirta telpa vai telpu grupa, kura kā dzīvoklis, neapdzīvojamā telpa vai mākslinieka darbnīca iezīmēta būves kadastrālās uzmērīšanas lietā.

Atbilstoši Dzīvokļa īpašuma likuma 6.pantam dzīvokļa īpašumu var izveidot uz likuma, tiesas sprieduma, darījuma, tai skaitā testamenta, vai mājas īpašnieka lēmuma pamata. Dzīvokļa īpašumu izveido, sadalot atbilstoši šā likuma noteikumiem zemesgrāmatā ierakstītu dzīvojamo māju kopā ar tai piederīgajām palīgējām, būvēm un zemi. Dzīvokļa īpašums ir nodibināts līdz ar tā ierakstīšanu zemesgrāmatā.

Nolietas materiāliem redzams, ka nekustamais īpašums Krišjāņa Valdemāra ielā 20-601, Rīgā, kadastra numurs 01009086086, kas ierakstīts Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.11224601, sastāv no neapdzīvojamās telpas Nr.601 un 28999/504947 kopīpašuma domājamajām daļām no daudzdzīvokļu mājas un zemes (*lietas 10.-14.lapa*).

Tādējādi, kā to pareizi secināja gan zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis, gan Civillietu tiesu palāta, līdz ar ierakstīšanu zemesgrāmatā ir izveidots dzīvokļa īpašums Dzīvokļa īpašuma likuma izpratnē. Tas nozīmē, ka valsts nodevas aprēķināšanai piemērojama paaugstinātā 6% likme (*Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu un īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punkts*).

Civillietu departaments piekrīt apstrīdētajā lēmumā norādītajam, ka Dzīvokļa īpašuma likums neizdala telpas pēc to lietošanas veida. Līdz ar to blakus sūdzības argumenti, ka iegādātais nekustamais īpašums – neapdzīvojamās telpas Nr.601, Krišjāņa Valdemāra ielā 20, Rīgā, pēc sava izmantošanas veida ir biroja telpas, nevar būt par pamatu lēmuma atcelšanai.

[9.3] Kā redzams nolietas materiāliem, sūdzības iesniedzēja nostiprinājuma lūgumam pievienojusi kvīti par valsts nodevas 5179,25 euro samaksu (*lietas 16.lapa*).

No blakus sūdzības satura izriet, ka valsts nodeva aprēķināta atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu un īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.2.punktam, t.i., 2% no nekustamā īpašuma vērtības (*euro*). Taču šāda valsts nodevas aprēķināšanas kārtība neatbilst likumam, jo, kā jau iepriekš norādīts,

juridiskai personai, kas veic komercdarbību un vēlas nostiprināt zemesgrāmatā īpašuma tiesības uz dzīvokļa īpašumu, ir noteikta paaugstināta valsts nodevas likme – 6% no īpašuma vērtības.

Pārsūdzētajā lēmumā pareizi konstatēts, ka valsts nodeva maksājama 15 537,76 *euro* apmērā (6% apmērā no 258 962,67 *euro*), bet samaksāti tikai 5179,25 *euro*, tādēļ zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pamatoti atstājis nostiprinājuma lūgumu bez ievērības.

[10] Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka Civillietu tiesu palātas lēmums atstājams negrozīts, bet blakus sūdzība noraidāma.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 1.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 16.aprīļa lēmumu atstāt negrozītu, bet SIA „VIHO” blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšana zemesgrāmatā nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai

Nodokļu administrācijas lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes noteiktajā kārtībā.

Tāpat kā Civillikuma 1307.pantā minētais tiesas spriedums, arī nodokļu administrācijas lēmums noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievēdot lēmumu par nodokļu parāda piedziņu zemesgrāmatā (Civillikuma 1307. un 1372.pants, Zemesgrāmatu likuma 44.pants).

Rīgā 2014.gada 30.septembrī

Lieta Nr.SK-2821/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

A.Keišs,

tiesnesis

V.Maksimovs,

tiesnese

I.Garda,

izskatīja rakstveida procesā Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienesta blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 29.maija lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Aizkraukles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 17.marta lēmums.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] SIA „APK Kārba” 2007.gada 14.martā Daudzeses pagasta zemesgrāmatas nodaļā Nr.100000314833 nostiprinātas īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu „Ādu pārstrādes cehs” Daudzeses pagastā, Jaunjelgavas novadā.

[2] Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienests 2014.gada 7.martā Aizkraukles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļā iesniedzis nostiprinājuma lūgumu, kurā lūdzis nostiprināt hipotēku uz nekustamo īpašumu „Ādu pārstrādes cehs” Daudzeses pagastā, Jaunjelgavas novadā. Nostiprinājums pamatots ar Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienesta 2012.gada 22.februāra lēmumu Nr.4.1.1.4/11867 par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu.

[3] Ar Aizkraukles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 17.marta lēmumu nostiprinājuma lūgums atstāts bez ievēribas.

Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis, atsaucoties uz likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.1.panta pirmās daļas 2.punktu, atzinis, ka minētā tiesību norma

neparedz kā nodrošinājumu nodokļu administrācijas lēmuma izpildei ierakstīt zemesgrāmatā hipotēku. Turklāt tiesnesis atzinis, ka Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienesta 2012.gada 22.februāra lēmums Nr.4.1.1.4/11867 par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu nevar kalpot par pamatu hipotēkas nostiprināšanai.

Līdz ar to tiesnesis secinājis, ka nostiprinājuma lūguma iesniedzējs nav izpildījis Zemesgrāmatu likuma 61.panta pirmās daļas 1.punkta prasības, proti, nostiprinājuma lūgumam nav pievienojis dokumentus, kas apstiprina nostiprināmās tiesības.

[4] Par šo lēmumu Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienests iesniedzis sūdzību, kurā lūdzis pārsūdzēto lēmumu atcelt un nostiprinājuma lūgumu nodot jaunai izskatīšanai.

[5] Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 29.maija lēmumu Aizkraukles rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014.gada 17.marta lēmums atstāts negrozīts, bet sūdzība noraidīta. Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

[5.1] Zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmumā ietvertie motīvi ir pareizi un pietiekami, tādēļ tā saskaņā ar Civilprocesa likuma 447.¹panta otro daļu pilnībā pievienojas pārsūdzētā lēmuma motīviem.

[5.2] Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pamatoti secinājis, ka likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.¹panta pirmās daļas 2.punkts paredz nevis hipotēkas, kā tas lūgts nostiprinājuma lūgumā, bet gan ķīlas tiesības atzīmes ierakstīšanu zemesgrāmatā.

[5.3] Sūdzības iesniedzēja arguments, ka zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim, izlemjot jautājumu par hipotēkas nostiprināšanu, bija jāpiemēro Civillikuma 1307.pants, nav pamatots, jo minētā tiesību norma neregulē nodokļu piedziņas tiesiskās attiecības.

[6] Par šo lēmumu Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienests iesniedzis blakus sūdzību, kurā lūdzis pārsūdzēto lēmumu atcelt un nostiprinājuma lūgumu nodot jaunai izskatīšanai turpmāk minēto motīvu dēļ.

[6.1] Apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka konkrētajā gadījumā nav piemērojams Civillikuma 1307.pants, jo minētā tiesību norma vienlīdz ir attiecināma gan uz tiesas spriedumiem, gan arī uz administratīvo iestāžu lēmumiem, tostarp arī uz nodokļu administrācijas lēmumu par nodokļu parāda piedziņu.

[6.2] Tāpat apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi, ka konkrētajā gadījumā nav piemērojams Zemesgrāmatu likuma 5.pants, kas paredz tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā uz administratīvo iestāžu akta pamata, un Civillikuma 1372.pants, kas pieļauj hipotēkas iegūšanu uz nodokļu administrācijas lēmuma pamata bez parādnieka piekrišanas saņemšanas.

[7] Pārbaudījis lēmuma likumību attiecībā uz personu, kas to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti blakus sūdzībā, Civillietu departaments atzīst, ka Civillietu tiesu palātas 2014.gada 29.maija lēmums atceļams.

[8] Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienests, iesniedzot nostiprinājuma lūgumu hipotēkas nostiprināšanai, tam pievienojis nodokļu administrācijas 2012.gada 22.februāra lēmumu Nr.4.1.1.4/11867 par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu. Ar minēto lēmumu Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienests, pamatojoties uz likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 10.panta otrās daļas 5.punktu un likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.panta pirmo un trešo daļu, piedzinis no SIA „APK Kārba” valsts labā nokavētos nodokļu maksājumus 140,62 Ls.

Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 26.panta pirmā daļa noteic, ka „nodokļu maksājumus [...] nodokļu administrācija piedzen bezstrīda kārtībā, pamatojoties uz lēmumu par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu, bet minētā panta trešā daļa noteic, ka nokavētos nodokļu maksājumus piedzen bezstrīda kārtībā, izmantojot šādus līdzekļus: [...] 3) Civilprocesa likuma E daļā noteiktajā kārtībā vērš nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā uz nodokļu maksātāja mantu (kustamo un nekustamo īpašumu, arī uz mantu, kura atrodas pie trešajām personām) [...]”

Minētā likuma 26.panta septītā daļa noteic, ka “lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, un to izpilda: [...] 2) zvērināti tiesu izpildītāji saskaņā ar Civilprocesa likumu un pamatojoties uz lēmumu par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu, ja nodokļu administrācija Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā zvērinātam tiesu izpildītājam ir iesniegusi izpildu dokumentu.”

Civilprocesa likuma 539.panta otrās daļas 2.punkts noteic, ka tiesas spriedumu izpildei noteiktajā kārtībā, ja likumā nav noteikts citādi, izpildāmi arī uz naudas maksājumu vērsti ar valsts varu apveltītu iestāžu un amatpersonu izdoti administratīvie akti, bet minētā likuma 540.panta 3.punkts noteic, ka izpildu dokuments ir uz administratīvā akta pamata izdotie izpildrikojumi (*šā likuma 539.panta otrās daļas 2.punkts*).

Tātad likumdevējs nepārprotami ir pateicis, ka nodokļu administrācijas lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildei paredzētajā kārtībā.

Civillikuma 1307.pants noteic, ka tiesas spriedums, ar ko no parādnieka piespriesta noteikta naudas summa vai cits kāds naudā novērtējams izpildījums noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievēdot spriedumu zemesgrāmatās.

Zemesgrāmatu likuma 44.pants noteic, ka ierakstu veidā uz nekustamu īpašumu nostiprina tiesības, kam pamatā ir tiesisks darījums, tiesas spriedums

vai lēmums, vai administratīvu iestāžu akts, vai kas pastāv uz paša likuma (5.pants) pamata; tāpat nostiprina minēto tiesību pārgrozījumus un dzēsumu.

No minētajām tiesību normām var secināt, ka ierakstu veidā uz nekustamu īpašumu var nostiprināt tiesību, tātad arī ķīlas tiesību (hipotēku), kam pamatā ir administratīvās iestādes akts.

Šāds secinājums atbilst arī juridiskajā literatūrā izteiktajam viedoklim: „Ķīlas tiesības nostiprināšanu zemesgrāmatā var lūgt Valsts ieņēmumu dienests un pašvaldības attiecībā uz tiem nodokļiem un maksājumiem, kurus tie administrē atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 20.panta noteikumiem.” (*Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 184.lpp.*).

Civillikuma 1372.pants noteic, ka ķīlas tiesību ierakstīšana zemesgrāmatās pieļaujama tikai ar iekļātāja piekrišanu, kuru viņš izteicis vai nu ķīlas tiesību nodibinot, vai vēlāk. Šis noteikums neattiecas uz tiem gadījumiem, kad ķīlas tiesību ieraksta uz tiesas sprieduma vai lēmuma pamata.

Juridiskajā literatūrā, komentējot minēto pantu, norādīts, ka „bez īpašnieka piekrišanas nostiprināmas ķīlas tiesības, kas nodibinātas ar likumu, ar tiesas spriedumu vai amatpersonas lēmumu par bezstrīda piespiedu izpildīšanu, kā arī ar testamentu, ja testaments atzīts par stājušos spēkā” (*Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Lietas; Valdījums; Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 227.lpp.*).

Tātad arī minētā tiesību norma paredz ķīlas tiesības (hipotēkas) nostiprināšanu, turklāt bez īpašnieka piekrišanas, kas nodibināta ar amatpersonas lēmumu par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā.

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta nepamatoti atzinusi, ka konkrētajā gadījumā nav piemērojams Civillikuma 1307.pants, jo minētā tiesību norma vienlīdz ir attiecināma gan uz tiesas spriedumiem, gan arī uz administratīvo iestāžu lēmumiem, tostarp arī uz nodokļu administrācijas lēmumu par nodokļu parāda piedziņu.

[9] Rezumējot izklāstīto, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka pārsūdzētais lēmums atceļams.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 1.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

Atcelt Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 29.maija lēmumu un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai.

Lēmums nav pārsūdzams.

VII. Nolēmumi procesuālo tiesību piemērošanas jautājumos

Prasījuma precizēšana apelācijas instances tiesā

Apelācijas instancē iesniegts papildinājums par nomas maksas pieauguma piedziņu par laika posmu pēc pirmās instances tiesas sprieduma ir uzskatāms par prasījuma precizēšanu Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 1.punkta izpratnē, nevis par prasības pamata vai priekšmeta grozīšanu vai prasījuma apmēra palielināšanu, ja prasījums izvirzīts par nomas līguma noslēgšanu, jau pastāvēt piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, ko neviena no pusēm nav apstrīdējusi.

Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punktu par to, ka par jaunu prasījumu nav uzskatāma procentu un pieaugumu pievienošana lietai, šajā gadījumā nav pamata piemērot, jo Civillikumā ietvertās tiesību normas attiecībā uz nomu pieauguma statusu nomas maksai neparedz (Civilprocesa likuma 418.panta 1. un 3.punkts).

Rīgā 2014.gada 5.februārī

Lieta Nr.SKC-4/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments paplašinātā sastāvā:

tiesnese referente

E.Vernuša,

tiesnese

A.Briede,

tiesnese

V.Cīrule,

tiesnese

A.Čerņavska,

tiesnesis

A.Laviņš,

tiesnesis

N.Salienieks,

tiesnesis

K.Torgāns,

izskatīja rakstveida procesā E.B. pārstāvja kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 2.novembra spriedumu E.B. prasībā pret SIA „Texoblock” par nomas līguma noslēgšanu, nomas maksas parāda un atlīdzības par zemes dziļu izmantošanu piedziņu un SIA „Texoblock” preprasību pret E.B. par zemes nomas līguma noslēgšanu.

Aprakstošā daļa

[1] E.B. cēlis prasību (ar papildinājumiem un precizējumiem) pret SIA „Texoblock” (pirms nosaukuma maiņas – SIA „Ogres būvplastmasa”), kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1036., 1042., 2120., 2123.pantu, likuma „Par zemes dzīlēm” 1., 3., 8.pantu, lūdzis tiesu: 1) atzīt faktu, ka pušu starpā pastāv piespiedu nomas tiesiskās attiecības saistībā ar zemes gabalu [adrese 1] 5A ar kadastra Nr. [numurs 1] 33 018 m² platībā;

2) atzīt faktu, ka atbildētāja izmanto prasītājam piederošās zemes dzīles;

3) uzlikt atbildētājai par pienākumu viena mēneša laikā noslēgt ar prasītāju zemes nomas līgumu atbilstoši prasības pieteikumam pievienotajiem 2008.gada nomas līguma projekta noteikumiem, nosakot, ka nomas līguma priekšmets ir zemes gabals [adrese 1] 5A ar kadastra Nr. [numurs 1] 33018 m² platībā, kura robežas iezīmētas Valsts zemes dienesta 1998.gada 28.maijā apstiprinātajā zemes robežu plānā, nomas maksa ir 5% apmērā no zemes gabala kadastrālās vērtības gadā un līguma termiņš ir 3 gadi līdz 2010.gada 31.decembrim;

4) piedzīt no atbildētājas zemes nomas maksas parādu par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 31.decembrim 13 679,50 Ls un atlīdzību par zemes dzīļu – ūdens – lietošanu par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 31.decembrim 2697 Ls, kopā 16 376,50 Ls. Prasības papildinājumos lūgts piedzīt zemes nomas maksu līdz 2009.gada 30.septembrim 16642,18 Ls.

Prasības pieteikumā norādīti šādi argumenti.

[1.1] Prasītājam pieder zemes nekustamais īpašums [adrese 2] 9, ar kadastra Nr.[numurs 1], reģistrēts Ogres pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.1006, sastāvošs no pieciem zemes gabaliem 84 462 m² platībā, kas laika gaitā sadalīts vairākos nekustamos īpašumos. SIA „Texoblock” pieder ēku nekustamais īpašums [adrese 3] 5, ar kadastra Nr.[numurs 2], reģistrēts Ogres pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.2054. Zemesgrāmatā ierakstīts, ka ēkas saistītas ar prasītājam piederošo zemes gabalu [adrese 2] 9 ar kadastra Nr.[numurs 1].

[1.2] Starp prasītāju kā iznomātāju un SIA „Texoblock” kā nomnieku 1998.gada 8.decembrī noslēgts zemes gabala [adrese 2] 933 018 m² platībā, kura robežas iezīmētas Valsts Zemes dienesta 1998.gada 28.maijā apstiprinātajā zemes robežu plānā, nomas līgums uz laiku līdz 2001.gada 7.jūlijam, nosakot nomas maksu 5% gadā no zemes gabala kadastrālās vērtības jeb 1188,65 Ls. Līgumslēdzēji 2001.gada 6.jūlijā noslēguši jaunu zemes nomas līgumu par to pašu zemes gabalu un par to pašu nomas maksu uz laiku līdz 2004.gada 7.jūlijam.

Pēc nomas līguma termiņa izbeigšanās jauns nomas līgums nav noslēgts, bet piespiedu nomas tiesiskās attiecības turpinājušās. Atbildētāja no 2005.gada

janvāra pārtraukusi maksāt par zemes lietošanu, kaut gan saskaņā ar Civillikuma 2123.pantu pieņemams, ka agrākie nomas noteikumi nav grozīti.

[1.3] Zemes nekustamā īpašuma [adrese 2] 9 sadalīšanas rezultātā izveidots nekustams īpašums [adrese 1] 5A ar kadastra Nr.[numurs 1] 43 646 m² platībā, reģistrēts Ogres pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.100000227476, kas ir atbildētājas lietošanā esošais zemes gabals. Tā sastāvā ir zemes gabals 31 782 m², kura lietošanas mērķis ir rūpnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūve, un zemes gabals 11864 m² platībā, kurā atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorija.

Atbildētāja kopš 2004.gada, nesaņemot prasītāja piekrišanu un nemaksājot viņam atlīdzību, komerciālām vajadzībām lieto prasītājam piederošos zemes dzīļu resursus, konkrēti, ūdeni. Kā izriet no Latvijas Republikas Valsts vides dienesta sniegtās informācijas, atbildētāja ir saņēmusi ūdens resursu lietošanas atļauju un 2005.–2008.gadā izmantojusi 10 788 kubikmetrus ūdens, par ko piedzenama atlīdzība 2697 Ls. Atlīdzība aprēķināta, ņemot vērā Ogres pašvaldības noteikto dzeramā ūdens izmantošanas tarifu 0,25 Ls/kubikmetrā.

[2] SIA „Texoblock” cēlusi pretprasību, kurā, pamatojoties uz Civillikuma 1036., 2123.pantu, likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 14.panta 1.punktu, lūgusi tiesu uzlikt prasītājam par pienākumu noslēgt ar SIA „Texoblock” zemes nomas līgumu, ievērojot šādas būtiskās nomas līguma sastāvdaļas:

1) nomas līguma priekšmets atbilstoši 1998.gada 25.septembra nomas zemes robežu noteikšanas aktam – reāli lietotā rūpnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūves zonējuma zeme 33 018 m² platībā, kas sastāv no teritorijas 31 782 m² [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr.[numurs 1], un teritorijas 1236 m² [adrese 4] , ar kadastra Nr.[numurs 3], saskaņā ar 2008.gada 8.aprīļa robežu dalīšanas skici;

2) nomas maksa 5% apmērā no zemes gabala kadastrālās vērtības gadā, kas pretprasības celšanas dienā ir 6088,42 Ls;

3) līgums tiek noslēgts uz nenoteiktu laiku.

Pretprasībā norādīts, ka pušu starpā tiešām pastāv zemes 33 018 m² platībā piespiedu nomas tiesiskās attiecības, taču nevar piekrist argumentam, ka nomājamais zemes gabals sakrīt ar jaunizveidotā nekustamā īpašuma [adrese 1] 5A robežām. Reāli tiek lietota rūpnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūves zonējuma zeme 31 782 m² [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr.[numurs 1], un zeme 1236 m² [adrese 4], ar kadastra Nr.[numurs 3], bet netiek izmantota īpaši aizsargājamās dabas teritorija 11 864 m² [adrese 1] 5A. Piedāvājot nomāt tikai daļu no reāli izmantotā zemes gabala, tiek aizskartas atbildētājas tiesības lietot tai piederošās ēkas un būves, kas ir pretēji Civillikuma 2131.pantā noteiktajam.

Tā kā pušu starpā pastāv piespiedu nomas tiesiskās attiecības, ir tiesisks pamats noslēgt beztermiņa zemes nomas līgumu. Nav pamata uzlikt par pienākumu noslēgt konkrēta satura nomas līgumu. Vienošanās neesamības gadījumā tiesas kompetencē ir līguma būtisko sastāvdaļu – līguma priekšmeta, termiņa un nomas maksas – noteikšana. Pārējās pušu attiecības ir vērtējamas saskaņā ar Civillikuma noteikumiem. Likums neparedz līgumus, kurus ir taisījusi tiesa, jo līgums ir tā dalībnieku saskanīgs gribas izteikums, kurā griba ir radusies brīvi.

[3] Ar Ogres rajona tiesas 2009.gada 1.oktobra spriedumu prasība apmierināta daļēji.

Tiesa atzinusi, ka pušu starpā pastāv zemes gabala [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr. [numurs 1], 31 782 m² platībā un zemes gabala [adrese 4], ar kadastra Nr. [numurs 3], 1236 m² platībā nomas tiesiskās attiecības; piedzinusi no atbildētājas zemes nomas maksu par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 30.septembrim 5 % apmērā no nomājamo zemes gabalu kadastrālās vērtības 16 642,18 Ls.

Tiesa noraidījusi prasību daļā, kurā lūgts atzīt, ka atbildētāja izmanto prasītājam piederošās zemes dzīles, un piedzīt maksu par zemes dziļu izmantošanu.

Tiesa apmierinājusi SIA „Texoblock” pretprasību – uzlikusi par pienākumu prasītājam noslēgt ar SIA „Texoblock” zemes nomas līgumu, nosakot zemes nomas līguma priekšmetu – zemes gabalu [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr. [numurs 1], 31 782 m² platībā, kura robežas noteiktas 1998.gada 25.septembra zemes robežu noteikšanas aktā, un zemes gabalu [adrese 4], ar kadastra Nr. [numurs 3], 1236 m² platībā atbilstoši 2008.gada 8.aprīļa robežu dalīšanas skicei, ar nomas maksu 5% apmērā no nomājamo zemes gabalu kadastrālās vērtības gadā. Tiesa noteikusi, ka nomas līgums noslēdzams uz nenoteiktu laiku.

No SIA „Texoblock” par labu prasītājam tiesa piedzinusi tiesāšanās izdevumus Ls 456,27, par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 11,24 Ls, no E.B. par labu SIA „Texoblock” tiesa piedzinusi tiesāšanās izdevumus 462,24 Ls, par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 9,24 Ls.

[4] Apelācijas sūdzību iesniegusi prasītāja pārstāve par spriedumu daļā, ar kuru tiesa: 1) atzinusi, ka pušu starpā pastāv zemes gabala [adrese 4] 1236 m² platībā nomas tiesiskās attiecības; 2) noraidījusi prasību daļā, kurā lūgts atzīt, ka atbildētāja nesankcionēti izmantojusi prasītājam piederošās zemes dzīles, un piedzīt atlīdzību par zemes dziļu izmantošanu 2697 Ls; 3) apmierinājusi pretprasību un uzlikusi par pienākumu prasītājam noslēgt ar SIA „Texoblock” beztermiņa nomas līgumu par zemes gabaliem [adrese 4], ar kadastra Nr.[numurs 1], 1236 m² platībā un [adrese 1] 5A, ar kadastra

Nr.[numurs 1], 31782 m² platībā saskaņā ar 2008.gada 8.aprīļa skici, kā arī daļā, ar kuru tiesa piedzinusi no E.B. par labu SIA „Texoblock” tiesāšanās izdevumus 462,24 Ls un par labu valstij ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 9,24 Ls.

[5] Apelācijas tiesvedības laikā E.B. pārstāvis iesniedzis prasības pieteikuma papildinājumus, kuros lūgts piedzīt no SIA „Texoblock” nomas maksas pieaugumu par laiku no 2009.gada 1.oktobra līdz 2010.gada 31.decembrim 3755,51 Ls. Papildinājumos norādīts, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punktu lūgums piedzīt nomas maksas parādu par tiesvedības laiku līdz 2010.gada 31.decembrim nav uzskatāms par jaunu prasījumu un ir pieņemams izskatīšanai apelācijas instancē, jo tāds jau bija izteikts pirmās instances tiesā. Prasītāja ieskatā, nomas līgums noslēdzams uz laiku, ne ilgāku par 5 gadiem.

[6] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 2.novembra spriedumu daļēji apmierināta prasība un pretprasība.

Tiesa atzinusi, ka starp prasītāju kā iznomātāju un SIA „Texoblock” kā nomnieku pastāv zemes gabala 31 782 m² platībā [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr.[numurs 1], piespiedu nomas tiesiskās attiecības; uzlikusi par pienākumu E.B. un SIA „Texoblock” nekavējoties noslēgt zemes nomas līgumu uz nenoteiktu laiku ar šādiem būtiskajiem noteikumiem: nomas līguma priekšmets – zemes gabals 31 782 m² platībā [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr.[numurs 1], kura robežas iezīmētas valsts SIA „Latvijas Valsts mērnieks” 2011.gada 10.oktobrī izstrādātajā plānā, atņemot „zaļo zonu” 1236 m² platībā, nomas maksa – 5% no iznomātā zemes gabala kadastrālās vērtības gadā.

Tiesa atzinusi, ka SIA „Texoblock” līdz 2008.gada 31.decembrim izmantojusi prasītājam piederošās zemes dzīles – ieguvusi pazemes ūdeni – un piedzinusi no SIA „Texoblock” par labu prasītājam atlīdzību par zemes dziļu izmantošanu 539,40 Ls. Tiesa atstājusi bez izskatīšanas prasību daļā par nomas maksas pieauguma piedziņu. Pārējā daļā prasību un pretprasību tiesa noraidījusi.

Tiesa noteikusi prasītājam tiesības saņemt likumiskos 6% gadā no nesamaksātās atlīdzības summas par laiku līdz sprieduma izpildei.

Tiesa piedzinusi no SIA „Texoblock” par labu E.B. tiesāšanās izdevumus 751,65 Ls, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 1,09 Ls. Savukārt no E.B. tiesa piedzinusi valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 10,33 Ls. Spriedumā norādīti tālāk minētie argumenti.

[6.1] Apelācijas kārtībā nav pārsūdzēts pirmās instances tiesas spriedums daļā, kurā apmierināta prasība par nomas maksas parāda piedziņu, līdz ar to spriedums šajā daļā ir stājies likumīgā spēkā un apelācijas kārtībā nav pārskatāms.

Vadoties no Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punkta, saskaņā ar kuru prasītājs ir tiesīgs palielināt prasījuma apmēru, iekams nav uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības, E.B. apelācijas instances tiesā vairs nav iespējams pievienot pieaugumu prasībai par nomas maksas piedziņu, un prasījums par pieauguma piedziņu atstājams bez izskatīšanas.

[6.2] No apelācijas sūdzības izriet, ka lietā ir palicis strīds ne tikai par nomājāmām platībām, bet arī par nomas līguma termiņu – E.B. uzskata, ka nomas līgums noslēdzams uz laiku, ne ilgāku par 5 gadiem, savukārt SIA „Texoblock” – ka nomas līgums noslēdzams uz nenoteiktu laiku.

[6.3] SIA „Texoblock” atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmajai daļai nav pierādījusi, ka apbūvei vai ēku uzturēšanai un apsaimniekošanai tai piešķirts lietošanā zemes gabals 1236 m² platībā, kas šobrīd ietilpst zemes nekustamā īpašuma [adrese 4], ar kadastra Nr.[numurs 3], sastāvā. Lietā nav pierādījumu, ka minētais zemes gabals jebkad ticis piešķirts SIA „Texoblock” lietošanā saimnieciskās darbības veikšanai, turklāt SIA „Texoblock” šo zemes gabalu nomāt nevēlas, tādējādi nav pamata to nomāt piespiedu kārtā, īpaši ņemot vērā, ka attiecībā uz šādu teritoriju lietošanu likumā ir noteikti ierobežojumi. Līdz ar to nav pamata uzlikt prasītājam par pienākumu iznomāt SIA „Texoblock” zemes gabalu [adrese 4], ar kadastra Nr.[numurs 3], 1236 m² platībā.

Piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām konkrēts termiņš nav nosakāms. Nav pamatots secinājums, ka, noslēdzot nomas līgumu uz nenoteiktu laiku, tiek aizskartas iznomātāja tiesības saņemt patiesu nomas maksu par viņa zemes lietošanu. Ja iznomātājs konstatējis, ka tiesas noteiktā nomas maksa vairs nav patiesa atlidzība par zemes lietošanu, pastāv iespēja prasīt nomas maksas grozīšanu, bet gadījumā, ja puses nevar vienoties par jaunu nomas maksu, celt attiecīgu prasību tiesā.

Tādējādi starp pusēm pastāv zemes gabala 31 782 m² platībā [adrese 1] 5A piespiedu nomas tiesiskās attiecības un pusēm uzliekams pienākums nekavējoties noslēgt zemes nomas līgumu uz nenoteiktu laiku ar šādiem būtiskajiem noteikumiem: nomas līguma priekšmets – zemes gabals 31 782 m² platībā [adrese 1] 5A, ar kadastra Nr. [numurs 1], kura robežas iezīmētas valsts SIA „Latvijas Valsts mērnieks” 2011.gada 10.oktobrī izstrādātajā aktualizētajā plānā, atņemot „zaļo zonu” 1236 m² platībā, un nomas maksa – 5% apmērā no iznomātā zemes gabala kadastrālās vērtības gadā.

[6.4] Lietā nav strīda par to, ka SIA „Texoblock” 2005.–2008.gadā ir ieguvusi pazemes ūdeni no artēziskās akas, kas atrodas uz prasītājam piederošās zemes, kā arī par iegūtā ūdens apjomu – 10788 kubikmetri. Nav strīda arī par to, ka ūdens iegūts bez saskaņošanas ar E.B.

Saskaņā ar Civillikuma 1042., 1043.pantu, likuma „Par zemes dzilēm” 3.panta pirmo daļu zemes īpašnieks var vai nu pats izmantot zemes dzīles,

vai vienoties ar citu personu par zemes dziļu izmantošanas tiesību nodošanu, noslēdzot attiecīgu atlīdzības vai bezatlīdzības līgumu, kam būtu jābūt obligātam priekšnoteikumam zemes dziļu izmantošanas atļaujas saņemšanai likuma „Par zemes dziļēm” noteiktajā kārtībā. Tas, ka SIA „Texoblock” ūdens ieguves atļauju ir saņēmusi bez līguma uzrādīšanas, kur noteiktas tiesības izmantot zemes dzīles, nenozīmē to, ka šāda vienošanās ar zemes īpašnieku nav nepieciešama un ka zemes īpašnieks ir zaudējis tiesības iegūt atlīdzību. Nav pamatots SIA „Texoblock” apsvērums, ka, lai nodotu citai personai zemes dziļu izmantošanas tiesības, arī pašam zemes īpašniekam ir jāsaņem attiecīga atļauja, jo likums „Par zemes dziļēm” šādu noteikumu neparedz. No minētā likuma 10.panta izriet, ka atļauja ir jāsaņem zemes dziļu izmantotājam (šajā gadījumā – pazemes ūdens ieguvējam). Prasītājs, nosakot piedzenamo atlīdzību par pazemes ūdens izmantošanu, ir piemērojis ar Ogres novada domes 2005.gada 9.jūnija lēmumu noteikto dzeramā ūdens ražošanas, pārvaldes un realizācijas tarifu 0,25 Ls/kubikmetrā. Minētais pašvaldības noteiktais tarifs var tikt izmantots kā kritērijs atlīdzības noteikšanai, bet lietā nav pierādījumu, ka SIA „Texoblock” ieguvusi tieši dzeramo ūdeni un sev piegādājusi. Patiesa un samērīga atlīdzība par pazemes ūdens izmantošanu konkrētajā gadījumā būs 0,05 Ls/kubikmetrā jeb 539,40 Ls par izmantotajiem 10 788 kubikmetriem.

[7] Kasācijas sūdzību iesniedzis prasītāja pārstāvis par spriedumu daļā, ar kuru apmierināta SIA „Texoblock” pretpasība, noraidīta un atstāta bez izskatīšanas E.B. prasība. Prasītājs lūdz to atcelt un nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Kasācijas sūdzībā norādi šādi argumenti.

[7.1] Tiesa, atstājot bez izskatīšanas prasības papildinājumus sakarā ar civiltiesisko pieaugumu, pieļāvusi Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punkta, 426.panta pirmās daļas, 430.panta trešās daļas pārkāpumu. Iesniedzot prasības pieteikumu pirmās instances tiesā, prasītājs lūdza atzīt un nodibināt nomas tiesiskās attiecības ar atbildētāju līdz 2010.gada 31.decembrim. Arī apelācijas instances tiesā iesniegtie papildinājumi bija vērsti uz nomas maksas parāda piedziņu no 2009.gada 1.oktobra, kad spriedumu pasludinājusi pirmās instances tiesa, līdz 2010.gada 31.decembrim, kā prasītājs jau sākotnēji bija lūdzis atzīt nomas tiesiskās attiecības. Tādējādi ir pamats secinājumam, ka jau sākotnēji prasības priekšmetā bija iekļauts minētais laika posms. Līdz ar to nepamatots ir apelācijas instances tiesas secinājums par apelācijas sūdzības robežu pārkāpšanu.

Tiesai bija jāpiemēro Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punkts. No minētās tiesību normas secināms, ka lietas izskatīšanas laikā radušies civiltiesiskie pieaugumi ir pievienojami un izskatāmi apelācijas instances tiesā. Turklāt iesniegtais prasības pieauguma aprēķins balstīts uz aprēķinu,

kuru par pamatotu atzinusi pirmās un apelācijas instances tiesa – 5% gadā no zemes kadastrālās vērtības par laiku no 2009.gada 1.oktobra līdz 2010.gada 31.decembrim. Arī šeit nekādas prasības priekšmeta sastāvdaļas nav grozītas.

Tiesa nav piemērojusi Civillikuma 2141.pantu un pieļāvusi Civilprocesa likuma 1.panta pirmās daļas pārkāpumu. Prasītājs likuma noteiktā kārtībā un termiņā bija vērsies tiesā ar prasības papildinājumiem, nepārkāpjot sākotnējās prasības priekšmeta robežas un piemaksājot likumā noteikto valsts nodevu.

[7.2] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 6. un 7.punktu un nav piemērojusi Civillikuma 2120.pantu, nosakot objektīvu un taisnīgu nomas maksu nākamajam nomas periodam, pie nosacījuma, ka nomas līgums jāslēdz uz nenoteiktu laiku.

[7.3] Tiesa bez ievēribas atstājusi faktu, ka uz prasītāja zemes daļas [adrese 1] 5A „zaļajā zonā” 1236 m² platībā atrodas atbildētājam piederošās inženierbūves.

[7.4] Samazinot par piecām reizēm kompensācijas apmēru par izlietotajiem pazemes ūdeņiem, apelācijas instances tiesa pārkāpusi taisnīgas atlīdzības principu, kas ietverts Civillikuma 1635., 1775., 1779.pantā.

[7.5] Tiesa, uzliekot par pienākumu noslēgt nomas līgumu uz nenoteiktu laiku ar fiksētu atlīdzību 5% apmērā no kadastrālās vērtības gadā, nav piemērojusi Civillikuma 2120.panta nosacījumus, kas nomas maksu paredz kā patiesu atlīdzību par lietas lietošanu.

[8] Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniegusi SIA „Texoblock”, norādot, ka tiesa nav pieļāvusi procesuālo tiesību normu pārkāpumu un materiālās tiesību normas piemērojusi atbilstoši lietas faktiskajiem apstākļiem.

[9] Ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta senatoru kolēģijas 2013.gada 26.marta lēmumu ierosināta kasācijas tiesvedība sakarā ar prasītāja pārstāvja kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru tiesa atstājusi bez izskatīšanas prasību daļā par nomas maksas pieauguma piedziņu. Pārējā daļā senatoru kolēģija atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību.

Motīvu daļa

[10] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums daļā, ar kuru tiesa atstājusi bez izskatīšanas prasību par nomas maksas parāda līdz 2010.gada 31.decembrim piedziņu, ir atceļams un lieta šajā daļā nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[11] Pirmās instances tiesa atzina, ka pušu starpā pastāv zemes gabala [adrese 1] 5A 31782 m² platībā un zemes gabala [adrese 4] 1236 m² platībā nomas tiesiskās attiecības, un piedzinusi no atbildētājas zemes nomas maksu par laiku no 2005.gada 1.janvāra līdz 2009.gada 30.septembrim, tas ir, līdz pirmās instances tiesas spriedumam, 5% no nomājamo zemes gabalu kadastrālās vērtības gadā, kopā 16 642,18 Ls.

Tiesa arī uzlikusi par pienākumu prasītājam noslēgt ar SIA „Texoblock” zemes nomas līgumu par minētajiem zemes gabaliem uz nenoteiktu laiku ar nomas maksu 5 % no nomājamo zemes gabalu kadastrālās vērtības gadā.

Savukārt apelācijas instances tiesa spriedumā atzina, ka apelācijas instances tiesā izskatāms strīds par to, vai nomas tiesiskās attiecības aptver arī zemes gabalu 1236 m² platībā, kā arī strīds par nomas līguma termiņu.

[12] Atstājot bez izskatīšanas prasību daļā par nomas maksas parāda pieauguma piedziņu, tiesa norādījusi, ka, pirmkārt, pirmās instances tiesas spriedums šajā daļā nav pārsūdzēts. Otrkārt, saskaņā ar Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punktu prasītājs ir tiesīgs rakstveidā grozīt prasības pamatu vai priekšmetu vai palielināt prasījumu apmēru, iekams nav uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības. Ievērojot minētos argumentus, tiesa atzinusi, ka apelācijas instances tiesā vairs nav iespējams pievienot prasībai pieaugumu par nomas maksas parāda piedziņu, tāpēc šāds prasījums atstājams bez izskatīšanas.

Civillietu departamenta ieskatā, šāds tiesas secinājums, ievērojot lietas konkrētos apstākļus, nav pamatots.

[12.1] Kā redzams no lietas materiāliem, prasītājs jau pirmās instances tiesā 2008.gada 13.novembrī ir iesniedzis prasības papildinājumus, kuros lūgts uzlikt par pienākumu atbildētājai noslēgt zemes nomas līgumu atbilstoši pievienotajam nomas līguma projektam, kurā līguma termiņš paredzēts 3 gadi, proti, līdz 2010.gada 31.decembrim. Pirmās instances tiesā 2009.gada 17.septembrī iesniegts parāda pieauguma aprēķins par laiku līdz 2009.gada septembrim, ko tiesa ir pieņēmusi un noteikusi nomas maksas parāda lielumu uz lietas izskatīšanas dienu pirmajā instancē, tas ir, 2009.gada 1.oktobrī.

Kā jau iepriekš minēts, viens no apelācijas instances tiesas argumentiem, atstājot prasību daļā bez izskatīšanas, ir tas, ka prasītājs nav pārsūdzējis pirmās instances spriedumu par nomas maksas parāda piedziņu. Nav strīda, ka konkrēti par piedzīto summu līdz pirmās instances tiesas spriedumam prasītājs apelācijas sūdzībā nekādus iebildumus nav izvirzījis, jo piedzītā summa viņu apmierināja. Turklāt, kā norādīts kasācijas sūdzībā, tiesu praksē nav iedibināts, ka nomas maksu tiesa piedzen par laiku uz priekšu no sprieduma taisīšanas.

Tomēr konkrētajā gadījumā jāņem vērā, ka prasītājs pārsūdzēja spriedumu daļā par nomas līguma termiņu. Minētais ir saistīts arī ar laiku, par kādu

maksājama nomas maksa, un apelācijas sūdzībā prasītājs lūdza prasību apmierināt. Turklāt nomas līguma termiņu pirmās instances tiesa noteica uz nenoteiktu laiku, nevis aprobežoja ar dienu, kad taisīts pirmās instances tiesas spriedums. Tādējādi, ievērojot izveidojušos situāciju, apelācijas instances tiesas arguments, ka nav pārsūdzēts spriedums daļā par nomas parāda piedziņu, pēc būtības ir nepareizs. Apelācijas instances tiesai, izskatot lietu, bija iespējams šo jautājumu precizēt.

[12.2] Prasītājs 2011.gada 7.februārī iesniedzis apelācijas instances tiesā prasības papildinājumu sakarā ar civiltiesisko pieaugumu. Tiesa, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punktu, atzina, ka nav iespējams pievienot pieaugumu prasībai par nomas maksas piedziņu. Minētā tiesību norma noteic, ka prasītājs ir tiesīgs rakstveidā grozīt prasības pamatu vai priekšmetu vai palielināt prasījumu apmēru, iekams nav uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības. Savukārt Civilprocesa likuma 418.panta pirmā daļa noteic, ka apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, ietverot jaunus prasījumus, kas nav celti pirmās instances tiesā. Tajā pašā laikā šā panta otrajā daļā noteikti gadījumi, kad nav uzskatāms, ka apelācijas sūdzībā ietverti jauni prasījumi.

Prasītājs, iesniedzot papildinājumus prasībai, tieši ir atsaucies uz minēto tiesību normu, ko apelācijas instances tiesa nav vērtējusi.

Nav strīda par to, ka apelācijas instancē nedrīkst grozīt prasības priekšmetu vai pamatu. Civillietu departamenta ieskatā, izskatāmajā lietā nevar runāt par prasības priekšmeta vai pamata grozišanu. Prasība ir celta par piespiedu nomas tiesisko attiecību pastāvēšanas atzīšanu, par pienākuma uzlikšanu noslēgt nomas līgumu, nosakot nomas maksu un līguma termiņu, jo atbildētājam piederošas ēkas aizņem daļu prasītāja zemes, tādējādi atbildētāja izmanto šo zemi, bet nemaksā nomas maksu.

Arī apelācijas sūdzībā tiek lūgts izšķirt strīdu par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata, tostarp arī par nomas maksas parāda piedziņu, jo apelācijas sūdzības argumentos tiek sasaistīts nomas līguma termiņš un nomas maksas apmērs.

Kasācijas sūdzībā pamatoti norādīts, ka prasītājs jau pirmās instances tiesā iesniedza prasības papildinājumus, proti, pievienoja līguma projektu, kurā norādīts līguma darbības termiņš 2010.gada 31.decembris, kā arī prasība tika papildināta par nomas maksas parāda piedziņu līdz 2009.gada septembrim, ievērojot tiesvedības laiku pirmās instances tiesā. Šādā aspektā arī pirmās instances tiesa apmierināja prasību, proti, piedzina nomas maksas parādu līdz 2009.gada 30.septembrim. Kā jau minēts iepriekš, prasītājs nepārsūdzēja spriedumu konkrēti par piedzīto nomas maksas parāda summu uz 2009.gada 30.septembri, jo tas, pirmkārt, atbilda viņa prasījumam, otrkārt, viņš apzinājās,

ka uz priekšu nav iespējams piedzīt nomas maksu, treškārt, viņš spriedumu pārsūdzēja attiecībā uz līguma termiņu, kas ir saistīts arī ar nomas maksas piedziņu situācijā, kad atbildētāja labprātīgi nomas maksas maksājumus nekārtoja.

Apelācijas instances tiesā iesniegtajos papildinājumos prasītājs lūdza tiesu, izskatot lietu pēc būtības, piedzīt nomas maksas parādu par laiku līdz 2010.gada 31.decembrim, tas ir, par laiku, kāds norādīts līguma projektā kā līguma termiņš.

Civillietu departamenta ieskatā, ievērojot konkrētās lietas apstākļus, nav pamata atzīt, ka prasītājs apelācijas instances tiesā attiecībā uz nomas maksu būtu izvirzījis jaunu prasījumu. Izteiktais lūgums piedzīt nomas maksas parādu līdz 2010.gada 31.decembrim šajā gadījumā atzīstams par prasījuma precizēšanu, kas atbilst Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 1.punktam, kur noteikts, ka par jaunu prasījumu nav uzskatāma prasījumu precizēšana.

[12.3] Pēc vispārējā principa katra lieta apspriežama pēc apstākļiem, kādi bija prasības celšanas laikā. Ņemot vērā Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punktu, secināms, ka, izskatot lietu, tiesai jāņem vērā tie prasības pamatojumā norādītie apstākļi, kas notikuši līdz lietas izskatīšanai pēc būtības. Minētais izriet arī no šā likuma 418.panta pirmās daļas.

Civilprocesalikumā nav dots skaidrojums jēdzienam „prasības precizēšana”. Latviešu valodas vārdnīcā skaidrots: precizēt – panākt, ka (kas) kļūst precīzs, precīzāks, precizēt datus, precizēt savu agrāko izteikumu (*Latviešu valodas vārdnīca: 30000 pamatvārdu un to skaidrojumi. Rīga: Avots, 2006, 1210.lpp.*).

Izskatāmajā lietā apstākļi, kas veido prasības pamatu, gan pirmās, gan otrās instances tiesā faktiski ir tie paši – proti, atbildētāja lieto prasītājam piederošu zemi, bet atbildētāja nemaksā nomas maksu, un puses nevar labprātīgi vienoties par līguma noteikumiem, un tādēļ prasītājs nesaņem nomas maksu par zemes gabala lietošanu jau no 2005.gada. Prasītājs jau savā sākotnējā prasībā ir lūdzis piedzīt nomas maksas parādu, tiesvedības laikā palielinot šo prasību sakarā ar laika tecējumu. Tieši šā iemesla dēļ ir iesniegti papildinājumi arī apelācijas instances tiesā, turklāt prasītājs nelūdza piedzīt tiesvedības gaitā pieaugušo nomas maksas parādu līdz otrās instances tiesas spriedumam, bet gan atbilstoši savā sākotnējā prasībā izvirzītajam priekšlikumam par nomas līguma termiņu – līdz 2010.gada 31.decembrim.

Ievērojot minēto, ir pamats uzskatīt, ka konkrētais gadījums pēc būtības atbilst „precizējuma” jēdzienam, jo prasītājs apelācijas instances tiesā precizē savu agrāko prasījumu, kas sakarā ar tiesvedību ir mainījies.

Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas normās iekļautā jēga ir nepieļaut tādu prasību, kuras iespējams izskatīt vienā tiesvedībā, sadalīšanu atsevišķās sīkākās prasībās, tādā veidā arī ievērojot procesuālās ekonomijas principu,

kas attiecas arī uz izskatāmo lietu. Līdz ar to Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 1.punkts par prasības precizējumu ir attiecināms uz prasības papildinājumu par nomas maksas parāda piedziņu apelācijas instances tiesā par laiku līdz 2010.gada 31.decembrim, jo šāds tulkojums atbilst gan Civilprocesa likuma, gan tieši šā likuma 418.panta otrās daļas jēgai. Civilprocesa uzdevums ir nodrošināt pareizu un ātru lietu izskatīšanu.

Turklāt minētais prasības papildinājums nekādā ziņā neiespaido atbildētājas tiesības, jo, ja arī atbildētājam ir iebildumi par nomas maksas piedziņu attiecībā uz laika posmu pēc pirmās instances tiesas sprieduma, tos ir iespējams izteikt apelācijas instances tiesā, kas atbilstoši Civilprocesa likuma 426.pantam lietu izskata pēc būtības.

Tādējādi, izvirzot prasījumu par nomas līguma noslēgšanu, jau pastāvot piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, ko neviena no pusēm nav apstrīdējusi, pieprasītās nomas maksas piedziņa, kas neapšaubāmi palielinās lietas izskatīšanas laikā, ir uzskatāma par prasījuma precizēšanu Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 1.punkta izpratnē.

Pretrējā gadījumā strīdā par nomas maksas parāda piedziņu prasības apmierināšanas gadījumā parāds tiks piedzīts līdz pirmās instances tiesas sprieduma dienai. Neskatoties uz to, ka spriedums var tikt pārsūdzēts un tiesvedība turpināsies vēl divās instancēs, prasītājam pēc pirmās instances tiesas sprieduma ir jāceļ atkal jauna prasība par nomas maksas piedziņu par laiku no pirmās instances tiesas sprieduma, kas ir pretrunā procesuālās ekonomijas principam.

[13] Prasītājs kasācijas sūdzībā norādījis, ka tiesa, atstājot bez izskatīšanas prasību daļā par nomas maksas parāda pieaugumu, nav piemērojusi Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punktu, kur noteikts, ka par jaunu prasījumu nav uzskatāma procentu un pieaugumu pievienošana lietai. Civilprocesa likuma 418.pantā nav atklāts jēdziena „pieaugums” saturs. Taču kā norādīts tiesību doktrīnā, „attiecībā uz procentiem un pieaugumiem jāvadās no Civillikuma” (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹nodaļa*). *Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 708.lpp.*). Savukārt Civillikumā ietvertās tiesību normas attiecībā uz nomu neparedz nomas maksai pieauguma statusu. Līdz ar to nav pamata piemērot Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punktu.

[14] Nav pamatota norāde kasācijas sūdzībā, ka tiesai vajadzēja piemērot Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 6.punktu, kurā noteikts, ka par jaunu prasījumu nav uzskatāma prasījuma, ar kuru lūgts atzīt tiesības, grozīšana uz prasījumu atjaunot aizskartās tiesības lietas gaitā mainījušos apstākļu dēļ un 7.punktu, saskaņā ar kuru par jaunu prasījumu nav uzskatāma prasības summas palielināšana sakarā ar lietas gaitā pieaugušajām tirgus

cenām. Kasācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā, minētās tiesību normas tiesai bija jāpiemēro un jāpalielina nomas maksas apmērs, to nosakot 10% gadā no kadastrālās vērtības. Šādai kasācijas sūdzības iesniedzēja pozīcijai nevar piekrist, jo nomas maksas apmērs ir viens no strīda būtiskajiem jautājumiem, apelācijas sūdzībā nomas maksas apmērs nav pārsūdzēts. Turklāt neviena no prasītāja norādītajām Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas tiesību normām pēc būtības neattiecas uz prasītāja iebildumiem par nomas maksas apmēra palielināšanu.

[15] Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesas spriedums daļā, ar kuru prasība par nomas maksas parāda piedziņu līdz 2010.gada 31.decembrim atstāta bez izskatīšanas, ir atceļams un šajā daļā lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Tā kā spriedums tiek atcelts daļā, tad atbilstoši Civilprocesa likuma 458.panta otrajai daļai ir atmaksājama drošības nauda.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 2.novembra spriedumu atcelt daļā, ar kuru atstāta bez izskatīšanas prasība par nomas maksas parāda piedziņu līdz 2010.gada 31.decembrim, un šajā daļā lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Atmaksāt ZAB „Lešinskis un partneri” drošības naudu 284,57 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Apvērsuma prasības saturs Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē

Civilprocesa likuma 406.pants neliedz prasītājam tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu pēc būtības tikai kādā tā daļā (Civilprocesa likuma 406.pants).

Rīgā 2014.gada 25.februārī

Lieta Nr.SKC-73/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

I.Garda,

tiesnese

V.Cīrule,

tiesnesis

V.Jonikāns,

rakstveida procesā izskatīja civillietu sakarā ar prasītāja G.G. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 11.aprīļa spriedumu G.G. prasībā pret AS „Reverta” par kreditora prasījuma apstrīdēšanu.

Aprakstošā daļa

[1] Starp AS „Reverta” (iepriekšējais nosaukums – AS „Parex banka”) kā aizdevēju un G.G. kā aizņēmēju 2007.gada 8.jūnijā tika noslēgts kredīta līgums, ar kuru aizdevēja piešķīra aizņēmējam dzīvokļa iegādei aizdevumu 90 000 *euro*, bet aizņēmējs apņēmas aizdevumu atmaksāt līdz 2017.gada 7.jūnijam atbilstoši kredīta dzēšanas grafikam, veicot maksājumus līdz katra kalendārā mēneša 25.datumam.

Kredīta līguma saistību izpildes nodrošināšanai starp AS „Reverta” kā ķīlasņēmēju un G.G. kā ķīlasdevēju 2007.gada 8.jūnijā tika noslēgts ieķīlājuma līgums Nr.3.10-07/129-IE1, ar kuru ķīlasdevējs par labu bankai ieķīlāja viņam piederošo dzīvokļa īpašumu [adrese 1], Rīgā.

Pamatojoties uz minēto ieķīlājuma līgumu, Rīgas pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr.28765-29 dzīvokļa īpašumam [adrese 1], Rīgā, 2007.gada 25.jūnijā nostiprināta pirmā hipotēka par labu AS „Reverta” prasījuma 126 504,72 Ls nodrošināšanai.

[2] Ar likumīgā spēkā stājušos Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmumu daļēji apmierināts AS „Reverta” pieteikums pret G.G. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un izpildīšanai bezstrīdus piespiedu kārtībā pakļauta saistība, kas izriet no 2007.gada 8.jūnijā noslēgtajiem kredīta un ieķīlājuma līgumiem, par aizdevuma pamatsummas 61 925,87 Ls, procentu par aizdevuma lietošanu

2074,44 Ls, līgumsoda 745,92 Ls un nokavējuma procentu 3840,02 Ls, kopā 68 586,25 Ls samaksu, vēršot piedziņu uz hipotēku – dzīvokļa īpašumu [adrese 1], Rīgā.

[3] G.G. 2009.gada 17.septembrī cēlis tiesā prasību pret AS „Reverta” par kreditora prasījuma apstrīdēšanu, kurā, to vēlāk vairākkārt papildinot, lūdzis:

1) atbrīvot prasītāju no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma;

2) atzīt par netaisnīgiem un spēkā neesošiem no to noslēgšanas brīža 2007.gada 8.jūnijā noslēgtā kredīta līguma 4.10. 4.3., 5.1.5.1., 5.1.5.2., 5.1.6., 6.1., 6.1.1.– 6.1.4., 6.1.6., 6.1.7., 6.2.6.3., 6.4., 7.1., 7.2., 7.3., 8.1. un 8.2.punktus;

3) atzīt par netaisnīgiem un spēkā neesošiem no to noslēgšanas brīža 2007.gada 8.jūnijā noslēgtā ieķīlājuma līguma 2.3.2., 2.2.10. un 4.2.punktus.

Prasībā norādīti šādi apstākļi un argumenti:

[3.1] Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnesis, pieņemot izskatīšanai atbildētājas pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, nav ievērojis piekritības noteikumus. Tā kā prasītāja deklarētā dzīvesvieta ir [adrese 2], Rīgā, tad pieteikums bija iesniedzams Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesā;

[3.2] tiesneša lēmums neatbilst Civilprocesa likuma 405.panta otrās daļas prasībām, jo minētajā tiesību normā, analizējot to kopsakarā ar šā likuma 405.panta ceturto daļu, nav paredzēta daļēja pieteikuma apmierināšana;

[3.3] atbildētāja 2008.gada 8.decembri, 2008.gada 10.oktobri un 2009.gada 12.martā brīdinājusi prasītāju par parādu. Taču nevienā no šiem brīdinājumiem nav norādīts, kā aprēķināts parāds, atsevišķi norādot pamatparāda summu, procentus un līgumsodu, parāda summas samaksas beigu termiņu, prasītājs nav brīdināts par vēršanos tiesā saistību labprātīgas neizpildīšanas gadījumā. Arī Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmumā nav norādīts par kādu laika posmu atbildētāja pieprasījusi tās aprēķināto līgumsodu;

[3.4] starp pusēm noslēgtie kredīta un ieķīlājuma līgumi ir tipveida līgumi, kas tika sagatavoti iepriekš un netika savstarpēji apspriesti, līdz ar to tajos ietvertie noteikumi ir atzīstami par netaisnīgiem saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 5.panta otro daļu. Proti, par netaisnīgiem atzīstami šādi līgumu punkti:

1) kredīta līguma 6.1.punkts, kas paredz bankas tiesības vienpusēji atkāpties un prasīt pilnīgu izsniegtā un neatmaksātā kredīta atmaksu un citu līgumā noteikto, bet nesamaksāto maksājumu samaksu pirms galīgā norēķina dienas, ja nodrošinājuma priekšmeta tirgus vērtības un neatmaksātās kredīta summas proporcija ir samazinājusies salīdzinājumā ar nodrošinājuma priekšmeta tirgus vērtības un kredīta līguma 1.2.punktā noteiktās kredīta

summas proporciju, kāda tā bijusi līguma vai līguma grozījumu par kredīta summas palielināšanu spēkā stāšanās dienā [..]. Šis līguma noteikums nostāda prasītāju neizdevīgākā stāvoklī, jo atbildētāja noteikusi sev priekšrocības tiesības atprasīt kredīta pirmstermiņa atmaksu, pie nosacījumiem, kas nekādi nav atkarīgi no prasītāja darbībām;

2) kredīta līguma 4.10.punkts, kas noteic bankas tiesības pieprasīt noteiktā termiņā, kas nav īsāks par 30 dienām no pieprasījuma nosūtīšanas dienas, atmaksāt kredītu pilnā apmērā. Tādējādi atbildētājas vienpusējas atkāpšanās gadījumā prasītājam jāveic pilnīga līguma saistību pirmstermiņa izpilde, taču atbildētāja nav precizējusi laiku, kuram jābūt saprātīgam, lai prasītājs varētu iegūt pietiekamus naudas līdzekļus un pilnībā izpildīt līgumsaistības;

3) ķīlas līguma 2.3.2.punkts, kas ļauj realizēt nekustamo īpašumu par brīvu cenu, nevērtējot tā cenu tirgū un tādējādi padarot prasītāju kā patērētāju neaizsargātu no iespējamiem zaudējumiem un nostādot neizdevīgākā stāvoklī ar atbildētāju;

4) ķīlas līguma 2.2.10.punkts, kas noteic, ja ieķīlātais īpašums tiek izmantots dzīvošanai un ja par labu ķīlas ņēmējam tiek izsniegts tiesas izpilddokuments, ar kuru tiek vērsta piedziņa uz ieķīlāto īpašumu, nodrošināt, ka visas ieķīlātajā īpašumā faktiski dzīvojošās personas ar visām šīm personām piederošajām mantām atbrīvo ieķīlāto īpašumu 10 kalendāro dienu laikā pēc attiecīgā tiesas izpilddokumenta izsniegšanas. Šajā līguma punktā noteiktais 10 kalendāro dienu termiņš nav uzskatāms par saprātīgu laiku, lai atbrīvotu īpašumu un atrastu citu dzīvesvietu;

5) kredīta līguma 6.1.1.punkts, kas noteic atbildētājas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, ja klients kavē līgumā noteiktā maksājuma samaksas termiņu ilgāk par 20 dienām. Tā kā prasītājs pēdējo ikmēneša maksājumu veicis 2008.gada oktobrī, bet brīdinājumu par kredīta līguma pirmstermiņa izbeigšanu saņēmis pēc pieciem mēnešiem – 2009.gada 12.martā, uzskatāms, ka atbildētāja ar savu bezdarbību rīkojusies ļaunprātīgi un nepamatoti aprēķinājusi līgumsodu 745,92 Ls apmērā;

6) kredīta līguma 6.2.–6.4.punkts, kuros noteikta līgumsoda un procentu aprēķināšanas kārtība, jo tie vērsti uz kreditora tiesību pretlikumīgi iedzīvoties uz parādnieka rēķina un piešķir atbildētājai tiesības par nebūtiskiem pārkāpumiem piemērot ievērojamus līgumsodus;

7) kredīta līguma 7.3.punkts, kas piešķir bankai tiesību iegūtos līdzekļus visupirms novirzīt līgumsoda, nevis parāda samaksai;

8) kredīta līguma 8.1.–8.2.punkts, jo tie nepamatoti ierobežo vai liedz patērētājam pieņemt lēmumu par strīda izskatīšanas kārtību, nosakot, ka jebkurš strīds pēc bankas izvēles izšķirams šķīrējtiesā viena šķīrējtiesneša sastāvā vai vispārējās jurisdikcijas tiesā;

9) kredīta līguma 4.3.punkts, jo tas uzliek prasītājam kā patērētājam vienpusēju pienākumu izpildīt saistības, nevērtējot bankas saistību izpildi kā pamatu patērētāja saistību izpildei (maksājuma grafika nesaņemšanas gadījumā);

10) kredīta līguma 4.4.punkts, kas primāri nodrošina bankas tiesības uz līgumsoda saņemšanu;

11) kredīta līguma 5.1.5.1., 5.1.5.2.punkts, kas uzliek prasītājam par pienākumu nekavējoties, bet ne vēlāk kā piecu darba dienu laikā no attiecīgo apstākļu iestāšanās paziņot bankai par darba vietas, dzīvesvietas adreses, vārda vai uzvārda maiņu.

[3.5] Prasība pamatota ar Civillikuma 1.pantu, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.–6., 8.pantu, Civilprocesa likuma 406.pantu.

[4] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2009.gada 1.oktobra lēmumu apturēta saistību izpildīšana bezstrīdus piespiedu kārtībā pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma līdz likumīgā spēkā stāties tiesas nolēmums šajā lietā.

[5] Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa ar 2011.gada 2.maija spriedumu prasību noraidījusi.

[6] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāja apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 11.aprīļa spriedumu prasību noraidījusi un piedzinusi no prasītāja valsts labā tiesas izdevumus Ls 19,42.

Spriedums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] Civilprocesa likuma 406.panta pirmā daļa noteic, ja parādnieks uzskata, ka kreditora prasījums nav pamatots pēc būtības, viņš sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtīšanas dienas var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu prasījumu, un prasība ceļama tiesā šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Atbilstoši minētās normas jēgai prasītāja pienākums ir pierādīt, ka atbildētāja prasījums nav pamatots pēc būtības un, vērsoties tiesā ar pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, ir noticis prasītāja tiesību aizskārums. Tādējādi apvērsuma prasība ceļama, norādot, ka tiek apstrīdēts kreditora prasījums kopumā, kas konkrētajā gadījumā ir prasījums par aizdevuma pamatsummas 61 925,87 Ls, procentu par aizdevuma lietošanu 2074,44 Ls, līgumsoda 45,92 Ls un nokavējuma procentu 3840,02 Ls, kopā 68 586,25 Ls samaksu.

Lai arī vēlāk iesniegtajos prasības grozījumos prasītājs formāli lūdzis viņu pilnībā atbrīvot no saistību izpildes pēc Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma, no prasības pieteikuma un tā precizējumiem neizriet, ka prasītājs Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē būtu apstrīdējis kreditora prasījumu pēc būtības. Gluži pretēji, no prasības pieteikuma satura izriet, ka prasītāja mērķis ir grozīt un rediģēt pušu savstarpēji noslēgto

līgumu noteikumus, kas neatbilst Civilprocesa likuma 406.pantā noteiktajām parādnieka tiesībām celt apvērsuma prasību. Prasītājs pēc būtības apstrīdējis tikai kreditora prasījumu daļā par līgumsoda 745,92 Ls apmērā piedziņu, norādot, ka līgumsods uzkrāts kreditora bezdarbības rezultātā.

Tādējādi konkrētajā gadījumā apvērsuma prasība Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē nav celta, kas ir patstāvīgs pamats prasības noraidīšanai. Līdz ar to tiesai nav pamata dot vērtējumu pārējiem prasībā un tās grozījumos norādītajiem apstākļiem, kas attiecas uz līguma noteikumu izvērtēšanu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē, jo tiem nav nozīmes strīda izšķiršanā.

[6.2] Pretēji pirmās instances tiesas secinātajam, prasītājs 2010.gada 17.novembrī, papildinot prasību ar jauniem prasījumiem, nav nokavējis Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteikto termiņu prasības celšanai. Prasības pieteikuma grozījumus prasītāja pārstāve tiesā iesniegusi līdz lietas izskatīšanas pēc būtības uzsākšanai, tādējādi ievērojot Civilprocesa likuma 74.panta trešās daļas 3.punkta noteikumus.

[6.3] Prasītājs apelācijas sūdzībā lūdzis atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, taču konkrētajā gadījumā nepastāv neviens no Civilprocesa likuma 427.pantā minētajiem gadījumiem, kas var būt par pamatu pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai.

[6.4] Noraidot prasību, atceļams Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2009.gada 1.oktobra lēmums, ar kuru apturēta saistību izpildīšana bezstrīdus piespiedu kārtībā pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma.

[7] Par minēto spriedumu prasītājs iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdzis spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Sūdzībā norādīti šādi argumenti:

[7.1] apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 406.panta pirmo daļu. Pretēji apstrīdētajā spriedumā secinātajam, prasītājs ir cēlis apvērsuma prasību Civilprocesa likuma 406.panta izpratnē, apstrīdot pēc būtības kreditora prasījumu par parāda 61 925,87 Ls, procentu par aizdevuma lietošanu 2074,44 Ls, līgumsoda 745,92 Ls un nokavējuma procentu 3840,02 Ls samaksu. Prasība pamatota ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.–6., 8.pantu. Tādējādi, aprobežojoties ar norādi par prasības pieteikuma neatbilstību Civilprocesa likuma 406.panta pirmajai daļai, tiesa nav izvērtējusi prasītāja apstrīdēto līguma noteikumu atbilstību Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normām, kas bija pamats kreditora prasījuma apstrīdēšanai. Tāpat tiesa bez ievēribas atstājusi prasītāja argumentus, kuros apstrīdētas atbildētājas tiesības vērties tiesā bezstrīdus kārtībā, kā arī nav izvērtēti līguma noteikumi par atbildētājas tiesībām vienpusēji atkāpties no līguma;

[7.2] no prasības pieteikuma satura izriet, ka prasītājs apstrīdējis atbildētājas tiesības vienpusēji atkāpties no līguma. Turklāt pēc atkāpšanās no līguma 2009.gada 23.martā atbildētāja turpināja aprēķināt līgumiskos nokavējuma procentus. Rezultātā par laiku līdz 2009.gada 31.martam līgumiskie nokavējuma procenti aprēķināti 3840,02 Ls apmērā. Tāpat par saistību izpildes nokavējumu atbildētāja vienlaikus turpinājusi aprēķināt arī līgumsodu un procentus par aizdevuma lietošanu, lai gan ar vienpusēju atkāpšanos no līguma zūd līgumiskais pamats pielīgto procentu un līgumsoda aprēķināšanai atbilstoši līguma nosacījumiem.

[8] Paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzību atbildētāja norādījusi, ka tā neatbilst Civilprocesa likuma 450.panta trešajai daļai, tādēļ nav pamatota un ir noraidāma.

Motīvu daļa

[9] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[10] Augstākās tiesas Civillietu departaments piekrīt kasācijas sūdzībā paustajam viedoklim, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 406.panta pirmo daļu.

[10.1] Civilprocesa likuma 406.panta pirmā daļa noteic, ja parādnieks uzskata, ka pieteicēja prasījums nav pamatots pēc būtības, viņš sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtišanas dienas var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu prasījumu.

Juridiskajā literatūrā atzīts, ka atbilstoši minētajai tiesību normai parādniekam ir tiesības prasījumu apstrīdēt, norādot dažādus pamatus, piemēram, lūdzot to atzīt par spēkā neesošu; lūdzot atzīt, ka šāds darījums vispār nav noticis; apstrīdot izpildei nodotās saistības apmēra pamatotību u.tml. un lūdzot pilnīgi vai daļēji atbrīvot no saistības izpildes pēc attiecīgā tiesneša lēmuma (*sk. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 668.lpp.*).

Izskatot apvērsuma prasību, tiesa var atzīt, ka saistība nav pamatota vai ir pamatota daļēji, un attiecīgi atbrīvot prasītāju pilnīgi vai daļēji no saistības izpildes pēc attiecīgā tiesneša lēmuma par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi (*sk. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā”, Augstākā tiesa, 2010.gads, Senāta 2009.gada 11.februāra spriedums lietā Nr.SKC-467/2009, 2009.gada 16.decembra spriedums lietā Nr.SKC-351/2009*).

[10.2] Prasības priekšmets civilprocesuālo tiesību izpratnē ir prasītāja materiāltiesiskais prasījums, kura pamatotību pārbauda tiesa, izskatot lietu pēc būtības.

Savukārt prasības pamats civilprocesuālo tiesību izpratnē ir apstākļi, uz kuriem prasītājs pamato savu materiāltiesisko prasījumu. Prasības pamatu veidojošie apstākļi ir juridiskie fakti, ar kuriem tiesību normas sastāvs (hipotēze) saista zināmu, šajā normā paredzētu materiāltiesisko seku iestāšanos starp strīda pusēm.

Kā izriet no prasības pieteikuma satura, prasītājs, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 406.panta pirmo daļu, lūdzis atbrīvot viņu no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma par līgumsoda 745,92 Ls samaksu, kā arī atzīt par netaisnīgiem un spēkā neesošiem starp pusēm noslēgtā kredīta līguma 4.10., 6.1. un 6.1.2.punktus un ieķīlājuma līguma 2.3.2., 2.2.10.punktus (*lietas 4.–6.lapa*). Vēlāk prasītājs iesniedzis tiesā prasības pieteikuma grozījumus, kuros papildus iepriekš minētajam norādījis uz atsevišķu kredīta un ieķīlājuma līguma punktu neatbilstību Patērētāju tiesību aizsardzības likumam, lūdzot viņu pilnībā atbrīvot no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma (*lietas 48.–52.lapa*).

Tādējādi prasījums ir vērsts uz to, lai nepieļautu saistību izpildīšanu bezstrīdus kārtībā pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma, kas atbilst Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteiktās apvērsuma prasības jēgai un mērķim. Proti, prasītājs lūdzis viņu atbrīvot no saistību izpildes pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša 2009.gada 27.aprīļa lēmuma, norādot argumentus, kādēļ atsevišķi aizdevuma un ieķīlājuma līgumu noteikumi ir pretrunā ar līdzēju tiesiskās vienlīdzības principu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 5.panta izpratnē.

Taču apelācijas instances tiesa, uzskatot, ka prasība nav celta Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā, prasītāja celto prasību pēc būtības vispār nav izskatījusi. Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma satura, Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka prasības pieteikums neatbilst Civilprocesa likuma 406.pantam, jo prasītājs nav apstrīdējis kreditora prasījumu kopumā pēc būtības, bet gan lūdzis atzīt par netaisnīgiem un spēkā neesošiem atsevišķus līguma noteikumus un atbrīvot viņu no līgumsoda 745,92 Ls samaksas. Šāds secinājums neatbilst iepriekš norādītajam prasības pieteikuma saturam. Turklāt Civilprocesa likuma 406.pants neliedz prasītājam tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu pēc būtības tikai kādā tā daļā.

[10.3] Pastāvot šādiem apstākļiem, Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 406.panta

pirmo daļu, kas novedis pie tā, ka tiesa prasītāja celto apvērsuma prasību pēc būtības vispār nav izskatījusi, tādēļ apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Līdz ar to pārējie kasācijas sūdzības argumenti netiek apsvērti, jo tie pārbaudāmi, izskatot prasību pēc būtības.

[11] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu, atceļot spriedumu, drošības nauda 200 Ls atmaksājama I.R., kura to iemaksājusi prasītāja vietā.

Tā kā drošības nauda iemaksāta līdz 2014.gadam 1.janvārim latos, atmaksājama ekvivalenta summa *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 11.aprīļa spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt I.R. drošības naudu 284,57 *euro* (divi simti astoņdesmit četrus *euro* un piecdesmit septiņus *centus*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Lietas izskatīšanas robežas apelācijas instancē, ja tiesa pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai

Apelācijas instances tiesa, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normas, nav atbrīvota no pienākuma sniegt atbildes uz apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem, kuri būtiski no tiesību viedokļa, ja uz šiem argumentiem nav atbildēts pirmās instances tiesas spriedumā.

Ja apelācijas instances tiesa, pievienodamās pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulētu argumentu noraidīšanai par materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām (Civilprocesa likuma 426.panta pirmā daļa un 432.panta piektā daļa).

Rīgā 2014.gada 6.februārī

Lieta Nr.SKC-109/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

M.Zāģere,

tiesnese

A.Briede,

tiesnesis

V.Maksimovs,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītāja A.L. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.apriļa spriedumu A.L. prasībā pret Ķekavas novada domi par pašvaldības lēmumu atzīšanu par prettiesiskiem un spēkā neesošiem, uzziņu atzīšanu par prettiesiskām, zemesgrāmatas ierakstu dzēšanu un zemesgabalu atzīšanu par valsts brīvo zemi.

Aprakstošā daļa

[1] A.L. 2007.gada 30.novembrī cēlis tiesā prasību pret Ķekavas novada domi (pirms tam Ķekavas pagasta pašvaldība) par pašvaldības lēmumu atzīšanu par prettiesiskiem un spēkā neesošiem, uzziņu atzīšanu par prettiesiskām un zemesgrāmatu ierakstu dzēšanu. Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[1.1] A.L. 2006.gada 1.jūnijā iesniedzis Ķekavas pagasta pašvaldībai pieprasījumu par zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, kurā saskaņā ar likumu „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” lūdzis piešķirt viņam

lietošanā zemesgabalus – [nosaukums 1] (kadastra numurs [numurs 1]), [nosaukums 2] (kadastra numurs [numurs 2]) un [nosaukums 3] (kadastra numurs [numurs 3]).

[1.2] Ņemot vērā, ka Ķekavas pagasta padome uz prasītāja zemes pieprasījumu neizdeva administratīvo aktu, viņš 2006.gada 21.septembrī iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par administratīvā akta izdošanu. Tiesvedības laikā prasītājs uzzināja, ka Ķekavas pagasta padome veikusi strīdus zemesgabalu ierakstīšanu zemesgrāmatā uz pašvaldības vārda, proti, zemesgabals [nosaukums 1] ierakstīts zemesgrāmatā 2008.gada 28.augustā, pamatojoties uz Ķekavas pagasta padomes 2006.gada 8.jūnija uzziņu Nr.1-7/721; zemesgabals [nosaukums 2] – 2006.gada 28.augustā, pamatojoties uz Ķekavas pagasta padomes 2006.gada 12.jūnija uzziņu Nr.1-7/731 un zemesgabals [nosaukums 3] – 2006.gada 13.septembrī, pamatojoties uz Ķekavas pagasta padomes 2006.gada 3.augusta uzziņu Nr.1-7/997. Ķekavas pagasta padomes darbības atzīstamas par prettiesiskām, jo zemesgabalu nostiprināšana uz pašvaldības vārda notikusi laikā, kad vēl nebija izskatīts prasītāja zemes pieprasījums.

[1.3] Par nelikumīgām atzīstamas uzziņas, uz kuru pamata veikts nostiprinājums, jo tajās nepatiesi norādīts, ka uz attiecīgajiem zemesgabaliem nav citu zemes pieprasījumu un ka šie zemesgabali ir uzskatāmi par piekritīgiem pagasta pašvaldībai, kas neatbilst likumā „Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās” uzskaitītajiem gadījumiem. Tāpat šajās uzziņās nav norādīti zemes lietošanas nosacījumi, kā to paredzēja minētā likuma 10.panta pirmās daļas 3.punkts. Uzziņās norādītais zemes lietošanas pamats – Ķekavas pagasta padomes 2003.gada 17.jūlija sēdes protokola Nr.16 lēmums – ir pretlikumīgs, jo juridiskajām personām valsts brīvo zemi lietošanā varēja piešķirt, tikai ievērojot likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 2.panta pirmās daļas 2.punktu.

Līdz ar to zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2006.gada 28.augusta un 2006.gada 13.septembra lēmumi par īpašuma tiesību nostiprināšanu uz minētajiem zemesgabaliem Ķekavas pagasta pašvaldībai ir atceļami, dzēšot attiecīgo nostiprinājumu ierakstus Ķekavas pagasta zemesgrāmatas nodaļumos Nr.[..], Nr.[...] un Nr.[..].

[1.4] Vēlāk prasītājs papildinājis prasību, lūgdamš pieaicināt lietā trešās personas statusā Tieslietu ministriju un atzīt par prettiesiskiem un spēkā neesošiem no pieņemšanas brīža Ķekavas pagasta padomes 2003.gada 18.jūlija sēdes protokola Nr.16 lēmumu (3.8.§) un 2005.gada 17.jūnija sēdes protokola Nr.8 lēmumu (4.1.§), ar kuriem strīdus zemesgabali piešķirti lietošanā Ķekavas pagasta pašvaldībai, kā arī atzīt šos zemesgabalus par valsts brīvo zemi.

Prasība pamatota ar Zemesgrāmatu likuma 44.pantu, 77.panta 4.punktu, likuma „Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā” 1., 8. un 10.pantu, likuma „Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās” 3.panta pirmo daļu, 3.panta otrās daļas 2.punktu, 3.panta ceturto daļu, 6.pantu, 10.panta pirmās daļas 3. un 7.punktu, 10.panta otro daļu.

[2] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 21.aprīļa protokollēmumu lietā kā trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem pieaicināta Tieslietu ministrija.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010.gada 1.marta spriedumu prasība noraidīta.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] Prasība vērsta uz atbildētājas īpašuma tiesību izbeigšanu, taču, apstrīdot atbildētājas īpašuma tiesības, pats prasītājs īpašuma prasību nav cēlis.

[3.2] Prasītāja interese privatizēt minētos zemesgabalus, kas varēja rasties gadījumā, ja viņa 2006.gada 1.jūnija pieteikums būtu apmierināts un zemesgabali tiktu piešķirti viņam pastāvīgā lietošanā, nedod pamatu apstrīdēt atbildētājas īpašuma tiesības, jo šādu prasību var celt tikai īpašnieks.

Nemot vērā, ka lietā nav pieteikts prasījums par A.L. īpašuma tiesību atzīšanu uz strīdus zemesgabaliem, tiesai, ievērojot Civillikuma 1033.panta noteikumus, nav pamata lemt par Ķekavas novada domes īpašuma tiesību izbeigšanu.

[3.3] No prasības pieteikuma un tā grozījumiem izriet, ka, nostiprinot strīdus zemesgabalus uz atbildētājas vārda, ir pārkāptas valsts intereses. A.L. nav tiesību celt prasību valsts interesēs, jo prasību par valsts tiesību aizskāruma novēršanu var celt valsts tās kompetentas institūcijas personā vai arī prokuratūra valsts interesēs. Jautājumi starp A.L. un Ķekavas novada domi publiski tiesisko attiecību jomā risināmi administratīvā procesa ietvaros saskaņā ar Administratīvā procesa likuma normām.

[3.4] Prasība kā nepamatota ir noraidāma un nav lietderīgi tālāk izvērtēt jautājumu, vai strīdus zemesgabali ir pamatoti nostiprināti zemesgrāmatā uz atbildētājas vārda.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāja iesniegto apelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2012.gada 26.aprīlī nosprieda prasību noraidīt.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

Pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar to tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai un saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu atkārtoti tos pašus argumentus nenorāda.

Pirmās instances tiesas spriedums atzīstams par pareizu un pamatotu. Līdz ar to prasība ir noraidāma.

[5] Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniedzis prasītājs, kurā, atsaucoties uz procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīts tālāk minētais.

Apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normu. Nevērtējot apelācijas sūdzībā izteiktos argumentus, kuros apstrīdēta pirmās instances tiesas spriedumā izdarīto secinājumu pamatotība, Civillietu tiesu palāta pārkāpusi šā likuma 193.panta piektās daļas noteikumus. Tādējādi ir aizskartas prasītāja tiesības uz taisnīgu tiesu, kas garantētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā. Tiesa nav ņēmusi vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmās daļas norma uzliek par pienākumu tiesām motivēt savus spriedumus, kā arī Satversmes tiesas judikatūrā paustās atziņas par pušu argumentu obligātu izvērtēšanu tiesas spriedumos (*sk. Satversmes tiesas 2008.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr.2008-04-01 89.2.punktu un Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija sprieduma lietā Nr.2009-93-01 8.3.punktu*).

[6] Paskaidrojumus sakarā ar kasācijas sūdzību iesniegusi Tieslietu ministrija, paužot viedokli, ka tiesas spriedums ir likumīgs un pamatots.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā tas noteikts Civilprocesa likuma 473.panta pirmajā daļā, Civillietu departaments uzskata, ka spriedums atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[8] Atbilstoši Civilprocesa likuma 426.panta pirmajai daļai apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās. Civilprocesa likuma 432.panta piektā daļa noteic, ja apelācijas instances tiesa atzīst, ka zemākas instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākas instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Kasācijas instances tiesas judikatūrā, sistēmiski iztulkojot minētās normas, nostiprināta atziņa, ka Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas noteikumi neatbrīvo apelācijas instances tiesu no pienākuma izskatīt lietu pēc būtības tādā apjomā, kā lūgts apelācijas sūdzībā (*sal. Senāta 2012.gada 5.septembra sprieduma lietā Nr.SK-1057/2012 11.punkts, 2012.gada 26.oktobra sprieduma*

lietā Nr.SK-1256/2012 8.punkts, 2012.gada 28.novembra sprieduma lietā Nr.SK-1660/2012 10.punkts, 2012.gada 28.decembra sprieduma lietā Nr.SK-1594/2012 10.punkts). Apelācijas sūdzībā izvirzītie iebildumi pret pirmās instances tiesas spriedumā iekļauto pamatojumu, kā arī norādījumi par procesuālo tiesību normu pārkāpumiem apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē, argumentējot, kādēļ tie noraidīti [...]. Apelācijas instances tiesai spriedumā nav niansēs jāpārraksta apelācijas sūdzības saturs, bet atbilstoši celtās prasības priekšmetam un pamatam jānorāda uz tajā iekļautajiem lietas pareizai izspriešanai būtiskiem faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem (*sal. Senāta 2012.gada 28.decembra sprieduma lietā Nr. SK-1594/2012 tēze*).

Tādējādi secināms, ka likumā paredzētā iespēja pievienoties pirmās instances tiesas nolēmuma motivācijai ļauj apelācijas instances tiesai neatkārtot tos argumentus, kurus iepriekš jau norādījusi pirmās instances tiesa un kurus apelācijas instances tiesa atzinusi par pilnībā pietiekamiem, kā arī pareiziem. Proti, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu pēc būtības, nonākusi pie tiem pašiem secinājumiem, kurus izdarījusi pirmās instances tiesa, apelācijas instances tiesa var atsaukties uz pārsūdzētā sprieduma motīvu daļu, atkārtoti nerakstot tajā izklāstītos argumentus, kas atbilst procesuālās ekonomijas principam. Tomēr tas nenozīmē, ka apelācijas instances tiesa, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normas, tiek atbrīvota no pienākuma sniegt atbildes un apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem, kuri ir būtiski no tiesību viedokļa, ja uz šiem argumentiem nav atbildēts pirmās instances tiesas spriedumā. Kā 1994.gada 9.decembra spriedumā lietā Nr.18064/91 „Iro Balani pret Spāniju” (*Hiro Balani v. Spain*) atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmā daļa uzliek tiesām pienākumu motivēt savus spriedumus. Ar to nevar saprast pienākumu sniegt detalizētu atbildi uz katru argumentu. Šā pienākuma apjoms ir atkarīgs no lietas apstākļiem un sprieduma rakstura. Gadījumos, kad pušu argumenti ir skaidri, precīzi un pamatoti, tiesai ir jāsniedz uz tiem atbilde, savukārt to nesniedzot, ir pārkāpta minētās konvencijas 6.panta pirmā daļa (*sk. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57910>*). Līdz ar to Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām situācijā, kad apelācijas instances tiesa, pievienodamās pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulēto argumentu, kas attiecas uz materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, noraidīšanai.

[9] Kā redzams no prasītāja iesniegtās apelācijas sūdzības satura, tajā, atsaucoties uz vairākos Senāta spriedumos, analizējot normatīvo regulējumu

jautājumā, kas saistīts ar īpašuma reformas ietvaros pašvaldības (vai valsts pārvaldes iestādes) pieņemtā lēmuma atzīšanas par prettiesisku juridiskajām sekām, norādīto, apstrīdēta Civillikuma 1033.panta attiecināšanas uz konkrētā strīda apstākļiem pareizība. Lai gan šādi apelācijas sūdzībā iekļautie apsvērumi nebija apspriešanas priekšmets pirmās instances tiesas nolēmumā, kas, ņemot vērā iepriekš minēto par Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas piemērošanas tiesiskajiem aspektiem, prasija papildu argumentācijas norādīšanu apelācijas instances tiesas spriedumā, Civillietu tiesu palāta, aprobežodamās ar apgalvojuma formā izteiktu konstatējumu, ka apelācijas sūdzība kā nepamatota ir noraidāma, to izvērtēšanai nav nemaz pievērsusies. Šādos apstākļos ir pamats atzinumam, ka Civillietu tiesu palāta nav izpildījusi pienākumu sniegt atbildi uz apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem jautājumos, kuri pirmās instances tiesas spriedumā nav vērtēti. ņemot vērā minēto, Civillietu departaments piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklim, ka, nemotivējot spriedumu, Civillietu tiesu palāta pārkāpusi Satversmes 92.pantā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā garantētās lietas dalībnieka tiesības uz taisnīgu tiesu.

[10] Iepriekš izklāstīto argumentu kopums ļauj secināt, ka apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ tas atceļams.

[11] Tā kā spriedums tiek atcelts, prasītājam saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu atmaksājama drošības nauda 284,57 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012.gada 26.aprīļa spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt A.L. drošības naudu 284,57 *euro* (divi simti astoņdesmit četri *euro*, 57 *centi*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Apvērsuma prasības iesniegšanas termiņa jēdziens; ekonomiskā krīze un „nepārvaramas varas” jēdziens

1. Civilprocesa likuma 406.pantā noteiktais sešu mēnešu termiņš nav prekluzīvs noilguma termiņš – tam ir procesuāla termiņa juridiskā daba (Civilprocesa likuma 406.pants).

2. Lai gan vispārējā ekonomiskā krīze, kas samazināja personas ienākumus un iespējas komercdarbībā, varēja radīt ārpus tās kontroles esošu šķērslī norēķināties atbilstoši līguma noteikumiem, tomēr šāda šķēršļa rašanās pati par sevi vēl nerada tiesības nepildīt saistības, jo minētais ir tikai viens no kritērijiem, lai atzītu nepārvaramas varas esību. Proti, ir nošķirams nepārvaramas varas gadījums no grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru (Civillikuma 1543., 1587., 1657.pants).

Rīgā 2014.gada 12.decembrī

Lietā Nr.SK-179/2014

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

N.Salienieks,

tiesnesis

V.Jonikāns,

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītājas E.L. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.aprīļa spriedumu E.L. prasībā pret AS „Parex banka” par līguma noteikumu atzīšanu par netaisnīgiem un atbrīvošanu no saistību izpildes.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Tukuma rajona tiesas tiesneses 2009.gada 9.marta lēmumu apmierināts AS „Parex banka” pieteikums pret E.L. un nodotas bezstrīdus piespiedu izpildīšanai saistības pēc 2006.gada 20.decembra kredīta līguma Nr.26.2.-06/94, kas nodrošinātas ar hipotēku uz nekustamo īpašumu [nosaukums], [adrese], kadastra Nr.[numurs], par pamatparāda Ls 20 964,20, procentu Ls 2987,40 un līgumsoda Ls 129,73 piedziņu AS „Parex banka” labā, kā arī noteiktas tiesības par laiku līdz lēmuma izpildei saņemt likumiskos 6% gadā no parāda summas.

[2] E.L. 2009.gada 9.novembrī, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 406.pantu, Ziemeļu rajona tiesā cēlusi prasību, kas papildināta 2011.gada 29.martā, pret AS „Parex banka” par līguma noteikumu atzīšanu par

netaisnīgiem un atbrīvošanu no saistību izpildes, lūdzot apturēt Tukuma rajona tiesas tiesneses 2009.gada 9.marta lēmuma izpildi.

[2.1] Prasītāja nepiekrīt, ka atbildētājam bijušas tiesības vienpusēji atkāpties no pušu starpā noslēgtā kredīta līguma Nr.26.2.-06/94 un pieprasīt visa parāda, procentu, līgumsoda un nokavējuma procentu atmaksu, turklāt līguma 6.2., 6.4. un 7.1.punkts atzīstami par netaisnīgiem līguma noteikumiem, jo, parakstot līgumu, prasītājam nav dota iespēja iebilst vai izteikt savus papildinājumus un grozījumus.

AS „Parex banka” nostādījusi prasītāju pārmērīgi grūtā un bezcerīgā stāvoklī, jo izvēlējusies vienpusēji atkāpties no līguma un pieprasīt visu parāda atmaksu brīdī, kad valsts ekonomiskās situācijas dēļ saistību pilnā apmērā nav iespējams izpildīt, savukārt realizējot iekļāto nekustamo īpašumu, samazinātās tirgus vērtības dēļ nav iespējams segt pat pusi no parāda summas.

[2.2] Prasības pieteikumā norādīts, ka līgumsaistības nav pildītas nepārvaramas varas apstākļu dēļ, proti, valsts ekonomiskās situācijas lejupslīdes dēļ, kas ir no prasītājas neatkarīgi, tiesiskās palāvības un tirgus ekonomikas attīstības principam pretēji apstākļi. Nepārvaramas varas apstākļi izslēdz atbildību vai nu pavisam, vai uz konkrētu laiku.

Sakarā ar citiem prasījumiem E.L. bankas konti ir apķīlāti, kā arī ir vērsta piedziņa uz viņai piederošo kustamo un nekustamo mantu, tādējādi nav bijušas iespējas pildīt saistības.

Pie šādiem apstākļiem, turklāt ņemot vērā, ka nekustamā īpašuma tirgus vērtības krituma rezultātā hipotēkas realizācija nesedz aizdevuma summu, pamatojoties uz Civillikuma 1., 1657. un 1776.pantu, atbildētājam nebija tiesību lauzt līgumu bez otras puses piekrišanas, bet gan bija jāmeklē citi situācijai atbilstoši risinājumi.

[2.3] Kredīta līgumā par aizdevuma atmaksas kavējumu noteikti gan procenti, gan līgumsods par aizdevuma atmaksas nokavējumu. Prasītāja uzskata, ka, ietverot līgumā procentus un līgumsodu par vienas un tās pašas saistības izpildi, ir aizskartas viņas tiesības un šie noteikumi atzīstami par netaisnīgiem un līdz ar to ir atceļami. Finanšu pakalpojums, izsniedzot aizdevumu, atbilst Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1.panta 2.punkta pakalpojuma definīcijai. Līgumsoda maksāšanas pienākuma pastāvēšanai un līgumsoda apmēram piemērojami Patērētāju tiesību aizsardzības likuma noteikumi. Šie līguma noteikumi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta izpratnē ir vērtējami kā neapspriesti līguma noteikumi, kas pārkāpj patērētāja tiesības un ir atzīstami par netaisnīgiem līguma noteikumiem. Noteikumi par sankcijām un to apmēru uzskatāmi par savstarpēji neapspriestiem un netaisnīgiem.

[2.4] Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 1. un 23.pantu, 43.panta ceturto daļu, 93., 112., 130. un 406.pantu, Civillikuma 1., 5., 1415., 1439., 1592., 1657., 1665. un 1902.pantu, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. un 6.pantu, kā arī Eiropas Padomes 1978.gada 20.janvāra rezolūciju „Par soda klauzulu civiltiesībās” un Eiropas Padomes 1993.gada 5.aprīļa direktīvu Nr.93/13/EEK „Par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos”, prasītāja lūgusi tiesu:

- apturēt Tukuma rajona tiesas tiesneses 2009.gada 9.marta lēmuma izpildi;

- atzīt par netaisnīgu 2006.gada 20.decembra kredīta līguma Nr.26.2.-06/94 6.2., 6.4. un 7.1.punktu;

- atzīt par nepamatotu atbildētājas tiesību vienpusēji atkāpties no līguma;

- noteikt vienu sankciju par līguma saistību neizpildi līgumsoda veidā – 0,05 % apmērā dienā no termiņā nenomaksātās parāda summas;

- atzīt, ka no 2009.gada 1.janvāra iestājušies nepārvaramas varas apstākļi līgumsaistību izpildei un atsavināt prasītāju no 2006.gada 20.decembra kredīta līguma izpildes par aizdevuma pamatsummas 36 701,05 Ls un nesamaksāto procentu 5229,90 Ls atmaksu;

- pieaicināt lietā kā ekspertus Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes pārstāvjus un Labklājības ministrijas pārstāvjus, kā arī prokuroru.

[3] Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas tiesneses 2009.gada 22.decembra lēmumu apturēta Tukuma rajona tiesas tiesneses 2009.gada 9.marta lēmuma lietā Nr.3-12/0591 izpilde.

[4] Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011.gada 12.aprīļa spriedumu E.L. prasība noraidīta un atcelts lēmums, ar kuru apturēta saistību bezstrīdus piespiedu izpilde. Spriedums pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Pušu vienošanās par strīdu nodošanu izskatīšanai šķīrējtiesā ir atzīstama par netaisnīgu attiecībā pret prasītāju kā patērētāju un nostāda viņu nevienlīdzīgā stāvoklī, salīdzinot ar atbildētāju, jo atbilstoši pušu vienošanās noteikumiem izvēles tiesības nodot strīdu izšķiršanai vispārējās jurisdikcijas tiesā ir attiecināmas tikai uz AS „Parex banka”, bet šāda tiesība nav piešķirta E.L. Aizdevuma līgumā iekļautā šķīrējtiesas klauzula ir standartlīgums, un no lietas materiāliem nav redzams, ka puses to būtu apspriedušas un prasītāja būtu atzinusi šādu noteikumu par taisnīgu un tam iebilst nebūtu vēlējusies. Tādējādi strīds ir pakļauts izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[4.2] Tomēr prasītāja, ceļot prasību tiesā 2009.gada 9.novembrī (8 mēnešus pēc Tukuma rajona tiesas tiesneses lēmuma pieņemšanas), ir nokavējusi Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteikto termiņu prasības celšanai. Ņemot vērā, ka minētais termiņš, kaut arī paredzēts procesuālajā likumā, ir nevis procesuāls, bet gan materiāltiesisks – prekluzīvs termiņš, kas nav pagarināms un atjaunojams, šī termiņa nokavējuma sekas ir to prasījuma

tiesību, kurām šis termiņš paredzēts, zaudēšana. Minētais apstāklis ir šķērslis strīda izšķiršanai pēc būtības, līdz ar to prasība ir noraidāma.

Prasītājas arguments, ka termiņš nav uzskatāms par nokavētu, jo 2009.gada 14. maijā ir celta prasība pret AS „Parex banka” Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā, nav pamatots.

No lietas materiāliem redzams, ka ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneses 2009.gada 21.maija lēmumu ir noraidīts E.L. pieteikums par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas prasībā pret AS „Parex banka” un prasības pieteikums atstāts bez virzības. Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneses 2009.gada 10.jūnija lēmumu nolemts atteikt pieņemt E.L. blakus sūdzību par iepriekš norādīto Centra rajona tiesas tiesneses lēmumu. Savukārt ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2009.gada 7.augusta lēmumu nolemts atteikt atjaunot E.L. procesuālo termiņu blakus sūdzības iesniegšanai par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneses 2009.gada 21.maija lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas. Tādējādi secināms, ka tas apstāklis, kādēļ E.L. celtā prasība pret AS „Parex banka” netika pieņemta un ierosināta civillietā, ir bijis atkarīgs tikai no pašas prasītājas rīcības, nerealizējot prasības tiesību atbilstoši Civilprocesa likumā noteiktajai kārtībai un neizpildot tiesneses lēmumu.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 133.panta ceturtajai daļai, atdodot prasības pieteikumu prasītājam tā iemesla dēļ, ka noteiktajā termiņā trūkumi nav novērsti, prasības pieteikums ir atzīstams par neiesniegtu.

[5] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas E.L. iesniegto apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 4.aprīļa spriedumu prasību noraidījusi.

[5.1] Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums attiecībā uz noilgumu prasības celšanai, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 406.pantu, ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar ko, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai šajā jautājumā (*ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai*).

[5.2] Attiecībā uz pārējiem apelācijas sūdzībā izteiktajiem iebildumiem spriedums pamatots ar sekojošiem argumentiem.

[5.2.1] Konkrētajā gadījumā nav pamata konstatēt nepārvaramas varas apstākļus, jo vispārzināms un objektīvs ir fakts, ka ekonomikas attīstība notiek cikliski, proti, pēc vairāk vai mazāk straujas attīstības iestājas lejupslīde. Uzņemoties saistības uz 25 gadiem, prasītājai kā saprātīgai personai šis apstāklis bija jāņem vērā. Turklāt Augstākās tiesas Senāts 2011.gada 26.janvāra

spriedumā lietā Nr.SKC-11/2011 norādījis, ka svarīgi ir nošķirt nepārvaramas varas gadījumu no līguma izpildes grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru, taču nepadara tā izpildi neiespējamu.

[5.2.2] Pušu pieligtā aizdevējas tiesība vienpusēji atkāpties no līguma nevar tikt atzīta par netaisnīgu līguma noteikumu. Piemērojot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešās daļas 8.punktu, jāņem vērā patērētāju kredītešanas līguma būtība un raksturs. Tas ir reāllīgums, kas tiek noslēgts, vienai pusei dodot kapitālu un otrai pusei piekritot atmaksāt to ar procentiem par kapitāla lietošanu noteiktā termiņā. Pakalpojuma sniedzējs savu saistību pilnībā izpilda, izmaksājot aizdevuma summu, bet vienīgā iespēja, kā būtu realizējama patērētāja tiesība vienpusēji atkāpties no līguma, ir izpildīt savas saistības pirms kredītešanas līgumā noteiktā termiņa, iegūstot tiesības uz kopējo kredīta izmaksu taisnīgu samazinājumu. Šāda tiesība noteikta Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta trešajā daļā.

No kredīta līguma 6.1.punkta redzams, ka atbildētājam ir tiesības vienpusējā kārtā izbeigt kredīta līgumu un prasīt pilnīgu aizdevuma atmaksu pirms līgumā noteiktā termiņa, līgumā noteiktajā kārtībā prasītājai par to paziņojot iepriekš. Šādā gadījumā atkāpšanās no līguma ir tiesīga, ja kredīta ņēmējs nepilda pieligtās saistības. Kreditora vienpusēja atkāpšanās no līguma sakarā ar aizņēmēja saistību nepildīšanu ir atbilstoša aizdevēja riskam neatgūt aizdoto kredītu, un tā atbilst vispārējai kredītešanas praksei, Civillikuma 1589.pantam un Patērētāju tiesību aizsardzības likumam.

[5.2.3] No Ministru kabineta 1999.gada 13.jūlija noteikumu Nr.257 „Noteikumi par patērētāja kredītešanas līgumu”, kas bija spēkā līdz 2008.gada 1.septembrim, 11.9.punkta izriet, ka kredītešanas līgumā ietverama informācija par atbildību par līgumsaistību pārkāpumiem. Tādējādi līgumsoda iekļaušana līgumā atbilst gan Civillikumam, gan Patērētāju tiesību aizsardzības likumam, jo atbildības noteikšana ir saprātīga un taisnīga reakcija pret pārkāpumu.

Tulkojot Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6.pantu saistībā ar Eiropas Kopienas Padomes Direktīvu 93/13/EEK „Par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos”, likumdevējs ir vēlējies aizsargāt patērētāju kā vājāko darījuma pusi pret pakalpojuma sniedzēja iespējamu ļaunprātību un patērētāja tiesību samazināšanu, tostarp pret nesamērīga līgumsoda prasījumiem. No tā neizriet likumdevēja griba pavisam atbrīvot patērētāju no atbildības par līgumsaistību pārkāpumu.

[5.2.4] Kā izriet no prasības pieteikuma un apelācijas sūdzības, visi iebildumi attiecībā uz netaisnīgiem līguma noteikumiem prasītājai radušies pēc tam, kad viņai radušās problēmas ar pieligto saistību izpildi. Pie apstākļiem, kad kredīta līgums noslēgts pēc prasītājas brīvas gribas, uzņemoties saistības par ievērojamu summu uz 25 gadiem, prasītājai nebija šķēršļu iepazīties ar visiem

kredīta un ieķīlājuma līguma noteikumiem, izvērtēt un apspriest tos. Prasītājas ieilbe par to, ka tie ir netaisnīgi tipveida līgumi, kas neatbilst viņas gribai, ir nepamatoti. Kredīta ņemšana, turklāt pie apstākļiem, ka tas nav vienīgais aizņēmums, nav personas pienākums, bet tiesības un, slēdzot šādu darījumu, tieši kredīta ņēmējam ir pienākums izvērtēt savas iespējas parādu atdot tādā apmērā un termiņā, kādu paredz līguma noteikumi. Turklāt iesaistoties arī citos ar kredīta ņemšanu saistītos darījumos, prasītājai bijusi pilnīga informācija un sapratne par kredītēšanas vispārējo praksi un noteikumiem, no kā izriet secinājums, ka neviens līguma nosacījums viņai nav uzspiests pret viņas gribu un nekādā veidā nav ierobežojis viņas izvēles brīvību, bankas noteikumus viņa atzinusi par sev pieņemamiem un izpildāmiem.

Civillikuma 1587.pants nosaka, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek par pienākumu līdzējiem izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma. Tādējādi apstākļi, ka samazinājusies prasītājas iespēja kredītu atmaksāt, pats par sevi nav pamats atbrīvot viņu no tiesīgi noslēgta līguma sekām.

[6] Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniegusi prasītāja E.L., kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un iztulkošanu, kā arī procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīti tālāk minētie motīvi.

[6.1] Tiesa, apsverot nepārvaramas varas apstākļu esamību, spriedumā nav motivējusi, kādu iemeslu dēļ nav piemērojamas prasības pieteikumā norādītās tiesību normas – Civillikuma 989., 1588., 1656., 1657., 1773. un 1776.pants.

[6.2] Civillietu tiesas kolēģija nav izskatījusi lietu pēc būtības, pamatojoties uz apelācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem, bet gan paplašināti piemērojusi Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu, nemotivējot un neanalizējot apelācijas sūdzības motīvus, kā arī atzīstot pirmās instances tiesas spriedumu par pareizu. Turklāt nevar uzskatīt, ka prasītājai bija nodrošinātas tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu, ja lietas izskatīšanai pēc būtības veltītas tikai 7–8 minūtes.

[6.3] Gan pirmās, gan apelācijas instances tiesas pārkāpušas Civilprocesa likuma 93.panta ceturto daļu, noraidot prasītājas lūgumu iesniegt pierādījumus, tostarp tiesa nav izskatījusi jautājumu par ekonomiskās ekspertīzes nozīmēšanu, kas ļautu konstatēt nepārvaramas varas apstākļu esamību. Tādējādi tiesas pārkāpušas arī savas kompetences robežas. Pierādot nepārvaramas varas apstākļus, būtu jāpiemēro Civillikuma 1773.pants – zaudējumi, kas cēlušies nepārvaramas varas dēļ, uzskatāmi par nejausiem zaudējumiem.

[6.4] Apelācijas instances tiesas sēdes protokols ir nepilnīgs un neatbilst Civilprocesa likuma 62.panta 8., 9. un 10.punkta prasībām. Tāpat lietā nav pilna sprieduma, jo sprieduma motīvu daļa ir nepilnīga – tajā nav norādīts, kāpēc atbilstoši Civillikuma normām prasītāja nav atbrīvojama no saistību izpildes, pastāvot nepārvaramas varas apstākļiem.

[7] Paskaidrojumos sakarā ar iesniegto kasācijas sūdzību AS „Reverta” (AS „Parex banka” nosaukums mainīts uz AS „Reverta”) norādījusi, ka kasācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personām, kas to pārsūdzējušas, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Civillietu departaments uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams daļā, ar kuru noraidīta prasība par 2006.gada 20.decembri noslēgtā kredīta līguma Nr.26.2.-06/94 6.4.punkta atzīšanu par netaisnīgu un prasītājas atsvabināšanu no nesamaksāto nokavējuma procentu samaksas, un lieta šajā daļā nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā daļā spriedums atstājams negrozīts.

[9] Civillietu departaments uzskata par nepamatotu apelācijas instances tiesas viedokli, ka prasītājai zudušas tiesības celt apvērsuma prasību, jo tā nokavējusi prekluzīvu termiņu šādas prasības iesniegšanai.

[9.1] Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana ir atsevišķs tiesvedības veids ar savām īpatnībām un noteikumiem, kas raksturīgi tikai un vienīgi šim tiesvedības veidam. Tas ir vienkāršots un paātrināts process, kurā nav pieļaujami parādnieka iebildumi. Pieteikums tiek izlemts rakstveida procesa ietvaros, pamatojoties tikai uz kreditora iesniegtajiem Civilprocesa likuma 404.panta trešajā daļā norādītajiem dokumentiem.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 405.panta trešajai daļai tiesneša lēmums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu stājas spēkā nekavējoties un tam ir izpildu dokumenta spēks. Ņemot vērā, ka saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana ir vienkāršots process, Civilprocesa likuma normas tieši neparedz minētā lēmuma pārsūdzēšanu.

[9.2] Tajā pašā laikā Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteikts – ja parādnieks uzskata, ka kreditora prasījums nav pamatots pēc būtības, viņš sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtīšanas dienas var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu prasījumu. Prasība ceļama tiesā šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Tādējādi, neskatoties uz to, ka Civilprocesa likuma normas neparedz lēmuma pārsūdzēšanu, tās tomēr dod tiesības parādniekam noteiktu laika

posmu – sešus mēnešus, kurā viņš var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu kreditora prasījumu pēc būtības (praksē tiek lietots jēdziens „apvērsuma prasība”).

Apelācijas instances tiesa, izskatot prasītājas apelācijas sūdzību, ir pievienojusies pirmās instances tiesas atzinumam, ka, ceļot prasību vairāk nekā 8 mēnešus pēc tiesas lēmuma pieņemšanas, prasītāja nav ievērojusi iepriekš minētās tiesību normas noteikumus un līdz ar to zaudējusi prasības tiesības.

[9.3] Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2010.gada 17.maija spriedumā lietā Nr.2009-93-01 „Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam” 13.3.punktā norādīja: „Konstitucionālo tiesību ietvaros, analizējot tiesības uz taisnīgu tiesu, jēdzienus „pārsūdzēt” un „pārsūdzība” parasti lieto nozīmē „pārsūdzēt augstākā instancē” (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija spriedumu lietā Nr.2001-17-0106*). Savukārt civilprocesuālajās tiesībās jēdzienu „pārsūdzēt” lieto ne vien attiecībā uz lēmuma pārsūdzēšanu augstākā tiesu instancē, bet arī attiecībā uz iebildumu celšanu tajā pašā tiesu instancē (sk. *Satversmes tiesas 2008.gada 5.novembra sprieduma lietā Nr.2008-04-01 8.2.3.punktu*).

Civilprocesa likuma 406.panta pirmā daļa noteic – ja parādnieks uzskata, ka kreditora prasījums nav pamatots pēc būtības, viņš sešu mēnešu laikā no lēmuma noraksta nosūtīšanas dienas var celt prasību pret kreditoru, lai apstrīdētu prasījumu. Ja tiesneša lēmums vēl nav izpildīts, parādnieks var celt tiesā apvērsuma prasību, lūdzot atcelt tiesneša lēmumu, atbrīvot viņu no saistības piespiedu izpildes un noraidīt pret viņu vērsto prasījumu. Ja tiesneša lēmums jau izpildīts, parādnieks iesniedz atpakaļizpildīšanas prasību, lūdzot turklāt vēl piedzīt atpakaļ no kreditora visu to, ko tas saņēmis saistības piespiedu izpildes rezultātā (sk. *Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹nodaļa). Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 668.lpp.*). Prasības ceļamas tiesā pēc prasības tiesvedības vispārīgiem noteikumiem, vienlaikus nomaksājot attiecīgu valsts nodevu. Tādējādi no minētā izriet, ka apvērsuma prasība pēc savas procesuāltiesiskās būtības ir pārsūdzības līdzeklis (sk. *Senāta 2012.gada 1.marta sprieduma lietā Nr.SK-1133/2012 6.3.punktu*).

No minētā secināms, ka Satversmes tiesa ir pievienojusies juridiskajā doktrīnā izteiktajam viedoklim, ka Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā paredzētā prasība faktiski ir procesuāls pārsūdzības līdzeklis.

Arī pirmskara Senāts 1932.gada 26.oktobra spriedumā norādījis: „Jautājumā par to, vai CPN 239.p. paredzētais laiks uzskatāms par preklusīvu termiņu, jeb par noilguma laiku, apgabaltiesa gan nepareizi atzīst to par

noilguma laiku. [...] Šai jaunai prasībai ir – pēc būtības – procesuāla līdzekļa, proti sprieduma pārsūdzēšanas raksturs. Prasība, kuru likums paredz atbildētājam un ar kuru iesākas it kā jauna procesa lieta, patiesībā ir tikai iepriekšējās lietas turpinājums un 239.p. paredzētais laiks, pēc būtības, ir nekas cits kā pārsūdzības termiņš [...]” (sk. *Latvijas Senāta spriedumi. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi: Kārtējo sēžu spriedumi, 1930–1933 / sast. A.Šmite, A.Poriete; atb. red. L.Krūmiņa. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1998. [IV], faksimilizdevums, 53.lpp.).*

Jānorāda, ka minētā sprieduma pieņemšanas laikā Civilprocesa nolikuma 239.pants regulēja piespiedu izpildīšanas kārtībā celta prasījuma apstrīdēšanu, līdzīgi kā pašreiz spēkā esošā Civilprocesa likuma 406.pants.

Tādējādi Civilprocesa likuma 406.panta pirmajā daļā noteiktais sešu mēnešu termiņš apvērsuma prasības celšanai ir uzskatāms par likumā noteiktu procesuālu termiņu, kas neapšaubāmi ir jāievēro, tāpat kā citi Civilprocesa likumā noteiktie termiņi.

Līdz ar to nepareizs ir pirmās instances tiesas arguments, kurai pievienojusies apelācijas instances tiesa, par noilguma termiņa piemērošanu konkrētajā situācijā, jo procesuālie termiņi nav iekļaujami noilguma termiņos, kas noteikti Civillikumā.

Respektīvi, jautājums par prasības tiesības esību sakarā ar likumā noteiktā prasības celšanas termiņa neievērošanu, kas atbilstoši Civilprocesa likuma 8.pantam, ir saistīts ar apstākļu noskaidrošanu, izlemjams izskatot lietu pēc būtības, ko apelācijas instances tiesa nav pienācīgā kārtā izdarījusi.

[9.4] Konkrētajā gadījumā no lietas materiāliem redzams, ka prasītāja sākotnēji iesniegusi apvērsuma prasību Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā 2009.gada 21.maijā, kaut gan atbilstoši Civilprocesa 406.panta pirmajai daļai prasība bija iesniedzama Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesā. Pēdējais procesuālais lēmums sakarā ar prasītājas lietas virzību Centra rajona tiesā pieņemts 2009.gada 7.augustā. Savukārt ievērojot piekritības noteikumus, prasītāja nosūtījusi Ziemeļu rajona tiesai apvērsuma prasību tikai 2009.gada 6.novembrī.

Tādējādi prasītāja formāli nokavējusi procesuālo termiņu apvērsuma prasības iesniegšanai (sk. *Civilprocesa likuma 406.panta pirmo daļu*), kuru tiesa ir tiesīga atjaunot pēc lietas dalībnieka pieteikuma (sk. *Civilprocesa likuma 51.pantu*). Vienlaikus no lietas materiāliem redzams, ka prasītāja, pārkāpjot piekritības noteikumus, iesniedza apvērsuma prasību sešu mēnešu laikā Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā, bet tā kļūdaini atstāja iesniegto prasību bez tālākas virzības (atbilstoši *Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 6.punktam tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja lieta nav piekritīga šai tiesai, nevis atstāj iesniegto prasības pieteikumu bez tālākas virzības*).

Pastāvot šādiem apstākļiem, Civillietu departaments atzīst, lai arī formāli nav izpildījies Civilprocesa likuma 51.panta pirmajā daļā paredzētais priekšnosacījums – prasītāja nav lūgusi atjaunot termiņu apvērsuma prasības iesniegšanai, tomēr, Civillietu departamenta ieskatā, konkrētajā gadījumā pastāv tāds apstākļu kopums, kas pieļauj atkāpties no šīs tiesību normas regulējuma.

[9.5] Vairākos savos spriedumos Satversmes tiesa ir secinājusi, ka no Satversmes 1.pantā ietvertā demokrātiskas republikas jēdziena izriet visu valsts institūciju pienākums savā darbībā ievērot samērīguma principu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2000.gada 24.marta sprieduma lietā Nr.04-07(99) secinājumu daļas 3.punktu*). Līdz ar to pienākums ievērot samērīguma principu saista ne vien likumdevēju, bet arī valsts pārvaldi un tiesu varu (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmuma lietā Nr.2006-41-01 secinājumu daļas 11.punktu*).

Samērīguma princips ir uzskatāms par vienu no svarīgākajiem demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincipiem. Tas vispārīgā veidā noteic, ka starp valsts varas darbību, kas ierobežo personas tiesības un leģitīmās intereses, un mērķi, ko valsts vara ar šo darbību tiecas sasniegt, ir jābūt saprātīgām attiecībām (*sk. Levits E. Samērīguma princips publiskajās tiesībās – jus commune europaeum un Satversmē ietvertais konstitucionāla ranga princips. Likums un Tiesības, 2000, Nr.9, 262.–263.lpp.*). Tādējādi tiesību piemērošanas vispārējā norise neaprobežojas vienīgi ar formālloģiska juridiskā siloģisma formu. Tiesību piemērošanas neatņemama sastāvdaļa ir tiesisko seku konkretizēšana. Šajā posmā tiesību piemērotājam vajag apsvērt tiesiskās sekas un izvēlēties tās, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmuma lietā Nr.2006-41-01 konstatējošās daļas 7.punktu – Dr.iur. J.Neimaņa atzinumu lietā*), t.sk. atsakoties no tām procesuālajām darbībām, kam nav lietderīga mērķa (*sk. Eiropas Padomes rekomendācijas Nr. R(81)7 „Par pasākumiem, kas veicina pieejamību tiesai” 8.punktu*).

Tādējādi ievērojot, ka tiesas kļūdas dēļ jautājums par iesniegtās prasības virzību ilgstoši netika atrisināts, kas ierobežoja prasītājas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā (ātrā un efektīvā procesā), Civillietu departaments uzskata – lai arī prasītāja nebija lūgusi atjaunot termiņu apvērsuma prasības iesniegšanai, tomēr tas viņai nevar radīt nelabvēlīgas sekas.

[10] Civillietu departaments piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklim, ka apelācijas instances tiesa kļūdaini atzinusi atbildētājai tiesības, atkāpjoties no kredīta līguma un pieprasot neatmaksātā aizdevuma, kā arī citu no kredīta līguma izrietošo maksājumu atmaksu, citstarp prasīt līgumā paredzētos nokavējuma procentus par laiku pēc atkāpšanās no kredīta līguma (*sk. līguma 6.4.punktu*).

[10.1] Civillikuma 1811.pants noteic, ka katra saistības tiesība izbeidzas pati no sevis, kad izpildīta tai atbilstošā parādnieka saistība, t.i., nolidzinot parādu. Savukārt Civillikuma 1832.pants paredz, ka izpildītājam vajadzīgs, lai saistības priekšmets būtu izpildīts pilnīgi.

Tas ir saistības izbeigšanās visbiežākais un darījuma pusēm izdevīgākais veids. Taču Civillikums paredz arī tādus gadījumus, kad saistība izbeidzas bez izpildījuma, piemēram, noilguma, pārjaunojuma, atcēlēja līguma gadījumā. Turklāt sakarā ar nokavējumu Civillikums paredz līguma atcelšanu divos veidos – pirmkārt, tādu, kurā kreditoram ir tiesības prasīt līguma atcelšanu, otrkārt, tādu, kurā kreditors tiesīgs vienpusēji paziņot par līguma izbeigšanu. Pirmajā gadījumā, ja parādnieks nepiekrīt, ceļama prasība tiesā, piemēram, Civillikuma 1663., 2043., 2171.pantā paredzētajos gadījumos līgums beidz pastāvēt uz tiesas sprieduma pamata, un tas ir svarīgi no līgumsoda un procentu aprēķināšanas viedokļa. Līdz spriedumam līgums ir pastāvējis. Otrajā gadījumā pietiek ar vienas puses paziņojumu par atkāpšanos no līguma, un tāda saskaņā ar Civillikuma 1589.pantu pielaižama tad, kad pamatota ar paša līguma raksturu, vai to atļauj likums, vai arī tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta. Tad līgums ir izbeigts ar brīdi, kad tiesīgā puse paziņo par atkāpšanos. Ir iespējams strīds tiesā par atkāpšanās pamatotību, taču, ja pamats atkāpties tiek konstatēts, tad līgums uzskatāms par izbeigtu nevis tiesas sprieduma taisīšanas brīdī, bet atkāpšanās brīdī, kas attiecīgi ņemams vērā pie procentu un līgumsoda aprēķina.

Konkrētajā gadījumā no atbildētājas pieteikuma par saistību piespiedu bezstrīdus izpildīšanu, kurš ar Tukuma rajona tiesas tiesneša 2009.gada 9.marta lēmumu apmierināts (*sk. lietas 9.–10.lapu*), izriet, ka nokavējuma procenti – 2987,40 Ls – aprēķināti, sākot ar nākamo dienu, kad atbildētājs izbeidzis kredīta līgumu, līdz šī pieteikuma iesniegšanas dienai, t.i., par laika periodu no 2009.gada 7.februāra līdz 2009.gada 25.februārim (*sk. lietas 20.–21.lapu*).

[10.2] Nav pamatots tiesas viedoklis, ka atbildētājas vienpusēja atkāpšanās no līguma neatbrīvo prasītāju no pielīgto saistību izpildes.

Ar atkāpšanos no līguma pušu tiesības un pienākumi būtiski mainās, proti, aizņēmējam tiek anulēti viņam labvēlīgi aizdevuma noteikumi, kas savukārt nozīmē to, ka viņam atlikusī aizdevuma summa jāatmaksā nekavējoties. Vienlaikus tas nozīmē arī to, ka vairs nav piemērojama pielīgta aizdevuma procentu likme un nevar tikt piemērots līgumsods vai nokavējuma procenti.

Ar kreditora atkāpšanos no līguma notiek paātrināta norēķināšanās par atlikušo parādu, kas līdz atmaksai turpina pastāvēt kopā ar tā nodrošināšanai doto galvojumu vai ķīlas tiesībām, bet nevis apstākļos, kad vairs nedarbojas

līguma noteikumi par aizdevuma izmantošanu, ikmēneša iemaksām, kredīta dzēšanas termiņiem, pielīgtajiem procentiem par kavējumu un līgumsodiem par šo vairs neesošo termiņu neievērošanu.

Tādējādi vairs nepastāv līgumisks (juridisks) pamats piemērot bijušā līguma noteikumus, t.sk. par nokavējuma procentiem (*sal. Senāta 2013.gada 30.janvāra sprieduma lietā Nr.SK-644/2013 6.punkts, Senāta 2013.gada 15.marta sprieduma lietā Nr.SK-6/2013 6.punkts, kā arī Civillietu departamenta 2014.gada 21.februāra sprieduma lietā Nr.SK-36/2014 7.punkts*).

[11] No iesniegtās kasācijas sūdzības redzams, ka kasācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti nepiemēroja Civillikuma 1657.pantu, citiem vārdiem, nepamatoti noraidījusi atbildētāja prasībā izvirzīto nepārvaramas varas apstākli kā pamatu prasītājas atsvabināšanai no aizdevuma pamatsummas un nesamaksāto procentu piedziņas.

[11.1] Civillikuma 1587.pantā noteikts, ka tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus.

[11.2] Tomēr likums ir paredzējis gadījumus, kad parādnieks var tikt atsvabināts no nokavējuma sekām. Tajā skaitā Civillikuma 1657.pants noteic, ka tiesa var parādnieku atsvabināt no viņam neizdevīgām nokavējuma sekām, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana nav notikusi nepārvaramas varas dēļ.

Proti, nepārvarama vara ir objektīvs apstāklis, kas atbrīvo parādnieku no līguma saistību izpildes. Jēdziena „nepārvaramā vara” skaidrojums likumā nav dots. Tādēļ uz to var tikt attiecināti gan romiešu tiesībās apzīmētie apstākļi (*dabas stihijas, zemeštrīces, ūdensplūdi, ugunsgrēki, kā arī sociālas parādības, kuras cilvēks saviem spēkiem nevar pārvarēt – laupīšanas, sacelšanās, bandītu uzbrukumu postījumi*), gan UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principu 7.1.7.pantā ietvertais formulējums, gan Latvijai saistošās ANO 1980.gada 11.aprīļa (Vīnes) Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 79.panta 1.punkta formulējums, kā arī tiesību zinātnē dotā nepārvaramas varas definīcija vai vispārīgs skaidrojums, turklāt minētais uzskaitījums nav izsmēlošs (*sk. Senāta 2009.gada 11.februāra spriedumu lietā Nr.SK-30/2009*).

Piemēram, no ANO 1980.gada 11.aprīļa (Vīnes) Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem 79.panta izriet, ka puse neatbild par jebkuras savas saistības neizpildīšanu, ja pierādīts, ka tā bija tāda šķēršļa radīta, kuru puse nespēj kontrolēt, no puses saprātīgi nevarēja gaidīt šī šķēršļa ņemšanu vērā, līgumu slēdzot, vai izvairīšanos no šī šķēršļa

vai šķēršļa vai tā seku pārvarēšanu, šķērslis nav puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ.

Proti, nepārvaramas varas koncepcija sastāv no četriem elementiem:

1) notikums, no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt;

2) saprātīga persona līguma noslēgšanas brīdī notikumu nevarēja paredzēt;

3) notikums nav puses vai tās kontrolē esošas personas rīcības dēļ;

4) notikums saistību izpildi padara ne tikai apgrūtināšu, bet neiespējamu (sk. Tom Southerington. *Impossibility of Performance and Other Excuses in International Trade* // <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/southerington.html>, citēts pēc L.Škoba, I.Sakārne, S.Novicka. 1980.gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem pamatjautājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 194.lpp.).

Līdzīgas prasības, apkopojot Civillikuma dažādos pantos minētos noteikumus par nepārvaramu varu, izvirza arī Civillikums (sk. Bitāns A. *Civiltiesiskā atbildība un tās veidi*. Rīga: AGB, 1997, 109.lpp.). Proti, par nepārvaramas varas apstākļiem ir jāatzīst tādi apstākļi:

– kas pie līguma slēgšanas pusēm nebija zināmi (*Civillikuma 1543.pants*, sk. arī *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības/ red. K.Torgāns. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 98.–99.lpp.*);

– kas padara līguma izpildi neiespējamu vispār un nevis tikai vienai pusei (*Civillikuma 1543., 2147.pants*);

– kas nav iestājušies parādnieka vainas dēļ (*Civillikuma 1543., 2147.pants*);

– no kuriem nav iespējams izvairīties vai kurus nav iespējams novērst, neraugoties uz visām parādnieka pūlēm (*2148.panta 1.punkts, 2234.pants*).

[11.3] Ievērojot minēto, ir nepieciešams noskaidrot, vai konkrētajā gadījumā bija iestājušies nepārvaramas varas apstākļi, kas dotu pamatu prasītājai izvairīties no saistību izpildes, t.sk. prasīt atsvabināt no saistības samaksāt saņemto aizdevuma pamatsummu un pielīgtos procentus.

Civillietu departaments piekrit kasācijas sūdzības iesniedzējas viedoklim, ka ekonomiskā krīze varēja radīt kasācijas sūdzības iesniedzējai šķērslī, kas bija ārpus tā kontroles, norēķināties atbilstoši aizdevuma līguma noteikumiem. Taču Civillietu departamenta ieskatā, šāda šķēršļa rašanās pati par sevi vēl nerada tiesības izvairīties no saistību izpildes, jo minētais ir tikai viens no kritērijiem, lai atzītu nepārvaramas varas esību. Proti, ir nošķirams nepārvaramas varas gadījums no grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru (piemēram, vienas puses izpildes izmaksas ir pieaugušas vai arī izpildījuma, ko saņem puse, vērtība ir samazinājusies).

Respektīvi, ņemot vērā, ka viena no nepārvaramas varas konstatēšanas pazīmēm ir apstāklis, ka radīto šķērsli nevar pārvarēt (*sk. šā sprieduma 11.2.punktu, kā arī Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: AGB, 1997, 108.lpp.*), visos tajos gadījumos, kad šķērsli var pārvarēt, atsaukšanās uz nepārvaramas varas klauzulu nav iespējama, kaut arī radušais apgrūtinājums līdzējam izpildīt līgumu ir tikpat liels, cik nepārvaramas varas gadījumā.

Turklāt, vadoties arī no apstākļu izmaiņu klauzulas pamatnostādnes – no personas nevar prasīt pildīt saistību, kuras saturu tā nevarēja paredzēt līguma slēgšanas laikā –, secināms, ka persona nevar atsaukties uz šo klauzulu, ja apstākļu izmaiņu pamatā ir pašas personas darbības vai subjektīvā neiespējamība (piemēram, persona nevarēs atsaukties uz apstākļu izmaiņu klauzulu kā saistību neizpildes iemeslu, pamatojoties uz to, ka tās komercdarbība nenorit tik labi, kā bija plānots, un tādēļ viņa nevarēja paredzēt, ka būs naudas līdzekļu trūkums, lai izpildītu saistības. Proti, atsaukšanās uz šo klauzulu nav iespējama pat tad, ja personai saistību izpilde ir pārlietu apgrūtināša (*sk. Kārklīņš J. Apstākļu izmaiņu klauzula kā izņēmums no PACTA SUNT SERVANDA principa. Latvijas Universitāte, http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Karklins.pdf*).

Ievērojot iepriekš minēto, Civillietu departaments atzīst, ka kasācijas sūdzības iesniedzējas norāde uz vispārējo ekonomisko krīzi, kas samazināja viņas ienākumus un iespējas komercdarbībā, nav atzīstama par nepārvaramas varas apstākli, kas varētu atsvabināt prasītāju no saistību izpildes. Līdz ar to šis kasācijas motīvs ir noraidāms.

[12] Civillietu departaments atzīst – lai gan no iesniegtās kasācijas sūdzības izriet, ka apelācijas instances tiesas sēdes protokols neatbilst Civilprocesa likuma normu prasībām, tajā nav argumentu, kā konkrēti minētais pārkāpums izpaudies un kā tas varēja novest pie nepareiza sprieduma taisīšanas.

Civilprocesa likuma 453.panta pirmās daļas 5.punkts noteic, ka pārsūdzētā tiesas sprieduma likumības un pamatotības izvērtējums kasācijas instances tiesā ir veicams kasācijas sūdzībā norādīto argumentu ietvaros.

Tādējādi argumentu nenorādīšana par spriedumu šajā daļā liedz Civillietu departamentam noteikt izvērtējamo tiesisko jautājumu un šajā daļā spriest par tiesas sprieduma likumību un pamatotību.

Pretejā gadījumā, vērtējot spriedumu kopumā, arī attiecībā uz tiesas nospriesto, par ko argumenti kasācijas sūdzībā nav atrodam, tiktu pārkāpts dispozitivitātes un sacīkstes princips.

[13] Ņemot vērā, ka spriedums tiek atcelts, saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu prasītājas iemaksātā drošības nauda 200 Ls (*sk. maksājuma uzdevumu lietas 148.lapā*) viņai ir atmaksājama. Atbilstoši *Euro* ieviešanas kārtības likuma 6.panta pirmajai daļai minētā naudas summa

konvertējama no latiem uz *euro*, ievērojot maiņas kursu latu apmaiņai pret *euro* (1 *euro* = 0,702804 lati) un minētā panta otrajā daļā noteiktos noapaļošanas principus. Tādējādi prasītājam atmaksājamās drošības naudas summa ir 284,57 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departaments

n o s p r i e d a

atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 4.aprīļa spriedumu daļā, ar kuru noraidīta prasība par 2006.gada 20.decembrī noslēgtā kredīta līguma Nr.26.2.-06/94 6.4.punkta atzišanu par netaisnīgu un E.L. atsvabināšanu no nesamaksāto nokavējuma procentu samaksas, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Atmaksāt E.L. drošības naudu 284,57 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

Judikatūras maiņa

Maza apmēra darba strīdu izskatīšanas kārtība

Ņemot vērā to, ka Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, kā arī to, ka procedūra maza apmēra prasībām Latvijas iekšējā tiesību sistēmā ir noregulēta, Regulā noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 EUR (Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), Civilprocesa likuma 30.³nodaļa).

Rīgā 2014.gada 29.aprīlī

Lietā Nr.SK-2113/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā paplašinātā sastāvā:

tiesnese referente

A.Čerņavska,

tiesnese

I.Garda,

tiesnesis

A.Keišs,

tiesnesis

N.Salienieks,

tiesnese

E.Vernuša,

tiesnese

A.Vītola,

tiesnese

M.Zāgere,

izskatīja rakstveida procesā K.K. blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 21.janvāra lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2013.gada 14.oktobra lēmums par atteikšanos pieņemt K.K. prasības pieteikumu maza apmēra prasībā pret SIA „JL Market” par darba samaksas piedziņu.

Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] K.K. 2013.gada 10.oktobrī cēlis maza apmēra prasību pret SIA „JL Market”, kurā lūdzis piedzīt nesamaksāto darba samaksu 300 Ls pēc nodokļu nomaksas un izpildīt tiesas spriedumu nekavējoties.

[2] Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesnesis ar 2013.gada 14.oktobra lēmumu atteicis pieņemt K.K. prasības pieteikumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu un 250.¹⁹pantu.

Tiesnesis atzinis, ka prasībā pieteiktie prasījumi nav pakļauti izskatīšanai maza apmēra prasības kārtībā, jo starp prasītāju un atbildētāju pastāv strīds par darba tiesībām.

[3] Izskatījusi K.K. blakus sūdzību par minēto lēmumu, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2014.gada 21.janvāra lēmumu Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2013.gada 14.oktobra lēmumu atstājusi negrozītu.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 447.¹panta otrajai daļai tiesa pievienojusies pārsūdzētā lēmuma motivācijai, atzīstot to par pareizu un pietiekamu.

Tiesa norādījusi, ka procedūra maza apmēra prasību izskatīšanai ir iestrādāta Civilprocesa likumā, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr.861/2007 (turpmāk – Regula Nr.861/2007), ar kuru izveidota Eiropas procedūra maza apmēra prasībām.

Atbilstoši skaidrojumam tiesību doktrīnā, izmantojot paskaidrojošos norādījumus Regulas Nr.861/2007 2.pantā (*Torgāns K. Prasības pieteikumi maza apmēra prasībām. Jurista Vārds, 2012.gada 31.janvāris*), un judikatūrai (*Senāta 2013.gada 12.jūlija spriedums lietā Nr.SK-1859/2013*) par maza apmēra prasībām nav uzskatāmas lietas par darba tiesībām.

K.K. prasība skar darba tiesības, līdz ar to tā ceļama atbilstoši Civilprocesa likuma 18.nodaļai pēc vispārējiem prasības celšanas noteikumiem.

[4] Blakus sūdzībā K.K. lūdzis atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 21.janvāra lēmumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, minot šādus argumentus.

Civilprocesa likuma 30.³nodaļā ietvertā lietu par maza apmēra prasībām izskatīšanas kārtība ir neatkarīga lietu izskatīšanas kārtība un piemērojama vienīgi nacionālajās civillietās. Tā nekādā mērā nav saistāma ar Regulā Nr.861/2007, ar ko izveidota Eiropas procedūru maza apmēra prasībām pārrobežu lietās, noteikto lietu izskatīšanas kārtību.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 250.¹⁸panta otro daļu šā likuma 30.³nodaļas noteikumi neskar Regulas Nr.861/2007 piemērošanu. No minētā un Civilprocesa likuma 250.¹⁹panta, kas reglamentē lietas par maza apmēra prasību ierosināšanas un izskatīšanas kārtību, secināms, ka Civilprocesa likuma 30.³nodaļas normas ir piemērojamas arī prasībās par darba samaksas piedziņu, ja prasības summa prasības iesniegšanas dienā nepārsniedz 1500 Ls.

Nemot vērā, ka K.K. prasība saistīta ar naudas (darba samaksas) piedziņu, un tā nepārsniedz 1500 Ls, ir noformēta atbilstoši prasības pieteikuma paraugam, tiesai bija pamats pieņemt prasības pieteikumu.

Prasība pēc būtības pamatota ar vienu dokumentu, kas apliecina, ka darba devējs nav izmaksājis darba samaksu, tādēļ lieta būtu izskatāma ātri un vienkāršoti.

Tiesa ņēmusi vērā judikatūru, bet nav norādījusi, kā Senāta spriedums lietā Nr.SKC-1859/2013 piemērojams šajā lietā.

[5] Iepazīnies ar lietas materiāliem un blakus sūdzībā norādītajiem argumentiem, Civillietu departaments atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 21.janvāra lēmums atceļams un jautājums nododams jaunai izskatīšanai.

[6] 2011.gada 1.oktobrī Civilprocesa likumā tika iekļauta un stājās spēkā jauna 30.³nodaļa „Lietas par maza apmēra prasībām” (250.¹⁸–250.²⁷pants), ar kuru prasības tiesvedībā tika ieviestas būtiskas procesuālās izmaiņas paātrinātai un vienkāršotai maza apmēra prasību izskatīšanai. Maza apmēra prasība kā juridiska kategorija ir ar īpašu izskatīšanas procedūru un pieļaujama tikai prasībās par naudas piedziņu un uzturlīdzekļu piedziņu, kur galvenais parāds vai prasībā par uzturlīdzekļu maksājumu kopsumma prasības iesniegšanas dienā nepārsniedz 2100 *euro* (Civilprocesa likuma 250.¹⁹panta otrā daļa 2011.gada 8.septembra likuma redakcijā – 1500 Ls). Ideja par attiecīgo grozījumu nepieciešamību iegūta Regulā Nr.861/2007, kas izveidota, lai vienkāršotu un paātrinātu tiesvedību tādu pārrobežu prasību civillietās un komercietās, kas nepārsniedz 2000 *euro*. Minētā regula noteic vienotu procedūru maza apmēra prasību izskatīšanai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, ja tiesas procesā iesaistītās personas ir no dažādām Eiropas Savienības valstīm. Regulas 1.pantā norādīts, ka iesaistītās puses var izmantot Eiropas procedūru maza apmēra prasībām kā alternatīvu dalībvalstu tiesību aktos paredzētām procedūrām. Līdzīga atruna ir ietverta Civilprocesa likuma 250.¹⁸panta otrajā daļā, kur noteikts, ka Civilprocesa likuma 30.³nodaļas noteikumi neskar Regulas Nr.861/2007 piemērošanu.

Konkrētā gadījumā jautājuma noskaidrošanai, vai Civilprocesa likuma 30.³nodaļā noteiktajiem maza apmēra prasības kritērijiem kā precizējumu var izmantot paskaidrojošos norādījumus Regulā Nr.861/2007, kuras 2.pantā noteiktas lietu kategorijas, tostarp lietas par darba tiesībām, kurām šo regulu nepiemēro (nav uzskatāmas par maza apmēra prasībām), svarīgs ir regulas preambulas astotais apsvērums, no kura skaidri izriet, ka Eiropas un nacionālās procedūras maza apmēra prasībās neietekmē viena otru. No minētā secināms, ka Regulā Nr.861/2007 noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļā noteiktā maza apmēra prasību regulējuma tvērumu. Princips, ka uz citu Eiropas (nacionālo) procedūru nav piemērojama regula, kas attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, izriet no Eiropas Savienības Tiesas judikatūras (sk. EST 2012.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.618/10 *Banco Espanol de Credito SA* 79.punktu).

Turklāt jāņem vērā, ka Civilprocesa likuma 30.³nodaļā nav ietverti ierobežojumi maza apmēra prasību procedūras piemērošanai darba tiesību

jautājumos, kā arī nav norādes uz atšķirīgu civillietas izskatīšanas kārtību, kāda būtu piemērojama darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 *euro*.

Nemot vērā to, ka procedūra maza apmēra prasībām ir noregulēta iekšējā tiesību sistēmā atbilstoši Latvijas Republikas kā Eiropas Savienības dalībvalsts procesuālās autonomijas principam, Civillietu departamenta ieskatā, Regulā Nr.861/2007 noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļas regulējuma tvērumu. Tādējādi tiesību doktrīnā paskaidrojošie norādījumi Civilprocesa likuma 30.³nodaļas tiesību normās noteiktajiem maza apmēra kritērijiem, uz kuriem atsaukusies tiesa, šajā procedūrā nav piemērojami. Rezumējot iepriekš izklāstīto, Civillietu departaments atkāpjas no līdzšinējā judikatūrā ar atsauci uz tiesību doktrīnu izteiktajām atziņām, ka tiesai ir jāapsver, vai pret darba devēju vērstais prasījums par nepilnīgi izmaksātās darba algas piedziņu atbilst Civilprocesa likuma 30.³nodaļas tiesību normās noteiktajiem maza apmēra prasības kritērijiem (*sk. Senāta 2013.gada 12.jūlija spriedumu lietā Nr.SK-1859/2013*).

To ievērojot, par nepareiziem atzīstami apstrīdētajā lēmumā ietvertie motīvi, ka K.K. naudas prasījums par darba samaksas piedziņu nav atzīstams par maza apmēra prasību, kas izskatāma Civilprocesa likuma 30.³nodaļā noteiktajā kārtībā, un attiecīgi arī atteikums pieņemt prasību, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu. Minētā procesuālo tiesību norma noteic, ka tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja strīds nav pakļauts tiesai. Pakļautība ir civillietu izskatīšanas un izlemšanas kompetences sadalījums starp dažādām civiltiesību aizsardzības institūcijām.

Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkts faktiski atņem personai tiesības celt attiecīgas konkrētas prasības tiesā. Gadījumā, ja lieta nav pakļauta tiesai, tad lēmumā ir jānorāda, kādā iestādē jāgriežas iesniedzējam tiesību aizsardzības dēļ (*Civilprocesa likuma komentāri. I daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 328., 330.lpp.*).

Apstrīdētajā lēmumā, konstatējot, ka pastāv strīds par darba tiesībām, kas izskatāms vispārējā prasības kārtībā, tiesa nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktā noteikto prasības tiesību ierobežojumu, tādā veidā nepamatoti atstājot K.K. bez tiesas aizsardzības. Konkrētajā gadījumā, ja arī pieņemtu, ka celtā prasība nebija uzskatāma par maza apmēra prasības lietu, tā tomēr atbilst Civilprocesa likuma 1.panta noteikumiem, un tās mērķis ir novērst konkrētu tiesību aizskārumu, līdz ar to bija pieņemama un izskatāma tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

[7] Pastāvot šādiem apstākļiem un ņemot vērā procesuālās ekonomijas principu, pārsūdzētais apelācijas instances tiesas lēmums ir atceļams un

jautājums par prasības pieņemšanu nosūtāms izlemšanai pirmās instances tiesai.

[8] Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 2.punktu, Civillietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 21.janvāra lēmumu atcelt un jautājumu par prasības pieņemšanu nodot izlemšanai pirmās instances tiesai.

Lēmums nav pārsūdzams.

Judikatūras maiņa

Atbrīvojuma no tiesas izdevumu samaksas piemērošana biedrībai

Biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vēršas tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos (Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkts un 88.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 19.novembrī

Lieta Nr.SK-2414/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnesis

tiesnesis

tiesnesis

tiesnesis

tiesnese

tiesnese

tiesnese

tiesnese

Ļ.Kušnīre,

A.Briede,

V.Cīrule,

A.Čerņavska,

I.Garda,

V.Jonikāns,

A.Keišs,

V.Maksimovs,

N.Salenieks,

A.Strupišs,

E.Vernuša,

A.Vītola,

M.Zāģere,

rakstveida procesā izskatīja Latvijas nekustamo īpašumu individuālo īpašnieku, darbinieku un pakalpojumu patērētāju biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu, ar kuru atteikts atbrīvot biedrību no valsts nodevas samaksas un iesniegtā blakus sūdzība par Civillietu tiesu palātas 2014.gada 19.februāra lēmumu atstāta bez virzības.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] Ar Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra spriedumu apmierināta SIA „Rēzeknes Namsaimnieks” prasība pret V.S. par parāda piedziņu.

Ar Augstākās tiesas Senāta rīcības sēdes 2013.gada 3.jūlija lēmumu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar atbildētāja V.S. kasācijas sūdzību par iepriekš minēto apelācijas instances tiesas spriedumu. Spriedums stāties likumīgā spēkā 2013.gada 3.jūlijā.

[2] Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā 2013.gada 7.novembrī saņemts Latvijas nekustamo īpašumu individuālo īpašnieku, darbinieku un pakalpojumu patērētāju biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” (turpmāk arī – biedrība) pieteikums par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

[3] Secināams, ka iesniedzējs nav norādījis uz apstākļiem, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma 479.pantu var tikt atzīti par jaunatklātiem, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnesis ar 2014.gada 19.februāra lēmumu atteicis pieņemt biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” pieteikumu par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Par minēto lēmumu biedrība iesniegusi blakus sūdzību, kurai pievienots pieteikums par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas sakarā ar to, ka biedrība šajā lietā darbojas Civilprocesa likuma 88.panta un Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrās daļas izpratnē, kas rada pamatu atbrīvojumam no tiesas izdevumu samaksas saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu.

[4] Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” pieteikums noraidīts, blakus sūdzība atstāta bez virzības un noteikts termiņš līdz 2014.gada 8.aprīlim valsts nodevas 28,46 *euro* samaksai apliecinoša dokumenta iesniegšanai tiesā.

Tiesnesis, atsaucoties uz Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu un Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 21.februāra lēmumā (lietā Nr.SK-1039/2012) norādīto, atzinis, ka biedrība neietilpst to personu lokā, kuras ir atbrīvotas no valsts nodevas samaksas pienākuma saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, un būtībā kā atbildētāja V.S. pārstāve no valsts nodevas nav atbrīvojama.

[5] Blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu iesniegusi biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis”, lūdzot:

1) atbrīvot biedrību „Mans mājoklis – mans cietoksnis” no valsts nodevas samaksas saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu;

2) atcelt Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 19.februāra lēmumu;

3) atcelt Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu;

4) atcelt Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā;

5) atcelt Senāta rīcības sēdes 2013.gada 3.jūlija lēmumu;

6) pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu, saņemot prejudiciālu nolēmumu par Eiropas Savienības tiesību normu iztulkošanu attiecībā uz personu apvienībām un to tiesībām aizstāvēt tiesā savu biedru tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.

Blakus sūdzībā norādīts, ka biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis” ir persona, kurai ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā savu biedru tiesības un ar likumu aizsargātās intereses. Tā nav uzskatāma par pieteikuma iesniedzēju Civilprocesa likuma 1.panta izpratnē, kā arī par trešo personu ar patstāvīgiem prasījumiem vai pilnvaroto pārstāvi Civilprocesa likuma 83. un 84.panta izpratnē.

Tiesa ignorējusi iepriekš minēto apstākli un faktu, ka biedrība, iesniedzot blakus sūdzību, no valsts nodevas samaksas atbrīvojama, jo uz to attiecas izņēmumi par valsts nodevas maksāšanas kārtību.

Blakus sūdzība pamatota ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1., 6., 8., 11., 13., 14., 17.pantu, Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otro daļu, Civilprocesa likuma 5., 6., 43.panta pirmās daļas 5.punktu, 82.panta otro daļu, 88., 478., 479., 480., 481. un 482.pantu.

[6] Iepazinies ar lietas materiāliem un apsvēris blakus sūdzības minētos motīvus, Civillietu departaments atzīst, ka Civillietu tiesu palātas tiesneša lēmums ir atceļams.

[6.1] Pēc vispārēja noteikuma katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā (*Civilprocesa likuma 1.panta pirmā daļa*).

Izņēmuma gadījumā, ja tas ir paredzēts likumā, Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos līgumos vai Eiropas Savienības tiesību aktos, personas ir tiesīgas vērsties tiesā ar pieteikumu, lai aizstāvētu citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses (*Civilprocesa likuma 88.panta pirmā daļa*).

Persona, kura darbojas procesā uz Civilprocesa likuma 88.panta pirmās daļas pamata, ir patstāvīgs lietas dalībnieks (*Civilprocesa likuma 73.panta pirmā daļa*). Pretstatā pušu (prasītāja, atbildētāja) vai trešās personas pārstāvim, kura tiesības vest lietu ir atvasinātas no lietas dalībnieka un ir balstītas uz pilnvarojuma attiecībām (*Civilprocesa likuma 12.nodaļa*), šā likuma 88.pantā

minētajai personai pilnvarojums lietas vešanai nav nepieciešams, tostarp tas nav nepieciešams, lai iesniegtu tiesā pieteikumu, pārsūdzētu tiesas lēmumus un spriedumus vai arī lai atteiktos no pieteikuma. Proti, persona, kas piedalās lietā uz likuma pamata, un puses vai trešās personas pārstāvis, kas piedalās lietā uz pilnvarojuma attiecību pamata, ir divi dažādi lietas dalībnieki, kuri dalībnieka statusu iegūst uz atšķirīga tiesiska pamata.

[6.2] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 34.panta piekto daļu, iesniedzot blakus sūdzību, maksājama valsts nodeva – 28,46 *euro*.

Personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, no tiesas izdevumu samaksas ir atbrīvotas (*Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkts*). Tādējādi, ja ir pamats uzskatīt, ka blakus sūdzības iesniedzējs atbilst Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktā un 88.panta pirmajā daļā norādītajām pazīmēm, tad tas, iesniedzot blakus sūdzību, ir atbrīvots no valsts nodevas samaksas uz likuma pamata.

[6.3] No lietas materiāliem redzams, ka blakus sūdzība, par kuru biedrība lūgusi piemērot atbrīvojumu no valsts nodevas samaksas uz likuma pamata, noformēta uz biedrības veidlapas.

Blakus sūdzības ievaddaļā kā iesniedzēja norādīta vienīgi biedrība un, kaut arī to ir parakstījis V.S., rekvizīta „paraksts” saturs liecina, ka konkrētajā gadījumā viņš to ir darijis kā biedrības valdes loceklis, kuram ir tiesības pārstāvēt biedrību atsevišķi (*lietas 2.sējuma 2.lapa*). Šādā pašā kārtībā ir noformēts arī pieteikums par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas, kura pamatojumā norādīts, ka biedrība šajā procesā īsteno sava biedra tiesību aizstāvības funkciju atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrās daļas un Civilprocesa likuma 13.nodaļas normām, nevis pārstāvības funkciju Civilprocesa likuma 12.nodaļas izpratnē, tāpēc, iesniedzot blakus sūdzību, tā ir atbrīvota no valsts nodevas samaksas (*lietas 2.sējuma 35.lapa*).

Lietas materiālos nav konstatējama pilnvara, ar kuru atbildētājs V.S. būtu pilnvarojis biedrību savai pārstāvībai civillietā. Tajā pašā laikā no lietā iesniegtās pilnvaras redzams, ka tieši biedrība pilnvarojusi atbildētāju V.S. kā tās valdes loekli biedrības pārstāvībai, īstenojot biedrībai likumā un tās statūtos noteikto kompetenci aizstāvēt tiesā savu biedru tiesības vai intereses (*lietas 1.sējuma 209.lapa*).

Tas nozīmē, ka konkrētajā gadījumā nav konstatējams neviens no Civilprocesa likuma 12.nodaļā pušu vai trešās personas pārstāvim noteiktajiem kritērijiem (pusēs vai trešās personas pārstāvību īsteno fiziskā persona uz pilnvaras vai statūtos piešķirto pilnvaru ietvaros), lai, iesniedzot blakus sūdzību un pieteikumu par atbrīvošanu no valsts nodevas, biedrību uzskatītu par atbildētāja pārstāvi Civilprocesa likuma 12.nodaļas izpratnē.

Līdz ar to lietā ir noskaidrojams, vai pastāv blakus sūdzībā norādītie pamati konstatēt, ka biedrība, iesniedzot savā vārdā pieteikumu par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, darbojas procesā kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un vai šī iemesla dēļ, iesniedzot blakus sūdzību par Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 19.februāra lēmumu, tā ir atbrīvota no valsts nodevas samaksas saskaņā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu.

[6.4] Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrā daļa noteic, ka jautājumos, kas saistīti ar attiecīgās biedrības vai nodibinājuma darbības mērķi, biedrība un nodibinājums var vērsties valsts un pašvaldību institūcijās, kā arī tiesā un aizstāvēt savu biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.

No norādītās normas satura izriet, ka biedrības tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un intereses ir noteiktas ar likumu. Tomēr minētās tiesības ir pakļautas diviem ierobežojošiem nosacījumiem: 1) citas personas tiesības tiesā biedrība var aizstāvēt ar biedrības darbības mērķi saistītajos jautājumos; 2) šai aizstāvēbai jābūt vērstai uz biedra tiesību vai interešu aizsardzību.

Ja šie abi noteikumi ir ievēroti, biedrība, īstenodama Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrajā daļā noteiktās tiesības, ir atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkta pamata, ņemot vērā, ka šī norma atbrīvo no tiesas izdevumu samaksas personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.

[6.5] Likumdevēja griba jautājamā par to, vai biedrība ir tiesīga aizstāvēt tiesā atsevišķa biedra tiesības (intereses) vai tikai tādas tiesības vai intereses, kas vienlaicīgi un tieši skar visus biedrības biedrus, noskaidrojama, ņemot vērā Biedrību un nodibinājumu likuma mērķi – veicināt biedrību un nodibinājumu darbību un to ilgtermiņa attīstību, kā arī sekmēt demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības nostiprināšanu (*1.panta pirmā daļa*).

Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādnes 2005.–2014.gadam (*apstiprinātas ar Ministru kabineta 2005.gada 15.februāra rīkojumu Nr.95*) (turpmāk arī – Pamatnostādnes) pilsonisko sabiedrību definē kā sabiedrību, kurā indivīdi sadarbojas ar citiem indivīdiem un publisko varu savu un sabiedrības problēmu risināšanā.

Pilsoniskajā sabiedrībā ietilpst dažādu veidu formāli un neformāli veidojumi, kas ir neatkarīgi no valsts, ģimenes un uzņēmējdarbības. Pilsoniskā sabiedrība nodrošina arī to interešu pārstāvēcību, kuras nevar pārstāvēt, izmantojot ekonomiskos un politiskos ietekmēšanas līdzekļus.

Turpat ir norādīts uz to, ka Latvijā pilsoniskā sabiedrība ir tās attīstības sākumstadijā. Kā galvenās problēmas un šķēršļi pilsoniskās sabiedrības attīstībai

minēta zema sabiedriska aktivitāte un savstarpēja uzticēšanās, iedzīvotāju atsvešinātība no publiskās pārvaldes un iedzīvotāju nelielas zināšanas par nevalstisko organizāciju darbību, darba rezultātiem un lietderību.

Lai ieviestu pilsoniskās sabiedrības politiku, Pamatnostādnēs plānoti šādi rīcības virzieni: 1) palielināt to cilvēku īpatsvaru Latvijā, kas, formāli un neformāli sadarbojoties savu un sabiedrības mērķu labā, vairo sociālo kapitālu; 2) paaugstināt iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju līdzdalības efektivitāti politikas procesā pašvaldības, centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī; 3) attīstīt vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai nevalstisko organizāciju darbībai.

Pilsonisko sabiedrību „raksturo cilvēku brīva pašorganizācija, indivīda tiesību aizstāvība, aktīva pilsoniskā līdzdalība un demokrātiska viedokļu apmaiņa publiskajā telpā” (*Ijabs I. Pilsoniskā sabiedrība Latvijā. LU Akadēmiskais apgāds, 2008, Rīga, 141.lpp.*).

No tā izriet secinājums, ka pie pilsoniskās sabiedrības funkcijām pieder arī indivīda tiesību aizstāvība. Līdz ar to arī tāda biedrības darbība, kas vērsta uz viena vai dažu biedru tiesību (interesešu) aizstāvību tiesā, ietilpst Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrās daļas tvērumā.

Ikviens no iepriekš norādītajiem biedrības rīcības variantiem ir uzskatāms par visu pārējo biedru interesēm atbilstošu arī tā iemesla dēļ, ka savu biedru tiesības biedrība var aizstāvēt tiesā vienīgi tad, ja tas ir pamatots ar biedrības statūtos deklarētajiem mērķiem. Biedrības darbības mērķi attiecas uz visiem biedrības biedriem bez izņēmuma. Tādējādi, lai arī pastarpinātā formā, tomēr atsevišķa biedra tiesību (likumīgo interesešu) aizstāvībai ierosinātais process ir vērsts uz biedrības biedru kopējo mērķu īstenošanu.

[6.6] Latvijas nekustamo īpašumu individuālo īpašnieku, darbinieku un pakalpojumu patērētāju biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis” 2006.gada 27.februārī reģistrēta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra biedrību un nodibinājumu reģistrā (*lietas 1.sējuma 208.lapa*).

Biedrības darbību reglamentē Biedrību un nodibinājumu likums, kā arī šajā likumā noteiktajā kārtībā izstrādātie un apstiprinātie biedrības statūti.

Atbilstoši biedrības statūtu 4.5. un 4.7.punktam biedrības mērķis ir īstenot biedrības biedru kā nekustamo īpašumu īpašnieku, kā arī sabiedrisko un privāto pakalpojumu patērētāju juridisko, ekonomisko un tiesisko aizsardzību (*lietas 1.sējuma 214.lapa*). Biedrības statūtu 4.13. un 4.14.punktā ir uzskaitītas darbības, ar kurām minētais mērķis ir sasniedzams. Tostarp šajos punktos noteikts, ka biedrība, lai aizstāvētu sava biedra kā nekustamā īpašuma īpašnieka vai patērētāja tiesības, var vērsties tiesā ar pieteikumiem, vest lietas, pārsūdzēt tiesas nolēmumus, kā arī veikt citas procesuālās darbības (*lietas 1.sējuma 215.lapa*).

No lietas materiāliem redzams, ka atbildētājs V.S. ir biedrības, kura lietā iesniegusi pieteikumu par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, biedrs. Strīds, par kuru bija ierosināta un izskatīta konkrētā lieta, ir saistīts ar nekustamā īpašuma, kas pieder V.S., pārvaldīšanas un apsaimniekošanas izdevumu samaksu, tādējādi strīds ir par tiesību jautājumu, kuru statūtos biedrība noteikusi par biedrības aizstāvības vērtu, tostarp, izmantojot tiesas aizsardzību.

Civillietu departaments secina, ka konkrētajā situācijā biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis” vērsusies tiesā saskaņā ar normatīvajos aktos un statūtos noteiktajām tiesībām, aizstāvot sava biedra V.S. intereses. Tādējādi ir apstiprinājušies biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” blakus sūdzībā norādītie apstākļi, ka biedrība konkrētajā gadījumā darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona, kura ir atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu.

Civillietu departaments, ņemot vērā iepriekš norādīto, atkāpjas no līdzšinējā judikatūrā izteiktajām atziņām, ka biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis” nevar pretendēt uz atvieglojumiem valsts nodevas samaksai.

Šādos apstākļos Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tādēļ tas ir atcelams.

Gadījumā, ja blakus sūdzības iesniedzējs no tiesas izdevumu samaksas ir atbrīvots saskaņā ar likumu, kā tas ir šajā gadījumā, tiesneša lēmums attiecīgajā jautājumā ir lieks. To ievērojot, Civillietu tiesu palātas tiesnesim saistībā ar pārsūdzētā lēmuma atcelšanu nav nepieciešams atkārtoti izvērtēt biedrības pieteikumu par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas. Pieņemot lēmumu tiesnesim vajadzēs jautājumā par biedrības blakus sūdzības, ar kuru tā pārsūdz Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 19.februāra lēmumu, virzību.

[7] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 441.panta pirmo daļu pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumu var pārsūdzēt atsevišķi no tiesas sprieduma lietas dalībnieki, iesniedzot blakus sūdzību.

Senātam, izskatot blakus sūdzību, ir tiesības: 1) atstāt lēmumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt; 2) atcelt lēmumu pilnīgi vai kādā tā daļā un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai tai tiesai, kura lēmumu pieņēmusi; 3) atcelt lēmumu pilnīgi vai kādā tā daļā un ar savu lēmumu izlemt jautājumu pēc būtības; grozīt lēmumu (*Civilprocesa likuma 448.panta pirmā daļa*).

Biedrība blakus sūdzībā lūgusi atcelt arī:

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra spriedumu, ar kuru apmierināta SIA „Rēzeknes Namsaimnieks” prasība par parāda piedziņu no V.S.;

Senāta rīcības sēdes 2013.gada 3.jūlija lēmumu, ar kuru atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar atbildētāja V.S. kasācijas sūdzību par minēto tiesas spriedumu;

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneses 2014.gada 19.februāra lēmumu, ar kuru atteikts pieņemt biedrības pieteikumu par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas sprieduma atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Civillietu departaments nekonstatē pamatu norādīto lūgumu izvērtēšanai šī lēmuma ietvaros. Konkrētajā gadījumā izskatīšanas priekšmets kasācijas instances tiesā ir blakus sūdzība par Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu. Izņemot minēto lēmumu, Civillietu departamentam nav dibināta iemesla izvērtēt citus šajā lietā pieņemtos nolēumus. Turklāt Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 2.februāra spriedums ir jau stājies likumīgā spēkā un ar blakus sūdzību to pārsūdzēt nevar, Senāta rīcības sēdes 2013.gada 3.jūlija lēmums nav pārsūdzams vispār, bet par Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 19.februāra lēmumu tikusi iesniegta un atstāta bez virzības cita biedrības blakus sūdzība.

[8] Civillietu departamenta ieskatā, nav nepieciešams apspriest lūgumu saņemt Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālu nolēmumu par Eiropas Savienības tiesību normu iztulkošanu attiecībā uz personu apvienībām un to tiesībām aizstāvēt tiesā savu biedru tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.

Kā tas jau norādīts šī lēmuma 6.punktā, šādas tiesības biedrībai piemīt uz Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta otrās daļas pamata. Saņemot Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālu nolēmumu jautājumā, uz kuru šajā lēmumā ir jau atbildēts, nav objektīvas nepieciešamības.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta 3.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

atcelt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu un nosūtīt lietu tiesai, kas lēmumu pieņēmusi, Civilprocesa likuma 446.pantā noteikto darbību izpildei.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnešu Andas Briedes, Aivara Keiša, Valērija Maksimova, Normunda Salenieka, Aigara Strupiša un Mārites Zāģeres atsevišķās domas lietā Nr.SKC-2414/2014

Latvijas nekustamo īpašumu individuālo īpašnieku, darbinieku un pakalpojumu patērētāju biedrības „Mans mājoklis – mans cietoksnis” blakus sūdzības lietā par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša 2014.gada 18.marta lēmumu, ar kuru noraidīts biedrības pieteikums par atbrīvošanu no valsts nodevas samaksas.

Augstākās tiesas Civillietu departaments ar 2014.gada 19.novembra lēmumu atcēlis Civillietu tiesu palātas 2014.gada 18.marta lēmumu.

Lēmumā Civillietu departaments, iztulkojot Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta un Civilprocesa likuma 88.panta noteikumus, konstatēja, ka jebkura biedrība ir atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkta pamata, ja tā iesniedz pieteikumu tiesā sava biedra individuālo tiesību aizstāvībai atbilstoši biedrības mērķiem, ja tas ir paredzēts biedrības statūtos.

Ar šo lēmumu Civillietu departaments atkāpās no līdzšinējās judikatūras, kurā atzīts, ka Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktā lietotā jēdziena „*personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības*” saturs noskaidrojams, ievērojot Civilprocesa likuma 13.nodaļas un it īpaši 88.panta noteikumus (sk. Senāta 2012.gada 21.februāra lēmumu lietā Nr.SKC-1039/2012).

Šādam lēmumam nevar piekrist turpmāk minēto apsvērumu dēļ.

[1] Pamats atbrīvošanai no tiesas izdevumu segšanas civilprocesā ir Civilprocesa likuma 43.pants. Ar minēto tiesību normu no tiesas izdevumu segšanas cita starpā ir atbrīvotas arī „*personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības*” (sk. Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu).

Minētās tiesību normas mērķis ir tikai nosaukt subjektus, kuri atbrīvoti no valsts nodevas. Tādēļ jēdziena „*personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības*” satura noskaidrošanā ir jāņem vērā arī tiesību normas, kuras nosaka, kādi subjekti var piedalīties civilprocesā, iesniedzot pieteikumus citu personu tiesību un interešu aizstāvībai. Šis jautājums tiek regulēts Civilprocesa likuma 13.nodaļā „Institūcijas un personas, kuras piedalās procesā saskaņā ar likumu”, un konkrēti 88.panta pirmajā daļā, kur ir noteikts: „*Likumā, Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos vai Eiropas Savienības tiesību aktos paredzētajos gadījumos valsts vai pašvaldību iestādes un personas var iesniegt tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses*”.

[2] No Civilprocesa likuma 88.panta pirmās daļas satura skaidri izriet, ka gadījumiem, kad valsts vai pašvaldību iestādes un atsevišķas personas varētu piedalīties civilprocesā citu personu tiesību un interešu aizsardzībai, ir jābūt paredzētiem likumā vai starptautiskajos tiesību aktos. Šādu gadījumu nav daudz (sk. Rozenbergs J., Torgāns K. *Civilprocesa likuma 33.panta komentārs// Civilprocesa likuma komentāri. K.Torgāna red., Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 246.lpp.*). Piemēram, Darba strīdu likuma 8.pantā arodbiedrībām piešķirtas tiesības aizstāvēt savus biedrus individuālo tiesību strīdu izšķiršanā, Bāriņtiesu likuma 22.pantā bāriņtiesai piešķirtas tiesības lemt par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem vai atņemto aprūpes tiesību atjaunošanu un par prasības iesniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25.panta sestajā daļā Patērētāju tiesību aizsardzības centram noteiktas tiesības celt prasību tiesā, aizstāvot patērētāju tiesības, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 23.panta trešajā punktā patērētāju tiesību aizsardzības biedrību tiesības iesniegt tiesā prasības pieteikumus patērētāju tiesību un interešu aizsardzībai un pārstāvēt to intereses tiesā.

Līdz ar to Civilprocesa 43.panta pirmās daļas 5.punkta noteikums ir jātulko sistēmiskā kontekstā ar Civilprocesa likuma 13.nodaļu un it īpaši 88.panta pirmās daļas noteikumu. Tādēļ Civilprocesa 43.panta pirmās daļas 5.punkta noteikums attiecināms tikai uz tiem subjektiem, kuriem tiesības aizstāvēt citu personu tiesības un likumiskās intereses ir konkrēti noteiktas ar spēkā esošu tiesību normu.

[3] Izskatāmajā lietā Latvijas nekustamo īpašumu individuālo īpašnieku, darbinieku un pakalpojumu patērētāju biedrība „Mans mājoklis – mans cietoksnis” ir vērsusies tiesā tās atsevišķa biedra interesēs. Šajā aspektā ir jānoskaidro, uz kuras konkrētas tiesību normas pamata minētā biedrība būtu atzīstama par tādu, kurai ir tiesības tiesā aizstāvēt citu personu tiesības.

Konkrētajā gadījumā Civillietu departaments ir konstatējis, ka biedrībai ir tiesības tiesā aizstāvēt citu personu tiesības uz Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta pamata, kurā ir noteikts: *„Jautājumos, kas saistīti ar attiecīgās biedrības vai nodibinājuma darbības mērķi, biedrība un nodibinājums var vērsties valsts un pašvaldību institūcijās, kā arī tiesā un aizstāvēt savu biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.”*

[4] Uzskatām, ka Civillietu departaments ir pārāk plaši iztulkojis Biedrību un nodibinājumu likuma 10.pantu, nepamatoti attiecinot to uz biedrības individuāla biedra privāto mantisko tiesību un interešu aizstāvību. Mūsu ieskatā minētā tiesību norma bija jātulko šauri, attiecinot to tikai uz biedrības biedru kolektīvo tiesību un interešu aizstāvību, turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

[4.1.] Civillietu departaments lēmuma 6.4.punktā konstatē: „*No norādītās tiesību normas izriet, ka biedrības tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un intereses ir noteiktas ar likumu. Tomēr minētās tiesības ir pakļautas diviem ierobežojošiem nosacījumiem: 1) citas personas tiesības tiesā biedrība var aizstāvēt ar biedrības mērķi saistītajos jautājumos; 2) šai aizstāvībai jābūt vērstai uz biedra tiesību vai interešu aizsardzību.*”

Iztulkojot tiesību normu gramatiski, redzams, ka tiesību normā vārds “biedri” ir lietots daudzskaitlī („*aizstāvēt savu biedru tiesības*”). Savukārt Civillietu departaments lēmuma tekstā vārds „biedrs” lietots vienskaitlī, kas atšķiras no šā vārda lietojuma likumā. Turklāt konkrētajā gadījumā biedrība ir vērsusies tiesā viena konkrēta biedra interešu aizstāvībai.

Uzskatām, ka vārda „biedri” lietojums daudzskaitlī likumā norāda uz to, ka biedrībai šādas tiesības ir piešķirtas tās biedru kolektīvo, bet ne atsevišķu biedru individuālo tiesību aizstāvībai.

[4.2.] Arī iztulkojot minēto tiesību normu teleoloģiski, nonākam pie tāda paša secinājuma.

Kritiski jāvērtē lēmumā izvērstā argumentācija, ar kuru tiek pamatota likumdevēja griba ļaut biedrībai aizstāvēt tiesā atsevišķa biedra tiesības un intereses (*Lēmuma 6.5.punkts*).

Nav šaubu, kā konstatēts lēmumā, ka Biedrību un nodibinājumu likuma mērķis ir veicināt biedrību darbību, to ilgtermiņa attīstību, kā arī sekmēt demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības nostiprināšanu. Tāpat nav šaubu, ka pilsoniskās sabiedrības veidošanā ir būtiski attīstīt individuālo sadarbību savu un sabiedrības problēmu risināšanā. Tomēr vienlaikus jāatzīmē, ka sabiedrības organizēšanās mērķis ir tieši kolektīvo, nevis individuālo interešu formulēšana un aizstāvība. Veidojot organizāciju (biedrību), apvienojas cilvēki ar līdzīgām individuālajām interesēm, taču biedrības jēga ir tieši kolektīvo (biedru kopuma) interešu formulēšana un aizstāvība, kam ir sabiedriskā nozīmība. Kā piemēru var minēt patērētāju tiesību aizsardzības organizācijas pieteikumu tiesā tās biedru interesēs par pakalpojumu sniedzēja standartlīguma noteikuma atzīšanu par netaisnīgu. Šāds pieteikums tā apmierināšanas gadījumā dod kolektīvo labumu visiem, kuri šādu līgumu noslēguši. Turpretim biedrības nodibināšana ar mērķi izvairīties no tiesāšanās izdevumu maksāšanas, ceļot mantiskas prasības tās atsevišķu biedru individuālajās interesēs, nav uzskatāma par leģitīmu un atbalstāmu demokrātiskā pilsoniskajā sabiedrībā.

[4.3] Valsts nodeva uzskatāma par politikas veidošanas un regulēšanas instrumentu (*sk. Finanšu ministrijas ziņojumu „Par valsts nodevu un maksas pakalpojumu nošķiršanu un valsts nodevu sistēmas pilnveidošanu”, 2012*). Valsts nodevas, kuras noteiktas civilprocesa ietvaros, viena no funkcijām ir

atturēt no nepamatotu prasību celšanas, kā arī mudināt parādnieku labprātīgi izpildīt saistības, kuram prasības apmierināšanas gadījumā jāsedz prasītājam tā samaksātā valsts nodeva (sk. Rozenbergs J., Torgāns K. *Civilprocesa likuma 33.panta komentārs// Civilprocesa likuma komentāri. K.Torgāna red., Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 100.lpp.; sk. arī Senāta 2012.gada 15.novembra lēmumu lietā Nr.SK-C-2208/2012).*

Attīstot praksi, ka jebkura biedrība civilprocesa ietvaros var tiesā sniegt pieteikumu atsevišķu savu biedru individuālo mantisko tiesību aizstāvībai, būdama atbrīvota no tiesas izdevumu samaksas, tiek radīti labvēlīgi apstākļi tiesas darba traucēšanai ar tā dēvētajām „frivolajām prasībām”, kuras bieži vien nepamatoti noslogo tiesu to nepamatotības, neadekvātās juridiskās kvalitātes un arī lielā skaita dēļ. Tāpat šāda prakse rada labvēlīgus apstākļus biedrību dibināšanai ar nelegitīmu mērķi izvairīties no valsts nodevas samaksas civiltiesiskās prasībās, it īpaši tādēļ, ka biedrības nodibināšana ir ļoti vienkārša un lēta, kā arī to, ka biedrībā var būt tikai divi biedri (*Biedrību un nodibinājumu likuma 23.panta otrā daļa*). Rezultātā tiek veidota situācija, kad visa sabiedrība apmaksā atsevišķu traucējošu prāvnieku privāto individuālo interešu aizstāvību, turklāt uz tiesas efektivitātes samazināšanas rēķina. Turklāt izskatāmajā lietā, tāpat kā citos konkrētās biedrības pieteikumos, par kuriem tiesa ir pieņēmusi nolēmumu (līdz 2014.gada 4.decembrim ir pieņemti 368 šādi nolēmumi tikai civilprocesa ietvaros vien), aizstāvamais subjekts ir atbildētājs lietā par nekustamā īpašuma apsaimniekošanas parāda piedziņu, kura intereses nav kolektīvas un arī diez vai uzskatāmas par sabiedriski nozīmīgām tādā mērā, ka tas būtu jāatbrīvo no valsts nodevas samaksas.

[4.4.] Biedrību un nodibinājumu likuma 10.pantam kopā ar Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu nevar būt mērķis atvieglot pieeju tiesai, dodot iespēju nemaksāt valsts nodevu tām personām, kuras to nevar atļauties. Šim nolūkam kalpo cita tiesību norma, proti, Civilprocesa likuma 43.panta trešā daļa, un tā tiek pietiekami plaši izmantota praksē.

[4.5] Biedrību tiesības celt prasības savu biedru aizsardzībai daudzās valstīs tiek aplūkotas tā dēvēto „kolektīvo prasību” kontekstā, proti, kad biedrība ceļ prasību vairāku vai daudzu subjektu labā. Šādas prasības ir raksturīgas patērētāju tiesību, vides tiesību kontekstā, un tās kļūst aktuālas arī Eiropas Savienības ietvaros (sk., piem., *Study regarding the problems faced by consumers in obtaining redress for infringements of consumer protection legislation, and the economic consequences of such problems. 2008. http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreport-problemstudypart1-final.pdf*). Jebkurā gadījumā arī šīm prasībām ir raksturīga kolektīvo, nevis individuālo tiesību un interešu aizstāvība.

[5] Tāpat biedrībai nebija pamata tikt atbrīvotai no valsts nodevas arī uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 23.panta trešā punkta pamata, kurā noteiktas patērētāju tiesību aizsardzības biedrību tiesības iesniegt tiesā prasības pieteikumus patērētāju tiesību un interešu aizsardzībai un pārstāvēt to intereses tiesā.

[5.1] Patērētāju tiesību aizsardzības biedrībām likums nedod tiesības aizstāvēt individuālu patērētāju intereses to pašu iemeslu dēļ, kas uzskaitīti iepriekš, analizējot Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta noteikumu (*sk. 4.punktu iepriekš*).

[5.2] Turklāt tiesai vēl bija jāizvērtē, vai fiziskā persona, kura ir atbildētājs lietā par nekustamā īpašuma apsaimniekošanas maksas piedziņu un kuras labā biedrība iesniegusi pieteikumu tiesā, uzskatāma par patērētāju konkrētajās tiesiskajās attiecībās.

[6] Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatām, ka nebija pamata atkāpties no līdzšinējās judikatūras.

Īrnieka prasības tiesības izvērtējums jautājumā par dzīvokļa jaunā īpašnieka ievešanu valdījumā

Tiesu izpildītāja paziņojums parādniekam – bijušajam dzīvokļa īpašniekam – izpildīt tiesas nolēmumu par piespiedu ievešanu valdījumā skar tikai pašu parādnieku, nevis īrniekus, tādēļ īrnieka prasības pieteikuma pieņemšana pret ieguvēju un tā ievešanu valdījumā atsakāma, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, jo ar apstrīdētajām darbībām netiek aizskartas īrnieka tiesības lietot dzīvojamo telpu.

Jautājums par īrnieka un citu personu piespiedu izlikšanu saskaņā ar likumu „Par dzīvojamo telpu īri” ir risināms tiesas ceļā (likums „Par dzīvojamo telpu īri”, Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkts).

Rīgā 2014.gada 18.septembrī

Lieta Nr.SKC-2465/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente

A.Briede,

tiesnesis

V.Maksimovs,

tiesnesis

A.Strupišs,

rakstveida procesā izskatīja M.D. un N.D. blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 3.marta lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses 2014.gada 3.februāra lēmums par atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu.

Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] M.D. un N.D. 2014.gada 28.janvārī cēlušī tiesā prasību pret SIA „Pillar 3” un Rīgas apgabaltiesas iecirkņa Nr.46 zvērinātu tiesu izpildītāju Jāni Tunni par īrnieku īres tiesību aizsardzību un viņu izlikšanas aizliegumu, norādot tālāk minēto.

[1.1] SIA „Pillar 3” (iepriekš SIA „Transform 3”) 2012.gada 6.martā pirmajā izsolē iegādājusies N.D. (dzimis 1965.gadā) piederošo dzīvokļa īpašumu Nr.29, kas atrodas [adrese].

[1.2] Starp N.D. (dzimis 1965.gadā) kā izīrētāju un N.D. (dzimis 1992.gadā) un M.D. kā īrniekiem 2010.gada 22.novembrī noslēgts dzīvojamo telpu īres līgums par dzīvokļa Nr.29 [adrese] īri. Minētais īres līgums 2012.gada 8.martā reģistrēts zemesgrāmatā.

[1.3] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 7.maija lēmumu apstiprināts 2012.gada 6.marta izsoles akts, dzīvokļa īpašums Nr.29 [adrese] nostiprināts uz SIA „Transform 3” vārda un ieguvēja ievesta minētā nekustamā īpašuma valdījumā.

[1.4] Zvērināts tiesu izpildītājs Jānis Tunnis ir sūtījis vairākus paziņojumus un brīdinājumus N.D. (dzimis 1965.gadā) par nekustamā īpašuma atbrīvošanu un SIA „Pillar 3” ievēšanu nekustamā īpašuma valdījumā. Līdz ar to prasītājiem tiek draudēts viņus izlikt no irētā dzīvokļa piespiedu kārtā un izvest viņu mantas, tādējādi liedzot tiesības lietot dzīvokli.

Ievērojot minēto un pamatojoties uz Civillikuma 1482., 1485., 1533., 1587., 2126.pantu, likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 2., 5., 8.pantu un Civilprocesa likuma 633.panta pirmo daļu, prasības pieteikumā lūgts aizsargāt īrnieku M.D. un N.D. tiesības lietot dzīvokli Nr.29 [adrese] un aizliegt izlikt īrniekus no dzīvokļa, tostarp aizliegt aprakstīt un izvest īrnieku mantas no dzīvokļa.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses 2014.gada 3.februāra lēmumu M.D. un N.D. prasības pieteikumu atteikts pieņemt, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu.

Tiesnese, atsaucoties uz Civillikuma 2126.pantu, likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 8.pantu, Civilprocesa likuma 1.un 2.pantu, likuma „Par tiesu varu” 5.pantu, lēmumā norādījusi, ka prasītāji prasības pieteikumā pēc būtības izteikuši lūgumu atzīt par saistošu SIA „Pillar 3” zemesgrāmatā reģistrēto dzīvojamās telpas īres līgumu un atzīt prasītājiem tiesības irēt dzīvokli saskaņā ar 2010.gada 22.novembri noslēgto dzīvojamo telpu īres līgumu, taču nav norādījusi uz viņu aizskartajām tiesībām no SIA „Pillar 3” puses.

[3] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatot M.D. un N.D. blakus sūdzību, ar 2014.gada 3.marta lēmumu atstājusi negrozītu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneses 2014.gada 3.februāra lēmumu.

Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem:

[3.1] pirmās instances tiesas tiesneses 2014.gada 3.februāra lēmumā ietvertie motīvi ir pareizi un pietiekami, tādēļ Civillietu tiesas kolēģija atbilstoši Civilprocesa likuma 447.¹panta otrajai daļai pievienojas tiem, neatkārtojot tos pašus apsvērumus;

[3.2] lai pieņemtu prasības pieteikumu, jākonstatē, ka ar prasības pieteikumam pievienotajiem dokumentiem ir pamatota prasības tiesība pret atbildētājiem un ka starp pusēm pastāv tādas civiltiesiskas attiecības, kuras paredzēts aizsargāt Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Pirmās instances tiesas tiesneses lēmumā pareizi konstatēts, ka prasītāji pēc būtības izteikuši lūgumu atzīt par saistošu SIA „Pillar 3” zemesgrāmatā reģistrēto dzīvojamās telpas īres līgumu un atzīt prasītājiem tiesības irēt dzīvokli saskaņā ar noslēgto

dzīvojamo telpu īres līgumu, bet nav norādījuši uz viņu aizskartajām tiesībām no SIA „Pillar 3” puses.

No lietas materiāliem pievienotajiem dokumentiem (tiesu izpildītāja paziņojums par pienākumu izpildīt nolēmumu, lēmums par izpildu darbību turpināšanu, paziņojums par piespiedu ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā) redzams, ka tiesu izpildītāja darbības ir vērstas uz bijušo dzīvokļa īpašnieku N.D. (dzimis 1965.gadā), nevis uz prasītājiem. Pret prasītājiem nekādi prasījumi netiek izvirzīti, līdz ar to nav pierādīts, ka īrnieku M.D. un N.D. tiesības no SIA „Pillar 3” un tiesu izpildītāja puses būtu aizskartas;

[3.3] atsauce blakus sūdzībā uz Satversmes un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas normām nav pietiekams pamats lēmuma atcelšanai.

[4] Par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 3.marta lēmumu M.D. un N.D. iesnieguši blakus sūdzību, lūdzot lēmumu atcelt.

Blakus sūdzībā norādīts:

[4.1] tiesa, atsaucot pieņemt prasības pieteikumu saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu, nav izskaidrojusi, kādā iestādē prasītājiem būtu jāvēršas, lai aizsargātu savas likumīgās tiesības lietot dzīvokli;

[4.2] tiesa nav ņēmusi vērā, ka prasības tiesības pieder pie personu pamattiesībām uz tiesas aizsardzību, kas nostiprinātas Satversmes 92.pantā, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā un Civilprocesa likuma 1.pantā. Līdz ar to, nepieņemot prasības pieteikumu, tiesa atstāj prasītājus bez tiesas aizsardzības un viņiem nav nekādu citu iespēju aizsargāt savas likumiskās tiesības;

[4.3] tiesa nepareizi secināja, ka prasītāji nav izvirzījuši nekādus prasījumus un ka atbildētāju darbības ir vērstas uz bijušo dzīvokļa īpašnieku N.D. (dzimis 1965.gadā). Zvērināts tiesu izpildītājs vairākkārt ir informēts, ka bijušais dzīvokļa īpašnieks dzīvoklī Nr.29 [adrese] vairs nedzīvo un ka visas dzīvoklī esošās mantas pieder tikai prasītājiem, taču paziņojumi par dzīvokļa atbrīvošanu vienalga turpina pienākt.

[5] Pārbaudījis lietas materiālus un izvērtējis blakus sūdzības motīvus, Civillietu departaments atzīst, ka blakus sūdzība daļā par Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkta normas nepareizu piemērošanu ir pamatota, tādēļ pārsūdzētais lēmums ir atceļams un atbilstoši Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 3.punktam jautājums par prasības pieteikuma pieņemšanu izlemjams pēc būtības.

[5.1] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 127.panta pirmo daļu jebkura pilngadīga rīcībspējīga fiziskā vai juridiskā persona var celt tiesā prasību, lai aizstāvētu savas aizskartās vai apstrīdētās civilās tiesības. Minētais pilnībā

atbilst Civilprocesa likuma 1.pantā nostiprinātajam pamatprincipam par personas tiesībām uz tiesas aizsardzību. Savukārt Civilprocesa likuma 23.pantā uzsvērts, ka vispārējās jurisdikcijas tiesai ir pakļauti civiltiesiskie strīdi, ja likumā nav noteikts citādi. Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkts, pamatojoties uz kuru atteikts pieņemt M.D. un N.D. prasības pieteikumu, paredz prasības pieteikuma nepieņemšanas pamatu – strīds nav pakļauts tiesai.

Tulkojot šo normu kopsakarā ar Civilprocesa likuma 1.panta, 23.panta un 127.panta noteikumiem, secināms, ka Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkts piemērojams tajos gadījumos, ja strīds nav pakļauts izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā civilprocesuālā kārtībā, proti, ja strīdam nav civiltiesiska rakstura.

M.D. un N.D. vispārējās jurisdikcijas tiesā cēluši prasību, kurā lūguši aizsargāt tiesības, kuras viņiem izriet no dzīvojamo telpu īres līguma. Tātad tiesiskā attiecība, kuru prasības pieteikuma iesniedzēji vēlas aizsargāt, izriet no privātā kārtā noslēgta dzīvojamās telpas īres līguma. Tā ir civiltiesiska attiecība, kas strīda gadījumā ir risināma vispārējās jurisdikcijas tiesā civilprocesuālā kārtībā.

Līdz ar to pirmās instances tiesas tiesneses atzinumu, kuram Civilprocesa likuma 447.¹panta otrās daļas kārtībā pievienojusies apelācijas instances tiesa, par atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu pakļautības noteikumu neievērošanas dēļ (*Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punkts*), nevar atzīt par pamatotu.

[5.2] Tiesības griezties tiesā pieder pie personas pamattiesībām uz tiesas aizsardzību, kas nostiprinātas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā un Satversmes 92.pantā (*sk. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 329.lpp.*), kā tas pareizi akcentēts blakus sūdzībā. Tomēr jāņem vērā, ka šo tiesību īstenošana ir tieši atkarīga no tā, vai nepastāv kāds no Civilprocesa likuma 132.panta pirmajā daļā minētajiem pamatiem, kas izslēdz tiesvedību.

Civillietu departaments atzīst, ka lietā ir nodibināti apstākļi, kas konkrētajā gadījumā norāda uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktā paredzēto prasības pieteikuma nepieņemšanas pamatu – prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesības.

Lai noskaidrotu, vai personai ir prasījuma tiesības, tiesai ir jāvadās no prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumiem, kas to apstiprina.

No prasības pieteikuma izriet un tas konstatēts arī pirmās un otrās instances tiesas nolēmumos, ka faktiski prasītāji vēlas, lai viņu noslēgto

dzīvojamās telpas īres līgumu tiesa atzīst par saistošu jaunajai īpašniecei SIA „Pillar 3” un apstiprina prasītāju tiesības īrēt dzīvokli. Tajā pašā laikā prasītāji nav norādījuši tādus apstākļus, kas liecinātu, ka kāda persona ir aizskārusi vai apstrīdējusi viņu tiesības. Civillietu departamentam nav pamata apšaubīt iepriekš minētos tiesas secinājumus, jo pierādījumi par pretējo lietas materiālos nav atrodamī. Prasības pieteikumam pievienotais tiesu izpildītāja paziņojums par piespiedu ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā un parādnieka pienākumu izpildīt tiesas nolēmumu (*lietas 9., 32.lapa*) ir adresēts dzīvokļa bijušajam īpašniekam. Tātad tiesu izpildītāja darbības ir vērstas pret dzīvokļa bijušo īpašnieku, nevis pret prasības pieteikuma iesniedzējiem. Turklāt tiesas lēmums par ieviešanu valdījumā skar tikai pašu parādnieku, nevis īrniekus un citas personas, kurām šajā īpašumā ir dzīvesvieta. Mainoties dzīvokļa īpašniekam, īrniekiem saglabājas tiesības turēt un lietot dzīvokli, jautājums par īrnieka un citu personu piespiedu izlikšanu saskaņā ar likumu „Par dzīvojamo telpu īri” ir risināms tiesas ceļā. To ievērojot, secināms, ka īrnieks nevar celt iebildumus pret ieguvēja ieviešanu valdījumā (par tiesu izpildītāja paziņojumu parādniekam izpildīt tiesas nolēmumu par ieviešanu valdījumā), jo ar to netiek aizskartas viņa tiesības lietot dzīvojamo telpu (*sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 28.janvāra lēmumus lietās Nr.SKC-1582/2014 un Nr.SKC-1537/2014*).

Tāpat prasības pieteikumam nav pievienoti dokumenti, no kuriem varētu izdarīt secinājumus, ka jaunais ieguvējs SIA „Pillar 3” kaut kādā veidā būtu aizskāris vai apstrīdējis prasītāja tiesības lietot minēto dzīvokli.

Tiesība uz tiesas aizsardzību (personas tiesība griezties tiesā, lai aizstāvētu savas tiesības) likums garantē personai, kuras tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir aizskartas vai apstrīdētas.

Turpretī personai, kuras tiesības nav aizskartas vai apstrīdētas, nav nepieciešama tiesas aizsardzība, citiem vārdiem, tādai personai nav prasības tiesības. Tā kā konkrētajā gadījumā no prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem neizriet M.D. un N.D. tiesību aizskārums vai apstrīdēšana no SIA „Pillar 3” vai kādas citas personas puses, atzīstams, ka minētajām personām nav prasības tiesības.

Tādējādi M.D. un N.D. prasības pieteikums ir atsakāms pieņemt, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu.

Civillietu departamenta ieskatā, apelācijas instances tiesa personas prasības tiesības esamības jautājumu kļūdaini attiecinājusi uz pakļautības institūtu (civillietu izskatīšanas un izlemšanas kompetences sadalījumu starp civiltiesību aizsardzības institūcijām).

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 3.punktu, Civillietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 3.marta lēmumu atcelt.

M.D. un N.D. prasības pieteikumu pret SIA „Pillar 3” un Rīgas apgabaltiesas iecirkņa Nr.46 zvērinātu tiesu izpildītāju Jāni Tunni par īrnieku īres tiesību aizsardzību un aizliegumu viņus izlikt atteikt pieņemt, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Ierobežojumi atkārtota pieteikuma par puses procesuālo tiesību pārņemšanu iesniegšanai

1. Pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu nevar iesniegt atkārtoti uz tā paša pamata, ja šis jautājums jau vienreiz tiesā izskatīts un pieņemtais lēmums stāties likumīgā spēkā. Šāda pieteikuma atkārtota izskatīšana pēc būtības ir Civilprocesa likuma 223.panta 3.punkta un 225.panta pārkāpums, kas ir pamats lēmuma atcelšanai un tiesvedības izbeigšanai lietā (Civilprocesa likuma 223.panta 3.punkts un 225.pants).

2. Atbilstoši Civillikuma 1800.pantam prasības cesijā uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet, tādēļ tiesai, apmierinot uz cesijas līguma pamatotu pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu, Civilprocesa likuma 77.panta kompetences ietvaros jāizlemj vienīgi procesuālais jautājums, tā nevar lemt par izlīgumā ietvertu saistību pāreju uz citu tiesību subjektu (Civillikuma 1800.pants, Civilprocesa likuma 77.pants).

Rīgā 2014.gada 12.martā

Lieta Nr.SPC-1/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents

K.Torgāns,

tiesnese

V.Cirule,

tiesnese

M.Zāgere,

rakstveida procesā izskatīja Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 14.novembra lēmumu SIA „VK Estate” pieteikumā par prasītāju procesuālo tiesību pārņemšanu civillietā D.A. un V.L. prasības lietā pret AS „Rīgas Kinostudija” par nomas līguma noslēgšanu, nomas maksas piedziņu un reālnastas nodibināšanu.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] D.A. un V.L. 2005.gada 24.novembrī cēluši tiesā prasību pret AS „Rīgas Kinostudija” par nomas līguma noslēgšanu zemesgabalam [adrese], Rīgā, nomas maksas piedziņu un reālnastas nodibināšanu.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2009.gada 19.maija lēmumu apstiprinājusi 2009.gada 19.februārī starp D.A., V.L. un AS „Rīgas kinostudija” noslēgto izlīgumu civillietā un tiesvedību lietā izbeigusi. Noslēgtais izlīgums

satur gan tādus noteikumus, ar kuriem puses vienojušās par jau esošā zemes nomas maksas parāda apmēra noteikšanu laika posmā kopš 1998. gada 1.marta, kad vēl nebija noslēgts nomas līgums, gan arī nomas līguma noslēgšanu, paredzot konkrētu nomas maksas apmēru turpmākajiem desmit gadiem, līgumsodu par savlaicīgu maksājumu neveikšanu u.c.

[2] Pirms minētā Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 19.maija lēmuma pieņemšanas un izlīguma apstiprināšanas V.L. un D.A. zemesgabalu [adrese], Rīgā, bija jau pārdevuši. Proti, 1/10 domājamo daļu no zemesgabala 2008.gada 5.decembrī nopirkusi SIA „VK Estate”, bet 9/10 domājamās daļas no nekustamā īpašuma 2008.gada 9.decembrī nopirkusi SIA „Šmerļa priedes”. Tāpat 2008.gada 9.decembrī noslēgts cesijas līgums starp cedentiem D.A., V.L. un SIA „Palve”, no vienas puses, un cesionāriem SIA „Šmerļa priedes” un SIA „VK Estate”, no otras puses. Vēlāk 2010.gada 9.novembrī starp cedentiem D.A. un V.L., no vienas puses, kopīpašnieku SIA „Šmerļa priedes”, no otras puses, un cesionāru SIA „VK Estate”, no trešās puses, parakstīts arī cesijas akts, ar kuru cedenti cedējuši cesionāram savas prasības tiesības, kas izriet no 2009.gada 19.maijā tiesā apstiprinātā izlīguma.

[3] SIA „VK Estate” 2010.gada 9.decembrī iesniegusi tiesā pieteikumu par prasītāja procesuālo tiesību pārņemšanu, lūdzot tiesu aizstāt prasītājus D.A. un V.L. ar SIA „VK Estate” un atļaut iestāties izlīgumā prasītāju vietā. Pieteikums pamatots ar 2010.gada 9.novembra cesijas aktu (līgumu).

[3.1] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2011.gada 27.maija lēmumu pieteikumu par procesuālo tiesību pārņemšanu apmierinājusi daļēji. Tiesa nolēmusi aizstāt prasītājus D.A. un V.L. ar SIA „VK Estate”, pieļaujot SIA „VK Estate” iestāšanos Rīgas apgabaltiesā 2009.gada 19.maijā apstiprinātajā izlīguma daļā, ar kuru puses vienojušās, ka zemes nomas maksu 150 969,48 Ls par laika posmu no 1998.gada 1.marta līdz 2009.gada 31.decembrim, kā arī nokavējuma procentus 53 427,74 Ls AS „Rīgas kinostudija” samaksās D.A. un V.L. līdz 2009.gada 31.decembrim. Pārējā daļā pieteikums noraidīts. Par tiesas lēmumu pieteikuma noraidītajā daļā D.A., V.L. un SIA „VK Estate” iesnieguši blakus sūdzību. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2011.gada 13.septembra lēmumu atstājusi minēto lēmumu negrozītu. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011.gada 13.septembra lēmums kā nepārsūdzams stāties likumīgā spēkā.

[3.2] Augstākās tiesas Senāts, izskatījis ģenerālprokurora pienākumu izpildītāja protestu, ar 2012.gada 23.maija lēmumu atcēlis Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 27.maija lēmumu daļā, ar kuru apmierināts SIA „VK Estate” pieteikums par procesuālo tiesību pārņemšanu, un lietu nodevis jaunai izskatīšanai. Senāts atzinis, ka Civilprocesa likuma 77.pants reglamentē puses procesuālo tiesību pārņemšanu civillietā tiesību pēctecības

gadījumā, ja procesa gaitā viena no pusēm ir izstājusies. Lietas dalībnieka aizstāšana notiek, pusei pilnībā izstājoties no procesa un tās vietā iestājoties tiesību pārņēmējam. Procesuālajās tiesībās nav iespējama daļēja vai atsevišķu procesuālo tiesību pārņemšana. Tiesa, pieļaujot prasītāju daļēju aizstāšanu izlīgumā, ir nepareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 77.panta pirmo daļu, kas novedis pie nepamatota lēmuma pieņemšanas.

[3.3] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, atkārtoti izskatot pieteikumu par procesuālo tiesību pārņemšanu, ar 2012.gada 19.jūnija lēmumu izbeigusi tiesvedību lietā, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223.panta 4.punktu un 224.pantu, jo V.L., D.A. un SIA „VK Estate” pārstāvis 2012.gada 19.jūnijā atsauc pieteikumu par procesuālo tiesību pārņemšanu.

[4] SIA „VK Estate” pārstāvis 2012.gada 19.jūnijā Rīgas apgabaltiesā iesniedzis jaunu pieteikumu par procesuālo tiesību pārņemšanu, lūdzot sākotnējos prasītājus D.A. un V.L. aizstāt ar viņu tiesību pārņēmēju SIA „VK Estate” un atļaut SIA „VK Estate” iestāties civillietā kā prasītājam.

[5] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 14.novembra lēmumu pieteikumu apmierinājusi. Tiesa prasītājus D.A. un V.L. aizstājusi ar viņu tiesību pārņēmēju SIA „VK Estate”. Lēmuma rezolutīvajā daļā formulētas tālāk minētās no tiesas apstiprinātā izlīguma izrietošās pušu tiesības un pienākumi:

„1.1. SIA „VK Estate” un AS „Rīgas kinostudija” vienojas par zemes nomu uz šajā izlīgumā norādītajiem noteikumiem.

1.2. SIA „VK Estate” iznomā AS „Rīgas kinostudija” un AS „Rīgas kinostudija” nomā no SIA „VK Estate” zemes gabalu 70067 m² platībā – [adrese], Rīgā, kadastra numurs [...] (turpmāk tekstā – Zemes gabals).

1.3. Zemes gabala nomas maksa tiek noteikta 5% no zemes kadastrālās vērtības.

1.4. Zemes gabala nomas maksa tiek aprēķināta, sākot ar 1998.gada 1.martu. Nokavējuma procenti Civillikuma 1765.panta paredzētajā apmērā tiek aprēķināti, ievērojot Civillikumā norādīto nomas maksas maksājuma kārtību.

1.5. Zemes gabala nomas maksu par periodu no 1998.gada 1.marta līdz 2009.gada 31.decembrim 150 969,48 Ls, kā arī nokavējuma procentus par šajā punktā norādīto periodu 53 427,74 Ls AS „Rīgas kinostudija” nomaksā SIA „VK Estate” līdz 2009.gada 31.decembrim, pārskaitot šo summu uz SIA „VK Estate” norādīto norēķinu kontu saskaņā ar SIA „VK Estate” izrakstītu rēķinu. Zemes gabala nomas maksas aprēķins un nokavējuma procentu aprēķins ir pievienots šī izlīguma pielikumā Nr.2.

1.6. Sākot ar 2010.gada janvāri, AS „Rīgas kinostudija” maksā SIA „VK Estate” nomas maksu reizi mēnesī, līdz tekošā kalendārā mēneša 25.datumam nomaksājot SIA „VK Estate” nomas maksu par tekošo kalendāro

mēnesi un pārskaitot šo maksu uz SIA „VK Estate” norādīto norēķinu kontu, saskaņā ar SIA „VK Estate” izrakstītu rēķinu.

1.7. Mainoties zemes kadastrālajai vērtībai, AS „Rīgas kinostudija” ir pienākums maksāt nomas maksu atbilstoši kadastrālās vērtības izmaiņām, ievērojot likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās” pārejas noteikumu 7.punktu – „Zemes nomas maksa, kas noteikta atbilstoši šā likuma 12.panta pirmajā un otrajā daļā noteiktajai kārtībai, 2008., 2009. un 2010.gadā nedrīkst pārsniegt iepriekšējam gadam aprēķināto zemes nomas maksas apmēru vairāk nekā par 25 procentiem.”

1.8. Ja AS „Rīgas kinostudija” nav veikusi kādu no šajā izlīgumā paredzētajiem maksājumiem un šajā izlīgumā norādītajos termiņos, tad AS „Rīgas kinostudija” maksā SIA „VK Estate” līgumsodu 0,1% apmērā no savlaicīgi nenomaksātās summas par katru nokavēto dienu.

2.1. Puses vienojas, ka nomas attiecības uz šajā izlīgumā noteiktajiem noteikumiem ir spēkā 10 gadus no Izlīguma noslēgšanas brīža.”

Tāpat tiesa atsaukusi Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 19.maija lēmuma izpildei 2010.gada 8.septembrī un 2010.gada 5.oktobrī izsniegtos izpildu rakstus D.A. un V.L. prasības lietā pret AS „Rīgas Kinostudija” par nomas līguma noslēgšanu, nomas maksas piedziņu un reālnastas nodibināšanu, kā arī nolēmusi izdot jaunu izpildrakstu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 19.maija lēmuma izpildei, kurā kā piedzinēja norādāma SIA „VK Estate”.

[6] Protestu par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 14.novembra lēmumu iesniedzis Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, lūgdams lēmumu atcelt procesuālo tiesību normu būtisku pārkāpumu dēļ un tiesvedību lietā izbeigt, norādot šādus argumentus:

[6.1] tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 132.panta 5.punktu un 225.pantu, jo nav ņēmusi vērā, ka SIA „VK Estate” pieteikums par prasītāju procesuālo tiesību pārņemšanu uz tiem pašiem pamatiem vienreiz jau tiesā ir izskatīts;

[6.2] tiesa nav pievērsusi vajadzīgo uzmanību faktiskajiem apstākļiem un notikumiem, kas risinājušies pēc izlīguma apstiprināšanas civillietā. Zemesgabals, uz kura atrodas AS „Rīgas kinostudija” piederošas būves, 2011.gada 2.septembrī tika izdalīts kā atsevišķs zemesgabals. Šī izdalītā zemesgabala īpašnieks ir SIA „Šmerļa priedes”, kura vēlāk zemesgabalu ieguldījusi SIA „Šmerļa terases” pamatkapitālā. Tādējādi par izdalītā zemesgabala īpašnieci kļuvusi SIA „Šmerļa terases”. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 26.aprīļa spriedumu lietā Nr.C30722911 atzīts, ka starp SIA „Šmerļa priedes” kā iznomātāju un AS „Rīgas kinostudija” kā

nomnieku kopš 2011.gada 2.novembra pastāv zemes piespiedu nomas tiesiskās attiecības. Līdz ar to SIA „VK Estate” nevar tikt uzskatīta par D.A. un V.L. tiesību pārņēmēju.

[7] SIA „VK Estate” sakarā ar protestu iesniegusi divus paskaidrojumus, kuros norādījusi, ka atšķirībā no prasības pieteikuma izskatīšanas procesuālo lūgumu izskatīšana vai neizskatīšana nav šķērslis to atkārtotai iesniegšanai tiesā (piemēram, pieteikumi par prasības nodrošināšanu vai prasības nodrošinājuma atcelšanu, par pierādījumu nodrošināšanu, par tiesneša noraidījumu, par tiesvedības atjaunošanu, par procesuālā termiņa pagarināšanu, par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem), jo Civilprocesa likums reglamentē tikai tos gadījumus, kad procesuālo lūgumu neskata, ja jautājums jau reiz ir izlemts un lietas apstākļi nav mainījušies. Protesta apmierināšana nozīmētu, ka, lai iegūtu tiesības atkārtoti lūgt tiesu lemt par procesuālo tiesību pārņemšanu, cedentiem un cesionāram vajadzētu slēgt jaunus līgumus par prasījumu cesiju, jo vienreiz noslēgtie līgumi izrādījušies nederīgi procesuālo tiesību pārņemšanai.

[8] Prokurore 2013.gada 2.maijā iesniegusi atzinumu, kurā atkārtojusi Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora iepriekš jau pausto viedokli, ka tiesai saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta 5.punktu un 225.pantu nebija likumīga pamata pieņemt atkārtotai skatīšanai SIA „VK Estate” pieteikumu par prasītāja procesuālo tiesību pārņemšanu un izskatīt to pēc būtības.

[9] Pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris protestā minētos argumentus, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka lēmums atcelams un tiesvedība sakarā ar SIA „VK Estate” pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu izbeidzama.

[9.1] Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, pieņemot izskatīšanai SIA „VK Estate” 2012.gada 19.jūnija pieteikumu par prasītāju procesuālo tiesību pārņemšanu, nav ņēmusi vērā, ka SIA „VK Estate” pieteikums par prasītāja procesuālo tiesību pārņemšanu uz tiem pašiem pamatiem vienreiz jau ir izskatīts tiesā. Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011.gada 13.septembra lēmumu atzīts, ka nav tiesiska pamata aizstāt civillietā D.A. un V.L. ar SIA „VK Estate” jautājumā par nomas līguma noslēgšanu un reālnastas nodibināšanu. Savukārt ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 19.jūnija lēmumu izbeigta tiesvedība lietā jautājumā par prasītāju procesuālo tiesību pārņemšanu. Abi minētie lēmumi stājušies likumīgā spēkā, līdz ar to saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta 5.punktu un 225.pantu tiesai nebija likumīga pamata pieņemt atkārtotai izskatīšanai SIA „VK Estate” pieteikumu par prasītāja procesuālo tiesību pārņemšanu un izskatīt to pēc būtības.

Kopumā pamatota, taču nepilnīga un tāpēc precizējama ir SIA „VK Estate” iebilde, ka procesuālo lūgumu izskatīšana (vai neizskatīšana) nav šķērslis to atkārtotai iesniegšanai tiesā. Protestā nav norādīts, ka jautājuma par prasītāju D.A. un V.L. aizstāšanu civillietā ar SIA „VK Estate” izskatīšana tiesā liegtu atkārtoti iesniegt pieteikumu. Šādas tiesības iepriekš minētajām trim personām saglabājas, taču tikai tādā gadījumā, ja pieteikums pamatots ar citiem faktiskajiem apstākļiem. Tas nozīmē, ka nepastāv vispārējs aizliegums iesniegt tiesā jaunu pieteikumu par puses procesuālo aizstāšanu, bet nedrīkst sniegt tādu pieteikumu, kas pamatots ar 2010.gada 9.novembra cesijas līgumu, jo vienreiz tiesā šis jautājums jau izskatīts un pieņemtais lēmums stāties likumīgā spēkā.

Par to, ka tiesā iesniegtais pieteikums nav uzskatāms par jaunu, bet vērtējams kā tāds, kas tiesā vienreiz jau ir izskatīts, liecina protestā ietvertais pamatojums, kuru, atzīstot par pareizu un pietiekamu, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata par lietderīgu šeit citēt: „Tiesas sēdē SIA „VK Estate” pārstāvis precizējis, ka aizstāšana tiek prasīta uz 2010.gada 9.novembra cesijas līguma pamata un Rīgas apgabaltiesa, pieņemot lēmumu, ir vērtējusi pieteikuma pamatotību, vadoties no Civilprocesa likuma 77.panta un 2010.gada 9.novembra cesijas līgumā norādītajiem pamatiem” (*sk. protestu lietas 2.sējuma 162.lapu*). Tādējādi atzīstams, ka, izskatot pēc būtības pieteikumu par prasītāju procesuālo tiesību pārņemšanu, tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 223.panta 3.punktu un 225.pantu, kas ir pamats lēmuma atcelšanai un tiesvedības izbeigšanai lietā.

[9.2] Papildus jau izklāstītajiem apsvērumiem, tiesas secinājumu par to, ka lēmums atceļams, varētu pastiprināt protesta argumenti par to, ka SIA „VK Estate” nav D.A. un V.L. tiesību pārņēmēja sakarā ar sākotnēji vienotā zemesgabala [adrese], Rīgā, sadalīšanu vairākos īpašumos. Taču Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst par iespējamu šos argumentus plašāk neaplūkot, jo tie ir vērsti uz pierādījumu novērtēšanu, kas veicama tajā tiesu instancē, kura izskata pieteikumu pēc būtības. Skatot protestu Civilprocesa likuma 464.–477.pantā norādītajā kārtībā (*minētā likuma 485.pants*), Augstākās tiesas Civillietu departaments kā kasācijas instances tiesa šādus iepriekš nepārbaudītus un lietā neesošus pierādījumus nevar izvērtēt. Turklāt jāatzīmē, ka dažādās tiesu instancēs ilgstošā laika posmā risināti vairāki civiltiesiska rakstura strīdi starp SIA „VK Estate”, SIA „Šmerļa terases”, AS „Rīgas Kinostudija” un citām privātpersonām. Daži no tiem jau izskatīti un ir spēkā stājušies tiesu nolēmumi, bet citi vēl tikai tiek skatīti. No Tiesu informatīvās sistēmas datiem redzams, ka šo strīdu būtība ir bijusi dažāda – gan par tiesu izpildītāja darbībām, gan par nomas maksas piedziņu, gan arī par cesijas līguma atzīšanu par spēkā neesošu. Lietas faktisko apstākļu

noskaidrošana, atceļot lēmumu, būtu veicama Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijai, ja pieteikums tai tiktu nodots jaunai skatīšanai. Taču, tā kā iepriekšējā – 9.1.punktā norādīto apsvērumu dēļ lēmums tiek atcelts un tiesvedība lietā izbeigta, šiem motīviem vairs nav būtiskas nozīmes.

[9.3] Lai gan protestā tieši nav pateikts un uzsvērts, tomēr Augstākās tiesas Civillietu departamenta ieskatā, judikatūras veidošanas nolūkos izskaidrojams, ka nav pieļaujams tāds tiesas lēmuma rezolutīvās daļas formulējums, kādu taisījusi Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, jo tas ir pretrunā ar cesijas būtību – nodot prasījumus.

Atbilstoši Civillikuma 1800.pantam prasības cesijā uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet. Tiesā, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 77.pantu un atsaucoties uz cesijas līgumu, iesniegts pieteikums par puses procesuālo tiesību pārņemšanu. Apmierinot pieteikumu, tiesa lēmuma rezolutīvajā daļā ir pilnībā pārrakstījusi izlīguma tekstu, viscaur tekstā, kur formulētas pušu tiesības un pienākumi, D.A. un V.L. aizstājot ar SIA „VK Estate”. Tādējādi, pretēji cesijas būtībai, ar minēto tiesas lēmumu uz SIA „VK Estate” ir pārgājušas ne tikai Civillikuma 1800.pantā norādītās prasījuma tiesības, bet gan visa no izlīguma izrietošā tiesiskā attiecība kopumā.

Ievērojot minēto, Augstākās tiesas Civillietu departaments secina, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ir nevis izlēmusi ļoti šauru procesuālo jautājumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu, bet gan lēmusi arī plašākā apjomā par prasījuma materiāli tiesiskā pamata izmaiņām, skarot jautājumu par līgumisko attiecību dalībnieku savstarpējām tiesībām un pienākumiem. Līdz ar to tiesa pārkāpusi savu no Civilprocesa likuma 77.panta izrietošo kompetenci.

[10] Rezumējot iepriekš izklāstīto, Augstākās tiesas Civillietu departaments uzskata, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tāpēc tas atceļams un tiesvedība sakarā ar SIA „VK Estate” pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu izbeidzama.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223.panta 3.punktu, 225.pantu un 474.panta 3.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 14.novembra lēmumu atcelt un izbeigt tiesvedību sakarā ar SIA „VK Estate” pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Jēdzienu alfabētiskais rādītājs

*lpp. (C-...)**

A

Administrators (maksātnespējas procesā) – sk. Maksātnespēja: maksātnespējas procesa administrators

Adopcija 24, 25, 30

– adoptētais

līdz adopcijai iegūto tiesību saglabāšana 23, 25, 27–29, 31, 32

viņa pielīdzināšana laulībā dzimušam bērnam

(atšķirīgas attieksmes nepieļaujamība) 24–26, 30, 31

viņa mantojuma tiesību pielīdzināšana radnieku

mantojuma tiesībām 19, 27, 32

viņa tiesības mantot no bioloģiskajiem vecākiem

(no saviem radniekiem) 19–33

– tās mērķis 25

– tiesiskās attiecības

starptautisko tiesību normu piemērošana 19, 22, 23, 25–27, 29–33

tiesības un pienākumi starp adoptēto un adoptētāju 19, 22, 24, 30

tiesību un pienākumu starp adoptēto un viņa

bioloģiskajiem vecākiem izbeigšanās 19, 22–25, 27, 30

Aizdevums – sk. Līgumi: aizdevuma

Aka

– kā nekustamā īpašuma normālai funkcionēšanai

nepieciešams ūdens ieguves avots 41–43, 45, 46

dvīņu mājām kopīga, kas uzcelta, īpašniekiem

vienojoties un par abu līdzekļiem 41, 43, 45

ūdens smelšanas servitūta nodibināšana uz

īpašumu robežas esošai akai 41–47

Amatpersona

– komercsabiedrības – sk. Komercsabiedrība

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "C" burta.

Apdrošināšana	81
– apdrošināšanas atlīdzība	
<i>atteikums to izmaksāt</i>	79–82, 86
<i>tās piedziņas prasījums</i>	79, 81–83
– apdrošinātājs	
<i>viņa pienākums izmaksāt atlīdzību apdrošinājuma</i>	
<i>ņēmēja vieglas neuzmanības gadījumā</i>	83, 88
– civiltiesiskās atbildības	123
– kredītrisku (piegādātāja komerciālā pirkuma līgumā)	78–95
<i>apdrošināšanas ņēmēja (pārdevēja) pienākums izvērtēt</i>	
<i>pircēja maksāspēju un saistību neizpildes</i>	
<i>varbūtību</i>	78, 85, 87, 88, 93, 95
<i>apdrošināšanas ņēmēja pienākums paziņot</i>	
<i>negatīvu informāciju par pircēju</i>	81, 82, 84, 86
<i>apdrošināšanas ņēmēja tiesības noteikt pircējam</i>	
<i>kreditlimitu</i>	78, 80–82, 84–88, 91, 93–95
<i>apdrošināšanas polises administrēšanas vadlīnijas</i>	93, 94
<i>apdrošinātā riska noteikšanas kritēriji</i>	78, 80–82, 86, 87, 91, 93
<i>apdrošinātais risks</i>	79, 81–88, 91–93
<i>apmierinoša tirdzniecības pieredze</i>	80–82, 85–88, 90–95
<i>maksimālais kredītperiods</i>	80–87, 91, 93
<i>negatīva informācija par pircēju</i>	80–82, 84, 86
<i>negatīva tirdzniecības pieredze</i>	80, 81, 86, 90, 92
<i>pozitīva tirdzniecības pieredze</i>	94
– sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības	
obligātā	
<i>apdrošināšanas atlīdzības izmaksa ārstniecības</i>	
<i>izdevumu segšanai</i>	113, 117, 120–124
<i>atlīdzība par nemateriālajiem zaudējumiem</i>	115
<i>Civillikuma normu piemērošana zaudējumu</i>	
<i>atlīdzināšanā, ko nesedz apdrošinātājs</i>	117, 122, 123
<i>tās mērķis</i>	123, 124
<i>trešajai personai nodarīto zaudējumu atlīdzināšana</i>	122, 123
<i>zaudējumu atlīdzināšanas pieprasījuma iesniegšanas</i>	
<i>termiņš</i>	117
– sk. arī Līgumi: apdrošināšanas	

Atbildētājs (tiesvedībā)

– viņa (viņa pārstāvja) neierašanās uz tiesas sēdi	173

– viņa tiesības <i>izteikt iebildumus pret prasību</i>	114

Atbildība

– kriminālatbildība – sk. Noziedzīgs nodarījums	
– par zaudējumiem – sk. Zaudējumi	
– solidārā <i>komercsabiedrības valdes locekļu</i>	98, 101

Atlīdzība (atlīdzinājums, atlīdzināšana)

– advokātam	49, 53, 54, 62, 98, 102, 110, 112, 121
– apdrošināšanas – sk. Apdrošināšana	
– darbiniekam – sk. Darbs	
– kaitējuma – sk. Kaitējums	
– zaudējumu – sk. Zaudējumi	
– sk. arī Kompensācija	

Atprasījums (no netaisnas iedzīvošanās) 135

– atprasījuma tiesība <i>darba devēja</i>	131–140
– neesoša parāda izpildījuma.....	133

Atsavināšana – sk. Izsole, Līgumi (atsavināšanas līgumi)

Atsevišķās domas	29–33, 90–95, 120–124, 196–199, 280–284

Atšķirīga attieksme

– nepieļaujama <i>pret adoptētajiem bērniem salīdzinājumā ar laulībā dzimušu bērnu</i>	26, 31
– sk. arī Diskriminācija	

Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departaments

– tā iepriekšējie atzinumi.....	82, 85–87, 94, 118, 128, 135, 136, 144, 147, 175, 178, 203, 204, 206
<i>atkāpšanās no tiem</i>	139, 270, 278, 280, 284
– tā judikatūra.....	44, 46, 53, 55, 62, 63, 73, 102, 136, 144, 145, 149, 173, 178, 182, 186, 212, 243, 249, 250, 256, 268, 269, 273

<i>judikatūras maiņa</i>	131–140, 267–284
<i>tās veidošana</i>	297
– tā rīcības sēde	
<i>lēmums par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību</i>	273, 274, 279
<i>lēmums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu</i>	102, 103
– sk. arī Tiesa	

Autortiesības

– atlīdzība (licences maksa) par autora darba izmantošanu (par muzikālo darbu izmantošanu televīzijā)	
<i>administratīvās tiesas kompetence tarifu</i>	
<i>likumības un samērīguma kontrolē</i>	56–58, 65, 69, 72
<i>autoratlīdzības parāds</i>	54, 60, 61, 74
<i>Konkurences padomes kompetence tarifu</i>	
<i>likumības un samērīguma kontrolē</i>	50, 51, 56, 57, 64, 65, 69, 72
<i>Starptautiskās autoru un komponistu biedrības</i>	
<i>konfederācijas (CISAC) pamatprincipu ievērošana</i>	48, 58, 66, 73
<i>tās atbilstība konkurences tiesībām</i>	56, 57, 66, 69, 71, 72
<i>tās noteikšana atkarībā no autora darbu</i>	
<i>izmantojuma īpatsvara</i>	50, 52–54, 58–60, 62, 65, 67, 74–76
<i>tās noteikšana pēc tiesas ieskata</i>	48, 51, 53, 54, 57, 60, 61, 64–66, 68–70, 72–75
<i>tās noteikšanas kārtība</i>	48–77
<i>tiesības to saņemt</i>	60, 63, 69
<i>vienotais tarifs</i>	48, 56, 63, 66, 69–75
– autora darba izmantošanas tiesības; sk. arī	
Līgumi: licences	49, 52, 53, 55, 69
<i>autora un sabiedrības interešu līdzsvarošana</i>	53, 65
<i>licences saņēmēju līdztiesības princips</i>	56, 66, 75
– autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija	63
<i>dominējošā stāvoklī esoša (licences līgumu</i>	
<i>izsniegšanas tirgū)</i>	51, 56–58, 64, 69, 72, 73
<i>tās izņēmuma (ekskluzīvās) tiesības uz autora radošā</i>	
<i>darba licencešanu</i>	48, 55, 56, 70, 71
<i>tās pienākumi un tiesības vienotu tarifu</i>	
<i>noteikšanā autoru darbu izmantošanai</i>	48, 50, 51, 55–57, 59, 62–64, 66–75
<i>tās tiesības prasīt zaudējumu un kompensācijas piedziņu</i>	50, 65, 66

– to pārkāpums

<i>ar to nodarīto zaudējumu atlīdzināšana</i>	
<i>vai kompensācijas samaksa</i>	49–51, 53, 60, 65, 66
<i>izmantojot autora darbu bez licences līguma</i>	
<i>(pēc līguma darbības beigām)</i>	49–51, 65, 70

B

Bērns

- adoptēts – sk. Adopcija
- sk. arī Vecāki

Biedrība

- tās darbības tiesiskais regulējums 277
- tās nodibināšanas mērķis 277, 282
- tās tiesības aizstāvēt savu biedru tiesības un
intereses tiesā 274–279, 283
- atbrīvošana no tiesas izdevumu samaksas*..... 272–284
- biedru kolektīvo tiesību aizstāvība („kolektīvā prasība”)*..... 281–283
- patērētāju tiesību aizsardzības biedrību tiesības* 281, 282, 284

Blakus sūdzība (par tiesas vai tiesneša lēmumu)

- lietās par zemesgrāmatu tiesneša lēmumu pārsūdzēšanu..... 213–224
- par atteikumu atbrīvot no valsts nodevas samaksas 272–279
- par atteikumu pieņemt pieteikumu (prasības
pieteikumu) 189–195, 267–271, 285–290
- tās atstāšana bez virzības 272, 273, 279
- tās izskatīšana
- kasācijas instances tiesas kompetence*.....278
- tiesības pievienoties pārsūdzētā lēmuma
motīviem* 192, 215, 222, 268, 286, 288
- tās noraidīšana..... 217–220
- tiesības to iesniegt 278, 279

Brīdinājums

- kreditora
- par atkāpšanos no līguma (kredīta līguma
pirmstermiņa izbeigšanu)*..... 239, 240
- tiesu izpildītāja (izpildīt tiesas nolēmumu).....285–287, 289

C

Cēloniskais sakars (cēloņsakarība).....	102, 104, 105, 112, 170, 172, 173, 175

Ceļu satiksmes negadījums

– nodarīto zaudējumu atlīdzināšana	
<i>civiltiesiskās atbildības subjekts</i>	109–124
<i>ja vainīgais transportlīdzekli lietojis uz darba tiesisko</i>	
<i>attiecību pamata</i>	112, 120, 122, 124

Cesija

– cesijas līgums	181, 291, 292, 296, 297
– izlīgumā paredzēto prasītāja tiesību	291–297
<i>līgumisko attiecību (saistību) cedēšanas</i>	
<i>nepieļaujamība</i>	291, 293, 294, 297
– prasības cesijas būtība.....	291, 297

Cietušais

– ceļu satiksmes negadījumā	
<i>ārstniecības izdevumu atlīdzināšana</i>	110–113, 116–118, 120–124
<i>viņa tiesības prasīt zaudējumu</i>	
<i>atlīdzināšanu no vainīgā</i>	109, 112, 120, 122
<i>viņa tiesības saņemt atlīdzību par nodarīto</i>	
<i>morālo kaitējumu</i>	109–120

Cilvēktiesības (pamattiesības)

– Satversmē nostiprinātās.....	25, 26, 100, 102, 109, 113, 115, 118, 159, 166, 169, 174, 200, 209, 251, 259, 287, 288
– to aizsardzība (nodrošināšana)	
<i>minimālo garantiju princips</i>	31
<i>valsts pienākumi</i>	109, 113, 114, 118, 119
– uz dzīvību un veselību	113, 114, 119, 121
– uz īpašumu	200, 209
– uz taisnīgu tiesu.....	102, 115, 249, 251, 257, 259
<i>uz atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota tiesību</i>	
<i>aizskāruma gadījumā</i>	109, 113, 115, 118
<i>uz efektīvu tiesību aizsardzību</i>	118

<i>uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā</i>	261
<i>uz tiesas aizsardzību</i>	100, 102, 113, 182, 194, 270, 274, 287–289

Civillietas izskatīšana – sk. Tiesvedība

D

Darbs

– atjaunošana darbā	132, 135, 138, 139
– atlaišana no darba	
<i>atlaišanas pabalsts; sk. arī Pabalsts</i>	132–146
– atvaļinājums	
<i>kompensācija par neizmantoto</i>	
<i>atvaļinājumu</i>	141–146, 155, 156, 167
<i>tā piešķiršana bez darba algas saglabāšanas</i>	145
– darba devējs	
<i>viņa pienākums atlīdzināt darbiniekam saistībā</i>	
<i>ar komandējumu radušos izdevumus</i>	152, 157, 159, 163–168
<i>viņa pienākums izmaksāt atlaišanas pabalstu</i>	135–137, 139, 142
<i>viņa pienākums izsniegt darba samaksas aprēķinu</i>	158, 168
<i>viņa pienākums maksāt nolīgto darba samaksu</i>	144
<i>viņa pienākums maksāt par virsstundām</i>	125–130
– darba līgums – sk. Līgumi: darba	
– darba piespiedu kavējums	
<i>atlīdzības (vidējās izpeļņas) piedziņa</i>	132–136, 138–140
– darba samaksa (atlīdzība)	131, 134, 135, 137–139
<i>jaunas darba sistēmas ieviešana</i>	156
<i>mēneša vidējās izpeļņas aprēķināšana</i>	140
<i>par virsstundu darbu, ja nav rakstveida vienošanās</i>	125–130
<i>piemaksa pie algas (par nakts darbu, darbu svētku</i>	
<i>dienās un nedēļas nogalēs, virsstundu darbu)</i>	153–158, 160, 164
<i>prasība par neizmaksātās darba samaksas</i>	
<i>piedziņu</i>	125–129, 141–146, 152–168
<i>tās palielināšana pašam sev, esot sabiedrības prokūrista</i>	
<i>statusā (paškontrahēšanās)</i>	141–151
<i>tās piedziņa (prasījums)</i>	267–271
<i>tās samazinājuma priekšlikums, samazinot darba laiku</i>	126
<i>tiesības to saņemt</i>	130

- uz darba līguma pamata izmaksāto summu*
atprasīšanas tiesība 131–140
- darbinieka nosūtīšana darbā uz citu valsti 152–168
 - darba samaksas aprēķināšanas kārtība* 153–161, 164, 166–168
 - darbinieka izdevumu atlīdzināšana* 152–155, 157–161, 163–168
 - izmaksājamā dienas nauda* 152, 154, 155, 157–161, 164–166
 - jēdzienu „darbinieka nosūtīšana”, „darba brauciens”*
un „komandējums” nošķiršana 152, 157–163
 - „nosūtītais darbinieks”* 161
- darbinieks
 - aizliegums piemērot normas, kas pasliktina viņa*
tiesisko stāvokli 165
 - ar komandējumu saistīto izdevumu*
atlīdzināšana 152–155, 157–167
 - viņa nodarbināšana virs darba laika* 125–130
 - viņa pienākums ievērot noteikto darba kārtību* 128
 - viņa sociālā aizsardzība* 136
 - viņa tiesību aizsardzība, vienlaikus esot darba devēja*
pilnvarnieka statusā (paškotrahēšanās gadījumā) 141–151
- dīkstāve
 - tiesības saņemt atlīdzību par dīkstāvi* 141–146
- tiesiskās attiecības 125–168
 - Civillikuma normu piemērošana* 131, 133, 135–137, 141, 148
 - Eiropas Savienības noteikumu piemērošana* 138, 139, 159, 161,
164, 165, 267–270
 - maza apmēra darba strīdu izskatīšanas kārtība* 267–271
 - vienošanās par to izbeigšanu* 154, 156
- virsstundu darbs 128–130
 - nepilna darba laika gadījumā* 125–130
 - normāla darba laika gadījumā* 125, 128, 130
 - piemaksas noteikšana par to* 130
 - rakstveida vienošanās nepieciešamība* 128
- sk. arī Uzteikums

Darījums

- prettiesisks – sk. Neatļauta darbība, Noziedzīgs nodarījums
- tā atzīšana par spēkā neesošu
 - ja tas noslēgts pretēji reliģijai, likumam vai*
labiem tikumiem 141, 143, 144, 147–149

- paškontrahējoties noslēgta darījuma* 141, 150
– sk. arī Gribas izteikums, Līgumi, Līgums, Saistība

Diskriminācija

- diskriminācijas aizlieguma princips 25, 26
– sk. arī Atšķirīga attieksme

Dokumenti

- izpildu dokuments
nodokļu administrācijas lēmums 221–223
tiesneša lēmums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi 258

Drošības nauda

- tās atmaksāšana 40, 77, 119, 130, 151, 237,
245, 251, 265, 266

Dzīvojamā māja (ēka) 216

- tās normālai funkcionēšanai nepieciešamā ūdens apgādes
sistēma (aka) 41–43, 45, 46
*ūdens smelšanas servitūta noteikšana akai, kas
atrodas uz īpašumu robežas* 41–47

Dzīvoklis

- dzīvokļa īpašums 214–219
nedzīvojamā telpa; sk. arī Nedzīvojamā telpa 213–220
tā izveidošana 219
– tā atsavināšana
*dzīvokļa lietošanas tiesības saglabāšana īrniekam,
mainoties īpašniekiem (pēc jaunā īpašnieka
ievešanas valdījumā)* 285–290

E

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

- tās judikatūra 26, 31, 118, 119, 249, 250
– sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Eiropas Padome

- tās dokumenti – sk. Tiesību aktu rādītāju

Eiropas Savienība

- dalībvalsts procesuālās autonomijas princips.....270
- tiesību piemērošana
 - autortiesību jomā* 51, 52
 - darba tiesību jomā*..... 138, 139, 159, 161, 164, 165, 267–270
 - patērētāju līgumos* 254, 256
- tiesību piemērošanas robežas 269, 270
- sk. arī Tiesību aktu rādītāju

Eiropas Savienības Tiesa

- prejudiciāla jautājuma uzdošana tai (pieteikuma iesniedzēja lūgums tādu uzdot) 274, 279
- tās judikatūra 138, 139, 269
- sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Ekonomiskā krīze (ekonomiskā lejupslīde)

- saistību nepildīšanas pamatošana ar to 252, 253, 255–259, 263, 264

G

Galvojums

- ekspromisoriskais..... 181, 182
- galvinieks
 - viņa atbildība par maksātnespējīga parādnieka saistībām* 202
 - viņa atbildība par maksātnespējīga parādnieka saistībām savas maksātnespējas gadījumā*..... 181–188
- tā atzīšana par spēkā neesošu 147
- tā izbeigšanās 183, 184
- tā mērķis 182

Gribas izteikums

- darījumā (līgumā) 55, 211
 - brīvs* 228, 256
 - likumā noteiktās formas ievērošana* 128, 129
- klusējot izdarīts (ar konkludentām darbībām) 34, 38, 128, 211
- likumdevēja – sk. Likumdevējs
- pieņemot mantojumu 34–40

H

Hipotēka

- hipotēkas līgums..... 202–205
- hipotēkas ņēmējs
 - viņa aizsardzība ārpus tiesiskās aizsardzības procesā* 200–212
- piedziņas vēršana uz to saistību izpildīšanai bezstrīdus piespiedu kārtībā 238–245, 253
- tās nodibināšana..... 210, 211
- tās nostiprināšana zemesgrāmatā 238
 - ieraksta dzēšana parādnieka tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanas laikā, samazinot kreditora prasījumu* 200, 202, 204, 206, 208, 209
 - nodokļu maksājumu piedziņas nodrošināšanai* 221–224

I, Ī

Intereses

- bērna (adoptētā); sk. arī Adopcija..... 23, 31
- kreditora – sk. arī Kredits
- sabiedrības..... 71
 - sabiedrības un indivīda interešu līdzsvarošanas princips*..... 53, 65
- tiesiskas (likumiskas)
 - to aizsardzība*..... 100, 102, 272, 274–284, 289
- trešo personu – sk. Trešā persona
- valsts
 - tiesības celt prasību to aizskāruma gadījumā*..... 248

Īpašuma tiesības

- īpašnieks
 - transportlīdzekļa* – sk. Transportlīdzeklis
 - zemes* – sk. Zeme
- īpašums
 - dzīvokļa* – sk. Dzīvoklis; dzīvokļa īpašums
 - īpašuma prasība* 248, 251
 - nekustams* – sk. Nekustamais īpašums
- to apstrīdēšana
 - tiesības* 248, 251

<i>pieteikums par izsoles akta atzīšanu</i>	
<i>par spēkā neesošu</i>	189–194, 196, 198, 199
<i>sūdzība par tiesu izpildītāja vai administratora</i>	
<i>rikoto izsoli.....</i>	189, 191, 193, 194, 196, 198, 199
<i>tās tiesiskuma pārbaude</i>	193, 194, 196, 198, 199

J

Judikatūra

- Augstākās tiesas – sk. Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departaments
- Eiropas Cilvēktiesību tiesas – sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesa
- Eiropas Savienības Tiesas – sk. Eiropas Savienības Tiesa
- Latvijas Senāta (starpkaru posma)..... 259, 260
- pienākums to ievērot
- 44, 46, 53, 149
- Satversmes tiesas
- 113, 249, 259, 261
- sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Juridiskā persona

- maksātnespējīga – sk. Maksātnespēja: juridiskas personas

Juridiskie fakti	38
– prasības pamatu veidojošie	244
– tā konstatācija tiesā	20, 21, 65, 226, 228, 229, 233

K

Kaitējums

- morālais
 - ceļu satiksmes negadījumā nodarītā*
 - atlīdzināšana*
 - 109–111, 113–116, 118–120
 - tā atlīdzības apmēra noteikšana pēc tiesas ieskata*
 - 113–115, 118
 - tā atlīdzināšanas tiesiskais pamats (piemērojamā*
 - tiesību norma).....*
 - 109, 113, 114, 118, 119
 - tiesas rekomendācijas tā atlīdzības apmēra*
 - noteikšanai par noziedzīgu nodarījumu*
 - 114, 115
 - valsts atbildības robežas.....*
 - 109, 118, 119
- personas veselībai – sk. Miesas bojājums
- tā atlīdzināšanas prasījumi
 - par ceļu satiksmes negadījumā nodarīto morālo kaitējumu*
 - 109–119

Kasācijas sūdzība – sk. Sūdzība: kasācijas

Komandējums	152–154, 157, 159, 161, 163, 164
– ar to saistīto izdevumu atlīdzināšana.....	153–161, 163–167
– jēdziens	157, 159–163
– sk. arī Darbs	

Komerksabiedrība (sabiedrība)

– tās dalībnieku sapulces lēmums	
<i>par valdes locekļu atbrīvošanu no atbildības</i> <i>(pieņemts pēc zaudējumus nesuās rīcības</i> <i>veikšanas un pirms šķīrējtiesā ierosinātā</i> <i>strīda galīgā noregulējuma)</i>	96, 100–103, 107
– tās prokūrists	
<i>algas noteikšana pašam sev kā darbiniekam, vienlaikus</i> <i>esot sabiedrības valdes locekļa statusā, un pretēji</i> <i>sabiedrības interesēm</i>	141–151
<i>viņa pilnvaru ierobežojums</i>	144
<i>viņa tiesības slēgt darba līgumus un vienošanās</i>	144, 146–149
– tās valde	
<i>amatpersonas vainas prezumpcija</i>	104, 107, 169–179
<i>„krietna un rūpīga saimnieka” prasība,</i> <i>pildot valdes locekļa pienākumus</i>	96, 100, 104–106, 171, 179
<i>nosacījumi valdes locekļu atbrīvošanai</i> <i>no atbildības</i>	96–108, 171, 179
<i>priekšnoteikumi valdes locekļa atbildībai par</i> <i>sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem</i>	104–107, 171, 172, 174, 175
<i>valdes locekļa atbildība par nākotnes (priekšā</i> <i>stāvošiem) zaudējumiem</i>	96, 101, 102, 107, 108
<i>valdes locekļa atbildība par zaudējumiem, kas</i> <i>nodarīti ar atteikumu noslēgt prokūrista parakstītu</i> <i>pirkuma līgumu</i>	97–107
<i>valdes locekļa atbildība par zaudējumiem pēc</i> <i>viņa pilnvaru izbeigšanās</i>	169–179
<i>valdes locekļa pienākumi, izlietojot sabiedrības</i> <i> mantu</i>	170, 173–176
<i>valdes locekļa rīcība, kas ir pretēja sabiedrības</i> <i>interesēm</i>	147

Kompensācija

- par autortiesību pārkāpumu 49–51, 53, 60, 65, 66
- par darba piespiedu kavējumu – sk. Darbs
- par kaitējumu – sk. Kaitējums

Kreditors

- maksātnespējīga parādnieka
 - kreditora statusa un prasījuma tiesību pret parādnieku*
zaudēšana 182, 185, 186
 - kreditoru vienlīdzības princips* 184, 187
 - nodrošinātā kreditora tiesību aizsardzība, īstenojot*
saistītu parādnieku (galvenā un ķīlas) ārpustiesas tiesiskās
aizsardzības procesus 200–212
 - viņa gribas nozīme ķīlas tiesības nodibināšanā*
un izbeigšanā 200, 201, 208–211
 - viņa prasījuma samazināšana ārpustiesas tiesiskās*
aizsardzības procesā 200, 201, 207–211
 - viņa prasījumi pret parādnieku kā maksātnespējīga*
galvenā parādnieka galviniekam 181–188
 - viņa prasījumu pamatotības izvērtēšana* 187, 188
 - viņa prasījumu pret parādnieku iesniegšanas kārtība* 180–188
 - viņa strīds par tiesībām ar parādnieku* 180, 188, 206
 - viņa tiesības iesniegt sūdzību par administratora*
ricību parādnieka mantas izsolē 198
 - viņa tiesības saskaņot ārpustiesas tiesiskās*
aizsardzības procesa plānu 202–204, 207–212
 - viņa tiesību saglabāšanas princips* 200, 206, 210
 - viņa tiesību un interešu aizsardzība* 169, 174, 189,
192–194, 196, 198, 199

Kredits – sk. Līgumi: aizdevuma

K

Ķīla

- ķīlas līgums – sk. Līgumi: ķīlas
- ķīlas tiesība 200, 206, 208, 210, 211
 - kreditora gribas nozīme, to izbeidzot vai*
samazinot (tiesiskās aizsardzības procesā) 200–212
 - tās ierakstīšana zemesgrāmatā* 221–224

- tās izbeigšana, īstenojot galvenā un ķīlas
parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesus 201, 203–207, 211
to apjoms, samazinoties kreditoru prasījumam
ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesā 208–212*
- sk. arī Hipotēka

L

Labtība (laba ticība)

- tiesību izmantošanā 141, 150
- sk. arī Tiesību principi: labas ticības princips

Lēmums

- tiesas – sk. Tiesa: tās lēmums, Tiesnesis: viņa lēmums
- zemesgrāmatu tiesneša – sk. Zemesgrāmata: zemesgrāmatas tiesnesis

Līdzējs (līgumslēdzējs)

- viņa griba – sk. arī Gribas izteikums
- sk. arī Līgumi, Līgums

Lieta

- galvenās lietas piederums
- aka, kas nepieciešama dzīvojamās ēkas normālai
funkcionēšanai 41, 43–45*

Lietu tiesība 41–77

Līgumi

- aizdevuma
- finanšu lizinga, kas pastiprināts ar galvojuma līgumu 181–183*
- kredīta līguma netaisnīgi noteikumi 239–241, 244, 252–254,
256, 257, 266*
- kredīta ņēmēja pienākums izvērtēt savas
iespējas atdot kredītu 257, 265*
- kreditora (bankas) tiesības vienpusēji atkāpties
no kredīta līguma 183, 239, 240, 242,
243, 253, 254, 256, 262*
- kreditora vienpusējas atkāpšanās no tā sekas 262, 263*
- nodrošināts (ar ķīlu, hipotēku) 205, 207, 211, 238–244, 252–265*
- patērētāju kredīšanas līguma būtība un raksturs 256*

– apdrošināšanas; sk. arī Apdrošināšana.....	81, 83
<i>contra proferentem principa (šaubas tulkojamas par sliktu tam, kas līgumu rakstijis) piemērošana</i>	
<i>piegādātāja kredītrisku apdrošināšanas.....</i>	78–95
<i>tā noteikumu interpretācija.....</i>	83, 88, 90, 91, 95
– cesijas; sk. arī Cesija.....	181, 291, 292, 296, 297
– darba; sk. arī Darbs.....	141–168
<i>darbinieka atteikšanās to grozīt.....</i>	126
<i>prasījums par tā izbeigšanu tiesas ceļā.....</i>	125–130
<i>priekšlikums to grozīt, samazinot darba laiku un darba samaksu.....</i>	126
<i>rakstveida formas neievērošanas sekas.....</i>	125, 129
<i>tā izbeigšana, ja darbinieks zaudējis darba devēja uzticību.....</i>	143
<i>tā uzteikums – sk. Uzteikums</i>	
<i>vienošanās par piemaksu par nakts darbu.....</i>	126, 127
– galvojuma – sk. Galvojums	
– hipotēka – sk. Hipotēka	
– īres – sk. Īres līgums	
– ķīlas; sk. arī Ķīla.....	238–240
<i>tā netaisnīgi noteikumi.....</i>	239, 240, 244
– licences; sk. arī Autortiesības.....	69
<i>izvairīšanās no tā noslēgšanas.....</i>	50, 51
<i>tā atzišana par noslēgtu.....</i>	49–57, 60, 61, 67–69
<i>vienošanās par tā būtiskām sastāvdaļām.....</i>	52, 54, 56, 68
– nomas; sk. arī Noma; Zeme: zemes noma	
<i>tā noslēgšanas prasījums pastāvošu piespiedu nomas tiesisko attiecību gadījumā.....</i>	225–237
<i>tā priekšmets.....</i>	226–230
<i>tā termiņš piespiedu nomas gadījumā.....</i>	226, 228, 230, 233–235
– pirkuma; sk. arī Pirkums	
<i>ar rokasnaudu nodrošināts.....</i>	97, 99, 103, 105–107
<i>atteikšanās no tā noslēgšanas (pārmērīga zaudējuma dēļ).....</i>	97–107
<i>komerciālā pirkuma par preču piegādi ar pēcmaksu.....</i>	79–82, 85–87, 91–93
– rokasnaudas.....	97, 99, 103, 105–107
<i>rokasnaudas piedziņa divkārsā apmērā tā neizpildes gadījumā.....</i>	99, 103, 105

Līgums (civiltiesisks)

- reālīgums 256
- tā atcelšana
 - veidi* 262
- tā izpilde
 - līguma izpildes grūtību nošķiršana no nepārvaramas varas apstākļiem* 252, 256, 257, 263, 264
- tā noteikumi
 - netaisnīgi (patērētāju tiesību aizsardzības noteikumiem neatbilstoši)*.....239–242, 244, 252–254, 256, 257, 266
- tā priekšmets
 - tāds, kas ir pretējs reliģijai, likumiem un labiem tikumiem* 144, 147, 148
- tiesīgi noslēgts
 - pienākums izpildīt apsolīto*.....60, 252, 257, 263

Līgumsods – sk. Sods

Likumdevējs

- tā griba (gribas izteikums) 27, 32, 256, 276, 282
- tā mērķis 22, 23, 32, 197

Likums

- likumprojekts
 - tā anotācija* 23, 32
- pārejas noteikumi..... 170, 294
- speciālais.....144
- tā mērķis
 - Biedrību un nodibinājuma likuma* 276, 282
 - Ceļu satiksmes likuma*..... 121, 122
 - Civillikuma grozījumu* 23, 27, 32
 - Maksātspējas likuma*..... 174, 192, 193, 200, 209
- sk. arī Tiesību aktu rādītāju

L

Ļauns nolūks (ļauņprātība, nelabtība)

- darījuma dalībnieka 141, 150

– tiesību izmantošanā	136
– zaudējumu nodarītāja	101, 102, 105–107

M

Maksātnespēja

– fiziskas personas	180–199
<i>izpildu lietvedības apturēšana lietās pret parādnieku</i>	182, 187
<i>parādnieka mantas izsoles atzīšana par spēkā neesošu</i>	189–195
<i>tās mērķis</i>	184
– juridiskas personas	169–188
– maksātnespējas procesa administrators	
<i>Civilprocesa likumā paredzēto tiesu izpildītāja</i>	
<i>tiesību un pienākumu parādnieka mantas</i>	
<i>izsolē attiecināšana uz viņu</i>	189–191, 193, 194, 196–199
<i>sūdzības par viņa rīcību mantas izsolē</i>	
<i>iesniegšana tiesai</i>	191, 189, 193, 194, 196, 198, 199
<i>viņa darbību parādnieka mantas izsoles procesā</i>	
<i>tiesiskais regulējums</i>	189–199
<i>viņa kompetence kreditora prasījumu pamatotības</i>	
<i>izvērtēšanā</i>	187, 188
<i>viņa lēmuma pārsūdzēšana</i>	188
<i>viņa pienākumi, iesniedzot kasācijas sūdzību</i>	178
<i>viņa pienākums darboties kreditoru interesēs</i>	189, 192–194, 196, 198
<i>viņa pienākums pierādīt zaudējumu esamību</i>	
<i>(prasībā pret komercsabiedrības valdes locekli)</i>	169–179
<i>viņa prasības pret komercsabiedrības (parādnieka)</i>	
<i>valdes locekli izskatīšanas kārtība</i>	169, 174
<i>viņa tiesības iesniegt blakus sūdzību</i>	199
<i>viņa tiesības iesniegt pieteikumu par izsoles akta</i>	
<i>apstiprināšanu</i>	190, 191
<i>viņa tiesības iesniegt pieteikumu par izsoles akta</i>	
<i>atzīšanu par spēkā neesošu</i>	189–194, 196, 198, 199
– maksātnespējas process	
<i>piemērojamās tiesību normas</i>	170, 174, 180, 185–187, 208
<i>Satversmē noteikto pamattiesību ievērošana</i>	200, 209
<i>strīda par tiesībām starp kreditoru un</i>	
<i>parādnieku izskatīšana</i>	180, 188
<i>tiesību pienācīga izlietošana</i>	184

- principi 200, 209
 - procesa efektivitātes princips* 199
 - saistību izpildes princips* 200, 210
 - tiesību saglabāšanas princips* 200, 206, 210
- sk. arī Kredits: maksātnespējīga parādnieka, Tiesiskās aizsardzības process

Manta

- maksātnespējīgas komercsabiedrības
 - tās atsavināšana* – sk. Izsole
 - tās prettiesiska samazināšana* 170, 172, 177

Mantinieks

- aicinājums mantot 29, 32, 35, 38
 - mantot aicinātā darbības, kas apliecina viņa*
 - gribu pieņemt mantojumu* 34, 38, 39
 - klusējot izteikta griba mantot* 34–40
 - notāra uzaicinājuma nosūtīšana* 36, 37, 40
 - termiņš gribas pieņemt mantojumu izteikšanai* 36, 37
- tiesību un saistību pāreja viņam 40
- viņa atteikšanās no mantojuma 39, 40
 - noteiktā termiņā neizsakot gribu pieņemt mantojumu,*
 - ja mantojums nav viņa faktiskā valdījumā* 36

Mantojuma tiesības 19–40

- likumiskā mantošana 24, 29, 34–40
 - adoptētā mantojuma tiesību pielīdzināšana*
 - radnieku mantojuma tiesībām* 19, 27, 32
 - adoptētā no bioloģiskajiem vecākiem* 19–33
 - adoptētā un adoptētāja* 19, 22, 26, 27
- tiesiskās attiecības
 - mantojuma atklāšanās laikā spēkā esošo tiesību*
 - normu piemērošana* 22, 26–30
 - uz adopciju dibinātajā mantošanā piemērojamās*
 - tiesību normas* 30

Mantojums

- mantojuma prasība
 - par mantojuma apliecības atzīšanu par spēkā neesošu*
 - un īpašuma tiesību atzīšanu uz mantojuma daļu* 34–40

<i>par mantojuma tiesību atzīšanu adoptētam bērnam uz bioloģiskās mātes atstāto mantojuma daļu</i>	20–33
– tā atraidīšana.....	36, 39, 40
– tā pieņemšana.....	38, 39
<i>faktiska</i>	20–22, 34–36, 39, 40
<i>gribas izteikums</i>	38
<i>lietojot vai rīkojoties ar mantojumu</i>	34, 35, 39
<i>termiņš</i>	36, 37

Miesas bojājums

– ar noziedzīgu nodarījumu nodarīts <i>vidēja smaguma</i>	110, 111, 114, 120
– ar paaugstinātas bīstamības avota darbību nodarīts <i>ārstniecības izdevumu atlīdzināšana</i>	110–113, 116–118, 120–124

N

Neatļauta darbība	116, 117, 141, 149
– ja konstatēts pretiesisks darījuma motīvs (subjektīvais mērķis).....	141, 147, 149
– svešas mantas pārvaldnieka rīcība ar mantu pretēji tās īpašnieka interesēm.....	141, 149
– sk. arī Noziedzīgs nodarījums	

Nedzīvojamā telpa

– dzīvokļa īpašuma statuss	213, 215–217, 219
– īpašuma tiesību nostiprināšana zemesgrāmatā <i>valsts nodevas apmērs juridiskai personai, kas veic komercdarbību (par izsolē iegūtu īpašumu)</i>	213–220

Nekustamais īpašums

– tā apsaimniekošanas maksas piedziņa.....	272, 274
– tā iegūšana <i>izsolē; sk. arī Izsole</i>	214–218
– valsts kadastra informācijas sistēmā iekļautās ziņas par to <i>no zemesgrāmatas datiem atšķirīgas</i>	216
<i>to izmantošana īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā</i>	216, 217
– sk. arī Dzīvoklis, Īpašuma tiesības, Zemesgrāmata	

Nelabticība - sk. Ļauns nolūks

Nepārvarama vara

- jēdziens 252, 263, 264
- kritēriji tās esības konstatēšanai 264, 265
ekonomiskā krīze 252, 264
- pamats atbrīvošanai no atbildības par saistību
 nepildīšanu 252–254, 258, 263
- tāda gadījuma nošķiršana no liguma izpildes
 grūtībām 252, 256, 257, 263, 264

Netaisna iedzīvošanās 131, 135, 136

Nodokļi

- nodokļu administrācija – sk. Valsts ieņēmumu dienests
- nodokļu parāds
*hipotēkas nostiprināšana uz parādnieka nekustamo
 īpašumu nokavēto nodokļu maksājumu piedziņas
 nodrošināšanai* 221–224
*nokavēto nodokļu maksājumu piedziņa
 bezstrīdus kārtībā* 223

Noilgums

- noilguma termiņš – sk. Termiņš: noilguma
- tā nepiemērošana
*prasībai, kas iesniegta, iestājoties tiesību
 aizskārumam* 41, 46

Nokavējums

- nokavējuma procenti – sk. Procenti: nokavējuma
- parādnieka atbrīvošana no tā sekām 263
- saistību izpildes 60, 80, 86, 91, 181, 183
- sk. arī Termiņš

Nolēmums

- tiesas – sk. Spriedums, Tiesa: tās lēmums, Tiesnesis: viņa lēmums

Noma

- nomas maksa
taisnīgas atlīdzības princips 232

<i>tās pieauguma pēc pirmās instances sprieduma piedziņas prasījums apelācijas instancē</i>	225, 229–236
<i>tās piedziņas prasījums pastāvošu piespiedu nomas tiesisko attiecību gadījumā</i>	225–237
– zemes – sk. Zeme: zemes noma	
– arī sk. Līgumi: nomas	

Noziedzīgs nodarījums

– pret satiksmes drošību	
<i>ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšana, nodarot vidēja smaguma miesas bojājumus</i>	110–112, 114, 116–118, 120
<i>cietušā tiesības uz atlīdzību par materiāliem zaudējumiem un morālo kaitējumu; sk. arī Cietušais</i>	109–124
– tiesības ziņot par tā iespējamu nodarīšanu	100, 102

P

Paaugstinātas bīstamības avots – sk. Transportlīdzeklis

Pabalsts

– atlaišanas (darba uzteikuma gadījumā)	
<i>tā atprasīšanas tiesība</i>	132–140
<i>tā atzīšana par darba samaksas veidu</i>	131, 138, 139
<i>tā mērķis</i>	131, 139, 140
<i>tā piedziņa</i>	141–146

Pakalpojumi

– starptautiskie	
<i>darbinieka nosūtīšana pakalpojumu sniegšanai citā valstī darba devēja interesēs; sk. arī Darbs</i>	152–168
<i>jēdziens „starptautisko pakalpojumu sniegšana”</i>	162

Pamattiesības – sk. Cilvēktiesības

Parādnieks

– maksātnespējīgs – sk. Maksātnespēja	

Paškontrahēšanās	141, 150

Pašvaldība

– tās lēmums

*īpašuma reformas ietvaros pieņemta apstrīdēšana
(par zemesgabala piešķiršanu pašvaldības lietošanā
un atzīšanu par valsts brīvo zemi).....* 246, 247, 251

Paziņojums (paziņošana)

- apdrošinājuma ņēmēja (par apdrošināšanas
gadījumu) 79, 81, 82, 84, 86
- par līguma laušanu (uzteikumu) 183, 256, 262
darba līguma – sk. Uzteikums
- par mantojuma pieņemšanu 36, 37
- tiesas
par tiesas sēdes laiku un vietu 173
- tiesu izpildītāja
*parādniekam (bijušajam dzīvokļa īpašniekam) izpildīt
tiesas nolēmumu par ievēšanu valdījumā* 285–287, 289
- sk. arī Bridinājums

Persona

- patērētājs 284
- tāda, kurai ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt
tiesā citu personu tiesības 274–276, 280–282
- tās pamattiesības – sk. Cilvēktiesības
- trešā persona – sk. Trešā persona

Piekritība – sk. Tiesvedība: lietas piekritības un pakļautības izvērtēšana

Pierādījumi (pierādīšana)

- atbrīvošana no pierādīšanas
fakti, kas nav jāpierāda („negatīvi fakti”) 172, 176, 177
- pierādīšanas pienākums 65, 104, 107, 230, 241
tiesības iesniegt pierādījumus 257
zaudējumu (maksātnespējas lietā) 169–178
- to vērtēšana un pārbaude tiesā
apelācijas instancē 38, 46, 47, 167, 168
kasācijas instances tiesas kompetence 167, 296
tiesas pienākums 37, 38, 65, 75, 76, 128,
173, 175–177

Pieteikums (tiesai)

- citu personu un interešu aizsardzībai 274, 275
- par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem
apstākļiem 273, 276, 278, 279
- par puses procesuālo tiesību pārņemšanu
tā atkārtotas iesniegšanas ierobežojumi 291–297
- par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu 238, 239, 241, 242, 262
- prasības pieteikums – sk. Prasība

Pilnvarnieks

- komercsabiedrības – sk. Komercsabiedrība: tās prokūrists
- viņa pienākumi
izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību 141, 149, 150

Pirkums

- komerciālais pirkums, piegādājot preces ar pēcapmaksu (būvmateriālu
vairumtirdzniecības jomā)
*līgumsaistību (maksājumu) pildīšanas
disciplīna* 80, 82, 86, 87, 91–93, 95
kavēts maksājums 82, 86, 92, 93
kreditlīmeta noteikšana pircējam 78, 80–82, 84–88, 91, 93–95
*maksimālais rēķinu apmaksas termiņš
(kreditperiods)* 80–87, 91, 93
negatīva informācija par pircēju 80–82, 84, 86
*piegādātāja (pārdevēja) kredītrisku (pircēja
saistību neizpilde) apdrošināšana* 78–95
*piegādātāja pienākums izvērtēt iepriekšējo
sadarbību ar pircēju* 78, 85, 87, 88, 93, 95
piegādātāja tiesības pārtraukt preču piegādi 81, 82
- tiešā debeta līgums 86, 91
- sk. arī Līgumi: pirkuma

Prasība (arī prasījums)

- apvērsuma 259
tās iesniegšanas termiņš 252, 254, 255, 258–261
*tās saturs saistību bezstrīdus piespiedu izpildes
gadījumā* 238–245
- īpašuma
par īpašuma tiesību izbeigšanu 248, 251

– mantojuma – sk. Mantojums: mantojuma prasība	
– maza apmēra.....	269
<i>darba lietās</i>	267–270
– personiska aizskāruma dēļ.....	109–124
– prasības nodrošināšana	99–101
– prasības pieteikums	
<i>atteikšanās to pieņemt, ja prasību cēlusi persona,</i> <i>kurai nav prasības tiesību</i>	285, 288–290
<i>atteikšanās to pieņemt, ja strīds nav pakļauts</i> <i>tiesai</i>	267–271, 286–288
<i>tā atstāšana bez virzības</i>	255, 260
<i>tā nepieņemšana, ja nav tiesību aizskāruma</i>	285–287, 289
<i>tā nepieņemšanas pamats</i>	260
– prasības (prasījuma) tiesība	286
<i>īrnieka</i>	285–290
<i>tās izlietošanas termiņš – sk. Termiņš</i> <i>tās pāreja uz cesijas līguma pamata;</i> <i>sk. arī Cesija</i>	291–297
<i>tiesības celt prasību tiesā</i>	100, 102, 270, 287–289
<i>tiesības celt prasību tiesā valsts interesēs</i>	248
– prasījuma apmērs	
<i>tiesības to palielināt līdz uzsākta lietas izskatīšana</i> <i>pēc būtības</i>	230, 233–235, 242
– prasījuma robežas; sk. arī Tiesvedība: lietas izskatīšanas robežas	44, 65, 66
<i>tiesības grozīt prasījumu lietas gaitā mainījušos</i> <i>apstākļu dēļ (no prasījuma par tiesību atzīšanu uz</i> <i>prasījumu atjaunot aizskartās tiesības)</i>	236, 237
<i>tiesības pievienot procentus un pieaugumus</i>	225, 236
– pretprasība.....	147
– tās noraidīšana	
<i>nokavējuma dēļ</i>	194
– tās precizēšana	235
<i>apelācijas instancē</i>	225–237
– tās priekšmets un pamats	244
<i>aizliegums to grozīt apelācijas instancē</i>	59, 234
– tiesības atteikties no tās	98–100
– tiesības izteikt iebildumus	114

Procenti

- līgumiskie 183, 238–243, 252–254,
256, 262–264
 - to aprēķināšana līdzēja vienpusējas*
 - atkāpšanās no līguma gadījumā* 243, 253, 258, 261–264, 266
- likumiskie
 - apdrošināšanas atlīdzības piedziņas lietās* 79
 - darba samaksas piedziņas lietās* 132–134
 - par lietošanu (nomas pirkuma līgumā)* 181–183
 - par nesamaksāto autoratlīdzību* 49, 54, 61
 - tiesības tos saņemt no parāda summas par laiku līdz nolēmuma izpildei* 229, 252
 - tiesības tos saņemt no piedzītās zaudējumu summas par laiku līdz nolēmuma izpildei* 98, 99, 101
- nokavējuma 100, 134, 239, 241–243, 253, 258,
261–263, 266, 292, 293

Prokūrists – sk. Komerksabiedrība

Prokurors

- prokurora protests
 - par spēkā stājušos tiesas nolēmumu sakarā ar*
 - būtiskiem tiesību normu pārkāpumiem* 201, 202, 205–208,
291, 292, 294–297
- viņa piedalīšanās lietas izskatīšanā
 - atzinums lietā* 217, 295

S

Sabiedrība (civiltiesiskā)

- komerksabiedrība – sk. Komerksabiedrība

Sabiedrība (pilsoniska) 276, 277, 282

Saistība

- no neatļautas darbības 116, 117, 141, 149
- saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana 258
 - kreditora prasījuma apstrīdēšana (apvērsuma prasība)* 238–245, 252–266
 - lietas piekritība* 239, 254, 260

<i>parādnieka prasības pret kreditoru</i>	
<i>iesniegšanas termiņš</i>	252, 254, 255, 258–261
<i>tās apturēšana</i>	241, 242, 254
<i>tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu</i>	241–244, 252, 254, 258–260
<i>tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu daļā</i>	238, 244
<i>tiesības iesniegt atpakaļizpildīšanas prasību</i>	259
– saistību izpilde; sk. arī Izpildījums	
<i>atbrīvošana no tā (prasījums) ekonomiskās</i>	
<i>situācijas dēļ</i>	252, 253, 256–259, 262, 263
<i>tiesības tās nepildīt nepārvaramas varas gadījumā –</i>	
sk. Nepārvarama vara	
– tās izbeigšanās	
<i>ar izpildījumu</i>	262
<i>bez izpildījuma</i>	262
– tās pastiprināšana (nodrošināšana) – sk. Galvojums, Hipotēka, Ķīla,	
Sods: līgumsods	
Saistību tiesības	78–124
– to izbeigšanās	
<i>ar noilguma termiņa notecējumu</i>	184, 186
Satversme – sk. Cilvēktiesības: Satversmē nostiprinātās, Tiesību normu	
interpretācija: Satversmes normu un Tiesību aktu rādītāju	
Servitūts	
– tā izbeigšana.....	46
– tā nodibināšana	
<i>valdošā īpašuma un tā izlietotāja labumam</i>	
<i>nepieciešama</i>	44, 46
– ūdens smelšanas	41, 45, 46
<i>kājceļa tiesības noteikšana</i>	41, 44, 46
<i>tā nodibināšana (uz īpašumu robežas esošai akai)</i>	41–47
Sods	
– līgumsods	181–183, 239–244, 252–254, 256
<i>tā aprēķināšana līguma atcelšanas gadījumā</i>	243, 253, 262, 263
Solidārā atbildība – sk. Atbildība: solidārā	

Spriedums

- apelācijas instances tiesas
 - pievienošanās pirmās instances tiesas sprieduma
motivācijai*.....101, 105, 112, 146, 246–251,
255, 259, 260
 - tā motīvu daļa* 105, 106, 167, 168, 249, 250
 - tā stāšanās spēkā nepārsūdzētajā daļā*.....67, 103, 116, 158
 - tiesisks un pamatots* 24–28, 44–47, 83–89, 104–108
- pirmās instances tiesas
 - pienākums to atcelt*..... 21, 242
 - tā stāšanās spēkā nepārsūdzētajā daļā*..... 127, 146, 229,
233, 234, 237
- Satversmes tiesas 113, 249, 259, 261
- šķīrējtiesas – sk. Šķīrējtiesa
- tā atcelšana
 - daļā* 67–77, 116–119, 232–237, 258–266
 - materiālo tiesību normu pārkāpuma dēļ* 38–40, 129, 130, 137–140,
148–151, 207–212
 - procesuālo tiesību normu pārkāpuma dēļ*.....38–40, 75, 76, 173–179,
184–188, 207–212, 232–237,
243–245, 249–251, 258–266
- tā izpilde
 - izpildīšanas pagrieziens* 135, 137, 138
 - nekavējoša* 132
- tā motīvu daļa
 - pienākums norādīt faktus, pierādījumus un
to izvērtējumu*..... 75, 76
 - tiesas secinājumu pamatošana*..... 176, 177, 249, 250, 258
- sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Sūdzība

- apelācijas
 - tās robežas* 225, 231–234
 - tiesas pienākums pamatot tās noraidīšanu*.....246, 249, 250
- blakus sūdzība – sk. Blakus sūdzība
- kasācijas
 - tās iesniedzēja pienākumi (pienākums ievērot
ētikas normas)* 178
 - tās noraidīšana* 23–28, 44–47, 83–89, 104–108, 160–168

<i>tās noraidīšana daļā</i>	116–119
<i>tās saturs</i>	67, 265
– par maksātnespējas procesa administratora lēmumu un rīcību – sk. Maksātnespēja	

Š

Šķīrējtiesa

– šķīrējtiesas klauzula (līgumā) <i>patērētāju līgumā</i>	240, 254
– šķīrējtiesas process	92, 94
<i>ar to saistīto izdevumu piedziņa</i>	98
– tās spriedums <i>par rokasnaudas piedziņu divkāršā apmērā</i>	98, 100, 101, 103–107

T

Terminš

– noilguma.....	44, 184, 186, 187, 194, 260
– pieteikuma (sūdzības) iesniegšanai <i>par izsoles akta apstrīdēšanu</i>	191, 194
– prasības celšanai <i>apvērsuma prasības</i>	252, 254, 255, 258–261
<i>kreditora pret maksātnespējīgu parādnieku</i>	180, 184–188
<i>parādnieka pret kreditoru saistības bezstrīdus piespiedu izpildes gadījumā</i>	242, 243
<i>zaudējumu atlīdzināšanai</i>	117
– prekluzīvs	180, 186, 252, 254, 258
– procesuālais.....	252, 254, 255, 260
<i>tiesas tiesības atjaunot nokavēto termiņu</i>	180, 186, 260, 261
– tiesību izlietošanas <i>mantojuma pieņemšanai</i>	36, 37

Tiesa

– taisnīga tiesa.....	102, 115, 249, 251, 257, 259
– tās kompetence <i>administratīvās tiesas</i>	56–58, 65, 69, 72, 248
<i>autoratlīdzības noteikšanā</i>	48, 51, 57, 60, 65, 66, 68, 69, 72
<i>darba tiesisko attiecību jomā</i>	146
<i>izskatot pieteikumu par procesuālo tiesību pārņemšanu</i>	291–297

<i>kasācijas instances tiesas</i>	167, 278, 296
<i>vispārējās jurisdikcijas tiesas</i>	57, 72, 254, 288
– tās lēmums (nolēmums)	
<i>par ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanu</i>	202, 204
<i>par blakus sūdzību pieņemtā lēmuma atcelšanu</i>	192–195, 223, 224, 269–271, 274–280
<i>par prasītāja procesuālo tiesību (izlīgumā)</i>	
<i>pārņemšanu</i>	291–297
<i>par tiesvedības izbeigšanu</i>	98–100, 291
<i>tā atcelšana, izbeidzot tiesvedību</i>	294–297
<i>tā motīvu daļa (blakus sūdzības lietā)</i>	192, 215, 222, 268, 286, 288
<i>tā pārsūdzēšana (jēdziens)</i>	259
<i>tiesības to pārsūdzēt</i>	278
– tās pienākumi	
<i>apelācijas instances tiesas</i>	249
<i>apelācijas instances tiesas, ja tā pievienojusies</i>	
<i>zemākās instances sprieduma motivācijai</i>	246–251
<i>ievērot samērīguma principu</i>	261
<i>izskatīt apdrošināšanas lietas</i>	82, 90, 91
<i>izskatīt lietu pēc tiesas ieskata</i>	64, 68, 69
<i>izskatīt pieteikumu par saistības bezstrīdus</i>	
<i>piespiedu izpildišanu</i>	243, 244
<i>izvērtējot pretpasību</i>	147–150
<i>izvērtēt pušu argumentus</i>	249
<i>maksātnespējas lietās</i>	190, 191, 193, 194, 197–200, 202, 209–212
<i>norādīt kompetento iestādi, ja strīds nav pakļauts tiesai</i>	270, 287
<i>noskaidrot lietas faktiskos apstākļus un vērtējot</i>	
<i>pierādījumus</i>	37, 38, 40, 176, 177, 296
<i>piemērojot ģenerālklausulu</i>	96, 105
– tiesas sēde	
<i>tās gaitas fiksēšana, izmantojot tehniskos palīgīdzekļus</i>	95
<i>tiesas sēdes protokols</i>	95, 258, 265
– sk. arī Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departaments, Spriedums, Tiesnesis	

Tiesāšanās izdevumi

– ar lietas vešanu saistītie izdevumi	21, 53, 62, 79, 100, 111, 112, 133, 146

<i>par advokāta palīdzību</i>	49, 53, 54, 62, 98, 102, 110, 112, 121
– citā tiesvedībā krimināllietā radušies	110, 112
– tiesas izdevumi	241
<i>ar lietas izskatīšanu saistītie</i>	228
<i>atbrīvošana no to samaksas (biedrības)</i>	272–284
sk. arī Valsts nodeva	
– tiesības uz to atlīdzināšanu	99, 100, 102
– to piedziņa	
<i>par labu atbildētājam</i>	61
<i>par labu prasītājam</i>	21, 49, 53, 54, 61, 62, 79, 98, 99,
	101, 132, 181, 182, 228
<i>par labu valstij</i>	21, 53, 62, 101, 111, 114, 228, 241

Tiesības

– pamattiesības – sk. Cilvēktiesības	
– procesuālās	
<i>to pārņemšana uz cesijas līguma pamata</i>	291–297
– to mērķis	261

Tiesību akti – sk. arī Tiesību aktu rādītāju

Tiesību avoti

– tiesību palīgavoti	
<i>ģenerālklausulas satura konkretizēšanai izmantojamie</i>	96, 105
– sk. arī Tiesību aktu rādītāju, Judikatūras un tiesu prakses rādītāju un Citu avotu rādītāju	

Tiesību doktrīna (tiesību zinātne)

– civiltiesību	30, 38, 68, 71, 73, 75, 76, 106, 115, 116,
	123, 147, 150, 162, 175, 176, 186, 198,
	224, 236, 243, 259, 263, 268, 270
– komerciesību	90, 104, 105, 107
– sk. arī Citu avotu rādītāju	

Tiesību norma

– atklāts (nenoteikts) juridisks jēdziens (ģenerālklausula)	96, 105
– cilvēktiesību	
<i>minimālo garantiju princips</i>	31
<i>to tieša un nepastarpināta piemērošana</i>	113, 118

– Eiropas Savienības.....	51, 52, 138, 139, 159, 161, 164, 165, 254, 256, 267–270, 274, 279, 280
– imperatīva	115, 198
– Satversmes	25, 26, 100, 102, 109, 113, 115, 118, 159, 166, 169, 174, 200, 209, 251, 259, 261, 287, 288
– speciālā	30, 37, 122, 131, 137, 144, 180, 185–187
– starptautisko tiesību.....	113, 118, 119, 249, 251, 254, 261, 263, 264
<i>starptautisko cilvēktiesību.....</i>	19, 22, 23, 25–27, 29–31, 113, 118, 119, 249, 250, 274, 287, 288
<i>ar augstāku juridisko spēku nekā nacionālā</i>	
<i>norma</i>	19, 22, 26
<i>tās piemērošana</i>	19, 22, 23, 25–27, 29–33, 49–51, 53, 68
– tās jēga	96, 104, 108, 111, 112, 118, 122, 198, 235, 236, 241
– tās mērķis	96, 108, 280
– tās piemērošana	261
<i>pēc analogijas.....</i>	125, 129
<i>tiesisko seku konkretizēšana</i>	261
– tās spēks laikā.....	22, 27–29, 109, 113, 118, 119
<i>atpakaļejoša spēka nepieļaujamība</i>	29, 113
– tiesību normu kolīzijas	19, 22, 25–27, 29–31, 141, 148
<i>kolīziju norma</i>	26, 30
<i>labvēlīgākas nacionālo tiesību normas piemērošana</i>	
<i>starptautisko tiesību normas vietā.....</i>	23, 25, 31, 32
<i>starptautisko tiesību normas piemērošana</i>	
<i>nacionālās normas vietā</i>	19, 22, 26

Tiesību normu interpretācija (iztulkošana)

– metodes	
<i>gramatiskā.....</i>	22, 282
<i>sistēmiskā</i>	25, 173, 185, 200, 209, 212, 249, 281, 288
<i>teleoloģiskā</i>	121, 193, 200, 209, 236, 282
– paplašināta.....	65, 281
– sašaurināta.....	281, 282
– Satversmes normu.....	109, 113, 114, 118, 261

Tiesību principi

- civilprocesa
 - dispozitivitātes princips* 265
 - procesuālās ekonomijas princips* 199, 235, 236, 250, 270
 - sacīkstes princips* 169, 174, 265
- civiltiesību
 - labas ticības princips („tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības”)* 135, 136, 150
 - taisnības apziņas princips* 64, 68, 69, 136
- vispārējie 64, 68
 - diskriminācijas aizlieguma princips* 25, 26
 - samērīguma* 261
 - taisnīguma princips* 22, 56, 66, 136, 169, 174, 261
 - tiesiskās vienlīdzības (līdztiesības) princips* 22, 25, 26, 31, 159, 166, 184, 187, 244

Tiesiskās aizsardzības process

- ārpus tiesiskās aizsardzības process 200–212
 - kreditora prasījumu samazināšana* 200, 201, 207–211
 - pasākumu plāna (tā grozījumu) apstiprināšana* 200–205, 207, 209–212
 - pasākumu plāna saskaņošana* 202–204, 207–212
 - pasākumu plāna saskaņošanas tiesību ierobežojumi* 202, 203, 207
 - pasākumu plānu nesaskaņojušo kreditoru tiesību aizsardzība (aizliegums pasliktināt viņu stāvokli)* 200, 204, 209, 210, 212
 - saistību izpildes princips* 200, 210
 - saistību pret nodrošināto kreditoru, kas izriet no ķīlas tiesības, norādīšana pasākumu plānā* 200, 210
 - tā izbeigšana sakarā ar pasākumu plāna izpildi* 203–206
 - tā mērķis* 204, 212
 - tiesību saglabāšanas princips* 200, 206, 210
- pasākumu plāns 209
- tā mērķis 200, 209

Tiesnesis

- Augstākās tiesas tiesneša atsevišķās domas lietā 29–33, 90–95, 120–124, 196–199, 280–284

– viņa lēmums

<i>par ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa istenošanu</i>	201, 202
<i>par atteikumu atbrīvot no valsts nodevas samaksas un blakus sūdzības atstāšanu bez virzības</i>	272–279
<i>par atteikumu pieņemt pieteikumu par izsoles atzīšanu par spēkā neesošu</i>	189–195
<i>par atteikumu pieņemt prasības pieteikumu</i>	285–290
<i>par atteikumu pieņemt prasības pieteikumu maza apmēra prasībā</i>	267–271
<i>par blakus sūdzību pieņemtā lēmuma atcelšana kasācijas instancē</i>	274–279, 287–290
<i>par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu (maksātnespējas procesā)</i>	214, 215, 217, 218
<i>par prasības nodrošināšanu</i>	99–101
<i>par saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu</i>	238–244, 252–254, 258, 259, 262
<i>tā pārsūdzēšana (jēdziens)</i>	259

– zemesgrāmatas – sk. Zemesgrāmata: zemesgrāmatas tiesnesis

Tiesu izpildītājs

– viņa paziņojums (brīdinājums)

<i>parādniekam izpildīt tiesas nolēmumu</i>	285–287, 289

– viņa tiesības un pienākumi

<i>objektivitātes un neitralitātes ievērošana</i>	194
<i>organizējot parādnieka mantas izsolī</i>	197
<i>parādnieka mantas izsolē attiecināšana uz maksātnespējas procesa administratoru</i>	189–191, 193, 194, 196–199

Tiesu prakse..... 34, 39, 114, 159, 166, 233

– tās apkopojums..... 44, 114, 115, 149, 243

– vienveidīgas tiesu prakses veidošana..... 187, 188

– sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Tiesvedība

– lietas dalībnieks

<i>institūcija vai persona, kas piedalās lietā uz likuma pamata (aizstāvēt citas personas tiesības)</i>	274, 275, 280–282

<i>lietas izskatīšana bez viņa klātbūtnes</i>	173
<i>pārstāvis</i>	274, 275
<i>pušu tiesību un interešu ievērošana</i>	169, 174
<i>viņa aizstāšana</i>	293
sk. arī Atbildētājs, Prokurors, Trešā persona	
– lietas izskatīšana atkārtoti apelācijas instancē	134–136, 293
– lietas izskatīšanas robežas	
<i>apelācijas instancē</i>	44, 65–67
<i>apelācijas instancē, ja tiesa pievienojas zemākas</i>	
<i>instances sprieduma motivācijai</i>	246–251
<i>kasācijas instancē</i>	67, 265
– lietas nodošana jaunai izskatīšanai	
<i>apelācijas instances tiesai</i>	40, 77, 119, 129, 130, 137, 140,
	148, 151, 179, 184, 188, 232, 237,
	243, 245, 249, 251, 258, 266
<i>pirmās instances tiesai</i>	194, 195, 212, 271
– lietas piekritības un pakļautības izvērtēšana	
<i>civillietas pakļautība</i>	270, 288, 289
<i>izskatot pieteikumu par izsoles akta apstiprināšanu</i>	197
<i>saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas lietas</i>	239, 254, 260
– maza apmēra prasības izskatīšana.....	267–271
– saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana – sk. Saistība	
– sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas	188, 190, 198
– tās apturēšana	
<i>maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā</i>	182, 187
– tās izbeigšana	
<i>ja iesniegts pieteikums lietā uz tā paša pamata,</i>	
<i>par kuru stājies spēkā tiesas lēmums par tiesvedības</i>	
<i>izbeigšanu</i>	291, 294–297
<i>ja prasītājs atteicies no prasības</i>	293

Transportlidzeklis

– ceļu satiksmes negadījumā iesaistīts; sk. arī Apdrošināšana,	
Ceļu satiksmes negadījums	
<i>tā īpašnieka (valdītāja) atbildība par</i>	
<i>zaudējumiem un kaitējumu</i>	109, 112, 115, 117, 120–124
<i>tā vadītāja atbildība par zaudējumiem</i>	
<i>un kaitējumu</i>	109, 112, 115, 117, 120, 122

Trešā persona

- nelabticīga (pilnvarojuma līgumā)..... 141, 150
- viņas pieaicināšana lietā 21, 247, 248
- viņas tiesības
 - uz zaudējumu atlīdzību (ceļu satiksmes negadījumā nodarītu)* 122, 123

U

Uzteikums (darba līguma)

- darba devēja
 - arodbiedrības atteikums to atbalstīt* 126
 - darbinieku skaita samazināšanas dēļ* 126, 142–144
 - ja darbinieks nepiekrīt darba līguma grozīšanai* 126
 - sakarā ar uzņēmuma optimizāciju* 131–133, 135–137, 139, 140
 - tā atzīšana par spēkā neesošu* 132, 133

V

Vaina

- ļauns nolūks – sk. Ļauns nolūks
- zaudējumu atlīdzība prasījumos
 - komercsabiedrības amatpersonas vainas prezumpcija* 104, 107, 169–179
 - paaugstināta bīstamības avota tiesiskā valdītāja atbildība neatkarīgi no vainas* 117, 121
 - pret personu, kuras vaina atzīta ar tiesas nolēmumu krimināllietā* 109–124

Valdījums

- piespiedu ieviešana valdījumā 285–290

Valsts ieņēmumu dienests

- tā lēmums
 - par hipotēkas nostiprināšanu uz parādnieka īpašumu* 221–224
 - tiesas spriedumu izpildes kārtības piemērošana* 221–223

Valsts nodeva 282

- atbrīvošana no tās samaksas 114, 275, 278, 280, 283

<i>biedrības</i>	272–284
<i>tāda prasījuma noraidīšana</i>	255, 272–274
– par blakus sūdzības iesniegšanu	275
– tās aprēķināšana par īpašuma tiesību nostiprināšanu	217, 218
<i>uz izolē iegūtu nedzīvojamo telpu juridiskai</i>	
<i>personai, kas veic komercdarbību</i>	213–220
<i>uz nedzīvojamo ēku</i>	215, 217
– tās funkcijas	282, 283
– tās piedziņa	21, 49, 53, 61, 79, 111, 114, 134

Vecāki

– bērna bioloģiskie	
<i>bērna mantošanas tiesības pēc viņa adopcijas</i>	19–33
<i>radniecības attiecību un vecāku tiesību</i>	
<i>un pienākumu izbeigšanās adopcijas gadījumā</i>	19, 22–25, 27, 30

Z

Zaudējumi

– ceļu satiksmes negadījumā nodarīti	
<i>atruitā peļņa</i>	116
<i>to atlīdzināšana, iestājoties apdrošināšanas gadījumam,</i>	
<i>ja transportlīdzekļa īpašnieka vai tiesīgā lietotāja</i>	
<i>civiltiesiskā atbildība ir apdrošināta</i>	113, 115, 117, 120–124
<i>to piedziņa no transportlīdzekļa īpašnieka</i>	
<i>(valdītāja)</i>	109, 112, 115, 117,
	120–124
<i>to piedziņa no transportlīdzekļa vadītāja, kas</i>	
<i>negadījumu izraisījis, būdams darba attiecībās</i>	
<i>ar transportlīdzekļa īpašnieku</i>	109–119
<i>trešajai personai nodarītu atlīdzināšana</i>	122, 123
– darbības, kas nav saistāmas ar to nodarīšanu	
<i>prasības celšana tiesā</i>	99, 100, 102
<i>ziņošana par iespējamu noziedzīgu nodarījumu</i>	100, 102
– nākotnes (priekšā stāvoši)	96, 101, 102, 107, 108
– nejauši	257
– pārmēri	97
– to atlīdzināšana	
<i>pienākums</i>	172, 176

<i>priekšnoteikumi</i>	102–105, 112, 170–175
sk. arī Kompensācija	
– to atlīdzināšanas prasījums	
<i>ar autortiesību aizskārumu nodarītu</i>	49–51, 53, 60, 65, 66
<i>ar noziedzīgu nodarījumu (ceļu satiksmes noteikumu</i>	
<i>pārkāpšana) nodarītu</i>	109–124
<i>komercsabiedrības valdes locekļu nodarītu</i>	96–108, 169–179
<i>tā noraidīšana, ja cietušais pats varējis zaudējumu</i>	
<i>novērst, ievērojot pienācīgu rūpību</i>	81, 103, 106
– to pierādīšanas pienākums	
<i>maksātspējas administratora (prasībā pret</i>	
<i>komercsabiedrības valdes locekli)</i>	169–179

Zeme

– pieprasījums to piešķirt pastāvīgā lietošanā	246, 247
– tās īpašnieks	
<i>tiesības izmantot zemes dzīles</i>	230, 231
– valsts brīvā zeme.....	246, 247
– zemes noma	
<i>atlīdzība par zemes dzīļu izmantošanu</i>	225–231
<i>nomniekam piederošu ēku un būvju netraucētas</i>	
<i>lietošanas nodrošināšana</i>	227
<i>piespiedu (faktiskās) nomas attiecības</i>	225–237, 292, 294, 295
<i>vienošanās par nomas līguma noslēgšanu, nomas</i>	
<i>parāda atmaksu un reālnastas nodibināšanu,</i>	
<i>noslēdzot izlīgumu un cedējot prasītāja tiesības</i>	291–297

Zemesgrāmata

– atzīme	
<i>aizlieguma atzīme</i>	97, 98, 202, 204, 214
<i>ķīlas tiesību atzīme</i>	97, 99, 101, 202, 204, 206
– hipotēkas nostiprināšana – sk. Hipotēka	
– ieraksti	213–224
<i>to publiskā ticamība</i>	210, 215
– līguma (darījuma) ierakstīšana	
<i>īres līguma</i>	285, 286
– nostiprinājuma lūgums	
<i>tā atstāšana bez ievēribas</i>	213–215, 220, 221

– tiesību nostiprināšana

<i>īpašuma tiesību uz nedzīvojamo telpu</i> <i>(daudzdzīvokļu mājā).....</i>	213–220
<i>ķīlas tiesību (hipotēkas).....</i>	238
<i>ķīlas tiesību (hipotēkas) uz nodokļu administrācijas</i> <i>lēmuma pamata.....</i>	221–224
<i>ķīlas tiesību (hipotēkas) uz tiesas sprieduma pamata.....</i>	222–224
<i>pašvaldībai</i>	246–248, 251
<i>valsts kadastra informācijas sistēmā iekļauto ziņu</i> <i>izmantošana.....</i>	216, 217
<i>valsts nodevas aprēķināšana</i>	213–220

– zemesgrāmatas tiesnesis

<i>viņa lēmuma pārsūdzēšana.....</i>	213–224, 247

Tiesību aktu rādītājs

*lpp. (C-...)**

1. Latvijas Republikas tiesību akti

1.1. Latvijas Republikas Satversme

<i>(pieņemta 15.02.1922.)</i>	169, 174, 287
1.pants.....	261
8.nodaļa (89.–116.pants)	113, 114
91.pants.....	25, 26, 159, 166
92.pants.....	100, 102, 109, 113, 115, 118, 251, 259, 287, 288
105.pants	200, 209

1.2. Likumi

Administratīvā procesa likums

<i>(pieņemts 25.10.2001.)</i>	69, 72, 248

Autortiesību likums

<i>(pieņemts 06.04.2000.)</i>	48–57, 60, 62–66, 68–74

Bāriņtiesu likums

<i>(pieņemts 22.06.2006.)</i>	281

Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums

<i>(pieņemts 09.05.2002.)</i>	160

Biedrību un nodibinājumu likums

<i>(pieņemts 30.10.2003.)</i>	273–277, 279–284

Ceļu satiksmes likums

<i>(pieņemts 01.10.1997.)</i>	109, 112, 115–117, 120–124

Civillikums

<i>(pieņemts 28.01.1937.)</i>	51, 148, 187, 228, 256, 258, 260, 262
1.pants.....	90, 133, 135, 136, 143, 144, 147, 148, 150, 241, 253, 254

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "C" burta.

3.pants.....	22, 27, 29, 113, 118
5.pants.....	53, 57, 64, 66, 68, 69, 114, 118, 136, 254
18.pants.....	117
172.pants	24
173.–176.pants.....	23
173.pants	19, 22–27, 29–33
176.pants	19, 22, 26, 27, 29–31
384.pants	22
389.pants	29
Mantojuma tiesību daļas otrās nodaļas „Likumiskā mantošana” trešā apakšnodaļa „Radnieku un adoptēto mantošana” (398.–415.pants).....	29
398.pants	19, 22, 24, 26, 29
401.pants	19, 20, 22–27, 29–33
655.pants	22, 29
665.pants	35
667.pants	20, 21
668.pants	20, 21, 35
669.pants	20, 21
687.pants	34, 38
688.pants	34, 38
691.pants	34, 38
693.pants	36, 37
694.pants	34, 36, 37, 39, 40
701.pants	40
781.pants	34, 39
857.pants	41, 43–45
989.pants	257
1033.pants	248, 251
1036.pants	226, 227
1042.pants	226, 230
1043.pants	230
1130.pants	42
1133.pants	42
1135.pants	42, 44, 46

1139.pants	42
1140.pants	42
1141.pants	42
1144.pants	42
1146.pants	42
1156.pants	42
1158.pants	42
1162.pants	42
1168.pants	42–45
1169.pants	42, 44–46
1231.pants	42
1235.pants	42
1237.pants	44, 46
1278.pants	206, 210
1280.pants	205
1283.pants	200, 201, 208
1285.pants	205, 206
1286.pants	206
1304.pants	211
1307.pants	221–224
1309.pants	201, 203, 205, 206, 211
1319.pants	205, 206
1372.pants	221, 222, 224
1415.pants	141–151, 190, 192, 254
1427.pants	55
1428.pants	34, 38
1429.pants	128, 129
1432.pants	211
1439.pants	254
1470.pants	52, 53
1482.pants	53, 286
1485.pants	53, 286
1504.pants	90
1505.pants	90, 159
1507.pants	90

1508.pants	90
1509.pants	79, 90
1533.pants	52, 53, 286
1543.pants	252, 264
1587.pants	60, 79, 181, 252, 257, 263, 286
1588.pants	257
1589.pants	256, 262
1592.pants	254
1635.pants	109–111, 113, 118, 232
1646.pants	81, 83, 106
1652.pants	60, 133
1656.pants	257
1657.pants	252–254, 257, 263
1663.pants	262
1665.pants	254
1672.pants	99
Saistību tiesību daļas deviņpadsmitās nodaļas pirmās apakšnodaļas II daļa „Tiesība uz atlīdzību no nodarījumiem pret personisko brīvību, godu, cieņu un pret sieviešu nevainību” (2352.–2353.pants)	
1691.pants	206
1692.pants	181, 182
1698.pants	181
1702.pants	182
1710.pants	183, 184
1712.pants	183, 184
1716.pants	181, 183
1720.pants	181
1730.pants	103, 106
1756.pants	133
1757.pants	170
1759.pants	133, 170
1765.pants	79, 133, 170, 293
1770.–1775.pants	102
1770.pants	133, 173, 174
1771.pants	112, 115

1772.pants	112, 115
1773.pants	133, 257
1774.pants	115
1775.pants	112, 133, 232
1776.pants	81, 103, 106, 253, 257
1779.pants	99, 112, 115, 133, 170, 172, 176, 232
1781.pants	99
1786.pants	111, 170
1793.pants	181
1798.pants	181
1800.pants	291, 297
1805.pants	181
1811.pants	205, 262
1832.pants	262
1893.pants	41, 44, 46, 184, 186
1894.pants	41, 46
1895.pants	44
1896.pants	35
1902.pants	254
1910.pants	186
1946.pants	183
2019.pants	53
2043.pants	262
2086.pants	192
2120.pants	226, 232
2123.pants	226, 227
2126.pants	286
2131.pants	227
2141.pants	232
2147.pants	264
2148.pants	264
2171.pants	262
2234.pants	264
2295.pants	141, 149
2301.pants	173
2304.pants	173

2343.pants	170
2344.pants	170
2347.pants	109, 111, 112, 115–118, 120–122
2369.–2392.pants.....	131
2369.pants	133
2389.pants	133
2391.pants	133, 135, 137

Civilprocesa likums

(pieņemts 14.10.1998.).....	169, 174, 175, 187, 190, 191, 193, 194, 196–199, 223, 236, 255, 260, 265, 270, 286, 295
1.pants.....	126, 136, 182, 187, 232, 254, 270, 274, 286–288
pirmā daļa.....	274
2.pants.....	286
4.pants.....	37
5.pants.....	115, 118, 274
otrā daļa	26
sestā daļa.....	44, 53, 62, 273
6.pants.....	274
8.pants.....	44, 46, 136, 158, 166–168, 260
10.pants.....	126, 158, 168
23.pants.....	254, 288
31.pants.....	143
34.pants.....	143
pirmā daļa	
1.f) punkts.....	61
ceturtā daļa	61
piektā daļa.....	275
36.pants.....	143
42.pants.....	114
pirmā daļa.....	62
otrā daļa	62
43.pants.....	280
pirmā daļa	
4.punkts.....	114
5.punkts.....	272–276, 278, 280, 281, 283

trešā daļa	283
ceturtdā daļa	254
44.pants	
pirmā daļa.....	114
1.punkts.....	62
51.pants.....	180, 186, 260
pirmā daļa.....	261
62.pants	
pirmā daļa	
8.punkts.....	258
9.punkts.....	258
10.punkts.....	258
73.pants	
pirmā daļa.....	274
74.pants	
trešā daļa	
3.punkts.....	230, 231, 233–235, 242
77.pants.....	291, 292, 296, 297
pirmā daļa.....	293
12.nodaļa (82.–87.pants)	274, 275
82.pants	
otrā daļa	274
83.pants.....	274
84.pants.....	274
13.nodaļa (88.–89.pants)	275, 280, 281
88.pants.....	273, 274, 280
pirmā daļa.....	272, 274–276, 278, 280, 281
92.pants.....	158, 166–168
93.pants.....	37, 44, 46, 174, 176, 178, 179, 254
pirmā daļa.....	65, 172, 175, 230
ceturtdā daļa	257
94.pants.....	44, 46
95.pants.....	44, 46, 158, 166–168
96.pants.....	65, 174, 176, 179
trešā daļa	111, 117

piektā daļa.....	172
97.pants.....	44, 46, 158, 166–168, 173, 174, 176, 177, 179
pirmā daļa.....	37, 65, 75, 76, 128
trešā daļa.....	37, 65, 66, 75, 76, 83, 128
112.pants	143, 254
127.pants	143, 288
pirmā daļa.....	287
128.pants	126, 143
129.pants	126, 143
130.pants	143, 254
131.pants	126
132.pants	
pirmā daļa.....	288
1.punkts.....	267, 270, 286–288
2.punkts.....	191, 193, 194, 199, 285, 288–290
5.punkts.....	294, 295
6.punkts.....	260
133.pants	
ceturta daļa	255
136.pants	143
ceturta daļa	147
140.pants	
sesta daļa	37
143.pants	100
147.pants	37
163.pants	114
189.pants	
treša daļa	66, 167
190.pants	66, 136
otra daļa	104, 106
192.pants	65–67
193.pants	176
piektā daļa.....	75, 76, 83, 136, 167, 177, 249
223.pants	
3.punkts.....	291, 296, 297

4.punkts.....	293
224.pants	293
225.pants	291, 294–297
230.pants	
pirmā daļa	
5.punkts.....	192
30. ³ nodaļa (250. ¹⁸ –250. ²⁷ pants).....	267–270
250. ¹⁸ pants	
otrā daļa	268, 269
250. ¹⁹ pants	267, 268
otrā daļa	269
341. ⁶ pants.....	212
341. ⁷ pants	
ceturtā daļa	204, 205
363. ¹⁴ pants	
pirmā daļa	
4.punkts.....	190, 197
363. ¹⁷ pants	180, 188
363. ²¹ pants	190, 197
363. ³² pants	180, 188
404.pants	
trešā daļa	258
405.pants	
pirmā daļa.....	259
otrā daļa	239
trešā daļa	258, 259
ceturtā daļa	239
406.pants	238–245, 252, 254, 255, 260
pirmā daļa.....	241–245, 254, 258–260
418.pants	
pirmā daļa.....	59, 234, 235
otrā daļa	235–237
1.punkts.....	225, 235, 236
3.punkts.....	225, 229, 231, 236
6.punkts.....	232, 236

7.punkts.....	232, 236
426.pants	236
pirmā daļa.....	66, 67, 231, 246, 249, 250
427.pants	242
pirmā daļa	
4.punkts.....	21
428.pants	114
430.pants	
trešā daļa	231
432.pants	179
otrā daļa	66
piektā daļa.....	101, 105, 112, 146, 246, 248–251, 255, 257
441.pants	
pirmā daļa.....	278
446.pants	279
447. ¹ pants	
otrā daļa	192, 215, 222, 268, 286, 288
448.pants	
pirmā daļa.....	278
1.punkts.....	220, 224
2.punkts.....	271
3.punkts.....	195, 279, 287, 289
450.pants	
trešā daļa	167, 243
452.pants	
otrā daļa	76, 167
453.pants	
pirmā daļa	
5.punkts.....	265
458.pants	77
otrā daļa	40, 119, 130, 151, 237, 245, 251, 265
464.–477.pants	296
468.pants	173
472.pants	
piektā daļa.....	95

473.pants	
pirmā daļa.....	24, 38, 44, 67, 83, 104, 116, 129, 137, 148, 160, 173, 184, 232, 243, 249, 258
474.pants	
1.punkts.....	28, 47, 89, 108, 168
2.punkts.....	40, 77, 119, 130, 140, 151, 179, 188, 212, 237, 245, 251, 266
3.punkts.....	297
478.pants	274
479.pants	273, 274
480.pants	274
481.pants	274
482.pants	274
485.pants	207, 212, 296
514.pants	
trešā daļa	
4.punkts.....	103
E daļa (67.–76.nodaļa)	223
539.pants	
otrā daļa	
2.punkts.....	223
73.nodaļa (600.–618.pants)	197
611.pants	190, 197
trešā daļa	190, 197, 198
613.pants	190, 197, 198
otrā daļa	191
trešā daļa	191, 199
ceturtā daļa	191, 199
piektā daļa.....	199
616.pants	
trešā daļa	197
617.pants	191, 196
pirmā daļa.....	191–194, 196, 199
5.punkts.....	190–192
6.punkts.....	190–192
otrā daļa	189, 191, 194, 196, 198

trešā daļa	199
632.pants	194
633.pants	
pirmā daļa.....	286
635.pants	138
sestā daļa	135–138
Civilprocesa nolikums (1864.gada nolikums; no 1938.gada – <i>Civilprocesa likums; spēkā līdz 26.11.1940.</i>)	260
Darba likums (<i>pieņemts 20.06.2001.</i>).....	133, 141, 144, 146, 148, 160
1.pants.....	133
6.pants.....	165
7.pants.....	155
14.pants.....	152, 154, 157–166
28.pants.....	148
31.pants.....	133, 145, 155
41.pants.....	125, 129
49.pants.....	128
52.pants.....	130
53.pants.....	161
Trešā sadaļa „Darba samaksa” (59.–80.pants)	134
59.pants.....	130, 131, 134, 136, 138, 139, 155
62.pants.....	156
67.pants.....	155, 156
68.pants.....	130, 155
69.pants.....	142, 144
71.pants.....	155, 158, 168
74.pants.....	142, 155
75.pants.....	140
76.pants.....	152, 155, 157, 159, 164
78.pants.....	131–140
98.pants.....	126
101.pants	126, 131, 132, 137, 138, 142–144
103.pants	142
104.pants	126

109.pants	139
112.pants	126, 131–133, 135–140, 142, 145
128.pants	133, 142, 145
131.pants	130
134.pants	125, 130
136.pants	125, 128–130
149.pants	142, 145, 154, 155
Darba strīdu likums	
(pieņemts 26.09.2002.).....	281
Dzīvokļa īpašuma likums	
(pieņemts 28.10.2010.).....	213–219
Euro ieviešanas kārtības likums	
(pieņemts 31.01.2013.).....	40, 130, 265
Grozījumi Autortiesību likumā	
(pieņemts 22.04.2004.).....	56
Grozījumi Autortiesību likumā	
(pieņemts 08.02.2007.).....	51
Grozījumi Civillikumā	
(pieņemts 20.10.2002.).....	22, 23, 27, 32
Grozījumi Civillikumā	
(pieņemts 08.05.2014.).....	19, 27
Komerclikums	
(pieņemts 13.04.2000.).....	100, 101, 103, 144, 171, 173, 177, 178
12.pants.....	150
36.pants.....	150
168.pants	99
169.pants	96, 99, 104, 105, 169–179
172.pants	99
173.pants	96, 103, 107, 108
Koncernu likums	
(pieņemts 23.03.2000.).....	202
Konkurences likums	
(pieņemts 04.10.2001.).....	51, 56, 57, 69, 72

Krimināllikums

(pieņemts 17.06.1998.)

260.pants 110, 111, 114, 116, 120

Kriminālprocesa likums

(pieņemts 21.04.2005.)

350.pants 111

369.pants 102

Maksātspējas likums (pieņemts 01.11.2007.;

zaudējis spēku 01.11.2010.).....170, 172, 174, 175, 200, 201, 208–210

Maksātspējas likums

(pieņemts 26.07.2010.).....170, 180, 182–188, 190, 192–194,
196–210

Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums

(pieņemts 01.12.2005.)..... 216

Notariāta likums

(pieņemts 01.06.1993.)..... 37

Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums

(pieņemts 31.05.2012.)..... 122, 148

Par apdrošināšanas līgumu

(pieņemts 10.06.1998.)..... 78, 79, 83, 88, 123

Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma

ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību

(pieņemts 25.05.1993.)..... 24

Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma

ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā

stāšanās laiku un kārtību (pieņemts 07.07.1992.)..... 227

Par autortiesībām un blakustiesībām (pieņemts 11.05.1993.;

zaudējis spēku 11.05.2000.)..... 63

Par dzīvojamo telpu īri

(pieņemts 16.02.1993.)..... 285, 286, 289

Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas

1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļā

(pieņemts 25.05.1993.)..... 24

Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību (<i>pieņemts 08.06.1994.; zaudējis spēku no 01.07.2012.</i>)	30, 148
Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā (<i>pieņemts 30.01.1997.</i>).....	248
Par nodokļiem un nodevām (<i>pieņemts 02.02.1995.</i>).....	221–224
Par tiesu varu (<i>pieņemts 15.12.1992.</i>).....	136, 199, 286
Par Valsts ieņēmumu dienestu (<i>pieņemts 28.10.1993.</i>).....	223
Par valsts un pašvaldību zemes īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās (<i>pieņemts 29.03.1995.</i>).....	247, 248
Par zemes dzīlēm (<i>pieņemts 02.05.1996.</i>).....	226, 230, 231
Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos (<i>pieņemts 30.10.1997.</i>).....	246, 247
Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās (<i>pieņemts 20.11.1991.</i>).....	294
Patērētāju tiesību aizsardzības likums (<i>pieņemts 18.03.1999.</i>).....	239, 241, 242, 244, 253, 254, 256, 281, 284
Radio un televīzijas likums (<i>pieņemts 24.08.1995.; zaudējis spēku 11.08.2010.</i>).....	49, 52
Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums (<i>pieņemts 13.03.1997.; zaudējis spēku 01.05.2004.</i>).....	115, 117, 123
Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums (<i>pieņemts 07.04.2004.</i>)	117, 123, 124
Zemesgrāmatu likums (<i>pieņemts 22.12.1937.</i>)	
1.pants.....	215, 216

5.pants.....	222, 224
44.pants.....	221, 223, 248
57.pants.....	214
58.pants.....	214
60.–68.pants.....	214
61.pants.....	222
77.pants.....	214, 248
106.pants	217

1.3. Ministru kabineta noteikumi

Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem

saistītie izdevumi (12.10.2010. noteikumi Nr.969).....152, 154, 155, 157–167

Komersantu – darbiekārtošanas pakalpojumu sniedzēju – licencēšanas un uzraudzības kārtība

(03.07.2007. noteikumi Nr.458)..... 160

Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem

nemateriālajiem zaudējumiem (17.05.2005. noteikumi Nr.331) 115

Noteikumi par būvju klasifikāciju

(22.12.2009. noteikumi Nr.1620)..... 216

Noteikumi par patērētāja kreditēšanas līgumu

(13.07.1999. noteikumi Nr.257)..... 256

Noteikumi par sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas prēmijām, to palielināšanas un samazināšanas kārtību un apdrošinātāja atbildības limitiem (27.05.1997. noteikumi Nr.199)

115

Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā (27.10.2009.

noteikumi Nr.1250) 213–219

1.4. Citi tiesību akti un dokumenti

Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādnes 2005.–2014.gadam

(apstiprinātas ar Ministru kabineta 15.02.2005. rīkojumu Nr.95).....276, 277

2. Starptautiskie tiesību akti

2.1. Starptautiskie līgumi (konvencijas)

Bernes konvencija par literatūras un mākslas darbu

aizsardzību (*pieņemta 09.09.1886.; Latvijā spēkā*

no 11.08.1995.)..... 49–51, 53, 68

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības

konvencija (*EP; pieņemta 04.11.1950.; Latvijā spēkā*

ar 27.06.1997.)..... 119, 287

1.pants..... 274

2.pants..... 119

6.pants..... 249–251, 274, 287, 288

8.pants..... 274

11.pants..... 274

13.pants..... 113, 118, 274

14.pants..... 274

17.pants..... 274

53.pants..... 31

Eiropas Konvencija par bērnu adopciju

(EP; pieņemta 24.04.1967.; Latvijā spēkā

no 14.10.2000.)..... 19, 22, 23, 25–27, 29–33

Vīnes Konvencija par starptautiskajiem preču

pirkuma-pārdevuma līgumiem (*ANO; pieņemta*

11.04.1980.; Latvijā spēkā no 01.08.1998.) 263, 264

Vispasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (WIPO)

līgums par autortiesībām (*pieņemts 20.12.1996.; Latvijā*

spēkā no 06.03.2002.) 53

2.2. Eiropas Padomes dokumenti

Ministru komitejas rekomendācija Nr. R(81)7

„Par pasākumiem, kas veicina pieejamību tiesai”

(pieņemta 14.05.1981.)..... 261

Ministru komitejas rezolūcija „Par soda klauzulu

civiltiesībās” (*pieņemta 20.01.1978.*)..... 254

2.3. Eiropas Savienības tiesību akti

2.3.1. Līgums

Līgums par Eiropas Savienības darbību

(parakstīts 25.03.1957.; līdz 01.12.2009. – Eiropas Kopienas dibināšanas līgums (Romas līgums))

141.pants (bijušais 119.pants).....	138, 139
267.pants	274

2.3.2. Regula

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.861/2007, ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām

(pieņemta 11.07.2007.).....267–270

2.3.3. Direktīvas

Eiropas Padomes direktīva Nr.93/13/EEK par negodīgiem

noteikumiem patērētāju līgumos *(pieņemta 05.04.1993.)*.....254, 256

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 96/71/EK par

darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu

sniegšanas jomā *(pieņemta 16.12.1996.)* 159, 161, 164, 165

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/48/EK

par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu

(pieņemta 29.04.2004.)..... 51, 52

Tēžu rādītājs*

lpp. (C-...)**

Saturs

1. Latvijas Republikas Satversme	356
2. Starptautiskais tiesību akts	357
3. Eiropas Savienības tiesību akti	358
4. Latvijas Republikas likumi	358
5. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi	375

1. Latvijas Republikas Satversme

92.pants

Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā vispārējā garantija par valsts atbildību morālā kaitējuma atlīdzināšanā nav piemērojama strīdā starp privāto tiesību subjektiem tajās tiesiskajās attiecībās, kas radušās pirms 2006.gada 1.marta, kad stājās spēkā grozījumi Civillikuma 1635.pantā (*Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešais teikums, Civillikuma 1635.pants (2006.gada 26.janvāra redakcijā)*). (*Lieta Nr.SKC-156/2014*)..... 109

105.pants

Kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā.

* Tēzes sakārtotas pēc tās pamatojošā tiesību avota (tiesību avots, kurš norādīts tēzes beigās iekavās) un alfabēta secībā.

Tēzes pamatojošie tiesību avoti sakārtoti nodaļās pēc to veida un normativitātes un nodaļu ietvaros – alfabēta secībā.

** Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "C" burta.

Ja kreditora tiesību aizskārums ir divu savstarpēji saistītu galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa rezultātu kumulatīvas sekas, lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumus atrauti no galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (Civillikuma 1283.pants).

Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu nesaskaņojušā kreditora stāvoklis ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesību uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, tādēļ šā kreditora prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst kreditora pilnam prasījuma apmēram pret galveno parādnieku, kāds pastāvēja pirms galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas (Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa (26.07.2010. likuma redakcijā)).

Līdz ar to tiesai nebija pamata apstiprināt tādu ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu, kurā, pārkāpjot Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtais daļas 3.punktu (26.07.2010. likuma redakcijā), nav atspoguļotas tā saistības pret nodrošināto kreditoru, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds kreditoram bija pret galveno parādnieku pirms šā galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna izpildes gaitā kreditors bija saņēmis (*Latvijas Republikas Satversmes 105.pants, Maksātnespējas likuma 46.³panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa un ceturtais daļas 3.punkts (26.07.2010. likuma redakcijā), Civillikuma 1283.pants*). (Lieta Nr.SPC-27/2014).....200–201

2. Starptautiskais tiesību akts

Eiropas Konvencija par bērnu adopciju

Civillikuma 401.pants, kurš paredzēja adoptētā tiesības mantot no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies (redakcijā līdz 31.12.2002.), veidoja kolīziju gan ar Civillikuma 173.pantu, gan ar Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju (turpmāk – Konvencija)

10.panta 1. un 2.punktu, saskaņā ar kuru adoptētajam ir visas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi attiecībā uz adoptētāju, savukārt visas citas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi beiguši eksistēt adopcijas brīdī.

Laika periodā no 2000.gada 14.oktobra, kad Latvijā spēkā stājās Konvencija, kas ir tiesību norma ar augstāku juridisko spēku, salīdzinājumā ar tai pretrunā esošo Civillikuma 401.pantu, jautājums par adoptētā bērna likumisko mantošanu no bioloģiskajiem vecākiem bija izlemjams, piemērojot Konvencijas 10.panta 1. un 2.punktu kopsakarā ar Civillikuma 173., 176. un 398.pantu.

Tikai ar 2014.gada 8.maija grozījumiem (spēkā ar 01.07.2014.) likumdevējs adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielīdzina radnieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Konvenciju, Civillikuma 173. un 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa lejupejie manto no adoptētāja un viņa radniekiem. No adoptētā manto viņa lejupejie, kā arī adoptētājs un viņa radnieki (*Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punkts, Civillikuma 173., 176., 398., 401.pants*). (*Lieta Nr.SK-97/2014*) 19

3. Eiropas Savienības tiesību akti

**Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.861/2007,
ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām
(pieņemta 11.07.2007.)**

Ņemot vērā to, ka Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, kā arī to, ka procedūra maza apmēra prasībām Latvijas iekšējā tiesību sistēmā ir noregulēta, Regulā noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 EUR (*Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), Civilprocesa likuma 30.³ nodaļa*). (*Lieta Nr.SK-2113/2014*) 267

4. Latvijas Republikas likumi

Autortiesību likums

Pilnvarojot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju par savu tiesību īstenotāju, autors nodod tai izņēmuma tiesības uz savu radošo darbu licencēšanu, kuras obligāts elements ir atbilstīgas atlīdzības noteikšana.

Vienotu tarifu, pēc kuriem tiek aprēķināta licences maksa jeb atlīdzība, noteikšana ir efektīvs un piemērots līdzeklis vienlīdzīgas attieksmes pret visiem autoru darbu izmantotājiem nodrošināšanai, tomēr tiem ir priekšlikuma juridiskā daba un darbu izmantotājiem tarifi nav saistoši līdz brīdim, kad puses par tiem ir vienojušās vai kad atlīdzības lielumu ir noteikusi tiesa (Autortiesību likuma 41.panta pirmā un trešā daļa).

Vienošanās procesā (Autortiesību likuma 41.panta pirmā daļa) mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijai būtu jācenšas sniegt sarunu partneriem pēc iespējas plašāku informāciju, tostarp par tarifu veidošanas mehānismu, neaprobežojoties ar apgalvojumiem par noteikto tarifu atbilstību Starptautiskās autoru un komponistu biedrības konfederācijas (CISAC) izstrādātajiem pamatprincipiem.

Pēc tiesas ieskata izšķirot mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas un autoru darbu izmantotāju strīdu par licences maksu (Autortiesību likuma 41.panta trešā daļa), tiesai ne tikai jānoteic atlīdzības lielums, bet arī jāpamato, kādēļ tā piespriež atlīdzību uzskatījusi par taisnīgu. Turklāt sprieduma pamatojumam jāatklāj, ka tiesa izvērtējusi visus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā, un nav balstījusies uz subjektīviem, bet gan racionāliem juridiskiem apsvērumiem (*Autortiesību likuma 41.panta pirmā un trešā daļa*). (*Lieta Nr.SK-26/2014*) 48

Ceļu satiksmes likums

Nedz Civillikuma 2347.panta otrās daļas noteikumi par paaugstinātās bīstamības avota valdītāja atbildību, nedz arī Ceļu satiksmes likuma 44.pants, kas reglamentē atbildību par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, neizslēdz Civillikuma 2347.panta pirmajā daļā paredzētās cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, nevis transportlīdzekļa īpašnieka (*Civillikuma 2347.pants, Ceļu satiksmes likuma 44.pants*). (*Lieta Nr.SK-156/2014*) 109

Civillikums

173., 176., 398. un 401.pants

Civillikuma 401.pants, kurš paredzēja adoptētā tiesības mantot no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šīs tiesības noteikti atteicies (redakcijā līdz 31.12.2002.), veidoja kolīziju gan ar Civillikuma 173.pantu, gan ar Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju (turpmāk – Konvencija) 10.panta 1. un 2.punktu, saskaņā ar kuru adoptētajam ir visas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi attiecībā uz adoptētāju,

savukārt visas citas vecāku un bērnu attiecībās ietilpstošās tiesības un pienākumi beiguši eksistēt adopcijas brīdī.

Laika periodā no 2000.gada 14.oktobra, kad Latvijā spēkā stājās Konvencija, kas ir tiesību norma ar augstāku juridisko spēku, salīdzinājumā ar tai pretrunā esošo Civillikuma 401.pantu, jautājums par adoptētā bērna likumisko mantošanu no bioloģiskajiem vecākiem bija izlemjams, piemērojot Konvencijas 10.panta 1. un 2.punktu kopsakarā ar Civillikuma 173., 176. un 398.pantu.

Tikai ar 2014.gada 8.maija grozījumiem (spēkā ar 01.07.2014.) likumdevējs adoptēto bērnu mantojuma tiesības pielīdzina radnieku mantojuma tiesībām un novērš pretrunas starp Konvenciju, Civillikuma 173. un 401.pantu, nosakot, ka adoptētais un viņa leņupējie manto no adoptētāja un viņa radniekiem. No adoptētā manto viņa leņupējie, kā arī adoptētājs un viņa radnieki (*Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju 10.panta 1. un 2.punkts, Civillikuma 173., 176., 398., 401.pants*). (*Lieta Nr.SKC-97/2014*)..... 19

687, 688., 691., 694. un 781.pants

Situācijā, kad lietas iztiesāšanas gaitā nodibinātas tādas mantot acinātā darbības, kuras viņš nebūtu izdarījis, ja nevēlētos mantojumu pieņemt, ir pietiekams pamats tās kvalificēt kā klusējot izteiktu gribas pieņem matojumu izpauđumu. To apstiprina arī tiesu prakse, kurā par šādām darbībām tiek atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņēmsana, mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

No minētā izriet, ka gadījumā, ja mantot acinātais lietojis mantojumu vai rikoļies ar to savās interesēs, tad var būt pamats uzskatīt, ka viņš mantojumu pieņēmis (*Civillikuma 687., 688., 691., 694., 781.pants, 1428.panta trešā daļa*). (*Lieta Nr.SKC-115/2014*) 34

857.pants

Konkrētajos apstākļos, kad dzīvojamai dvīņu māļai nav izveidota cita ūdens apgādes sistēma, bet apgāde ar ūdeni ir nepieciešama tās normālai funkcionēšanai, aka, kas savulaik, sākotnējiem dvīņu māļas īpašniekiem savstarpēji vienoļoties un par abu līdzekļiem, uzcelta uz abu īpašumu robežas, atzīstama par galvenās lietas, proti, visas dvīņu māļas, piederumu Civillikuma 857.panta izpratnē.

Zemes robežu precizēšanas rezultātā izveidojusies situācija, kad šobrīd aka atrodas uz atbildētājam piederoša zemes gabala, nevar būt šķērslis prasītājas tiesībām smelt ūdeni no šim nolūkam paredzētās akas, tādēļ ir pamats ūdens smelšanas servitūta noteikšanai.

Kājceļa tiesība, kas nodrošina servitūta izlietotāja piekļūšanu ūdens avotam, ietilpst smelšanas servitūta sastāvā un neveido atsevišķu servitūtu.

Tā kā prasība par ūdens smelšanas servitūta nodibināšanu iesniegta, iestājoties tiesību aizskārumam, tad Civillikuma 1893. un 1894.panta noteikumi par noilgumu piemērošanu konkrētajā gadījumā nav piemērojami (*Civillikuma 857., 1893. un 1894.pants*). (*Lieta Nr.SK-11/2014*)..... 41

1283.pants

Kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā.

Ja kreditora tiesību aizskārumš ir divu savstarpēji saistītu galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa rezultātu kumulatīvas sekas, lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumus atrauti no galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (*Civillikuma 1283.pants*).

Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu nesaskaņojušā kreditora stāvoklis ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesību uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, tādēļ šā kreditora prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst kreditora pilnam prasījuma apmēram pret galveno parādnieku, kāds pastāvēja pirms galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas (Maksātnespējas likuma 46.³panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa (26.07.2010. likuma redakcijā)).

Līdz ar to tiesai nebija pamata apstiprināt tādu ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu, kurā, pārkāpjot Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtais daļas 3.punktu (26.07.2010. likuma redakcijā), nav atspoguļotas tā saistības pret nodrošināto kreditoru, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds kreditoram bija pret galveno parādnieku pirms šā galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna izpildes gaitā kreditors bija saņēmis (*Latvijas Republikas Satversmes 105.pants, Maksātnespējas likuma 46.³panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa un ceturtais daļas 3.punkts (26.07.2010. likuma redakcijā), Civillikuma 1283.pants*). (*Lieta Nr.SPC-27/2014*).....200–201

1307.pants

Nodokļu administrācijas lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes noteiktajā kārtībā.

Tāpat kā Civillikuma 1307.pantā minētais tiesas spriedums, arī nodokļu administrācijas lēmums noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievedot lēmumu par nodokļu parāda piedziņu zemesgrāmatā (*Civillikuma 1307. un 1372.pants, Zemesgrāmatu likuma 44.pants*). (*Lieta Nr.SKC-2821/2014*)..... 221

1309.pants

Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna saskaņošanas, apstiprināšanas un izpildes rezultātā samazināts nodrošinātā kreditora prasījums, ja samazinājums noticis pretēji šā kreditora gribai, nav uzskatāms par prasījuma dzēšanu Civillikuma 1309.panta izpratnē un tādēļ pats par sevi neizbeidz un nesamazina ķīlas tiesību, kura nodrošina šo prasījumu (*Civillikuma 1309.pants*). (*Lieta Nr.SPC-27/2014*)..... 201

1372.pants

Nodokļu administrācijas lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes noteiktajā kārtībā.

Tāpat kā Civillikuma 1307.pantā minētais tiesas spriedums, arī nodokļu administrācijas lēmums noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievedot lēmumu par nodokļu parāda piedziņu zemesgrāmatā (*Civillikuma 1307. un 1372.pants, Zemesgrāmatu likuma 44.pants*). (*Lieta Nr.SKC-2821/2014*) 221

1415.pants

Darba likums nesatur noteikumus par pamatiem darba līguma atzīšanai par spēkā neesošu, tādēļ šajā jautājumā tiesību normu kolīzija starp Darba likumu un Civillikumu nepastāv un nav formālu šķēršļu Civillikuma 1415.panta noteikumu piemērošanai.

Par neatļautu darbību Civillikuma 1415.panta izpratnē var tikt uzskatīta algas palielināšana pašam sev, ja tiek konstatēts prettiesisks darījuma motīvs jeb darījuma subjektīvais mērķis, vai ja tā notikusi, pārkāpjot likumu, piemēram, pārkāpjot pilnvarnieka likumisko pienākumu izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību (Civillikuma 2295.pants); turklāt šādā gadījumā nav nozīmes apstāklim, ka algas palielināšana pati par sevi nav prettiesiska vai formāli ietilpst pilnvarojumā.

Ne vien par likuma, bet arī par labu tikumu pārkāpumu Civillikuma 1415.panta izpratnē uzskatāma svešas mantas pārvaldnieka rīcība ar viņam uzticēto mantu tikai savās interesēs pretēji mantas īpašnieka interesēm.

Paškontrahēšanās gadījumā līdzējs vienā savā tiesiskajā statusā (kā darbinieks) nevar atsaukties uz tādu apstākļu nezināšanu, kurus viņš zināja vai kurus viņam vajadzēja zināt savā otrajā statusā (kā otra līdzēja pilnvarnieks).

Fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējusies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks (*Civillikuma 1415. un 2295.pants*). (*Lieta Nr.SKC-2376/2014*) 141

1428.pants

Situācijā, kad lietas iztiesāšanas gaitā nodibinātas tādas mantot acinātā darbības, kuras viņš nebūtu izdarījis, ja nevēlētos mantojumu pieņemt, ir pietiekams pamats tās kvalificēt kā klusējot izteiktu gribas pieņemt matojumu izpauzumu. To apstiprina arī tiesu prakse, kurā par šādām darbībām tiek atzītas, piemēram, mantojuma atstājēja mantas (sadzīves priekšmetu, skaidras naudas, personīgo lietu) atrašanās prasītāju faktiskā valdījumā, atsevišķu mantojuma atstājējam piederējušo mantu paņemšana, mantojuma atstājēja dzīvokli palikušo mantu sadalīšana starp bērniem, nekustamā īpašuma nodokļa maksāšana.

No minētā izriet, ka gadījumā, ja mantot acinātais lietojis mantojumu vai rīkojies ar to savās interesēs, tad var būt pamats uzskatīt, ka viņš mantojumu pieņēmis (*Civillikuma 687., 688., 691., 694., 781.pants, 1428.panta trešā daļa*). (*Lieta Nr.SKC-115/2014*) 34

1543. un 1587.pants

Lai gan vispārējā ekonomiskā krīze, kas samazināja personas ienākumus un iespējas komercdarbībā, varēja radīt ārpus tās kontroles esošu šķērslī norēķināties atbilstoši līguma noteikumiem, tomēr šāda šķēršļa rašanās pati par sevi vēl nerada tiesības nepildīt saistības, jo minētais ir tikai viens no kritērijiem, lai atzītu nepārvaramas varas esību. Proti, ir nošķirams nepārvaramas varas gadījums no grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru (*Civillikuma 1543., 1587., 1657.pants*). (*Lieta Nr.SK-179/2014*)..... 252

1635.pants

Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā vispārējā garantija par valsts atbildību morālā kaitējuma atlīdzināšanā nav piemērojama strīdā starp privāto tiesību subjektiem tajās tiesiskajās attiecībās, kas radušās pirms 2006.gada 1.marta, kad stājās spēkā grozījumi Civillikuma 1635.pantā (*Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešais teikums, Civillikuma 1635.pants (2006.gada 26.janvāra redakcijā)*). (*Lieta Nr.SK-156/2014*)..... 109

1657.pants

Lai gan vispārējā ekonomiskā krīze, kas samazināja personas ienākumus un iespējas komercdarbībā, varēja radīt ārpus tās kontroles esošu šķērslī norēķināties atbilstoši līguma noteikumiem, tomēr šāda šķēršļa rašanās pati par sevi vēl nerada tiesības nepildīt saistības, jo minētais ir tikai viens no kritērijiem, lai atzītu nepārvaramas varas esību. Proti, ir nošķirams nepārvaramas varas gadījums no grūtībām, kad kāds notikums būtiski maina līguma līdzsvaru (*Civillikuma 1543., 1587., 1657.pants*). (*Lieta Nr.SK-179/2014*)..... 252

1800.pants

Atbilstoši Civillikuma 1800.pantam prasības cesijā uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet, tādēļ tiesai, apmierinot uz cesijas līguma pamatotu pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu, Civilprocesa likuma 77.panta kompetences ietvaros jāizlemj vienīgi procesuālais jautājums, tā nevar lemt par izlīgumā ietvertu saistību pāreju uz citu tiesību subjektu (*Civillikuma 1800.pants, Civilprocesa likuma 77.pants*). (*Lieta Nr.SPC-1/2014*)..... 291

1893. un 1894.pants

Konkrētajos apstākļos, kad dzīvojamai dvīņu mājai nav izveidota cita ūdens apgādes sistēma, bet apgāde ar ūdeni ir nepieciešama tās normālai

funkcionēšanai, aka, kas savulaik, sākotnējiem dvīņu mājas īpašniekiem savstarpēji vienojoties un par abu līdzekļiem, uzcelta uz abu īpašumu robežas, atzīstama par galvenās lietas, proti, visas dvīņu mājas, piederumu Civillikuma 857.panta izpratnē.

Zemes robežu precizēšanas rezultātā izveidojusies situācija, kad šobrīd aka atrodas uz atbildētājam piederoša zemes gabala, nevar būt šķērslis prasītājas tiesībām smelt ūdeni no šim nolūkam paredzētās akas, tādēļ ir pamats ūdens smelšanas servitūta noteikšanai.

Kājceļa tiesība, kas nodrošina servitūta izlietotāja piekļūšanu ūdens avotam, ietilpst smelšanas servitūta sastāvā un neveido atsevišķu servitūtu.

Tā kā prasība par ūdens smelšanas servitūta nodibināšanu iesniegta, iestājoties tiesību aizskārumam, tad Civillikuma 1893. un 1894.panta noteikumi par noilgumu piemērošanu konkrētajā gadījumā nav piemērojami (*Civillikuma 857., 1893. un 1894.pants*). (*Lieta Nr.SK-11/2014*)..... 41

2295.pants

Darba likums nesatur noteikumus par pamatiem darba līguma atzīšanai par spēkā neesošu, tādēļ šajā jautājumā tiesību normu kolīzija starp Darba likumu un Civillikumu nepastāv un nav formālu šķēršļu Civillikuma 1415.panta noteikumu piemērošanai.

Par neatļautu darbību Civillikuma 1415.panta izpratnē var tikt uzskatīta algas palielināšana pašam sev, ja tiek konstatēts prettiesisks darījuma motīvs jeb darījuma subjektīvais mērķis, vai ja tā notikusi, pārkāpjot likumu, piemēram, pārkāpjot pilnvarnieka likumisko pienākumu izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību (Civillikuma 2295.pants); turklāt šādā gadījumā nav nozīmes apstāklim, ka algas palielināšana pati par sevi nav prettiesiska vai formāli ietilpst pilnvarojumā.

Ne vien par likuma, bet arī par labu tikumu pārkāpumu Civillikuma 1415.panta izpratnē uzskatāma svešas mantas pārvaldnieka rīcība ar viņam uzticēto mantu tikai savās interesēs pretēji mantas īpašnieka interesēm.

Paškontrahēšanās gadījumā līdzējs vienā savā tiesiskajā statusā (kā darbinieks) nevar atsaukties uz tādu apstākļu nezināšanu, kurus viņš zināja vai kurus viņam vajadzēja zināt savā otrajā statusā (kā otra līdzēja pilnvarnieks).

Fiziskā persona, kura darījumā ar savu pilnvarotāju ir paškontrahējusies savās interesēs un par sliktu savam pilnvarotājam, nevar tikt uzskatīta par labticīgu trešo personu attiecībā pret savu pilnvarotāju konkrētā darījuma ietvaros un tādēļ nebauda likuma aizsardzību šajās tiesiskajās attiecībās ne kā trešā persona, ne arī kā darbinieks (*Civillikuma 1415. un 2295.pants*). (*Lieta Nr.SK-2376/2014*) 141

2347.pants

Nedz Civillikuma 2347.panta otrās daļas noteikumi par paaugstinātās bīstamības avota valdītāja atbildību, nedz arī Ceļu satiksmes likuma 44.pants, kas reglamentē atbildību par transportlīdzekļa ekspluatācijas rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, neizslēdz Civillikuma 2347.panta pirmajā daļā paredzētās cietušās personas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu tieši no vainīgās personas, nevis transportlīdzekļa īpašnieka (*Civillikuma 2347.pants, Ceļu satiksmes likuma 44.pants*). (*Lieta Nr.SK-156/2014*)..... 109

2369.–2392.pants

Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ (*Civillikuma 2369.–2392.pants*).

Atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt darbinieka stāvokļa noregulēšanu jaunajos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums (*Darba likuma 59. un 78.pants, Civillikuma 2369.–2392.pants*). (*Lieta Nr.SK-1683/2014*) 131

Civilprocesa likums

43.pants

Biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vēršas tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos (*Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkts un 88.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SK-2414/2014*)..... 272

51.pants

Kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu), iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu, kas ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51.pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.

Strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un, kuru neievērojot, kreditoram jāreķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstākļi, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas cēlis prasību tiesā (*Maksātnespējas likuma 73.panta pirmā un otrā daļa, Civilprocesa likuma 51.pants*). (*Lieta Nr.SKC-117/2014*)..... 180

77.pants

Atbilstoši Civillikuma 1800.pantam prasības cesijā uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet, tādēļ tiesai, apmierinot uz cesijas līguma pamatotu pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu, Civilprocesa likuma 77.panta kompetences ietvaros jāizlemj vienīgi procesuālais jautājums, tā nevar lemt par izlīgumā ietvertu saistību pāreju uz citu tiesību subjektu (*Civillikuma 1800.pants, Civilprocesa likuma 77.pants*). (*Lieta Nr.SPC-1/2014*)..... 291

88.pants

Biedrība darbojas kā Civilprocesa likuma 88.panta pirmajā daļā minētā persona un ir atbrīvota no tiesas izdevumiem, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punktu, ja tā vērsās tiesā, lai aizstāvētu biedra tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ar biedrības darbības mērķiem saistītajos jautājumos (*Civilprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 5.punkts un 88.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKC-2414/2014*)..... 272

132.pants

Tiesu izpildītāja paziņojums parādniekam – bijušajam dzīvokļa īpašniekam – izpildīt tiesas nolēmumu par piespiedu ievēšanu valdījumā skar tikai pašu parādnieku, nevis īrniekus, tādēļ īrnieka prasības pieteikuma pieņemšana pret ieguvēju un tā ievēšanu valdījumā atsakāma, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, jo ar apstrīdētajām darbībām netiek aizskartas īrnieka tiesības lietot dzīvojamo telpu.

Jautājums par īrnieka un citu personu piespiedu izlikšanu saskaņā ar likumu „Par dzīvojamo telpu īri” ir risināms tiesas ceļā (*likums „Par dzīvojamo telpu īri”, Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkts*). (*Lieta Nr.SKC-2465/2014*)..... 285

223. un 225.pants

Pieteikumu par puses procesuālo tiesību pārņemšanu nevar iesniegt atkārtoti uz tā paša pamata, ja šis jautājums jau vienreiz tiesā izskatīts un pieņemtais lēmums stāties likumīgā spēkā. Šāda pieteikuma atkārtota izskatīšana pēc būtības ir Civilprocesa likuma 223.panta 3.punkta un 225.panta pārkāpums, kas ir pamats lēmuma atcelšanai un tiesvedības izbeigšanai lietā (*Civilprocesa likuma 223.panta 3.punkts un 225.pants*). (*Lieta Nr.SPC-1/2014*) 291

30.³ nodaļa (250.¹⁸–250.²⁷ pants)

Ņemot vērā to, ka Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām, attiecas vienīgi uz pārrobežu lietām, kā arī to, ka procedūra maza apmēra prasībām Latvijas iekšējā tiesību sistēmā ir noregulēta, Regulā noteiktie tās darbības jomas ierobežojumi neskar Civilprocesa likuma 30.³nodaļas regulējuma tvērumu un šīs nodaļas normas ir piemērojamas arī darba strīdos par naudas piedziņu līdz 2100 EUR (*Regula (EK) Nr.861/2007 (2007.gada 11.jūlijs), Civilprocesa likuma 30.³ nodaļa*). (*Lieta Nr.SKC-2113/2014*) 267

363.¹⁷ un 363.³² pants

Strīds par tiesībām, kas radies starp iespējamo kreditoru un parādnieku, paralēli maksātnespējas procesam vispārīgā prasības tiesvedības kārtībā izšķirams vienīgi tad, ja tiesa, izskatīdama sūdzību par administratora lēmumu, nodibina šāda strīda esību (*Civilprocesa likuma 363.¹⁷ un 363.³² pants*). (*Lieta Nr.SKC-117/2014*) 180

406.pants

Civilprocesa likuma 406.pantā noteiktais sešu mēnešu termiņš nav prekluzīvs noilguma termiņš – tam ir procesuāla termiņa juridiskā daba (*Civilprocesa likuma 406.pants*). (*Lieta Nr.SKC-179/2014*) 252

Civilprocesa likuma 406.pants neliedz prasītājam tiesības apstrīdēt kreditora prasījumu pēc būtības tikai kādā tā daļā (*Civilprocesa likuma 406.pants*). (*Lieta Nr.SKC-73/2014*) 238

418.pants

Apelācijas instancē iesniegts papildinājums par nomas maksas pieauguma piedziņu par laika posmu pēc pirmās instances tiesas sprieduma ir uzskatāms par prasījuma precizēšanu Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 1.punkta izpratnē, nevis par prasības pamata vai priekšmeta

grozīšanu vai prasījuma apmēra palielināšanu, ja prasījums izvirzīts par nomas līguma noslēgšanu, jau pastāvēt piespiedu nomas tiesiskajām attiecībām, ko neviena no pusēm nav apstrīdējusi.

Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 3.punktu par to, ka par jaunu prasījumu nav uzskatāma procentu un pieaugumu pievienošana lietai, šajā gadījumā nav pamata piemērot, jo Civillikumā ietvertās tiesību normas attiecībā uz nomu pieauguma statusu nomas maksai neparedz (*Civilprocesa likuma 418.panta 1. un 3.punkts*). (*Lieta Nr. SKC-4/2014*)..... 225

426. un 432.pants

Apelācijas instances tiesa, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normas, nav atbrīvota no pienākuma sniegt atbildes uz apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentiem, kuri būtiski no tiesību viedokļa, ja uz šiem argumentiem nav atbildēts pirmās instances tiesas spriedumā.

Ja apelācijas instances tiesa, pievienodamās pirmās instances tiesas spriedumā atspoguļotajam pierādījumu izvērtējumam un konstatēto apstākļu juridiskajai kvalifikācijai, nav norādījusi pamatojumu apelācijas sūdzībā precīzi formulētu argumentu noraidīšanai par materiālo tiesību normu piemērošanas (iztulkošanas) problēmām vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, Civilprocesa likuma 426.panta pirmās daļas prasības nevar uzskatīt par izpildītām (*Civilprocesa likuma 426.panta pirmā daļa un 432.panta piektā daļa*). (*Lieta Nr.SKC-109/2014*) 246

617.pants

Civilprocesa likuma noteikumi par parādnieka mantas izsoli uz maksātnespējas procesa administratoru attiecas tiktāl, ciktāl viņš veic šo tiesu izpildītājam raksturīgo funkciju.

Iesniedzot pieteikumu par izsoles akta atzīšanu par spēkā neesošu, maksātnespējas administrators darbojas kreditoru interesēs, tādēļ šo pieteikumu nav iemesla pielīdzināt sūdzībai, kas iesniegta Civilprocesa likuma 617.panta otrās daļas kārtībā (*Civilprocesa likuma 617.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKC-1447/2014*)..... 189

Darba likums

14.pants

Darba likuma 14.pantā reglamentētā darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam, kas ietver starptautisko elementu – pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, kurā tie parasti netiek sniegti, un

darbs tiek veikts personas labā, ar kuru darba devējs ir noslēdzis līgumu par konkrēta darba veikšanu. Citiem vārdiem, darbinieka nosūtīšana ir komandējuma paveids: tas pilnībā atbilst komandējuma jēdzienam, vienīgi ir šaurāks, jo attiecas tikai uz darba veikšanu ārvalstīs.

Tas nozīmē, ka uz darbinieka nosūtīšanu ir attiecināms Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts, kas ietver darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam saistībā ar komandējumu radušos izdevumus, kopsakarā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” (*Darba likuma 14.pants un 76.panta pirmās daļas 1.punkts, Ministru kabineta 2010.gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”*). (*Lieta Nr.SK-2425/2014*)..... 152

41.pants

Ja darbinieks strādā virsstundas, neskatoties uz to, ka rakstveida vienošanās par to starp darba devēju un darbinieku nav noslēgta, un darba devējs to ir akceptējis, tad darba devējam rodas pienākums maksāt par nostrādātajām virsstundām, jo uz šo vienošanos pēc analogijas attiecināma Darba likuma 41.panta otrā daļa (*Darba likuma 41.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SK-1609/2014*)..... 125

59.pants

Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ (Civillikuma 2369.–2392.pants).

Atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt darbinieka stāvokļa noregulēšanu jaunos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums (*Darba likuma 59. un 78.pants, Civillikuma 2369.–2392.pants*). (*Lieta Nr.SK-1683/2014*) 131

76.pants

Darba likuma 14.pantā reglamentētā darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam, kas ietver starptautisko elementu – pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, kurā tie parasti netiek sniegti, un darbs tiek veikts personas labā, ar kuru darba devējs ir noslēdzis līgumu par konkrēta darba veikšanu. Citiem vārdiem, darbinieka nosūtīšana

ir komandējuma paveids: tas pilnībā atbilst komandējuma jēdzienam, vienīgi ir šaurāks, jo attiecas tikai uz darba veikšanu ārvalstīs.

Tas nozīmē, ka uz darbinieka nosūtīšanu ir attiecināms Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts, kas ietver darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam saistībā ar komandējumu radušos izdevumus, kopsakarā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” (*Darba likuma 14.pants un 76.panta pirmās daļas 1.punkts, Ministru kabineta noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”*). (*Lieta Nr.SK-2425/2014*)..... 152

78.pants

Darba likuma 78.pants ir speciālā tiesību norma attiecībā pret Civillikuma normām, kas reglamentē atprasījuma tiesības netaisnas iedzīvošanās dēļ (Civillikuma 2369.–2392.pants).

Atlaišanas pabalsts, kas darbiniekam izmaksāts pēc Darba likuma 112.panta, ietilpst Darba likuma 59.panta tvērumā kā „jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu”.

Atlaišanas pabalsta mērķis ir veicināt darbinieka stāvokļa noregulēšanu jaunos apstākļos, ko izsaucis nodarbinātības zaudējums (*Darba likuma 59. un 78.pants, Civillikuma 2369.–2392.pants*). (*Lieta Nr.SK-1683/2014*)..... 131

134. un 136.pants

Atbilstoši Darba likuma 136.panta pirmajai daļai tiesiskais regulējums, kas attiecas uz virsstundu darbu, ir attiecināms tikai uz tiem darbiniekiem, kuri veic darbu virs normālā darba laika, t.i., virs astoņām stundām. Konstatējot, ka darbu virs darba līgumā noteiktā darba laika veicis darbinieks, kurš strādā nepilnu darba laiku, tiesai jāpiemēro Darba likuma 134.panta septītā daļa (*Darba likuma 134.panta septītā daļa un 136.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SK-1609/2014*)..... 125

Komerclikums

169.pants

Komerclikuma 169.pantā lietotie jēdzieni „kā krietns un rūpīgs saimnieks” ir atklāti (nenoteikti juridiskie) jēdzieni jeb ģenerālklausulas, kuru saturs konkrētizācija atstāta tiesību piemērotāja ziņā. Tiesību normas atvērtība

ļauj meklēt individuālas lietas taisnīgāko risinājumu. Piemērojot šos jēdzienus, tiesas uzdevums ir papildīt tos ar juridiski nozīmīgu saturu, spriedumā atspoguļojot izdarīto secinājumu pamatojumu, t.i., tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot normā ietvertā jēdziena saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju (*Komerclikuma 169.pants*). (*Lieta Nr.SK-102/2014*) 96

Maksātnespējas procesā kreditoru interešu aizsardzība īstenojama ciešā kopsakarā ar citiem Latvijas Republikas Satversmē un Civilprocesa likumā nostiprinātiem uzdevumiem, tostarp ikviena tiesību subjekta tiesību un taisnīguma principa stingru ievērošanu. Maksātnespējas administratora, kas darbojas attiecīgas komercsabiedrības vārdā, prasības pret tās valdes locekli ir izskatāmas, ievērojot sacikstes principu tāpat kā citās civillietās un attiecīgi ievērojot abu pušu tiesības un intereses.

Komerclikuma 169.pantā nostiprināta valdes locekļa vainojamības prezumpcija, kuras atspēkošana ir valdes locekļa pienākums. Taču, lai sāktu darboties minētā prezumpcija, kas pierādīšanas pienākumu pārliek no prasītāja (administratora) uz atbildētāju (valdes locekli), prasītājam nepieciešams pierādīt zaudējumu esamību atbilstoši sacikstes principam un vispārējiem Civilprocesa likuma noteikumiem, kas regulē pierādījumu iesniegšanu. Prezumpciju paplašinoša piemērošana var novest pie viena procesa dalībnieka likumisko interešu nopietna aizskāruma (*Komerclikuma 169.pants*). (*Lieta Nr.SK-101/2014*) 169

173.pants

Uz dalībnieku sapulces lēmumu par valdes priekšsēdētāja atbrīvošanu no atbildības nav attiecināms Komerclikuma 173.panta pirmās daļas nosacījums, ja tas pieņemts pēc zaudējumus nesušās rīcības veikšanas, taču pirms šķīrējtiesā ierosinātā strīda galīgā noregulējuma – zaudējumu konkrētā apmērā piedziņas no sabiedrības, jo minētās tiesību normas piemērošana, atbrīvojot no atbildības par nākotnē iespējamiem jeb priekšā stāvošiem zaudējumiem, būtu pretrunā ar šīs tiesību normas jēgu un mērķi (*Komerclikuma 173.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SK-102/2014*) 96

Maksātnespējas likums

Kreditora prasījuma samazināšana pretēji viņa gribai nav izmantojama atrauti no Maksātnespējas likuma un tiesiskās aizsardzības procesa

mērķiem un principiem, it īpaši tiesību saglabāšanas principa un saistību izpildes principa kontekstā. Savukārt Maksātnespējas likuma mērķi un principi nedrīkst tikt iztulkoti un izmantoti pretēji Satversmes 105.pantā noteiktajām pamattiesībām uz īpašumu. Tiesai, konstatējot prasījuma tiesību būtisku samazināšanu un mēģinājumu dzēst šo prasījumu nodrošinājošo hipotēku, bija jāpievēršas piemērojamo tiesību normu sistēmiskajai un teleoloģiskajai iztulkošanai Satversmes 105.panta un Maksātnespējas likuma mērķu un principu kontekstā.

Ja kreditora tiesību aizskārums ir divu savstarpēji saistītu galvenā parādnieka un ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa rezultātu kumulatīvas sekas, lietas efektīva un taisnīga izspriešana nav iespējama, aplūkojot ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumus atrauti no galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa tiesību jautājumiem, jo vairāk tādēļ, ka ķīlas tiesība ir tikai blakus tiesība attiecībā pret prasījumiem pret galvenajiem parādniekiem (Civillikuma 1283.pants).

Galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu nesaskaņojuša kreditora stāvoklis ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa gaitā nevar tikt pasliktināts, samazinot ķīlas tiesību uz ķīlas parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, tādēļ šā kreditora prasījums pret ķīlas parādnieku ir spēkā, turklāt apmēra ziņā tas atbilst kreditora pilnam prasījuma apmēram pret galveno parādnieku, kāds pastāvēja pirms galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas (Maksātnespējas likuma 46.³panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa (26.07.2010. likuma redakcijā)).

Līdz ar to tiesai nebija pamata apstiprināt tādu ķīlas parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plānu, kurā, pārkāpjot Maksātnespējas likuma 40.panta ceturtās daļas 3.punktu (26.07.2010. likuma redakcijā), nav atspoguļotas tā saistības pret nodrošināto kreditoru, kuras izriet no ķīlas tiesības, turklāt tā prasījuma apmērā, kāds kreditoram bija pret galveno parādnieku pirms šā galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna apstiprināšanas, atskaitot tās summas, kuras galvenā parādnieka ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa plāna izpildes gaitā kreditors bija saņēmis (*Latvijas Republikas Satversmes 105.pants, Maksātnespējas likuma 46.³ panta pirmā daļa (01.11.2007. likuma redakcijā) un Maksātnespējas likuma 40.panta trešā daļa un ceturtās daļas 3.punkts (26.07.2010. likuma redakcijā), Civillikuma 1283.pants*). (Lieta Nr.SPC-27/2014) 200–201

Kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu), iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu, kas ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51.pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.

Strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un, kuru neievērojot, kreditoram jāērēkinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstāklis, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas cēlis prasību tiesā (*Maksātnespējas likuma 73.panta pirmā un otrā daļa, Civilprocesa likuma 51.pants*). (*Lieta Nr.SK-117/2014*)..... 180

Par apdrošināšanas līgumu

Ja apdrošinājuma ņēmēja, piegādājot preces ar pēcapmaksu, izlēmusi pati noteikt pircējam kredītlimitu, tai rūpīgi jāizvērtē sadarbība ar šo pircēju iepriekšējo divpadsmit mēnešu laikā, lai apzināti neizraisītu apdrošinātā riska (pircējs parādu nesamaksā līdz maksimālā kredītperioda beigām) iestāšanos. Proti, ir jāizvērtē pircēja objektīvā maksātspeja un turpmāko saistību neizpildes varbūtība (*likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1.panta 5.punkts*). (*Lieta Nr.SK-33/2014*)..... 78

Par dzīvojamo telpu īri

Tiesu izpildītāja paziņojums parādniekam – bijušajam dzīvokļa īpašniekam – izpildīt tiesas nolēmumu par piespiedu ievēšanu valdījumā skar tikai pašu parādnieku, nevis īrniekus, tādēļ īrnieka prasības pieteikuma pieņemšana pret ieguvēju un tā ievēšanu valdījumā atsakāma, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punktu, jo ar apstrīdētajām darbībām netiek aizskartas īrnieka tiesības lietot dzīvojamo telpu.

Jautājums par īrnieka un citu personu piespiedu izlikšanu saskaņā ar likumu „Par dzīvojamo telpu īri” ir risināms tiesas ceļā (*likums „Par dzīvojamo telpu īri”, Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 2.punkts*). (*Lieta Nr.SK-2465/2014*)..... 285

Zemesgrāmatu likums

Nodokļu administrācijas lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir izpildu dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes noteiktajā kārtībā.

Tāpat kā Civillikuma 1307.pantā minētais tiesas spriedums, arī nodokļu administrācijas lēmums noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievēdot lēmumu par nodokļu parāda piedziņu zemesgrāmatā (*Civillikuma 1307. un 1372.pants, Zemesgrāmatu likuma 44.pants*). (*Lieta Nr.SKC-2821/2014*)..... 221

5. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi

Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi (12.10.2010. noteikumi Nr.969)

Darba likuma 14.pantā reglamentētā darbinieka nosūtīšana pēc savas būtības atbilst komandējumam, kas ietver starptautisko elementu – pakalpojumi tiek sniegti citā valstī, kurā tie parasti netiek sniegti, un darbs tiek veikts personas labā, ar kuru darba devējs ir noslēdzis līgumu par konkrēta darba veikšanu. Citiem vārdiem, darbinieka nosūtīšana ir komandējuma paveids: tas pilnībā atbilst komandējuma jēdzienam, vienīgi ir šaurāks, jo attiecas tikai uz darba veikšanu ārvalstīs.

Tas nozīmē, ka uz darbinieka nosūtīšanu ir attiecināms Darba likuma 76.panta pirmās daļas 1.punkts, kas ietver darba devēja pienākumu atlīdzināt darbiniekam saistībā ar komandējumu radušos izdevumus, kopsakarā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi” (*Darba likuma 14.pants un 76.panta pirmās daļas 1.punkts, Ministru kabineta 2010. gada 12.oktobra noteikumi Nr.969 „Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi”*). (*Lieta Nr.SKC-2425/2014*)..... 152

Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā

(27.10.2009.noteikumi Nr.1250)

Neapdzīvojama telpa, kas kā patstāvīgs nekustamais īpašums daudzdzīvokļu mājā ir nodalīta un sastāv no atsevišķā īpašuma un attiecīgas kopīpašuma domājamās daļas, saskaņā ar Dzīvokļa īpašuma likuma 2.panta pirmo un otro daļu ir dzīvokļa īpašums, neatkarīgi no

tās galvenā lietošanas veida, tādēļ valsts nodeva par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā uz šādām telpām juridiskai personai, kas veic komercdarbību, aprēķināma 6% apmērā no dzīvokļa īpašuma vērtības (*Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumu Nr.1250 „Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 5.5.punkts (MK 29.10.2013. noteikumu Nr.1230 redakcijā).* (Lieta Nr.SKC-2559/2014) 213

Judikatūras un tiesu prakses rādītājs

lpp. (C-...)*

1. Starptautisko tiesu nolēmumi

1.1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi

1994.gada 9.decembra spriedums lietā Nr.18064/91 „Iro Balani pret Spāniju” (<i>Hiro Balani v. Spain</i>)	250
2004.gada 13.jūlija spriedums lietā „Pla un Pinserno pret Andoru” (<i>Pla and Puncernau v. Andorra</i>)	26, 31
2009.gada 7.jūlija spriedums lietā „Zavoloka pret Latviju” (<i>Zavoloka v. Latvia</i>).....	118, 119

1.2. Eiropas Savienības (Eiropas Kopienu) Tiesas nolēmumi

1990.gada 17.maija spriedums lietā Nr.C-262/88 <i>D.H.Barber c. Guardian Royal Exchange Assurance Group</i>	138, 139
2004.gada 8.jūnija spriedums lietā Nr.C-220/02 <i>Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft der Privatangestellten pret Wirtschaftskammer Österreich</i>	138, 139
2008.gada 1.aprīļa spriedums lietā Nr.C-267/06 <i>Tadao Maruko pret Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen</i>	138, 139
2012.gada 14.jūnija spriedums lietā Nr.618/10 <i>Banco Español de Crédito SA pret Joaquín Calderón Camino</i>	269

2. Latvijas tiesu nolēmumi

2.1. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi

2000.gada 24.marta spriedums lietā Nr.04-07(99) „Par Ministru kabineta 1999.gada 30.novembra lēmuma „Par sabiedrības ar ierobežotu atbildību WINDAU Bauskas koģenerācijas stacijā ieguldīto ārvalstu investīciju aizsardzību” (protokols nr.67, 38.paragrāfs) 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, Ministru kabineta iekārtas likuma 3.nodaļai, likuma „Par ārvalstu ieguldījumiem Latvijas Republikā” 1.panta pirmajai daļai, Enerģētikas likuma 41.pantam, likuma „Par valsts un pašvaldību

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez “C” burta.

īpašuma objektu privatizāciju” 8.panta pirmajai un ceturtajai daļai un likuma „Par akciju sabiedrībām” 49. pantam”	261
2001.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.2001-07-0103 „Par likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” 2.panta un Ministru kabineta 1998.gada 31.augusta noteikumu Nr.327 „Pieteikumu iesniegšanas un izskatīšanas, lēmumu pieņemšanas, darba garantiju un sociālo garantiju atjaunošanas un zaudējumu atlīdzības izmaksas kārtība” 3.punkta 1.apakšpunkta atbilstību Satversmes 91. un 92.pantam”	113
2002.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.2001-17-0106 „Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 279.panta otrās daļas un 280.panta pirmās daļas 4.punkta daļā, kas nosaka, ka tiesas spriedums lietā par amatpersonas lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu ir galīgs, un Latvijas Civilprocesa kodeksa 239.panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 92.pantam, kā arī 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam”	259
2007.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.2006-41-01 „Par likuma „Par ārvalstnieku un bezvalstnieku iecelšanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 35.pantā ietvertu vārdu „uzturēšanās atļaujas neizsniedz” un Imigrācijas likuma 34.pantā ietvertu vārdu „uzturēšanās atļaujas izsniegšanu atsaka” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam”	261
2008.gada 5.novembra spriedums lietā Nr.2008-04-01 „Par Civilprocesa likuma 441.panta otrās daļas (ciktāl tā attiecas uz lēmumu par naudas soda uzlikšanu procesuālās sankcijas veidā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam”	249, 259
2010.gada 17.maija spriedums lietā Nr.2009-93-01 „Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam”	249, 259

2.2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas (Senāta) nolēmumi

2.2.1. Administratīvo lietu departamenta spriedums

2010.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.SKA-370/2010	57, 65, 72

2.2.2. Civillietu departamenta nolēmumi

2003.gada 3.decembra spriedums lietā Nr.SKC-584/2003	82
2004.gada 11.februāra spriedums lietā Nr.SKC-65/2004	53, 62

2004.gada 3.marta spriedums lietā Nr.SKC-117/2004.....	53, 62
2006.gada 8.marta spriedums lietā Nr.SKC-143/2006.....	147
2006.gada 5.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-225/2006	128
2006.gada 4.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-540/2006	150
2007.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.SKC-30/2007	144
2007.gada 28.marta spriedums lietā Nr.SKC-187/2007.....	144, 148
2008.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-30/2008	144
2009.gada 11.februāra spriedums lietā Nr.SKC-30/2009	263
2009.gada 11.februāra spriedums lietā Nr.SKC-467/2009	243
2009.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.SKC-76/2009	178
2009.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-117/2009	186
2009.gada 29.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-12/2009	118
2009.gada 3.jūnija spriedums lietā Nr.SKC-189/2009	39
2009.gada 25.novembra spriedums lietā Nr.SKC-306/2009	62, 70, 73
2009.gada 16.decembra spriedums lietā Nr.SKC-351/2009.....	243
2009.gada 16.decembra spriedums lietā Nr.SKC-1072/2009.....	186
2010.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-165/2010	39
2010.gada 27.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-945/2010	186, 187
2010.gada 10.novembra spriedums lietā Nr.SKC-667/2010	145
2011.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-11/2011	255, 256
2011.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.SKC-57/2011	62
2011.gada 6.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-143/2011	112
2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr.SKC-86/2011	206
2011.gada 25.maija spriedums lietā Nr.SKC-201/2011	112
2011.gada 25.maija spriedums lietā Nr.SKC-699/2011	186, 187
2011.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKC-223/2011.....	30
2011.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKC-250/2011.....	30
2011.gada 21.decembra spriedums lietā Nr. SKC-455/2011.....	62, 70
2012.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-25/2012	173, 178
2012.gada 21.februāra lēmums lietā Nr.SKC-1039/2012	273, 280
2012.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKC-80/2012.....	39

2012.gada 1.marta spriedums lietā Nr.SK-1133/2012.....	259
2012.gada 21.marta spriedums lietā Nr.SK-177/2012.....	182
2012.gada 21.marta spriedums lietā Nr.SK-242/2012.....	206
2012.gada 5.septembra spriedums lietā Nr.SK-1057/2012.....	249
2012.gada 26.oktobra lēmums lietā Nr.SPC-47/2012	212
2012.gada 26.oktobra spriedums lietā Nr.SK-1256/2012	249, 250
2012.gada 15.novembra lēmums lietā Nr.SK-2208/2012	283
2012.gada 28.novembra spriedums lietā Nr.SK-1660/2012	249, 250
2012.gada 14.decembra spriedums lietā Nr.SK-886/2012.....	186, 187
2012.gada 28.decembra spriedums lietā Nr.SK-1594/2012.....	249, 250
2013.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr.SK-644/2013	263
2013.gada 15.marta spriedums lietā Nr.SK-6/2013.....	263
2013.gada 28.maija lēmums lietā Nr.SPC-22/2013	203–206
2013.gada 12.jūlija spriedums lietā Nr.SK-1859/2013	268–270
2013.gada 23.oktobra lēmums lietā Nr.SPC-48/2013	212
2014.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SK-1537/2014	289
2014.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SK-1582/2014	289
2014.gada 21.februāra spriedums lietā Nr.SK-32/2014	105
2014.gada 21.februāra spriedums lietā Nr.SK-36/2014	263
2014.gada 5.marta spriedums lietā Nr.SK-44/2014.....	85, 88
2014.gada 25.apriļa spriedums lietā Nr.SK-118/2014.....	85

2.2.3. Augstākās tiesas Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmumi

2013.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.SK-692/2013	87
2013.gada 18.decembra lēmums lietā Nr.SK-1008/2013.....	87

2.2.4. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas nolēmumi

2003.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.PAC-460, C04213502	53
2010.gada 7.septembra spriedums lietā Nr.PAC-597, C02065605.....	178
2011.gada 14.jūlija spriedums lietā Nr. PAC-223, C03053008	175

2.3. Latvijas Senāta spriedums

1932.gada 26.oktobra spriedums.....	259, 260

2.4. Apgabaltiesu spriedumi

Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 14.janvāra spriedums lietā Nr.A43000108.....	57, 65, 72
Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 26.marta spriedums lietā Nr.C30369310	87, 94
Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.C30505610	87, 94
Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedums lietā Nr.C37108212.....	159, 166

2.5. Tiesu prakses apkopojumi

Par tiesu praksi lietās, kas izriet no servitūtu tiesībām. – Augstākā tiesa, 2006. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/ civiltiesibas/	44
Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā. – Augstākā tiesa, 2010/2011. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/ judikatura/tiesu- prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/	114, 115
Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā. – Augstākā tiesa, 2010. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/ civiltiesibas/	243
Tiesu prakses apkopojums par Civillikuma 1415.panta piemērošanu. – Augstākā tiesa, 2008. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu- prakses-apkopojumi/civiltiesibas/	149

Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsaucis

*lpp. (C-...)**

Tiesību normu radišanas dokumenti

- Koncepcija par Civillikuma mantojuma tiesību daļas modernizāciju
(apstiprināta ar Ministru kabineta 19.11.2009. rīkojumu Nr.797). Pieejama:
<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3232> 32
- Likumprojekts „Grozījumi Civillikumā” (reģ. Nr.1300, iesniegts
18.05.2000.) un tā anotācija. Pieejams: <http://helios-web.saeima.lv/saeima7/reg.likprj>..... 23, 32

Citi avoti

- Balodis K. Labas ticības princips mūsdienu Latvijas civiltiesībās // Jurista Vārds, 03.12.2002., Nr.24.....150
- Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. – Rīga: AGB, 1997 264, 265
- Bitāns A. Tiesas ieskaats un svarīgi iemesli civiltiesisku strīdu izskatīšanā // Juridiskā zinātne, LU, 2004.....68
- Briedis V. Mantojuma pieņemšana un mantojuma atraidīšana. – Rīga, 1939 39
- Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. – Rīga: autora izdevums, 1933 76, 176, 186
- Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības. Sastādījuši R.Krauze un Z.Gencs. – Rīga: Mans Īpašums, 1997 30
- Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārējā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.....198
- Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011 270, 281, 283, 288

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez “C” burta.

Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60. ¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.....	236, 243, 259
Coface polises administrēšanas vadlinijas. Pieejamas: www.coface.lv/content/download/...coface+Polices+vadlinijas+LV.pdf	93, 94
Creditreform Latvijā SIA kredītmenedžmentu pētījums 2009.gadā. Pieejams: www.creditreform.lv/files/3775Petijums2009.pdf	92
Darba likums ar komentāriem. Zvērinātu advokātu birojs „BDO Zelmanis&Liberte”. – Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2010.....	129, 160, 162–164
ESF projekts „Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana”. 2012.gada maija ziņojums. Darbinieku pārrobežu norīkošanas regulējums Latvijā. Rīga, 2012. Pieejams: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201206/darbinieku.norikosanas.regulejums.latvija_n.mickevica_may30.2012_final_1.pdf	164
Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.....	30
Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840.pants). – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.....	38
Grudulis M. Ievads autortiesībās. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006.....	70, 71
Van Hoek Aukje, Houwerzijl M. Complementary study on the legal aspects of the posting of workers in the framework of the provision of services in the European Union. November 2011. Pieejams: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7510&langId=en	165
Ījabs I. Pilsoniskā sabiedrība Latvijā. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008..	277
Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.....	68
Kārklīš J. Apstākļu izmaiņu klauzula kā izņēmums no PACTA SUNT SERVANDA principa. Latvijas Universitāte. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Karklins.pdf	265
Latviešu valodas vārdnīca. 3000 pamatvārdu un to skaidrojumu. – Rīga: Avots, 2006.....	186, 235
Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības (1401.–2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 1998.....	106, 121, 264

Latvijas Senāta spriedumi. Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi: Kārtējo sēžu spriedumi, 1930–1933 / sast. A.Šmite, A.Poriete; atb. red. L.Krūmiņa. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1998. [IV], faksimilizdevums.....	259, 260
Levits E. Samērīguma princips publiskajās tiesībās – <i>jus commune europaeum</i> un Satversmē ietvertais konstitucionāla ranga princips // Likums un Tiesības, 2000, Nr.9, 262.–263.lpp.	261
Par nosūtītajiem darbiniekiem un darba samaksu. Pieejams: http:// www.lvportals.lv/?menu=jautajums&type=atverums&id=51	162
Par valsts nodevu un maksas pakalpojumu nošķiršanu un valsts nodevu sistēmas pilnveidošanu. Finanšu ministrijas ziņojums, 2012	282
Rudāns S. Valdes locekļa atbildība par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem// Jurista Vārds, 15.01.2013., Nr.2	175
Shēpensa P. Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma rokasgrāmata. – Rīga: Kultūras ministrija, 2006	70, 71, 73
Southerington T. Impossibility of Perfomance and Other Excuses in International Trade. Pieejams: http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/ biblio/southerington.html	264
Strupiņš A. Komerclikuma komentāri III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.–184.pants). – „A.Strupiņa juridiskais birojs” SIA, 2003	105, 107
Study regarding the problems faced by consumers in obtaining redress for infringements of consumer protection legislation, and the economic consequences of such problems. 2008. Pieejams: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreport-problemstudypart1-final.pdf	283
Škoba L., Sakārne I., Novicka S. 1980.gada ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma līgumiem pamatjautājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.....	264
Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti. 1999.–2008. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.....	87
Torgāns K. Prasības pieteikumi maza apmēra prasībām // Jurista Vārds, 31.01.2012.....	268
Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.....	116, 121

Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.....	123
UNIDROIT Starptautiskie komercclīgumu principi (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome, 2004). Pieejami: http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf	263
Vēbers J. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības. – Rīga: Mans Īpašums, 2000.....	24, 25, 27
Višņakova G., Balodis K. Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. – Rīga: Mans Īpašums, 1998	224

Publicēto nolēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

	<i>lpp.</i>		<i>lpp.</i>
Lieta Nr.SK-4/2014	C-225	Lieta Nr.SK-1447/2014.....	C-189
Lieta Nr.SK-11/2014	C-41	Lieta Nr.SK-1447/2014	
Lieta Nr.SK-26/2014	C-48	(atsevišķās domas)	C-196
Lieta Nr.SK-33/2014	C-78	Lieta Nr.SK-1609/2014.....	C-125
Lieta Nr.SK-33/2014		Lieta Nr.SK-1683/2014.....	C-131
(atsevišķās domas)	C-90	Lieta Nr.SK-2113/2014.....	C-267
Lieta Nr.SK-73/2014	C-238	Lieta Nr.SK-2376/2014.....	C-141
Lieta Nr.SK-97/2014	C-19	Lieta Nr.SK-2414/2014.....	C-272
Lieta Nr.SK-97/2014		Lieta Nr.SK-2414/2014	
(atsevišķās domas)	C-29	(atsevišķās domas)	C-280
Lieta Nr.SK-101/2014.....	C-169	Lieta Nr.SK-2425/2014.....	C-152
Lieta Nr.SK-102/2014.....	C-96	Lieta Nr.SK-2465/2014.....	C-285
Lieta Nr.SK-109/2014.....	C-246	Lieta Nr.SK-2559/2014.....	C-213
Lieta Nr.SK-115/2014.....	C-34	Lieta Nr.SK-2821/2014.....	C-221
Lieta Nr.SK-117/2014.....	C-180	Lieta Nr.SPC-1/2014	C-291
Lieta Nr.SK-156/2014.....	C-109	Lieta Nr.SPC-27/2014	C-200
Lieta Nr.SK-156/2014			
(atsevišķās domas)	C-120		
Lieta Nr.SK-179/2014.....	C-252		

**Latvijas Republikas
AUGSTĀKĀS TIESAS
Krimināllietu departamenta
lēmumi**

2014

Saturs

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Krimināllietu departamenta lēmumu daļas anotācija	K-7

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Criminal Cases.....	K-13

I. Lēmumi Krimināllikuma

Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos	K-21

Drošības līdzeklis – apcietinājums – jaunā lietā pārtrauc brīvības atņemšanas soda izciešanu pēc iepriekšējā sprieduma (<i>Lieta Nr.SKK-8/2014</i>)	K-21

Apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību (<i>Lieta Nr.SKK-656/2014</i>).....	K-32

II. Lēmumi Krimināllikuma

Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos	K-39

Būtisks kaitējums Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (<i>Lieta Nr.SKK-1/2014</i>).....	K-39

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana (<i>Lieta Nr.SKK-22/2014</i>).....	K-58

Pilnvarojuma līgums kā dokuments ar juridisku nozīmi (<i>Lieta Nr.SKK-330/2014</i>).....	K-62

Krimināllikuma 177. ¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvā puse (<i>Lieta Nr.SKK-349/2014</i>).....	K-66

Krimināllikuma 279.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse (<i>Lieta Nr.SKK-353/2014</i>).....	K-70

Krimināllikuma 193. ¹ pantā un 193.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršana (<i>Lieta Nr.SKK-453/2014</i>).....	K-81

Ja nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, būtiska kaitējuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu (<i>Lieta Nr.SKK-460/2014</i>).....	K-97
Nekustamā īpašuma izkrāpšana un tālākā rīcība ar to (<i>Lieta Nr.SKK-707/2014</i>).....	K-104

III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma

piemērošanas jautājumos	K-115
Tiesas tiesības atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus (<i>Lieta Nr.SKK-4/2014</i>)	K-115
Tiesas lēmuma par tiesas izmeklēšanas atsākšanu nosacījumi (<i>Lieta Nr.SKK-49/2014</i>).....	K-126
Cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipi kā nosacījums pierādījumu pieļaujamībai (<i>Lieta Nr.SKK-78/2014</i>).....	K-136
Apelācijas instances tiesas kompetence, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts (<i>Lieta Nr.SKK-95/2014</i>).....	K-141
Rīcības ar lietiskajiem pierādījumiem pamatošana notiesājošā spriedumā (<i>Lieta Nr.SKK-J-106/2014</i>).....	K-146
Tiesības uz aizstāvību un atteikšanās no aizstāvja (<i>Lieta Nr.SKK-110/2014</i>).....	K-151
Apelācijas instances tiesas kompetence krimināllietas nosūtīšanā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā (<i>Lieta Nr.SKK-123/2014</i>)	K-161
Pierādījumu pieļaujamība (<i>Lieta Nr.SKK-165/2014</i>)	K-167
Apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpums (<i>Lieta Nr.SKK-271/2014</i>).....	K-175
Apelācijas instances tiesas kompetence vērtēt pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus (<i>Lieta Nr.SKK-505/2014</i>).....	K-178
Prokurora kompetence iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību (<i>Lieta Nr.SKK-533/2014</i>).....	K-184

Kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums (<i>Lieta Nr.SKK-557/2014</i>)	K-191
Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta pārkāpums (<i>Lieta Nr.SKK-582/2014</i>)	K-195
Prokurora kompetence neatbalstīt cietušā iesniegto apelācijas sūdzību (<i>Lieta Nr.SKK-765/2014</i>)	K-201
Nepieļaujamās ziņas par faktiem (<i>Lieta Nr.SKK-802/2014</i>)	K-207
Jēdzienu alfabētiskais rādītājs	K-216
Tiesību aktu rādītājs	K-242
Tēžu rādītājs	K-257
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs	K-267
Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos lēmumos dotas atsauces	K-271
Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem	K-273

Krājuma „Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedumi un lēmumi 2014” Krimināllietu departamenta lēmumu daļas anotācija

1. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta kompetence izriet no likuma „Par tiesu varu” 47.panta, kā arī no Kriminālprocesa likuma 569.panta, kuros noteikts, ka Krimināllietu departaments ir kasācijas instances tiesa visās pārsūdzētajās lietās, kuras izskatījušas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta un apgabaltiesu Krimināllietu tiesas kolēģijas kā apelācijas instances tiesas, kā arī krimināllietās, kuras pirmās instances tiesas (gan rajona (pilsētu) tiesas, gan apgabaltiesas) izskatījušas vienošanās procesā. No Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem izriet, ka Krimināllietu departaments no jauna izskata arī spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 659.pantam Krimināllietu departaments izskata prokurora atzinumus lietās sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

2. Krimināllietu departamentā 2014.gadā saņemtas 733 lietas un tiesvedībā atradās 878 lietas, izskatītas – 755 lietas. Salīdzinot ar 2013.gadu, samazinājies rakstveida procesā vai tiesas sēdē mutvārdu procesā skatīto lietu skaits – 245 lietas (2013.gadā – 284), 510 lietās pieņemts lēmums par atteikšanos pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā (2013.gadā – 374 lietās).

3. Šajā krājumā ievietota daļa no 2014.gadā Krimināllietu departamentā pieņemtajiem lēmumiem, tostarp tādās lietās, kas skatītas tiesas sēdē mutvārdu procesā. Krājumā ietverti 25 Krimināllietu departamenta lēmumi, kas sadalīti trīs nodaļās:

- Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

Ievietotajiem lēmumiem papildus pievienots Jēdzienu alfabētiskais rādītājs, Tiesību aktu rādītājs, Tēžu rādītājs, Judikatūras un tiesu prakses rādītājs, Citu avotu rādītājs, Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem.

4. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par apstākļiem, kurus tiesa

ņem vērā, lemjot par nosacītu notiesāšanu, kā arī par soda izciešanas pēc iepriekšējā sprieduma pārtraukšanu, ja jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums. 2014.gada 24.aprīļa lēmumā lietā Nr.SKK-8/2014 (krimināllieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Krimināllietu departaments, analizējot Krimināllikuma 52.panta ceturto un piekto daļu, secināja, ka gadījumos, kad notiesātajam, kurš izcieš brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums –, soda izciešana pēc iepriekšējā sprieduma tiek pārtraukta, jo apcietinājumam un brīvības atņemšanai ir atšķirīgi mērķi un personas vienlaicīgu atrašanos apcietinātā un notiesātā statusā likums neparedz, turklāt apcietinājuma piemērošana ir vērsta uz personas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu, tiesību papildu ierobežošanu. Tādējādi neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par apcietinājuma piemērošanu pieņemšanas dienu, savukārt apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu tiek ieskaitīts soda termiņā jaunajā lietā. Savukārt 2014.gada 30.oktobra lēmumā lietā Nr.SKK-656/2014 kasācijas instances tiesā norādīja, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā ir iekļauti apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību, tiesai nav tiesību ignorēt kādu no šiem likumā norādītajiem apstākļiem.

5. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par būtiska kaitējuma izpratni Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. 2014.gada 18.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-1/2014 (krimināllieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Krimināllietu departaments norādīja, ka Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums. Būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības.

2014.gada 2.oktobra lēmumā lietā Nr.SKK-453/2014 Krimināllietu departaments, interpretējot Krimināllikuma 193.pantā un 193.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvus, norādīja, ka, analizējot Krimināllikuma 193.¹pantā norādīto jēdzienu „dati”, secināms, ka ar šo jēdzienu Krimināllikuma 193.¹panta izpratnē saprotams jebkādu datu (informācijas) kopums, kas dod iespēju izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Datu kopumam

jābūt pietiekamam, lai bez papildu informācijas varētu izdarīt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētās darbības – finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu. Gadījumā, kad apsūdzētais vienlaikus ar maksājuma kartes nolaupīšanu ir nolaupījis (ieguvis) arī šīs kartes PIN kodu, tādā veidā radot iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli – nolaupīto karti – turklāt pēc tam arī nelikumīgi izmantojis šo nolaupīto karti (piemēram, ievadot bankomātā, maksājuma termināli nolaupīto PIN kodu), apsūdzētā darbības kvalificējas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un papildus pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas nav jākvalificē.

2014.gada 27.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-707/2014 kasācijas instances tiesa, analizējot Krimināllikuma 177.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu – krāpšanu –, norādīja, ka krāpšanas priekšmets var būt arī nekustamais īpašums. Tālākā vainīgās personas rīcība ar izkrāpto īpašumu (atsavināšana, iznīcināšana) nav kriminalizēta.

Savukārt 2014.gada 14.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-22/2014 Krimināllietu departaments skaidroja transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanas kā tiesību ierobežošanas soda veida piemērošanu. Kasācijas instances tiesa atzina, ka šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos, tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējās tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli.

Krimināllietu departaments arī 2014.gadā turpinājis pilnveidot tiesu praksi Krimināllikuma 279.panta piemērošanā. 2014.gada 19.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-353/2014 kasācijas instances tiesa norādīja, ka Krimināllikuma 279.panta norma ir uzskatāma par blanketu, jo tajā nav norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un šā panta dispozīcija ietver sevī norādi uz citos normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Tiesa, piemērojot blanketu normu, nosaka konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un norāda, kādā veidā ir izpaudusies nodarījuma objektīvā puse. Tā kā patvarības objektīvo pusi veido aktīvas darbības, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, noziedzīgā nodarījuma aprakstā ir jābūt norādei, kādā normatīvā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta (apieta).

Papildus šajā sadaļā ietverti lēmumi par Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi, pilnvarojuma līgumu kā dokumentu ar juridisku nozīmi.

6. Visvairāk – vairāk nekā puse – Krimināllietu departamenta lēmumu ietverti trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Krimināllietu departamenta lēmumos ir skaidroti jautājumi par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, par tiesībām uz aizstāvību un atteikšanos no aizstāvja, par pierādījumu pieļaujamību, par prokurora kompetenci iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību, par cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipiem kā nosacījumiem pierādījumu pieļaujamībai.

Kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli par atsevišķu Kriminālprocesa likuma 2.nodaļas, kurā ietverti kriminālprocesa pamatprincipi, pantu piemērošanu. 2014.gada 7.apriļa lēmumā lietā Nr.SKK-78/2014 Krimināllietu departaments norādījis – ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā ietvarto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami. Savukārt 2014.gada 20.marta lēmumā lietā Nr.SKK-110/2014 kasācijas instances tiesa atzīmēja – ja apelācijas instances tiesa aprobežojas tikai ar apsūdzētā atbildi, ka aizstāvja palīdzība viņam nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ nav ieradies aizstāvis, tad tas nenodrošina apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē. 2014.gada 9.maija lēmumā lietā Nr.SKK-271/2014 kasācijas instances tiesa norādīja, ka, neveicot darbības, lai aizstāvis pēc apsūdzētā lūguma apmeklētu apsūdzēto cietumā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pantu, 71.panta pirmo daļu. Savukārt 2014.gada 28.augusta lēmumā lietā Nr.SKK-557/2014 norādīts uz tiesas nepieciešamību pārbaudīt, vai kriminālprocesā ir ievērots Kriminālprocesa likuma 13.panta pirmajā daļā ietvertais kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums.

2014.gada 30.janvāra lēmumā lietā Nr.SKK-4/2014 kasācijas instances tiesa atzina, ka Kriminālprocesa likuma 455.panta trešajā daļā paredzētais nosacījums par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ietver sevī ne tikai tiesas tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, bet arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Savukārt 2014.gada 4.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-533/2014 Krimināllietu departaments atzīmēja, ka Kriminālprocesa

likumā paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu.

Turklāt Krimināllietu departaments arī norādījis, ka „atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (2014.gada 17.decembra lēmums lietā Nr.SKK-765/2014).

Attiecībā uz apelācijas instances tiesas kompetenci, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts, Krimināllietu departamenta norādījis – ja kasācijas instances tiesa atceļ apelācijas instances tiesas nolēmumu tikai daļā par sodu un šajā daļā nosūta to jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, tad apelācijas instances tiesai, atkārtoti izskatot lietu, nav tiesiska pamata atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un lietas nosūtīšanu šajā daļā izskatīšanai pirmās instances tiesā (2014.gada 3.februāra lēmums lietā Nr.SKK-95/2014).

2014.gada 16.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-582/2014 kasācijas instances tiesa norādīja – ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpums. Savukārt 2014.gada 2.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-802/2014 Krimināllietu departaments norādīja, ka par nepieļaujāmām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas piemērošanu Krimināllietu departaments atzinis, ka no Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas izriet, ka tiesa pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un tiesas izmeklēšanas izdarīšanu, ja pastāv kāds no šādiem priekšnosacījumiem: 1) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā; 2) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu. Pirmajā priekšnosacījumā ietvertā jautājuma izlemšana par to, vai sniegtajām ziņām par jauniem apstākļiem ir svarīga nozīme lietā, ir to tiesu kompetencē, kas iztiesā lietu pēc būtības, savukārt otrais priekšnosacījums attiecas uz tiem pierādījumiem, kas lietā ir iegūti likumā noteiktā kārtībā, taču tiesas izmeklēšanā nav pārbaudīti (2014.gada 30.maija lēmums lietā Nr.SKK-49/2014).

7. Šajā krājumā ievietotie Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmumi apskata arī citus ar Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma tiesību normu piemērošanu saistītus jautājumus.

8. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus.

Šajā krājumā ievietotie Krimināllietu departamenta lēmumi papildina Krimināllietu departamenta judikatūru, kas ar katru gadu arvien paplašinās. Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā. Juridiski nozīmīgākie Krimināllietu departamenta lēmumi līdz ar Administratīvo lietu departamenta un Civillietu departamenta nolēmumiem tiek publicēti gan Augstākās tiesas mājaslapā, kā arī sistematizēti un ievietoti Tiesu informatīvās sistēmas judikatūras datubāzē. Daļa no Krimināllietu departamenta nolēmumiem tiek publicēta žurnālā „Jurista Vārds”. No 2013.gada 1.septembra Augstākās tiesas Civillietu departamenta un Administratīvo lietu departamenta spriedumi un Krimināllietu departamenta lēmumi tiek anonimizēti un ir pieejami portālā *www.tiesas.lv*.

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palīdze
Mg.iur. **Nora Magone**

Summary of the Section of the Rulings by the Department of Criminal Cases

1. The jurisdiction of the Department of Criminal Cases of the Supreme Court follows from Section 47 of the Law „On Judicial Power” as well as Section 569 of the Criminal Procedure Law, which stipulate that the Department of Criminal Cases is the cassation instance court for all appeal cases adjudicated by the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court and the Panels of Criminal Cases of regional courts as courts of appeal, as well as for criminal cases adjudicated by the courts of the first instance (both district [city] courts and regional courts) under agreement procedure. It follows from the provisions of Chapter 63 of the Criminal Procedure Law that the Department of Criminal Cases examines *de novo* court rulings, which have entered into force, in relation to a substantial violation of the norms of substantive or procedural law. Moreover, in accordance with Section 659 of the Criminal Procedure Law the Department of Criminal Cases examines a conclusion made by the prosecutor in connection with newly discovered circumstances in a case.

2. In 2014, the Department of Criminal Cases received 733 cases, 878 cases were being adjudicated, and 755 cases were examined. Compared to 2013, number of cases examined in written procedure or in a court hearing decreased, amounting to 245 cases (in 2013 – 284 cases); in 510 cases a decision to reject examination of the lawfulness of the ruling under the cassation procedure was adopted (in 2013 – in 374 cases).

3. This Collection contains a part of the decisions adopted by the Department of Criminal Cases in 2014, *inter alia*, in cases examined in the court hearing. The Collection includes 25 decisions by the Department of Criminal Cases, divided in three sections:

- Decisions on the issues of applying the General Part of the Criminal Law;
- Decisions on the issues of applying the Special Part of the Criminal Law;
- Decisions on the issues of applying the Criminal Procedure Law.

The published decisions are supplemented by Alphabetic Index of Terms, Index of Legal Acts, Index of Theses, Index of Judicature and Case-law, Index of Other Sources and Index of Published Decisions by Case Numbers.

4. The decisions included in the section „Decisions on the Issues of Applying the General Part of the Criminal Law” pertain to issues on circumstances

observed by the court, when deciding on suspended sentence, and on discontinuance of serving of the sentence imposed by the previous judgement, if security measure – arrest – is applied in the new case. In the decision of 24 April 2014 in the case No.SKK-8/2014 (the cassation instance court heard the case in the court hearing), the Department of Criminal Cases, having analysed Section 52(4) and Section 52(5) of the Criminal Law, concluded that in cases, when security measure – arrest – is imposed to the convicted person, who serves the sentence of deprivation of liberty in accordance with the previous judgement, serving of the sentence upon previous judgement has been suspended, as arrest and deprivation of liberty have different purposes and the law does not envisage simultaneous holding of status of the detainee and the convicted by the individual. Moreover, application of arrest is directed to additional restriction of rights of the individual, who serves the sentence of deprivation of liberty. Thus, penalty, which is not served upon the previous judgement, is calculated by the day of adoption of the decision regarding application of arrest, and term of arrest, in accordance with Section 52(5) of the Criminal Law, in turn, is included in term of the sentence in the new case. In the decision of 30 October 2014 in the case No.SKK-656/2014, the cassation instance court, in turn, specified that Section 55(1) of the Criminal Law included circumstances to be observed by the court, when deciding on probability of suspended sentence and the court may not ignore any of these circumstances stipulated by the law.

5. The decisions included in the section „Decisions on the Issues of Applying the Special Part of the Criminal Law” pertain to issues on the meaning of substantial harm within offence stipulated in Section 318(1) of the Criminal Law. In the decision of 18 February 2014 in the case No.SKK-1/2014 (the cassation instance court heard the case in the court hearing), the Department of Criminal Cases indicated that substantial harm is the objective element of substance of the criminal offence stipulated in Section 318(1) of the Criminal Law. Substantial harm without additional exposing in the accusation is caused by official's action related to another criminal offence committed by this individual or to criminal offence committed by another individual. Substantial harm may be caused to state power, management procedure and legitimate interests of a person, both in particular and to different groups, depending on the position of the state official, nature of the action committed, and existence of victims.

In the decision of 2 October 2014 in the case No.SKK-453/2014, the Department of Criminal Cases, having interpreted substances of criminal

offences stipulated in Section 193 and Section 193¹ of the Criminal Law, pointed out that, when analysing concept „data” indicated in Section 193¹ of the Criminal Law, it must be concluded that this concept means totality of any data (information), which provides an opportunity to use financial instrument or means of payment, within the meaning of Section 193¹ of the Criminal Law. Totality of data must be sufficient, so that it would be possible to commit actions stipulated in Section 193(2) of the Criminal Law, namely, illegal utilisation of financial instrument or means of payment, without acquiring additional information. In case, when the accused simultaneously with robbery of payment card has stolen (acquired) also PIN code for this card, thus providing an opportunity for illegal utilisation of means of payment, namely, stolen card, and, moreover, later he used this stolen card (for example, entering stolen PIN code into automatic cash dispenser or payment terminal), then actions committed by the accused must be qualified in accordance with Section 193(2) of the Criminal Law and should not be additionally qualified in accordance with Section 193¹(2) of the Criminal Law.

In the decision of 27 November 2014 in the case No. SKK-707/2014, the cassation instance court, when analysing the criminal offence stipulated in Section 177 of the Criminal Law, namely, fraud, pointed out that real property may also be object of fraud. Further action performed by the guilty person in respect of defrauded property (alienation, destruction) is not criminalised.

In the decision of 14 February 2014 in the case No. SKK-22/2014, the Department of Criminal Cases, in turn, explained application of deprivation of the right to operate a vehicle as type of punishment of restriction of rights. The cassation instance court recognised that such type of punishment of restriction of rights must not be interpreted in narrow meaning. Terms of different level of abstraction are used in the Criminal Law, the same as in other laws. In the meaning of Section 262(2) of the Criminal Law, concept „right” is not vehicle driver's license, but it means general right of the individual to drive any vehicle stipulated in Section 261 of the Criminal Law.

In 2014, the Department of Criminal Cases continued to improve case-law on application of Section 279 of the Criminal Law. In the decision of 19 September 2014 in the case No. SKK-353/2014, the cassation instance court indicated that norm of Section 279 of the Criminal Law must be considered as blanket, as it does not include all constituent elements of the criminal offence, and disposition of this Section contains reference to legal provisions included in other laws and regulations. The court, when applying blanket norm, determines constituent elements of the criminal

offence and specifies how the objective element of the offence is expressed. As the objective element of arbitrariness is formed by active actions, when infringing procedure stipulated in legal provision by the state or municipal institution, the description of the criminal offence must include specification of legal provision, which determines infringed procedure.

In addition, this section includes decisions regarding objective element of substance of the criminal offence stipulated in Section 177¹ of the Criminal Law, namely, the authorisation contract as the document of legal meaning.

6. The majority – more than half of decisions by the Department of Criminal Cases are included in the third Section „Decisions Regarding Issues of Application of the Criminal Procedure Law”.

The decisions of the Department of Criminal Cases include explanation of issues pertaining to right of the court to recognise as proved factual circumstances of the criminal offence, which differ from the accusation; right to defence and refusal from the defence counsel; admissibility of evidence; authority of a prosecutor to amend the accusation during proceedings; fundamental principles of ensuring of human rights and right to the fair trial as condition for admissibility of evidence.

The cassation instance court expressed its opinion on application of particular sections of Chapter 2 of the Criminal Procedure Law, which comprises fundamental principles of criminal procedure. In the decision of 7 April 2014 in the case No.SKK-78/2014, the Department of Criminal Cases pointed out – if infringement of principles stipulated in Section 12 and Section 15 of the Criminal Procedure Law is established, when acquiring evidence, then evidence will be inadmissible in accordance with provisions of Section 127 and Section 130 of the Criminal Procedure Law. In the decision of 20 March 2014 in the case No.SKK-110/2014, the cassation instance court, in turn, indicated – if the appellate instance court confines itself only to a reply by the accused that he does not need assistance of the defence counsel, not verifying reason of no-show of the defence counsel, then it does not ensure right to state-granted defence to the accused in the appellate instance court in the meaning of Section 20(4) of the Criminal Procedure Law. In the decision of 9 May 2014 in the case No.SKK-271/2014, the cassation instance court pointed out that by not performing actions so that the defence counsel would be able to visit the accused in the prison upon request of the accused, the appellate instance court infringed Section 20, 60², 72, and 71(1) of the Criminal Procedure Law. The decision of 28 August 2014 in the case No.SKK-557/2014, in turn, shows the necessity for the court to verify whether fundamental principle of

criminal procedure comprised in Section 13(1) of the Criminal Procedure Law, namely, prohibition of torture and debasement, is observed in criminal proceedings.

In the decision of 30 January 2014 in the case No.SKK-4/2014, the cassation instance court adjudged that condition stipulated in Section 455 (3) of the Criminal Procedure Law, namely, the right of the court to recognise as proved factual circumstances of a criminal case, which differ from the accusation, includes not only the right of the court to substitute factual circumstances of the criminal offence, which, in its opinion, were not proved, by proved ones, but also to exclude unproved factual circumstances from the accusation, and, if there is lawful reason, also to re-qualify incriminated criminal actions, if thereby the state of the accused is not deteriorated and his or her rights to defence are not infringed. In the decision of 4 December 2014 in the case No.SKK-533/2014, the Department of Criminal Cases pointed out that the opportunity for the prosecutor to amend the accusation, which is envisaged in the Criminal Procedure Law, is related to the fact whether pre-trial criminal proceedings were carried out in respect of this criminal offence.

Moreover, the Department of Criminal Cases also pointed out that „refusal from the accusation” and „non-supporting of a claim of the victim” are separate legal institutions (the decision of 17 December 2014 in the case No. SKK-765/2014).

In respect of the authority of the appellate instance court, when re-examining the case, if the previous ruling was partly abolished by the cassation instance court, the Department of Criminal Cases pointed out that if the cassation instance court abridges the ruling of the appellate instance court only in part related to punishment and transfers it in that part to new examination at the appellate instance court, the appellate instance court, when re-examining the case, does not have lawful ground to abolish the judgement of the first instance court in its part related to finding the accused guilty in commitment of the criminal offence and to transfer the case in this part for review in the first instance court (the decision of 3 February 2014 in the case No.SKK-95/2014).

In the decision of 16 December 2014 in the case No.SKK-582/2014, the cassation instance court indicated – if it is established that the appellate instance court did not take sufficient effort to ensure presence of witnesses in the court hearing, thus not having questioned these witnesses in the court, but used their testimonies given in pre-trial proceedings to justify guilt of the accused (in rendering of adverse judgement of conviction), it must be recognised that

the Article 6§3(d) of the European Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Section 15 and Section 20 of the Criminal Procedure Law are infringed. In the decision of 2 December 2014 in the case No.SKK-802/2014, the Department of Criminal Cases, in turn, pointed out that information on facts, which is acquired by violating fundamental principles of criminal procedure, is considered to be inadmissible and not to be used in proving.

In respect of application of Section 509(1) of the Criminal Procedure Law, the Department of Criminal Cases recognised that it follows from Section 509(1) of the Criminal Procedure Law that the court adopts a decision on recommencement of investigation and performing of court investigation if any of following prerequisites exists: 1) If, during court debates, the members thereof, or an accused provides information during the last word, regarding new circumstances that have significance in a case; 2) If, during court debates, the members thereof, or an accused during the last word refer to evidence that was not examined during the court session but that are related to the case. Deciding on issue whether information provided on new circumstances are significant in the case, which is comprised in the first prerequisite, falls under authority of courts, which review the case on the merits. The second prerequisite, in turn, refers to evidence, which was acquired in accordance with procedure stipulated by the law, but was not examined during the court investigation (the decision of 30 May 2014 in the case No.SKK-49/2014).

7. Decisions of the Department of Criminal Cases comprised in this collection also review other issues regarding application of legal norms of the Criminal Law and the Criminal Procedure Law.

8. The adoption of new legal norms or amendments to the existing norms of the Criminal Law and the Criminal Procedure Law may cause the necessity to interpret and apply these laws in a different way.

The decisions published in this Collection supplement the judicature of the Department of Criminal Cases which is expanding annually. These decisions play an important role in development of judicature in the understanding, application and development of criminal law and criminal procedure law. The most important decisions of the Department of Criminal Cases are published along with the rulings of the Department of Administrative Cases and the Department of Civil Cases on the web site of the Supreme Court, and they are also systematised and entered into the Judicature Database of the Court Information System. Part of the decisions adopted by the Department is

published in the journal *Jurista Vārdi*. Since September 1, 2013 judgements of the Department of Civil Cases and the Department of Administrative Cases, and decisions of the Department of Criminal Cases of the Supreme Court are anonymized and are available on the web site *www.tiesas.lv*.

Assistant to the Chair
of the Supreme Court Department of Criminal Cases
Mg. iur. **Nora Magone**

I. Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos

Drošības līdzeklis – apcietinājums – jaunā lietā pārtrauc brīvības atņemšanas soda izciešanu pēc iepriekšējā sprieduma

Gadījumos, kad notiesātajam, kurš izcieš brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums –, soda izciešana pēc iepriekšējā sprieduma tiek pārtraukta, jo apcietinājumam un brīvības atņemšanai ir atšķirīgi mērķi un personas vienlaicīgu atrašanos apcietinātā un notiesātā statusos likums neparedz, turklāt apcietinājuma piemērošana ir vērsta uz personas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu, tiesību papildu ierobežošanu. Tādējādi neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par apcietinājuma piemērošanu pieņemšanas dienu, savukārt apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu tiek ieskaitīts soda termiņā jaunajā lietā (Krimināllikuma 52.panta ceturrtā un piektā daļa).

Rīgā 2014.gada 24.aprīlī

Lieta Nr.SKK-8/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnese

I.Radzeviča,

pieņemoties prokurorei I.Ščepavičutei,

apsūdzētajam L.J.,

aizstāvei S.Kalniņai,

izskatīja atklātā tiesas sēdē mutvārdu procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā L.J. kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Dobeles rajona tiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu

L.J., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta ceturtajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz 1 gadu;

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu L.J. noteikts sods brīvības atņemšana uz 3 gadiem un 3 mēnešiem, konfiscējot mantu, un policijas kontrole uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 51.panta pirmo daļu galīgais sods L.J. noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem un 3 mēnešiem, konfiscējot mantu, un policijas kontrole uz 1 gadu, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta ceturto daļu L.J. brīvības atņemšanas soda termiņā ieskaitīts apcietinājuma laiks no 2012.gada 3.novembra līdz sprieduma spēkā stāšanās dienai.

Drošības līdzekli – apcietinājumu – L.J. nolemts piemērot līdz sprieduma spēkā stāšanās dienai.

Ar Dobeles rajona tiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu L.J. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 175.panta ceturtās daļas par svešas kustamas mantas slepenu nolaupīšanu (zādzību) un munīcijas zādzību no transportlīdzekļa.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2011.gada 28.jūnijā ap plkst.1.00 L.J. Dobeles novada Dobelē pie ēkas [..] ielā [..] ieraudzīja automašīnu *Audi 100* un viņam radās noziedzīgs nodoms izdarīt no tās mantu zādzību. Īstenojot savu noziedzīgo nodomu, L.J. pa neaizslēgtajām automašīnas durvīm iekļuva minētās automašīnas salonā, kur slepeni nolaupīja automašīnas īpašnieka N.U. mantu un šaujamieroču munīciju:

- iepakojumu ar makšķerēšanas āķiem 1,39 *euro* (0,98 latu) vērtībā;
- atslēgu bez vērtības;
- 4 šaušanai derīgas rūpnieciski ražotas 308 *Winchester* kalibra medību patronas, katru 1,14 *euro* (0,80 latu) vērtībā,

bet pavisam – N.U. mantu un munīciju 5,95 *euro* (4,18 latu) vērtībā.

Turklāt ar Dobeles rajona tiesas 2013.gada 11.februāra spriedumu L.J. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas par svešas mantas tišu iznīcināšanu.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2011.gada 28.jūnijā ap plkst.1.00 L.J., atrodoties automašīnā *Audi 100*, kas bija novietota Dobeles novada Dobelē pie ēkas [..] ielā [..], tiši noplēšot

un tādējādi padarot turpmākai lietošanai nederīgu, iznīcināja N.U. mantu – elektroinstalācijas aizsargpaneli 42,69 *euro* (30 latu) vērtībā.

Ar Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu Dobeles rajona tiesas 2013.gada 11.februāra spriedums atcelts daļā par L.J. atzišanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 175.panta ceturtās daļas, viņam noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu.

L.J. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 175.panta ceturtajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem un 9 mēnešiem un policijas kontroli uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu L.J. noteikts sods brīvības atņemšana uz 3 gadiem un policijas kontrole uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu galīgais sods L.J. noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem un policijas kontrole uz 1 gadu, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 6 mēnešiem.

Pārējā daļā Dobeles rajona tiesas 2013.gada 11.februāra spriedums atstāts negrozīts.

Par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu apsūdzētais L.J. iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz izskatīt lietu mutvārdu procesā, norādot, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma pārkāpumus.

Apsūdzētā ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpusi viņa tiesības uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda, jo 2012.gada 20.jūlijā – laikā, kad viņš izcietis 1 gadu un 4 mēnešus ilgu brīvības atņemšanas sodu par iepriekš izdarītu noziedzīgo nodarījumu, kura termiņš beidzās 2012.gada 2.novembrī, piemērojusi viņam drošības līdzekli – apcietinājumu – izskatāmajā lietā. Tādējādi apelācijas instances tiesa liegusi viņam iespēju pretendēt uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda par iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Turklāt, ievērojot to, ka pēc soda termiņa beigām viņš nav ticis atbrīvots, bet turpinājis atrasties apcietinājumā, viss apcietinājuma laiks ieskaitāms viņam soda termiņā izskatāmajā lietā.

Apsūdzētā ieskatā, lietā pieļauts arī Kriminālprocesa likuma 277.panta 7.punkta (acīmredzot, domāts – septītās daļas) pārkāpums, jo pirmās instances tiesā lieta iztiesāta 15 mēnešus.

Turklāt lietā nav veikta ekspertīze ar DNS analīzes metodi, daktiloskopiskā ekspertīze pirkstu pēdu konstatēšanai uz patronām un automašīnas, bojātā aizsargpaneļa tehniskā ekspertīze.

Tāpat abu zemāko instanču tiesas nav izvērtējušas pretrunas cietušā N.U. un liecinieka A.B. liecībās. Lietā nav veikta konfrontēšana un izmeklēšanas

eksperiments, kā arī nav savlaicīgi izņemts notikuma vietas videoieraksts, kurā būtu objektīvi atspoguļota notikumu gaita.

Abu zemāko instanču tiesas nav izvērtējušas pretrunas arī liecinieka S.K. liecībās izskatāmajā kriminālprocesā un kriminālprocesā Nr.1120004321, kurā N.U. apsūdzēts par dienesta pilnvaru pārsniegšanu. Arī kriminālprocesā Nr.1120004321 nopratinātais policijas darbinieks A.S. savās liecībās norādījis pilnīgi citu laiku, kad N.U. zvanījies uz policijas dežurdaļu saistībā ar izskatāmo noziedzīgo nodarījumu.

Apelācijas instances tiesā viņš vērsis tiesas uzmanību arī uz cietušā N.U. nopratināšanas protokolu, kurā cietušais apstiprinājis, ka visas nolaupītās mantas, tostarp patronas, viņš saņēmis atpakaļ, un cietušā tiesas sēdē sniegtajām liecībām par to, ka patronas atpakaļ nav saņēmis, pretrunas savās liecībās skaidrojot ar nopratināšanas protokolā pieļauto pārrakstīšanās kļūdu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 585.panta otrās daļas noteikumiem prokurora viedokli iesniegusi Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas prokurore Ilona Ščepavičute, kura uzskata, ka Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedums ir atceļams daļā par apcietinājumā pavadītā laika ieskaitīšanu soda termiņā atbilstoši Krimināllikuma 52.pantam un lieta šajā daļā nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Prokurore norādījusi, ka apelācijas instances tiesa noraidījusi apsūdzētā L.J. apelācijas sūdzībā izteikto lūgumu papildus ieskaitīt viņam soda termiņā apcietinājumā pavadīto laiku no 2011.gada 28.jūnija līdz 2012.gada 2.novembrim, norādot, ka šajā laikā viņš izcietis brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar Dobeles rajona tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedumu, tādēļ tas nav ieskaitāms soda termiņā izskatāmajā lietā.

No lietas materiāliem redzams, ka pirmstiesas kriminālprocesa laikā apsūdzētajam L.J. nekādi procesuālie piespiedu līdzekļi nav piemēroti, jo viņš no 2011.gada 28.jūnija izcietis brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar Dobeles rajona tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedumu. Savukārt 2012.gada 20.jūlijā Dobeles rajona tiesa izskatāmajā krimināllietā nolēma piemērot apsūdzētajam L.J. drošības līdzekli – apcietinājumu. Sprieduma taisīšanas brīdī – 2013.gada 11.februārī – tiesa konstatēja, ka brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar Dobeles rajona tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedumu apsūdzētais ir izcietis 2012.gada 2.novembrī, un atzina, ka izskatāmajā kriminālprocesā piemērotā apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta ceturto daļu apsūdzētajam ieskaitāms soda termiņā pēc iepriekšējā soda izciešanas – sākot ar 2012.gada 3.novembri.

Prokurore norādījusi, ka saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta ceturto daļu apcietinājumu tiesa ieskaita soda laikā, vienu apcietinājuma dienu rēķinot kā vienu brīvības atņemšanas dienu. Tādējādi, ja attiecībā uz pamatsodu

apsūdzētajam L.J. būtu piemērojami Krimināllikuma 51.panta pirmās daļas nosacījumi, gan izciestā soda daļa, gan vienlaicīgi apcietinājumā pavadītais laiks būtu ieskaitāmi soda termiņā, vienu apcietinājuma dienu rēķinot kā vienu brīvības atņemšanas dienu.

Ievērojot to, ka izskatāmajā kriminālprocesā izveidojusies situācija, ka apsūdzētajam pēc sprieduma taisīšanas pirmajā lietā, bet trīs mēnešus pirms pamatsoda pilnīgas izciešanas ir piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums, savukārt uz sprieduma taisīšanas brīdi pamatsods pirmajā lietā jau ir izciests un Krimināllikuma 51.panta nosacījumu piemērošanai nav pamata, prokurores ieskatā, apcietinājuma laiks no 2012.gada 20.jūlija, kas līdz 2012.gada 2.novembrim faktiski pārklājās ar soda izciešanas laiku pirmajā lietā, saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu ir ieskaitāms soda termiņā izskatāmajā lietā.

Neieskaitot minēto laiku soda termiņā, tiesa, prokurores ieskatā, nepamatoti pasliktinājusi apsūdzētā stāvokli lietā un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu.

Ar Augstākās tiesas 2013.gada 17.decembra lēmumu krimināllieta nodota izskatīšanai tiesas sēdē mutvārdu procesā.

Tiesas sēdē apsūdzētais L.J. un viņa aizstāve Stella Kalniņa apsūdzētā kasācijas sūdzību uzturēja, pamatojoties uz apstākļiem, kas izklāstīti sūdzībā.

Prokurore Ilona Ščepavičute, atsaucoties uz prokurora viedokli norādītajiem argumentiem, lūdza atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu daļā par apsūdzētā L.J. apcietinājumā pavadītā laika ieskaitīšanu soda termiņā atbilstoši Krimināllikuma 52.pantam un lietā šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, bet pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedumu atstāt negrozītu.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedums atceļams daļā par apsūdzētajam L.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas, sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu, bet pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts.

Augstākā tiesa atzīst par nepieciešamu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, pārsniegt kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo konstatē, ka lietā pieļauts Krimināllikuma pārkāpums, kas nav norādīts kasācijas sūdzībā.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētais L.J. par Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem.

Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu šajā daļā atstājusi negrozītu.

Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā noteikta kriminālatbildība par svešas mantas tišu iznīcināšanu vai bojāšanu.

2013.gada 1.aprīlī, kā to pamatoti norādījusi apelācijas instances tiesa, stājies spēkā 2012.gada 13.decembra likums „Grozījumi Krimināllikumā”, ar kuru Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcija izteikta jaunā redakcijā.

Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 1.aprīlim, bija noteikts, ka par Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.

Savukārt Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcijā pašreiz spēkā esošajā redakcijā noteikts, ka par Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Tādējādi Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 1.aprīlim, kā viens no soda veidiem bija paredzēts arests, kuru saskaņā ar Krimināllikuma 39.panta otro daļu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 1.aprīlim, noteica uz laiku no trim dienām līdz sešiem mēnešiem.

Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcijā pašreiz spēkā esošajā redakcijā kā viens no soda veidiem paredzēta īslaicīga brīvības atņemšana, kuru saskaņā ar Krimināllikuma 38.panta otro daļu un 2.¹daļu nosaka uz laiku no piecpadsmit dienām līdz trim mēnešiem.

Ievērojot to, ka saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” pārejas noteikumu 1.punktu Krimināllikumā paredzētais soda veids – arests – netika piemērots, ir pamats atzīt, ka Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas sankcijā pašreiz spēkā esošajā redakcijā ir paredzēta zemāka brīvības atņemšanas soda minimālā robeža.

Savukārt 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 6.punkts noteic, ka gadījumā, ja par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu Krimināllikumā pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas paredzēta zemāka brīvības atņemšanas soda minimālā robeža, tiesa to ņem vērā, nosakot brīvības atņemšanas sodu.

Senāts jau iepriekš vairākkārt ir norādījis, ka 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 6.punkts ir imperatīva tiesību norma un tiesai tā obligāti jāņem vērā ikreiz, kad par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu Krimināllikumā pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas paredzēta zemāka brīvības atņemšanas soda minimālā robeža (*sk. Augstākās*

tiesas Senāta 2013.gada 29.augusta lēmumu lietā Nr.SKK-389/2013, Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 29.augusta lēmumu lietā Nr.SKK-401/2013).

Apelācijas instances tiesa šo tiesību normu nav piemērojusi un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto pārkāpumu, kas ir pamats apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai daļā un lietas nosūtišanai jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atstājot pirmās instances tiesas spriedumu šajā daļā negrozītu, apelācijas instances tiesa norādījusi, ka pirmās instances tiesa, nosakot apsūdzētajam sodu, ņēmusi vērā Krimināllikuma 46.pantā norādītos soda noteikšanas vispārīgos principus. Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka noteiktais sods ir samērīgs, atbilst izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturam, apsūdzētā personībai un citiem lietā konstatētajiem sodu ietekmējošajiem apstākļiem, tādēļ tā samazināšanai vai vieglāka soda noteikšanai nav pamata. Apelācijas instances tiesa arī norādījusi, ka tā ņem vērā to, ka apsūdzētajam L.J. pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas noteiktais sods nepārsniedz maksimālo brīvības atņemšanas sodu, kāds Krimināllikumā par šo noziedzīgo nodarījumu paredzēts pēc 2012.gada 12.decembra (acīmredzot domāts – 13.decembra) likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās dienas – 2013.gada 1.aprīļa.

Augstākā tiesa uzskata, ka šāda argumentācija atzīstama par nepamatotu. Augstākās tiesas ieskatā, nevar tikt atzīts par tiesisku un pamatotu sods, kas noteikts situācijā, kad tiesai nebija zināmi visi sodu ietekmējošie apstākļi, lai arī tas nepārsniedz robežas, kādās par analoģu noziedzīgu nodarījumu var noteikt sodu pēc 2013.gada 1.aprīļa.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā L.J. kasācijas sūdzība ir noraidāma.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem kasācijas sūdzībā paustos apgalvojumus par to, ka lietas iztiesāšanas laikā pieļauts Kriminālprocesa likuma 277.panta septītās daļas pārkāpums.

Minētā tiesību norma noteic, ka personai, kuru tur aizdomās vai apsūdz sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt 24 mēnešus, no kuriem pirmstiesas procesā personu atļauts turēt apcietinājumā ne ilgāk par 15 mēnešiem. Izmeklēšanas tiesnesis pirmstiesas procesā un augstāka līmeņa tiesas tiesnesis iztiesāšanas laikā katrs var pagarināt termiņu vēl par trim mēnešiem, ja procesa virzītājs nav pieļāvis neattaisnotu vilcināšanos vai ja persona, kura īsteno aizstāvību, ir tīši vilcinājusi procesa norisi, vai ja procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašās sarežģītības dēļ. Augstāka līmeņa tiesas tiesnesis šo termiņu var pagarināt vēl par trim mēnešiem, ja procesa virzītājs nav pieļāvis neattaisnotu vilcināšanos un ar cita drošības līdzekļa piemērošanu nevar garantēt sabiedrības drošību.

Tādējādi Kriminālprocesa likuma 277.panta septītā daļa reglamentē apcietinājuma termiņa ilgumu personai, kuru tur aizdomās vai apsūdz sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, un šā termiņa pagarināšanas kārtību, nevis lietas iztiesāšanas ilgumu pirmās instances tiesā, kā to nepamatoti norādījis apsūdzētais.

Kriminālprocesa likuma 277.panta trešā daļa noteic, ka pirmstiesas procesa apcietinājuma termiņā ieskaitāms laiks, ko persona pavadījusi aizturēšanā, apcietinājumā vai citā ar brīvības atņemšanu saistīta piespiedu līdzekļa izpildes vietā, līdz lietas nodošanai tiesas kancelejā, bet iztiesāšanas laikā apcietinājuma termiņš skaitāms līdz pirmās instances tiesas pilna nolēmuma sastādīšanai. Ja apelācijas instances vai kasācijas instances tiesa atcēlusi notiesājošu spriedumu un nosūtījusi lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, apcietinājuma termiņā ieskaitāms arī laiks no apelācijas vai kasācijas instances tiesas nolēmuma pasludināšanas brīža līdz pirmās instances tiesas nolēmuma pilnai sastādīšanai.

No lietas materiāliem redzams, ka pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzētajam L.J. drošības līdzeklis – apcietinājums – nav bijis piemērots. Minētais drošības līdzeklis apsūdzētajam piemērots lietas iztiesāšanas laikā pirmās instances tiesā 2012.gada 20.jūlijā, savukārt pilns pirmās instances tiesas spriedums pasludināts 2013.gada 25.februārī.

Tādējādi apsūdzētais L.J. atradies apcietinājumā vienīgi lietas iztiesāšanas laikā pirmās instances tiesā, turklāt 7 mēnešus un 5 dienas, kas nepārsniedz Kriminālprocesa likuma 277.panta septītajā daļā norādīto apcietinājuma termiņu.

Augstākā tiesa atzīst, ka abu zemāko instanču tiesas, neizvērtējot kriminālprocesā Nr.1120004321 nopratināto liecinieku S.K. un A.S. nopratināšanas protokolos fiksētās ziņas, nav pieļāvušas likuma pārkāpumus, jo no abu instanču tiesas sēžu protokoliem redzams, ka ne apsūdzētais, ne viņa aizstāvis lūgumu par minēto nopratināšanas protokolu kopiju pieprasīšanu, pievienošanu lietas materiāliem un tajos ietverto ziņu izvērtēšanu ne pirmās instances tiesā, ne apelācijas instances tiesā nav pieteikuši. Savukārt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 455.panta otro daļu tiesa pēc savas iniciatīvas ir tiesīga iegūt pierādījumus un tos pārbaudīt tiesas sēdē tikai tad, ja apsūdzētais aizstāvību īsteno pats, bet tiesai rodas pamatotas šaubas par viņa pieskaitāmību vai iespējamo vainu apsūdzībā. Minētā tiesību norma liedz tiesai tiesības pēc savas iniciatīvas iegūt un pārbaudīt pierādījumus gadījumā, ja apsūdzētā aizstāvību realizē aizstāvis.

Savukārt kasācijas sūdzībā izteiktos apgalvojumus par pretrunām cietušā N.U. un liecinieka A.B. liecībās apsūdzētais nav motivējis. Ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa pretrunas minēto personu liecībās, kas ļautu

apšaubīt šo liecību ticamību, nav konstatējusi.

Augstākā tiesa atzīst, ka nav pamata apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai arī tā iemesla dēļ, ka lietā nav veikta ekspertīze ar DNS analīzes metodi, daktiloskopiskā ekspertīze pirkstu pēdu konstatēšanai uz patronām un automašīnas, bojātā aizsargpaneļa tehniskā ekspertīze, konfrontēšana, izmeklēšanas eksperiments un notikuma vietas videoieraksta izņemšana. Augstākās tiesas ieskatā, jebkuru izmeklēšanas darbību, tostarp to, uz kurām norādījis apsūdzētais, veikšana vai neveikšana ir jautājums, kuru katrā konkrētā lietā patstāvīgi izlemj procesa virzītājs, vadoties no sava subjektīvā priekšstata par to, vai lietā iegūts pietiekami pierādījumu, lai pierādīšanas rezultāts būtu ticams un neradītu šaubas par konstatēto faktu atbilstību lietas faktiskajiem apstākļiem. Turklāt ne apsūdzētais, ne viņa aizstāvis lūgumus par šādu izmeklēšanas darbību veikšanu pirmstiesas kriminālprocesa laikā nebija pieteikuši.

2011.gada 5.jūlija cietušā N.U. papildu nopratināšanas protokolā patiešām norādīts, ka visas nozagtās mantas, tostarp patronas, viņam ir atdotas atpakaļ (*lietas 1.sējuma 32.lapa*). Atsaucoties uz citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem, tostarp 2011.gada 5.jūlija parakstu par nolaupīto mantu saņemšanu glabāšanā, pirmās instances tiesa atzinusi, ka minētajā nopratināšanas protokolā norādītās ziņas par to, ka cietušais līdz ar citām nolaupītajām mantām ir saņēmis atpakaļ arī patronas, neatbilst lietas faktiskajiem apstākļiem. Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 564.panta sesto daļu ir pievienojusies pirmās instances tiesas spriedumā minētajiem pierādījumiem un atzinumiem šajā daļā.

Augstākajai tiesai nav pamata apšaubīt šādus abu zemāko instanču tiesu atzinumus un līdz ar to nav pamata atzīt, ka pirms ballistiskās ekspertīzes veikšanas izņemtās patronas būtu nodotas cietušajam vai ar tām veiktas kādas citas manipulācijas, kas ļautu apšaubīt, ka ekspertīze veikta tieši tām patronām, kuras pēc aizturēšanas izņemtas pie apsūdzētā L.J. Apsūdzētā kasācijas sūdzības argumenti šajā daļā atzīstami par nepamatotiem.

Izvērtējusi apsūdzētā L.J. kasācijas sūdzības argumentus par apcietinājuma ieskaitīšanu soda termiņā, Augstākā tiesa atzīst, ka, izlemjot minēto jautājumu, jāvadās no Krimināllikuma 52.panta ceturtajā daļā ietvertā principa, ka iepriekšējo apcietinājumu tiesa ieskaita soda laikā, skaitot vienu iepriekšējā apcietinājuma dienu par vienu brīvības atņemšanas dienu. Augstākā tiesa norāda, ka gadījumos, kad notiesātajam, kurš izcieš brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums, soda izciešana pēc iepriekšējā sprieduma tiek pārtraukta, jo apcietinājumam un brīvības atņemšanai ir atšķirīgi mērķi un personas vienlaicīgu atrašanos šādos statusos likums neparedz, turklāt apcietinājuma

piemērošana ir vērsta uz personas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu, tiesību papildu ierobežošanu. Tādējādi neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par apcietinājuma piemērošanu pieņemšanas dienu, savukārt apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu tiek ieskaitīts soda termiņā jaunajā lietā. Šāda atziņa pamatota arī ar atzītu tiesību zinātnieku viedokli (*Liholaja V., Kūtris G. Viedoklis par tiesību normu interpretāciju: Nepublicēts materiāls; Kaija S., Mežulis D. Viedoklis par Krimināllikuma normu interpretāciju: Nepublicēts materiāls*).

No lietas materiāliem redzams, ka izskatāmajā kriminālprocesā pirmās instances tiesa 2012.gada 20.jūlijā L.J., kurš izcietā brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu un kuram soda termiņš beidzās 2012.gada 3.novembrī, piemērojusi drošības līdzekli – apcietinājumu, taču sprieduma rezolutīvajā daļā, atsaucoties uz Krimināllikuma 52.panta ceturto daļu, norādījusi, ka apsūdzētajam soda termiņā tiek ieskaitīts laiks no 2012.gada 3.novembra līdz sprieduma spēkā stāšanās dienai. Tiesa atzinusi, ka laikā no 2011.gada 28.jūnija līdz 2012.gada 2.novembrim apsūdzētais izcietis brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo tiesas spriedumu. Apelācijas instances tiesa šādu pirmās instances tiesas atzinumu uzskatījusi par pamatotu.

Lai arī abu zemāko instanču tiesas, izlemjot jautājumu par apcietinājuma laika ieskaitīšanu apsūdzētā L.J. soda termiņā, nav ievērojušas iepriekš norādītos atzinumus par to, ka drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošana jaunajā lietā pārtrauc brīvības atņemšanas soda izciešanu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu un neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanu pieņemšanas dienu, Augstākā tiesa atzīst, ka konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai nav pamata, jo arī šajā gadījumā faktiski ir ievērots Krimināllikuma 52.panta ceturtajā daļā norādītais princips par to, ka iepriekšējais apcietinājums tiek ieskaitīts soda laikā, skaitot vienu iepriekšējā apcietinājuma dienu par vienu brīvības atņemšanas dienu.

Savukārt apsūdzētā lūgums ieskaitīt soda termiņā izskatāmajā kriminālprocesā laiku no 2011.gada 28.jūnija līdz 2012.gada 20.jūlijam, kā arī prokurores viedoklis par to, ka apsūdzētajam soda termiņā izskatāmajā kriminālprocesā ieskaitāms apcietinājuma laiks no 2012.gada 20.jūlija līdz 2.novembrim, atzīstami par nepamatotiem. Ne Krimināllikuma 52.pantā, ne kādā citā šā likuma normā nav paredzēta citāda proporcija apcietinājuma laika ieskaitīšanai soda termiņā kā viena apcietinājuma diena pret vienu brīvības atņemšanas dienu – arī tajā gadījumā, ja pēc drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanas persona tiek ievietota režīma ziņā nelabvēlīgākos apstākļos, salīdzinot ar to režīmu, kādā tā atradās, izciešot brīvības atņemšanas sodu.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētajam L.J. piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums – atstājams negrozīts, jo nav zudis vai mainījies tā piemērošanas pamats, nav mainījušies tā piemērošanas nosacījumi, kā arī nav noskaidroti citi apstākļi, kas noteica drošības līdzekļa izvēli.

Kasācijas instances tiesas sēdē pēc tiesas norīkojuma apsūdzētā L.J. aizstāvību īstenoja zvērināta advokāte Stella Kalniņa, kurai saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr.1493 „Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību” par veikto darbu no valsts līdzekļiem izmaksājami 49,95 *euro*. Minēto līdzekļu atlīdzināšanas pienākums valsts labā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 367.pantapirmās daļas 4.punktu un 368.panta pirmo daļu uzliekams apsūdzētajam L.J.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 586. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu daļā par apsūdzētajam L.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas, sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.pantu.

Atceltajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas kārtībā Zemgales apgabaltiesā.

Pārējā daļā Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 22.maija spriedumu atstāt negrozītu.

Apsūdzētajam L.J. piemēroto drošības līdzekli – apcietinājumu – atstāt negrozītu.

Piedzīt no L.J. valsts labā 49,95 *euro* (četrdesmit deviņus *euro* un 95 centus) – samaksu par zvērināta advokāta darbu kasācijas instances tiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību

Krimināllikuma 55.pantā ir paredzēta nosacīta notiesāšana. Šā panta pirmajā daļā ir iekļauti apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību. Tiesai nav tiesību ignorēt kādu no šiem likumā norādītajiem apstākļiem (Krimināllikuma 55.pants).

Rīgā 2014.gada 30.oktobrī

Lieta Nr.SKK-656/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

Z.Gencs,

izskatīja krimināllietu rakstveida procesā sakarā ar Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurora I.Gerasimina kasācijas protestu par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 4.novembra spriedumu

K.J., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.¹panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un, piemērojot Krimināllikuma 49.pantu, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu K.J. ar brīvības atņemšanas sodu notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 5 gadiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatēts, ka K.J. neatļauti iegādājās un glabāja narkotisko vielu realizācijas nolūkā lielā apmērā.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apstākļos.

„2010.gada aprīlī ap plkst.10.00 Rīgas 84.vidusskolas telpās, Lielvārdes ielā 141, Rīgā, K.J., mantkārības vadīts, no kriminālprocesā nenoskaidrotas personas, pret kuru kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, tālākas realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās ne mazāk kā 959,1500 g, tas ir, lielā apmērā, aizliegtu sevišķi bīstamu narkotisko vielu – izžāvētu kanabisu (marihuānu) (I saraksts).

Neatļauti realizācijas nolūkā iegādāto narkotisko vielu, proti, ne mazāk kā 959,1500 g, tas ir, lielā apmērā, izžāvēto kanabisu (marihuānu) K.J., turpinot savas noziedzīgās darbības, mantkārības vadīts, realizācijas nolūkā neatļauti

glabāja savā mugursomā līdz 2010.gada 20.aprīļa plkst.10.40, kad pie Rīgas 84.vidusskolas telpām Lielvārdes ielā 141, Rīgā, viņu aizturēja policijas darbinieki un personas kratīšanas laikā viņa mugursomā tika atrasts un izņemts minētais narkotiskās vielas daudzums.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 8.novembra noteikumu Nr.847 „Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem” 1.pielikumu „Latvijā kontrolējamo narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru I saraksts” kanabiss (marihuāna) pieskaitāms pie aizliegtām sevišķi bīstamām narkotiskām vielām (I saraksts).

Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikumu „Kritēriji nelikumīgā aprītē esošu narkotisko un psihotropo vielu un zāļu, kā arī vielu, kas var tikt izmantotas narkotisko un psihotropo vielu nelikumīgai izgatavošanai (prekursori), iedalījumu apmēriem” 1 g kanabisa (marihuānas) sastāda apmērus, līdz kuriem daudzumi atzīstami par nelieliem, bet, sākot no 100 g kanabiss (marihuāna), sastāda lielus apmērus.

Tādējādi K.J. pārkāpa likuma „Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību” 5.pantu, kas noteic, ka “aizliegts audzēt, ražot, izgatavot, importēt, eksportēt, izplatīt, reklamēt, transportēt, glabāt, nodot par atlīdzību vai bez tās, iegādāties un lietot, kā arī sūtīt cauri Latvijas teritorijai I sarakstā iekļautos augus, vielas un zāles.”

K.J. noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas.

Par Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 4.novembra spriedumu apelācijas protestu iesniedza Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors I.Gerasimins.

Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 15.janvāra spriedumu Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 4.novembra spriedums atcelts daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas.

K.J.pēcKrimināllikuma253.¹pantatrešāsdaļas,piemērojotKrimināllikuma 49.pantu, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz 1 gadu.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 15.janvāra spriedumu kasācijas sūdzību iesniedza apsūdzētā K.J. aizstāvis A.Voroņko.

Ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013.gada 14.maija lēmumu Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 15.janvāra spriedums atcelts daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas un lieta šajā daļā nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 4.novembra spriedums atcelts daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas.

K.J. pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu K.J. ar brīvības atņemšanas sodu notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 5 gadiem.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 4.novembra spriedums atstāts negrozīts.

Par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu kasācijas protestu iesniedzis Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras prokurors I.Gerasimins, kurš lūdz atcelt Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas un lietu šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pamatojot savu lūgumu, prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta un 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, turklāt apelācijas instances tiesa pieļāvusi Krimināllikuma 35., 46. un 55.panta pārkāpumu, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādītais Krimināllikuma pārkāpums.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesa kļūdaini atzina par pamatotu pirmās instances tiesas saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta otro daļu konstatēto atbildību mīkstinošo apstākli – vaļširdīgu vainas atzišanu un izdarītā nožēlošana, kā arī to, ka viņš aktīvi veicināja noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu. Apelācijas instances tiesa nav pamatojusi savu atzinumu, nav norādījusi pierādījumus, no kuriem izriet šāds atzinums, nav atspēkojusi apelācijas protesta motīvus.

Tiesas izmeklēšanā K.J. paustā pilnīgā vainas atzišana un izdarītā nožēlošana ir formāla, jo no apsūdzētā K.J., liecinieces L.J. liecībām, K.J. aizstāvju apsvērumiem izriet, ka K.J. tika prettiesiski kūdīts uz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Proti, K.J. ne pirmās instances tiesā, ne apelācijas instances tiesā būtībā neatzina, ka viņam inkriminētās noziedzīgās darbības viņš izdarīja ar tiešu nodomu – apzinājās savu noziedzīgo darbību kaitīgumu un mantkārtīgu motīvu vadīts vēlējās tās izdarīt. Tā kā pirmās instances tiesa pamatoti atzina, ka K.J. netika prettiesiski kūdīts uz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, viņa vainas atzišana nav vērtējama kā pilnīga un tādējādi nepamatoti tika atzīta par atbildību mīkstinošu apstākli saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta otro daļu.

Turklāt no lietas materiāliem redzams, ka pirmstiesas kriminālprocesa laikā K.J. tikai vispārīgi liecināja par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas

faktiskajiem apstākļiem un nesniedza tādas ziņas, kas varētu atvieglot un veicināt noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu. No liecinieku V.Ļ., S.Ļ., O.B. un A.S. liecībām izriet, ka pirmstiesas kriminālprocesā K.J. nevēlējās sadarboties ar policiju un nevēlējās sniegt ziņas par personu, no kuras viņš tālākas realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās narkotisko vielu lielā apmērā. Sīkākas ziņas par noziedzīgā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem K.J. nesniedza arī atsevišķā lietvedībā izdalītajā kriminālprocesā. Prokurors norāda, ka tas, ka K.J. formāli bija piekritis izvirzītajai apsūdzībai un neatteicās liecināt par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļiem, vēl nenorāda, ka viņš aktīvi veicināja noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu.

Ievērojot norādīto, apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta un 564.panta ceturtās daļas prasībām, kas atzīstams par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Prokurors norāda, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā sniegts to apstākļu uzskaitījums, kas tiesai obligāti jāņem vērā, piemērojot nosacītu notiesāšanu. Prokurors atsaucas arī uz judikatūras atziņām par nosacītas notiesāšanas piemērošanas motivēšanu. Apelācijas instances tiesas atzinums neaptver visus Krimināllikuma 55.pantā paredzētos apstākļus, tiesas pārliecība par K.J. turpmāko uzvedību balstīta tikai uz apstākļiem, kas raksturo apsūdzētā personību un viņa attieksmi pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Nosakot K.J. brīvības atņemšanas sodu nosacīti, tiesa nav izvērtējusi K.J. izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un kaitīgumu.

Atbilstoši Krimināllikuma 7.panta piektajai daļai K.J. izdarītais noziedzīgais nodarījums (gan pirms 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās 2013.gada 1.aprīlī, gan arī šobrīd) atzīstams par sevišķi smagu noziegumu, kuru raksturo visaugstākā kaitīguma pakāpe. Prokurora ieskatā, sankcijas apmērs norāda uz to, ka ar šo noziedzīgo nodarījumu apdraudētās intereses likumdevējs uzskata par īpaši nozīmīgām. Tas atbilst arī Latvijas Republikas Satversmes tiesas secinājumiem lietā Nr.2004-17-01.

Saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 2.pielikumā noteikto iedalījumu narkotiskajai vielai – kanabisam (marihuānai) izžāvētā veidā – apmērs, sākot ar kuru daudzums atzīstams par lielu, ir 100 grami, savukārt K.J. realizācijas nolūkā iegādājās un glabāja 959,15 gramus narkotiskās vielas, proti, daudzumu, kas gandrīz desmit reizes pārsniedz to daudzumu, no kāda daudzums uzskatāms par lielu apmēru.

Kasācijas protestā norādīts, ka, lemjot par brīvības atņemšanas soda noteikšanu nosacīti K.J., apelācijas instances tiesa izvērtējusi tikai speciālās prevencijas mērķa sasniegšanu, bet, pārkāpjot Krimināllikuma 35. un 46.pantu, nav spriedumā sniegusi motivētu vērtējumu tam, kā K.J. noteiktais

sods sekmēs citu kriminālsoda mērķu sasniegšanu, tostarp sekmēs vispārējās prevencijas mērķa sasniegšanu.

Tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāva Krimināllikuma 35., 46. un 55.panta pārkāpumu, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā minētais pārkāpums.

Augstākā tiesa atzīst, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedums atceļams daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas un krimināllieta šajā daļā nosūtāma jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrajā daļā noteikts, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Savukārt Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām.

Kriminālprocesa likuma 564.pantā noteiktas prasības apelācijas instances tiesas nolēmuma saturam. Šā panta ceturtā daļa paredz, ka nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, minēto procesuālo tiesību normu prasības nav ievērojusi, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

No pirmās instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa uzskatīja, ka saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta otro daļu par apsūdzētā K.J. atbildību mikstinošiem apstākļiem atzīstama savas vainas pilnīga atzīšana un nožēlošana, tas, ka viņš aktīvi veicināja noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu, jo sniedza informāciju, kura pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm nebija zināma. Pirmās instances tiesa spriedumā analizējusi pierādījumus, atreferējusi liecinieku liecības, kurās cita starpā norādīts, kādas ziņas sniedzis apsūdzētais K.J. pirmstiesas kriminālprocesā.

Apelācijas protestā prokurors apstrīdēja šo tiesas atzinumu.

Apelācijas instances tiesa norādīja, ka pirmās instances tiesa par K.J. atbildību mikstinošu apstākli saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta otro daļu pamatoti atzina to, ka K.J. vaļsirdīgi atzina savu vainu un nožēloja izdarīto, kā arī to, ka K.J. aktīvi veicināja noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanu.

Ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa spriedumā nav konkrēti norādījusi, kādi pierādījumi apstiprina K.J. atbildību mikstinošos apstākļus.

Augstākās tiesas ieskatā, ievērojot apelācijas protesta motīvus, apelācijas instances tiesai bija jāsniedz pamatojums, kādēļ tā pirmās instances tiesas atzinumus par konkrētajiem atbildību mīkstinošajiem apstākļiem atzīst par pareiziem un pamatotiem. Apelācijas instances tiesa, nesniedzot motivētu vērtējumu apelācijas protesta motīviem, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta un 564.panta ceturtais daļas prasības.

Krimināllikuma 35.pantā ir noteikts sods un tā mērķis. Saskaņā ar šā panta pirmo daļu Krimināllikumā paredzētais sods ir piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, šā likuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos nosaka prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu. Savukārt Krimināllikuma 46.pantā ir ietverti soda noteikšanas vispārīgie principi.

Krimināllikuma 55.pantā ir paredzēta nosacīta notiesāšana. Šā panta pirmajā daļā ir iekļauti apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par nosacītas notiesāšanas iespējamību.

Augstākā tiesa jau iepriekš norādījusi, ka Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā sniegts to apstākļu uzskaitījums, kas tiesai jāņem vērā, piemērojot nosacītu notiesāšanu. Tiesai nav tiesību ignorēt kādu no šiem likumā norādītajiem apstākļiem (*sk. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-567/2009*).

Arī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2008.gada 1.jūlija lēmumā izteiktas rekomendācijas vienveidīgai tiesību normu piemērošanai soda noteikšanā. Rekomendāciju 1.punktā noteikts, ka tiesai jāizvēlas tāds soda veids un mērs, kas maksimāli sekmētu kriminālsoda mērķu sasniegšanu. Lemjot par vainīgajiem piespriežamā kriminālsoda veidu un mēru, par iespēju notiesāt personu nosacīti, atbrīvot personu no kriminālatbildības un soda, par vieglāka soda piemērošanu, nekā likumā paredzētais, par audzinošā rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu nepilngadīgajiem, soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, kā arī piemērojot citas krimināltiesību normas, tiesām jāievēro kriminālsoda mērķi. Tiesām jāizvērtē, kā konkrētās krimināltiesiskās represijas piemērošana sekmēs taisnīguma atjaunošanu (1); noziedzīgu nodarījumu recidīvu novēršanu (2); aizsargās sabiedrisko drošību (3); atturēs citu personu no noziedzīgu nodarījuma izdarīšanas (4); sekmēs notiesāto personu resocializāciju (5). No rekomendāciju 22. un 23.punkta izriet, ka, lemjot par nosacītas notiesāšanas piemērošanu vai vieglāka soda noteikšanu nekā likumā paredzētais, tiesām jāievēro ne tikai vainīgā personību raksturojošie dati, bet arī fakti, kas saistīti ar noziedzīgu nodarījumu (noziedzīgu nodarījumu smagums, izdarīto noziedzīgu nodarījumu skaits, nodarītais kaitējums utt.). Ja tiesa atzīst par

iespējamu piemērot nosacītu sodu personai, kura izdarījusi smagu vai sevišķi smagu noziegumu, pieņemtais lēmums īpaši jāmotivē, tostarp pievēršot uzmanību vispārējās prevencijas mērķa sasniegšanai.

Apelācijas instances tiesa, nosakot K.J. brīvības atņemšanas sodu nosacīti, atzina: „Izvērtējot apsūdzētā K.J. personību raksturojošās ziņas, tiesu palātai nerodas šaubas par to, ka apsūdzētais K.J. ir izdarījis atbilstošus secinājumus par savas rīcības nepareizību, atzīst savu vainu viņam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un patiesi nožēlo izdarīto, ir labojies un ir apņēmies dzīvot likumpaklausīga cilvēka dzīvi. Ievērojot iepriekš minēto, tiesu palāta atzīst, ka pastāv pamats piemērot Krimināllikuma 55.panta nosacījumus un noteikt K.J. brīvības atņemšanas sodu nosacīti, ņemot vērā, ka pēc inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apsūdzētais K.J. ilgstošā laika periodā jaunus likumpārkāpumus nav pieļāvis, un šo faktu pierāda apelācijas instances tiesas sēdē aizstāvja iesniegtās un lietas materiāliem pievienotās Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centra 2014.gada 29.janvāra izziņas Nr.A-14/5-983-J-497 saturs. Tiesu palāta ir guvusi pārliecību, ka apsūdzētais K.J., sodu neizciešot, turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus, tāpēc nolemj K.J. notiesāt nosacīti.”

Kasācijas instances tiesa atzīst par pamatotu kasācijas protestā norādīto, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi visus Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā norādītos apstākļus, tādējādi pārkāpjot šā panta prasības. Krimināllikuma 55.panta pirmajā daļā uzskaitīto apstākļu vērtējums ir saistāms ar Krimināllikuma 35. un 46.panta nosacījumu ievērošanu.

Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa pieļāva Krimināllikuma 35., 46. un 55.panta pārkāpumu, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā minētais pārkāpums.

K.J. noteiktais drošības līdzeklis – nodošana policijas uzraudzībā – atstājams negrozīts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu daļā par K.J. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 253.¹panta trešās daļas un krimināllietu šajā daļā nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Pārējā daļā Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2014.gada 13.jūnija spriedumu atstāt negrozītu.

Drošības līdzekli – nodošanu policijas uzraudzībā – K.J. atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

II. Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos

Būtisks kaitējums Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā

Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums. Būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības. Turklāt citus noziedzīgus nodarījumus konstatē izskatāmajā krimināllietā vai ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu citā krimināllietā (Krimināllikuma 318.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 18.februārī

Lieta Nr.SKK-1/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs

P.Dzalbe,

tiesnese

I.Radzeviča

tiesnesis

P.Opincāns,

piedaloties prokurorei I.Kačānei,

apsūdzētajiem V.U., A.L.,

aizstāvjiem A.Ignatjevai, V.Klotiņam,

izskatīja lietu atklātā tiesas sēdē mutvārdu procesā sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores L.Raizes kasācijas protestu par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2007.gada 5.jūlija spriedumu

V. U., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 318.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 150 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 25 611,69 euro (18 000 latī), atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatus uz 5 gadiem.

A. L., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 60 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 10244,68 *euro* (7200 latī), atņemot tiesības ieņemt valsts amatpersonas amatus uz 3 gadiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatēts, ka V.U., būdams valsts amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, mantkārīgā nolūkā izdarīja tišas darbības, kas radīja būtisku kaitējumu valsts varai, pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apstākļos.

V.U. no 2005.gada 1.marta iecelts Ogres rajona policijas pārvaldes (turpmāk – Ogres RPP) priekšnieka amatā un bija valsts amatpersona.

2005.gada 1.martā V.U. tika iepazīstināts ar specializētā valsts civildienesta ierēdņa amata aprakstu, kur 6.1.punktā noteikts, ka viņš organizē un vada darbu Ogres RPP, 6.2.punktā noteikts, ka viņš ir personīgi atbildīgs Valsts policijas priekšniekam par Pārvaldes darbu, un 12.2.punktā noteikts, ka viņš atbild par savlaicīgu un kvalitatīvu dienesta pienākumu izpildi.

V.U. 2006.gadā laikā no 30.janvāra līdz 14.februārim izmantoja viņam piešķirto ikgadējo atvaļinājumu.

2006.gada 12.februārī (svētdienā) ap plkst.14.30 V.U. bez transportlīdzekļa reģistrācijas apliecības un vadītāja apliecības vadīja dienesta automašīnu *Ford Mondeo*, valsts reģistrācijas numurs [...], Rīgas pilsētā Zemgales priekšpilsētā. Pretēji dienesta interesēm, atvaļinājuma laikā izmantojot automašīnu savām vajadzībām, Lielirbes ielā pie jaunceltnes „Panorama Plaza” viņš kā pasažieri paņēma M.J. un veda viņu uz SIA „Viļņa nams” kafējnicu Kalnciema ielā 146.

Izdarot kreiso pagriezienu no Lielirbes ielas uz Ventspils ielu, V.U. pieļāva Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumus un izraisīja ceļu satiksmes negadījumu.

Par Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem, kuru rezultātā notika ceļu satiksmes negadījums, 2006.gada 12.februārī Rīgas pilsētas galvenās policijas pārvaldes Patruļpolicijas vienības 2.bataljona 5.rotas inspektors S.B. sastādīja apskates protokolu Nr. [...]. Pamatojoties uz ceļu satiksmes negadījuma vietā fiksētajām pēdām, aculiecinieces V.S. un abu autovadītāju sniegtajiem paskaidrojumiem, S.B. 2006.gada 8.martā sastādīja administratīvā pārkāpuma protokolu Nr.PA [...] par to, ka V.U. 2006.gada 12.februārī ir izdarījis pārkāpumus, par ko Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (turpmāk tekstā – LAPK) paredzēts administratīvs sods: pēc 149.⁶panta piektās daļas – naudas sods 10 Ls līdz 30 Ls apmērā, pēc 149.⁴panta pirmās daļas un četrpadsmitās daļas – brīdinājums vai naudas sods 2 Ls apmērā.

2006.gada 12.februārī materiāli par V.U. administratīvo pārkāpumu tika nosūtīti izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai uz Ogres RPP, kur V.U., ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, nolūkā panākt nepamatota, nelikumīga, bet viņam labvēlīga lēmuma pieņemšanu, laikā no 2006.gada 23.februāra falsificēja patiesos lietas apstākļus un pierādījumus, pievienojot materiāliem notikuma vietā nebijušu personu G.T. un I.Š. nepatiesus paskaidrojumus. Minētās administratīvās lietas Nr.520/PA 041600 materiāli tika pārsūtīti uz Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldi (turpmāk – VP GKPP). 2006.gada 25.maijā VP GKPP Sabiedriskās drošības pārvaldes 3.biroja (Ceļu policijas biroja) priekšnieks nolēma V.U. sodīt pēc LAPK 149.⁴panta pirmās daļas – izteikt brīdinājumu, bet lietvedību pēc LAPK 149.⁶panta piektās daļas izbeigt, uzskatot, ka nav pierādīta administratīvā pārkāpuma izdarīšana, jo ceļu satiksmes negadījumā iesaistīto dalībnieku paskaidrojumi ir pretrunīgi, un norādīja uz pierādījumiem, kurus V.U. bija falsificējis un pievienojis materiāliem. V.U. mantkārīgā nolūkā veica darbības, kas vērstas uz esošo pierādījumu noslēpšanu un citu labvēlīgu apstākļu radīšanu, lai slēptu viņa pieļautā administratīvā pārkāpuma esamību, lai izvairītos no administratīvās atbildības un naudas soda, līdz ar to apdraudēja ar likumu aizsargātās personas – automašīnas BMW 528, valsts reģistrācijas numurs [...], vadītāja A.S. – tiesības uz likumīgiem un pamatotiem lēmumiem administratīvo tiesību lietās, kā arī apdraudēja jurisdikcijas intereses administratīvā pārkāpuma atklāšanā.

Turklāt 2006.gada 12.jūnijā plkst. 7.33 V.U. kā Ogres RPP priekšniekam uz mobilo tālruni Nr.[...] piezvanīja viņa pakļautībā strādājošais Kriminālpolicijas biroja nodaļas 2. iecirkņa inspektors D.G. no mobilā tālruņa Nr.[...] un paziņoja, ka Ogres rajona Lielvārdē atpūtas klubā „Joker” spēļu zālē/bārā, būdams alkohola reibumā, viņš lietojis dienesta šaujamieroci.

2006.gada 12.jūnijā plkst. 7.36 V.U. piezvanīja uz Ogres RPP dežūrdaļu un noskaidroja, ka D.G. atpūtas klubā alkohola reibumā uzvedies huligāniski, tāpēc bāra darbiniece izsaukusi policijas inspektoru A.B. Plkst. 7.54 V.U. atkārtoti piezvanīja uz dežūrdaļu, kur dežurants viņam paziņoja, ka uz notikuma vietu ir izbraucis Ogres RPP Kriminālpolicijas biroja priekšnieks A.L., un nosauca A.L. mobilā telefona numuru – [...]. 2006.gada 12.jūnijā plkst. 7.55 V.U. piezvanīja viņa pakļautībā strādājošais A.L. un informēja par D.G. prettiesiskajām darbībām, darīja zināmu, ka notikuma vietā paņēmis izšauto patronas čaulīti. V.U., vadoties no savas pieredzes un apstākļiem, konstatēja, ka D.G. faktiski izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā – huligānismu, kura laikā tas kā nozieguma rīku ir lietojis šaujamieroci – pastāvīgai nēsāšanai izsniegto 9 mm kalibra dienesta ieroci PM, sērija BA Nr.[...].

V.U., saprotot, ka tiks veiktas pārbaudes Ogres RPP, līdz ar to tiks vērtēta viņa pienākumu pildīšanas kvalitāte un atbilstība vadošajam amatam, ka tiks sodīts iecirkņa inspektors D.G., ka notikušais izraisīs sabiedrisko rezonansi, apsprieda ar A.L. iespēju noslēpt un falsificēt patiesos lietas apstākļus, lai D.G. netiktu saukts pie kriminālatbildības par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Lai no turpmākās izmeklēšanas noslēptu faktu, ka D.G. notikuma laikā atradās alkohola reibuma stāvoklī, lai tas netiktu fiksēts izmeklēšanas darbību protokolos, V.U. ieteica A.L. pārbaudei uz alkoholu aizvest citu, D.G. līdzīgu personu. 2006.gada 12.jūnijā plkst. 8.29 V.U. no mobilā tālruņa Nr.[...] piezvanīja viņa pakļautībā strādājošais Ogres RPP Kārtības policijas priekšnieks J.M. Sarunas gaitā ar viņu V.U. konstatēja, ka D.G. prettiesiskās darbības ir fiksētas bāra telpās uzstādītajās videonovērošanas kamerās. V.U. pieļāva, ka lietas patiesos apstākļus varētu noslēpt, ja uz ekspertīzi alkohola noteikšanai D.G. vietā aizvestu citu personu.

2006.gada 12.jūnijā plkst. 8.40 V.U. piezvanīja A.L. un apņēmas izdarīt konkrētas nelikumīgas darbības pierādījumu falsificēšanā: samainīt D.G. dienesta šaujamieroci pret līdzīga izskata gāzes pistoli, notikuma vietā atrasto šaujamieroča patronas čaulīti apmainīt pret gāzes pistoles patronas čaulīti, ko V.U. apzināti pieļāva.

V.U., ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, veica darbības, kas vērstas uz esošo pierādījumu noslēpšanu un citu labvēlīgu apstākļu radīšanu. Lai slēptu noziedzīgā nodarījuma esamību, V.U. pieļāva, ka notikuma vietā operatīvās grupas darbinieki savu pilnvaru ietvaros neveic nepieciešamās izmeklēšanas darbības par ziņu iegūšanu par faktiskajiem apstākļiem, kā rezultātā notikuma vietas apskates laikā netika sastādīts apskates protokols, netika fiksētas nozieguma pēdas, netika izņemti priekšmeti, kas satur ziņas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu – šaujamierocis, šāvienu rezultātā bojātā grīdas flīze, šaujamieroča patronas čaulīte, videonovērošanas ieraksta kasete – un apzināti pieļāva, ka A.L. falsificē pierādījumus – nozieguma izdarīšanas rīka – šaujamieroča – patronas čaulīti samaina pret gāzes pistoles patronas čaulīti.

V.U., nolūkā noslēpt noziedzīga nodarījuma esamību un panākt nepamatotu, nelikumīgu, bet sev un D.G. labvēlīgu lēmumu pieņemšanu, apdraudēja ar likumu aizsargāto personu – D.G. nodarījuma pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas rezultātā cietušo D.T., R.G., S.T. un N.G. tiesības uz tiesiskiem un pamatotiem lēmumiem, kas aizsargā viņu intereses, jo 2006.gada 12.jūnijā tika uzsākts kriminālprocess Nr.11310050306 pēc Krimināllikuma 20.nodaļas par to, ka divas nenoskaidrotas personas traucēja spēļu zāles „Joker” darbu un piekāva D.G., tas ir, pirmstiesas izmeklēšana tika uzsākta pret D.T. un R.G.

V.U., būdams valsts amatpersona, rīkojoties pretēji dienesta interesēm, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, ar minētajām darbībām nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldes kārtībai – degradēja Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas policijas darbinieku prestižu un autoritāti, Latvijas Republikas iedzīvotāju uzticību Valsts policijas amatpersonām un apdraudēja ar likumu aizsargātās tiesības un intereses. V.U. noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 318.panta otrās daļas.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatēts, ka A.L., būdams valsts amatpersona, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, izdarīja tišas darbības, kas radīja būtisku kaitējumu valsts varai, pārvaldības kārtībai un ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm. Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apstākļos.

A.L. ar Valsts policijas priekšnieka 2006.gada 30.janvāra pavēli Nr.153 no 2006.gada 1.februāra iecelts Ogres rajona policijas pārvaldē par pārvaldes priekšnieka vietnieku, Kriminālpolicijas biroja priekšnieku, tas ir, bija valsts amatpersona. 2006.gada 7.februārī A.L. tika iepazīstināts ar amata aprakstu, kur 5.punktā noteikti viņa pienākumi, tostarp ikdienā apmācīt, organizēt, koordinēt un kontrolēt pārvaldes Kriminālpolicijas biroja darbinieku darbu notikumu vietas apskates veikšanā, noziegumu pēdu meklēšanā, fiksēšanā un nopratināšanā notikumu vietās. 2006.gada 12.jūnijā laikā ap plkst. 7.55 Ogres RPP telpās Ogrē, Brīvības ielā 6, A.L., iepazīstoties ar dežurdaļā saņemto informāciju par notikumiem naktī, uzzināja, ka Ogres rajona Lielvārdē atpūtas kluba „Joker” spēļu zālē/bārā viņa pakļautībā strādājošais KPB 2.nodaļas 2. iecirkņa inspektors D.G., būdams alkohola reibumā, lietojis dienesta šaujamieroci. A.L., pildot savus amata pienākumus, izbrauca uz notikuma vietu kopā ar viņa pakļautībā strādājošiem Ogres RPP darbiniekiem – dežurantu A.M., iecirkņa inspektoru A.B. un autovadītāju G.S. A.L., atrodoties notikuma vietā un veicot operatīvos pasākumus, vadoties no savas pieredzes un apstākļiem, no D.G. un klātesošo personu stāstītā konstatēja, ka D.G. faktiski izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā – huligānismu, kura laikā kā nozieguma izdarīšanas rīku ir lietojis šaujamieroci – pastāvīgai nēsāšanai izsniegto 9 mm kalibra dienesta ieroci PM, sērija BA Nr.[...]. Noskaidrojis apstākļus par D.G. huligāniskajām darbībām, A.L. izsauca operatīvo grupu, kuras sastāvā bija izmeklētāja L.M., eksperts – kriminālists J.F. un autovadītājs G.S.

Pirms operatīvās grupas ierašanās notikuma vietā A.L. plkst. 7.55 no mobilā tālruņa Nr.[...] piezvanīja amatā augstākai personai – Ogres RPP priekšniekam V.U., informēja viņu par D.G. prettiesiskajām darbībām un darīja zināmu, ka notikuma vietā paņēmis izšauto patronas čaulīti. A.L., saprotot, ka tiks veiktas pārbaudes Ogres RPP, līdz ar to arī tiks vērtēta viņa

pieņēmumu pildīšanas kvalitāte un atbilstība vadošajam amatam, ka tiks sodīts iecirkņa inspektors D.G., ar kuru viņam ir draudzīgas attiecības, apsprieda ar V.U. iespēju noslēpt un falsificēt patiesos lietas apstākļus un pierādījumus, lai panāktu nepamatotu, nelikumīgu, bet D.G. labvēlīgu lēmumu pieņemšanu, lai D.G. netiktu saukts pie kriminālatbildības par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Lai no turpmākās izmeklēšanas noslēptu faktu, ka D.G. notikuma laikā atradās alkohola reibuma stāvoklī, V.U. ieteica A.L. pārbaudei uz alkoholu aizvest citu, D.G. līdzīgu personu. Plkst. 8.40 A.L. piezvanīja V.U. un apņēmas izdarīt konkrētas nelikumīgas darbības pierādījumu falsificēšanā: samainīt D.G. dienesta šaujamieroci pret līdzīga izskata gāzes pistoli, notikuma vietā atrasto šaujamieroča patronas čaulīti apmainīt pret gāzes pistoles patronas čaulīti, ko V.U. apzināti pieļāva.

Saņemot mutisku piekrišanu no tiešā priekšnieka V.U. attiecībā uz konkrētām nelikumīgām darbībām, A.L., ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, veica darbības, kas vērstas uz esošo pierādījumu noslēpšanu un citu labvēlīgu apstākļu radīšanu, lai slēptu noziedzīgā nodarījuma esamību, t.i., notikuma vietā apzināti pieļāva, ka operatīvās grupas darbinieki savu pilnvaru ietvaros neveic izmeklēšanas darbības par ziņu iegūšanu par faktiskajiem apstākļiem, kā rezultātā notikuma vietas apskates laikā netika sastādīts apskates protokols, netika fiksētas nozieguma pēdas, netika izņemti priekšmeti, kas satur ziņas par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu: šāviena rezultātā bojātā grīdas flīze, šaujamieroča patronas čaulīte, videonovērošanas ieraksta kasete, šaujamierocis. Turklāt, turpinot savas noziedzīgās darbības, A.L. notikuma vietā paņēma no D.G. nozieguma izdarīšanas rīku – šaujamieroci – un to noslēpa savā apģērba kabatā, lai pēc tam samainītu ar gāzes ieroci, kā arī samainīja šaujamieroča patronas čaulīti ar gāzes pistoles patronas čaulīti, tādējādi tieši falsificēja pierādījumus.

A.L., nolūkā noslēpt noziedzīgā nodarījuma esamību un panākt nepamatotu, nelikumīgu D.G. labvēlīgu lēmumu pieņemšanu, apdraudēja ar likumu aizsargāto personu – D.G. noziedzīgā nodarījuma pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas rezultātā cietušo D.T., R.G., S.T. un N.G. tiesības uz likumīgiem un pamatotiem lēmumiem, kas aizsargā viņu intereses, jo 2006.gada 12.jūnijā tika ierosināts kriminālprocess Nr.[..] pēc Krimināllikuma 20.nodaļas par to, ka divas nenoskaidrotas personas traucēja spēļu zāles „Joker” darbu un piekāva D.G., t.i., pirmstiesas izmeklēšana tika uzsākta pret D.T. un R.G.

A.L., būdams valsts amatpersona, rīkojoties pretēji dienesta interesēm, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli, ar minētajām darbībām nodarīja būtisku kaitējumu valsts varai un pārvaldes kārtībai – degradēja Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas darbinieku prestižu un autoritāti, Latvijas

Republikas iedzīvotāju uzticību Valsts policijas amatpersonām un apdraudēja ar likumu aizsargātās tiesības un intereses.

A.L. noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta spriedumu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2007.gada 5.jūlija spriedums atcelts daļā par V.U. noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju un V.U. noteikto sodu, daļā par A.L. noteikto sodu.

V.U. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, un viņam noteikts naudas sods 12 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 3073,40 *euro* (2160 lati).

A.L. pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas noteikts naudas sods 10 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 2561,17 *euro* (1800 lati).

Ar Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.janvāra lēmumu Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta spriedums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedumu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2007.gada 5.jūlija spriedums atcelts.

V.U. atzīts par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318. panta pirmās daļas un attaisnots.

A.L. atzīts par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318. panta pirmās daļas un attaisnots.

Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurore L.Raize iesniegusi kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pamatojot šādu lūgumu, prokurore norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedums taisīts, pieļaujot Krimināllikuma pārkāpumus un Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta prasībām. Prokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa nepareizi interpretējusi Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzēto normu, nepamatoti secinot par noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes – būtisks kaitējuma – neesamību, tādējādi pieļaujot Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā paredzēto pārkāpumu, kā arī Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Prokurore nepiekrīt apelācijas instances tiesas secinājumam, ka Kriminālprocesa likuma 462.panta kārtībā grozītā apsūdzība apelācijas instances tiesā atzīstama par smagāku, kas pieļaujams tikai pirmās instances tiesā. Pirmās instances tiesā prokurore nesaskatīja pamatu apsūdzības grozīšanai, turklāt apsūdzētais V.U. ar pirmās instances tiesas spriedumu tika

atzīts par vainīgu pēc Krimināllikuma 318.panta otrās daļas, kvalificējot viņa darbības par smagāku noziedzīgu nodarījumu.

Prokurore apstrīd apelācijas instances tiesas secinājumus, ka V.U. un A.L. grozītā apsūdzība ir vērtējama kā smagāka nekā pirmstiesas kriminālprocesā izvirzītā apsūdzība, jo, tiesas ieskatā, apsūdzībā ir papildināti nozieguma izdarīšanas faktiskie apstākļi, tostarp ar jaunu V.U. rīcības, subjektīvās puses aprakstu, noziedzīgā nodarījuma sekām – būtisku kaitējumu. Prokurores ieskatā, apsūdzības grozījumos sniegts jau apsūdzībā norādītā kvalificējošā apstākļa – būtisks kaitējums – seku skaidrojums koncentrētā veidā, arī citas izmaiņas nav atzīstamas par Kriminālprocesa likuma 20.pantā noteikto tiesību uz aizstāvību pārkāpumu. Turklāt V.U. un A.L. noziedzīgo darbību rezultātā iestājušās sekas tika norādītas sākotnējā apsūdzībā un pirmās instances tiesā.

Prokurores ieskatā, 2012.gada 30.augustā tiesas sēdē apsūdzētajiem izsniegtā jaunā apsūdzība nevis paplašina faktiskos apstākļus, bet gan papildus atšifrē būtiskā kaitējuma saturu. Prokurore norāda, ka apelācijas instances tiesa konkrētajā gadījumā kļūdaini atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 9.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-201/2011, jo tā atziņas nav attiecināmas uz šo lietu.

Prokurores L.Raizes ieskatā, V.U. un A.L. izsniegtā apsūdzība atbilst Kriminālprocesa likuma 405.panta prasībām – tajā konkrēti norādīts, kā izpaudusies Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme – būtiska kaitējuma radīšana valstij un citām ar likumu aizsargātām interesēm un tiesībām. Apsūdzības formulējums atbilst arī skaidrojumam par būtiska kaitējuma jēdzienu, kas noteikts likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmajā daļā.

Prokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa nepamatoti atzina, ka nav nešaubīgi pierādīti apsūdzībā norādītie apstākļi, kas veido V.U. un A.L. inkriminētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi – tīšas darbības, kas izdarītas pretēji dienesta interesēm un kas radīja būtisku kaitējumu, ka apsūdzētā V.U. darbībās 2006.gada 12.jūnijā nav konstatēta neviena aktīvas rīcības pazīme. Apelācijas instances tiesas secinājumi nav balstīti uz krimināllietas materiālu vispusīgu izpēti un ir pretēji situācijai, kura bija izveidojusies noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā.

Prokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 525.panta otrās daļas 3.punkta, 128.panta otrās un trešās daļas prasības. Prokurore nepiekrīt apelācijas instances tiesas sniegtajam liecinieku liecību vērtējumam, jo atsevišķu liecinieku liecības nav vērtētas vispār vai ir izteikts tikai tiesas subjektīvais vērtējums par dažiem no liecībām izrietošiem faktiem,

savukārt citu liecinieku liecībām tiesa piešķirusi augstāku ticamības pakāpi, lai gan šie liecinieki ir personas, kuras bija apsūdzēto draugi vai padotie, vai citādi ar apsūdzētajiem saistītas personas. Prokurore pauž viedokli, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti vērtēja lietai pievienotos telefonsarunu audioierakstu atšifrējumus. Lai arī apsūdzētie norādīja, ka lietai pievienotie telefonsarunu atšifrējumi ir nepilnīgi, tiesa vairākkārt ignorēja prokurora pieteikto lūgumu atskaņot lietai pirmstiesas izmeklēšanā pievienotos audioierakstus, kas dotu iespēju noskaidrot lietai nozīmīgus faktus. Turklāt prokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 449.panta trešās daļas nosacījumus par to, ka tiesa pārbauda gan rakstveida, gan citus dokumentus tiesas sēdes laikā, nolasa vai atskaņo tos, ja prokurors pieteicis šādu lūgumu. Apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidīja lūgumu pievienot Satiksmes administratīvo pārkāpumu izskatīšanas biroja priekšnieka vietnieka M. atbildi par automašīnu *Ford Mondeo*, kuru ceļu satiksmes negadījuma laikā vadīja apsūdzētais V.U., Ogres policijas iecirkņa priekšnieka atbildi par D.G. pastāvīgai nēsāšanai izsniegtā dienesta ieroča virzību pēc notikumiem 2006.gada 12.jūnijā, interneta portālu un preses materiālus, kas sniedz informāciju par apsūdzēto nodarījumu sabiedrisko rezonansi. Apelācijas instances tiesa, ierobežojot prokurora iespējas īstenot apsūdzības funkciju, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 7.panta pirmo daļu. Prokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpusi arī Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punktā noteikto, jo no Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta sprieduma redzams, ka D.G. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas par to, ka viņš veicis huligāniskās darbības, šaujot ar dienesta ieroci.

Iebildumus pret Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores L.Raizes kasācijas protestu iesniedzis apsūdzētais A.L. un viņa aizstāvis V.Klotiņš, lūdzot kasācijas protestu noraidīt, bet apelācijas instances tiesas spriedumu atstāt negrozītu.

Apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš norāda, ka, pretēji prokurora kasācijas protestā paustajam, par pamatotu uzskatāms apelācijas instances tiesas spriedumā izteiktais atzinums, ka krimināllieta iztiesājama 2007.gada 20.aprīlī apsūdzētajam A.L. izvirzītās apsūdzības ietvaros, jo apelācijas instances tiesā 2012.gada 30.augustā izvirzītā apsūdzība ir vērtējama kā smagāka nekā pirmstiesas kriminālprocesā izvirzītā apsūdzība. Nepamatots ir kasācijas protestā izteiktais apgalvojums, ka apsūdzības grozījumā netiek norādīti citi inkriminējamā noziedzīgā nodarījuma apstākļi.

Apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš norāda, ka Krimināllikuma 318.pantapirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir materiāls un kā obligātu nosacījumu paredz seku – būtiska kaitējuma – iestāšanos,

līdz ar to sekas ir uzskatāmas par šā noziedzīgā nodarījuma faktisko apstākli, kas saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2.punktu norādāmas apsūdzībā. Apelācijas instances tiesa pamatoti atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 28.maija lēmumu lietā Nr.SKK-84/2009.

Apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš norāda, ka nepatiess ir prokurora kasācijas protestā izteiktais apgalvojums, ka grozītajā apsūdzībā papildus ir sniegts tikai seku skaidrojums, nevis minētas iepriekš nenorādītas sekas. Salīdzinot pirmstiesas procesā celto apsūdzību ar apelācijas instances tiesas sēdē grozīto apsūdzību, redzams, ka ir papildināts kaitējuma apraksts valsts varai un pārvaldības kārtībai, kā arī papildināts kaitējuma apraksts kā tāds. Tādējādi, apsūdzētā A.L. un aizstāvja V.Klotiņa ieskatā, pamatots ir apelācijas instances tiesas atzinums, ka 2012.gada 30.augustā izvirzītā apsūdzība ir vērtējama kā smagāka nekā pirmstiesas kriminālprocesā izvirzītā apsūdzība, tāpēc, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 462.panta trešo daļu, apelācijas instances tiesa pamatoti iztiesāja krimināllietu 2007.gada 20.aprīlī apsūdzētajam A.L. izvirzītās apsūdzības ietvaros.

Iebildumos apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš pauž viedokli, ka pamatots ir apelācijas instances tiesas spriedumā izteiktais secinājums, ka A.L. izvirzītajā apsūdzībā nav konkrēti norādīts, kādā veidā izpaudusies būtiska kaitējuma nodarīšana valsts varai, pārvaldes kārtībai un ar likumu aizsargātām personu tiesībām un interesēm.

Iebildumos apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš analizē Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.janvāra lēmumā izteiktās atziņas.

Apsūdzētais A.L. un aizstāvis V.Klotiņš pauž viedokli, ka norādes prokurora kasācijas protestā uz pieļautajiem Kriminālprocesa likuma pantu pārkāpumiem apelācijas instances tiesā ir formālas un pretrunā ar lietā esošajiem materiāliem un apelācijas instances tiesas nolēmuma saturu. Apelācijas instances tiesa ir ievērojusi Kriminālprocesa likuma 19., 124., 128., 519., 525., 526., 564.panta prasības.

Iebildumus pret Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores L.Raizes kasācijas protestu iesniegusi apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva, lūdzot atteikt pārbaudīt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedumu kasācijas kārtībā.

Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedums atbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās daļas prasībām, savukārt prokurora kasācijas protesta saturs neatbilst Kriminālprocesa likuma 572.panta prasībām. Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva atsaucas uz Kriminālprocesa likuma 591.panta otrajā daļā noteikto un norāda, ka apelācijas instances tiesa jau iepriekš pārkvalificēja V.U. darbības uz Krimināllikuma 318.panta pirmo daļu pēc tās nolēmuma atcelšanas sakarā

ar aizstāvības sūdzību, tāpēc prokurorei nebija likumīga pamata pat uzturēt apsūdzību pēc šā panta otrās daļas. Grozot apsūdzību apelācijas instances tiesā, prokurore ievērojami paplašināja apdraudējuma objektam nodarītā kaitējuma aprakstu, tādēļ nav izprotams kasācijas protestā norādītais apgalvojums, ka grozītā apsūdzība nav vērtējama kā smagāka nekā pirmās instances tiesā. Turklāt grozītajā apsūdzībā kaitējums formulēts vispārīgi un nav norādīts, kā tas attiecas uz V.U.

Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva atsaucas uz Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.janvāra lēmumā šajā lietā izteiktajām atziņām un norāda, ka A.S. tiesības nav tikušas aizskartas. Apelācijas instances tiesa ievērojusi arī Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 9.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-201/2011 norādīto.

Apsūdzētā V.U. aizstāves A.Ignatjevas ieskatā, protesta autores viedoklis par to, ka apsūdzībā izklāstītais būtiska kaitējuma jēdziens atbilst likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmajai daļai, ir pretrunā ar Augstākās tiesas pētījumā „Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002.–2003.)” paustajām atziņām. Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva norāda, ka prokurores kasācijas protesta motīvi ir pretrunā ar juridiskajā zinātnē un tiesu praksē paustajām atziņām par būtiska kaitējuma izpratni.

Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva norāda, ka apgalvojumi par Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma pārkāpumiem ir formāli un tie neatbilst faktiskajiem apstākļiem. Prokurores nepieņemšana liecinieku liecību vērtējumam nav pietiekams pamats lietas izskatīšanai kasācijas instances tiesā.

Iebildumus pret Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores L.Raizes kasācijas protestu iesniegusi apsūdzētā V.U. aizstāve G.Kaminska, lūdzot atstāt negrozītu apelācijas instances tiesas spriedumu.

Apsūdzētā V.U. aizstāve G.Kaminska nepiekrīt prokurores L.Raizes kasācijas protestā norādītajiem motīviem un uzskata, ka Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedums ir tiesisks un pamatots, tiesa ievērojusi Kriminālprocesa likuma 1., 15., 17., 18., 19., 20., 23., 43., 48., 127.–130., 463., 496., 511., 512., 524., 525., 526., 562., 564., 589.panta, 12.panta pirmās daļas, 27.panta pirmās un otrās daļas, 125.panta pirmās daļas 2.punkta, 455.panta pirmās daļas, 473.panta pirmās, trešās un ceturtās daļas, 563.panta pirmās daļas 1.punkta, 565.panta pirmās daļas 1.punkta prasības. Apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. un 575.pantā uzskaitītos materiālo tiesību un procesuālo tiesību normu pārkāpumus, kā arī citus likuma būtiskus pārkāpumus, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma.

Aizstāve G.Kaminska norāda, ka tiesa nav ierobežojusi prokurores pilnvaras un funkciju izpildi apelācijas tiesvedības laikā, bet, vadoties no Kriminālprocesa likuma 15., 17., 23., 48.panta, 26.panta pirmās un otrās daļas, 27.panta pirmās daļas un otrās daļas 4.punkta, īstenojusi savas ekskluzīvās tiesības spriest tiesu, kas izriet no Latvijas Republikas Satversmes 82., 83.panta, Kriminālprocesa likuma 23.panta, likuma „Par tiesu varu” 1., 10.panta. Kriminālprocesa likums neuzliek tiesai par pienākumu pievienoties prokurora, aizstāvju vai citu kriminālprocesā iesaistīto personu viedoklim.

Apelācijas instances tiesa nav pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 462.panta prasības. Tiesa pamatoti secinājusi, ka V.U. jaunā apsūdzība neatbilst Kriminālprocesa likumā noteiktajam un tā ir smagāka, jo tiek papildināti nodarījuma faktiskie apstākļi – nodarījuma sekas. Apelācijas instances tiesas secinājumi ir pamatoti un atbilst Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmās daļas un 15.panta prasībām.

Aizstāves G.Kaminskas ieskatā, šādā veidā grozot apsūdzību, prokurore centusies radīt priekšstatu par Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.janvāra lēmumā norādīto trūkumu novēršanu. Iebildumos aizstāve G.Kaminska norāda, ka apelācijas instances tiesas vērtējums nav pretrunā ar Augstākās tiesas Senāta 2008.gada 2.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-269/2008, 2009.gada 28.maija lēmumā lietā Nr.SKK-84/2009, 2011.gada 9.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-201/2011 izteiktajām atziņām par apsūdzības grozīšanu uz smagāku apsūdzību. Šāds viedoklis saskan arī ar prof. Ā.Meikališas veikto tiesu prakses apkopojumu „Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība”.

Apsūdzētā V.U. aizstāve G.Kaminska vērš uzmanību, ka par 2010.gada 26.marta apelācijas instances tiesas spriedumu prokurore bija iesniegusi kasācijas protestu tikai daļā par papildsoda nepiemērošanu apsūdzētajiem A.L. un V.U., nevis par nodarījuma juridisko kvalifikāciju.

Iebildumos apsūdzētā V.U. aizstāve G.Kaminska norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedumā ir analizēti visi pierādījumi, kas attiecināmi uz V.U. rīcību 2006.gada 12.jūnijā, pareizi atzīstot, ka tā neatbilst Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas dispozīcijā aprakstītā noziedzīgā nodarījuma sastāvam, tiesas argumenti nav izteikti pieņemumu formā. Nepamatots ir prokurores L.Raizes kasācijas protestā norādītais par subjektīvu un selektīvu pierādījumu vērtēšanu. Papildus aizstāve G.Kaminska norāda, ka likumdevējs neparedz iespēju personai bezdarbības veidā izdarīt Krimināllikuma 318.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Pierādījumu analīzes gaitā par notikumiem 2006.gada 12.jūnijā spēļu zālē „Joker” tiesa nonākusi pie tiesiska un pamatota secinājuma, ka apsūdzēto V.U. un A.L. nodarījumā nav Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva.

Apsūdzētā V.U. aizstāve G.Kaminska norāda, ka, izskatot lietu no jauna apelācijas instances tiesā, nekādi papildu pierādījumi V.U. vainai lietā nav iegūti un Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 20.janvāra lēmumā konstatētie trūkumi nav novērsti. Šos trūkumus nevarēja novērst to prokurores norādīto materiālu pievienošana lietai, kurus tiesa neatzina par attiecināmiem. Apelācijas instances tiesa, aizstāves G.Kaminskas ieskatā, nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās un trešās daļas pārkāpumus.

Iebildumos pausts viedoklis, ka apelācijas instances tiesa tiesiski atzina, ka V.U. izvirzītajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas nav pierādīta būtiska kaitējuma esamība, ka prokurora motivācijai ir vispārīgs raksturs un pieņēmuma forma. Aizstāve G.Kaminska norāda, ka no Augstākās tiesas Senāta 2004.gada 23.septembra nolēmuma lietā Nr.SKK-448/2004 izriet, ka, vērtējot personas darbības atbilstoši Krimināllikuma 318.panta otrajai daļai, jānorāda, kā tieši izpaudies noziedzīga nodarījuma, kam ir materiāls sastāvs, būtiskais kaitējums valsts varai, pārvaldes kārtībai, ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm.

Apsūdzētā V.U. aizstāves G.Kaminskas ieskatā, tiesas secinājumi nav pretrunā ar Augstākās tiesas pētījumā „Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002.–2003.)” un tiesību zinātnē paustajām atziņām par būtiska kaitējuma izpratni un Krimināllikuma 318.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi.

Aizstāve G.Kaminska norāda, ka, vērtējot Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta sprieduma attiecināmību uz V.U. apsūdzību, apelācijas instances tiesa pareizi secinājusi, ka to nevar atzīt par fakta legālo prezumpciju saistībā ar V.U. inkriminētajām darbībām pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas atbilstoši Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punktam.

Iebildumos aizstāve G.Kaminska norāda, ka kasācijas protestā nepareizi un nekorekti norādīts, ka tiesa tendenciozi izvēlējusies, kurus lietas dalībnieku lūgumus apmierināt, kurus – noraidīt.

Apelācijas instances tiesa nav pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 449.pantā noteikto par pierādījumu atskaņošanu, jo prokurore apelācijas instances tiesā pārbaudītos pierādījumus atzina par pietiekamiem valsts apsūdzības uzturēšanai, neizmantojot Kriminālprocesa likuma 455.panta pirmajā daļā, 496.panta trešajā daļā paredzētās tiesības vai 459., 460.pantā paredzētās iespējas.

Savukārt tiesas lēmumi par materiālu pievienošanu vai nepievienošanu krimināllietai ir pieņemti atbilstoši Kriminālprocesa likuma 473.panta pirmajai, ceturtajai un piektajai daļai, 496.pantam.

Ar Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 29.augusta lēmumu lietu nolemts izskatīt tiesas sēdē mutvārdu procesā.

Kasācijas instances tiesas sēdē prokureore I.Kačāne uzturēja kasācijas protestu. Apsūdzētā V.U. aizstāve A.Ignatjeva un apsūdzētā A.L. aizstāvis V.Klotiņš apstiprināja rakstveida iebildumos pret kasācijas protestu izteiktos viedokļus.

Augstākā tiesa atzīst, ka ir atceļams Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedums daļā par A.L. atzišanu par nevainīgu un attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas, par V.U. atzišanu par nevainīgu un attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas saistībā ar notikumu 2006.gada 12.jūnijā atpūtas klubā „Joker” Lielvārdē, krimināllieta šajā daļā nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai, pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts.

Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā) paredzēta kriminālatbildība par valsts amatpersonas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, ja šīs darbības radījušas būtisku kaitējumu valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm.

Ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī, no Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas dispozīcijas izslēgti vārdi „tiesībām un”.

Krimināllikuma 318.pants ietverts Krimināllikuma XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā”.

Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objekts ir valsts, pašvaldību institūciju pienācīga, normatīvajiem aktiem un labas pārvaldības principiem atbilstoša darbība, papildu objekts – personu (fizisku, juridisku) likumiskās intereses.

Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse:

- 1) darbība savas kompetences ietvaros pretēji dienesta interesēm;
- 2) darbība, kuru vainīgais var izdarīt, izmantojot dienesta stāvokli, pretēji dienesta interesēm;
- 3) būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai vai ar likumu aizsargātām personas interesēm;
- 4) cēloniskais sakars starp darbību un būtisku kaitējumu.

Noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts amatpersona, bet subjektīvā puse – tiešs vai netiešs nodoms. Būtiska kaitējuma vispārējs saturs ir atklāts likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmajā daļā.

Profesors U.Krašņiņš būtisku kaitējumu dēvē par vērtējuma jēdzienu, jo tā saturs Krimināllikuma normā konstruktīvu apsvērumu dēļ konkrēti netiek atklāts, kaitējums ir pietiekami individuāls konkrēta noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas gadījumā un vērtējuma jēdziena saturs laika gaitā var būt mainīgs.

Vērtējuma jēdzienu satura noteikšanā jābalstās uz reāliem faktiem, tiem jāatbilst likuma jēgai un tie jāsaista ar citiem krimināltiesību jēdzieniem un tiesību normām (sk. *Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Jurista Vārds, 12.06.2012., Nr.24, 6.–12.lpp.*). Būtiska kaitējuma jēdziena izpratni nosaka likumdevējs, izstrādā tiesu prakse un rekomendē krimināltiesību teorija.

Kā norādījušas profesore V.Liholaja un docente D.Hamkova, tiesu prakses analīze liecina, ka būtiska kaitējuma izpratne nav vienveidīga. „Fakts, ka valsts amatpersona, izmantojot dienesta stāvokli, izdara noziegumu, pats par sevi atzīstams par pietiekamu, lai atzītu, ka radīts vismaz ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātām interesēm” (sk. *Hamkova D., Liholaja V. Būtiska kaitējuma izpratne: likums, teorija, prakse. Jurista Vārds, 10.01.2012., Nr.2, 6.–12.lpp.*). D.Hamkova un V.Liholaja ir izteikušas arī šādas atziņas:

- būtisks kaitējums konstatējams situācijās, kad valsts amatpersona, izmantojot dienesta stāvokli, ir slēpusi noziedzīgu nodarījumu;
- atkarībā no slēpjamā, veicināmā u.tml. noziedzīgā nodarījuma smaguma tas varētu būt būtisks kaitējums vai smagas sekas.

Augstākā tiesa atbalsta U.Krastiņa, V.Liholajas, D.Hamkovas paustās atziņas par būtiska kaitējuma izpratni krimināltiesībās.

No aplūkotajām atziņām, Augstākās tiesas ieskatā, izriet divi svarīgi secinājumi: būtisku kaitējumu rada pašas amatpersonas cits noziedzīgs nodarījums vai arī citas personas noziedzīgs nodarījums saistībā ar amatpersonas darbību. Turklāt vērā ņemama arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē izteiktā atziņa attiecībā uz nacionālo nodarījumu klasifikāciju, ka joma, kas atsevišķās tiesību sistēmās tiek uzskatīta par „administratīvo”, ietver arī atsevišķus krimināla rakstura likumpārkāpumus, kas nav tik būtiski, lai tos regulētu krimināltiesībās un kriminālprocesuālajās tiesībās. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīmēja, ka ar brīvības atņemšanu saistīta sankcija, kas tiek piemērota par likumpārkāpumu, pēc vispārējā principa attiecas uz kriminālo jomu, lai arī tās raksturs, ilgums vai izpildes veids nenodara ievērojamu kaitējumu (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā „Meneševa pret Krieviju” (Menesheva v. Russia)*). Apkopojot tiesu prakses analīzi (sk. *„Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. 2002.–2003.” Pieejams www.at.gov.lv*), tiesību doktrīnā izteiktos viedokļus, Augstākā tiesa uzskata, ka būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas

amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības. Turklāt citus noziedzīgus nodarījumus konstatē izskatāmajā krimināllietā vai ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu citā krimināllietā.

Kasācijas instances tiesa uzsver, ka būtisks kaitējums kā noziedzīga nodarījuma sastāva elements ietilpst Kriminālprocesa likuma 124.pantā norādītajā pierādīšanas priekšmetā un pierādāms ar likumā paredzētajiem pierādījumiem.

Izskatāmajā krimināllietā saskaņā ar Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta spriedumu V.U. apsūdzēts par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar ceļu satiksmes negadījumu 2006.gada 12.februārī un saistībā ar notikumiem 2006.gada 12.jūnijā atpūtas klubā „Joker” Lielvārdē, tas ir, pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā), bet A.L. apsūdzēts par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar notikumu 2006.gada 12.jūnijā atpūtas klubā „Joker” Lielvārdē, tas ir pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas (2004.gada 12.februāra likuma redakcijā).

Iztiesājot lietu no jauna pēc Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta sprieduma atcelšanas, apelācijas instances tiesas sēdē 2012.gada 30.augustā prokurore grozīja apsūdzību, kļūdaini norādot, ka V.U. mainās noziedzīga nodarījuma juridiskā kvalifikācija no Krimināllikuma 318.panta otrās daļas uz Krimināllikuma 318.panta pirmo daļu, jo kasācijas protests par Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta spriedumu daļā par V.U. noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju nebija iesniegts. Grozītajā apsūdzībā prokurore ietvēra šādu būtiska kaitējuma formulējumu:

- valsts varai un pārvaldības kārtībai, degradējot policijas dienesta darbību un graujot Iekšlietu ministrijas darbinieku amata prestižu un autoritāti, jo pēc notikušā tika sniegti paziņojumi plašsaziņas līdzekļos, par ko tika pausta iedzīvotāju neuzticība Ogres rajona policijas pārvaldes darbiniekiem, izteikta negatīva attieksme pret valsts policijas amatpersonām, izsakot aizdomas par darbinieku negodprātīgu rīcību un ietekmējamu stāvokli;

- ievērojami apdraudēja ar likumu aizsargāto personu D.T., R.G., S.T. un N.G. (V.U. apsūdzībā arī A.S.) tiesības un intereses, kuras aizsargā valsts, proti, Latvijas Republikas Satversmes 91., 92., 95.pants, traucēja Kriminālprocesa likuma mērķa sasniegšanu (V.U. apsūdzībā arī Administratīvā procesa likuma pamatmērķa sasniegšanu).

Apelācijasinstancetiesaatzina, ka prokurores iesniegtās grozītās apsūdzības faktiskie apstākļi ir smagāki nekā Rīgas apgabaltiesas 2010.gada 26.marta spriedumā norādītie apsūdzības faktiskie apstākļi un izskatīja 2010.gada 26.marta spriedumā aprakstīto apsūdzību.

Augstākā tiesa konstatē, ka 2010.gada 26.marta Rīgas apgabaltiesas spriedumā norādītajā apsūdzībā un prokurores grozītajā apsūdzībā nav grozītas apsūdzēto V.U. un A.L. darbības, bet grozīts būtiskā kaitējuma apraksta apjoms.

Apelācijas instances tiesa, taisot attaisnojošu spriedumu V.U. apsūdzībā saistībā ar ceļu satiksmes negadījumu 2006.gada 12.februārī, atzinusi, ka V.U. rīcībā nav Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, tas ir, nav pierādītas darbības un būtisks kaitējums, kas ir noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvā puse.

Apelācijas instances tiesa izanalizējusi apsūdzībā norādītās V.U. darbības, pārbaudījusi un novērtējusi pierādījumus šajā apsūdzības daļā un uz to pamata izdarījusi secinājumus. Kasācijas instances tiesa nesaskata Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma pārkāpumus apelācijas instances tiesas rīcībā. Nekādus konkrētus un pamatotus likuma pārkāpumus, ko būtu pieļāvuši apelācijas instances tiesa šajā apsūdzības daļā, izņemot nepamatotu atsauci uz Kriminālprocesa likuma 7.panta pirmās daļas pārkāpumu, noraidot lūgumu pievienot lietai „M. atbildi par automašīnu *Ford Mondeo*, kuru ceļu satiksmes laikā vadīja apsūdzētais V.U.”, prokurore kasācijas protestā nenorāda.

Kasācijas instances tiesa atzīmē – ja nav pierādītas apsūdzībā norādītās darbības, tad nevar iestāties arī apsūdzībā norādītās sekas šo darbību rezultātā.

Taisot attaisnojošu spriedumu V.U. un A.L. apsūdzībā saistībā ar notikumu 2006.gada 12.jūnijā atpūtas klubā „Joker” Lielvārdē, apelācijas instances tiesa atzinusi, ka apsūdzētā V.U. rīcībā nav Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās un subjektīvās puses, jo nav pierādītas apsūdzībā norādītās tišās aktīvās darbības, kas radījušas būtisku kaitējumu, bet apsūdzētā A.L. rīcībā nav Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses, jo nav nešaubīgi pierādītas „tišas darbības, kas izdarītas pretēji dienesta interesēm un kas radīja būtisku kaitējumu”. No apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa atreferējusi lietā iegūtos un pārbaudītos pierādījumus, tostarp Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta spriedumu.

Vērtējot pierādījumus, apelācijas instances tiesa atzina, ka „Ogres rajona tiesas spriedumā nevar tikt nodibināts fakts, ar kādu ieroci – gāzes vai kaujas – D.G. izdarīja huligāniskas darbības 2006.gada 12.jūnijā spēļu zālē „Joker”, jo nav veikta pierādījumu pārbaude”. Secinājuma par to, ka Ogres rajona tiesas spriedumā konstatētie fakti atbilstoši Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punktam bez papildu procesuālo darbību veikšanas nevar tikt atzīti par pierādītiem, pamatošanai apelācijas instances tiesa atsaukusies arī uz Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 16.februāra lēmumu lietā Nr.SKK-95/2006.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas secinājumi Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta sprieduma kā pierādījuma vērtēšanā ir nepareizi.

Ar Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta spriedumu, kurš stāties likumīgā spēkā 2009.gada 17.aprīlī, konstatēts fakts, ka D.G. 2006.gada 12.jūnijā atpūtas klubā „Joker” Lielvārdē izdarījis huligānismu, lietojot 9 mm kalibra dienesta ieroci PM, sērija BA Nr. [...], izšāvis ar to bāra grīdas virzienā. Šie fakti bez papildu procesuālo darbību veikšanas atzīstami par pierādītiem atbilstoši Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punktam neatkarīgi no tā, vai Ogres rajona tiesā krimināllietā iztiesāta ar pierādījumu pārbaudīšanu vai neizdarot pierādījumu pārbaudi. Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 16.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-95/2006 ir aprakstīta cita tiesiska situācija, proti, tiesas spriedumā tika norādīta konkrēta persona, no kuras apsūdzētais iegādājies narkotiskās vielas, kaut gan šajā kriminālprocesā netika iztiesāta apsūdzība pret šo personu. Tāpēc kasācijas instances tiesa atzina, ka tiesa spriedumā konstatējusi arī šīs personas vainīgumu, ko tā nebija tiesīga darīt. Minētajā Ogres rajona tiesas spriedumā netiek skarti jautājumi par V.U. vai A.L. vainīgumu.

Tā kā apelācijas instances tiesa, vērtējot Ogres rajona tiesas 2009.gada 4.marta spriedumu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punkta pārkāpumu, ir pamats apšaubīt pārējo pierādījumu ticamības un pietiekamības vērtējumu, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajai daļai to, cik ticamas ir pierādīšanā izmantojamās ziņas par faktiem, izvērtē, aplūkojot visus kriminālprocesa laikā iegūtos faktus vai ziņas par faktiem kopumā un savstarpējā sakarībā. Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 19.pantam pieļaujamu, attiecināmu, ticamu pierādījumu pietiekamība ir saistīta ar saprātīgu šaubu esamību vai neesamību par apsūdzētā vainīgumu. Turklāt Augstākā tiesa norāda, ka apsūdzēto nodoma patieso saturu atklāj ne tikai viņa liecības, bet arī pierādītā rīcība.

Kriminālprocesa likuma 125.panta pirmās daļas 2.punkta, 128.panta otrās daļas pārkāpumu apelācijas instances tiesā šajā krimināllietā Augstākā tiesa atzīst par būtisku pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 23.pantam, 455.panta trešajai daļai tiesai ir tiesības grozīt apsūdzību neatkarīgi no procesā iesaistīto personu rīcības.

Augstākā tiesa vērš uzmanību uz to, ka apsūdzībai jābūt izteiktai skaidrā, saprotamā latviešu valodā, ievērojot pareizrakstības un gramatikas prasības. Apsūdzības grozīšana nozīmē juridiski nozīmīgu apstākļu maiņu, nevis valodas stila un gramatikas kļūdu izlabošanu un liekvārdības izskaušanu.

V.U. un A.L. apsūdzēti pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas. Izvērtējot Kriminālprocesa likuma 241.panta otrajā daļā, 244.panta otrajā

daļā norādītos apstākļus, Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētajam V.U. un apsūdzētajam A.L. katram piemērojams drošības līdzeklis – aizliegums izbraukt no valsts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 586., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedumu daļā par A.L. atzīšanu par nevainīgu un attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas, par V.U. atzīšanu par nevainīgu un attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās daļas saistībā ar notikumiem 2006.gada 12.jūnijā spēļu zālē „Joker” Lielvārdē, krimināllietu šajās daļās nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas kārtībā Rīgas apgabaltiesai.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 17.janvāra spriedumu atstāt negrozītu.

Piemērot apsūdzētajam V.U. drošības līdzekli – aizliegumu izbraukt no valsts, piemērot apsūdzētajam A.L. drošības līdzekli – aizliegumu izbraukt no valsts.

Lēmums nav pārsūdzams.

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana ir viens no tiesību ierobežošanas soda veidiem un šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos, tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējas tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli (Krimināllikuma 44., 261.pants, 262.panta otrā daļa).

Rīgā 2014.gada 14.februārī

Lieta Nr.SKK-22/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā N.P. kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Jēkabpils rajona tiesas 2013.gada 12.aprīļa spriedumu

N.P., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 262.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar piespiedu darbu uz 110 stundām, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 2 gadiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu N.P. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 262.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš vadīja transportlīdzekli bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām (transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas), atrodoties alkohola ietekmē.

Ar Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmumu Jēkabpils rajona tiesas 2013.gada 12.aprīļa spriedums atstāts negrozīts.

Apsūdzētais N.P. par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmumu iesniedzis kasācijas sūdzību.

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā atsauca uz Ceļu satiksmes likuma 29.panta otro daļu, kura noteic, ka transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana ir sods, ko piemēro par būtiskiem pārkāpumiem ceļu satiksmē. Lietas materiālos atrodas Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras izziņa, ka viņš, N.P., noteiktā kārtībā traktortehnikas vadīšanas tiesības nav ieguvis, tādējādi viņam nevar atņemt to, kā viņam nav.

Saskaņā ar Krimināllikuma 44.panta pirmajā daļā ietvertu definīciju tiesību ierobežošana ir noteiktu tiesību atņemšana vai tāda aizlieguma noteikšana, kas personai neļauj izmantot noteiktas tiesības, ieņemt noteiktu amatu, veikt noteiktu profesionālu vai cita veida darbību, apmeklēt noteiktas vietas vai pasākumus. Minētā panta otrā daļa noteic, ka tiesību ierobežošana ir papildsods, ko piespriež tiesa, atņemot šā likuma sevišķās daļas attiecīgajā pantā minētās tiesības vai nosakot aizliegumu uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem. Likumdevējs tiesību atņemšanas sodā ietvēris gan tiesību atņemšanas sodu, gan aizliegumu iegūt šādas tiesības. Likumdevēja mērķis bijis noteikt, ka tiesības tiek atņemtas personām, kurām tās ir, bet aizliegums iegūt tiesības tiek noteikts personām, kuras nav noteiktā kārtībā tās ieguvušas.

Apsūdzētā ieskatā, Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.janvāra lēmumā Nr.SKK-20/2011 izteiktā atziņa, ka transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana nav saistīta ar transportlīdzekļa vadītāja apliecības esamību vai tās iegūšanu, bet gan ar aizliegumu vadīt transportlīdzekli, neatbilst Krimināllikuma 44.panta mērķim.

Satversmes tiesa norādījusi, ka transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana nozīmē, ka personas spēja vadīt transportlīdzekļus nav uzskatāma par atbilstošu dalībai ceļu satiksmē nepieciešamajai kvalifikācijai. No likuma izriet, ka, lai iegūtu tiesības vadīt transportlīdzekli un saņemtu vadītāja apliecību, ir jāapliecina savas teorētiskās un praktiskās zināšanas, nokārtojot eksāmenu (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 11.janvāra sprieduma lietā Nr.2010-40-03 9.punktu*).

Tādējādi, apsūdzētā ieskatā, transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana, pretēji Augstākās tiesas Senāta secinājumam, ir saistīta ar vadītāja apliecības esamību, jo apliecība ir pašu tiesību esamības apliecinājums, no kā izriet kvalifikācijas esamība. Ja persona nav apliecinājusi savu kvalifikāciju, tādējādi nav ieguvusi tiesības, tad viņas statuss ir saistīts ar vadītāja apliecības neesamību, nevis tās atņemšanu.

Apsūdzētais atsaucas uz Administratīvo pārkāpumu kodeksa 29.²pantu, kurš noteic, ka aizliegumu noteiktu laiku iegūt transportlīdzekļu vadīšanas tiesības piemēro transportlīdzekļu vadītājiem, kuriem nav šo tiesību un kuri izdarījuši pārkāpumu, par ko paredzēta transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana. Administratīvo pārkāpumu lietās judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka gadījumā, ja persona, kurai uz noteiktu laiku atņemtas transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, pēc attiecīgā termiņa beigām nav veikusi tiesību normās noteiktās darbības transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atgūšanai, uzskatāms, ka personai šo tiesību nav (*sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 8.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-400/2007*).

Lietas materiālos atrodas Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras izziņa, kura apliecina to, ka viņš, N.P., traktortehnikas vadīšanas tiesības noteiktajā kārtībā nav ieguvis. Apsūdzētais norāda, ka personai nevar atņemt tiesības, kuras tai nepiemīt. Apsūdzētā ieskatā, viņam būtu piemērojams papildsods tiesību ierobežošana – aizliegums iegūt traktortehnikas vadīšanas tiesības. Apsūdzētais norāda, ka pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa, nepareizi piemērojot Krimināllikuma 44.panta otro daļu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu.

N.P. kasācijas sūdzībā lūdz atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā N.P. kasācijas sūdzība noraidāma.

Augstākās tiesas ieskatā, apsūdzētā N.P. kasācijas sūdzība ir virzīta uz to, lai panāktu, ka viņam netiktu atņemtas vispārējās tiesības iegūt jebkura transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, bet gan tiktu noteikts aizliegums iegūt konkrēta transportlīdzekļa – traktortehnikas – vadīšanas tiesības.

Krimināllikuma 6.panta pirmā daļa noteic, ka par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kura izdarīšanu draud kriminālsods. Tātad personai ir piemērojams tāds sods, kādu paredz attiecīgais Krimināllikuma Sevišķās daļas pants.

Krimināllikuma 262.panta otrās daļas sankcija paredz personu sodīt ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudassodu, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz laiku līdz pieciem gadiem un konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

No likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācijas izriet, ka Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos nosakāma tikai tāda tiesību ierobežošana, kas ir piemērojama obligāti. Visos pārējos gadījumos tiesību ierobežošanas sodu var noteikt saskaņā ar Krimināllikuma 44.panta trešajā daļā noteikto (*sk. 2013.gada 12.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” projekta anotācijas 10.punktu*). Minētie grozījumi Krimināllikuma 44.pantā tika izdarīti ar mērķi paplašināt tiesas tiesības noteikt pārkāpējiem tādus uzvedības aizliegumus, kas sekmētu jaunu noziedzīgu nodarījumu novēršanu. Lai realizētu šādu mērķi, likumdevējs ir paplašinājis tiesību ierobežošanas definīciju un noteicis, ka tiesību ierobežošana ir noteiktu tiesību atņemšana vai tāda aizlieguma noteikšana, kas personai neļauj izmantot noteiktas tiesības, ieņemt noteiktu

amatu, veikt noteiktu profesionālu vai cita veida darbību, apmeklēt noteiktas vietas vai pasākumus.

Kā obligāts papildsods – tiesību ierobežošana – ir paredzēts tikai nedaudzos Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos. Krimināllikuma 262.panta otrajā daļā likumdevējs ir paredzējis šādu obligātu papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana.

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana ir viens no tiesību ierobežošanas soda veidiem un šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos, tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Augstākā tiesa norāda, ka Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējas tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli.

Augstākās tiesas Senāts lēmumā lietā Nr.SKK-20/2011 norādījis, ka transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana nav saistīta ar transportlīdzekļa vadītāja apliecības esamību vai tās iegūšanu, bet gan ar aizliegumu vadīt transportlīdzekli.

Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācijā noteikts, ka iespējai piemērot tiesību ierobežošānu nav jābūt saistītai ar faktu, ka persona iepriekš ļaunprātīgi izmantojusi viņai piešķirtās tiesības, t.i., jāpieļauj šā papildsoda piemērošana arī personām, kuras ļaunprātīgi izmantojušas tiesības, kuras tās nav ieguvušas normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā, piemēram, personām, kuras bez tiesībām vadījušas transportlīdzekli, bez tiesībām piedalījušas medībās.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 14.augusta lēmumu atstāt negrozītu, bet apsūdzētā N.P. kasācijas sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pilnvarojuma līgums kā dokuments ar juridisku nozīmi

Uz pilnvarojuma līgumu nav attiecināmi „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo šā tiesiskā darījuma formas prasības ir izsmēloši noregulētas Civillikumā (Krimināllikuma 275.pants, Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumi Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, Civillikums).

Rīgā 2014.gada 16.septembrī

Lieta Nr.SKK-330/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Opincāns,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

V.Čiževskis,

izskatīja lietu rakstveida procesā sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores K.Petrovskas kasācijas protestu par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 23.janvāra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 8.februāra spriedumu

D.S., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 275.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar piespiedu darbu uz 80 stundām.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 23.janvāra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 8.februāra spriedums atcelts.

D.S. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 275.panta pirmās daļas atzīts par nevainīgu un attaisnots.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu D.S. atzīts par vainīgu un sodīts par dokumenta, kas piešķir tiesības, viltošanu.

2008.gadā laika posmā no 11.novembra līdz 5.decembrim, pirmstiesas izmeklēšanas gaitā precīzāk nenoskaidrotā laikā un vietā, D.S., apzinoties, ka nav tiesīgs sniegt pilnvaru D.G. vārdā, realizēja savu noziedzīgo nodomu, kas vērsti uz dokumenta (pilnvaras) viltošanu. D.S. ar roku izpildīja pilnvaras tekstu, ar ko tiek piešķirtas pilnvaras D.K. uz nenoteiktu laiku pārstāvēt visās valsts un pašvaldības iestādēs D.G., pēc kā pats pašrocīgi parakstījās pilnvarotāja Austrālijas pilsoņa D.G. vārdā.

Šādas D.S. darbības pirmās instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 275.panta pirmās daļas.

Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurore K.Petrovska iesniegusi kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Prokurore uzskata, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti secinājusi, ka D.S. darbībā nav Krimināllikuma 275.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, proti, ka iztrūkst noziedzīgā nodarījuma priekšmets.

Apelācijas instances tiesa nepamatoti secinājusi, ka dokumenta jēdziens Krimināllikuma 275.panta izpratnē ir sniegts Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumos Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”, kas bija spēkā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Prokurore atsaucas uz Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumā lietā Nr.SKK-486/2008 pausto viedokli, kurā norādīts, ka likumdevējs Krimināllikuma 275.panta dispozīciju nav veidojis kā blanketu dispozīciju ar atsauci uz citu normatīvo aktu. Līdz ar to tiesai, izlemjot, vai konkrētās personas darbības satur Krimināllikuma 275.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, ir jāvērtē, vai dokuments ir atzīstams par tādu, kas piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem.

Prokurore norāda, ka no civiltiesību viedokļa pilnvaras izdošana ir vienpusējs tiesisks darījums, jo sastāv no vienas personas gribas izteikuma. Pilnvara piešķir pilnvarniekam tiesības stāties tiesiskajās attiecībās ar trešajām personām pilnvarotāja vārdā.

Prokurore atsaucas uz Civillikuma 1492., 1493.pantu un secina, ka pilnvaras vienīgais obligātais rekvizīts atbilstoši Civillikumam ir pilnvaras devēja paraksts. Turklāt juridiskajā literatūrā atzīts, ka uz tiesisko darījumu formu neattiecas „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo tiesisko darījumu formas prasības ir izsmēļoši noregulētas Civillikumā un citos likumos.

Apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka pilnvara nesatur visus nepieciešamos rekvizītus, lai to uzskatītu par dokumentu, kas piešķir tiesības, nav vērtējusi, vai D.S. darbībā nav saskatāms Krimināllikuma 15.panta ceturtajā daļā un 275.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs, kas, ņemot vērā Krimināllikuma 15.panta sesto daļu, būtu pamats kriminālprocesa izbeigšanai.

Prokurore uzskata, ka apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā, ka D.S., sastādot pilnvaras tekstu un izpildot parakstu D.G. vārdā, tieši piedalījās pilnvaras viltošanā, savukārt iztrūkstošos rekvizītus nepieciešamības gadījumā varēja pierakstīt klāt persona, kurai D.S. pilnvaru nodeva iesniegšanai policijā.

Prokurore norāda, ka apelācijas instances tiesa spriedumā konstatēja, ka D.S. sastādītā pilnvara konkrētajā lietā neradīja nekādas tiesības, jo tās jau bija piešķirtas pirms pilnvaras sastādīšanas un pirms tās iesniegšanas policijas iestādē. Prokurore uzskata, ka šādam apelācijas instances tiesas secinājumam nav izšķirošas nozīmes noziedzīga nodarījuma sastāva esamības vai neesamības konstatēšanā, jo, kā norādīts Krimināllikuma zinātniski praktiskā komentārā, „noziedzīgais nodarījums ir pabeigts ar dokumenta (zīmoga, spiedoga) izgatavošanas vai falsifikācijas brīdi neatkarīgi no tā, vai viltotais dokuments izmantots”.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams.

Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas attaisnojošā sprieduma motīvi ir kļūdaini.

Apelācijas instances tiesa konstatējusi: „Neapšaubot to, ka tieši D.S. sastādīja un parakstīja pilnvaru, tiesas kolēģijas ieskatā, pilnvarai nebija juridiska spēka, jo tā nesaturēja visus tos rekvizītus, kas kā minimālās prasības nepieciešamas jebkuram dokumentam – pilnvarā nav sastādīšanas datuma, nav norādīts dokumenta izstrādāšanas, pieņemšanas un parakstīšanas vietas nosaukums, nav dokumenta numura.”

Augstākā tiesa norāda, ka no civiltiesību viedokļa pilnvaras izdošana ir vienpusējs tiesisks darījums, jo sastāv no vienas personas gribas izteikuma. Pilnvara piešķir tiesības pilnvarniekam stāties tiesiskajās attiecībās ar trešajām personām pilnvarotāja vārdā.

Civillikuma 1492.pants nosaka, ka rakstisku darījumu aktus var sastādīt tādā formā, kā katrs vēlas, pie tam nav vajadzīgas nekādas sevišķas formalitātes un darījuma dalībnieki nav saistīti ne ar kādiem paraugiem.

Atbilstoši Civillikuma 1493.panta nosacījumiem, lai akts būtu spēkā, kā tā būtisks piederums vajadzīgs vienpusējiem darījumiem sasaistītā vai viņa vietnieka paraksts, bet pārējiem – visu darījuma dalībnieku vai arī viņu vietnieku paraksts.

Prokurores kasācijas protestā pamatoti norādīts, ka uz tiesisko darījumu formu nav attiecināmi „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo tiesisko darījumu formas prasības ir izsmēloši noregulētas Civillikumā un citos likumos (*Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 201.–202.lpp.*).

Augstākā tiesa norāda, ka pilnvarojuma līgums ir dokuments ar juridisku nozīmi, un šis līgums satur visas šim līgumam nepieciešamās sastāvdaļas. Tādējādi ir atzīstams, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kas ir par pamatu apelācijas instances tiesas

sprieduma atcelšanai un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

No lietas materiāliem redzams, ka persona D.G. nav izteicis pretenzijas sakarā ar viņa vārdā sastādīto pilnvaru. Turklāt 2009.gada 4.martā D.G. pie zvērināta notāra apstiprinājis pilnvaru tai pašai personai (D.K.), kura bija norādīta iepriekš viņa vārdā sastādītajā pilnvarā.

Civillikuma 2329.pantā noteikts, ja kāds vēlāk apstiprina savu lietu vešanu, kas uzsākta vai nobeigta bez viņa uzdevuma, tad lietveža tiesiskais stāvoklis ar to nepārgrozās, bet attiecībā uz lietu vešanas apstiprinātāju piemērojami pilnvarojuma līguma noteikumi.

Izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesai lietā jāizvērtē minētie apstākļi un apdraudēto tiesisko attiecību kaitīguma pakāpe.

Apsūdzētajam D.S. lietā drošības līdzeklis nav noteikts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 23.janvāra spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvā puse

Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi raksturo nepatiesu datu ievadīšana automatizētā datu apstrādes sistēmā (Krimināllikuma 177.¹pants).

Rīgā 2014.gada 27.augustā

Lieta Nr.SKK-349/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnese

I.Radzeviča,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā N.K. kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 13.februāra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Gulbenes rajona tiesas 2013.gada 13.novembra spriedumu

N.K., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 177.¹panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 7 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 51.panta pirmo daļu galīgais sods N.K. noteikts brīvības atņemšana uz 8 mēnešiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu kriminālprocesā izņemtajai naudai 119,66 euro (84,10 lati) uzlikts arests un nolemts pēc sprieduma stāšanās spēkā to novirzīt zaudējumu segšanai cietušajam.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu N.K. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 177.¹panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš izdarīja svešas mantas iegūšanu, apzināti ievadot automatizētā datu apstrādes sistēmā nepatiesus datus, lai ietekmētu tās resursu darbību. Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

N.K. laika posmā no 2013.gada 30.augusta plkst.14.33 līdz 31.augusta plkst.12.58 izdarīja krāpšanu, apzināti ievadot automatizētā datu apstrādes sistēmā, konkrētajā gadījumā – spēļu automātos, nepatiesus datus, lai tādējādi ietekmētu to resursu darbību un iegūtu sev materiālu labumu.

N.K. 2013.gada 30.augustā pēc plkst. 14.00 ieradās SIA „[...]” spēļu zālē „Joker” Līkā ielā 1, Gulbenē, kur, konstatējot, ka spēļu automātus var spēlēt, izmantojot viena lata monētas, uzsāka spēli ar līdzpaņemtajām pirmstiesas izmeklēšanas laikā nenoskaidrotos apstākļos iegūtajām mehāniski apstrādātajām Ungārijas 10 forintu monētām, kuru biežums, diametrs un svars

aptuveni atbilda Latvijas bankas 1 lata monētu parametriem. N.K. apzinājās, ka šīs darbības ir pretlikumīgas, jo spēļu automāti uztver šo monētu datus kā viena lata monētu.

N.K. kopumā viena lata monētas vietā spēļu automātos iemeta 402 mehāniski apstrādātas Ungārijas 10 forintu monētas. N.K. nodarīja SIA „[...]” materiālo kaitējumu 571,99 *euro* (402 lati) apmērā.

Ar Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 13.februāra spriedumu Gulbenes rajona tiesas 2013.gada 13.novembra spriedums atcelts daļā par N.K. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.panta pirmo daļu.

N.K. galīgais sods saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu noteikts brīvības atņemšana uz 8 mēnešiem.

Turklāt ar Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 13.februāra spriedumu Gulbenes rajona tiesas 2013.gada 13.novembra spriedums atcelts daļā, ar kuru nolemts kriminālprocesā izņemto naudu 119,66 *euro* (84,10 lati) pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā novirzīt zaudējumu segšanai cietušajam, un kriminālprocess šajā daļā izbeigts.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētais N.K. Apsūdzētais kasācijas sūdzībā norāda, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu apelācijas kārtībā, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 361.panta astotās daļas pārkāpumu. Minētā likuma norma noteic, ka nav atļauts uzlikt arestu Kriminālprocesa likuma 1.pielikuma 3.punktā paredzētajai naudai, kuras kopsumma nepārsniedz viena mēneša iztikas minimumu apsūdzētajam. Turklāt apsūdzētais norāda, ka lietā nav iegūti pierādījumi, kas apstiprinātu, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 361.panta astotajai daļai nauda 119,66 *euro* (84,10 lati) ir noziedzīgi iegūta manta.

Apsūdzētais lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par aresta uzlikšanu pirmstiesas kriminālprocesā izņemtajai naudai 119,66 *euro* (84,10 lati) un šajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedums un apelācijas instances tiesas spriedums atceļami pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Augstākā tiesa konstatē Krimināllikuma panta nepareizu piemērošanu, t.i., Kriminālprocesa likuma 574.panta 2.punktā minēto Krimināllikuma pārkāpumu, un tādējādi saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 584.panta prasībām pārsniedz apsūdzētā N.K. kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu.

Krimināllikuma 177.¹pants paredz kriminālatbildību par krāpšanu automatizētā datu apstrādes sistēmā. Krimināllikuma 177.¹panta pirmā daļa noteic, ka par svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu, vai citu mantisku labumu iegūšanu, apzināti ievadot automatizētā datu apstrādes sistēmā nepatiesus datus, lai ietekmētu tās resursu darbību (datorkrāpšana), soda ar brīvības

atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Minētā likuma norma bija spēkā arī 2013.gada 13.augustā, t.i., laikā, kad saskaņā ar apsūdzību N.K. izdarījis datorkrāpšanu.

Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi raksturo nepatiesu datu ievadišana automatizētā datu apstrādes sistēmā. Tādējādi konkrētajā lietā N.K. nodarījuma pareiza juridiskā kvalifikācija atkarīga no tā, vai konkrētie spēļu automāti ir atzīstami par automatizētām datu apstrādes sistēmām un vai mehāniski apstrādātu Ungārijas 10 forintu monētu iemešana spēļu automātos atzīstama par nepatiesu datu ievadišanu automatizētā datu apstrādes sistēmā.

Augstākā tiesa piekrīt kibernetizējamu izpētes jomā atzīta speciālista asoc. prof. Dr.iur. U.Ķiņa skaidrojuma par Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi, kas ļauj nošķirt šo noziedzīgo nodarījumu no citiem līdzīgiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Asoc. prof. Dr.iur. U.Ķiņis rakstā „Krāpšana automatizētā datu apstrādes sistēmā” norādījis, ka termins „automatizēta datu apstrādes sistēma” ietver datorsistēmu, tīklu, tehnisko un informācijas resursu kompleksu, kam ir lietotāju pieeja. Tādējādi par automatizētu datu apstrādes sistēmu Krimināllikuma izpratnē atzīstama jebkura ierīce, kuras primārais mērķis ir automatizēta datu apstrāde. Turklāt automatizēta datu apstrādes sistēma ir integrēta ar elektroniskiem tīkliem un tai ir lietotāju pieeja, piemēram, mobilais telefons, ar tīklu savienots dators, planšete u.c. Augstākā tiesa pievienojas U.Ķiņa atzinumiem, ka par automatizētu datu apstrādes sistēmu nav atzīstamas sadzīves elektroniskās ierīces, spēļu, biļešu, kafijas u.c. automāti, kuru galvenais uzdevums ir par samaksu sniegt konkrētai personai mantisku tiesību vai konkrētu mantu, jo to primārā funkcija nav automatizēta datu apstrāde. Datu ievadišana automatizētā datu apstrādes sistēmā var notikt tikai tad, ja tā var ietekmēt automatizētā datu apstrādes sistēmā esošo datu apstrādes procesu. Datu ievadišana ir normāla automatizētas datu apstrādes sistēmas datu apstrādes funkcija. Dati ir saistāmi ar simboliem, burtiem, lielumiem, kas sagatavoti apstrādei automatizētās datu apstrādes ierīcē. Automatizēta datu apstrādes sistēma datu apstrādes procesā var tikt izmantota gan kā rīks, ar kuru dati tiek ievadīti, gan kā objekts, kas glabā datus, gan arī kā medijs datu pārraidei. Taču nekādas saistības ar datu apstrādi nav personu darbībām, kas saistītas ar fizisku darbību pret konkrēto apdraudējuma priekšmetu, – sišana, spēršana, monētu, kuponu iemešana automātos, ierīču atslēgšana no strāvas padeves (sk. Ķiņis U. *Krāpšana automatizētā datu apstrādes sistēmā. Jurista Vārds, 2014, 15.jūlijs, Nr.27 (629)*).

Tādējādi, ņemot vērā minēto skaidrojumu, kuru apšaubīt nav pamata, Augstākā tiesa nesaskata N.K. nodarījumā Krimināllikuma 177.¹panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi.

Tā kā lieta pirmās instances tiesā izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, bet, izskatot lietu no jauna, tiesai jāizvērtē, vai N.K. nodarījumā nav cita noziedzīgā nodarījuma sastāva, apelācijas instances tiesa nevar novērst konstatēto likuma pārkāpumu, tādējādi lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Turklāt, izskatot lietu no jauna, tiesai jāizvērtē, vai uzliekams arests kriminālprocesā izņemtajai naudai 119,66 *euro* (84,10 latī). Izskatot šo jautājumu, tiesai jāņem vērā Kriminālprocesa likuma 361.panta astotajā daļā noteiktais, ka nav atļauts uzlikt arestu pirmās nepieciešamības priekšmetiem, ko lieto persona, kuras mantai tiek uzlikts arests, tās ģimenes locekļi un viņu apgādībā esošas personas. Šādu priekšmetu sarakstu nosaka šā likuma 1.pielikums. Šajā daļā noteiktais aizliegums neattiecas uz noziedzīgi iegūtu mantu vai citu ar noziedzīgo nodarījumu saistītu mantu, kā arī Kriminālprocesa likuma 1.pielikuma (aktuālajā redakcijā) 3.punktā noteikto, ka arestam nav pakļauta nauda, kuras kopsumma nepārsniedz vienu minimālo mēneša darba algu apsūdzētajam. Faktiski ar procesa virzītāja 2013.gada 9.septembra un 10.septembra lēmumiem par rīcību ar lietiskiem pierādījumiem un to pievienošanu kriminālprocesam izņemtā nauda nav atzīta par noziedzīgi iegūtu. Lēmumos pieņēmuma formā ir norādīts: „Iespējams, naudas līdzekļi ir iegūti nelikumīgi, spēlējot spēļu automātus un izmantojot viena lata monētas vietā Ungārijas 10 forintu monētas, [...] nauda tiek atzīta par lietisko pierādījumu un tiek uzskatīta par noziedzīga nodarījuma apdraudējuma priekšmetu” (*lietas 1.sējuma 76.–81.lapa*). Minētie formulējumi, kasācijas instances tiesas ieskatā, ir neskaidri un neatbilst Kriminālprocesa 356.panta nosacījumiem par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu.

Ņemot vērā, ka ar pirmās instances tiesas spriedumu noteikto brīvības atņemšanas sodu N.K. ir izcietis, šobrīd nav nepieciešams noteikt viņam drošības līdzekli.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Gulbenes rajona tiesas 2013.gada 13.novembra spriedumu un Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 13.februāra spriedumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Gulbenes rajona tiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Krimināllikuma 279.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse

Krimināllikuma 279.panta norma ir uzskatāma par blanketu, jo tajā nav norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un šā panta dispozīcija ietver sevī norādi uz citos normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Tiesa, piemērojot blanketu normu, nosaka konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un norāda, kādā veidā ir izpaudusies nodarījuma objektīvā puse. Tā kā patvarības objektīvo pusi veido aktīvas darbības, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, noziedzīgā nodarījuma aprakstā ir jābūt norādei, kādā normatīvā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta (apieta) (Krimināllikuma 279.pants).

Rīgā 2014.gada 19.septembrī

Lietā Nr.SKK-353/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Opincāns,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

A.Freibergs,

izskatīja lietu rakstveida procesā sakarā ar apsūdzētā E.L. un viņa aizstāvja J.Močuļska un cietušās L.K. kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 6.decembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2012.gada 20.februāra spriedumu

A.D., personas kods [...], atzīts par vainīgu Krimināllikuma 20.panta otrajā daļā un 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 10 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 2276,59 *euro* (1600 lati);

E.L., personas kods [...], atzīts par vainīgu Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 10 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 2276,59 *euro* (1600 lati).

Kaitējuma kompensācija cietušajai L.K. nav noteikta.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu A.D. un E.L. atzīti par vainīgiem un sodīti par to, ka A.D. līdzdalībā kā organizētājs izdarīja apzinātas darbības un bezdarbību, ar kuru kopīgi ar citu personu (izdarītāju) piedalījās tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet pats nav bijis tā tiešais izdarītājs, bet organizēja un vadīja patvarību, un E.L. izdarīja patvarību – patvaļīgi izdarīja

darbības, apejot normatīvajā aktā noteikto kārtību, ja šīs darbības tiesiskumu apstrīd cita persona un šīs darbības rezultātā radīts būtisks kaitējums, darbības izdarītas personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās.

A.D. kā pārdevēju SIA „[...]” un L.D. pilnvarotā persona 2008.gada 27.martā ar I.F. noslēdza [...] gatves [...] nama [...] dzīvokļa, Rīgā, pirkuma līgumu un 2008.gada 27.martā parakstīja minētā dzīvokļa īpašuma pieņemšanas – nodošanas aktu, ar kuru I.F. tiesiskā valdījumā nodeva [...] gatves [...] nama [...] dzīvokli.

SIA „[...]” pilnvarotā persona A.D. civiltiesiska strīda risināšanai par līguma izpildi ar I.F. nevērsās tiesā, bet, apejot Civillikuma 1732.pantā noteiktās prasības un pārkāpjot Civillikuma 922.pantā noteikto, neatmaksājot L.K. pie priekšlīguma slēgšanas pārdevējam iemaksātos 26 873,78 *euro* (18887 lati) un I.F. pie pirkuma līguma slēgšanas pārdevējam iemaksātos 34 040,77 *euro* (23923,99 lati), pavisam pircēju naudu par kopējo summu 60 876,15 *euro* (42 784 lati), kā organizētājs līdzdalībā ar viņa pilnvaroto personu, zvērinātu advokātu E.L., atstumjot tiesisko valdītāju, bez tiesas sprieduma patvarīgi izlika L.K. un I.F. no viņu faktiskās un pēc pirkuma līguma noslēgšanas deklarētās dzīvesvietas.

A.D. pilnvaroja „Advokāta E.L. biroju” noorganizēt dzīvokļa ārdurvju atslēgu nomaiņu un vadīt L.K. un I.F. faktisko izlikšanu no [...] gatves [...] nama, Rīgā, [...] dzīvokļa, un, lai patvaļīgi aizsargātu SIA „[...]” tiesības uz īpašumu, noslēdza līgumu ar apsardzes firmu „Pārsla–Apsardze”, kas ar 2008.gada 27.augustu apņēmas veikt kustamās un nekustamās mantas apsardzi Rīgā, [...] gatvē [...].

2008.gada 8.septembrī ap plkst.15.20 A.D. pilnvarotās personas zvērināta advokāta E.L. vadībā L.K. un I.F. prombūtnes laikā E.L. uzaicināta tiesu izpildītāja un A.D. nolīgto apsardzes darbinieku klātbūtnē tika nomainīta [...] gatves [...] nama [...] dzīvokļa, Rīgā, ārdurvju atslēga. Pēc tam E.L. sagaidīja mājup atgriezušos [...] dzīvokļa iemītnieci L.K. un paziņoja, ka viņa un I.F. netiks ielaisti viņu dzīvesvietā – [...] gatves [...] nama [...] dzīvokli, Rīgā. Turklāt E.L., pārkāpjot L.K. un I.F. tiesības uz privāto dzīvi un savu privāto telpu, iegāja viņu dzīvesvietā – [...] dzīvokli un filmēja L.K. personiskās mantas un L.K. un viņas dēlam I.F. nepieciešamo mantu un dokumentu savākšanas procesu, un pēc tam ar nomainītajām ārdurvju atslēgām, kuras netika izsniegtas I.F. un L.K., pats aizslēdza un ar savu zvērināta advokāta zīmogu apzīmogoja [...] dzīvokļa ārdurvis.

Tādējādi E.L. ar savām darbībām kā izpildītājs, rīkojoties SIA „[...]” pilnvarotās personas A.D. interesēs un uzdevumā, liedza L.K. un viņas dēlam I.F. tiesības uz mājokli, pārkāpjot personu tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību, un liedza I.F. un L.K. pieeju un rīkošanos ar viņu

īpašumu [...] gatves [...] nama [...] dzīvoklī esošo kustamo mantu – mēbelēm, sadzīves tehniku, produktiem, personiskas lietošanas priekšmetiem.

Šo patvaļīgo darbību rezultātā, kuru tiesiskumu apstrīd I.F. un L.K., cietušajiem tika radīts būtisks kaitējums, ko veido Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēka pamattiesību – 96.pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību – aizskārums un 105.pantā noteikto tiesību uz īpašumu aizskārums – atņemta iespēja brīvi rīkoties ar cietušajiem piederošo mājokli esošo kustamo mantu. Turklāt cietušajiem tika nodarīts mantisks kaitējums, konkrēti: aizslēgtā dzīvokļa virtuvē ledusskapī sabojājās produkti 82,77 *euro* (58,17 lati) vērtībā, istabā pazuda mantas 58,34 *euro* (41 lati) vērtībā, sabojāja mantas 294,78 *euro* (207,17 lati) vērtībā, kā arī sabojāja cietušo mantu – dzīvokli palikušos tropiskos augus. Aizslēgtajā dzīvoklī palikušo ikdienā nepieciešamo mantu vietā L.K. un I.F. bija jāiegādājas citas.

Ar patvarību L.K. un I.F. tika nodarīts morāls kaitējums, pazemojuma un bezspēcības izjūtas, stresa radīti pārdzīvojumi.

Šādas A.D. darbības pirmās instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 20.panta otrās daļas un 279.panta otrās daļas, bet E.L. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 6.decembra spriedumu Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2012.gada 20.februāra spriedums atcelts daļā par A.D. notiesāšanu pēc Krimināllikuma 20.panta otrās daļas un 279.panta otrās daļas; daļā par E.L. notiesāšanu pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas.

A.D. atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 20.panta otrajā daļā un 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots.

E.L. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 279.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 5 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 1422,87 *euro* (1000 lati).

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Apelācijas instances tiesa lietā taisījusi jaunu spriedumu, sniedzot jaunu noziedzīgā nodarījuma aprakstu, un konstatēja, ka E.L. izdarīja patvarību – izdarīja darbības patvaļīgi, apejot normatīvajā aktā noteikto kārtību, – un šīs darbības tiesiskumu apstrīd cita persona un šīs darbības rezultātā radīts būtisks kaitējums.

2008.gada 27.martā SIA „[...]” un L.D. pilnvarotā persona A.D. kā pārdevējs un I.F. kā pircējs noslēdza Rīgā, [...] gatves [...] nama [...] dzīvokļa pirkuma līgumu un parakstīja dzīvokļa īpašuma pieņemšanas – nodošanas aktu, ar kuru I.F. valdījumā tika nodots dzīvoklis.

2008.gada 8.septembrī ap plkst.15.20 L.K. un I.F. prombūtnes laikā E.L. kā SIA „[...]” pilnvarotā persona un viņa uzaicinātā tiesu izpildītāja un nolīgto

apsardzes darbinieku klātbūtnē tika nomainīta Rīgā, [...] gatves [...] nama [...] dzīvokļa ārdurvju atslēga.

E.L. sagaidīja mājup atgriezušos [...] dzīvokļa iemītnieci L.K. un paziņoja, ka viņa un I.F. netiks ielaisti Rīgā, [...] gatves [...] nama [...] dzīvoklī.

Turklāt E.L., pārkāpjot L.K. un I.F. tiesības uz privāto dzīvi un privāto telpu, iegāja viņu dzīvesvietā – [...] dzīvoklī – un filmēja L.K. personīgās mantas un L.K. un viņas dēlam I.F. nepieciešamo mantu un dokumentu paņemšanas procesu, ko veica cietušo paziņas, un pēc tam ar nomainītajām ārdurvju atslēgām, kuras netika izsniegtas I.F. un L.K., pats aizslēdza un ar savu zvērināta advokāta zīmogu aizzīmogoja [...] dzīvokļa ārdurvis.

Tādējādi E.L. ar savām darbībām liedza L.K. un viņas dēlam I.F. tiesības uz mājokli, pārkāpjot personu tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību, un liedza I.F. un L.K. pieeju un rīkošanos ar viņu īpašumā Rīgā, [...] gatves [...] nama [...] dzīvoklī, esošajām kustamajām mantām – mēbelēm, sadzīves tehniku, produktiem, personīgās lietošanas priekšmetiem, zivtiņām akvārijā, bruņurupuci un augiem.

E.L. bez tiesas sprieduma patvaļīgi aizliedza L.K. un I.F. iekļūt viņu faktiskajā un deklarētajā dzīvesvietā.

Šo patvaļīgo darbību, kuru tiesiskumu apstrīd cietušie – I.F. un L.K., rezultātā cietušajiem tika radīts būtisks kaitējums, kuru veido Latvijas Republikas Satversmē garantēto cilvēka pamattiesību, 96.pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību aizskārums un 105.pantā noteikto tiesību uz īpašumu aizskārums, atņemta iespēja brīvi rīkoties ar cietušajiem piederošo mājokli esošo kustamo mantu.

Apelācijas instances tiesā šādas E.L. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 279.panta pirmās daļas.

Apsūdzētais E.L. un viņa aizstāvis J.Močuļskis, cietusi L.K. iesnieguši kasācijas sūdzības.

Apsūdzētais E.L. kasācijas sūdzībā lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un kriminālprocesu izbeigt.

Apsūdzētais uzskata, ka apelācijas instances tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi Krimināllikuma 279.panta pirmās daļas normas, nepamatoti saskatot viņa rīcībā Krimināllikuma 279.panta pirmajā daļā noziedzīgā nodarījuma sastāvu. Apsūdzētais uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedumā nav norādīts konkrēts un izsmēlošs to normatīvo aktu un konkrēto tiesību normu uzskaitījums, kuras apsūdzētais būtu pārkāpis. Šāda situācija, apsūdzētā ieskatā, nav pieļaujama, notiesājot personu par normatīvos noteiktās kārtības apiešanu.

Apsūdzētais uzskata, ka viņam apsūdzība izvirzīta nepamatoti, jo minētajā dzīvoklī atradies, lai pārstāvētu klientu – dzīvokļa īpašnieku SIA „[...]” – strīdā

ar personām, kuras nelikumīgi un ilgstoši tajā turēja savas mantas pēc pirkuma līguma izbeigšanas. Nav pamata konstatēt, ka SIA „[...]” vai tās pārstāvji ir veikuši patvaļīgas darbības, vardarbīgi pārtraucot cietušo valdījumu pār dzīvokli.

Apsūdzētais uzsver, ka nedz L.K., nedz arī I.F. 2008.gada 8.septembrī vairs nebija nekāda tiesiska pamata uzturēties strīdus dzīvoklī, jo pirkuma līgums bija likumā un līgumā noteiktajā kārtībā izbeigts.

Apsūdzētais atsaucas uz Civillikuma 927., 994., 1038., 1039., 896., 876. panta otro daļu, 909.panta otro daļu, 910., 911., 918., 922., 1431., 1589., 1636., 1732., 1776., 2047., 2049.pantu, citē šo pantu saturu un norāda, ka minētās būtiskās Civillikuma normas spriedumā ir ignorētas un nav analizētas.

Apsūdzētais norāda, ka apsūdzībā ir kļūdainas atsaucēs par valdījumu, jo strīdus dzīvoklis neatradās cietušo valdījumā, bet gan ļaunticīgā turējumā. Apsūdzētā ieskatā, lietā piemērojamas tiesību normas par turējumu.

Apsūdzētais, citējot Civillikuma 1776.pantu, norāda, ka nedz cietušie, nedz viņu mantas netika vardarbīgi izliktas no dzīvokļa. Korekts, argumentēts un nevardarbīgs paziņojums, ka dzīvokļa īpašnieks nevēlas, lai cietušie bez tiesiska pamata turpmāk uzturas viņa īpašumā, un kādas personas fiziska izlikšana no telpām kopā ar mantām nav viens un tas pats. Apsūdzētā ieskatā, rīcības rezultātā būtu nodarīts ievērojams mantisks kaitējums, jo nedz pirmās instances tiesa, nedz apelācijas instances tiesa nav atzinušas par pierādītu un pamatotu cietušo prasības par mantiskā kaitējuma nodarījumu, jo, lai piemērotu kriminālatbildību par patvarību, būtiska mantiska kaitējuma konstatējums ir obligāts.

Apsūdzētais, citējot Civillikuma 1636.panta saturu, norāda, ka apsūdzība balstīta uz tēzi, ka neatkarīgi no cietušo prettiesiskās rīcības dzīvokļa īpašniekam bija pienākums vērsties tiesā strīda risināšanai. Apsūdzētā ieskatā, lietas faktiskie un juridiskie apstākļi bija tādi, kas ierobežoja dzīvokļa īpašnieka iespējas vērsties tiesā, vienlaicīgi nepārkāpjot kādu līguma vai likuma normu.

Apsūdzētais, citējot Civillikuma 1589., 2047., 2049.pantu, uzskata, ka konkrētajā gadījumā nav šaubu par to, ka SIA „[...]” bija tiesības vienpusēji atcelt dzīvokļa pirkuma līgumu, jo tāda tiesība bija noteikti pielīgta, bet pircējs jebkādas savas tiesības uz dzīvokli zaudēja. Vēršot uzmanību uz tiesu praksi, apsūdzētais norāda, ka tiesības atkāpties no līguma nedrīkst jaukt ar tiesībām bez otras puses piekrišanas prasīt līguma atcelšanu. Pēdējā gadījumā, lai līgums izbeigtos, ir vajadzīgs tiesas spriedums. Savukārt tas nav vajadzīgs, ja līguma vienpusēja izbeigšana pielīgta līgumā (*sk. Torgāns K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga, 2000, 119.lpp.; lieta Nr.SKC-44/1999*).

Gadījumā, kad tiesība vienpusēji atcelt līgumu tieši pielīgta līgumā, tiesas spriedums līguma izbeigšanai nav nepieciešams. Pirkuma līgums bija vienpusēji atceļams, kas arī tika izdarīts, un to drīkstēja darīt bez tiesas sprieduma. Savukārt apstrīdēt pirkuma līgumu dzīvokļa īpašniekam nebija nedz pienākuma, nedz vajadzības, jo tā noteikumi pietiekami efektīvi ļāva viņam aizsargāt savas tiesības.

Apsūdzētā ieskatā, konkrētajā situācijā pircējs, kurš nav spējis vai nav vēlējies izmantot iespēju nopirkt dzīvokli par pielīgto cenu, līdz ar pirkuma izbeigšanu zaudē tiesības šo dzīvokli valdīt un arī lietot. Apsūdzētais norāda, ka pirkuma līguma atcelšana un lietas atdošanas pienākums izraisa valdījuma zudumu. Cietušajiem bija pienākums atdot dzīvokli atpakaļ īpašniekiem saskaņā ar Civillikuma 1589. un 2047.pantu.

Apsūdzētais norāda, ka viņam netika paziņots par Rīgas tiesu apgabala prokuratūras lēmumu par lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu atcelšanu, tādā veidā liedzot viņam iespēju aktīvi un savlaicīgi aizstāvēt savas tiesības pirmstiesas kriminālprocesā. Apsūdzētais uzskata, ka tādā veidā tika pārkāpti Kriminālprocesa likuma 8. un 12.pantā noteiktie kriminālprocesa pamatprincipi.

Apsūdzētais kasācijas sūdzībā analizē apelācijas instances tiesas secinājumus un norāda, ka tiesas secinājumi par viņa vainīgumu neatbilst lietas faktiskajiem un juridiskajiem apstākļiem.

Rezumējot iepriekš norādīto, apsūdzētais E.L. tostarp norāda, ka:

- nav nomainījis cietušo dzīvokļa ārdurvju atslēgas;
- nav aizliedzis cietušajiem ieiet dzīvoklī un /vai rīkoties ar viņu mantu;
- nav devis rīkojumus citām personām neielaist dzīvoklī cietušos;
- dzīvoklī iegājis tikai pēc pašas cietušās lūguma un saskaņā ar panākto vienošanos;
- cietušo mantas nav aiztīcis;
- viņam nekad nav bijis nolūka rīkoties nelikumīgi;
- tiesas lēmumā nav norādīts, kādā normatīvajā aktā noteiktā kārtība ir apieta;
- cietušie paši ir rīkojušies prettiesiski, bez tiesiska pamata turpinot lietot viņiem nepiederošu īpašumu;
- cietušie no dzīvokļa netika izlikti, viņu mantas tika izdotas bez laika un lietu kategoriju ierobežojumiem;
- cietušajiem nav nodarīts būtisks mantiskais kaitējums;
- nav pamata konstatēt patvarību tikai par iespējamu Satversmes 96. un 105.panta tiesību aizskārumiem bez citu krimināltiesisko pazīmju konstatēšanas.

Apsūdzētais norāda, ka tiesa ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 511., 512. pantu, 564.panta ceturto daļu un Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu.

Apsūdzētā E.L. aizstāvis J.Močuļskis kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu (acīmredzot, domāts – spriedumu) un kriminālprocesu izbeigt.

Aizstāvis norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511. un 512.panta prasībām. Aizstāvja ieskatā, spriedums taisīts, pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 1., 8., 15., 18., 19., 20., 23., 124., 514., 564.panta prasības.

Aizstāvis sūdzībā norāda, ka tiesas spriedumā nav minēts, kādus normatīvos aktus pārkāpis E.L. un kādā veidā viņš izdarījis viņam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu.

Aizstāvis atsaucas uz Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 12.maija lēmumu lietā Nr.SKK-223/2011, kurā norādīts, ka, inkriminējot noziedzīgu nodarījumu, kurā būtisks kaitējums ietverts kā pamatsastāva vai kā kvalificēta sastāva pazīme, apsūdzībā norādāms, kāds konkrēti kaitējums ir radīts un kāpēc tas vērtējams kā būtisks krimināltiesiskā izpratnē.

Aizstāvis atsaucas arī uz Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 27.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-303/2006, kurā Senāts atzinis, ka persona, rīkojoties privāto tiesību jomā, kaut arī pārkāpjot kādas citas personas subjektīvās tiesības, nevar veikt patvarību Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 176.panta izpratnē.

Aizstāvis norāda, ka tiesa nav ņēmusi vērā, ka pirkuma līgums nebija izpildīts.

Aizstāvja ieskatā, pirmās instances tiesa, nenopratinot liecinieku A.G., ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprināto kriminālprocesa pamatprincipa pārkāpumu. Aizstāvis šajā sakarā atsaucas uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1989.gada 20.novembra spriedumu lietā „Kostovski pret Nīderlandi” (*Kostovski v. The Netherlands*), kurā tiesa uzsvērusi, ka apsūdzētais nedrīkst tikt nostādīts tādā stāvoklī, kurā viņam faktiski liegta reāla iespēja sevi aizstāvēt.

Aizstāvis norāda, ka tiesa atstājusi bez ievēribas faktu, ka pirmstiesas izmeklēšanas laikā E.L. netika informēts par lēmuma par krimināllietas izbeigšanu atcelšanu un pirmstiesas procesa atjaunošanu, liedzot viņam ar to iepazīties un tādā veidā pārkāpjot viņa tiesības zināt, par ko viņu apsūdz, un izvēlēties savu aizstāvības pozīciju.

Cietusī L.K. kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Cietusī uzskata, ka apelācijas instances tiesas secinājumi ir neobjektīvi, vienpusīgi un neatbilstoši lietas materiāliem un pierādījumiem, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.panta un 575.panta trešās daļas pārkāpums.

Cietusī uzskata, ka, nosakot sodu E.L., nepareizi piemērota Krimināllikuma 47.panta otrā daļa, atzīstot, ka cietušie „apgrūtinājuši likumā paredzētā strīda risināšanas iespēju un no savas puses nepildot likumiskās saistības [..]”. Minētais, cietušās ieskatā, neatbilst lietas materiāliem un Civillikumam attiecībā par samaksu par nekvalitatīvu precī.

Cietusī kasācijas sūdzībā norāda, ka A.D. darbības bija jākvalificē pēc Krimināllikuma 20.panta otrās daļas un 279.panta, jo A.D. kā organizatora darbības apstiprina 2008.gada 21.augustā noslēgtais apsardzes pakalpojumu līgums un viņa 2008.gada 30.oktobra iesniegums procesa virzītājam.

Cietusī uzskata, ka, atstājot viņai tiesības tiesāties civiltiesiskā kārtībā, ir pārkāptas viņas tiesības uz kaitējuma kompensāciju.

Cietusī norāda, ka tiesa nepamatoti atteica iespēju juridiskās palīdzības sniedzējam uzstāties tiesu debatēs.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Saskaņā ar Krimināllikuma 1.panta pirmo daļu pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tiši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes.

„Ņemot vērā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas konkrētos apstākļus un nodarījumu izdarījušai personai piemērotās īpašības, noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena kopīgās pazīmes krimināltiesību teorijā tiek sadalītas divās grupās: objektīvajās un subjektīvajās pazīmēs. Objektīvo pazīmju kopumā ietilpst ar Krimināllikumu aizsargātas valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu intereses (turpmāk – intereses), kuras apdraud noziedzīgais nodarījums. Šo pazīmju kopums ir noziedzīga nodarījuma objekts. Pie noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajām pazīmēm pieskaitāmas arī tās, kuras raksturo personas nodarījuma ārējās izpausmes procesu, kaitējumu, kas radīts ar prettiesisko darbību vai bezdarbību ar likumu aizsargātām interesēm. [..]. Krimināllikumā paredzēto noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums ir nepieciešams un reizē arī pietiekams, lai par izdarīto noziedzīgo nodarījumu personu būtu pamats saukt pie kriminālatbildības. [..]. Ja trūkst kaut viena šāda pazīme, kas ietilpst noziedzīga nodarījuma sastāva kopumā, tad vispār nav pamata atzīt, ka personas darbībā vai bezdarbībā ir noziedzīga nodarījuma sastāvs” (*Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 66.–67.lpp.*).

Apelācijas instances tiesa lietā konstatējusi visas Krimināllikuma 279.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes.

Apelācijas instances tiesa ir analizējusi Krimināllikuma 279.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva elementus – objektu, objektīvo pusi, subjektu un subjektīvo pusi – un konstatējusi, ka patvarības objektīvo pusi konkrētajā gadījumā veido apsūdzētā E.L. aktīvas darbības – E.L., tiesu izpildītāja un apsardzes darbinieku klātbūtnē tika nomainīta dzīvokļa atslēga, E.L. L.K. un I.F. aizliedza iekļūt viņu dzīvesvietā, iegāja viņu dzīvoklī, kur filmēja L.K. un I.F. mantu un dokumentu paņemšanas procesu, bet pēc tam aizslēdza un aizzīmogoja ar savu zvērināta advokāta zīmogu cietušo mājokļa ārdurvis.

„Patvarība izpaužas patvaļīgas darbības izdarīšanā, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, ja šīs darbības tiesiskumu apstrīd valsts vai pašvaldības iestāde vai jebkura fiziska vai juridiska persona un ja šīs darbības rezultātā tiek radīts būtisks kaitējums” (*Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 692.–693.lpp.*).

Augstākā tiesa norāda, ka Krimināllikuma 279.panta norma ir uzskatāma par blanketu, jo tajā nav norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un šī panta dispozīcija ietver sevī norādi uz citos normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Tiesa, piemērojot blanketu normu, nosaka konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un norāda, kādā veidā ir izpaudusies nodarījuma objektīvā puse.

Tā kā patvarības objektīvo pusi veido aktīvas darbības, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, noziedzīgā nodarījuma aprakstā ir jābūt norādei, kādā normatīvā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta (apieta).

Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas spriedumā nav norādes uz to, kādā normatīvajā aktā noteikto kārtību ir apgājis apsūdzētais E.L., izdarot viņam inkriminētās darbības.

„Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija ir pilnīgas atbilstības konstatēšana starp nodarījuma faktiskajām pazīmēm un Krimināllikuma normā paredzētā konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm” (*Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums: Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 26.lpp.*).

Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 511.panta otrajai daļai spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam.

Kriminālprocesa likuma 512.panta otrajā daļā noteikts, ka tiesa spriedumu pamato ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē, un rakstveida pierādījumiem un dokumentiem, kuri norādīti lēmumā par krimināllietas

nodošanu tiesai, vai ar pierādījumiem, kurus saskaņā ar šā likuma 125.panta noteikumiem nav nepieciešams pārbaudīt.

Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtā daļa noteic, ka nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Minētos Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta otrās daļas, 564.panta ceturtās daļas pārkāpumus Augstākā tiesa atzīst par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Augstākā tiesa atzīst, ka cietušās L.K. kasācijas sūdzībā izteiktā prasība nav pamatota ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 573.panta pirmo daļu nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā pārbauda tikai tādā gadījumā, ja kasācijas sūdzībā vai protestā izteiktā prasība pamatota ar Krimināllikuma pārkāpumu vai šā likuma būtisku pārkāpumu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmo un trešo daļu kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus nenoskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Apelācijas instances tiesa atzinusi par nevainīgu A.D. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 20.panta otrās daļas un 279.panta otrās daļas, konstatējot, ka viņa izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva.

Cietušās L.K. atsauce kasācijas sūdzībā uz Kriminālprocesa likuma 574.panta un 575.panta trešās daļas pārkāpumiem ir formāla un bez pamatojuma.

Cietusi kasācijas sūdzībā nepamatoti norādījusi, ka juridiskās palīdzības sniedzējam bija tiesības uzstāties tiesu debatēs, bet šīs tiesības viņam tika liegtas.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 505.panta pirmo daļu tiesas debatēs pirmais runu saka prokurors, pēc tam cietušais, viņa pārstāvis un apsūdzētais un viņa aizstāvis. Kriminālprocesa likums neparedz iespēju juridiskās palīdzības sniedzējam uzstāties tiesu debatēs.

Augstākā tiesa atzīst, ka nav pamatota cietušās L.K. norāde, ka, nenosakot šajā kriminālprocesā kaitējuma kompensāciju, ir pārkāptas viņas tiesības uz kompensāciju. Kā redzams no tiesu nolēmumiem, cietušajai L.K. bija saglabātas tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā, tādēļ cietušās tiesību aizskārums kompensācijas nenoteikšanas dēļ nav konstatējams.

Ņemot vērā, ka lietā tiek atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par E.L. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 279.panta pirmās daļas, ir atceļams arī spriedums daļā par kaitējuma kompensācijas nenoteikšanu cietušajai L.K.

Apsūdzētajam E.L. lietā drošības līdzeklis nav piemērots.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 6.decembra spriedumu daļā par E.L. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 279.panta pirmās daļas un daļā par kaitējuma kompensācijas nenoteikšanu L.K. Lietu atceltajās daļās nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas spriedumu atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Krimināllikuma 193.¹pantā un 193.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršana

1. Analizējot Krimināllikuma 193.¹pantā norādīto jēdzienu „dati”, secināms, ka ar šo jēdzienu Krimināllikuma 193.¹panta izpratnē saprotams jebkādu datu (informācijas) kopums, kas dod iespēju izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Datu kopumam jābūt pietiekamam, lai bez papildu informācijas varētu izdarīt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētās darbības – finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu (Krimināllikuma 193.panta otrā daļa un 193.¹pants).

2. Gadījumā, kad apsūdzētais vienlaikus ar maksājuma kartes nolaupīšanu ir nolaupījis (ieguvis) arī šīs kartes PIN kodu, tādā veidā radot iespējami lielā izmantojamā maksāšanas līdzekli – nolaupīto karti, turklāt pēc tam arī nelikumīgi izmantojis šo nolaupīto karti (piemēram, ievadot bankomātā (maksājuma terminālī) nolaupīto PIN kodu), apsūdzētā darbības kvalificējas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un papildus pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas nav jā kvalificē (Krimināllikuma 193.panta otrā daļa un 193.¹panta otrā daļa).

Rīgā 2014. gada 2.oktobrī

Lieta Nr.SKK-453/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnesis

P.Opincāns,

tiesnesis

V.Čiževskis,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora Aleksandra Sorokas kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra spriedumu

I. T., personas kods [...],

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, un sodīta ar īslaicīgu brīvības atņemšanu uz 3 mēnešiem.

S. K., personas kods [...],

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem, piemērojot Krimināllikuma 40.panta pirmo daļu un piemērojot papildsodu – piespiedu darbu 160 stundas;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 31.jūlijā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 22.augustā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 193.¹panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 31.jūlijā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 193.¹panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 22.augustā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 31.jūlijā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 22.augustā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 180.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, kas izdarīts 2013.gada 16.jūlijā, un sodīta ar piespiedu darbu uz 40 stundām.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu un 6 mēnešiem un piespiedu darbs 200 stundas.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu S.K. brīvības atņemšanas sods noteikts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.panta sesto daļu S.K. uzlikts par pienākumu:

- aizliegts bez Valsts probācijas dienesta Aizkraukles teritoriālās struktūrvienības amatpersonas atļaujas mainīt dzīvesvietu;
- aizliegts apmeklēt vietas, kur tiek tirgoti izņemamie alkoholiskie dzērieni;
- izpildīt probācijas programmas, ko noteiks Valsts probācijas dienesta amatpersona.

Ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. un I.T. atzītas par vainīgām pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas un sodītas par to, ka viņas 2013.gada 29.jūnijā Jēkabpilī izdarīja svešas kustamas mantas slepenu nolaupīšanu (zādzību), kas izdarīta grupā pēc iepriekšējas vienošanās, iekļūstot telpā.

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas un sodīta par to, ka viņa Jēkabpilī izdarīja svešas kustamas mantas slepenu nolaupīšanu (zādzību) – 2013.gada 31.jūlijā iekļūstot telpā, bet 2013.gada 22.augustā – no transportlīdzekļa.

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 180.panta pirmās daļas un sodīta par to, ka viņa 2013.gada 16.jūlijā Jēkabpilī veikalā „Mego” izdarīja zādzību nelielā apmērā.

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu un sodīta par to, ka viņa ieguva un izmantoja tādus datus, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2013.gada 31.jūlijā laika periodā no plkst. 2.00 līdz 9.30 S.K. [..] ielā [..], Jēkabpilī, nozaga A.B. bankas kartes personas identifikācijas numuru (turpmāk – PIN kodu), kas deva iespēju nelikumīgi izmantot A.B. AS „SEB banka” norēķinu karti. 2013.gada 31.jūlijā no plkst. 5.54 līdz plkst. 6.11 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, S.K. četras reizes AS „Swedbank” bankomātā un četras reizes AS „Citadele” bankomātā Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, nolūkā iegūt skaidras naudas līdzekļus no A.B. bankas konta, izmantoja iepriekš iegūtos datus – norēķinu kartes PIN kodu, ievadot to ar bankomāta tastatūras palīdzību.

S.K. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas (tā spriedumā).

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu un sodīta par to, ka viņa ieguva un izmantoja tādus datus, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2013.gadā laika periodā no 22.augusta plkst. 22.00 līdz 23.augusta plkst. 2.37 S.K. [..] ielā [..], Jēkabpilī, no automašīnas *Audi A6 Avant*, valsts reģistrācijas numurs [..], nozaga K.S. bankas kartes personas identifikācijas numuru (turpmāk – PIN kodu), kas deva iespēju nelikumīgi izmantot K.S. AS „SEB banka” norēķinu karti. 2013.gada 23.augustā plkst. 2.37 Jēkabpilī, Pasta ielā 16a, S.K. AS „SEB banka” bankomātā nolūkā iegūt skaidras naudas līdzekļus no K.S. bankas konta vienu reizi izmantoja iepriekš iegūtos datus – norēķinu kartes PIN kodu, ievadot to ar bankomāta tastatūras palīdzību.

S.K. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu un sodīta par to, ka viņa nolaupīja svešu maksāšanas līdzekli un nelikumīgi to izmantoja.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2013.gada 31.jūlijā laika periodā no plkst. 2.00 līdz 9.30 S.K. [..] ielā [..], Jēkabpilī, nozaga A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nolūkā to nelikumīgi izmantot. S.K. nolūkā iegūt skaidras naudas līdzekļus no A.B.

bankas konta 2013.gada 31.jūlijā plkst. 5.54.32 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, AS „Swedbank” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], izņemot naudu 200 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 5.55.19 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, AS „Swedbank” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], izņemot naudu 100 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.01.24 Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, AS „Citadele” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nesekmīgi mēģinot izņemt naudu 50 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.01.47 Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, AS „Citadele” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], izņemot naudu 10 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.04.22 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, AS „Swedbank” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nesekmīgi mēģinot izņemt naudu 500 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.05.10 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, AS „Swedbank” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nesekmīgi mēģinot izņemt naudu 200 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.10.43 Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, AS „Citadele” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nesekmīgi mēģinot izņemt naudu 200 Ls.

2013.gada 31.jūlijā plkst. 6.11.03 Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, AS „Citadele” bankomātā nelikumīgi izmantoja A.B. piederošo AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nesekmīgi mēģinot izņemt naudu 100 Ls.

S.K. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.

Turklāt ar Jēkabpils rajona tiesas spriedumu S.K. atzīta par vainīgu un sodīta par to, ka viņa nolaupīja svešu maksāšanas līdzekli un nelikumīgi to izmantoja.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2013.gadā laika periodā no 22.augusta plkst. 22.00 līdz 23.augusta plkst. 2.37 S.K. [..] ielā [..], Jēkabpilī, no automašīnas *Audi A6 Avant*, valsts reģistrācijas numurs [..], nozaga K.S. AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], nolūkā to nelikumīgi izmantot. S.K. nolūkā iegūt skaidras naudas līdzekļus no K.S. bankas konta 2013.gada 23.augustā plkst. 2.37 Jēkabpilī, Pasta ielā 16a, AS „SEB banka” bankomātā nelikumīgi izmantoja S.K. AS „SEB banka” norēķinu karti Nr.[..], izņemot naudu 140 Ls.

S.K. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.

Lieta pirmās instances tiesā izskatīta, neizdarot pierādījumu pārbaudi, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 499.pantam.

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētās I.T. aizstāves A.Nores apelācijas sūdzību, Zemgales apgabaltiesa ar 2014.gada 31.marta spriedumu atcēla Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra spriedumu daļā par I.T. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas un daļā par noteikto papildsodu S.K. par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, kā arī daļā par noteikto galīgo sodu S.K. saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu.

I.T. sodīta pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, ar piespiedu darbu uz 140 stundām.

Soda laikā ieskaitīta I.T. atrašanās apcietinājumā no 2013.gada 4.jūlija līdz 2013.gada 5.jūlijam un I.T. noteikts piespiedu darbs 124 stundas.

No pirmās instances tiesas sprieduma rezolutīvās daļas izslēgta norāde „Soda izciešanas laiku skaitīt no sprieduma stāšanās likumīgā spēkā”.

S.K. pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, noteikts papildsods – piespiedu darbs 40 stundas.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods S.K. noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu un 3 mēnešiem un piespiedu darbs 60 stundas.

S.K. brīvības atņemšanas soda izciešanas termiņā ieskaitīta atrašanās apcietinājumā un atrašanās sociālās korekcijas izglītības iestādē no 2013.gada 12.septembra līdz 2014.gada 15.janvārim.

Pārējā daļā Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra spriedums atstāts negrozīts.

Par šo spriedumu kasācijas protestu iesniedza Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurors A.Soroka. Prokurors lūdz atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 31.marta spriedumu daļā par galīgā soda noteikšanu apsūdzētajai S.K. saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un šajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir nelikumīgs daļā par galīgā soda noteikšanu apsūdzētajai S.K., jo tiesa, taisot spriedumu, pieļāva Krimināllikuma Vispārīgās daļas panta nepareizu piemērošanu, proti, nepareizi piemēroja Krimināllikuma 50.panta pirmās un ceturtās daļas nosacījumus.

Apelācijas instances tiesa, nosakot galīgo sodu pēc noziedzīgo nodarījumu kopības apsūdzētajai S.K., vadījās vienīgi no Krimināllikuma 50.panta pirmās daļas nosacījumiem un daļēji saskaitīja ne tikai brīvības atņemšanas sodus, bet arī divus piespiedu darba sodus, kas piespriesti apsūdzētajai, – viens kā pamatsods, savukārt otrs kā papildsods. Prokurora ieskatā, likums neparedz pamatsoda un papildsoda savstarpēju daļēju saskaitīšanu.

S.K. pēc Krimināllikuma 180.panta pirmās daļas par noziedzīgo nodarījumu, kas izdarīts 2013.gada 16.jūlijā, kā pamatsods noteikts piespiedu darbs 40 stundas. Savukārt pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts 2013.gada 29.jūnijā, apsūdzētajai S.K. piespiedu darbs 40 stundas noteikts kā papildsods.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesai nebija tiesiska pamata attiecībā uz piespiedu darbu piemērot sodu daļējas saskaitīšanas principu.

Prokurors uzskata, ka S.K. galīgais sods bija jānosaka saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un ceturto daļu – brīvības atņemšana uz 1 gadu un 3 mēnešiem un piespiedu darbs uz 80 stundām.

Kriminālprocesa likuma 585.panta otrās daļas kārtībā viedokli lietā iesniedza Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas prokurors A.Andrejevs.

Prokurors uzskata, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmās daļas 2.punktu Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra un Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedumi atceļami daļā par S.K. atzišanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, 193.¹panta otrās daļas, daļā par galīgo sodu un šajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Izvērtējot apelācijas instances tiesas spriedumu un kasācijas protesta saturu, viedokļa iesniedzēja ieskatā, pastāvēja pamats tiesas piespiedu darba soda tiesiskuma apstrīdēšanai kasācijas kārtībā. Vienlaikus prokurors norāda, ka protestā ietvertā argumentācija ir nepilnīga.

Jautājumu par soda noteikšanu pēc vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem regulē Krimināllikuma 50.pants. Savukārt jautājumu par soda saskaitīšanu pēc vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem regulē Krimināllikuma 52.pants. Neviena no minētajām normām neparedz iespēju saskaitīt pamatsodu ar papildsodu (neskatoties uz to vienveidīgumu), bet paredz tikai papildsoda pievienošanu pamatsodam.

Nepareizi piemērojot Krimināllikuma Vispārīgās daļas panta prasības, tiesa pieļāva Krimināllikuma pārkāpumu, kas ir pamats sprieduma atcelšanai šajā daļā un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai.

Prokurors norāda, ka šajā lietā ir pamats pārsniegt kasācijas protestā izteikto prasību apjomu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu.

Lietā pirmās instances tiesā izskatīta, neizdarot pierādījumu pārbaudi.

Viedokļa autors norāda, ka tiesai, lemjot jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, bija jāpārbauda celtās apsūdzības atbilstība Kriminālprocesa likuma 405.panta noteikumiem, t.i., vai pareizi norādīti noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi, kas nosaka juridisko kvalifikāciju.

Prokurora ieskatā, konkrētajā lietā, lemjot jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu S.K. inkriminētajos nodarījumos pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas un 193.panta otrās daļas, likuma prasības netika ievērotas.

Spridumā par pierādītu atzītā noziedzīga nodarījuma apraksts nepārprotami atklāj Krimināllikuma 193.panta otrās daļas faktiskos apstākļus (vieta, laiks, veids) un apsūdzētā subjektīvo attieksmi pret objektīvajām darbībām. Tiesai vajadzēja rasties šaubām, ka būtībā identiski faktiskie apstākļi (vieta, laiks, veids un nodoms) norādīti arī apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193.¹panta (tādu datu iegūšana, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli). Tieši apsūdzības formulējums uzlika tiesai pienākumu pārliecināties par to, vai ir ievērota Krimināllikuma 26.panta otrajā daļā noteiktā prasība kvalificēt noziedzīgu nodarījumu reālajā kopībā, kad vieni un tie paši apstākļi ļauj kvalificēt noziedzīgu nodarījumu gan pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, gan pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas.

Tā kā lietā ir konstatēts, ka maksāšanas līdzekļa un datu iegūšana (katrā no noziegumiem) notikusi vienlaicīgi un ar vienotu nodomu tos nelikumīgi izmantot, tiesai bija jāpārliecinās par to, vai nav izveidojusies tiesību normu konkurence. Tas nozīmē, ka tiesību normu konkurences apstākļos (noziedzīga nodarījuma atbilstība vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm) tiesai bija jāsniedz saprotami secinājumi par to, kura tiesību norma vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam, un vai par vienu un to pašu nodarījumu – nelikumīgu naudas izņemšanu no bankomāta ar norēķinu kartes palīdzību (kas nav iespējama bez datu nelikumīgas izmantošanas) – ir pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības gan pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, gan arī pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas.

Prokurors uzskata, ka tiesai šajā lietā jādod nepārprotama atbilde, vai Krimināllikuma 193.pants kā speciālā tiesību norma ar noziedzīga nodarījuma objektīvās puses plašāku saturu sevī jau neaptver arī nelikumīgu datu izmantošanu. Prokurors norāda, ka minētā nepilnība ir novēršama pirmās instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedums un Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra spriedums atceļami daļā par apsūdzētās S.K. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas un S.K. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu. Atceltajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Jēkabpils rajona tiesā. Pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstājams negrozīts.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora A.Sorokas kasācijas protestā izteiktais lūgums par Zemgales apgabaltiesas

2014.gada 31.marta sprieduma atcelšanu daļā par apsūdzētajai S.K. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu ir pamatots.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka Zemgales apgabaltiesa, nosakot galīgo sodu apsūdzētajai S.K., nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Vispārīgās daļas normu, tādējādi pieļaujot Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma šajā lietā.

Apelācijas instances tiesa bez tiesiska pamata saskaitījusi apsūdzētajai S.K. noteikto papildsodu (piespiedu darbu par Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu) ar pamatsodu (piespiedu darbu par Krimināllikuma 180.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu).

Soda noteikšana par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem regulēta Krimināllikuma 50.pantā.

Atbilstoši Krimināllikuma 50.panta ceturtajai daļai papildsods, tāpat kā pamatsods, vispirms nosakāms atsevišķi par katru noziedzīgo nodarījumu, bet pēc tam pēc noziedzīgu nodarījumu kopības kopā ar pamatsodu. Pēc noziedzīgu nodarījumu kopības noteiktajam pamatsodam pievieno papildsodus, kas piespriesti atsevišķi par katru noziedzīgo nodarījumu.

Savukārt Krimināllikuma 52.pantā izteikti sodu saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumi. Krimināllikuma 52.panta pirmā daļa noteic, ka, saskaitot sodus par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vienā spriedumā vai pēc vairākiem spriedumiem, brīvības atņemšanas soda viena diena atbilst:

- 1) (izslēgts ar 2012.gada 13.decembra likumu);
- 2) astoņām piespiedu darba stundām;
- 3) divām policijas kontroles dienām;
- 4) divām probācijas uzraudzības dienām.

Īpašs regulējums norādīts šā panta 2.¹daļā, kur teikts, ka gadījumā, ja par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem vienā spriedumā vai pēc vairākiem spriedumiem ir piespriesti pamatsodi – piespiedu darbs un brīvības atņemšana, kuras termiņš kopā nepārsniedz trīs gadus, tad sodu – piespiedu darbs – izpilda patstāvīgi. Šādos gadījumos piespiedu darba izpildi uzsāk pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, bet nosacītas notiesāšanas gadījumā – uzreiz pēc sprieduma spēkā stāšanās.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, norādītās Krimināllikuma normas piemērojusi kļūdaini, jo likums neparedz papildsoda un pamatsoda saskaitīšanu.

Kriminālprocesa likuma 584.panta otrā daļa noteic, ka kasācijas instances tiesa drīkst pārsniegt kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus gadījumos, kad tā konstatē šā likuma 574. un 575.pantā norādītos pārkāpumus un tie nav norādīti sūdzībā vai protestā.

Augstākā tiesa konstatē, ka šajā lietā nepieciešams pārsniegt iesniegtā kasācijas protesta prasību apmērus.

Pirmās instances tiesa piemērojusi Kriminālprocesa likuma 499.pantu un lietu izskatījusi, neizdarot pierādījumu pārbaudi.

Apelācijas instances tiesa lietu izskatījusi rakstveida procesā sakarā ar apsūdzētās I.T. aizstāves A.Nores apelācijas sūdzību.

Apsūdzētās S.K. un I.T. atzītas par vainīgām un sodītas par vienu zādzību grupā pēc iepriekšējas vienošanās. S.K. atzīta par vainīgu un sodīta par zādzību nelielā apmērā no veikala „Mego”. S.K. atzīta par vainīgu un sodīta arī par A.B. kustamas mantas slepenu nolaupīšanu 2013.gada 31.jūlijā, iekļūstot mājā, kā arī par K.S. kustamas mantas slepenu nolaupīšanu 2013.gada 22.augustā, iekļūstot automašīnā.

S.K. atzīta par vainīgu un sodīta arī par divu Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu – par sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšanu un nelikumīgu izmantošanu, t.i., par to, ka viņa, izdarot A.B. kustamas mantas zādzību, nozaga arī A.B. AS „SEB banka” norēķinu karti un to nelikumīgi izmantoja – vairākās reizēs izņēma no bankomāta naudu, kā arī par to, ka viņa, izdarot K.S. kustamas mantas zādzību, nozaga arī K.S. AS „SEB banka” norēķinu karti un to nelikumīgi izmantoja – izņēma no bankomāta naudu.

S.K. atzīta par vainīgu un sodīta arī pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas par to, ka viņa ieguva tādus datus, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot svešu maksāšanas līdzekli, un izmantoja tādus datus, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot svešu maksāšanas līdzekli, t.i., par to, ka viņa nozaga A.B. un K.S. AS „SEB banka” maksājumu kartes personas identifikācijas numuru (turpmāk – PIN) un izmantoja, ievadot PIN kodu bankomātā, pirms tam bankomātā ievietojot nozagto maksājumu karti.

Augstākā tiesa norāda, ka noziedzīga nodarījuma sastāvs ir noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas pamats. Lai pareizi kvalificētu noziedzīgu nodarījumu, ir jākonstatē pilnīga atbilstība starp noziedzīgā nodarījuma faktiskajām pazīmēm un Krimināllikuma normā paredzētā konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm. Tikai tajā gadījumā, kad noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā, ir pamats atzīt, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums un ir iespējams to pareizi kvalificēt. Noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes tiek atspoguļotas apsūdzībā un tiesas par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā.

Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmajā daļā noteikts, ka notiesājoša sprieduma aprakstošajā daļā sniedz pierādītā noziedzīga nodarījuma aprakstu un juridisko kvalifikāciju, minot tā izdarīšanas laiku, vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus un šā nodarījuma sekas.

Noziedzīgā nodarījuma juridiskajai kvalifikācijai jāatbilst par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstam.

Augstākā tiesa atzīst, ka sprieduma aprakstošajā daļā izklāstīto S.K. darbību kvalifikācija neatbilst šo darbību aprakstam.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka pirmās instances tiesas sprieduma aprakstošajā daļā norādītas šādas apsūdzētās S.K. darbības.

„S.K. izdarīja tādu datu iegūšanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli, un šo datu izmantošanu: 2013.gadā naktī uz 31.jūliju, laika periodā no plkst. 2.00 līdz 9.30 pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā, S.K. [...] ielā [...], Jēkabpilī, nozaga A.B. bankas kartes personas identifikācijas numuru (turpmāk – PIN kodu), kas deva iespēju nelikumīgi izmantot A.B. AS „SEB banka” norēķinu karti. 2013.gada 31.jūlijā no plkst. 5.54 līdz plkst. 6.11 Jēkabpilī, Rīgas ielā 126, S.K. četras reizes AS „Swedbank” bankomātā un četras reizes AS „Citadele” bankomātā Jēkabpilī, Rīgas ielā 115, nolūkā iegūt skaidras naudas līdzekļus no A.B. bankas konta, izmantoja iepriekš iegūtos datus – norēķinu kartes PIN kodu, ievadot to ar bankomāta tastatūras palīdzību.

Tādējādi S.K. izdarīja noziedzīgu nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā.”

Savukārt sprieduma rezolutīvajā daļā norādīts, ka S.K. par 2013.gada 31.jūlijā izdarīto noziedzīgo nodarījumu atzīta par vainīgu un sodīta gan pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, gan arī pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 511.panta otrajai daļai un 512.pantam spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Minētais attiecināms arī uz apelācijas instances tiesas nolēmumu.

Kasācijas instances tiesa atzīst šajā daļā pirmās instances tiesas spriedumu par pretrunīgu. Pretrunīgs tiesas nolēmums nevar tikt atzīts par tiesisku un pamototu.

Apelācijas instances tiesa, atstājot negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu norādītajā daļā, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta, 562.panta pirmās daļas, 564.panta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Kā jau norādīts iepriekš, lieta pirmās instances tiesā izskatīta, neizdarot pierādījumu pārbaudi.

Kriminālprocesa likuma 499.panta pirmajā daļā ir uzskaitīti nosacījumi pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai, un šā panta pirmās daļas 2.punktā ir ietverts obligāts nosacījums – tiesai pēc lietas materiālu pārbaudes nav šaubu par apsūdzētā vainu.

Fakts, ka apsūdzētais tiesas sēdē atzīst savu vainu, neatbrīvo tiesu no pārējo Kriminālprocesa likuma 499.panta pirmajā daļā ietverto nosacījumu pārbaudes.

Šāds atzinums vairākkārt izteikts Augstākās tiesas Senāta lēmumos (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 1.oktobra lēmumu lietā Nr.SKK-544/2009, 2010.gada 23.marta lēmumu lietā Nr.SKK-158/2010, 2012.gada 19.aprīļa lēmumu lietā Nr.SKK-145/2012*).

Tiesai, lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarišanu, ir jāpārbauda arī apsūdzētajai personai celtās apsūdzības atbilstība Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas noteikumiem – vai ir norādīti noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi, kas nosaka nodarījuma juridisko kvalifikāciju.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmo daļu tiesas izmeklēšana un tiesas debates apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

Augstākā tiesa atzīst, ka, iepazīstoties ar lietas materiāliem, tiesai bija jārodas saprātīgām šaubām par apsūdzētās S.K. darbību kvalifikāciju vienlaikus apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas un 193.panta otrās daļas. Kasācijas instances tiesa secina, ka pirmās instances tiesa, izskatot lietu, ir pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 499.panta pirmās daļas 2.punktu, ko kasācijas instances tiesa atzīst par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmās daļas 8.punkta izpratnē.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 566.pantu, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, konstatē šā likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu, vai kādu citu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tā pieņem lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

Apelācijas instances tiesai bija jāizlemj jautājums par pirmās instances tiesas darbību atbilstību Kriminālprocesa likuma 499.panta pirmās daļas 2.punkta nosacījumiem. Tā kā apelācijas instances tiesa šīs likuma prasības nav ievērojusi, tā pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas un 566.panta pārkāpumus, ko kasācijas instances tiesa atzīst par būtiskiem pārkāpumiem Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas šajā daļā noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzēta atbildība par sveša finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nolaupīšanu, iznīcināšanu, bojāšanu vai nelikumīgu izmantošanu.

Par vienu no maksāšanas līdzekļiem Krimināllikuma 193.panta izpratnē ir atzīstama arī bankas izsniegta maksājumu karte (kreditkarte, debetkarte u.tml. kartes) (sk. *Augstākās tiesas 2006.gada pētījumu „Tiesu prakse lietās par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem” 4.lpp.*).

Savukārt Krimināllikuma 193.¹panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par tādu datu iegūšanu vai izplatīšanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli, bet šā panta otrajā daļā paredzēta atbildība par tādu datu izmantošanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli, vai par programmatūras vai iekārtas izgatavošanu vai pielāgošanu šā likuma 193.pantā paredzēto noziegumu izdarīšanai, kā arī par šādas programmatūras vai iekārtas iegūšanu, glabāšanu vai izplatīšanu tādā pašā nolūkā.

Sākotnēji Krimināllikuma 193.¹pants likumā nebija ievietots.

Ar 2000.gada 1.jūnija likumu „Grozījumi Krimināllikumā” Krimināllikums papildināts ar 193.¹pantu šādā redakcijā:

„193.¹pants. Datu, programmatūras un iekārtu iegūšana, izgatavošana, izplatīšana, izmantošana un glabāšana nelikumīgām darbībām ar vērtspapīriem un maksāšanas līdzekļiem

(1) Par tādu datu iegūšanu, izplatīšanu vai izmantošanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot vērtspapīru vai maksāšanas līdzekli, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

(2) Par programmatūras vai iekārtas izgatavošanu vai pielāgošanu šā likuma 193.pantā paredzēto noziegumu izdarīšanai, kā arī par šādas programmatūras vai iekārtas iegūšanu, glabāšanu vai izplatīšanu tādā pašā nolūkā –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.”

Vienlaikus ar norādītajiem grozījumiem Krimināllikuma 193.panta pirmajā daļā tika paredzēta atbildība par sveša vērtspapīra vai maksāšanas līdzekļa nolaupīšanu, iznīcināšanu, bojāšanu vai nelikumīgu izmantošanu.

Par 2000.gada 1.jūnija likuma „Grozījumi Krimināllikumā” likumprojektu anotācija nav sniegta. Ar 2013.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” Krimināllikuma 193.panta pirmā un otrā daļa izteikta jaunā redakcijā.

Abi noziedzīgie nodarījumi – Krimināllikuma 193.pants un 193.¹pants – atrodas vienā Krimināllikuma nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” un abiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir vienādi apdraudējuma objekti – tautsaimniecības intereses finanšu–kredīta sfērā (sk. *Krastiņš U., Liholaja V.*,

Niedre A. *Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3.grāmata, Sevišķā daļa*. Rīga: AFS, 2007, 96.–100.lpp.).

Komentējot Krimināllikuma 193.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, izteikta šāda atziņa: „Komentējamā pantā noteikta atbildība par tādu datu iegūšanu, izplatīšanu vai izmantošanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli (pirmā daļa), par programmatūras vai iekārtas izgatavošanu vai pielāgošanu Krimināllikuma 193.pantā paredzēto noziegumu izdarīšanai, kā arī par šādas programmatūras vai iekārtas iegūšanu, glabāšanu vai izplatīšanu tādā pašā nolūkā (otrajā daļā). Pirms Krimināllikuma papildināšanas ar komentējamo pantu paredzēto nodarījumu atkarībā no konkrētiem lietas apstākļiem bija iespējams atzīt par līdzdalību Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētajā noziegumā, gatavojanos tam vai tā mēģinājumu. Tomēr, salīdzinot abas normas, redzams, ka jaunajam likumam ir atpakaļejošs spēks, jo tā sankcija paredz vieglāku sodu.” (sk. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. *Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3.grāmata, Sevišķā daļa*. Rīga: AFS, 2007, 99.lpp.).

Kasācijas instances tiesa atzīmē, ka līdz 2013.gada 1.aprīlim Krimināllikuma 193.¹panta otrajā daļā bija noteikta maksimālā brīvības atņemšanas soda sankcija – 8 gadi. Savukārt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā maksimālā brīvības atņemšanas soda sankcija bija 10 gadi. Pēc 2013.gada 1.aprīļa maksimālā brīvības atņemšanas soda sankcija abos Krimināllikuma pantos tika samazināta un šobrīd ir vienāda – 5 gadi.

Augstākā tiesa, analizējot Krimināllikuma 193.¹pantā norādīto jēdzienu „dati”, secina, ka ar šo jēdzienu Krimināllikuma 193.¹panta izpratnē saprotams jebkādu datu (informācijas) kopums, kas dod iespēju izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Datu kopumam jābūt pietiekamam, lai bez papildu informācijas varētu izdarīt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētās darbības – finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu.

To, vai šādu datu kopums ir pietiekams, tiesā jāpierāda valsts apsūdzības uzturētājam – prokuroram.

Analizējot Krimināllikuma 193.¹panta pirmajā un otrajā daļā ietvertos jēdzienus „datu iegūšana”, „datu izplatīšana” un „datu izmantošana”, secināms, ka ar „datu iegūšanu” jāsaprot darbības, kad persona nelikumīgi, piemēram, slepeni vai arī izmantojot otras personas uzticēšanos, iegūst jebkādus datus, kas turpmāk dotu viņai iespēju nelikumīgi izmantot citai personai piederošu finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Gadījumā, ja šādi dati tiek iegūti, izmantojot vardarbību vai draudus pret cietušo personu, tie arī uzskatāmi par nelikumīgi iegūtiem datiem. Savukārt ar jēdzienu „datu izplatīšana” jāsaprot

jebkādas darbības, kas vērstas uz likumīgi vai nelikumīgi iegūto datu tālāku nodošanu citām personām.

Ar Krimināllikuma 193.¹panta otrajā daļā ietvertu jēdzienu „datu izmantošana” jāsaprot darbības, kas tieši vērstas uz jebkādu tādu datu izmantošanu, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli.

Krimināllikuma 193.¹panta pirmās daļas dispozīcijā ietverta norāde, ka datiem jābūt tādiem, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentus vai maksāšanas līdzekļus, tādēļ kriminālatbildība iestājas arī gadījumā, ja attiecīgie dati ir iegūti vai izplatīti (Krimināllikuma 193.¹panta pirmā daļa), taču persona vēl nav veikusi reālas darbības, lai šos datus izmantotu nelikumīgās darbībās ar finanšu instrumentiem vai maksāšanas līdzekļiem.

Turklāt jāņem vērā, ka Krimināllikuma 193.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu (*sk. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3.grāmata, Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 100.lpp.*).

Kasācijas instances tiesa norāda, ka tiesai, atzīstot personu par vainīgu Krimināllikuma 193.¹panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, obligāti jākonstatē visas attiecīgā panta daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva nepieciešamās un obligātās pazīmes.

Augstākā tiesa, izvērtējot norādīto Krimināllikuma normu dispozīcijas, nonāk pie secinājuma, ka ne visos gadījumos ir pamats personas darbības lietā vienlaikus kvalificēt gan kā Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā, gan arī kā Krimināllikuma 193.¹panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka gadījumā, kad apsūdzētais vienlaikus ar maksājuma kartes nolaupīšanu ir nolaupījis (ieguvis) arī šīs kartes PIN kodu, tādā veidā radot iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli – nolaupīto karti –, turklāt pēc tam arī nelikumīgi izmantojis šo nolaupīto karti (piemēram, ievadot bankomātā (maksājuma terminālī) nolaupīto PIN kodu), apsūdzētā darbības kvalificējamās pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un papildus pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas nav jākvalificē. Šādā konkrētā situācijā Krimināllikuma 193.panta otrās daļas norma vispilnīgāk raksturo nodarījuma izpausmes – personas subjektīvā puse ir virzīta uz nelikumīga maksāšanas līdzekļa (šajā gadījumā – bankas maksājuma kartes) izmantošanu, bet darbības, kas raksturo objektīvo pusi, vispilnīgāk aptver Krimināllikuma 193.panta otrās daļas dispozīcija.

Līdzīgi risināts jautājums par Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju Augstākās tiesas pētījumā, kā arī Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 14.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-300/2006.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas 2006.gada 5.decembra tiesnešu kopsēdes lēmuma 4.punktā norādīts, ka Krimināllikuma 193.panta otrās daļas izpratnē maksāšanas līdzekļa izmantošana ietver sevī jebkuru rīcību ar maksājuma kartei piesaistītajā kontā esošajiem naudas līdzekļiem, t.sk. skaidras naudas izņemšanu no bankomāta, un papildu kvalifikācija pēc citiem Krimināllikuma pantiem nav nepieciešama. Savukārt šā lēmuma 5.punkts noteic, ka Krimināllikuma 275.pantā paredzēto noziedzīgā nodarījuma sastāvu neveido un par dokumenta viltošanu nav atzīstama parakstīšanās uz termināļa čeka tās personas vietā, kurai pieder maksāšanas līdzeklis (sk. <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesnesu-kopsapulculemumi/kriminallietu-departaments-un-palata/2006.gada.5.decembra.tiesnesu-kopsapulces.lemums> *Par lietu izskatīšanu par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem*).

Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 14.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-300/2006 izteiktas šādas atziņas: „Krimināllikuma 175.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu pamatsastāvu veido svešas kustamas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana (zādzība), kā arī narkotisko, psihotropo, stipri iedarbīgo, indīgo vai radioaktīvo vielu, sprāgstvielu, šaujamieroču vai munīcijas zādzība. Krimināllikuma 193.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu viens no pamatsastāviem ir sveša finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nolaupīšana, iznīcināšana, bojāšana vai nelikumīga izmantošana. Pēc noziedzīgā nodarījuma priekšmeta Krimināllikuma 193.pants ir speciālā norma, bet pēc noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses – plašāka satura norma nekā Krimināllikuma 175.pants. Ar maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu jāsaprot prettiesiski darījumi vai materiāla labuma gūšana ar maksāšanas līdzekļa palīdzību, tajā skaitā naudas izņemšana no bankomāta. Konkrētajā lietā izveidojusies normu konkurence, t.i., izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kurš atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Vispilnīgāk radītajam kaitējumam atbilst Krimināllikuma 193.pants. Tādējādi vienu un to pašu nodarījumu – naudas izņemšanu no bankomāta ar norēķinu kartes palīdzību – nav pamata kvalificēt pēc noziedzīgo nodarījumu daudzējādības.”

No abu iepriekšējo instanču tiesu spriedumiem redzams, ka apsūdzētās S.K. par pierādītām atzīto darbību – maksājumu kartes nolaupīšana un izmantošana, PIN koda iegūšana un izmantošana – aprakstā ir norādīti vienādi faktiskie apstākļi (vieta, laiks, veids). Turklāt no minēto darbību apraksta secināms, ka S.K. banku maksājumu kartes nozaga nolūkā tās nelikumīgi izmantot (un arī izmantoja), arī PIN kodus S.K. ieguva, lai tos izmantotu un ar bankas maksājumu karšu palīdzību nelikumīgi izņemtu A.B. un K.S. naudu.

Tā kā lietā nav veikta pierādījumu pārbaude, tiesu nolēmumos nav izklāstītas atziņas par Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā un 193.¹panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, tai skaitā par objektīvo un subjektīvo pusi.

Augstākā tiesa atzīst, ka pirmās instances tiesai un apelācijas instances tiesai šajā lietā bija jārodas šaubām par apsūdzētās S.K. darbību kvalifikāciju vienlaikus pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un 193.¹panta otrās daļas.

Ievērojot iepriekš norādīto, pirmās instances un apelācijas instances tiesu spriedumi atceļami daļā par apsūdzētās S.K. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un 193.¹panta otrās daļas, daļā par S.K. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu. Atceltajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Jēkabpils rajona tiesā. Pārējā daļā Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedums atstājams negrozīts.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu S.K. atcelts drošības līdzeklis – uzturēšanās sociālās korekcijas izglītības iestādē, atbrīvojot viņu tiesas zālē un nododot nepilngadīgās pārstāvei D.T. nogādāšanai uz bērnunamu „[..]” [..] pagastā, [..] novadā. Apelācijas instances tiesa S.K. drošības līdzekli nenoteica.

Kasācijas instances tiesa nesaskata pamatu arī šobrīd piemērot S.K. drošības līdzekli.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Jēkabpils rajona tiesas 2014.gada 15.janvāra spriedumu un Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedumu daļā par apsūdzētās S.K. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un 193.¹panta otrās daļas daļā par S.K. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu.

Atceltajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Jēkabpils rajona tiesā.

Pārējā daļā Zemgales apgabaltiesas 2014.gada 31.marta spriedumu atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

**Ja nodarīts ievērojams mantisks zaudējums,
būtiska kaitējuma konstatēšanai nepieciešams konstatēt
arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu**

No likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmās daļas izriet, ka būtiska kaitējuma konstatēšanai gadījumā, kad ir konstatēts ievērojams mantiskais zaudējums, nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu (Krimināllikuma 279.panta otrā daļa, likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 2.oktobrī

Lieta Nr.SKK-460/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Opincāns,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

A.Freibergs,

izskatīja lietu rakstveida procesā sakarā ar apsūdzētā V.A. aizstāvja U.Freidenfelda un apsūdzētā E.L. aizstāvja D.Zacmaņa kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 19.februāra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas rajona tiesas 2013.gada 23.oktobra spriedumu

E.L., personas kods [...],

atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots;

V.A., personas kods [...],

atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots.

Cietušā G.L. kaitējuma kompensācija atstāta bez izskatīšanas.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 19.februāra spriedumu Rīgas rajona tiesas 2013.gada 23.oktobra spriedums atcelts.

E.L. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 3 minimālo mēneš algu apmērā, tas ir, 960 euro.

V.A. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 3 minimālo mēneš algu apmērā, tas ir, 960 euro.

Cietušajam G.L. kaitējuma kompensācija nav noteikta.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu E.L. un V.A. atzīti par vainīgiem un sodīti par to, ka viņi personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās patvaļīgi izdarīja darbības, apejot normatīvajā aktā noteikto kārtību, ja šīs darbības tiesiskumu apstrīd persona un ja šīs darbības rezultātā radīts būtisks kaitējums.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos tiesas konstatētos apstākļos.

G.L. piederošais uzņēmums SIA „[...]” 2010.gada 29.jūlijā un 23.septembrī veica preču iegādi no uzņēmuma SIA „[...]” par kopējo summu 3541,87 *euro* (2489,24 latī), taču līdz pat 2012.gada 24.jūlijam G.L. uzņēmums SIA „[...]” nebija veicis preču pavadzīmju rēķinu apmaksu SIA „[...]”, kurā valdes loceklis bija E.L. 2012.gada jūlijā G.L. ievietoja sludinājumu portālā www.ss.lv par viņam piederošā motorrollera *Piaggio Vespa LX 125*, valsts reģistrācijas numurs [...], pārdošanu par 2134,31 *euro* (1500 latī). Uz G.L. sludinājumu 2012.gada 22.jūlijā atsaucās V.A. un norunāja satikšanos degvielas uzpildes stacijas „Neste” teritorijā Rīgas ielā 24, Ķekavā. V.A., apskatījis motorrolleru, kā arī veicis testa braucienu, solīja apdomāt G.L. piedāvājumu un telefoniski ar viņu sazināties.

2012.gada 24.jūlijā V.A. ieradās E.L. darbavietā SIA „[...]” birojā Rīgā, [...] ielā [...], un informēja viņu, ka vēlas iegādāties savā īpašumā G.L. piederošo motorrolleru. E.L., izmantojot izveidojošos situāciju, vienojās ar V.A. par patvaļīgu darbību izdarīšanu, proti, E.L., pretēji Civillikuma 1587., 2021.pantam, kā arī pretēji Civilprocesa likuma 18.nodaļā noteiktajai kārtībai, neceļot tiesā prasības pieteikumu pret G.L. uzņēmumu SIA „[...]” par pirkuma cenas samaksu, kopā ar V.A. nolēma prettiesiski aizturēt G.L. kā privātpersonas īpašumā esošo motorrolleru līdz brīdim, kamēr G.L. uzņēmums pilnībā norēķināsies ar E.L. uzņēmumu SIA „[...]”.

Īstenojot savu noziedzīgo nodomu un rīkojoties saskaņā ar iepriekšējo vienošanos, V.A. vēlreiz 2012.gada 24.jūlijā ap plkst.13.10 satikās degvielas uzpildes stacijas „Neste” teritorijā Rīgas ielā 24, Ķekavā, ar G.L., izteica vēlmi iegādāties motorrolleru un vēlējās veikt testa braucienu. Kad G.L. atļāva V.A. veikt testa braucienu, V.A. ar motorrolleru no notikuma vietas aizbrauca un neatgriezās, kā arī pēc E.L. norādījuma novietoja motorrolleru mājas „[...]” garāžā, Ķekavā.

E.L., zinot, ka V.A. ar motorrolleru no notikuma vietas ir aizbraucis, ieradās notikuma vietā un paziņoja G.L., ka viņa motorrollers tiks aizturēts līdz brīdim, kamēr SIA „[...]” pilnībā norēķināsies ar uzņēmumu SIA „[...]”, kā arī lika G.L. parakstīt vienošanos par motorrollera nodošanu, ko cietušais atteicās darīt.

E.L. un V.A. patvaļīgo darbību un ļaunprātīgā tiesību aizskāruma rezultātā cietušajam G.L. nodarīts ne vien ievērojams mantisks zaudējums 2134,31 *euro*

(1500 latī) apmērā, bet arī aizskartas viņa Latvijas Republikas Satversmes 105.pantā garantētās tiesības uz īpašumu. Turklāt Latvijas Republikas Satversmē garantēto tiesību aizskārums katrā ziņā atzīstams par personas interešu un tiesību apdraudējumu un vērtējams kā būtisks.

Šādas E.L. un V.A. darbības apelācijas instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas.

Apsūdzētā V.A. aizstāvis U.Freidenfelds un apsūdzētā E.L. aizstāvis D.Zacmanis iesnieguši kasācijas sūdzības.

Apsūdzētā V.A. aizstāvis U.Freidenfelds kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu, V.A. attaisnot apsūdzībā pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas un kriminālprocesu izbeigt. Aizstāvis lūdz lietu izskatīt tiesas sēdē mutvārdu procesā.

Aizstāvis apelācijas instances tiesas spriedumu uzskata par nepamatotu un nelikumīgu, jo tiesa pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumu, nepareizi kvalificējot apsūdzētā V.A. darbības pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas.

Aizstāvis uzskata, ka apsūdzētā darbībās nav konstatētas Krimināllikuma 279.panta otrās daļas pamatsastāvā norādītās obligātās pazīmes, proti, būtiska kaitējuma esamība. Apelācijas instances tiesa spriedumā nav norādījusi pierādījumus, pamatojoties uz kuriem tiesa konstatējusi mantisku zaudējumu 1422,87 *euro* (1000 latī) apmērā, kas dotu pamatu tiesai piemērot likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmo daļu un kvalificēt apsūdzētā V.A. darbības pēc Krimināllikuma 279.panta otrās daļas.

Apelācijas instances tiesa, pretēji Kriminālprocesa likuma 128.pantam, nav atzinusi par pierādījumu krimināllietas materiālos esošo izziņu par motorollera *Piaggio Vespa LX 125* vērtību, kas atbilstoši Kriminālprocesa likuma 135.pantam, aizstāvja ieskatā, ir atzīstams par dokumentu un vērtējams kā pierādījums. Neizvērtējot rakstveida pierādījumu – SIA „Moto4u” izziņu, tiesai nebija pamata izdarīt secinājumus par mantiskā kaitējuma apmēru.

Kasācijas sūdzības papildinājumos aizstāvis U.Freidenfelds papildus vērš uzmanību, ka Administratīvo pārkāpumu kodeksa 176.pantā paredzētais administratīvā pārkāpuma sastāvs no Krimināllikuma 279.panta pamatsastāva atšķiras vien ar būtiska kaitējuma esamību.

Aizstāvja ieskatā, tiesa izskatījusi lietu pretēji Kriminālprocesa likuma 405.panta prasībām.

Aizstāvis uzskata, ka konkrētajā lietā strīda izšķiršanā piemērojamas nevis Krimināllikuma normas, bet gan Civillikuma 1340., 1343., 1734. panta, 1738.panta 5.punkta, 1739., 1740.panta normas. Aizstāvja ieskatā, starp

pusēm noticis civiltiesisks darījums, kas kvalificējams kā aizturējuma tiesību izmantošana ar rokas ķīlas priekšmeta nodošanu glabājumā.

Apsūdzētā E.L. aizstāvis D.Zacmanis kasācijas sūdzībā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par E.L. atzīšanu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā, un kriminālprocesu izbeigt.

Aizstāvis uzskata, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi būtiskus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Aizstāvis atsaucas uz Kriminālprocesa likuma 20., 405.pantu, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā Nr.SKK-8/2012 un uzskata, ka apelācijas instances tiesas atsaucis uz Civillikuma, Civilprocesa likuma normām noziedzīgā nodarījuma aprakstā liedz apsūdzētajam tiesības ne tikai saprast apsūdzību, bet arī aizstāvēt savas tiesības.

Aizstāvis atsaucas uz Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā Nr.SKK-333/2012 un uzskata, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi aizstāvības norādītos pierādījumus, kas ir Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas pārkāpums. Aizstāvis uzskata par nepamatotu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka lietā nav strīds par motorollera vērtību, jo, aizstāvja ieskatā, strīds pastāv un konkrētajā gadījumā noziedzīga nodarījuma priekšmeta cenai (vērtībai) ir nozīme, jo tā veido noziedzīga nodarījuma sastāvu (būtisks kaitējums). Līdz ar to SIA „Moto4u” izsniegtā izziņa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 135.panta pirmajai daļai ir dokuments, kas bija jāvērtē kā pierādījums.

Kasācijas sūdzības papildinājumos aizstāvis D.Zacmanis papildus norāda, ka apsūdzētā E.L. noziedzīgo darbību apraksts neatbilst Krimināllikuma 279.panta otrajā daļā ietvertajam noziedzīgā nodarījuma aprakstam, jo Krimināllikuma 279.pantā nav paredzēta kriminālatbildība par personas interešu un tiesību apdraudējumu, kas vērtējams kā būtisks. Aizstāvja ieskatā, tiesa nevar patvarīgi atzīt darbību par noziedzīgu, ja Krimināllikumā par šādu darbību nav paredzēta kriminālatbildība.

Turklāt papildinājumos aizstāvis norāda, ka apelācijas instances tiesas sprieduma rezolutīvā daļa par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem neatbilst lietā konstatētajiem apstākļiem un spriedums šajā daļā nav izpildāms.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā V.A. aizstāvja U.Freidenfelda lūgums par lietas izskatīšanu tiesas sēdē ir noraidāms.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 583.panta otro daļu lietas izskatīšana tiesas sēdē notiek, ja nepieciešami papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, vai pēc Augstākās tiesas ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā. Augstākā tiesa atzīst, ka

lietas izskatīšana nosakāma rakstveida procesā, jo lēmumu iespējams pieņemt pēc lietā esošajiem materiāliem.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļa noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam.

Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtajai daļai apelācijas instances tiesas nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, minētās Kriminālprocesa likuma tiesību normas nav ievērojusi.

Krimināllikuma 279.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses obligātā pazīme ir būtiska kaitējuma radīšana. Būtiska kaitējuma kritēriji ir norādīti likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.pantā, kur noteikts, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka par ievērojamu mantisko zaudējumu atzīstams mantiskais zaudējums, kas nodarījuma izdarīšanas brīdī pārsniedz piecu tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.

„Būtiska kaitējuma kritēriji, kas attiecināmi uz lielāko noziedzīgu nodarījumu daļu, norādīti likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” (arī īpašais likums) 23.panta pirmajā daļā, kur noteikts, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības vai šāds apdraudējums ir ievērojams.

No citētā izriet divi būtiska kaitējuma veidošanās varianti:

- noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, kas saskaņā ar Īpašā likuma 23.panta otro daļu nodarījuma izdarīšanas brīdī pārsniedz piecu tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, un apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības;

– apdraudētas tikai citas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības, taču šāds apdraudējums ir ievērojams.

Kā pamatoti atzīmē U.Krastiņš, pirmajā variantā netiek prasīts, lai šis cits ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējums būtu ievērojams, tāpēc vērā ņemams ikkatrs cits kaitējums neatkarīgi no tā apmēra, savukārt otrais variants attiecināms uz gadījumiem, kad radīto kaitējumu nav pieņemts vērtēt naudas izteiksmē” (sk. *Hamkova D., Liholaja V. Būtiska kaitējuma izpratne: likums, teorija, prakse. Jurista Vārds, 10.01.2012., Nr.2, 8.lpp.*).

Augstākā tiesa pievienojas Dr.iur. Valentijas Liholajas un Dr.iur. Diānas Hamkovas viedoklim par diviem būtiska kaitējuma veidošanās variantiem.

Augstākā tiesa norāda, ka no apelācijas instances tiesas sprieduma nav saprotams, pēc kādiem kritērijiem tiesa lietā ir konstatējusi būtiska kaitējuma esamību.

Ievērojot to, ka ievērojama apdraudējuma kritēriji Krimināllikumā un likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” nav definēti, tie ir jāvērtē tiesai.

Apelācijas instances tiesa atzinusi ievērojama mantiska zaudējuma esamību, taču tiesas par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā vispār nav ietvertas norādes par vēl citu ar likumu aizsargāto interešu apdraudējumu, nedz arī par citu ar likumu aizsargāto interešu ievērojamu apdraudējumu.

Augstākā tiesa norāda, ka no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmās daļas izriet, ka būtiska kaitējuma konstatēšanai gadījumā, kad ir konstatēts ievērojams mantiskais zaudējums, nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu. Konkrētajā lietā konstatēts vienīgi ievērojams mantiskais zaudējums, kas būtībā vienlaikus norāda arī uz Satversmes 95.pantā garantēto tiesību uz īpašumu aizskārums, jo noziedzīgā nodarījuma objekts ir tikai viens – cietušā mantiskās intereses. Citu cietušā ar likumu aizsargātu interešu apdraudējums, kas nepieciešams, lai veidotos būtiskais kaitējums, spriedumā nav norādīts. Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, šos apstākļus nav vispār vērtējusi.

Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa sprieduma aprakstošajā daļā norādījusi arī uz „būtisku personas interešu un tiesību apdraudējumu”, pamatojot to ar Satversmes 95.pantā garantēto tiesību uz īpašumu aizskārums. Augstākā tiesa norāda, ka nedz Krimināllikuma 279.panta dispozīcijā, nedz arī likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.pantā, kurā norādīti būtiska kaitējuma kritēriji, nav norādes uz tādu būtiska kaitējuma kritēriju kā „būtisks personas interešu un tiesību apdraudējums”. Tādējādi atzīstams, ka šāda tiesas norāde par „būtisku apdraudējumu” nav pamatota ar materiālo tiesību normu.

Turklāt jāatzīmē, ka ar 2013.gada 25.aprīļa likuma grozījumiem likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” (spēkā no 2013.gada 16.maija) no likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmās un trešās daļas izslēgti vārdi „un tiesības” un „un tiesību”.

Augstākā tiesa atzīst, ka ir pamatota aizstāvja D.Zacmaņa norāde kasācijas sūdzībā, ka nav pamatots apelācijas instances tiesas atzinums, ka lietā nav strīda par motorollera vērtību, jo šāds strīds lietā pastāv. Apelācijas instances tiesa turklāt nav motivējusi, kādēļ izziņa no SIA „Moto4u” par motorollera vērtību uzskatāma tikai kā šā uzņēmuma viedoklis.

Ievērojot to, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta, 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, tās spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, tādēļ tas atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Izskatot lietu no jauna, tiesai jāsniedz motivēts atzinums par Krimināllikuma 279.panta otrās daļas sastāva esamību vai neesamību apsūdzēto E.L. un V.A. darbībās.

Apsūdzētajiem E.L. un V.A. lietā drošības līdzeklis nav piemērots.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 19.februāra spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Nekustamā īpašuma izkrāpšana un tālākā rīcība ar to

Krāpšana ir viens no mantas nolaupīšanas veidiem, turklāt krāpšanas priekšmets var būt arī nekustamais īpašums. Tālākā vainīgās personas rīcība ar izkrāpto īpašumu (atsavināšana, iznīcināšana) nav kriminalizēta (Krimināllikuma 177.pants).

Rīgā 2014.gada 27.novembrī

Lieta Nr.SKK-707/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

V.Čiževskis,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā G.G. un cietušās maksātnespējīgās akciju sabiedrības „[A]” (turpmāk – MAS „[A]”) pārstāvja N.Š. kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 12.aprīļa spriedumu

G.G., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu G.G. ar brīvības atņemšanas sodu notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 5 gadiem.

No G.G. par labu cietušajam E.A.R. piedzīta materiālā kaitējuma kompensācija 60 423,39 *euro* (42465,80 latī), morālā kaitējuma kompensācija 14 228,72 *euro* (10 000 latī).

Materiālā kaitējuma kompensācija cietušajam MAS „[A]” nav noteikta.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu G.G. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš izdarīja svešas kustamas mantas un tiesību uz svešu mantu iegūšanu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos un ar viltu (krāpšanu), lielā apmērā.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

Apsūdzētais G.G. nolūkā iegūt tiesības uz svešu mantu 2006.gada 25.maijā Baznīcas ielā 31, Rīgā, iesniedza Rīgas apgabaltiesas zvērinātai notārei I.Bobrovskai iesniegumu par pēdējās gribas rīkojuma akta Nr.[..] nolasīšanu un stāšanos likumīgā spēkā, kurā ar viltu norādīja, ka pieņēma

2006.gada 29.martā mirušās personas B.E.M. atstāto mantojumu uz 2006.gada 12.februārī viltotā B.E.M. privātā testamenta pamata. Pamatojoties uz viltotu B.E.M. privāto testamentu, G.G. 2006.gada 27.septembrī tika izsniegta Mantojuma apliecība – akts par pēdējās gribas rīkojuma akta stāšanos likumīgā spēkā Nr.[..], pamatojoties uz kuru G.G. pretlikumīgi ieguva īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu – ½ domājamo daļu no namīpašuma [..] ielā [..], Rīgā, kadastra numurs [..], un ½ domājamo daļu no zemesgabala 1134 m² platībā, kadastra numurs [..], [..] ielā [..], Rīgā, kopējā kadastrālā vērtībā 36 772 lati, un uz nekustamo īpašumu Valmieras rajona Lodes pagastā, „[.]”, kadastra numurs [..], kadastrālā vērtība 7247 lati, kas bija nostiprinātas Zemesgrāmatā. Tādējādi G.G. ar viltu ieguva tiesības uz svešu mantu, nodarot B.E.M. mantniekam E.A.R. materiālo zaudējumu 44 019 latu apmērā.

Turpinot savas darbības uz svešas mantas iegūšanu, G.G. nolūkā iegūt svešu mantu – naudu, maldinot cietušo, ka nekustamais īpašums – ½ domājamā daļa no namīpašuma [..] ielā [..], Rīgā, kadastra numurs [..], un ½ domājamā daļa no zemesgabala 1134 m² platībā, kadastra numurs [..], [..] ielā [..], Rīgā, pieder viņam uz likumīga pamata, [..] ielā [..], Rīgā, vienojās ar AS „[C]” par minētā nekustamā īpašuma pārdošanu. 2006.gada 10.novembrī tika noslēgts Rokasnaudas līgums, bet 2006.gada 15.decembrī – Pirkuma līgums, saskaņā ar kuru G.G. pārdeva AS „[C]” minēto nekustamo īpašumu par 250 000 latiem. Minēto naudas summu G.G. saņēma pa daļām: 2006.gada 10.novembrī – 60 000 latus pēc rokasnaudas līguma, 2006.gada 15.decembrī – 90 000 latus, pārskaitot šo summu Pirkuma līguma parakstīšanas dienā uz trešās personas bankas kontu, kurai G.G. aizdeva šo naudu. Tādējādi G.G., izmantojot uzticēšanos, izkrāpa no AS „[C]” naudu 250 000 latu apmērā, tas ir, izdarīja krāpšanu lielā apmērā.

Šādas G.G. darbības pirmās instances tiesās kvalificētas pēc Krimināllikuma 177.panta trešās daļas.

Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas sūdzības iesniedza cietušā MAS „[A]” administratore E.Veide un apsūdzētais G.G.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā, Rīgas apgabaltiesa ar 2014.gada 4.jūnija spriedumu pirmās instances tiesas spriedumu atcēla.

G.G. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un, piemērojot Krimināllikuma 49¹.panta pirmās daļas 1.punktu, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 4 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu G.G. ar brīvības atņemšanas sodu notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 4 gadiem.

No G.G. par labu cietušajam E.A.R. piedzīta materiālā kaitējuma kompensācija 29 995,56 euro (21 081 lati).

Pārējā daļā cietušajam E.A.R. materiālā kaitējuma kompensācija nav noteikta. Morālā kaitējuma kompensācija cietušajam E.A.R. nav noteikta. Materiālā kaitējuma kompensācija MAS „[A]” nav noteikta.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu G.G. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš izdarīja svešas mantas un tiesību uz svešu mantu iegūšanu ar viltu (krāpšanu), lielā apmērā.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apelācijas instances tiesas konstatētos apstākļos.

Apsūdzētais G.G. nolūkā iegūt tiesības uz svešu mantu 2006.gada 25.maijā Baznīcas ielā 31, Rīgā, iesniedza Rīgas apgabaltiesas zvērinātai notārei I.Bobrovskai iesniegumu par pēdējās gribas rīkojuma akta Nr.[..] nolasīšanu un stāšanos likumīgā spēkā, kurā ar viltu norādīja, ka pieņēma 2006.gada 29.martā mirušās personas B.E.M. atstāto mantojumu uz 2006.gada 12.februārī viltotā B.E.M. privātā testamenta pamata. Pamatojoties uz viltotu B.E.M. privāto testamentu, G.G. 2006.gada 27.septembrī tika izsniegta Mantojuma apliecība – akts par pēdējās gribas rīkojuma akta stāšanos likumīgā spēkā Nr.[..], pamatojoties uz kuru G.G. pretlikumīgi ieguva īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu – ½ domājamo daļu no namīpašuma [..] ielā [..], Rīgā, kadastra numurs [..], un ½ domājamo daļu no zemesgabala 1134 m² platībā, kadastra numurs [..], [..] ielā [..], Rīgā, kopējā kadastrālā vērtībā 36 772 lati, un uz nekustamo īpašumu Valmieras rajona Lodes pagastā, „[..]”, kadastra numurs [..], kadastrālā vērtība 7247 lati, kas bija nostiprinātas Zemesgrāmatā. Tādējādi G.G. ar viltu ieguva tiesības uz svešu mantu, nodarot B.E.M. mantiniekam E.A.R. materiālo zaudējumu 44 019 latu apmērā.

Šādas G.G. darbības apelācijas instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 177.panta trešās daļas.

Par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedumu apsūdzētais G.G. un cietušā MAS „[A]” pārstāvis N.Š. iesnieguši kasācijas sūdzības.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais G.G. lūdz lietu izskatīt mutvārdu procesā, atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Apsūdzētā G.G. ieskatā, apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma pantu. Kasācijas sūdzībā apsūdzētais G.G. norāda, ka lietā nav pierādījumu faktam, ka, taisot testamentu, ir pielietoti viltus vai maldība. Apsūdzētā G.G. ieskatā, likumā noteiktajā kārtībā testamenta sastādīšanai tika pieaicināti liecinieki, kurus vēlāk, izsniedzot mantojuma apliecību, pārbaudīja zvērināts notārs, rakstiska privāta testamenta īstums uzskatāms par pierādītu, ja tā vēl dzīvie liecinieki atzīst savus parakstus.

Apsūdzētā G.G. ieskatā, lietā faktiski ir konstatējams civiltiesisks strīds, kurā cietušie ir jau guvuši apmierinājumu, gan mantinieks, saņemot īpašuma

tiesības uz sprieduma pamata, gan cietušais MAS „[A]” – saņemot pirkuma maksas piedziņu pilnā apmērā.

Kasācijas sūdzībā MAS „[A]” (iepriekš AS „[C]”) pārstāvis N.Š. lūdza atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedumu daļā, kurā apelācijas instances tiesa izslēgusi no G.G. celtās apsūdzības darbības ar nekustamo īpašumu, lēmusi par G.G. sodīšanu nosacīti un noraidījusi cietušās MAS „[A]” pieteikumu par kaitējuma kompensāciju.

Kasācijas sūdzības iesniedzēja ieskatā, sprieduma nepareizība izpaužas materiālo tiesību normu pārkāpumos, tas ir, Krimināllikuma 49.¹panta, 55.panta sestās daļas 1.punkta nepareizā piemērošanā. Turklāt tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 561.panta trešo daļu, 562.panta pirmo daļu, kas novedis pie Kriminālprocesa likuma 22.panta, 97.panta pirmās daļas, 350.–352.panta, 353.panta pirmās daļas 1.punkta un otrās daļas pārkāpuma.

Kasācijas sūdzībā norādīts, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmajā daļā noteiktos apjomus un ietvarus, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā, un proti, apsūdzētais savā apelācijas sūdzībā nebija norādījis argumentu, ka apsūdzētā G.G. darbības, maldinot AS „[C]” par savām tiesībām uz nekustamo īpašumu [...] ielā [...], Rīgā, nav krimināli sodāmas, to pamatojot ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu 2009.gada 22.maija kopsapulces lēmuma 34. un 35.punktā minēto, ka turpmākās darbības ar izkrāpto mantu nav atzīstamas par jaunām krāpšanām.

Kasācijas sūdzībā MAS „[A]” pārstāvis norāda, ka testamenta viltošana ir tikai daļa no rīcības, lai iegūtu vēlamās naudas līdzekļus. Apelācijas instances tiesa ir nepareizi interpretējusi un piemērojusi Krimināllikuma 177.pantu, nav ņemtas vērā darbības, kas vērstas pret cietušo MAS „[A]” un šo darbību rezultātā nodarīto kaitējumu.

Cietušā pārstāvja ieskatā, lai arī G.G. tālākās darbības (pēc īpašuma nostiprināšanas Zemesgrāmatā), kas vērstas pret AS „[C]”, iespējams, nav kvalificējama kā jauna krāpšana, bet tiesa nepareizi novērtējusi, kurā brīdī noziedzīgais nodarījums uzskatāms par pabeigtu un kādas darbības šajā laikā ir veiktas. Personas darbības, viltojot dokumentus, lai ar viltotā dokumenta palīdzību iegūtu svešus naudas līdzekļus, ir vērtējamas kopīgi, jo tās aptver vienots nodoms. Ar lietā esošajiem pierādījumiem, cietušā pārstāvja ieskatā, ir pierādīts, ka apsūdzētā nolūks bija iegūt svešus naudas līdzekļus.

Kasācijas sūdzībā cietušā pārstāvis N.Š. norāda, ka prokurore tiesā lūdza notiesāt apsūdzēto nosacīti ar pienākumu noteiktā termiņā novērst nodarīto kaitējumu. Tādējādi nolēmums par nosacītu notiesāšanu nevarēja tikt izskatīts atsevišķi no pienākuma noteiktā termiņā novērst radīto kaitējumu. Pirmās

instances tiesa nav izvērtējusi, ka prokurores lūgums noteikt apsūdzētajam nosacītu sodu bija saistīts ar papildu pienākumu – kompensēt materiālo kaitējumu cietušajam.

Kasācijas sūdzībā norādīts, ka spriedums, ar kuru par sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu persona notiesāta nosacīti, to nesaistot ar pienākumu atlīdzināt nodarīto kaitējumu, apdraud kriminālsoda preventīvā mērķa sasniegšanu.

Turklāt N.Š. ieskatā, tiesa, piemērojot Krimināllikuma 49.¹pantu, nav ņēmusi vērā, ka saprātīga termiņa ievērošana vienmēr saistāma ar personas interešu aizskāruma intensitāti un notiekošo kriminālprocesu. Konkrētajā lietā lietas iztiesāšana divās instancēs notikusi divu gadu laikā, visas tiesas sēdes nozīmētas savlaicīgos termiņos.

Cietušā pārstāvja ieskatā, ja apelācijas instances tiesas spriedums paliks spēkā, tas būs nepārprotams signāls sabiedrībai, ka ekonomisks noziegums var būt izdevīgs, aplami secinot, ka darbības, ar kurām vienai personai izkrāptā manta tiek izmantota, lai izkrāptu mantu citai personai, nav krimināli sodāmas. Turklāt otra apkrāptā persona, kura veikusi samaksu par izkrāpto mantu, nesaņem gandarījumu par taisnīgu krimināltiesisku noregulējumu. Otrajai apkrāptajai personai izkrāptā nauda netiek kvalificēta kā iegūta no neatļauta darījuma, tas ir, tā var tikt piedzīta vienīgi civiltiesiski, krāpniekam iegūstot tiesības izvairīties no savām saistībām Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

Lietā iesniegti arī cietušā E.A.R. pārstāvja A.R. paskaidrojumi par iesniegtajām kasācijas sūdzībām. Paskaidrojumos norādīts, ka apsūdzētā G.G. kasācijas sūdzība kā nepamatota noraidāma, bet cietušā MAS „[A]” kasācijas sūdzība apmierināma. Cietušā E.A.R. pārstāvis uzskata, ka apsūdzētajam G.G. jāpiemēro reāls brīvības atņemšanas sods.

Kriminālprocesa likuma 585.panta otrās daļas kārtībā prokurora viedokli iesniedzis Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas virsprokurors A.Mickevičs. Viņš uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesa konkrētajā lietā, pretēji Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajā daļā noteiktajam, nav izvērtējusi visas ziņas par faktiem, aplūkojot tos kopumā un savstarpējā sakarībā, un atstājusi bez ievēribas vairākus lietai nozīmīgus apstākļus, kas nepieciešami, lai taisītu pamatotus secinājumus par visu pierādāmo apstākļu kopumu un pareizi konstatētu visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes apsūdzētā darbībās, proti, noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi (rīcību), kā arī subjektīvo pusi – vainu.

Prokurors norāda, ka saskaņā ar spriedumā konstatēto G.G., pamatojoties uz viltus testamentu, prettiesiski ieguva īpašuma tiesības uz nekustamajiem īpašumiem – ½ domājamo daļu no namīpašuma [...] ielā [...], Rīgā, un ½ domājamo daļu no zemesgabala [...] ielā [...], Rīgā. Pamatojoties uz minēto testamentu, 2006.gada 27.septembrī G.G. tika izsniegta mantojuma apliecība. Savukārt pamatojoties uz 2006.gada 27.septembrī izsniegto mantojuma apliecību, īpašuma tiesības uz ½ domājamo daļu no namīpašuma un zemesgabala [...] ielā [...], Rīgā, nostiprinātas tikai 2006.gada 13.decembrī. Taču jau pirms tam G.G. vienojās ar AS „[C]” par minētā nekustamā īpašuma pārdošanu, sakarā ar ko 2006.gada 10.novembrī tika noslēgts Rokasnaudas līgums, bet 2006.gada 15.decembrī – Pirkuma līgums. AS „[C]” Pirkuma līguma parakstīšanas dienā samaksāja G.G. atlikušo pirkuma maksas daļu, pārskaitot to uz G.G. norādīto trešās personas bankas norēķinu kontu. Cietušā pārstāvis, sniedzot paskaidrojumus pirmstiesas procesā un pirmās instances tiesā, norādījis, ka darījuma slēgšanas gaitā viņam uzrādītas tikai pēdējās gribas rīkojuma akta nolasīšanas apliecības pirmā un trešā lapa, slēpjot otro, lai pircējs neredzētu, ka testaments taisīts liecinieku klātbūtnē, it kā no mantojuma atstājējas vārdiem bez mantojuma atstājējas paraksta. Savukārt G.G. 2007.gada oktobrī, sniedzot liecības kā aizdomās turētais, norādījis, ka mantojumā iegūtos īpašumus nolēmis pārdot, jo bijusi nepieciešama nauda.

Prokurors norāda, ka minētie apstākļi nav izvērtēti apelācijas instances tiesas spriedumā. Apelācijas instances tiesa, izdarot secinājumu par noziedzīga nodarījuma sastāva trūkumu G.G. darbībā, taisot pēc būtības attaisnojošu spriedumu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas, 127.panta pirmās daļas, 128.panta otrās daļas, 129.panta normas, ārpus sava novērtēšanas loka atstājusi lietai nozīmīgus apstākļus, kas nepieciešami, lai taisītu pamatotos secinājumus par visu pierādāmo apstākļu kopumu, tajā skaitā apsūdzētā nodomu. Tādēļ, prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, tas ir, atbilstošu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas, 527.panta pirmās un otrās daļas nosacījumiem.

Prokurors viedokli atsaucas uz tiesību teorijā paustajām atziņām par noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi.

„Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir vainīgās personas (nodarījuma subjekta) psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto (nodarījuma objektu un objektīvo pusi), un tā apvieno vienā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse atspoguļo saistību starp personas apziņu un gribu un viņas izdarīto nodarījumu” (sk. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. *Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 151.lpp.*).

„Vaina ir subjektīvās puses pamatpazīme, bet tā personas psihisko darbību pilnīgi neatklāj, jo vaina neaptver tos personas iekšējos dzinulus, kas mudinājuši personu izdarīt noziedzīgo nodarījumu, kā arī nepietiekami atklāj to, ko persona gribējusi sasniegt, izdarot noziedzīgu nodarījumu. Šo vainīgās personas psihiskās attieksmes pusi atklāj motīvs un mērķis” (sk. *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 152.lpp.*).

„Vaina nav vienīgi psiholoģisks jēdziens, jo domāšanas process nenorīt ārpus reālās pasaules. Reālā pasaule – tā ir sabiedrība noteiktā attīstības posmā un sociāli ekonomiskos apstākļos objektīvi pastāvoša apkārtējā vide. [...] Atkarībā no tā, ar kādiem līdzekļiem un kādā veidā vainīgais apdraud ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, un vērtējot to kopumā ar vainīgā psihisko attieksmi pret izdarīto, ir iespējams noteikt noziedzīgā nodarījuma kaitīguma smagumu. [...] Tātad vainas jautājums jārisina tikai kopumā ar noziedzīga nodarījuma vispārīgu novērtējumu” (sk. *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 155.lpp.*).

„Vainīgā vēlēšanās, lai viņa darbības vai bezdarbības rezultātā iestātos noteiktas kaitīgas sekas, norāda uz to, ka viņš gribēja tās sasniegt, un šāda vainīgā psihiskā darbība veido tieša nodoma gribas momentu” (sk. *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 162.lpp.*).

Prokurors piekrit tiesību teorijā paustajam viedoklim, ka „[...] atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma būtību nemaina apstākļi, ja personas viena prettiesiska darbība ir tikai posms galīgā mērķa sasniegšanai, kaut arī laika ziņā sākotnējā darbība nesakrīt ar to darbību, kas devusi noziedzīgu rezultātu” (sk. *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 162.lpp.*). „[...] ievērojot noziedzīgu nodarījumu sastāvu uzbūves īpatnības, par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu uzskatāma darbība vai bezdarbība, kas satur viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, vai ar divu vai vairāku savstarpēji saistītu nodarījumu sastāvu realizāciju dzīvē, ja tos aptver vainīgā vienots nodoms un tie atbilst tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm” (sk. *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 268.lpp.*).

Prokurors norāda, ka nepiekrīt apelācijas instances tiesas atzinumam, ka „apsūdzētais attiecībā pret MAS “[A]” nav veicis nekādas darbības, lai ar viltu vai ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos iegūtu svešu mantu – naudu. G.G. īpašuma tiesības uz spriedumā norādītajiem nekustamajiem īpašumiem

tika nostiprinājis Zemesgrāmatā, līdz ar to bija kļuvis par mantas īpašnieku attiecībā pret trešajām personām”.

Prokurora ieskatā, ņemot vērā, ka G.G. prettiesiski ar viltu ieguvis tiesības uz nekustamo īpašumu, viņu nevar atzīt par mantas likumīgu īpašnieku. Arī no Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 16.oktobra un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011.gada 17.novembra sprieduma lietā Nr.C04250007, kā arī no Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 3.oktobra sprieduma lietā Nr.C04277807 secināms, ka G.G. uzskatāms par ļauntīcīgu nekustamo īpašumu ieguvēju. Minētos atzinumus Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija nav ņēmusi vērā, tādēļ nonākusi pretrunās ar konstatēto Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 3.oktobra spriedumā lietā Nr.C04277807.

Prokurors norāda, ka G.G. turpmākās darbības ar prettiesiski iegūto mantu ir atzīstamas par krāpšanu, jo tika vērstas uz AS „[C]” maldināšanu nolūkā iegūt naudu, paziņojot apzināti nepatiesas ziņas, tas ir, uzdodoties par likumīgu īpašnieku un noklusējot patiesus faktus, ka viņš nekustamo īpašumu ieguva, viltojot testamentu, kā arī neuzrādot pilnībā dokumentu – pēdējās gribas rīkojuma akta nolasīšanas apliecību.

Pamatojoties uz iepriekš norādīto, prokurors uzskata, ka konkrētajā lietā apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā paredzēto Krimināllikuma pārkāpumu, tas ir, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Vispārīgās daļas 23.pantu un, neievērojot Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas, 527.panta pirmās daļas un otrās daļas, 564.panta ceturtais daļas, 127.panta pirmās daļas, 128.panta otrās daļas, 129.panta normas, nonākusi pie nepareiza secinājuma, ka G.G. inkriminētās darbības ar krāpšanas ceļā iegūto nekustamo īpašumu, pārdodot to AS „[C]” (šobrīd – MAS [A]), nesatur Krimināllikuma 177.panta trešās daļas noziedzīga nodarījuma sastāvu. Prokurors uzskata, ka norādītie tiesas pieļautie Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumi konkrētajā lietā atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma.

Prokurors norāda, ka, uzskatot, ka apelācijas instances tiesas spriedums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai, viedoklis par piespriežamo sodu apsūdzētajam G.G. netiek sniegts.

Prokurors uzskata, ka, ievērojot Augstākās tiesas paustās atziņas un pielietojot teleoloģisko un sistēmisko tulkošanas veidu, ņemot vērā, ka ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 3.oktobra spriedumu lietā Nr.C04277807 AS „[C]”, kuras saistību un tiesību pārņemēja ir MAS „[A]”, prasība pret G.G. par pirkuma līguma atcelšanu un samaksātās pirkuma maksas piedziņu (radītais kaitējums) ir apmierināta, atkārtota tās piedziņa

kriminālprocesā būtu pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 1. un 22.pantu. Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesa savus secinājumus, kas apstiprina apsūdzētā vainu tādā apjomā, kāda tā norādīta apelācijas instances tiesas spriedumā, kā arī jautājumā par pierādījumu pietiekamību un pamatotību apsūdzētā G.G. notiesājošam spriedumam daļā par krāpšanas izdarīšanu attiecībā pret cietušo E.A.R., ir motivējusi.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā G.G. lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā ir noraidāms.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 583.panta pirmo daļu, tiesnesis, kuram uzdots referēt, nosaka lietas izskatīšanu rakstveida procesā vai izskatīšanu tiesas sēdē. No šā panta otrās daļas noteikumiem redzams, ka lietas izskatīšanu rakstveida procesā nosaka, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Lietas izskatīšanu tiesas sēdē nosaka, ja nepieciešami papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, vai pēc Augstākās tiesas ieskata konkrētai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā.

Kasācijas instances tiesa uzskata, ka konkrētajā lietā ir iespējams pieņemt lēmumu pēc lietas materiāliem.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā G.G. un cietušās MAS „[A]” pārstāvja N.Š. kasācijas sūdzības noraidāmas.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, nav pieļāvusi apsūdzētā G.G. un cietušā MAS „[A]” pārstāvja N.Š. kasācijas sūdzībās norādītos Krimināllikuma pārkāpumus un Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus un kasācijas sūdzībā nav izklāstīti tādi argumenti, kuri varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu G.G. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš ar viltu ieguva tiesības uz svešu mantu un mantu lielā apmērā (krāpšana).

Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā ir paredzēta atbildība par svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu iegūšanu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai ar viltu (krāpšana), ja tā izdarīta lielā apmērā vai ja to izdarījusi organizēta grupa, vai ja tā izdarīta, iegūstot narkotiskās, psihotropās, stipri iedarbīgās, indīgās vai radioaktīvās vielas, sprāgstvielas, šaujamieročus vai munīciju. No apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka apelācijas instances tiesa grozīja G.G. apsūdzības pēc Krimināllikuma 177.panta trešās daļas faktiskos apstākļus un izslēdza viņa tālākās darbības ar viltus ceļā iegūto īpašumu – ½ domājamo daļu nekustamā īpašuma [..] ielā [..], Rīgā, tas ir, ka apsūdzētais G.G. nolūkā iegūt svešu mantu – naudu, maldinot cietušo AS „[C]”, ka

½ domājamās daļas īpašuma pieder viņam uz likumīga pamata, izkrāpa no AS „[C]” naudu 355 717,95 euro.

Apelācijas instances tiesas ieskatā, minētās apsūdzētā G.G. darbības nesatur Krimināllikuma 177.panta trešās daļas noziedzīgā nodarījuma sastāvu.

Apsūdzības grozīšanu apelācijas instances tiesa pamatoja ar to, ka konkrētajā gadījumā krāpšana tika pabeigta brīdī, kad G.G. īpašuma tiesības uz B.E.M. nekustamo īpašumu nostiprināja Zemesgrāmatā. Turklāt apelācijas instances tiesa atsaucās arī uz Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu 2009.gada 22.maija kopsapulces lēmuma 34. un 35.punktā nostiprinātajām tiesu prakses atziņām, ka, ja vainīgā persona, izmantojot citas personas uzticēšanos vai ar viltu ir ieguvusi svešu mantu vai tiesību uz mantu, vainīgās personas turpmākās darbības ar izkrāpto mantu (realizācija, ieķīlāšana, apmaiņa u.c.) nav atzīstamas par jaunām krāpšanām, tostarp arī tad, kad vainīgā persona tieši vai netieši maldina trešo personu, uzdodoties par personu, kurai ir tiesības rīkoties ar attiecīgo mantu. Saistībā ar nekustamā īpašuma krāpšanu jāievēro, ka Krimināllikumā nav speciāla panta, kas paredzētu atbildību par nelikumīgiem darījumiem ar nekustamo īpašumu. Lai kvalificētu nekustamā īpašuma izkrāpšanu atbilstoši Krimināllikuma 177.pantam, jākonstatē visas krāpšanas pamatsastāva pazīmes.

Kasācijas instances tiesa piekrīt apelācijas instances tiesas atzinumiem.

Lai arī apelācijas instances tiesa spriedumā neprecīzi lieto jēdzienus „tiesības uz mantu” un „īpašuma tiesības”, kasācijas instances tiesa konstatē, ka konkrētajā lietā tiesības uz mantu G.G. ieguva, saņemot mantojuma apliecību uz viltota testamenta pamata, bet īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu ieguva, reģistrējot to Zemesgrāmatā, ar ko arī tika pabeigta īpašuma izkrāpšana.

Krāpšana ir viens no mantas nolaupīšanas veidiem, turklāt krāpšanas priekšmets var būt arī nekustamais īpašums. Tālākā vainīgās personas rīcība ar izkrāpto īpašumu (atsavināšana, iznīcināšana) nav kriminalizēta (*sk. Tiesu prakse lietās par krāpšanu. Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2008/2009, Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu. Tiesu prakses apkopojums. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014*). Tikai Krimināllikumā īpaši paredzētos gadījumos var būt paredzēta atbildība par rīcību saistībā ar izkrāpto mantu, piemēram, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, kredīta un citu aizdevumu negodprātīga saņemšana un izmantošana. Šādi apstākļi konkrētajā lietā nav konstatēti.

Augstākā tiesa atzīst, ka nav pamatots apsūdzētā G.G. kasācijas sūdzībā paustais apgalvojums, ka lietā nav pierādījumu faktam, ka, taisot testamentu, ir pielietots viltus vai maldība. Turklāt apsūdzētā G.G. kasācijas sūdzībā nav

norādīti Krimināllikuma pārkāpumi vai Kriminālprocesa likuma būtiski pārkāpumi.

Kasācijas instances tiesa norāda, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmajai un trešajai daļai kasācijas instances tiesa lietu pēc būtības neizskata, lietas faktiskos apstākļus neskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi sodu ietekmējošos apstākļus atbilstoši pierādītajam noziedzīgajam nodarījumam.

Augstākā tiesa atzīst, ka, ievērojot minēto, apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus un Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 574., 575.panta izpratnē.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 4.jūnija spriedumu, bet apsūdzētā G.G. un cietušā MAS „[A]” pārstāvja N.Š. kasācijas sūdzības noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

III. Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos

Tiesas tiesības atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus

Kriminālprocesa likuma 455.panta trešajā daļā ietvertais nosacījums par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ietver sevī ne tikai tiesas tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, bet arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību (Kriminālprocesa likuma 455.panta trešā daļa).

Rīgā 2014.gada 30.janvārī

Lieta Nr.SKK-4/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

V.Čiževskis,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā A.M. un viņa aizstāves Radas Matjušinas kasācijas sūdzībām par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Zemgales apgabaltiesas 2010.gada 9.jūnija spriedumu

A. M., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 12 gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz 2 gadiem.

Ar Zemgales apgabaltiesas 2010.gada 9.jūnija spriedumu A.M. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 117.panta 2.punkta par citas personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu (slepkavību), apzinoties, ka noslepkavotā persona ir bezpalīdzības stāvoklī.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos. 2009.gada 14.janvārī laikā no plkst.17.00 līdz plkst.17.50 A.M., būdams alkohola ietekmē, ieradās L.S. dzīvesvietā Aizkraukles rajona Vietalvas pagasta mājās „[...]”, dzīvoklis Nr.[...], nolūkā viņu „pārmācīt”. A.M. ierašanās laikā L.S. smagā alkohola reibuma stāvoklī gulēja aizmidzis savā gultā. A.M., izmantojot apstākli, ka L.S. atrodas bezpalīdzības stāvoklī, proti, tādā smaga alkohola reibuma izraisītā stāvoklī, kas liedza viņam iespēju apzināties apkārtējos apstākļus un pretoties uzbrucēja darbībām, ar spēku izvilka L.S. no gultas uz grīdas guļus uz muguras un ne mazāk kā 11 reizes iesita un ar apautu kāju iespēra viņam pa galvu un seju, ne mazāk kā trīs reizes ar apautu kāju iespēra viņam pa krūškurvja priekšējo virsmu, kā arī leca guļošajam L.S. ar kājām uz krūškurvja. Ar savām darbībām A.M. nodarīja L.S. šādus miesas bojājumus: galvas apvidū – zemādas asinsizplūdumus, sistas brūces un ādas nobrāzumus uz sejas; multiplus sejas skeleta kaulu lūzumus (Le For III); asiņošanu elpceļos; plānu asinsizplūdumu zem cietā smadzeņu apvalka virs abām pakauša daivām un smadzenītēm; asinsizplūdumus zem mīkstajiem smadzeņu apvalkiem, smadzeņu starppusložu virsmās pieres–paura daļās, labo un kreiso deniņu rajonos un difūzi ap smadzenītēm un abām pakauša daivām; smadzeņu vielas sasitumu abu pakauša daivu mugurējos ragos, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi smagiem dzīvībai bīstamiem miesas bojājumiem un atradās tiešā cēloņsakarībā ar nāves iestāšanos; krūškurvja apvidū – abpusējus ādas nobrāzumus krūškurvja priekšēji–apakšējās daļās; krūškurvja labās puses V–VIII ribas lūzumus pa blakuskrūškaula līniju ar perēklainiem asinsizplūdumiem starpribu muskuļos ribu lūzumu vietās; asinsizplūdumus zem abu plaušu pleirām to vārtu rajonos ar labās plaušas pleiras plīsumu vārtos; asinsizplūdumus zem aizkuņģa dziedzera saistaudu apvalka, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi smagiem dzīvībai bīstamiem miesas bojājumiem.

L.S. nāve iestājās 2009.gada 14.janvārī plkst.18.41 no trulas galvas traumas ar multipliem sejas kaulu lūzumiem un asinsizplūdumiem zem smadzeņu apvalkiem un smadzeņu vielā, kas sarežģījās ar asiņu aspirāciju plaušās un galvas smadzeņu tūsku ar smadzeņu stumbra iekļīlēšanos.

Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora Aleksandra Sorokas apelācijas protestu un apsūdzētā A.M. un viņa aizstāvja Jura Zēģeles apelācijas sūdzībām, Zemgales apgabaltiesas 2010.gada 9.jūnija spriedums atcelts daļā par A.M. noteikto sodu.

A.M. pēc Krimināllikuma 117.panta 2.punkta sodīts, piemērojot Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punktu, ar brīvības atņemšanu uz 11 gadiem 6 mēnešiem un ar policijas kontroli uz 2 gadiem.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 564.panta piekto daļu apelācijas instances tiesa sniegusi jaunu noziedzīgā nodarījuma aprakstu, konstatējot, ka

noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apstākļos. 2009.gada 14.janvārī laikā no plkst.17.00 līdz plkst.17.50 A.M., būdams alkohola ietekmē, ieradās L.S. dzīvesvietā Aizkraukles rajona Vietalvas pagasta mājās „[...]”, dzīvoklis Nr.[...]. A.M. ierašanās laikā L.S. smagā alkohola reibuma stāvoklī gulēja aizmidzis savā gultā. A.M., izmantojot apstākli, ka L.S. atrodas bezpalīdzības stāvoklī, proti, tādā smaga alkohola reibuma izraisītā stāvoklī, kas liedza viņam iespēju apzināties apkārtējos apstākļus un pretoties uzbrucēja darbībām, ar spēku izvilka L.S. no gultas uz grīdas guļus uz muguras un ne mazāk kā 11 reizes iesita un ar apautu kāju iespēra viņam pa galvu un seju, kā arī ne mazāk kā trīs reizes ar apautu kāju iespēra viņam pa krūškurvja priekšējo virsmu. Ar savām darbībām A.M. nodarīja L.S. šādus miesas bojājumus: galvas apvidū – zemādas asinsizplūdumus, sistas brūces un ādas nobrāzumus uz sejas; multiplus sejas skeleta kaulu lūzumus (Le For III); asiņošanu elpceļos; plānu asinsizplūdumu zem cietā smadzeņu apvalka virs abām pakauša daivām un smadzenītēm; asinsizplūdumus zem mīkstajiem smadzeņu apvalkiem, smadzeņu starppusložu virsmās pieres–paura daļās, labo un kreiso deniņu rajonos un difūzi ap smadzenītēm un abām pakauša daivām; smadzeņu vielas sasitumu abu pakauša daivu mugurējos ragos, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi smagiem dzīvībai bīstamiem miesas bojājumiem un atradās tiešā cēloņsakarībā ar nāves iestāšanos; krūškurvja apvidū – abpusējus ādas nobrāzumus krūškurvja priekšēji–apakšējās daļās; krūškurvja labās puses V–VIII ribas lūzumus pa blakuskrūškaula līniju ar perēklainiem asinsizplūdumiem starpribu muskuļos ribu lūzumu vietās; asinsizplūdumus zem abu plaušu pleirām to vārtu rajonos ar labās plaušas pleiras plīsumu vārtos; asinsizplūdumus zem aizkuņģa dziedzera saistaudu apvalka, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi smagiem dzīvībai bīstamiem miesas bojājumiem. L.S. nāve iestājās 2009.gada 14.janvārī plkst.18.41 no trulas galvas traumas ar multipliem sejas kaulu lūzumiem un asinsizplūdumiem zem smadzeņu apvalkiem un smadzeņu vielā, kas sarežģījās ar asiņu aspirāciju plaušās un galvas smadzeņu tūsku ar smadzeņu stumbra iekļīlēšanos.

Par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedumu apsūdzētais A.M. un viņa aizstāve Rada Matjušina iesnieguši kasācijas sūdzības.

Apsūdzētais A.M. savā kasācijas sūdzībā lūdz izskatīt lietu mutvārdu procesā, atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un viņu attaisnot.

Pamatojot šādu lūgumu, apsūdzētais norādījis, ka lietā nav iegūti pierādījumi, kas apstiprina viņa vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Par šādiem pierādījumiem, apsūdzētā ieskatā, nevar būt eksperta V.V. liecības tiesas sēdē, kurās eksperts norādījis vienīgi uz to, ka visi miesas bojājumi nonāvētajai personai nodarīti īsā laika posmā, ekspertu atzinums par liķa tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanu, kurā norādīts, ka miesas bojājumi nonāvētajai personai varēja rasties, sperot ar apautām kājām, kā arī ekspertu

atzinums par komisijas kriminālistiskās – tekstilšķiedru un to izstrādājumu – ekspertīzes veikšanu, saskaņā ar kuru uz viņa apģērba ir konstatētas nonāvētā L.S. apģērba šķiedras. Pirmie divi atzinumi, apsūdzētā ieskatā, nepierāda tieši viņa vainīgumu, savukārt pēdējam atzinumam, apsūdzētā ieskatā, ir racionāls izskaidrojums, ievērojot to, ka viņš pietiekami ilgi ir uzturējies L.S. dzīvesvietā. Turklāt L.S. apģērba šķiedras varēja atrasties arī uz citu lietā iesaistīto personu apģērba, taču nevienas citas personas apģērbam šāda ekspertīze nav veikta, lai arī lietā noskaidrots, ka motīvs noslepkavot L.S. bija arī citām personām. Turklāt tiesas sēdē nopratinātās ekspertes E.D. un I.A. apstiprināja, ka, nosūtot izņemto apģērbu uz ekspertīzi, nav ievērotas metodiskās rekomendācijas, tādēļ ekspertiem nav bijis iespējams noteikt konstatēto mikrodaļiņu rašanās mehānismu.

Iztiesājot lietu, tiesa nav ņēmusi vērā arī to, ka faktiski visi lietā nopratinātie liecinieki apstiprināja, ka starp L.S. faktisko sievu T.J. un liecinieku Ē.J. pastāvēja tuvas attiecības, un arī pašas minētās personas šo faktu nenoliedza. Tādējādi tieši T.J. un Ē.J. bija motīvs nonāvēt L.S., līdz ar to viņu liecības nevar atzīt par ticamām. Vienlaikus tieši T.J. izsauca uz notikuma vietu policiju un norādīja uz viņu – A.M. – kā vainīgo personu. Turklāt T.J. tika uzticētas L.S. dzīvokļa atslēgas līdz brīdim, kad tur ieradās eksperti, tādējādi dodot iespēju noslēpt visas noziedzīgā nodarījuma pēdas, kas varētu apstiprināt viņas vai līdzzinātāja vainīgumu minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Tāpat tiesa nav ņēmusi vērā liecinieka G.L. liecības par to, ka īsi pirms noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas uz L.S. dzīvokli aizgājuši divi vai trīs cilvēki. Lietā nav noskaidrots, kas tie bija par cilvēkiem un kāda bija viņu loma noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Eksperts V.V. tiesas sēdē apstiprināja, ka vienā no L.S. brūcēm konstatētas dzelzs pēdas, taču vienlaikus norādīja, ka šīs pēdas pēc savām pazīmēm neatbilst metālam, kas konstatēts viņa – A.M. – apavos.

Turklāt inkriminētais noziedzīgais nodarījums, apsūdzētā ieskatā, nepareizi kvalificēts pēc Krimināllikuma 117.panta 2.punkta, jo lietā nav iegūti nekādi pierādījumi par to, ka noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī L.S. atradās bezpalīdzības stāvoklī un nevarēja pretoties uzbrucējam vai saukt pēc palīdzības. Tāpat nav pierādīts fakts, ka uzbrucējam noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī par L.S. bezpalīdzības stāvokli bija zināms. Minētie fakti apstiprinās vienīgi ar liecinieces T.J. liecībām, kuras viņas iespējamās personīgās ieinteresētības dēļ nevar atzīt par ticamām. Turklāt, ievērojot to, ka L.S. nenomira uzreiz notikuma vietā, bet ceļā uz slimnīcu, vainīgās personas darbības ir pamats kvalificēt pēc Krimināllikuma 125.panta trešās daļas. Tāpat izmeklēšanas laikā nav veikta pārbaude, lai noskaidrotu, vai L.S. nāve neatliekamās medicīniskās palīdzības automašīnā nav iestājusies tieši medīķu nekvalitatīvi sniegtās medicīniskās palīdzības dēļ. Lietā nav veikts arī

izmeklēšanas eksperiments, lai noskaidrotu, vai viņš – A.M. – atrodies tādā alkohola reibuma stāvoklī, par kādu liecinājuši nopratinātie liecinieki, vispār varēja izdarīt viņam inkriminētās darbības.

Ievērojot minēto, apsūdzētā ieskatā, ir pamats atzīt, ka izmeklēšana lietā veikta vienpusīgi un neobjektīvi, savukārt tiesa, atsakot noskaidrot lietas faktiskos apstākļus, pārkāpusi Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu un Kriminālprocesa likuma 15.pantu, kas savukārt noveda pie Kriminālprocesa likuma 19.panta un 575.panta pārkāpumiem.

Apsūdzētā A.M. aizstāve Rada Matjušina savā kasācijas sūdzībā lūdza atcelt Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai. Pamatojot šādu lūgumu, aizstāve norādījusi, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nepareizi interpretējusi materiālo un procesuālo tiesību normas, nav sniegusi motivāciju par noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi, kā arī pieļāvusi citus trūkumus nolēmuma argumentācijā, kas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas. Aizstāves ieskatā, tiesa nepareizi piemērojusi Kriminālprocesa likuma 564.panta piekto daļu. Tiesa ir grozījusi A.M. apsūdzību, norādot, ka inkriminēto noziedzīgo nodarījumu viņš izdarījis ar tiešu nodomu. Vienlaikus tiesa šo tiešo noziedzīgo nodomu nav aprakstījusi apsūdzībā, kā arī nav norādījusi pierādījumus, kas apstiprina A.M. tiešu nodomu nonāvēt L.S. Tādējādi apelācijas instances tiesas spriedums šajā daļā atzīstams par nepamatotu un A.M. ir attaisnojams.

Tāpat tiesa ir izslēgusi no A.M. apsūdzības viņam inkriminēto noziedzīgā nodarījuma motīvu, taču citu motīvu nav norādījusi. Ievērojot to, ka no motīva un mērķa precīzas noteikšanas ir atkarīga vainas principa realizācija, apsūdzība, nenorādot uz mērķi un motīvu, nav tiesīga inkriminēt noziedzīgu nodarījumu ar tiešu nodomu, savukārt tiesa, neapprakstot noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi, nav tiesīga taisīt notiesājošu spriedumu.

Apelācijas instances tiesa nolēmumā vienīgi norādījusi, ka A.M. darbības liecina par nodomu izdarīt L.S. slepkavību, taču, pretēji Krimināllikuma 9.panta prasībām, nav konkretizējusi, kāds nodoms izpaudies – tiešs vai netiešs – un kādas apsūdzētā darbības liecina par slepkavības nodomu.

Atsaucoties uz Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 12.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-683/2007 un 2012.gada 8.marta lēmumā lietā Nr.SKK-126/2012 paustajām atziņām un Augstākās tiesas plēnuma 1992.gada 24.februāra lēmumā Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tišām slepkavībām” sniegto skaidrojumu, aizstāve norādījusi, ka tiša nonāvēšana jānorobežo no tiša smaga miesas bojājuma nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei, kad vainīgā attieksme pret smaga miesas bojājuma nodarīšanu izpaužas tieša vai netieša nodoma formā, bet attieksme pret nāves iestāšanos – neuzmanības formā. Ja tiša smaga miesas bojājuma rezultātā vainīgā neuzmanības dēļ iestājusies cietušā nāve, nodarījums kvalificējams

pēc Krimināllikuma 125.panta trešās daļas. Šajā gadījumā jāņem vērā, ka vainīgā attieksme pret cietušā nāvi ir galvenais kritērijs, kas ļauj norobežot šādu nodarījumu no slepkavības, tās mēģinājuma vai nonāvēšanas aiz neuzmanības.

Savukārt atsaucoties uz Augstākās tiesas plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas 2001.gada maijā veikto apkopojumu „Republikas tiesu prakse krimināllietās par tišām slepkavībām (Krimināllikuma 116., 117. un 118.pants)”, aizstāve norādījusi, ka pat vairāku apsūdzētā izdarīto naža dūrienu nelielais spēks un viens spēcīgs dūriens neliecina par to, ka apsūdzētais būtu izdarījis mērķtiecīgas darbības, kas būtu vērstas uz cietušā dzīvības atņemšanu.

Apelācijas instances tiesa vispār nav analizējusi apsūdzētā A.M. iespējamo subjektīvo attieksmi pret viņam inkriminētajām darbībām un bez jebkādas motivācijas izdarījusi secinājumus par tieša nodoma rašanos. Turklāt Kriminālprocesa likuma 564.pants piešķir apelācijas instances tiesai tiesības savādāk aprakstīt izdarīto noziedzīgo nodarījumu, nevis mainīt apsūdzības izvērzi noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi.

Minēto apstākļu kopums un apstākļi, ka tiesa no apsūdzības izslēgusi nepierādītos faktus, aizstāves ieskatā, var radīt Kriminālprocesa likuma 19.pantā paredzētās šaubas par A.M. noziedzīgā nodarījuma pareizu juridisko kvalifikāciju un viņa vainīgumu.

Tādējādi, nesniedzot noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses aprakstu, apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.pantu, tādēļ tās spriedums ir atceļams. Turklāt apelācijas instances tiesa, aizstāves ieskatā, nepareizi piemērojusi Kriminālprocesa likuma 455. un 564.pantu. No minēto tiesību normu sastāva izriet, ka tiesa ir tiesīga grozīt apsūdzību tikai gadījumos, kad atzīst kādu no faktiem par pierādītu, taču izskatāmajā kriminālprocesā tiesa grozījusi apsūdzību, jo atzinusi par nepierādītiem gan apsūdzībā inkriminēto nodomu (subjektīvo pusi), gan daļu no izdarītajām faktiskajām darbībām (objektīvo pusi). Atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 19.pantu, aizstāve norādījusi, ka apsūdzībai ir jāiesniedz tādi droši un ticami pierādījumi, kas bez šaubām norāda uz apsūdzētā vainīgumu. Savukārt atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 15.pantu, aizstāve norādījusi, ka tiesa nav apsūdzības puse, bet nodrošina tādus lietas izskatīšanas apstākļus, kas sekmē taisnīgu piešķirto tiesību realizāciju. Izskatāmajā kriminālprocesā tiesa, aizstāves ieskatā, nebija tiesīga grozīt apsūdzību, konstatējot apsūdzētā citu nodomu un atzīstot par nepierādītām daļu no inkriminētajām faktiskajām darbībām. Tādējādi tiesa pārkāpusi lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā un līdz ar to pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pārkāpumu. Turklāt apelācijas instances tiesa nav motivējusi, kādēļ tā noraida aizstāvības argumentus, un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtās daļas pārkāpumu. Tiesa norādījusi, ka noziedzīgo nodarījumu izdarījis A.M., jo

uz viņa drēbēm un kurpēm ir palikušas L.S. apģērba mikrodaļiņas. Vienlaikus no lietas materiāliem ir redzams, ka uz A.M. drēbēm konstatētas ne tikai L.S. džempera, bet arī viņa džinsu mikrodaļiņas. Savukārt no eksperta atzinuma par liķa tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanu izriet, ka L.S. pa kājām nav sists. Tādējādi, ja uz A.M. kurpēm konstatētas L.S. džinsu bikšu mikrodaļiņas, bet pa kājām L.S. nav sists, atzīstams, ka L.S. drēbju mikrodaļiņas uz A.M. drēbēm varēja nokļūt arī citādā veidā – ne tikai sitot. Šo aizstāvības argumentu tiesa ir ignorējusi, liedzot apsūdzētajam tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu.

Tāpat tiesa nav motivējusi, kādēļ tā noraida aizstāvības argumentus par to, ka asinis konstatētas tikai uz A.M. kurpes zoles, līdz ar to nav pierādīts speršanas fakts ar kurpes purngalu, jo īpaši tādēļ, ka tiesa izslēgusi no apsūdzības faktu, ka noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā A.M. lēkājis pa L.S. ķermeni.

Tāpat tiesa nav motivēti izvērtējusi aizstāvības argumentus par to, ka izmeklēšanai bija jāiegūst pierādījumi par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rīku, jo daži asins traipi uz apsūdzētā A.M. apavu zoles un fakts, ka viņa kurpes pēc 14 izdarītiem spērieniem nav bojātas, rada pamatotas šaubas par apsūdzētā vainīgumu.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā A.M. lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā noraidāms.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 583.panta pirmo daļu tiesnesis, kuram uzdots referēt, nosaka lietas izskatīšanu rakstveida procesā vai izskatīšanu tiesas sēdē. No šā panta otrās daļas izriet, ka lietas izskatīšanu rakstveida procesā nosaka, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja nepieciešami papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, vai pēc Augstākās tiesas ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Augstākā tiesa atzīst, ka lēmumu iespējams pieņemt pēc lietā esošajiem materiāliem, jo papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, nav nepieciešami, un konkrētajai lietai nav īpašas nozīmes likuma normu interpretēšanā.

Augstākā tiesa atzīst, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētā A.M. un viņa aizstāves kasācijas sūdzības noraidāmas.

Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus un tādus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa ir objektīvi izvērtējusi lietā iegūtos pierādījumus attiecībā uz apsūdzētajam inkriminēto noziedzīgo nodarījumu un viņa izdarītajām darbībām un sniegusi tiem pamatotu novērtējumu spriedumā.

Ievērojot to, ka pirmās instances tiesas spriedums daļā par noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju atstāts negrozīts, apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta sestajai daļai atzinusi par iespējamu pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus šajā daļā neatkārtot.

Pretrēji apsūdzētā A.M. kasācijas sūdzībā apgalvotajam, apelācijas instances tiesa savus atzinumus par viņa vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā ir pamatojusi ne tikai ar eksperta V.V. liecībām tiesas sēdē un ekspertu atzinumiem par liķa tiesu medicīniskās ekspertīzes un komisijas kriminālistiskās – tekstilšķiedru – ekspertīzes veikšanu, bet arī ar cietušās un liecinieku liecībām un pārējiem lietā iegūtajiem un pārbaudītajiem pierādījumiem. Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi lietā iegūtos pierādījumus atbilstoši Kriminālprocesa likuma 9.nodaļas prasībām to kopumā un savstarpējā sakarībā un atzinusi tos par attiecināmiem, pieļaujamiem, ticamiem un pietiekamiem apsūdzētā A.M. vainīguma konstatēšanai. Pamatojoties uz lietā iegūtajiem pierādījumiem, tiesa ir konstatējusi apsūdzētā darbībās visas nepieciešamās un obligātās Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Apsūdzētā un viņa aizstāves kasācijas sūdzībās ietvertās norādes uz Kriminālprocesa likuma pārkāpumiem pierādījumu novērtēšanā, Augstākās tiesas ieskatā, ir bez pamatojuma un saistītas ar kasācijas sūdzību autoru vēlmi atkārtoti izvērtēt pierādījumus kasācijas instances tiesā un panākt apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanu nevis juridisku, bet faktisku iemeslu dēļ, kas ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmo un trešo daļu.

Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi apsūdzētā versiju par to, ka noziedzīgā nodarījuma vietā viņš nokļuvis nejauši, turklāt jau pēc tam, kad L.S. nodarīti miesas bojājumi, savukārt pirmās instances tiesa, kuras secinājumus apelācijas instances tiesa atzinusi par pamatotiem, ir izvērtējusi apsūdzētā versiju par to, ka L.S. apgērba šķiedras un asins pēdas uz viņa apgērba un apaviem radušās brīdī, kad viņš kāpis pāri uz grīdas guļošanai jau piekautajam L.S. Abu instanču tiesas atzinušas šīs apsūdzētā versijas par nepamatotām, norādot, ka tās ir pretrunā ar lietā iegūtajiem pierādījumiem. Ne apsūdzētā, ne viņa aizstāves kasācijas sūdzībās nav norādīti tādi argumenti, kas ļautu apšaubīt šos tiesu atzinumus. Tāpat abu zemāko instanču tiesas ir konstatējušas, ka apsūdzētais A.M. miesas bojājumus L.S. ir nodarījis sitot un sperot. Tiesas nav konstatējušas, ka miesas bojājumu nodarīšanai apsūdzētais būtu izmantojis kādu priekšmetu, tādēļ par nepamatotu atzīstams apsūdzētā aizstāves kasācijas sūdzībā paustais viedoklis par to, ka izmeklēšanai bija jāiegūst pierādījumi par noziedzīgā nodarījuma rīku. Arī apsūdzētā A.M. versija par liecinieka Ē.J. līdzdalību noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā ir pārbaudīta jau pirmstiesas kriminālprocesa laikā un kriminālprocess šajā

daļā izbeigts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 2.punktu, sakarā ar to, ka izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva. Ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas instances tiesa nav konstatējusi apstākļus, kas ļautu apšaubīt šāda lēmuma pamatotību. Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzībās norādītos motīvus arī par liecinieces T.J. saistību ar L.S. slepkavību un motivēti atzinusi, ka lietā nav konstatēti apstākļi, kas varētu radīt aizdomas par viņas līdzdalību minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Pretēji apsūdzētā A.M. kasācijas sūdzībā apgalvotajam, abu zemāko instanču tiesas ir izvērtējušas liecinieka G.L. liecību saturu un to nozīmi pierādīšanā. Pirmās instances tiesa motivēti atzinusi, ka minētā liecinieka liecības nesatur apsūdzības pierādīšanas procesā izmantojamas juridiski nozīmīgas ziņas. Arī apelācijas instances tiesa, izvērtējusi apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzību motīvus šajā daļā, atzinusi, ka liecinieka G.L. liecības nav attiecināmas uz L.S. noslepkavošanas apstākļiem, tās nedz pierāda apsūdzētā A.M. vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, nedz izraisa saprātīgas šaubas par to.

Tāpat abu zemāko instanču tiesas ir argumentējušas savus atzinumus par to, ka apsūdzētais A.M. izdarījis L.S. slepkavību, apzinoties, ka L.S. atrodas bezpalīdzības stāvoklī. Pirmās instances tiesa, atsaucoties uz eksperta atzinumu par liķa tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanu, kā arī eksperta un liecinieku liecībām, secinājusi, ka noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī L.S. atradies tādā alkohola reibuma stāvoklī, kas bija paralizējis viņa spēju pretoties vardarbībai, un apsūdzētais A.M. to ir apzinājies. Apelācijas instances tiesa ir atkārtoti izvērtējusi lietā iegūtos pierādījumus šajā daļā un pievienojusies pirmās instances tiesas sniegtajiem atzinumiem.

Augstākā tiesa norāda, ka pierādījumu ticamības jēdziens un novērtēšanas prasības ir noteiktas Kriminālprocesa likuma 128.pantā, taču izvēle, kuriem pierādījumiem ticēt, bet kuriem nē, ir tās tiesas kompetencē, kas izspriež lietu pēc būtības. Arī jautājums par to, vai lietā esošie pierādījumi ir vai nav pietiekami apsūdzētā vainīguma konstatēšanai, ir būtības jautājums, kas kasācijas kārtībā nav pārbaudāms. Pierādījumu pietiekamības kritērijs ir saprātīgu šaubu esamība vai neesamība par apsūdzētā vainīgumu, kura izvērtēšana tāpat ir tās tiesas kompetencē, kas izskata lietu pēc būtības. Kasācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmajai un trešajai daļai krimināllietu pēc būtības neiztiesā, lietas faktiskos apstākļus neskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē. Kriminālprocesa likuma prasību pārkāpumus pierādījumu novērtēšanā apelācijas instances tiesā, kas varētu būt par pamatu tiesu nolēmumu atcelšanai, Augstākā tiesa nekonstatē. Savukārt kasācijas sūdzības autoru viedoklis par citādu lietā iegūto pierādījumu novērtējumu, ja pierādījumu novērtēšanā tiesa nav pieļāvusi Kriminālprocesa

likuma būtiskus pārkāpumus, nevar būt par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai.

Abu zemāko instanču tiesas ir argumentējušas savus atzinumus arī daļā par to, kādēļ apsūdzētā A.M. nodarījums kvalificējams kā tiša slepkavība. Tiesas norādījušas, ka apsūdzētā darbības, daudzkārt sitot un sperot L.S. pa galvu un krūškurvi, tas ir, ķermeņa daļām, kurās izvietoti dzīvības funkciju uzturēšanai svarīgi orgāni, kā arī šo darbību intensitāte, liecina par apsūdzētā nodomu noslepkavot L.S.

Turklāt no lietas materiāliem redzams, ka A.M. jau sākotnēji tika apsūdzēts pēc Krimināllikuma 117.panta 2. un 4.punkta par slepkavību pastiprinošos apstākļos, kas prezumē noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu ar nodomu, tādēļ apelācijas instances tiesa, konstatējot, ka apsūdzētajam bija nodoms izdarīt L.S. slepkavību, un argumentējot savus atzinumus šajā daļā, nav atzinusi par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma apstākļus, kā to nepamatoti savā kasācijas sūdzībā norādījusi apsūdzētā A.M. aizstāve.

Apelācijas instances tiesa ir izslēgusi no A.M. apsūdzības atsevišķas viņam inkriminētās faktiskās darbības – to, ka apsūdzētais leca guļošajam L.S. ar kājām uz krūškurvja, norādot, ka lietā nav iegūti pierādījumi, kas apstiprinātu apsūdzību šajā daļā.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem apsūdzētā A.M. aizstāves kasācijas sūdzībā paustos apgalvojumus par to, ka apelācijas instances tiesa, atzīstot par nepierādītām daļu no inkriminētajām faktiskajām darbībām, pārkāpusi lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā.

Kriminālprocesa likuma 455.panta trešā daļa noteic, ka tiesa var atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību.

Minētajā tiesību normā ietvertais nosacījums par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ietver sevī ne tikai tiesas tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, bet arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību.

Augstākā tiesa atzīst, ka, izslēdzot no A.M. apsūdzības iepriekš norādītās faktiskās darbības, apelācijas instances tiesa nav pasliktinājusi apsūdzētā stāvokli lietā un nav pārkāpusi viņa tiesības uz aizstāvību.

Apelācijas instances tiesa savā spriedumā patiešām ir norādījusi, ka „A.M. darbības liecina par nodomu izdarīt L.S. slepkavību, nevis pārmācīt cietušo”, un tādējādi faktiski konstatējusi citu noziedzīgā nodarījuma mērķi (nolūku), taču minētais apstāklis konkrētajā gadījumā nepasliktina apsūdzētā stāvokli

lietā un nepārkāpj viņa tiesības uz aizstāvību, jo apelācijas instances tiesa ir izslēgusi no apsūdzības, tās ieskatā, nepierādīto noziedzīgā nodarījuma mērķi (nolūku), taču no jauna konstatēto mērķi (nolūku) apsūdzībā nav norādījusi. Savukārt noziedzīgā nodarījuma mērķis (nolūks) nav apsūdzētajam A.M. inkriminētā Krimināllikuma 117.panta 2.punktā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligāta pazīme, tādēļ tā nenorādīšana apsūdzībā nevar būt par pamatu tiesas nolēmuma atcelšanai.

Augstākā tiesa atzīst, ka par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai nevar būt arī tas apstāklis, ka lietā nav veikts izmeklēšanas eksperiments. Augstākās tiesas ieskatā, jebkuru izmeklēšanas darbību, tostarp izmeklēšanas eksperimenta, veikšana vai neveikšana ir jautājums, kuru katrā konkrētā lietā patstāvīgi izlemj procesa virzītājs, vadoties no sava subjektīvā priekšstata par to, vai lietā iegūts pietiekami pierādījumu, lai pierādīšanas rezultāts būtu ticams un neradītu šaubas par konstatēto faktu atbilstību lietas faktiskajiem apstākļiem.

Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā A.M. un viņa aizstāves kasācijas sūdzībās norādītie motīvi tiesas nolēmuma atcelšanai nav guvuši apstiprinājumu. Apelācijas instances tiesas lēmums atbilst Kriminālprocesa likuma 511., 512. un 564.panta prasībām. Iztiesājot krimināllietu, apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Latvijas Republikas Satversmes pārkāpumus, Krimināllikuma pārkāpumus vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 574., 575.panta izpratnē, tādēļ tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai nav tiesiska pamata.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 10.maija spriedumu, bet apsūdzētā A.M. un viņa aizstāves Radas Matjušinas kasācijas sūdzības noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas lēmuma par tiesas izmeklēšanas atsākšanu nosacījumi

No Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas izriet, ka tiesa pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un tiesas izmeklēšanas izdarīšanu, ja pastāv kāds no šādiem priekšnosacījumiem: 1) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā; 2) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu. Pirmajā priekšnosacījumā ietvertā jautājuma izlemšana par to, vai sniegtajām ziņām par jauniem apstākļiem ir svarīga nozīme lietā, ir to tiesu kompetencē, kas iztiesā lietu pēc būtības, savukārt otrais priekšnosacījums attiecas uz tiem pierādījumiem, kas lietā ir iegūti likumā noteiktā kārtībā, taču tiesas izmeklēšanā nav pārbaudīti (Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 30.maijā

Lieta Nr.SKK-49/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

V.Čiževskis,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzību par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas apgabaltiesas 2009.gada 5.augusta spriedumu

D.V., personas kods [...],

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar naudas sodu desmit minimālo mēnešalgu jeb 2561,17 *euro* (1800 latu) apmērā.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2009.gada 5.augusta spriedumu D.V. atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 177.panta trešās daļas par svešas mantas iegūšanu lielā apmērā, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos un ar viltu (krāpšanu).

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

2007.gadā, laika periodā līdz 5.decembrim, D.V. radās noziedzīgs nodoms iegūt R.Z. piederošo naudu, ļaunprātīgi izmantojot viņas uzticēšanos un ar viltu. Īstenojot savu noziedzīgo nodomu, D.V. laika periodā līdz 2007.gada

6.decembrim piedāvāja R.Z. tikties. 2007.gada 6.decembrī tikšanās laikā izmeklēšanā nenoskaidrotā vietā Rīgas centrā D.V. palūdza aizdot viņai naudu 6118,35 *euro* (4300 latu) apmērā un apsoliya atdot parādu līdz 2007.gada 14.decembrim. Tajā pašā dienā D.V. zvērinātas notāres Diānas Tučkus darba telpās Rīgā, Ģertrūdes ielā 9–5, uzrakstīja parādzīmi, kurā apliecināja naudas 6118,35 *euro* (4300 latu) saņemšanu no R.Z. un apņēmās norādīto naudas summu atdot R.Z. līdz 2007.gada 14.decembrim. Tādā veidā D.V. panāca, ka R.Z. 2007.gada 6.decembrī zvērinātas notāres Diānas Tučkus darba telpās Rīgā, Ģertrūdes ielā 9–5, nodeva viņai naudu 6118,35 *euro* (4300 latu) apmērā, bet D.V. šo naudu pieņēma ar nodomu vienošanos neizpildīt un naudu neatdot. Iegūto naudu D.V. iztērēja savām vajadzībām, bet vienošanos ar R.Z. neizpildīja un naudu neatdeva.

Istenojot savu noziedzīgo nodomu iegūt R.Z. piederošo naudu lielā apmērā, D.V. 2007.gada 10.decembrī piezvanīja R.Z. un piedāvāja viņai tikties. Tajā pašā dienā tikšanās laikā izmeklēšanā nenoskaidrotā kafejnīcā Rīgas centrā D.V. palūdza aizdot viņai naudu 8394,94 *euro* (5900 latu) apmērā un apsoliya atdot parādu līdz 2007.gada 18.decembrim. Lai pārliecinātu R.Z. aizdot viņai naudu, D.V., izmantojot viltu, apgalvoja, ka šā līguma izpildīšanu viņa garantēs ar viņai piederošo māju Ogrē, [...] ielā [...], kas faktiski piederēja citai personai. Tādā veidā D.V. panāca R.Z. piekrišanu aizdot viņai norādīto naudas summu. Pēc tam 2007.gada 14.decembrī D.V. zvērinātas notāres Diānas Tučkus darba telpās Rīgā, Ģertrūdes ielā 9–5, uzrakstīja parādzīmi, kurā apliecināja naudas 14 513,29 *euro* (10 200 latu) saņemšanu no R.Z. un norādīja, ka parāda atdošanu viņa garantēs ar viņai piederošo īpašumu, tajā skaitā ar māju Ogrē, [...] ielā [...]. Kad zvērināta notāre Diāna Tučkus pievērsa uzmanību tam, ka pēc zemesgrāmatas datiem minētā māja pieder citai personai, D.V. ar viltu pārliecināja R.Z., ka tuvāko divu dienu laikā māja tiks reģistrēta kā viņas īpašums un dokumentus par to viņa atdos R.Z. Tādā veidā, izmantojot R.Z. uzticēšanos un ar viltu, D.V. panāca, ka R.Z. 2007.gada 14.decembrī zvērinātas notāres Diānas Tučkus darba telpās Rīgā, Ģertrūdes ielā 9–5, nodeva viņai naudu 8394,94 *euro* (5900 latu) apmērā, bet D.V. šo naudu pieņēma ar nodomu vienošanos neizpildīt un naudu neatdot. Iegūto naudu D.V. iztērēja savām vajadzībām, bet vienošanos ar R.Z. neizpildīja un naudu neatdeva.

Tādējādi D.V., ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos un ar viltu, ieguva R.Z. naudu 14 513,29 *euro* (10 200 latu) apmērā, proti, izdarīja krāpšanu lielā apmērā.

Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurora Eduarda Bartkēviča apelācijas protestu un

apsūdzētās D.V. apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas 2009.gada 5.augusta spriedums atcelts daļā par D.V. noteikto sodu.

D.V. pēc Krimināllikuma 177.panta trešās daļas sodīta, piemērojot Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punktu, ar naudas sodu 8 minimālo mēnešalgu jeb 2276,59 *euro* (1600 latu) apmērā.

Par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedumu apsūdzētā D.V. iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā lūdz izskatīt lietu mutvārdu procesā un nosūtīt to jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, norādot, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus.

Apsūdzētās ieskatā, tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.pantu, kas noteic, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, neatkarīgā un objektīvā tiesā. Pati tiesa spriedumā atzinusi, ka viņai ar vienu no nekustamā īpašuma Ogrē, [...] ielā [...], īpašniekiem – B.H.A. – bijis noslēgts rokasnaudas līgums par minētā nekustamā īpašuma 41/100 domājamām daļām, taču vienlaikus norādījusi, ka lietā nav dokumentu, kas apliecina šādas vienošanās noslēgšanu. Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem viņa konstatējusi, ka pieteikums par vairāku dokumentu, tostarp rokasnaudas līguma kopijas, pievienošanu lietas materiāliem ticis iesniegts pirmās instances tiesā 2009.gada 5.augustā, ko apliecina tiesas atzīme uz pieteikuma, taču apelācijas instances tiesa šo dokumentu apzināti nav izvērtējusi. Minētajam rokasnaudas līgumam, apsūdzētās ieskatā, ir būtiska nozīme lietas taisnīgā izspriešanā, jo tas noslēgts 2007.gada 18.jūlijā un apliecina, ka viņa nav maldinājusi R.Z. par nekustamā īpašuma Ogrē, [...] ielā [...], daļu pirkšanu.

Turklāt apsūdzētā norādījusi, ka nekustamais īpašums Ogrē, [...] ielā [...], agrāk piederējis viņas mātei S.K., taču ticis izkrāpts, un par šo faktu 2012.gada 24.janvārī uzsākts kriminālprocess, kurā viņa atzīta par cietušo.

No 2012.gada 8.maija apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka šajā tiesas sēdē viņa lūgusi pievienot krimināllietas materiāliem dokumentus saistībā ar norādīto kriminālprocesu – prokurora lēmumu, ar kuru atcelts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu daļā, un Ogres policijas iecirkņa atbildi uz viņas lūgumu. Apelācijas instances tiesa nolēmusi šo lūgumu atstāt atklātu, līdz tiks pārbaudīti krimināllietas materiāli, taču pēc krimināllietas materiālu pārbaudes nekādu lēmumu sakarā ar pieteikto lūgumu nav pieņēmusi. Apsūdzētās ieskatā, minētajiem dokumentiem ir būtiska nozīme izskatāmajā kriminālprocesā, jo tie apliecina, ka jautājumu par nekustamā īpašuma Ogrē, [...] ielā [...], pārreģistrēšanu uz sava vārda viņa nav varējusi nokārtot līdz galam no viņas neatkarīgu iemeslu dēļ. Neizvērtējot visus iepriekš minētos viņu attaisnojošos dokumentus, apelācijas instances tiesa rīkojusies netaisnīgi un neobjektīvi, turklāt pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 19.panta trešo daļu,

kas noteic, ka visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību.

Turklāt apsūdzētā norādījusi, ka apelācijas instances tiesā pirms pēdējā vārda viņa lūgusi tiesai laiku, lai sagatavotos pēdējam vārdam, taču tiesas sēdes priekšsēdētājs informējis, ka Kriminālprocesa likums neparedz tiesas sēdes atlikšanu šādu iemeslu dēļ. Tādējādi apelācijas instances tiesa pārkāpusi viņas cilvēktiesības, jo liegusi viņai iespēju sakopot domas un izteikt pēdējā vārdā visu, ko viņa vēlējusies. Turklāt Kriminālprocesa likumā nav norādīts, ka viņai kā apsūdzētajai nav tiesību šādu lūgumu pieteikt.

Apsūdzētās ieskatā, viņas darbībās nav inkriminētā noziedzīgā nodarījuma sastāva, proti, nav noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses, bet tām ir civiltiesisks raksturs. Ievērojot minēto, viņas aizstāvis, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 533.panta pirmo daļu, lūdzis apelācijas instances tiesu pieņemt lietā blakus lēmumu sakarā ar nelikumīgi celto apsūdzību, taču apelācijas instances tiesa atstājusi šo aizstāvja lūgumu bez ievēribas.

Kriminālprocesa likuma 585.panta otrās daļas kārtībā prokurora viedokli iesniedzis Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas prokurors Andrejs Andrejevs, kurš uzskata, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzība noraidāma.

Prokurora ieskatā, apsūdzētās kasācijas sūdzībā izteiktie apgalvojumi par Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumiem neatbilst krimināllietas materiāliem. No 2012.gada 8.maija apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka apsūdzētā D.V. lūgusi pievienot krimināllietas materiāliem vairākus dokumentus saistībā ar kriminālprocesu par nekustamā īpašuma Ogrē, [...] ielā [...], izkrāpšanu, kurā viņa atzīta par cietušo, savukārt apelācijas instances tiesa atstājusi šo lūgumu atklātu līdz lietas materiālu pārbaudes uzsākšanai. Pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, no 2012.gada 10.decembra apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka tiesa ir izlēmusi pieteikto lūgumu atbilstoši Kriminālprocesa likuma 473.panta 4. un 5.daļas prasībām un nolēmusi to noraidīt, atzīstot, ka iesniegtie dokumenti neattiecas uz lietu. Tādējādi nav pamata atzīt, ka tiesa saistībā ar lūguma izņemšanu būtu pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus.

Savukārt no 2012.gada 18.septembra apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka minētajā dienā tiesa pabeigusi tiesas izmeklēšanu un lēmusi jautājumu par tiesas debašu uzsākšanu. Ievērojot apsūdzētās aizstāvja lūgumu, tiesa ir pasludinājusi lietā pārtraukumu uz divām stundām, lai aizstāvis varētu sagatavoties tiesas debatēm. Arī apsūdzētā šo laiku varēja izmantot, lai sagatavotos pēdējam vārdam. Turklāt pēc atgriešanās tiesas

sēžu zālē neviena no procesā iesaistītajām personām lūgumu par papildu sagatavošanās laika nepieciešamību nav pieteikusi, līdz ar to tiesa pārgājusi pie tiesas debatēm, bet pēc tam uzklusījusi apsūdzētās pēdējo vārdu. Tiesas debašu laikā apsūdzētās aizstāvis lūdza taisīt lietā attaisnojošu spriedumu un pieņemt blakus lēmumu par prokurora rīcību, pieņemot nelikumīgu lēmumu par D.V. saukšanu pie kriminālatbildības. Ievērojot to, ka tiesas debatēs un pēdējā vārdā netika sniegtas ziņas par jauniem apstākļiem, kas varētu būt par pamatu tiesas izmeklēšanas atsākšanai, tiesa devās uz apspriežu istabu, kur nosprieda atcelt pirmās instances tiesas spriedumu tikai daļā par sodu. Atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 533.panta pirmo daļu, prokurors norādījis, ka tiesa blakus lēmumu pieņem tikai gadījumos, kad tā konstatē tiesību normu pārkāpumu. Likums neuzliek tiesai pienākumu pieņemt blakus lēmumu par katru tiesas debatēs izteikto lūgumu. Nekonstatējot tiesību normu pārkāpumus, tiesa savu viedokli izsaka gala nolēmumā. Tādējādi apsūdzētās viedoklis par tiesas pienākumu atsevišķi izvērtēt katru aizstāvības runā pieteikto lūgumu, prokurora ieskatā, ir saistīts ar viņas kļūdaino izpratni par tiesas debašu satura izvērtēšanas procesuālo kārtību.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētās D.V. lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā noraidāms.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 583.panta pirmo daļu tiesnesis, kuram uzdots referēt, nosaka lietas izskatīšanu rakstveida procesā vai izskatīšanu tiesas sēdē. No šā panta otrās daļas izriet, ka lietas izskatīšanu rakstveida procesā nosaka, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja nepieciešami papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, vai pēc Augstākās tiesas ieskata attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē.

Augstākā tiesa atzīst, ka lēmumu iespējams pieņemt pēc lietā esošajiem materiāliem, jo papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, nav nepieciešami un konkrētajai lietai nav īpašas nozīmes likuma normu interpretēšanā.

Augstākā tiesa atzīst, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzība noraidāma.

Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus un tādus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa, izlemjot jautājumu par apsūdzētajai D.V. celtās apsūdzības pamatotību, ievērojusi

materiālo un procesuālo tiesību normas, savus atzinumus pamatojusi ar tiesas sēdē pārbaudītiem un atbilstoši Kriminālprocesa likuma prasībām novērtētiem pierādījumiem un izdarījusi pareizus secinājumus par apsūdzētās vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un viņas darbību juridisko kvalifikāciju.

Ievērojot to, ka pirmās instances tiesas spriedums daļā par apsūdzētās vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un viņas darbību juridisko kvalifikāciju atstāts negrozīts, apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta sestajai daļai atzinusi par iespējamu pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus šajā daļā neatkārtot.

Vienlaikus apelācijas instances tiesa spriedumā sniegusi papildu argumentāciju, analizējot prokurora apelācijas protesta un apsūdzētās D.V. apelācijas sūdzības motīvus. Apelācijas instances tiesa atzinusi par pamatotu pirmās instances tiesas secinājumu par to, ka apsūdzētā D.V., turpinot savas noziedzīgās darbības, nolūkā papildus izkrāpt no R.Z. 8394,94 *euro* (5900 latu), izmantojusi viltu, kas izpaudies tādējādi, ka apsūdzētā sniedza R.Z. apzināti nepatiesas ziņas, norādot parādzimē kā garantiju naudas atdošanai nekustamo īpašumu Ogrē, [...] ielā [...], ar kuru viņai nebija tiesību rīkoties. Apelācijas instances tiesa secinājusi, ka tikai pēc notāres norādes apsūdzētā D.V. atzinusi, ka nekustamais īpašums nepieder viņai, taču turpinājusī apzināti maldināt R.Z., apgalvojot, ka notiek dokumentu noformēšana uz viņas vārda un nākamajā darbdienā viņa uzrādīs dokumentus, kas apliecina viņas īpašuma tiesības uz minēto nekustamo īpašumu. Apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi apsūdzētās D.V. liecības daļā par to, ka viņai ar vienu no nekustamā īpašuma Ogrē, [...] ielā [...], īpašniekiem bijis noslēgts rokasnaudas līgums par minētā nekustamā īpašuma pirkšanu, un atzinusi, ka šāds rokasnaudas līgums ar vienu no diviem nekustamā īpašuma īpašniekiem nedeva apsūdzētajai tiesisku pamatu apgalvot, ka jau nākamajā darbdienā viņa varēs uzrādīt R.Z. dokumentus, kas apliecina viņas īpašuma tiesības uz šo nekustamo īpašumu.

Apsūdzētā D.V. kasācijas sūdzībā nav uzrādījusi nekādus argumentus, kas ļautu apšaubīt šādu apelācijas instances tiesas atzinumu pamatotību.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta un 564.panta ceturtās daļas nosacījumiem, tajā izvērtēti lietā iegūtie pierādījumi un tiesas atzinumi pamatoti ar šiem pierādījumiem. Pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128.panta otrajai daļai vērtēti to kopumā un savstarpējā sakarībā. Tiesa atzinusi lietā iegūtos pierādījumus par attiecināmiem, pieļaujamiem, ticamiem un pietiekamiem apsūdzētās D.V. vainīguma konstatēšanai. Atsaucoties uz konkrētiem lietā iegūtajiem pierādījumiem, tiesa ir konstatējusi apsūdzētās

darbībā visas obligātās Krimināllikuma 177.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā izteiktie apgalvojumi par to, ka tiesa taisījusi notiesājošu spriedumu, pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 19.panta trešās daļas prasības, ir bez jebkāda pamatojuma un, kasācijas instances tiesas ieskatā, saistīti ar apsūdzētās vēlmi atkārtoti izvērtēt pierādījumus kasācijas instances tiesā un panākt apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanu nevis juridisku, bet faktisku iemeslu dēļ, kas ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta nosacījumiem. Kasācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569.pantam krimināllietu pēc būtības neiztiesā, lietas faktiskos apstākļus neskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē. Kriminālprocesa likuma prasību pārkāpumus pierādījumu novērtēšanā apelācijas instances tiesā, kas varētu būt par pamatu tiesas nolēmuma atcelšanai, Augstākā tiesa nekonstatē.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotām apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā izteiktās norādes par to, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi viņas noslēgto rokasnaudas līgumu par nekustamā īpašuma 41/100 domājamo daļu pirkšanu un tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 15.panta pārkāpumu.

No 2009.gada 5.augusta pirmās instances tiesas sēdes protokola redzams, ka lūgumu par tiesas izmeklēšanas atjaunošanu un minētā rokasnaudas līguma kopijas pievienošanu lietas materiāliem apsūdzētā pieteikusi pirmās instances tiesas sēdē pirms pēdējā vārda, taču tiesa šo lūgumu argumentēti noraidījusi (*lietas 2.sējuma 94.lapa*). Savukārt apsūdzētās aizstāvis analogiska satura rakstveida pieteikumu minētajā datumā iesniedzis tiesas kancelejā. Ar aizstāvja parakstu uz tiesas pavadvēstules apstiprinās, ka 2009.gada 11.augustā minētais pieteikums un tam pievienotie dokumenti atdoti viņam atpakaļ ar norādi, ka tiesa tos saņēmusi pēc sprieduma pasludināšanas (*lietas 2.sējuma 107.lapa*). Lūgumu par rokasnaudas līguma vai tā kopijas pievienošanu lietas materiāliem apelācijas instances tiesā ne apsūdzētā, ne viņas aizstāvis nav pieteikuši. Tādējādi apelācijas instances tiesa spriedumā pamatoti konstatējusi, ka lietā nav dokumentu, kas apliecina šāda rokasnaudas līguma noslēgšanu. Vienlaikus, kā tas jau norādīts iepriekš, apelācijas instances tiesa, izvērtējusi apsūdzētās D.V. liecības, rokasnaudas līguma noslēgšanas faktu nav apšaubījusi, taču atzinusi, ka šādam līgumam nav būtiskas nozīmes lietas taisnīgā izspriešanā.

Lai arī ne apsūdzētā, ne viņas aizstāvis lūgumu par rokasnaudas līguma vai tā kopijas pievienošanu lietas materiāliem apelācijas instances tiesā nav pieteikuši, no 2013.gada 18.septembra apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka savā runā tiesas debatēs aizstāvis atsaucies uz minēto līgumu.

Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmā daļa noteic, ka gadījumā, ja tiesas debatēs to dalībnieki savās runās vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā, vai atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu, tiesa pēc debašu dalībnieka lūguma vai pēc savas iniciatīvas pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un izdara tiesas izmeklēšanu.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, nepieņemot lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu pēc savas iniciatīvas un neizdarot tiesas izmeklēšanu, Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas nosacījumus nav pārkāpusi. No minētās tiesību normas izriet, ka tiesa pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un tiesas izmeklēšanas izdarīšanu, ja pastāv kāds no šādiem priekšnosacījumiem: 1) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā; 2) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu.

Augstākā tiesa atzīst, ka pirmajā priekšnosacījumā ietvertā jautājuma izlemšana par to, vai sniegtajām ziņām par jauniem apstākļiem ir svarīga nozīme lietā, ir to tiesu kompetencē, kas iztiesā lietu pēc būtības, savukārt otrais priekšnosacījums attiecas uz tiem pierādījumiem, kas lietā ir iegūti likumā noteiktā kārtībā, taču tiesas izmeklēšanā nav pārbaudīti.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā ietvertos apgalvojumus arī par to, ka apelācijas instances tiesa nav izlēmusi viņas pieteikto lūgumu par to dokumentu pievienošanu lietas materiāliem, kas saistīti ar kriminālprocesu par nekustamā īpašuma [...], [...] ielā [...], izkrāpšanu, kurā viņa atzīta par cietušu.

No 2012.gada 8.maija apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka minētajā tiesas sēdē apsūdzētā pieteikusi lūgumu pievienot lietas materiāliem divus dokumentus: prokurora lēmuma kopiju un Ogres policijas iecirkņa atbildes kopiju, savukārt apelācijas instances tiesa atlikusi šā lūguma izlemšanu, līdz tiks pārbaudīti krimināllietas materiāli (*lietas 3.sējuma 55.–58.lapa*). Pretēji kasācijas sūdzībā apgalvotajam, no 2012.gada 10.decembra apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka nākamajā tiesas sēdē apelācijas instances tiesa ir izlēmusi apsūdzētās pieteikto lūgumu par dokumentu pievienošanu lietas materiāliem un to argumentēti noraidījusi (*lietas 3.sējuma 81.–83.lapa*). Augstākā tiesa jau iepriekš vairākkārt norādījusi, ka apsūdzēto personu vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu motivēta noraidīšana lietas iztiesāšanas laikā nav vērtējama kā apsūdzētā tiesību ierobežošana, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 496.panta otrās daļas nosacījumiem tiesai prokurora, cietušā, apsūdzētā un viņa aizstāvja lūgumi ir jāizvērtē un

jāizlemj, bet tai nav obligāts pienākums šos lūgumus apmierināt (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 28.marta lēmumu lietā Nr.SKK-163/2011, 2013.gada 15.marta lēmumu lietā Nr.SKK-172/2013, 2013.gada 24.septembra lēmumu lietā Nr.SKK-283/2013, 2014.gada 14.apriļa lēmumu lietā Nr.SKK-76/2014*). Turklāt jāatzīmē, ka 2013.gada 18.septembrī apelācijas instances tiesa uzsākusi krimināllietas iztiesāšanu no jauna citā tiesnešu sastāvā un šajā tiesas sēdē apsūdzētā lūgumu par dokumentu pievienošanu lietai nav pieteikusi.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā izteiktos apgalvojumus par to, ka apelācijas instances tiesā viņai liegtas tiesības uz pēdējo vārdu.

No 2013.gada 18.septembra apelācijas instances tiesas sēdes protokola redzams, ka pēc tiesas izmeklēšanas pabeigšanas apsūdzētā, atsaucoties uz apsūdzības smagumu, pieteikusi lūgumu dot viņai laiku, lai sagatavotos pēdējam vārdam, taču tiesas sēdes priekšsēdētājs viņu informējis, ka Kriminālprocesa likums neparedz tiesas sēdes atlikšanu šādu iemeslu dēļ. Vienlaikus apelācijas instances tiesa apmierinājusi apsūdzētās aizstāvja lūgumu un pasludinājusi lietā pārtraukumu uz divām stundām, lai aizstāvis varētu sagatavoties tiesas debatēm (*lietas 3.sējuma 102.–120.lapa*). Prokurors viedokli pamatoti norādījis, ka arī apsūdzētā šo laiku varēja izmantot, lai sagatavotos pēdējam vārdam. Turklāt no lietas materiāliem redzams, ka apsūdzētā abu zemāko instanču tiesās gan rakstveidā, gan mutiski sniegusi plašas liecības par lietas apstākļiem, savukārt pēc pirmās instances tiesas sprieduma pasludināšanas iesniegusi apjomīgu apelācijas sūdzību, kurā sīki analizējusi lietā iegūtos pierādījumus un izklāstījusi savu versiju par notikušo. Ievērojot minēto, apsūdzētās apgalvojumi par to, ka apsūdzības smaguma dēļ viņai bijis nepieciešams ilgstošs laiks, lai sagatavotos pēdējam vārdam, Augstākās tiesas ieskatā, atzīstami par nepamatotiem.

Augstākā tiesa atzīst par nepamatotiem apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā paustos apgalvojumus par to, ka apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi viņas aizstāvja tiesas debatēs pieteikto lūgumu par blakus lēmuma pieņemšanu sakarā ar viņai nelikumīgi celto apsūdzību.

Kriminālprocesa likuma 533.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa reizē ar galīgo nolēmumu var pieņemt blakus lēmumu, kurā kompetentai institūcijai vai amatpersonai norāda uz krimināllietā konstatētajiem tiesību normu pārkāpumiem, to cēloņiem un veicinošiem apstākļiem un pieprasa tos novērst.

Ievērojot to, ka apelācijas instances tiesa D.V. celto apsūdzību atzinusi par pamatotu un atstājusi negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru D.V. atzīta par vainīgu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, apelācijas instances tiesai nebija tiesiska pamata pieņemt aizstāvja norādīto blakus lēmumu.

Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzībā norādītie motīvi apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai nav guvuši apstiprinājumu. Iztiesājot krimināllietu, apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 574., 575.panta izpratnē, tādēļ tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai nav tiesiska pamata.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 18.septembra spriedumu, bet apsūdzētās D.V. kasācijas sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Cilvēktiesību garantēšanas un tiesību uz taisnīgu tiesu pamatprincipi kā nosacījums pierādījumu pieļaujamībai

Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā nostiprināto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami (Kriminālprocesa likuma 12., 15., 127., 130.pants).

Rīgā 2014.gada 7.aprīlī

Lieta Nr.SKK-78/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnese

I.Radzeviča,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā A.F. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedumu

A.F., personas kods [...], atzīts par vainīgu Krimināllikuma 200.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 30 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 8537,23 *euro* (6000 lati).

Ar pirmās instances tiesas spriedumu A.F. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 200.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš, būdams persona, kas nav amatpersona, kas saskaņā ar likumu ir atbildīga par ziņu glabāšanu, izpaua neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos. 2007.gada 30.janvārī izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā vietā A.F. telefonsarunu laikā, būdams persona, kas saskaņā ar Kredītiestāžu likumu un Darba līguma DL 01-01/028 nosacījumiem ir atbildīga par ziņu saglabāšanu, izpaua I.V. ierobežotas pieejamības informāciju (Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pieprasījumu par I.V. kā AS „[...]” klienti), kuru viņš ieguva kā AS „[...]” padomes loceklis.

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā A.F. un viņa aizstāvja J.Dzelmes apelācijas sūdzībām, Rīgas apgabaltiesa ar 2013.gada 25.septembra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedumu atcēla daļā par A.F. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas. Ar apelācijas instances tiesas spriedumu A.F. pēc Krimināllikuma 200.panta

pirmās daļas sodīts, piemērojot Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punktu, ar naudas sodu 10 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 2845,74 *euro* (2000 lati). Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētais A.F.

Apsūdzētā ieskatā, Rīgas apgabaltiesa pieļāvusi Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Apsūdzētais norāda, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7.panta otro daļu par Krimināllikuma 200.panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Kā redzams no lietas materiāliem, lietā nav cietušās personas. Krimināllietas materiālos nav neviena procesuāla lēmuma, ar kuru kāda persona būtu atzīta par cietušo pirmstiesas izmeklēšanas laikā vai iztiesāšanas laikā.

Vienlaikus apsūdzētais norāda, ka krimināllietas materiālos esošā Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja vēstule par materiālu nosūtīšanu izskatīšanai Rīgas pilsētas Galvenās policijas pārvaldes Kriminālpolicijas priekšniekam nav uzskatāma par cietušā pieteikumu Kriminālprocesa likuma izpratnē.

Konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesa ir izdarījusi pretrunīgus secinājumus, proti, apelācijas instances tiesa ir kļūdaini atzinusi, ka Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs ir cietušais, kura mērķis novērst valsts amatpersonu nelikumīgas darbības tautsaimniecības jomā. Vienlaikus tiesa konstatējusi, ka viņš, A.F., nav valsts amatpersona, bet gan AS „[...]” padomes loceklis.

Apsūdzētā ieskatā, tiesa ir kļūdaini atzinusi, ka kaitējums Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam izpaudies tādā veidā, ka tika traucēta iestādes normāla darbība Kredītiestāžu likuma izpratnē, taču Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs darbojas uz cita normatīvā regulējuma pamata. Informācijas izpaušana par tiesībsargājošās iestādes pieprasījuma saņemšanu varēja traucēt vienīgi pašas kredītiestādes darbību.

Ne apsūdzībā, ne tiesas spriedumā nav norādes par to, ka apsūdzētais ir Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas subjekts, kurš ar likumu ir atbildīgs par ziņu glabāšanu. Tādējādi ir pieļauts Kriminālprocesa likuma 20.panta pārkāpums.

Apsūdzētais A.F. lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un kriminālprocesu izbeigt.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 584.panta otrajai daļai kasācijas instances tiesa pārsniedz kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo konstatē Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, kuri nav norādīti apsūdzētā A.F. kasācijas sūdzībā.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 127.panta otrās daļas un 130.panta ceturtās daļas prasības par pierādījumu izmantošanu un pieļaujamību saistībā ar Kriminālprocesa likumā noteikto pamatprincipu ievērošanu.

No abu instanču tiesu spriedumiem redzams, ka A.F. vainīguma pierādīšanai izmantotas sevišķā veidā pret I.V. veiktās operatīvās darbības rezultātā iegūtās telefonsarunas.

Augstākā tiesa atzīst, ka konkrētajā lietā, kad A.F. inkriminētais nodarījums saskaņā ar Krimināllikuma 7.panta otro daļu klasificējams kā kriminālpārkāpums un ja pret A.F. sevišķā veidā operatīvā darbība – telefonsarunu noklausīšanās – nav veikta, tad informācija, kas iegūta, operatīvā veidā noklausoties I.V. sarunas ar A.F., nav izmantojama kā pierādījums A.F. vainīguma pierādīšanai apsūdzībā pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas.

Augstākā tiesa šādu atzinumu pamato ar to, ka minēto pierādījumu izmantošana kriminālpārkāpuma pierādīšanai ir nesamērīga ar kriminālpārkāpuma bīstamību un tā radīto apdraudējumu. Šāda tiesas rīcība neatbilst Operatīvās darbības likumā un Kriminālprocesa likumā noteiktajiem pamatprincipiem.

Operatīvās darbības likuma 7.panta trešā daļa noteic, ka operatīvās darbības pasākumi sevišķā veidā veicami tad, ja to gaitā tiek būtiski aizskartas personu konstitucionālās tiesības. Šā likuma 4.panta trešajā daļā noteikts, ka operatīvās darbības pasākumiem, to veikšanas veidam, apjomam un intensitātei ir jāatbilst apdraudējuma veidam un bīstamības pakāpei. Operatīvie uzdevumi veicami, iespējami mazāk iejaucoties cilvēktiesību sfērā. No minētā secināms, ka operatīvā sarunu noklausīšanās nav pieļaujama, lai atklātu kriminālpārkāpumus.

Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 17.panta prasībām operatīvā sarunu noklausīšanās ir atļauta, ja operatīvās darbības subjekta rīcībā ir pamatotas ziņas par personu saistību ar noziegumu, kā arī par valstij svarīgu interešu, valsts drošības un aizsardzības apdraudējumu.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 12.panta otrajā daļā noteikts, ka cilvēktiesības var ierobežot tikai tajos gadījumos, kad to prasa sabiedriskās drošības apsvērumi, un tikai šajā likumā noteiktajā kārtībā atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un bīstamībai. Kriminālprocesa likuma 15.pants garantē tiesības uz taisnīgu tiesu. Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts

minēto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami.

Augstākā tiesa, izvērtējot šo pierādījumu iegūšanas apstākļus un izvērtējot to izmantošanas un pieļaujamības samērīgumu saistībā ar konkrēto kriminālpārkāpumu, vispārīgiem principiem par tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu un cilvēktiesību garantēšanu, sarunu ierakstus starp A.F. un I.V. un šo sarunu atšifrējumus atzīst par nepieļaujamiem pierādījumiem šajā kriminālprocesā un no apelācijas instances tiesas sprieduma izslēdz. Apelācijas instances tiesai, izskatot lietu no jauna, jāvērtē pārējo pierādījumu pietiekamība.

Apelācijas instances tiesas pieļautie pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveduši pie nelikumīga apelācijas instances tiesas nolēmuma.

No lietas materiāliem redzams, ka 2007.gada 4.septembrī Rīgas Galvenajā Policijas pārvaldē saņemts Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pieteikums ar lūgumu izlemt jautājumu par kriminālprocesa uzsākšanu. Uz šī pieteikuma pamata 2007.gada 14.septembrī pieņemts lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu.

Augstākā tiesa atzīst, ka kļūdains ir apsūdzētā A.F. kasācijas sūdzībā norādītais arguments, ka nebija pamata šo kriminālprocesu uzsākt, jo netika saņemts cietušās personas pieteikums, kas, apsūdzētā ieskatā, ir obligāts priekšnoteikums kriminālprocesa uzsākšanai pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas, vai ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punktā noteiktajam uzsāktais kriminālprocess bija jāizbeidz.

Augstākā tiesa norāda, ka minētos argumentus savā spriedumā jau ir izvērtējusi apelācijas instance tiesa. Kasācijas instances tiesa piekrit spriedumā norādītajiem atzinumiem, ka šis kriminālprocess uzsākts un turpināts pamatoti. Apelācijas instances tiesa pamatoti spriedumā atsaukusies uz Augstākās tiesas Senāta atzinumiem, kas izteikti 2013.gada 20.marta lēmumā lietā Nr.SKK-31/2013, kurā sniegts cietušās personas un personas, kurai nodarīts kaitējums, jēdziena skaidrojums saistībā ar kriminālprocesa uzsākšanu vai uzsāktā kriminālprocesa turpināšanu. Turklāt konkrētais kriminālprocess uzsākts nevis pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas, bet pēc noziedzīgo nodarījumu pazīmēm, kas paredzēti Krimināllikuma 19.nodaļā. Kriminālprocesa likuma 7.panta otrās daļas izpratnē persona, kurai nodarīts kaitējums, var būt jebkura juridiskā persona. Konkrētajā gadījumā tas ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, kurš Rīgas Galvenajā Policijas pārvaldē vērsies ar pieteikumu uzsākt kriminālprocesu. Turklāt Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļā norādītais ir

pretrunā ar sprieduma aprakstošajā daļā norādīto. Tā spriedumā par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā norādīts, ka A.F. par neizpaužamu ziņu glabāšanu bija atbildīgs tikai saskaņā ar Kredītiestāžu likumu un darba līgumu, bet sprieduma motīvu daļā ir norāde arī uz Informācijas atklātības likuma 5.pantu, Kredītiestāžu likuma 64.panta pirmo daļu un 63.panta otro daļu.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka spriedumā Kredītiestāžu likuma 64.panta pirmās daļas satura izklāsts ir nepilnīgs, bet atsauce uz minētā likuma 63.panta otro daļu ir kļūdaina. Tādējādi šāds spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrajā daļā noteiktajam, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam.

Augstākās tiesas ieskatā, ja gadījumā apelācijas instances tiesa konstatēja, ka A.F. atbildību par neizpaužamu ziņu glabāšanu noteica konkrētas minēto likumu normas, tiesai bija jāizvērtē, vai šādā gadījumā, nepasliktinot apsūdzētā stāvokli un nepārkāpjot viņa tiesības uz aizstāvību, bija iespējams atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus apstākļus.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu A.F. piemērotais drošības līdzeklis atcelts. Apelācijas instances tiesa A.F. drošības līdzekli nav piemērojusi.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Apelācijas instances tiesas kompetence, izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums kasācijas instances tiesā daļēji atcelts

Ja kasācijas instances tiesa atceļ apelācijas instances tiesas nolēmumu tikai daļā par sodu un šajā daļā nosūta to jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, tad apelācijas instances tiesai, atkārtoti izskatot lietu, nav tiesiska pamata atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un lietas nosūtīšanu šajā daļā izskatīšanai pirmās instances tiesā (Kriminālprocesa likuma 588.panta piektā daļa).

Rīgā 2014.gada 3.februārī

Lieta Nr.SKK-95/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnese

A.Vītola,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurores Z.Pavlovas kasācijas protestu par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 1.oktobra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra spriedumu

V.A., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un 6 mēnešiem;

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods V.A. noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem un 6 mēnešiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu V.A. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā un 185.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš atkārtoti izdarīja svešas kustamas mantas slepenu nolaupīšanu, iekļūstot dzīvoklī, un svešas mantas tišu bojāšanu.

Ar apelācijas instances tiesas 2013.gada 26.februāra lēmumu pirmās instances tiesas 2012.gada 18.septembra spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētais V.A. iesniedza kasācijas sūdzību, kurā lūdza mikstināt viņam noteikto sodu.

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Augstākās tiesas Senāts ar 2013.gada 10.jūnija lēmumu Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 26.februāra lēmumu atcēla daļā par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un noteikto sodu pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2013.gada 1.aprīlim), daļā par noteikto sodu pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas, daļā par noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un lietu atceltajās daļās nosūtīja jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmums atstāts negrozīts.

Atkārtoti izskatot lietu apelācijas kārtībā, Rīgas apgabaltiesa ar 2013.gada 1.oktobra spriedumu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra spriedumu atcēla daļā par V.A. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas, pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas un viņam noteikto galīgo sodu.

V.A. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (izdarīts 2010.gada 1.oktobrī) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un 6 mēnešiem.

V.A. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (izdarīts 2011.gadā no 16.jūlija līdz 21.jūlijam) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem.

V.A. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (izdarīts 2011.gada 26.jūlijā) un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem un 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods V.A. noteikts brīvības atņemšana uz 2 gadiem un 6 mēnešiem.

Krimināllieta V.A. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Pārējā daļā spriedums atstāts negrozīts.

Par šo spriedumu kasācijas protestu iesniedza Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokureore Z.Pavlova, kura lūdz pieņemt protestu izskatīšanai kasācijas kārtībā un lietu izskatīt rakstveida procesā, Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 1.oktobra spriedumu atcelt daļā par krimināllietas V.A. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, atceltajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Kasācijas protesta iesniedzēja norāda, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti paplašināja lietas jaunas izskatīšanas apjomu un ietvarus, taisot nolēmumu, nepareizi piemēroja Kriminālprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 5.punktu un 566.pantu, kas noveda pie nelikumīga un Kriminālprocesa likuma 511., 512.panta prasībām neatbilstoša sprieduma.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas nosacījumiem šis Kriminālprocesa likuma pārkāpums atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Lietā ir konstatēts, ka kriminālprocess Nr.11091156311 apelācijas instances tiesā pirmo reizi tika skatīts 2013.gada 26.februārī. Ar Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 26.februāra lēmumu pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētais V.A. iesniedza kasācijas sūdzību. Ar Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 10.jūnija lēmumu Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 26.februāra lēmums tika atcelts daļā par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un noteikto sodu pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2013.gada 1.aprīlim), daļā par noteikto sodu pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas, daļā par noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu un lieta atceltajās daļās nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmums atstāts negrozīts. Atkārtoti izskatot lietu un izvērtējot V.A. celto apsūdzību pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas, apelācijas instances tiesa secināja, ka apsūdzētā izdarītā noziedzīgā nodarījuma apraksts neatbilst celtās apsūdzības sastāvam, jo noziedzīgo nodarījumu aprakstā redzama tikai bojāto mantu atjaunošanas vērtība un nav precīzi norādīts, kādā vērtībā apsūdzētais ar savām darbībām ir sabojājis katra cietušā mantu.

Nemot vērā, ka lieta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā nosūtīta tikai atceltajās daļās, kuras precīzi norādītas Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 10.jūnija lēmumā, bet pārējā daļā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra spriedums atstāts negrozīts, prokurore uzskata, ka pirmās instances tiesas spriedums par apsūdzētā V.A. noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas kopā ar spriedumā ietverto atzinumu par apsūdzētā izdarītā noziedzīgā nodarījuma apraksta atbilstību celtās apsūdzības sastāvam stājās spēkā 2013.gada 10.jūnijā.

Kasācijas protesta autore, atsaucoties uz Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 21.maija lēmumā lietā SKK-309/2013 pausto atziņu, uzskata, ka konkrētajā gadījumā tiesa pārsniedza lietas jaunas izskatīšanas apjomu un ietvarus.

Nemot vērā, ka kasācijas instances tiesa Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra spriedumu daļā par noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas neatcēla, Rīgas apgabaltiesai nebija likumīga pamata atkārtoti lietā lemt par V.A. pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas celtās apsūdzības pamatotību un šajā daļā atcelt pirmās instances tiesas spriedumu.

Prokurore uzskata, ka norādīto iemeslu dēļ apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu, jo tas neatbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās daļas prasībām.

Augstākā tiesa atzīst, ka kasācijas protests ir pamatots un apmierināms sakarā ar tajā izklāstītajiem motīviem.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmajai daļai kasācijas instances tiesa pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- 1) atstāt nolēmumu negrozītu, bet kasācijas sūdzību vai protestu noraidīt;
- 2) atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai;
- 3) atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un izbeigt kriminālprocesu;
- 4) grozīt nolēmumu;
- 5) izbeigt kasācijas tiesvedību.

Atbilstoši šā panta otrajai daļai, ja kasācijas instances tiesa konstatē tādu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru apelācijas instances tiesa nevar novērst, tā atceļ abu instanču tiesu nolēmumus un nosūta lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

No kasācijas instances tiesas 2013.gada 10.jūnija lēmuma redzams, ka Augstākās tiesas Senāts konstatēja lietā Kriminālprocesa likuma 574.panta 1., 2.punktā norādītos Krimināllikuma pārkāpumus sakarā ar 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu neievērošanu.

Citi pārkāpumi lietā netika konstatēti, un apelācijas instances tiesas spriedums daļā par V.A. atzīšanu par vainīgu Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā atstāts negrozīts.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 588.panta piektajai daļai kasācijas instances tiesas lēmums nav pārsūdzams. Šis lēmums stājas spēkā pasludināšanas brīdī.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesai, atkārtoti izskatot lietu apelācijas kārtībā, nebija tiesiska pamata Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra sprieduma atcelšanai daļā par V.A. atzīšanu par vainīgu Krimināllikuma 185.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un lietas nosūtīšanai šajā daļā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Kasācijas instances tiesa konstatē Kriminālprocesa likuma 511., 512., 549.panta pārkāpumus, kas atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem un noveda pie nelikumīga nolēmuma norādītajā daļā.

Apsūdzētajam V.A. piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums – atstājams negrozīts, jo ar tiesas nolēmumu V.A. atzīts par vainīgu smaga nozieguma izdarīšanā, par kuru viņam piespriests brīvības atņemšanas sods.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 1.oktobra spriedumu daļā par Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 18.septembra sprieduma atcelšanu daļā par V.A. atzīšanu par vainīgu pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas un lietas nosūtīšanu šajā daļā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 1.oktobra spriedumu daļā par V.A. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu.

Atceltajās daļās lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Apsūdzētajam V.A. piemēroto drošības līdzekli – apcietinājumu – atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības ar lietiskajiem pierādījumiem pamatošana notiesājošā spriedumā

Ja krimināllietā ir lietiskie pierādījumi, tiesai notiesājošā sprieduma motīvu daļā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 7.punktam jānorāda un jāpamatorīcība ar lietiskajiem pierādījumiem (Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmā daļa un 527.panta otrās daļas 7.punkts).

Rīgā 2014.gada 6.martā

Lieta Nr.SKK-J-106/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja krimināllietu rakstveida procesā sakarā ar notiesātās N.B. uzdevumā iesniegto advokāta Ulda Lapiņa pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas 2013.gada 2.septembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 2.septembra spriedumu

N.B., personas kods [..],

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts laika posmā no 2008.gada 6.novembra līdz 2008.gada 26.novembrim pret T.J.) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts laika posmā no 2009.gada 27.marta līdz 2009.gada 28.martam pret T.D.) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts laika posmā no 2008.gada 6.decembra līdz 2009.gada 4.janvārim pret J.K.) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts laika posmā no 2008.gada 2.decembra līdz 2009.gada 1.aprīlim pret A.B.) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta ceturtajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma (izdarīts laika posmā no 2008.gada 22.novembra līdz 2009.gada 2.aprīlim pret J.A.) izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta ceturtajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 193.panta pirmajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu;

atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 196.panta otrajā daļā, un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods noteikts brīvības atņemšana uz 2 gadiem un 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu N.B. notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem un 6 mēnešiem, uzliekot par pienākumu piedalīties probācijas programmās saskaņā ar Valsts probācijas dienesta norādījumiem.

Pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā uzlikts par pienākumu N.B. 10 darbdienu laikā pieteikties Valsts probācijas dienestā pēc dzīvesvietas piespriešā soda izciešanai.

Piedzīta no N.B. par labu AS „Latvijas Krājbanka” kaitējuma kompensācija 19 906,23 *euro* (13 990,18 latī).

Pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā lietiskos pierādījumus – naudas līdzekļus 3130,32 *euro* (2200 latus) – nolemts konfiscēt un nodot cietušajam AS „Latvijas Krājbanka”; portatīvo datoru *HP Pavillion dv9500 s/n CNF 7332QH5* un portatīvo datoru *ASUS MSIK Nr.85NOAS1958722OC* nolemts konfiscēt; datora sistēmbloku *Intel Inside Celeron* nolemts atgriezt tā īpašniecei K.A.

Lieta apelācijas un kasācijas kārtībā nav skatīta.

Notiesātās N.B. uzdevumā advokāts U.Lapiņš iesniedzis pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, kurā lūdz Augstāko tiesu taisīt jaunu spriedumu daļā par kaitējuma kompensācijas noteikšanu, naudas līdzekļu 3130,32 *euro* (2200 latī) kā lietisko pierādījumu konfiscēšanu un nodošanu cietušajam AS „Latvijas Krājbanka”, kā arī daļā par 2 datoru kā lietisko pierādījumu konfiskāciju.

Pamatojot lūgumu, advokāts norāda, ka tiesa pieļāva Kriminālprocesa likuma 240., 350., 352.panta pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Advokāts norāda, ka no lietas materiāliem redzams, ka datoru *HP N.B.* neizmantoja savu noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, līdz ar to tas nebija atzīstams par noziedzīga nodarījuma rīku un nebija konfiscējams.

Pieteikumā advokāts norāda, ka tiesa no N.B. kā kaitējuma kompensāciju par labu cietušajam AS „Latvijas Krājbanka” piedzina 19906,23 *euro*

(13990,18 latus), kas atbilst N.B. apsūdzībā norādītajai kopējai piesavinātās naudas summai (zaudējumu apmērs). Tiesā, atzīstot šo zaudējumu apmēru, N.B. paskaidroja, ka pirmstiesas kriminālprocesā labprātīgi tika izdoti 3130,32 *euro* (2200 lati), kas ir daļa no piesavinātās summas. Iespējams, apsūdzība šo naudas summu kļūdaini norādīja kā lietisko pierādījumu, lai gan tā bija uzskatāma par labprātīgi daļēji atlīdzinātu materiālo zaudējumu. Tādējādi, advokāta U.Lapiņa ieskatā, no N.B. piedzenamās kaitējuma kompensācijas apmērs bija samazināms un nosakāms 16775,91 *euro* (11790,18 lati). Turklāt advokāts vērš uzmanību, ka uz sprieduma pasludināšanas brīdi saskaņā ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 23.decembra lēmumu AS „Latvijas Krājbanka” bija pasludināta par maksātnespējīgu un par tās administratoru bija apstiprināta SIA „KPMG Baltics”, līdz ar to piedziņa bija nosakāma par labu likvidējamai AS „Latvijas Krājbanka”.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 2.septembra spriedums atceļams daļā par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un daļā par cietušā AS „Latvijas Krājbanka” labā noteikto kaitējuma kompensāciju 19 906,23 *euro* (13 990,18 lati) un lieta šajās daļās nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 511.panta otro daļu spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, savukārt no Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmās daļas izriet, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām.

Kriminālprocesa likuma 514.pantā norādīti tiesas apspriedē izlemjamie jautājumi. No šā panta pirmās daļas 11.punkta izriet, ka apspriedes laikā tiesa apspriežu istabā izlemj jautājumu, kā rīkoties ar lietiskajiem pierādījumiem un citām procesa laikā izņemtajām lietām un mantu, kam uzlikts arests.

Kriminālprocesa likuma 527.pantā noteiktas prasības notiesājoša sprieduma aprakstošajai un motīvu daļai. No šā panta otrās daļas 7.punkta izriet, ka notiesājoša sprieduma motīvu daļā norāda ar sprieduma izpildīšanu saistīto jautājumu izlemšanu, ja tas nepieciešams.

No krimināllietas materiāliem redzams, ka konkrētajā lietā ir lietiskie pierādījumi, tādējādi secināms, ka N.B. notiesājoša sprieduma motīvu daļā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 7.punktam bija jānorāda un jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem.

Pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļā teikts, ka „rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem izlemjama saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 240.panta nosacījumiem”, taču konkrētas Kriminālprocesa likuma 240.panta normas un to piemērošanas pamatojums sprieduma motīvu daļā nav norādīti.

No krimināllietas materiāliem redzams, ka naudas līdzekļi 3130,32 *euro* (2200 lati), divi datori atzīti par lietiskajiem pierādījumiem.

Kriminālprocesa likuma 240.pantā noteikta galīgā rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem. Šā panta pirmajā daļā minēti iespējamie tiesas rīcības veidi ar lietiskajiem pierādījumiem.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas sprieduma rezolutīvajā daļā ir pretrunīgi secinājumi par rīcību ar naudas līdzekļiem 3130,32 *euro* (2200 latu). Kā redzams no pirmās instances tiesas sprieduma, tiesa nolēma, ka „pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā lietiskos pierādījumus – naudas līdzekļus 2200 latu apmērā, kas glabājas Valsts policijas Finanšu vadības birojā, konfiscēt un nodot cietušajam AS „Latvijas Krājbanka””.

Kasācijas instances tiesa norāda – ja tiesa konstatē, ka pirmstiesas kriminālprocesā izņemtā nauda ir konfiscējama, tad tas nozīmē bezatbildības atsavināšanu par labu valstij, nevis nodošanu cietušajam, savukārt, ja tiesa konstatē, ka tā atdodama īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, tad nav pamata norādīt uz tās konfiskāciju. Tā kā pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļā nav norādīti tiesas apsvērumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, tostarp izņemto naudas summu 3130,32 *euro* (2200 latiem), portatīvajiem datoriem *HP Pavillion dv9500 s/n CNF 7332QH5* un *ASUS MSIK Nr.85NOAS1958722OC*, kā arī nav norādes uz konkrētu Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmās daļas punktu, tas nav izsecināms arī no sprieduma rezolutīvās daļas, tad pirmās instances tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās daļas izpratnē. Ievērojot tiesas pretrunīgo nolēmumu par rīcību ar naudas līdzekļiem un motīvu trūkumu, kasācijas instances tiesai nav pamata izlemt šo jautājumu pēc būtības. Turklāt advokāta U.Lapiņa pieteikumā nepamatoti izteikts lūgums kasācijas instances tiesai pieņemt spriedumu, jo no Kriminālprocesa likuma viennozīmīgi izriet, ka kasācijas instances tiesa pieņem lēmumus, nevis spriedumus.

Ievērojot Kriminālprocesa likuma 585.panta otro daļu, Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmās daļas, 514.panta pirmās daļas 11.punkta, 527.panta otrās daļas 7.punkta, 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas pārkāpumus, kasācijas instances tiesa atzīst par būtiskiem pārkāpumiem Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveda pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanas.

Vienlaikus izstākā tiesa atzīst, ka atceļams arī pirmās instances tiesas spriedums daļā par cietušā AS „Latvijas Krājbanka” labā piedzīto materiālā kaitējuma kompensāciju, jo kaitējuma kompensācijas apmērs saistāms ar tiesas izlemto rīcību par naudas līdzekļiem 3130,32 *euro* (2200 latiem).

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka advokāta U.Lapiņa pieteikumā norādītais, ka pirmās instances tiesai vajadzēja precīzi norādīt, ka kaitējuma kompensācija piedzenama par labu „likvidējamai” AS „Latvijas Krājbanka”, nav atzīstams par pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587., 670., 671. un 672.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 2.septembra spriedumu daļā par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un daļā par cietušā AS „Latvijas Krājbanka” labā noteikto kaitējuma kompensāciju 19 906,23 *euro* (13 990,18 lati) un lietu šajās daļās nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesai.

Pārējā daļā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 2.septembra spriedumu atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesības uz aizstāvību un atteikšanās no aizstāvja

Ja apelācijas instances tiesa aprobežojas tikai ar apsūdzētā atbildi, ka aizstāvja palīdzība viņam nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ nav ieradies aizstāvis, tad tas nenodrošina apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē (Kriminālprocesa likuma 20.pants un 88.panta otrā daļa).

Rīgā 2014.gada 20.martā

Lieta Nr.SKK-110/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnese

V.Cirule,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora P.Sondora kasācijas protestu, apsūdzētā A.C. aizstāvja E.Rusanova kasācijas sūdzību un tās papildinājumiem un apsūdzētā D.H. kasācijas sūdzību par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 9.septembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Jelgavas tiesas 2012.gada 14.februāra spriedumu

D.H., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 4 gadiem, konfiscējot mantu.

A.C., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un 6 mēnešiem, konfiscējot mantu.

Lietā vēl R.P., personas kods [...], atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim), bet P.H., personas kods [...], atzīts par nevainīgu un attaisnots apsūdzībā pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtās daļas un 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) un pēc Krimināllikuma 313.panta otrās daļas, par kuriem kasācijas sūdzība vai kasācijas protests nav iesniegts.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu D.H. un A.C. atzīti par vainīgiem un sodīti par to, ka viņi personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, būdami valsts

amatpersonas, izmantojot savu dienesta stāvokli, pieprasīja un paši prettiesiski pieņēma materiālu vērtību (kukuli) par darbības izdarīšanu un neizdarīšanu kukuļdevēja interesēs.

Kā arī atzīti par vainīgiem un sodīti – D.H. par to, ka viņš atkārtoti, un R.P. personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, izmantojot savu dienesta stāvokli, būdami valsts amatpersonas, paši prettiesiski pieņēma materiālu vērtību (kukuli) par darbības neizdarīšanu kukuļdevēja interesēs.

D.H., A.C., R.P. darbības pirmās instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim).

Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas protestu iesniedza Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurors P.Sondors, bet apelācijas sūdzības iesniedza apsūdzētais A.C. un viņa aizstāvis A.Zvejsalnieks, apsūdzētā R.P. aizstāvis G.Baraks, apsūdzētais D.H. un viņa aizstāvis R.Jansons.

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Zemgales apgabaltiesa ar 2012.gada 19.jūlija spriedumu atcēla Jelgavas tiesas 2012.gada 14.februāra spriedumu daļā par A.C. un D.H. notiesāšanu pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim), daļā par aresta saglabāšanu R.P. mantai, daļā par procesuālo izdevumu piedziņu par labu valstij solidāri no A.C. un D.H.

A.C. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) atzīts par nevainīgu un attaisnots.

Drošības līdzeklis – apcietinājums – A.C. atcelts.

Noņemts arests A.C. mantai – nekustamajam īpašumam [...] ielā [...], Kandavā (Tukuma zemesgrāmatu nodaļas Kandavas pilsētas zemesgrāmatas nodalījuma ieraksts Nr.[...]), automašīnai *BMW 730*, valsts reģistrācijas numurs [...] (reģistrēts CSDD, reģistrācijas apliecība [...]).

D.H. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un 9 mēnešiem, konfiscējot mantu.

Drošības līdzeklis – apcietinājums – D.H. atstāts negrozīts.

Noņemts arests R.P. mantai – automašīnai *BMW 725*, valsts reģistrācijas numurs [...], VIN *WBAGE01020DH81966*, finanšu līdzekļiem – naudai 16,45 Ls, kas glabājas Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Valsts policijas deponēto līdzekļu kontā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 358.panta otro daļu piedzīts no D.H. par labu valstij 150 Ls.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 358.panta otro daļu piedzīts solidāri no D.H. un R.P. par labu valstij 70,28 Ls.

Piedzīti no D.H. par labu valstij procesuālie izdevumi 146,34 Ls, nosakot termiņu sprieduma labprātīgai izpildei 30 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Pārējā daļā Jelgavas tiesas 2012.gada 14.februāra spriedums atstāts negrozīts.

Izskatījis lietu kasācijas kārtībā, Augstākās tiesas Senāts ar 2013.gada 31.janvāra lēmumu Zemgales apgabaltiesas 2012.gada 19.jūlija spriedumu atcēlis daļā par A.C. atzīšanu par nevainīgu un attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim), daļā par D.H. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim), daļā par procesuālo izdevumu piedziņu par labu valstij 146,34 Ls no D.H., daļā par 150 Ls piedziņu no D.H. par labu valstij. Atceltajās daļās lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Atkārtoti izskatot lietu apelācijas kārtībā, Zemgales apgabaltiesa ar 2013.gada 9.septembra spriedumu atcēla Jelgavas tiesas 2012.gada 14.februāra spriedumu daļā par D.H. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim), daļā par A.C. noteikto sodu un daļā par procesuālo izdevumu 195,70 *euro* (137,54 Ls) piedziņu valsts labā.

D.H. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un 9 mēnešiem.

A.C. pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim) sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un 3 mēnešiem.

Solidāri no D.H. un A.C. piedzīti valsts labā procesuālie izdevumi 208,22 *euro* (146,34 Ls).

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 358.panta otro daļu solidāri piedzīti valsts labā no D.H. un A.C. 213,43 *euro* (150 Ls).

Apelācijas instances tiesas sēdē prokurors, pamatojoties uz 2012.gada 13.decembra likumā „Grozījumi Krimināllikumā” un 2012.gada 20.decembra likumā „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” noteikto, ievērojot Kriminālprocesa likuma 461.panta pirmo daļu, grozīja apsūdzību.

Izskatot lietu atkārtoti 2013.gada 9.septembrī, apelācijas instances tiesa konstatēja šādas lietas faktiskos apstākļus.

D.H. personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās ar A.C., būdami valsts amatpersonas, izmantojot savu dienesta stāvokli, pieprasīja un D.H. prettiesiski pieņēma materiālu vērtību (kukuli) par darbības izdarīšanu un neizdarīšanu

kukuļdevēja interesēs. 2009.gada 1.martā Brīvības laukumā 19, Tukumā, policijas pārvaldes dežūrdaļā savus tiešos darba pienākumus pildīja Valsts policijas Tukuma rajona policijas pārvaldes Kārtības policijas biroja 1.nodaļas jaunākais inspektors A.C., kurš aizvietoja un pildīja dežūrmaiņas vecākā pienākumus viņa prombūtnes laikā, un Tukuma rajona policijas pārvaldes Kārtības policijas biroja 2.nodaļas vada kārtībnieks D.H., kurš savu dienesta pienākumu pildīšanas laikā saskaņā ar Valsts policijas 2006.gada 26.oktobrī izdoto Valsts policijas pārvalžu un iecirkņu Kārtības policijas operatīvās vadības struktūrvienību darba organizācijas noteikumu Nr.7 17.punktu bija dežūrdaļā kopā ar A.C.

Pēc pulksten 11.00 uz dežūrdaļu soda izpildei atveda A.V., kuram bija piespriests administratīvais arests uz 10 diennaktīm. Apsūdzētais A.C. pieņēma A.V. un parakstījās par to Tukuma rajona policijas pārvaldes Kārtības policijas biroja 3.nodaļas jaunākā inspektora R.Z. darba rezultātu grāmatiņā. A.V. paskaidroja A.C. un D.H., ka viņam, A.V., ir darba vieta un 3.martā sākas atvaļinājums, kā arī interesējās par iespēju atlikt soda izpildi. A.C. un D.H., uzzinot, ka A.V. ir darba vieta un iztikas līdzekļi, nolēma pieprasīt no A.V. kukuli par to, ka A.V. nebūs jāizcieš administratīvais arests. A.C., lai slēptu noziedzīgās darbības, kas vērstas uz kukuļa pieprasīšanu un pieņemšanu, rīkojoties pretēji dienesta interesēm, darbojoties grupā pēc iepriekšējās vienošanās ar D.H., mantkārīgu motīvu vadīts, paaicināja A.V. no dežūrdaļas uz blakus telpu, kur A.C., noskaidrojot, ka A.V. pelna 300 Ls mēnesī, pieprasīja kukuli algas apmērā. Kad A.V. paskaidroja, ka viņam ir jāmaksā kredīts 150 Ls apmērā, tādēļ pieprasīto summu viņš nevarēs samaksāt, apsūdzētais A.C. samazināja kukuļa apmēru un pieprasīja no A.V. kā kukuli nodot 150 Ls, kam A.V. piekrita.

Tad dežūrdaļas telpā A.C., D.H. un A.V. apsprieda kukuļa nodošanas detaļas, jo A.V. nebija līdzi naudas. D.H. pateica, ka nauda jāatved A.V. sievai, bet A.V. jāiet uz blakus esošo spēļu zāli „Aladins” Pils ielā 4, Tukumā, kur notiks kukuļa nodošana. Pēc tam A.C., rīkojoties pretēji dienesta interesēm, neziņoja vadībai par radušos situāciju un neveica pasākumus, lai ievietotu A.V. izolatorā soda izciešanai, bet atļāva A.V. atstāt dežūrdaļas telpu.

A.V. piezvanīja savam paziņam, kurš piekrita aizdot naudu. Tad A.V. palūdza sievai aizbraukt pēc naudas, bet pats devās uz spēļu zāli „Aladins”. Pēc pulksten 11.25 spēļu zālē ieradās A.V. sieva un nodeva A.V. naudu 150 Ls kukulim policijas darbiniekiem. Pēc pulksten 11.40 spēļu zālē ienāca D.H., kurš aicināja A.V. ieiet blakus telpā, kur A.V. nodeva, bet D.H. kā kukuli pieņēma materiālo labumu – naudu 150 Ls. D.H. apsoliya A.V., ka pēc 10 diennaktīm būs nokārtoti dokumenti par to, ka A.V. ir izcietis administratīvo arestu.

Šādas D.H. un A.C. darbības apelācijas instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim).

Turklāt D.H. personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, izmantojot savu dienesta stāvokli, būdams valsts amatpersona, prettiesiski pieņēma materiālu vērtību (kukuli) par darbības neizdarīšanu kukuļdevēja interesēs šādos apstākļos.

2009.gada 23.augustā ap pulksten 10.30 S.V. savam dēlam A.V. atļāva vadīt automašīnu *Audi A4*, valsts numura zīme [...], bez vadīšanas tiesībām vai mācību braukšanas atļaujas. A.V. nebija sasniedzis likumā noteikto vecumu, no kura atļauts mācīties vadīt atbilstošas kategorijas transportlīdzekļus, tādējādi pārkāpjot Ceļu satiksmes noteikumu 213.punkta prasības. A.V. vadīja minēto automašīnu Tukumā pa Kandavas ielu virzienā uz centru. Ieraugot ceļu policijas ekipāžu, A.V. apstājās ceļmalā, lai samainītos vietām ar S.V.

Tukuma rajona policijas pārvaldes Kārtības policijas biroja 2.nodaļas vada kārtībnieks R.P. un Tukuma rajona policijas pārvaldes Kārtības policijas biroja 2.nodaļas vada kārtībnieks D.H., veicot satiksmes uzraudzību Tukumā, ar dienesta automašīnu *Hyundai Getz*, valsts numura zīme [...], patrulējot Tukumā, konstatēja ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu. R.P., kurš pildīja maiņas vecākā pienākumus, apstādināja dienesta automašīnu. D.H. piegāja pie S.V., kurai pateica, ka pārkāpti Ceļu satiksmes noteikumi. R.P. un D.H. apzināti sniedza S.V. nepatiesas ziņas, paskaidrojot, ka par izdarīto administratīvo pārkāpumu paredzēts naudas sods no 200 līdz 300 Ls, nepaskaidrojot, ka iespējams aprobežoties tikai ar brīdinājumu. S.V., būdama maldināta par pārkāpuma juridiskajām sekām, piedāvāja policijas darbiniekiem kukuli 100 Ls par to, lai nenoformētu administratīvo protokolu.

S.V. piezvanīja paziņam, kurš bija ar mieru aizdot 100 *euro* kukulim policijas darbiniekiem. S.V. paskaidroja R.P. un D.H., ka viņa var samaksāt tikai 100 *euro*, bet ir jāaizbrauc pēc naudas. R.P. un D.H. piekrita kā kukuli saņemt 100 *euro*, izvirzot nosacījumu, ka nauda jāsamaksā tajā pašā dienā.

Tādējādi R.P. un D.H., būdami valsts amatpersonas un rīkojoties pretēji dienesta interesēm, darbojoties personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, mantkārīgu motīvu vadīti, nenoformēja administratīvā pārkāpuma protokolu par S.V. izdarīto Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu.

Savukārt D.H. organizēja kukuļa saņemšanu un arī saņēma kukuli. D.H., lai atvieglotu kukuļa saņemšanu un slēptu savas noziedzīgās darbības, piezvanīja citai personai un palūdza viņu atbraukt uz notikuma vietu. Tad D.H. palūdza citai personai aizvest S.V. pēc naudas (kukuļa) un norunāja tikties „Šekumkrogā” Lielā ielā 44, Tukumā. Kad cita persona ar S.V. ieradās pie „Šekumkroga”, S.V. kā kukuli nodeva D.H. naudu 100 *euro*, kas pēc Latvijas

Bankas noteiktā valūtu kursa bija 70,28 Ls (100 x 0,702804), pēc kukuļa saņemšanas D.H. iesēdās citas personas vadītajā automašīnā un aizbrauca.

D.H., lai slēptu izdarītā noziedzīgā nodarījuma pēdas, kā kukuli saņemto naudu 100 *euro* iedeva citai personai, kura to tajā pašā dienā pēc pulksten 11.00 samainīja pret latiem, iepērkoties degvielas uzpildes stacijā „Statoil” Meža ielā 30, Tukumā.

Šādas D.H. darbības apelācijas instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 320.panta trešās daļas (likuma redakcijā līdz 2009.gada 23.decembrim).

Par Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 9.septembra spriedumu Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurors P.Sondors iesniedzis kasācijas protestu, apsūdzētais D.H. iesniedzis kasācijas sūdzību, bet apsūdzētā A.C. aizstāvis E.Rusanovs iesniedzis kasācijas sūdzību un tās papildinājumus.

Kasācijas protestā prokurors P.Sondors lūdz atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 9.septembra spriedumu daļā par soda noteikšanu apsūdzētajam D.H. un šajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protestā prokurors P.Sondors norāda, ka apelācijas instances tiesa, nosakot sodu D.H., pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā paredzēto pārkāpumu, kas novedis pie nelikumīga tiesas nolēmuma.

Prokurora P.Sondora ieskatā, tiesas motīvi kļūdaini pamatoti ar Krimināllikuma 5.panta trešajā daļā noteikto labvēlības principa piemērošanu, kas nav attiecināms uz konkrēto lietu, jo 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 5.punktā noteikts, ka personas, kuras līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, kas kvalificējami kā noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, saucamas pie kriminālatbildības un sodāmas par katru noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar tām Krimināllikuma normām, kuras bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, bez kvalificējošās pazīmes atkārtotība. Šādos gadījumos, nosakot sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.pantu pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas, maksimālais soda apmērs vai laiks nedrīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds Krimināllikumā par atkārtoti izdarītu noziedzīgu nodarījumu bija paredzēts noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā. Tādējādi apelācijas instances tiesai, nosakot galīgo sodu D.H., bija jāpiemēro Krimināllikuma 50.panta nosacījumi, ievērojot ierobežojumu, ka nevar pasliktināt apsūdzētā stāvokli, ja par to nav iesniegts protests. Prokurors P.Sondors arī norāda, ka šajā lietā bija iesniegts prokurora apelācijas protests par smagāka soda noteikšanu D.H.

Apsūdzētā A.C. aizstāvis E.Rusanovs kasācijas sūdzībā un tās papildinājumos lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu (domāts – spriedumu) un izbeigt kriminālprocesu, vai arī atcelt abu instanču tiesu

nolēmumus un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā citā sastāvā. Aizstāvja E.Rusanova ieskatā, kriminālprocess būtu izbeidzams Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmās daļas 3.punkta kārtībā, vai arī abu instanču tiesu nolēmumi būtu atceļami un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā Kriminālprocesa likuma 587.panta otrās daļas kārtībā, jo apelācijas instances tiesa nevarēs novērst Kriminālprocesa likuma būtisko pārkāpumu, vienlaicīgi nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Kasācijas sūdzībā norādīts, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti nolēmumā atsaukusies uz tiesību doktrīnām, jo tās neattiecas uz konkrēto krimināllietu.

Aizstāvis E.Rusanovs kasācijas sūdzībā norāda, ja apelācijas instances tiesa uzskatīja, ka ir iegūti pietiekami pierādījumi par to, ka A.C. pieprasījis kukuli, bet vienlaicīgi apelācijas instances tiesa secināja, ka nav iegūti pierādījumi par to, ka A.C. būtu šo kukuli saņēmis, viņš nebija notiesājams par pabeigta noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Atbilstoši Krimināllikuma 15.panta pirmās daļas nosacījumiem par pabeigtu atzīstams noziedzīgs nodarījums, ja tam ir visas šajā likumā paredzētās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Aizstāvja E.Rusanova ieskatā, kriminālprocess jāizbeidz, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 2.punktu, jo A.C. darbībās nav konstatējams noziedzīga nodarījuma sastāvs. Kasācijas sūdzības papildinājumos aizstāvis E.Rusanovs norāda, ka apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas prasībām. Turklāt kasācijas sūdzības papildinājumos aizstāvis norāda, ka apelācijas instances tiesa, atkārtoti iztiesājot lietu, pieļāvusi arī Kriminālprocesa likuma 589.panta pirmās daļas pārkāpumu, jo nav izpildījusi kasācijas instances tiesas norādījumus par Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās un trešās daļas noteikumu piemērošanu liecinieka A.V. liecību vērtēšanā.

Kasācijas sūdzības papildinājumos apsūdzētā A.C. aizstāvis E.Rusanovs norāda, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 449.panta pirmās un otrās daļas, 527.panta otrās daļas 2.punkta, 564.panta ceturtās daļas pārkāpumus, jo tiesa nav pamatojusi spriedumu ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē.

Apsūdzētais D.H. kasācijas sūdzībā lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Apsūdzētā D.H. ieskatā, apelācijas instances tiesas spriedums ir nelikumīgs un atceļams, jo tiesa pieļāvusi gan Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, gan arī nepareizi piemērojusi Krimināllikuma Vispārējās un Sevišķās daļas pantus, kas ir Kriminālprocesa likuma 574.pantā paredzēti pārkāpumi. Kasācijas sūdzībā

apsūdzētais D.H. norāda, ka, atkārtoti apelācijas instances tiesā iztiesājot lietu, pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Viņš nav varējis uzaicināt aizstāvi, jo radinieki nespējuši samaksāt advokātam par juridisko palīdzību, tādēļ savu aizstāvību viņš īstenojis pats, bet pārvērtējis savas juridiskās zināšanas, kuras izrādījās nepietiekamas, lai sevi aizstāvētu. Kasācijas sūdzībā apsūdzētais D.H. norāda, ka viņam nav saprotams apelācijas instances tiesas spriedums daļā par viņa darbību kvalifikāciju un noteikto sodu. Apelācijas instances tiesas spriedums daļā par viņa darbību kvalifikāciju ir pretrunīgs. Tiesa pārkāpusi viņa tiesības uz taisnīgu tiesu, kas noteiktas Kriminālprocesa likuma 15.pantā, un Kriminālprocesa likuma 449.panta pirmās daļas, 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās un otrās daļas noteikumus. Turklāt, apsūdzētā D.H. ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpusi Krimināllikuma 35., 46.panta un 50.panta noteikumus, jo par katru noziedzīgu nodarījumu nav noteikusi sodu.

Paskaidrojumus par apsūdzētā D.H. kasācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētā A.C. aizstāvis E.Rusanovs, kurš norāda, ka apsūdzētā D.H. kasācijas sūdzība ir pamatota un apmierināma.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 9.septembra spriedums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, jo apelācijas instances tiesa, atkārtoti iztiesājot lietu, pārkāpusi apsūdzētā D.H. tiesības uz aizstāvību. Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 20.panta pirmo daļu katrai personai, par kuru izteikts pieņemums vai apgalvojums, ka tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ir tiesības uz aizstāvību. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka tiesības uz aizstāvību persona var īstenot pati vai uzaicināt par aizstāvi pēc savas izvēles personu, kura saskaņā ar šo likumu var būt aizstāvis. Savukārt šā panta ceturtajā daļā noteikts, ka gadījumā, ja persona sava mantiskā stāvokļa dēļ nevar uzaicināt aizstāvi, valsts nodrošina tai aizstāvi.

No lietas materiāliem redzams, ka pirmās instances tiesā apsūdzētais D.H. savu aizstāvību īstenojis pats (*lietas 5.sējuma 5.lapa*). Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētā D.H. aizstāvis R.Jansons (*lietas 5.sējuma 130.–133.lapa*). Apelācijas instances tiesā apsūdzētā D.H. aizstāvību īstenojis R.Jansons (*lietas 6.sējuma 125.–174.lapa*). Par Zemgales apgabaltiesas 2012.gada 19.jūlija spriedumu apsūdzētais D.H. bija iesniedzis kasācijas sūdzību (*lietas 5.sējuma 85.–86.lapa*).

Augstākā tiesa norāda, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 72.panta otro daļu apelācijas instances tiesas sēdē apsūdzētajam ir tādas pašas tiesības kā pirmās instances tiesā. Apsūdzētā tiesības pirmās instances tiesā nosaka Kriminālprocesa likuma 71.pants. Šā panta 2.punktā (redakcijā, kas bija spēkā lietas iztiesāšanas laikā apelācijas instances tiesā) noteikts, ka apsūdzētajam ir

tiesības uzaicināt aizstāvi vai lūgt nodrošināt aizstāvja piedalīšanos tiesas sēdē. Šādas tiesības apsūdzētajam paredzētas arī šobrīd spēkā esošajā likuma redakcijā. Apelācijas instances tiesas tiesnesis, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 558., 559., 560.pantu, pieņēmis lēmumu par lietas izskatīšanu apelācijas kārtībā mutvārdu procesā (*lietas 7.sējuma 144.–145.lapa*), kurā nolemts uz apelācijas instances tiesas sēdi aicināt apsūdzētā D.H. aizstāvi R.Jansonu. 2013.gada 21.februārī zvērinātam advokātam R.Jansonam nosūtīts paziņojums par lietas iztiesāšanu mutvārdu procesā 2013.gada 11.aprīlī (*lietas 7.sējuma 146.lapa*).

Lietas izskatīšana 2013.gada 11.aprīlī atlikta apsūdzētā D.H. aizstāvja R.Jansona slimības dēļ (*lietas 7.sējuma 146., 170.lapa*). Uz nākamo apelācijas instances tiesas sēdi 2013.gada 5.septembrī apsūdzētā D.H. aizstāvis nav ieradies. Apelācijas instances tiesa nav skaidrojusi aizstāvja R.Jansona neierašanās iemeslu, kā arī nav noskaidrojusi, kāda iemesla dēļ apsūdzētais D.H. atsakās no aizstāvja (*lietas 7.sējuma 177., 193.lapa*).

Kriminālprocesa likuma 88.panta otrajā daļā norādīti apstākļi, kādos pieļaujama apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 88.panta otro daļu, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, bija izteikusi lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt vienīgi aizstāvja klātbūtnē.

No apsūdzētā D.H. kasācijas sūdzības izriet, ka faktiski apsūdzētais no aizstāvja atteicies materiālu apsvērumu dēļ. Kasācijas sūdzībā apsūdzētais arī norāda, ka bez aizstāvja apelācijas tiesas sēdē nav varējis pilnībā sagatavoties prokurora grozītajai apsūdzībai. Kasācijas instances tiesa konstatē, ka lietā nav pierādījumu, kas atspēkotu šādu apsūdzētā D.H. apgalvojumu. Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesa, aprobežojoties tikai ar apsūdzētā D.H. atbildi, ka advokāta palīdzība nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ apsūdzētajam nav ieradies advokāts, nav nodrošinājusi apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē. Tādējādi apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu, pieļāvusi kriminālprocesa pamatprincipa – tiesību uz aizstāvību – pārkāpumu.

Kasācijas instances tiesa norāda, ka tiesības uz advokāta palīdzību ir viens no tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas instrumentiem, šo tiesību nepamatota ierobežošana ir pretrunā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvības aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā, Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesībām uz taisnīgu tiesu. Apelācijas instances tiesas pieļautie Kriminālprocesa likuma 15., 20., 72.panta, 88.panta otrās daļas pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem

šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kuru dēļ apelācijas instances tiesas 2013.gada 9.septembra spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Vienlaikus Augstākā tiesa norāda, ka, izskatot lietu atkārtoti, apelācijas instances tiesai jāņem vērā, ka 2013.gada 1.aprīlī stājies spēkā 2012.gada 13.decembra likums „Grozījumi Krimināllikumā”, ar kuru no Krimināllikuma Vispārīgās daļas izslēgts 25.pants „Noziedzīgu nodarījumu atkārtotība”. Šā likuma pārejas noteikumu 5.punkts noteic, ka personas, kuras līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, kas kvalificējami kā noziedzīgu nodarījumu atkārtotība, saucamas pie kriminālatbildības un sodāmas par katru noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar tām Krimināllikuma normām, kuras bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, bez kvalificējošās pazīmes – atkārtotība. Šādos gadījumos, nosakot sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.pantu pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas, maksimālais soda apmērs vai laiks nedrīkst pārsniegt maksimālo soda apmēru vai laiku, kāds Krimināllikumā par atkārtoti izdarītu noziedzīgu nodarījumu bija paredzēts noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā.

Apsūdzētā D.H. un A.C. apsūdzības ir cieši saistītas, tāpēc spriedums atceļams arī daļā par A.C.

Ņemot vērā, ka lieta apelācijas instances tiesā iztiesājama no jauna atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53.nodaļas prasībām, pārējie apsūdzētā D.H. kasācijas sūdzību argumenti, apsūdzētā A.C. aizstāvja E.Rusanova kasācijas sūdzības argumenti un prokurora kasācijas protesta argumenti, kas saistīti ar apsūdzību pamatotību un pierādījumu vērtēšanu, izskatāmi apelācijas instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētajam D.H. piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums – atstājams negrozīts, jo nav zudis vai mainījies tā piemērošanas pamats.

Apsūdzētajam A.C. drošības līdzeklis nav piemērots.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Zemgales apgabaltiesas 2013.gada 9.septembra spriedumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Drošības līdzekli apsūdzētajam D.H. atstāt apcietinājumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Apelācijas instances tiesas kompetence krimināllietas nosūtīšanā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā

Apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā tikai divos gadījumos: ja tā, izskatot lietu, konstatē Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu, vai ja tā, izskatot lietu, konstatē citu Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību (Kriminālprocesa likuma 566.pants).

Rīgā 2014.gada 13.martā

Lieta Nr.SKK-123/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja krimināllietu rakstveida procesā sakarā ar apsūdzētā S.K. aizstāvja Igora Jakušonoka kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Ventpils tiesas 2013.gada 8.jūlija spriedumu

S.K., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 179.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu S.K. notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 5 gadiem.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatēts, ka S.K. prettiesiski ieguva un izšķērdēja lielā apmērā viņam uzticēto un viņa pārziņā esošu svešu mantu.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apstākļos.

Laikā no 2012.gada 1.janvāra līdz 18.aprīlim S.K., būdams SIA „[...]” reģionālais menedžeris, spēļu automātu inkasents un mehāniķis, veicot darba tiesiskajās attiecībās noteikto pienākumu naudas inkasācijā no spēļu automātiem spēļu zālēs Ventspilī, Kuldīgas ielā 17, Lielajā prospektā 56, Saules ielā 79 un Lidotāju ielā 26, piesavinājās SIA „[...]” naudu 149 330,40 *euro* (104 950,00 *latos*), kas ir liels apmērs.

S.K. noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 179.panta trešās daļas.

Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas sūdzību bija iesniedzis cietušais SIA „[..]”. Ar Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmumu Ventspils tiesas 2013.gada 8.jūlija spriedums S.K. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 179.panta trešās daļas atcelts pilnībā un krimināllieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Par Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmumu apsūdzētā S.K. aizstāvis I.Jakušonoks iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt šo lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Aizstāvis norāda, ka cietušā tiesību neizmantošana vai nepienācīga izmantošana nevar būt par pamatu pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai. Apelācijas sūdzībā cietušais lūdza atcelt pirmās instances tiesas spriedumu tikai daļā par kaitējuma kompensāciju un taisīt šajā daļā jaunu nolēmumu, taču nebija lūdzis atcelt to daļā par apsūdzētajam noteikto sodu. Apelācijas sūdzības papildinājumi iesniegti netika. Tādējādi cietušā lūgums apelācijas instances tiesā atcelt pirmās instances tiesas spriedumu arī daļā par sodu nav tiesisks un pamatots.

Aizstāvja ieskatā, apelācijas instances tiesas atzinums, ka pirmās instances tiesas spriedums nav pamatots ar Kriminālprocesa likuma 449.panta noteiktā kārtībā pārbaudītiem pierādījumiem, tādējādi pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 511. un 512.panta prasības, ir kļūdainais, jo pirmās instances tiesa pirms lietas iztiesāšanas pēc būtības jautāja prokuroram un cietušā pārstāvim par lūgumu esamību vai neesamību, tādējādi gan prokurors, gan cietušais varēja pieteikt lūgumu pārbaudīt pierādījumus attiecībā uz prokurora lēmumā kļūdaini norādīto kompensācijas pieteikumu. Turklāt pirmās instances tiesas spriedumā atsauci uz krimināllietas materiālos esošo izziņu (*lietas 1.sējuma 21.lapa*) nevar uzskatīt par Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, jo tiesa ar norādi uz šo izziņu pamatoja atzinumu nelemt jautājumu par mantiskā kaitējuma kompensāciju. Kasācijas sūdzībā aizstāvis norāda, ka apelācijas instances tiesa pārkāpa apelācijas sūdzības robežas, nepareizi piemēroja Kriminālprocesa likuma 566.pantu, pamatojot savu lēmumu ar Kriminālprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 5.punktu. Turklāt tiesa pati varēja novērst šo it kā konstatēto pārkāpumu un tas neaizskartu apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, jo apsūdzētais atzīst savu vainu un regulāri kompensē nodarīto zaudējumu. Aizstāvja ieskatā, ar šādu apelācijas instances tiesas lēmumu ir pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Iebildumus (tie nosaukti par paskaidrojumu) par apsūdzētā kasācijas sūdzību iesniedzis SIA „[..]” pārstāvis R.G., kurš lūdz kasācijas sūdzību noraidīt.

R.G. norāda, ka cietušais uztur viedokli par kaitējuma kompensācijas pieteikumu.

Pārstāvja ieskatā, lemjot par cietušā tiesību un ar likumu aizsargāto interešu realizāciju, nav pieļaujama formāla pieeja, tas ir, konstatējot formas defektus kaitējuma kompensācijas pieteikumā, atteikt apmierināt kaitējuma atlīdzināšanas lūgumu. Šāda pieeja vērtējama kā neatbilstoša Kriminālprocesa likuma nostādnēm un judikatūrai, kā arī Kriminālprocesa likuma 1.panta noteiktajam mērķim.

Turklāt apelācijas sūdzībā „vairākas reizes *expressis verbis* ir norādīts, ka sūdzība tiek iesniegta par apsūdzētajam piespriesto sodu”. Nav pamatots kasācijas sūdzībā ietvertais arguments, ka gadījumā, ja SIA „[...]” būtu vēlējies iesniegt apelācijas sūdzību arī daļā par sodu un tā apmēru, bija nepieciešams iesniegt apelācijas sūdzības papildinājumus, kā to paredz Kriminālprocesa likuma 555.panta trešā daļa.

Cietušā pārstāvis norāda, ka no apelācijas instances tiesas lēmuma redzams, ka jautājums par sodu un tā apmēru pēc būtības vispār nav skatīts, jo tiesa konstatēja svarīgu iemeslu, kura dēļ krimināllietu nepieciešams izskatīt no jauna pirmās instances tiesā.

Iebildumos izteikts viedoklis, ka brīdī, kad no cietušā puses tika izteikta piekrišana pierādījumu pārbaudes neizdarišanai, nebija pamata uzskatam, ka vispār netiks vērtēts jautājums par kaitējuma kompensācijas pieteikumu.

Apelācijas instances tiesa radīja pamatu tādai krimināllietas virzībai, kas nodrošina un sabalansē lietā iesaistīto personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses pēc būtības. Apelācijas instances tiesa pamatoti piemēroja Kriminālprocesa likuma 566.panta nosacījumus.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā S.K. aizstāvja I.Jakušonoka kasācijas sūdzība apmierināma un Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmums atceļams. Lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 511.panta otro daļu tiesas spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, savukārt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmo daļu tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Minēto likuma normu prasības attiecas arī uz apelācijas instances tiesas lēmumu.

Augstākās tiesas ieskatā, Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmums par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā nav tiesisks un nav pamatots šādu iemeslu dēļ.

Kriminālprocesa likuma 566.pantā noteikta apelācijas instances tiesas kompetence krimināllietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Kriminālprocesa likuma 566.pants noteic, ka gadījumā, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, konstatē šā likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā

izraisa sprieduma atcelšanu vai kādu citu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tā pieņem lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

No minētās tiesību normas satura izriet, ka apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā tikai divos gadījumos:

1) ja tā, izskatot lietu, konstatē Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu;

2) ja tā, izskatot lietu, konstatē citu Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Kriminālprocesa likuma būtiski pārkāpumi, kas katrā ziņā izraisa tiesas nolēmuma atcelšanu, ir norādīti Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmajā daļā. Šo likuma pārkāpumu uzskaitījums ir izsmēļošs un paplašināti nav tulkojams. Šādus pārkāpumus apelācijas instances tiesa nav konstatējusi. Kriminālprocesa likuma 575.panta otrajā daļā noteikts, ka par šā likuma būtisku pārkāpumu var atzīt apsūdzētā vai cietušā izraidīšanu no tiesas zāles, ja tā ir bijusi nepamatota un tas ir būtiski ierobežojis šo personu procesuālās tiesības un līdz ar to novedis pie nelikumīga nolēmuma. Savukārt minētā panta trešajā daļā norādīts, ka par šā likuma būtisku pārkāpumu var atzīt arī citus šā likuma pārkāpumus, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma. Apelācijas instances tiesa lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā pamatojusi ar šādiem argumentiem:

1) pirmās instances tiesas spriedums nav pamatots ar Kriminālprocesa likuma 449.pantā noteiktā kārtībā pārbaudītu pierādījumu (izziņu), tātad pārkāptas Kriminālprocesa likuma 511. un 512.pantā paredzētās prasības;

2) pirmās instances tiesas sprieduma rezolutīvajā daļā nav izlemts jautājums par kaitējuma kompensāciju, kas ir par pamatu sprieduma atcelšanai pilnībā;

3) kaitējuma apmērs tieši saistīts ar noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, un apelācijas instances tiesa uzskata, ka apelācijas instances tiesa nevar novērst pieļauto likuma pārkāpumu, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību vai cietušā tiesības pārsūdzēt tiesas spriedumu apelācijas kārtībā.

Apelācijas instances tiesas ieskatā, pieļauts Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas pārkāpums.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa lēmumā nav norādījusi tādas apstākļus, kas atbilstoši Kriminālprocesa likuma 566.pantam varētu būt par pamatu pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai un lietas nosūtīšanai

jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Tiesas norādītie likuma pārkāpumi neietilpst to apstākļu lokā, kas saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmo daļu katrā ziņā izraisa tiesas nolēmuma atcelšanu. Šie pārkāpumi nav atzīstami arī par tādiem Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem, kurus, nepārkāpjot apsūdzētās tiesības uz aizstāvību, nevarētu novērst pati apelācijas instances tiesa.

Turklāt kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas secinājumi ir pretrunīgi un neatbilstoši likuma prasībām. Apelācijas instances tiesa norādīja, ka pirmās instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 449.panta prasības. Pirmās instances tiesā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499.pantu lieta izskatīta bez pierādījumu pārbaudes.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 499.panta otrajai daļai, lai varētu lemt par kaitējuma kompensācijas apmēru, jākonstatē, vai lietā ir kaitējuma kompensācijas pieteikums. Pirmās instances tiesa, pārbaudot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai un SIA „[...]” izziņu, uz kuru ir atsauce lēmumā, konstatēja, ka krimināllietā pirmstiesas kriminālprocesā un tiesā līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai nav iesniegts rakstveida vai mutvārdu kaitējuma kompensācijas pieteikums, un minētajā lēmumā ir kļūdaina norāde uz kaitējuma kompensācijas pieteikuma esamību.

Cietušā pārstāvja R.G. prātojumi kasācijas sūdzībā par cietušā patiesajām vēlmēm, nosūtot procesa virzītājam izziņu par zaudējumu apmēru, nav ņemami vērā, jo tie neatbilst izziņas saturam. Turklāt no SIA „[...]” izdotajām pilnvarām redzams, ka pārstāvji ir pilnvaroti uzturēt pieteikto civilprasību. Taču kopš 2005.gada 1.oktobra civilprasības institūts kriminālprocesā nepastāv.

Pirmās instances tiesa sprieduma motīvu daļā konstatēja, ka krimināllietā nav iesniegts Kriminālprocesa likuma pantu prasībām atbilstošs kaitējuma kompensācijas pieteikums, tādējādi pirmās instances tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā nebija nekāda pamata izlemt jautājumu par kaitējuma kompensāciju.

Apelācijas instances tiesa lēmuma motīvu daļā secināja, ka „daļā par kvalifikāciju spriedums nav pārsūdzēts, un arī tiesas kolēģijai nav pamata apšaubīt kvalifikācijas pamatotību”, vienlaikus, pretēji minētajam secinājumam, apelācijas instances tiesa atzina, ka kaitējuma apmērs tieši saistīts ar noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, kas ir viens no pamatiem pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanai. Šāds apelācijas instances tiesas secinājums ir nepareizs, jo lietā nav strīda par nodarītā kaitējuma apmēru, kas attiecas uz noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, bet gan par to, vai lietā ir pieteikta kaitējuma kompensācija.

Tā kā apelācijas instances tiesas spriedums ir pretrunīgs, to nevar atzīt par atbilstošu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta

pirmās daļas prasībām. Ievērojot minēto, kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas un 566.panta nosacījumus. Minētie likuma pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma, tādēļ apelācijas instances tiesas lēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pirmstiesas kriminālprocesā apsūdzētajam S.K. piemērots drošības līdzeklis – dzīvesvietas maiņas paziņošana. Augstākā tiesa atzīst, ka minētais drošības līdzeklis atstājams negrozīts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Kurzemes apgabaltiesas 2013.gada 13.novembra lēmumu.

Lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Kurzemes apgabaltiesā.

Atstāt negrozītu S.K. piemēroto drošības līdzekli – dzīvesvietas maiņas paziņošanu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Pierādījumu pieļaujamība

Apelācijas instances tiesa, pārbaudot un novērtējot citas krimināllietas materiālos ietvertās ziņas un pamatojot ar tām savu spriedumu, pārkāpj Kriminālprocesa likuma 127. un 130.panta nosacījumus un līdz ar to izdara nepamatotus secinājumus par šo ziņu pieļaujamību izskatāmajā krimināllietā (Kriminālprocesa likuma 127., 130.pants).

Rīgā 2014.gada 26.septembrī

Lieta Nr.SKK-165/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā K.R. aizstāvja Agra Egliša kasācijas sūdzību par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 31.maija spriedumu

K.R., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 253.¹panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem un 3 mēnešiem un ar policijas kontroli uz 1 gadu.

K.R. pirmstiesas kriminālprocesā piemērotais drošības līdzeklis – nodošana policijas uzraudzībā – grozīts uz apcietinājumu, apcietinot viņu tiesas sēžu zālē.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 31.maija spriedumu K.R. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 253.¹panta pirmās daļas par to, ka viņš realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās, glabāja un pārvadāja narkotiskās vielas, kā arī neatļauti realizēja narkotiskās vielas.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos. K.R., atrodoties narkotisko vielu iespaidā, izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā, taču ne vēlāk kā 2010.gada 6.augustā, izmeklēšanā nenoskaidrotā vietā no izmeklēšanā nenoskaidrotas personas realizācijas nolūkā neatļauti iegādājās ne mazāk kā 0,8674 gramus kokaīna, kas saskaņā ar Ministru kabineta 2005.gada 8.novembra noteikumu Nr.847 „Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem” II sarakstu ir ļoti bīstama narkotiskā viela, kuru atļauts izmantot medicīniskiem un zinātniskiem mērķiem.

Minēto neatļauti iegādāto narkotisko vielu K.R. realizācijas nolūkā neatļauti glabāja viņa lietošanā esošajā automašīnā *Mercedes Benz 260*, valsts reģistrācijas numurs [...], un neatļauti pārvadāja ar šo automašīnu līdz 2010.gada 6.augusta plkst. 23.30–23.45, kad viņš daļu šīs vielas – ne mazāk kā 0,1937 gramus – neatļauti realizēja K.S. Atlikušos 0,6737 gramus narkotiskās vielas K.R. realizācijas nolūkā turpināja neatļauti glabāt un pārvadāt iepriekš norādītajā automašīnā līdz 2010.gada 7.augusta plkst. 4.50–5.21, kad šo vielu atrada un izņēma policijas darbinieki.

Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā K.R. aizstāvja Agra Eglīša apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 31.maija spriedums atcelts daļā par K.R. noteikto sodu.

K.R. pēc Krimināllikuma 253.¹panta pirmās daļas, piemērojot Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punktu, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem un ar policijas kontroli uz 1 gadu.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 31.maija spriedums atstāts negrozīts.

Par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedumu apsūdzētā K.R. aizstāvis Agris Eglītis iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz izskatīt lietu mutvārdu procesā, atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un krimināllietu nosūtīt jaunai izskatīšanai, norādot, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma.

Aizstāvja ieskatā, apelācijas instances tiesa nepamatoti atzinusi par ticamām liecinieces K.S. liecības par to, ka narkotiskās vielas viņa iegādājusies no K.R., jo nav novērtējusi minētās liecinieces liecības kopumā un savstarpējā sakarībā ar faktiem, kas norāda uz būtiskām pretrunām starp viņas liecināto un lietā objektīvi konstatēto. Tiesa norādījusi, ka liecinieces K.S. liecības apstiprinās ar liecinieku I.A. un M.R. liecībām, taču I.A. liecības, aizstāvja ieskatā, vismaz vienā to daļā atzīstamas par nepatiesām. Tā pirmstiesas kriminālprocesa laikā I.A. norādījusi, ka piedalījies K.S. aizturēšanā un nogādāšanā policijas telpās Rīgā, Gaujas ielā 15, un arī no lietas materiāliem pievienotā medicīniskās pārbaudes faktu reģistrācijas žurnāla kopijas redzams, ka tieši I.A. 7.augustā plkst. 0.40 nosūtījusi K.S. uz medicīnisko pārbaudi.

Minētie fakti, aizstāvja ieskatā, nepārprotami liecina, ka I.A. nevarēja piedalīties K.R. aizturēšanā 7.augustā plkst. 0.02 Rīgā, K.Valdemāra ielā, pirms Latvijas Bankas ēkas, pirms tam sekojot viņam uz viņa dzīvesvietu Pārdaugavā.

Savukārt tiesas sēdē lieciniece I.A. norādīja, ka viņa nezina, kas nogādājis K.S. policijas telpās Rīgā, Gaujas ielā 15, jo kopā ar kolēģiem piedalījies K.R. aizturēšanā Rīgā uz Vanšu tilta.

Turklāt I.A. apgalvoja, ka K.S. aizturēšanā piedalījies policijas darbinieks V.V., taču minētā persona nav norādīta nevienā dienesta ziņojumā un par šīs personas piedalīšanos aizturēšanā nav liecinājis neviens liecinieks.

Apelācijas instances tiesa šīs pretrunas liecinieces I.A. liecībās nav analizējusi, bet aprobežojusies vienīgi ar vispārīgu atzinumu par to, ka tādas pretrunas liecinieku liecībās, kas varētu būt par pamatu šo liecību ticamības apšaubīšanai, apelācijas instances tiesa nav konstatējusi.

Vienlaikus no apelācijas instances tiesas nolēmuma redzams, ka faktiski tiesa šādas pretrunas liecinieku liecībās ir konstatējusi, turklāt, cenšoties tās novērst, nonākusi pie secinājumiem, kas ir pretrunā ar iepriekš par ticamām atzītajām liecinieku liecībām. Tā tiesa, atspēkojot aizstāvības argumentus par to, ka K.R. aizturēšana Rīgā uz Krišjāņa Valdemāra ielas aizturēšanas protokolā un policijas darbinieku liecībās norādītajā laikā – plkst. 0.02 – nav bijusi iespējama, norādījusi, ka tā netic K.R. liecībām par to, ka uzreiz pēc satikšanās ar K.S. viņš bija ie braucis mājās, atsaucoties uz to, ka no K.R. tikšanās brīža ar K.S. līdz viņa aizturēšanai pagājis pārāk īss laiks, lai K.R. šajā laika posmā paspētu aizbraukt līdz savām mājām. Vienlaikus šāds tiesas atzinums ir pretrunā ar policijas darbinieka M.R. liecībām, kurš pirmās instances tiesas sēdē apstiprināja, ka pēc tikšanās ar K.S. K.R. ie brauca savā dzīvesvietā.

Tādējādi apelācijas instances tiesa, aizstāvja ieskatā, cenšoties novērst acīmredzamas pretrunas liecinieku liecībās, faktiski šīs pretrunas vēl vairāk pastiprinājusi.

Turklāt apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa pamatoti noraidījusi aizstāvja lūgumu par K.S. prakses atskaite pievienošanu lietai, norādot, ka tā nav attiecināma uz izskatāmo kriminālprocesu. Šāds tiesas secinājums, aizstāvja ieskatā, neatbilst Kriminālprocesa likuma 129.panta izpratnei. Minētā prakses atskaite tika iesniegta tiesā, lai pierādītu, ka attiecībām starp K.R. un K.S. bija ilgstošs raksturs un tās neaprobežojas tikai ar narkotisko vielu realizāciju, kā to nepatiesi centās apgalvot K.S. Savukārt zvērināta tiesu izpildītāja 2011.gada 2.marta aktu Nr.230, kuru pirmās instances tiesa tāpat atteikusi pievienot lietas materiāliem, apelācijas instances tiesa vispār nav vērtējusi, lai gan minētajā aktā zvērināts tiesu izpildītājs bija fiksējis, kādu informāciju satur divas izziņas, kas 2010.gada 19.oktobrī saņemtas no K.S. mobilā telefona numura uz K.R. mobilā telefona numuru. K.R. jau pirmās instances tiesas sēdē liecināja, ka pēc atbrīvošanas no apcietinājuma pirmstiesas kriminālprocesa laikā līdzīgu telefona numuru dēļ nejauši piezvanījis K.S., kura sarunu pārtraukusi, taču pēc tam kļūdaini nosūtījusi viņam citai personai adresētu izziņu, kurā paudusi bažas, ka K.R. var uzzināt patiesību par viņas lomu aizturēšanā. Minētā izziņa, aizstāvja ieskatā, nepārprotami norāda uz to, ka K.R. līdz apsūdzības uzrādīšanai nav bijis zināms fakts, ka viņam tiek

inkriminēta kokaīna realizācija K.S., pretējā gadījumā viņš nevarētu atrasties tādā neziņā, uz kādu savā īsziņā bija norādījusi K.S.

Turklāt abu zemāko instanču tiesas atstājušas bez ievēribas faktu, ka lieciniece K.S. bija iegādājusies un lietojusi narkotiskās vielas vēl pirms tikšanās ar K.R. un aizturēšanas brīdī atradās acīmredzamā narkotisko vielu ietekmē. Tādējādi K.S., aizstāvja ieskatā, būdama aizturēta par narkotisko vielu nelikumīgu glabāšanu un lietošanu, savās interesēs varēja sniegt jebkādas liecības, kādas no viņas vēlējās iegūt operatīvie darbinieki, vienlaikus neatklājot personu, no kuras faktiski iegādājusies narkotiskās vielas.

Turklāt apelācijas instances tiesa kā galveno argumentu liecinieces K.S. liecību ticamības pamatošanai vēlējusies izmantot tiesas 2011.gada 14.marta spriedumu krimināllietā Nr.11519007910, ar kuru K.S. atzīta par vainīgu un sodīta pēc Krimināllikuma 253.panta pirmās daļas. Aizstāvja ieskatā, minētajā tiesas spriedumā norādītās ziņas nav atzīstamas par fakta legālo prezumpciju Kriminālprocesa likuma 125.panta izpratnē un nav izmantojamas K.R. vainīguma pamatošanā, jo spriedumā nav sniegts noziedzīgā nodarījuma apraksts, proti, tajā nav norādīts, kādas vielas un no kā iegādājusies K.S. Apzinoties šādu tiesas sprieduma defektu, apelācijas instances tiesa, pamatojot savus atzinumus par K.R. vainīgumu, atsaukusies nevis uz minēto tiesas spriedumu, bet uz lietas materiālos esošo K.S. apsūdzību par to, ka viņa iegādājusies kokaīnu no K.R. Tādējādi tiesa, aizstāvja ieskatā, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 125.pantapirmās daļas 2.punkta pārkāpumu, jo par pierādītiem šīs tiesību normas izpratnē atzīstami apstākļi, kas konstatēti ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, nevis ar jebkādu citu procesuālu dokumentu.

Turklāt apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka pirmās instances tiesa pamatoti saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 501.panta 3.punktu nolasījusi liecinieka O.I. pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības, aizstāvja ieskatā, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.pantā nostiprināto principu par tiesībām uz taisnīgu tiesu. Atsaucoties uz Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 18.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-208/2013 paustajām atziņām, aizstāvis norādījis, ka tiesas konstatējums par to, ka policijas darbinieki vairākkārt izbraukuši uz liecinieka O.I. dzīvesvietu, taču sastapt liecinieku nav izdevies, nevar būt par pietiekamu pamatu minētā liecinieka pirmstiesas izmeklēšanā sniegto liecību nolasīšanai, liedzot apsūdzētajam iespēju nopratināt liecinieku tiesas sēdē. Turklāt, ievērojot to, ka liecinieka O.I. nopratināšanas protokolā norādīts acīmredzami nepareizs personas kods, tiesai, aizstāvja ieskatā, bija jāpārliedz, vai šāda persona patiešām ir pratināta pirmstiesas kriminālprocesa laikā un ir sniegusi K.R. kompromitējošas liecības.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 585.panta otrās daļas noteikumiem prokurora viedokli iesniegusi Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā

departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas prokurore Ilona Harjo, kura uzskata, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pamatojot šādu viedokli, prokurore norādījusi, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus. Tiesa, prokurores ieskatā, paplašināti tulkojusi Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantu un līdz ar to izdarījusi nepamatotus secinājumus par citā kriminālprocesā iegūto pierādījumu pieļaujamību izskatāmajā kriminālprocesā. No lietas materiāliem redzams, ka pirmās instances tiesas sprieduma tiesiskuma un pamatotības izvērtējumam apelācijas instances tiesa ir pieprasījusi Rīgas pilsētas Centra rajona tiesai krimināllietu Nr.11519007910 un 2013.gada 26.novembra tiesas sēdē iepazinusies ar tās materiāliem – medicīniskās pārbaudes protokolu un lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības. Ar minētajiem pierādījumiem tiesa pamatojusi K.R. notiesājošo spriedumu, taču izskatāmajai krimināllietai tos nav pievienojusi. Atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmo daļu, prokurore norādījusi, ka kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus tikai tad, ja tās iegūtas un nostiprinātas Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt Kriminālprocesa likuma 374.pants noteic, ka no kriminālprocesa uzsākšanas brīža visus ar šo procesu saistītos dokumentus glabā vienkopus krimināllietā.

Prokurores ieskatā, uz lietas izskatīšanas brīdi apelācijas instances tiesā pierādījumi – krimināllietā Nr.11519007910 esošais medicīniskās pārbaudes protokols un lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības – izskatāmajā kriminālprocesā netika iegūti un procesuāli nostiprināti likumā noteiktajā kārtībā, līdz ar to atzīstams, ka apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Kriminālprocesa likuma 511. un 512.pantā izvirzītajām prasībām. Tādējādi apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Prokurore norādījusi, ka pārējā daļā aizstāvja kasācijas sūdzībā atkārtoti apelācijas sūdzības motīvi, kurus apelācijas instances tiesa ir izskatījusi un argumentēti noraidījusi. Prokurores ieskatā, nenopratinot liecinieku O.I. tiesas sēdē, apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu nav pārkāptas. Apelācijas instances tiesa ir apmierinājusi apsūdzētā K.R. aizstāvja apelācijas sūdzībā pieteikto lūgumu un pieprasījusi ziņas par minēto liecinieku no Personu datu pārskata „Bāriņtiesa”. Turklāt abu zemāko instanču tiesās gan apsūdzētais, gan viņa aizstāvis ir piekrituši tiesas izmeklēšanas pabeigšanai bez liecinieka O.I. nopratināšanas.

Augstākā tiesa atzīst, ka apsūdzētā K.R. aizstāvja lūgums par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā noraidāms.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 583.panta pirmo daļu tiesnesis, kuram uzdots referēt, nosaka lietas izskatīšanu rakstveida procesā vai izskatīšanu tiesas sēdē. No šā panta otrās daļas izriet, ka lietas izskatīšanu rakstveida procesā nosaka, ja iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja nepieciešami papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, vai, pēc Augstākās tiesas ieskata, attiecīgajai lietai var būt īpaša nozīme likuma normu interpretēšanā, nosaka lietas izskatīšanu tiesas sēdē. Augstākā tiesa atzīst, ka lēmumu iespējams pieņemt pēc lietā esošajiem materiāliem, jo papildu paskaidrojumi no personām, kurām ir tiesības piedalīties procesā, nav nepieciešami, un konkrētajai lietai nav īpašas nozīmes likuma normu interpretēšanā.

Augstākā tiesa atzīst, ka Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, Augstākā tiesa atzīst par nepieciešamu pārsniegt kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo konstatē, ka tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kas nav norādīts sūdzībā.

Kriminālprocesa likuma 3.pants noteic vienotu procesuālo kārtību visos kriminālprocesos, kurus par Latvijas jurisdikcijā esošiem noziedzīgiem nodarījumiem veic tam pilnvarotas personas. Tādējādi Kriminālprocesa likumā noteiktā kārtība ir jāievēro katrā kriminālprocesā visos tā posmos – izmeklēšanā, kriminālvajāšanā un iztiesāšanā.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 127.panta pirmo daļu pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai. Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmā daļa noteic, ka kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus tikai tajā gadījumā, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt Kriminālprocesa likuma 374.panta pirmā daļa noteic, ka no kriminālprocesa uzsākšanas brīža visus ar šo procesu saistītos dokumentus glabā vienkopus krimināllietā.

No apelācijas instances tiesas sēžu protokoliem redzams, ka apelācijas instances tiesa pēc apsūdzētā K.R. aizstāvja lūguma ir pieprasījusi Rīgas pilsētas Centra rajona tiesai krimināllietu Nr.11519007910 K.S. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253.panta pirmās daļas un 2013.gada 26.novembra tiesas sēdē iepazinusies ar tās materiāliem – medicīniskās pārbaudes protokolu un lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības. Savukārt no apelācijas

instances tiesas sprieduma redzams, ka ar minētajos dokumentos ietvertajām ziņām tiesa pamatojusi savus atzinumus par apsūdzētā K.R. vainīgumu inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, pārbaudot un novērtējot citas krimināllietas materiālos ietvertās ziņas un pamatojot ar tām savu spriedumu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 127. un 130.panta nosacījumus un līdz ar to izdarījusi nepamatotus secinājumus par šo ziņu pieļaujamību izskatāmajā krimināllietā.

Augstākā tiesa arī iepriekš ir norādījusi, ka nav pieļaujama kārtība, ka apsūdzība tiek pamatota ar tādiem pierādījumiem, kas atrodas citā kriminālprocesā (*sk. Augstākās tiesas Senāta 2007.gada 20.novembra lēmumu lietā Nr.SKK-618/2007*).

Minētais likuma pārkāpums atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Ievērojot to, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta trešo daļu kasācijas instances tiesa pierādījumus lietā no jauna neizvērtē, jautājuma izlemšana par pārējo lietā iegūto pierādījumu pietiekamību neietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē. Minētā iemesla dēļ apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Turklāt Augstākā tiesa atzīst par pamatotiem apsūdzētā K.R. aizstāvja kasācijas sūdzībā norādītos argumentus par to, ka apelācijas instances tiesa nav iztiesājusi lietu apelācijas sūdzībā norādītajā apjomā, nav izvērtējusi visus lietā iegūtos pierādījumus to kopumā un savstarpējā sakarībā un nav motivējusi, kādēļ tā noraida atsevišķus pierādījumus, proti, tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās daļas, 564.panta ceturtās daļas un 562.panta pirmās daļas pārkāpumu.

Apelācijas instances tiesa nav atzinusi par ticamām apsūdzētā K.R. liecības daļā par to, ka viņš tūlīt pēc tikšanās ar K.S. iebraucis mājās pēc atstātās naudas, norādot, ka minētais fakts neapstiprinās ar policijas darbinieku sniegtajām ziņām, kā arī tādēļ, ka no K.R. tikšanās brīža ar K.S. pagājis pārāk mazs laiks, lai viņš minētajā laika posmā paspētu aizbraukt līdz savām mājām.

Vienlaikus apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi un argumentējusi, kādēļ tā noraida policijas darbinieka M.R. pirmās instances tiesā sniegtās liecības par to, ka bija informācija, ka pēc tikšanās ar K.S. apsūdzētais K.R. iebrauca savā dzīvesvietā, kuru atstāja ap plkst. 23.00 vai plkst. 24.00, kā arī par to, ka liecinieks pats redzējis K.R. gan pie naktskluba „Studio 69”, gan pie viņa dzīvesvietas (*lietas 2.sējuma 37.lapa*).

Turklāt no pirmās instances tiesas 2011.gada 8.marta sēdes protokola redzams, ka tiesa noraidījusi apsūdzētā K.R. aizstāvja lūgumu par zvērināta tiesu izpildītāja 2011.gada 2.marta akta Nr.230 pievienošanu lietas materiāliem,

norādot, ka šajā dokumentā ietvertās ziņas neattiecas uz K.R. celto apsūdzību (*lietas 2.sējuma 57.lapa*).

Minēto tiesas lēmumu apsūdzētā K.R. aizstāvis ir argumentēti apstrīdējis savā apelācijas sūdzībā un savus argumentus uzturējis arī apelācijas instances tiesā (*lietas 2.sējuma 126.lapa*). Savukārt no apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa aizstāvja apelācijas sūdzības argumentus šajā daļā nav izvērtējusi un savu atzinumu par minētajā dokumentā ietverto ziņu attiecināmību nav sniegusi.

Apelācijas instances tiesas norādes par to, ka apelācijas instances tiesas sēdē apsūdzētā aizstāvis lūdzis izlemt jautājumu par apsūdzētajam K.R. piespriešā soda samazināšanu, daļā par apsūdzētā vainīgumu pirmās instances tiesas spriedumu atstājot negrozītu, ir pretrunā ar apelācijas instances tiesas sēdes protokolā fiksēto.

Augstākā tiesa atzīst, ka arī minētie pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kuru dēļ apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Ievērojot to, ka lieta apelācijas instances tiesā jāiztiesā no jauna atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53.nodaļas prasībām, pārējie aizstāvja kasācijas sūdzības argumenti netiek izvērtēti.

Pirmstiesas kriminālprocesa laikā apsūdzētajam K.R. bija piemērots drošības līdzeklis – nodošana policijas uzraudzībā, kurš ar pirmās instances tiesas spriedumu grozīts uz apcietinājumu, apcietinot apsūdzēto tiesas sēžu zālē. Savukārt ar lietas materiāliem pievienoto Rīgas Centrālcietuma uzziņu apstiprināts, ka 2014.gada 29.martā apsūdzētais K.R. no apcietinājuma atbrīvots sakarā ar tiesas piespriešā soda termiņa beigām. Augstākā tiesa atzīst, ka jauna drošības līdzekļa piemērošanai apsūdzētajam šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 26.novembra spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas kārtībā Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpums

Neveicot darbības, lai aizstāvis pēc apsūdzētā lūguma apmeklētu apsūdzēto cietumā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pantu, 71.panta pirmo daļu (Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pants, 71.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 9.maijā

Lieta Nr.SKK-271/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnese

A.Nusberga,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā V.F. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 11.decembra lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 26.jūlija spriedumu

V.F., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu.

Drošības līdzeklis – apcietinājums – V.F. atstāts negrozīts.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu V.F. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš slepeni nolaupīja svešu kustamu mantu (zādzība), iekļūstot telpā.

V.F. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas.

Par šo spriedumu apelācijas sūdzību iesniedza apsūdzētais V.F., norādot, ka uzskata spriedumu par netaisnīgu un piespiesto sodu par bargu.

Izskatot lietu rakstveida procesā apelācijas kārtībā, Rīgas apgabaltiesa ar 2013.gada 11.decembra lēmumu Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 26.jūlija spriedumu atstāja negrozītu.

Par apelācijas instances tiesas lēmumu apsūdzētais V.F. iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norāda, ka kriminālprocesa laikā tikušas pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Piemērojot drošības līdzekli – apcietinājumu – viņam, V.F., netika izsniegts lēmuma tulkojums krievu valodā, kā arī netika dota iespēja savu aizstāvību realizēt ar aizstāvja klātbūtni. Arī savā apelācijas sūdzībā viņš bija lūdzis tikšanos ar aizstāvi cietumā, ko apelācijas instances tiesa nenodrošināja, tādējādi tika pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 11.decembra lēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa pieļāva Kriminālprocesa likuma 20., 72.panta, 60.²panta pirmās daļas 3.punkta pārkāpumu, kas konkrētā lietā atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma, un ir pamats apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai.

2013.gada 9.oktobrī lieta sakarā ar apsūdzētā V.F. apelācijas sūdzību nosūtīta izskatīšanai Rīgas apgabaltiesai, lieta tiesā saņemta 2013.gada 10.oktobrī. Apsūdzētais V.F. atradās apcietinājumā Rīgas Centrālcietumā.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 18.oktobra lēmumu atcelts Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneša 2013.gada 13.septembra lēmums, ar kuru apsūdzētā V.F. apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas. Ar 2013.gada 21.oktobra lēmumu lieta pieņemta izskatīšanai apelācijas instances tiesā un nozīmēta izskatīšanai rakstveida procesā 2013.gada 11.decembrī.

Par lietas izskatīšanu rakstveida procesā apsūdzētajam V.F. nosūtīts paziņojums 2013.gada 23.oktobrī. Vienlaikus nosūtīti paziņojumi Rīgas tiesas apgabala prokuratūrai, zvērinātu advokātu vecākajai M.Miķelsonei, cietušajam (*lietas 197.–200.lapa*).

2013.gada 25.oktobrī zvērinātu advokātu vecākā M.Miķelsone nosūtīja elektronisko paziņojumu Rīgas apgabaltiesai, ka apsūdzētā V.F. aizstāvību rakstveida procesā realizēs zvērināta advokāte R.Brīze (*lietas 202.lapa*).

Paziņojumu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā apsūdzētais V.F. saņēmis 2013.gada 29.oktobrī un 29.oktobrī vērsies Rīgas apgabaltiesā ar tiesnesei T.Brodai adresētu iesniegumu, kurā lūdza, lai viņam nozīmētais aizstāvis apmeklē viņu Rīgas Centrālcietumā (*lietas 209.lapa*).

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka Rīgas apgabaltiesas tiesnese T.Broda nav reaģējusi uz minēto iesniegumu, nav to nosūtījusi zvērinātai advokātei R.Brīzei, kura nozīmēta par apsūdzētā V.F. aizstāvi. Iesniegums pievienots lietai.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 72.panta otrajai daļai apelācijas instances tiesas sēdē apsūdzētajam ir tādas pašas tiesības kā pirmās instances tiesā, savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 71.panta pirmajai daļai pirmās instances tiesā apsūdzētajam ir arī šā likuma 60.²pantā noteiktās pamattiesības.

Kriminālprocesa likuma 60.²panta pirmajā daļā noteiktas, tostarp šādas pamattiesības kriminālprocesā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību:

1) nekavējoties uzaicināt aizstāvi un noslēgt ar viņu vienošanos vai izmantot valsts nodrošināto juridisko palīdzību, ja šī persona pati par saviem līdzekļiem nevar noslēgt vienošanos ar aizstāvi;

2) tikties ar aizstāvi sarunas konfidencialitāti nodrošinošos apstākļos bez īpašas procesa virzītāja atļaujas un bez laika ierobežojumiem;

3) saņemt juridisko palīdzību no aizstāvja.

Augstākā tiesa atzīst, ka konkrētajā lietā, apelācijas instances tiesai neveicot darbības, lai apsūdzētais V.F. spētu pilnvērtīgi realizēt savas likumā noteiktās tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā, ir pārkāpts Kriminālprocesa likuma 20.pantā nosauktais kriminālprocesa pamatprincips un iepriekš norādītās Kriminālprocesa likuma normas.

Ņemot vērā to, ka apelācijas instances tiesas nolēmums lietā atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, pārējie apsūdzētā V.F. kasācijas sūdzībā norādītie jautājumi šajā lēmumā netiek skatīti.

Apsūdzētais V.F. atbrīvots no apcietinājuma 2014.gada 2.maijā, jo pirmās instances tiesas noteikto sodu izcietis.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 11.decembra lēmumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Apelācijas instances tiesas kompetence vērtēt pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus

Tiesas sprieduma motīvu daļā izteiktie atzinumi nav pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksts Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmās daļas izpratnē un šajā pirmās instances tiesas sprieduma daļā tiesas izteiktie motīvi un atzinumi nepaplašina pret personu celto apsūdzību. Pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus apelācijas instances tiesa var vērtēt pēc būtības, cik tie ir pamatoti un attiecināmi uz konkrētās apsūdzības pierādīšanu, bet nevar tos vērtēt kā daļu no apsūdzības (Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmā daļa).

Rīgā 2014.gada 6.novembrī

Lieta Nr.SKK-505/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnese

I.Radzeviča,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Latgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora P.Rutkovska kasācijas protestu par Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Krāslavas rajona tiesas 2013.gada 27.decembra spriedumu

J.Ļ., personas kods [..],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 6 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 1707,45 euro (1200 lati).

Ar pirmās instances tiesas spriedumu J.Ļ. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par patvaļīgu koku ciršanu svešā mežā, dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā, radot būtisku kaitējumu.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

Laika periodā no 2012.gada 4.aprīļa līdz 2012.gada 12.aprīlim meža īpašnieka – zemnieku saimniecības „[A]” – saimniecībā „[B]”, SIA „[C]” nopirktajā cirmā, SIA „[C]” valdes loceklis J.Ļ., apzinādamies, ka cirst mežu var tikai Meža likumā noteiktajā kārtībā, un apzinādamies, ka ciršanas apliecinājums saimniecības „[B]” 1.kvartāla 3.nogabalā izsniegts izlases

cirtes veikšanai, veica patvaļīgu koku cirti, ierādot meža izstrādes veicējiem 1.kvartāla 3.nogabalu kā cirsmu, kurā veicama kailcirte.

Patvaļīgās cirtes rezultātā saimniecības „[B]” 1.kvartāla 3.nogabalā 0,3 ha lielā platībā tika iznīcināta 76 gadus veca bērzu mežaudze – patvaļīgi nozāģēti 43,52 m³ koksnes. Tādējādi tika nodarīti ievērojami zaudējumi 5325,41 *euro* (3742,72 lati) apmērā, kā arī saskaņā ar likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 1.pielikuma „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” 1.punkta 3.apakšpunktu tika apdraudētas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības meža vides saglabāšanā, jo tika iznīcināta mežaudze, kur aizliegta kailcirte, platībā, kas ir lielāka par 0,2 hektāriem, tādējādi tika nodarīts būtisks kaitējums.

Patvaļīga cirte tika veikta dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā – Indricas upes aizsargjoslā. Saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumiem Nr.228 „Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība” mežam nodarīti zaudējumi 5325,41 *euro* (3742,72 lati) apmērā. Cietušajai zemnieku saimniecībai „[A]” patvaļīgās koku cirtes rezultātā tika nodarīti zaudējumi 704,32 *euro* (495 lati) apmērā.

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā J.Ļ. apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesa ar 2014.gada 18.marta spriedumu atcēla Krāslavas rajona tiesas 2013.gada 27.decembra spriedumu.

Ar Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedumu J.Ļ. atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots.

Par Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedumu kasācijas protestu un tā papildinājumus iesniedzis prokurors P.Rutkovskis.

Prokurors uzskata, ka Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedums nav tiesisks un pamatots. Apelācijas instances tiesa atzina par pamatotiem pirmās instance tiesas secinājumus, ka saimniecības „[B]” 1.kvartāla 3.nogabala 0,3 ha platībā veikta kailcirte un patvaļīgi nocirsti 43,52 m³ koksnes. Apelācijas instances tiesa atzina, ka J.Ļ. attaisnojams saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punktu, jo J.Ļ. izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva, proti, apelācijas instances tiesa nekonstatēja objektīvās puses pazīmi. Apelācijas instances tiesa atzina, ka lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai norādītie pierādījumi neapstiprina pirmās instance tiesas spriedumā konstatēto nozieguma sastāva objektīvās puses pazīmi.

Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktu nolēma krimināllietu nosūtīt Krāslavas rajona prokuratūrai, lai noskaidrotu, vai ir noticis noziedzīgs nodarījums un kas to ir izdarījis.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesa, attaisnojot J.Ļ. saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punktu un vienlaikus atzīstot, ka lieta nosūtāma Krāslavas rajona prokuratūrai saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktu, ir norādījusi divus pretrunīgus attaisnošanas pamatus, tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511., 512. un 519.panta pārkāpumu.

Prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesa, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 23.panta nosacījumiem, secināja, ka nav pamata vērtēt šādus pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļā norādītos atzinumus:

„1) apsūdzētā darbības, mežizstrādes veicējiem neizsniedzot ciršanas apliecinājumu, tas ir, neinformējot viņus par izlases cirti, tādējādi liekot izlases cirtē veikt kailcirti, liecina par apsūdzētā nodomu veikt patvaļīgu koku ciršanu, nolūkā gūt papildu ienākumus, un šādas darbības ir vērtējamas kā tišas;

2) apsūdzētais, noslēdzot darbuzņēmuma līgumu par mežizstrādes pakalpojumu veikšanu ar SIA „[D]”, apņēmas iepazīstināt uzņēmēju ar cirsmas izstrādes tehnoloģiju un cirsmu ierādīšanu dabā. No tā secināms, ka apsūdzētajam bija pienākums ierādīt dabā un informēt SIA „[D]” darbiniekus par 3.nogabalā veicamo cirtes izpildes veidu.”

Minētos pirmās instances tiesas atzinumus apelācijas instances tiesa atzina par nepierādītiem un izslēdza no pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļas, jo, apelācijas instances tiesas ieskatā, šos apstākļus par pierādītiem liedz atzīt Kriminālprocesa likuma 455.panta trešā daļa, jo ar to pasliktinās apsūdzētā stāvoklis un tiek pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesa, kļūdaini uzskatot, ka ar šiem atzinumiem tiek paplašināta apsūdzība un pasliktināts apsūdzētā stāvoklis, nepamatoti izslēgusi no pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļas minētos pirmās instances tiesas atzinumus. Minētie pirmās instances tiesas atzinumi netika norādīti pirmās instances tiesas sprieduma aprakstošajā daļā, tādējādi nav pamata uzskatīt, ka tika pārkāptas J.Ļ. celtās apsūdzības robežas.

Prokurors lūdz atcelt Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protesta papildinājumos prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesa spriedumā, norādot Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punktu kā apsūdzētā J.Ļ. attaisnošanas pamatu un atzīstot, ka krimināllieta nosūtāma Krāslavas rajona prokuratūrai saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktu, kurš satur 519.panta 2.punktā noteikto attaisnošanas pamatu, ir norādījusi divus pretrunīgus apsūdzētā attaisnošanas pamatus. Prokurors atsaucas uz Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 28.maija lēmumu lietā Nr.SKK-235/2008, kur noteikts, ka vienā

spriedumā attiecībā uz vienu noziedzīgo nodarījumu nevar būt divi pretrunīgi apsūdzētā attaisnošanas pamati.

Kriminālprocesa likuma 514.panta pirmās daļas 1.punktā noteikts tiesas pienākums apsprendes laikā apspriežu istabā izlemt jautājumu par to, vai noticis apsūdzētajam inkriminētais noziedzīgs nodarījums. Apelācijas instances tiesa minēto jautājumu nav izlēmusi. Prokurors uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punkts nepieļauj lietas nosūtīšanu prokuratūrai, ja tiesa nav izlēmusi jautājumu par to, vai ir noticis noziedzīgs nodarījums.

Augstākā tiesa atzīst, ka Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļa noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām.

Kasācijas instances tiesas ieskatā, Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedums nav tiesisks un pamatots, jo tas ir pretrunīgs un taisīts, neievērojot Kriminālprocesa likuma 519.panta nosacījumus par attaisnojoša sprieduma taisīšanas pamatu un Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punkta nosacījumus par attaisnojoša sprieduma rezolutīvo daļu.

No apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļas redzams, ka tiesa, taisot attaisnojošu spriedumu, atzinusi, ka apsūdzētā J.Ļ. izdarītajā nodarījumā nav Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmes (*Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punkts*).

Vienlaikus no apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa, taisot attaisnojošu spriedumu, nav atsaukusies uz Kriminālprocesa likuma 519.panta 2.punktu, taču tiesa ir piemērojusi Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktu, kurš noteic, ka attaisnojoša sprieduma rezolutīvajā daļā norāda tiesas lēmumu par lietas vai tās daļas nosūtīšanu prokuratūrai, ja noziedzīgs nodarījums ir noticis, bet nav pierādīta apsūdzētā piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā. Tādējādi tiesa faktiski ir atzinusi, ka nav pierādīta arī apsūdzētā piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā, un atzinusi, ka lieta nosūtāma Krāslavas rajona prokuratūrai.

Prokurors pamatoti atsaucies uz Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 28.maija lēmumu lietā Nr.SKK-235/2008, kur noteikts, ka, lai taisītu attaisnojošu spriedumu, jābūt konstatētam vienam no Kriminālprocesa likuma 519.pantā paredzētajiem attaisnošanas pamatiem. Vienā spriedumā attiecībā uz vienu noziedzīgo nodarījumu nevar būt divi pretrunīgi apsūdzētā attaisnošanas pamati.

Turklāt par apelācijas instances tiesas sprieduma pretrunīgumu liecina tas, ka apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka J.Ļ. attaisnojams saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punktu, jo viņa izdarītajā nodarījumā nav noziedzīgā nodarījuma sastāva. Taču vienlaikus apelācijas instances tiesa atzinusi, ka tā piekrit pirmās instances tiesas spriedumā norādītajiem pierādījumiem un atzinumiem, ka 1.kvartāla 3.nogabalā 0,30 ha platībā veikta kailcirte, patvaļīgi nocirsti 43,52 m³ koksnes, iznīcināta mežaudze. No minētā izriet, ka apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka noziedzīgs nodarījums tomēr ir noticis.

Augstākās tiesas ieskatā, prokurors P.Rutkovskis kasācijas protesta papildinājumos pareizi norādījis, ka apelācijas instances tiesa, neizlemjot, vai ir noticis noziedzīgs nodarījums, nepamatoti saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktu atzinusi, ka lieta nosūtāma Krāslavas rajona prokuratūrai.

Turklāt Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti izslēgusi no pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļas atsevišķus tiesas atzinumus. Apelācijas instances tiesa kļūdaini ir uzskatījusi, ka ar šiem atzinumiem tiek paplašināta apsūdzība un pasliktināts apsūdzētā stāvoklis.

Apelācijas instances tiesas spriedumā norādīts: „J.Ļ. apsūdzībā nav inkriminēti pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļā norādītie šādi atzinumi:

apsūdzētā darbības, mežizstrādes veicējiem neizsniedzot ciršanas apliecinājumu, tas ir, neinformējot viņus par izlases cirti, tādējādi liekot izlases cirtē veikt kailcirti, liecina par apsūdzētā nodomu veikt patvaļīgu koku ciršanu, nolūkā gūt papildu ienākumus, un šādas darbības ir vērtējamas kā tišas;

apsūdzētais, noslēdzot darbuzņēmuma līgumu par mežizstrādes pakalpojumu veikšanu ar SIA „[D]”, apņēmas iepazīstināt uzņēmēju ar cirsmas izstrādes tehnoloģiju un cirsmu ierādīšanu dabā. No tā secināms, ka apsūdzētajam bija pienākums ierādīt dabā un informēt SIA „[D]” darbiniekus par 3.nogabalā veicamo cirtes izpildes veidu.

Nemot vērā, ka šādi faktiskie apstākļi J.Ļ. apsūdzībā nebija inkriminēti, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 23.panta nosacījumiem tos nav pamata vērtēt, izlemjot celtās apsūdzības pamatotību. Šos no apsūdzības atšķirīgos apstākļus par pierādītiem tiesai liedz atzīt arī Kriminālprocesa likuma 455.panta trešā daļa, jo ar to pasliktinās apsūdzētā stāvoklis un tiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību. Tādējādi apelācijas instances tiesa šos 2 apstākļus no pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļas izslēdz.” (*sprieduma 6.lpp.*)

Kasācijas instances tiesa norāda, ka tiesas sprieduma motīvu daļā izteiktie atzinumi nav pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksts Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmās daļas izpratnē un šajā pirmās instances tiesas

sprieduma daļā tiesas izteiktie motīvi un atzinumi nepaplašina pret personu celto apsūdzību. Pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus apelācijas instances tiesa var vērtēt pēc būtības, cik tie ir pamatoti un attiecināmi uz konkrētās apsūdzības pierādīšanu, bet nevar tos vērtēt kā daļu no apsūdzības. No konkrētā pirmās instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa, vērtējot vairākus lietā pārbaudītos pierādījumus, izdarījusi secinājumus par apsūdzētā J.Ļ. vainīgumu tieši tādā noziedzīgā nodarījumā, kāds viņam bija inkriminēts.

Tādējādi Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams, jo tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas, 519.panta, 526.panta pirmās daļas 5.punkta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu J.Ļ. piemērotais drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā vietā – atcelts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Latgales apgabaltiesas 2014.gada 18.marta spriedumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Latgales apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Prokurora kompetence iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību

Kriminālprocesa likumā paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu (Kriminālprocesa likuma 461. un 462.pants).

Rīgā 2014.gada 4.decembrī

Lieta Nr.SKK-533/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

V.Čiževskis,

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnese

A.Nusberga,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā G.G. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 25.marta spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.septembra spriedumu **G.G.**, personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 296.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 5 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 1000 lati;

atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots.

Pirmstiesas kriminālprocesā G.G. celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas par to, ka viņš viltotja dokumentu, kas piešķir tiesības, kā arī izmantoja viltotu dokumentu mantkārīgā nolūkā.

„2011.gada vasaras beigās, ne vēlāk kā 2011.gada 8.septembrī, pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā un vietā, G.G. apzinoties, ka viņam iepriekš piederējušais dzīvoklis Rīgā, [...] ielā [...], ir pārdots izsolē un telpas nekavējoties ir jāatbrīvo, mantkārīgā nolūkā, apzinoties savu darbību prettiesisko raksturu, sastādīja patiesībai neatbilstošu dzīvojamās telpas Rīgā, [...] ielā [...], īres līgumu ar atpakaļejošu datumu, datētu ar 01.02.2010., tas ir dokumentu, kas īrniekam piešķir tiesības dzīvot dzīvoklī līdz 31.01.2030., bet izīrētājam saņemt līgumā paredzēto īres maksu 20 Ls mēnesī.

Pēc tam G.G. palūdza savam paziņam J.H. parakstīt līgumu kā īrniekam, kurš, nepievēršot uzmanību līguma datumam un saturam, apzinoties, ka nekad nav īrējis un nav vēlējies īrēt no G.G. dzīvokli Rīgā, [...] ielā [...], parakstīja saturiski nepatieso un faktiskajiem apstākļiem neatbilstošo īres līgumu. Tādējādi G.G. sasniedza sev vēlamu rezultātu, prettiesiski savā

rīcībā iegūstot viltotu dokumentu ar mērķi to izmantot kā īstu mantkārīgā nolūkā.

Turpinot sava noziedzīgā nodoma realizāciju, 2011.gada 8.septembrī G.G., apzinoties, ka īres līgums ir fiktīvs un dzīvokļa Rīgā, [...] ielā [...], izīrēšanas fakts neatbilst īstenībai, mantkārīgā nolūkā iesniedza zvērinātam tiesu izpildītājam J.Tunnim J.H. parakstītu iesniegumu ar pievienotu fiktīvā īres līguma kopiju. Pēc kā dzīvokļa Rīgā, [...] ielā [...], jaunais īpašnieks SIA „[...]” nevarēja pilnībā izmantot savas īpašuma tiesības un brīvi rīkoties ar nekustamo īpašumu, savukārt G.G. tādējādi nepamatoti ieguva tiesības dzīvot SIA „[...]” piederošajā nekustamajā īpašumā Rīgā, [...] ielā [...].”

Pirmās instances tiesā prokurors grozīja G.G. pirmstiesas kriminālprocesā celto apsūdzību, papildus inkriminējot G.G. Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu G.G. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 296.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš kavēja tiesas lēmuma izpildi.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

„2011.gada vasaras beigās, ne vēlāk kā 2011.gada 8.septembrī, pirmstiesas izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā un vietā, G.G. nolūkā kavēt tiesas lēmuma izpildi, zinot, ka viņam iepriekš piederējušais dzīvoklis Rīgā, [...] ielā [...], ir pārdots izsolē un telpas ir jāatbrīvo, apzinoties savu darbību prettiesisko raksturu, sastādīja ar atpakaļejošu datumu patiesībai neatbilstošu dzīvojamās telpas Rīgā, [...] ielā [...], īres līgumu, datētu ar 01.02.2010., kas īrniekam noteica tiesības dzīvot dzīvoklī līdz 31.01.2030., un izīrētājam saņemt līgumā paredzēto īres maksu 20 Ls mēnesī.

Pēc tam G.G. palūdza savam paziņam parakstīt līgumu kā dzīvokļa Rīgā, [...] ielā [...], īrniekam, kurš, nepievēršot uzmanību līguma datumam un saturam, neapzinoties G.G. noziedzīgo nodomu, parakstīja saturiski nepatieso un faktiskajiem apstākļiem neatbilstošu īres līgumu. Tādējādi G.G. sasniedza sev vēlamo rezultātu, prettiesiski savā rīcībā iegūstot īres līgumu ar mērķi to izmantot, uzdodot kā īstu, nolūkā, lai kavētu tiesas lēmuma izpildi un iegūtu nepamatotu iespēju dzīvot sev vairs nepiederošā īpašumā.

Turklāt, lai realizētu savu noziedzīgo nodomu, G.G. norādītajos apstākļos bez minētā īres līguma sastādīja un iedeva parakstīt savam paziņam kā dzīvokļa Rīgā, [...] ielā [...], īrniekam 07.09.2011. iesniegumu zvērinātam tiesu izpildītājam J.Tunnim ar lūgumu atlikt dzīvokļa jaunā īpašnieka SIA „[...]” ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā, 09.09.2011. iesniegumu zvērinātam tiesu izpildītājam J.Tunnim ar lūgumu atlikt dzīvokļa jaunā īpašnieka SIA „[...]” ieviešanu nekustamā īpašuma valdījumā līdz sūdzības izskatīšanai Rīgas

pilsētas Kurzemes rajona tiesā, kā arī 08.09.2013. sūdzību Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesai par SIA „[...]” ievēšanu nekustamā īpašuma Rīgā, [...] ielā [...], valdījumā.

Pēc kā G.G. 2011.gada 8.septembrī, apzinoties, ka ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011.gada 17.janvāra lēmumu lietā Nr.[...] nolemts nostiprināt viņam agrāk piederējušo nekustamo īpašumu Rīgā, [...] ielā [...], uz SIA „[...]” vārda un ievest ieguvēju SIA „[...]” nekustamā īpašuma valdījumā, ar mērķi kavēt minētā lēmuma izpildi zvērināta tiesu izpildītāja J.Tuņņa prakses vietā Rīgā, Tērbatas ielā 53–8, iesniedza tiesu izpildītājam J.Tunnim minēto 07.09.2011. iesniegumu ar lūgumu atlikt dzīvokļa jaunā īpašnieka SIA „[...]” ievēšanu nekustamā īpašuma valdījumā, pamatojot savu lūgumu ar pielikumā pievienoto īres līguma kopiju. Kā arī 2011.gada 9.septembrī G.G. iesniedza zvērinātam tiesu izpildītājam J.Tunnim minēto 09.09.2011. iesniegumu ar lūgumu atlikt dzīvokļa jaunā īpašnieka SIA „[...]” ievēšanu nekustamā īpašuma valdījumā līdz sūdzības izskatīšanai Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesā, pamatojot savu lūgumu ar pielikumā pievienoto 08.09.2013. sūdzību Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesai.

Izvērtējot G.G. iesniegtos dokumentus un ņemot vērā to, ka saskaņā ar īres līgumu nekustamais īpašums Rīgā, [...] ielā [...], ir izīrēts trešajai personai, zvērināts tiesu izpildītājs J.Tunnis 2011.gada 9.septembrī bija spiests apturēt izpildu lietvedību izpildu lietā par SIA „[...]” ievēšanu nekustamā īpašuma Rīgā, [...] ielā [...], valdījumā. Tādējādi G.G., izmantojot nepatiesu īres līgumu, kavēja Rīgas apgabaltiesas lēmuma izpildi, nepamatoti iegūstot iespēju dzīvot SIA „[...]” piederšajā nekustamajā īpašumā Rīgā, [...] ielā [...].”

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar G.G. apelācijas sūdzību un prokurora K.Kalniņa apelācijas protestu, Rīgas apgabaltiesa ar 2014.gada 25.marta spriedumu atcēla Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2013.gada 20.septembra spriedumu daļā par G.G. atzīšanu par nevainīgu Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnošanu.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 25.marta spriedumu G.G. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 5 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 1600 *euro*.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo daļu galīgais sods G.G. noteikts naudas sods 6 minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 1693,55 *euro*. Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums, tostarp par G.G. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 296.panta, atstāts negrozīts.

Ar apelācijas instances tiesas spriedumu G.G. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā un 296.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā par to, ka viņš izdarīja dokumenta, kas piešķir tiesības, viltošanu

un viltota dokumenta izmantošanu mantkārīgā nolūkā, kā arī tiesas lēmuma izpildes kavēšanu.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzību iesniedzis apsūdzētais G.G.

Apsūdzētais G.G. kasācijas sūdzībā norāda, ka apelācijas instances tiesa lietu nav izskatījusi apelācijas sūdzībā izteikto prasību apjomā, tādējādi pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas pārkāpumu. Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka apelācijas sūdzībā norādītie civiltiesiskie dokumenti nav attiecināmi uz konkrēto kriminālprocesu un tāpēc apelācijas instances tiesa tos nevērtēja. Apsūdzētais uzskata, ka tādējādi apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi apelācijas sūdzībā norādītos motīvus.

Apsūdzētais G.G. norāda, ka viņam celtā apsūdzība neatbilst Kriminālprocesa likuma 405.panta prasībām, jo nav norādīti katra noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi. Apsūdzētais norāda, ka apsūdzība viņam sākotnēji tika celta pēc Krimināllikuma 275.panta. Tikai pirmās instances tiesā prokurors grozīja apsūdzību uz Krimināllikuma 296.pantu un 275.panta otro daļu kā noziedzīgo nodarījumu ideālo kopību. Apsūdzētais G.G. norāda, ka pirmstiesas izmeklēšana par Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu nav veikta, tādējādi pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību.

Apsūdzētais G.G. lūdz atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 25.marta spriedumu un kriminālprocesu izbeigt.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 25.marta spriedums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Augstākā tiesa, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, atzīst par nepieciešamu pārsniegt kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo konstatē, ka lietā pieļauts Kriminālprocesa likuma pārkāpums, kas nav norādīts kasācijas sūdzībā.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļa noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Minētās Kriminālprocesa likuma normu prasības attiecas arī uz apelācijas instances tiesas spriedumu.

Kasācijas instances tiesas ieskatā, konkrētais apelācijas instances tiesas spriedums nav atzīstams par tiesisku un pamototu šādu apsvērumu dēļ.

No lietas materiāliem redzams, ka 2012.gada 20.februārī pirmstiesas kriminālprocesā prokurors K.Kalniņš pieņēma lēmumu par personas saukšanu pie kriminālatbildības un G.G. tika celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas par dokumenta, kas piešķir tiesības viltošanu, kā arī viltota dokumenta izmantošanu mantkārīgā nolūkā.

2013.gada 30.aprīlī saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 461.panta pirmo daļu un 462.panta otro daļu prokurors pirmās instances tiesā grozīja G.G. pirmstiesas kriminālprocesā celto apsūdzību. G.G. darbības tika kvalificētas pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas un 296.panta, kā noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība, t.i., dokumenta, kas piešķir tiesības, viltošana un viltota dokumenta izmantošana mantkārīgā nolūkā, kā arī tiesas lēmuma izpildes kavēšana. Pirmās instances tiesas sēdē prokurors norādījis, ka „G.G. tiek grozīta apsūdzība, nemainoties lietas faktiskajiem apstākļiem, papildinot apsūdzību ar Krimināllikuma 296.pantu un inkriminējot personai vēl vienu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu” (*lietas 1.sējuma 157.lapa*).

Pirmās instances tiesa G.G. atzina par vainīgu Krimināllikuma 296.pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, savukārt Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā atzina par nevainīgu un attaisnoja.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 456.panta otro daļu prokurors uztur tiesā valsts apsūdzību, pamato to ar pierādījumiem, izsaka savu viedokli par lietas iztiesāšanas laikā konstatētajiem apstākļiem, piedalās tiesas debatēs.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 461.panta pirmajai daļai, ja krimināllietas iztiesāšanas gaitā prokurors atzīst, ka celtā un izsniegtā apsūdzība ir grozāma uz vieglāku vai smagāku vai arī apsūdzība grozāma sakarā ar noziedzīga nodarījuma faktisko apstākļu maiņu, nemainoties šā nodarījuma kvalifikācijai, viņa pienākums ir grozīt apsūdzību, motivējot to, bet saskaņā ar šā panta otro daļu prokurors var grozīt apsūdzību uz vieglāku, ja nemainās noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi, līdz brīdim, kad tiesa aiziet taisīt spriedumu, bet pārējos gadījumos – līdz tiesas izmeklēšanas pabeigšanai.

Apsūdzības grozīšanas iztiesāšanas gaitā tiesiskais pamatojums norādīts arī Kriminālprocesa likuma 462.pantā.

Apsūdzētais G.G. apelācijas sūdzībā un viņa aizstāvis G.Gailis debašu runā apelācijas instances tiesā norādīja, ka G.G. par Krimināllikuma 296.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu netika veikts pirmstiesas kriminālprocess, bet apsūdzība ar Krimināllikuma 296.pantu tika papildināta tikai pirmās instances tiesā.

Augstākās tiesas ieskatā, konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesai bija jāizvērtē, vai minētie iebildumi ir pamatoti, jo Kriminālprocesa likumā paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu.

Apelācijas instances tiesa nav sniegusi savu atzinumu un nav izvērtējusi, vai konkrētajā gadījumā apsūdzības grozīšana pirmās instances tiesā notikusi, ievērojot Kriminālprocesa likuma 461. un 462.panta nosacījumus, vai netika pārkāptas apsūdzētajam G.G. Kriminālprocesa likuma 15.pantā

garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu un vai šajā gadījumā apsūdzības grozīšana nepasliktināja apsūdzētā G.G. stāvokli un neaizskāra viņa tiesības uz aizstāvību.

No apelācijas instances tiesas sēdes protokola (*lietas 2.sējuma 17.lapa*) redzams, ka prokurors K.Kalniņš replikā par aizstāvja G.Gaiļa iebildumu, ka pirmstiesas izmeklēšana G.G. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 296.panta nav veikta, ir tikai norādījis, ka apsūdzības grozīšana pirmās instances tiesā pieļaujama uz smagāku un konkrētajā lietā apsūdzība grozīta, nemainoties lietas faktiskajiem apstākļiem, nesniedzot atbildi par to, vai tika veikta izmeklēšana.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka prokurora K.Kalniņa apgalvojums un arī apelācijas instances tiesas atzinums, ka apsūdzība G.G. grozīta, nemainoties lietas faktiskajiem apstākļiem, ir nepareizs.

No lietas materiāliem redzams, ka prokurors pirmās instances tiesā papildus inkriminējis dokumentu viltošanu nolūkā kavēt tiesas lēmuma izpildi, jo, iesniedzot viltotus dokumentus tiesu izpildītājam, tika kavēta tiesas lēmuma izpilde un tiesu izpildītājs bija spiests apturēt izpildu lietvedību. Minētās darbības lēmumā par G.G. saukšanu pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas nav norādītas.

Nemot vērā, ka iepriekš apsūdzībā pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas minētie apstākļi netika norādīti, Augstākās tiesas ieskatā, nav pamata apgalvojumam, ka, šādi grozot apsūdzību, lietas faktiskie apstākļi palikuši nemainīgi.

Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesa, neizvērtējot G.G. celtās apsūdzības grozīšanas tiesiskumu pirmās instances tiesā, pieļāvuši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtais daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Turklāt Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas spriedumā izteiktas pretrunīgas atziņas, jo vispirms, sniedzot jauna pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu, apelācijas instances tiesa atzīst G.G. par vainīgu gan Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, gan Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Vienlaikus spriedumā norādīts, ka pārējā daļā, tāpat daļā par G.G. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 296.panta, pirmās instances tiesas spriedums tiek atstāts negrozīts.

Turklāt, ņemot vērā, ka apelācijas instances tiesas spriedumā pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksts veidots kā Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma un Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma ideālā kopība, nav iespējams nošķirt, kādas

apsūdzētā darbības attiecas uz vienu vai uz otru noziedzīgo nodarījumu, tādējādi apelācijas instances tiesas spriedums atceļams pilnībā, neskatoties uz to, ka Augstākā tiesa G.G. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus nekonstatē.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu G.G. piemērotais drošības līdzeklis – uzturēšanās noteiktā dzīvesvietā – atcelts.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 25.marta spriedumu pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums

Apelācijas instances tiesā nav pienācīgā veidā pārbaudīts, vai kriminālprocesā ir ievērots Kriminālprocesa likuma 13.panta pirmajā daļā nosauktais kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums (Kriminālprocesa likuma 13.pants).

Rīgā 2014.gada 28.augustā

Lieta Nr.SKK-557/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā K.J. kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas 2014.gada 24.aprīļa lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Liepājas tiesas 2013.gada 11.decembra lēmumu apvienota vienā lietvedībā krimināllieta K.J. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas ar krimināllietu K.J. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas un 274.panta pirmās daļas.

Ar Liepājas tiesas 2014.gada 27.februāra spriedumu

K.J., personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem un 6 mēnešiem;

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 274.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem;

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un trešo daļu K.J. sods noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem un 1 mēnesi.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu galīgais sods noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem un 6 mēnešiem.

K.J. piemērotie drošības līdzekļi – nodošana policijas uzraudzībā un aizliegums izbraukt no valsts – atcelti, apcietinot K.J. tiesas sēžu zālē.

No K.J. par labu cietušajam A.J. piedzīta materiālā kaitējuma kompensācija 769,03 euro.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu K.J. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš 2013.gada 2.novembrī nolaupīja svešu kustamu mantu (zādzība), iekļūstot dzīvokli.

K.J. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 175.panta trešās daļas.

Turklāt K.J. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš 2013.gada 2.novembrī nolaupīja dokumentu, kas piešķir tiesības.

K.J. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 274.panta pirmās daļas.

Turklāt K.J. atzīts par vainīgu un sodīts par to, ka viņš 2013.gada 3.oktobrī nolaupīja svešu maksāšanas līdzekli un nelikumīgi to izmantoja 2013.gada 3. un 5.oktobrī.

K.J. darbības kvalificētas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.

Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā K.J. apelācijas sūdzību, Kurzemes apgabaltiesa ar 2014.gada 24.aprīļa lēmumu Liepājas tiesas 2014.gada 27.februāra spriedumu atstāja negrozītu.

Par šo lēmumu kasācijas sūdzību iesniedza apsūdzētais K.J., norādot, ka pirmās un apelācijas instances tiesa neņēma vērā viņa sacīto, ka viņš nav izdarījis bankas kartes zādzību un nav to izmantojis. Tāpat tiesa neņēma vērā to apstākli, ka viņš, K.J., sākotnēji atzinies tāpēc, ka Liepājas policijā viņu fiziski ietekmēja. Kasācijas sūdzības iesniedzējs lūdz attaisnot viņu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, jo viņš nav izdarījis šo noziedzīgo nodarījumu.

Augstākā tiesa atzīst, ka Kurzemes apgabaltiesas 2014.gada 24.aprīļa lēmums atceļams daļā par K.J. atzišanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, soda noteikšanu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, trešo un piekto daļu, daļā par 309,47 *euro* piedziņu cietušā A.J. labā. Atceltajās daļās lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā daļā lēmums atstājams negrozīts.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais K.J. neapstrīd viņa atzišanu par vainīgu un sodīšanu Krimināllikuma 175.panta trešajā daļā un 274.panta pirmajā daļā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos.

Augstākā tiesa atzīst, ka par minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem K.J. pamatoti atzīts par vainīgu un sodīts ar likumā paredzētu sodu. Savukārt, izskatot lietu daļā par Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, apelācijas instances tiesa pieļāva Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtais daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma norādītajā daļā.

Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtais daļa noteic, ka apelācijas instances tiesas nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko

noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Apsūdzētais K.J. apelācijas sūdzībā norādīja, ka sevi par vainīgu Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā neatzīst, bet liecības par cietušā maksājuma kartes izmantošanu devis policijas darbinieka fiziskas ietekmes rezultātā. Viņam, K.J., nodarītie miesas bojājumi fiksēti Liepājas cietuma medicīniskajos dokumentos, par ko liecinājis tiesā. Kasācijas sūdzībā apsūdzētais norāda, ka viņš tiesai lūdzis nopratināt personu vārdā Vadims, kura adresi tiesai paziņojis, jo tieši Vadims izmantojis maksājuma karti. Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesas lēmumā nav izklāstīti pierādījumi tiesas atzinumam, ka pret K.J. nav pielietota vardarbība, lai iegūtu liecības apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.

Augstākā tiesa konstatē, ka lietā nav ziņu, ka minētais fakts būtu pārbaudīts likumā paredzētajā kārtībā.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 1.punktam par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, izmantojot vardarbību, draudus, šantāžu, viltu vai spaidus.

2014.gada 11.februārī Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā lietā Nr.9278/06 „Cēsnieks pret Latviju” (*Cesnieks v. Latvia*), atzīstot par pamatotu V.Cēsnieka sūdzību par notiesāšanu uz pierādījumu pamata, kas bija iegūti, pārkāpjot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantā (spīdzināšanas, cietsirdīgas izturēšanās aizliegums) ietvertās garantijas, izteica šādas atziņas: „Tādu pierādījumu izmantošana, kas iegūti, pārkāpjot vienas no būtiskākajām Konvencijā nostiprinātajām garantijām – spīdzināšanas aizliegumu –, vienmēr radīs nopietnas šaubas par kriminālprocesa kopējo taisnīgumu. Tādēļ liecību, kas iegūtas spīdzināšanas vai cietsirdīgas izturēšanās rezultātā, izmantošana kriminālprocesā būtisku faktu noskaidrošanai visu procesu kopumā padara par prettiesisku. Tiesa atzīmēja, ka šajā lietā nepastāvēja strīds par to, ka pēc iesniedzēja ierašanās Valsts policijas iecirknī policijas darbinieki nodarīja viņam miesas bojājumus. Rezultātā iesniedzējs uzrakstīja vaļsirdīgu atzišanos, tomēr turpmākā kriminālprocesa gaitā viņš sevi par vainīgu neatzina. Neskatoties uz to, Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta izmantoja iesniedzēja atzišanos viņa notiesāšanai.”

Tādējādi kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa nav atbilstoši likuma prasībām noskaidrojusi, vai visi K.J. vainīguma pamatošanai izmantotie pierādījumi ir pieļaujami.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 126.panta otrajai daļai pierādīšanas pienākums pirmstiesas kriminālprocesā ir procesa virzītājam, bet tiesā – apsūdzības uzturētājam.

Augstākā tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesā nav pienācīgā veidā pārbaudīts, vai šajā kriminālprocesā – apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas – ir ievērots Kriminālprocesa likuma 13.panta pirmajā daļā nosauktais kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 511.panta otrajai daļai spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, savukārt Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Minētais jāievēro arī apelācijas instances tiesai, pieņemot lēmumu.

Ievērojot to, ka apelācijas instances tiesas lēmums atceļams daļā par K.J. atzišanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, nolēmums ir atceļams arī daļā par viņam noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, trešo un piekto daļu un daļā par 309,47 *euro* piedziņu cietušā A.J. labā.

Apsūdzētajam K.J. pirmās instances tiesā atcelti iepriekš piemērotie drošības līdzekļi – nodošana policijas uzraudzībā un aizliegums izbraukt no valsts – un K.J. apcietināts. Apelācijas instances tiesa K.J. drošības līdzekli negrozīja.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka K.J. piemērotais drošības līdzeklis – apcietinājums – atstājams negrozīts, jo ar Liepājas tiesas 2014.gada 27.februāra spriedumu K.J. atzīts par vainīgu smaga nozieguma (Krimināllikuma 175.panta trešā daļa) izdarīšanā, par kuru piespriests brīvības atņemšanas sods.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Kurzemes apgabaltiesas 2014.gada 24.aprīļa lēmumu daļā par K.J. atzišanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas, soda noteikšanu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, trešo un piekto daļu, daļā par 309,47 *euro* piedziņu cietušā A.J. labā. Atceltajās daļās lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Kurzemes apgabaltiesā.

Pārējā daļā lēmumu atstāt negrozītu.

Apsūdzētajam K.J. atstāt negrozītu drošības līdzekli – apcietinājumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta pārkāpums

Ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpumus (Kriminālprocesa likuma 15., 20.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkts).

Rīgā 2014.gada 16.decembrī

Lieta Nr.SKK-582/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

I.Radzeviča,

tiesnesis

A.Freibergs,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā G.U. kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Alūksnes rajona tiesas 2014.gada 14.janvāra spriedumu

G.U., personas kods [..],

atzīts par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 130.panta otrās daļas un attaisnots.

R.S. pieteikums par kaitējuma kompensāciju atstāts bez izskatīšanas.

Ar Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Alūksnes rajona prokuratūras prokurores Sanitas Ribakas apelācijas protestu un cietušā R.S. apelācijas sūdzību, Alūksnes rajona tiesas 2014.gada 14.janvāra spriedums atcelts pilnībā.

G.U. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar piespiedu darbu uz 60 stundām.

No G.U. R.S. labā piedzīta materiālā kaitējuma kompensācija 408,96 *euro* un morālā kaitējuma kompensācija 700 *euro*.

Ar Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedumu G.U. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 130.panta otrās daļas par tišu viegla miesas bojājuma nodarīšanu.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos apelācijas instances tiesas konstatētos apstākļos.

2012.gada 19.augustā ap plkst. 5.00 Apes novada Gaujienas pagasta estrādē pasākuma laikā starp G.U. un R.S. izcēlās konflikts, kura laikā G.U., būdams alkohola ietekmē, vienu reizi ar dūri tiši iesita R.S. pa seju. Sītienu rezultātā G.U. nodarīja cietušajam R.S. vieglus miesas bojājumus, kas izraisīja īslaicīgus veselības traucējumus uz laiku virs 7 dienām, bet ne ilgāk par 21 dienu.

Par Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedumu apsūdzētais G.U. iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz tiesas spriedumu atcelt un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai, norādot, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normas, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Pamatojot šādu lūgumu, apsūdzētais norādījis, ka apelācijas instances tiesa notiesājošo spriedumu pamatojusi ar tiesā atbilstoši nepārbaudītiem pierādījumiem – liecinieku A.T. un J.G. liecībām. Minētie liecinieki tiesā nav nopratināti, bet, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 501.panta 3.punktu, tiesas sēdē nolasītas viņu pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības, tādējādi faktiski liedzot aizstāvbai iespēju uzdot minētajiem lieciniekiem jautājumus un nopratināšanas gaitā iegūt papildu ziņas par apsūdzībā norādītajiem apstākļiem. Apsūdzētā ieskatā, apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi pierādījumu ticamību un pietiekamību apsūdzētā vainīguma konstatēšanā atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostādnēm par tiesībām uz taisnīgu tiesu gadījumos, kad apsūdzētajam nav bijušas iespējas nopratināt cietušo vai liecinieku, tādējādi pieļaujot Kriminālprocesa likuma 15., 19., 20.panta, 71.panta 8.punkta, 72.panta otrās daļas, 564.panta ceturtās daļas, Latvijas Republikas Satversmes 89. un 92.panta, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta, Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 10.panta, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 14.panta un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47.panta pārkāpumus.

Atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1989.gada 20.novembra spriedumā lietā „Kostovski pret Nīderlandi” (*Kostovski v. The Netherlands*), 1990.gada 19.decembra spriedumā lietā „Delta pret Franciju” (*Delta v. France*), 1991.gada 19.februāra spriedumā lietā „Isgro pret Itāliju” (*Isgro v. Italy*), 2011.gada 15.decembra spriedumā lietā „Al Havadža un Taherijs pret Apvienoto Karalisti” (*Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom*) un 2009.gada 15.septembra spriedumā lietā „Pacula pret Latviju” (*Pacula v. Latvia*) paustajām atziņām, apsūdzētais norādījis, ka visiem pierādījumiem

ir jābūt uzrādītiem apsūdzētajam publiskas tiesas sēdes laikā. Izņēmumi no šī principa ir iespējami, taču tie nedrīkst aizskart tiesības uz aizstāvību, kas savukārt noteic, ka apsūdzētajam ir jāsniedz atbilstoša un pietiekama iespēja noraidīt un nopratināt apsūdzības lieciniekus vai nu brīdī, kad šis liecinieks sniedz liecības, vai vēlākajā procesa posmā. Pirmstiesas procesā iegūtās liecības var tikt izmantotas kā pierādījumi, ja aizstāvības puses tiesības tiek ievērotas. No minētā vispārējā principa tiesu praksē izriet divas prasības. Pirmkārt, ir jāpastāv pamatotam liecinieka neierašanās tiesā iemeslam. Otrkārt, kad notiesāšana vienīgi vai izšķirošā mērā pamatojas uz tādas personas liecībām, kuru apsūdzētajam nav bijusi iespēja nopratināt nedz izmeklēšanas laikā, nedz tiesā, apsūdzētā tiesības uz aizstāvību var tikt ierobežotas tādā mērā, kas nav savienojams ar Konvencijas 6.panta piešķirtajām garantijām. Turklāt, jo nozīmīgāks ir šāds pierādījums, jo lielāks ir iespējamais netaisnīgums pret apsūdzēto, ļaujot lieciniekam palikt anonīmam vai nepiedalīties lietas iztiesāšanā, un jo lielāka ir nepieciešamība pēc garantijām, lai nodrošinātu, ka pierādījumi ir acīmredzami ticami vai ka to ticamība var tikt pienācīgi pārbaudīta un novērtēta.

Apsūdzētais norādījis, ka apelācijas instances tiesa spriedumā atreferējusi tiesas sēdē pārbaudītos pierādījumus, tostarp cietušā R.S. un liecinieku A.T. un J.G. pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības, un atzinusi par pierādītu ārpus saprātīgām šaubām, ka apsūdzētais iesitis cietušajam ar dūri pa seju. Vienlaikus tiesa nav norādījusi un analizējusi pierādījumus, kas apstiprinātu cēloņsakarību starp cietušajam tiesu medicīniskajā ekspertīzē konstatētajiem miesas bojājumiem un apsūdzētā darbībām. Turklāt apsūdzētais norādījis, ka bez liecinieku A.T. un J.G. liecībām lietā nav citu tiešu pierādījumu. Cietušais savās liecībās par traumas gūšanas apstākļiem atsaucies uz citu personu stāstīto, bet citi notikušā aculiecinieki lietā nav pratināti. Savukārt tiesas sēdē nopratinātā tiesu medicīnas eksperte Z.Š. norādījusi, ka konstatētās traumas cietušais varēja iegūt jebkura cieta trula priekšmeta iedarbības rezultātā, tostarp krītot uz nelīdzenas virsmas. Pretrunas liecinieku A.T. un J.G. liecībās tiesa izskaidrojusi ar liecinieku subjektīvo notikumu uztveri, novērošanas spējām un atmiņu, kā arī vietu, kur atradās katrs no lieciniekiem notikuma laikā, un to, ka notikums norisinājās naktī lielā cilvēku pūlī. Apsūdzētā ieskatā, lietas taisnīgai izspriešanai bija nepieciešams iegūt papildu pierādījumus saistībā ar minētajiem apstākļiem, ko varētu īstenot, aizstāvībai nopratinot minētos lieciniekus tiesā.

Turklāt medicīniskajos dokumentos fiksēts, ka cietušais ticis piekauts pie Gaujienas estrādes, turklāt spārdīts ar kājām, taču liecinieki A.T. un J.G. nav liecinājuši, ka personai, kurai apsūdzētais iesitis pa seju, būtu bijuši kādi miesas bojājumi. Savukārt liecinieki M.O. un I.A. ap plkst. 8.00 no rīta redzējuši

cietušo ar asiņainu seju ārpus Gaujienas estrādes, bet slimnīcā cietušais ticis nogādāts nākamajā dienā ap pusdienas laiku. Apsūdzētais norādījis, ka pirmstiesas kriminālprocesā nav veikta ne atpazīšana, ne konfrontācija, kā arī nav noskaidrotas citas personas, kuras varēja fiziski ietekmēt cietušo.

Tādējādi, nenoskaidrojot visus ar miesas bojājumu gūšanu saistītos apstākļus, lietā, apsūdzētā ieskatā, pieļauta rupja pirmstiesas izmeklēšanas nepilnība, kas radījusi viņam nelabvēlīgas sekas.

Augstākā tiesa atzīst, ka Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpumu sakarā ar liecinieku A.T. un J.G. nenopratināšanu tiesā.

No lietas materiāliem redzams, ka apelācijas instances tiesa atcēlusi pirmās instances tiesas attaisnojošo spriedumu un taisījusi lietā jaunu – notiesājošu – spriedumu, ar kuru atzinusi G.U. par vainīgu Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā, tādēļ apelācijas instances tiesas spriedumam jāatbilst visām tām prasībām, kuras Kriminālprocesa likumā izvirzītas notiesājošam spriedumam.

Tāpat no lietas materiāliem redzams, ka apelācijas instances tiesa uz tiesas sēdi 2014.gada 15.maijā aicinājusi lieciniekus A.T. un J.G., kuri pirmās instances tiesā nav pratināti.

Minētie liecinieki uz apelācijas instances tiesas sēdi nav ieradušies. No liecinieces A.T. saņemti iesniegumi, kuros lieciniece lūdz lietu izskatīt bez viņas piedalīšanās, norādot, ka no savas iepriekš sniegtās liecības neatsakās. Papildus tam lieciniece norādījusi, ka no viņas dzīvesvietas nekursē sabiedriskais transports un viņai nav līdzekļu, lai apmaksātu ierašanos tiesā (*lietas 159., 160.lapa*). Savukārt lieciniekam J.G. adresētā tiesas pavēste saņemta tiesā atpakaļ ar pasta darbinieka atzīmi par to, ka J.G. ir izbraucis uz ārzemēm.

Apelācijas instances tiesa 2014.gada 15.maija tiesas sēdē atzinusi, ka liecinieki A.T. un J.G. nav klāt tiesas sēdē tādu iemeslu dēļ, kas izslēdz iespēju ierasties tiesā, un, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 501.panta 3.punktu, nolasījusi šo liecinieku pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības (*lietas 168.lapa*). No apelācijas instances tiesas sprieduma redzams, ka tiesa savus atzinumus par apsūdzētā G.U. vainīgumu ir pamatojusi ar šīm liecībām.

Augstākā tiesa atzīst, ka liecinieku A.T. un J.G. pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības apelācijas instances tiesā nolasītas nepamatoti, jo tiesa nav izdarījusi visu, ko no tās saprātīgi varēja sagaidīt, lai nodrošinātu minēto

liecinieku ierašanos tiesā. Liecinieces A.T. norāde par to, ka viņai nav līdzekļu, lai apmaksātu ierašanos tiesā, Augstākās tiesas ieskatā, nav atzīstama par tādu iemeslu, kas izslēdza liecinieces iespēju ierasties tiesā un varēja būt par pamatu viņas pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegto liecību nolasīšanai, liedzot apsūdzētajam tiesības nopratināt liecinieci tiesas sēdē. Arī attiecībā uz liecinieku J.G. tiesa nav izmantojusi visas procesuālās iespējas, lai noskaidrotu viņa atrašanās vietu, tostarp ārzemēs, uzaicinātu liecinieku uz tiesas sēdi vai veiktu viņa nopratināšanu, izmantojot tehniskos līdzekļus.

Ievērojot to, ka liecinieku A.T. un J.G. pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības apelācijas instances tiesā nolasītas, nepastāvot Kriminālprocesa likuma 501.pantā norādītajam pamatam, tam apstāklim, ka apsūdzētais G.U. un viņa aizstāve piekrituši minēto liecību nolasīšanai, nav izšķirošas juridiskas nozīmes.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos nolēmumos vairākkārt norādījusi, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta trešās daļas d) apakšpunkts paredz principu, ka pirms apsūdzētā notiesāšanas visi pierādījumi pret viņu parasti jāuzrāda viņa klātbūtnē publiskā tiesas sēdē. Vienlaikus pirmstiesas izmeklēšanas gaitā iegūto liecību izmantošana par pierādījumiem kā tāda nav pretrunā ar 6.panta 3.punkta d) apakšpunktu pie nosacījuma, ka tiek ievērotas aizstāvības intereses. Parasti šīs intereses pieprasa, lai apsūdzētajam būtu dotas adekvātas un atbilstošas iespējas apšaubīt un nopratināt apsūdzības liecinieku viņa liecību sniegšanas laikā vai arī vēlākā tiesvedības posmā (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991.gada 26.aprīļa sprieduma lietā „Ašs pret Austriju” (Asch v. Austria) 27.rindkopu, 2006.gada 16.novembra nolēmuma lietā „Klimentjevs pret Krieviju” (Klimentyev v. Russia) 124.rindkopu*). Gadījumā, ja nopratināt lieciniekus ir neiespējami tāpēc, ka viņus nav iespējams atrast, atbildīgajām iestādēm, tostarp tiesai, ir jāpieliek saprātīgas pūles, lai nodrošinātu šo liecinieku klātbūtni (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003.gada 13.novembra sprieduma lietā „Rašdads pret Franciju” (Rachdad v. Francia) 25.rindkopu, 2006.gada 8.jūnija sprieduma lietā „Bonevs pret Bulgāriju” (Bonev v. Bulgaria) 43.rindkopu*).

Kā jau norādīts iepriekš, apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku A.T. un J.G. klātbūtni lietas iztiesāšanā un līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet, izmantojot apsūdzētā G.U. vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības, pieļāvusi Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpumus, kuru dēļ apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Turklāt, iztiesājot lietu no jauna, apelācijas instances tiesai jāņem vērā, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Eiropas Cilvēka tiesību un

pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunktu, savos nolēmumos vairākkārt norādījusi arī uz to, ka minētā tiesību norma var būt pārkāpta ne tikai tajā gadījumā, ja netiek minēti pamatoti iemesli liecinieka neiztaujāšanai, bet arī tajā gadījumā, ja notiesāšana tiek balstīta tikai vai izšķirošā mērā uz apgalvojumiem, ko izteikusi persona, kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, pat ja procesa virzītājs ir izdarījis visu, ko no tā saprātīgi varēja sagaidīt, lai nodrošinātu šādas personas ierašanos (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 15.decembra sprieduma lietā „Al Havadža un Taherijs pret Apvienoto Karalisti” (Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom) 120.punktu, 2012.gada 2.oktobra sprieduma lietā „Mitkus pret Latviju” (Mitkus v. Latvia) 101.punktu*). Augstākā tiesa jau iepriekš vairākkārt norādījusi, ka šādos gadījumos tiesai jāizvērtē, vai liecinieku, kurus apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības nav atzīstamas par būtisku pierādījumu, kas var izšķirt lietas iznākumu, un vai tādā gadījumā apsūdzētā vainīguma pamatošana ar šādām liecinieku liecībām nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz aizstāvību tādā apmērā, kas nav savienojams ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā ietvertajām garantijām (*sk. Augstākās tiesas 2013.gada 18.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-208/2013, 2014.gada 26.marta lēmumu lietā Nr.SKK-101/2014*).

Ievērojot to, ka lieta apelācijas instances tiesā jāizskata no jauna atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53.nodaļas prasībām, pārējie kasācijas sūdzības argumenti, kas saistīti ar lietā iegūto pierādījumu izvērtēšanu, kasācijas instances tiesā netiek izvērtēti.

Drošības līdzeklis apsūdzētajam G.U. lietā nav piemērots. Augstākā tiesa atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai apsūdzētajam šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atcelt Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 15.maija spriedumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Vidzemes apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Prokurora kompetence neatbalstīt cietušā iesniegto apelācijas sūdzību

„Atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punkts, 460.panta pirmā daļa un 562.panta ceturrtā daļa).

Rīgā 2014.gada 17.decembrī

Lieta Nr.SKK-765/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnesis

A.Freibergs,

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Vidzemes tiesas apgabala prokuratūras virsprokurores L.Vehi kasācijas protestu un cietušo P.N. un Ī.N. kasācijas sūdzību par Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Madonas rajona tiesas 2014.gada 17.janvāra spriedumu

E.D., personas kods [...],

atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 260.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un attaisnots.

Pirmstiesas kriminālprocesā E.D. saukts pie kriminālatbildības pēc Krimināllikuma 260.panta otrās daļas par to, ka viņš pārkāpa Ceļu satiksmes noteikumus un tā rezultātā cietušie guva miesas bojājumus.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības norādītos apstākļos.

E.D. 2007.gada 12.novembrī ap pulksten 18.00 vadīja sabiedrībai ar ierobežotu atbildību „[...]” piederošo automašīnu *Scania R 124* (kravas segļu vilcējs), reģistrācijas Nr.[...], kas bija sakabē ar puspiekabi *Kel-Berg*, reģistrācijas Nr.[...], Varakļānu novada Varakļānu pagastā pa maģistrālo ceļu A12 Jēkabpils–Rēzekne–Ludza–Krievijas robeža (Terehova) Jēkabpils virzienā. Ceļa 56.kilometrā, braucot ar ātrumu ap 65–68 km/h, viņš neņēma vērā ceļa apstākļus – ceļa brauktuves segumu, to, ka brauktuve ir apledējusi un slapja, ceļa pagrieziena rādiusu, kā arī neņēma vērā vadāmā transportlīdzekļa īpatnības un stāvokli, tajā skaitā kravu piekabē, vai faktoru kopumu, kas raksturo brauktuves virsmu kopumā un kas nosaka riteņu un brauktuves virsmas savstarpējo iedarbību jeb vadītāja iespēju noteiktā

laika vienībā samazināt braukšanas ātrumu, kā arī droši ar transportlīdzekli manevrēt, proti, neņēma vērā drošas transportlīdzekļa vadīšanas nosacījumus, tādēļ iebrāuca pagriezienā ar ātrumu, pie kura veidojas sānslīde, tas ir, transportlīdzeklis nespēj sekot vadošo riteņu virziena izmaiņām. Tāpēc E.D. vadītais transportlīdzeklis ceļa likumā sānslīdē iebrāuca ceļa kreisajā pusē un sadūrās ar viņam pretim braucošo automašīnu VW LT35 (kravas transporta furgonu), reģistrācijas Nr.[..], kuru vadīja F.N. un kura piederēja P.N.

Sadursmē mehāniskūs bojājumus ieguva abi transportlīdzekļi, kā arī sadursmē VW LT35 vadītājs F.N. ieguva zemādas asinsizplūdumus uz ķermeņa, ekstremitātēm, plēstu brūci apakšstilba apakšējās trešdaļas mugurējā virsmā, kreisā lielā lielakaula vidējās trešdaļas vaļēju lūzumu, kreisās mugurējās lielā lielakaula artērijas bojājumu, tas ir, smagus miesas bojājumus, kas bīstami dzīvībai, kā arī viņa vadītās automašīnas pasažieris P.N. ieguva galvas un ekstremitāšu sasitumus, galvas smadzeņu satricinājumu, kreisā lielā lielakaula augšējā sānu paugura šķeltu lūzumu, kas ir vidēji smagi miesas bojājumi, kas izraisa ilgstošu veselības traucējumu uz laiku virs 21 dienas.

Apsūdzībā norādīts, ka ar savu rīcību E.D. ir pārkāpis Ministru kabineta 2004.gada 29.jūnija noteikumu Nr.571 „Ceļu satiksmes noteikumi” un Ceļu satiksmes likuma prasības, proti:

- Ceļu satiksmes noteikumu 112.punktu, kurā teikts, ka transportlīdzekļa vadītājam jābrauc ar ātrumu, kas nepārsniedz noteiktos ierobežojumus, ņemot vērā ceļu satiksmes intensitāti, transportlīdzekļa un kravas īpatnības un stāvokli, kā arī ceļa un meteoroloģiskos apstākļus (īpaši redzamību braukšanas virzienā);

- Ceļu satiksmes noteikumu 113.punktu, kurā teikts, ja izveidojas ceļu satiksmei bīstami šķēršļi vai citas briesmas, kuras transportlīdzekļa vadītājs spēj pamanīt, viņam jāsamazina braukšanas ātrums vai pilnīgi jāaptur transportlīdzeklis, vai, neradot bīstamību citiem ceļu satiksmes dalībniekiem, šķērslis jāapbrauc;

- Ceļu satiksmes likuma 37.pantu un Ceļu satiksmes noteikumu 3.punktu, kuros noteikts, ka transportlīdzekļu braukšana Latvijā ir noteikta pa ceļa labo pusi;

- Ceļu satiksmes noteikumu 98.punktu, kurā teikts, ka ārpus apdzīvotām vietām jābrauc iespējami tuvāk brauktuves labajai malai;

- Ceļu satiksmes likuma 19.panta trešo daļu un Ceļu satiksmes noteikumu 10.punktu, kuros noteikts, ka ceļu satiksmes dalībniekiem un citām personām jārikojas tā, lai neradītu satiksmei bīstamas vai satiksmi traucējošas situācijas un nenodarītu zaudējumus.

Par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas sūdzību iesniedza cietušie P.N. un Ļ.N.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā, Vidzemes apgabaltiesa ar 2014.gada 11.septembra lēmumu pirmās instances tiesas spriedumu atstāja negrozītu. Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka prokurors S.Kaparkalējs neatbalsta cietušo iesniegto apelācijas sūdzību.

Prokurors S.Kaparkalējs tiesu debatēs izteica viedokli, ka pirmās instances tiesas spriedums ir likumīgs un pamatots un tādēļ tas atstājams negrozīts.

Prokurors, kurš uzturēja apsūdzību pirmās instances tiesā, apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu nav iesniedzis. Arī amatā augstāks prokurors apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu nav iesniedzis.

Par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmumu Vidzemes tiesas apgabala prokuratūras virsprokurore L.Vehi iesniegusi kasācijas protestu un cietušie P.N. un Ī.N. iesnieguši kasācijas sūdzību.

Kasācijas protestā virsprokurore L.Vehi lūdz atcelt Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Virsprokurores L.Vehi ieskatā, apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus.

Kasācijas protestā virsprokurore neargumentējot norāda, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 460.panta pirmās daļas prasības par atteikšanos no apsūdzības sekām. Virsprokurores ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpusi kārtību, kāda noteikta, ja prokurors atsakās no apsūdzības. Turklāt apelācijas instances tiesa būtiski pārkāpusi amatā augstāka prokurora tiesības, kas noteiktas Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punktā.

Kasācijas sūdzībā cietušie P.N. un Ī.N. lūdz atcelt Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Kasācijas sūdzībā cietušie norāda, ka, taisot lēmumu, apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma normu būtiskus pārkāpumus. Tiesas nolēmumā nav minēts neviens motīvs, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida cietušo apelācijas sūdzībā norādītos argumentus un pierādījumus.

Cietušo ieskatā, vērtējot pierādījumus lietā, tiesa vieniem pierādījumiem devusi priekšroku, bet otriem nē, nesniedzot skaidrojumu.

Kasācijas sūdzībā cietušie norāda, ka apelācijas sūdzībā viņi bija norādījuši, ka pirmās instances tiesā pārkāptas viņu tiesības uz taisnīgu tiesu, jo pēc viņu lūguma atteikts pasludināt tiesas sēdē pārtraukumu, lai viņi varētu iepazīties ar 2013.gada 11.februāra ekspertīzes atzinumu. Tieši šis atteikums bija par pamatu apelācijas sūdzībai, kurā viņi, cietušie, analizē šo ekspertīzes atzinumu, taču apelācijas instances tiesa šos apelācijas sūdzības argumentus lēmumā

vispār nav vērtējusi. Cietušo P.N. un Ļ.N. ieskatā, apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 496.panta nosacījumus. Turklāt apelācijas instances tiesa nepamatoti noraidījusi viņu pārstāvja lūgumu par atkārtotas ekspertīzes nozīmēšanu. Cietušo ieskatā, 2013.gada 11.februāra ekspertīze ir falsificēta.

Kasācijas sūdzībā cietušie arī norāda, ka apgabaltiesas lēmumam pamatā esošā Kriminālprocesa likuma 562.panta ceturtās daļas norma liedz cietušajiem patstāvīgi aizstāvēt savas intereses, iesniedzot apelācijas sūdzību bez prokuratūras atbalsta, tajā pašā laikā šādas tiesības ir aizstāvības un apsūdzības pusei, tādējādi noliekot cietušos nevienlīdzīgā stāvoklī. Kasācijas sūdzībā cietušie norāda, ka šāds nevienlīdzīgs stāvoklis ir pretrunā Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajai daļai.

Augstākā tiesa atzīst, ka Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmums atstājams negrozīts, bet Vidzemes tiesas apgabala prokuratūras virsprokurores L.Vehi kasācijas protests un cietušo P.N. un Ļ.N. kasācijas sūdzība noraidāma.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, nav pieļāvusi Vidzemes tiesas apgabala virsprokurores L.Vehi kasācijas protestā norādītos Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumus.

Prokurore savā kasācijas protestā neargumentējot norādījusi uz Kriminālprocesa likuma 460.panta pirmās daļas un 46.panta otrās daļas 9.punkta pārkāpumiem.

Kriminālprocesa likuma 460.panta pirmajā daļā noteikts, ja prokurors atsakās no apsūdzības, neievērojot šā likuma 459.panta pirmajā daļā noteikto kārtību, tiesa pasludina tiesas sēdes pārtraukumu. Ja triju darba dienu laikā amatā augstāks prokurors līdz tiesas sēdes atsākšanai nenomaina apsūdzības uzturētāju un neatjauno apsūdzības uzturēšanu, tiesa pieņem lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu sakarā ar prokurora atteikšanos no apsūdzības.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punkts noteic, ka amatā augstākam prokuroram ir tiesības izlemt valsts apsūdzības uzturētāja ierosinājumu atteikties no apsūdzības uzturēšanas tiesā, to apstiprinot vai uzdodot citam sev pakļautajam prokuroram uzturēt valsts apsūdzību vai uzņemties to pašam.

No lietas materiāliem redzams, ka pirmās instances tiesas sēdē prokurors V.Vimba uzturēja apsūdzību, bet pirmās instances tiesa taisīja attaisnojošu spriedumu. Apelācijas kārtībā prokurors V.Vimba pirmās instances tiesas spriedumu neapstrīdēja. Kriminālprocesa likuma 7.panta pirmā daļa noteic, ja šajā likumā nav noteikts citādi, kriminālprocesu veic sabiedrības interesēs neatkarīgi no tās personas gribas, kurai nodarīts kaitējums. Apsūdzības funkciju kriminālprocesā valsts vārdā īsteno prokurors. Saskaņā ar Kriminālprocesa

likuma 36.pantu prokurors kriminālprocesā realizē izmeklēšanas uzraudzības, izmeklēšanas, kriminālvajāšanas, valsts apsūdzības uzturēšanas un citas šajā likumā noteiktās funkcijas.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 43.panta pirmās daļas 9.punktam prokuroram, uzturot apsūdzību pirmās vai apelācijas instances tiesā, ir pienākums un tiesības pārsūdzēt tiesu nolēmumus, ja ir pamats to darīt. No minētā secināms, ka apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu iesniedz prokurors, kurš ir uzturējis valsts apsūdzību pirmās instances tiesā. Bez valsts apsūdzību uzturošā prokurora tiesības iesniegt protestu ir arī amatā augstākam prokuroram. Prokurors V.Vimba un amatā augstāks prokurors protestu par pirmās instances tiesas spriedumu šajā lietā nav iesnieguši.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 45.panta pirmajai daļai amatā augstāks prokurors likumā noteiktajā kārtībā kontrolē, kā prokurors īsteno savas pilnvaras.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 562.panta ceturto daļu, attaisnotas personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana tai piemērojama tikai gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, kuru atbalsta prokurors.

No lietas materiāliem redzams, ka Vidzemes tiesas apgabala prokuratūras virsprokure L.Vehi uzdevusi prokuroram S.Kaparkalējam piedalīties kriminālprocesā Nr.11300067007 E.D. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260.panta otrās daļas izskatīšanā apelācijas kārtībā Vidzemes apgabaltiesā.

Apelācijas instances tiesas sēdē prokurors S.Kaparkalējs cietušo iesniegto apelācijas sūdzību neatbalstīja.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 17.pantu, cilvēka tiesību ierobežojumu kontroles funkcija pirmstiesas procesā un apsūdzības, aizstāvības un tiesas spriešanas funkcijas kriminālprocesā ir nodalītas.

Tādējādi apelācijas instances tiesa pamatoti atzina, ka cietušo P.N. un Ļ.N. apelācijas sūdzība ir noraidāma. Apelācijas instances tiesa nebija tiesīga pasliktināt apsūdzētā E.D. stāvokli un taisīt notiesājošu spriedumu.

Augstākās tiesas ieskatā, konkrētajā lietā virsprokure L.Vehi kļūdaini interpretē Kriminālprocesa likuma 460.panta pirmās daļas normu, tas ir, ka apelācijas instances tiesai vajadzēja pasludināt pārtraukumu, dodot iespēju amatā augstākam prokuroram triju darba dienu laikā nomainīt apsūdzības uzturētāju.

Kasācijas instances tiesa norāda, ka konkrētajā lietā prokurors pirmās instances tiesā neatteicās no apsūdzības, bet uzturēja celto apsūdzību. Savukārt no Kriminālprocesa likuma 562.panta ceturtais daļas izriet, ka attaisnotu personu var atzīt par vainīgu, ja šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, kuru atbalsta prokurors.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka jēdzieni „atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti.

Kasācijas instances tiesa nekonstatē Krimināllikuma pārkāpumus vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus lietā, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai.

Augstākā tiesa cietušo P.N. un Ļ.N. kasācijas sūdzībā izteiktās norādes neizskata, jo apelācijas instances tiesa pamatoti atstājusi negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu iepriekš minētā iemesla dēļ.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Vidzemes apgabaltiesas 2014.gada 11.septembra lēmumu, bet Vidzemes tiesas apgabala prokuratūras virsprokurores L.Vehi kasācijas protestu un cietušo P.N. un Ļ.N. kasācijas sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Nepieļaujamas ziņas par faktiem

Par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus (Kriminālprocesa likuma 12.pants, 130.panta otrās daļas 4.punkts).

Rīgā 2014.gada 2.decembrī

Lieta Nr.SKK-802/2014

L Ē M U M S

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnesis

P.Dzalbe,

tiesnese

A.Nusberga,

tiesnesis

P.Opincāns,

izskatīja krimināllietu rakstveida procesā sakarā ar Narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanas prokuratūras prokurora A.Sirmā kasācijas protestu par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedumu **A.F.**, personas kods [...],

atzīts par vainīgu Krimināllikuma 200.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar naudas sodu 30 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 8537,23 *euro* (6000 latī).

Ar pirmās instances tiesas spriedumu konstatēts, ka **A.F.**, būdams persona, kas nav amatpersona un kas saskaņā ar likumu ir atbildīga par ziņu glabāšanu, izpaua neizpaužamas ziņas, kas nav valsts noslēpums.

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētajos apstākļos.

A.F. saskaņā ar Kredītiestāžu likumu un Darba līgumu DL [...] bija atbildīgs par ziņu saglabāšanu. 2007.gada 30.janvārī izmeklēšanā nenoskaidrotā vietā **A.F.** izpaua **I.V.** ierobežotas pieejamības informāciju, kuru viņš ieguva kā AS „[...]” padomes loceklis, – Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pieprasījumu par **I.V.** kā AS „[...]” klienti.

A.F. noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas.

Par Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedumu apelācijas sūdzības iesniedza apsūdzētais **A.F.** un viņa aizstāvis **J.Dzelme**.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedums atcelts daļā par **A.F.** noteikto sodu pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas.

A.F. pēc Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas, piemērojot Krimināllikuma 49.¹panta pirmās daļas 1.punktu, sodīts ar naudas sodu 10 minimālo mēnešalgu apmērā, tas ir, 2845,74 *euro* (2000 lati).

Pārējā daļā Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona 2013.gada 23.janvāra spriedums atstāts negrozīts.

Par Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu kasācijas sūdzību iesniedza apsūdzētais A.F.

Ar Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmumu Rīgas apgabaltiesas 2013.gada 25.septembra spriedums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013.gada 23.janvāra spriedums atcelts.

A.F. atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 200.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgā nodarījumā un attaisnots.

Par Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumu kasācijas protestu iesniedzis Narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanas prokuratūras prokurors A.Sirmais, kurš lūdz atcelt Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Papildus kasācijas protestā izteikts lūgums „izmantot tiesai Kriminālprocesa likuma 478.pantā noteikto tiesību iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par Kriminālprocesa likuma 127.panta trešajā daļā ietvertās normas kontekstā ar Operatīvās darbības likuma 2., 17. un 24.pantos ietverto regulējumu atbilstību Satversmes 91., 92., 96. un 116.pantam”.

Prokurora ieskatā, Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra nolēmums ir nepamatots un nelikumīgs, apelācijas instances tiesa, skatot lietu atkārtoti, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 1., 511., 512., 514.panta pārkāpumu, kas atzīstams par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Kasācijas protestā pausts viedoklis, ka pret A.F. laika periodā, kad viņš izdrija inkriminēto noziedzīgo nodarījumu, netika veiktas sevišķā veidā veicamas operatīvās darbības, proti, netika veikta nepublicu telefonsarunu slepena noklausīšanās, līdz ar to attiecībā pret viņu nav konstatējams Kriminālprocesa likuma 12.pantā noteiktā kriminālprocesa pamatprincipa pārkāpums.

Prokurors atsaucas uz Kriminālprocesa likuma 127.panta trešo daļu un norāda, ka, lai arī Kriminālprocesa likumā tieši nav noteikta kārtība, kā pārbaudāmas operatīvās darbības laikā iegūtās ziņas par faktiem, taču no Anrija Kavaliera „Operatīvās darbības likuma” 24.panta pirmās daļas komentāra (acimredzot domāts – *Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Pārstrādāts un papildināts otrais izdevums. Rīga: RAKA, 2002*) izriet,

ka šāda pārbaude visbiežāk saistāma ar dažāda veida ekspertīzēm, materiālu uzrādīšanu atpazīšanai vai personu pratināšanu. No krimināllietas materiāliem redzams, ka lietā ir veikta gan ierakstītās telefonsarunas fonoskopiskā ekspertīze, gan nopratinātas iesaistītās personas, gan nopratināti citi liecinieki par krimināllietā iegūtajām ziņām par faktiem. No Operatīvās darbības likuma 17.panta trešās daļas komentāra izriet, ka „atļauts noklausīties jebkuru izstrādājamās personas sarunu ar ikvienu citu individu, ierobežojumus nedz saistībā ar sarunu partneriem, nedz sarunu veidu vai tajās izmantojamiem līdzekļiem likums neparedz”.

Prokurors norāda, ka, lai arī viena no Satversmē (acīmredzot domāts – Latvijas Republikas Satversmē) garantētajām pamattiesībām ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību, tomēr no Satversmes 116.panta izriet, ka pamattiesības nav absolūtas un tām pastāv zināmi ierobežojumi.

Kasācijas protestā norādīts, ka ne Rīgas apgabaltiesa 2014.gada 10.septembra spriedumā, ne Augstākā tiesa 2014.gada 7.aprīļa lēmumā, uz kuru atsaucas Rīgas apgabaltiesa, nav vērtējusi, kā likumam atbilstošas operatīvās darbības laikā iegūtā informācija, kas pārbaudīta Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ir aizskārusi apsūdzētā starptautiski atzītās cilvēktiesības un tiesības uz taisnīgu tiesu.

Prokurors atsaucas uz Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas (acīmredzot domāts – ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija) 29.pantā noteikto un norāda, ka, analizējot „A.F. darbības telefonsarunas laikā, kurā viņš izpauž informāciju, kas klasificēta kā ierobežoti pieejama, viņš rīkojies pretēji sabiedrības interesēm uzturēties drošā un labklājībā nodrošinātā sabiedrībā, liedzot kompetentai institūcijai veikt tai likumā noteiktos pienākumus, par to nezinot personai, par kuru informācija pieprasīta”. Prokurora ieskatā, virzot tālāk ierakstīto telefonsarunu kriminālprocesā, sabiedrības ieguvums ir lielāks nekā iespējamā aizskartā indivīda interese. Turklāt persona savas tiesības var izmantot atbilstoši to būtībai, kas nozīmē arī godprātīgu to izmantošanu.

Kasācijas protestā izteikts viedoklis, ka, noraidot valsts apsūdzības uzturētāja lūgumu par tiesvedības apturēšanu un prasības (acīmredzot domāts – pieteikuma) iesniegšanu Satversmes tiesā, apelācijas instances tiesa nonākusi pretrunā ar Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmumā norādīto, ka lietā ir konstatēts starptautiski atzītu cilvēktiesību pārkāpums.

Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedums atstājams negrozīts, bet Narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanas prokuratūras prokurora A.Sirmā kasācijas protests noraidāms.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apelācijas instances tiesa nav pieļāvusi kasācijas protestā norādītos Kriminālprocesa likuma pārkāpumus.

Kriminālprocesa likuma 1.pants noteic Kriminālprocesa likuma mērķi, proti, Kriminālprocesa likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Ar tiesas nolēmuma taisīšanu likuma mērķis netiek aizskarts.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 511. un 512.pants attiecas uz sprieduma taisīšanas vispārīgiem noteikumiem un sprieduma tiesiskumu un pamatotību.

Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļa noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, savukārt Kriminālprocesa likuma 512.panta pirmā daļa paredz, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Kriminālprocesa likuma 512.panta otrā daļa noteic, ka tiesa spriedumu pamato ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē, un rakstveida pierādījumiem un dokumentiem, kuri norādīti lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, vai ar pierādījumiem, kurus saskaņā ar šā likuma 125.panta noteikumiem nav nepieciešams pārbaudīt.

Kriminālprocesa likuma 519.pantā ir noteikti attaisnojoša sprieduma taisīšanas pamati:

- 1) apsūdzētā izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva;
- 2) apsūdzētā piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā nav pierādīta.

Augstākā tiesa norāda, ka Kriminālprocesa likuma 519.panta 1.punktā norādītais attaisnošanas pamats nozīmē, ka apsūdzētajam inkriminētajā nodarījumā trūkst vismaz vienas no noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm – objekts, objektīvā puse, subjekts vai subjektīvā puse. Līdz ar to minētais nodarījums neveido Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, par kuru iestājas Krimināllikumā noteiktā atbildība.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 519.panta 2.punktā noteiktajā gadījumā tiesa konstatē, ka nodarījums veido Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, taču apsūdzētais, kuram izsniegta apsūdzība par šo noziedzīgo nodarījumu, tajā nav piedalījies, tas ir, lietā iegūtie un pārbaudītie attiecināmi, pieļaujami un ticami pierādījumi nav pietiekami, lai izdarītu neapšaubāmu atzinumu, ka apsūdzētais ir noziedzīgā nodarījuma dalībnieks vai līdzdalībnieks un tādējādi nav atzīstams par vainīgu tajā un sodāms. Šādā gadījumā tiesa, attaisnojot konkrēto personu, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 526.panta pirmās daļas 5.punktam sprieduma rezolutīvajā daļā norāda, ka lieta vai tās daļa tiek nosūtīta prokuratūrai, lai turpinātu pirmstiesas kriminālprocesu.

Apelācijas instances tiesa, izvērtējusi apsūdzētā A.F. un viņa aizstāvja J.Dzelmes apelācijas sūdzības, atzina, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma

519.panta 1.punktam A.F. darbībā nav noziedzīgā nodarījuma sastāva, jo nav konstatējama noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse, tādēļ viņš attaisnojams.

Kriminālprocesa likuma 9.nodaļa attiecas uz pierādīšanu un pierādījumiem. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 123.pantu pierādīšana ir kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus. No Kriminālprocesa likuma 124.panta pirmās daļas izriet, ka pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti un palīgfakti.

Kriminālprocesa likuma 127.pantā ir norādīts, ka pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai. Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka kriminālprocesā iesaistītās personas kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem.

Pierādījumu ticamība skaidrota Kriminālprocesa likuma 128.pantā, Kriminālprocesa likuma 129.pantā skaidrota pierādījumu attiecināmība, savukārt pierādījumu pieļaujamība – Kriminālprocesa likuma 130.pantā.

Kriminālprocesa likuma 130.panta pirmajā daļā paredzēts, ka kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā. Šā panta otrajā daļā norādīts, kādas ziņas par faktiem atzīstamas par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām. Kriminālprocesa likuma 130.panta otrās daļas 4.punkts noteic, ka par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus.

Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmumā, izvērtējot pierādījumu iegūšanas apstākļus un to izmantošanas un pieļaujamības samērīgumu saistībā ar konkrēto kriminālpārkāpumu, vispārīgiem principiem par tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu un cilvēktiesību garantēšanu, norādīts, ka sarunu ieraksti starp A.F. un I.V. un šo sarunu atšifrējumi atzīti par nepieļaujamiem pierādījumiem šajā kriminālprocesā. Šāds secinājums pamatots ar Operatīvās darbības likumā un Kriminālprocesa likumā noteiktajiem pamatprincipiem.

No apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļas izriet, ka, ņemot vērā, ka krimināllietā apsūdzība faktiski balstīta uz operatīvo darbību sevišķā veidā iegūtām ziņām un tās atzītas par nepieļaujamiem pierādījumiem, ar

pārējiem lietā pārbaudītajiem pierādījumiem nav pierādīts, ka A.F. ir izpaudis tādu informāciju, kas uzskatāma par neizpaužamām ziņām, kas nav valsts noslēpums Krimināllikuma 200.panta pirmās daļas izpratnē.

Kriminālprocesa likuma 525.panta otrajā daļā iekļautas prasības attaisnojoša sprieduma motīvu daļai, proti, attaisnojoša sprieduma motīvu daļā norāda tiesas noskaidrotos notikuma apstākļus, apsūdzētā attaisnošanas pamatu un pierādījumus, kas to apstiprina, motīvus, kādēļ tiesa noraida pierādījumus, ar kuriem pamatota apsūdzība. Kriminālprocesa likuma 564.pantā noteikts apelācijas instances tiesas nolēmuma saturs.

Apelācijas instances tiesa, vērtējot, vai krimināllietā ir pietiekami pierādījumi A.F. vainīgumam, atzina, ka, izvērtējot A.F. liecības kopsakarā ar liecinieku D.M., I.V., I.V., D.P. liecībām, eksperta E.E. liecībām un rakstveida pierādījumiem, lietā nav pietiekami pierādījumi A.F. vainīguma konstatēšanai.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums atbilst Kriminālprocesa likuma 525., 564.panta prasībām, apelācijas instances tiesas secinājumi par krimināllietā esošajiem pierādījumiem atbilst Kriminālprocesa likuma prasībām. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmo un trešo daļu kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus neskaidro un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Kasācijas instances tiesa atzīst par nepamatotu prokurora argumentu, ka attiecībā pret apsūdzēto A.F. nav konstatējams Kriminālprocesa likuma 12.pantā noteiktā kriminālprocesa principa pārkāpums.

Kriminālprocesa likuma 12.panta pirmajā daļā noteikts, ka kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē.

Kasācijas instances tiesa norāda, ka Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmumā detalizēti izklāstīts, kā izpaudies Kriminālprocesa likuma 12.pantā noteiktā kriminālprocesa pamatprincipa pārkāpums un kādēļ konkrētie pierādījumi ir atzīstami par nepieļaujamiem. Prokurora nepieņemšana tiesas secinājumiem nevar būt par pamatu, lai atzītu, ka Rīgas apgabaltiesas un Augstākās tiesas nolēmumos nebūtu pamatots apsūdzētā starptautiski atzīto cilvēktiesību un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Gan Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumā, gan Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmumā cita starpā analizētas Operatīvās darbības likuma normas.

Jebkurā tiesību normā tiek ietverts zināms saturs (normas kondicionālprogramma), kurš tās piemērotājam ir jāatklāj. Tiesību norma ir tikai forma, kurā izpaudusies tās izdevēja griba, tādēļ nepieciešams process,

kurā šī griba tiek restaurēta konkrētajā situācijā un laikā. Tiesību normas saturā un jēgas noskaidrošanu sauc par tiesību normas iztulkošanu (*sk. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga, 2004, 141.lpp.*).

Tiesību normas interpretācijas metodes ir gramatiskā metode, sistēmiskā metode, vēsturiskā metode, teleoloģiskā metode.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 2.panta pirmo daļu kriminālprocesu nosaka Latvijas Republikas Satversme, starptautiskās tiesību normas un šis likums. Tiesību zinātnieku viedokļi par atsevišķu tiesību normu interpretāciju ir doktrinālā tulkošana un nav saistoša tiesām tiesību normu piemērošanā. Turklāt likuma komentāri, uz kuriem atsaucas prokurors, ir izdoti 2002.gadā. Pa šo laiku ir attīstījusies tiesiskā doma, tiesu prakse, starptautisko institūciju atzinumi.

Latvijas Republikas Satversmes 116.pants noteic: „Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.” Latvijas Republikas Satversmes 96.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

Kriminālprocesa likuma 12.pantā ietverts kriminālprocesa pamatprincips – cilvēktiesību garantēšana. No šā panta pirmās daļas izriet, ka kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē. Savukārt šā panta otrajā daļā norādīts, ka cilvēktiesības var ierobežot tikai tajos gadījumos, kad to prasa sabiedrības drošības apsvērumi, un tikai šajā likumā noteiktajā kārtībā atbilstoši noziedzīgā nodarījuma raksturam un bīstamībai.

Lai konstatētu, ka kāds cilvēktiesību ierobežojums ir attaisnojams, ir nepieciešams izvērtēt, vai attiecīgais ierobežojums ir:

- 1) noteikts ar likumu;
- 2) attaisnojams ar leģitīmu mērķi;
- 3) nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā (*sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta sprieduma lietā Nr.2000-03-01 Secinājumu daļas 5.punktu*).

Lai konstatētu, vai pamattiesību ierobežojums nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, ir jāizvērtē, vai ierobežojums ir sociāli nepieciešams vai tas atbilst šai nepieciešamībai un ir ar to samērīgs (*sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 26.janvāra sprieduma Nr.2004-17-01 14.punktu*).

No Augstākās tiesas 2014.gada 7.aprīļa lēmuma izriet, ka kasācijas instances tiesa atzinusi, ka šādu pierādījumu izmantošana pārkāpj apsūdzētā A.F. cilvēktiesības un šāds viņa tiesību ierobežojums nav samērīgs.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka nepamatots ir kasācijas protestā norādītais, ka apelācijas instances tiesai vajadzēja apmierināt prokurora lūgumu par tiesvedības apturēšanu un pieteikuma iesniegšanu Latvijas Republikas Satversmes tiesā. Šāds lūgums izteikts arī kasācijas protestā.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16.panta 1.punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmo daļu tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu par likumu un Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei, citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem) (16.panta 1.–3.punkts), kā arī Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi (16.panta 6.punkts) ir tiesai, izskatot krimināllietu. Satversmes tiesas likuma 19.¹panta pirmās daļas 1.punktā noteikts, ka pieteikums iesniedzams, ja tiesa, izskatot civillietu vai krimināllietu pirmajā instancē apelācijas vai kasācijas kārtībā, uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktam).

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 478.panta pirmo daļu, ja tiesa uzskata, ka tiesību norma, kas piemērota konkrētajā krimināllietā, neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai (aktam), tā iesniedz pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā, vienlaikus apturot tiesvedību krimināllietā, līdz stājas spēkā Satversmes tiesas nolēmums.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka konkrētajā lietā apelācijas instances tiesai nav radušās šaubas par kādas Kriminālprocesa likuma vai Operatīvās darbības likuma normas neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei. Arī Augstākā tiesa nesaskata tiesisku pamatu šāda pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā.

Turklāt no kasācijas protestā izteiktā lūguma vispār nav izprotams, kura likuma un tieši kuru normu prokurors uzskata par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmei. Kasācijas instances tiesa norāda, ka ne no Satversmes tiesas likuma, ne no Kriminālprocesa likuma neizriet iespēja vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā par kādā tiesību normā ietvertā regulējuma atbilstību cita likuma normām.

Ievērojot norādīto, kasācijas instances tiesa atzīst, ka nav pamata apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai, jo tiesa nav pieļāvusi tādas Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, kas saskaņā ar šā likuma 575.panta trešo daļu būtu noveduši pie nelikumīga tiesas nolēmuma.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2014.gada 10.septembra spriedumu, bet Narkotiku nelikumīgas aprites noziegumu izmeklēšanas prokuratūras prokurora A.Sirmā kasācijas protestu noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Jēdzienu alfabētiskais rādītājs

lpp. (K-...)*

A

Administratīvā atbildība

– administratīvais pārkāpums

<i>administratīvā pārkāpuma protokols</i>	40, 155
<i>ceļu satiksmes noteikumu pārkāpums</i>	40, 41, 47, 54, 155
<i>lietas apstākļu un pierādījumu falsifikācija</i>	41, 42, 44
<i>patvarība</i>	99
<i>tā pielīdzināšana kriminālpārkāpumam</i>	53

Advokāts – sk. Aizstāvis

Aizstāvis

– cietumā esoša apsūdzētā tiesību tikt ar viņu

<i>nodrošināšana</i>	175–177

– tiesības no viņa atteikties

<i>151–160</i>

– tiesības uz advokāta palīdzību

<i>159</i>

– valsts nodrošināts

<i>viņa nodrošināšana apsūdzētajam apelācijas instancē</i>

<i>(valsts pienākums)</i>	151–160

– viņa uzaicināšana

<i>tiesības izvēlēties aizstāvi</i>	158, 159, 176

– viņam atlīdzināmie izdevumi

<i>31</i>

Amatpersona

– valsts – sk. Valsts amatpersona

Apcietinājums – sk. Drošības līdzeklis: apcietinājums

Apelācijas instances tiesa

– lietas izskatīšanas apjoms un ietvari

<i>91, 124, 187</i>

<i>tiesības to pārsniegt</i>	91

<i>to pārsniegšana</i>	107, 120, 142, 143, 162, 173, 187

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burta.

– tās kompetence

<i>atcelt pirmās instances tiesas nolēmumu, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai</i>	91, 161–166
<i>izskatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais nolēmums atcelts daļēji</i>	141–145
<i>pierādījumu vērtēšanā – sk. arī Pierādījumi: to pārbaude un vērtēšana</i>	
<i>vērtēt pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus</i>	178–183

– tās nolēmums; sk. arī Spriedums

<i>attaisnojošs spriedums</i>	45, 52, 55, 62–64, 72, 79, 152, 153, 178–183, 207–215
<i>gadījumā, ja prokurors neatbalsta cietušā apelācijas sūdzību</i>	201–206
<i>jauna noziedzīgā nodarījuma apraksta norādīšana</i>	116, 117
<i>jauns, atceļot pirmās instances nolēmumu</i>	72, 73, 195, 198
<i>tā aprakstošā daļa</i>	102, 140
<i>tā atcelšana būtiska procesuāla pārkāpuma dēļ</i>	34–36, 56, 57, 77–80, 90, 91, 101–103, 137–140, 143–145, 158–160, 163–166, 172–174, 176, 177, 181–183, 187–190, 192–194, 198–200
<i>tā atcelšana daļā</i>	52–57
<i>tā atcelšana daļā par kaitējuma kompensācijas izlemšanu</i>	80, 192–194
<i>tā atcelšana daļā par soda noteikšanu</i>	24, 25, 31, 36–38, 87–96, 141–145, 192–194
<i>tā atcelšana Krimināllikuma Sevišķās daļas normas nepareizas piemērošanas dēļ</i>	64, 65, 67–69, 78–80, 87, 95, 96
<i>tā atcelšana Krimināllikuma Vispārīgās daļas panta nepareizas piemērošanas dēļ</i>	25, 27, 34, 36, 38, 60, 87–96, 111, 144, 156
<i>tā atcelšanas pamats</i>	28, 29, 123–125
<i>tā motīvu daļa</i>	36, 79, 101, 103, 120, 121, 123, 139, 174, 181, 192, 193, 211, 212
<i>tā pamatošana</i>	78, 79, 109
<i>tā pamatošanas ar citā kriminālprocesā iegūtiem pierādījumiem nepieļaujamība</i>	167–174
<i>tā saturs</i>	212
<i>tiesības neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus</i>	29, 122, 131

<i>tiesisks un pamatots</i>	60, 61, 90, 112–114, 121–125, 130–135, 163, 204–206, 209–215
– tās pienākumi	
<i>izskatot apelācijas protestu</i>	34, 37
<i>nodrošināt apsūdzētajam aizstāvi</i>	175–177
<i>nodrošināt liecinieku klātbūtni iztiesāšanā</i>	195–200
<i>vērtējot pierādījumus</i>	47, 108, 109, 138, 139
– tās tiesības	
<i>atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus</i> <i>noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus</i>	115–125, 140, 180, 182
– sk. arī Tiesvedība	
Apelācijas protests	33, 34, 36, 37, 116, 127, 131, 152, 156, 186, 195, 203
– tiesas pienākums izvērtēt tā motīvus	34, 37
Apelācijas sūdzība	
– prokurora neatbalstīta cietušā apelācijas sūdzības noraidīšana	201–206
– tās apjoms un ietvari	187
Apsūdzētais	
– aizliegums pasliktināt viņa stāvokli	21, 25, 29, 30, 115, 124, 140, 149, 156, 180, 182, 189, 205
– tāds, kurš atrodas apcietinājumā (cietumā esošs) <i>viņa tikšanās ar aizstāvi nodrošināšana</i>	175–177
– vainas atzīšana – sk. Vaina	
– viņa attaisnošana; sk. arī Spriedums: attaisnojošs <i>krimināllietas nosūtīšana prokuratūrai, ja</i> <i>noziedzīgs nodarījums noticis, bet nav</i> <i>pierādīta apsūdzētā piedalīšanās tajā</i>	179–183, 210
<i>nosacījumi pirmajā instancē attaisnotā</i> <i>atzišanai par vainīgu apelācijas instancē</i>	205
– viņa fiziskas ietekmēšanas nepieļaujamība pierādījumu iegūšanai	182, 183
– viņa izraidīšana no tiesas zāles	164
– viņa pēdējais vārds iztiesāšanā <i>atsaukšanās uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem,</i> <i>kas attiecas uz lietu</i>	126, 133
<i>ziņu par jauniem apstākļiem, kam ir nozīme lietā,</i> <i>paziņošana</i>	126, 130, 133

– viņa pieteiktie lūgumi iztiesāšanas laikā	
atlikt tiesas sēdi pēdējā vārda sagatavošanai	129, 130, 134
par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā	
kasācijas instancē	23, 99, 106, 117, 128, 168
par tiesas izmeklēšanas atjaunošanu	132
pievienot krimināllietas materiāliem	
papildu dokumentus	128, 129, 132, 133, 169
to izlemšana	132–134
– viņa tiesības	
apelācijas instances tiesā	151–160
atteikties no aizstāvja	151–160
pamattiesības kriminālprocesā	176, 177
pašam īstenot savu aizstāvību	28, 158
pirmstiesas kriminālprocesā	75, 76, 199
uz aizstāvību	46, 76, 91, 100, 115, 124, 125, 129, 140,
151–162, 164, 165, 176, 177, 180, 182,	
187, 189, 195, 197, 200	
uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā	108
uz liecinieku (apsūdzības un aizstāvības) un	
cietušo nopratināšanu	170, 171, 195–200
uz pēdējo vārdu	129, 130, 134
uz procesuālo dokumentu tulkojumu viņam	
saprotamā valodā	175
uz taisnīgu tiesu	75, 76, 120, 128, 129, 158, 159, 170, 171,
189, 195, 196, 198, 199, 209, 211, 212	
zināt, kāda nodarījuma izdarīšanā viņš tiek	
apsūdzēts (saprast apsūdzību)	100
Apsūdzība	204
– atteikšanās no tās	201, 203–206
tiesas sēdes pārtraukuma izsludināšana	203–205
– tās grozīšana	56, 112, 113
lietas iztiesāšanas gaitā (prokurora tiesības	
atkarībā no tā, vai par nodarījumu veikts	
pirmstiesas kriminālprocess)	184–190
likuma grozījumu gadījumā	153
uz smagāku	45–50, 54, 55
– tās pamatotības izvērtēšana	46, 55, 86, 87, 91, 143
apelācijas instances kompetence	178–183
nepierādīto faktisko apstākļu izslēgšana un	
inkriminēto noziedzīgo darbību pārkvalificēšana	115, 119–121, 124, 125

– tās saturs	76
<i>lietas faktisko apstākļu apraksts</i>	86, 87, 89, 90, 91, 187
<i>skaidrs un saprotams</i>	56, 100, 120

Atzinums

- eksperta – sk. Ekspertīze: eksperta atzinums
- prokurora – sk. Prokurors

Automatizētā datu apstrādes sistēma 68

- datu ievadišana 68
- nepatiesu datu (datorkrāpšana)* 66–69

C

Cēloņsakarība (cēloniskais sakars) 52, 116, 117, 197

Ceļu satiksmes noteikumi

- to pārkāpšana (noziedzīgs nodarījums pret satiksmes drošību)
 - nodarot smagus miesas bojājumus* 201, 202
 - transportlīdzekļa vadīšana apreibinošo vielu ietekmē*
 bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām 58–61
- to pārkāpšana, izdarot administratīvo pārkāpumu
 - transportlīdzekļa vadīšana bez vadīšanas tiesībām vai*
 mācību braukšanas atļaujas, nesasniedzot noteikto vecumu 155
 - valsts amatpersonas izraisīts ceļu satiksmes negadījums,*
 vadot transportlīdzekli bez nepieciešamiem dokumentiem 40, 41, 47, 54

Cietušais

- personas atzišana par cietušo 128, 129, 133, 137, 139
- viņa apelācijas sūdzības neatbalstīšana (prokurora kompetence) 201–206
- viņa izraidīšana no tiesas zāles 164
- viņa tiesības
 - to neizmantošana vai nepienācīga izmantošana* 162, 163, 165
 - uz kompensāciju par viņam nodarīto kaitējumu – sk. Kaitējums,*
 Kompensācija
 uz taisnīgu tiesu 203, 204

Cilvēktiesības – sk. Pamattiesības

D

Darījums

– civiltiesisks

<i>aizdevuma iegūšana, garantējot parāda atdošanu ar rokasnaudas līgumu par nekustamā īpašuma iegādi</i>	128, 131, 132
<i>aizturējuma tiesību izmantošana ar rokas ķīlas priekšmeta nodošanu glabājumā</i>	100
<i>pilnvarojuma līgums; sk. arī Pilnvarojuma līgums</i>	62–64
<i>rakstisks</i>	64
<i>tiesības vienpusēji atkāpties no pirkuma līguma</i>	74, 75

Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

– būtiska kaitējuma nodarīšana ar amatpersonas citu

<i>noziedzīgu nodarījumu vai citas personas noziedzīgu nodarījumu</i>	39–57
<i>ar to saistīts administratīvais pārkāpums</i>	40, 41, 53, 54
<i>cita noziedzīga nodarījuma konstatēšana</i>	39, 47, 51, 53–56

– mantkārīgā nolūkā izdarīta..... 39–41, 43, 46, 54

– noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse.....46, 51, 52, 55

<i>būtisks kaitējums kā obligāta pazīme</i>	39, 45–47

– noziedzīgā nodarījuma objekts un subjekts..... 52

– noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse..... 52, 55

– sk. arī Valsts amatpersona

Dokuments

– tā atzīšana par pierādījumu.....99, 100

– tā viltošana

<i>noziedzīgā nodarījuma atzīšana par pabeigtu</i>	64
<i>noziedzīgā nodarījuma mēģinājums</i>	63
<i>noziedzīgā nodarījuma priekšmets</i>	63
<i>noziedzīgā nodarījuma sastāvs</i>	63, 95

– tāds, kas piešķir (apliecina) tiesības vai atbrīvo no

<i>pienākumiem</i>	63

<i>īres līguma viltošana un izmantošana mantkārīgā nolūkā</i>	184–190

<i>tā nelikumīga iegūšana (nolaupīšana)</i>	191–194

<i>pilnvarojuma līguma (pilnvaras) viltošana;</i>	

<i>sk. arī Pilnvarojuma līgums</i>	62–65

<i>testamenta viltošana</i>	106, 107, 111

– viltots

<i>viltota privāta testamenta izmantošana</i>	

<i>īpašumtiesību uz svešu mantu iegūšanai</i>	104–114

Drošības līdzeklis

- aizliegums izbraukt no valsts 57, 191, 194
- apcietinājums 144, 145, 152, 160, 167,
174–177, 191, 194
- tā piemērošana notiesātajam, kas izcieš brīvības
atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšēju spriedumu, jaunā lietā* 21–31
- tā piemērošanas pamats*..... 31
- tā termiņš* 23, 27, 28
- dzīvesvietas maiņas paziņošana 166
- pienākums uzturēties noteiktā vietā (dzīvesvietā) 183, 190
- policijas uzraudzība 38, 167, 174, 191, 194
- tā grozīšana uz apcietinājumu* 167, 174
- uzturēšanās sociālās korekcijas izglītības iestādē 85, 96

Dzīvoklis (mājoklis)

- tiesiskā valdītāja izlikšana no tā pēc pirkuma līguma
noslēgšanas bez tiesas sprieduma; sk. arī Patvarība 70–71

E

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

- tās judikatūra 76, 193, 196, 197, 199, 200
- tās prakse 53
- sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

Ekspertīze

- eksperta atzinums
- par ceļu satiksmes negadījumu*.....203, 204
- par miesas bojājumu (tiesu medicīniskā)*..... 117, 118, 121–123
- procesa virzītāja tiesības lemt par tās veikšanu 23, 29

F

Finanšu instrumenti

- dati, kas dod iespēju tos nelikumīgi izmantot (jēdziens).....81, 93, 94
- nelikumīgas darbības ar tiem 146, 147
- noziedzīgā nodarījuma to nelikumīgai iegūšanai un
izmantošanai un noziedzīgā nodarījuma to
nelikumīgai izmantošanai nepieciešamo datu
iegūšanai un izmantošanai nošķiršana* 81–96
- sk. arī Maksāšanas līdzeklis

H

Huligānisms

- saistīts ar šaujamieroča lietošanu un izdarīts alkohola reibumā 41–44, 47, 55, 56
- noziedzīgā nodarījuma slēpšana* 42–44, 53

I, Ī

Intereses

- ar likumu aizsargātu interešu un tiesību apdraudējums – sk. Kaitējums

Īpašums

- citas personas īpašuma prettiesiska aizturēšana 98–100
- īpašuma tiesību ierobežošana (aizskārums) 71, 72, 99, 102
- tiesas lēmuma par ievēšanu nekustamā īpašuma valdījumā izpildes kavēšana* 184–190
- sk. arī Manta

Izmeklēšanas darbības

- procesa virzītāja tiesības lemt par to veikšanu (neveikšanu) 23, 24, 29, 125
- par izmeklēšanas eksperimenta neveikšanu* 118, 119, 125
- sk. arī Liecības, Pierādījumi

J

- Judikatūra** 35
- administratīvo pārkāpumu lietās 59
- Augstākās tiesas (Senāta) Krimināllietu departamenta 35, 37, 48–51, 55, 59, 61, 76, 139, 163, 180, 181
- tiesas atsaukšanās uz neattiecināmu judikatūru* 46
- Eiropas Cilvēktiesību tiesas – sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesa
- Satversmes tiesas 35, 59, 213
- sk. arī Judikatūras un tiesu prakses rādītāju

K

Kaitējums (ar noziedzīgu rīcību nodarīts)

- būtisks 46, 49, 52, 53, 101
- ar likumu aizsargātām tiesībām un interesēm meža vides saglabāšanai* 178–180, 182

<i>ar likumu aizsargātu interešu apdraudējuma</i>	
<i>konstatēšanas nepieciešamība</i>	97–103
<i>ievērojama mantiska zaudējuma konstatēšanas</i>	
<i>nepieciešamība</i>	97–102
<i>kā noziedzīgā nodarījuma obligātā pazīme</i>	47, 74, 99, 101
<i>mantisks</i>	71–76, 78
<i>tā veidošanās varianti</i>	101, 102
<i>valsts amatpersonas nodarīts ar darbību, kas</i>	
<i>saistīta ar citu noziedzīgu nodarījumu</i>	39–57
<i>valsts varai, pārvaldes kārtībai vai ar likumu</i>	
<i>aizsargātām personas interesēm nodarīts</i>	39–57
<i>vērtējuma jēdziens</i>	52, 53
– mantisks (materiālais)	104
<i>pierādījumi (dokumenti) tā apmēra noteikšanai</i>	99, 100, 103
– morālais	72, 104, 106, 195
– persona, kurai nodarīts kaitējums	139
<i>viņas atzišana par cietušu</i>	128, 129, 133, 137
– personas dzīvībai un veselībai – sk. Miesas bojājums	
– tā atlidzināšana; sk. arī Kompensācija	
<i>atkārtotas piedziņas nepieļaujamība</i>	111, 112
<i>kompensācijas nenoteikšana</i>	97, 106, 107
<i>kompensācijas nenoteikšana, ja lietā nav iesniegts pieteikums</i>	165
<i>tiesības prasīt tā atlidzināšanu civiltiesiskā kārtībā</i>	79
<i>tiesības uz to</i>	77, 79, 80
– sk. arī Zaudējumi	

Kasācijas instances tiesa

– lietas izskatīšanas robežas (apjoms un ietvari)	
<i>tiesības to pārsniegt</i>	25, 67, 86–89, 138, 172, 187
– tās kompetence	
<i>lietas faktisko apstākļu noskaidrošanā</i>	
<i>un pierādījumu izvērtēšanā</i>	79, 114, 122, 123, 132, 173, 200, 212
– tās nolēmums	144, 149
<i>tā nepārsūdzamība</i>	141, 144
– sk. arī Tiesvedība	

Kasācijas protests	34–36, 39, 45–52, 54, 55, 63, 64,
	85–88, 141–145, 151, 152, 156,
	160, 178–180, 182, 201, 203–215
– iebildumi pret to	47–51
– tā noraidīšana	204–206, 209–215

Kasācijas sūdzība

- tās noraidīšana 60, 61, 79, 112–114, 121–125,
130–135, 204–206
- daļā* 25–31

Kompensācija (par kaitējumu)

- kompensācijas pieteikums 162, 163, 165
- tā atstāšana bez izskatīšanas* 97, 195
- par mantisko zaudējumu (materiālo kaitējumu)
- sk. arī Zaudējumi 104–108, 147–150, 162–165,
191, 192, 194, 195
- apsūdzētā labprātīgi veikta* 148, 162
- par morālo kaitējumu 104, 106, 195

Krāpšana 104, 113

- atbildība par rīcību saistībā ar izkrāptu mantu 104, 113
- automatizētā datu apstrādes sistēmā (datorkrāpšana)
- noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse* 66–69
- lielā apmērā 126–135
- nekustamā īpašuma izkrāpšana un rīcība ar to* 104–114
- noziedzīgā nodarījuma pabeigšanas brīdis* 107, 113
- noziedzīgā nodarījuma sastāvs 112
- objektīvā un subjektīvā puse* 108, 109
- objekts un priekšmets* 104, 109, 110, 113
- pazīmes* 113

Kriminālatbildība

- atbildību mīkstinošs apstāklis
- noziedzīga nodarījuma atklāšanas un izmeklēšanas aktīva veicināšana* 35, 36
- tiesas kompetence tā atzišanā* 77
- vainas atzišana; sk. arī Vaina: tās atzišana* 34, 36, 38
- tās pamats 77
- to izslēdzošie apstākļi
- ja izdarīts kriminālpārkāpuma mēģinājums* 63

Krimināllikums

- tā grozīšana (grozījumi) 26, 27, 35, 52, 60, 92, 144, 153, 156, 160
- likumprojekta anotācija* 60, 61
- pārejas noteikumi* 26, 144, 156
- zemākas brīvības atņemšanas soda minimālās robežas noteikšana* 26

– tā spēks laikā	
<i>atpakaļejošs spēks</i>	93
<i>noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā</i>	
<i>spēkā esošas normas piemērošana</i>	156, 160
– tiesību norma	
<i>blanketa</i>	63, 70, 78
<i>speciālā</i>	95
<i>tās jēga un mērķis</i>	59
<i>tās tulkošana</i>	58, 61
<i>tiesību normu konkurence</i>	87, 95
Kriminālpārkāpums	53, 137–139, 211
– tā mēģinājums	63
Kriminālprocesa likums	
– tā pārkāpums	
<i>būtisks</i>	91, 164, 165
– tā grozīšana (grozījumi)	153
– tā mērķis	210
– tā spēks telpā	172
Kriminālprocess	
– iesaistītās personas – sk. Aizstāvis, Apsūdzētais, Cietušais, Liecinieks, Prokurors, Tiesa	
<i>tiesības uz procesuālo dokumentu tulkojumu</i>	
<i>saprotamā valodā</i>	175
– lietvedība (dokumentu uzglabāšanas noteikumi)	171, 172
– pamatprincipi	
<i>cilvēktiesību garantēšana</i>	75, 136–140, 207, 209, 211–214
<i>nevainīguma prezumpcija</i>	56, 120, 128, 129
<i>procesuālo funkciju nodalīšana</i>	205
<i>spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums</i>	191–194
<i>tiesas spriešana</i>	50
<i>tiesības uz aizstāvību – sk. Apsūdzētais: viņa tiesības</i>	
<i>tiesības uz kompensāciju par kaitējumu</i>	77, 79, 80
<i>tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu</i>	
<i>saprātīgā termiņā</i>	108
<i>tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā,</i>	
<i>objektīvā un neatkarīgā tiesā</i>	76, 128, 136–140, 159, 170, 195, 196, 198, 199, 211, 212
<i>vienlīdzības princips</i>	75

- pirmstiesas process
 izbeigta procesa atjaunošana 75, 76
- procesuālie izdevumi
 *samaksa advokātam, kad izdevumus par juridisko
 palīdzību sedz no valsts līdzekļiem* 31
 to piedziņa no apsūdzētā valsts labā 31, 152, 153
- tā izbeigšana
 kriminālpārkāpuma mēģinājuma gadījumā 63
 sakarā ar prokurora atteikšanos no apsūdzības 204
- tā uzsākšana 171, 172
 uz personas, kurai nodarīts kaitējums, pieteikuma pamata 137–139
- tiesību avoti 213
- vienota procesuālā kārtība visos kriminālprocesos 172
- sk. arī Tiesvedība

Kukuļošana

- kukuļņemšana
 lietas faktisko apstākļu apraksts apelācijas instancē 153–156
 personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās 151–160

L

Lēmums

- blakus lēmums
 *lūguma to pieņemt sakarā ar nelikumīgi celtu
 apsūdzību noraidīšana* 129, 130, 134
 tiesības to pieņemt 130, 134
- par krimināllietas nodošanu tiesai 165, 179, 210
- par krimināllietas nosūtišanu prokuratūrai, ja
 noziedzīgs nodarījums noticis, bet nav pierādīta
 apsūdzētā piedalīšanās tajā 179–183, 210
- par kriminālprocesa izbeigšanu 204
 *par tāda lēmuma atcelšanu un pirmstiesas
 procesa atjaunošanu* 75, 76, 128
 sakarā ar prokurora atteikšanos no apsūdzības 204
- par personas saukšanu pie kriminālatbildības
- sk. arī Apsūdzība 171, 172, 187, 201
- par tiesas izmeklēšanas atsākšanu 126–135
 tā pieņemšanas priekšnosacījumi 126, 133
- tiesas lēmuma izpildes kavēšana (par ievēšanu
 nekustamā īpašuma valdījumā) 184–190

- tiesneša
par apelācijas sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas 176

Liecības

- apsūdzētā
pirmstiesas kriminālprocesā sniegto izmantošana
viņa vainīguma pamatošanā 195–200
- liecinieka
to nolasīšana tiesas sēdē 170, 171, 196–199
to ticamības apšaubīšana 168–170, 173
- to izvērtēšana 118, 119, 122, 123
tiesas sēdē 24, 28

Liecinieks

- viņa aicināšana uz apelācijas instances tiesas sēdi
tiesas pienākums nodrošināt viņa klātbūtni 195–200
- viņa nopratināšana
apsūdzētā tiesības 170, 171, 195–200

M

Maksāšanas līdzeklis

- bankas izsniegta maksājumu karte 92
- dati, kas dod iespēju to nelikumīgi izmantot (jēdziens) 81, 93, 94
- nelikumīgas darbības ar svešu maksāšanas līdzekli 146, 147
datu (PIN koda), kas dod iespēju nelikumīgi
izmantot maksājumu karti, nelikumīga
iegūšana un izmantošana 81–84, 87, 89, 92–94
maksājumu kartes nelikumīga iegūšana un
izmantošana 81, 83, 84, 87, 89, 91, 95, 191–194
noziedzīgā nodarījuma apraksts 87, 90, 95
noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija maksājuma
kartes nolaupīšanas (kopā ar tās PIN kodu) un
tās nelikumīgas izmantošanas gadījumā 81, 86, 89, 90, 94–96
noziedzīgā nodarījuma sastāvs 92–96
noziedzīgā nodarījuma to nelikumīgai iegūšanai
un izmantošanai un noziedzīgā nodarījuma to
nelikumīgai izmantošanai nepieciešamo datu
iegūšanai un izmantošanai nošķiršana 81–96
- sk. arī Finanšu instrumenti

Manta

- aresta uzlikšana apsūdzētā mantai 152
 - manta, kurai nevar uzlikt arestu* 67, 69
 - naudai* 66, 67, 69, 152
- tās atzišana par noziedzīgi iegūtu 69
- tās konfiskācija; sk. arī Papildsods
 - noziedzīgi iegūtas mantas (naudas)* 152, 153
 - pirmstiesas kriminālprocesā izņemtās naudas* 149
- tās nelikumīga iegūšana; sk. arī Krāpšana, Zādzība
 - aizdevuma saņemšana, izmantojot uzticēšanos un ar viltu, ar nodomu neizpildīt vienošanos* 126–135
 - ar viltu iegūta (izkrāpta) nekustamā īpašuma atsavināšana* 104, 105, 109, 111, 113
 - ļauticīgs nekustamā īpašuma ieguvējs* 111
 - tiesību uz svešu mantu iegūšana ar viltu (uz viltota testamenta pamata)* 104–114
- tās piesavināšanās (svešas mantas prettiesiska iegūšana vai izšķērdēšana)
 - lielā apmērā* 161–166
- tās tiša iznīcināšana vai bojāšana 22–27, 31, 141–143
 - noziedzīgā nodarījuma apraksts* 143
- sk. arī Īpašums

Mantkāriba (mantkārigs nolūks) 32, 34, 39–41, 154, 155, 184–188

Miesas bojājums

- smags
 - nodarīts, pārkāpjot ceļu satiksmes noteikumus* 201, 202
 - tā tiša nodarīšana, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei* 118–120
- viegls
 - tā tiša nodarīšana* 195–200

N**Narkotiskās vielas**

- nelikumīgas darbības ar tām
 - neatļauta iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un realizēšana* 167–174
 - sevišķi bīstamu vielu neatļauta iegādāšanās un glabāšana realizācijas nolūkā lielā apmērā* 32–35

Neizpaužamu ziņu, kas nav valsts noslēpums,

izpaušana	136–140, 207–215
– noziedzīgā nodarījuma apraksts.....	140
– noziedzīgā nodarījuma subjekts.....	137

Nevainīguma prezumpcija	56, 120, 128, 129

Nolēmums (krimināllietā) – sk. Apelācijas instances tiesa: tās nolēmums,

Lēmums, Spriedums

Nosacīta notiesāšana

– apstākļi, kas tiesai jāņem vērā, lemjot par tās iespējamību.....	32–38
– pārbaudes laika noteikšana nosacīti notiesātajam	32, 34, 82, 104, 105, 147, 161
– pienākumu uzlikšana nosacīti notiesātajam	82
<i>noteiktā termiņā novērst radīto zaudējumu</i>	107, 108
<i> piedalīties probācijas programmā</i>	147
– tās piemērošanas motivēšana	35–38

Notiesātais

– drošības līdzekļa – apcietinājuma – jaunā lietā piemērošana viņam <i>brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā pēc</i> <i>iepriekšējā sprieduma</i>	21–31
– viņa tiesības <i>uz nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda</i>	23

Noziedzīgs nodarījums

– atkārtotība <i>likumā noteiktās kvalificējošas pazīmes izslēgšana</i>	156, 160
– atsevišķs (vienots)	110
– faktiskie apstākļi	86, 89, 91, 115–125, 187–189
– jēdziens	60
– nodoms (nolūks); sk. arī Mantkārība <i>tiešs</i>	110
– noziedzīgu nodarījumu kopība <i>ideālā</i>	187–189
<i>reālā</i>	87
<i>soda noteikšana pēc tās – sk. Sods: tā noteikšana</i>	
– pabeigts.....	157
– tā izdarīšanas rīks.....	148
– tā klasifikācija	53

- tā kvalifikācija 78, 86, 89, 91
 ja tiek izslēgta kvalificējoša pazīme 156, 160
 jauna noziedzīga nodarījuma apraksta sniegšana
 apelācijas instancē 116, 117
 noziedzīgā nodarījuma apraksts 89, 90, 95, 178, 182
 tiesību normu konkurences gadījumā 87, 95
- tā sastāvs; sk. arī Cēloņsakarība 89, 210, 211
 motīvs un mērķis 119
 objektīvā puse 78
 objektīvās un subjektīvās pazīmes 77, 78
 objekts 77
 subjektīvā puse; sk. arī Nodoms 109, 110, 119, 120
- veidi
 pret dabas vidi – sk. Patvaļīga koku ciršana un bojāšana
 pret īpašumu – sk. Īpašums, Krāpšana, Manta, Zādzība
 pret pārvaldības kārtību – sk. Dokuments, Patvarība
 pret personu – sk. Miesas bojājums, Slepkaība
 pret sabiedrisko kārtību un drošību – sk. Huligānisms, Narkotiskās vielas
 pret satiksmes drošību – sk. Ceļu satiksmes noteikumi, Transportlīdzeklis
 tautsaimniecībā – sk. Finanšu instrumenti, Maksāšanas līdzeklis
 valsts institūciju dienestā – sk. Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana,
 Kukuļošana, Neizpaužamu ziņu, kas nav valsts noslēpums, izpaušana,
 Valsts amatpersona
- sk. arī Kriminālpārkāpums, Noziegums

Noziegums

- smags 194
 sevišķi smags 27, 28, 35
- sk. arī Noziedzīgs nodarījums

O

Operatīvā darbība

- sarunu noklausīšanās
 atļauta 209
 iegūto ziņu par faktiem izmantošanas kā
 pierādījumu pieļaujamība (nepieļaujamās
 ziņas par faktiem) 207–215
 nepieļaujama kriminālpārkāpuma atklāšanā 138, 139, 211
- tiesības veikt sevišķā veidā veicamus pasākumus 138

P

Pamatsods

- arests 26
- brīvības atņemšana 22–27, 32–34, 66, 67, 82, 85, 86, 88, 92, 93,
104, 105, 108, 115, 116, 141, 142, 144, 146,
147, 151–153, 161, 167, 168, 175, 191, 194
- īslaicīga* 26, 81
- nosacīta* 32, 34, 35, 38, 82, 104, 105,
107, 108, 147, 161
- tās izciešanas pārtraukšana, notiesātajam piemērojot
drošības līdzekli – apcietinājumu apsūdzībā jaunā lietā* 21–31
- tās noteikšana, ja ar likuma grozījumiem
paredzēta zemāka soda maksimālā robeža* 26, 27
- naudas sods 39, 40, 45, 70, 72, 97, 126, 128, 136,
137, 178, 184, 186, 207, 208
- piespiedu darbs 58, 60, 62, 68, 81, 82, 85, 86, 88, 195
- tā izpildīšanas uzsākšana pēc brīvības
atņemšanas soda izciešanas* 88
- sk. arī Sodš

Pamattiesības

- starptautiskās cilvēktiesību normas
- to pārkāpums* 195–200, 209
- to ierobežošana 209, 213
- attaisnojama* 213
- sabiedrības drošības interesēs* 138
- uz īpašumu; sk. arī Īpašums
- to aizskārums* 71, 72, 99, 102, 185, 186
- uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences
- neaižskaramību* 209, 212, 213
- to aizskārums* 71, 72, 213, 214
- uz taisnīgu tiesu
- to pārkāpums* 75, 76, 204, 212

Papildsods

- mantas konfiskācija 22, 33, 92, 115, 151, 152
- piespiedu darbs 81, 82, 85, 86, 88, 195
- policijas kontrole 22, 23, 33, 115, 116, 167, 168
- tiesību ierobežošana 58–61
- aizliegums ieņemt valsts amatpersonas amatus* 39, 40

<i>ši soda veida tulkošana</i>	58, 61
<i>tā obligāta piemērošana</i>	60, 61
<i>transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana; sk. arī Transportlīdzeklis</i>	22, 23, 58–61
– sk. arī Sods	

Pārbaudes laiks (nosacīti notiesātajam) – sk. Nosacīta notiesāšana

Patvaļīga koku ciršana un bojāšana

– dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā, radot būtisku kaitējumu	178–183
<i>noziedzīgā nodarījuma sastāvs (objektīvā puse)</i>	179, 181, 182

Patvarība

– administratīvais pārkāpums	99
– noziedzīgā nodarījuma apraksts	70, 72, 78, 100, 102
– noziedzīgā nodarījuma sastāvs	77, 78
<i>objektīvā puse</i>	70–80, 99, 101
<i>objekts</i>	102
– personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās	70–72, 79, 97–103
<i>noziedzīgā nodarījuma organizēšana</i>	70–72, 77, 79

Pierādījumi

– fakta legālā prezumpcija	47, 51, 55, 56, 170
– liecības – sk. Liecības	
– lietiskie	
<i>pirmstiesas kriminālprocesā izņemtās naudas beztulīdzības atsavināšana valsts labā</i>	149
<i>ricības ar tiem pamatošana</i>	146–150
<i>to konfiskācija un nodošana cietušajam</i>	147, 149
– pierādīšana	211
<i>pierādīšanas pienākums</i>	93, 194
<i>pierādīšanas priekšmets</i>	54, 211
– rakstveida	99, 100
– to attiecināmība	211
– to iegūšana	
<i>pēc tiesas iniciatīvas</i>	28
– to pārbaude un vērtēšana	
<i>apelācijas instancē</i>	23, 24, 28, 29, 55, 56, 120–123, 131, 157, 167–174, 193, 194, 196, 203, 204
<i>citā kriminālprocesā iegūtu pierādījumu vērtēšanas nepieļaujamība</i>	167–174

<i>kasācijas instances kompetence</i>	79, 114, 122, 123, 132, 173, 200, 212
<i>noraidīšana</i>	99–101, 173, 174
<i>pārbaudes neizdarišana</i>	69, 84, 86, 87, 89–91, 96, 126, 133, 163, 165, 171
<i>tiesas pienākumi</i>	47, 86, 90, 91, 108, 109, 138, 139, 162, 193, 194
– to pieļaujamība	56, 167–174, 211
<i>citā kriminālprocesā konstatētu faktu</i>	170
<i>kriminālprocesa laikā iegūto ziņu par faktiem</i>	171, 172
<i>nepieļaujamas ziņas par faktiem</i>	207–215
<i>nepieļaujami</i>	136, 138, 139, 167, 170, 171, 173, 211
<i>kriminālprocesa pamatprincipu ievērošana</i>	136–140
<i>nepieļaujami, ja tie iegūti, izmantojot vardarbību, draudus, šantāžu, viltu vai spaidus</i>	193
<i>operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu</i>	138
<i>pirmstiesas procesā iegūtu liecību</i>	197, 199, 200
– to slēpšana	42
– to ticamība un pietiekamība	56, 123, 196, 197, 211
– to viltošana	41, 42, 44

Piesavināšanās – sk. Manta: tās piesavināšanās

Pieteikums

– par kaitējuma kompensāciju – sk. Kompensācija: kompensācijas pieteikums	
– par spēkā esoša tiesas nolēmuma jaunu izskatīšanu sakarā ar tiesību normu būtisku pārkāpumu	146–150
– Satversmes tiesai (par tiesību normas atbilstību Satversmei izvērtēšanu)	
<i>tāda lūguma izteikšana kasācija protestā</i>	208, 209
<i>tiesas tiesības to iesniegt</i>	214

Pilnvarojuma līgums	63, 64
– bez pilnvaras veiktu darījumu (neuzdotā lietvedība) atzišana	65
– tā juridiskais spēks	64
– tā forma	62–64
– tā viltošana	62–64

Sods (kriminālsods)

– administratīvais

<i>aizliegums noteiktu laiku iegūt transportlīdzekļa vadīšanas tiesības</i>	59
<i>brīdinājums</i>	41, 155

– tā mērķis

<i>speciālā un vispārējā prevencija</i>	35, 36, 38, 108

– tā noteikšana

<i>apcietinājumā pavadītā laika ieskaitīšana</i>	21–25, 29, 30, 85
<i>atkārtota noziedzīga nodarījuma gadījumā, kas izdarīts līdz likuma par kvalificējošās pazīmes „atkārtotība” izslēgšanu spēkā stāšanās</i>	156, 160
<i>atrašanās laika sociālās korekcijas iestādē ieskaitīšana</i>	85
<i>galīgā soda par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem (pēc noziedzīgo nodarījumu kopības)</i>	22, 23, 25, 31, 67, 82, 85, 96, 141–143, 145, 147, 156, 158, 160, 186, 191, 192, 194

<i>galīgā soda par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, ja kā pamatsods un papildsods piespriests piespiedu darbs (sodu daļējas saskaitīšanas nepieļaujamība)</i>	85–88

<i>galīgā soda pēc vairākiem spriedumiem (pēc spriedumu kopības)</i>	22, 23, 25, 31, 66, 67

<i>ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā</i>	105, 108, 116, 128, 137, 168, 208

<i>ja tiesvedības laikā grozīts likums</i>	26, 27, 156

<i>rekomendācijas vienveidīgai tiesību normu piemērošanai</i>	37, 38

<i>sodu saskaitīšanas noteikumi</i>	86, 88

<i>to ietekmējošie apstākļi</i>	27, 114

<i>vieglāka par likumā paredzēto</i>	32, 33, 37

<i>vispārīgie principi</i>	27, 37

– sk. arī Kriminālatbildība, Nosacīta notiesāšana, Pamatsods, Papildsods

Spriedums

– attaisnojošs

<i>pretrunīgu apsūdzētā attaisnošanas pamatu nepieļaujamība</i>	178–183, 201–206
<i>tā motīvu daļa</i>	180–182
<i>tā pamats</i>	212
<i>tā rezolutīvā daļa</i>	179–183, 210, 211
<i>tā rezolutīvā daļa</i>	179–183, 210

– notiesājošs

<i>noziedzīgā nodarījuma apraksts</i>	198
<i>noziedzīgā nodarījuma apraksts</i>	178, 182

- ričības ar lietiskajiem pierādījumiem pamatošana* 146–150
tā aprakstošā daļa 89, 90, 119, 148
tā motīvu daļa 146, 148, 149
*tā pamatošanas ar citā kriminālprocesā iegūtiem
 pierādījumiem nepieļaujamība* 167–174
tā rezolutīvā daļa 90
- pirmās instances tiesas
*pamats tā atcelšanai un nosūtīšanai pirmās
 instances tiesai jaunai izskatīšanai* 161–166
tā aprakstošā daļa 178, 180
tā atcelšana kasācijas instancē 67–69, 87–96
*tā atcelšana kasācijas instancē daļā par ričību
 ar lietiskajiem pierādījumiem un kompensāciju
 cietušajam noteikšanu* 148–150
tā motīvu daļa 178–183
*tiesas atzinumu izslēgšana no motīvu daļas
 apelācijas instancē* 180, 182
- spēkā esoša jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai
 procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu 146–150
- tiesas secinājumu (atzinumu) pamatošana
pienākums norādīt pierādījumus 78, 79, 101
- tiesisks un pamatots 36, 78, 90, 101, 140, 148, 163,
 181, 187, 194, 210
- sk. arī Apelācijas instances tiesa: tās nolēmums, Lēmums

Sūdzība

- apelācijas – sk. Apelācijas sūdzība
 – kasācijas – sk. Kasācijas sūdzība

T

Tiesa

- apelācijas instances – sk. Apelācijas instances tiesa
 – kasācijas instances – sk. Kasācijas instances tiesa
 – tās kompetence
izskatot lietu pēc būtības 123, 126, 133
 – tās nolēmums – sk. Lēmums, Spriedums
 – tās pienākumi
izvērtēt sodu ietekmējošos apstākļus 32–38
*kvalificējot noziedzīgo nodarījumu tiesību
 normu konkurences gadījumā* 87, 95

<i>lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu</i>	86, 90, 91
<i>piemērojot blanketu normu</i>	70, 78
<i>pierādījumu vērtēšanā</i>	47, 108, 109, 138, 139, 162, 193, 194
<i>taisot spriedumu</i>	36
– tās tiesības	
<i>atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus</i> <i>noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus</i>	115–125, 140, 180, 182
– tiesas apspriede	
<i>tajā izlemjamie jautājumi</i>	148, 181
– tiesas sēde	
<i>pārtraukuma izsludināšana, ja prokurors</i> <i>atsakās no apsūdzības</i>	203–205
– tiesas sēdes protokols	28, 128, 129, 132–134, 172–174, 189

Tiesību norma

– blanketa	63, 70, 78
– imperatīva	26
– plašāka satura	95
– speciālā	95
– tās atbilstības Satversmei izvērtēšana pēc tiesas pieteikuma	208, 209, 214
– tās atpakaļejošs spēks	93
– tās saturs un jēga	212, 213
– tiesību normu piemērošana krimināltiesiskajās attiecībās	
<i>noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā</i> <i>spēkā esošas tiesību normas (nosakot sodu)</i>	156, 160
<i>starptautisko cilvēktiesību normu</i>	195–200

Tiesību normu tulkošana (interpretācija)

– metodes	
<i>gramatiskā</i>	213
<i>sistēmiskā</i>	111, 213
<i>teleoloģiskā</i>	111, 213
– paplašināta	171
– tiesas veikta	205, 213
<i>nepareiza</i>	45, 73

Tiesību zinātne (doktrīna)

– krimināltiesību teorijas atziņas	30, 51–53, 64, 68, 77, 78, 92–94, 101, 102, 109, 110, 208, 209
– sk. arī Citu avotu rādītāju	

- lietas nosūtīšana jaunai izskatīšanai
pirmās instances tiesai
 apelācijas instances kompetence..... 91, 161–166, 141–145
 kasācijas instancē 67, 69, 87, 96, 144, 148, 150
- tās apturēšana
 *pieteikuma Satversmes tiesai iesniegšanas
 gadījumā* 208, 209, 214
- sk. arī Apelācijas instances tiesa, Kasācijas instances tiesa

Transportlīdzeklis

- mantu zādzība no tā – sk. Zādzība: no transportlīdzekļa
- tā vadīšana apreibinošo vielu (alkohola) ietekmē
bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām 58–61
- tā vadīšanas tiesību atņemšana kā papildsods..... 22, 23, 58–61
 aizliegums vadīt transportlīdzekli.....58, 59, 61
 *tā piemērošana neatkarīgi no vadītāja tiesību
 esamības* 58, 61
 „tiesību” jēdziens..... 58, 61
 vispārējs aizliegums iegūt tiesības..... 59, 60
- transporta kustības kārtības vai drošības aizsardzības
noteikumu pārkāpšana – sk. Ceļu satiksmes noteikumi

V

- Vaina**..... 110
- šaubas par apsūdzētā vainu
 saprātīgas..... 56, 91, 120, 121, 123, 128, 129, 197
- tās atzīšana 34, 36, 38, 162
- tās konstatēšana
 *tiesas pienākums nodrošināt apsūdzētā tiesības
 uz liecinieku nopratināšanu* 195–200

Valsts amatpersona

- tās izdarīts administratīvais pārkāpums
 *ceļu satiksmes negadījums, vadot transportlīdzekli
 bez nepieciešamiem dokumentiem* 40, 41, 47, 54
- tās izdarīts noziedzīgs nodarījums
 *dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana; sk.
 arī Dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana* 39–57

Vardarbība 74, 93, 123, 193
 – sk. arī Miesas bojājums

Viltošana

– dokumentu – sk. Dokuments
 – pierādījumu – sk. Pierādījumi

Viltus

– svešas mantas vai tiesību iegūšana ar viltu – sk. Krāpšana

Z

Zādzība

– iekļūstot dzīvoklī vai telpā, vai citā glabātavā 82, 89, 141–143,
 175–177, 191–194
 – nelielā apmērā 83, 89
 – no transportlīdzekļa 82, 89
 šaujāmieroču munīcijas 22, 23
 – noziedzīgā nodarījuma sastāvs 95
 – personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās
 iekļūstot telpā 81, 82, 85, 86, 89, 95

Zaudējumi

– mantiski 105, 106
 ievērojami 97, 98, 101, 102
 – sk. arī Kaitējums, Kompensācija

Tiesību aktu rādītājs

lpp. (K-...)*

1. Latvijas Republikas tiesību akti

1.1. Latvijas Republikas Satversme

(pieņemta 15.02.1922.).....	125, 209, 213, 214
82.pants.....	50
83.pants.....	50
89.pants.....	196
91.pants.....	54, 119, 208
92.pants.....	54, 75, 159, 196, 208
95.pants.....	54, 102
96.pants	72, 73, 75, 208, 213
105.pants	72, 73, 75, 99
116.pants	208, 209, 213

1.2. Latvijas Republikas likumi

Administratīvā procesa likums

(pieņemts 25.10.2001.).....	54

Ceļu satiksmes likums

(pieņemts 01.10.1997.).....	58, 202

Civillikums

(pieņemts 28.01.1937.).....	62–64, 77, 100
876.pants	74
896.pants	74
909.pants	74
910.pants	74
911.pants	74
918.pants	74
922.pants	71, 74
927.pants	74

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burta.

994.pants	74
1038.pants	74
1039.pants	74
1340.pants	99
1343.pants	99
1431.pants	74
1492.pants	63, 64
1493.pants	63, 64
1587.pants	98
1589.pants	74, 75
1636.pants	74
1732.pants	71, 74
1734.pants	99
1738.pants	99
1739.pants	99
1740.pants	99
1776.pants	74
2021.pants	98
2047.pants	74, 75
2049.pants	74
2329.pants	65
Civilprocesa likums (pieņemts 14.10.1998.)	79, 100
18.nodaļa (127.–136.pants)	98
Grozījumi Krimināllikumā (pieņemts 01.06.2010.)	92
Grozījumi Krimināllikumā (pieņemts 13.12.2012.)	26, 27, 35, 52, 60, 92, 144, 153, 156, 160
Grozījumi Kriminālprocesa likumā (pieņemts 20.12.2012.)	153
Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” (pieņemts 25.04.2013.)	103
Informācijas atklātības likums (pieņemts 29.10.1998.)	140

Kreditiestāžu likums

(pieņemts 05.10.1995.).....136, 137, 140, 207

Krimināllikums

(pieņemts 17.06.1998.).....61

1.pants

pirmā daļa 77

5.pants

trešā daļa 156, 160

6.pants.....60

7.pants

otrā daļa 138

piektā daļa..... 35

15.pants

pirmā daļa 157

ceturtnā daļa 23, 63

sestā daļa 63

20.pants

otrā daļa 70, 72, 77, 79

23.pants.....111

25.pants (*izslēgts*).....160

26.pants

otrā daļa 87

35.pants.....34–38, 158

38.pants

otrā daļa 26

2.¹ daļa 26

39.pants

otrā daļa 26

40.pants

pirmā daļa 81

44.pants 58–60

pirmā daļa 59

otrā daļa 60

trešā daļa 60

46.pants.....27, 34–38, 158

47.pants	
otrā daļa	34, 36, 77
49.pants.....	32, 33, 107, 108
pirmā daļa	
1.punkts	105
49. ¹ pants	
pirmā daļa	
1.punkts	116, 128, 137, 168, 208
50.pants.....	86, 88, 156, 158, 160
pirmā daļa	22, 23, 25, 31, 82, 85–88, 96, 141–143, 145, 147, 186, 191, 192, 194
trešā daļa	191, 192, 194
ceturtā daļa	85, 86, 88
piektā daļa.....	67, 191, 192, 194
51.pants.....	23, 25, 31
pirmā daļa	22, 25, 66, 67
52.pants.....	24, 25, 30, 86, 88
pirmā daļa	88
ceturtā daļa	21, 22, 24, 29, 30
piektā daļa.....	21, 25, 30
55.pants.....	32–38, 82, 104, 105, 147, 161
pirmā daļa	35, 37, 38
2. ¹ daļa	88
sestā daļa	82
1.punkts	107
109.pants	
trešā daļa	178, 179, 181
116.pants	120
117.pants	120
2.punkts	115, 116, 118, 122, 124, 125
4.punkts	124
118.pants	120
125.pants	
trešā daļa	118, 120
130.pants	
otrā daļa	195, 196, 198

175.pants	95
trešā daļa	81, 82, 85, 86, 88, 141–143, 175, 191, 192, 194
ceturta daļa	22, 23
177.pants	104, 107, 113
trešā daļa	104–106, 111–113, 126, 128, 132
177. ¹ pants	66–69
pirmā daļa	66–68
179.pants	
trešā daļa	161, 162
180.pants	
pirmā daļa	82, 83, 86, 88
185.pants	
pirmā daļa	22, 25–27, 31, 141–145
XIX nodaļa (190.–223.pants)	92, 139
193.pants	81–96
pirmā daļa	92, 147
otrā daļa	81–84, 86, 87, 89–96, 146, 191–194
ceturta daļa	146, 147
193. ¹ pants	81–96
pirmā daļa	92–94
otrā daļa	81–83, 86, 87, 89–91, 93, 94, 96
196.pants	
otrā daļa	147
200.pants	
pirmā daļa	136–139, 207, 208, 212
XX nodaļa (224.–256.pants)	42, 44
231.pants	
otrā daļa	41–44, 47
253.pants	
pirmā daļa	170, 172
253. ¹ pants	
pirmā daļa	167, 168
trešā daļa	32–34, 36, 38

260.pants	
otrā daļa	201, 205
261.pants	58, 61
262.pants	
otrā daļa	58, 60, 61
274.pants	
pirmā daļa	191, 192
275.pants	62, 63, 95, 187
pirmā daļa	62, 63
otrā daļa	184, 186–190
279.pants	70–80, 99–102
pirmā daļa	72, 73, 77, 80
otrā daļa	70, 72, 79, 97, 99, 100, 103
296.pants	184–189
313.pants	
otrā daļa	151
XXIV nodaļa (316.–330.pants)	52
318.pants	50, 52
pirmā daļa	39–57
otrā daļa	39, 43, 46, 51, 54
320.pants	
trešā daļa	151–153, 155, 156

Kriminālprocesa likums

(pieņemts 21.04.2005.)	23
1.pants	49, 76, 112, 163, 208, 210
2.pants	
pirmā daļa	213
3.pants	172
7.pants	
pirmā daļa	47, 55, 204
otrā daļa	137, 139
8.pants	75, 76
12.pants	75, 136, 207, 208, 212, 213
pirmā daļa	49, 212, 213
otrā daļa	138, 213

13.pants	
pirmā daļa	191, 194
15.pants.....	49, 50, 76, 119, 120, 128, 132, 136, 138, 158, 159, 170, 188, 189, 195, 196, 198, 199
pirmā daļa	157
17.pants.....	49, 50, 205
18.pants.....	49, 76
19.pants.....	48, 49, 56, 76, 119, 120, 196
trešā daļa	128, 132
20.pants.....	46, 49, 76, 100, 137, 151, 159, 175–177, 195, 196, 198, 199
pirmā daļa	50, 158
otrā daļa	158
ceturtā daļa	151, 158, 159
22.pants.....	107, 112
23.pants.....	49, 50, 56, 76, 180, 182
26.pants	
pirmā daļa	50
otrā daļa	50
27.pants	
pirmā daļa	49, 50
otrā daļa	49
4.punkts	50
36.pants.....	205
43.pants.....	49
pirmā daļa	
9.punkts	205
45.pants	
pirmā daļa	205
46.pants	
otrā daļa	
9.punkts	201, 203, 204
48.pants.....	49, 50
60. ² pants.....	175, 176
pirmā daļa	176, 177
3.punkts	176

71.pants.....	158
pirmā daļa	175, 176
2.punkts	158
8.punkts	196
72.pants.....	159, 175, 176
otrā daļa	158, 176, 196
88.pants	
otrā daļa	151, 159
97.pants	
pirmā daļa	107
9.nodaļa (123.–137.pants)	122, 211
123.pants	211
124.pants	48, 54, 76
pirmā daļa	211
125.pants	79, 170, 210
pirmā daļa	
2.punkts	47, 49, 51, 55, 56, 170
126.pants	
otrā daļa	194
127.–130.pants.....	49
127.pants	136, 139, 167, 171, 173, 211
pirmā daļa	109, 111, 172
otrā daļa	138
trešā daļa	208
128.pants	48, 99, 123, 211
otrā daļa	46, 51, 56, 108, 109, 111, 131, 157, 173
trešā daļa	46, 51, 157
129.pants	109, 111, 169, 211
130.pants	136, 139, 167, 171, 173, 211
pirmā daļa	171, 172, 211
otrā daļa	
1.punkts	193
4.punkts	207, 211
ceturtā daļa	138
135.pants	99
pirmā daļa	100

240.pants	147–149
pirmā daļa	146, 149
241.pants	
otrā daļa	56
244.pants	
otrā daļa	56, 57
277.pants	
septītā daļa	23, 27, 28
trešā daļa	28
350.–352.pants	107
350.pants	147
352.pants	147
353.pants	
pirmā daļa	
1.punkts	107
otrā daļa	107
356.pants	69
358.pants	
otrā daļa	152, 153
361.pants	
astotā daļa	67, 69
367.pants	
pirmā daļa	
4.punkts	31
368.pants	
pirmā daļa	31
374.pants	171
pirmā daļa	172
377.pants	
2.punkts	123, 157
8.punkts	139
405.pants	46, 86, 99, 100, 187
pirmā daļa	91
2.punkts	48
449.pants	51, 162, 164, 165
pirmā daļa	157, 158

otrā daļa	157
trešā daļa	47
455.pants	120
pirmā daļa	49, 51
otrā daļa	28
trešā daļa	56, 115, 124, 180, 182
456.pants	
otrā daļa	188
459.pants	51
pirmā daļa	204
460.pants	51
pirmā daļa	201, 203–205
461.pants	184, 188
pirmā daļa	153, 188
462.pants	45, 50, 184, 188
otrā daļa	188
trešā daļa	48
463.pants	49
473.pants	
pirmā daļa	49, 51
trešā daļa	49
ceturtā daļa	49, 51, 129
piektā daļa	51, 129
478.pants	208
pirmā daļa	214
496.pants	49, 51, 204
otrā daļa	133
trešā daļa	51
499.pants	84, 89, 165
pirmā daļa	90, 91
2.punkts	90, 91
otrā daļa	165
501.pants	199
3.punkts	170, 196, 198, 199
505.pants	
pirmā daļa	79

509.pants	
pirmā daļa	126, 133
511.pants	34, 35, 37, 49, 75, 76, 103, 125, 142, 144, 162, 164, 171, 180, 208, 210
otrā daļa	36, 38, 45, 48, 78, 79, 90, 101, 109, 111, 131, 140, 144, 148, 149, 157, 158, 163, 165, 166, 181, 183, 187, 194, 210
512.pants	34, 35, 37, 45, 49, 75, 76, 90, 103, 125, 131, 142, 144, 162, 164, 171, 180, 208, 210
pirmā daļa	36, 48, 101, 109, 111, 144, 148, 149, 158, 163, 165, 166, 181, 183, 187, 194, 210
otrā daļa	78, 79, 158, 210
514.pants	76, 148, 208
pirmā daļa	
1.punkts	181
11.punkts	148, 149
519.pants	48, 180, 181, 183, 210
1.punkts	179–182, 210, 211
2.punkts	180, 181, 210
524.pants	49
525.pants	48, 49, 212
otrā daļa	212
3.punkts	46
526.pants	48, 49
pirmā daļa	
5.punkts	179–183, 210
527.pants	148
pirmā daļa	89, 109, 111, 178, 182
otrā daļa	109, 111
2.punkts	157
7.punkts	146, 148, 149
533.pants	
pirmā daļa	129, 130, 134
549.pants	144
555.pants	
trešā daļa	163

558.pants	159
559.pants	159
53.nodaļa (560.–568.pants)	160, 174, 200
560.pants	159
561.pants	
trešā daļa	107
562.pants	49, 120
pirmā daļa	90, 91, 107, 173, 187
ceturtā daļa	201, 204, 205
563.pants	
pirmā daļa	
1.punkts	49
5.punkts	142, 162
564.pants	36, 48, 49, 76, 90, 120, 125, 212
ceturtā daļa	34–37, 75, 79, 100, 101, 103, 109, 111, 120, 131, 157, 173, 189, 192, 196
piektā daļa	116, 119
sestā daļa	29, 122, 131
565.pants	
pirmā daļa	
1.punkts	49
566.pants	91, 142, 161–164, 166
569.pants	132
pirmā daļa	79, 114, 122, 123, 212
trešā daļa	79, 114, 122, 123, 173, 212
572.pants	48
573.pants	
pirmā daļa	79
574.pants	49, 76, 79, 88, 114, 125, 135, 157
1.punkts	25, 27, 34, 36, 38, 60, 88, 111, 144, 156
2.punkts	45, 64, 67, 144
575.pants	49, 88, 114, 119, 125, 135
pirmā daļa	164, 165
8.punkts	91
otrā daļa	164

trešā daļa	34–36, 45, 56, 76, 79, 90, 91, 100, 103, 111, 139, 143, 149, 157, 160, 164, 166, 171, 173, 174, 176, 183, 189, 192, 208, 214
583.pants	
pirmā daļa	112, 121, 130, 172
otrā daļa	100, 130
584.pants	67
otrā daļa	25, 86, 88, 138, 172, 187
585.pants	38, 61, 65, 69, 80, 96, 103, 114, 125, 135, 140, 145, 150, 160, 166, 174, 177, 183, 190, 194, 200, 206, 215
otrā daļa	24, 86, 108, 129, 149, 170
586.pants	31, 57
587.pants	31, 38, 57, 61, 65, 69, 80, 96, 103, 114, 125, 135, 140, 145, 150, 160, 166, 174, 177, 183, 190, 194, 200, 206, 215
pirmā daļa	144
2.punkts	86
3.punkts	157
otrā daļa	157
588.pants	
piektā daļa	141, 144
589.pants	49
pirmā daļa	157
591.pants	
otrā daļa	48
63.nodaļa (662.–672.pants)	146, 147
670.pants	150
671.pants	150
672.pants	150
1.pielikums	69
3.punkts	67, 69

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss

(pieņemts 07.12.1984.)

29. ² pants	59
149. ⁴ pants	40

149. ⁶ pants.....	40
176.pants	76, 99
Maksātnespējas likums (pieņemts 26.07.2010.).....	108
Operatīvās darbības likums (pieņemts 16.12.1993.).....	138, 208, 209, 211, 212, 214
Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību (pieņemts 15.10.1998.)	102, 103
23.pants.....	46, 49, 52, 97, 99, 101–103
pārejas noteikumu 1.punkts.....	26
1.pielikums.....	179
2.pielikums.....	33, 35
Par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību (pieņemts 09.05.1996.).....	33
Par tiesu varu (pieņemts 15.12.1992.).....	50
Satversmes tiesas likums (pieņemts 05.06.1996.).....	214
1.3. Ministru kabineta noteikumi	
Ceļu satiksmes noteikumi (29.06.2004. noteikumi Nr.571).....	40, 155, 201, 202
Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi (23.04.1996. noteikumi Nr.154).....	62–64
Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība (29.04.2003. noteikumi Nr.228).....	179
Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem (08.11.2005. noteikumi Nr.847).....	33, 167
Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību (22.12.2009. noteikumi Nr.1493).....	31

2. Starptautiskie tiesību akti

2.1. Starptautiskie līgumi

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (*pieņemta 04.11.1950.; Latvijā spēkā ar 27.06.1997.*)

3.pants.....193

6.pants..... 159, 195–200, 204

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*ANO; pieņemts 16.12.1966.; Latvijā spēkā no 14.07.1992.*)

14.pants.....196

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (*ANO; pieņemta 10.12.1948.; Latvijā spēkā no 24.03.1992.*)

10.pants.....196

29.pants.....209

2.2. Eiropas Savienības tiesību akts

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (*pieņemta 07.12.2000.*)

47.pants.....196

Tēžu rādītājs*

lpp. (K-...)**

Saturs

1. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.....	257
2. Civillikums.....	258
3. Krimināllikums.....	258
4. Kriminālprocesa likums.....	261
5. Likums „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”	266
6. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi	266

1. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

6.pants

Ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpums (*Kriminālprocesa likuma 15., 20.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkts*). (*Lieta Nr.SKK-582/2014*) 195

* Tēzes sakārtotas pēc tās pamatojošā tiesību avota (tiesību avots, kurš norādīts tēzes beigās iekavās) un alfabēta secībā.

Tēzes pamatojošie tiesību avoti sakārtoti nodaļās pēc to veida un normativitātes un nodaļu ietvaros – alfabēta secībā.

** Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burta.

2. Civillikums

Uz pilnvarojuma līgumu nav attiecināmi „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo šā tiesiskā darījuma formas prasības ir izsmēļoši noregulētas Civillikumā (*Krimināllikuma 275.pants, Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumi Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, Civillikums*). (*Lieta Nr.SKK-330/2014*) 62

3. Krimināllikums

44.pants

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana ir viens no tiesību ierobežošanas soda veidiem, un šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos, tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējas tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli (*Krimināllikuma 44., 261.pants, 262.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-22/2014*) 58

52.pants

Gadījumos, kad notiesātajam, kurš izcieš brīvības atņemšanas sodu saskaņā ar iepriekšējo spriedumu, jaunajā lietā tiek piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums, soda izciešana pēc iepriekšējā sprieduma tiek pārtraukta, jo apcietinājumam un brīvības atņemšanai ir atšķirīgi mērķi un personas vienlaicīgu atrašanos apcietinātā un notiesātā statusā likums neparedz, turklāt apcietinājuma piemērošana ir vērsta uz personas, kas izcieš brīvības atņemšanas sodu, tiesību papildu ierobežošanu. Tādējādi neizciestais sods pēc iepriekšējā sprieduma tiek rēķināts uz lēmuma par apcietinājuma piemērošanu pieņemšanas dienu, savukārt apcietinājuma laiks saskaņā ar Krimināllikuma 52.panta piekto daļu tiek ieskaitīts soda termiņā jaunajā lietā (*Krimināllikuma 52.panta ceturtā un piektā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-8/2014*) 21

55.pants

Krimināllikuma 55.pantā ir paredzēta nosacīta notiesāšana. Šā panta pirmajā daļā ir iekļauti apstākļi, kurus tiesa ņem vērā, lemjot par

nosacītas notiesāšanas iespējamību. Tiesai nav tiesību ignorēt kādu no šiem likumā norādītajiem apstākļiem (*Krimināllikuma 55.pants*). (*Lieta Nr.SKK-656/2014*) 32

177.pants

Krāpšana ir viens no mantas nolaupīšanas veidiem, turklāt krāpšanas priekšmets var būt arī nekustamais īpašums. Tālākā vainīgās personas rīcība ar izkrāpto īpašumu (atsavināšana, iznīcināšana) nav kriminalizēta (*Krimināllikuma 177.pants*). (*Lieta Nr.SKK-707/2014*) 104

177.¹pants

Krimināllikuma 177.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi raksturo nepatiesu datu ievadīšana automatizētā datu apstrādes sistēmā (*Krimināllikuma 177.¹pants*). (*Lieta Nr.SKK-349/2014*).....66

193. un 193.¹pants

Analizējot Krimināllikuma 193.¹ pantā norādīto jēdzienu „dati”, secināms, ka ar šo jēdzienu Krimināllikuma 193.¹panta izpratnē saprotams jebkādu datu (informācijas) kopums, kas dod iespēju izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli. Datu kopumam jābūt pietiekamam, lai bez papildu informācijas varētu izdarīt Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā paredzētās darbības – finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu (*Krimināllikuma 193.panta otrā daļa un 193.¹pants*). (*Lieta Nr.SKK-453/2014*).....81

Gadījumā, kad apsūdzētais vienlaikus ar maksājuma kartes nolaupīšanu ir nolaupījis (ieguvis) arī šīs kartes PIN kodu, tādā veidā radot iespēju nelikumīgi izmantot maksāšanas līdzekli – nolaupīto karti, turklāt pēc tam arī nelikumīgi izmantojis šo nolaupīto karti (piemēram, ievadot bankomātā (maksājuma terminālī) nolaupīto PIN kodu), apsūdzētā darbības kvalificējas pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas un papildus pēc Krimināllikuma 193.¹panta otrās daļas nav jā kvalificē (*Krimināllikuma 193.panta otrā daļa un 193.¹panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-453/2014*).....81

261. un 262.pants

Transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana ir viens no tiesību ierobežošanas soda veidiem, un šo tiesību ierobežošanas soda veidu nedrīkst tulkot šauri. Krimināllikumā, tāpat kā citos likumos,

tiek lietoti termini ar dažādu abstrakcijas pakāpi. Krimināllikuma 262.panta otrās daļas izpratnē jēdziens „tiesības” nav transportlīdzekļa vadītāja apliecība, kuru personai fiziski var atņemt, bet gan vispārējas tiesības personai vadīt jebkuru Krimināllikuma 261.pantā paredzēto transportlīdzekli (*Krimināllikuma 44., 261.pants, 262.panta otrā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-22/2014*).....58

275.pants

Uz pilnvarojuma līgumu nav attiecināmi „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo šā tiesiskā darījuma formas prasības ir izsmelši noregulētas Civillikumā (*Krimināllikuma 275.pants, Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumi Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, Civillikums*). (*Lieta Nr.SKK-330/2014*) 62

279.pants

Krimināllikuma 279.panta norma ir uzskatāma par blanketu, jo tajā nav norādītas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un šā panta dispozīcija ietver sevī norādi uz citos normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Tiesa, piemērojot blanketu normu, nosaka konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un norāda, kādā veidā ir izpaudusies nodarījuma objektīvā puse. Tā kā patvarības objektīvo pusi veido aktīvas darbības, pārkāpjot valsts vai pašvaldības institūcijas normatīvajā aktā noteikto kārtību, noziedzīgā nodarījuma aprakstā ir jābūt norādei, kādā normatīvā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta (apieta) (*Krimināllikuma 279.pants*). (*Lieta Nr.SKK-353/2014*) 70

No likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmās daļas izriet, ka būtiska kaitējuma konstatēšanai gadījumā, kad ir konstatēts ievērojams mantiskais zaudējums, nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu (*Krimināllikuma 279.panta otrā daļa, likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-460/2014*) 97

318.pants

Krimināllikuma 318.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums. Būtisku kaitējumu bez papildu izklāsta apsūdzībā rada valsts amatpersonas darbība, kas saistīta ar šīs personas citu noziedzīgu nodarījumu vai arī citas personas noziedzīgu nodarījumu. Būtisks kaitējums var būt nodarīts valsts varai, pārvaldības kārtībai, personas likumiskajām interesēm kā

atsevišķi, tā arī dažādām grupām atkarībā no valsts amatpersonas amata, darbības rakstura, cietušo personu esamības. Turklāt citus noziedzīgus nodarījumus konstatē izskatāmajā krimināllietā vai ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu citā krimināllietā (*Krimināllikuma 318.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-1/2014*).....39

4. Kriminālprocesa likums

12.pants

Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā nostiprināto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami (*Kriminālprocesa likuma 12., 15., 127., 130.pants*). (*Lieta Nr.SKK-78/2014*).....136

Par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus (*Kriminālprocesa likuma 12.pants un 130.panta otrās daļas 4.punkts*). (*Lieta Nr.SKK-802/2014*) 207

13.pants

Apelācijas instances tiesā nav pienācīgā veidā pārbaudīts, vai kriminālprocesā ir ievērots Kriminālprocesa likuma 13.panta pirmajā daļā nosauktais kriminālprocesa pamatprincips – spīdzināšanas un pazemošanas aizliegums (*Kriminālprocesa likuma 13.pants*). (*Lieta Nr.SKK-557/2014*).....191

15.pants

Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā nostiprināto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami (*Kriminālprocesa likuma 12., 15., 127., 130.pants*). (*Lieta Nr.SKK-78/2014*).....136

Ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēka

tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpums (*Kriminālprocesa likuma 15., 20.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkts*). (Lieta Nr.SKK-582/2014) 195

20.pants

Ja apelācijas instances tiesa aprobežojas tikai ar apsūdzētā atbildi, ka aizstāvja palīdzība viņam nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ nav ieradies aizstāvis, tad tas nenodrošina apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē (*Kriminālprocesa likuma 20.pants un 88.panta otrā daļa*). (Lieta Nr.SKK-110/2014).....151

Ja tiek konstatēts, ka apelācijas instances tiesa nav pielikusi saprātīgas pūles, lai nodrošinātu liecinieku klātbūtni lietas iztiesāšanā, līdz ar to nenopratinot šos lieciniekus tiesā, bet izmantojot apsūdzētā vainīguma pamatošanā viņu pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (pretēja notiesājoša sprieduma taisīšanā), atzīstams, ka pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkta, kā arī Kriminālprocesa likuma 15. un 20.panta pārkāpums (*Kriminālprocesa likuma 15., 20.pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta 3.punkta d) apakšpunkts*). (Lieta Nr.SKK-582/2014) 195

Neveicot darbības, lai aizstāvis pēc apsūdzētā lūguma apmeklētu apsūdzēto cietumā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pantu, 71.panta pirmo daļu (*Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pants, 71.panta pirmā daļa*). (Lieta Nr.SKK-271/2014).....175

46.pants

„Atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (*Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punkts, 460.panta pirmā daļa un 562.panta ceturtā daļa*). (Lieta Nr.SKK-765/2014) 201

60.², 71. un 72.pants

Neveicot darbības, lai aizstāvis pēc apsūdzētā lūguma apmeklētu apsūdzēto cietumā, apelācijas instances tiesa pārkāpa Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pantu, 71.panta pirmo daļu (*Kriminālprocesa likuma 20., 60.², 72.pants, 71.panta pirmā daļa*). (Lieta Nr.SKK-271/2014).....175

88.pants

Ja apelācijas instances tiesa aprobežojas tikai ar apsūdzētā atbildi, ka aizstāvja palīdzība viņam nav nepieciešama, nenoskaidrojot, kāda iemesla dēļ nav ieradies aizstāvis, tad tas nenodrošina apsūdzētajam tiesības uz valsts nodrošinātu aizstāvību apelācijas instances tiesā Kriminālprocesa likuma 20.panta ceturtās daļas izpratnē (*Kriminālprocesa likuma 20.pants un 88.panta otrā daļa*). (Lieta Nr.SKK-110/2014).....151

127.pants

Apelācijas instances tiesa, pārbaudot un novērtējot citas krimināllietas materiālos ietvertās ziņas un pamatojot ar tām savu spriedumu, pārkāpj Kriminālprocesa likuma 127. un 130.panta nosacījumus un līdz ar to izdara nepamatotus secinājumus par šo ziņu pieļaujamību izskatāmajā krimināllietā (*Kriminālprocesa likuma 127., 130.pants*). (Lieta Nr.SKK-165/2014).....167

Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā nostiprināto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami (*Kriminālprocesa likuma 12., 15., 127., 130.pants*). (Lieta Nr.SKK-78/2014).....136

130.pants

Apelācijas instances tiesa, pārbaudot un novērtējot citas krimināllietas materiālos ietvertās ziņas un pamatojot ar tām savu spriedumu, pārkāpj Kriminālprocesa likuma 127. un 130.panta nosacījumus un līdz ar to izdara nepamatotus secinājumus par šo ziņu pieļaujamību izskatāmajā krimināllietā (*Kriminālprocesa likuma 127., 130.pants*). (Lieta Nr.SKK-165/2014).....167

Ja pierādījumu iegūšanā tiek konstatēts Kriminālprocesa likuma 12. un 15.pantā nostiprināto pamatprincipu pārkāpums, tad pierādījumi atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. un 130.pantā noteiktajam nav pieļaujami (*Kriminālprocesa likuma 12., 15., 127., 130.pants*). (Lieta Nr.SKK-78/2014).....136

Par nepieļaujamām un pierādišanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus (*Kriminālprocesa likuma 12.pants un 130.panta otrās daļas 4.punkts*). (Lieta Nr.SKK-802/2014) 207

240.pants

Ja krimināllietā ir lietiskie pierādījumi, tiesai notiesājošā sprieduma motīvu daļā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 7.punktam jānorāda un jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem (*Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmā daļa un 527.panta otrās daļas 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKK-J-106/2014*) 146

455.pants

Kriminālprocesa likuma 455.panta trešajā daļā ietvertais nosacījums par tiesas tiesībām atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ietver sevī ne tikai tiesas tiesības aizstāt, tās ieskatā, nepierādītos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus ar pierādītajiem, bet arī izslēgt no apsūdzības nepierādītos faktiskos apstākļus un, ja tam ir tiesisks pamats, arī pārkvalificēt inkriminētās noziedzīgās darbības, ja ar to nepasliktinās apsūdzētā stāvoklis un netiek pārkāptas viņa tiesības uz aizstāvību (*Kriminālprocesa likuma 455.panta trešā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-4/2014*) 115

460.pants

„Atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (*Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punkts, 460.panta pirmā daļa un 562.panta ceturtā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-765/2014*)..... 201

461. un 462.pants

Kriminālprocesa likumā paredzētā iespēja prokuroram iztiesāšanas gaitā grozīt apsūdzību ir saistīta ar to, vai tika veikts pirmstiesas kriminālprocess par šo nodarījumu (*Kriminālprocesa likuma 461. un 462.pants*). (*Lieta Nr.SKK-533/2014*)..... 184

509.pants

No Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmās daļas izriet, ka tiesa pieņem lēmumu par tiesas izmeklēšanas atsākšanu un tiesas izmeklēšanas izdarīšanu, ja pastāv kāds no šādiem priekšnosacījumiem: 1) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā sniedz ziņas par jauniem apstākļiem, kam ir svarīga nozīme lietā; 2) tiesas debatēs to dalībnieki vai apsūdzētais pēdējā vārdā atsaucas uz tiesas sēdē nepārbaudītiem pierādījumiem, kas attiecas uz lietu. Pirmajā priekšnosacījumā

ietvertā jautājuma izlemšana par to, vai sniegtajām ziņām par jauniem apstākļiem ir svarīga nozīme lietā, ir to tiesu kompetencē, kas iztiesā lietu pēc būtības, savukārt otrais priekšnosacījums attiecas uz tiem pierādījumiem, kas lietā ir iegūti likumā noteiktā kārtībā, taču tiesas izmeklēšanā nav pārbaudīti (*Kriminālprocesa likuma 509.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-49/2014*) 126

527.pants

Ja krimināllietā ir lietiskie pierādījumi, tiesai notiesājošā sprieduma motīvu daļā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 7.punktam jānorāda un jāpamato rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem (*Kriminālprocesa likuma 240.panta pirmā daļa un 527.panta otrās daļas 7.punkts*). (*Lieta Nr.SKK-J-106/2014*) 146

Tiesas sprieduma motīvu daļā izteiktie atzinumi nav pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksts Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmās daļas izpratnē, un šajā pirmās instances tiesas sprieduma daļā tiesas izteiktie motīvi un atzinumi nepaplašina pret personu celto apsūdzību. Pirmās instances tiesas nolēmuma motīvu daļā izteiktos atzinumus apelācijas instances tiesa var vērtēt pēc būtības, cik tie ir pamatoti un attiecināmi uz konkrētās apsūdzības pierādīšanu, bet nevar tos vērtēt kā daļu no apsūdzības (*Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-505/2014*)..... 178

562.pants

„Atteikšanās no apsūdzības” un „cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti (*Kriminālprocesa likuma 46.panta otrās daļas 9.punkts, 460.panta pirmā daļa un 562.panta ceturtā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-765/2014*)..... 201

566.pants

Apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā tikai divos gadījumos: ja tā, izskatot lietu, konstatē Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu, vai ja tā, izskatot lietu, konstatē citu Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību (*Kriminālprocesa likuma 566.pants*). (*Lieta Nr.SKK-123/2014*) 161

588.pants

Ja kasācijas instances tiesa atceļ apelācijas instances tiesas nolēmumu tikai daļā par sodu un šajā daļā nosūta to jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, tad apelācijas instances tiesai, atkārtoti izskatot lietu, nav tiesiska pamata atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētā atzīšanu par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un lietas nosūtīšanu šajā daļā izskatīšanai pirmās instances tiesā (*Kriminālprocesa likuma 588.panta piektā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-95/2014*) 141

5. Likums „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”

No likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmās daļas izriet, ka būtiska kaitējuma konstatēšanai gadījumā, kad ir konstatēts ievērojams mantiskais zaudējums, nepieciešams konstatēt arī citu ar likumu aizsargātu interešu apdraudējumu (*Krimināllikuma 279.panta otrā daļa, likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmā daļa*). (*Lieta Nr.SKK-460/2014*) 97

6. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi

Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi

(23.04.1996. noteikumi Nr.154)

Uz pilnvarojuma līgumu nav attiecināmi „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, jo šā tiesiskā darījuma formas prasības ir izsmēļoši noregulētas Civillikumā (*Krimināllikuma 275.pants, Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumi Nr.154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”, Civillikums*). (*Lieta Nr.SKK-330/2014*) 62

Judikatūras un tiesu prakses rādītājs

lpp. (K-...)*

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi

1989.gada 20.novembra spriedums lietā „Kostovski pret Nīderlandi” (<i>Kostovski v. The Netherlands</i>).....	76, 196
1990.gada 19.decembra spriedums lietā „Delta pret Franciju” (<i>Delta v. France</i>)	196
1991.gada 19.februāra spriedums lietā „Isgro pret Itāliju” (<i>Isgro v. Italy</i>).....	196
1991.gada 26.aprīļa spriedums lietā „Ašs pret Austriju” (<i>Asch v. Austria</i>).....	199
2003.gada 13.novembra spriedums lietā „Rašdads pret Franciju” (<i>Rachdad v. Francia</i>).....	199
2006.gada 9.marta spriedums lietā „Meneševa pret Krieviju” (<i>Menesheva v. Russia</i>).....	53
2006.gada 8.jūnija spriedums lietā „Bonevs pret Bulgāriju” (<i>Bonev v. Bulgaria</i>).....	199
2006.gada 16.novembra spriedums lietā „Klimentjevs pret Krieviju” (<i>Klimentyev v. Russia</i>)	199
2009.gada 15.septembra spriedums lietā „Pacula pret Latviju” (<i>Pacula v. Lettonie</i>)	196
2011.gada 15.decembra spriedums lietā „Al Havadža un Taheris pret Apvienoto Karalisti” (<i>Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom</i>).....	196, 200
2012.gada 2.oktobra spriedums lietā „Mitkus pret Latviju” (<i>Mitkus v. Latvia</i>).....	200
2014.gada 11.februāra spriedums lietā „Cēsnieks pret Latviju” (<i>Cesnieks v. Latvia</i>)	193

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burta.

2. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi

2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01 „Par Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 5. un 6.punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9.panta 5. un 6.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25.pantam”	213
2005.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.2004-17-01 „Par Latvijas Republikas Krimināllikuma 253. ² panta pirmajā daļā iekļautās normas „narkotisko un psihotropo vielu lietošana bez ārsta nozīmējuma” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam”	35, 213
2011.gada 11.janvāra spriedums lietā Nr.2010-40-03 „Par Ministru kabineta 2007.gada 6.marta noteikumu Nr.173 „Transportlīdzekļu vadītāja kvalifikācijas iegūšanas, transportlīdzekļu vadīšanas tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas un atjaunošanas kārtība” 40.punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64.pantam”	59

3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas (Senāta) nolēmumi

3.1. Administratīvo lietu departamenta spriedumi

2006.gada 27.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-303/2006	76
2007.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-400/2007	59

3.2. Civillietu departamenta spriedums

1999.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr.SKC-44/1999	74

3.3. Krimināllietu departamenta lēmumi

2004.gada 23.septembra lēmums lietā Nr.SKK-448/2004	51
2006.gada 16.februāra lēmums lietā Nr.SKK-95/2006	55, 56
2006.gada 14.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-300/2006	94, 95
2007.gada 20.novembra lēmums lietā Nr.SKK-618/2007	173
2007.gada 12.decembra lēmums lietā Nr.SKK-683/2007	119
2008.gada 28.maija lēmums lietā Nr.SKK-235/2008	180, 181
2008.gada 2.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-269/2008	50

2008.gada 16.decembra lēmums lietā Nr.SKK-486/2008.....	63
2009.gada 28.maija lēmums lietā Nr.SKK-84/2009.....	48, 50
2009.gada 1.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-544/2009.....	91
2009.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-567/2009.....	37
2010.gada 23.marta lēmums lietā Nr.SKK-158/2010.....	91
2011.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-20/2011	59, 61
2011.gada 28.marta lēmums lietā Nr.SKK-163/2011.....	134
2011.gada 12.maija lēmums lietā Nr.SKK-223/2011	76
2011.gada 9.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-201/2011	46, 49, 50
2012.gada 8.marta lēmums lietā Nr.SKK-126/2012.....	119
2012.gada 19.apriļa lēmums lietā Nr.SKK-145/2012	91
2012.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-8/2012	100
2012.gada 28.septembra lēmums lietā Nr.SKK-333/2012.....	100
2013.gada 15.marta lēmums lietā Nr.SKK-172/2013.....	134
2013.gada 20.marta lēmums lietā Nr.SKK-31/2013.....	139
2013.gada 21.maija lēmums lietā Nr.SKK-309/2013	143
2013.gada 18.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-208/2013	170, 200
2013.gada 29.augusta lēmums lietā Nr.SKK-389/2013.....	26, 27
2013.gada 29.augusta lēmums lietā Nr.SKK-401/2013.....	26, 27
2013.gada 24.septembra lēmums lietā Nr.SKK-283/2013.....	134
2014.gada 14.apriļa lēmums lietā Nr.SKK-76/2014.....	134

3.4. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas spriedums

2011.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C04250007.....	111

4. Apgabaltiesas spriedumi

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2009.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.C04250007.....	111
Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 3.oktobra spriedums lietā Nr.C04277807.....	111

5. Tiesu prakses apkopojumi un tiesnešu kopsapulču lēmumi

Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām (Augstākās tiesas plēnuma 24.02.1992. lēmums Nr.1)	119
Par lietu izskatīšanu par krāpšanā apsūdzētām personām (Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu 22.05.2009. kopsapulces lēmums)	107, 113
Par lietu izskatīšanu par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem (Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsēdes 05.12.2006. lēmums)	92, 95
Par vienvērtīgu tiesību normu piemērošanu soda noteikšanā (Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 01.07.2008. lēmums)	37
Pētījums par krimināllietām, kurās iztiesāšanas gaitā grozīta apsūdzība (A.Meikališas un Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojums, 2008).....	50
Republikas tiesu prakse krimināllietās par tīšām slepkavībām (Krimināllikuma 116., 117. un 118.pants) (Augstākās tiesas plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas 2001.gada maijā veiktais apkopojums).....	120
Tiesu prakse krimināllietās par mantas iznīcināšanu un bojāšanu (V.Liholajas un Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojums, 2014)	113
Tiesu prakse krimināllietās par valsts amatpersonu un uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) vai organizāciju atbildīgo darbinieku izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem (2002.–2003.g.) (Augstākās tiesas plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas 2004.gada pētījums)	49, 51, 53
Tiesu prakse lietās par krāpšanu (A.Judina un Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas 2008./2009.gada tiesu prakses apkopojums)	113

Citu avotu rādītājs, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsaucēs

*lpp. (K-...) **

Balodis K. Ievads civiltiesībās. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2007	64
Hamkova D., Liholaja V. Būtiska kaitējuma izpratne: likums, teorija, prakse // Jurista Vārds, 10.01.2012., Nr.2, 6.–12.lpp.	53, 102
Kaija S., Mežulis D. Viedoklis par Krimināllikuma normu interpretāciju. Npublicēts materiāls.....	30
Kavalieris A. Operatīvās darbības likuma komentāri. Pārstrādāts un papildināts otrais izdevums. – Rīga: RAKA, 2002	208, 209
Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000	78
Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās // Jurista Vārds, 12.06.2012., Nr.24, 6.–12.lpp.....	52, 53
Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. 3.grāmata. – Rīga, Firma AFS, 2007.....	92–94
Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U.Krastiņš. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009	78
Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Zinātniskais redaktors prof. U.Krastiņš. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008	77, 109, 110
Ķinis U. Krāpšana automatizētā datu apstrādes sistēmā // Jurista Vārds, 15.07.2014., Nr.27(629).....	68
Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļa. Saistību tiesības (1401.–2400.p.). Otrais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000	74

*Lappušu numerācija Rādītājā norādīta bez "K" burta.

Liholaja V., Kūtris G. Viedoklis par tiesību normu interpretāciju. Nepublicēts materiāls.....	30
Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” (13.12.2012. likums) anotācija.....	60, 61
Neimanis J. Ievads tiesībās. – Rīga, 2004.....	213

Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem

lpp.

Lieta Nr.SKK-1/2014.....	K-39
Lieta Nr.SKK-4/2014.....	K-115
Lieta Nr.SKK-8/2014.....	K-21
Lieta Nr.SKK-22/2014.....	K-58
Lieta Nr.SKK-49/2014.....	K-126
Lieta Nr.SKK-78/2014.....	K-136
Lieta Nr.SKK-95/2014.....	K-141
Lieta Nr.SKK-110/2014.....	K-151
Lieta Nr.SKK-123/2014.....	K-161
Lieta Nr.SKK-165/2014.....	K-167
Lieta Nr.SKK-271/2014.....	K-175
Lieta Nr.SKK-330/2014.....	K-62
Lieta Nr.SKK-349/2014.....	K-66
Lieta Nr.SKK-353/2014.....	K-70
Lieta Nr.SKK-453/2014.....	K-81
Lieta Nr.SKK-460/2014.....	K-97
Lieta Nr.SKK-505/2014.....	K-178
Lieta Nr.SKK-533/2014.....	K-184
Lieta Nr.SKK-557/2014.....	K-191
Lieta Nr.SKK-582/2014.....	K-195
Lieta Nr.SKK-656/2014.....	K-32
Lieta Nr.SKK-707/2014.....	K-104
Lieta Nr.SKK-765/2014.....	K-201
Lieta Nr.SKK-802/2014.....	K-207
Lieta Nr.SKK-J-106/2014.....	K-146

